BIBULU

Yɛnŋɛlɛ li Sɛnrɛ

Wycliffe

La Bible en langue djimini de Côte d'Ivoire

[dyi]

Le Nouveau Testament Première édition 1993
Deuxième impression 2004

La Bible Première édition 2015
© 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Édition électronique
2016, Wycliffe Bible Translators, Inc.
http://www.Wycliffe.org

http://www.ScriptureEarth.org

License Creative Commons
Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification 4.0 non transposé
(CC BY-NC-ND 4.0).
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fr

Sɛwɛɛlɛ pe yansara

Bibulu wi nawa sɛnrɛ 6
Matiye . . . . . .Mati 13
Mariki . . . . . .Maki 89
Luki . . . . . .Luki 138
Zhan . . . . . .Zhan 218
Kapyegele . . . . . .Kapye 274
Ɔrɔmu . . . . . .Ɔrɔmu 342
1 Korɛnti . . . . . .1 Korɛn. 374
2 Korɛnti . . . . . .2 Korɛn. 404
Galasi . . . . . .Gala 424
Efɛzi . . . . . .Efɛ 436
Filipi . . . . . .Fili 447
Kolɔsi . . . . . .Kolɔ 455
1 Tesaloniki . . . . . .1 Tesa 463
2 Tesaloniki . . . . . .2 Tesa 470
1 Timote . . . . . .1 Timo 475
2 Timote . . . . . .2 Timo 484
Tite. . . . . .Tite. 490
Filemɔ . . . . . .File. 494
Eburuye . . . . . .Ebu. 497
Zhaki. . . . . .Zhaki. 521
1 Pyɛri . . . . . .1 Pyɛ 530
2 Pyɛri . . . . . .2 Pyɛ 540
1 Zhan . . . . . .1 Zhan 546
2 Zhan . . . . . .2 Zhan 554
3 Zhan . . . . . .3 Zhan 556
Zhude . . . . . .Zhude 559
Nagawa . . . . . .Naga 562
Sɛnpiile pele kɔrɔ yowo . . . . . .Sɛnpiile. 596
Plan de lecture quotidienne 621

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Bibulu wi nawa sɛnrɛ

Fafafa, Yɛnŋɛlɛ làa naayeri wo naa tara ti da. A lì si kaa li yɛɛ naga sɛnwee piile pe na, ma yɔn finliwɛ le pe ni. Mbele pàa li yɔn sɛnrɛ ti logo ma kagbɔgɔlɔ ŋgele làa pye pe kan ke yan, poro pège kagala ke ni fuun ke yɔnlɔgɔ we kan. Pàa sɛwɛɛlɛ lɛgɛrɛ yɔnlɔgɔ.

Naa wagati titɔnlɔwɔ wà la kaa toro, a leele pè sigi lɛ ma ki sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe wulowulo ma pe gbogolo pe yɛɛ na, ma pe pye sɛwɛ lomboŋɔ nuŋgba. Nala ki sɛwɛ wo pe maa yinri Bibulu we. Pe maa wi yinri fun Sɛnrɛ kpoyi nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ. Ki Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ gbegbeŋɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga shyɛn. Sɛwɛɛlɛ nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni pe yɛn wa wi ni.

Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛɛlɛ

Bibulu wi kɔnsaga koŋgbanŋga pe maa ki yinri Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ. Sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn wa wi ni, Moyisi wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, poro pàa pe yɔnlɔgɔ. Pàa pe yɔnlɔgɔ Eburuye sɛnrɛ ni. Sɛwɛɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ pe yɛn wa wi ni. Ki sɛwɛɛlɛ pe yɛn ma gbogolo gbogolo yɛgɛ ŋga na ki ŋga:

1) Moyisi sɛwɛɛlɛ, poro yɛn kaŋgurugo, mbege lɛ Zhenɛsi na mbe sa gbɔn Deteronɔmu sɛwɛ wi na.
2) Sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn na para Izirayɛli tara kalɛgɛlɛ ke wogo na, poro yɛn kɛ ma yiri shyɛn, mbege lɛ Zhozuwe na mbe sa gbɔn Ɛsitɛri sɛwɛ wi na.
3) Yuuro sɛwɛɛlɛ, poro yɛn kaŋgurugo, mbege lɛ Zhɔbu na mbe sa gbɔn Yuuro ti Yurutanga sɛwɛ wi na.
4) Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sɛwɛɛlɛ, poro yɛn kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn, mbege lɛ Ezayi na mbe sa gbɔn Malaki sɛwɛ wi na.

Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛɛlɛ

Bibulu sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo pe maa ki yinri Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ. Sɛwɛɛlɛ mbele pe yɛn wa wi ni, Zhezu wi pitunmbolo poro pele wɛlɛ pàa pe yɔnlɔgɔ. Pàa pe yɔnlɔgɔ Girɛkiye sɛnrɛ ni. Sɛwɛɛlɛ nafa ma yiri kɔlɔshyɛn pe yɛn wa wi ni. Ki sɛwɛɛlɛ pe yɛn ma gbogolo gbogolo yɛgɛ ŋga na ki ŋga:

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

1) Zhezu Sɛntanra sɛwɛɛlɛ, poro yɛn tijɛrɛ, mbege lɛ Matiye na mbe sa gbɔn Zhan na.
2) Zhezu pitunmbolo pe kapyegele sɛwɛ.
3) Pɔli naa pitunmbolo pele yɛgɛ sɛwɛɛlɛ, poro yɛn sɛwɛɛlɛ nafa ma yiri nuŋgba, mbege lɛ Ɔrɔmu sɛwɛ wi na mbe sa gbɔn Zhude sɛwɛ wi na.
4) Zhezu Kirisi kagala nagawa sɛwɛ, wo wi yɛn Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ puŋgo woo we.

Bibulu wi nawa kagala

Wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da yɛgɛ ŋga na wège yan wa. Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ làa leele koŋgbanmbala pe da, Adama naa Awa we, làa pe tɛgɛ lajɛŋgɛ tiyɔngɔ ka ni. Kunwɔ sila pye wa ki laga ŋga pàa pye ma cɛn ki ni. Ɛɛn fɔ, a Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wà si kaa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na; ki mɛrɛgɛ pe maa wi yinri Sɔtanla. Wìla pan laga dunruya wi ni ma Adama naa Awa pe fanla ma pe puŋgo, ma ti pee logo Yɛnŋɛlɛ li yeri. Pe sɛnrɛ mbalogowo pi kala na, Yɛnŋɛlɛ làa pe purɔ ma pe yirige wa lajɛŋgɛ tiyɔngɔ ŋga pàa pye ma cɛn ki ni, a ki puŋgo kala lo pye fɔ pe daga mbe ku kaselege. Ɛɛn fɔ, a lì si pe yinriwɛ ta, mɛɛ yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri mbe pe setirige pyɔ wa yirige, ŋa wi yaa sɛnwee pyɔ wi shɔ Sɔtanla wo naa kunwɔ pi kɛɛ.

Naa wagati titɔnlɔwɔ wà la kaa toro, a Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wa yeri ŋa pàa pye na yinri Abirahamu. Làa wi pye ma yo wi yiri wa wi tara, Kalide tara re, wi kari wi sa cɛn wa Kana tara. Abirahamu wo naa wi jɔ wi ni pyɔ sila pye pe yeri. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ le Abirahamu wi ni. Làa yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri mbe setirige piile lɛgɛrɛ kan pe yeri konaa mbe Kana tara ti kan pe yeri. A Abirahamu wì si taga Yɛnŋɛlɛ li na. Naa wìla kaa lɛ ma pye lelɛŋgbaraga, a Yɛnŋɛlɛ lì si pinambyɔ kan wi yeri. Abirahamu wi yaa ka setirige piile lɛgɛrɛ ta mbele pe yaa kaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Pe maa Abirahamu wi setirige piile pe yinri Eburuye, na pe yinri fun Izirayɛli woolo; katugu Izirayɛli wìla pye Abirahamu wi pishyɛnwoo. Izirayɛli, wo ŋa pàa pye na yinri Zhakɔbu, pinambiile kɛ ma yiri shyɛn wìla se, poro pàa pye Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke tɛlɛye wele.

Puŋgo na, Izirayɛli woolo pàa kaa pan ma pye kulolo wa Ezhipiti tara. A Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wa wɔ ŋa pàa pye na yinri Moyisi mbe pe shɔ mbe pe yirige wa Ezhipiti tara wo fanŋga na. Pe shɔŋgɔlɔ, a lì si kari pe ni naa wa Kana tara; katugu làa keli ma yɔn fɔlɔ kɔn ki tara ti wogo na ma yo fɔ puŋgo na, wa wagati titɔnlɔwɔ ŋa wila paan wa yɛgɛ wi ni, li yaa ki tara ti kan Abirahamu wo naa wi setirige piile pe yeri.

Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa li yɛɛ naga Moyisi wi na, làa li mɛgɛ jɛŋgɛ ki naga wi na, pa pège yɔnlɔgɔ yɛɛn YHWH; ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Ŋa wi yɛn», nakoma «Ŋa wi yɛn wa». Yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn (200) toroŋgɔlɔ Zhezu Kirisi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi sege ki yɛgɛ, naa pàa kaa Bibulu wi kanŋga Girɛkiye sɛnrɛ ti ni, a Zhufuye pè sigi mɛgɛ ki kanŋga ma yo «we Fɔ» jaŋgo paga ka ta mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga. Jinmiire ti ni wège mɛgɛ ki kanŋga ma yo «Yawe Yɛnŋɛlɛ». Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ ki yerewe pi woro ma jɛn.

Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa Izirayɛli woolo pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara ti ni, a lì si yɔn finliwɛ pa yɛgɛ le pe ni. Ɛɛn fɔ Izirayɛli woolo pe sila yɔn finliwɛ pi ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na. Pàa ki lɛ na cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga ke yarisunndo ti gbogo paa ke yɛn. Sanni Yɛnŋɛlɛ lo mbe sa cɛn pe go na, pàa pye naga jaa wunlunaŋa wa mbe cɛn pe go na paa cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn. Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si je pe na, ma pe le jɔlɔgɔ, mɛɛ ti cɛngɛlɛ ŋgele ke yɛn ma pe maga, a kè pan ma to pe na, ma pe tara ti tɔngɔ. Làa ti a pè pe koli malaga kasopiile ma kari pe ni. Ɛɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li sila fɛgɛ yɔn finliwɛ mba làa le pe ni pi na. Ki kala na, làa toro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ lɛgɛrɛ yeri, maga yo pe kan fɔ li yaa shɔfɔ torogo wa pe sɔgɔwɔ. Pa ki shɔfɔ wi yaa ka yiri wa pe wunlunaŋa gbɔɔ Davidi wi sege ki ni. Pa Davidi wìla yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni. Naa malaga kasopiile pàa kaa sɔngɔrɔ ma pan, pàa pye na pe yinri Zhufuye, katugu pàa cɛn wa Zhuda tara ti ni.

Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, wège yan paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki Shɔfɔ wi torogo. Pe maa wi yinri Zhezu; wo wi yɛn dunruya woolo pe ni fuun pe shɔfɔ we. Kì pye ma, mbele fuun pè pe jigi wi taga Zhezu wi na, wi yɔn finliwɛ fɔnmbɔ le pe ni. Zhezu wì pan laga dunruya wi ni ki yɛlɛ waga shyɛn (2 000) yɔn ko tin. Wi pansanga wi ni, kìla yala Ɔrɔmu tara wunlumbolo poro pàa pye ma cɛn dunruya wi ni fuun wi go na. Zhufuye pe jigi wìla pye ki na mbe wunlunaŋa wa ta shɔfɔ, wi pan wi pe shɔ Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kɛɛ. Ɛɛn fɔ Zhezu wìla pan mbe poro naa sɛnwee piile pe ni fuun pe shɔ Sɔtanla wo naa kapege konaa kunwɔ pi kɛɛ.

Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, sɛwɛɛlɛ koŋgbanmbala tijɛrɛ pe yɛn na para Zhezu wi yinwege ko sɛnrɛ na. Ki sɛwɛɛlɛ tijɛrɛ pe maa pe nuŋgba nuŋgba pyew pe yinri Zhezu Sɛntanra sɛwɛ. Wa Sɛntanra sɛwɛɛlɛ pe ni, wège yan paa yɛgɛ ŋga na pàa Zhezu wi se, naa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye ke ni konaa nagawa sɛnrɛ nda wìla naga ti ni. Ko puŋgo na, a wège yan paa yɛgɛ ŋga na Zhufuye teele pàa je Zhezu wi na ma pye wi juguye. Pàa ti, a pè Zhezu wi kan tiparaga na maa gbo. Ɛɛn fɔ Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, ma yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na. Wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni ti fanŋga na, wì we kapere ti fɔgɔ ki tɔn, ma tanwa le woro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ, ma we go shɔ Sɔtanla wi kɛɛ; Sanni we sa puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na fɔ sanga pyew, woro mbele wè taga Zhezu wi na, wì yinwege kan we yeri Yɛnŋɛlɛ li ni wa li wunluwɔ mbakɔɔ pi ni (Zhan 3.16).

Zhezu wìla leele pele wɔ ma pe tun paa sɛrɛfɛnnɛ yɛn, jaŋgo ŋga fuun wì pye ma we shɔ Sɔtanla wo naa kunwɔ pi kɛɛ, pe saa ki wogo ki yari.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wa Kapyegele sɛwɛ wi ni, wège yan paa yɛgɛ ŋga na pitunmbolo pàa yiri wa Zheruzalɛmu ma saa na Sɛntanra ti yari dunruya wi lagapyew. Zhezu wi pitunmbolo pàa sɛwɛɛlɛ lɛgɛrɛ yɔnlɔgɔ ma pe torogo legiliziye mbele pàa tɛgɛtɛgɛ pe yeri konaa tagafɛnnɛ pele yeri legiliziye pele ni. Wa ki sɛwɛɛlɛ pe ni, pe yɛn na nagawa jɛmbɛ kaan Zhezu wi wogo na, konaa yɛgɛ ŋga na ma daga mbaa ma yinwege ki piin laga dunruya wi ni mbe si Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi sɛwɛ puŋgo woo wi ni, wège kara maga yan yɛgɛ ŋga na Zhezu wi yaa ka yiri wa yɛnŋɛlɛ na mbe sɔngɔrɔ mbe pan. Ko yaa ka pye dunruya wi kɔwɔ konaa cew tawa Sɔtanla wi na.

Sɛnrɛ puŋgo woro

Mbaa Bibulu wi kara ki yɛn ma yɔn, ki tɔnli wi yɛn ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ; we daga mbege jɛn fɔ Bibulu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ jate re. Wi maa sɛnwee pyɔ wi yinwege kala li ni fuun li nari we na konaa shɔwɔ konɔ li ni. Bibulu wi yɛn sɛwɛ ŋa wi yɛn kpoyi. Wi sɛnrɛ ti ni fuun ti yɛn ma sin, ti ni fuun ti yɛn kaselege. Puŋgosaga woro wi sɛnrɛ ta kpɛ ni. Lere pyew wi daga mbaa Bibulu wi kara tijinliwɛ jɛmbɛ konaa kotogo jɛŋgɛ ni, katugu wi tɔnli wi yɛn ma gbɔgɔ. Lere ŋa wi woro na Bibulu sɛnrɛ ti jate, ki fɔ wi yaa wi yɛɛ le jɔlɔgɔ, katugu wii Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn mbaa li piin. We daga mbe taga Bibulu kpoyi wi sɛnrɛ ti na, mà jɛn ti yɛn paa duwale yɛn ŋa wi maa we yɛn yɛgɛ ŋga na ki nari we na; ti yɛn paa lamba yɛn ŋa wi maa yanwa yinrigi we kan na we torokonɔ li nari we na; ti yɛn paa suro yɛn nda ti ma we nawa pi yinŋgi; ti si yɛn paa kasɔn yɛn ŋga ki ma we kotogo ki pye kpoyi.

Wè Bibulu sɛnrɛ ti kanŋga Jinmiire ni ma yala Eburuye naa Girɛkiye sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ koŋgbanmbala jɛmbɛlɛ poro ni. Wège ŋgbanga jɛŋgɛ ma ti kɔrɔ sinŋɛ wi yo mari filige, a ti logowo pì tanla jinmiire ni, jaŋgo lelɛgɛrɛ mbe ya paa ti kara, paa ti kɔrɔ wi nuru, pe tɔnli gbɔɔ ta wa ti ni. Yɛnŋɛlɛ sa duwaw ye na. Ki sɛwɛ ŋa wi karawa pi na, Yɛnŋɛlɛ li fanŋga kan ye yeri ye ya yaa ti yuun leele pele yɛgɛ kan fun.

Sɛwɛ wi tɛgɛrɛ ta kɔrɔ yɛgɛ nagawa

Na maga ki tɛgɛrɛ nda (.....) ti yan laga ka na laga ki sɛwɛ ŋa wi nawa, sɛnrɛ nda ti yɛn wa ti sɔgɔwɔ pi ni, ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɔnlɔgɔfɔ wìla sɛnrɛ ta kɔrɔ yo mari filige le ki laga ki na, ti woro Girɛki sɛwɛ lɛɛlɛ pe ni fuun ni. Ki kala na, wèri yɔnlɔgɔ, jaŋgo tiga ka puŋgo mbe kɔ.

Na maga ki tɛgɛrɛ nda [.....] ti yan laga ka na, sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ti sɔgɔwɔ pi ni, ko yɛn naga nari ma yo ki sɛnrɛ ti woro wa sɛwɛ lɛɛlɛ mbele pè yɔnlɔgɔ faa pe ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Na maga ki tɛgɛrɛ nda «.....» ti yan, ko yɛn naga nari ma yo sɛnrɛ nda ti yɛn wa ti sɔgɔwɔ pi ni, ti yɛn lere ŋa wila pye na para ki sanga wi ni, wo jate sɛnyoro, nakosima sɛnrɛ tari nda tì yo Bibulu wi laga ka ni naa.

Na maga ki tɛgɛrɛ nda ti yan sɛnpyɔ ŋa tanla *, ma wele wa sɛwɛ wi kɔsaga, wa laga ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Sɛnpiile pele kɔrɔ yowo. Pa ma yaa ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wi yan wa.

Na maga ki tɛgɛrɛ nda ti yan sɛnrɛ konɔ na kɔsaga na +, ti yɛn ma yɔnlɔgɔ sɛwɛ pyɔ ŋa na, ma wele wa wi nɔgɔ na, pa ma yaa ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi yan le, nakosima ma yaa vɛriseye pele yan yɔnlɔgɔsaga wa, mbele pe yaa ma saga mari kɔrɔ wi jɛn.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda

MATIYE

la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa wo wi yɛn Zhezu Kirisi Sɛntanra ti sɛwɛ koŋgbanŋga we, ŋa Matiye la yɔnlɔgɔ. Matiye wìla pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Alife wo pinambyɔ. Pàa pye naa yinri fun Levi mbe yala Mariki 2.14, naa Luki 5.27 lara ti ni. Wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn wo wa nuŋgba. Ko yɛgɛ, wìla pye na nizara shoo Ɔrɔmu tara gboforonema wi kan, wo la pye ma cɛn Izirayɛli tara ti go na.

Zhezu wi sanga wi na, Zhufuye woo ŋa kaa nizara wi shoo Ɔrɔmu tara ti kan, Zhufuye sanmbala pe maa wi jate paa kapegbɔgɔ pyefɔ yɛn. Pe ma ki fɔ wi panra fɔ jɛŋgɛ, katugu pe maga jate fɔ wi yɛn na tunŋgo piin Izirayɛli tara ti juguye poro kan. Ɛɛn fɔ Zhezu wo na, wìla Matiye wi yinriwɛ ta. Wìla wi yeri, jaŋgo wi nizara shɔgɔ tunŋgo ki yaga, wi kanŋga wi pye wi fɔrɔgɔfɔ. Wee yarilɛgɛrɛ jɛn Matiye wi wogo na, ɛɛn fɔ mbe yala kalɛgɛlɛ koro ni, wo wìgi Sɛntanra nda ti yɔnlɔgɔ.

Laga Zhezu Sɛntanra nda ti ni, Matiye wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn Izirayɛli tara ti wunlunaŋa jɛnŋɛ konaa ti shɔfɔ, pa wì yiri wa wunlunaŋa Davidi wi setirige ki ni. Wowi Yɛnŋɛlɛ làa para wi wogo na li fafafa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe fanŋga na, ma yɔn fɔlɔ kɔn Izirayɛli woolo pe yeri, ma yo fɔ pilige ka li yaa ka pe shɔ.

Sɛntanra nda Matiye la yɔnlɔgɔ wa ti pelisaga, wi yɛn na para Zhezu wi tɛlɛ-ye pe sɛnrɛ na konaa Zhezu wi sege kì pye yɛgɛ ŋga na ki sɛnrɛ na (Mati 1–2). Wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla Zhezu wi batɛmu wi pye, konaa paa yɛgɛ ŋga na Sɔtanla wìla Zhezu wi wa ma wele (3.1–4.11). Mbe taga wa ko na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye na piin, Matiye wi yɛn na ke wogo ki yɛgɛ nari we na fun, konaa sɛnrɛ nda wìla pye na yuun wa Galile tara ti ni (4.12–18.35).

Laga Sɛntanra sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Matiye wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca, wa ki laga ŋga wi juguye pàa wi kan wa tiparaga ki na maa gbo, konaa a wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni (19.1–28.15).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ko puŋgo na, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si saa pe yɛɛ fili yanwiga ka na, wa Galile tara. Wa ki laga ki na, wìla tunŋgo kan pe yeri ma yo pe saa dunruya cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe piin wi fɔrɔgɔfɛnnɛ (28.16-20).

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, wège yan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla pye na yarilɛgɛrɛ nari Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi wogo na. Nagawa mba Zhezu wìla kan, Matiye wì kaŋgurugo gbogolo wa pi ni, mba pi yɛn ma tɔnlɔndɔnlɔ. Pow mba yɛɛn:
1) Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga, paa yɛgɛ ŋga na pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni (5–7).
2) Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe naga, paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi sɛnrɛ ti yari kpeŋgbeleŋgbe leele pe kan (10.5-42).
3) Zhezu wìla para Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi sɛnrɛ na yomiyɛgɛlɛ ni (13).
4) Zhezu wìla para kapere to naa kapere ti kala yagawa pi wogo na (18).
5) Zhezu wìla para dunruya wi kɔwɔ pi wogo na konaa paa yɛgɛ ŋga na wi yaa ka kiti kɔn leele pe ni fuun pe na (24–25).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu wi sege konaa wi punwɛ sanga *1.1–2.23*
Zhezu wi tunŋgo ki gbɛgɛlɛmɛ kala *3.1–4.11*
Zhezu wi tunŋgo wa Galile tara *4.12–13.52*
Zhezu wi tunŋgo ki kɔwɔ wa Galile tara *13.53–18.35*
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu ca *19.1–20.34*
Zhezu wi tunŋgo wa Zheruzalɛmu ca *21.1–25.46*
Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwɔ *26.1–27.66*
Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *28.1-20*

ZHEZU WI SEGE KONAA WI PUNWƐ SANGA
1–2

Zhezu Kirisi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda
(Luki 3.23-38)

1 1 Zhezu Kirisi tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda, ma yiri wa Davidi setirige ki ni.
Pa Davidi wìla yiri wa Abirahamu setirige ki ni.
2 Abirahamu wo la Izaki se. A Izaki wo Zhakɔbu se. A Zhakɔbu wo
Zhuda se naa wi nɔsepiile nambala pe ni. 3 A Zhuda wo Farɛsi naa Zara
se. Pe nɔ pàa pye naa yinri Tamari. A Farɛsi wo Ɛsirɔn se. A Ɛsirɔn wo
Aramu se. 4 A Aramu wo Aminadabu se. A Aminadabu wo Naasɔ se. A
Naasɔ wo Salimɔ se. 5 A Salimɔ wo Bowazi se. Wi nɔ pàa pye naa yinri
Arahabu. A Bowazi wo Obɛdi se. Wi nɔ pàa pye naa yinri Uruti. A Obɛdi
wo Zhese se. 6 A Zhese wo wunlunaŋa Davidi wo se.
A Davidi wo si Salomɔ se. Salomɔ nɔ wo lawi ŋa Uri jɔ we. 7 A Salomɔ
wo Orobowamu se. A Orobowamu wo Abiya se. A Abiya wo Aza se. 8 A

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aza wo Zhozafati se. A Zhozafati wo Zhoramu se. A Zhoramu wo Oziyasi
se. 9 A Oziyasi wo Zhowatamu se. A Zhowatamu wo Akazi se. A Akazi wo
Ezekiyasi se. 10 A Ezekiyasi wo Manase se. A Manase wo Amɔ se. A Amɔ
wo Zhoziyasi se. 11 A Zhoziyasi wo Zhekoniyasi naa wi nɔsepiile nambala
pe se. Ko sanga wo lawi pàa *Izirayɛli tara woolo pe yigi kulolo ma kari
pe ni wa Babilɔni tara.
12 Izirayɛli tara woolo pe kariŋgɔlɔ wa kulowo pi ni wa Babilɔni tara, a
Zhekoniyasi wo si Salacɛli se. A Salacɛli wo Zorobabɛli se. 13 A Zorobabɛli
wo Abiyudi se. A Abiyudi wo Eliyakimu se. A Eliyakimu wo Azɔri se. 14 A
Azɔri wo Sadɔki se. A Sadɔki wo Akimu se. A Akimu wo Eliwudi se. 15 A
Eliwudi wo Eleyazari se. A Eleyazari wo Matan se. A Matan wo Zhakɔbu
se. 16 A Zhakɔbu wo Zhozɛfu se. Zhozɛfu wo wìla pye Mari pɔlɔ we. Zhezu
ŋa pe yinri Kirisi, Mari wìla wo se.
17 Mbege lɛ Abirahamu sewe pi na sa gbɔn Davidi sewe pi na, sɛrɛ
nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri tijɛrɛ kìla yiri pe sɔgɔwɔ pi ni. Mbe sigi
lɛ Davidi sewe pi na sa gbɔn Izirayɛli tara woolo pe karaga wa kulowo pi
ni wa Babilɔni tara, sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri tijɛrɛ kìla yiri
pe sɔgɔwɔ pi ni. Mbe sigi lɛ ko sanga wo na sa gbɔn Kirisi wi sewe pi na,
sɛrɛ nuŋgba woolo yirisaga kɛ ma yiri tijɛrɛ kìla yiri ki sɔgɔwɔ pi ni fun.

Zhezu Kirisi wi sege ye
(Luki 2.1-7)

18 Zhezu Kirisi wi sege pa kìla pye yɛɛn. Mari, Zhezu wi nɔ we, wìla
pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhozɛfu wi yeri wi katogo jɔ. Ɛɛn fɔ, wi
sila wi jɛn jɛlɛ, a wì si kugbɔ lɛ Yinnɛkpoyi li fanŋga na. 19 Mari wi pɔlɔ
Zhozɛfu wìla pye lesinŋɛ, wi sila pye na jaa mbe Mari wi mɛgɛ ki jɔgɔ. A
wì si yere ki yerewe mbege pɔrɔgɔ ki jɔgɔ larawa. 20 Maa ta wìla pye na
ko jate ma, a ***we Fɔ** wi ***mɛrɛgɛ** wà si pan wi kɔrɔgɔ wɔɔnrɔ na, mɛɛ wi
pye fɔ: «Zhozɛfu, ***Davidi setirige pyɔ**, maga ka fyɛ mbe Mari wi lɛ ma
jɔ, katugu Yinnɛkpoyi lo fanŋga na wì kugbɔ lɛ mbe pyɔ wa se. 21 Wi yaa
ka pinambyɔ se, maa mɛgɛ ki taga fɔ Zhezu, katugu wi yaa kaa woolo pe
shɔ pe kapere ti ni.»
22 Ko ki ni fuun ko yaa pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda we Fɔ wìla yo wi ***yɔn
sɛnrɛ yofɔ** wa yɔn, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

23 *Sumboro ŋa wii naŋa kala jɛn, wi yaa kugbɔ lɛ mbe ka pinambyɔ se.*
Pe yaa kaa ki pyɔ wi yinri Emanuwɛli.[a]

Ko kɔrɔ wo ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn we ni. 24 Naa Zhozɛfu wìla kaa yɛn, ŋga
we Fɔ wi mɛrɛgɛ wìla yo maa kan, a wì sigi pye. A wì si Mari wi lɛ wi
jɔ. 25 Ɛɛn fɔ, wi sila wi jɛn jɛlɛ, fɔ, a Mari wì saa wi pinambyɔ wi se, a
Zhozɛfu wùu mɛgɛ ki taga naa yinri Zhezu.

---

[a] **1.23:** Eza 7.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kajɛnmbɛlɛ pèle la yiri wa yɔnlɔ yirisaga ma saa Zhezu wi wele

2 1 Pa pàa Zhezu wi se wa Zhude tara, wa Betilɛɛmu ca ki ni, wunlunaŋa ŋa pàa pye na yinri *Erɔdi wi wagati wi na. Zhezu wi sege ki puŋgo na, a kajɛnmbɛlɛ[b] pèle si yiri wa tara ti yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ma pan wa Zheruzalɛmu ca. 2 A pè si Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «*Zhufuye pe wunlunaŋa ŋa pè se fɔɔnfɔɔn ŋga wi yɛn se yeri? Wòo wɔnnɔ li yan lì yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ko wè pan mboo gbɔgɔ.»

3 Naa wunlunaŋa Erɔdi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wi jatere wì si piri wi na fɔ jɛŋgɛ, ma pinlɛ Zheruzalɛmu ca woolo pe ni. 4 Kì kaa pye ma, a wì suu woolo pe *saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni fuun pe gbogolo, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «*Kirisi wi daga mbe se laga kikiin?» 5 A pè suu pye fɔ: «Wa Zhude tara, wa Betilɛɛmu ca, katugu ko *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

6 *Mboro Betilɛɛmu ca ŋga wa Zhude tara ti ni,*
mboro ma ma yɛn Zhude tara cagbɔrɔ ti jɛɛlɛ le dɛ;
katugu to gbeŋɛ wa yaa ka yiri wa ma ni.
*Wo wi yaa kaa *Izirayɛli, na woolo pe yɛgɛ sinni.»*[c]

7 Kì kaa pye ma, a Erɔdi wì si kajɛnmbɛlɛ pe yeri larawa, mɛɛ pe yewe wagati jate ŋa wɔnnɔ làa yiri wi ni. 8 Kona, a wì si pe tun wa Betilɛɛmu, ma yo fɔ: «Ye kari ye saga pyɔ wi lagaja jɛŋgɛ. Na yaga kaa yan, ye pan yege yo na kan, mi fun mbe ta saa gbɔgɔ.»

9 Naa pàa kaa wunlunaŋa wi sɛnrɛ ti logo ma, a pè si kari. Wɔnnɔ na pàa keli ma yan ma pe ta wa yɔnlɔ yirisaga, a pè sili yan naa. A lì si keli pe yɛgɛ nɛɛ kee. Pyɔ wìla pye laga ŋga na, naa wɔnnɔ làa ka saa gbɔn wa ki go na, a lì si yere. 10 Naa pàa kaa wɔnnɔ li yan ma, a pe nawa pì si yinŋgi fɔ jɛŋgɛ. 11 A pè si ye wa go ki ni, mɛɛ pyɔ wi yan, naa wi nɔ Mari wi ni. A pè si kanŋguuro kan, mɛɛ pyɔ wi gbɔgɔ. Ko puŋgo na, a pè si pe tuguro ti yɛngɛ yɛngɛ, mɛɛ wi gbɔgɔ: Tɛ, naa *wusuna nuwɔ taan ni, konaa latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ni, ŋa pe yinri *miiri.

12 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si kajɛnmbɛlɛ pe yɛri wɔɔnrɔ na ma yo paga ka sɔngɔrɔ wa Erɔdi wi yeri naa. A pè si konɔ fɔnnɔ lɛ, mɛɛ kari pe tara.

Pàa kari Zhezu wi ni wa Ezhipiti tara

13 Kajɛnmbɛlɛ pe kariŋgɔlɔ, a *we Fɔ wi *mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozɛfu wi na wɔɔnrɔ na, ma suu pye fɔ: «Yiri ma fe ma kari pyɔ

---

[b] **2.1:** *Kajɛnmbɛlɛ:* Leele pèle la wɛlɛ pàa pye wɔnŋgɔlɔ ke kɔrɔ jɛnfɛnnɛ.
[c] **2.6:** Mishe 5.1-2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara. Ma koro wa fɔ mbe ka saga
yo ma kan naa, ma sɔngɔrɔ ma pan; katugu Erɔdi wi yaa kaa pyɔ
wi lagajaa mboo gbo.» 14 Ki yembinɛ li ni, a Zhozɛfu wì si yiri ma
fe ma kari pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa Ezhipiti tara. 15 Pàa koro
wa fɔ ma saa gbɔn Erɔdi kupilige ki na. Ko kagala koro la pye ma,
jaŋgo sɛnrɛ nda we Fɔ wìla yo wa wi yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yɔn, ti ta
tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Mìlan pinambyɔ wi yeri maa wɔ wa Ezhipiti
tara.*»[d]

Piile tunmɔmbɔlɔ
pe gbosɛnrɛ re

16 Naa Erɔdi wìla kaa ki yan kajɛnmbɛlɛ pòo fanla, a kì suu nawa pi
ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì si konɔ kan, ma yo pe sa pinambiile tunmɔmbɔlɔ
mbele fuun pe wa Betilɛɛmu ca konaa ki kanŋgara na cara ti ni pe gbo.
Mbele pe yɛgɛlɛ ke sila toro shyɛnzhyɛn na we. Wìla ko pye ma, ma yala
kajɛnmbɛlɛ pàa wɔnnɔ na sɛnrɛ yo maa kan, li yansanga wo ni. 17 Kona,
sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *Zheremi wìla yo, a tì siri yɛɛ yɔn fili,
fɔ:

18 *Paa gbelege nuru wa Arama ca,*
jɔrɔgɔmɔ naa yuŋgbɔgɔrɔ sɛnlɛgɛrɛ.
Arashɛli wo wila wi piile pe kunwɔ pi gbele.
Wi woro na jaa poo kotogo ki sogo wi na, katugu pè ku.[e]

Zhozɛfu naa wi woolo
pàa sɔngɔrɔ ma pan
wa Izirayɛli tara

19 Erɔdi wi kuŋgɔlɔ, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà suu yɛɛ naga Zhozɛfu
wi na wɔɔnrɔ na, maa ta wa Ezhipiti tara. 20 Mɛrɛgɛ wìla wi pye fɔ:
«Yiri ma pyɔ wi lɛ, naa wi nɔ wi ni, ma sɔngɔrɔ pe ni wa Izirayɛli
tara, katugu leele mbele pàa pye na pyɔ wi lagajaa mboo gbo, pè
ku.»

21 A Zhozɛfu wì si yiri ma sɔngɔrɔ pyɔ wo naa wi nɔ pe ni wa
Izirayɛli tara. 22 Naa wìla ka saa ki logo ma yo Arishelawu wo
wìla cɛn wa wi to Erɔdi wi yɔnlɔ, ma pye Zhude tara ti wunlu-
naŋa, a wì si fyɛ. Wi sila yɛnlɛ mbe sa cɛn wa ki tara ti ni. Naa
Yɛnŋɛlɛ làa kaa para wi ni wɔɔnrɔ na maa kɔgɔri, a wì si kari wa
Galile kinda wi ni, 23 mɛɛ saa cɛn ca ka ni, pege yinri Nazarɛti;
jaŋgo sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo ma yo fɔ: «Pe
yaa kaa Zhezu wi yinri Nazarɛti ca fɛnnɛ woo,» ti ta tiri yɛɛ yɔn
fili!

---

[d] **2.15:** Oze 11.1 [e] **2.18:** Zhere 31.15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBƐGƐLƐMƐ KALA

3.1–4.11

Zhan Batisi wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi mba

(Maki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

3 1 Ki sanga wi ni, *__Zhan Batisi__ wì si pan wa Zhude tara *__gbinri__ wi
ni, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari leele pe kan. 2 Wìla pye na yuun fɔ: «Ye
ye kapere ti jɛn yeri yaga, katugu *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ pì yɔngɔ!» 3 Ko
Zhan wo *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wìla para wi sɛnrɛ na ma yo fɔ:

Lere wa magala yɛn na yinrigi wa gbinri wi ni na yuun fɔ:
*Ye we *__Fɔ__ wi konɔ li gbegele,*
yoo kombigile ke sinzin![f]

4 Zhan wi yaripɔrɔ pàa ti gbegele yɔngɔmɛ sire ni. Kurusijara sɛlɛgɛ
woo wìla pye wi yeri, a wila wi poo wa wi sɛnnɛ.[g] *__Gbatɔ__ naa sɛnrɛgɛ
wìla pye na kaa. 5 Zheruzalɛmu ca woolo poro naa Zhude tara woolo pe
ni fuun pe ni, konaa Zhuridɛn gbaan yɔn ca woolo pe ni fuun pe ni, pàa
pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ. 6 Pàa pye naga yuun naga finligi leele pe yɛgɛ
na, ma yo pe yɛn kapere pyefɛnnɛ. A Zhan wi nɛɛ pe *__batize__ wa Zhuridɛn
gbaan wi ni.

7 Naa Zhan wìla kaa ki yan *__Fariziye__ poro naa *__Sadusiye__ pe lɛgɛrɛ la
pye na kee wi kɔrɔgɔ wi pe batize, a wì si pe pye fɔ: «Yoro mɛɛrɛ pire[h] nda
yɛɛn, ambɔ wìgi naga ye na ma yo ye mbe ya shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
mba pila paan pi kɛɛ? 8 Ki kala na, kapyere nda ti yaa ki naga mbe yo yè
ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa to piin. 9 Yaga kaa ki sɔnri mbaa yuun fɔ: ‹We
tɛlɛ yɛn Abirahamu.› Mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye na. Katugu kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, ki sinndɛɛrɛ nda yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mberi
kanŋga ti pye Abirahamu wi setirige piile. 10 Pè gbɔnlɔgɔ ki lɛ makɔ tire
ti na, mberi ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga fuun ki woro na pire
jɛndɛ sɛni, pe yaa ki kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo. 11 Mi wo na ye
batize tɔnmɔ ni mbege naga fɔ yè ye kapere ti jɛn mari yaga. Ɛɛn fɔ, lere wa
wa na paan mi puŋgo na, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga yɛrɛ
mboo sawira ti wɔ wa wi tɔɔrɔ ti na[i]. Wo wi yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo
naa kasɔn[j] ni. 12 Wi teli wi yɛn wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔlɔ ke fɛ mbe ke fooro ti
wɔ ti yɛ jɛnŋɛ wi ni, mbe si jɛnŋɛ wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni.
Ɛɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kasɔn ŋga ki se figi fɔ sanga pyew ko ni.»

---

[f] **3.3:** Eza 40.3 [g] **3.4:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na kurusijaraye mbele poo, pàa pye sɛlɛgɛ woolo. [h] **3.7:** *Mɛɛrɛ pire* ko mɛgɛ ŋga ko yɛn naga nari ma yo Fariziye poro naa Sadusiye pè pe paa wɔɔrɔ ti yɛn. [i] **3.11:** Katugu wi go kologo ki pyege na. [j] **3.11:** Mbe batize kasɔn ni, ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko. Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhan wìla Zhezu wi batize
(Maki 1.9-11; Luki 3.21-22)

13 Kona, a Zhezu wì si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari Zhan kɔrɔgɔ wa
Zhuridɛn gbaan yɔn ki na, ma yo Zhan mboo batize. 14 Ɛɛn fɔ, Zhan wìla
pye na jege, nɛɛ wi piin fɔ: «Ki daga mboro mbe mi batize, a mboro nɛɛ
paan mi kɔrɔgɔ!»
15 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yere ki na ki pye ma yiŋgɔ, katugu ŋga
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa, pa we daga mbege pye mbege yɔn fili yɛɛn.»
Kì kaa pye ma, a Zhan wì si yɛnlɛ ki na. 16 Naa pàa kaa Zhezu wi batize
ma kɔ, a wì si yiri wa tɔnmɔ. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a naayeri wì
si yɛngɛ wi kan. A wì si Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yan li yɛn na tinri wi na paa
ketenɛ yɛn. 17 A magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi
yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Wi kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»

Sɔtanla wìla Zhezu wi wa
ma wele mboo le kapege
(Maki 1.12-13; Luki 4.1-13)

4 1 Kona, a Yinnɛkpoyi lì si Zhezu wi yɛgɛ sin ma kari wi ni wa
*gbinri wi ni, jaŋgo Sɔtanla wi saa wa wi wele mboo le kapege.
2 Naa Zhezu wìla kaa pye sɔnlɔ nafa shyɛn naa ki yembinɛ nafa shyɛn, na
wi fa ka, a fuŋgo suu yigi. 3 Kona, a Sɔtanla wì si fulo wi tanla, ma suu
pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ki yo ki sinndɛɛrɛ nda ti
kan, ti kanŋga buru.»
4 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: *‹Yaakara to cɛ se ya mbe sɛnwee wi baro. Ɛɛn fɔ,
sɛnrɛ nda fuun Yɛnŋɛlɛ li maa yuun, to ti mbe ya mboo baro.› »*[k]
5 Kona, a Sɔtanla wì si yiri Zhezu wi ni, mɛɛ kari wi ni wa
Zheruzalɛmu, ca *__kpoyi__ ki ni, ma saa wi tɛgɛ wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki
namunjɔ wi na, 6 ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ,
yew ma kan wa tara, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ:

Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ kan li *__mɛrɛgɛye__ *pe yeri ma kala na,*
pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni,
jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo sinndɛlɛgɛ ka na.»[l]

7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo
fɔ: ‹Maga ka ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele[m]!› »
8 A Sɔtanla wì si nuru ma kari wi ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka go na, mɛɛ
dunruya wunluwɔ po naa pi gbɔgɔwɔ pi ni fuun pi naga wi na; 9 ma suu
pye fɔ: «Na maga yɛnlɛ mbe kanŋguuro kan na jegele mbanla gbɔgɔ, mi
yaa nda yɛɛn ti ni fuun ti kan ma yeri.»

---

[k] **4.4:** Dete 8.3 [l] **4.6:** Yuuro 91.11-12 [m] **4.7:** Dete 6.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma yiri na Sɔtanla. Katugu
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi naga ma yo fɔ: ‹Ta ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, maa
tunŋgo piin lo nuŋgba kan[n].› »
11 Ko sɛnrɛ to yoŋgɔlɔ, a Sɔtanla wì suu yaga le, mɛɛ kari. A mɛrɛgɛye
pèle si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi kagala ke yɔn maa kan.

ZHEZU WI TUNŊGO WA GALILE TARA

4.12–13.52

Pa Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ wa Galile tara

(Maki 1.14-15; Luki 4.14-15)

12 Naa Zhezu wìla kaa ki logo ma yo pàa Zhan wi le kaso, a wì si kari
wa Galile tara. 13 Ɛɛn fɔ, wì sila koro wa Nazarɛti ca. A wì sigi sogo wa
ma kari ma saa cɛn wa Kapɛrinawu ca. Pa ko ca ko la pye wa Galile
lɔgbɔgɔ yɔn ki na, wa Zabulɔn naa Nɛfitali tara. 14 Ko la pye ma, jaŋgo
sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *__Ezayi__ wìla yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

15 *Zabulɔn tara naa Nɛfitali tara,*
to nda ti yɛn wa kɔgɔje wi tanla, wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na,
ki Galile tara nda ti yɛn mbele pe woro *__Zhufuye__ *pe tara,*
16 *leele mbele pe yɛn ma cɛn wa diwi wi ni,*
pè yanwa gbɔɔ yan.
Mbele pàa pye ma cɛn wa kunwɔ ca ki diwi wi ni,
yanwa yiri pe na![o]

17 Maga lɛ wa ko sanga wo na, a Zhezu wì sigi lɛ na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun, ma yo fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn yeri yaga, katugu *__Yɛnŋɛlɛ ca__
__wunluwɔ__ pì yɔngɔ!»

Zhezu wìla ŋgbanra wɔfɛnnɛ tijɛrɛ yeri

(Maki 1.16-20; Luki 5.1-11)

18 Pilige ka, Zhezu wìla pye na tanri na toro Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na,
mɛɛ saa nɔsepiile nambala shyɛn yan. Simɔ ŋa pàa pye na yinri Pyɛri wo
naa wi jɔnlɔ Andire poro la wɛlɛ. Pàa pye na pe mɛrɛ ti waa wa tɔnmɔ na
ŋgbanra woo. 19 A wì si pe pye ma yo fɔ: «Ye pan ye taga na na, mi yaa ye
pye leele lagajafɛnnɛ, paa yɛgɛ ŋga na yaa ŋgbanra ti woo we!»
20 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si pe mɛrɛ ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu
wi na.

---

[n] **4.10:** Dete 6.13 [o] **4.15-16:** Eza 8.23; 9.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 A wì si kari yɛgɛ naa, mɛɛ saa nɔsepiile nambala shyɛn pele yan naa.
Zebede pinambiile Zhaki naa Zhan poro la wɛlɛ. Poro naa pe to wi ni,
pàa pye wa pe tɔnmɔkɔrɔ ki ni na pe mɛrɛ ti gbegele. A Zhezu wì si pe
yeri. 22 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si pe tɔnmɔkɔrɔ konaa pe to wi
yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.
23 A Zhezu wì si saa na Galile tara ti ni fuun ti yanri. Wìla pye na
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ Sɛntanra ti yari leele pe kan wa shɛriyinrɛ ti ni, na
yambala pe sagala pe yama cɛnlɛ pyew pi ni, ma pinlɛ leele pe yandewe
pi ni fuun pi ni. 24 Pàa pye naa mɛgɛ ki yinri wa Siri tara ti lagapyew.
Ki kala na, pàa kari yambala pe cɛnlɛ pyew pe ni wi kɔrɔgɔ, mbele fuun
pàa pye na jɔlɔ yama lɛgɛrɛ ni poro naa yinnɛ tipegele fɛnnɛ, naa toma-
kugo yamafɛnnɛ, naa muruguye pe ni. A Zhezu wì si pe sagala. 25 Janwa
gbɔlɔ là la taga wi na, ma yiri wa Galile naa Dekapole tara ti ni, naa
Zheruzalɛmu ca konaa cara sannda nda tìla pye wa Zhude tara ti ni,
konaa nda tìla pye wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na.

Zhezu wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa yanwiga ki go na
(Luki 6.20-23)

5 1 Naa Zhezu wìla kaa ki janwa wi yan ma, a wì si lugu yanwiga ka
na ma cɛn. A wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla. 2 A wi nɛɛ pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, na yuun fɔ:

3 «Mbele pège jɛn ma yo pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ wa pe yɛɛ kotogo na,
fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu *Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo!
4 Mbele pe yɛn yɛsanga ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe fɔlɔ!
5 Mbele pe yɛn nandanwa fɛnnɛ, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka tara ti ta kɔrɔgɔ!
6 Mbe sin, ki la yɛn mbele na paa fuŋgo naa wɔgɔ yɛn, fɛrɛwɛ yɛn pe
woo,
katugu pe yaa ka tin!
7 Mbele pe maa leele yinriwɛ taa, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe yinriwɛ ta!
8 Mbele pe nawa pi yɛn *kpoyi pe na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni!
9 Mbele pe maa ki jaa yɛyinŋge mbe pye leele pe sɔgɔwɔ, fɛrɛwɛ yɛn
pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa pe yinri li piile!
10 Mbele leele pe maa pe jɔlɔ, katugu pe yɛn na tanri na yala Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala li ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo,
katugu Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 «Na leele pe kaa ye tegele, mbaa ye jɔlɔ, mbaa sɛnpere ti cɛnlɛ pyew
ti finlɛlɛ mbaa ti tari ye na na kala na sanga ŋa ni, fɛrɛwɛ yɛn ye woo!
12 Yaa yɔgɔri, ye nawa yinŋgi; katugu ye tɔnli wì gbɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na. Pa
pàa keli ma *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe jɔlɔ ma fun ye yɛgɛ.

Kɔ naa yanwa sɛnrɛ
(Maki 9.50; Luki 14.34-35)

13 «Yoro ye yɛn kɔ dunruya wi kan. Ɛɛn fɔ, na kɔ wi tanwa piga wɔ wi
ni, tanwa pa se ya ye wi ni naa. Wi se ya kala la yɔn, ndɛɛ poo wa wa
funwa na leele paa wi tangala.
14 «Yoro ye yɛn yanwa dunruya wi kan. Ca ŋga ki yɛn ma kan yanwiga
na, ki se ya lara. 15 Lere na fitanla mu mbe kpoŋgbo jiile wi na. Ɛɛn fɔ, pe
maa mu maa tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun wi yɛn wa go, wila
yaan wi na.[p] 16 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pa ye yanwa pi daga mbaa
yiin ma leele pe yɛgɛ na, pe ta paa kajɛŋgɛ ŋga yaa piin ki yaan, pe sila
ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi gbogo.

Moyisi lasiri wi yɛgɛ nagawa we

17 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ mì pan mbe Moyisi *__lasiri__ wo naa Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nagawa sɛnrɛ ti jan. Mii pan mberi jan, ɛɛn fɔ, ti kɔrɔ
jɛnŋɛ wo mì pan mbe naga. 18 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbe
tara to naa naayeri wi ta wa ti yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, Moyisi lasiri wi sɛn-
pyɔ nuŋgba, nakoma wi kala jɛɛlɛ la kpɛ se wɔ wa, fɔ sa gbɔn yaara ti
ni fuun ti kɔwɔ pi na. 19 Ki kala na, lere ŋa fuun ka ŋgasegele ke ni fuun
jɛɛlɛ la jɔgɔ, mbe sila leele pe nari mbe yo paa tanri ma, wo yaa ka pye
leele pe ni fuun jɛɛ wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun
kaa tanri ki ŋgasegele ke na, mbaa leele pe nari ke ni ma, wo yaa ka pye
legbɔɔ wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni. 20 Mila ki yuun naga finligi ye kan,
na ye woro na tanri Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li na mbe wɛ *__lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ__ poro naa *__Fariziye__ pe na, ye se ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni.

Ma naŋgbanwa pi daga
mbe kanŋga nayinmɛ

21 «Yège logo ma yo kìla yo ye tɛlɛye pe kan ma yo fɔ: ‹*Maga ka lere
gbo*[q].› Lere ŋa fuun ka lere gbo, wi daga pe sa kiti kɔn wi na. 22 Ɛɛn fɔ, mi
wo naga yuun ye kan, ma yo lere ŋa fuun ka nawa ŋgban wi lewee yɛnlɛ
wa ni, wi daga pe kiti kɔn wi na. Ŋa fuun ka suu lewee yɛnlɛ wa tɛgɛlɛ

---

[p] **5.13-15:** Ko ki naga ma yo kɔ wi ma pye yɛgɛ ŋga na wa yaakara ti ni mari tanla konaa mari pye kpoyi, tagafɛnnɛ pe pye ma dunruya woolo pe kan. Yanwa fun dunruya woolo pe maa yaan pi na na tanri yɛgɛ ŋga na, tagafɛnnɛ pe pye paa yanwa yɛn ma fun pe kan.
[q] **5.21:** Ɛki 20.13; 21.12; Dete 5.17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbe yo fɔ: Lewee cɛnlɛ wele dɛ! Wo daga pe kari wi ni wa *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe kiti kɔn wi na. Ŋa fuun ka suu lewee yɛnlɛ wa tɛgɛlɛ mbe yo fɔ: Yarafɔ wele dɛ, wo daga mbe ye wa jaganama kasɔn ki ni. 23 Ki kala na, na maga pan wa *__saraga wɔsaga__, mbe pan mbe saraga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, mbe si nawa to ki na ndɛɛ mà kapege pye ma lewee yɛnlɛ wa na, 24 ma saraga ki tɛgɛ le saraga wɔsaga ki tanla, ma sɔngɔrɔ ma sa mboro naa ma lewee yɛnlɛ wi ni, ye sɔgɔwɔ pi gbegele gbɛn. Ko puŋgo na, mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan mɔɔ saraga ki wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri.

25 «Na lere wa kaa kee ma ni sa kiti kɔn ma na, mbe ye ta wa konɔ, ma fyɛɛlɛ maa sunlu, ki kɔ ye sɔgɔwɔ, jaŋgo wiga ka sɔɔn le kiti kɔnfɔ wi kɛɛ. Kiti kɔnfɔ wo mbe sɔɔn le wi polisiye pe kɛɛ pe sɔɔn le kaso. 26 Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn, ali tama nuŋgba wiga ka koro.

Jataga sɛnrɛ yɛgɛ nagawa

27 «Yège logo ma yo kìla yo fɔ: ‹*Maga ka jataga pye*[r]!› 28 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma yo lere ŋa fuun kaa naŋa yɛnlɛ wa jɔ yan mbe yɛgɛ yirige wi na, kona, wùu ta wa wi kotogo na makɔ. 29 Na kaa pye ma kalige yɛnlɛ lo li yaa ti ma to wa kapege ki ni, li wɔ ma li wa li lali ma ni. Mɔɔ wire ti laga nuŋgba la, ko mbɔnrɔ ma na pɔɔn wa ma wire lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na. 30 Na kaa pye ma kalige kɛɛ ko ki yaa ti mɛɛ to wa kapege ki ni, ki kɔn maga wa ki lali ma ni[s]. Mɔɔ kɛɛ nuŋgba la, ko mbɔnrɔ ma na pɔɔn wa ma wire lombondo ti ni wa jaganama wi ni ko na.

Jɛlɛ jege sɛnrɛ yɛgɛ nagawa
(Mati 19.9; Maki 10.11-12; Luki 16.18)

31 «Kìla yo naa ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa fuun kaa jɔ je, wi daga mbe pɔrɔgɔ jɔgɔwɔ sɛwɛ kan wi yeri.*›[t] 32 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan fɔ: Lere ŋa fuun kaa jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri, wi maa jɔ wi le nandara ti ni. Jɛlɛ ŋa fuun wi pɔlɔ wì je, naŋa o naŋa kaa lɛ mboo tɛgɛ, kona jataga wì pye.

Wuguro sɛnrɛ yɛgɛ nagawa

33 «Yège logo ma yo kìla yo we tɛlɛye pe kan, ma yo fɔ: ‹*Na maga wugu, maga kɔɔn wuguro ti wɔ. Ɛɛn fɔ, mà wugu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mbe kala na pye, ma li pye ma li yɔn fili*[u].› 34 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan fɔ yaga ka wugu fyew. Yaga ka wugu naayeri wi na, katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ koyi. 35 Yaga ka wugu tara ti na, katugu ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li tɔɔrɔ

---

[r] **5.27:** Ɛki 20.14; Dete 5.18 [s] **5.30:** Ko ki naga ma yo we daga mbe we kapere pyege ki yaga. [t] **5.31:** Dete 24.1 [u] **5.33:** Levi 19.12; 1 Timo 1.10; Nɔmbu 30.3; Dete 23.21-23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tɛgɛsaga. Yaga ka wugu Zheruzalɛmu ca ki na, katugu wunluŋgbɔɔ wi ca koyi. 36 Maga ka wugu ma go ki na[v], katugu ma se ya mbɔɔn go yinzige ki nuŋgba pye ki filige, nakoma mbege pye ki wɔ. 37 Na pe kɔɔn yewe, na kaselege yi, ma yo: *Ee!* Na kaselege si ma, ma yo: *Ayoo!* Nda fuun ti ma kaa na yuun puŋgo na, Sɔtanla wo wi maa paan to ni.

Kayaŋga wɔgɔ sɛnrɛ yɛgɛ nagawa
(Luki 6.29-30)

38 «Yège logo ma yo kìla yo, ma yo fɔ: *‹Yɛnlɛ li yaa tɛgɛ mbe yɛnlɛ li fɔgɔ tɔn. Ŋganla li yaa tɛgɛ mbe ŋganla li fɔgɔ tɔn.›*[w] 39 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan, ma yo na lere ka tipege pye ye na, yaga kaga fɔgɔ tɔn. Na lere kɔɔn fele ma kalige mbatelege ki na, wi yaga wɔɔn fele fun ma kamɛŋgɛ wogo ki na. 40 Na lere wa kaa jaa mbe sa kiti kɔn ma na mbɔɔn deripile li shɔ ma yeri, pa mɔɔ derigbɔgɔ ki kan wi yeri fun. 41 Na fanŋga fɔ wa kɔɔn jori mbe yo maa tuguro lɛ ma kari ti ni culo nuŋgba, pa ma kari ti ni culo shyɛn. 42 Lere kɔɔn yɛnri yaraga ni, maga kan wi yeri. Lere kaa jaa maa jin, maga ka je.

Ma mbɛnfɔ wi daga mbɔɔn ndanla
(Luki 6.27-28,32-36)

43 «Yège logo ma yo kìla yo, ma yo fɔ: *‹Ma wɔnlɔ wi daga mbɔɔn ndanla, ma mbɛnfɔ mɛɛ wo panra.›*[x] 44 Ɛɛn fɔ, mi wo naga yuun ye kan ma yo ye mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye ndanla, mbele paa ye jɔlɔ, yaa yɛnri pe kan. 45 Ki ka pye ma, ye yaa pye ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi piile, katugu wi maa wi yɔnlɔ ki yinrigi lepeele poro naa lejɛmbɛlɛ pe ni fuun pe kan. Na tisaga ki kaan lesinmbele poro naa mbele pe woro ma sin pe ni fuun pe yeri. 46 Ye yɛn ma ye wɛnnɛ mbele ndanla, na poro cɛ ka ye ndanla, yiŋgi tɔnli ye yaa ta Yɛnŋɛlɛ li yeri? Ali *__nizara shɔfɛnnɛ__ wele, ko poro fun pe maa piin. 47 Na ye kaa ye nɔsepiile poro cɛ shari, kona, yiŋgi kagbɔgɔ yè pye? Ali mbele pee Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ko poro fun pe maa piin. 48 Ki kala na, ye pye ye yɔn fili, paa yɛgɛ ŋga na ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛn ma yɔn fili we.

Ma kajɛŋgɛ ki daga mbe pye ŋgundo ni

6 1 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga kaa ye shɛrɛgɛ konɔ kagala ke piin mbaa ye yɛɛ nari leele pe na. Na ye kaa ki piin ma, ye se ka tɔnli ta ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri.

2 «Na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri, maga kaga yari paa yɛgɛ ŋga na kopiire fɛnnɛ pe maa ki piin wa shɛriyinrɛ to naa koŋgolo ke ni, jaŋgo leele paa

---

[v] **5.36:** *Mbe wugu ma go ki na:* Ko kɔrɔ wo yɛn mbe wugu mbɔɔn kusɛnrɛ yo.
[w] **5.38:** Ɛki 21.24; Dete 19.21 [x] **5.43:** Levi 19.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma sɔnni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, fɔ pè pe tɔnli wi ta makɔ. 3 Ɛɛn fɔ,
mboro wo na, na maga yaraga ka kan fyɔnwɔ fɔ wa yeri, ma wɔnlɔ ŋa wì mara
ma na jɛŋgɛ, maga ka ti wigi jɛn, 4 jaŋgo ma yarikanga ki koro ŋgundo. Kona, ma
To ŋa wila ŋgundo kala na maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni
(Luki 11.2-4)

5 «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, yaga kaa ki piin paa kopiire fɛnnɛ pe yɛn. Ki
yɛn ma pe ndanla paa yeregi paa Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa shɛriyinrɛ to naa kooro fili-
sara ti na, leele pe ni fuun pe ta paa pe yaan. Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, pè pe tɔnli wi ta makɔ. 6 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na ma kaa jaa mbe Yɛnŋɛlɛ
yɛnri, ye wa ma yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni ma kɔrɔ ki tɔn ma yɛɛ na, mɛɛ ma To
wi yɛnri, wo ŋa wi yɛn wa ki ŋgundo laga ki ni we. Kona, ma To ŋa wi yɛn na
kala na maa piin wa larasaga li yaan, wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

7 «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga ŋa ni, yaga kaa sɛnrɛ nuŋgba ti yuun
mbaa sɔngɔri ti na tetete go fu, paa yɛgɛ ŋga na mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe
maa ki piin we. Pe maa ki jate ndɛɛ paa yɛnri na sɛnlɛgɛrɛ nda yuun, to ti
yaa ti Yɛnŋɛlɛ lii pe yɛnrɛwɛ pi logo. 8 Yaga ka pye paa pe yɛn, katugu yè
jori yaara nda na, ye To wi mari jɛn, na ye fari yɛnri wi yeri gbɛn. 9 Anmɛ
ye daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, fɔ:

We To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na,
ti ma mɛgɛ ki pye *__kpoyi__.
10 Ma *__wunluwɔ__ pi pye pi pan!
Ma nandanwa kala lo mbaa piin laga tara na,
paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na piin wa yɛnŋɛlɛ na we!
11 Ma we nala yaakara ti kan we yeri!
12 Ma we kapere ti kala yaga we na,
paa yɛgɛ ŋga na mbele paa ti piin we na, woro fun we maa ti kala
yari pe na we.
13 Maga ka we yaga we ye wa fanlawa pi ni.
Ɛɛn fɔ, ma we shɔ Sɔtanla wi kɛɛ.
[Katugu wunluwɔ naa yawa naa gbɔgɔwɔ pi yɛn ma woo fɔ sanga
pyew. *__Anmiina__.]

14 «Mbele fuun pè kapere pye ye na, na yaga pe kapere ti kala yaga
pe na, pa ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yaa ye woro ti kala yaga ye na fun.
15 Ɛɛn fɔ, mbele fuun pè kapere pye ye na, na yee pe woro ti kala yaga pe
na, pa ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi se ye woro ti kala yaga ye na fun.

Yeŋge lege sɛnrɛ

16 «Na yaga pye *__yeŋge__ pilige ŋga ni, yaga ka ye yɛgɛ ki san paa yɛgɛ ŋga
na kopiire fɛnnɛ pe maa ki piin we. Pe ma pe yɛgɛ cɛnwɛ pi kanŋga, leele

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ni fuun pe ta pege jɛn pe yɛn yeŋge. Kaselege ko na, mila ki yuun naga finligi ye kan, pe pe tɔnli wi ta makɔ. 17Ɛɛn fɔ, mboro wo na, na maga pye yeŋge pilige ŋga ni, mɔɔ yɛgɛ ki jogo, ma latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn ma go ki na, 18jaŋgo leele paga kaga jɛn ma yɛn yeŋge, ndɛɛ ma To ŋa wi yɛn wa ki ŋgundo laga ki ni, wo nuŋgba. Kona, ma To ŋa wila ŋgundo kala na maa piin li yaan, wo wi yaa ka tɔnli kan ma yeri.

Yarijɛndɛ nda wa yɛnŋɛlɛ na ti sɛnrɛ
(Luki 12.33-34)

19«Yaga kaa yarijɛndɛ gbogolo ye yɛɛ kan laga dunruya ŋa wi ni. Yaawere mari jɔgɔ laga, so ma ye ti ni mberi jɔgɔ. Yoolo fun pe ma kɔrɔ ki kaw mari yu. 20Ɛɛn fɔ, yaa yarijɛndɛ gbogolo ye yɛɛ kan wa yɛnŋɛlɛ na. Wa ki laga ki na, yaawere se ya mberi jɔgɔ, so se ya ye ti ni mberi jɔgɔ. Yoolo fun pe se ya mbe kɔrɔ ki kaw mberi yu. 21Katugu ma yarijɛndɛ tiga pye laga ŋga na, pa ma jatere wi ma pye wa.

Wire ti yanwa kala
(Luki 11.34-36)

22«Lere wi yɛngɛlɛ koro ke yɛn wi wire ti fitanla we. Na ma yɛngɛlɛ kaga pye jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye wa yanwa pi ni. 23Ɛɛn fɔ, na ma yɛngɛlɛ ke woro jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti ma pye wa wɔwɔ pi ni. Ki kala na, yanwa mba pi yɛn ma ni, na piga pye mbe wɔ, ki wɔwɔ pi yaa pye mbe gbɔgɔ dɛ.

Yɛnŋɛlɛ, nakoma penjara
(Luki 16.13)

24«Lere se ya tunŋgo pye teele shyɛn kan; katugu wi ma kaa nuŋgba panra, sanŋa wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara nuŋgba na, ma laga sanŋa wi na. Ye se ya tunŋgo pye wagati nuŋgba wi ni Yɛnŋɛlɛ lo naa penjara ti kan.

Ye ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na
(Luki 12.22-31)

25«Ko kala kì ti mila ki yuun ye kan fɔ: Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na yaakara nda ye yaa la kaa to kanŋgɔlɔ, mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa ka mbe yiŋgi wɔ?› Yaga si kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye yaripɔrɔ wogo ki na mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi yaripɔrɔ mi yaa le?› Yinwege kii wɛ yaakara ti na wi le? Wire tii wɛ paara ti na wi le? 26Ye sannjɛrɛ ti wele wa naayeri! Tila yarilire lugu, tila yarilire kɔlɔgi. Tila si yarilire gbogolo mberi le bondoolo. Ma si yala, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi maa ti baro. Yee mbɔnrɔ sannjɛrɛ ti na jɛŋgɛ wi le? 27Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yɛɛ kan naa jɛnri, wi jatere lɛgɛrɛ ti ni?

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye yaripɔrɔ wogo ki na. Ye yarifyɛɛnrɛ ti yiriləmɔ pi wele wa wasele! Tila tunŋgo pye, tila si pili. 29 Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunaŋa Salomɔ wo naa wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa pi ni fuun ni, wi yaripɔrɔ[y] ka sila yɔn mbe yarifyɛɛnrɛ ka tiyɔnwɔ bɔ. 30 Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele, goto kasɔn ma kaa ki sogo, na Yɛnŋɛlɛ li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yaripɔrɔ ti kan ye yeri fun mbe wɛ ki na. Ye tagawa pì kologo!

31 «Yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na mbaa yuun fɔ: ‹Ŋga yiŋgi we yaa ka? Nakoma yiŋgi we yaa wɔ? Mbe yo fɔ we yaa yaripɔrɔ to ta se siri le?› 32 Mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn, poro pe maa ko yaara nda to ti ni fuun to lagajaa suyi. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wìgi jɛn ma yo ti kala yɛn ye na. 33 Ki kala na, ye bala yaa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ po naa li kasinŋge ko lagajaa gbɛn. Pa kona li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun. 34 Yaga ka ye jatere wi piri goto kagala ŋgele ke yaa pan koro kala na. Goto naa wi jatere lɛgɛrɛ kala li. Jorowo mba pi ma pan pilige nuŋgba ki ni, pi ma yala ki pilige ki ni.

Maga ka kiti kɔn lere na
(Luki 6.37-38,41-42)

7 1 «Yaga ka kiti kɔn lere na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ fun liga ka kiti kɔn ye na.
2 Katugu na ye kaa kiti kɔɔn leele na, yaa wi kɔɔn yɛgɛ ŋga na, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti wi kɔn ye na ma fun. Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ na tinwi leele pe kan, lo Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe ye woro ti tiwi ye kan. 3 Yiŋgi na, a ma nɛɛ kayanna na li wa ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni li wele, ma si yala, kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni, ma si woro na ko yaan? 4 Mɛlɛ mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo fɔ: Ki yaga mbe kayanna na li wa ma yɛnlɛ li ni li wɔ, ma si yala kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni? 5 Kopiire fɔ wele dɛ, kanŋgaga ki wɔ wa ma yɛnlɛ li ni gbɛn. Pa kona ma yaa la yaan jɛŋgɛ mbe kayanna li wɔ wa ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni.

6 «Yaga kaa yaara nda ti yɛn *__kpoyi__ ti kaan pyɔɔnlɔ pe yeri, nakoma pe yaa wa mbe kanŋga ye kɔrɔgɔ mbe ye nɔɔri. Yaga ka ye somu tiyɔɔn wi wa cɛɛlɛ pe kan, nakoma pe yaa wi tangala.

Yaa yɛnri suyi
(Luki 11.9-13)

7 «Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta. Yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga yan. Ye bala yaa kɔrɔ ki gbɔɔn, pa pe yaa kaga yɛngɛ ye kan. 8 Katugu lere ŋa fuun wi maa yɛnri, wi ma ta. Lere ŋa wi maa yaraga lagajaa, wi ma kaa ki yan. Lere ŋa wi maa kɔrɔ ki gbɔɔn, pe ma kaa ki yɛngɛ wi kan. 9 Ambɔ wi yɛn na ye ni, na wi pyɔ kaa yɛnri buru ni, wi yaa sinndɛlɛgɛ kan wi yeri?

---

[y] **6.29:** 1 Wunlu 10.4-7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Nakoma na wiga wi yɛnri ŋgbanla ni, wi yaa wɔɔgɔ kan wi yeri? 11 Yoro
mbele ye yɛn ma pe pe, na yège yan yoro yarijɛndɛ kanga jɛn ye piile pe
yeri, yege jɛn fun ye yo fɔ ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa ka yarijɛndɛ
kan mbele pe yɛn naa yɛnri pe yeri mbe wɛ ye yarikanga ki na.
12 «Kala o kala yaa jaa leele paa piin ye kan, yaa lo yɔngɔ piin pe kan
fun. Ko Moyisi *__lasiri__ wo naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe sɛwɛɛlɛ paa
nari.

Yeyɔngɔ jɛɛlɛ sɛnrɛ
(Luki 13.24)

13 «Ye ye wa yeyɔngɔ jɛɛlɛ lo ni, katugu konɔ na li maa kee wa punŋgu-
wɔ laga ki ni, li yeyɔngɔ naa li nawa pi yɛn ma gbɔgɔ, li lɛfɛnnɛ pe yɛn
ma lɛgɛ. 14 Ɛɛn fɔ, konɔ na li maa kee wa yinwege laga ki ni, li yeyɔngɔ
naa li nawa pi yɛn jɛɛlɛ, li tafɛnnɛ pe woro ma lɛgɛ.

Pe ma tige ki jɛn ki pire to na
(Luki 6.43-44)

15 «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe
ni. Pe maa paan ye kɔrɔgɔ, ma yinŋgi paa simbaala yɛn. Ɛɛn fɔ, pe nawa pi
yɛn paa cɛnrɛ pere yɛn. 16 Ye yaa ka pe jɛn pe kapyere to na. Katugu lere na
*__ɛrɛzɛn__ tirige pire cɔ wuuro tige na. Lere nɛɛ *__figiye__ tige pire cɔ vige tige
na. 17 Tige jɛŋgɛ ye, pyɔ jɛnŋɛ ki ma sɛ. Ɛɛn fɔ, tige tijaanga ye, pyɔ tijaanga
ki ma sɛ. 18 Tige jɛŋgɛ ki se ya mbe pire tijangara sɛ. Tige tijaanga fun ki se
ya mbe pire jɛndɛ sɛ. 19 Tige ŋga fuun kila pire jɛndɛ sɛ, pe ma ko kɔn maga
wa wa kasɔn. 20 Ki leele fun, anmɛ ye yaa ka pe jɛn pe kapyere ti kala na.

Mii ye jɛn fyew
(Luki 13.25-27)

21 «Leele mbele fuun pe maa na yinri *__we Fɔ__, we Fɔ, pe ni fuun ma pe
yaa ka ye wa *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ pi ni dɛ. Ndɛɛ mbele pe maa na To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na wi nandanwa kala li piin poro cɛ. 22 Na kiti kɔnpilige kiga ka
gbɔn, lelɛgɛrɛ yaa kanla pye mbe yo fɔ: We Fɔ, we Fɔ, wè Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti
yari leele pe kan ma mɛgɛ ki na. Ma yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ leele ni
ma mɛgɛ ki na, ma kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye ma mɛgɛ ki na. 23 Kona, mi yaa ka
pe pye fɔ: ‹Mii ye jɛn fyew. *Ye laga na tanla, yoro kapere pyefɛnnɛ wele.*›[z]

Yinrɛ shyɛn kansɛnrɛ
(Luki 6.47-49)

24 «Ki kala na, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ nda mì yo ti logo mbaa tanri
ti na, ki fɔ wi yaa pye paa tijinliwɛ fɔ wa yɛn, ŋa wùu go ki kan walaga

---

[z] **7.23:** Yuuro 6.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na. 25A tisara tì si kaa pan, a lɔrɔ tì yin fɔ ma toro. A tifɛliŋgbɔrɔ tì
gbɔn ŋgbanga ma ki go ki gbɔn, ɛɛn fɔ, ki sila to, katugu pàa ki nɔgɔ ki
le walaga na. 26Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ nda fuun mì yo ti logo,
na wii tanga ti na, wi yaa pye paa tijinliwɛ fu fɔ wa yɛn, ŋa wùu go ki
kan taambugɔ laga na. 27A tisara tì si kaa pan, a lɔrɔ tì yin fɔ ma toro.
A tifɛliŋgbɔrɔ tì gbɔn ŋgbanga ma ki go ki gbɔn. A kì si to. Ki towo pìla
tijanga fɔ jɛŋgɛ.»

Zhezu wi fanŋga ye
(Maki 1.22; Luki 4.32)

28Naa Zhezu wìla kaa janwa wi naga ki sɛnrɛ ti ni, a wi nagalɔmɔ pì si
pe pari. 29Katugu wi sila pye na pe nari paa pe *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe
yɛn. Ɛɛn fɔ, wìla pye na pe nari fanŋga ni.

SƐNTANRA KONAA ZHEZU WI YAWA WE
8.1–11.1

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala
(Maki 1.40-45; Luki 5.12-16)

8 1Naa Zhezu wìla kaa yiri wa yanwiga ki go na ma tigi, a janwa
gbɔlɔ là si taga wi na. 2A *__yayɛnwɛ fɔ__ wà si fulo wi tanla, ma
kanŋguuro kan wi jegele, ma suu pye fɔ: «*__We Fɔ__, na kaa pye maa ki jaa,
ma mbe ya mbanla sagala *__kpoyi__.»

3A Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga ma jiri wi na, ma sho fɔ: «Mila ki jaa,
sagala kpoyi!»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yayɛnwɛ pì si kɔ wi na, a wì pye
kpoyi. 4A Zhezu wì suu pye fɔ: «Wele! Maga kaga yo mbe lere kan. Ɛɛn fɔ,
kari ma sɔɔn yɛɛ naga *__saraga wɔfɔ__ wi na. Moyisi wìla saraga ŋga sɛnrɛ
yo, maga wɔ! Ko yaa ki naga lere pyew wi na fɔ mà sagala kpoyi.»

Zhezu wìla Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wa tunmbyee sagala
(Luki 7.1-10)

5Naa Zhezu wìla ka saa ye wa Kapɛrinawu, a Ɔrɔmu tara sorodasheele
tojɛɛ wà si fulo wi tanla, ma suu yɛnri ma yo fɔ: 6«We Fɔ, na tunmbyee
wi wa ma sinlɛ wa na go, wì murugu. Wila jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.»

7A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi yaa saa sagala.»

8Ɛɛn fɔ, a ki sorodasheele tojɛɛ wì suu pye fɔ: «We Fɔ, mii daga ma
ye wa na go. Ki kala na, sɛnrɛ pyɔ nuŋgba yo pe, pa na tunmbyee wi
yaa sagala. 9Mì ko yo ma, katugu mi jate pele yɛn na go na. Mi fun

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sorodasheele yɛn na yeri. Mi ma wa pye: ‹Kari wamɛ!› Wi ma kari. Ma wa pye: ‹Pan laga!› Wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ŋga ki pye!› Wi maga pye[a].»

10 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sorodasheele tojɛɛ wi yeri, a kì si to wi yɔn na. A wì si janwa ŋa wìla pye wi puŋgo na wi pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga *__Izirayɛli__ tara. 11 Mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan, lelɛgɛrɛ yaa ka yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri konaa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri, mbe sa cɛnsaga lɛ wa *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ pi ni, mbaa nii ja Abirahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe ni. 12 Ɛɛn fɔ, mbele paa daga *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi ni, pe yaa ka pe wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.»

13 Kona, a Zhezu wì si sorodasheele tojɛɛ wi pye fɔ: «Ta kee ma go, ki pye ma kan ki yala ma tagawa pi ni!»

Ki wagati nuŋgba wi ni, a sorodasheele tojɛɛ wi tunmbyee wì si sagala.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala
(Maki 1.29-34; Luki 4.38-41)

14 Kona, a Zhezu wì si kari wa Pyɛri go, mɛɛ saa Pyɛri wi jɔ nɔ wi ta sinlɛsaga. Witiwɛrɛwɛ pìla pye wi na. 15 A Zhezu wì si jiri jɛlɛ wi kɛɛ ki na. A wi witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A wì si yiri nɛɛ wi kala yɔngɔ.

16 Naa ki yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a pè si pan yinnɛ tipegele fɛnnɛ lɛgɛrɛ ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì sigi yinnɛ tipegele ke purɔ ma ke wɔ ki leele pe ni wi sɛnyoro ti fanŋga na, ma yambala pe ni fuun pe sagala fun. 17 Wìla ko pye ma, jaŋgo *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wìla sɛnrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Wì we yandegere ti lɛ, ma we yama pi laga we na.*»[b]

Kìla pye leele pele nawa pe taga Zhezu wi na
(Luki 9.57-62)

18 Naa Zhezu wìla kaa wi yɛɛ yan janwa gbɔlɔ lùu maga, a wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe pye ma yo pe lɔgbɔgɔ ki kɔn pe kari wa ki kɛɛ ŋga na! 19 A *__lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ wà si fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ: «Nagafɔ, ma kaa kee laga o laga, mi yaa taga ma na.»

20 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yɛn kombokara ti yeri, sere yɛn sannjɛrɛ ti yeri fun. Ɛɛn fɔ, *__Lere wi Pinambyɔ__, sinlɛsaga woro wo yeri wi sinlɛ wi wogo.»

21 Wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, a lere wa suu pye fɔ: «We Fɔ, ki yaga mbe sanla to wi le gbɛn!»

---

[a] **8.8-9:** Ko ki naga ma yo sorodasheele tojɛɛ wìla ki jɛn ma yo Zhezu wi yɛn lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye. [b] **8.17:** Eza 53.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na, ma gboolo[c] pe yaga wa paa pe
gboolo pe nii.»

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ yerege
(Maki 4.35-41; Luki 8.22-25)

23 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki
ni. 24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa
lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yinrigi na tɔnmɔkɔrɔ ki tɔnni. Ɛɛn
fɔ, ko sanga wo ni, Zhezu wìla pye na wɔnlɔ. 25 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo
wi tanla maa yɛn, ma suu pye fɔ: «We Fɔ, we shɔ! We yaa ku!»
26 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ fyɛ? Ye tagawa pi ta ma
kologo!»
Kona, a wì si yiri, mɛɛ para ŋgbanga lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifɛɛrɛ ti na.
A tì si yere yɛw. 27 A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Yiŋgi lere
cɛnlɛ wi ŋa yɛɛn, ali yɛrɛ tifɛɛrɛ to naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni, tìla wi sɛnrɛ
ti nuru?»

Zhezu wìla yinnɛ tipegele fɛnnɛ shyɛn sagala
(Maki 5.1-20; Luki 8.26-39)

28 Naa Zhezu wìla kaa gbɔn wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, wa Gadara tara,
a nambala shyɛn si yiri fanra ta ni nɛɛ wi finli. Yinnɛ tipegele la pye pe
ni. Pàa pye ma wɛli jɛŋgɛ, fɔ lere na yɛnlɛ mbege konɔ li lɛ. 29 A pe nɛɛ
jɔrɔgi fɔ: «Yiŋgi maa jaa we yeri, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ! Ma pan mbe we
jɔlɔ wagati ŋa wì tɛgɛ wi yɛgɛ wi le!»
30 Wa yɛgɛ jɛnri, cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye wa, na pe yaakara lagajaa.
31 A yinnɛ tipegele kè si Zhezu wi yɛnri maa pye fɔ: «Na kaa pye ma yaa
we purɔ mbe we wɔ laga ki nambala mbele pe ni, we torogo we sa ye wa
ki cɛɛlɛ ŋgbelege ŋga ki ni!»
32 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee!»
A yinnɛ tipegele kè si wɔ ki nambala shyɛn pe ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe
ni. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a cɛɛlɛ pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga
ki go na, ma tigi wa ki tigiwɛn pi ni, mɛɛ toori wa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni ma
ku.
33 A cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pè si fe ma kari wa cagbɔgɔ. Ŋga kìla pye, mɛɛ saa
ki yɛgɛ yo ma leele pe kan, ma pinlɛ ŋga kìla pye yinnɛ tipegele fɛnnɛ pe
na ki ni. 34 Kì kaa pye ma, a ca woolo pe ni fuun pè si yiri, mɛɛ kari sa
Zhezu wi fili. Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu yɛnri ma yo wi yiri wa pe
tara.

---

[c] **8.22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye ndɛɛ pè ku li yɛgɛ na, pe
yaga paa gboolo pe nii.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla murugu wa sagala
(Maki 2.1-12; Luki 5.17-26)

9 1 Kona, a Zhezu wì si nuru naa ma ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ
lɔgbɔgɔ ki kɔn ma sɔngɔrɔ wa wi ca. 2 A leele pèle si pan murugu
wa ni wi kɔrɔgɔ, wìla pye ma sinlɛ sinlɛyaraga na. Naa Zhezu wìla kaa ki
leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na pyɔ, kotogo le ma
yɛɛ ni! Ma kapere ti kala yaga ma na.»

3 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pele nɛɛ
ki jate wa pe nawa na yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wila Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
jogo.»

4 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a
ye nɛɛ ki jatere pere nda ti piin? 5 Ki sɛnrɛ shyɛn nda ti ni, titiin yowo pi
yɛn ma tanla ma wɛ, mbe yo fɔ: Ma kapere ti kala yaga ma na, nakoma
yiri maa tanri we[d]? 6 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ *__Lere wi Pinambyɔ__
yawa yɛn wi ni laga tara ti na, mbaa leele pe kapere ti kala yari pe na.»

Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Yiri naayeri, mɔɔ sinlɛyaraga ki lɛ
maa kee ma go!»

7 A naŋa wì si yiri, mɛɛ kari wi go. 8 Naa janwa wìla kaa ki yan ma, a
wì si fyɛ fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo, katugu lìgi fanŋga cɛnlɛ ŋga ki
kan leele pe yeri.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Matiye wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ
(Maki 2.13-17; Luki 5.27-32)

9 Kona, a Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ kari. Wi torosaga, a wì si naŋa
ŋa pàa pye na yinri Matiye wi yan cɛnsaga wa nizara shɔ go ki ni. Wi
tunŋgo pyesaga ko layi. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Matiye, yiri ma taga na
na, ma pye na *__fɔrɔgɔfɔ__.»

A wì si yiri, mɛɛ taga wi na.

10 Naa Zhezu wìla ka saa cɛn wa Matiye wi go na nii, a *__nizara
shɔfɛnnɛ__ naa kapere pyefɛnnɛ pe lɛgɛrɛ si saa cɛn na nii Zhezu wo naa
wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni. 11 Naa *__Fariziye__ pàa kaa ko yan ma, a pè si Zhezu
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Naga yɛn ma, yiŋgi na, a ye Nagafɔ wi nɛɛ nii
nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni?»

12 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ ti logo pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn
ŋgbaanla poro na la wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ

---

[d] **9.5:** Zhezu wìla pye naga nari fɔ mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

jaa. 13 Ye kari ye saga sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi lagaja, fɔ: ‹*Mbaa leele yinriwɛ taa ko mila jaa, mi woro na yaayoro* *__saraga__ *jaa.*›[e] Katugu mii pan mbe leele mbele paa pe yɛɛ jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ
(Maki 2.18-22; Luki 5.33-39)

14 Kona, *__Zhan Batisi__ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na woro naa Fariziye pe ni, we maa *__yeŋge__ nii wagati lɛgɛrɛ na, ma si yala mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ yeŋge le?»

15 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye nawa po ni jayire nɔgɔ, japɔlɔ wi wɛnnɛ pe mbe ya yɛgɛ san mbe poro naa japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba wi le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, pe yaa ka japɔlɔ wi wɔ le pe sɔgɔwɔ, kona, pa pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)

16 «Lere na parisanfɔnŋgɔ yɔli parilɛgɛ na. Na ma kaga pye ma, parisanfɔnŋgɔ ki ma parilɛgɛ ki kanŋgeyɛgɛ ka wali maga laga. Kona, ki walisaga ki ma gbɔgɔ ma serege. 17 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma, ti ma walagi, sinmɛ pi ma wo, kashara ti ma jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe ma sinmɛ tipiriwe pi le sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ ni. Kiga pye ma, ti shyɛnmɛ ti mɛɛ koro jɛndɛ[f].»

Zhufuye to wa sumborombyɔ konaa jɛlɛ ŋa wìla jiri Zhezu wi derege ki na
(Maki 5.21-43; Luki 8.40-56)

18 Ma Zhezu wi ta wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun bere, a *__Zhufuye__ to wà si fulo wi tanla, ma kanŋguuro kan wi jegele ma suu pye fɔ: «Na sumborombyɔ wì ku yɛɛn fɔɔnfɔɔn ŋga na. Ɛɛn fɔ, shokari ma sɔɔn kɛɛ ki *__taga__ wi na, pa wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni!»

19 A Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si yiri, mɛɛ taga wi na.

20 Jɛlɛ wà la pye wa, kasanwa wogo yama la pye wi na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na. A wì si fulo Zhezu wi tanla wa wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege yɔn ki na. 21 Katugu wìla ki jate wa wi nawa ma yo fɔ: «Na ŋga ya jiri wi yaripɔrɔ to na jɛnri okɛ, pa mi yaa sagala.»

22 A Zhezu wì si kanŋga ma wele, mɛɛ wi yan, ma suu pye fɔ: «Na sumborombyɔ, kotogo le ma yɛɛ ni! Katugu ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»

Le ki wagati nuŋgba wi ni, a ki jɛlɛ wì si sagala.

23 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla ka saa ye wa Zhufuye to wi go, ma wegele winfɛnnɛ pe yan pè gbɛgɛlɛ mbe gboo wi le, naa janwa wi ni wila

---

[e] **9.13:** Oze 6.6; Yomi 21.3 [f] **9.16-17:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tinni ŋgbanga, 24 a wì si pe pye fɔ: «Ye yiri laga funwa na! Sumborombyɔ wii ku. Ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ win.»

Kona, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na. 25 Naa pàa kaa janwa wi yirige wa funwa na, a Zhezu wì si ye wa yumbyɔ wi ni, mɛɛ saa sumborombyɔ wi yigi wi kɛɛ ki na. A wì si yɛn mɛɛ yiri ma yere. 26 A ki tinmɛ pì si jaraga wa ki tara ti lagapyew.

Zhezu wìla fyɔɔnlɔ shyɛn sagala

27 A Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ kari. Wi torosaga, a fyɔɔnlɔ shyɛn si taga wi na, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «*__Davidi setirige pyɔ__ we yinriwɛ ta!»

28 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa go, a fyɔɔnlɔ pè si fulo wi tanla. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ye taga ki na ma yo mbe ya mbe ye yɛngɛlɛ ke yɛngɛ le?»

A pè sho: «Ee, *__We Fɔ__.»

29 Kona, a Zhezu wì si jiri pe yɛngɛlɛ ke na, ma sho fɔ: «Ki pye ye kan, ki yala ye tagawa pi ni!»

30 A pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ. A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo fɔ: «Ye wele! Yaga ka ti lere kpɛ mbege jɛn!»

31 Ɛɛn fɔ, a pè si kari, mɛɛ saa na Zhezu wi sɛnrɛ yuun wa ki tara ti lagapyew.

Zhezu wìla naŋa bombo wa sagala

32 Fyɔɔnlɔ mbele pàa sagala, naa paa kaa na kee, a leele pè si pan naŋa bombo wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. Yinnɛ tipele làa pye wi ni. 33 Naa Zhezu wìla kaa ki yinnɛ tipele li purɔ mali wɔ naŋa wi ni, a wi nɛɛ para. Kìla janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «We fa ŋga ki cɛnlɛ ka yan laga *__Izirayɛli__ tara ti ni gbɛn!»

34 Ɛɛn fɔ, a Fariziye pe nɛɛ yuun fɔ: «Yinnɛ tipegele to wo wila fanŋga kaan wi yeri, a wi nɛɛ yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni!»

Janwa wi yinriwɛ la Zhezu wi ta

35 Zhezu wìla pye na cagbɔrɔ to naa kapire ti ni fuun ti yanri na toro, na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa pe shɛriyinrɛ ti ni. Wìla pye na *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ Sɛntanra ti yari leele pe kan, na yambala naa yandeele pe ni fuun pe sagala. 36 Janwa ŋa fuun Zhezu wìla pye na yaan, wi yinriwɛ la pye naa taa, katugu ki leele pàa te, a pe jatere wì piri pe na paa *simbaala yɛn, mbele kɔnrifɔ woro pe na.*[ɛ] 37 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yarilire nda ti yaa kɔn, ti yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ tunmbyeele pe woro ma lɛgɛ. 38 Ki kala na, ye kɛrɛfɔ wi yɛnri wi tunmbyeele lɛgɛrɛ torogo wa kɛrɛ pe saa yarilire ti kɔn.»

ɛ **9.36:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn wele
(Maki 3.13-19; Luki 6.12-16)

10 1 Kona, a Zhezu wì suu *fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri, mɛɛ fanŋga kan pe yeri, paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni. Paa yama naa yandewe pi ni fuun pi koo. 2 Zhezu wi *pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn pe mɛrɛ ti nda: Ki koŋgbanŋga Simɔ ŋa pàa pye na yinri Pyɛri, naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire; naa Zebede pinambiile shyɛn Zhaki naa Zhan; 3 naa Filipu, naa Baritelemi, naa Toma, naa Matiye. Wo la pye faa *nizara shɔfɔ; naa Alife pinambiile shyɛn Zhaki naa Tade; 4 naa Simɔ Zelɔti, konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo wìla kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wìla wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn pe tun
(Maki 6.7-13; Luki 9.1-6)

5 A Zhezu wì sigi nambala kɛ ma yiri shyɛn pe tun, ma pe pye fɔ: «Leele mbele pe woro *Zhufuye, yaga kaa kee poro kɔrɔgɔ. Yaga ka ye *Samari tara ca ka ni! 6 Ɛɛn fɔ, yaa kee *Izirayɛli tara woolo poro kɔrɔgɔ, poro mbele pe yɛn paa simbaala yɛn, mbele pè puŋgo we. 7 Na ye kaa kee, yaa ki yari leele pe kan, yaa yuun fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pì yɔngɔ.› 8 Yaa yambala pe sagala, yaa gboolo pe yɛnni yaa pe yinrigi wa kunwɔ pi ni! Yaa *yayɛnwɛ fɛnnɛ pe sagala *kpoyi! Yaa yinnɛ tipegele ke puro yaa ke woo leele pe ni! Yège ta waga, yoro fun yaa ki kaan waga! 9 Yaga ka tɛ, nakoma warifuwe, naa penjara tunmɔɔrɔ le ye yɛɛ go na! 10 Yaga ka cana karikasha lɛ, nakoma deere shyɛn, naa sawira, naa gbɔtangala; katugu tunmbyee wi ma daga paa wi kaan wila nii.

11 «Na yaga sa ye ca o ca, cagbɔgɔ yi o, kapige yi o, ye lejɛnŋɛ ja, ŋa wi mbe ye yigi we, ye sa tugu wo na! Ye koro wa wi yeri fɔ ye karipilige ki sa gbɔn! 12 Yaga ye go ŋga fuun ni, ye go fɛnnɛ pe shari ye yo fɔ: Yɛyinŋge ki pye ye ni! 13 Na ki go woolo paga yɛnlɛ mbe ye yaara wɔ, ye yɛyinŋge sharaga ki koro pe ni. Na paga si je mbe yo pe se ye yaara wɔ, ye yɛyinŋge sharaga ki sɔngɔrɔ ye na. 14 Na pee yɛnlɛ mbe ye yaara wɔ, nakoma mbe logo ye yeri go ka ni, nakoma ca ka ni wi yo, ye kari ye wɔ wa ki laga ki ni! Ye karisaga ye ye tɔɔrɔ gbanŋgban[h] wi pɛ yoo wo wa ki laga ki na. 15 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, *Sodɔmu ca naa *Gomɔri[i] ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ki ca woolo pe wogo ki na.

---

[h] **10.14:** Pe tɔɔrɔ gbanŋgban pe yaa wi pɛpɛ mboo wo wa, mbege naga fɔ ki ca woolo pè kapege pye. [i] **10.15:** Zhenɛ 19.12-25; Zhude 7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jɔlɔgɔ ŋga ki yaa pan puŋgo na ki sɛnrɛ
(Maki 13.9-13; Luki 21.12-17)

16 «Ye wele, mi yɛn na ye tunnu paa simbaala yɛn wa kombokara ti
sɔgɔwɔ. Ye pye tijinliwɛ ni paa wɔɔrɔ ti yɛn! Ye pye pɔw paa ca ketɛŋgele
ke yɛn! 17 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn leele pe ni, katugu pe yaa kaa ye nii kiti
kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ, mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa pe shɛriyinrɛ ti ni. 18 Pe yaa
kaa kee ye ni wa gboforonɛriye poro naa wunlumbolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ na
mɛgɛ ki kala na, jaŋgo ye ta yanla sɛrɛya wi yo poro naa leele mbele pe
woro Zhufuye pe yɛgɛ na. 19 Na paga kaa kee ye wa kiti kɔnsaga sanga
ŋa ni, ye jatere wiga ka piri ye sɛnyoro to naa ye paralɔmɔ pi kala na. Ki
wagati nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ye yaa ka yo, ti yaa ka tigi wa ye nawa.
20 Katugu yoro ma ye yaa kaa para. Ɛɛn fɔ, ye To Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ lo li yaa
kaa para wa ye yɔn.
21 «Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile jate pe nii kɛɛ pe ta pe pe gbo. Ko
nuŋgba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile pe yaa kaa yinrigi
pe sevɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbaa pe kaan pe pe gbo. 22 Leele pe ni fuun pe yaa
ka ye panra na mɛgɛ ki kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun wi yɛɛ
ni sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ. 23 Na paga kaa ye jɔlɔ ca ka
ni, ye fe ye kari ka yɛgɛ ni. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanni ye
sa yo ye toro Izirayɛli tara ca pyew ki ni, pa *__Lere wi Pinambyɔ__ wi yaa
pan.
24 «Lekɔlipyɔ wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ wi nagafɔ wi na. Tunmbyee
fun wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ wi kundigi wi na. 25 Lekɔlipyɔ wi kɔ
wowi ŋa wi pye paa wi nagafɔ wi yɛn. Tunmbyee fun, wi kɔ wowi ŋa wi
pye paa wi kundigi wi yɛn. Na pe kaa na sege ki to wo yinri *__Beyɛzebuli__,
mɛrɛ nda pe ya taga wi sege woolo poro na, to yaa pe mbe wɛ.

Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
(Luki 12.2-7)

26 «Yaga kaa fyɛ leele pe yɛgɛ! Katugu kagala ŋgele fuun ke yɛn ma
lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ŋgele fuun ke yɛn ŋgundo,
koro ke ni fuun yaa ka jɛn. 27 Nda mila yuun ye kan laga wɔwɔ pi ni,
yaa ti yuun kpeŋgbeleŋgbe. Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda fuun pe maa yuun wa ye
nuŋgbogolo, yaa ti yari ŋgbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ wa we. 28 Mbele pe
ma lere wi gbo, paa si ya yaraga ka pye wi yinnɛ li na, yaga kaa poro fyɛ.
Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na li mbe ya wire to naa yinnɛ li ni ti jɔgɔ wa jaganama
wi ni, yaa lo fyɛ. 29 Paa karikaŋgala shyɛn pɛrɛ tama nuŋgba na wi le?
Ma si yala, ali li nuŋgba na to tara, na ye To Yɛnŋɛlɛ li sigi jɛn. (Ko ki yɛn
paa ye wogo ki yɛn.) 30 Yoro wo na, Yɛnŋɛlɛ lì ye yinzire jate ti yɔn ki jɛn.
31 Ki kala na, yaga kaa fyɛ! Ye kayɔngɔ kì wɛ karikaŋgala lɛgɛrɛ na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mbe taga Zhezu wi na, nakoma mbe je wi na
(Luki 12.8-9)

32 «Lere ŋa fuun kaga yo leele pe yɛgɛ na mbe yo wi yɛn na kɔrɔgɔ, pa
mi fun mi yaa kaga yo na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛgɛ na mbe yo ki fɔ wì
pye na woo. 33 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka je na na leele pe yɛgɛ na, mi fun mi
yaa ka je ki fɔ wi na na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yɛgɛ na.

Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na
(Luki 12.51-53; 14.26-27)

34 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yɛyinŋge mì pan ma kan laga tara ti ni dɛ! Yɛyinŋge ma
mì pan ma kan, ɛɛn fɔ, malaga yi. 35 Yɔn mbafinliwɛ mì pan mbe le pinambyɔ wo
naa wi to pe sɔgɔwɔ, naa sumborombyɔ wo naa wi nɔ pe sɔgɔwɔ, konaa pijɔ wo naa
wi najɔ pe sɔgɔwɔ. 36 Lere wi go woolo jate poro pe yaa ka pye wi mbɛnfɛnnɛ wele.
37 «Lere ŋa fuun wi to, nakoma wi nɔ wì ndanla ma wɛ mi na, wo si daga mbe
pye na woo. Lere ŋa fuun wi pinambyɔ, nakoma wi sumborombyɔ wì ndanla
ma wɛ mi na, wo si daga mbe pye na woo. 38 Lere ŋa suu *__tiparaga__ ki tugo[j], mbe
taga na na, wo si daga mbe pye na woo. 39 Lere ŋa kaa ki jaa mboo yinwege ki ta,
wo yaa ki la. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka suu yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta.

Tɔnli tawa sɛnrɛ
(Maki 9.41)

40 «Lere ŋa fuun ka ye yigi jɛŋgɛ, muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka
silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ. 41 Lere ŋa fuun ka *__Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ, tɔnli ŋa
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ma ta, wo cɛnlɛ ki fɔ wi yaa ka ta fun. Lere ŋa fuun
ka Yɛnŋɛlɛ li lesinŋɛ wa yigi jɛŋgɛ, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li lesinŋɛ, tɔnli ŋa
Yɛnŋɛlɛ lesinŋɛ wi ma ta, wo cɛnlɛ ki fɔ wi yaa ka ta fun. 42 Kaselege ko na,
mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun ka tɔnyinmɛ jɛnɛ nuŋgba jate kan ki piile
tunmɔmbɔlɔ mbele wa yeri, katugu wi yɛn na fɔrɔgɔfɔ, wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

11 1 Naa Zhezu wìla kaa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ kɛ ma yiri shyɛn pe naga ki
sɛnrɛ ti ni ma saa kɔ, a wì si yiri lema, ma kari mbe saa leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, mbaa ti yari pe kan wa ki tara nuŋgba ti cara ti ni.

Zhan Batisi wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sɛnrɛ
(Luki 7.18-35)

2 Ma *__Zhan Batisi__ wi ta wa kaso, a wì si *__Kirisi__ wi kapyegele ke sɛnrɛ
logo. Kì kaa pye ma, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pele tun wa Zhezu wi yeri 3 a

---

[j] **10.38:** *Mbe tiparaga ki tugo:* Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ma jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pè saa wi yewe ma yo fɔ: «Shɔfɔ ŋa pòo sɛnrɛ yo ma yo wi yaa pan wowi mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?»

4 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga yaa yaan konaa ŋga yaa nuru, ye saga yɛgɛ yo ye Zhan wi kan. Yoo pye fɔ: 5 ‹Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ. A *Yayɛnwɛ fɛnnɛ pè sagala. A nuŋgbo-jiile paa nuru. A gboolo paa yɛnni na yinrigi wa kunwɔ pi ni. *A Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yɛn na yari fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan.*[k] 6 Lere ŋa suu tagawa pi je mbe laga na na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!› »

7 Naa Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, nɛɛ para janwa wi ni Zhan wi kanŋgɔlɔ, na yuun fɔ: «Yiŋgi yàa kari sa wele wa *__gbinri__ wi ni? Gbagara kanŋgaga ŋga tifɛlɛgɛ maa gbɔɔn naga yɛgɛ ko kayi yàa kari sa wele wi le? Ayoo. 8 Kì pye ma, ambɔ yàa si kari sa wele? Lere wa, ŋa wùu yɛɛ pɔ paara tiyɔnrɔ ni wi le? Ayoo. Katugu mbele pe maa pe yɛɛ poo paara tiyɔnrɔ ti ni, pe ma pye wa wunlumbolo yinrɛ ti ni. 9 Ɛnhɛn, yiŋgi yaa si saa wele? *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ lawi wi le? Ee, mì yo ma dɛ. Mi yɛn naga yuun ye kan, fɔ wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ na. 10 Ko Zhan wo sɛnrɛ Yɛnŋɛlɛ làa yo wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

Wele, mi yaa na *__pitunŋɔ__ *wi torogo wa ma yɛgɛ,*
wi sɔɔn kologo ki yɛngɛ ma kan.[l]

11 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sɛnwee piile mbele fuun jɛɛlɛ pè se, wa kpɛ fa yiri wa pe ni, ŋa wi yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan Batisi wi na. Ɛɛn fɔ, wa *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ pi ni, ŋa wi yɛn pe ni fuun jɛɛ, wo yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan wi na. 12 Maga lɛ wa Zhan Batisi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi na fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa ki ŋgbanga mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni, mbele pè ŋgban ki na poro, paa ki lagajaa mboo ta. 13 Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro naa Moyisi *__lasiri__ sɛwɛɛlɛ pè para *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ wogo ki na fɔ ma pan ma gbɔn Zhan wagati wi na. 14 Na ye mbe yɛnlɛ mbe taga na na, yege jɛn ye yo fɔ *__Eli__ ŋa pàa wi panga ki yari, Zhan wo lawi we[m]. 15 Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru.

16 «Mbe ya mbe nala pilige woolo pe taanla ambɔ ni? Ye wele! Pe yɛn paa piile yɛn. Pe yɛn ma cɛn wa katogo, nɛɛ jɔrɔgi naga yuun pe nimbiile pe kan fɔ: 17 ‹Wàa wegele win ye kan ye ta ye yɔ, yee yɔ. A wè kunwɔ yuuro kɔ, yee gbele.› 18 Ko ki naga ma yo Zhan Batisi na wìla pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi sila si pye na sinmɛ woo. A pè yo fɔ yinnɛ tipele lì ye wi ni. 19 *__Lere wi Pinambyɔ__ wo kaa pan na nii na woo, a pè sɔngɔrɔ naa ma yo fɔ: ‹Ye wele! Ŋa wo pan ma koro na nii na woo, ma pye *__nizara shɔfɛnnɛ__ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe wɔnlɔ.› Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ pe maa jɛn ma yo pì sin li kapyegele koro fanŋga na.»

---

[k] **11.5:** Eza 61.1 [l] **11.10:** Mala 3.1; Eza 40.3 [m] **11.14:** Mala 3.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cara nda tìla je
mbe logo Zhezu wi yeri
(Luki 10.13-15)

20 Kona, Zhezu wìla wi kafɔnŋgɔlɔ ke lɛgɛrɛ pye cara nda ni, a wi nɛɛ para ki
cara ti woolo pe na, katugu pe sila pe kapere ti jɛn mberi yaga. Wìla pe pye fɔ:
21 «Yoro Korazɛn ca fɛnnɛ wele, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro Betisayida ca fɛnnɛ fun,
jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ndɛɛ ki pye kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri, pa
kè ja pye wa *__Tiri__ ca naa Sidɔn ca woolo pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, anmɛ kì gbɔn yɛɛn pe
kashara lele pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ piligi wa cɔnrɔ ti ni mbege naga fɔ paa jaa mbe
pe kapere pyege ki yaga. 22 Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga
ka gbɔn, Tiri ca naa Sidɔn ca woolo pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.
23 Yoro Kapɛrinawu ca woolo fun, ye nawa po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔn fɔ
wa yɛnŋɛlɛ na wi le? Ayoo dɛ, pe yaa ka ye tirige fɔ wa *__kuulo tara__; katugu ndɛɛ
ki pye kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye wa ye yeri pa ke pye wa *__Sodɔmu__ ca,[n] anmɛ ki ca
ki wa ali ma pan ma gbɔn nala na. 24 Ki kala na, mila ki yuun ye kan, na kiti kɔn-
pilige kiga ka gbɔn, Sodɔmu ca woolo[o] pe jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na.»

Yaa paan na kɔrɔgɔ
ye wogosaga ta
(Luki 10.21-22)

25 Ki wagati wi ni, a Zhezu wì sho naa fɔ: «Na To, mboro ma yɛn
naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma shari, katugu ŋga mà lara dunruya
kajɛnmbɛlɛ poro naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na, màga pye maga naga piile
tunmɔmbɔlɔ[p] poro na. 26 Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔ̀ɔn ndanla.
27 «Na To wì yaraga pyew ki le na kɛɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ wi jɛn,
ndɛɛ wi To wo nuŋgba. Lere kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ wo nuŋgba,
konaa leele mbele Pinambyɔ wi yɛn na jaa mboo To wi naga pe na we.
28 «Yaa paan na kɔrɔgɔ, yoro mbele fuun yè tugo konaa ma te ye tuguro ti ni.
Mi yaa ti laga ye go na, mbe wogosaga kan ye yeri. 29 Yanla *__tunŋgo pyetige__ ki
tugo paa falinɛrɛ yɛn. Ye pye na fɔrɔgɔfɛnnɛ, katugu nandanwa fɔ wi mi, mi si
yɛn pɔw. Kiga pye ma, pa ye yaa wogosaga ta wa ye yinwege ki ni. 30 Katugu na
tunŋgo pyetige ki tugulo si ŋgban, tuguro nda mi yaa si kan ye yeri tii nugu.»

Zhezu wi yɛn cɛnpilige ki Fɔ
(Maki 2.23-28; Luki 6.1-5)

12 1 Ko puŋgo na naa, Zhezu wìla pye na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa
*__Zhufuye__ *__cɛnpilige__ ka ni, ma yala fuŋgo la pye wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__

---

[n] **11.23:** Zhenɛ 19.22-25 [o] **11.24:** Sodɔmu ca woolo pe kapere tìla gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ a lì ki ca ki tɔngɔ. Zhenɛ 19.24-28; Zhude 7 [p] **11.25:** *Piile tunmɔmbɔlɔ:* Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnŋɛlɛ wogo ki jɛn mbe wali ki na we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe na. A pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn na ke tunrugu na ke pyɔ wi woo naa kaa[q]. 2 *Fariziye mbele pàa pye le, naa pàa kaa ki yan ma, a pè si Zhezu wi pye fɔ: «Wele! Kala na lii daga mbaa piin cɛnpilige ki ni, lo ma fɔrɔgɔfɛnnɛ paa piin!»

3 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋga Davidi wìla pye pilige ka ni wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ma yala fuŋgo la pe yigi, ye sigi kara mbege yan wi le? 4 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, buru ŋa pàa wɔ *saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri, ma wa ka, wo ŋa wi sila daga pe wa ka, kaawɔ *saraga wɔfɛnnɛ poro nuŋgba[r]. 5 Nakosima, ye sigi kara wa *lasiri sɛwɛ wi ni mbege yan fɔ saraga wɔfɛnnɛ pe maa cɛnpilige ki jogo tunŋgo ŋga pe maa piin wa *shɛrigo gbɔgɔ[s] ki kala na, ma si yala, pe woro na jate ki jɔgɔfɛnnɛ. 6 Mila ki yuun ye kan, wa yɛn laga ŋa wì gbɔgɔ ma wɛ shɛrigo gbɔgɔ ki na. 7 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ: ‹*Leele yinriwɛ taga ko mila jaa, mi woro na yaayoro saraga jaa,*› [t] ki pye ndɛɛ ki sɛnrɛ yeri kɔrɔ jɛn, ye se jɛn naa leele mbele pe yɛn jɛrɛgi-saga fu pe jɛrɛgi. 8 Katugu *Lere wi Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige ki Fɔ!»

Zhezu wìla naŋa wa sagala,
wi kɛɛ kìla shɔ wi na
(Maki 3.1-6; Luki 6.6-11)

9 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri lema, mɛɛ saa ye pe shɛrigo ka ni. 10 Naŋa wà la pye wa, wi kɛɛ nuŋgba la shɔ wi na. Leele mbele pàa pye wa, a pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki daga lere wa mbe lere sagala cɛnpilige ni le?» Pàa ko yo ma, mbe ta mbe baga wi na mbe yo wi kapege pye.

11 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wiwiin wi yɛn laga ye ni, na sumbyɔ nuŋgba ka pye wi yeri, wiga to wetijugo ka ni cɛnpilige ki ni, wi se saa wɔ wa? 12 Ma si yala, lere wo wɛ sumbyɔ wo na pew! Ki kala na, ki daga paa kajɛŋgɛ piin cɛnpilige ki ni.» 13 Kona, a wì si naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!»

A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga. A kì si sagala *kpoyi, mɛɛ pye paa sanŋga ki yɛn. 14 A Fariziye pè si yiri ma saa pe yɛɛ yan, paa yɛgɛ ŋga na pe yaa ki pye, mbe ta mbe Zhezu wi gbo we.

Tunmbyee ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ

15 Naa Zhezu wìla kaa ki wogo ki jɛn, a wì si yiri wa ki laga ki na nɛɛ kee, a lelɛgɛrɛ si taga wi na. A wì si yambala pe ni fuun pe sagala, 16 ma sigi yo maga ŋgban pe ni, ma yo wi yɛn lere ŋa cɛnlɛ, paga kaa naga. 17 Ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *Ezayi wìla yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

---

[q] **12.1:** Dete 23.25 [r] **12.4:** 1 Sami 21.3-6; Ɛki 25.30; Levi 24.5-9 [s] **12.5:** Nɔmbu 28.9
[t] **12.7:** Oze 6.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 *Na tunmbyee ŋa mì wɔ, wi ŋa.*
Wi yɛn mala ndanla fɔ jɛŋgɛ.
Wi kala lìlan ndanla jɛŋgɛ.
Mi yaa kanla Yinnɛ li tirige wi na.
Wi yaa kaa na kiti kɔngɔ ki yari cɛngɛlɛ woolo pe kan.
19 *Wi se ka kendige wɔ lere ni, wi se kaa gbanla lere na.*
Pe se kaa yogo logo wa koŋgolo ke ni.
20 *Wi se ka gbagara kanŋgala na lì kunnu li kaari.*
Wi se ka fitanla ŋa wi yɛn na finri wi figi.
Wi yaa ka ko pye ma, jaŋgo ŋga ki yɛn ma sin, ki sa cew ta.
21 *Cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa ka pe jigi wi taga wi na.*[u]

Zhezu wi fanŋga kì wɛ Sɔtanla wi wogo ki na
(Maki 3.22-30; Luki 11.14-23)

22 Kona, a pè si kari naŋa wa ni Zhezu wi kɔrɔgɔ, wìla pye fyɔɔn konaa bombo, katugu yinnɛ tipele la pye wi ni. A Zhezu wì suu sagala. A wì ya na para, na yaan. 23 Kìla janwa wi ni fuun wi pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Naga yɛn ma, *__Davidi setirige pyɔ__ wo si ma ŋa yɛɛn?» 24 Ɛɛn fɔ, naa Fariziye pàa kaa ki logo janwa wi yeri, a pè sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni yinnɛ tipegele to *__Beyɛzebuli__ wo fanŋga na.»

25 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi jɛn, a wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki wunluwɔ pi ma jɔgɔ. Ca o ca, nakoma sege o sege ki leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki ma jɔgɔ. 26 Sɔtanla fun, na wi kaa wi woolo pe puro, kona, wi yɛn na wiin wi yɛɛ ni. Pa wi wunluwɔ pi se ya cɛn. 27 Na kaa pye mi maa yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni Beyɛzebuli wo fanŋga na, ambɔ wi maa fanŋga kaan ye woolo poro yeri pe ma sila ke puro na ke woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe yɛn ye kiti kɔnfɛnnɛ wele. 28 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ lo fanŋga na mila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pì gbɔn laga ye na makɔ.

29 «Lere se ya ye leŋgbaan wa go mboo kɛɛ yaara ti lɛ, na wii keli mboo pɔ gbɛn. Na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun ti lɛ. 30 Ki kala na, na lere ŋa woro na ni, mi yɛn ma wo mbɛn. Lere ŋa woro nala sari mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi. 31 Ko kì ti mila ki yuun ye kan fɔ kapere nda leele paa piin, naa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ŋga paa jogo, ti ni fuun ti yaa ka kala yaga pe na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na. 32 Lere ŋa ka

---

[u] **12.18-21:** Ki laga ŋga ki yɛn na para mbele pè te, ma pye sagawa fu wa Yɛnŋɛlɛ kologo ki ni poro sɛnrɛ na. Zhezu wi yaa ka ki woolo pe shɔ; Eza 42.1-4.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sɛnpere yo Lere wi Pinambyɔ wi na, ki kapege ki yaa ka kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka sɛnpere yo Yinnɛkpoyi li na, ki kapege ki se kala yaga wi na laga ki dunruya ŋa wi ni, ki se si kala yaga wi na goto.

Tige ko naa ki pyɔ
(Luki 6.43-45)

33 «Na tige ki ka pye jɛŋgɛ, ki pyɔ wi ma pye jɛnŋɛ. Na tige ki ka si
tijanga, ki pyɔ wi ma tijanga; katugu tige ki ma jɛn ki pyɔ wo na. 34 Mɛɛrɛ
pire wele dɛ! Yoro mbele ye yɛn ma pe yɛɛn, ye mbe ya mbaa sɛnjɛndɛ to
yuun mɛlɛ? Katugu lere wi nawa piga yin yaraga ŋga ni, ko wi yɔn ki maa
yuun. 35 Lejɛnŋɛ we, wi maa yarijɛndɛ woo na yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti
ni. Ɛɛn fɔ, lepee we, wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere ti ni.
36 Mila ki yuun ye kan fɔ, kiti kɔnpilige, sɛnjagara nda fuun leele pe maa
yuun, pe yaa ka sa pe yewe ti ni. 37 Katugu lere wi yaa ka tanga ta Yɛnŋɛlɛ
yeri wi sɛnyoro to kala na, wi yaa si ka pye jɔgɔfɔ wi sɛnyoro to kala na.»

Leele pàa pye na jaa
Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan
(Maki 8.11-12; Luki 11.29-32)

38 Kona, a *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pele naa Fariziye pele ni, pè si Zhezu
wi yewe ma yo fɔ: «Nagafɔ, waa jaa ma kafɔnnɔ la pye weli yan.»
39 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala pilige woolo pe yɛn kapere
pyefɛnnɛ naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ. Pe yɛn na kafɔnnɔ la jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ,
kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *__Zhonasi__
wolo lo. 40 Katugu yɛgɛ ŋga na Zhonasi wìla yɔnlɔ taanri naa yembinɛ
taanri pye wa mbɛnɛ gbegbenɛ li nawa, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun,
Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka piliye taanri naa yembinɛ taanri pye wa
tara. 41 Kiti kɔnpilige, *__Ninive__[v] ca fɛnnɛ pe yaa ka yiri mbe nala pilige
woolo pe jɛrɛgi, katugu Zhonasi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo ma pe kan,
pàa ti logo ma pe kapere ti jɛn mari yaga. Ye wele, lere wa yɛn laga, ŋa
wì wɛ Zhonasi wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.) 42 Kiti
kɔnpilige, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunjɔ wi yaa ka yiri mbe nala
pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu wìla yiri wa tara ti kɔsaga ki na ma pan
ma Salomɔ wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo. Ye wele, lere wa yɛn laga ŋa wì wɛ
Salomɔ wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)

Yinnɛ tipele li sɔngɔrɔkala
(Luki 11.24-26)

43 «Na yinnɛ tipele liga wɔ lere wa ni, li ma saa na yanri wa *__gbinri__ wi ni, wa
laga ŋga tɔnmɔ na pye we, na wogosaga lagajaa mbe wogo. Naa li woro mbe ka

---

[v] **12.41:** Zhona 3.5-10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yan, 44kona, li ma sho fɔ: ‹Mi yaa sɔngɔrɔ wa na go ŋga mì wɔ wa ki ni.› Na liga ka sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan maga yan waga, pège gbogolo maga pɛ fɔ jɛŋgɛ. 45Kona, li mɛɛ kari ma saa yinnɛ tipegele kele yɛgɛ lagaja naa kɔlɔshyɛn, ŋgele kè pe ma wɛ lo jate li na. Lo naa koro ni, ke mɛɛ pan ma ye wi ni, mɛɛ cɛn wa wi ni. Kona, ki lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma sɔngɔrɔ ma tijanga ma wɛ koŋgbanŋga ki na. Nala pilige lepeele pa pe wogo ki yaa ka pye ma fun.»

Mbele paa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, poro pe yɛn Zhezu wi nɔsepiile wele
(Maki 3.31-35; Luki 8.19-21)

46Ma Zhezu wi ta wìla pye na para janwa wi ni bere, a wi nɔ naa wi nɔsepiile nambala pè si gbɔn le. Pàa pye ma yere wa funwa na, nɛɛ wi jaa mbe para wi ni. 47A lere wà sigi yo ma Zhezu wi kan fɔ: «Wele! Ma nɔ wo nɔɔ nɔsepiile nambala pe ni, pe yɛn ma yere le funwa na, paa jaa mbe para ma ni.» 48A Zhezu wì sigi lerefɔ wi pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn na nɔ wo? Ambɛnɛ pe yɛn na nɔsepiile nambala poro?» 49Kona, a wì suu kɛɛ ki naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, ma sho fɔ: «Wele, na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wɛlɛ mbele laga we. 50Katugu lere ŋa fuun kaa na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi nandanwa kala li piin, wo wi yɛn na nɔsepyɔ lenaŋa, naa na nɔsepyɔ sumboro, naa na nɔ.»

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ
(Maki 4.1-9; Luki 8.4-8)

13 1Ki pilige nuŋgba ki ni, a Zhezu wì si yiri wa go, mɛɛ kari ma saa cɛn wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na, mbaa leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. 2A janwa gbɔlɔ là si saa gbogolo wa wi tanla maa maga, a wì si ye ma cɛn tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A janwa gbɔlɔ lo si koro wa lɔgɔ ki koŋgo na. 3Wìla yarilɛgɛrɛ sɛnrɛ yo pe kan yomiyɛgɛlɛ ni, ma yo fɔ:

«Naŋa wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi waa. 4Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A sannjɛrɛ si pan mari yɔli. 5A tà to yaanŋguro laga na, tara sila pye le ma jɛŋgɛ. A tì si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le. 6Ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ kìla kaa yiri ma ŋgban na yaa, a tì si waga, katugu ninde jɛndɛ sila pye ti na. 7A tà to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A wuuro tì si yiri mari tɔn. 8A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma fi ma yiri ma sɛ. Tà la sɛ pyɔ cɛnmɛ. A tà sɛ pyɔ nafa taanri. A tà sɛ pyɔ nafa ma yiri kɛ.» 9Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru!»

Yiŋgi na Zhezu wìla si pye na para yomiyɛgɛlɛ ni
(Maki 4.10-12; Luki 8.9-10)

10Kona, a *fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi tanla, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na ma nɛɛ para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni?»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo sɛnrɛ nda ti
yɛn na para li ca *__wunluwɔ__ pi wogo na, pa lìgi kan yoro yeri, a yèri jɛn.
Ɛɛn fɔ, kii kan poro yeri. 12 Katugu yaraga yɛn ŋa fuun yeri, pe yaa ka ka
taga wo kan, wi ta naa lɛgɛrɛ. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri ŋa
wì ta, pe yaa kaa shɔ wi yeri. 13 Ko kì ti mila para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni,
katugu pe maa wele, ɛɛn fɔ, paa la yaan. Pe ma pe nuŋgbogolo ke jan na
nuru, ɛɛn fɔ, paa si logo, paa sila ti kɔrɔ jɛnni. 14 Sɛnrɛ nda *__Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wìla yo, tìri yɛɛ yɔn fili pe kanŋgɔlɔ, fɔ:

Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jɛnni.
Ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa yaan.
15 *Katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro tì ŋgban pe na.*
Pè pe nuŋgbogolo ke tɔn, ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga si kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni.
Paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na,
jaŋgo paga ka ta mbe kanŋga mbe pan mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe pe
sagala.[w]

16 «Yoro wo na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo, katugu yaa yaan ye yɛngɛlɛ ke
ni, na nuru wa ye nuŋgbogolo ke ni. 17 Kaselege ko na, mila ki yuun ye
kan, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe lɛgɛrɛ, naa mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ
li woolo pe lɛgɛrɛ la pye naga jaa mbe ŋga yaa yaan ki yan. Ɛɛn fɔ, pe
sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti
logo.»

Zhezu wìla yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo
(Maki 4.13-20; Luki 8.11-15)

18 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ki kala na, yaa yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li
kɔrɔ wi nuru. 19 Yariluguro nda tì to wa konɔ li yɔn na, ko ki yɛn paa lere
ŋa wiga *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ sɛnrɛ ti logo, na wi siri kɔrɔ jɛn, Sɔtanla
wi ma pan ma nda wì logo ti wɔ wa wi nawa. 20 Yaanŋguro laga ŋga yari-
luguro tì to wa ki na, ko ki yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
logo, ma yɛnlɛ ti na fyaw nayinmɛ ni. 21 Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta
wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni. Na jorowo ka gbɔn pe na,
nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki sɛnrɛ ti kala na, pe mɛɛ je ti na. 22 Yari-
luguro tì to wuuro tiire laga ŋga na, ko ki yɛn paa leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti logo. Ɛɛn fɔ, ki dunruya ŋa wi jatere lɛgɛrɛ to naa penjagbɔrɔ nda
ti maa pe fanla na pe punŋgu, ti ma ki sɛnrɛ ti shɔ pe yeri, tila ya kala
yɔn pe kan. 23 Tara jɛndɛ nda yariluguro tì to wa ti na, to ti yɛn paa leele
mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari kɔrɔ jɛn, ma piile sɛ. Ki piile pele

---

[w] **13.14-15:** Eza 6.9-10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma pe cɛnmɛ cɛnmɛ sɛ. Pele ma pe nafa taanrindaanri sɛ. Pele ma pe nafa ma yiri kɛ kɛ sɛ[x].»

Zhezu wìla yan pege yomiyɛlɛ la wa

24 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa ma pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
ca wunluwɔ pi yɛn ma yaraga ŋga lɛ, ki wele. Naŋa wà la saa yariluguro jɛndɛ
ta lugu wi kɛrɛ. 25 Yembinɛ la ni, ma leele pe yaga paa wɔnlɔ, ki naŋa wi mbɛn-
fɔ wà si pan ma yan pege pire yanragi wa yariluguro ti sɔgɔwɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ
ma kari. 26 Naa yariluguro tìla kaa fi ma yiri na jofyogolo woo, a yan pege kì si
fi fun. 27 A kɛrɛ fɔ wi tunmbyeele pè si saa wi pye fɔ: ‹We to, mì yo yariluguro
jɛndɛ maa si lugu wa ma kɛrɛ, yan pege ŋga kì yiri wa, ko pan mɛlɛ?› 28 A wì
si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Na mbɛnfɔ wo wawi wì pan ma ko pye ma.› Kona, a
tunmbyeele pè suu yewe ma yo fɔ: ‹Maa jaa we saga fali wege wɔ wa le?› 29 A
wì sho: ‹Ayoo, katugu na ye ka saa ki kologi, kana ye yaa fara yaara nda tì lugu
ta ni mberi kɔlɔgi. 30 Ki kala na, yeri yaga wa ti pinlɛ tila lee ja, fɔ yariluguro
ti kɔnsanga wi sa gbɔn. Na wiga ka gbɔn, pa mi yaa ki yo ti kɔnfɛnnɛ pe kan,
mbe yo fɔ: Ye keli ye yan pege ki kɔlɔgi, yege pɔ pɔgɔlɔ pɔgɔlɔ, yege sogo gbɛn.
Yee jɛn ye yarilire ti tunŋgo ki pye, yeri le wa na bondo wi ni.› »

Mutari tige pyɔ yomiyɛlɛ
(Maki 4.30-32; Luki 13.18-19)

31 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa ma pe kan. Wìla yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
ca wunluwɔ pi yɛn paa *__mutari tige__ pile yɛn, naŋa wà la li lɛ ma saa li lugu
wi kɛrɛ. 32 Ki tige pile lo li yɛn yariluguro nda fuun pe maa yanragi ti pire ti ni
fuun jɛɛlɛ le. Ɛɛn fɔ, na li ka fi, li ma yiri ma gbɔgɔ ma wɛ sɛrɛ tire ti ni fuun ti
na. Li ma pye tige, fɔ *sannjɛrɛ ti ma saa na ti sere poo wa ki njere ti ni*[y].»

Leve yomiyɛlɛ
(Luki 13.20-21)

33 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa pe kan, ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ
ca wunluwɔ pi yɛn paa *__leve__ yɛn. Jɛlɛ wà wi pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ
kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige pyew.»

Zhezu wìla pye
na yomiyɛgɛlɛ ke waa
leele pe kan go ŋga na
(Maki 4.33-34)

34 Zhezu wìla ki kagala ke ni fuun ke yo janwa wi kan yomiyɛgɛlɛ ni.
Wi sila para pe ni yɛgɛ ka na naa, na yomiyɛgɛlɛ la ma. 35 Wìla pye na ko

---

[x] **13.23:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa tanri Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na nari gbogo, konaa mari yo ma pele kan, fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. [y] **13.32:** Eze 17.23; 31.6; Dani 4.20-22

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

piin ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìla sɛnrɛ nda yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:

Mi yaa kaa para pe ni yomiyɛgɛlɛ ni.
Maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni, kagala ŋgele kàa pye ma lara,
mi yaa kaa ke yuun pe kan.[z]

Zhezu wìla yan pege yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo

36 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yaga le, mɛɛ kari wa go. A wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pè si fulo wi tanla ma suu pye fɔ: «Yan pege ŋga kì yiri wa kɛrɛ, ki
yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo we kan!»
37 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere ŋa wì saa yariluguro jɛndɛ
ti yanragi, wo wi yɛn *__Lere wi Pinambyɔ__ we. 38 Kɛrɛ to ti yɛn dunruya
we. Yariluguro jɛndɛ to ti yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woolo
wele. Yan pege ko ki yɛn mbele pè pye Sɔtanla wi woolo wele. 39 Mbɛnfɔ
ŋa wì saa yan pege ki yanragi, wo wi yɛn Sɔtanla we. Yariluguro kɔngɔ
ko ki yɛn dunruya kɔwɔ we. Yariluguro kɔnfɛnnɛ poro pe yɛn *__mɛrɛgɛ-
ye__ wele. 40 Yɛgɛ ŋga na yan pege pe maga kɔlɔgi maga wa wa kasɔn ki
ma sogo, dunruya kɔpilige pa ki yaa ka pye ma fun. 41 Lere wi Pinambyɔ
wi yaa kaa mɛrɛgɛye pe torogo, mbele pe maa leele pe kaan pe maa
kapege ki piin, pe pan pe pe cɔnri pe pe wɔ wa wi wunluwɔ pi ni, mbe
pinlɛ kapere pyefɛnnɛ pe ni. 42 Pe yaa ka pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni. Pe
yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na. 43 Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li lesinmbele pe yaa kaa yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn, wa pe To wi
wunluwɔ pi ni. Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru.

Penjara nda tì lara ti yomiyɛlɛ

44 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa penjagbɔrɔ yɛn, nda pè lara kɛrɛ ta
nawa. A naŋa wà si saa ti yan, mɛɛ nuru naa mari lara, mɛɛ kari nayinmɛ
coli ma saa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, mɛɛ sɔngɔrɔ ma saa kɛrɛ ti lɔ.

Somu pyɔ tiyɔɔn yomiyɛlɛ

45 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa pɛrɛfɔ wa yɛn. Wi yɛn na yanri na
somu tiyɔɔn lagajaa. 46 Naa wì ka saa wa yan, ŋa wi sɔnŋgɔ kì ŋgban, a
wì si saa wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, mɛɛ saa wi lɔ.

Ŋgbanra wɔmɛrɛ yomiyɛlɛ

47 «Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn paa ŋgbanra wɔmɛrɛ yɛn fun. Ŋgbanra
wɔfɛnnɛ pe mari wa wa lɔgbɔgɔ ki ni, mɛɛ ŋgbanra ti cɛnlɛ pyew ta yigi. 48 Na
mɛrɛ tiga yin ŋgbanra ti ni, pe mari tilele ma yiri ti ni ma saa cɛn wa lɔgɔ

---

[z] **13.35:** Yuuro 78.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

koŋgo na mari cɔnri. Ŋgbanra nda ti yɛn jɛndɛ, pe ma to le wa pe kanjara ti ni, mɛɛ nda ti se ya kala yɔn to wa. 49 Dunruya kɔpilige, pa ki yaa ka pye ma fun. Mɛrɛgɛye pe yaa ka pan mbe lepeele pe cɔnri mbe pe wɔ Yɛnŋɛlɛ lesinmbele pe ni, 50 mbe si pe wa wa kasɔn gbɔgɔ ki ni. Pa pe yaa kaa gbele wa, mbaa pe ŋgangala ke kaa jɔlɔgɔ ki kala na.»

Penjara fɔnndɔ naa penjalɛrɛ sɛnrɛ

51 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yege kagala ke ni fuun ke logo ma ke kɔrɔ jɛn le?» A pè sho fɔ: «Ee.»

52 Kona, a wì si pe pye fɔ: «*__Lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ ŋa fuun wi kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi fɔrɔgɔfɔ[a], wi yɛn paa laga to yɛn, ŋa wila yarilɛrɛ naa yarifɔnndɔ taa na yinrigi wa wi yarijɛndɛ ti ni.»

ZHEZU WI TUNŊGO KI KƆWƆ WA GALILE TARA

13.53–18.35

Nazarɛti ca fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na

(Maki 6.1-6; Luki 4.16-30)

53 Naa Zhezu wìla kaa ki yomiyɛgɛlɛ ke wa pe kan ma saa ke kɔ, a wì si yiri wa ki laga ki na. 54 Wìla yiri ma saa gbɔn lere ca ŋga ni, a wì si kari wa ki ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa pe *__shɛrigo__ ki ni. Wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla leele mbele fuun pàa pye wa pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Wìgi tijinliwɛ mba pi ta se ma? Wi ya naga kafɔnŋgɔlɔ ke piin mɛlɛ ma? 55 Tire tɛfɔ wi pinambyɔ wo ma yɛɛn? Wi nɔ wo ma Mari? Wi nɔsepiile nambala poro ma Zhaki, naa Zhozɛfu, naa Simɔ konaa Zhude? 56 Wi nɔsepiile jɛɛlɛ pe ni fuun pe woro laga we sɔgɔwɔ? Wigi fanŋga ŋga ki ni fuun ki ta se ma?»

57 A wi kala li nɛɛ pe mbɛngɛ. Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ pe maa wi gbogo lagapyew, ndɛɛ wi ca naa wi go woolo poro paa laa gbogo bɔkɔ.» 58 Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye wa.

Zhan Batisi wi kunwɔ we

(Maki 6.14-29; Luki 9.7-9)

14 1 Ki sanga wi ni, a gboforonɛri *__Erɔdi__ wì si Zhezu wi sɛnrɛ logo, 2 mɛɛ wi tunmbyeele pe pye fɔ: «*__Zhan Batisi__ wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta na ki kafɔnŋgɔlɔ ke piin.»

---

[a] **13.52:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ mbele pè pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ, pè jɛnmɛ tasaga shyɛn ta, pà yiri wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, a pà yiri wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Ma si yala, Erɔdi wìla Zhan wi yigi maa pɔ maa le kaso. Erɔdi wìla ko
pye ma, wi jɔnlɔ Filipu wi jɔ Erodiyadi wo kala na. 4 Katugu Zhan wìla
pye naga yuun Erɔdi wi kan, ma yo fɔ: «Kii daga ma Erodiyadi wi shɔ
maa pye ma jɔ[b].»
5 A Erɔdi wi nɛɛ jaa mbe Zhan wi gbo. Ɛɛn fɔ, wìla pye na fyɛ *__Zhufuye__
pe yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pàa pye na Zhan wi jate paa *__Yɛnŋɛlɛ__
__yɔn sɛnrɛ yofɔ__ yɛn.
6 Ma si yala, Erɔdi wi sepilige yɛfiile fɛti wa na, a Erodiyadi wi
sumboro wì si saa yɔ leele mbele pàa yeri ki fɛti wi na pe yɛgɛ na. A wì
si Erɔdi wi ndanla fɔ jɛŋgɛ. 7 A wì si wugu ma sumboro wi kan ma yo wi
ka yaraga ŋga fuun yɛnri wi yeri, wi yaa ki kan wi yeri. 8 Sumboro wi nɔ
wì suu sun, a wì si saa Erɔdi wi pye fɔ: «Zhan Batisi wi go ki kan na yeri
laga yaapige ka ni!» 9 A wunlunaŋa wì si yɛgɛ san. Ɛɛn fɔ, wuguro nda
wìla wugu wi lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe yɛgɛ na ti kala na, a wì si yɛnlɛ ki na ma
yo pe Zhan go ki kan wi yeri. 10 Kì kaa pye ma, a wì si lere wa tun ma yo
wi sa Zhan go ki kɔw wa kaso. 11 A pè si saa ki kɔw maga le yaapige ka
ni, ma pan maga kan sumboro wi yeri, a sumboro wì si saa ki kan wi nɔ
wi yeri. 12 A Zhan *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pè si saa wi gboo wi lɛ ma saa wi le. Ko
puŋgo na, ŋga kìla pye, a pè si saa ki yɛgɛ yo ma Zhezu wi kan.

Zhezu wìla nambala
waga kaŋgurugo kan pè ka
(Maki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

13 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, mɛɛ
yiri le ma kari wasele la na wi yɛ. Ɛɛn fɔ, janwa wìla ki kala jɛn. A pè si
yiri cara ti ni, mɛɛ taga Zhezu wi na tɔɔrɔ na, na tanri lɔgɔ ki koŋgo na.
14 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a wì si janwa gbɔlɔ la yan.
A ki leele pe yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ. A wì si pe yambala pe sagala.
15 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla, ma
suu pye fɔ: «Yɔnlɔ kì kɔ makɔ. Ki laga ŋga ki si yɛn ma lali. Ki kala na,
janwa wi torogo pe kari wa cara ti ni pe sa yaakara lɔ pe ka.»
16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kii daga paa kee, yoro jate ye pe kan pe
ka.»
17 Ɛɛn fɔ, a pè suu pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn
laga we yeri cɛ.» 18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yeri kan laga na yeri.»
19 Kona, a wì sigi yo janwa wi kan ma yo wi cɛn yan ki na. A wì si
buru kaŋgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ ki yirige
wa naayeri, ma Yɛnŋɛlɛ li shari; mɛɛ buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri. Fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɛɛlɛ janwa wi na. 20 A leele pe ni
fuun pè ka ma tin. Pe kaa ka makɔ, kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro, fɔrɔgɔfɛnnɛ

---

[b] **14.4:** Ɛki 20.14; Levi 18.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pàa ti wulo, a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin. 21 Mbele pàa buru wi ka, pàa
nambala waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin. Jɛɛlɛ naa piile pe sila poro
jiri.

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na
(Maki 6.45-52; Zhan 6.15-21)

22 Ko puŋgo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ŋgbanga ma yo
pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, sanni wo jate
wi sa janwa wi torogo wila kee. 23 Naa wìla kaa janwa wi torogo, a wì si
lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Naa yembinɛ làa kaa wɔ, Zhezu
wo nuŋgba wìla pye wa ki laga ki na. 24 Ki sanga wi ni, tɔnmɔkɔrɔ kìla
pye ma lali lɔgbɔgɔ koŋgo ki ni fɔ jɛŋgɛ. Tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo
pi ni, pìla pye na tɔnmɔkɔrɔ ki gbɔɔn fɔ jɛŋgɛ; katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na
gbɔɔn naga sɔngɔrɔ. 25 Naa ŋgopɛnɛ koŋgbanmbala gbeleyɛgɛ kila kaa na
yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri wa na tanri tɔnmɔ pi na, na kee wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe kɔrɔgɔ. 26 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na na paan, a
pe sunndoro tì si kɔn pe na. A pè sho fɔ: «Gboo yinnɛ li!»

A pè si jɔrɔgɔ fyɛrɛ ti kala na. 27 Ɛɛn fɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wì si para pe ni, ma yo fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi. Yaga ka
fyɛ!»

28 Kona, a Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma suu pye fɔ: «*We Fɔ, na kaa pye
mboro wi, konɔ kan na yeri mbe kari ma kɔrɔgɔ, mbaa tanri tɔnmɔ pi
na.» 29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta paan!» A Pyɛri wì si yiri wa tɔnmɔkɔrɔ
ki ni, nɛɛ tanri tɔnmɔ pi na na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ. 30 Ɛɛn fɔ, naa wìla
kaa tifɛlɛgɛ ki yan kì gbɔgɔ, a wì si fyɛ. Naa wìla kaa wi yɛɛ yan wila
tingi wa tɔnmɔ, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, na shɔ!»

31 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì suu kɛɛ ki sanga maa yigi, ma
suu pye fɔ: «Ma tagawa pi ta ma kologo! Yiŋgi na, a mà si sigi?»

32 A pe shyɛnmɛ pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, tifɛlɛgɛ kì si yere. 33 Kona,
fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a pè si kanŋguuro kan
Zhezu wi jegele ma suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ we!»

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala wa Zhenezarɛti tara
(Maki 6.53-56)

34 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma
yiri wa ki kɛɛ ŋga na, a pè si gbɔn wa Zhenezarɛti tara. 35 A ki laga ki
woolo pè si Zhezu wi yan maa jɛn, mɛɛ wi panga ki yari wa pe kanŋga-
ga na cara ti ni fuun ti ni. A pè si yambala pe ni fuun pe lɛ ma pan pe ni
wi kɔrɔgɔ, 36 mɛɛ wi yɛnri ma yo wi yambala pe yaga pe jiri wi derigbɔgɔ
yɔn ko na cɛ. Yambala mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Fariziye poro naa pe tɛlɛye kalɛgɛlɛ ke ni *(Maki 7.1-13)*

15 1 Ko puŋgo na, *__Fariziye__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pèle si
yiri wa Zheruzalɛmu ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. A pè suu yewe ma
yo fɔ: 2 «Yiŋgi na ma *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe nɛɛ we tɛlɛye pe kalɛgɛlɛ ke jogo?
Katugu paa pe kɛyɛn yi jogo mbe yala shɛrɛgɛ kapyege ki ni, mbe si jɛn
mbaa nii.»

3 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro fun yiŋgi na ye nɛɛ Yɛnŋɛlɛ
li ŋgasegele ke jogo nɛɛ tanri ye kalɛgɛlɛ koro na? 4 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ
lìgi yo ma yo fɔ: *‹Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo!›*, ma nuru ma yo fɔ: *‹Lere
ŋa ka wi to nakoma wi nɔ daŋga, ki daga poo gbo[c].›* 5 Ɛɛn fɔ, yoro wo na,
ye ma yo fɔ na lere wa kaa to, nakoma wi nɔ pye fɔ: Mi jɛn na ya mbɔɔn
saga yaraga ŋga ni, mìgi kan Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga, 6 kona, ki lerefɔ wii
jori naa mbaa wi to, nakoma wi nɔ wi sari. Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti piin faa, ye kalɛgɛlɛ ke kala na. 7 Yoro kopiire fɛnnɛ
wele, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wìla tanga ta jɛŋgɛ, naa wìla pye
na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun ye kanŋgɔlɔ we. Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ
lì yo fɔ:

8 *Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo yɔn ni win.*
Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe yɛn ma lali na ni.
9 *Paa na gbogo jaga win,*
katugu leele pè ŋgasegele ŋgele tɛgɛ, koro cɛ pe ma lɛ na nari leele pe
na.»[d]

Yaraga ŋga ki ma lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni *(Maki 7.14-23)*

10 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yeri, mɛɛ wi pye fɔ: «Ye ye nuŋgbogolo
ke jan yaa ki sɛnrɛ nda ti nuru, yeri kɔrɔ jɛn: 11 Yaraga ŋga ki ma ye wa
lere wi yɔn, ko na ya mboo tɛgɛ *__fyɔngɔ__ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ŋga ki
ma yiri wa lere wi yɔn, ko ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.»

12 A Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Wele! Mà
jɛn ma sɛnrɛ nda mà yo yɛɛn, tì ye Fariziye pe ni dɛ!»

13 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Tige ŋga fuun na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wii
sanri, pe yaa kaga kɔw mbege wa. 14 Ye pe yaga wa! Fyɔɔnlɔ wɛlɛ, pè pe
yɛɛ kanŋgagala yigi. Fyɔɔn ka si fyɔɔn kanŋgala yigi, pe shyɛn pe ma
pinlɛ ma to wege.»

15 Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ki yomiyɛlɛ na li kɔrɔ wi yo we kan!»

---

[c] **15.4:** Ɛki 20.12; 21.17; Efɛ 6.2-3 [d] **15.8-9:** Eza 29.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 A wì si pe pye fɔ: «Yoro fun ye fa tijinliwɛ ta bere? 17 Ye sigi jɛn mbe
yo yaraga ŋga ki ma ye wa lere wi yɔn, pa ki ma kari wa wi lara, ko
puŋgo na, mɛɛ yiri laga funwa na. 18 Ɛɛn fɔ, ŋga ki ma yiri wa lere wi
yɔn, pa ki ma yiri wa wi kotogo na. Ko ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na. 19 Katugu pa jatere pere ti maa yinrigi wa sɛnwee wi kotogo na,
mɛɛ wi kan wi maa legbogo piin, naa jatara, naa kɛɛnrɛ limɛ, naa yuro,
naa yagbogowo konaa leele mɛjɔɔgɔ. 20 Ko yaara nda to ti ma lere wi tɛgɛ
fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, maga kɔɔn kɛɛ ki jogo mbe yala shɛrɛgɛ
kapyege ki ni mbe si jɛn mbe li, ko na ya lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na.»

Nambannjɔ wà la taga Zhezu wi na
(Maki 7.24-30)

21 A Zhezu wì si yiri le, mɛɛ kari wa *__Tiri__ naa Sidɔn tara ti ni. 22 Kana
tara fɛnnɛ jɔ wà la pye ma cɛn wa ki tara ti ni. A wì si pan Zhezu wi
kɔrɔgɔ, mɛɛ gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «*__We Fɔ__, *__Davidi setirige pyɔ__, na
yinriwɛ ta! Yinnɛ tipele yɛn na sumborombyɔ wi ni, li maa wi jɔlɔ fɔ
jɛŋgɛ.»

23 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pè si fulo wi tanla, maa yɛnri ma yo fɔ: «Ki yo ki jɛlɛ ŋa wi kan wila kee,
wiga ka koro mbe taga we na, mbaa jɔrɔgi la nii we ni!»

24 A Zhezu wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lii na tun leele pele yɛgɛ yeri
naa, ndɛɛ *__Izirayɛli__ tara woolo poro cɛ. Poro mbele pè puŋgo Yɛnŋɛlɛ li
na paa simbaala yɛn we.»

25 Kona, jɛlɛ wì si saa kanŋguuro kan Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ:
«We Fɔ, na saga!»

26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mbe piile pe yaakara ti lɛ mberi wa pyɔn-
mbigile ke kan, ki woro ma yɔn.» 27 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Kaselege yi, we
Fɔ. Konaa ki ni fuun, pyɔnmbigile ke fɔ wi kaa nii, yaakara tunmɔɔrɔ nda
ti maa yinrigi wa tabali wi na na tuun, ke maa to kaa.»

28 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ, ma tagawa pì gbɔgɔ dɛ! Ki pye ma
kan, ki yala ŋga maa jate ki ni.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi sumborombyɔ wì si sagala.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala

29 A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, mɛɛ kari wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn
ki na, ma saa lugu yanwiga ka na ma cɛn. 30 A janwa gbɔlɔ là si kari wi
kɔrɔgɔ yambala cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa yandeele,
naa bomboolo, konaa yambala lɛgɛrɛ pele ni naa. A pè si saa pe tɛgɛ wa
Zhezu wi jegele, a wì si pe sagala. 31 Naa leele pàa kaa bomboolo pe yan
paa para, a yandeele pè sagala, a jejɔgɔlɔ fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ, a fyɔɔnlɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

paa yaan, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

Zhezu wìla nambala waga tijɛrɛ kan pè ka
(Maki 8.1-10)

32 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki leele
mbele pe yinriwɛ yɛn na na, katugu pe pilige taanri wogo koyi ŋga, pe
yɛn laga na ni. Yaakara si woro pe yeri pe ka. Mi woro na jaa mbe pe
torogo fuŋgo ki ni paa kee, pe sɔngɔrɔsaga pe fanŋga ki sa kɔ wa konɔ pe
toori.»
33 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yaa yaakara ti
ta se laga ki *__gbinri__ ŋa wi ni, mbe sigi janwa gbɔlɔ na li kan li ka li
tin?»
34 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Buru jori wi yɛn ye yeri?»
A pè suu pye fɔ: «Buru kɔlɔshyɛn wi yɛn we yeri, naa ŋgbangala tunmɔ-
ŋgɔlɔ jɛnri ni.»
35 Kona, a Zhezu wì si konɔ kan janwa wi yeri ma yo wi cɛn tara ti na,
36 ma si buru kɔlɔshyɛn wi lɛ naa ŋgbangala ke ni, ma Yɛnŋɛlɛ li shari,
mɛɛ wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, a pè suu yɛɛlɛ
janwa wi na. 37 A leele pe ni fuun pè ka ma tin. Pè kaa ka ma kɔ, a fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pè si kanja kɔlɔshyɛn yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni. 38 Leele
mbele pàa buru wi ka, pàa pye nambala waga tijɛrɛ. Jɛɛlɛ naa piile poro
sila jiri. 39 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi torogo, a wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka
ni, mɛɛ kari wa Magadan tara.

Fariziye poro naa Sadusiye pe ni pàa pye naga jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan
(Maki 8.11-13; Luki 12.54-56)

16 1 *__Fariziye__ poro naa *__Sadusiye__ pèle la kari Zhezu wi kɔrɔgɔ.
Naa pàa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu
yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi fanŋga
kì yiri wa yɛnŋɛlɛ na. 2 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ: «Na
yɔnlɔ kaa koo, ye ma yo tisaga se pan, fɔ katugu yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki
yɛn ma yanlaga. 3 Pinliwɛ ni, yirifaga na, ye ma yo tisaga yaa pan,
fɔ katugu yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ kì yanlaga na woo. Pa ki mɛɛ pye ma. Yè
naayeri wi yɛgɛ cɛnwɛ po jɛn naa woo pi yɛɛ ni, ye se si ya ki wagati
ŋa wi tɛgɛrɛ to kɔrɔ jɛn. 4 Nala pilige woolo pe yɛn lepeele naa kɛɛn-
rɛ lifɛnnɛ, pe yɛn na kafɔnnɔ jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye
pe kan naa, kaawɔ *__Zhonasi__ wolo lo.» Kona, a Zhezu wì si pe yaga le
mɛɛ kari.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa leve yɛn
(Maki 8.14-21)

5 Naa Zhezu wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri wa ki kɛɛ
ŋga na, a pè si nawa to ki na fɔ pe sila buru lɛ. 6 A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ye tijinliwɛ ta, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ Fariziye poro naa Sadusiye pe
leve wi ni.»
7 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan fɔ: «Wi yɛn na yuun
ma, katugu wee buru lɛ.»
8 A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti jɛn, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ:
«Yiŋgi na, a ye nɛɛ para ye yɛɛ ni ma yo yee buru lɛ? Ye tagawa pì ta
ma kologo okɛ! 9 Ali bere ye faga kɔrɔ jɛn gbɛn? Na mìla buru kaŋgurugo wi kɔɔnlɔ lere waga kaŋgurugo (5 000) pe na, a pè ka, kanja yɔn
ŋga yàa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye ni wi le?
10 Na mìla kaa buru kɔlɔshyɛn wi kɔɔnlɔ lere waga tijɛrɛ pe na, a pè ka,
kanja yɔn ŋga yàa yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni, ki yɔn ki woro ye
ni fun wi le? 11 Mɛlɛ yee si jaga jɛn mbe yo fɔ mi woro na para ye ni
buru wogo na? Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa Sadusiye pe
leve wi ni.»
12 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi jɛn ma yo wi sila yo pe pe yɛɛ yingiwɛ
jɛn leve ŋa pe ma le wa buru wi ni wo ni. Ɛɛn fɔ, wìla pe pye ma yo
pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye poro naa Sadusiye pe nagawa sɛnrɛ to
ni.

Pyɛri wìla ki yo ma yo fɔ Zhezu wo wi yɛn Kirisi we
(Maki 8.27-30; Luki 9.18-21)

13 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa Sesare Filipu tara, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi leele pe maa yuun *__Lere wi Pinambyɔ__ wi
kanŋgɔlɔ?» 14 A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo mboro ma yɛn *__Zhan Batisi__
we. Pele ma yo ma yɛn *__Eli__. Pele ma yo ma yɛn *__Zheremi__, nakoma
*__Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wawi mboro.» 15 A Zhezu wì si poro jate pe
yewe ma yo fɔ: «Ɛɛn fɔ, yoro wo nawa, ambɔ wi mi?»
16 A Simɔ Pyɛri suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn *__Kirisi__ we, ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
na yinwege wolo li Pinambyɔ.»
17 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Zhonasi pinambyɔ Simɔ Pyɛri, fɛrɛwɛ yɛn ma
woo; katugu sɛnwee pyɔ ma wigi kaselege ŋga ki naga ma na. Ɛɛn fɔ, na To ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na wowi. 18 Mi fun mila ki yuun ma kan, fɔ ma yɛn Pyɛri, ko kɔrɔ
wo yɛn walaga. Pa mi yaa na *__Legilizi__ wi kan wa ki walaga ki na. Kunwɔ jate pi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

se ya fanŋga ta wi na fyew. 19 Mi yaa *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ lakileye[e] pe kan ma
yeri. Maga je kala o kala na laga tara na, pe yaa je li na wa yɛnŋɛlɛ na. Maga
si yɛnlɛ kala o kala na laga tara na, pe yaa yɛnlɛ li na wa yɛnŋɛlɛ na.» 20 Kona,
a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, ma yo paga kaga yo mbe
lere kan, mbe yo wo wi yɛn Kirisi we.

Zhezu wìla wi kunwɔ
naa wi yɛnmɛ wogo ki yo
(Maki 8.31–9.1; Luki 9.22-27)

21 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Zhezu wi nɛɛ ki yuun naga finligi wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan na yuun fɔ: «Ki daga mbe kari wa Zheruzalɛmu, mbe
sa jɔlɔ wa jɛŋgɛ *__tara ti leleɛlɛ__ poro naa *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ konaa
*__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe kɛɛ. Pe yaa kanla gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri
wogo, mi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

22 Kona, a Pyɛri wì si kari wi ni kanŋgaga na, mɛɛ saa na para wi na,
na yuun fɔ: «Ayoo, *__we Fɔ__, ko se pye ma na fyew. Yɛnŋɛlɛ sɔɔn shɔ ki ni!»
23 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga ma Pyɛri wi pye fɔ: «Yiri na tanla Sɔtanla[f]
Maa jaa mbanla kan mbe kapege pye, katugu ma jatere wi woro Yɛnŋɛlɛ
wogo ko na, wi yɛn leele wogo ko na.»

24 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na
puŋgo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu *__tiparaga__ ki tugo[g], wi taga na na.
25 Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Ɛɛn fɔ, lere
ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na, wi yaa kaga ta. 26 Na lere wi ka dunruya
yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo
kan? Yiŋgi yaraga ki yɛn wa lere mbe ya kan mboo yɛɛ go shɔ? 27 Lere wi Pina-
mbyɔ wi yaa ka pan wi To wi gbɔgɔwɔ pi ni konaa wi *__mɛrɛgɛye__ pe ni. Kona, wi
yaa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni. 28 Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn na pe ni, sanni pe sa ku
pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa wi wunluwɔ pi ni.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga
(Maki 9.2-13; Luki 9.28-36)

17 1 Naa pilige kɔgɔlɔni la kaa toro, a Zhezu wì si Pyɛri naa Zhaki,
naa Zhaki wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan pe lɛ ma kari pe ni yanwiga

---

[e] **16.19:** *Lakileye:* Ki sɛnpyɔ ŋa leleɛlɛ sɛnyogo yi, ŋga ki yɛn na leele yɛgɛ sinmɛ naa fanŋga kala nari. Ki jatere wi mbe ya pye: Mbe yaraga sanga, nakoma mbege pɔ. Ki yɛn na para fun Pyɛri wi nandanwa kala li na, mboo ta wi yɛn mbele ni wi yɛn ma yala pe ni, wi yɛn koŋgbanŋa wa pe sɔgɔwɔ mbe wunluwɔ pi yɔn yɛngɛ Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye pe kan. [f] **16.23:** Zhezu wìla Pyɛri wi yeri Sɔtanla, katugu wìla pye naga ŋgbeli mbe Zhezu wi kan wi kɛ kanŋgaga na, wi wɔ wa tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye ki ni. Ko yɛn mbe jɔlɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ. [g] **16.24:** *Wuu tiparaga ki tugo:* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

titɔnlɔgɔ ka na. Poro cɛ pàa pye wa ki laga ki na. 2 Ma pe ta wa, a Zhezu
wì si kanŋga le pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. A wi yɛgɛ kila yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ ki yɛn.
A wi yaripɔrɔ tì kanŋga na finligi paa yanwa yɛn. 3 A *fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri
pè si Moyisi naa *Eli pe yan paa para Zhezu wi ni. 4 Kona, a Pyɛri wì si
Zhezu wi pye fɔ: «*We Fɔ, ki yɛn ma yɔn we koro lagamɛ. Na maga yɛnlɛ
ki na, mi yaa segbara taanri kan laga. Mboro wogo nuŋgba, Moyisi wogo
nuŋgba, *Eli wogo nuŋgba.»
5 Maa ta wìla pye na to yuun bere, a kambaaga kà si pan ma filige, mɛɛ
pe tɔn. Wa ki kambaaga ki ni, a magala là si yiri wa ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn,
wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Wi kala lìlan ndanla
fɔ jɛŋgɛ. Yaa wi sɛnrɛ ti nuru!»
6 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ ma toori
ma pe yɛrɛ ti jiile wa tara ti na.
7 A Zhezu wì si fulo pe tanla ma jiri pe na, ma sho fɔ: «Ye yiri, yaga kaa
fyɛ!» 8 A pè si pe yɛrɛ ti yirige ma wele, ɛɛn fɔ, pe sila lere wa yan naa,
ndɛɛ Zhezu wo nuŋgba.
9 Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wì sigi yo maga
ŋgban pe ni ma yo fɔ: «Ŋga yè yan, yaga kaga yo mbe lere kan, fɔ *Lere
wi Pinambyɔ wi sa ku wi yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni.»
10 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na *lasiri
sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ma sho fɔ Eli daga mbe pan gbɛn?»
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn mbe
yaara ti ni fuun ti gbegele fɔnŋgɔ. 12 Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, Eli wìla
pan makɔ. Leele poro pe sila wi jɛn. Pàa wi jɔlɔ paa yɛgɛ ŋga na kìla pe
ndanla we. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, pa pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ
wi jɔlɔ ma.»
13 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi jɛn ma yo fɔ *Zhan Batisi wo sɛnrɛ wìla
pye na yuun.

Zhezu wìla pyɔ wa sagala,
yinnɛ tipele làa pye wi ni
(Maki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

14 Naa pàa ka saa gbɔn wa janwa wi na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi
tanla, ma kanŋguuro kan wi jegele, ma suu pye fɔ: 15 «We Fɔ, na pina-
mbyɔ wi yinriwɛ ta! Tomakugo yama yɛn wi na, pila wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Pi
maa yinrigi wi ni naa jaan kasɔn, nakoma tɔnmɔ. 16 Mùu lɛ ma pan wi ni
ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ, pee ya mboo sagala.»
17 A Zhezu wì sho fɔ: «Iye, yoro wele, ye yɛn mbatagambala, ma pye
lepeele! Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa? Wagati jori mi daga mbe
ye kala li kun na yɛɛ ni naa? Ye pyɔ wi lɛ ye pan wi ni laga na kan!»
18 A Zhezu wì si para ŋgbanga yinnɛ tipele li na, a lì si wɔ pyɔ wi ni. A
pyɔ wì si sagala le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi tanla, poro cɛ, ma suu yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi na wee si ya mbege yinnɛ tipele na li purɔ mbeli wɔ pyɔ
wi ni?»
20 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Katugu ye tagawa pì kologo ma toro.
Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ali na ye tagawa pi gbemɛ piga pye
paa *__mutari tige__ pile yɛn, ye mbe ya mbege yo ki yanwiga ŋga ki kan,
mbe yo fɔ: Yiri lagamɛ ma kari wamɛ! Pa ki yaa si kari. Pa kala lo la se
koro, na ye se ya pye. 21 [Ɛɛn fɔ, ko yinnɛ tipele cɛnlɛ na yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ naa *__yeŋge__ lege ko ki ma ya ma lo purɔ bɔkɔ.]»

Zhezu wìla wi kunwɔ
naa wi yɛnmɛ pi wogo ki yo naa
(Maki 9.30-32; Luki 9.43-45)

22 Pilige ka, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pe ta pàa pye ma gbogolo wa
Galile tara, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi le
leele pe kɛɛ. 23 Pe yaa kaa gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn
mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na fɔ jɛŋgɛ.

Shɛrigo gbɔgɔ nizara wɔgɔ ye

24 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa kaa gbɔn wa Kapɛrinawu
ca, a *__shɛrigo gbɔgɔ__ nizara shɔfɛnnɛ[h] pè si fulo Pyɛri wi tanla maa yewe,
ma yo fɔ: «Ye Nagafɔ wi maa shɛrigo gbɔgɔ nizara wi woo gbari?» 25 A
Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Ee, wi maa wi woo.»
Naa Pyɛri wìla kaa na yiin wa go wagati ŋa ni, Zhezu wo wìla keli ma
sɛnrɛ ti lɛ, ma suu pye fɔ: «Simɔ Pyɛri, kikiin mboro na jate? Ambɔ wi daga
mbaa nizara wi woo, nakoma mbaa lɔgɔwuru wi sara wunlumbolo mbele
laga tara na pe yeri? Tara piile poro wɛlɛ lee nambanmbala poro wɛlɛ?»
26 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Nambanmbala poro wɛlɛ!» A Zhezu wì sho fɔ:
«Ki cɛn ndɛɛ tara piile poro si daga mbaa yaraga ka sara dɛ! 27 Ɛɛn fɔ, we
woro na jaa mbe ki leele mbele pe jatere wi piri pe na. Ki kala na, kari wa
lɔgbɔgɔ ma sa ŋjegenɛ wa. Mbɛnɛ koŋgbanna na ka ŋjegenɛ li lɛ, mali tile
mali wɔ. Mali yɔn ki yɛngɛ, pa ma yaa warifuwe pyɔ nuŋgba yan wa. Wo
mbe ya mbe mi naa mboro nizara wo wɔ. Maa lɛ ma saa kan pe yeri!»

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ
(Maki 9.33-37; Luki 9.46-48)

18 1 Ki sanga wi ni, a Zhezu wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pè si fulo wi tanla ma
suu yewe, ma yo fɔ: «Ambɔ wi yɛn legbɔɔ ma wɛ pe ni fuun na wa
*__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ pi ni?»

---

[h] **17.24:** Ɛki 30.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 A Zhezu wì si pyɔ jɛɛ wa yeri ma pan maa yerege le pe sɔgɔwɔ, 3 ma
sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yee ye tangalɔmɔ pi
kanŋga mbe pye paa piile tunmɔmbɔlɔ pe yɛn, pa ye se ka ye wa Yɛnŋɛlɛ
ca wunluwɔ pi ni. 4 Ki kala na, lere ŋa kaa yɛɛ tirige mbe pye paa ki pyɔ
jɛɛ ŋa wi yɛn, wo wi yaa pye legbɔɔ mbe wɛ pe ni fuun pe na wa Yɛnŋɛlɛ
ca wunluwɔ pi ni. 5 Lere ŋa fuun ka ki pyɔ jɛɛ ŋa wi si wa yigi jɛŋgɛ na
kala na, kona, muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.

Maga ka lere fanla mboo le kapege
(Maki 9.42-48; Luki 17.1-2)

6 «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè taga na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka
kapege pye, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi
latijugo ki ni, pa ko mbe mbɔnrɔ wi na. 7 Jɔlɔgɔ yɛn dunruya wi woo, kagala
ŋgele ke yɛn laga wi ni ma ti leele paa kapere piin ke kala na. Ki kagala
cɛnlɛ ke se ya koro mbapyewe. Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn ke pyefɛnnɛ pe wogo.
8 «Na kaa pye ma kɛɛ, nakoma ma jele lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, mari
kɔn mari wa ti lali ma ni. Ma koro kɛɛ nuŋgba, nakoma jele nuŋgba ma sa
ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma kɛyɛn yo naa ma
jegele shyɛn ke ni, pe sɔɔn wa wa kasɔn mbakɔgɔ ki ni ko na. 9 Na kaa pye
ma yɛnlɛ lo li yaa ti mɛɛ kapege pye, li logori mali wɔ mali wa li lali ma ni.
Ma koro yɛnlɛ nuŋgba ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na,
ma koro ma yɛngɛlɛ shyɛn ke ni pe sɔɔn wa wa jaganama kasɔn ki ni ko na.

Sumbyɔ ŋa wìla puŋgo
ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le
(Luki 15.3-7)

10 «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ki piile mbele wa tifaga. Mi yɛn naga
yuun ye kan, wagati pyew pe *__mɛrɛgɛye__ pe maa yeregi wa na To wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ wa yɛnŋɛlɛ na. 11 [Katugu *__Lere wi Pinambyɔ__ wì pan mbe ŋa wì
puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na wi shɔ.]
12 «Na sumbyɔ cɛnmɛ ka pye lere wa yeri, na nuŋgba ka puŋgo pe ni,
yiŋgi yaa jate wi yaa pye? Wi se nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ
sanmbala pe yaga wa yanwira ti na, mbe kari sa ŋa wì puŋgo wi lagaja
wi le? 13 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na wiga ka saa yan, wi yaa
nayinmɛ gbɔɔ ta ki sumbyɔ nuŋgba wi kala na, mbe wɛ nafa tijɛrɛ ma
yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ mbele pee puŋgo pe kala na. 14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na fun, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi woro na jaa ki piile wa kpɛ mbe
puŋgo pe ni.

Na ma shɛriyɛnlɛ wa ka kapege pye

15 «Na ma shɛriyɛnlɛ wa ka kapege pye ma na, kari wi kɔrɔgɔ ma saga
naga wi na mboro naa wo ye leele shyɛn. Na wiga ma sɛnrɛ ti logo, kona,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wì pye ma sefɔ naa. 16 Ɛɛn fɔ, na wiga je mbe yo wi sɔɔn sɛnrɛ ti logo, pa
kona ma lere nuŋgba, nakoma leele shyɛn taga ma yɛɛ na, *jaŋgo ki sɛnrɛ
ti sa yo sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma sɛrɛfɛnnɛ taanri yɛgɛ na.*[i] Paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi naga we. 17 Na wiga je mbe yo wi se logo ye yeri,
kona, maga yo ma *__Legilizi__ woolo pe kan. Na wiga si je bere mbe yo wi
se Legilizi woolo pe sɛnrɛ ti logo, kona, maa wi jate paa *__ŋa wii shɛri__ wa
yɛn, nakoma paa *__nizara shɔfɔ__ yɛn.

Kagala ŋgele ke yɛn pyewe
konaa ŋgele ke yɛn mbapyewe

18 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaga je kala o kala na laga
tara na, pe yaa je li na wa yɛnŋɛlɛ na. Yaga si yɛnlɛ kala o kala na laga
tara na, pe yaa yɛnlɛ li na wa yɛnŋɛlɛ na.
19 «Kaselege ko na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa fɔ: Ye ni, na leele shyɛn
ka yɔn wa nuŋgba laga tara na mbe yaraga o yaraga yɛnri na To ŋa wa
yɛnŋɛlɛ na wi yeri, wi yaa ki kan pe yeri. 20 Katugu leele shyɛn, nakoma
leele taanri ka gbogolo laga o laga na mɛgɛ ki na, mi ma pye le pe sɔgɔwɔ.»

Tunmbyee ŋa wìla je
wii kapere ti kala yaga
wi yomiyɛlɛ le

21 Kona, a Pyɛri wì si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ: «*__We
Fɔ__, na na sefɔ naŋa wa ka koro mbaa kapere piin na na, mi daga mberi
kala yaga wi na mbe sa gbɔn yagasaga jori? Mbe sa gbɔn ti yagasaga
kɔlɔshyɛn le?» 22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ayoo, mi sɔɔn pye mbe yo fɔ ti
yagasaga kɔlɔshyɛn. Ɛɛn fɔ, ma daga mberi kala yaga wi na mbe sa gbɔn
ti yagasaga nafa taanri ma yiri kɛ ko tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn[j]. 23 Ki kala na,
mbe yala ma yewige ki ni, Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma taanla yaraga
ŋga ni ki ŋga: Wunlunaŋa wà la yere ki yerewe mboo penjara fɔrɔ yɛgɛ
wɔ wi tunmbyeele ni. 24 Naa wìla kaa to ti na nari jinri, a pè si saa fɔgɔ fɔ
wa kan wi yeri, wo la daga mbe miliyɔn yɔn ka fɔgɔ tɔn wi yeri. 25 Yaraga
sila pye ki naŋa wi yeri mbe fɔgɔ ki tɔn. Kì kaa pye ma, a wi tafɔ wunlu-
naŋa wì si konɔ kan ma yo pe ki naŋa wo naa wi jɔ naa wi piile pe pɛrɛ
paa kulolo yɛn, mbe pinlɛ wi kɛɛ yaara ti ni, jaŋgo pege penjara ti tɛgɛ pe
fɔgɔ ki tɔn. 26 A ki tunmbyee wì si kanŋguuro kan wunlunaŋa wi jegele,
maa yɛnri ma yo fɔ: ‹Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔgɔ ki ni fuun
ki tɔn.› 27 A wi yinriwɛ si wi tafɔ wi ta. A wì suu wa, mɛɛ wi fɔgɔ ki ni
fuun ki kala yaga wi na.
28 «Ki tunmbyee wì si yiri na kee, mɛɛ saa fili wi tunmbyee yɛnlɛ wa
ni. Wi fɔgɔ la pye wo na paa warifuwe pyɔ cɛnmɛ yɛn. A wì suu yigi wa

---

[i] **18.16:** Dete 19.15 [j] **18.22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ sanga pyew.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi yɔlɔgɔ maa sere na jaa mboo wɔnwɔn pi kɔn wi na, ma suu pye fɔ: ‹Na fɔgɔ ki tɔn!› 29 A wi tunmbyee yɛnlɛ wì si kanŋguuro kan wi jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: ‹Na kala li kun ma yɛɛ ni, mi yaa kɔɔn fɔgɔ ki tɔn!› 30 Ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ ki na. A wì si saa wi le kaso fɔ wi saa fɔgɔ ki tɔn. 31 Ŋga kìla pye, naa tunmbyeele sanmbala pàa kaa ki yan ma, a pè si yɛgɛ san fɔ jɛŋgɛ, mɛɛ kari ma saa ki yɛgɛ yo pe to wi kan. 32 Kona, a wunlunaŋa wì si tunmbyee wi yeri. Wì kaa pan, a wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee wele dɛ. Màla yɛnri na jɛŋgɛ, ko kì ti mɔ̀ɔ fɔgɔ ki ni fuun ki kala yaga ma na. 33 Mboro fun, ma daga na mbɔɔn nimbye wi yinriwɛ ta fun, paa yɛgɛ ŋga na mɔ̀ɔ yinriwɛ ta we.› 34 A kì si wunlunaŋa wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ. A wì sigi tunmbyee wi torogo, a pè saa wi le kaso fɔ wi saa fɔgɔ ki ni fuun ki tɔn.»

35 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, na yee ye sefɔ wi kala yaga ye kotogo ki ni fuun ni, pa na To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa ka ye pye ma fun.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALƐMU CA

19.1–20.34

Nagawa sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na

(Maki 10.1-12)

19 1 Naa Zhezu wìla kaa pe naga ki sɛnrɛ ti ni ma saa kɔ, a wì si yiri wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude tara kanŋgeyɛgɛ ka na, wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na. 2 Janwa gbɔlɔ là la taga wi na wa ki laga ki na, a wì si pe yambala pe sagala.

3 A *__Fariziye__ pèle si fulo wi tanla maa yewe mbe ta mboo wa mbe wele. A pè suu pye fɔ: «Ki daga naŋa wuu jɔ wi je kologo ki ni fuun ni le?»

4 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì yo yege kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga yan, fɔ dunruya wi dasanga wi ni, Dafɔ *wìla pe gbegele naŋa naa jɛlɛ.*[k] 5 Fɔ *ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na, kona pe shyɛn pe yaa pye wire nuŋgba.*[l] 6 Ki ka pye ma, pe woro leele shyɛn naa, ɛɛn fɔ, pe yɛn wire nuŋgba. Ki kala na, yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye nuŋgba, lere ka kaga laga ki yɛɛ na.»

7 A Fariziye pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na Moyisi wìla sigi yo ma yo fɔ *naŋa wi jɛlɛ jegesɛwɛ kɔn wuu kan wi jɔ wi yeri, wii jɛn wuu je?»*[m]

8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotoŋgbanga ko kìla ti Moyisi wìla ki konɔ kan ye yeri ma yo yaa ye jɛɛlɛ pe jege. Nakoma, maga lɛ wa ki

---

[k] **19.4:** Zhenɛ 1.27; 2.21-22 [l] **19.5:** Zhenɛ 2.24 [m] **19.7:** Dete 24.1-4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

lɛsaga ki na, ki sila pye ma. 9 Mi wo naga yuun ye kan, fɔ na lere wa kaa
jɔ je, na kii yiri wi nandara to yeri, mbe wa pɔri naa, kona jataga wi yɛn
na piin.»
10 Kona, a *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pè suu pye fɔ: «Na kaa pye pa naŋa wi kapyege
ki yɛn yɛɛn wi jɔ wi kanŋgɔlɔ, ma koro ma, maga ka jɛlɛ pɔri, ko mbɔnrɔ.»
11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Fanŋga woro nambala pe ni fuun ni pe
yɛnlɛ ki nagawa sɛnrɛ ti na. Ndɛɛ mbele Yɛnŋɛlɛ lìgi fanŋga ki kan pe yeri
poro cɛ. 12 Kagala lɛgɛrɛ wa, ke ma nambala pe yɛgɛ pari, paa ya jɛɛlɛ
pɔri. Pele ma pye wa, mbege lɛ le pe sepilige ki na, poro na pye nambala.
Pele ma pye wa, leele pe ma poro *__san__. Pele ma si pye wa, poro na jɛɛlɛ
pɔri *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ po kala na. Ŋa wi mbe ya yɛnlɛ ki nagawa
sɛnrɛ ti na, wi yɛnlɛ ti na.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na
(Maki 10.13-16; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan piile tunmɔmbɔlɔ pele ni Zhezu wi kɔrɔgɔ,
jaŋgo wuu *__kɛyɛn yi taga__ pe na, wi Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Ɛɛn fɔ, a
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si gbanla pe na. 14 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔlɔ
pe yaga paa paan na kɔrɔgɔ, yaga ka pe yɛgɛ kɔn; katugu mbele pe yɛn
paa pe yɛn, poro wɛlɛ Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn pe woo.»
15 A wì suu kɛyɛn yi taga pe na ma duwaw pe na, mɛɛ yiri le ma kari.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa sɛnrɛ
(Maki 10.17-31; Luki 18.18-30)

16 Ko puŋgo na, a naŋa wà si fulo Zhezu wi tanla maa yewe, ma yo fɔ:
«Nagafɔ, kajɛŋgɛ kikiin mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ na yewe ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ko
ni? Nuŋgba wi yɛn jɛnŋɛ. Na kaa pye maa jaa mbe yinwege ki ta, ta tanri
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na!» 18 A ki naŋa wì suu yewe ma yo fɔ: «Ke kɛɛlɛ
wɛlɛ koro?»
A Zhezu wì sho fɔ: «*Maga ka lere gbo. Maga ka jataga pye. Maga ka
yu. Maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga lere na.* 19 *Ta ma to naa ma nɔ pe
gbogo.*[n] Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ
ndanla we[o].»
20 A lefɔnŋɔ wì suu pye fɔ: «Mì ko ŋgasegele ŋgele koro ke ni fuun koro
lɛ na tanri ke na. Yiŋgi mi daga mbe pye naa?» 21 A Zhezu wì suu pye fɔ:
«Na kaa pye maa jaa mbe pye mbe yɔn fili, kari ma sɔɔn kɛɛ yaara ti ni
fuun ti pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na. Mɛɛ pan ma taga
na na. Kona, ma yaa ka kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»

---

[n] **19.19:** Ɛki 20.12-16; Dete 5.16-20 [o] **19.19:** Levi 19.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ɛɛn fɔ, naa lefɔnŋɔ wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si sɔngɔrɔ ma kari
yɛsanga ni fɔ jɛŋgɛ; katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi.
23 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki
yuun ye kan, penjagbɔrɔ fɔ wi yege wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni ki yɛn
ma ŋgban. 24 Mila ki yuun ye kan naa fɔ yɔngɔmɛ mbe toro mɛshɛli wele,
ko tanla ma wɛ penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni ko na.»
25 Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A
pè sho fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka shɔ okɛ?»
26 A Zhezu wì si pe wele, ma sho fɔ: «Leele poro yɛgɛ na, ki yɛn ma
ŋgban. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo mbe ya kala pyew li pye.»
27 Kona, a Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Wele, wè we yaara ti ni
fuun ti yaga wa ma taga ma na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»
28 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na
*__Lere wi Pinambyɔ__ wiga ka cɛn sanga ŋa ni wa wi gbɔgɔwɔ wunluwɔ
jɔngɔ ki na wa dunruya fɔnŋɔ wi ni, yoro kɛ ma yiri shyɛn mbele yè taga
na na, ye yaa ka cɛn wunluwɔ jɔnrɔ ta na fun, mbe kiti kɔn *__Izirayɛli__
cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na. 29 Leele mbele fuun ka pe yinrɛ, nakoma
pe nɔsepiile nambala, naa pe nɔsepiile jɛɛlɛ, naa pe nɔ, naa pe piile, naa
pe kɛɛrɛ ti yaga mbe taga na na, ki fɛnnɛ pe yaa ka ki yaara ti yɔngɔ
cɛnmɛ cɛnmɛ ta, mbe ka pe tasara ta naa wa yinwege mbakɔgɔ ki ni.
30 Ɛɛn fɔ, koŋgbanmbala pe lɛgɛrɛ yaa ka pye puŋgofɛnnɛ, puŋgofɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ yaa ka pye koŋgbanmbala.»

Ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ tunmbyeele yomiyɛlɛ

20 1 «Ye wele, *__Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ__ pi yɛn ma taanla yaraga ŋga
ni ki ŋga: Pilige ka, lagafɔ wà si yiri yirifaga ka na mbe sa tun-
mbyeele lagajaa sa pe wa wi *__ɛrɛzɛn__ tiire kɛrɛ. 2 A wo naa poro ni, pè
si yo ma fili pilige nuŋgba tunŋgo pyesara wi na, wo yɛn warifuwe pyɔ
nuŋgba nuŋgba pilige pyew. A wì si pe torogo pe saa tunŋgo piin wa wi
ɛrɛzɛn kɛrɛ. 3 La kee jɛɛlɛ kɛriŋgariyɛgɛ, a wì si yiri naa, mɛɛ saa leele
pele ta wa katogo pè yere, tunŋgo woro pe yeri. 4 A wì si pe pye fɔ: ‹Yoro
fun ye kari ye sa tunŋgo pye wa na ɛrɛzɛn kɛrɛ. Pa mi yaa sara sinŋɛ kan
ye yeri.› 5 A pè si kari. Naa yɔnlɔ kìla kaa gbɔn yɔnlɔfugo, a kɛrɛ fɔ wì si
yiri naa, ma kala nuŋgba li pye. Ki yɔnlɔparaga ki na, ma nuru naa ma
yiri, ma kala nuŋgba li pye. 6 Ki yɔnlɔkɔgɔ yɛgɛ ki ni naa, a wì nuru naa
ma yiri, ma saa leele pele ta pè yere naa bere wa katogo. A wì si pe yewe
ma yo fɔ: ‹Yiŋgi na yè si pan ma yere lagamɛ ma saa yɔnlɔ ki kɔ, ye woro
na tunŋgo piin?› 7 A pè suu pye fɔ: ‹Katugu lere si we lɛ tunŋgo na.› A wì
si pe pye fɔ: ‹Yoro fun ye saa tunŋgo piin wa na ɛrɛzɛn kɛrɛ.›
8 «Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a kɛrɛ fɔ wì sigi yo wi tunmbyeele pe to wi kan fɔ:
‹Tunmbyeele pe yeri, ma pe sara. Ma keli maga lɛ mbele pè pan puŋgo na pe na,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma saga wa mbele pè keli ma pan pe na!› 9Mbele pàa to tunŋgo na yɔnlɔkɔgɔ
yɛgɛ ki ni, a pè si pan, ma ta warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba pe ni fuun. 10Naa kìla
kaa gbɔn mbele pàa keli ma to tunŋgo na poro na, a pe nɛɛ ki jate ndɛɛ pe yaa
ta mbe wɛ. Ɛɛn fɔ, a pè poro fun pe kan warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba. 11Naa
pàa kaa ki warifuwe pyɔ nuŋgba nuŋgba wi kan pe yeri ma, a pe nɛɛ kɔngɔri
kɛrɛ fɔ wi na, 12nɛɛ yuun fɔ: ‹Ki tunmbyeele mbele pè pan puŋgo na, lɛri nuŋgba
tunŋgo pè pye cɛ. A mà si pe sara ma yala we ni. Ma si yala, woro tunŋgo pye
ma saa yɔnlɔ ki kɔ, ma yɔnlɔ ko naa tere ti kun we yɛɛ ni.› 13Ɛɛn fɔ, a kɛrɛ fɔ wì
si nuŋgba yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Na wɔnlɔ, mi sɔɔn fanla. Mì yo mà yere ki na mbe
tunŋgo pye warifuwe pyɔ nuŋgba na pilige nuŋgba?› 14Ki kala na, ma sara wi
lɛ maa kee! Ŋa wì to tunŋgo na puŋgo na, mila jaa mboo kan paa ma yɛn fun.
15Ki kologo woro na yeri mbanla nandanwa kala li pye na penjara ti ni wi le?
Nakosima, maa yenjara piin na ni na lerewe pi kala na wi le?»

16A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi
na fun, koŋgbanmbala pe yaa ka pye puŋgofɛnnɛ, puŋgofɛnnɛ pe yaa ka
pye koŋgbanmbala.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ
naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun,
ki taanri wogo ko layi ŋga
(Maki 10.32-34; Luki 18.31-34)

17Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalɛmu, a wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ kɛ ma
yiri shyɛn pe yeri kanŋgaga na. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a wì si pe pye fɔ: 18«Ye
wele, we mbele waa kee wa Zheruzalɛmu. Pe yaa sa *__Lere wi Pinambyɔ__ wi le
*__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe kɛɛ. Pe yaa ka kiti kɔn
wi na mbe yo poo gbo. 19Pe yaa kaa le leele *__mbele pee shɛri__ pe kɛɛ. Poro yaa ka
tɛgɛ wi na, mboo gbɔn sapige ni, mboo kan *__tiparaga__ na. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri
wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan pe nɔ
wìla Zhezu wi yɛnri
(Maki 10.35-45)

20Kona, a Zebede jɔ wì si fulo Zhezu wi tanla wi pinambiile pe ni, mɛɛ
kanŋguuro kan wi jegele mboo yɛnri wi yɔn wi na. 21A Zhezu wì suu pye
fɔ: «Yiŋgi maa jaa?»

A wì si Zhezu wi pye fɔ: «Yɔn kan na yeri, fɔ na pinambiile shyɛn mbele wele,
nuŋgba mbe ka cɛn wa ma kalige kɛɛ ki na, sanŋa wi cɛn wa ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki
na wa ma wunluwɔ pi ni.» 22A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga yaa yɛnri, ye sigi jɛn.
Jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ[p] na mi yaa wɔ wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le?» A piile pè suu

---

p **20.22** *Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni:* Ko ki yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbege kun
wi yɛɛ ni we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.» 23 A Zhezu wì sho fɔ: «Ki yɛn ma kaselege, fɔ ye yaa ka wɔ wa na wɔjɛnnɛ li ni. Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konaa wa mbe cɛn na kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki cɛnsara, na To wìri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»

24 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ sanmbala pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a ki nɛɛ pe yaa pe sefɛnnɛ nambala shyɛn pe kala na. 25 Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe yeri, ma sho fɔ: «Yège jɛn ma yo tara woolo pe teele pe ma cɛn pe go na, ma pe yigi pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔlɔ pe maa pe fanŋga ki nari pe na. 26 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ye ni, ŋa kaa jaa mbe pye legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee. 27 Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo. 28 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunŋgo piin wi kan, ɛɛn fɔ, wì pan mbe tunŋgo pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye lelɛgɛrɛ go shɔsara.»

Zhezu wìla fyɔɔnlɔ shyɛn sagala
(Maki 10.46-52; Luki 18.35-43)

29 Naa Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa kaa yiri wa Zheriko ca ki ni na kee, a janwa gbɔlɔ là si taga wi na. 30 Fyɔɔnlɔ shyɛn la pye ma cɛn konɔ li kanŋgaga na. Naa pàa kaa ki logo ma yo Zhezu wo wila toro, a pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «*We Fɔ, *Davidi setirige pyɔ, we yinriwɛ ta!»

31 Janwa wìla pye na gbanla pe na ma yo pe pyeri. Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi naa ma wɛ, na yuun fɔ: «We Fɔ, Davidi setirige Pyɔ, we yinriwɛ ta!»

32 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe yeri ma pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»

33 A pè sho fɔ: «We Fɔ, ki pye we ya waa yaan.»

34 A pe yinriwɛ si Zhezu wi ta. A wì si jiri pe yɛngɛlɛ ke na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pe nɛɛ yaan. A pè si yiri ma taga Zhezu wi na.

ZHEZU WI TUNƗGO WA ZHERUZALƐMU CA
21–25

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu
(Maki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

21 1 Naa paa kaa na yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni, ma gbɔn wa Betifazhe ca, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu wì suu *fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun, ma pe kelegi wi yɛɛ yɛgɛ; 2 Wìla pe pye fɔ: «Yaa kee wa ca ŋga ki wa ye yɛgɛ ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile nɔ wa yan poo pɔ, wi pyɔ ni le wi tanla. Ye pe sanga ye pan pe ni na kan! 3 Na lere wa ka ye yewe, yoo pye fɔ: ‹Pe kala yɛn *we Fɔ wi na.› Pa kona wi yaa ye yaga yaa paan pe ni.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ko wogo ŋga ko la pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wìla yo, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ:
5 *«Yege yo *Siyɔn ca ki kan fɔ: Wele, ma wunlunaŋa wila paan ma
kɔrɔgɔ.
Wi yɛn ma yin nandanwa ni.
Wi yɛn ma lugu ma cɛn sofile na, sofile pyɔ na, sofile nɔ pyɔ na!»[q]*
6 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari mɛɛ saa ŋga Zhezu wìla yo ma pe kan ki
pye. 7 A pè si pan sofile nɔ wo naa wi pyɔ pe ni, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ
mari taga pe na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn ti na. 8 Wa janwa gbɔlɔ li ni,
lelɛgɛrɛ la pe derigbɔrɔ ti jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige wɛrɛ kɔɔn nari jaan
wa naga nari fɔ paa wi gbogo. 9 Janwa ŋa wìla pye na tanri Zhezu wi yɛgɛ
konaa ŋa wìla pye na tanri wi puŋgo na, wìla pye na jɔrɔgi na yuun fɔ:
*«*Ozanna! Gbɔgɔwɔ yɛn *Davidi setirige pyɔ wi woo!
Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na![r]
Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go
na!»*
10 Naa Zhezu wìla kaa ye wa Zheruzalɛmu, a ca woolo pe ni fuun pe
nɛɛ tinni, nɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi ki naŋa ŋa we?» 11 A janwa wì
sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile
tara wowi.»

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ
(Maki 11.15-19; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

12 A Zhezu wì si saa ye wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Leele mbele pàa pye
wa na pɛrɛ konaa mbele pàa pye na loo, a wì si pe purɔ ma pe yirige, ma
penjara surufɛnnɛ pe tabaliye pe jaanri naa ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ pe
jɔnrɔ ti ni. 13 A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni, ma yo fɔ: *Na go pe yaa kaa ki yinri Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.[s]* Ɛɛn fɔ, a yoro
si pan nɛɛ ki piin yoolo larasaga[t].»
14 A fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, a wì si pe sagala. 15 Kafɔnŋgɔlɔ ŋgele Zhezu wìla pye, naa
*saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa kaa ke
yan, ma nuru ma piile pe yan paa jɔrɔgi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni na yuun fɔ:
«Gbɔgɔwɔ yɛn Davidi setirige Pyɔ wi woo,» a kì si pe ya. 16 A pè si Zhezu
wi pye fɔ: «Nda paa yuun, ma woro nari nuru?» A wì si pe pye fɔ: «Ee, ye
faga laga ŋga ki kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni mbege yan wi le? Ki ŋga
fɔ: *‹Màga pye, a piile poro naa piyɛngɛlɛ ke ni, paa ma sɔnni wa pe yɔn.› »*[u]
17 Naa wìla kaa to yo ma kɔ, a wì si yiri wa ca ki ni ma pe yaga wa, mɛɛ
kari wa Betani ma saa wɔnlɔ wa.

---

[q] 21.5: Zaka 9.9 **[r] 21.9:** Yuuro 118.25-26 **[s] 21.13:** Eza 56.7 **[t] 21.13:** Zhere 7.11
[u] 21.16: Yuuro 8.3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla tige ka daŋga, pege yinri figiye
(Maki 11.12-14,20-24)

18 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa Zhezu wìla kaa na sɔngɔrɔ wa ca, a fuŋgo
suu yigi. 19 A wì si *__figiye__ tige ka yan wa konɔ li kanŋgaga na. A wì fulo
wa ki tanla, ɛɛn fɔ, wi sila pyɔ yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to cɛ. Kona, a wì si
figiye tige ki pye fɔ: «Mboro se ka pyɔ sɛ naa fyew.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a figiye tige kì si waga pew. 20 Naa fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pàa kaa ko yan ma, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pè si Zhezu wi yewe
ma yo fɔ: «Ki figiye tige ŋga kì pye mɛlɛ mɛɛ waga fyaw yɛɛn?»
21 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na
yaga taga Yɛnŋɛlɛ li na, na ki woro na ye kɔɔn shyɛn fyew, ŋga mì pye
ki figiye tige ŋga ki na, ye se da ko nuŋgba pyege na. Ɛɛn fɔ, ye mbe ya
mbege yanwiga ŋga ki pye fɔ: ‹Yiri lagamɛ, ma sa to wa kɔgɔje wi ni.› Pa
ki yaa si pye. 22 Yaga yaraga ŋga fuun tali, mbege yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri
tagawa ni, ye yaa ki ta.»

Zhezu wi fanŋga kì yiri se
(Maki 11.27-33; Luki 20.1-8)

23 A Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, nɛɛ leele pe nari Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti ni. A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *__tara ti lelɛɛlɛ__ pe ni, pè si
kari wi kɔrɔgɔ, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ŋgele ke piin yiŋgi
fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri?»
24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni. Na
yaga li kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga
ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan. 25 Yɛnŋɛlɛ lo làa Zhan wi torogo wi pan
wila *__batɛmu__ wi piin lee leele poro la wɛlɛ?»
Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga yo Yɛnŋɛlɛ
lo làa wi torogo, pa wi yaa we yewe mbe yo: ‹Yiŋgi na yee si taga wi
sɛnyoro ti na?› 26 Na waga sho fɔ: Leele poro pàa wi torogo, we nɛɛ fyɛ
janwa wo yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pe yɛn na Zhan wi jate Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ.»
27 Kì kaa pye ma, a pè si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee jɛn.» A
Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga
fanŋga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa pinambiile shyɛn sɛnrɛ na

28 A Zhezu wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jate ki wogo ŋga ki
na? Pinambiile shyɛn la pye naŋa wa yeri. Pilige ka, a wì si ndɔfɔ wi pye
ma yo: ‹Na pyɔ, nala kari ma sa tunŋgo pye wa na *__ɛrɛzɛn__ kɛrɛ.› 29 A wo

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mi woro na kee wa.› Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a wì si cɛn ma jatere pye, mɛɛ kari. 30 A tofɔ wì si nuru naa maga tunŋgo nuŋgba ki yo pinambyɔ shyɛn woo wi ni. A wo suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹*Baba mi yaa kari.› Ɛɛn fɔ, wii si kari. 31 Pe shyɛn pe ni, wiwiin wila wi to wi nandanwa kala li pye?» A pè sho fɔ: «Koŋgbanŋa wowi.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, *nizara shɔfɛnnɛ naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe yaa keli mbe ye wa *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ye na. 32 Katugu Zhan wìla pan ye kɔrɔgɔ, ma konɔ sinnɛ li naga ye na, ye sila taga wi sɛnyoro ti na. Ɛɛn fɔ, nizara shɔfɛnnɛ poro naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe ni, pàa taga wi na. Ali maga ta yàa ki yan, konaa ki ni fuun, ye sila ye kapere ti jɛn mberi yaga, mbe taga wi na.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ
(Maki 12.1-12; Luki 20.9-19)

33 A Zhezu wì sho fɔ: «Ye yomiyɛlɛ la yɛgɛ logo naa. Lagafɔ wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga, ma si wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kɛrɛ ti sigewe pi kala na. Kona, a wì si kɛrɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na, pe kaa tawa pi kan wi yeri; mɛɛ kari taleere ta ni. 34 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyeele pe torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri ma yo pe saa tawa pi shɔ wi kan. 35 Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pè suu tunmbyeele pe yigi, ma nuŋgba wo gbɔn jɛŋgɛ, ma wa gbo, ma taanri woo wo wa sinndɛɛrɛ ni maa gbo. 36 A kɛrɛ fɔ wì si nuru ma tunmbyeele pele torogo wa pe yeri naa lɛgɛrɛ, ma wɛ koŋgbanmbala pe na. Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pè ki kanuŋgbaŋga ki pye pe na fun. 37 Ko puŋgo na, a kɛrɛfɔ wì suu pinambyɔ jate wi torogo wa pe yeri, ma yo fɔ: ‹Pe yaa na pinambyɔ wo gbɔgɔ.› 38 Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pàa kaa wi yan wì kɔn ma yiri pe na, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋa yɛɛn wo wi yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we. Ye pan woo gbo, pa kona wi kɔrɔgɔ ki yaa koro we kan.› 39 Kona, a pè suu yigi ma saa wi wa wa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na, ma suu gbo.»

40 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yoro wo nawa, na kɛrɛfɔ wiga ka pan, yiŋgi wi yaa pye ki ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe na?» 41 A pè suu pye fɔ: «Pa wi yaa ki lepeele pe gbo, wi se pe yinriwɛ ta, mbe si kɛrɛ ti kan naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele yeri, mbele pe yaa laa tawa pi kaan wi yeri, mbaa yala pi sanga wi ni.» 42 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ye siri kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni wi le? Ti nda fɔ:

Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye.
Pa ko wogo ŋga ko yiri wa we Fɔ wi yeri,
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»[v]

---

[v] **21.42:** Yuuro 118.22; Eza 28.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

43 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ko kì ti mila ki yuun ye
kan, fɔ pe yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi shɔ ye yeri mboo kan tara ta woolo yeri,
mbele pe yaa la pi pire ti taa lari kaan. 44 [Lere ŋa fuun ka to ki sinndɛlɛgɛ
ki na, wo yaa wi yɛɛ kaari. Na kiga si to lere ŋa fuun na, ki yaa wo purugu.]»
45 Naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *Fariziye pe ni, pàa kaa ki yomiyɛgɛlɛ
ke logo Zhezu wi yeri, a pè sigi jɛn ma yo pa wìla ke wa poro na. 46 A pe nɛɛ
pyelɔmɔ jaa mboo yigi. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ, katugu janwa
wìla pye na Zhezu wi jate paa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yɛn.

Liwɛn gbɔɔ yomiyɛlɛ
(Luki 14.15-24)

22 1 A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛgɛlɛ kele wa leele mbele pàa pye
na nuru wi yeri pe kan, ma yo fɔ: 2 «*Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yɛn ma
taanla yaraga ŋga ni ki ŋga. Wunlunaŋa wà la wi pinambyɔ jayire suro sɔgɔ,
3 mɛɛ wi tunmbyeele pe tun wa leele mbele wìla yeri jayire liwɛn pi na pe yeri.
Ɛɛn fɔ, pe sila yɛnlɛ mbe pan. 4 A wunlunaŋa wì si nuru ma tunmbyeele pele
tun naa wa pe yeri, ma yo fɔ: ‹Ye sa leele mbele mì yeri pe pye fɔ na sɔgɔlɔ mìli
sɔgɔ makɔ. Na napɛnɛ poro naa na yaayoro nda tì tɔrɔ, mìri kan pèri gbo. Yaara
ti ni fuun tì gbɛgɛlɛ ma yala makɔ. Ye pan ye jayire liwɛn pi li!› 5 Ɛɛn fɔ, leele
mbele pàa yeri jayire ti na, pe sila ko ka jate. Pàa kari pe kapyere na. Wà la kari
wi kɛrɛ, a wà kari wi safari wasaga. 6 A sanmbala poro si wunlunaŋa wi tun-
mbyeele pe yigi ma pe jɔlɔ, mɛɛ pe gbo. 7 A kì si wunlunaŋa wi nawa pi ŋgban.
A wì suu sorodasheele pe torogo wa, ma yo pe saga legboleele pe gbo, pe pe
ca ki sogo. 8 Kona, a wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: ‹Jayire liwɛn pì gbɛgɛlɛ ma
yala makɔ, ɛɛn fɔ, leele mbele pè yeri, pii daga pe ni. 9 Ki kala na, yaa kee wa ca
nawa koŋgbɔrɔ ti ni. Yaga lere ŋa fuun yan, ye pan wi ni jayire liwɛn pi na!› 10 A
tunmbyeele pè si kari wa ca nawa koŋgbɔrɔ ti ni, leele mbele fuun pàa yan le-
jɛmbɛlɛ o, lepeele o, mɛɛ pe gbogolo pe yɛɛ na, fɔ a jayire go kì yin lifɛnnɛ pe ni.
11 «Kona, a wunlunaŋa wì si ye wa jayire go ma leele pe welewele, mɛɛ naŋa
wa yan wa, jayire liwɛn yaripɔrɔ sila pye wo na. 12 A wì suu yewe ma yo fɔ: ‹Na
wɔnlɔ, maga pye mɛlɛ mɛɛ ye laga, ma si yala, jayire liwɛn yaripɔrɔ si woro ma
na?› Ɛɛn fɔ, ki naŋa wi sila sɛnpyɔ ta mbe yo. 13 Kì kaa pye ma, a wunlunaŋa
wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: ‹Yoo yigi, yoo tɔɔrɔ naa wi kɛyɛn yi pɔ, ye saa
wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele mbaa wi ŋgangala ke kaa
wa jɔlɔgɔ ki kala na.› » 14 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Leele
mbele pè yeri, pe yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, mbele pè wɔ poro si lɛgɛ.»

Nizara ŋa wi daga mbe wɔ
wunlumbolo to wi yeri
(Maki 12.13-17; Luki 20.20-26)

15 Kona, a *Fariziye pè si saa pe yɛɛ yan mbe pyewe lagaja, mbe ta mbe
Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na. 16 A pè si pe *fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbele pàa taga *__Erɔdi__ wi na pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe saga yo wi kan fɔ: «Nagafɔ, wège jɛn ma yo kaselege ko ma maa yuun. Ma maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na kaselege ni. Maa la fyɛ lere yɛgɛ, katugu maa lere wɔ lere ni. 17Ki wogo ŋga maa ki jate mɛlɛ? Ki daga waa Ɔrɔmu tara fɛnnɛ wunlumbolo to wi nizara wi woo lee waga kaa wi woo?»

18Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe jatere pere ti jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Kopiire fɛnnɛ wele dɛ, yiŋgi na, a ye nɛɛ na waa na wele? 19Penjara nda ti ma tɛgɛ na nizara wi woo, ye ta naga na na mbe wele!»

A pè si warifuwe pyɔ nuŋgba naga wi na. 20A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ foto naa ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» 21A pè sho fɔ: «*__Sesari__ woro ri.»

Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, yege kan li yeri.»

22Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Zhezu wi yeri, a kì si pe pari. A pè suu yaga le mɛɛ kari.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Maki 12.18-27; Luki 20.27-40)

23Ki pilige nuŋgba ki ni, a *__Sadusiye__ pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe se ka yɛn mbe yiri. A pè suu yewe 24ma yo fɔ: «We Nagafɔ, Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*Na naŋa wa ka ku mboo jɔ yaga mbege ta pe sila pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan*[w].› 25Ma si yala, nɔsepiile nambala kɔlɔshyɛn la pye laga we ni. A koŋgbanŋa wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se, a naŋa wì si ku maa jɔ wi yaga wi jɔnlɔ wi kan. 26A ki kanuŋgbaŋga ki pye shyɛn fɔ wi na, ma pye taanri fɔ wi na; na piin ma fɔ ma saa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pe kɔ. 27Naa pe ni fuun pàa kaa ku, a jɛlɛ fun wì si kaa ku. 28Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, jɛlɛ wi yaa ka pye pe ni wiwiin woo, naa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pòo pɔri we?»

29A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè puŋgo, katugu yee Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Yee si Yɛnŋɛlɛ li yawa pi jɛn fun. 30Kuulo paga ka yɛn sanga ŋa ni, nambala naa jɛɛlɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin pe yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye paa *__mɛrɛgɛye__ pe yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. 31Kuulo pe yɛnmɛ wogo ko na, sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa yo, mì yo yèri kara? Làa ki yo ma yo fɔ: 32‹*Mi yɛn Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ,* konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ[x].› Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ.» 33Janwa ŋa fuun wìla pye na nuru wi yeri, wi nagawa sɛnrɛ tìla pe ni fuun pe pari.

---

[w] **22.24:** Dete 25.5-6 [x] **22.32:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go Shɔfɔ. Ko ki naga ma yo fɔ ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta; Ɛki 3.6.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na

(Maki 12.28-34; Luki 10.25-28)

34 Naa Fariziye pàa kaa ki logo ma yo Zhezu wìla sɛnrɛ ti kɔ wa Sadusiye pe yɔn, a pè si pe yɛɛ gbogolo naa. 35 Wa pe ni, a nuŋgba si yiri mbe Zhezu wi wa mbe wele, *__lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ lawi. Wìla wi yewe ma yo fɔ: 36 «Nagafɔ, Yɛnŋɛlɛ *__lasiri__ wi ŋgasele liliin lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na?» 37 A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ma* *__Fɔ__ *Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, konaa ma jatere wi ni fuun ni.*[y] 38 Lo li yɛn ŋgasegele ke ni fuun koŋgbanna le. Lo li si yɛn ma gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun ke na. 39 Li shyɛn wolo wa naa, ma yiri li kɔrɔgɔ. Loli na fɔ: ‹*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*›[z] 40 Moyisi *__lasiri__ sɛwɛ wi ni fuun, naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe nagawa sɛnrɛ ti ni fuun ti go koyi ŋga ki ŋgasegele shyɛn ŋgele wele.»

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re

(Maki 12.35-37; Luki 20.41-44)

41 Ma Fariziye pe ta pàa pye ma gbogolo, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: 42 «Yiŋgi yaa jate *__Kirisi__ wi kanŋgɔlɔ? Ambɔ setirige pyɔ wi?» A pè suu pye fɔ: «*__Davidi setirige pyɔ__ wi[a].»

43 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kìla si cɛn mɛlɛ, Yinnɛkpoyi li fanŋga na, a Davidi jate wì suu yeri ma yo na Fɔ? Katugu Davidi wìla ki yo ma yo fɔ:

44 *We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:*
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,
fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga, mbe pe tɛgɛ wa ma tɔɔrɔ ti nɔgɔ.[b]

45 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi ‹Fɔ›, mɛlɛ Kirisi wii ya wi pye Davidi wi setirige pyɔ[c]?»

46 Pe ni, wa sila ya mbe Zhezu wi yɔn sogo sɛnrɛ pyɔ nuŋgba ni. Maga lɛ le ko pilige ko na, lere sila soro naa mboo yewe kala la ni.

Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛrɛwɛ sɛnrɛ re

(Maki 12.38-39; Luki 11.43,46; 20.45-46)

23 1 Kona, a Zhezu wì sigi yo wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ poro naa janwa wi kan 2 ma yo fɔ: «Mbaa leele pe nari Moyisi *__lasiri__ sɛnrɛ[d] ti ni, *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ naa *__Fariziye__ poro tunŋgo yi ko. 3 Ki kala na, ye

---

[y] **22.37:** Dete 6.5 [z] **22.39:** Levi 19.18 [a] **22.42:** 2 Sami 7.12; Eza 11.11; Zhere 23.5
[b] **22.44:** Yuuro 110.1 [c] **22.44-45:** Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi setirige pyɔ, ɛɛn fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔgɔ ma wɛ ko na naa bere.
[d] **23.2:** Dete 17.10; Ɛsidi 7.6-10; Nehe 8.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

daga mbaa pe sɛnrɛ ti nuru, paga yo ye kala na fuun pye, yeli pye. Ɛɛn
fɔ, yaga kaa piin paa pe yɛn, katugu pe maa leele pe nari yɛgɛ ŋga na,
poro jate paa la tanri ma. 4 Pe ma tugugbɔrɔ ti pɔ mari taga leele pe go
na, ɛɛn fɔ, poro jate paa yɛnlɛ mbe yombɛlɛ nuŋgba tɛgɛ mbe pe saga peri
lɛ[e]. 5 Pe maa pe kapyere ti piin, jaŋgo leele pe ta paa pe yaan. Pe ma pe
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tafoolo pe tugbɔlɔ ma pe pɔpɔ pe walɛrɛ to naa pe kɛyɛn[f] yi
na, ma pe yaripɔrɔ yɔnrɔ ti tɔnlɔndɔnlɔ. 6 Liwɛn gbɔɔ na, jɔnrɔ tiyɔnrɔ to
naa shɛriyinrɛ jɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ, to ti ma pe ndanla paa cɛɛn
ti na. 7 Wa katoro ti ni, pe maa jaa leele paa pe shari gbɔgɔwɔ sharaga ni,
paa pe yinri nagafɛnnɛ. 8 Yoro wo na, yaga ka ti paa ye yinri nagafɛnnɛ;
katugu Nagafɔ nuŋgba wi yɛn ye yeri. A ye ni fuun yè pye nɔsepiile.
9 Yaga ka tara na lere wo wa yeri ye to (mbege naga fɔ wi yɛn legbɔɔ.)
Katugu To nuŋgba wi yɛn ye yeri. Wo wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. 10 Yaga ka ti
paa ye yinri teele, katugu To nuŋgba wi yɛn ye go na. Wo wi yɛn *Kirisi
we. 11 Ŋa wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tun-
mbyee. 12 Lere ŋa kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere ŋa ka suu yɛɛ tirige,
wo yaa ka yiri.»

Zhezu wìla lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe jɛrɛgi pe kopiire ti kala na

(Maki 12.40; Luki 11.39-42,44,52; 20.47)

13 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele, ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa *Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi tɔnni leele pe
na. Yoro jate yaa si ye wa, mbele paa ki jaa mbe ye wa, yaa pe yaga pe ye
wa.

14 «[Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo pe
yeri, ko puŋgo na, ma saa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, ma ta na ye yɛɛ nari
ma yo yoro yɛn ma sin. Ye kiti kɔngɔ ki yaa ka ŋgban mbe wɛ.]

15 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye maa tara to naa kɔgɔje wi yanri, mbe ta
mbe lere nuŋgba ta wi shɛri wi taga ye na. Ɛɛn fɔ, na yaga ka wa ta, ye
maa pye maa serege, fɔ wo ma daga mbe ye wa jaganama wi ni yesaga
shyɛn mbe wɛ yoro jate ye na.

16 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro mbele ye yɛn yɛkeele ma pye fyɔɔnlɔ!
Katugu ye ma yo na lere ka wugu *shɛrigo gbɔgɔ ki na, ko wuguro to na
la jate. Ɛɛn fɔ, na wiga si wugu shɛrigo gbɔgɔ tɛ wo na, ko wuguro to ma

---

[e] **23.4:** Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pàa pye na leele pe ŋgbanga ma yo paa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋga-
segele ke na, ma si yala poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni. [f] **23.5:** Ko la pye naga
nari fɔ pe yɛn na nawa tuun Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na suyi.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yigi. 17 Ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ naa fyɔɔnlɔ! Kikiin ki gbɔgɔ? Tɛ wowi lee
nakoma shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ma tɛ wi pye *kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na koyi?
18 Ye ma yo naa fɔ: Na lere ka wugu *saraga wɔsaga ki na, ko wuguro to
na la jate. Na wiga si wugu saraga ŋga ki yɛn wa ko na, ko wuguro to ma
yigi. 19 Ye yɛn fyɔɔnlɔ! Kikiin ki gbɔgɔ? Saraga koyi lee, nakoma saraga
wɔsaga ŋga ki ma ti saraga ki ma pye kpoyi koyi? Ti ti ni fuun ti yɛn ja.
20 Ki kala na, lere ŋa ka wugu saraga wɔsaga ki na, kona, wì wugu saraga
wɔsaga konaa yaara nda fuun ti yɛn wa ki na ti ni fuun ti na. 21 Ŋa ka
wugu shɛrigo gbɔgɔ ki na, kona, wì wugu shɛrigo gbɔgɔ konaa Yɛnŋɛlɛ na
li ma pye wa ki ni li na. 22 Ŋa ka si wugu naayeri wi na, kona, wì wugu
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ jate na li yɛn ma cɛn wa
ki na li ni.

23 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Ye maa ye sɛgɛ yaara tunmɔɔrɔ ti *yaga wi woo[g] naa
kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri; to yɛn paa mati naa fenuyi konaa kumɛ yɛn. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ li nagawa sɛnrɛ nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn wa lasiri wi ni, ye ma
to wa kanŋgaga na. To yɛn paa kasinŋge pyege, naa leele yinriwɛ taga
konaa tagawa[h] yɛn. Ki ja daga yaa ki kagbɔgɔlɔ ŋgele ke piin, mbe si ke
jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke taga wa fun. 24 Ye yɛn yɛkeele ma pye fyɔɔnlɔ! Ye ma ye
wɔtɔnmɔ pi fyɛnli ma tishɔngɔ ki wɔ wa pi ni, ɛɛn fɔ, ye mɛɛ yɔngɔmɛ
yɔli[i].

25 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele. Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ! Katugu ye ma wɔjɛŋgɛlɛ naa tasaala pe puŋgo ki jogo
maga laga. Ma si yala, ti nawa po yɛn ma yin yaara nda yè yu to naa ye
jogo pere ti ni. 26 Fariziye naŋa fyɔɔn! Ma wɔjɛnnɛ nawa pi jogo pi laga
gbɛn. Pa kona li puŋgo ki yaa laga fun.

27 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele.
Ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Ye yɛn paa fanra yɛn, nda pè wa mari filige. Laga
funwa na, ti yɛgɛ cɛnwɛ po yɛn ma yɔn ti na. Ɛɛn fɔ, wa ti nawa po ni, ti
yɛn ma yin kajeere ma pinlɛ yarifɔnrɔ ti ni fuun cɛnlɛ pyew ti ni. 28 Yoro
fun pa ye yɛn ma. Ye yɛgɛ cɛnwɛ po na, ye yɛn lesinmbele leele pe yɛgɛ
na. Ɛɛn fɔ, ye nawa po yɛn ma yin kopiire naa tipere ni.

Zhezu wìla para jɔlɔgɔ wogo ki na
(Luki 11.47-51)

29 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ naa Fariziye wele! Ye
yɛn kopiire fɛnnɛ. Ye maa ***Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ** pe fanra ti waa
nari yɔngɔ, na li lesinmbele pe fanra ti gbegele nari fere. 30 Ye ma yo:

---

[g] **23.23:** Levi 27.30; Dete 14.22 [h] **23.23:** Mishe 6.8; Zaka 7.9 [i] **23.24:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ kagala ŋgele ke yɛn tugbɔŋgɔlɔ, paa la koro jate mbaa tanri ke na, ɛɛn fɔ, tunmɔŋgɔlɔ koro pe maa jate na tanri ke na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ndɛɛ ki pye waa yiri we tɛlɛye pe wagati wi na, we saa pe saga pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo. 31 Ki pyelɔmɔ pi na, ye yɛn naga sɛrɛya wi yuun
ye yɛɛ na, ma yo mbele pàa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, yoro ye
yɛn pe setirige piile wele. 32 Ki kala na, yaa kee ki ni! Ŋga Ye tɛlɛye pàa
ki nɔgɔ kɔn we, yege pye yege yɔn fili. 33 Ye yɛn paa wɔɔrɔ yɛn, paa mɛɛrɛ
ŋgbelege yɛn. Yaga kaa ki jate mbe yo ye shɔ jaganama jɔlɔgɔ ki ni. 34 Ko
kì ti mi yaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ torogo ye kan, naa tijinliwɛ fɛnnɛ
ni, konaa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ ni. Ye yaa ka pele gbo, mbe pele kan tipaara na,
mbe pele gbɔn sapire ni wa ye shɛriyinrɛ ti ni, mbe taga pe na mbaa pe
jɔlɔ mbaa toro cara ti ni; 35 jaŋgo lesinmbele mbele fuun pàa gbo laga tara
ti na, ki kapege fɔgɔ ki to ye na, maga lɛ wa lesinŋɛ Abɛli[j] wi gbogo ki na
fɔ ma saa ki wa Barashi pinambyɔ Zakari[k] wi gbogo ki na. Wo ŋa yàa kaa
gbo shɛrigo gbɔgɔ konaa saraga wɔsaga ki sɔgɔwɔ pi ni we. 36 Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, jɔlɔgɔ ŋga ki yaa tɛgɛ mbe ki legbogo kagala ke
ni fuun ke fɔgɔ ki tɔn, ki jɔlɔgɔ ki yaa to nala pilige woolo pe na.

Zhezu wìla para Zheruzalɛmu ca ki sɛnrɛ na
(Luki 13.34-35)

37 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mboro ma maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kuun, *__pitunmbolo__ mbele Yɛnŋɛlɛ lì torogo ma kan na pe
waa sinndɛɛrɛ ni na pe kuun. Mìla pye naga jaa wagati lɛgɛrɛ na, mbɔɔn
leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa yɛgɛ ŋga na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi
kanwira nɔgɔ we. Ɛɛn fɔ, yee si yɛnlɛ. 38 Wele! Ye go ki yaa koro ye kan
waga[l] pew. 39 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbege lɛ nala wo na,
ye sanla yan naa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ye yaa kaga sɛnrɛ nda ti yo mbe yo
fɔ: ‹*Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!*› »[m]

Zhezu wìla para shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti sɛnrɛ na
(Maki 13.1-13; Luki 21.5-19)

24 1 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni na kee, a wi
*__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pè si fulo wi tanla, nɛɛ ki go ko naa ki kanlɔmɔ pi
nari wi na. 2 Kona, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti shɔ, mɛɛ yo fɔ: «Ki yaara nda ti
ni fuun yaa ti yaan kɛ? Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sinndɛlɛgɛ
ka se ka koro ka go na laga. Pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

3 Zhezu wìla saa cɛn wa Oliviye tire yanwiga ki na, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè
si kari wi kɔrɔgɔ poro cɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa

---

[j] **23.35:** Zhenɛ 4.8-10 [k] **23.35:** 2 Kuro 24.20-22 [l] **23.38:** 1 Wunlu 9.8; Eza 64.9
[m] **23.39:** Yuuro 118.26

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ka pye sanga wiwiin? Kacɛn wiwiin wi yaa ka ma panga konaa dunruya kɔsanga wi naga we na?»

4 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa
ka ka ye fanla mbe ye puŋgo! 5 Katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na.
Pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Muwi mi yɛn *Kirisi we.› Pe yaa ka lelɛgɛrɛ puŋgo.
6 Ye yaa kaa malaga ki sɛnrɛ nuru ye yɛɛ tanla, mbaa malaga ki tinmɛ taa
wa lege. Ɛɛn fɔ, yaga ka fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye
dunruya wi kɔyɛgɛ ki gbɔn gbɛn. 7 *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo
kɔrɔgɔ malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ malaga
ni.*[n] Fuŋgo tugbɔɔrɔ yaa ka to lalɛgɛrɛ na, tara ti yaa kaa yɛgɛ lalɛgɛrɛ na.
8 Ko kapyere nda to ti ni fuun yaa ka pye jɔlɔgɔ ki lɛsanga, paa yɛgɛ ŋga
na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni we.

9 «Kona, leele pe yaa kaa ye nii kɛɛ, paa ye jɔlɔ. Pe yaa kaa ye kuun.
Cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na. 10 Ko sanga wo
ni, lelɛgɛrɛ yaa ka tagawa pi je. Pe yaa kaa pe yɛɛ nii kɛɛ, mbe pe yɛɛ
panra. 11 *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo lɛgɛrɛ yaa ka pan. Pe
yaa ka lelɛgɛrɛ puŋgo. 12 Tipere ti yaa ka lɛgɛ laga tara ti lagapyew, fɔ
lelɛgɛrɛ ndanlawa yaa ka kologo. 13 Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege kun wi
yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ. 14 Ki Sɛntanra nda
ti yɛn na para *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki na, ti yaa yari dunruya wi
lagapyew, jaŋgo ki sɛrɛya wi ta wi yo cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yɛgɛ
na. Ko puŋgo na, dunruya kɔpilige kii jɛn ki gbɔn.

Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin ki sɛnrɛ
(Maki 13.14-23; Luki 21.20-24)

15 « ‹*Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin,* ŋga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
Daniyɛli[o] wìla para ki sɛnrɛ na, ye yaa kaga yan ki yere wa laga ŋga ki yɛn
*kpoyi ki na. Lere ŋa kaa ki sɛnrɛ ti kara, wiri kɔrɔ wi jɛn! 16 Kona, mbele
pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa yanwira ti na. 17 Na ŋa ka
pye wi go[p] naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa ki nawa mbe yaara lɛ. 18 Ŋa ka
pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa ca mbe saa derigbɔgɔ ki lɛ. 19 Jɛɛlɛ mbele pe
yaa ka pye kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye
pe wogo ki piliye yi ni. 20 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, jaŋgo yaga ka fe mbe yala
were sanga ni, nakoma ye *cɛnpilige ka ni. 21 Katugu ki piliye yi *jɔlɔgɔ ki
yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ jɔlɔgɔ ŋga fuun kì toro ki na, maga lɛ wa dunruya wi
dasanga wi na fɔ ma pan ma gbɔn nala.*[q] Ko jɔlɔgɔ ko si se ka pye naa. 22 Ki
pye Yɛnŋɛlɛ lii ja wɔ ki piliye yi na, sɛnwee pyɔ wo wa se jɛn na shɔ. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ka wɔ ki piliye yi na, leele mbele lì wɔ poro kala na.

---

[n] **24.7:** Eza 19.2 [o] **24.15:** Dani 9.27; 12.11 [p] **24.17:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. [q] **24.21:** Dani 12.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye wele, Kirisi wi yɛn lagamɛ!› nakoma ‹Wi yɛn wamɛ›, yaga ka taga ki na. 24 Katugu leele pele yaa ka pan mbaa finlɛlɛ mbe yo poro pe yɛn Kirisi we, konaa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo ni. Pe yaa kaa kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin mbe ta mbe leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe puŋgo, na ki mbe ja ya pye we. 25 Yaa nuru! Mì keli ma ki ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.

26 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye wele, wi yɛn wa *__gbinri__ wi ni!› yaga ka kari wa. Nakoma na paga ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye wele, wi ŋa wila lara laga yumbyɔ yɛgɛ woo wi ni!› yaga ka taga ki na. 27 Yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma yɛngɛlɛ, mbege lɛ wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ ki na mbe saga wa wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, pa *__Lere wi Pinambyɔ__ wi panga ki yaa ka pye ma fun. 28 Yarikugo kiga pye laga ŋga na, pa pɛtɛɛlɛ pe maa pe yɛɛ finli wa[r].

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye
(Maki 13.24-27; Luki 21.25-28)

29 «Ko jɔlɔgɔ piliye yo puŋgo na, *yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi. Yeŋge ki se kaa finri naa. Wɔnŋgɔlɔ ke yaa ka yiri wa yɛnŋɛlɛ na mbe toori laga tara. Naayeri fanŋga yaara ti yaa ka yɛgɛyɛgɛ.*[s] 30 Kona, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi kacɛn wi yan wa yɛnŋɛlɛ na. *Cɛngɛlɛ ŋgele fuun ke yɛn laga tara na, ke yaa kaa gbele.*[t] Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi yan wila paan wa kambaara ti na fanŋga naa gbɔgɔwɔ gbembe ni[u]. 31 Mbanlaga gbɔgɔ ki yaa ka win. Kona, wi yaa kaa *__mɛrɛgɛye__ pe torogo laga tara ti go tijɛrɛ ki na. Pe yaa ka leele mbele wì wɔ pe gbogolo pe yɛɛ na, mbege lɛ dunruya wi go ka na saga wa ka na.»

Figiye tige yomiyɛlɛ
(Maki 13.28-31; Luki 21.29-33)

32 «*__Figiye__ tige ki yomiyɛlɛ li yɛn na nagawa mba kaan, yoo kɔrɔ wi logo! Na yaga kaga yan ki ŋjere ti yɛn na funnu, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ tɔɔn. 33 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga kaa ki kagala ke ni fuun ke yaan sanga ŋa ni, yege jɛn ye yo fɔ ki kala lì yɔngɔ tɔɔn, fɔ li yaa si pye. 34 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala, pe ni fuun se ka ku na ki kagala ke ni fuun ke fa pye. 35 Naayeri wo naa tara ti ni, ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.

---

[r] **24.28:** Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi panga ki jɛn paa yɛgɛ ŋga na yarikugo ki ka pye laga ŋga na, pe maga jɛn pɛtɛɛlɛ pe kala na we. Zhɔbu 39.30. [s] **24.29:** Eza 13.10; 34.4 [t] **24.30:** Zaka 12.10 [u] **24.30:** Dani 7.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba
lì dunruya kɔpilige ki jɛn
(Maki 13.32-37; Luki 17.26-30,34-36)

36 «Ɛɛn fɔ, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jɛn. Ali mɛrɛgɛye mbele
wa yɛnŋɛlɛ na pe sigi jɛn. Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ jate wi sigi jɛn, ndɛɛ na To wo
nuŋgba wìgi jɛn. 37 *Nowe sanga wi na, kagala ŋgele kàa pye, koro nuŋgba
koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi na fun. 38 Tɔnŋgbɔɔ mba
pìla pan, pi panga ki yɛgɛ, leele pàa pye na nii, na woo, na pɔrɔgɔ piin, na
pe sumborombiile pe kaan, a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn *pilige ŋga Nowe
wìla kaa ye wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we.*[v] 39 Pe sila pye kala la jɛnmɛ fɔ ma
saa gbɔn wagati ŋa tɔnŋgbɔɔ pìla kaa pan, ma kari pe ni fuun pe ni. Lere
wi Pinambyɔ wi yaa ka pan pilige ŋga ni, pa ki yaa ka pye ma fun. 40 Kona,
nambala shyɛn yaa ka pye kɛrɛ mbaa tunŋgo piin ja, pe yaa ka nuŋgba
lɛ mbe nuŋgba yaga. 41 Jɛɛlɛ shyɛn yaa ka pye muwɛ tiresaga[w], pe yaa ka
nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga. 42 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, katugu *ye Fɔ
wi yaa ka pan pilige ŋga ni, ye sigi jɛn. 43 Yege jɛn ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma
yoo wi pansanga wi jɛn yembinɛ, wi jɛn na koro yɛnŋɛ, jaŋgo wiga kaa kɔrɔ
ki kaw mbe ye wa wi go. 44 Ki kala na, yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu
sanga ŋa ye se kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka pan.

Tunmbyee ŋa pè taga wi na
konaa tunmbyee ŋa pee taga wi na
(Luki 12.41-48)

45 «Tunmbyee wiwiin pè taga wi na, a wì pye tijinliwɛ fɔ? Wowi ŋa wi
tafɔ wi maa tɛgɛ tunmbyeele sanmbala pe go na, wila pe yaakara ti kaan
pe yeri pe kasanga wi ni. 46 Na wi tafɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan, mboo
yan wi bala naa tunŋgo ki piin, pa fɛrɛwɛ yaa pye wi woo! 47 Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun
ti go na. 48 Ɛɛn fɔ, na kiga yala tunmbyee pee wi, wi yaa cɛn mbaa wi yɛɛ
piin mbaa yuun fɔ: Na fɔ wi se pan fyaw. 49 Pa wi yaa kɛɛ le wi tunŋgo
pyeyɛɛnlɛ pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa nii, mbaa woo ja sinwɔɔlɔ pe ni.
50 Kona, ki tunmbyee wi woro naa tafɔ wi konɔ wele pilige ŋga ni, wagati
ŋa wii jɛn cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan. 51 Pa kona wi yaa ki tunmbyee
wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa kopiire fɛnnɛ pe ni. Pa wi
yaa kaa gbele mbaa wi ŋgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgɔ ki kala na.

Sumbonɔ kɛ yomiyɛlɛ

25 1 « ‹ *Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi yaa ka pye mbe taanla sumbonɔ
kɛ pele ni. Pàa pe fitanlaye pe lɛ ma kari japɔlɔ filisaga. 2 Pe

---

[v] **24.38:** Zhenɛ 7.7,23 [w] **24.41:** Zhufuye jɛɛlɛ pàa pye na tire sinndɛɛrɛ na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni, kaŋgurugo la pye tijinliwɛ fɛnnɛ. A kaŋgurugo sanmbala poro pye
tijinliwɛ fu fɛnnɛ. 3 A Tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si pe fitanlaye pe lɛ, pee sinmɛ
yɛtɛgɛwɛ le pe yɛɛ go na. 4 Ɛɛn fɔ, a tijinliwɛ fɛnnɛ poro si pe fitanlaye
pe lɛ ma nuru naa ma sinmɛ le sinmɛ kugboro ta ni, ma kari pi ni. 5 Naa
japɔlɔ wìla kaa na mɔni wa wi woro mbe pan, a wɔnlɔwɔ si pe ni fuun pe
yigi, a pè si wɔnlɔ.
6 «Yindɛgɛ ki na, a gbelege kà si yiri ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Japɔlɔ wi ŋa
wila paan! Ye yiri ye saa fili!› 7 Kona, a ki sumbonɔ kɛ pè si yɛn nɛɛ pe
fitanlaye pe yɔnrɔ ti yinrigi. 8 A tijinliwɛ fu fɛnnɛ pè si tijinliwɛ fɛnnɛ
pe pye fɔ: ‹Ye ye sinmɛ pa kan we yeri, we fitanlaye paa jaa mbe figi.›
9 A tijinliwɛ fɛnnɛ pè sho fɔ: ‹Ayoo, sinmɛ mba pi yɛn we yeri, pi se woro
naa yoro bɔ. Ye kari ye sa pa lɔ wa sinmɛ pɛrɛfɛnnɛ pe yeri!› 10 A tijinliwɛ
fu fɛnnɛ pè si kari sinmɛ pa lɔsaga. Ko sanga wo ni, a japɔlɔ wì si pan.
Sumbonɔ kaŋgurugo mbele pàa gbɛgɛlɛ ma yala, a poro si pinlɛ ma ye
japɔlɔ wi ni wa jayire go ki ni, a pè si kɔrɔ ki sɔgɔ. 11 Ko puŋgo na, a
sumbonɔ sanmbala pè si pan nɛɛ yinri ŋgbanga na yuun fɔ: ‹*We Fɔ, we
Fɔ, kɔrɔ ki yɛngɛ we kan!› 12 Ɛɛn fɔ, a japɔlɔ wì si pe pye fɔ: ‹Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, mii ye jɛn.› »
13 Kona, a Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa, ma yo fɔ: «Ki kala na, ye
cɛn ki cɛnwɛ, katugu ye sigi pyepilige naa ki pyesanga wi jɛn.

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa tunmbyeele taanri pele sɛnrɛ na
(Luki 19.11-27)

14 «Ki yaa ka pye paa naŋa wa yɛn. Wìla pye na kee ca na, mɛɛ wi tun-
mbyeele pe yeri, ma pan maa kɛɛ yaara ti telege pe na. 15 Wìla nuŋgba
kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ni, ma wa kan tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn
(200) ni, mɛɛ taanri woo wi kan tɛ pyɔ cɛnmɛ ni. Wìla pe ni fuun pe kan
ma yala pe fanŋga ko ni, mɛɛ kari. 16 Tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ ka-
ŋgurugo (500) wi ta, a wì si kari teere, mɛɛ saa na safari waa ki penjara
ti ni, mɛɛ tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ta naa tɔnli. 17 Tɛ pyɔ cɛnmɛ
shyɛn (200) tafɔ fun, a wì kari ma saa safari wa, ma tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn
(200) ta fun tɔnli. 18 Ɛɛn fɔ, tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ wi ta, a wo si
kari ma saa wege tugu, mɛɛ wi tafɔ wi penjara ti le wa mari lara.
19 «A kì mɔ jɛŋgɛ, ko puŋgo na, a ki tunmbyeele pe tafɔ wì si kaa pan,
nɛɛ wi penjara kapyere ti yɛgɛ woo pe ni. 20 Tunmbyee ŋa wìla tɛ pyɔ
cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wi ta, a wo si fulo wi tanla wi tɛ piile sanmba-
la pe ni, ma sho fɔ: ‹Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500).
Wele, mì cɛnmɛ kaŋgurugo (500) ta naa!› 21 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Kì
yɔn. Ma yɛn tunmbyee jɛnŋɛ, ma pye tagawa ni. Mà kaa pye tagawa ni
wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ telege ma na.
Pan maa yɔgɔri na ni ja.› 22 Ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) wi ta, a

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wì si fulo fun, ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, màa na kan tɛ pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200). Wele, mì cɛnmɛ shyɛn (200) ta naa!› 23 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Kì yɔn. Ma yɛn tunmbyee jɛnŋɛ, ma pye tagawa ni. Ma yɛn tagawa ni wa kagala ŋgele ke yɛn jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa kagbɔgɔlɔ telege ma na. Pan maa yɔgɔri na ni ja.› 24 Kona, ŋa wìla tɛ pyɔ cɛnmɛ wi ta, a wì si fulo, ma sho fɔ: ‹Na tafɔ, mìla ki jɛn ma yo lewɛlɛwɛ wi mboro. Mɛɛ yarilire wa laga ŋga na, pa ma ma saa kɔn wa. Mɛɛ yarilire lugu laga ŋga na, pa ma ma saa kɔlɔgi wa. 25 Mìla pye na fyɛ ma yɛgɛ, ki kala na, mìla saa wege tugu mɔɔ penjara ti le wa. Wele: Ma penjara ti nda.› 26 A wi tafɔ wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee tiyanŋa wele dɛ! Na mà kaa ki jɛn mii yarilire wa laga ŋga na, pa mi ma saa kɔn wa, mii yarilire lugu laga ŋga na, pa mi ma saa kɔlɔgi wa, 27 kila daga ma sanla penjara ti tɛgɛ wa penjara tɛgɛgo ki ni. Naa mì pan yɛɛn, mi jɛn na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni. 28 Yege tɛ pyɔ cɛnmɛ wi shɔ wi yeri yoo kan tɛ pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500) fɔ wi yeri. 29 Katugu yaraga yɛn lere ŋa fuun yeri, ka yaa la tari wo kan, wi ta naa lɛgɛrɛ. Ɛɛn fɔ, yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi yɛn wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri. 30 Ki tunmbyee kambayɔnwɔ ŋa wo na, yoo yigi yoo wa wa funwa na, wa wɔwɔ pi ni. Pa wi yaa la gbele, mbaa wi ŋgangala ke kaa wa ki laga ki na, jɔlɔgɔ ki kala na.›

Kiti kɔngɔ puŋgo wogo ye

31 «Na *__Lere wi Pinambyɔ__ wiga ka pan wi gbɔgɔwɔ po naa *__mɛrɛgɛ-ye__ pe ni fuun pe ni, wi yaa ka cɛn wa wi gbɔgɔwɔ wunluwɔ jɔngɔ ki na. 32 Tara woolo pe ni fuun pe yaa ka gbogolo wa wi jegele. Wi yaa ka pe wali mbe pe wɔ pe yɛɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na yaayoro kɔnrifɔ wi ma kaa simbaala poro naa sikaala pe wali ma pe wɔ pe yɛɛ ni we. 33 Wi yaa ka simbaala pe tɛgɛ wi kalige kɛɛ ki na, mbe sikaala pe tɛgɛ wa wi kameŋgɛ kɛɛ ki na. 34 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka mbele pe wa wi kalige kɛɛ ki na pe pye fɔ: ‹Yaa paan, yoro mbele na To wì duwaw ye na we. Wunluwɔ mba pì gbegele ma tɛgɛ ye kan maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni, ye pan ye ye wa pi ni, pi pye ye woo. 35 Katugu fuŋgo la pye na na, a yànla kan mì ka. Wɔgɔ la pye na na, a yànla kan mì wɔ. Mìla pye nambanŋa, a yànla yaara wɔ. 36 Mìla pye witiwaga, a yè yaripɔrɔ kan na yeri. Mìla pye na yaa, a yànla kala li yɔn. Mìla pye kaso, a yè saa na wele.› 37 Kona, lesinmbele pe yaa kaa yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹We Fɔ, waa ma yan se fuŋgo ma yigi, a wɔɔn kan ma ka? Waa ma yan se wɔgɔ ma yigi, a wɔɔn kan ma wɔ? 38 Waa ma yan se nambanŋa, mɛɛ ma yaara wɔ? Nakoma waa ma yan se witiwaga, mɛɛ yaripɔrɔ kan ma yeri? 39 Waa ma yan se maa yaa, nakoma mɔɔ yan se kaso, mɛɛ saa ma wele?› 40 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga yàa ki pye na sefɛnnɛ mbele yɛɛn pe ni fuun jɛɛ wa kan, kona, yàa ki pye ma mi kan.› 41 Ko puŋgo na, wunlunaŋa wi yaa kaga yo mbele pe wa wi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamɛŋgɛ kɛɛ ki na pe kan fɔ: ‹Ye laga na na tanla, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì ye daŋga we! Yaa kee wa kasɔn mbakɔgɔ ki ni, ko ŋga pàa gbegele Sɔtanla wo naa wi mɛrɛgɛye pe kan we. 42 Katugu fuŋgo la pye na na, yee na kan mbe ka. Wɔgɔ la pye na na, yee na kan mbe wɔ. 43 Mìla pye nambanŋa, ye sila na yaara wɔ. Mìla pye witiwaga, ye sila na kan yaripɔrɔ ni. Mìla pye na yaa, ma pye kaso, ye sila na kala li yɔn.› 44 Kona, pe yaa wi yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹We Fɔ, waa ma yan se fuŋgo ma yigi, nakoma wɔgɔ ma yigi, naa nambanŋa, naa witiwaga ni, naa yaŋa, naa kaso, wee sɔɔn saga?› 45 Kona, wunlunaŋa wi yaa ka pe yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanga o sanga ye sigi pye mbele yɛɛn, pe ni fuun jɛɛ wa kan, kona, ye sigi pye mi kan.› 46 Kona, poro yaa ka kari wa jɔlɔgɔ mbakɔgɔ ki ni, lesinmbele poro mbe si kari wa yinwege mbakɔgɔ ki ni.»

ZHEZU WI JƆLƆGƆ KONAA WI KUNWƆ

26–27

Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa yɔn le Zhezu wi na

(Maki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

26 1 Naa Zhezu wìla kaa kɔ ki nagawa sɛnrɛ ti ni fuun ti na, a wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe pye fɔ: 2 «Yège jɛn ma yo sanni piliye shyɛn we yaa *__Paki__ fɛti wi pye, fɔ pe yaa *__Lere wi Pinambyɔ__ wi le kɛɛ poo kan *__tiparaga__ na.»

3 Ki sanga wi ni, a *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa *__Zhufuye__ *__lelɛɛlɛ__ pe ni, pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa Kayifu yuŋgbɔlɔ li ni, saraga wɔfɛnnɛ pe to we. 4 A pè si pe yɔn ki wa nuŋgba mbe Zhezu wi yigi larawa mboo gbo. 5 Pàa pye na yuun fɔ: «Yaga ka ti woo yigi fɛti wi nɔgɔ, jaŋgo yolɛgɛrɛ ka ka yiri janwa wi sɔgɔwɔ.»

Jɛlɛ wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn Zhezu wi go ki na

(Maki 14.3-9; Zhan 12.1-8)

6 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Betani, wa Simɔ ŋa *__yayɛnwɛ__ pìla pye wi na wi go, 7 a jɛlɛ wà si fulo wi tanla kugbolo la ni. Pàa li gbegele sin-ndɛɛrɛ nda pe yinri *__alibatiri__ to ta ni. Làa pye ma yin latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ni. A wì sigi latikɔrɔ wi wo Zhezu wi go ki na, ma yala wìla pye na nii. 8 Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ko yan ma, a kì si pe mbɛn. A pè sho fɔ: «Ki jɔgɔwɔ mba po go? 9 Pe mbe ja ya mbege latikɔrɔ ŋa wi pɛrɛ sɔnŋgbanga na, mbege penjara ti kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.»

10 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sigi jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ gbanla ki jɛlɛ ŋa wi na? Ŋga wì pye mala kan, ki yɛn ma yɔn, 11 katugu fyɔnwɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɛnnɛ pe yaa pye laga ye ni sanga pyew. Ɛɛn fɔ, mi wo se pye laga ye ni sanga pyew. 12 Wìgi latikɔrɔ ŋa wi gbɔn na wire ti na, jaŋgo mbanla gbegele na gboo lege ki kala na. 13 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi ni, ki Sɛntanra nda pe mberi yari laga ŋga fuun na, kala na ki jɛlɛ ŋa wì pye, pe yaa li yɛgɛ yo wa ki laga ki na fun, jaŋgo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wila ki jaa mbe Zhezu wi le kɛɛ
(Maki 14.10-11; Luki 22.3-6)

14 Kona, wa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ŋa pàa pye na yinri Zhudasi Izikariyɔti, wì si kari ma saa saraga wɔfɛnnɛ teele pe yan. 15 A wì si pe pye fɔ: «Na mi ka Zhezu wi le ye kɛɛ, yiŋgi ye yaa kan na yeri?»

A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ jiri ma kan wi yeri. 16 Mbege lɛ le ko sanga wo na, a Zhudasi wi nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe kɛɛ.

Zhezu wìla Paki fɛti liwɛn pi li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
(Maki 14.12-21; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

17 *[x]**Leve fu buru fɛti** wi pilige koŋgbanŋga ki na, a Zhezu wi fɔrɔgɔ-fɛnnɛ pè si saa wi yewe ma yo fɔ: «Maa jaa we sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ ma kan se yeri?»

18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kari wa ca nawa naŋa wa yeri, yoo pye fɔ: ‹We Nagafɔ wì yo wi wagati wì gbɔn, pa wi yaa Paki fɛti liwɛn pi li laga ma go, wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.› » 19 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa ŋga Zhezu wìla yo ma pe kan ki pye, mɛɛ Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ.

20 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wì si saa cɛn na nii wo naa wi fɔrɔgɔ-fɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni. 21 Ma pe ta paa nii, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye ni, nuŋgba yaa kanla le kɛɛ.»

22 A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ wi yewe nuŋgba nuŋgba na yuun fɔ: «*[y]**We Fɔ**, ndɛ mi ma?»

23 A Zhezu wì sho fɔ: «Ŋa wì pinlɛ maa kɛɛ ki le na ni ja wa yaapige ki ni, wo wi yaa kanla le kɛɛ. 24 Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ[y] we. Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wi yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn wi wogo. Ki naŋa ki pye pe sila wi se, anmɛ ko mbe ja mbɔnrɔ wi na!»

25 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wì si sɛnrɛ ti lɛ, ma sho fɔ: «We Nagafɔ, ndɛ mi ma?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro màga yo.»

---

[x] **26.17:** Ɛki 12.14-20 [y] **26.24:** Eza 53.7; Zaka 13.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

We Fɔ wi suro kpoyi lige sɛnrɛ
(Maki 14.22-26; Luki 22.15-20; 1 Korɛn 11.23-25)

26 Ma pe yaga paa nii, a Zhezu wì si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li
shari, a wì suu kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yoo shɔ yoo ka. Wo wi yɛn na wire[z] re.»
27 Ko puŋgo na, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ, naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì sili
kan pe yeri, ma yo fɔ: «Ye ni fuun ye pa wɔ. 28 Katugu mba yɛɛn po pi yɛn na
kasanwa we, kasanwa mba pi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li *__yɔn finliwɛ__ pi nii we[a], pì wo
lelɛgɛrɛ kala na, mbe pe kapere ti kala yaga pe na. 29 Mila ki yuun ye kan, mbe
wɔ nala wo ni, mi se ki *__ɛrɛzɛn__ pire tɔnmɔ mba pa wɔ ye ni naa, fɔ sa gbɔn
pilige ŋga mi yaa ka pi fɔnmbɔ pi wɔ ye ni wa na To *__wi wunluwɔ__ pi ni we.»
30 Naa pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa
oliviye tire yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je
(Maki 14.27-31; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

31 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Nala yembinɛ na
li ni, ye ni fuun ye yaa fe mbanla wa; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Mi yaa* *__simbaala kɔnrifɔ__ *wi gbo, pa*
*__simbaala__ *pe yaa gbɔn mbe jaraga.*›[b] 32 Ɛɛn fɔ, na mi ka ka yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara.» 33 A Pyɛri wì
si sɛnrɛ ti lɛ, ma suu pye fɔ: «Ali sanmbala pe ni fuun paga fe mbɔɔn wa,
mi wo sɔɔn wa fyew.» 34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki
yuun ma kan, nala yembinɛ na li ni, sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa
ki yo mbege filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.» 35 A Pyɛri
wì suu pye fɔ: «Ali na mbe pinlɛ mbe ku ma ni, mbe ku ma ni win, fɔ mi
sɔɔn je fyew.» A fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pège sɛnrɛ nuŋgba ti yo ma fun.

Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri
wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani
(Maki 14.32-42; Luki 22.39-46)

36 Kona, a Zhezu wì si kari wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni wa laga ŋga pe yinri
Zhetisemani, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye cɛn namɛ, mi yaa kari sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri
wa yɛgɛ.»
37 A wì si Pyɛri naa Zebede pinambiile shyɛn pe lɛ ma kari pe ni. A
yɛsanga naa lawɔrɔ nɛɛ paan wi yeri. 38 A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì
piri na na fɔ na jaa mbanla gbo. Ye koro laga na ni yɛnmbɛlɛ!»

---

[z] **26.26:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate buru wìla kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to.
[a] **26.28:** Zhere 31.31; Luki 22.20 [b] **26.31:** Zaka 13.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 A wì si kari yɛgɛ jɛnri, ma to maa yɛgɛ ki jiile wa tara, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri ma yo fɔ: «Na To, na kaa pye ki mbe ya pye, ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na li
lali na ni! Ɛɛn fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo jaa fɔ mboro wolo lo.»
40 Kona, a wì si sɔngɔrɔ ma pan le fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pe tanla, mɛɛ
pan ma pe ta paa wɔnlɔ. A wì si Pyɛri pye fɔ: «Yee ya mbe koro yɛn-
mbɛlɛ mbe wagati nuŋgba pye yɛrɛ! 41 Ye koro yɛnmbɛlɛ yaa Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye. Ki ma pye
wa sɛnwee wi yinnɛ li na wigi pye, ɛɛn fɔ, wi wire ti fanŋga kì kologo
mbege pye.»
42 A wì si kari naa shyɛn wogo ki na, ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ:
«Na To, na kaa pye ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li se ya lɛ na tanla fɔ mbe wɔ wa li
ni, ma ti ma nandanwa kala lo mbe pye!»
43 A wì si sɔngɔrɔ ma pan naa le wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tanla, mɛɛ pan
ma pe ta paa wɔnlɔ; katugu wɔnlɔwɔ pìla pe yigi fɔ ma saa toro. 44 A
Zhezu wì si nuru naa ma yiri le pe tanla taanri wogo ki na, ma kari wa
yɛgɛ, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma sɛnrɛ nuŋgba ti yo. 45 Ko puŋgo na, a wì si
sɔngɔrɔ ma pan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere
na wogo wi le? Ye wele, wagati wì gbɔn pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le
kapere pyefɛnnɛ pe kɛɛ. 46 Ye yiri we kari! Ye wele, lere ŋa wila na nii
kɛɛ, wi ŋa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi
(Maki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

47 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa, a wì si gbɔn le. Janwa gbɔlɔ la pinlɛ wi ni
ma pan tokobiye naa kanŋgirɛ ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye
tara lelɛɛlɛ pe ni, poro pàa pe tun. 48 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi
nii kɛɛ, wìla kacɛn ŋa wi mbaa ka sa pye wi naga janwa wi na, ma yo fɔ:
«Naŋa ŋa mi yaa ka sa magala wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ŋa yaa
jaa we. Yoo yigi.» 49 Naa Zhudasi wìla ka saa gbɔn, a wì si fulo Zhezu wi
tanla teere, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mila ma shari.»
A wì si magala Zhezu wi ni. 50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na wɔnlɔ, ŋga
mà pan mbe pye, ki pye fyaw!»
Kona, a sanmbala pè si fulo Zhezu wi tanla maa yigi. 51 Leele mbele
pàa pye Zhezu wi ni, a nuŋgba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ
to wi tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nuŋgbolo li laga. 52 A Zhezu wì suu
pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni, katugu mbele fuun pe maa
tokobi lee na wiin, tokobi wi yaa ka poro gbo[c]. 53 Ma sigi jɛn mbe jɛn mbe
yo fɔ mbe ya mbanla to wi yeri wilan saga, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, pa
wi yaa *__mɛrɛgɛye__ sorodasheele ŋgbelege kɛ ma yiri shyɛn torogo na kan?

---

[c] **26.52:** Zhenɛ 9.6; Ɛki 21.12; Naga 13.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

54 Ɛɛn fɔ, na ko ka pye ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ ti yaa ti yɛɛ yɔn
fili mɛlɛ? Ti yɛn naga yuun ma yo ki wogo ŋga ki daga mbe pye ma[d].»
55 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si janwa wi pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ
tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi
mi kɛ? Pilige pyew mìla pye na cɛɛn wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni na leele pe
nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ye sila silan yigi. 56 Ɛɛn fɔ, ko kagala ŋgele koro
pye, jaŋgo *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe sɛnrɛ nda ti wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.»
Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pè suu yaga le mɛɛ fe.

Pàa kari Zhezu wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

(Maki 14.53-65; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

57 Mbele pàa Zhezu wi yigi, a pè si kari wi ni wa Kayifu yeri, saraga
wɔfɛnnɛ to we. *__Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ poro naa tara ti *__lelɛɛlɛ__ pe ni, pàa pe
yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na. 58 A Pyɛri wì si taga Zhezu wi na, ma lali wi
ni, ma kari fɔ wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga ki ni. A wì si ye wa laga nawa
ma saa cɛn wa laga welefɛnnɛ pe tanla, mbe ta mbege kala li kɔwɔ pi yan.
59 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki ni, pàa
pye na yagbogowo sɛnrɛ jaa Zhezu wi na mbe ta mboo gbo. 60 Ɛɛn fɔ, pe
sila ta ta. Ali maga ta yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pan ma pe yagbogolo
sɛrɛya yo wi na o. Ko puŋgo na, a leele shyɛn[e] pèle si yiri ma sho fɔ: 61 «Ki
naŋa ŋa wìla ki yo ma yo wi mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ[f] ki jan
mbege kan naa fɔnŋgɔ wi piliye taanri.»
62 A saraga wɔfɛnnɛ to wì si yiri, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «Ma woro na
sɛnrɛ ta taa na yuun? Sɛrɛya ŋa ki leele mbele paa yuun na waa ma na,
ma yo mɛlɛ wo na?»
63 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila para. Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì sho fɔ: «Mila
ma yewe Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li mɛgɛ ki na, maga yo we kan, na kaa
pye mboro ma yɛn *__Kirisi__, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we.»
64 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we. Ɛɛn fɔ, mila ki yuun
ye kan, mbege lɛ nala wo na, ye yaa ka *Lere wi Pinambyɔ wi yan wì cɛn
wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yafɔ li kalige kɛɛ ki na, mboo yan fun wila paan wa
naayeri kambaara ti na.»*[g]
65 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa pi
na, ma sho fɔ: «Wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ! We woro na sɛrɛfɔ jaa naa. Wì
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, ye ni fuun ye nuŋgbolo yɛn ki sɛnrɛ ti na. 66 Yiŋgi
yaa jate wi ni?»

---

[d] **26.54:** Yuuro 22; Eza 53; Luki 24.44. [e] **26.60:** Dete 19.15 [f] **26.61:** Zhan 2.19
[g] **26.64:** Dani 7.13; Naga 1.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

A pè sho fɔ: «Wi daga mbe ku win.»
67 Kona, a pe nɛɛ cɛnrɛ waa wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, nɛɛ wi gbɔɔn kɛŋguŋgo-
lo ni. A pele nɛɛ wi feele, 68 nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo!
Lere ŋa wɔɔn gbɔn wi naga we na!»

Pyɛri wìla je Zhezu wi na
(Maki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

69 Pyɛri wìla pye ma cɛn wa funwa, wa laga nawa. A saraga wɔfɛnnɛ to
wi tunmbyee jɛlɛ wà si fulo wi tanla, ma suu pye fɔ: «Mboro fun màa pye
ki Galile tara fɛnnɛ Zhezu ŋa wi ni.»
70 Ɛɛn fɔ, a wì si je Zhezu wi na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma sho fɔ:
«Sɛnrɛ nda maa yuun, mi siri jɛn!»
71 Ko puŋgo na, a Pyɛri wì si yiri le, mɛɛ kari wa laga ki jasa yeyɔngɔ ki
na. A tunmbyee jɛlɛ wà si nuru naa maa yan, mɛɛ leele mbele pàa pye le
pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wìla pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni.»
72 A Pyɛri wì si nuru naa maa je, mɛɛ wugu ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, mi
suu jɛn.»
73 Ko puŋgo na naa jɛnri, leele mbele pàa pye wa, a poro si fulo Pyɛri
wi tanla ma suu pye fɔ: «Kaselege yi, ki leele mbele wo wawi mboro;
katugu ma sɛnpaara tɔ̀ɔn yirisaga ki naga we na.»
74 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wi nɛɛ yuun fɔ: «Na kaa pye mì finlɛ, Yɛnŋɛlɛ lilan le
jɔlɔgɔ! Mì wugu, ki naŋa ŋa, mi suu jɛn!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ŋgopɔlɔ wà si gbele. 75 A Pyɛri wì si nawa
to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele,
ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.» A wì si yiri,
mɛɛ gbele fɔ jɛŋgɛ.

Pàa saa Zhezu wi le Pilati wi kɛɛ
(Maki 15.1; Luki 23.1-2; Zhan 18.28-32)

27 1 Ki goto yirifaga ki na, a *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa
*__Zhufuye__ *__lelɛɛlɛ__ pe ni fuun, pè si pe yɔn ki wa nuŋgba mbe Zhezu
wi gbo. 2 A pè suu pɔ ma kari ma saa wi le gboforonɛri *__Pilati__ wi kɛɛ.

Zhudasi wi kunwɔ sɛnrɛ re
(Kapye 1.18-19)

3 Zhudasi ŋa wìla Zhezu wi le kɛɛ, naa wìla kaa ki yan pè yere ki
yerewe ma yo pe Zhezu wi gbo, a kì si ye wi go na. A wì sigi warifuwe
pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ, ma saa wi sɔngɔrɔ saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe na. 4 A wì si pe pye fɔ: «Mì kapege pye, ma kapege
fu fɔ kan wi ku!»
Ɛɛn fɔ, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Woro yiŋgi kala yɛn koni? Mboro
kala li lo!»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 A Zhudasi wì sigi penjara ti wa wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ yiri ma saa wi yɛɛ to.
6 A saraga wɔfɛnnɛ teele pè si penjara ti wulo, ma sho fɔ: «Mbe yala we *lasiri wi ni, kii daga ki penjara nda ti ye wa shɛrigo gbɔgɔ penjara kɛsu wi ni, katugu legbogo sara wi.»
7 A pè si yo ma fili ki na, mɛɛ saa cɔrɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ ki penjara ti ni mari pye nambanmbala gboolo lesaga. 8 Ki kala na, ali ma pan ma gbɔn nala, ki kɛrɛ laga pe maa ki yinri: «Kasanwa kɛrɛ.» 9 Kona, a ***Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ** Zheremi wi sɛnrɛ tì si ti yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*A pè si warifuwe pyɔ nafa ma yiri kɛ wi lɛ. Ko penjara tori* ***Izirayɛli** *tara woolo pàa yo ma fili ki na mbe kan wi sɔnŋgɔ.* 10 *A pè siri tɛgɛ ma cɔrɔ fanrifɔ wi kɛrɛ ti lɔ, paa yɛgɛ ŋga na we* ***Fɔ** *wìla ki yo na kan we.»*[h]

Pilati wìla Zhezu wi yewe
(Maki 15.2-5; Luki 23.3-5; Zhan 18.33-38)

11 Kona, a pè si saa Zhezu wi yerege le gboforonɛri Pilati wi tanla. A wo suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we le?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»
12 Ko puŋgo na, naa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Zhufuye lelɛɛlɛ pe ni, pàa kaa baga wi na ma yo wì kapere pye, sɛnrɛ pyɔ wi sila wo yo. 13 A Pilati wì sho fɔ: «Pè baga ma na ma yo mà kapere nda fuun pye, ma woro nari nuru wi le?»
14 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila sɛnpyɔ wo yo wi ni kala la kpɛ na, a kì si gboforonɛri wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Maki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zhan 18.39–19.16)

15 Kìla pye yɛlɛ pyew *Paki fɛti wiga gbɔn, gboforonɛri wi kataraga layi mbe kasopiile nuŋgba wa, ŋa janwa wi kaa jaa we. 16 Ki wagati wi ni, a kì si yala kasopyɔ wà la pye wa, wi mɛgɛ kìla yiri fɔ jɛŋgɛ. Pàa pye naa yinri Zhezu Barabasi. 17 A Pilati wì si janwa ŋa wìla pye ma gbogolo le wi yewe ma yo fɔ: «Pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee? Zhezu Barabasi we lee Zhezu ŋa pe yinri *Kirisi wo?»
18 Katugu wìla ki jɛn ma yo yenjara to tìla ti pàa saa Zhezu wi le wi kɛɛ.
19 Ma Pilati wi ta wìla pye ma cɛn wa wi kiti kɔnsaga, a wi jɔ wì sigi tunŋgo ŋga ki tun wa wi yeri, ma yo fɔ: «Ki naŋa kapege fu fɔ ŋa yɛɛn, maga ka tipege pye wi na, katugu nala yembinɛ na li ni, mì wɔɔnrɔ pere wɔnlɔ wi kala na.»
20 A saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lelɛɛlɛ pe ni, pe nɛɛ janwa wi sunnu ma yo paa Barabasi wo lagajaa poo wa, pe Zhezu wo gbo. 21 A gboforonɛri wì si sɛnrɛ

---

[h] **27.9-10:** Zaka 11.12-13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ti lɛ naa, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Pe shyɛn pe ni, wiwiin yaa jaa mbe wa wila kee?» A pè sho fɔ: «Barabasi.» 22 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye Zhezu ŋa pe yinri Kirisi wo na?»

A pe ni fuun pè sho fɔ: «Wi kan *__tiparaga__ na!» 23 A Pilati wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye?»

Ɛɛn fɔ, a pe nɛɛ jɔrɔgi pe fanŋga ki ni fuun ki na, na yuun fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

24 Naa Pilati wìla kaa ki yan wi se ya kala la pye, tinmɛ pi nɛɛ gbogo na seregi, a wì si tɔnmɔ lɛ maa kɛyɛn yi jogo le janwa wi yɛgɛ na, ma sho fɔ: «Na ni woro ki naŋa ŋa wi gbowo pi ni! Yoro kala li!»

25 A janwa wi ni fuun wì sho fɔ: «Wi kasanwa pi fɔgɔ ki to woro naa we piile we na!»

26 Kona, a Pilati wì si Barabasi wo wa, mɛɛ Zhezu wi kan, a pòo gbɔn sapige ni, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheele pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na
(Maki 15.16-20; Zhan 19.2-3)

27 A gboforonɛri Pilati wi sorodasheele pè si kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yuŋgbɔgɔ ki ni. A sorodasheele sanmbala pè si saa pe yɛɛ gbogolo wa wi tanla. 28 A pè suu yaripɔrɔ ti wɔ wi na, ma derigbɔgɔ yɛngɛ le wi kan. 29 A pè si wuuro njala tin ma li kan wi kan, mɛɛ kanŋgala le wa wi kalige kɛɛ ki ni. A pe nɛɛ kanŋguuro kanni wi jegele nɛɛ tɛgɛ wi na na yuun fɔ: «Waa ma shari Zhufuye wunlunaŋa.»

30 Pàa pye na cɛnrɛ waa wi na, mɛɛ kanŋgala li shɔ wi yeri, nɛɛ wi gbɔɔn wa wi go ki na. 31 Naa pàa kaa tɛgɛ wi na ma saa kɔ, a pè si derigbɔgɔ yɛngɛ ki wɔ wi na, ma suu yaripɔrɔ jate ti lɛ mari le wi kan, mɛɛ kari wi ni saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Maki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

32 Naa pàa kaa na yinrigi wa ca, a pè si fili Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wa ni. Pàa pye naa yinri Simɔ. A pè suu yigi fanŋga ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi kari ki ni. 33 Ko puŋgo na, a pè si saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye na yinri Gɔligota. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yuŋgɔrɔgɔ laga.» 34 Wa ki laga ki na, a pè si tisoolo le duvɛn wa ni, ma suu kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wɔ. Naa wìla kaa wi nɛnɛ, wii yɛnlɛ mboo wɔ.

35 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, mari yɛɛlɛ pe yɛɛ na. 36 A pè si cɛn le ki laga ki na nɛɛ wi wele. 37 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yɔnlɔgɔ wa wi go na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn wo wi yɛn Zhezu we, Zhufuye pe wunlunaŋa we.» 38 Pàa bɛŋganri pyefɛnnɛ shyɛn kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa wo la pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga ki na, pàa pye na pe yinrɛ
ti yangara[i] na Zhezu wi tegele, 40 na yuun fɔ: «Mboro ŋa mà yo ma yaa
shɛrigo gbɔgɔ ki jan mbe fɔnŋgɔ kan ma piliye taanri, mboro jate, ma yɛɛ
shɔ ye! Na kaa pye mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, tigi wa tiparaga
ki na!»
41 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni, naa
lelɛɛlɛ pe ni, pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na ma fun. Pàa pye naa piin fɔ:
42 «Wì pele shɔ, ɛɛn fɔ, wi se si ya mboo yɛɛ shɔ! Wi yɛn Izirayɛli tara ti
wunlunaŋa, ɛɛn, wi tigi wa tiparaga ki na yiŋgɔ ye! Pa we yaa taga wi
na. 43 *Wùu jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na* ma yo wo wi yɛn li Pinambyɔ we. Na
kaa pye wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, luu shɔ yiŋgɔ ye[j]!»
44 Beŋganri pyefɛnnɛ mbele pàa kan tipaara ta na le wi tanla, pàa pye
naa tegele ma fun.

Zhezu wi kunwɔ we
(Maki 15.33-41; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

45 Ki yɔnlɔfugo ki na, a wɔwɔ pì si ye tara ti lagapyew ki ni fɔ ma saa
gbɔn yɔnlɔparaga ki na. 46 La kee yɔnlɔparaga ki yeri, a Zhezu wì si gbele
ŋgbanga, ma yo fɔ: «*Eli, Eli, lama sabakitani*?» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «*Na
Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si je na na?*»[k]
47 Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga sɛnrɛ ti logo wi yeri, ma sho fɔ:
«Wila *__Eli__ yinri!»
48 Pe ni, a nuŋgba si fe ma saa ŋgbala lɛ, maa le duvɛn tangara[l] ta ni,
maa migi kanŋgala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri ma yo wuu shɔnri. 49 Ɛɛn
fɔ, a sanmbala poro sho fɔ: «Yere, waa wi wele, na kaa pye *__Eli__ yaa pan
mboo shɔ!»
50 A Zhezu wì si gbele naa ŋgbanga mɛɛ ku.
51 Ki wagati nuŋgba wi ni, paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki nawa
pi kɔn shyɛn, a kì si wali wa ki nandogomɔ, maga lɛ wa naayeri ma saa
kan fɔ wa tara. A tara tì si yɛgɛ, a waara tì jɛɛnri. 52 A fanra ti yɔnrɔ tì
yɛngɛlɛ. Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pàa ku faa, a pe lɛgɛrɛ yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni. 53 A pè si yiri wa fanra ti ni. Naa Zhezu wìla kaa yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni, a pè si ye wa Zheruzalɛmu ca *__kpoyi__ ki ni. Lelɛgɛrɛ la pe
yan.
54 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wo naa sorodasheele mbele pàa pye
na Zhezu wi wele, naa pàa kaa tara yɛgɛwɛ pi yan, naa ŋga kìla pye ki
ni, a pè si fyɛ ma sho fɔ: «Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo lawi
ŋa yɛɛn!» 55 Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ma yere wa lege naga kagala ke wele. Pàa
taga Zhezu wi na ma yiri wa Galile tara, naa kala li yɔngɔ naa kaan.

---

[i] **27.39:** Yuuro 22.8 [j] **27.43:** Yuuro 22.9 [k] **27.46:** Yuuro 22.2 [l] **27.48:** Yuuro 69.22; Zhan 19.29

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

56 Mari ŋa wì yiri wa Magidala ca, wìla pye ki jɛɛlɛ pe ni, naa Zhaki naa
Zhozɛfu pe nɔ Mari wi ni, konaa Zebede pinambiile pe nɔ wi ni.

Pàa Zhezu gboo wi le
(Maki 15.42-47; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

57 Naa yɔnlɔ kila kaa na koo, a naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà si yiri wa
Arimate ca ma pan. Pàa pye naa yinri Zhozɛfu. Wo fun wìla pye Zhezu
wi *__fɔrɔgɔfɔ__ wa. 58 A wì si kari ma saa Pilati wi yan, mɛɛ wi yɛnri Zhezu
gboo wi ni. Kì kaa pye ma, a Pilati wì si konɔ kan ma yo pe gboo wi kan
Zhozɛfu wi yeri. 59 A Zhozɛfu wì si saa gboo wi lɛ, mɛɛ wi fo lɛn jese
parifige fɔnŋgɔ ni 60 mɛɛ saa wi le wa wi yɛɛra fanga ki ni. Wìla ki kɔn
walaga na. A wì si sinndɛliŋgbɔgɔ ka koŋgo ma saa fanga ki yɔn tɔn ki ni,
mɛɛ kari. 61 Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wo naa Mari sanŋa wi ni, pàa
pye ma cɛn le fanga ki tanla fun.

Pàa konɔ kan sorodasheele pe yeri ma yo paa fanga ki go singi

62 Ki goto, ko pilige ko kìla pye *__cɛnpilige__ ki yɛtɛgɛwɛ we. A saraga
wɔfɛnnɛ teele poro naa *__Fariziye__ pe ni, pè si kari ja wa Pilati wi yeri,
63 ma saa yo fɔ: «We to, wè nawa to ki na, fɔ ki yagboyoo ŋa, sanga ŋa
ni wi yɛn yinwege na, wìla ki yo ma yo na wiga ka ku, ki pilige taanri
wogo, pa wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni. 64 Ki kala na, konɔ kan paa
fanga ki go singi sa gbɔn pilige taanri wogo ki na, jaŋgo wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__
paga ka pan mbe gboo wi yu, mbe leele pe pye mbe yo wi yɛn ma yiri wa
kunwɔ pi ni. Pa kona ko yagbolo puŋgo wolo na lo yaa wɛ koŋgbanna lo
na pew.»

65 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Sorodasheele pele mbele, pe saa fanga ki go
singi! Ye kari ye saa fanga ki go singi jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na ye mbe ya
we!»

66 Kona, a pè si kari, mɛɛ saa fanga ki gbegele maga tɔn, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ
sinndɛlɛgɛ ki na, mɛɛ sorodasheele pe wa le paa ki go singi.

ZHEZU WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI
28.1-20

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni
(Maki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

28 1 Naa *__cɛnpilige__ kìla kaa toro, ki lɛti yirifaga ki na, Mari ŋa wìla
yiri wa Magidala wo naa Mari sanŋa wi ni, pè si kari sa fanga ki
wele. 2 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. A *__we Fɔ__ wi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

*__mɛrɛgɛ__ wà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na, mɛɛ pan ma sinndɛliŋgbɔgɔ ki koŋgo maga laga wa fanga ki yɔn na, mɛɛ cɛn ki na. 3 Wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye na yiin paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn. Wi yaripɔrɔ tìla pye ma filige paa para yɛn. 4 A sorodasheele pè si fyɛ jɛŋgɛ, fɔ a paa seri ma kanŋga paa gboolo yɛn. 5 A mɛrɛgɛ wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ jɛɛlɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Mìgi jɛn ma yo Zhezu ŋa pè kan wa *__tiparaga__ ki na, wo yaa lagajaa. 6 Wi woro laga. Wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo we. Ye pan yoo sinŋgesaga ki wele! 7 Ye kari fyaw ye saga yo wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe kan ye pe pye fɔ: ‹Wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ɛɛn, wi yaa si keli mbe kari ye na wa Galile tara ti ni. Pa ye yaa ka saa yan wa.› Nda tì pye na yeri mbe yo ye kan, tori nda yɛɛn we.»

8 A ki jɛɛlɛ pè si fyɛɛlɛ ma yiri wa fanga ki tanla, ma yin wagati nuŋgba wi ni fyɛrɛ naa nayinmɛ gbɔɔ ni, nɛɛ fee mbe saga sɛnrɛ ti yo Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan. 9 Ma pe ta pàa pye na kee, sanni jɛnri, a Zhezu wì si pan ma fili pe ni, mɛɛ pe shari ma yo fɔ: «Ye gba konɔ!»

A pè si fulo wi tanla maa kanŋguuro ti yigi, maa gbɔgɔ. 10 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa fyɛ! Ye kari ye saga yo sefɛnnɛ pe kan, fɔ paa kee wa Galile tara. Pa pe yaa sanla yan wa.»

Sorodasheele pe sɛnyoro re

11 Ma jɛɛlɛ pe ta wa konɔ paa kee, sorodasheele mbele pàa pye na fanga ki go singi, a poro pèle si ye wa ca, mɛɛ saa ŋga fuun kìla pye ki yɛgɛ yo ma *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ pe kan. 12 A saraga wɔfɛnnɛ teele pè si pe yɛɛ gbogolo poro naa *__Zhufuye__ *__leleɛlɛ__ pe ni, mɛɛ pe yɔn ki wa nuŋgba, ma penja-gbɔrɔ kan sorodasheele pe yeri. 13 Pàa pe pye fɔ: «Yege yo, ye yo fɔ Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè pan maa gboo wi yu yembinɛ li ni, ma ye ta yaa wɔnlɔ! 14 Na gboforonɛri wi kaga logo, pa we yaa yo mboo ya, jaŋgo wiga ka ye le jɔlɔgɔ.»

15 A sorodasheele pè sigi penjara ti lɛ, mɛɛ kari ma saa na tanri na yala sɛnrɛ nda pàa yo ma pe kan ti ni. Ki sɛnrɛ tìla jaraga wa Zhufuye pe sɔgɔwɔ, fɔ ma pan ma gbɔn nala.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na
(Maki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri nuŋgba pè si kari wa Galile tara, wa yanwiga ŋga Zhezu wìla naga pe na ki na. 17 Naa pàa ka saa wi yan, a pè suu gbɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe ni, kìla pye na pele kɔɔn shyɛn ndɛɛ wo ma. 18 A Zhezu wì si fulo pe tanla, mɛɛ pe pye fɔ: «Yawa pi ni fuun pì kan na yeri wa yɛnŋɛlɛ na, konaa laga tara ti na. 19 Ki kala na, yaa kee ye saa tara woolo pe ni fuun pe piin na fɔrɔgɔfɛnnɛ, yaa pe *__batize__ To, naa Pinambyɔ, naa Yinnɛkpoyi pe mɛgɛ na. 20 Kagala ŋgele fuun mì yo ma ye kan, yaa ke nari pe na paa tanri ke na. Ye sigi jɛn ye yo fɔ mi yɛn ye ni pilige pyew, fɔ sa dunruya wi kɔ.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda
MARIKI
la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Mbe yala kalɛgɛlɛ ke ni, Zhezu Sɛntanra sɛwɛ shyɛnwoo Mariki wìla wi yɔnlɔgɔ. Mariki wìla pye Zhezu Kirisi wi pitunmbolo wo wa. Pàa pye na Mariki wi yinri fun Zhan. Wìla pye ma cɛn wa Zheruzalɛmu ca, wa wi nɔ wi ni (Kapye 1.12). Wìla pye Barinabasi wi sege woo wo wa (Kolɔ 4.10). Wìla pinlɛ Barinabasi wo naa Pɔli pe ni ma kari wa Antiyɔshi ca (Kapye 12.25). Wama, a legilizi woolo pè si pe torogo pe saa Zhezu Sɛntanra ti yari tara lɛgɛrɛ ni. Pe tangala koŋgbanna li na, Mariki wìla pinlɛ pe ni mbe sa pe saga; ɛɛn fɔ ma pe ta wa ki tangala li na, a wì si laga pe na ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu ca (Kapye 13.5, 13). Ko puŋgo na, naa wagati jɛnri la kaa toro, a Barinabasi wì si Mariki wi lɛ ma kari wi ni wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni (Kapye 15.37-39). Ko puŋgo na, wa Pɔli naa Pyɛri sɛwɛɛlɛ pe ni, wège yan fɔ sanga ŋa ni pàa pye wa Ɔrɔmu ca, Mariki wìla pè saga (2 Timo 4.11; File 24; 1 Pyɛri 5.13).

Wa wi Sɛntanra sɛwɛ wi ni, Mariki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ. Wi si yɛn fun Lere wi pinambyɔ, ŋa wì pan ma tunŋgo pye konaa maa yɛɛ kan saraga, mbe lelɛgɛrɛ go shɔ (Maki 10.45). Sɛntanra nda Mariki wì yɔnlɔgɔ tì were ma wɛ Zhezu Sɛntanra sɛwɛɛlɛ sanmbala pe na, ɛɛn fɔ yarijɛndɛ lɛgɛrɛ yɛn wa ti ni.

Wa wi Sɛntanra ti pelisaga, Mariki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhan Batisi wo wìla Zhezu wi batize; ko puŋgo na, a Sɔtanla wì si Zhezu wi wa ma wele (1.1-13). Mariki wi Sɛntanra ti yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ shyɛn. Wa ti kɔnsagbɔgɔ koŋgbanŋga ki ni (1.14–8.26), wi yɛn na para we ni tunŋgo ŋga Zhezu wì pye kpeŋgbeleŋgbe wa Galile tara ti ni ki wogo na. Wi yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri; wi yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na yawa la pye Zhezu wi ni, a wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni; wi yɛn naga yɛgɛ yuun paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala, naa yɛgɛ ŋga na wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kagala ke nari leele pe na fanŋga ni konaa paa yɛgɛ ŋga na wìla kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wa Sɛntanra ti kɔnsagbɔgɔ shyɛn wogo ki ni (8.27–16.20), Mariki wi yɛn na para we ni Zhezu wi kunwɔ po naa wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni po sɛnrɛ na. Ɔrɔmu tara sorodasheele to ŋa wìla Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, naa wìla kaa Zhezu wì ku kulɔmɔ mba na pi yan, a wì sho fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we» (15.39).

Wa wi Sɛntanra ti kɔsaga yeri, wège yan fɔ sɛnrɛ jɛnri Mariki wì yo we kan Zhezu wi yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi wogo na (16.1-8). Ko kì ti leele pele yɛgɛ Zhezu wi sɛnrɛ ta yɛgɛ taga wa, mbege yo we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, konaa paa yɛgɛ ŋga na wìla yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na (16.9-20).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu Sɛntanra ti lɛsaga sɛnrɛ *1.1-13*
Zhezu wi Galile tara tunŋgo *1.14–8.30*
Zhezu wìla para wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ na *8.31–9.50*
Zhezu wi tangala mbe kari wa Zheruzalɛmu *10.1-52*
Zhezu wi tunŋgo wa Zheruzalɛmu ca *11.1–13.37*
Zhezu wi jɔlɔgɔ konaa wi kunwɔ *14.1–15.47*
Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *16.1-20*

ZHEZU SƐNTANRA TI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-13

Zhan Batisi wìla pye na Zhezu panga ki yari

(Mati 3.1-12; Luki 3.1-18; Zhan 1.19-28)

1 1 Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi
kanŋgɔlɔ ti lɛsaga ki ŋga. 2 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wi sɛwɛ wi ni, ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Wele, mi yaa na *__pitunŋɔ__ *wi torogo wa ma yɛgɛ*
wi sɔɔn kologo ki gbegele ma kan.
3 *Wo magala lo laa yinrigi wa* *__gbinri__ *wi ni na yuun fɔ:*
Ye we *__Fɔ__ *wi konɔ li gbegele,*
yoo kombigile ke sinzin wi kan![a]

4 Kì pye ma, ki pitunŋɔ wo wìla pye Zhan we. Wìla pan maa yɛɛ naga wa gbinri wi ni, na leele pe *__batize__ naga yuun pe kan fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga, ye ye yɛɛ kan pe ye batize. Pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kapere ti kala yaga ye na.»

5 Kì pye ma, Zhude tara fɛnnɛ poro naa Zheruzalɛmu ca woolo pe ni fuun pàa pye na kee Zhan wi kɔrɔgɔ, ma saa naga yuun naga finligi ma

[a] **1.2-3:** Eza 40.3; Mala 3.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yo pe yɛn kapere pyefɛnnɛ. A Zhan wi nɛɛ pe batize wa Zhuridɛn gbaan wi ni.

6 Yaripɔrɔ nda Zhan wìla pye na nii, pàa ti gbegele yɔngɔmɛ sire ni. Kurusijara sɛlɛgɛ woo wìla pye na poo wa wi sɛnnɛ[b]. *Gbatɔ naa sɛnrɛgɛ wìla pye na kaa. 7 Leele mbele pàa pan wi kɔrɔgɔ, wìla pye naga yuun pe kan fɔ: «Ŋa wi yaa pan mi puŋgo na, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga yɛrɛ mbe fɔli mboo sawira manda ti sangala[c]. 8 Mì wo ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, wo yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo ni.»

Zhezu Kirisi wi batɛmu pyege ye
(Mati 3.13–4.17; Luki 3.21-22; 4.1-13)

9 Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile tara[d] mɛɛ pan Zhan wi kɔrɔgɔ. A wì suu batize wa Zhuridɛn wi ni. 10 Naa Zhezu wila kaa na yinrigi wa tɔnmɔ pi ni, a wì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ. A Yinnɛkpoyi li nɛɛ tinri wi na paa ketenɛ yɛn. 11 A wì si magala la logo lì yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Ma kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.»

12 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Yinnɛkpoyi lì si kari Zhezu wi ni wa gbinri wi ni. 13 Wìla pye piliye nafa shyɛn wa gbinri wi ni, a Sɔtanla wì si saa wi wa ma wele mboo le kapege. Wìla pye wa yanyaara ti sɔgɔwɔ, a *mɛrɛgɛye pè si saa naa kala li yɔngɔ wi kan.

ZHEZU WI GALILE TARA TUNŊGO
1.14–8.30

14 Naa pàa kaa Zhan wi le wa kaso[e], ko puŋgo na, a Zhezu wì si pan wa Galile tara, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra[f] ti yari leele pe kan. 15 Wìla pye na yuun fɔ: «Wagati ŋa wìla tɛgɛ wì gbɔn, *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì yɔngɔ. Ki kala na, ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga. Ye taga Sɛntanra ti na!»

Zhezu wìla ŋgbanra wɔfɛnnɛ tijɛrɛ yeri ma yo pe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
(Mati 4.18-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

16 Pilige ka, Zhezu wìla pye na tanri na toro Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki na, mɛɛ saa ŋgbanra wɔfɛnnɛ shyɛn yan. Simɔ wo naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire poro la wɛlɛ. Pàa pye na pe mɛrɛ ti waa wa lɔgbɔgɔ ki ni na ŋgbanra woo. 17 A Zhezu wì si pe pye ma yo fɔ: «Ye pan ye taga na na,

---

[b] **1.6:** Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa pye na kurusijaraye sɛlɛgɛ woolo poo. 2 Wunlu 1.8.
[c] **1.7:** Katugu wi go kologo ki pyege na. [d] **1.9:** Mati 2.23 [e] **1.14:** Maki 6.17-18; Zhan 3.24 [f] **1.14:** Eza 61.1-3; Mati 4.17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mi yaa ye pye leele lagajafɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na yaa ŋgbanra ti woo we.»
18 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si pe mɛrɛ ti yaga le, mɛɛ taga wi na.
19 A Zhezu wì si kari yɛgɛ jɛnri, mɛɛ saa Zebede wi pinambiile shyɛn
pe yan; poro la wɛlɛ Zhaki naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan. Pàa pye wa pe
tɔnmɔkɔrɔ ki ni na pe mɛrɛ ti gbegele. 20 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wì si pe yeri. A pè si pe to Zebede wi yaga wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni,
konaa wi tunmbyeele pe ni, mɛɛ taga Zhezu wi na nɛɛ kee.

Zhezu wìla yinnɛ tipele fɔ wa sagala
(Luki 4.31-37)

21 A Zhezu wo naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni, pè si kari wa Kapɛrinawu ca.
Naa *__Zhufuye__ *__cɛnpilige__ kìla kaa gbɔn, a Zhezu wì si kari wa *__shɛrigo__,
mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. 22 Leele mbele pàa pye na
nuru wi yeri, wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla pe pari; katugu wi sila pye
na pe nari paa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe yɛn. Ɛɛn fɔ, wìla pye na pe nari
fanŋga ni.
23 A kì si yala ki sanga wi ni, wa pe shɛrigo ki ni, naŋa wà la pye wa,
yinnɛ tipele la pye wi ni. 24 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Iye! Nazarɛti
ca fɛnnɛ Zhezu, yiŋgi ki yɛn woro naa mboro sɔgɔwɔ! Ma pan mbe we
tɔngɔ wi le? Lere ŋa wi mboro, mɔ̀ɔ jɛn. Ma yɛn *__Yɛnŋɛlɛ li Lere kpoyi__.»
25 A Zhezu wì si gbanla ki yinnɛ tipele li na, ma sili pye fɔ: «Pyeri wa,
mɛɛ wɔ wa ki naŋa ŋa wi ni!»
26 A yinnɛ tipele lì si naŋa wi yangara ŋgbanga, ma gbele ŋgbanga,
mɛɛ wɔ wi ni. 27 A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun
fɔ: «Yiŋgi yi ŋga ko yɛɛn? Nagawa fɔnmbɔ wi mba po wì kan fanŋga ni
dɛ. Wi yɛrɛ yɛn na para fanŋga ni yinnɛ tipegele ke ni, a kaa wi sɛnrɛ ti
nuru.»
28 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi mɛgɛ kì si yiri wa Galile tara ti
lagapyew ki ni.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala
(Mati 8.14-17; Luki 4.38-41)

29 Naa pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a pè si kari teere wa Simɔ naa
Andire pe go. Zhaki naa Zhan pàa pye pe ni. 30 Ki sanga wi ni, Simɔ wi
jɔ nɔ wìla pye ma sinlɛ. Witiwɛrɛwɛ pìla pye wi na. Naa Zhezu wìla kaa
gbɔn wa, a pè suu yama pi sɛnrɛ yo maa kan. 31 A Zhezu wì si fulo wi
tanla, maa kɛɛ ki yigi, ma suu yirige. A wi witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A wì si
yiri nɛɛ pe kala li yɔngɔ pe kan.
32 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, ma yala yɔnlɔ kì to makɔ, a leele pè si yamba-
la poro naa yinnɛ tipegele fɛnnɛ pe lɛ, ma pan pe ni Zhezu wi kɔrɔgɔ.
33 Ki ca woolo pe lɛgɛrɛ la pye ma gbogolo le go yɔn ki na. 34 A Zhezu wì

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

si lelɛgɛrɛ sagala yama cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, ma yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ purɔ ma ke wɔ lelɛgɛrɛ ni fun. Ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ yinnɛ tipegele kaa para, katugu kàa wi jɛn.

Zhezu wìla pye na Galile tara ti yanri na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari leele pe kan
(Luki 4.42-44)

35 Ki goto yirifaga ki na, lawɔrɔ ti ni, a Zhezu wì si yiri wa ca, mɛɛ kari
wa yan, wa laga ŋga lere sila pye we, ma saa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wa ki
laga ki na. 36 A Simɔ naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, pè si saa naa lagajaa. 37 Naa
pàa ka saa wi yan, a pè suu pye fɔ: «Leele pe ni fuun paa ma lagajaa.»
38 A wì si pe pye fɔ: «Ye pan we kari lafɔnŋgɔ, wa kanŋgara na cara
sannda ti ni. Mi daga mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa fun; katugu ko kala kì
ti mì pan.»
39 A wì si kari, mɛɛ saa na yanri wa Galile tara ti lagapyew, na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yari wa shɛriyinrɛ ti ni, na yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele
pe ni.

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala
(Mati 8.1-4; Luki 5.12-16)

40 A *__yayɛnwɛ fɔ__ wà si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, mɛɛ kanŋguuro kan wi
jegele, maa yɛnri ma yo fɔ: «Na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla
sagala *__kpoyi__!»
41 A wi yinriwɛ si Zhezu wi ta. A wì suu kɛɛ ki sanga maga jiri wi na,
ma suu pye fɔ: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!»
42 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yayɛnwɛ pì si kɔ, a wì si sagala kpoyi.
43 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban wi ni, mɛɛ wi torogo teere 44 ma yo fɔ:
«Ta nuru, maga kaga yo mbe lere kpɛ kan. Ɛɛn fɔ, kari ma sɔɔn yɛɛ naga
*__saraga wɔfɔ__ wi na, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn we. Saraga ŋga sɛnrɛ Moyisi
wìla yo[g], maga wɔ maga naga leele pe ni fuun pe na fɔ mà sagala!»
45 Ɛɛn fɔ, a ki naŋa wì si kari, mɛɛ saa na ŋga kìla pye wi na ki yɛgɛ
yuun lagapyew. Ki kala na, Zhezu wì saa ya mboo yɛɛ naga ca ka ni naa
janwa wi kala na. Kì kaa pye ma, a wì si koro wa ca ki puŋgo na, wa laga
ŋga lere sila pye we. A leele pe nɛɛ yinrigi lagapyew na paan wi kɔrɔgɔ.

Zhezu wìla murugu wa sagala
(Mati 9.1-8; Luki 5.17-26)

2 1 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ wa Kapɛrinawu,
a pè sigi logo ma yo wi yɛn wa go. 2 A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa

---

g **1.44:** Levi 14.1-32

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ki go ki ni, fɔ cɛnsaga sila koro, ali wa funwa na wa go yɔn ki na. A wi nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. 3 Kona, a leele pèle si pan murugu wa ni
wi kɔrɔgɔ. Leele tijɛrɛ pàa wi lɛ. 4 Ɛɛn fɔ, janwa wi kala na, pe saa ya
mboo naga Zhezu wi na. Kì kaa pye ma, a pè si go ki naayeri wi furu le
Zhezu wi yɛsinmɛ pi na. Wa wege ŋga pàa furu ki ni, a pè si murugu wi
tirige wa go nawa, wo la pye ma sinlɛ wi yarisinlɛgɛ ki na. 5 Naa Zhezu
wìla kaa ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na pyɔ, ma
kapere ti kala yaga ma na!»

6 *__Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pèle la pye ma cɛn le ki laga ki na. Naa poro la
kaa ko sɛnrɛ to logo, a pe nɛɛ ki jate wa pe nawa, nɛɛ yuun fɔ: 7 «Kì pye
mɛlɛ, ki naŋa ŋa wi nɛɛ para yɛɛn! Wila Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo. Ambɔ wi
mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi na, na Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba ma?» 8 Le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn, mɛɛ pe pye
fɔ: «Yaga kaa ki jatere cɛnlɛ ŋa wi piin. 9 Mbe murugu wi pye mbe yo fɔ:
‹Ma kapere ti kala yaga ma na›, nakoma: ‹Yiri mɔɔ yarisinlɛgɛ ki lɛ maa
tanri›, ti shyɛn ti ni, kikiin yowo pi tanla ma wɛ[h]?» 10 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege
jɛn fɔ yawa yɛn *__Lere wi Pinambyɔ__ wi ni laga tara ti na, mbaa leele pe
kapere ti kala yari pe na.

11 Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan, yiri ma yere,
ma yarisinlɛgɛ ki lɛ maa kee ma go.»

12 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, ma yala pe ni fuun pàa pye naa wele, a
murugu wì si yiri ma yere, maa yarisinlɛgɛ ki lɛ, mɛɛ kari. A kì si pe ni
fuun pe pari. A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na yuun fɔ: «We fa ŋga ki cɛnlɛ ka
yan.»

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye
na yinri Levi wi yeri
wi pye wi fɔrɔgɔfɔ
(Mati 9.9-13; Luki 5.27-32)

13 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa Galile lɔgbɔgɔ yɔn ki
yeri. Lelɛgɛrɛ la pye na paan wi kɔrɔgɔ, a wila pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.
14 Naa wìla kaa na toro, a wì si saa Alife wi pinambyɔ Levi wi yan. Wìla
pye ma cɛn wa wi tunŋgo pyesaga, wa nizara shɔgo ki ni. A Zhezu wì suu
pye fɔ: «Taga na na.»

A Levi wì si yiri, mɛɛ taga wi na.

15 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa li wa Levi wi go. *__Nizara shɔfɛnnɛ__
lɛgɛrɛ la pinlɛ ma li Zhezu wo naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni fun, konaa kapere
pyefɛnnɛ pele ni. Ki leele cɛnlɛ poro lɛgɛrɛ pàa taga wi na. 16 Lasiri sɛwɛ

---

h **2.9:** Zhezu wìla pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

jɛnfɛnnɛ mbele pàa pye *Fariziye ŋgbelege ki ni, naa pàa kaa wi yan wila nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni, a pè suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a wi nɛɛ nii nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ[i] pe ni?»

17 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo pe yeri, a wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn ŋgbaanla, poro ma pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri, jaŋgo pe ta pe pe kapere pyege ki yaga.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ
(Mati 9.14-17; Luki 5.33-39)

18 Pilige ka, *Zhan Batisi wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa Fariziye pe ni, pàa pye *yeŋge. A leele pèle si pan ma Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa Fariziye woolo pe ni, poro mɛɛ na yeŋge nii, ma si yala, mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro nɛɛ yeŋge le?»

19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye nawa po ni jayire nɔgɔ, japɔlɔ wi wɛnnɛ pe mbe ya je mbe yo pe se li, mbe poro naa japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba wi le? Ayoo. Mbe pe ta laga nuŋgba poro naa japɔlɔ wi ni, pe se yeŋge le. 20 Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, ŋa ni pe yaa ka japɔlɔ wi wɔ wa pe sɔgɔwɔ, pa kona pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)

21 «Lere na parifɔnŋgɔ parisanga yɔli tondara lɛgɛ na. Na ma kaga pye ma, parisanfɔnŋgɔ ki ma tondara lɛgɛ ki kanŋgeyɛgɛ nuŋgba wali maga laga. Pa kona ki ma wali ma tijanga. 22 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma, sinmɛ tipiriwe pi ma kaa kashara ti walagi ma wo, kashara ti ma jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, ma ma sinmɛ tipiriwe pi le sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ[j] ni.»

Zhezu wo naa Zhufuye cɛnpilige ki ni
(Mati 12.1-8; Luki 6.1-5)

23 *Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla pye na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn konɔ yɔn ki na[k]. 24 Naa Fariziye pàa kaa ko yan ma, a pè si Zhezu wi yewe ma suu pye fɔ: «Wele, kala na lii daga mbe pye cɛnpilige ki ni, yiŋgi na, a ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ lo piin?»

25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye faga kara mbege yan wi le? Ŋga Davidi wìla pye cɛnpilige ka ni wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, naa fuŋgo kìla pe yigi ma

---

[i] **2.16:** Luki 15.2; 19.7 [j] **2.21-22:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ. [k] **2.23:** Dete 23.26

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yala yaakara sila pye pe yeri we. 26 Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, buru ŋa pàa wɔ *__saraga__ li yeri ma wa ka, wo ŋa wi sila daga lere mbe wa ka, ndɛɛ *__saraga wɔfɛnnɛ__ poro nuŋgba we, ma wa kan fun wi pinlɛyɛɛnlɛ[1] pe yeri. Ki sanga wi ni, Abiyatari wo wìla pye *__saraga wɔfɛnnɛ to__.» 27 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Cɛnpilige kìla tɛgɛ leele pe yɔnwɔ po kala na. Ɛɛn fɔ, lere wi sila gbegele cɛnpilige ko kan. 28 Ki kala na, Lere wi Pinambyɔ wi yɛn cɛnpilige ki fɔ yɛrɛ.»

Cɛnpilige ka ni
Zhezu wìla naŋa wa sagala,
wi kɛɛ kìla shɔ wi na
(Mati 12.9-14; Luki 6.6-11)

3 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa *__shɛrigo__. Naŋa wà la pye wa, wi kɛɛ kìla shɔ wi na. 2 Leele mbele pàa pye wa, pàa pye na Zhezu wi wele jɛŋgɛ, na kaa pye wi mbe naŋa wi sagala *__cɛnpilige__ ki ni, jaŋgo pe baga wi na pe yo wi kapege pye. 3 A Zhezu wì si naŋa ŋa wi kɛɛ kìla shɔ wi na wi pye fɔ: «Yiri ma yere le pe sɔgɔwɔ.»

4 A Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «We *__lasiri__ wì yo mɛlɛ? Ki daga ma kajɛŋgɛ pye cɛnpilige ki ni lee, nakoma ma kapege pye? Ma lere shɔ lee, nakoma ma lere gbo?» Ɛɛn fɔ, a pè si pyeri. 5 A Zhezu wì si pe ni fuun pe wele naŋgbanwa ni. Kìla yɛsanga wa wi na pe kotoŋgbanga ki kala na. A wì si naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!»

A naŋa wì suu kɛɛ ki sanga, a kì si sagala. 6 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a *__Fariziye__ pè si yiri wa shɛrigo, mɛɛ saa pe yɛɛ gbogolo poro naa mbele pàa taga wunlunaŋa *__Erɔdi__ wi na pe ni, ma pe yɛɛ yan paa pe mbege yigi yɛgɛ ŋga na, mbe ta mbe Zhezu wi gbo we.

Lelɛgɛrɛ la pan Zhezu wi kɔrɔgɔ

7 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri ma kari wa Galile lɔgbɔgɔ ki yeri wo naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni. A janwa gbɔlɔ là si taga pe na ma kari. Ki leele pèle la yiri wa Galile naa Zhude tara. 8 A pèle yiri wa Zheruzalɛmu. A pèle yiri wa Idume tara naa Zhuridɛn gbaan puŋgo tara ti ni. A pèle yiri wa *__Tiri__ naa Sidɔn cara ti kanŋgara na cara ti ni. Ki janwa gbɔlɔ làa pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, katugu ŋga fuun wìla pye na piin pàa pye naga nuru. 9 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye ma yo pe tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ la yaga le wi kan, wi ta wi ye wa li ni, jaŋgo janwa wiga kaa wɔnrɔgɔ mboo jori. 10 Naa Zhezu wìla pye na lelɛgɛrɛ sagala, ki kala na, yambala lɛgɛrɛ la pye na gbinri na kee wi kɔrɔgɔ, mbe ta mbe jiri wi na mbe sagala. 11 Sanga o sanga yinnɛ tipegele ke ka Zhezu wi yan, ke ma kanŋguuro kan wi jegele, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ!» 12 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban ke ni, ma yo kaga kaa naga leele pe na.

---

[1] **2.26:** Levi 24.5-9; 1 Sami 21.1-6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn mbele Zhezu wìla wɔ
(Mati 10.1-4; Luki 6.12-16)

13 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si lugu yanwiga ka na. Leele mbele wìla pye
na jaa, a wì si pe yeri. A pè si kari wi kɔrɔgɔ. 14 A wì si leele kɛ ma yiri
shyɛn wɔ ma yo poro mbe koro wi ni, wila pe tunnu pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun, 15 mbe fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ tipegele ke puro paa ke woo
leele pe ni. 16 Leele kɛ ma yiri shyɛn mbele wìla wɔ, pe mɛrɛ ti nda: Simɔ,
a Zhezu wùu mɛgɛ taga naa yinri Pyɛri; 17 naa Zebede pinambiile shyɛn
Zhaki naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhan. A Zhezu wi pe mɛgɛ taga ma yo:
Bowanɛrizhɛ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe yɛn paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga yɛn; 18 naa
Andire, naa Filipu, naa Baritelemi, naa Matiye, naa Toma, naa Alife pina-
mbyɔ Zhaki, naa Tade, naa Simɔ Zelɔti, 19 konaa Zhudasi Izikariyɔti. Wo
wìla kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wi go woolo paa jaa saa lɛ mbe kari wi ni

20 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ ma pan wa go. A janwa gbɔlɔ
là si gbogolo wa wi tanla, fɔ Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pe sila
wagati ta mbe li yɛrɛ. 21 Naa Zhezu wi go woolo pàa kaa ki wogo ki logo,
a pè si pan mboo lɛ mbe kari wi ni, katugu pàa pye na yuun fɔ: «Wi go kì
yiri.»

Zhezu wìla mbele pàa sɛnpere yo wi na pe yɔn sogo
(Mati 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

22 *__Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ mbele pàa yiri wa Zheruzalɛmu, pe nɛɛ yuun
fɔ: «Yinnɛ tipegele ke to *__Beyɛzebuli__ wo wì ye wi ni. Wo fanŋga na wila
yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni.»
23 Kona, a Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ yomiyɛgɛlɛ kele wa pe kan, ma yo
fɔ: «Sɔtanla wi mbe ya mbaa wi yɛɛ puro mɛlɛ? 24 Na wunluwɔ mba ka
kɔn shyɛn mbe yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ, ki wunluwɔ pi se ya cɛn. 25 Na sege
ŋga ka kɔn shyɛn mbe yiri ki yɛɛ kɔrɔgɔ, ki sege ki ma jɔgɔ. 26 Ki kala na,
Sɔtanla fun, wiga yiri wi yɛɛ kɔrɔgɔ, wi wunluwɔ pi ma kɔn shyɛn, pila
ya fanŋga ta mbe cɛn. Ɛɛn fɔ, wi fanŋga ki ma kɔ.
27 «Lere se ya ye leŋgbaan wa go mboo kɛɛ yaara ti lɛ, na wii keli mboo
pɔ gbɛn. Ɛɛn fɔ, na wi kaa pɔ mbe kɔ, wi mɛɛ ya maa go yaara ti ni fuun
ti lɛ.
28 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele pe kapere ti ni fuun ti
mbe ya kala yaga pe na, mbe pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ nda fuun paa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yuun ti ni. 29 Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege
ki se kala yaga wi na fyew, katugu wì kapege mbakɔgɔ pye.»
30 Zhezu wìla ko yo ma, katugu pàa pye naga yuun ma yo fɔ: Yinnɛ
tipele yɛn wi ni.

Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile pe ni pàa pye naa lagajaa
(Mati 12.46-50; Luki 8.19-21)

31 Kona, a Zhezu wi nɔ naa wi nɔsepiile nambala pè si pan ma yere wa
funwa na, mɛɛ lere wa tun wa go ma yo wuu yeri pe kan. 32 Janwa wìla
pye ma cɛn ma Zhezu wi maga, a pè suu pye fɔ: «Ma nɔ naa ma nɔsepiile
nambala, naa ma nɔsepiile jɛɛlɛ pe yɛn wa funwa na, paa ma kala yewe.»
33 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn na nɔ naa na nɔsepiile nambala
poro?» 34 Leele mbele pàa pye ma cɛn maa maga, a wì si poro wele, ma
sho fɔ: «Na nɔ naa na nɔsepiile nambala poro wɛlɛ mbele wele. 35 Katugu
lere ŋa fuun wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo wi yɛn na
nɔsepyɔ lenaŋa naa na nɔsepyɔ sumboro, naa na nɔ.»

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ
(Mati 13.1-9; Luki 8.4-8)

4 1 Kona, a Zhezu wi nɛɛ leele pe nari naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa Galile
lɔgbɔgɔ yɔn ki na. A janwa gbɔlɔ là si pan ma gbogolo wa wi tanla,
a wì si ye ma cɛn tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa tɔnmɔ pi go na. A janwa wo si koro
le tara, le tɔnmɔ pi yɔn na. 2 Wìla yarilɛgɛrɛ naga pe na yomiyɛgɛlɛ ni.
Wa ki nagawa pi ni, wìla pe pye fɔ: 3 «Yaa nuru na yeri! Naŋa wà la yiri
ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi
waa. 4 Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A
sannjɛrɛ si pan mari yɔli. 5 A tà to yaanŋguro laga na, tara sila pye le ma
jɛŋgɛ. A tì si fi fyaw, katugu tara ti sila pye ma jugo le. 6 Ɛɛn fɔ, naa yɔnlɔ
kìla kaa yiri na yaa, a tì si waga, katugu ninde jɛndɛ sila pye ti na. 7 A tà
to wuuro sɔgɔwɔ ma fi. A wuuro tì si yiri mari yigi, tii sɛ. 8 A tà si to wa
tara jɛndɛ ti na, ma fi ma yiri ma lɛ, mɛɛ sɛ. A tà sɛ pyɔ nafa ma yiri kɛ, a
tà sɛ pyɔ nafa taanri. A tà sɛ pyɔ cɛnmɛ.»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila
nuru!»

Zhezu wìla pye na yomiyɛgɛlɛ ke waa kɔrɔ ŋa na wi ŋa
(Mati 13.10-17; Luki 8.9-10)

10 Naa Zhezu wìla kaa lali janwa wi ni, leele mbele pàa pye wa wi tanla
poro naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, pè suu yewe yomiyɛ-
gɛlɛ ke kɔrɔ wi ni. 11 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋgundo sɛnrɛ nda ti yɛn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na para *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi wogo na, pa Yɛnŋɛlɛ lìri kan yoro yeri,
a yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala poro na, pe maa kagala ke ni fuun ke
nuru yomiyɛgɛlɛ ni, 12 jaŋgo:
Pe ya paa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, paga kaa yaan.
Pe ya paa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, paga kaa ti kɔrɔ jɛnni.
Nakoma pe mbe ka kanŋga mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ
li ta li pe kapere ti kala yaga pe na!»[m]

Zhezu wìla yariluguro fɔ wi yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo
(Mati 13.18-23; Luki 8.11-15)

13 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yee yomiyɛlɛ na lo kɔrɔ wo jɛn, ye mbe
ya yomiyɛgɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke kɔrɔ wi jɛn mɛlɛ? 14 Yariluguro
fɔ wì yariluguro nda yanragi, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ re. 15 Leele pele
yɛn paa konɔ yɔn laga ŋga yariluguro tì to wa ki yɛn. Na paga Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti logo mbe kɔ, Sɔtanla wi mɛɛ pan teere, mbe siri wɔ wa pe nawa.
16 Yariluguro tì to yaanŋguro laga ŋga na ma fi fyaw, ko ki yɛn paa leele
mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo ma yɛnlɛ ti na fyaw nayinmɛ ni. 17 Ɛɛn
fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na wagati jɛnri ni.
Na jorowo ka gbɔn pe na, nakoma leele pe kaa pe jɔlɔ ki sɛnrɛ ti kala na,
pe mɛɛ je ti na. 18 Yariluguro tì to wuuro laga ŋga na, ko ki yɛn paa leele
mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo. 19 Ɛɛn fɔ, ki dunruya ŋa wi jatere lɛgɛrɛ, to
naa penjagbɔrɔ nda ti maa pe fanla na pe punŋgu, naa jogo yaara sannda
cɛnlɛ pyew ti ma ki sɛnrɛ ti shɔ pe yeri, tila ya kala yɔn. 20 Tara jɛndɛ
woro to ti yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo ma yɛnlɛ ti
na, ma piile sɛ. Ki piile pele ma pe nafa ma yiri kɛ kɛ sɛ. Pele ma pe nafa
taanrindaanri sɛ. Pele ma pe cɛnmɛ cɛnmɛ sɛ.»

Fitanla yomiyɛlɛ
(Luki 8.16-18)

21 A Zhezu wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Lere ma fitanla mu mbe
kpoŋgbo jiile wi na, nakoma mboo le sinlɛyaraga nɔgɔ le? Mì yo pe maa
mu mboo tɛgɛ wa fitanla tɛgɛsaga. 22 Ko ki naga ma yo kala na fuun li
yɛn ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na fuun li yɛn ŋgundo, li yaa
ka jɛn. 23 Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru jɛŋgɛ.»
24 A wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda mila yuun, ye yɛgɛ to yaa
ti nuru! Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ na tinwi leele sanmbala pe kan, lo yɔngɔ
Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe tiwi ye kan, fɔ mbe ka taga wa ye wogo ki na.
25 Katugu yaraga yɛn ŋa fuun yeri, pe yaa ka taga wi kan. Ɛɛn fɔ, yaraga
woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi yɛn wi yeri, pe yaa kaa shɔ wi yeri.»

---

[m] **4.12:** Eza 6.9-10; Zhan 12.40; Kapye 28.27; Ɔrɔmu 11.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yariluguro pyɔ ŋa wi ma fi wi yɛ wi yomiyɛlɛ

26 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn paa yaraga ŋga yɛn
ki ŋga: Naŋa wà la saa yariluguro lugu wi kɛrɛ. 27 Ti luguŋgɔlɔ, wila wɔnlɔ
wi yo, wi yɛn yɛnŋɛ wi yo, yɔnlɔ naa yembinɛ, yariluguro ti ma fi na lee na
kee. Ki maa piin yɛgɛ ŋga na, wila ka jɛn ki ni. 28 Tara to ti ma yariluguro ti
pye ti ma fi. Ki koŋgbanŋga ki na, wɛrɛ to ti ma keli ma yiri. Ko puŋgo na,
ti mɛɛ sheshegele wɔ, mbe si pire le. 29 Ti pire tiga ka yanlaga sanga ŋa ni,
pe mɛɛ mali kɔngbeŋgele ke lɛ, mbe siri kɔn, katugu ti kɔnsanga wì gbɔn.»

Mutari tige pile yomiyɛlɛ
(Mati 13.31-32,34; Luki 13.18-19)

30 A Zhezu wì sho naa fɔ: «We mbe ya Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi taanla
yiŋgi ni? Yiŋgi yomiyɛlɛ we mbe ya wa mboo naga? 31 Pi yɛn paa *__mutari__
__tige__ pile yɛn. Na paga li lugu wa tara, lo li ma pye yariluguro ti ni fuun
jɛɛlɛ le laga tara lombondo ti ni. 32 Ɛɛn fɔ, na paga li lugu mbe kɔ, li ma fi
ma yiri ma gbɔgɔ ma wɛ sɛrɛ tire ti ni fuun ti na. Li ma njere wɔ tugbɔɔrɔ
fɔ sannjɛrɛ ti mbe ya mbe sere pɔ wa ti yinmɛ[n] pi ni.»
33 Kì pye ma, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan
yomiyɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni paa ki wolo na li yɛn. Wìla pye na ke waa pe kan, na
yala ŋgele pe mbaa ya mbaa ke kɔrɔ jɛnni. 34 Wi sila pye na para leele pe
ni, na yomiyɛgɛlɛ la ma. Ɛɛn fɔ, na wiga ka pye wi yɛ wo naa wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pe ni, wi mɛɛ ke kɔrɔ wi yo ma poro kan.

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ ka yerege
(Mati 8.23-27; Luki 8.22-25)

35 Ki pilige nuŋgba ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
pye fɔ: «Ye pan we lɔgbɔgɔ ki kɔn we yiri wa ki kɛɛ ŋga na!»
36 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si yiri le janwa wi tanla, mɛɛ saa ye wa tɔnmɔkɔrɔ
ŋga Zhezu wìla pye ma cɛn ki ni, mɛɛ kari wi ni. Leele pèle la taga pe
na tɔnmɔkɔɔrɔ ta ni. 37 Sanni jɛnri, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ gbɔɔn wa
lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, fɔ a kila
jaa mbe yin. 38 Zhezu wo la pye ma sinlɛ wa tɔnmɔkɔrɔ ki nawa wa puŋgo
na, ma go gbɔn yuŋgbɔngɔ na, na wɔnlɔ. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi
yɛn, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, we yaa ku. We kunwɔ pii ma jori wi le?»
39 A wì si yɛn, mɛɛ para ŋgbanga tifɛlɛgɛ ki na, mɛɛ lɔgbɔgɔ tɔnmɔ
pi pye fɔ: «Yere yɛw, ma pyeri!» A tifɛlɛgɛ kì si yere, a tɔnmɔ pì si pyeri
dinw. 40 A wì si kanŋga maa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ fyɛ
ma? Ye fa tagawa ta bere?»

---

[n] **4.32:** Eze 17.23; Dani 4.9-18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ɛɛn fɔ, pàa fyɛ fɔ ma toro, nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «E! Yiŋgi lere
cɛnlɛ wi ŋa yɛɛn, ali tifɛlɛgɛ ko naa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni, tila wi sɛnrɛ ti
nuru?»

Zhezu wìla naŋa wa sagala,
yinnɛ tipele la pye wi ni
(Mati 8.28-34; Luki 8.26-39)

5 1 Kona, a pè si gbɔn wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga ki na, wa Gerasa tara
fɛnnɛ pe tara. 2 A Zhezu wì si tigi ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, le
ki yɔngɔlɔ ke ni, a naŋa wà si yiri fanra laga ka ni, mɛɛ pan mboo fili.
Yinnɛ tipele làa pye ki naŋa wi ni. 3 Pa wìla pye na cɛɛn wa fanra laga
ki ni. Lere saa ya mboo pɔ, ali jɔrɔgɔ ni yɛrɛ. 4 Wagati lɛgɛrɛ na, pe ma
tugurɔn le wi tɔɔrɔ ti na, maa pɔ jɔrɔgɔ ni. Ɛɛn fɔ, wi ma tugurɔn ti kaari,
ma jɔrɔgɔ wi kɔn. Fanŋga sila pye lere ni mbe ya mboo mara. 5 Kìla pye
wagati pyew, sɔnlɔ naa yembinɛ, wi ma pye wa fanra ti sɔgɔwɔ konaa
yanwira ti na, na jɔrɔgi wa, naa yɛɛ wɛlɛgi sinndɛɛrɛ ti na.

6 Naa wìla kaa Zhezu wi yan wa lege, a wì si fe ma saa wi fili, ma
kanŋguuro kan wi jegele, 7 mɛɛ jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiŋgi ki yɛn
mi naa mboro we sɔgɔwɔ, Zhezu, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti
ni fuun ti go na li Pinambyɔ? Mila ma yɛnri Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki na, maga
kanla le jɔlɔgɔ!»

8 Wìla ko yo ma, katugu Zhezu wìla ki konɔ kan wi yeri ma yo fɔ:
«Yinnɛ tipele, wɔ ki naŋa ŋa wi ni!»

9 A Zhezu wì si naŋa wi yewe ma yo fɔ: «Pe maa ma yinri mɛlɛ?»

A wì sho fɔ: «Pe maa na yinri: Janwa, katugu we yɛn ma lɛgɛ.»

10 A wì si Zhezu wi yɛnri ŋgbanga, ma yo wiga ka pe purɔ mbe pe wɔ
wa ki tara ti ni.

11 Cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye wa yanwiga ki tanla, na kaa. 12 A yinnɛ tipege-
le kè si Zhezu wi yɛnri, ma yo fɔ: «We torogo we sa ye wa cɛɛlɛ mbele pe ni.»

13 A Zhezu wì si konɔ kan ke yeri. Kona, a yinnɛ tipegele kè si wɔ
naŋa wi ni, mɛɛ saa ye cɛɛlɛ pe ni. A cɛɛlɛ pe ni fuun pè si fe ma tigi wa
yanwiga ki tigiwɛn lapege ki na, ma toori wa lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pi ni ma ku.
Cɛɛlɛ mbele pàa ku, pàa cɛlɛ waga shyɛn (2 000) yɔn ko tin.

14 A cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pè si fe ma saa na ŋga kìla pye ki yari wa cagbɔrɔ
to naa kɛɛrɛ ti ni. Ŋga kìla pye, a leele pe nɛɛ paan naga wele. 15 Naa pàa
kaa gbɔn wa Zhezu wi tanla, a pè si saa naŋa ŋa yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ kàa
pye wi ni wi yan, wìla yaripɔrɔ le ma cɛn. Wi jatere wìla pye ma cɛn wi
na fɔ jɛŋgɛ. A leele pè si fyɛ. 16 Kala na làa yinnɛ tipegele fɔ wo naa cɛɛlɛ
pe ta, leele mbele pàa li yan, a pe nɛɛ li yɛgɛ yuun na sanmbala pe kaan.
17 Kona, a pe nɛɛ Zhezu wi yɛnri ma yo wi wɔ wa pe tara.

18 Naa Zhezu wila kaa na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, naŋa ŋa yinnɛ
tipegele kàa wɔ wi ni, a wì suu yɛnri ma yo wi yaa koro wi ni. 19 Zhezu

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi sila yere ki na, ɛɛn fɔ, a wì suu pye fɔ: «Sɔngɔrɔ maa kee ma woolo pe kɔrɔgɔ. *__Ma Fɔ__ wɔ̀ɔn yinriwɛ ta, ma ŋga pye mɔɔ kan, ma saga yɛgɛ yo ma pe kan.»

20 A wì si kari wa Dekapole tara, mɛɛ saa na ŋga Zhezu wì pye maa kan ki yari. Mbele fuun pàa ki logo, pàa pye na kawa.

Zhayiru wi sumborombyɔ wo naa jɛlɛ ŋa wìla jiri Zhezu wi derege ki na pe sɛnrɛ re
(Mati 9.18-26; Luki 8.40-56)

21 A Zhezu wì si sɔngɔrɔ naa wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga ki na, wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A janwa gbɔlɔ là si gbogolo wa wi tanla maa maga. Wìla pye le lɔgbɔgɔ ki yɔn na. 22 A *__shɛrigo__ to wà si pan wi kɔrɔgɔ, pàa pye naa yinri Zhayiru. Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì si kanŋguuro kan le wi nɔgɔ, 23 maa yɛnri jɛŋgɛ, ma yo fɔ: «Na sumborombile laa kuun. Ki kala na, shokari wa na yeri, ma sɔɔn *__kɛyɛn yi taga__ li na li ta li sagala, li yinwege ta.»

24 A Zhezu wì si pinlɛ wi ni ma kari. A janwa gbɔlɔ lì si taga wi na, naa jiire lagapyew.

25 Wa ki janwa wi ni, jɛlɛ wà la pye wa. Kasanwa wogo yama la pye wi na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na. 26 Ki jɛlɛ wìla jɔlɔ jɛŋgɛ wɛrɛ pyefɛnnɛ lɛgɛrɛ yeri. A wi kɛɛ yaara ti ni fuun tì saa kɔ. Ɛɛn fɔ, wi yama pi sila pye na mbɔnrɔgi, pìla pye na seregi na kee wi. 27 Naa wìla kaa Zhezu wi sɛnrɛ logo, a wì si pan wa janwa wi ni, wa Zhezu wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege ki na. 28 Katugu wìla pye naga yuun wa wi nawa fɔ: «Na ŋga jiri wi derege ko na jɛnri okɛ, pa mi yaa sagala.» 29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi kasanwa wogo yama pì si kɔ. A wìgi jɛn wa wi wire ti ni ma yo wì sagala. 30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wìgi jɛn wi yɛ ma yo fanŋga kà wɔ wi ni. A wì si wa ma kanŋga wa janwa wi sɔgɔwɔ, ma sho fɔ: «Ambɔ wì jiri na derege ki na?»

31 A wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ wà suu pye fɔ: «Na ma janwa wi yan wila ma jiire lagapyew yɛɛn, a ma nɛɛ yewe ma yo: Ambɔ wi jiri na na?»

32 A wì si welewele maa yɛɛ maga, mbe ta mbege pyefɔ wi jɛn. 33 A jɛlɛ wi nɛɛ fyɛ na seri, katugu ŋga kìla pye wi na, wìla ki jɛn. A wì si pan ma kanŋguuro kan le Zhezu wi nɔgɔ, mɛɛ ŋga kìla pye ki kaselege ki ni fuun ki yo maa kan. 34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na sumborombyɔ, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ta kee yɛyinŋge na, ma yama pi kɔ ma na.»

35 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, a *__pitunmbolo__ pèle si yiri wa shɛrigo to Zhayiru wi go ma pan, mɛɛ Zhayiru wi pye fɔ: «Ma sumborombyɔ wì ku makɔ, yiŋgi na, a ma nɛɛ we Nagafɔ wi tege naa bere?»

36 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila pye na poro sɛnyoro to wele. A wì si Zhayiru wi pye fɔ: «Maga ka fyɛ. Taga na na ko cɛ.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Zhezu wi sila yɛnlɛ lere wa kpɛ mbe pinlɛ wi ni, ndɛɛ Pyɛri naa Zhaki
naa wi nɔsepyɔ Zhan poro pàa kari wi ni. 38 Naa pàa ka saa gbɔn wa
shɛrigo to wi go, a Zhezu wì si janwa gbɔlɔ la yan wa laa tinni. Ki leele
pàa pye na gbele na jɔrɔgi ŋgbanga. 39 A Zhezu wì si ye wa go, mɛɛ pe pye
fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ tinni na gbele yɛɛn? Pyɔ wii ku, ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ
wi.» 40 Naa wìla kaa to yo ma, a leele pe nɛɛ tɛgɛ wi na. Kona, a Zhezu
wì si pe ni fuun pe yirige wa funwa na, mɛɛ pyɔ wi to naa wi nɔ naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri mbele pàa kari wi ni pe lɛ ma ye pe ni wa pyɔ wi sinlɛ-
saga. 41 A wì si pyɔ wi yigi wi kɛɛ ki na, ma suu pye fɔ: «Talita kumi.» Ko
kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Sumborombyɔ, mila ki yuun ma kan, yɛn ma yiri.»
42 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a sumborombyɔ wì si yiri na tanri. Wìla
ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn. A kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. 43 A Zhezu wì sigi yo
maga ŋgban pe ni ma yo ŋga wìla pye, paga kaga yo mbe lere kan. A wì
si pe pye ma yo pe pyɔ wi kan wi ka.

Nazarɛti ca fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na
(Mati 13.53-58; Luki 4.16-30)

6 1 A Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, wìla yiri ma lɛ ca ŋga ni, a wì si
kari wa. Wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pàa pinlɛ wi ni ma kari. 2 Naa *__cɛnpilige__
kìla kaa gbɔn, a wì si kari wa *__shɛrigo__, mɛɛ saa na pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti ni. Lelɛgɛrɛ laa sɛnyoro ti logo, a tì pe pari fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun fɔ:
«Wìgi kagala ke ni fuun ke ta se ma? Yiŋgi tijinliwɛ wi ta ma? Wìla ki ka-
fɔnŋgɔlɔ ŋgele ke piin mɛlɛ ma? 3 Naga yɛn ma, tire tɛfɔ wo ma wi le? Wi
nɔ wo ma ŋa Mari? Wi nɔsepiile nambala poro ma Zhaki naa Zhoze, naa
Zhude[o], konaa Simɔ? Wi nɔsepiile jɛɛlɛ poro ma pe yɛn laga we sɔgɔwɔ?»
A Zhezu wi kala lì si pe mbɛn. 4 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «*__Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ__ pe maa wi gbogo lagapyew, ndɛɛ wi ca woolo, naa wi sefɛnnɛ
konaa wi go woolo poro paa laa gbogo.»
5 Pe mbatagawa pi kala na, Zhezu wi sila kafɔnnɔ la kpɛ pye wa pe yeri;
ndɛɛ yambala pele wɛlɛ wìla *__kɛyɛn taga__ pe na ma pe sagala. 6 Pe mba-
tagawa pìla wi pari.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe tun shyɛnzhyɛn
(Mati 10.5-15; Luki 9.1-6)

Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun na leele pe
kaan wa kanŋgara na cara ti ni. 7 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn
pe yeri, nɛɛ pe tunnu shyɛnzhyɛn. Wìla fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ
tipegele ke puro paa ke woo leele pe ni. 8 A wì si pe pye fɔ: «Na ye kaa

---

[o] **6.3:** Kapye 12.17; Gala 1.19; Zhaki 1.1; Zhude 1.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kee, yaga ka yaraga ka lɛ, ndɛɛ gbɔtangala. Yaga ka yaakara naa kasha lɛ. Yaga ka penjara le wa ye yɛɛ go na! 9 Ɛɛn fɔ, ye sawira lele, yaga ka deere shyɛnzhyɛn lɛ!»

10 A wì si pe pye naa fɔ: «Yaga sa ye ca ŋga fuun ni, mbe tugu go ŋga ni, ye koro wa ki ni fɔ ye karipilige ki sa gbɔn! 11 Na laga ka woolo ka je mbe yo pe se ye yaara wɔ, nakoma mbe yo pe se logo ye yeri, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ[p] yoo wo wa ki laga ki na; pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.» 12 Kì kaa pye ma, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari, mɛɛ saa naga yari leele pe kan na yuun fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn, yeri yaga.» 13 Pàa yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ purɔ ma ke wɔ leele pe ni, ma *__sinmɛ fa__[q] yambala lɛgɛrɛ na, a pè sagala.

Zhan Batisi wi kunwɔ we
(Mati 14.1-12; Luki 9.7-9)

14 A wunlunaŋa *__Erɔdi__ wì si Zhezu wi sɛnrɛ logo, katugu Zhezu wi mɛgɛ kìla yiri lagapyew. Leele pe nɛɛ yuun fɔ: «*__Zhan Batisi__ wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Ko kì ti wì fanŋga ta na kafɔnŋgɔlɔ piin.»

15 A pele nɛɛ yuun fɔ: «*__Eli__ wi.» A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «*__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wa wi, paa faa woolo pe yɛn.»

16 Naa Erɔdi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì sho fɔ: «Zhan ŋa mì kan, a pòo go ki kɔw, wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.»

17 Erɔdi wo jate wìla leele tun, a pè saa Zhan wi yigi maa pɔ maa le kaso. Wìla ko pye ma, wi jɔnlɔ Filipu wi jɔ Erodiyadi wo kala na, ŋa wìla shɔ wi yeri maa tɛgɛ we; 18 katugu Zhan wìla pye naga yuun Erɔdi wi kan fɔ: «Kii daga mɔɔ jɔnlɔ jɔ wi shɔ wi yeri!» 19 Zhan wìla pye ma Erodiyadi wi mbɛn. A wi nɛɛ jaa mboo gbo. Ɛɛn fɔ, wi saa ya mbege pye Erɔdi wi kala na, 20 katugu Erɔdi wìla pye na fyɛ Zhan wi yɛgɛ. Wìla ki jɛn ma yo wi yɛn lesinŋɛ ma pye *__kpoyi__. A wì suu shɔ, lere kapege ka ka ta mbe gbɔn wi na. Kìla pye, sanga o sanga Zhan wi kaa para, Erɔdi jatere wi ma piri wi na. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, kìla wi ndanla mbaa nuru wi yeri.

21 Ɛɛn fɔ, Erodiyadi wì si kaa pilitanga ka ta Erɔdi wi sepilige yɛfiile fɛti wa nɔgɔ. Erɔdi wìla sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wi legbɔɔlɔ poro naa wi sorodasheele teele naa Galile tara mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe kan. 22 Ma pe ta wa fɛti wi na, a Erodiyadi wi sumborombyɔ wì si ye wa pe kɔrɔgɔ ma yɔ. A wì si wunlunaŋa Erɔdi wi ndanla, konaa mbele wìla yeri pe ni. A wunlunaŋa wì si sumboro wi pye fɔ: «Yaraga ŋga kɔɔn ndanla, ki naga na na, mi yaa ki kan ma yeri.»

23 A wì si wugu ma yo: «Ma ka yaraga ŋga fuun yɛnri na yeri, mi yaa ki kan ma yeri, ali na kaa pye na wunluwɔ pi walaga yi.»

---

[p] **6.11:** Mati 10.14; Kapye 13.51; 18.6 [q] **6.13:** Faa pàa pye na sinmɛ pi piin paa wɛrɛ yɛn; Eza 1.6; Maki 16.17-18; Luki 10.34; Zhaki 5.14-15.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 A sumboro wì si yiri, mɛɛ saa wi nɔ wi yewe ma yo fɔ: «Mbe yiŋgi
yɛnri!»
A nɔfɔ wì suu pye fɔ: «*Zhan Batisi wi go ye.»
25 A sumboro wì si yiri, mɛɛ sɔngɔrɔ wa wunlunaŋa wi yeri, na fyɛɛlɛ,
mɛɛ saa wi pye fɔ: «Mila jaa ma Zhan Batisi wi go ki kan na yeri yaapige
ka nawa fɔɔnfɔɔn ŋga na.»
26 A wunlunaŋa wì si yɛgɛ san fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, wi saa ya mbe je ki na,
wuguro nda wìla wugu wi lifɛnnɛ pe yɛgɛ na ti kala na. 27 Kì kaa pye ma,
le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì suu sorodashe wa tun ma yo wi sa Zhan
go ki kɔw wi pan ki ni. 28 A sorodashe wì si kari ma saa Zhan go ki kɔw
wa kaso, mɛɛ ki le yaapige ka ni ma pan maga kan sumboro wi yeri. A
sumboro wì si saa ki kan wi nɔ wi yeri. 29 Naa Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa
ŋga kìla pye wi na ki logo, a pè si saa wi gboo wi lɛ ma saa wi le.

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka

(Mati 14.13-21; Luki 9.10-17; Zhan 6.1-14)

30 A Zhezu wi *pitunmbolo pè si sɔngɔrɔ ma pan ma pe yɛɛ gbogolo wa
wi tanla, mɛɛ ŋga pàa pye konaa ŋga pàa naga leele pe na ti yɛgɛ yo maa
kan. 31 Leele mbele pàa pye na paan konaa mbele pàa pye na kee Zhezu
wi kɔrɔgɔ, pàa lɛgɛ fɔ Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè sila wagati
ta yɛrɛ mbe li. Kì kaa pye ma, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye
pan we kari wa laga ŋga lere woro wa we, we sa cɛn we wogo jɛnri.»
32 A pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni na kee laga ka na pe yɛ. 33 Ɛɛn fɔ, lelɛgɛrɛ
la pe yan paa kee ma pe jɛn, mɛɛ yiri wa cara ti ni, ma fe tɔɔrɔ na fɔ wa
laga ŋga Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa pye na kee we. Pàa keli
ma gbɔn wa ki laga ki na pe na.
34 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ ki janwa gbɔlɔ li
yan. A ki leele pe yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ; katugu pàa pye paa simbaa-
la yɛn, mbele kɔnrifɔ[r] woro pe na. A wi nɛɛ pe nari yarilɛgɛrɛ ni. 35 Naa
yɔnlɔ kìla kaa na koo, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo wi tanla, mɛɛ wi
pye fɔ: «Wagati wì jerege makɔ. We si yɛn laga *gbinri wi ni. 36 Ki kala
na, leele pe torogo pe kari wa kɛɛrɛ kapire to naa kanŋgara na cara ti ni,
pe sa yaakara lɔ pe ka.»
37 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe yɔn sogo, ma yo fɔ: «Yoro jate ye pe kan pe
ka!» A pè sho fɔ: «We sa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn (200) buru lɔ pe kan
pe pan pe ka? Ki se ya pye.»
38 Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Buru jori wi yɛn ye yeri? Ye
sa wele wa?»

---

[r] **6.34:** Nɔmbu 27.17; 1 Wunlu 22.17; Mati 9.36; Maki 14.27

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pè si saa wele wa, mɛɛ pan maa pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn laga we yeri.»

39 A Zhezu wì si pe pye ma yo pe leele pe pye pe cɛn, pe gbogolo
gbogolo yan tipirige ki na. 40 A leele pè si cɛn ma gbogolo gbogolo.
Gbogolosaga ka ma lere cɛnmɛ yɔn ko tin, ka ma lere nafa shyɛn ma yiri
kɛ yɔn ko tin. 41 A Zhezu wì si buru kaŋgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn
ke ni, maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma Yɛnŋɛlɛ li shari. Kona, a wì si
buru wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri naa ŋgbangala
shyɛn ke ni, ma yo peri yɛɛlɛ janwa wi na. A pè siri yɛɛlɛ pe na. 42 A leele
pe ni fuun pè ka ma tin. 43 Pè kaa ka ma kɔ, buru kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla
koro to naa ŋgbangala kɔngɔlɔ kɔngɔlɔ ŋgele ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa ti wulo,
a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin. 44 Mbele pàa buru wi ka, nambala pàa pye
lere waga kaŋgurugo (5 000).

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na
(Mati 14.22-33; Zhan 6.15-21)

45 Ko puŋgo na naa jɛnri, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ŋgbanga ma
yo pe ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, pe keli pe lɔgbɔgɔ ki kɔn wi na, pe kari
wa ki kɛɛ ŋga na, wa Betisayida ca ki yeri; sanni wo jate wì sa janwa wi
torogo wila kee. 46 Naa wìla kaa janwa wi torogo, a wì si kari yanwiga
ka go na sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri. 47 Naa yembinɛ làa kaa wɔ, tɔnmɔkɔrɔ kìla
pye wa lɔgbɔgɔ ki nandogomɔ, Zhezu wo nuŋgba wìla pye wa tara ti na.
48 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yan tɔnmɔkɔrɔ ki piriwɛn pìla pye ma ŋgban
pe yeri, katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na gbɔɔn na pe sɔngɔrɔ. Naa ŋgopɛnɛ
koŋgbanmbala gbeleyɛgɛ kìla kaa yɔngɔ, a Zhezu wì si yiri le nɛɛ kee wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, na tanri tɔnmɔ pi na. Wìla pye na jaa mbe pe toro.
49 Ɛɛn fɔ, naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na, a pè
sigi yan ndɛɛ gboo yinnɛ li. A pe nɛɛ gbele ŋgbanga; 50 katugu pe ni fuun
pàa wi yan, a pe sunndoro tì si kɔn pe na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotogo le ye yɛɛ ni, muwi, yaga ka fyɛ!»

51 A wì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni pe kɔrɔgɔ, a tifɛlɛgɛ kì si yere. A kì si
pe pari fɔ jɛŋgɛ; 52 katugu buru wogo ki na, kafɔnnɔ na wìla pye, pe sila li
yɛgɛ jɛn, pe tijinliwɛ pi sila ya mbeli kɔrɔ jɛn.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala wa Zhenezarɛti tara
(Mati 14.34-36)

53 Naa pàa kaa lɔgbɔgɔ ki kɔn ma yiri, a pè si gbɔn wa Zhenezarɛti tara,
mɛɛ pe tɔnmɔkɔrɔ ki pɔ wa lɔgɔ ki koŋgo na. 54 Naa pàa kaa tigi ma yiri
wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a leele pè si Zhezu wi yan maa jɛn. 55 A pè si fe ma
kari wa ki tara ti lagapyew, na paan yambala pe ni pe yarisinlɛɛrɛ ti na
wi kɔrɔgɔ, pe kaga logo laga ŋga fuun ni mbe yo wi yɛn we. 56 Laga o

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

laga Zhezu wìla pye na kee, kapire ri o, cagbɔrɔ ri o, kɛɛrɛ kapire ri o, pe ma yambala pe lɛ ma pan ma pe tɛgɛ wa katogo ma suu yɛnri ma yo wi pe yaga pe jiri wi derege yɔn ko na cɛ. Mbele fuun pàa jiri ki na, poro la sagala.

Fariziye poro naa pe tɛlɛye kalɛgɛ ki ni
(Mati 15.1-9)

7 1 A *__Fariziye__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pèle si yiri wa Zheruzalɛmu, mɛɛ pan ma gbogolo wa Zhezu wi tanla. 2 A pè suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pele yan paa nii pe kɛyɛn yi ni *__fyɔngɔ__ ni, ko kɔrɔ wo yɛn pee pe kɛyɛn yi jogo mbe yala pe shɛrɛgɛ kologo ki ni.

3 Ma si yala, Fariziye poro naa *__Zhufuye__ sanmbala pyew, na pee pe kɛyɛn yi jogo jɛŋgɛ, paa li, katugu pàa pye na tanri na yala pe tɛlɛye kalɛgɛ ko ni. 4 Na paga yiri wa janla na pe yarilɔndɔ ti ni mbe ye, na pee woli gbɛn, paa li. Kalɛgɛlɛ kèle la pye pe yeri naa lɛgɛrɛ, ŋgele pàa pye na tanri ke na. Koro yɛn paa wɔjɛŋgɛlɛ, naa cɔrɔ, konaa tuguyɛnrɛ sikaara konaa sinlɛyaara jogowo yɛn.

5 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe si woro na tanri we tɛlɛye pe kalɛgɛ ki na, ɛɛn fɔ, pe ma sila nii pe kɛyɛn yi ni fyɔngɔ ni?»

6 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro kopiire fɛnnɛ wele, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wìla tanga ta ye na kaselege, naa wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yo ye kanŋgɔlɔ we. Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Ki leele mbele yɛɛn, paa na gbogo yɔn ni win.
Ɛɛn fɔ, wa pe nawa jatere wo ni, pe yɛn ma lali na ni.
7 *Paa na gbogo jaga win,*
katugu leele pè ŋgasegele ŋgele tɛgɛ, koro cɛ pe ma lɛ na nari leele pe na.[s]

8 «Ye ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele koro wa kanŋgaga na, nɛɛ tanri leele kalɛgɛlɛ koro na.»

9 Kona, a Zhezu wì sho naa fɔ: «Yaa ki yaan ndɛɛ ki jɛŋgɛ koyi ŋga yè pye ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele koro yaga, nɛɛ tanri ye kalɛgɛlɛ koro na. Ayoo dɛ! 10 Katugu Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: ‹*Maa ma to naa ma nɔ pe gbogo.*› Ma nuru naa ma yo fɔ: ‹*Lere ŋa ka wi to nakoma wi nɔ daŋga, ki daga poo gbo.*›[t] 11 Ɛɛn fɔ, yoro ma yo fɔ: Na lere wa kaa to, nakoma wi nɔ pye fɔ: ‹Mi jɛn na ya mbɔɔn saga yaraga ŋga ni, ki yɛn Kɔriban, ko kɔrɔ wo yɛn mìgi kan Yɛnŋɛlɛ yeri saraga.› 12 Yaa ki fɔ wi yaga naa wila wi to, nakoma wi nɔ wi sari. 13 Ki pyelɔmɔ pi na ma, ye maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti jogo ye kalɛgɛlɛ ŋgele ye maa nari ye yɛɛ na ke ni. Ye ma sila yarilɛgɛrɛ piin paa ki woro nda ti yɛn fun.»

---

[s] **7.6-7:** Eza 29.13 [t] **7.10:** Ɛki 20.12; 21.17; Efɛ 6.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yaraga ŋga ki ma lere wi tɛgɛ fyɔngɔ ni
(Mati 15.10-20)

14 Kona, a Zhezu wì si janwa wi yeri naa fɔnŋgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye ni
fuun ye nuŋgbogolo jan yaa nuru na yeri, yege sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi jɛn:
15 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri laga funwa na ma ye wa lere wi lara, ko ka
na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, ŋga ki ma yiri wa wi
kotogo na, ko ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni li yɛgɛ na. 16 [Nuŋgbogolo ka pye ŋa
na, wi ke jan wila nuru[u].]»
17 Naa Zhezu wìla kaa laga le janwa wi tanla ma saa ye wa go, a wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ni. 18 A wì si pe pye fɔ:
«Yoro fun ye woro tijinliwɛ ni jate? Ye sigi jɛn mbe yo yaraga ŋga ki ma
yiri laga funwa na ma ye wa lere wi nawa, ko na ya mboo tɛgɛ fyɔngɔ ni
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na? 19 Katugu ko na ye wa wi kotogo na. Ɛɛn fɔ, ki ma kari
wa wi lara. Ko puŋgo na, ki mɛɛ yiri laga funwa na.»
Zhezu wìla ki naga wa ki sɛnrɛ ti ni fɔ yaakara ti ni fuun ti yɛn *__kpoyi__
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Ŋga ki ma yiri wa lere wi kotogo na, ko
ki maa tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na. 21 Katugu pa jatere pere ti maa
yinrigi wa lere wi nawa, wa wi kotogo na, mɛɛ wi kan wi maa kalikalawa
piin, naa yuro, naa legbogo, 22 naa kɛɛnrɛ limɛ, naa yɛgɛmbatinwɛ, naa
nambewe, naa leele fanlaga, naa kafaara, naa yenjara, naa leele mɛjɔɔgɔ,
naa yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa lembigewe. 23 Ko yaripere nda to ti ni fuun maa
yinrigi wa lere wi kotogo na, ma suu tɛgɛ fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.»

Nambannjɔ wà la taga Zhezu wi na
(Mati 15.21-28)

24 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa ki laga ki na, mɛɛ kari wa *__Tiri__ tara,
ma saa ye go ka ni. Wi sila pye na jaa lere mbege jɛn mbe yo wi yɛn wa. Ɛɛn
fɔ, wi sila ya mbe koro wa larasaga. 25 Jɛlɛ wà la pye wa, yinnɛ tipele la pye
wi sumborombyɔ wi ni. Naa ki jɛlɛ wìla kaa Zhezu wi tinmɛ ta, a wì si pan
teere ma kanŋguuro kan wi jegele, 26 maa yɛnri ma yo wi yinnɛ tipele li purɔ
wili wɔ wi sumboro wi ni. Ki jɛlɛ Girɛsi tara fɛnnɛ woo lawi. Pa pàa wi se
wa Sirofɛnɛsi tara. 27 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki yaga piile pe li pe tin gbɛn,
katugu ki woro ma yɔn pe piile pe yaakara ti lɛ peri wa pyɔnmbigile ke kan.»
28 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «*__Na Fɔ__, ki yɛn ma kaselege. Ɛɛn fɔ, pyɔnmbigile
ŋgele ke ma pye wa tabali wi nɔgɔ, ke maa piile pe yaakara tunmɔɔrɔ nda
ti maa tuun pe yeri to kaa.»

---

[u] **7.16:** Sɛwɛɛlɛ pele ni, vɛrise kɛ ma yiri kɔgɔlɔni wi woro wa; Mati 11.15; 13.9.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Sɛnrɛ nda mà yo ti kala na, ma mbe ya
mbaa kee. Yinnɛ tipele lì wɔ ma sumborombyɔ wi ni.»
30 Naa jɛlɛ wìla kaa sɔngɔrɔ ma saa ye wa wi go, a wì si saa wi pyɔ wi
ta wì sinlɛ wa wi sinlɛyaraga ki na, yinnɛ tipele lì wɔ wi ni.

Zhezu wìla naŋa bombo nuŋgbojili wa sagala

31 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa Tiri tara ma toro wa Sidɔn tara,
mɛɛ Dekapole tara ti pari ma kari wa Galile lɔgbɔgɔ ki yeri. 32 A pè si pan
naŋa nuŋgbojili wa ni wi kɔrɔgɔ, wì sila ya mbaa para jɛŋgɛ. A pè suu
yɛnri ma yo wuu kɛyɛn yi taga wi na wuu sagala. 33 A Zhezu wì suu lɛ
ma yiri le janwa wi tanla, mɛɛ kari wi ni wa yɛgɛ, ma suu yombɛgɛlɛ ke
le wa naŋa wi nuŋgbogolo ke ni, mɛɛ cɛnrɛ surugu ke na ma jiri wi ŋga-
yinnɛ li na. 34 Kona, a wi suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri, ma wɔn ŋgbanga,
mɛɛ naŋa wi pye fɔ: «Efata!» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yɛngɛ!»
35 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki naŋa wi nuŋgbogolo kè si yɛngɛ wi
na, a wi ŋgayinnɛ lì sanga, a wì ya na para fɔ jɛŋgɛ. 36 A Zhezu wì sigi yo
maga ŋgban pe ni fuun pe ni, ma yo paga kaga yo mbe lere kan. Ɛɛn fɔ,
ali naa wìla pye naga yuun naga ŋgbanni pe ni, pàa pye naga yari naga
seregi. 37 A leele pe nɛɛ kawa ŋgbanga, nɛɛ yuun fɔ: «Ŋga fuun wila piin,
ki yɛn jɛŋgɛ. Wi yɛrɛ maa nuŋgbojiile pe piin pe maa nuru, na bomboolo
pe piin pe maa para.»

Zhezu wìla lere waga tijɛrɛ (4 000) kan pè ka

(Mati 15.32-39)

8 1 Ki piliye yi ni, a janwa gbɔlɔ là si gbogolo naa wa Zhezu wi tanla
mbe logo wi yeri. Naa yaakara sila pye pe yeri pe ka, ki kala na, a
Zhezu wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: 2 «Ki leele mbele pe
yinriwɛ yɛn na na, katugu nala yɛn pe piliye taanri pe yɛn laga na ni,
yaakara si woro pe yeri pe ka. 3 Na mi ka pe torogo fuŋgo ki ni paa kee,
pe fanŋga ki yaa sa kɔ konɔ, katugu pèle yiri lege.»
4 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «We mbe yaakara to ta se laga ki
*__gbinri__ ŋa wi ni mbe pe ni fuun pe kan pe ka pe tin?»
5 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Buru jori wi yɛn laga ye yeri?» A pè sho fɔ:
«Buru kɔlɔshyɛn.»
6 A wì si janwa wi pye ma yo wi cɛn tara ti na. Kona, a wì si buru
kɔlɔshyɛn wi lɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li shari, mɛɛ wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pe yeri, poo yɛɛlɛ janwa wi na. A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yɛɛlɛ janwa wi na.
7 Ŋgbangala tunmɔŋgɔlɔ jɛnri la pye le pe yeri, a Zhezu wì si Yɛnŋɛlɛ li shari
ke wogo na, mɛɛ ki yo pe kan, a pè ke yɛɛlɛ janwa wi na. 8 A leele pè ka ma
tin. Pè kaa ka ma kɔ, a pè kanja kɔlɔshyɛn yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 A Zhezu wì si pe torogo ma yo paa kee. Pàa lere waga tijɛrɛ (4 000) yɔn ko
tin ki pilige ki ni. 10 Le ki yɔnlɔgɔ nuŋgba ke ni, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pe ni, pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ kari wa Dalimanuta tara.

Fariziye pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye peli yan
(Mati 16.1-4)

11 Kona, a *__Fariziye__ pè si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ, mɛɛ saa na kendige
woo wi ni. Naa pàa pye na jaa mboo wa mbe wele ki kala na, a pè suu
yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na, fɔ pa wi fanŋga ki yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri. 12 A Zhezu wì si wɔn ma tigi ŋgbanga ma sho fɔ: «Yiŋgi na
nala pilige woolo pe nɛɛ kafɔnnɔ jaa? Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, kafɔnnɔ lo la se pye mbe naga pe na.»
13 Kona, a wì si yiri le pe tanla, mɛɛ ye naa wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni ma
lɔgbɔgɔ ki kɔn ma kari wa ki kɛɛ ŋga na.

Zhezu wìla yo Fariziye poro naa Erɔdi ni pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa leve yɛn
(Mati 16.5-12)

14 Fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa fɛgɛ pe sila yaakara lɛ, buru nuŋgba pe wo wìla pye
pe yeri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. 15 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma
yo fɔ: «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn Fariziye pe leve wo naa *__Erɔdi__ woo wi ni.»
16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Maa yaan buru woro
laga we yeri, ko kì ti wila para yɛɛn.»
17 A Zhezu wì si nda pàa pye na yuun ti jɛn, mɛɛ pe pye fɔ: «Mɛlɛ a ye nɛɛ
ki yuun wa ye nawa ma yo katugu buru woro ye yeri? Ye faa ti kɔrɔ jɛnni
mbaa ti lee bere jate? Ye tijinliwɛ pi yɛn ma tɔn ye na bere jate? 18 *Yɛngɛlɛ yɛn
ye na, ye woro na yaan jate?*[v] Ye woro na nawa tuun ti na wi le? Nuŋgbogolo
yɛn ye na, ye woro na nuru jate? 19 Na mìla buru kaŋgurugo wi kɔɔnlɔ kɔɔn-
lɔ maa kan nambala waga kaŋgurugo (5 000) pe yeri, a pè ka, kanja jori yaa
yin kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro ti ni?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kanja kɛ
ma yiri shyɛn[w].» 20 «Na mìla kaa buru kɔlɔshyɛn wi kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan
nambala waga tijɛrɛ (4 000) pe yeri, a pè ka, kanja jori yaa yin kɔnrɔkɔnrɔ
nda tìla koro ti ni?» A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kanja kɔlɔshyɛn[x].»
21 Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye fa sigi kɔrɔ jɛn bere jate?»

Zhezu wìla fyɔɔn wa sagala

22 Naa pàa ka saa gbɔn wa Betisayida ca, a leele pèle si pan fyɔɔn wa ni Zhezu
wi kɔrɔgɔ, maa yɛnri ma yo wi jiri wi na wi ta wi sagala. 23 A Zhezu wì si fyɔɔn wi

---

[v] **8.18:** Zhere 5.21 [w] **8.19:** Maki 6.38-44 [x] **8.20:** Ye Maki 8.9 laga ki wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yigi wi kɛɛ ki na ma kari wi ni wa ca ki puŋgo na, mɛɛ cɛnrɛ taga fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na ma *kɛyɛn taga wi na, ma suu yewe ma yo fɔ: «Maa yaraga ka yaan le?»

24 A fyɔɔn wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele, ma sho fɔ: «Mila leele yaan wurugɔ wurugɔ, pe yɛn paa tire yɛn. Paa tanri.»

25 A Zhezu wì suu kɛyɛn yi taga naa wa fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na. A fyɔɔn wì suu yɛngɛlɛ ke kan laga nuŋgba ma wele jɛŋgɛ. Kona, a wì si sagala, nɛɛ yaara ti ni fuun ti yaan nari jɛnni jɛŋgɛ ti yɛɛ ni. 26 A Zhezu wì suu pye ma yo wila kee wi go, wiga ka ye wa ca nawa.

Pyɛri wìla ki yo ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi we
(Mati 16.13-20; Luki 9.18-21)

27 Kona, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si kari wa Sesare Filipu ca ki kanŋgara na cara ti ni. Ma pe ta wa konɔ paa kee, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Leele pe ma yo mi yɛn ambɔ fɔ?»

28 A pè sho fɔ: «Pele ma yo ma yɛn *Zhan Batisi. Pele ma yo ma yɛn *Eli. Pele ma yo *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wawi mboro.» 29 A wì si poro jate pe yewe ma yo fɔ: «Yoro wo nawa, ambɔ wi mi?» A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn *Kirisi we.»

30 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere kan.

ZHEZU WILA PARA WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ SƐNRƐ NA
8.31–9.50

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 16.21-23; Luki 9.22)

31 Kona, a Zhezu wi nɛɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nari na yuun fɔ: «Ki daga *Lere wi Pinambyɔ wi jɔlɔ jɛŋgɛ. Tara ti *leleɛlɛ, naa *saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe yaa ka je wi na mboo gbo. Ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni[y].»

32 Zhezu wìla pye naga sɛnrɛ ti yuun nari finligi pe kan. Kì kaa pye ma, a Pyɛri suu lɛ ma kari wi ni kanŋgaga na, nɛɛ para wi na ma yo ŋga wì yo, kii yala. 33 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si wa ma kanŋga, maa fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe wele, mɛɛ gbanla Pyɛri wi na ma yo fɔ: «Yiri na tanla Sɔtanla[z]! Katugu ma jatere wi woro Yɛnŋɛlɛ wogo ko na, wi yɛn leele wogo[a] ko na.»

---

[y] **8.31:** Mati 16.21 [z] **8.33:** Zhezu wìla Pyɛri wi yeri Sɔtanla, katugu wìla pye naga ŋgbeli mbe Zhezu wi kan wi kɛ kanŋgaga na wi wɔ wa tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri wi pye ki ni, ko yɛn mbe jɔlɔ dunruya woolo pe kala na, mbe pe shɔ.
[a] **8.33:** Eza 55.8-9; 1 Korɛn 2.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mbele pè taga Zhezu wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na
(Mati 16.24-28; Luki 9.23-27)

34 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ poro naa janwa wi yeri, mɛɛ pe pye ma yo fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na puŋgo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu *__tiparaga__ ki tugo[b], wii taga na na. 35 Katugu lere ŋa fuun kaa jaa mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na, konaa Sɛntanra ti kala na, wi yaa kaga ta. 36 Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo kan? 37 Yiŋgi yaraga ki yɛn wa lere mbe ya kan mboo yɛɛ go shɔ? 38 Na lere ŋa ka fɛrɛ ta na ni, nakoma na sɛnrɛ ti ni ki nala pilige woolo mbele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ naa kapere pyefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ, pa Lere wi Pinambyɔ fun wi yaa ka fɛrɛ ta ki fɔ wi ni, na wi ka ka pan wa wi To wi gbɔgɔwɔ pi ni *__mɛrɛgɛye__ *__kpoyi__ pe ni we.»

9 1 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn wa pe ni, pe se ka ku gbɛn, na pe fa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi yan pi pan yawa ni.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga
(Mati 17.1-13; Luki 9.28-36)

2 Naa piliye kɔgɔlɔni la kaa toro, a Zhezu wì si Pyɛri, naa Zhaki, konaa Zhan pe lɛ ma kari pe ni yanwiga titɔnlɔgɔ ka na. Poro cɛ pàa pye wa ki laga ki na. Ma pe ta wa, a Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga le pe yɛgɛ na. 3 A wi yaripɔrɔ tì kanŋga ma filige, na yɛngɛlɛ shoo. Lere wo wa woro laga tara ti na, ŋa wi mbe ya mbe yaripɔrɔ jogo ti filige ma. 4 A *__Eli__ naa Moyisi[c] pè si yiri le pe na. Pàa pye na para Zhezu wi ni. 5 Kona, a Pyɛri wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yɛn ma yɔn wè koro lagamɛ. We yaa segbara taanri kan, mboro wogo nuŋgba, Moyisi wogo nuŋgba, Eli wogo nuŋgba.»

6 Wi mbaa yo yɛgɛ ŋga na ko wi sila jɛn, katugu wo naa *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ sanmbala pe ni, pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ. 7 A kambaaga kà si pan, mɛɛ pe tɔn wa ki yinmɛ pi ni. A magala là si yiri wa ki kambaaga ki ni ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we, yaa wi sɛnrɛ ti nuru!»

8 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si wele ma pe yɛɛ maga, pee lere wa yan naa, ndɛɛ Zhezu wo nuŋgba.

9 Naa pàa kaa yiri wa yanwiga ki na na tinri, a Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni, ma pe pye fɔ: «Ŋga yè yan, yaga kaga yɛgɛ yo mbe lere kan fɔ *__Lere wi Pinambyɔ__ wi sa ku, wi yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni.»

---

[b] **8.34:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ, wii taga Zhezu wi na. [c] **9.4:** Moyisi naa Eli pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, mbele pàa pe yinwege ki pye faa laga tara ti na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 A pè sigi kala li tɛgɛ wa pe nawa. Ɛɛn fɔ, sanga lɛgɛrɛ ni, pàa pye na
pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Mbe sɔngɔrɔ mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni,
ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
11 A pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe
ma sho fɔ Eli daga mbe pan gbɛn?»
12 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «*Kaselege yi, Eli wi daga mbe pan gbɛn, mbe
yaara ti ni fuun ti gbegele fɔnŋgɔ.*[d] Ɛɛn fɔ, yiŋgi na ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo Lere wi Pinambyɔ wi yaa jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ
leele pe yaa ka je[e] wi na? 13 Ma si yala, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ Eli[f]
wìla pan makɔ, a pòo jɔlɔ jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni we.»

Zhezu wìla pyɔ wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni
(Mati 17.14-21; Luki 9.37-43a)

14 Naa pàa kaa pan ma gbɔn le fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe na, a pè
si janwa gbɔlɔ la yan li gbogolo le pe tanla ma pe maga. Lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pèle la pye na kendige woo pe ni. 15 Naa leele pàa kaa Zhezu wi
yan wila paan, a kì si pe fo. A pè si yiri ma fe ma saa wi fili, mboo shari.
16 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yaa kendige ko woo pe
ni yiŋgi kala na?»
17 Wa janwa wi ni, a naŋa wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mì pan na pyɔ wi
ni ma kɔrɔgɔ, yinnɛ tipele yɛn wi ni, li yɛn bombo. 18 Yinnɛ tipele liga yiri
wi ni laga o laga, li maa jan le tara, ŋgbɔrɔgɔ maa yinrigi wa wi yɔn; wi
maa ŋgangala ke kaa ma sheli karirrra. Mɔ̀ɔ fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛnri ma yo
pe yinnɛ tipele li purɔ peli wɔ wi ni, pee ya.»
19 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wele, ye yɛn leele mbele pe yɛn mba-
tagambala! Wagati jori mi daga mbe pye ye ni naa? Wagati jori mi daga
mbe ye kala li kun na yɛɛ ni? Ye pyɔ wi lɛ ye pan wi ni na kan!»
20 A pè suu lɛ ma saa wi kan wi yeri. Naa yinnɛ tipele làa kaa Zhezu
wi yan, a lì si pyɔ wi yangara ŋgbanga. A wì si to le tara nɛɛ koŋgi, a
ŋgbɔrɔgɔ nɛɛ yinrigi wa wi yɔn. 21 A Zhezu wì si pyɔ wi to wi yewe ma yo
fɔ: «Kùu ta ma lɛ wagati wiwiin?»
A tofɔ wì sho fɔ: «Ma lɛ wi puwɛn pi ni. 22 Sanga lɛgɛrɛ ni, ki yinnɛ
tipele li maa jan wa kasɔn konaa tɔnmɔ pi ni na jaa mboo gbo. Na kaa
pye ma mbe ya kala la pye, we yinriwɛ ta, ma we saga!»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ, a mà sho fɔ: ‹Na ma mbe ya?›
Lere ŋa fuun ka taga na na, kala li ni fuun li mbe ya pye mboo kan.»
24 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pyɔ wi to wì si gbele ŋgbanga, ma yo
fɔ: «Mì taga ma na, ki kala na, na saga mala mbatagawa pi kɔ na ni.»

---

[d] **9.12:** Mala 3.23 [e] **9.12:** Yuuro 22.8 [f] **9.13:** Mati 11.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Naa Zhezu wìla kaa janwa wi yan wila gbinri na paan pe kɔrɔgɔ, a wì
si gbanla yinnɛ tipele li na, ma yo fɔ: «Mboro yinnɛ tipele bombo nuŋgbojili
ŋa yɛɛn, mila ki yuun ma kan, wɔ wa ki pyɔ ŋa wi ni, maga ka ye wi ni naa
fyew.»
26 Kona, a yinnɛ tipele lì si gbele ŋgbanga ma pyɔ wi yangara ŋgbanga,
mɛɛ wɔ wi ni. A pyɔ wì si cɛn ndɛɛ wi ku, fɔ a lelɛgɛrɛ na yuun: «Wì ku,
wì ku.» 27 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na maa yirige, a wì si yiri
ma yere.
28 Naa Zhezu wìla kaa ye wa go, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa wi yewe pe
yɛ, ma yo fɔ: «Yiŋgi na wee si ya mbege yinnɛ tipele na li purɔ?»
29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko yinnɛ tipele cɛnlɛ na yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ po pi ma ya ma lo purɔ mali wɔ.»

Zhezu wìla wi kunwɔ
naa wi yɛnmɛ wogo ki yo naa
(Mati 17.22-23; Luki 9.43b-45)

30 A pè si yiri wa ki laga ki na, ma Galile tara ti pari ma kari. Zhezu wi
sila pye na jaa leele poo saga jɛn. 31 Katugu wìla pye naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nari.
Wìla pye na pe piin fɔ: «Pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ poo
gbo. Wiga ku ki piliye taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»
32 Ɛɛn fɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki sɛnrɛ ti kɔrɔ jɛn, a pè si fyɛ pe suu yewe.

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ?
(Mati 18.1-5; Luki 9.46-48)

33 A pè si saa gbɔn wa Kapɛrinawu. Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu wì suu
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi sɛnrɛ yè pye na yuun na wa konɔ?»
34 A pè si pyeri, katugu pàa pye na kendige woo pe yɛɛ ni wa konɔ, mbe
ta mbe ŋa wi yɛn pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn. 35 Kona, a Zhezu wì si cɛn, mɛɛ
pe yeri ma yo fɔ: «Lere ŋa kaa jaa mbe pye koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ
pye pe ni fuun puŋgofɔ konaa pe ni fuun tunmbyee!»
36 A wì si pyɔ jɛɛ wa lɛ maa yerege le pe sɔgɔwɔ. Naa wìla kaa wi lɛ
wa wi kɛyɛn yi ni, a wì si pe pye fɔ: 37 «Lere ŋa fuun ka ki pyɔ ŋa wi si
wa yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka
silan yigi jɛŋgɛ, kona, mi ma ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun wo
ki fɔ wi yigi jɛŋgɛ.»

Ye woro ma ŋa mbɛn,
wo yɛn ye lejɛnŋɛ
(Luki 9.49-50)

38 Kona, a Zhan wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wè lere wa yan wila
yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki na, wòo pye ma
yo wiga kaa ki piin, katugu wi woro we ni.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa yɛgɛ kɔn mbe yo wi kaa ki piin,
katugu lere se ya kafɔnnɔ pye na mɛgɛ ki na, mbe koro le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni mbaa sɛnpere yuun na na. 40 Ki kala na, lere ŋa woro we
mbɛnfɔ, wo yɛn we lejɛnŋɛ! 41 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere
ŋa fuun ka tɔnmɔ jɛnɛ yɛnlɛ kan ye yeri ye wɔ, katugu ye yɛn *Kirisi wi
woolo, wo yaa kaa tɔnli wi ta.»

Maga ka lere fanla mboo le kapege
(Mati 18.6-9; Luki 17.1-2)

42 «Ki piile tunmɔmbɔlɔ mbele pè taga na na, lere ŋa fuun ka ti wa ka
kapege pye, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi
ni, ko mbe mbɔnrɔ wi na. 43 Na kaa pye ma kɛɛ ko ki yaa ti mɛɛ kapege pye,
ki kɔn maga wɔ wa. Ma koro kɛɛ nuŋgbafɔ, ma sa ye wa yinwege jɛŋgɛ ki
ni, ko mbɔnrɔ ma na ma koro ma kɛyɛn shyɛn yi ni, ma kari wa jaganama,
wa kasɔn ŋga ki se figi ko ni. 44 [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa wire
ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi fyew.] 45 Na kaa pye ma jele lo li yaa ti
mɛɛ kapege pye, li kɔn ma li wɔ wa. Ma koro jele nuŋgbafɔ, ma sa ye wa
yinwege jɛŋgɛ ki ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma jegele shyɛn ke ni, pe
sɔɔn wa wa jaganama wi ni ko na. 46 [Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda ti maa
wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi fyew.] 47 Na kaa pye ma yɛnlɛ lo li
yaa ti mɛɛ kapege pye, li logori mali wɔ wa. Ma koro yɛnlɛ nuŋgba ma ye
wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, ko mbɔnrɔ ma na, ma koro ma yɛngɛlɛ shyɛn
ke ni, pe sɔɔn wa wa jaganama wi ni ko na. 48 Wa ki laga ki na, fyɛnrɛ nda
ti maa wire ti kaa ti se ku, ki kasɔn ki se si figi fyew[g]. 49 Katugu kasɔn ki
yaa ka pye lere pyew wi na paa yɛgɛ ŋga na pe ma kɔ le yaakara[h].

50 «Kɔ wi yɛn ma yɔn. Ɛɛn fɔ, na kɔ wi tanwa piga wɔ[i] wi ni, yiŋgi ye
mbe ya pye wii tanla naa? Ki daga kɔ mbe pye yoro jate ye ni. Ye pye
yɛyinŋge na ye yɛɛ ni.»

ZHEZU WI TANGALA MBE KARI WA ZHERUZALƐMU
10.1-52

Nagawa sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo pɔrɔgɔ ki jɔgɔwɔ wogo ki na
(Mati 19.1-12; Luki 16.18)

10 1 A Zhezu wì si yiri le ki laga ki na, mɛɛ kari wa Zhude tara,
konaa wa Zhuridɛn gbaan wi puŋgo na. A janwa gbɔlɔ là si pan
ma gbogolo wa wi tanla naa. A wi nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, paa
yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we.

---

g **9.48:** Eza 66.24 h **9.49:** Levi 2.13 i **9.50:** Mati 5.13; Luki 14.34-35

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 A *__Fariziye__ pèle si pan maa yewe mboo wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ:
«Ki daga naŋa wuu jɔ wi je le?»
3 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi Moyisi wìla naga ye na ma
yo yaa piin?»
4 A pè sho fɔ: «Moyisi wìla ki konɔ kan ma yo naŋa wi jɛlɛ jegesɛwɛ kɔn
wuu kan wi jɔ wi yeri, wii jɛn wuu je[j].»
5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kotoŋgbanga ko kìla ti Moyisi wìla
ki ŋgasele li kan ye yeri. 6 Ɛɛn fɔ, maga lɛ wa dunruya wi lɛsaga ki na,
Yɛnŋɛlɛ làa pe gbegele naŋa naa jɛlɛ. 7 *Ko kì ti naŋa wi yaa ka laga wi
to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na.* 8 *Kona, pe shyɛn pe yaa pye
wire nuŋgba.* Ki ka pye ma, pe woro leele shyɛn naa, ɛɛn fɔ, pe yɛn wire
nuŋgba[k]. 9 Ki kala na, yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye nuŋgba, lere ka kaga laga
ki yɛɛ na.»
10 Naa pàa kaa ye wa go, a Zhezu wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pè suu yewe naa ki
sɛnrɛ ti ni. 11 A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa fuun kaa jɔ je mbe wa yɛgɛ pɔri
naa, kona, jataga wi yɛn na piin. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, 12 jɛlɛ ŋa
fuun kaa pɔlɔ je mbe pɔri naŋa wa yɛgɛ yeri, kona, nandara wi yɛn na
piin.»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na
(Mati 19.13-15; Luki 18.15-17)

13 Kona, a leele pèle si pan piile tunmɔmbɔlɔ pele ni Zhezu wi kɔrɔgɔ,
jaŋgo wi jiri pe na wi duwaw pe na. Ɛɛn fɔ, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si gbanla
pe na. 14 Naa Zhezu wìla kaa ki yan ma, a kì suu mbɛn. A wì suu fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa paan na kɔrɔgɔ, yaga
ka pe yɛgɛ kɔn, katugu mbele pe yɛn paa pe yɛn, *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi
yɛn poro woo. 15 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere ŋa si yɛnlɛ
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi na paa pyɔ yɛn, ko fɔ wo se ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni fyew.»
16 Ko puŋgo na, a wi nɛɛ piile pe gboni, nɛɛ kɛyɛn tari pe na nuŋgba
nuŋgba na duwaw pe na.

Lefɔnŋɔ penjagbɔrɔ fɔ wa sɛnrɛ
(Mati 19.16-30; Luki 18.18-30)

17 Naa Zhezu wìla kaa konɔ li lɛ na kee, a naŋa wà si fe ma saa
kanŋguuro kan wi nɔgɔ, mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ jɛnŋɛ, yiŋgi
mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»
18 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ na yinri jɛnŋɛ? Lere woro
jɛnŋɛ ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe! 19 Ma si yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke

---

[j] **10.4:** Dete 24.1 [k] **10.7-8:** Zhenɛ 2.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

jɛn, ke ŋgele: *Maga ka lere gbo, maga ka jataga pye, maga ka yu, maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga lere na, maga ka lere fanla mbe li, ta ma to naa ma nɔ pe gbogo.»*[1]

20 A naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We Nagafɔ, mì ko ŋgasegele koro ke ni fuun koro lɛ na tanri ke na, maga lɛ na puwɛn pi ni.»

21 A Zhezu wì suu wele ndanlawa ni, mɛɛ wi pye fɔ: «Yaraga nuŋgba kɔ̀ɔn yaga. Kari ma sɔɔn kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na, mɛɛ pan ma taga na na. Kona, ma yaa ka kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»

22 Ɛɛn fɔ, naa naŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wi jatere wì si piri wi na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari yɛsanga ni, katugu penjagbɔrɔ la pye wi yeri.

23 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ mbele pàa pye maa maga pe pye fɔ: «Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ.»

24 A kì sɛnrɛ ti suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pari fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì sho naa fɔ: «Na piile, mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni, ki yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ. 25 Kaselege ko na, yɔngɔmɛ mbe toro mɛshɛli wele, ko tanla ma wɛ penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ko na.»

26 Kona, a kì si fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pari naa ma serege. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka shɔ okɛ?» 27 A Zhezu wì si pe wele, mɛɛ yo fɔ: «Leele poro yɛgɛ na ki se ya pye, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo mbe ya mbege pye, katugu Yɛnŋɛlɛ li mbe ya kala li ni fuun li pye.»

28 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Wele! Wè we yaara ti ni fuun ti yaga wa, ma taga ma na, ki yaa ka pye mɛlɛ?»

29 A Zhezu wì sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere ŋa fuun kaa go, naa wi nɔsepiile nambala, naa wi nɔsepiile jɛɛlɛ, naa wi nɔ, naa wi to, naa wi piile, naa wi kɛɛrɛ ti yaga na kala na konaa Sɛntanra ti kala na, 30 wi yaa yinrɛ naa nɔsepiile nambala, naa nɔsepiile jɛɛlɛ, naa nɛɛlɛ, naa piile, naa kɛɛrɛ ti yɔngɔ cɛnmɛ cɛnmɛ ta laga ki dunruya ŋa wi ni. Wi yaa si jɔlɔgɔ ta fun. Wa wagati ŋa wila paan wi ni, wi yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki ta. 31 Ɛɛn fɔ, mbele pe yɛn koŋgbanmbala pe lɛgɛrɛ yaa ka pye puŋgofɛnnɛ, mbele pe yɛn puŋgofɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yaa ka pye koŋgbanmbala.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun, ki taanri wogo ko layi ŋga
(Mati 20.17-19; Luki 18.31-34)

32 Naa pàa kaa konɔ li lɛ na kee wa Zheruzalɛmu, a Zhezu wì si keli pe yɛgɛ na tanri. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jatere wìla piri pe na. Leele mbele

[1] **10.19:** Ɛki 20.12-17; Dete 5.16-20; Ɔrɔmu 13.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pàa taga pe puŋgo na, pàa pye na fyɛ. A Zhezu wì si nuru maa fɔrɔgɔ-fɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri kanŋgaga na, nɛɛ ŋga ki yaa sa pye wi na wa Zheruzalɛmu ki yɛgɛ yuun pe kan. 33 Wìla pe pye fɔ: «Ye wele, we mbele waa kee wa Zheruzalɛmu. Pe yaa sa *__Lere wi Pinambyɔ__ wi le *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe kɛɛ. Pe yaa kiti kɔn wi na mbe yo poo gbo. Pe yaa kaa le *__mbele pee shɛri__ pe kɛɛ. 34 Pe yaa ka tɛgɛ wi na, mbe cɛnrɛ surugu wi na, mboo gbɔn sapige ni, mbe suu gbo. Ɛɛn fɔ, ki pilige taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.»

Zhaki naa Zhan paa yaraga ka yɛnri
(Mati 20.20-28)

35 Kona, Zebede pinambiile shyɛn, Zhaki naa Zhan, a poro si fulo Zhezu wi tanla ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ŋga waa yɛnri ma yeri, waa jaa maga kan we yeri.» 36 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ye kan?»

37 A pè suu pye fɔ: «Na maga ka pye wa ma gbɔgɔwɔ pi ni sanga ŋa ni, ma yere ki na we cɛn wa ma tanla. Nuŋgba mbe cɛn ma kalige kɛɛ ki na, sanŋa wi cɛn ma kamɛŋgɛ kɛɛ ki na.»

38 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga yaa yɛnri, ye sigi jɛn! Jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na mi yaa wɔ[m] wa li ni, ye mbe ya wɔ wa li ni le? Nakoma mi yaa *__batize__ yɛgɛ ŋga na, ye mbe ya mbe batize ma le?»

39 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We mbe ya.» A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma kaselege, fɔ mi yaa wɔ wɔjɛnnɛ na ni, ye yaa wɔ wa li ni. Mi yaa batize yɛgɛ ŋga na, ye yaa ka batize ma fun. 40 Ɛɛn fɔ, wa mbe cɛn na kalige kɛɛ ki na, konaa wa mbe cɛn na kamɛŋgɛ kɛɛ ki na, mi ma mi daga mbe ko konɔ lo kan ye yeri. Ki cɛnsara Yɛnŋɛlɛ lìri gbegele mbele kan, poro pe yaa ka cɛn wa.»

41 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ sanmbala pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo ma, a ki nɛɛ pe yaa Zhaki naa Zhan pe kala na. 42 A Zhezu wì si pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbele pe maa jate teele tara woolo pe go na, pe ma cɛn pe go na ma pe yigi pe fanŋga ki ni. Pe legbɔɔlɔ pe maa pe fanŋga ki nari pe na. 43 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ŋa fuun kaa jaa mbe pye ye ni fuun legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun tunmbyee. 44 Ŋa kaa jaa mbe pye ye ni fuun koŋgbanŋa, wi daga mboo yɛɛ pye ye ni fuun kulo. 45 Katugu Lere wi Pinambyɔ wii pan leele poro mbaa tunŋgo piin wi kan, ɛɛn fɔ, wì pan mbe tunŋgo pye leele pe kan, mboo yinwege ki kan ki pye lelɛgɛrɛ go shɔsara.»

---

[m] 10.38: Mbe wɔ wa jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ li ni, konaa mbe batɛmu ŋa ta, ko ki yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi yaa jɔlɔ mbe ku we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla fyɔɔn Baritime wi sagala
(Mati 20.29-34; Luki 18.35-43)

46 Kona, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si ye wa Zheriko ca
ki ni. Naa paa kaa na yinrigi wa ca nawa na kee, a janwa gbɔlɔ là si taga
pe na. Wa konɔ na pàa lɛ li yɔn na, fyɔɔn wà la pye ma cɛn wa na yaara
yɛnri. Time pinambyɔ lawi, pàa pye naa yinri Baritime. 47 Naa Baritime
wìla kaa ki logo ma yo Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wila paan, a wi nɛɛ
gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, *__Davidi setirige pyɔ__, na yinriwɛ ta!»
48 A lelɛgɛrɛ nɛɛ gbanla wi na ma yo wi pyeri. Kona, a wì si gbele
ŋgbanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na, ma yo fɔ: «Davidi setirige pyɔ, na
yinriwɛ ta!»
49 A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoo yeri wa na kan.»
A pè si fyɔɔn wi yeri ma suu pye fɔ: «Ma jatere wi wa nuŋgba, yiri, wila
ma yinri!»
50 A Baritime wì suu derigbɔgɔ ki wɔ maga wa le tara, mɛɛ yew ma kan
wi tɔɔrɔ ti na, mɛɛ kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. 51 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi
maa jaa mbe pye ma kan?»
A wì sho fɔ: «We Nagafɔ, ki pye mbaa yaan naa fɔnŋgɔ!»
52 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a wi nɛɛ yaan. A
wì si taga Zhezu wi na wa konɔ nɛɛ kee.

ZHEZU WI TUNƗGO WA ZHERUZALƐMU CA
11–13

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu ca
(Mati 21.1-11; Luki 19.28-40; Zhan 12.12-19)

11 1 Naa pàa kaa yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni, ma gbɔn Betifazhe naa
Betani cara ti na, ma wa wa Oliviye tire yanwiga ki yeri, a Zhezu
wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ shyɛn tun, ma yo fɔ: 2 «Yaa kee wa ca ŋga wa ye yɛgɛ
ki ni. Ye yesaga wa ca, ye yaa sofile pyɔ wa yan pòo pɔ le, malɛ lere fa
lugu wi na. Yoo sanga ye pan wi ni na kan. 3 Na lere wa ka ye yewe mbe
yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ ko piin yɛɛn?› Yoo pye fɔ: ‹Wi kala yɛn *__we Fɔ__ wi
na. Wi yaa si sɔngɔrɔ mbe pan wi ni fɔɔnfɔɔn ŋga!› »
4 A pè si kari, mɛɛ saa sofile pyɔ wi yan pòo pɔ go ka yɔn na, le konɔ
yɔn ki tanla. A pè suu sanga. 5 Leele mbele pàa pye le, a pèle si pe yewe
ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ sofile pyɔ ŋa wi sangala?»
6 Ŋga Zhezu wìla yo pe kan, a pè sigi yo, a leele pè si yere ki na. 7 A pè
si sofile pyɔ wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mari taga sofile wi na. A Zhezu wì si lugu ma cɛn wi na. 8 Lelɛgɛrɛ la pe
derigbɔrɔ wɔ mari jan wa konɔ. A pele nɛɛ tige wɛrɛ kɔɔn wa yan nari
jaan wa konɔ naga nari fɔ paa wi gbogo. 9 Leele mbele pàa pye Zhezu
wi yɛgɛ, konaa mbele pàa pye wi puŋgo na, pàa pye na jɔrɔgi na yuun
fɔ: «*[*]**Ozanna**! *Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi*
na![n] 10 Yɛnŋɛlɛ sa duwaw *[*]**wunluwɔ** mba pila paan pi na, we tɛlɛ Davidi
wunluwɔ we! Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni
fuun ti go na we!»

11 A Zhezu wì si ye wa Zheruzalɛmu ca, mɛɛ kari wa *[*]**shɛrigo gbɔgɔ** ki
ni. Yaara nda fuun tìla pye wa, a wì si ti ni fuun ti welewele ma saa ti kɔ.
Naa wìla kaa wagati wi yan wì jerege, a wì si sɔngɔrɔ wa Betani, wo naa
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni.

Zhezu wìla tige ka daŋga pege yinri figiye
(Mati 21.18-19)

12 Ki goto pinliwɛ pi ni, naa pàa kaa yiri wa Betani na kee, a fuŋgo si
Zhezu wi yigi. 13 A wì si *[*]**figiye** tige ka yan wa lege. Wɛrɛ la pye ki na.
A wì si kari ma saa ki wele maga yan ndɛɛ wi yaa pire yan ki na. Ɛɛn
fɔ, naa wìla kaa yɔngɔ wa ki tanla, wii pire yan ki na, ndɛɛ ki wɛrɛ to,
katugu ki sɛsanga wi sila gbɔn. 14 Kona, a Zhezu wì si tige ki pye fɔ: «Lere
ka kɔɔn pyɔ wa ka naa fyew.»

A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pège sɛnrɛ ti logo.

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ
(Mati 21.12-17; Luki 19.45-48; Zhan 2.13-22)

15 Naa pàa kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a Zhezu wì si saa ye wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni. Leele mbele pàa pye wa na pɛrɛ konaa mbele pàa pye na
loo, a wi nɛɛ pe puro na pe yinrigi. Wìla penjara surufɛnnɛ pe tabali-
ye pe jaanri naa ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ pe jɔnrɔ ti ni. 16 Kona, a wì si je
wii yɛnlɛ lere wa mbe yaraga ka lɛ mbe toro ki ni naa wa shɛrigo gbɔgɔ
ki nawa. 17 A wi nɛɛ pe nari na yuun fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Na go pe yaa kaa ki yinri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke*
Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.›[o] Ɛɛn fɔ, a yoro si pan naga piin yoolo[p] larasaga!»

18 *[*]**Saraga wɔfɛnnɛ teele** poro naa *[*]**lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ** pe ni, naa pàa
kaa ki wogo ki logo, a pe nɛɛ pyelɔmɔ jaa mbe Zhezu wi gbo. Ɛɛn fɔ, pàa
pye na fyɛ wi yɛgɛ, katugu wi nagawa sɛnrɛ tìla janwa wi ni fuun wi pari
fɔ jeŋgɛ.

19 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pè si yiri
wa ca mɛɛ kari.

---

[n] **11.9:** Yuuro 118.25-26 [o] **11.17:** Eza 56.7 [p] **11.17:** Zhere 7.11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla para figiye tige ŋga kìla waga ki sɛnrɛ na
(Mati 21.20-22)

20 Ki goto yirifaga ki na, naa paa kaa na toro, a pè si figiye tige ki yan
kì waga fɔ ma saa gbɔn wa ki ninde ti na. 21 A Pyɛri wì si nawa to sɛnrɛ
nda Zhezu wìla yo ti na, mɛɛ wi pye fɔ: «Wele, we Nagafɔ! Figiye tige ŋga
mà daŋga, kì waga pew!»
22 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye taga Yɛnŋɛlɛ li na! 23 Kaselege
ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kaga yo ki yanwiga ŋga ki kan mbe
yo fɔ: ‹Yiri lagamɛ, ma sa to wa kɔgɔje wi ni›, na ki woro naa kɔɔn shyɛn wa
wi kotogo na, na wi ka taga ki na mbe yo ŋga wila yuun ki yaa pye, pa ki yaa
pye wi kan da. 24 Ki kala na, mila ki yuun ye kan fɔ: Yaga yaraga ŋga fuun
yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye taga ki na fɔ yege ta makɔ, pa ye yaa ki ta. 25 Na yaga
yiri mbe yere mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sanga o sanga, na kiga yala lere wa kapege
pye ye na, yege kala yaga wi na le ki laga ki na, jaŋgo ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na,
wi ye kapere ti kala yaga ye na fun. 26 [Ɛɛn fɔ, na ye sigi fɔ wi kapege ki kala
yaga wi na, ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi se ye kapere ti kala yaga ye na fun.]»

Zhezu wi fanŋga kì yiri se
(Mati 21.23-27; Luki 20.1-8)

27 A pè si kari naa wa Zheruzalɛmu. Naa Zhezu wìla kaa ye wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni na yanriyanri, a saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ
poro naa *__Zhufuye__ *__lelɛɛlɛ__ pe ni, pè si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ. 28 A pè suu
yewe ma yo fɔ: «Kagala ŋgele maa piin yɛɛn, maa ke piin yiŋgi fanŋga ni?
Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»
29 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yaa ye yewe kala nuŋgba
ni, na yaga li kɔrɔ wi yo mbanla kan, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga
fanŋga ni, pa mi yaa ki yo mbe ye kan. 30 Yɛnŋɛlɛ lo làa Zhan wi torogo
wi pan wila *__batɛmu__ wi piin lee leele poro la wɛlɛ? Ye ka yo yanla kan.»
31 A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga ki yo mbe yo fɔ:
‹Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo›, pa wi yaa we yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yee si taga
wi sɛnyoro ti na?› 32 Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: ‹Leele poro pàa wi torogo...› »
Pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ, katugu leele pe ni fuun pàa pye na Zhan
jate *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ jɛnŋɛ.
33 Kona, a pè si Zhezu wi yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee jɛn.» A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Ɛɛn mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo mbe ye kan.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ
(Mati 21.33-46; Luki 20.9-19)

12 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ yomiyɛgɛlɛ waa pe kan na yuun
fɔ: «Naŋa wà la *__ɛrɛzɛn__ tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ mbogo wa mari maga,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma si wege wɔ ma ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki gbegele wa, mɛɛ sanŋgazo kan kɛrɛ ti sigewe pi kala na. Kona, a wì si kɛrɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na pe kaa tawa pi kan wi yeri, mɛɛ kari taleere ta ni.
2 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wa torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri ma yo wi saa tawa pi shɔ wi kan. 3 A pè si tunmbyee wi yigi maa gbɔn, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara. 4 A kɛrɛfɔ wì suu tunmbyee wa torogo naa wa pe yeri. A pè si wo gbɔn wi go ki na maa wɛlɛgɛ, mɛɛ wi tɛgɛlɛ fɔ jɛŋgɛ. 5 A wì si nuru ma wa torogo naa wa pe yeri. A pè si wo gbo. Ko puŋgo na, a wì si pele torogo wa naa lɛgɛrɛ. A pè pele gbɔn, ma pele gbo pe ni. 6 A kì si koro kɛrɛfɔ wi pinambyɔ nuŋgba ŋa wùu ndanla jɛŋgɛ wo. A wì si wo torogo pe ni fuun pe puŋgo na, ma yo fɔ: ‹Pe yaa sa fɛrɛ ta na Pinambyɔ wo kan.› 7 Ɛɛn fɔ, a ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pè sigi yo pe yɛɛ kan fɔ: ‹Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we, ye pan woo gbo, pa kɛrɛ ti yaa koro we kan!› 8 A pè suu yigi maa gbo, mɛɛ saa wi wa wa ɛrɛzɛn kɛrɛ ti puŋgo na.»

9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wo nawa, yiŋgi kɛrɛfɔ wi yaa pye? Wi yaa pan mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe gbo mbe kɛrɛ ti kan pele yeri.
10 Mì yo ki sɛnrɛ nda yèri kara jate wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni? Ti nda fɔ:

Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye.
11 *Pa ko wogo ŋga ko yiri wa we* *__Fɔ__ *wi yeri,*
a kì pye kagbɔgɔ we yɛgɛ na!»[ɳ]

12 Zhezu wì kaa ko sɛnrɛ to yo ma kɔ, a *__Zhufuye__ *__lelɛɛlɛ__ pe nɛɛ wi lagajaa mboo yigi, katugu pàa ki jɛn ma yo wìla ki yomiyɛlɛ li wa poro na. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ. Kì kaa pye ma, a pè suu yaga mɛɛ kari.

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri
(Mati 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Kona, a pè si *__Fariziye__ poro naa leele mbele pàa taga *__Erɔdi__ wi na pele torogo wa Zhezu wi yeri, pe ta pe saa yigi wo jate wi yɔn sɛnrɛ ti na. 14 A pè si saa wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wège jɛn ma yo kaselege ko ma maa yuun. Maa la fyɛ lere yɛgɛ, katugu maa lere wɔ lere ni. Ɛɛn fɔ, ma maa Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na kaselege ni. Ki kala na, ki daga waa Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wi nizara wi woo le? Waa wi woo lee waga kaa wi woo?»

15 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla ki jɛn ma yo kopiire pàa pye na piin. A wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ na waa na wele? Ye warifuwe pyɔ nuŋgba kan na yeri mboo wele.»

ɳ **12.10-11:** Yuuro 118.22-23; Eza 28.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 A pè si pan nuŋgba ni wi kan. A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambɔ foto
naa ambɔ yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» A pè suu pye fɔ: «*Sesari woro ri.»
17 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlumbolo to
wi yeri, yege kan wi yeri, ye ŋga ki daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li yeri ki kan li
yeri.»
A ko si pe pari fɔ jɛŋgɛ.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 A *Sadusiye pèle si pan Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe
se ka yɛn mbe yiri[r]. A pè suu yewe ma yo fɔ: 19 «We Nagafɔ, Moyisi wìla
ki yɔnlɔgɔ maga yaga laga we kan ma yo: ‹*Na naŋa wa ndɔ ka ku mboo jɔ
yaga, na pee pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi piile se wi na wi ndɔ
ŋa wì ku wi kan.*›[s] 20 Ma si yala, nɔsepiile nambala kɔlɔshyɛn la pye laga.
A koŋgbanŋa wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se. A naŋa wì si ku maa jɔ wi yaga.
21 A shyɛn fɔ wìgi jɛlɛ wi pɔri, ma ku wii pyɔ se. A ki kala nuŋgba lì pye
taanri fɔ wi na fun. 22 A pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pège jɛlɛ wi pɔri, ma ku,
wa si pyɔ se wi na. Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si kaa ku fun. 23 Na kuulo yɛn-
pilige kiga ka gbɔn, na paga yɛn, jɛlɛ wi yaa ka pye wiwiin woo pe ni,
naa pe ni fuun pòo pɔri we?»
24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè puŋgo, katugu yee Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ
wi jɛn. Yee si Yɛnŋɛlɛ li yawa pi jɛn fun. 25 Kuulo na paga ka yɛn sanga ŋa
ni, nambala naa jɛɛlɛ pe se kaa pɔrɔgɔ piin pe yɛɛ ni[t]. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka
pye wa yɛnŋɛlɛ na paa *mɛrɛgɛye pe yɛn. 26 Kuulo pe yɛnmɛ wogo ko na,
mì yo yege kara wa Moyisi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga yan, wa laga
ŋga ki yɛn na para wuuro tipile li sɛnrɛ na we! Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa ma
Moyisi wi kan, ma yo fɔ: ‹*Mi yɛn Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ,
konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ.*›[u] 27 Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn
weele poro Yɛnŋɛlɛ[v]. Yè puŋgo fɔ ma lali.»

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na
(Mati 22.34-41; Luki 10.25-28)

28 Kendige ŋga pàa pye na woo pe yɛɛ ni, *lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wà laga
sɛnrɛ ti logo. Naa wìla kaa ki yan Zhezu wìla Sadusiye pe yɔn sogo jɛŋgɛ,
a wì si fulo wa wi tanla, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ ŋgasele liliin lì
gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na?»

---

[r] **12.18:** Kapye 23.8 [s] **12.19:** Dete 25.5-6 [t] **12.25:** Mati 22.30 [u] **12.26:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go shɔfɔ; Ɛki 3.6. [v] **12.27:** Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «*Ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ ke ni fuun na li na:*
‹[*]**Izirayɛli** *woolo, yaa nuru! We Fɔ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn we Fɔ we.* 30 *Ma Fɔ*
Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun
ni, naa ma jatere wi ni fuun ni, konaa ma fanŋga ki ni fuun ni.›[w] 31 Li shyɛn
wolo li na fɔ: *‹Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ*
yɛɛ ndanla we.›[x] Ŋgasele la woro wa naa ma gbɔgɔ ma wɛ koro shyɛn ŋgele
koro na.» 32 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wì sho fɔ: «Ki yɛn ma yɔn Nagafɔ! Ŋga
mà yo, ki yɛn kaselege; katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn li nuŋgba to. Yɛnŋɛlɛ la woro
wa naa lo puŋgo na. 33 Yɛnŋɛlɛ lɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa
ma jatere wi ni fuun ni, naa ma fanŋga ki ni fuun ni, konaa ma lewee yɛnlɛ
wɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla, ko gbɔgɔ ma wɛ [*]**saara sogo-**
woro to naa saara cɛnlɛ nda fuun pe maa woo Yɛnŋɛlɛ yeri ti na.»
34 Naa Zhezu wìla kaa lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wi yan wùu sɛnrɛ ti yo tijinliwɛ
ni, a wì suu pye fɔ: «Mɛɛ lali [*]**Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ** pi ni.»
Kona, lere sila soro mboo yewe naa.

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re
(Mati 22.41-46; Luki 20.41-44)

35 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla kaa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
ni wa [*]**shɛrigo gbɔgɔ** ki ni, a wì si pe yewe ma yo fɔ: «Mɛlɛ lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ pe si ya ma yo fɔ [*]**Kirisi** wi yɛn [*]**Davidi wi setirige pyɔ**? 36 Ma
si yala, Davidi wo jate, wìla ki yo Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na, fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga,
mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.[y]

37 «Davidi jate wo maa Kirisi wi yinri wi Fɔ, mɛlɛ wii ya wi pye wi
setirige pyɔ?»

Zhezu wìla janwa wi yɛri ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni
(Mati 23.1-36; Luki 20.45-47)

Janwa gbɔlɔ làa pye na nuru Zhezu wi yeri nayinmɛ ni. 38 A wi nɛɛ pe
nari na yuun fɔ: «Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni. Ki yɛn
ma pe ndanla paa derigbɔrɔ ti nii paa yanri, konaa paa pe shari gbɔgɔwɔ
sharaga ni wa katoro ti ni. 39 Wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ nda ti ma pye
wa yɛgɛ, konaa liwɛn gbɔɔ na, cɛnsara tiyɔnrɔ to ti ma pe ndanla mbaa
cɛɛn ti na. 40 Pe maa naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo pe yeri, ma saa na
Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, mbe ta mbege naga fɔ pe yɛn ma sin. Pe jɔlɔgɔ ki
yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ lere pyew wogo na.»

---

[w] **12.30:** Dete 6.4-5 [x] **12.31:** Levi 19.18 [y] **12.36:** Yuuro 110.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wi penjara kanwa Yɛnŋɛlɛ li yeri
(Luki 21.1-4)

41 Kona, a Zhezu wì si saa cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ yarikanra kɛsu wi
yɛsinmɛ na. Leele pàa pye na pe penjara ti nii wa kɛsu wi ni yɛgɛ ŋga na,
a wi nɛɛ ki wele. Penjagbɔrɔ fɛnnɛ lɛgɛrɛ la pye na penjalɛgɛrɛ nii wa kɛsu
wi ni. 42 A naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wà si pan fun, ma tama shyɛn le wa. Ti sila
warikele walaga bɔ. 43 A Zhezu wì suu *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ:
«Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, penjara nda ki naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ
ŋa wì le wa kɛsu wi ni, tì gbɔgɔ ma wɛ mbele fuun pè pe woro le wa ti na.
44 Katugu jɛɛnnjɛnri pe ni fuun pè wɔwɔ wa pe penjagbɔrɔ ti ni ma kan. Ma
si yala, ki naŋgunjɔ ŋa wo naa wi fyɔnwɔ pi ni fuun, wi penjara nda fuun ti
yɛn wi yeri, nda fuun wi daga mbaa wi yɛɛ baro, tori nda wì saa le wa.»

Zhezu wìla shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔwɔ po naa dunruya kɔpilige ti sɛnrɛ yo
(Mati 24.1-14; Luki 21.5-19)

13 1 Naa Zhezu wila kaa na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wi
*fɔrɔgɔfɛnnɛ wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ nda to
naa yuŋgbɔgɔ ŋga ki kanlɔmɔ pi wele! Ki yɔn dɛ.» 2 A Zhezu wì suu yɔn
sogo ma yo fɔ: «Ki yuŋgbɔrɔ nda, ma yɛgɛ yɛn ti na? Sinndɛlɛgɛ ka se ka
koro ka go na laga, pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»

3 A Zhezu wì si saa cɛn wa Oliviye tire yanwiga ki na, wa shɛrigo gbɔgɔ
ki yɛgɛ. A Pyɛri, naa Zhaki, naa Zhan konaa Andire pè si saa wi yewe pe
yɛ, 4 ma yo fɔ: «Ki yo we kan, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin? Na
ki kagala ke ni fuun ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki
naga we na?»

5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka
ka ye fanla mbe ye puŋgo. 6 Katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na,
mbe yo poro pe yɛn *Kirisi we. Pe yaa ka lelɛgɛrɛ fanla mbe pe puŋgo.
7 Na yaga kaa malaga ki sɛnrɛ nuru, mbaa malaga ki tinmɛ taa sanga ŋa
ni, yaga kaa fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya
wi kɔsanga gbɛn. 8 *Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔrɔgɔ malaga
ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ.*[z] Tara ti yaa ka yɛgɛ
lalɛgɛrɛ na. Fuŋgo ki yaa ka to. Ko ki ni fuun ŋga ko yaa ka pye jɔlɔgɔ ki
lɛsaga, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ selara ma kaa yiri wi ni we.

9 «Yoro wo na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn; katugu pe yaa kaa ye nii kiti
kɔnfɛnnɛ pe kɛɛ, mbaa ye gbɔɔn sapire ni wa shɛriyinrɛ ti ni. Pe yaa kaa

---

[z] **13.8:** Eza 19.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kee ye ni wa gboforonɛriye poro naa wunlumbolo pe yeri na kala na,
jaŋgo ye ta ye pye na sɛrɛfɛnnɛ wa pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. 10 Ki daga Yɛnŋɛlɛ li
Sɛntanra to mbe keli ti yari cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan gbɛn. 11 Na paga ka
ye yigi mbaa kee ye ni wa kiti kɔnsaga sanga ŋa ni, ye jatere wiga ka piri
ye na sɛnrɛ nda ye yaa yo to kala na. Ɛɛn fɔ, ki sanga nuŋgba wi ni, sɛnrɛ
nda ti yaa ka tigi wa ye kotogo na, ye to yo; katugu yoro ma ye yaa kaa
para. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi loli. 12 Leele pele yaa kaa pe nɔsepiile pe nii kɛɛ
pe ta pe pe gbo. Ko nuŋgba koyi teele pe yaa kaa piin pe piile pe na. Piile
pe yaa kaa yinrigi pe sevɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbaa pe kaan pe pe gbo. 13 Leele
pe ni fuun pe yaa ka ye panra na kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa fuun ka ya mbege
kun wi yɛɛ ni, fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, wo yaa ka shɔ.»

Yaritijaanga ŋga
ki maa jɔgɔwɔ piin ki sɛnrɛ
(Mati 24.15-28; Luki 21.20-24)

14 « ‹*Yaritijaanga ŋga ki maa jɔgɔwɔ pi piin*[a] ye yaa kaga yan ki yere wa
laga ŋga kii daga mbe yere we. Lere ŋa kaa ki sɛnrɛ ti kara, wiri kɔrɔ
wi jɛn! Kona, mbele pe yaa ka pye wa Zhude tara, paa fee paa kee wa
yanwira ti na. 15 Na ŋa ka pye wi go[b] naayeri, wiga ka tigi mbe ye wa go
nawa mbe yaraga ka lɛ. 16 Ŋa ka pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa ca saa deri-
gbɔgɔ ki lɛ. 17 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na
wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni. 18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, jaŋgo ki kala liga ka pye were sanga ni. 19 Katugu ki piliye yi yaa
ka pye *jɔlɔgɔ piliye. Maga lɛ Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da, ki si fa pye ali ma
pan ma gbɔn nala.*[c] Ko si se ka pye naa fyew. 20 Ki pye *__we Fɔ__ wii ja wɔ ki
piliye yi na, sɛnwee pyɔ wo wa se jɛn na shɔ. Ɛɛn fɔ, wìgi sanga wi were
leele mbele wì wɔ pe pye wi woolo poro kala na.

21 «Na lere wa ka ye pye mbe yo fɔ: ‹Ye wele, Kirisi wi yɛn lagamɛ!›
nakoma: ‹Wi yɛn wamɛ!› yaga ka taga ki na. 22 Katugu leele pele yaa ka
pan mbaa finlɛlɛ mbe yo poro pe yɛn Kirisi we, konaa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ__ yagboyoolo ni. Pe yaa kaa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin, mbe ta
mbe leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ pe puŋgo, ndɛɛ ki mbe ja ya pye we. 23 Ye
ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, mì keli ma ki ni fuun ki yo ma ye kan makɔ.»

Lere wi Pinambyɔ wi panga
shyɛn wogo ye
(Mati 24.29-31; Luki 21.25-28)

24 «Ko piliye yo ni, *ki jɔlɔgɔ ki puŋgo na, yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi.
Yeŋge ki se kaa finri naa.* 25 *Wɔnŋgɔlɔ ke yaa ka toori laga tara. Naayeri*

---

[a] **13.14:** Dani 9.27; 12.11 [b] **13.15:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. [c] **13.19:** Dani 12.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fanŋga yaara ti yaa ka yɛgɛ.[d] 26 *Kona, pe yaa* *__Lere wi Pinambyɔ__ *wi yan wila paan wa kambaara ti na* fanŋga gbɔgɔ naa gbɔgɔwɔ[e] ni. 27 Kona, wi yaa wi *__mɛrɛgɛye__ pe torogo laga tara ti go tijɛrɛ ki na, pe pan pe leele mbele wì wɔ pe gbogolo pe yɛɛ na, mbege lɛ dunruya wi go ŋga na mbe sa gbɔn wi go ŋga na.»

Figiye tige yomiyɛlɛ
(Mati 24.32-35; Luki 21.29-33)

28 «*__Figiye__ tige ki yomiyɛlɛ li yɛn na nagawa mba kaan, yoo kɔrɔ wi logo! Yaga kaga yan ki njere ti yɛn na funnu, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ. 29 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na yaga ka ki kagala ke yan kaa piin sanga ŋa ni, yege jɛn fɔ ki kala lì yɔngɔ, li yaa si pye. 30 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala[f], pe ni fuun se ka ku, na ki kagala ke ni fuun ke fa pye. 31 Naayeri wo naa tara ti ni ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.»

Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li dunruya kɔpilige ki jɛn
(Mati 24.36-44)

32 «Ɛɛn fɔ, lere wo wa sigi pilige naa ki sanga wi jɛn. Ali mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe sigi jɛn. Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ jate wi sigi jɛn, ndɛɛ na To wo nuŋgba wìgi jɛn. 33 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, ye koro yɛnmbɛlɛ, katugu ye sigi pyesanga wi jɛn. 34 Ki yaa ka pye paa naŋa wa yɛn. Wila kee ca na, mɛɛ wi go ki le wi tunmbyeele pe kɛɛ. A wì si pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe tunŋgo ki naga pe na, mɛɛ laga welefɔ wi pye ma yo wi koro yɛnŋɛ. 35 Ki kala na, ye koro yɛnmbɛlɛ, katugu gofɔ wi yaa ka pan sanga ŋa ni, ye suu jɛn. Kana ki yaa ka pye yɔnlɔkɔgɔ o, yindɛgɛ na o, ŋgopɛnɛ gbeleyɛgɛ o, pinliwɛ ni o, yee jɛn. 36 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo wiga ka pan mbe ye fo, mbe ye ta wɔnlɔwɔ na. 37 Ŋga fuun mila yuun ye kan, mila ki yuun lere pyew kan, fɔ: Ye koro yɛnmbɛlɛ!»

ZHEZU WI JƆLƆGƆ KONAA WI KUNWƆ
14–15

Pàa yɔn le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Luki 22.1-2; Zhan 11.45-53)

14 1 Kìla saa koro piliye shyɛn, pee *__Paki__ fɛti wi pye konaa *__leve fu buru fɛti__ wi ni. A *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi yigisaga jaa mboo yigi larawa mboo gbo.

---

[d] **13.24-25:** Eza 13.10; 34.4 [e] **13.26:** Dani 7.13; Mati 16.27 [f] **13.30:** Mati 24.34

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Pàa pye na yuun fɔ: «Yaga ka ti woo yigi fɛti ŋa wi nɔgɔ, jaŋgo yolɛgɛrɛ
ka ka yiri janwa wi sɔgɔwɔ.»

Jɛlɛ wà la latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn Zhezu go ki na
(Mati 26.6-13; Zhan 12.1-8)

3 Naa Zhezu wìla pye wa Betani, wa Simɔ ŋa *__yayɛnwɛ__ pìla pye wi
na wi go, a jɛlɛ wà si pan ma ye wa, ma yala wìla pye na nii. Kugbolo
là la pye wi yeri, pàa li gbegele *__Alibatiri__ sinndɛɛrɛ ni. Làa pye ma yin
latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ni, mba pàa gbegele sinmɛ mba pe
yinri nari pi piiri ni. A wì si kugbolo li yɔn ki kaw, ma latikɔrɔ wi wo wa
Zhezu wi go ki na. 4 Leele mbele pàa pye le, a ki nɛɛ pele yaa. A pe nɛɛ
yuun fɔ: Ki latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ŋa wi jɔgɔ go? 5 Pe mbe ja
ya mboo pɛrɛ warifuwe pyɔ cɛnmɛ taanri (300) na mbege penjara ti kan
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri.

A pe nɛɛ ki jɛlɛ wi sanga. 6 Ɛɛn fɔ, A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoo yaga
yɛw. Yiŋgi na ye nɛɛ wi nawa pi ŋgbanni wi na? Ŋga wì pye mala kan,
ki yɛn ma yɔn; 7 katugu fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye laga ye ni sanga pyew,
pilige ŋga ka ye ndanla, ye mbe ya kajɛŋgɛ pye mbe pe kan. Ɛɛn fɔ, mi
wo se si pye laga ye ni sanga pyew. 8 Ŋga wi mbe ya pye na kan, koyi ŋga
wì pye. Wì latikɔrɔ gbɔn na wire ti na, mala gbegele nala gboo lepilige ki
singi. 9 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, laga dunruya wi ni fuun wi
ni, pe mbe Sɛntanra ti yari laga ŋga fuun na, kala na ki jɛlɛ ŋa wì pye, pe
yaa li yɛgɛ yo wa ki laga ki na fun, jaŋgo paa nawa tuun wi na.»

Zhudasi wìla pye na jaa mbe Zhezu wi le kɛɛ
(Mati 26.14-16; Luki 22.3-6)

10 Kona, wa *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ŋa pàa pye na yinri
Zhudasi Izikariyɔti wì si kari ma saa saraga wɔfɛnnɛ teele pe yan, ma yo
wi yaa Zhezu wi le pe kɛɛ. 11 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo wi yeri ma, a pe
nawa pì si yinŋgi pe na. A pè sho pe yaa penjara kan wi yeri. Kì kaa pye
ma, a Zhudasi wi nɛɛ pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe kɛɛ.

Zhezu wìla Paki fɛti liwɛn pi li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni
(Mati 26.17-25; Luki 22.7-14,21-23; Zhan 13.21-30)

12 *__Leve__ fu buru fɛti wi pilige koŋgbanŋga ki na, ko ŋga pe mbaa *__Paki__
fɛti simbaala pe gbo ki na,[ɡ] a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo fɔ:
«Maa jaa we sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ ma kan se yeri?»

ɡ **14.12:** Ɛki 12.6-18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn tun ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca! Ye
yaa sa fili naŋa wa ni wì tɔnmɔ cɔgɔ tugo. Ye taga wi na! 14 Na wiga ka
sa ye go ŋga ni, yege yo ki gofɔ wi kan fɔ: ‹We Nagafɔ wì yo wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pe yaa Paki fɛti liwɛn pi li yumbyɔ ŋa ni, wi yɛn se
yeri?› 15 Pa wi yaa sanŋgazo yumbyɔ gbeŋɛ wa naga ye na. Pòo gbegele
ma yaara ti tɛgɛ wa. Wama, Ye Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ wa we kan!»
16 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa ye wa ca, mɛɛ saa yaara ti yan paa
yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ki yo ma pe kan we. A pè si Paki fɛti yaakara ti
sɔgɔ.
17 Ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni, a Zhezu wì si pan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala pe ni.
18 Naa pàa kaa cɛn na nii, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, wa yɛn laga ye ni na nii ja na ni, wi yaa kanla le kɛɛ.»
19 A kì si yɛsanga wa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A pe nɛɛ wi yewe nuŋgba
nuŋgba na yuun fɔ: «Muwi le?»
20 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye kɛ ma yiri shyɛn mbele yɛɛn, nuŋgba
wi. Ŋa wì pinlɛ ma kɛɛ ki le na ni wa yaapige ki ni we. 21 *Lere wi Pina-
mbyɔ wi yaa ku paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun wi
kanŋgɔlɔ we. Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wi yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kɛɛ, jɔlɔgɔ
yɛn wi wogo. Ki naŋa ki pye pe sila wi se, anmɛ ko mbe ja mbɔnrɔ wi na.»

We Fɔ wi suro kpoyi lige sɛnrɛ
(Mati 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Korɛn 11.23-25)

22 Naa paa kaa na nii, a Zhezu wì si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li
shari, a wì suu kɔɔnlɔ maa kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, ma sho fɔ: «Yoo
shɔ, ŋa yɛɛn wo wi yɛn na wire[h] re.»
23 Ko puŋgo na, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì
si li kan pe yeri, a pe ni fuun pè pa wɔ. 24 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mba
yɛɛn po pi yɛn na kasanwa we, kasanwa mba pi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li *yɔn
finliwɛ pi nii we. Pì wo lelɛgɛrɛ kala na. 25 Kaselege ko na, mila ki yuun
ye kan, mi se *ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ ye ni naa fyew, fɔ sa gbɔn pilige
ŋga mi yaa ka pi fɔnmbɔ pi wɔ ye ni wa *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni we.»
26 Naa pàa kaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ yuuro ni, a pè si yiri le, mɛɛ kari wa
oliviye tire yanwiga ki na.

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je
(Mati 26.31-35; Luki 22.31-34; Zhan 13.36-38)

27 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni fuun ye yaa ka fe mbanla wa, katugu ki
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹*Mi yaa* *simbaala

---

[h] **14.22:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, to nda ti yaa kan saraga. Pele maa ki jate ma yo buru wila kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kɔnrifɔ *wi gbo, pa* *__simbaala__ *pe yaa gbɔn mbe jaraga.*[i] **28** Ɛɛn fɔ, na mi ka ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, mi yaa keli mbe kari ye na wa Galile tara*[j].»

29 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ali sanmbala pe ni fuun paga fe mbɔɔn wa, mi wo sɔɔn wa fyew.»

30 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, nala yembinɛ na li ni, sanni ŋgopɔlɔ shyɛn woo wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige sa ta yosaga taanri, mbe yo ma silan jɛn.»

31 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì sigi yo naa maga ŋgban, ma yo fɔ: «Ali na mbe pinlɛ mbe ku ma ni, mbe ku ma ni win, fɔ mi sɔɔn je fyew.»

A pe ni fuun pège sɛnrɛ nuŋgba ti yo ma fun.

Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani
(Mati 26.36-46; Luki 22.39-46)

32 Ko puŋgo na, a pè si kari wa laga ŋga pe yinri Zhetisemani. A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye cɛn namɛ, mi yaa kari sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.»

33 A wì si Pyɛri naa Zhaki naa Zhan poro lɛ ma kari pe ni. A fyɛrɛ gbɔrɔ naa lawɔrɔ nɛɛ paan wi yeri. **34** A wì si pe pye fɔ: «Na nawa pì piri na na jɛŋgɛ, fɔ na jaa mbanla gbo. Ye koro laga na ni yɛnmbɛlɛ.»

35 A wì si kari yɛgɛ jɛnri, ma to le tara, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo na kaa pye ki yɛn pyewe, ki jɔlɔgɔ wagati ŋa wila paan, wi shɔ wi kɛɛ. **36** Wìla pye na yuun fɔ: «*__Baba__, na To, ma mbe ya kala li ni fuun li pye. Ki kala na, ki jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ na, li lali na ni. Ɛɛn fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo jaa, fɔ mboro wolo lo.»

37 Kona, a wì si sɔngɔrɔ ma pan le wi fɔrɔgɔfɛnnɛ taanri pe tanla, mɛɛ pan ma pe yan pè wɔnlɔ. A wì si Pyɛri wi pye fɔ: «Simɔ, maa wɔnlɔ jate? Mɛɛ ya mbe koro yɛnŋɛ mbe wagati nuŋgba pye yɛrɛ! **38** Ye koro yɛnmbɛlɛ yaa yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye. Ki ma pye wa sɛnwee wi yinnɛ li na wigi pye. Ɛɛn fɔ, wi wire ti fanŋga kì kologo mbege pye.»

39 A wì si sɔngɔrɔ naa wa laga nuŋgba ki na, ma saa yɛnri ma sɛnrɛ nuŋgba ti yo, **40** mɛɛ sɔngɔrɔ ma pan le pe tanla, ma pan ma pe ta paa wɔnlɔ. Wɔnlɔwɔ pìla pe yigi jɛŋgɛ, fɔ pe sila ya para wi ni naa.

41 Naa wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan le pe tanla taanri wogo ki na, a wì si pe pye fɔ: «Yaa wɔnlɔ bere na wogo wi le? Ye yiri ma! Wagati wì gbɔn. Ye wele, pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le kapere pyefɛnnɛ pe kɛɛ. **42** Ye yiri we kari. Lere ŋa wila na nii kɛɛ, wi ŋa wila paan!»

Pàa Zhezu wi yigi
(Mati 26.47-56; Luki 22.47-53; Zhan 18.3-12)

43 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔ-fɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa, a wì si gbɔn le. Janwa wà la pinlɛ wi ni

---

[i] **14.27:** Zaka 13.7 [j] **14.28:** Maki 16.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma pan tokobiye naa kanŋgirɛ ni. Saraga wɔfɛnnɛ teele, naa lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ konaa *Zhufuye *lelɛɛlɛ pe ni, poro pàa pe tun. 44 Zhudasi ŋa
wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wìla kacɛn wa naga janwa wi na, ma yo fɔ:
«Naŋa ŋa mi yaa ka sa magala wi ni mboo shari, wo wi yaa pye ŋa yaa jaa
we. Yoo yigi ye kari wi ni, ye sila wi wele jɛŋgɛ!» 45 Naa Zhudasi wìla ka
saa gbɔn, a wì si fulo Zhezu wi tanla teere, mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ!»

Ko puŋgo na, a wì si magala wi ni mboo shari. 46 Kona, a sanmbala pè
si pan, mɛɛ to Zhezu wi na, ma suu yigi. 47 Ɛɛn fɔ, leele mbele pàa pye le
Zhezu wi ni, a wo wa nuŋgba suu tokobi wi kɔw, mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ to wi
tunmbyee wi gbɔn wi ni, maa nuŋgbolo li laga. 48 A Zhezu wì si mbele pàa
pan mboo yigi pe pye fɔ: «Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe
pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri pyefɔ wi mi kɛ? 49 Pilige pyew mìla si pye
ye ni wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, ye sila
silan yigi. Ɛɛn fɔ, ko kagala ŋgele koro pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ta tiri
yɛɛ yɔn fili.» 50 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni fuun pè suu yaga le, mɛɛ fe.

51 Lefɔnŋɔ wà la taga Zhezu wi na, danŋgo nuŋgba wìla pye wo na. A
pe nɛɛ jaa mboo yigi. 52 Ɛɛn fɔ, a wì suu danŋgo wi yaga pe kɛɛ, mɛɛ fe
ma kari waga.

Pàa kari Zhezu wi ni
wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege
ki yɛgɛ sɔgɔwɔ
(Mati 26.57-68; Luki 22.54-55,63-71; Zhan 18.13-14,19-24)

53 A pè si kari Zhezu wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to wi yeri. Saraga
wɔfɛnnɛ teele, naa *tara ti lelɛɛlɛ pe ni, konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni,
pàa pe yɛɛ gbogolo wa ki laga ki na. 54 A Pyɛri wì si taga Zhezu wi na, ma
lali wi ni, ma saa gbɔn fɔ wa saraga wɔfɛnnɛ to wi laga, mɛɛ saa cɛn le
laga welefɛnnɛ pe tanla na kasɔn waga.

55 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki
ni, pàa pye na sɛrɛya jaa Zhezu wi na, mbe ta mboo gbo. Ɛɛn fɔ, pè sila
wa ta. 56 Lelɛgɛrɛ la pe yagbogolo sɛrɛya yo wi na, ɛɛn fɔ, pe sɛrɛya wìla
yiri wi yɛ wi yɛ. 57 Ko puŋgo na, a leele pèle si yiri ma yagbolo sɛrɛya wa
yo wi na, ma yo fɔ:

58 «Wìla ki yo we yɛgɛ na, ma yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga leele
pàa kan, mi yaa ki jan mbe fɔnŋgɔ kan na piliye taanri[k], leele kɛɛ tunŋgo
ma ki yaa ko kan.› »

59 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, pe sɛrɛya wi sila yala.

60 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì si yiri ma yere wa janwa wi sɔgɔwɔ ma
si Zhezu wi yewe, ma yo fɔ: «Ma woro na sɛnrɛ ta taa na yuun? Sɛrɛya ŋa
ki leele mbele paa yuun na waa ma na, ma yo mɛlɛ wo na?»

---

[k] **14.58:** Zhan 2.19

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

61 A Zhezu wì si pyeri, wii para. Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yewe
naa fɔnŋgɔ ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn *__Kirisi__, Yɛnŋɛlɛ na waa gbogo li
Pinambyɔ we le?» 62 A Zhezu wì suu pye fɔ: *Ee, wowi mi we. Pilige ka, ye
yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi yan wì cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yafɔ li kalige kɛɛ ki
na, na paan wa naayeri kambaara ti ni.*[l]
63 Kona, a saraga wɔfɛnnɛ to wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti walagi naŋgbanwa
pi na, ma sho fɔ: «We woro na sɛrɛfɔ jaa naa! 64 Naa wì Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
jɔgɔ, ye nuŋgbolo woro ki sɛnrɛ ti na wi le? Yiŋgi yaa jate wi ni?»
A pe ni fuun pè sho fɔ wi daga mbe gbo win.
65 Kona, a pele nɛɛ cɛnrɛ waa wi na, naa yɛgɛ ki tɔnni paraga ni, nɛɛ wi
gbɔɔn kɛŋguŋgolo ni. A pe nɛɛ wi piin fɔ: «Ma gbɔnfɔ wi mɛgɛ ki naga we
na.»
A laga welefɛnnɛ pòo yigi maa feele fun.

Pyɛri wìla je Zhezu wi na
(Mati 26.69-75; Luki 22.56-62; Zhan 18.15-18,25-27)

66 Ma Pyɛri wi ta wìla pye ma cɛn wa laga nawa wa tara ti na, a saraga
wɔfɛnnɛ to wi kulojɔ wà si pan le, 67 mɛɛ Pyɛri wi yan le kasɔn ki tanla
wila waga. A wì si yere maa wele jɛŋgɛ, ma suu pye fɔ: «Mboro fun, màa
pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni.»
68 A wì si je ki na, ma sho fɔ: «Ma sɛnrɛ nda maa yuun, mi siri jɛn, mi
woro nari kɔrɔ wi nuru.» Kona, a Pyɛri wì si yiri ma kari wa laga ki jasa
yeyɔngɔ ki puŋgo na. A ŋgopɔlɔ wì si gbele. 69 A kulojɔ wì si nuru naa
maa yan le leele mbele pàa pye le pe ni, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi
*__fɔrɔgɔfɔ__ wo wawi!»
70 A Pyɛri wì si je wi na naa. Ko puŋgo na naa jɛnri, leele mbele pàa
pye le, a poro si Pyɛri wi pye fɔ: «Kaselege yi, ma yɛn ki leele wo wa,
katugu Galile tara fɛnnɛ woo wi mboro!»
71 A Pyɛri wì si wugu ma yo fɔ: «Na kaa pye mi finlɛ, Yɛnŋɛlɛ laa na
yaan. Ki naŋa ŋa yaa piin yɛɛn, mi suu jɛn!»
72 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ŋgopɔlɔ shyɛn woo wì si gbele. A Pyɛri
wì si nawa to sɛnrɛ nda Zhezu wìla yo maa kan ti na, fɔ: «Sanni ŋgopɔlɔ
wi sa gbele gbelesaga shyɛn, ma yaa na je mbe sa ta jesaga taanri, mbe
yo ma silan jɛn[m].» Kona, a wi nɛɛ gbele.

Pàa saa Zhezu wi le
gboforonɛri Pilati wi kɛɛ
(Mati 27.1-2,11-14; Luki 23.1-5; Zhan 18.28-38)

15 1 Ki goto yirifaga ki na, a *__saraga wɔfɛnnɛ teele__, naa *__lelɛɛlɛ__ pe
ni, naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ poro naa *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__

---

[l] **14.62:** Yuuro 110.1; Dani 7.13 [m] **14.72:** Maki 14.30

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ki ni, pè si saa pe yɛɛ gbogolo ma pe yɛɛ yan. A pè si Zhezu wi pɔ ma kari ma saa wi le *Pilati wi kɛɛ. 2 A Pilati wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn *Zhufuye pe wunlunaŋa we le?»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»

3 Saraga wɔfɛnnɛ teele pàa pye na baga Zhezu wi na ma yo wì kapere lɛgɛrɛ pye.

4 Kona, a Pilati wì suu yewe naa ma yo fɔ: «Ma se ya pe yɔn sogo wi le? Kagala ŋgele pè baga ma na ma yo mà pye, ma woro na ke nuru wi le?»

5 Ɛɛn fɔ, Zhezu wì sila para, fɔ a kì Pilati wi pari.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-26; Luki 23.13-25; Zhan 18.39–19.16)

6 Kìla pye *Paki fɛti pyew, Pilati wi ma kasopiile nuŋgba wa, ŋa janwa wi kaa jaa we. 7 Ma si yala, ki wagati wi ni, kasopyɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Barabasi. Wo naa pele ni, pàa yiri ma je ma lere gbo. A pè si pe yigi. 8 A janwa wì si kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri ma yo wi kasopyɔ wa wa, paa yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin pe kan faa we. 9 A Pilati wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa jaa mbe Zhufuye wunlunaŋa wi wa le?»

10 Katugu wìla ki jɛn ma yo yenjara[n] to kala na saraga wɔfɛnnɛ teele pàa Zhezu wi le wi kɛɛ. 11 Ɛɛn fɔ, a saraga wɔfɛnnɛ teele pe si janwa wi sun ma yo pe Pilati wi yɛnri wi Barabasi wo wa. 12 A Pilati wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi yaa jaa mbe pye ŋa ye maa yinri Zhufuye wunlunaŋa wo na?»

13 A pè si jɔrɔgɔ ma yo fɔ: «Wi kan *tiparaga na!»

14 A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye?»

Kona, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga naa ma wɛ, ma yo fɔ: «Wi kan tiparaga na!»

15 Kì kaa pye ma, a Pilati wì si janwa wi nandanwa kala li pye, ma Barabasi wi wa, mɛɛ Zhezu wo kan, a pòo gbɔn sapige ni jɛŋgɛ, mɛɛ wi le pe kɛɛ pe saa kan tiparaga na.

Sorodasheele paa tɛgɛ Zhezu wi na
(Mati 27.27-31; Zhan 19.2-3)

16 A sorodasheele pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa gboforonɛri wi yuŋgbɔgɔ ki laga nawa. Pè ka saa gbɔn wa, a pè si sorodasheele sanmbala pe ni fuun pe yeri wa. 17 A pè si derigbɔgɔ yɛngɛ le Zhezu wi kan, ma wuuro ŋjala tin ma li kan wi kan, 18 nɛɛ wi shari na yuun fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa, waa ma shari.»

19 A pe nɛɛ wi gbɔɔn kanŋgala ni wa wi go ki na, na cɛnrɛ waa wi na, nɛɛ kanŋguuro kanni le wi tanla ma yo poro naa gbogo. 20 Naa pàa kaa

---

[n] **15.10:** Zhan 11.47

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tɛgɛ wi na ma saa kɔ, a pè si derigbɔgɔ yɛngɛ ki wɔ wi na, ma suu yaripɔrɔ jate ti lɛ mari le wi kan, mɛɛ yiri wi ni mbe kari saa kan tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Mati 27.32-44; Luki 23.26-43; Zhan 19.17-27)

21 Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wà la yiri kɛrɛ na toro, pàa pye naa yinri Simɔ. Alɛgizandire naa Urufusi[o] pe to wo lawi. A sorodasheele pè si wo jori ma yo wi Zhezu wi tiparaga ki tugo, wi kari ki ni. 22 A pè si kari Zhezu wi ni wa laga ŋga pe yinri Gɔligota. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yuŋgɔrɔgɔ laga.» 23 A pè si duvɛn kan Zhezu wi yeri ma yo wuu wɔ. Pàa wɛtangara ta pinlɛ wi ni, nda pe maa yinri *__miiri__. A wì si je, wii yɛnlɛ mboo wɔ. 24 A pè suu kan wa tiparaga ki na, mɛɛ pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, jaŋgo pe ni fuun pe ta pe pe tawa pi jɛn, mɛɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na.

25 Pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na pinliwɛ yɔnlɔ ki ni. 26 Kala na làa ti, a pè suu gbo, pàa li yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «Zhufuye wunlunaŋa.» 27 Pàa beŋganri pyefɛnnɛ shyɛn kan tipaara ta na fun le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kalige kɛɛ ki na, sanŋa wìla pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. 28 [Ki pyewe pi na ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun, a kì sigi yɛɛ yɔn fili, fɔ: «*Pòo jate paa kapege pyefɔ yɛn.*»]*[p]*

29 Leele mbele pàa pye na toro le ki laga ki na, pàa pye na pe yinrɛ ti yangara na Zhezu wi tegele, naa piin fɔ: «Eyi! Mboro ŋa mà yo ma yaa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki jan mbe fɔnŋgɔ kan ma piliye taanri[q], 30 mboro jate, ma yɛɛ shɔ, ma tigi wa tiparaga ki na ye!»

31 Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pàa pye na tɛgɛ Zhezu wi na ma fun, nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, wì pele shɔ, wo se si ya mboo yɛɛ shɔ! 32 Mboro ŋa ma yɛn *__Kirisi__, *__Izirayɛli__ tara ti wunlunaŋa, tigi wa tiparaga ki na yiŋgɔ ye! Pa we kɔɔn yan, we yaa taga ma na.»

Mbele pàa kan tipaara ta na le Zhezu wi tanla, pàa pye naa tegele ma fun.

Zhezu wi kunwɔ we
(Mati 27.45-56; Luki 23.44-49; Zhan 19.28-30)

33 Naa yɔnlɔfugo kìla kaa gbɔn, a wɔwɔ pì si ye wa ki tara ti lagapyew, ma saa gbɔn yɔnlɔparaga ki na. 34 Yɔnlɔ paraga ki na, a Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «*Eloyi, Eloyi, lama Sabakitani?*» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «*Na Yɛnŋɛlɛ, na Yɛnŋɛlɛ, yiŋgi na, a mà si puŋgo le na ni?*»*[r]*

35 «Mbele pàa pye ma yere le, pèle laga sɛnrɛ ti logo wi yeri, ma sho fɔ: ‹Ye wele, wila *__Eli__ yinri.› 36 Pe ni, a nuŋgba si fe ma saa ŋgbala lɛ, mɛɛ wi fyɔn

---

[o] 15.21: Ɔrɔmu 16.13 **[p] 15.28:** Vɛrise nafa ma yiri kɔlɔtaanri wi yɛn sɛwɛɛlɛ pele ni, wi woro pele ni; ye Eza 53.12 naa Luki 22.37 lara ti wele. **[q] 15.29:** Yuuro 22.8; Maki 14.58; Zhan 2.19 **[r] 15.34:** Yuuro 22.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

duvɛn tangara[s] ta ni, maa migi kanŋgala na, mɛɛ saa wi kan wi yeri ma yo
wuu shɔnri. A wì sho fɔ: ‹Ye yere, waa wi wele, na kàa pye Eli yaa wi tirige
wa tiparaga ki na.› »
37 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si gbele ŋgbanga, mɛɛ ku.
38 Paraga ŋga pàa pɔ ma shɛrigo gbɔgɔ ki nawa pi kɔn shyɛn, a kì
si wali wa ki nandogomɔ, maga lɛ wa naayeri ma saa kan fɔ wa tara.
39 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ ŋa wìla pye ma yere le Zhezu wi yɛsinmɛ
pi na, naa wìla kaa wi yan wì ku ki kulɔmɔ pi na ma, a wì sho fɔ:
«Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo lawi.»
40 Jɛɛlɛ pèle la pye ma yere wa lege naga kala li wele. Mari ŋa wìla yiri
wa Magidala ca wìla pye pe ni, naa Zhaki jɛrɛfɔ wo naa Zhoze pe nɔ Mari
wi ni, naa Salomɛ ni. 41 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Galile tara, pàa
taga wi na, naa kala li yɔngɔ wi kan[t]. Jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pèle la pye wa wi ni
naa fun, pàa pinlɛ ma kari wi ni wa Zheruzalɛmu.

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Luki 23.50-56; Zhan 19.38-42)

42 Yɔnlɔ kìla kɔ makɔ, ma yala ko pilige nuŋgba ko kìla pye fɛti wi yɛtɛgɛwɛ
pilige ye, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki goto wìla pye *__cɛnpilige__ ye. 43 Zhozɛfu ŋa wìla
yiri wa Arimate ca, a wì si pan. Wìla pye kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki legbɔɔ wa.
Wo fun wìla pye na *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi singi pi pan. A wì si kotogo gbɔn,
mɛɛ kari Pilati wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri Zhezu gboo wi ni. 44 Kìla Pilati wì
pari, naa wìla ki logo ma yo Zhezu wì ku makɔ we. A wì si sorodasheele tojɛɛ
wi yeri maa yewe, na kaa pye wì ku kì mɔ. 45 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa
ki yɛgɛ yo maga filige wi kan, a wì si konɔ kan Zhozɛfu wi yeri ma yo wi sa
gboo wi lɛ. 46 A Zhozɛfu wì si kari ma saa parifige lɔ, mɛɛ kari ma saa Zhezu
gboo wi tirige wa tiparaga ki na, ma suu fo parifige ki ni, mɛɛ saa wi le fanga
ka ni, pàa ki kɔn walaga na. Ko puŋgo na, a wì si sinndɛliŋgbɔgɔ ka koŋgo, ma
saa fanga ki yɔn tɔn ki ni. 47 Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wo naa Zhoze nɔ
Mari wi ni, pàa pye na Zhezu gboo wi lesaga ki wele.

ZHEZU WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI
16.1-20

Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-8; Luki 24.1-12; Zhan 20.1-10)

16 1 Naa *__cɛnpilige__ kìla kaa toro, Mari ŋa wìla yiri wa Magidala,
wo naa Zhaki nɔ Mari wi ni, naa Salomɛ, poro si saa sinmɛ nuwɔ

---

[s] **15.36:** Yuuro 69.22 [t] **15.41:** Luki 8.2-3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

taan lɔ mbe saa fa Zhezu gboo wi na. 2 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga[u] ki
na, yirifaga ki na, yɔnlɔ ki yirisanga wi ni, a ki jɛɛlɛ pè si kari wa fanga
ki yɔn na. 3 Wa konɔ, pàa pye na pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ambɔ wi yaa
sa sinndɛliŋgbɔgɔ ki koŋgo mbege laga wa fanga ki yɔn na we kan?»
4 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa pe yɛrɛ ti yirige ma wele, a pè si sinndɛliŋgbɔgɔ
ki yan pège koŋgo maga laga wa fanga ki yɔn na. 5 A pè si ye wa fanga ki
nawa, mɛɛ lefɔnŋɔ wa yan wì cɛn wa kalige kɛɛ ki na. Derege titɔnlɔgɔ
fige la pye wi na. A pè si fyɛ. 6 Ɛɛn fɔ, a ki lefɔnŋɔ wì si pe pye fɔ: «Yaga ka
fyɛ. Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu ŋa pàa kan *[*]**tiparaga** ki na, wo yaa lagajaa.
Wi woro laga. Wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Laga ŋga pàa gboo wi
sinŋge, ye pan yege wele! 7 Yaa kee yiŋgɔ ye saga yo ye Pyɛri wi kan konaa
*[*]**fɔrɔgɔfɛnnɛ** sanmbala pe ni, fɔ: ‹Wi yaa keli mbe kari ye na wa Galile
tara, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo ma ye kan we[v]. Pa ye yaa ka saa yan wa.› »
8 A jɛɛlɛ pè si yiri wa fanga ki ni, nɛɛ fee na kee. Kìla fyɛrɛ gbɔrɔ kan pe
yeri fɔ, a paa seri. Ɛɛn fɔ, pe sila yaraga ka yo mbe lere kan fyɛrɛ ti kala na.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
Magidala ca fɛnnɛ Mari wi na
(Mati 28.9-10; Zhan 20.11-18)

9 [Naa Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni yapelege ki pilige
koŋgbanŋga ki pinliwɛ pi ni, wìla keli maa yɛɛ naga Mari ŋa wìla yiri wa
Magidala wo na gbɛn. Wo Zhezu wìla yinnɛ tipegele[w] kɔlɔshyɛn purɔ ma ke
wɔ wi ni. 10 A Mari wì si kari ma saa ki yɛgɛ yo leele mbele pàa pye Zhezu
wi ni pe kan, pàa cɛn shɔɔn na gbele. 11 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki logo wi yeri
ma yo Zhezu wi yɛn yinwege na, fɔ wùu yan, pe sila taga wi sɛnrɛ ti na[x].

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn na
(Luki 24.13-35)

12 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu yɛɛ naga nagalɔmɔ pa yɛgɛ na wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ shyɛn na. Pàa konɔ la lɛ na kee wa yan nawa[y]. 13 A pè si sɔngɔrɔ ma
saa ki yɛgɛ yo ma sanmbala pe kan. Poro fun pè sila taga ki na.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri nuŋgba pe na
(Mati 28.16-20; Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

14 Ko puŋgo na naa, a Zhezu wì suu yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma
yiri nuŋgba pe na, ma yala pàa pye na nii. Wìla para pe na ŋgbanga, pe

---

[u] **16.2:** Zhufuye pe yapelege ki pilige koŋgbanŋga ko kìla pye lɛti we. [v] **16.7:** Maki 14.28
[w] **16.9:** Luki 8.2; Zhan 20.11-18 [x] **16.11:** Luki 24.22-24 [y] **16.12:** Luki 24.13-35

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbatagawa po naa pe kotoŋgbanga ki kala na, katugu na wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mbele pàa wi yan ma saa ki yo ma pe kan, pe sila taga pe sɛnyoro ti na[z]. 15 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa kee dunruya wi lagapyew, ye saa Sɛntanra ti yari leele pe ni fuun pe kan[a]. 16 Lere ŋa ka taga ti na, mbe *__batize__, wo yaa shɔ. Ɛɛn fɔ, na lere ŋa si taga ti na, kiti yaa ka kɔn wo na. 17 Leele mbele ka taga ti na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele pe yaa kaa piin ke ŋgele: Pe yaa kaa yinnɛ tipegele ke puro mbaa ke woo leele pe ni na mɛgɛ ki na, mbaa yuun *__sɛnfɔnndɔ__ ni. 18 Pe yaa kaa wɔɔrɔ ti yinri pe kɛyɛn yi ni. Tɔnmɔ mba pi ma lere gbo, na paga pa wɔ, yaraga ka se pe ta. Pe yaa kaa *__kɛyɛn tari__ yambala pe na, ki yambala paa shoo.»

Zhezu wila sɔngɔrɔ ma kari wa Yɛnŋɛlɛ li tanla

(Luki 24.50-53; Kapye 1.9-11)

19 Naa *__we Fɔ__ Zhezu wìla kaa para pe ni ma saa kɔ, *a wì si yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, ma saa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na.*[b] 20 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari ma saa na Sɛntanra ti yari lagapyew. We Fɔ wìla pye pe ni pe tunŋgo ki ni fuun ki na, na kafɔnŋgɔlɔ piin, ŋgele kàa pye naga nari ma yo pe sɛnyoro ti yɛn kaselege[c].]

---

[z] **16.14:** Luki 24.36-49; Zhan 20.19-23 [a] **16.15:** Mati 28.16-20 [b] **16.19:** Yuuro 110.1
[c] **16.9-20:** Mbege lɛ vɛrise kɔlɔjɛrɛ wi na sa gbɔn nafa, ki vɛriseye pe yɛn sɛwɛɛlɛ pele ni, pe woro pele ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda
LUKI
la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki Sɛntanra sɛwɛ ŋa Luki wìla wi yɔnlɔgɔ. Luki wìla pye lɔgɔtɔrɔ (Kolɔ 4.4). Wìla pye Zhezu wi pitunŋɔ Pɔli wi sagafɔ wa wi tunŋgo ki ni (2 Timo 4.11; File 24). Wìla pinlɛ Pɔli wi ni ma saa wi torogo wa Ɔrɔmu ca. Sɛwɛɛlɛ titɔnlɔ-mbɔlɔ shyɛn Luki wì yɔnlɔgɔ. Ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe ni, nuŋgba wi yɛn ki Sɛntanra sɛwɛ ŋa yɛɛn, wi yɛn na para we ni Zhezu Kirisi wi wogo na. Sɛwɛ sanŋa pe maa wi yiri «Zhezu wi pitunmbolo pe kapyegele.» Wìla ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe yɔnlɔgɔ ma pe torogo lere wa kan, ki yaa pye ndɛɛ ki lerefɔ wìla pye Ɔrɔmu tara ti gbɔforonema wi legbɔɔ wa. Ki lerefɔ pàa pye naa yinri Tewofili, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Yɛnŋɛlɛ li wɔnlɔ.» Luki wo jate wi sila Zhezu wi yan yɛnlɛ ni, ɛɛn fɔ mbele pàa Zhezu wi yan, wìla pe yewe yewige lɛgɛrɛ ni gbɛn, mɛɛ kaa jɛn maga sɛwɛ jɛŋɛ tiyɔɔn ŋa wi yɔnlɔgɔ.

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, Luki wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wo wi yɛn dunruya lomboŋɔ woolo pe shɔfɔ. Wì pan mbe ŋa wi punŋgo wi lagaja mboo shɔ (19.10), paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo Zashe wi kan we.

Luki wùu Sɛntanra ti peli ma para Zhan Batisi wo naa Zhezu pe sege ko sɛnrɛ na (1–2). Kona, a wì sigi yo paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla Zhezu wi Batize, konaa paa yɛgɛ ŋga na Sɔtanla wìla wi wa ma wele (3.1-4.13).

Ko puŋgo na, a Luki wì si para tunŋgo ŋga Zhezu wìla pye wa Galile tara ki wogo na (4.14–9.50). Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi wogo na, Zhezu wìla ti yari wa Galile tara, ma yambala lɛgɛrɛ sagala. Wìla nambala kɛ ma yiri shyɛn yeri ma yo pe pye wi ni. Wìla pe tun, jaŋgo poro fun pe saga Sɛntanra ti yari, paa yambala pe sagala.

Ko puŋgo na, a Luki wì sigi yɛgɛ naga paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca (9.1–19.28) ki yeri. Wìla nambala nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn wɔ, ma pe torogo shyɛnzhyɛn wa wi yɛɛ yɛgɛ, wa lara nda wo jate wi mbaa toro ti ni. Zhezu wìla yomiyɛgɛlɛ lɛgɛrɛ wa mbe ta mbe leele pe naga Yɛnŋɛlɛ li wogo ki ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wa wi Sɛntanra ti kɔsaga yeri, Luki wi yɛn naga nari we na ma yo Zhezu wìla gbɔn wa Zheruzalɛmu. Wama, Zhufuye teele pàa ki kan Ɔrɔmu tara gboforonɛri Pilati wi na, ma yo wi ti pe Zhezu wi kan tiparaga na poo gbo. Wi gboŋgɔlɔ, ki pilige taanri wogo ki na, a Zhezu wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. A wì suu yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. Ko puŋgo na, a wì si yiri mɛɛ kari wa Yɛnŋɛlɛ na (19.28–24.53).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-4*
Zhan Batisi naa Zhezu pe sege konaa pe punwɛ sanga *1.5–2.52*
Zhezu wi tunŋgo ki gbɛgɛlɛmɛ kala *3.1–4.13*
Zhezu wi tunŋgo wa Galile tara *4.14–9.50*
Zhezu wìla kari wa Zheruzalɛmu ca ki yeri *9.51–19.27*
Zhezu wìla gbɔn wa Zheruzalɛmu ca *19.28–21.38*
Zhezu wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *22.1–24.53*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-4

1 1 Na wɔnlɔ Tewofili, kagala ŋgele kè pye laga we sɔgɔwɔ, lelɛgɛrɛ
laga ŋgbanga ma ke yɔnlɔgɔ. 2 Mbele pàa ki kagala ke yan yɛnlɛ ni,
maga lɛ wa ke lɛsaga ki na mɛɛ ke yɛgɛ yo we kan, pàa ke yɔnlɔgɔ ma
yala poro sɛnyoro to ni. Ki tunŋgo kìla kan poro yeri paa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
yari. 3 Mi fun, a mì sigi kagala ke yewe jɛŋgɛ, maga lɛ wa ke lɛsaga ki na,
maga yan ki yɛn ma yɔn, mboro ŋa legbɔɔ, mbe ke yɔnlɔgɔ mbe ke tanli
ke yɛɛ na ma kan. 4 Mìgi pye, jaŋgo pɔ̀ɔn naga kagala ŋgele ni, maga jɛn
ma yo ke yɛn kaselege.

ZHAN BATISI NAA ZHEZU PE SEGE KONAA PE PUNWƐ SANGA

1.5–2.52

Mɛrɛgɛ wà la Zhan Batisi wi sege ki yari Zakari wi kan

5 Sanga ŋa ni *Erɔdi wìla pye wunluwɔ wa Zhude tara ti go na, *saraga
wɔfɔ wà la pye wa pàa pye naa yinri Zakari. Pa wìla pye Abiya wi saraga
wɔfɛnnɛ ŋgbelege ko ni. Wi jɔ wìla pye *saraga wɔfɛnnɛ to *Arɔn wo
setirige pyɔ. Pàa pye naa yinri Elizabɛti. 6 Pe ni fuun shyɛn pàa pye ma
sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, na tanri na yala *we Fɔ wi ŋgasegele naa wi ko-
ndɛgɛŋgɛlɛ ke ni. 7 Ɛɛn fɔ, pyɔ wi sila pye pe yeri, katugu Elizabɛti wi sila
pye na siin. Pe shyɛnmɛ pàa si lɛlɛ makɔ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Pilige ka, Zakari wìla pye naa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na, katugu pa ki tunŋgo kìla gbɔn pe ŋgbelege ki na. 9 Mbe yala
saraga wɔfɛnnɛ pe kalɛgɛ ki ni, a pè si pɛtɛ gbɔn maa wɔ ma yo wi ye wa
we Fɔ wi *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni[a] *__wi wusuna nuwɔ taan__ wi sogo wi kan.
10 Sanga ŋa ni pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi sori, janwa wi ni fuun
wìla pye wa funwa na, na Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
11 Kona, a we Fɔ wi *__mɛrɛgɛ__ wà suu yɛɛ naga wa Zakari wi na. Wìla
pye ma yere wa wusuna nuwɔ taan *__saraga wɔsaga__ ki kalige kɛɛ ki na.
12 Naa Zakari wìla kaa mɛrɛgɛ wi yan, a wi jatere wì si piri wi na, a wi
nɛɛ fyɛ. 13 Ɛɛn fɔ, a mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Maga ka fyɛ Zakari, katugu
Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yɛnrɛwɛ pi logo. Ma jɔ Elizabɛti wi yaa pinambyɔ se ma kan,
maa mɛgɛ ki taga Zhan. 14 Wi sege ki yaa ka nayinmɛ gbɔɔ naa nandanwa
kan ma yeri. Lelɛgɛrɛ yaa kaa yɔgɔri wi sege ki kala na. 15 Wi yaa ka pye
legbɔɔ we Fɔ wi yɛgɛ na. Wi se ka duvɛn wɔ. Wi se si ka sinmɛ wɛlɛwɛ[b]
wɔ. Mbege lɛ le wi sepilige ki na, Yinnɛkpoyi li yaa ka ye wi ni mboo
yin. 16 Wi yaa ti *__Izirayɛli__ tara woolo pe gbɔɔ mbe kanŋga pe pan pe Fɔ
Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. 17 Wi yaa ka pye *__pitunŋɔ__ mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na Yinnɛkpoyi lo naa fanŋga ni, paa yɛgɛ ŋga na *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__
*__Eli__ wìla pye, mbe ta mbe tanwa le teele poro naa pe piile pe sɔgɔwɔ.
Mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti na, mbe tijinliwɛ kan pe yeri paa mbele
pè sin pe woo pi yɛn; jaŋgo mbe tara woolo pele gbegele mbe pe yaga we
Fɔ wi kan.»
18 Ɛɛn fɔ, a Zakari wì si mɛrɛgɛ wi pye fɔ: «Mi yaa ki jɛn mɛlɛ mbe yo ki
yɛn kaselege? Naa mì lɛ makɔ, a na jɔ fun wì lɛ we?»
19 A mɛrɛgɛ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Muwi mi yɛn *__Gabiriyɛli__ we, mi
ma pye le Yɛnŋɛlɛ li tanla na tunŋgo piin li kan. Lìlan tun ma yo mbe pan
mbe para ma ni, mbege sɛntanra nda ti yo ma kan. 20 Ɛɛn fɔ, mɛɛ taga na
sɛnyoro ti na, to nda ti yaa ti yɛɛ yɔn fili ti yɔn filisanga wi na we; ki kala
na, ma yaa kanŋga bombo, ma se ya para naa fɔ sa gbɔn pilige ŋga ki
kagala ke yaa pye ki na.»
21 Ko sanga wo ni, janwa wìla pye na Zakari wi singi. Kìla pe pari, naa
wìla pye na mɔni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni we. 22 Naa wìla kaa yiri, wi sila
ya para leele pe ni naa. A wì si kacɛn wa pye kɛyɛn ni ma naga pe na. A
pè sigi jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa yaara naga wi na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A
wì si koro bombo.
23 Naa Zakari wi tunŋgo pyepiliye yìla kaa kɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a
wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go. 24 Naa ko sanga wo la kaa toro, a wi jɔ Elizabɛti
wì si kugbɔ lɛ, nɛɛ wi yɛɛ lara ma saa gbɔn fɔ yeŋge kaŋgurugo. 25 Wìla pye
naa yɛɛ piin fɔ: «Ŋga we Fɔ wì pye mala kan ki ŋga: ‹Wìlan yinriwɛ ta, kala
na làa ti, a mi nɛɛ fɛrɛ taa leele pe sɔgɔwɔ, ma lo laga na na.› »

---

[a] **1.9:** Ɛki 30.7 [b] **1.15:** Nɔmbu 6.3; Kiti 13.4-5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mɛrɛgɛ wà la Zhezu sege ki yo ma Mari wi kan

26 Naa Elizabɛti wi kugbɔ kìla kaa ta yeŋge kɔgɔlɔni, a Yɛnŋɛlɛ lì si
mɛrɛgɛ Gabiriyɛli wi torogo wa Galile tara, ca ka ni pege yinri Nazarɛti,
27 wa sumboro naŋa mbajɛɛn ŋa pàa pye na yinri Mari wi yeri. Wìla pye
naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhozɛfu wi yeri wi katogo jɔ. Ko naŋa wo la pye
wunlunaŋa *Davidi wi setirige pyɔ. 28 A mɛrɛgɛ wì si saa ye wa Mari wi
kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «Mila ma shari Mari, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ
kan ma yeri we. We Fɔ wi yɛn ma ni!» 29 A ki sɛnrɛ tì si Mari wi jatere wi
piri wi na, a wi nɛɛ wi yɛɛ yewe ki sharaga kɔrɔ wi ni. 30 A mɛrɛgɛ wì suu
pye fɔ: «Màga ka fyɛ Mari, katugu mà yinmɛ ta Yɛnŋɛlɛ li yeri. 31 Wele,
ma yaa kugbɔ lɛ mbe pinambyɔ se, mboo mɛgɛ ki taga Zhezu. 32 Wi mɛgɛ
ki yaa ka gbɔgɔ, pe yaa kaa wi yinri Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na
li Pinambyɔ. We Fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa tɛgɛ *wunluwɔ, paa yɛgɛ ŋga na
làa wi tɛlɛ Davidi wi tɛgɛ wunluwɔ[c] we. 33 Wi yaa kaa wi wunluwɔ pi piin
Izirayɛli tara woolo pe go na pilige pyew. Kɔsaga se ka pye wi wunluwɔ
pi na.»

34 A Mari wì si mɛrɛgɛ wi pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko yaa pye mɛlɛ, naa
mii si naŋa kala jɛn we?»

35 A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yinnɛkpoyi li yaa ka tigi ma na. Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li yawa pi yaa ka tɔn ma na. Ko kì ti pyɔ ŋa
ma yaa ka se, wi yaa ka pye *kpoyi, paa wi yinri Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.
36 Wele, ma sefɔ jɛlɛ Elizabɛti we, wi lelɛwɛ po naa pi ni fuun, wi kugbɔ
kì ta yeŋge kɔgɔlɔni. Ma si yala, leele pàa yo wo woro wa mbe se fyew.
37 Katugu kala la si ŋgban Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.»

38 Kona, a Mari wì sho fɔ: «Mi yɛn we Fɔ wi tunmbyee. Yɛnŋɛlɛ saga
pye na kan, paa yɛgɛ ŋga na màga yo na kan we.» A mɛrɛgɛ wì si yiri le
wi tanla, mɛɛ kari.

Mari wìla saa wi to seyɛnlɛ Elizabɛti wi shari

39 Ki wagati nuŋgba wi ni, a Mari wì si yiri le mɛɛ fyɛɛlɛ ma kari ca
ka ni, wa Zhude yanwira tara ti ni. 40 Wì ka saa gbɔn wa, a wì si ye wa
Zakari wi go, mɛɛ Elizabɛti wi shari. 41 Naa Elizabɛti wìla kaa Mari wi
sharaga ki logo, a piyɛnlɛ lì si tigile tigile wa Elizabɛti wi lara. A Yinnɛ-
kpoyi lì si ye wi ni maa yin. 42 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Mari,
Yɛnŋɛlɛ lì duwaw ma na jɛɛlɛ pe sɔgɔwɔ. Pyɔ ŋa ma yaa se, wi yɛn
duwaw pyɔ. 43 Ambɔ wi mi, we Fɔ wi nɔ wii pan wilan shari?» 44 «Wele,
mɔ̀ɔ sharaga ki logo sanga ŋa ni, a piyɛnlɛ lì si tigile tigile wa na lara,

---

[c] **1.32:** 2 Sami 7.17; Yuuro 132.11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

nayinmɛ pi kala na. 45 Fɛrɛwɛ yɛn ma woo, katugu ŋga kì yo ma kan ma yiri wa we Fɔ wi yeri, mà taga ki na ma yo ki yaa ki yɛɛ yɔn fili.»

Mari wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ ki yari

46 Kona, a Mari wì sho fɔ:
«Mi yɛn na we Fɔ wi gbogo wa na kotogo na.
47 *Na nawa pì yinŋgi we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li kala na;*
48 *katugu li yɛn na li kulojɔ ŋa wùu yɛɛ tirige wi kɔrɔsi.*
Ee, mbege lɛ nala, sanga wi ni fuun woolo pe yaa laga yuun mbe yo mi yɛn fɛrɛwɛ na;
49 *katugu Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, lì kagbɔgɔlɔ pye na kan.*
Li mɛgɛ ki yɛn kpoyi.
50 *Mbele paa fyɛ li yɛgɛ nali gbogo,*[d]
li yaa la pe yinriwɛ taa fɔ sanga pyew.
51 *Lì yawa kagala pye li fanŋga kɛɛ ki ni.*
Ɛɛn fɔ, mbele yɛɛ gbɔgɔwɔ ma pye wa pe kotogo na, li ma poro jaraga.
52 *Lì wunlumbolo pe laga wa pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na,*
ɛɛn fɔ, mbele pè pe yɛɛ tirige, lì poro mɛrɛ to yirige.
53 *Fuŋgo yɛn mbele na, lì yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kan poro yeri, a pè ka ma tin.*
Ɛɛn fɔ, lì penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yaga paa kee kɛwara.
54 *Lì Izirayɛli woolo pe saga, poro mbele pe yɛn li tunmbyeele wele.*
Lì nawa to mali kajɛŋgɛ ki pye.[e]
55 *Lìgi pye Abirahamu naa wi setirige piile pe kan fɔ sanga pyew,*[f]
paa yɛgɛ ŋga na làa ki yɔn ***fɔlɔ** *kɔn we tɛlɛye pe yeri we.»*
56 A Mari wì si koro wa Elizabɛti wi yeri paa yeŋge taanri yɛn, ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ wa pe ca.

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhan Batisi wi sege ye

57 Naa Elizabɛti wi sepilige kìla kaa gbɔn, a wì si pinambyɔ se. 58 Naa wi cɛnyɛɛnlɛ poro naa wi go woolo pe ni, pàa kaa ki logo ma yo we Fɔ wìla wi yinriwɛ ta fɔ jɛŋgɛ, a pe nɛɛ yɔgɔri wi ni ja. 59 Naa piyɛnlɛ làa kaa ta pilige kɔlɔtaanri, a pè si pan mboo ***kɛnrɛkɛnrɛ**. Piyɛnlɛ li to mɛgɛ Zakari ko pàa pye na jaa mbe taga li na. 60 Ɛɛn fɔ, a nɔfɔ wì sho fɔ: «Ayoo, pe yaa laa yinri: ‹Zhan.› »
61 A leele pè sho fɔ: «Ki Zhan mɛgɛ ŋga ka si woro wa ye sege ki ni!»
62 A pè si kɛyɛn wa pyɔ wi to wi yeri, mbe ta mbege jɛn paa yɛgɛ ŋga na wila jaa paa pyɔ wi yinri we. 63 A Zakari wì si walaga yɛnri pe yeri, mɛɛ ki yɔnlɔgɔ wi na ma yo fɔ: «Wi mɛgɛ ki ŋga Zhan.» A ko si to pe yɔn

---

[d] **1.50:** Yuuro 103.17 [e] **1.52-54:** Yuuro 98.3; Eza 41.8-9 [f] **1.55:** Zhenɛ 17.7; 22.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na. 64 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Zakari wi ŋgayinnɛ lì si sanga, a wì
si ya na para naa fɔnŋgɔ. A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ŋgbanga. 65 Kì kaa pye
ma, a pe cɛnyɛɛnlɛ pe ni fuun pè si fyɛ. Wa Zhude yanwira tara ti ni fuun
ti ni, a pe nɛɛ ki kagala ke yari wa na pe yɛɛ kaan. 66 Mbele fuun pàa ki
sɛnrɛ ti logo, pàa pye na jatere piin ti na, nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ki
piyɛnlɛ na li yaa ka pye yiŋgi lere cɛnlɛ ma?»
Katugu kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li yawa pìla pye li ni.

Zakari wi Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yowo yuuro ni

67 A Yinnɛkpoyi lì si ye piyɛnlɛ li to Zakari wi ni maa yin. A wi nɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ ti yuun na yuun fɔ:
68 «Yaa we Fɔ, Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ li sɔnni;
katugu lì pan ma li woolo pe kɔrɔsi ma pe shɔ.
69 *Lì Shɔfɔ fanŋga fɔ torogo we kan.*
Pa lùu yirige wa wunlunaŋa Davidi, ŋa wìla pye li tunmbyee wi setirige
piile pe sɔgɔwɔ.[g]
70 Làa ki wogo ki yo faa wa *__li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ kpoyi pe yɔn.
71 *Làa ki yɔn fɔlɔ kɔn ma yo li yaa ka we shɔ we mbɛnfɛnnɛ poro naa we*
panrafɛnnɛ pe kɛɛ.
72 *Fɔ li yaa we tɛlɛye pe yinriwɛ ta,*
mbe nawa to yɔn finliwɛ kpoyi mba làa le pi na.
73 *Katugu làa wugu ma we tɛlɛ Abirahamu wi kan*[h]
74 *ma yo li yaa we shɔ we mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ,*
mbe we kan waa tunŋgo piin li kan, waga kaa fyɛ;
75 *jaŋgo we pye kpoyi, we sin li yɛgɛ na,*
we yinwege piliye yi ni fuun yi ni.[i]
76 *Mboro fun na pyɔ, pe yaa kaa ma yinri Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti*
go na li yɔn sɛnrɛ yofɔ;
katugu ma yaa ka keli we Fɔ wi yɛgɛ mboo koŋgolo ke gbegele wi kan.
77 *Ma yaa wi woolo pe pye pege jɛn fɔ wi yaa ka pe kapere ti kala yaga pe na,*
mbe pe shɔ.
78 *We Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga naa li kajɛŋgɛ ki kala na,*
li yaa ti naayeri yanwa[j] *pi yiri we na paa lalaaga ki yɛn;*
79 *jaŋgo mbele pe yɛn ma cɛn wa wɔwɔ po naa kunwɔ pi yinmɛ pi ni, mbe*
yanwa yirige pe kan,[k]

---

[g] **1.69:** Yuuro 132.17; Eza 9.5-6 [h] **1.73:** Zhenɛ 22.16 [i] **1.75:** Efɛ 4.24; Tite 2.14
[j] **1.78:** Naayeri yanwa pi kɔrɔ wi yɛn na para Kirisi, Shɔfɔ wi panga ko sɛnrɛ na; Nɔmbu 24.17; Eza 9.2; 60.1; Mala 3.20. [k] **1.79:** Mbele pe yɛn ma cɛn wa wɔwɔ po naa kunwɔ pi yinmɛ pi ni, poro pe yɛn mbele pè puŋgo ma laga Yɛnŋɛlɛ li na (Eza 9.1-2; Mati 4.16).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbe we kan waa tanri wa yɛyinŋge konɔ li ni.»
80 A pyɔ wi nɛɛ lee na kee, a wi kotogo ki nɛɛ cɛɛn wi na. Naa wìla kaa
yɛgɛ to, a wì si saa cɛn wa *__gbinri__ wi ni fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla
kaa wi yɛɛ naga Izirayɛli woolo pe na we.

Zhezu wi sege
kìla pye yɛgɛ ŋga na ki ŋga
(Mati 1.18-25)

2 1 Ki wagati wi ni, a *__Sesari__ Ogusiti wì si konɔ kan ma yo pe Ɔrɔmu
tara woolo pe ni fuun pe jiri. 2 Ki koŋgbanŋga ko layi pàa pye na pe
jinri, ma yala Kirinusi wo wìla pye gboforonɛri wa Siri tara ti go na. 3 Ki
kala na, leele pe ni fuun pàa pye na kee pe teele cara pe sa pe jiri.
4 A Zhozɛfu fun wì si yiri wa Nazarɛti ca, wa Galile tara, mɛɛ kari wa Zhude
tara, wa Betilɛɛmu ca, ko ŋga pàa wunlunaŋa Davidi wi se[l] wa we, mbe saa
yɛɛ kan poo jiri, katugu wo fun pa wìla yiri wa Davidi sege ki ni. 5 A wì si kari
ma saa wi yɛɛ kan pòo jiri wo naa Mari wi katogo jɔ wi ni. Ki sanga wi ni, Mari
wìla pye kugbɔ ni. 6 Ma pe ta wa Betilɛɛmu, a Mari wi sepilige kì si gbɔn. 7 A wì
suu pinambyɔ koŋgbanŋa wi se, mɛɛ piyɛnlɛ li fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li
sinŋge yaayoro kayaraga, katugu pe sila sinlɛsaga ta wa nambanmbala tugugo.

Mɛrɛgɛ wà la Zhezu sege ki yo
simbaala kɔnrifɛnnɛ pele kan

8 Wa ki tara nuŋgba ti ni, *__simbaala kɔnrifɛnnɛ__ pèle la pye wa. Pàa pye na
wɔnlɔwɔ gbaanri pe yɛɛ na yembinɛ, na pe simbaala pe kɔrɔsi wa yan. 9 Ma pe
ta wa, a *__we Fɔ__ wi *__mɛrɛgɛ__ wà si pan ma yere le pe tanla. A we Fɔ wi gbɔgɔwɔ
yanwa pì si yin ma pe maga. A pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ. 10 Ɛɛn fɔ, a mɛrɛgɛ wì si pe
pye fɔ: «Yaga ka fyɛ, katugu mì pan mbe sɛntanra yo mbe ye kan, nda ti yaa na-
yinmɛ gbɔɔ kan ye tara woolo pe ni fuun pe yeri. 11 Ti nda fɔ: ‹Nala yembinɛ na
li ni, wa Davidi ca ki ni, pè Shɔfɔ se wa ye kan. Wo wi yɛn *__Kirisi__, we Fɔ we.›
12 Kacɛn ŋa wi yaa ti yee saa yan yoo jɛn wowi ŋa: Na yaga ka sa gbɔn, ye yaa
piyɛnlɛ la yan pèli fo parisankɔnrɔ kɔnrɔ ni ma li sinŋge yaayoro kayaraga.»
13 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, ma pe yaga le, a mɛrɛgɛye pèle si yiri wa yɛnŋɛlɛ
na naa lɛgɛrɛ ma pan le koŋgbanŋa wi tanla. A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:
14 «Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go na.
Leele mbele pèli ndanla laga tara ti ni, lìli yɛyinŋge ki kan pe yeri.»

Simbaala kɔnrifɛnnɛ
pàa kari sa Zhezu wi yan

15 Naa mɛrɛgɛye pàa kaa yiri le simbaala kɔnrifɛnnɛ pe tanla mbe
sɔngɔrɔ wa yɛnŋɛlɛ na, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Yè pan we kari wa

---

[l] **2.4:** 1 Sami 17.12; Zhan 7.42

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Betilɛɛmu, ki daga we sa ŋga kì pye ki yan yɛnlɛ ni, ŋga we Fɔ wì we pye wè jɛn we.»
16 A pè si fyɛɛlɛ ma kari, mɛɛ saa Mari naa Zhozɛfu pe yan, naa piyɛnlɛ li ni, pèli sinŋge wa yaayoro kayaraga ki ni. 17 Naa pàa kaa li yan, a pe nɛɛ sɛnrɛ nda mɛrɛgɛ wìla yo pe kan ki pyɔ wi kanŋgɔlɔ ti yɛgɛ yuun. 18 Mbele fuun pàa ki sɛnrɛ ti logo simbaala kɔnrifɛnnɛ pe yeri, tìla pe pari. 19 Ɛɛn fɔ, a Mari wi nɛɛ ki kagala ke teri wa wi nawa na jatere piin ke na. 20 Kona, a simbaala kɔnrifɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ wa pe yirisaga, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo nali sɔnni ŋga pàa logo ma yan ki kala na, katugu ki ni fuun kìla pye paa yɛgɛ ŋga na mɛrɛgɛ wìla ki yo ma pe kan we.

Pàa pyɔ wi mɛgɛ ki taga

21 Naa pyɔ wìla kaa ta pilige kɔlɔtaanri, a kì si gbɔn poo *__kɛnrɛkɛnrɛ__, a pè suu mɛgɛ ki taga Zhezu. Ko mɛgɛ ko mɛrɛgɛ wìla pan ma kan na nɔfɔ wi fa kugbɔ ki lɛ.

Pàa Zhezu wi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

22 Naa pilige kìla kaa gbɔn Zhozɛfu naa Mari pe pe yɛɛ pye *__kpoyi__ mbe yala Moyisi ŋgasele li ni, a pè si kari wa Zheruzalɛmu, mbe sa pyɔ wi le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ. 23 Pàa ko pye ma, katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we Fɔ wi *__lasiri__ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: *«Pinambyɔ koŋgbanŋa pyew wi daga poo le we Fɔ wi kɛɛ.»*[m] 24 A pè si saa *__saraga__ ŋga Yɛnŋɛlɛ li lasiri wì naga ki wɔ fun. Ko yɛn *keteŋgele shyɛn, nakoma jɛndɛtuwaye shyɛn.*[n]
25 Wa Zheruzalɛmu, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Simeyɔn. Wìla pye ma sin na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, na ŋa wi yaa pan mbe *__Izirayɛli__ woolo pe shɔ wi singi. Yinnɛkpoyi làa pye wi ni. 26 Làa ki naga wi na ma yo wi se ku na wii Kirisi wi yan gbɛn, ŋa we Fɔ wi yaa torogo we. 27 Ki pilige ki ni, a Yinnɛkpoyi lì si Simeyɔn wi yɛgɛ sin ma kari wi ni wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni. Naa Zhezu wi sevɛnnɛ pàa kaa pan wi ni, mbe pan mbe ŋga lasiri wìla naga ki yɔn fili wi na sanga ŋa ni, 28 a Simeyɔn wì si pyɔ wi shɔ maa yigi wa wi kɛyɛn yi ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔn ma yo fɔ:

29 «We Fɔ, ŋga màa yo ma yaa pye, kìgi yɛɛ yɔn fili yiŋgɔ.
Ki kala na, mi ŋa ma tunmbyee, ma mbe ya mbanla lɛ yɛyinŋge na.
30 Katugu mɔ̀ɔ ShɔfɔShɔfɔ wi yan yɛnlɛ ni,
31 ŋa mà kan lere pyew wi yeri we.
32 *Wo wi yɛn yanwa mba pi yaa ti cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pɔ̀ɔn jɛn,*[o]
mbe gbɔgɔwɔ kan Izirayɛli, ma tara woolo pe yeri.»

33 Sɛnrɛ nda Simeyɔn wìla pye na yuun Zhezu wi kanŋgɔlɔ tìla Mari naa Zhozɛfu pe pari fɔ jɛŋge. 34 A Simeyɔn wì si duwaw pye pe kan, mɛɛ

---

[m] **2.23:** Ɛki 13.2 [n] **2.24:** Levi 12.8 [o] **2.32:** Eza 42.6; 49.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wi nɔ Mari wi pye fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ lìgi pyɔ ŋa wi wɔ, jaŋgo
Izirayɛli woolo pe lɛgɛrɛ mbe puŋgo li na, konaa pe lɛgɛrɛ mbe shɔ fun.
Wi yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛrɛ, nda leele pe yaa kaa kendige woo ti kala.
35 Wi yaa ka ko pye ma, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ jatere pye mboo yirige funwa
na. Mboro wo na Mari, ki kayaŋga ki yaa ka gbɔgɔ ma na ndɛɛ paa ma
kɔɔnlɔ tokobi ni.»

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Anni wi sɛnrɛ re

36 *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ jɛlɛ wà la pye wa. Pàa pye naa yinri Ani.
Fanuwɛli sumborombyɔ lawi, ma yiri wa Azɛri cɛnlɛ li ni. Wìla lɛ fɔ
jɛŋgɛ. Naa pàa wi jayire pye wi sumborowo sanga wi ni, yɛlɛ kɔlɔshyɛn
wìla pye wi pɔlɔ wi ni, a naŋa wì si ku maa yaga. 37 A wì si koro naŋgunjɔ
ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa tijɛrɛ ma yiri tijɛrɛ. Wi sila pye na yinrigi wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo yeŋge lege naa
yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ ni, sɔnlɔ naa yembinɛ. 38 Ki sanga nuŋgba wi ni, ma
Simeyɔn wi yaga wila para, a Ani wì si gbɔn wa pe na nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
shari. Mbele fuun pàa pye naga singi Yɛnŋɛlɛ li Zheruzalɛmu ca ki go shɔ,
a wi nɛɛ para pe ni pyɔ wi sɛnrɛ na.

Zhezu wi teele pàa sɔngɔrɔ wa Nazarɛti

39 We Fɔ wi lasiri wìla ŋga naga, naa Zhezu wi sevɛnnɛ pàa kaa ki pye
maga yɔn fili, a pè si sɔngɔrɔ wi ni wa Galile tara, wa Nazarɛti ca. 40 A
pyɔ wi nɛɛ lee na fanŋga taa na kee. Wìla yin kajɛnmɛ pi ni. A Yɛnŋɛlɛ lì
si yinmɛ kan wi yeri.

Zhezu wìla ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn, mɛɛ kari wi Paki fɛti koŋgbanŋa wi na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

41 Yɛlɛ pyew, Zhezu wi sevɛnnɛ pàa pye na kee wa Zheruzalɛmu, wa
*__Paki__ fɛti wi na. 42 Naa Zhezu wìla kaa ta yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn, a pè
si kari wi ni wa, ma yala fɛti wi kalɛgɛ ki ni. 43 Naa fɛti wìla kaa kɔ,
a pè si sɔngɔrɔ. Ɛɛn fɔ, a pe pyɔ Zhezu wo si koro wa Zheruzalɛmu.
Wi sevɛnnɛ pe sila pye ki jɛnmɛ. 44 Pàa pye naga jate ndɛɛ wi yɛn
wa pe tangayɛɛnlɛ pe ni. A pè si pilige nuŋgba tangala tanga nɛɛ wi
lagajaa wa pe woolo poro naa pe wɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. 45 Naa pàa kaa wi
wele pe suu yan, a pè si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu naa lagajaa. 46 Ki
pilige taanri wogo ki na, a pè si saa wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
Wìla pye ma cɛn wa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe sɔgɔwɔ, na nuru pe
yeri konaa na pe yewe. 47 Mbele fuun pàa pye le na nuru wi yeri, wi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tijinliwɛ po naa wi sɛnrɛ nda wìla pye na pe yɔn sogo tìla pe pari.
48 Naa wi sevɛnnɛ pàa ka saa wi yan, a kì si pe pari. A Zhezu wi nɔ
wì suu pye fɔ: «Na pyɔ, kì pye mɛlɛ, a mà si ŋga ko pye we na yɛɛn?
Mi naa ma to wi ni we jatere wì piri na we na, naa wè pye nɔɔ wele
we.»
49 A Zhezu wì sho fɔ: «Ki cɛn mɛlɛ ye nɛɛ na lagajaa? Ye sigi jɛn
mbe yo mi daga mbanla yɛɛ le na To Yɛnŋɛlɛ li kagala ke ni wi le[p]?»
50 Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda wìla yo ma pe kan, pe sila ti kɔrɔ jɛn.
51 Kona, a Zhezu wì si pinlɛ pe ni ma sɔngɔrɔ wa Nazarɛti. Wìla pye
na pe gbogo. Wi nɔ wìla pye naga kagala ke teri wa wi nawa.
52 Zhezu wìla pye na lee na kee, a ka nɛɛ tari wi kajɛnmɛ pi na. A
wi kala lì Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ndanla.

ZHEZU WI TUNŊGO KI GBƐGƐLƐMƐ KALA

3.1–4.13

Zhan Batisi wìla ki yari ma yo Zhezu wila paan

(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Zhan 1.19-28)

3 1 Tibɛri *Sesari wi wunluwɔ pi yɛlɛ kɛ ma yiri kaŋgurugo wolo li
na, kìla yala Pɔnsi *Pilati wo wìla pye gboforonɛri Zhude tara ti
go na. A *Erɔdi wo cɛn Galile tara to go na. Erɔdi wi ndɔ Filipu wo la
cɛn Iture naa Tirakoni tara to go na. A Lisaniya wo cɛn Abilɛni tara to
go na. 2 Annɛ naa Kayifu poro pàa pye *saraga wɔfɛnnɛ teele wele. Ki
sanga wi ni, a Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì si gbɔn Zakari wi pinambyɔ Zhan wi
na, maa ta wa *gbinri[q] wi ni. 3 Kì kaa pye ma, a Zhan wi nɛɛ Zhuridɛn
gbaan yɔn cara ti yanri, naga yari leele pe kan na pe piin fɔ: «Ye ye
kapere ti jɛn, yeri yaga, ye ye yɛɛ kan pe ye *batize. Pa Yɛnŋɛlɛ li yaa
ye kapere ti kala yaga ye na.»
4 Ko la pye ma, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa *Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɔ *Ezayi wi sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Lere wa magala yɛn na yinrigi wa gbinri wi ni na yuun fɔ:
*Ye we *Fɔ wi konɔ li gbegele,*
yoo kombigile ke sinzin!
5 *Yanwira gbunlundɛrɛ ti ni fuun ti yaa ka yinyin.*
Yanwira ti ni fuun konaa tinndiye pe ni fuun, ti yaa ka yaari mbe
yɔn yala.
Konɔ kurusara ti yaa ka sinzin!
Lara nda si yɔn yala, ti yaa ka yɔn yala!

---

p **2.49:** Zhan 4.34; 6.38 q **3.1-2:** Luki 1.80

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 *Kona, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we shoo yɛgɛ ŋga na, lere pyew wi yaa kaga yan.*[r]
7 Janwa wìla pye na paan Zhan wi kɔrɔgɔ wi ta wila pe batize. A Zhan wi
nɛɛ pe piin fɔ: «Yoro mɛɛrɛ pire nda yɛɛn, ambɔ wìgi naga ye na ma yo ye mbe
ya shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila paan pi kɛɛ? 8 Ɛɛn fɔ, kapyere nda ti yaa
ki naga mbe yo yè ye tangalɔmɔ pi kanŋga, yaa to piin. Yaga kaa ki yuun wa
ye nawa po ni cɛ fɔ: ‹We tɛlɛ yɛn Abirahamu[s]› mbege yan ndɛɛ kiti se ka kɔn ye
na. Katugu mila ki yuun naga finligi ye kan fɔ ki sinndɛɛrɛ nda yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ
li mbe ya mberi kanŋga ti pye Abirahamu wi setirige piile. 9 Pè gbɔnlɔgɔ ki lɛ
makɔ tire ti na mberi ninde ti kɔɔnlɔ mberi jaanri. Tige ŋga fuun ki woro na
pire jɛndɛ sɛni, pe yaa ki kɔɔnlɔ mbege wa wa kasɔn mbege sogo[t].»
10 Kona, a janwa wì suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we daga mbaa piin?»
11 A wì si pe pye fɔ: «Deere shyɛn ka pye lere wa yeri, wi daga mbe nuŋgba kan
ka woro ŋa yeri wi yeri. Yaakara ka si pye ŋa yeri, wi daga mbege pye ma fun.»
12 Ali *__nizara shɔfɛnnɛ__ pèle la pan Zhan wi kɔrɔgɔ fun wi pe batize. A
pè suu pye fɔ: «We Nagafɔ, yiŋgi we daga mbaa piin?»
13 A Zhan wì si pe pye fɔ: «Yɔn ŋga pè naga ye na, yaga ka yaraga ka
shɔ wa yeri mbe toro ko na.»
14 A sorodasheele pèle suu yewe fun ma yo fɔ: «Woro fun, yiŋgi we daga mbaa
piin?» A wì si pe pye fɔ: «Yaga ka penjara shɔ lere yeri fanŋga na, nakoma mboo
jɛ mbe yo wì kapege pye siri shɔ. Ɛɛn fɔ, sara ŋa yaa taa wo mbe yala ye ni.»
15 Leele pàa pye na *__Kirisi__ wi panga ki singi, a pe ni fuun pe nɛɛ pe yɛɛ
yewe wa pe nawa, na kaa pye Zhan wo ma wi yɛn Kirisi we. 16 A Zhan
wì si pe ni fuun pe pye fɔ: «Mì wo ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, lere wa wa
na paan, wo fanŋga ko wɛ mi wogo ko na. Mii daga yɛrɛ mbe fɔli mboo
sawira manda ti sangala.[u] Wo wi yaa ka ye batize Yinnɛkpoyi lo naa
kasɔn[v] ni. 17 Wi teli wi yɛn wi kɛɛ. Wi yaa ka shɔlɔ ke fɛ mbe ke fooro ti
wɔ ti yɛ jɛnŋɛ wi ni, mbe si jɛnŋɛ wi gbogolo mboo le wa wi bondo wi ni.
Ɛɛn fɔ, wi yaa fooro to sogo wa kasɔn ŋga ki se ka figi fyew ko ni.»
18 Zhan wìla pye na leele pe nari kagala lɛgɛrɛ kele yɛgɛ ni ma naa, ma
ta na Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari pe kan. 19 Zhan wìla pye na gboforonɛri
Erɔdi wi yɛgɛ sɛnrɛ yuun, katugu Erɔdi wìla wi ndɔ jɔ Erodiyadi wi shɔ
wi yeri maa tɛgɛ, ma nuru naa ma kapere lɛgɛrɛ ta yɛgɛ pye. 20 A wì si
nuru naa ma ka taga wi kapere ti na, ma Zhan wi le kaso.

Zhan wìla Zhezu wi batize
(Mati 3.13-17; Maki 1.9-11)

21 Naa leele pe ni fuun pàa kaa batize ma kɔ, a Zhezu fun wì si batize. Naa wila
kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga ŋa ni, a naayeri wì si yɛngɛ. 22 A Yinnɛkpoyi lì si tigi

---

[r] **3.4-6:** Eza 40.3-5 [s] **3.8:** Zhan 8.39 [t] **3.9:** Mati 7.9 [u] **3.16:** Katugu wi go kologo ki pyege na. [v] **3.16:** Mbe batize kasɔn ni: Ki kɔrɔ wi mbe ya pye Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko (Luki 3.17; 1 Korɛn 3.13).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi na wire cɛnlɔmɔ ni paa ketenɛ yɛn. A magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ:
«Mboro ma yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we. Ma kala lìlan ndanla fɔ
jɛŋgɛ.»

Zhezu tɛlɛye pe mɛrɛ ti nda
(Mati 1.1-17)

23 Sanga ŋa ni Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ, wìla ta paa yɛlɛ nafa ma yiri kɛ yɛn.
Leele pàa pye naa jate paa Zhozɛfu pyɔ yɛn. Zhozɛfu wo to wo lawi ŋa Eli. 24 Eli to
wo lawi ŋa Matati. Matati to wo lawi ŋa Levi. Levi to wo lawi ŋa Mɛlishi. Mɛlishi
to wo lawi ŋa Zhanayi. Zhanayi to wo lawi ŋa Zhozɛfu. 25 Zhozɛfu to wo lawi ŋa
Matatiyasi. Matatiyasi to wo lawi ŋa Amɔsi. Amɔsi to wo lawi ŋa Nahumu. Nahumu
to wo lawi ŋa Ɛsili. Ɛsili to wo lawi ŋa Naŋgayi. 26 Naŋgayi to wo lawi ŋa Maati.
Maati to wo lawi ŋa Matatiyasi. Matatiyasi to wo lawi ŋa Semeyi. Semeyi to wo
lawi ŋa Zhozɛki. Zhozɛki to wo lawi ŋa Zhoda. 27 Zhoda to wo lawi ŋa Zhowana.
Zhowana to wo lawi ŋa Ereza. Ereza to wo lawi ŋa Zorobabɛli. Zorobabɛli to wo
lawi ŋa Salacɛli. Salacɛli to wo lawi ŋa Neri. 28 Neri to wo lawi ŋa Mɛlishi. Mɛlishi
to wo lawi ŋa Adi. Adi to wo lawi ŋa Kosamu. Kosamu to wo lawi ŋa Elimadan.
Elimadan to wo lawi ŋa Ɛri. 29 Ɛri to wo lawi ŋa Zhezu. Zhezu to wo lawi ŋa Eli-
yezɛri. Eliyezɛri to wo lawi ŋa Zhorimu. Zhorimu to wo lawi ŋa Matati. Matati to
wo lawi ŋa Levi. 30 Levi to wo lawi ŋa Simeyɔn. Simeyɔn to wo lawi ŋa Zhuda.
Zhuda to wo lawi ŋa Zhozɛfu. Zhozɛfu to wo lawi ŋa Zhonamu. Zhonamu to wo
lawi ŋa Eliyakimu. 31 Eliyakimu to wo lawi ŋa Meleya. Meleya to wo lawi ŋa Mena.
Mena to wo lawi ŋa Matata. Matata to wo lawi ŋa Natan. Natan to wo lawi ŋa
Davidi. 32 Davidi to wo lawi ŋa *__Izayi__. Izayi to wo lawi ŋa Zhobɛdi. Zhobɛdi to wo
lawi ŋa Bowazi. Bowazi to wo lawi ŋa Salimɔ. Salimɔ to wo lawi ŋa Naasɔ. 33 Naasɔ
to wo lawi ŋa Aminadabu. Aminadabu to wo lawi ŋa Adimɛ. Adimɛ to wo lawi
ŋa Arini. Arini to wo lawi ŋa Ɛsirɔn. Ɛsirɔn to wo lawi ŋa Farɛsi. Farɛsi to wo lawi
ŋa Zhuda. 34 Zhuda to wo lawi ŋa Zhakɔbu. Zhakɔbu to wo lawi ŋa Izaki. Izaki to
wo lawi ŋa Abirahamu. Abirahamu to wo lawi ŋa Tara. Tara to wo lawi ŋa Nakɔri.
35 Nakɔri to wo lawi ŋa Seruki. Seruki to wo lawi ŋa Arago. Arago to wo lawi ŋa
Falɛki. Falɛki to wo lawi ŋa Hebɛri. Hebɛri to wo lawi ŋa Sala. 36 Sala to wo lawi ŋa
Kayinamu. Kayinamu to wo lawi ŋa Arifazadi. Arifazadi to wo lawi ŋa Sɛmu. Sɛmu
to wo lawi ŋa *__Nowe__. Nowe to wo lawi ŋa Lamɛki. 37 Lamɛki to wo lawi ŋa Matu-
sala. Matusala to wo lawi ŋa Enɔki. Enɔki to wo lawi ŋa Zharɛdi. Zharɛdi to wo lawi
ŋa Maleleyɛli. Maleleyɛli to wo lawi ŋa Kayina. 38 Kayina to wo lawi ŋa Enɔsi. Enɔsi
to wo lawi ŋa Sɛti. Sɛti to wo lawi ŋa Adama. Adama to wo lawi ŋa Yɛnŋɛlɛ le.

Sɔtanla wìla Zhezu wi wa
ma wele mboo le kapege
(Mati 4.1-11; Maki 1.12-13)

4 1 Naa Yinnɛkpoyi làa kaa Zhezu wi yin, a wì si yiri wa Zhuridɛn
gbaan wi tanla ma sɔngɔrɔ. A Yinnɛkpoyi lì suu yɛgɛ sin ma kari

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi ni wa *__gbinri__ wi ni. 2 A Sɔtanla wì si saa naa wa ma wele mboo le
kapege, ma saa ta fɔ piliye nafa shyɛn. Ki piliye yi ni, Zhezu wi sila
yaraga ka ka. Naa ko piliye yo la kaa toro, a fuŋgo suu yigi. 3 Kona, a
Sɔtanla wì suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ki yo ki
sinndɛlɛgɛ ŋga ki kan ki kanŋga buru». 4 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: ‹Yaakara to
cɛ se ya mbe sɛnwee wi baro.› »

5 Kona, a Sɔtanla wì suu lɛ ma kari wa naayeri, mɛɛ dunruya wunluwɔ
pi ni fuun pi naga wi na le ki yɔnlɔ nuŋgba li ni, 6 mɛɛ wi pye fɔ: «Mi
yaa ki fanŋga ŋga konaa ki wunluwɔ mba pi gbɔgɔwɔ pi ni fuun pi kan[w]
ma yeri, ti pye ma woro; katugu to ti ni fuun nda to kan mi yeri. Mi kaa
jaa mberi kan lere ŋa fuun yeri, mbe ya mberi kan wi yeri. 7 Na maga
kanŋguuro kan na jegele mbanla gbɔgɔ, ti ni fuun ti yaa pye ma woro.»

8 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ: *‹Ta ma* *__Fɔ__ *Yɛnŋɛlɛ li gbogo, maa tunŋgo piin lo nuŋgba kan.›*
»[x]

9 A Sɔtanla wì si kari wi ni naa wa Zheruzalɛmu, ma saa wi tɛgɛ wa
*__shɛrigo gbɔgɔ__ ki namunjɔ wi na, ma suu pye fɔ: «Na kaa pye ma yɛn
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, yew ma kan wa tara; 10 katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wila ki yuun ma yo fɔ: *‹Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ kan li* *__mɛrɛgɛye__ *pe yeri pɔɔn
tɔgɔ.›* 11 Ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ naa fɔ: *‹Pe yaa ma tɔgɔ wa pe kɛyɛn yi ni,
jaŋgo maga kɔɔn tɔlɔgɔ ki kurugo sinndɛlɛgɛ ka na.› »*[y]

12 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo:
‹Maga ka ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa mbe wele.› »[z]

13 Naa Sɔtanla wìla kaa Zhezu wi wa ma wele wamawelewe pi cɛnlɛ
pyew pi na ma saa kɔ, a wì suu yaga le mɛɛ kari, nɛɛ wi singi pilifɔnŋgɔ
na.

ZHEZU WI TUNŊGO WA GALILE TARA

4.14–9.50

Zhezu wìla wi tunŋgo ki lɛ wa Galile tara

(Mati 4.12-17; Maki 1.14-15)

14 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɔngɔrɔ wa Galile tara, Yinnɛkpoyi li
yawa pìla pye wi ni. A wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti lagapyew ki ni.
15 Wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛriyinrɛ ti ni, a leele
pe ni fuun paa wi sɔnni.

---

[w] **4.6:** Zhan 12.31; 14.30; 1 Zhan 5.19 [x] **4.8:** Dete 6.13 [y] **4.10-11:** Yuuro 91.11-12
[z] **4.12:** Dete 6.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nazarɛti ca fɛnnɛ pàa je Zhezu wi na
(Mati 13.53-58; Maki 6.1-6)

16 A Zhezu wì si kari wa Nazarɛti, pa pàa wi koro wa, a wì saa gbɔn
lere. Naa *cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a wì si saa ye wa *shɛrigo ki ni paa
yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we. A wì si yiri ma yere mbe Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti kara leele pe kan. 17 A pè si *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *Ezayi wi
sɛwɛ wi lɛ maa le wi kɛɛ. A wì suu yɛngɛ mɛɛ laga ka yan, ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ:

18 *We Fɔ wi Yinnɛ li yɛn na ni.*
Wìlan wɔ mbaa Sɛntanra ti yuun fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan.
Wìlan tun ma yo mbaa ki yari kasopiile pe kan fɔ pe yaa ka pe wa,
mbaa ki yari fyɔɔnlɔ pe kan fɔ pe yaa kaa yaan,
mbe mbele leele pe yɛn na jɔlɔ pe shɔ mbe pe wɔ wa jɔlɔgɔ ki ni,
19 *mbaa we Fɔ wi kajɛŋgɛ pyeyɛlɛ li wogo ki yari.*[a]

20 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si sɛwɛ wi tɔn maa kan shɛrigo tunmbyee
wi yeri mɛɛ cɛn. Mbele fuun pàa pye wa shɛrigo ki ni, a pè si pe yɛngɛlɛ
ke kan wi na naa wele. 21 A wi nɛɛ pe piin fɔ: «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
sɛnrɛ nda mì kara yè logo, tìri yɛɛ yɔn fili nala.»

22 Pe ni fuun pàa pye naa mɛtanga yinri, sɛnjɛndɛ nda tìla yiri wa wi
yɔn tìla pe pari. A pe nɛɛ yuun fɔ: «Zhozɛfu[b] pinambyɔ wo ma ŋa yɛɛn?»

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn kaselege fɔ ye yaa kaga yomiyɛlɛ na
li wa na kala na, mbe yo fɔ: ‹Mboro ŋa wɛrɛ pyefɔ, ma yɛɛ sagala ye!› Ye
yaa si kaga yo naa mbe yo fɔ: ‹Kagala ŋgele mà pye wa Kapɛrinawu[c] wè
logo, ke yɔngɔ pye fun laga ma ca ki ni!› »

24 A wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ko
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ woro wa, ŋa wi ca[d] woolo pe maa yigi jɛŋgɛ. 25 Mi
nɛɛ ki yuun naga finligi ye kan, ki yɛn kaselege fɔ *Eli sanga wi na, naŋgu-
njaala pàa pye ma lɛgɛ laga *Izirayɛli tara, sanga ŋa ni tisaga kìla yere
yɛlɛ taanri naa yeŋge kɔgɔlɔni. A fuŋgo gbɔgɔ kì to laga tara ti ni. 26 Ma
si yala, *Yɛnŋɛlɛ li sila* *Eli *wi tun poro wa kpɛ yeri wi sa pe saga; ɛɛn fɔ, làa
wi tun naŋgunjɔ nuŋgba yeri cɛ, wa Sarɛpita ca, wa Sidɔn tara, ma yo wi saa
saga.*[e] 27 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Elize sanga wi na fun, *yayɛnwɛ fɛnnɛ pàa
lɛgɛ laga Izirayɛli tara. Ma si yala, poro wa kpɛ sila sagala. Ɛɛn fɔ, ndɛɛ
Siri tara fɛnnɛ naŋa ŋa pàa pye na yinri Naama[f] wo nuŋgba wìla sagala.»

28 Mbele fuun pàa pye wa shɛrigo ki ni, naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo
Zhezu wi yeri, a pè si nawa ŋgban fɔ jeŋgɛ. 29 A pè si yiri, mɛɛ wi tilele

---

[a] **4.19:** Eza 61.1-2 [b] **4.22:** Mati 13.55; Maki 6.3; Zhan 6.42 [c] **4.23:** Mati 11.23
[d] **4.24:** Mati 13.57; Zhan 4.44 [e] **4.26:** 1 Wunlu 17.9 [f] **4.27:** Naama wìla taga Yɛnŋɛlɛ li
na, ko kì ti wìla sagala; 2 Wunlu 5.14.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma yiri wi ni wa ca nawa. Pe ca kìla pye ma kan yanwiga ŋga na, a pè si kari wi ni wa ki go na, jaŋgo mboo wɔnrɔgɔ mboo wa wa yanwiga titɛgɛ ki ni. 30 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si toro wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ kari[g].

Zhezu wìla yinnɛ tipele fɔ wa sagala
(Maki 1.21-28)

31 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari wa Galile tara, wa Kapɛrinawu ca, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo ki ni cɛnpiliye yi ni. 32 Wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagalɔmɔ pìla pe pari, katugu wìla pye na para fanŋga ni. 33 Ki cɛnpilige ka ni, naŋa wà la pye wa shɛrigo ki ni, yinnɛ tipele la pye wi ni. A wo si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: 34 «Iye! Yiŋgi ki yɛn woro naa mboro sɔgɔwɔ Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu! Ma pan mbe we tɔngɔ wi le? Lere ŋa wi mboro, mɔ̀ɔ jɛn. Ma yɛn *Yɛnŋɛlɛ li Lere kpoyi!»

35 A Zhezu wì si gbanla ki yinnɛ tipele li na, ma li pye fɔ: «Pyeri wa, ma wɔ ki naŋa ŋa wi ni!»

A yinnɛ tipele lì si naŋa wi jan le tara leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, mɛɛ wɔ wi ni. Ɛɛn fɔ, li sila kapege pye wi na. 36 A leele pe ni fuun pe nɛɛ kawa, nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Iye, yiŋgi sɛnrɛ ri nda to yɛɛn? Ki naŋa ŋa wila para fanŋga naa yawa ni yinnɛ tipegele ke ni, a kaa woo leele pe ni.»

37 A Zhezu wi mɛgɛ kì si yiri wa ki tara ti ni fuun ti ni.

Zhezu wìla yambala lɛgɛrɛ sagala
(Mati 8.14-17; Maki 1.29-34,35-39)

38 Naa pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a Zhezu wì si kari wa Simɔ wi go. Ki sanga wi ni, Simɔ wi jɔ nɔ wo wìla pye na jɔlɔ witiwɛrɛwɛ ni. A pè suu yɛnri ma yo wuu sagala. 39 A Zhezu wì si fɔli wa jɛlɛ wi go kɛɛ ki yeri, mɛɛ para ŋgbanga witiwɛrɛwɛ pi na. A witiwɛrɛwɛ pì si kɔ. A jɛlɛ wì si yiri le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, nɛɛ pe kala yɔngɔ.

40 Naa yɔnlɔ kìla kaa to, mbele fuun yambala la pye pe yeri na jɔlɔ yama cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni, a pè pe lɛ ma pan pe ni Zhezu wi kɔrɔgɔ. A wì si kɛɛ taga pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na ma pe sagala. 41 Yinnɛ tipegele la wɔ lelɛgɛrɛ ni na gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ!» A Zhezu wì si para ke na ŋgbanga, wi sila yɛnlɛ kaa para, katugu kàa ki jɛn ma yo wo wi yɛn *Kirisi we.

42 Naa laga kìla kaa laga, a Zhezu wì si yiri wa ca mɛɛ kari wa yan, wa laga ŋga lere sila pye we. A janwa wì si yiri naa lagajaa. Naa pàa ka saa gbɔn wa wi na, a pe nɛɛ jaa wi koro wa pe ni, jaŋgo wiga ka kari mbe pe yaga. 43 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì sho fɔ: «Mi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ

---

g **4.30:** Zhan 7.30; 8.59; 10.39

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛntanra ti yari wa cara sannda ti ni fun; katugu ko kala li Yɛnŋɛlɛ lìlan tun.»

44 A wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa Zhude tara shɛriyinrɛ ti ni.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala pe yeri
(Mati 4.18-22; Maki 1.16-20)

5 1 Pilige ka, Zhezu wìla pye wa Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ[h] yɔn ki na, a janwa gbɔlɔ là si saa gbogolo maa maga, naa jiire lagapyew mbe ta mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo wi yeri. 2 A wì si tɔnmɔkɔɔrɔ shyɛn yan wa lɔgbɔgɔ ki yɔn na. Ŋgbanra wɔfɛnnɛ pàa tigi ma yiri wa ti ni, na pe mɛrɛ ti jogo. 3 A Zhezu wì si ye wa ki tɔnmɔkɔɔrɔ nuŋgba ni, Simɔ wogo layi. A wì si Simɔ wi yɛnri ma yo wi kɔrɔ ki piri wi ni wigi lali jɛnri lɔgɔ koŋgo ki ni. A Zhezu wì si cɛn wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni nɛɛ leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.

4 Naa wìla kaa para ma saa kɔ, a wì si Simɔ wi pye fɔ: «Simɔ, tɔnmɔkɔrɔ ki piri ma kari ki ni tɔnmɔ pi latijugo ka ni. Mboro naa ma pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ye ye mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔ ye ŋgbanra ta wɔ!»

5 A Simɔ wì suu pye fɔ: «Na To, wè tunŋgo pye ma saa laga ki laga, wee yaraga yigi. Ɛɛn fɔ, ma sɛnrɛ to kala na, mi yaa mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔ.»

6 Naa pàa kaa ko pye ma, a pè si ŋgbanra lɛgɛrɛ ta yigi, fɔ a pe mɛrɛ tila kɔɔnlɔ. 7 A pè si kɛɛ wa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ pele yeri, poro la pye tɔnmɔkɔrɔ ka ni fun, ma yo pe pan pe saga pe na. A poro si pan. A pè si tɔnmɔkɔɔrɔ ti shyɛn ti yinyin ŋgbanra ti ni, fɔ a tila jaa mbe liwi wa tɔnmɔ. 8 Naa Simɔ Pyɛri, wìla kaa ki yan ma, a wì si kanŋguuro kan Zhezu wi jegele ma sho fɔ: «*We Fɔ, mii daga ma yere na tanla, katugu mi yɛn kapege pyefɔ!»

9 Simɔ wo naa mbele pàa pye wi ni, pàa pye na kawa ŋgbanra lɛgɛrɛ nda pàa yigi ti kala na, 10 konaa Zebede wi pinambiile Zhaki naa Zhan pe ni. Poro mbele pàa pye Simɔ wi pinlɛyɛɛnlɛ wele. A Zhezu wì si Simɔ wi pye fɔ: «Ma kaa fyɛ! Mbege lɛ nala wo na, ma yaa pye leele lagajafɔ.» 11 Kona, a pè si pan pe tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni le lɔgbɔgɔ ki koŋgo na, mɛɛ pe yaara ti ni fuun ti yaga le, mɛɛ taga Zhezu wi na.

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɔ wa sagala
(Mati 8.1-4; Maki 1.40-45)

12 Pilige ka, ma Zhezu wi ta ca ka ni, naŋa wà si kɔn ma yiri wi na, *yayɛnwɛ la pye wi wire ti lagapyew ki na. Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì si to maa yɛgɛ ki jiile le tara, mɛɛ Zhezu wi yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ, na kaa pye maa ki jaa, ma mbe ya mbanla sagala *kpoyi!» 13 A Zhezu wì suu

---

h **5.1:** Zhenezarɛti lɔgbɔgɔ ko nuŋgba ko pe maa yinri Galile lɔgbɔgɔ; Maki 6.53.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kɛɛ ki sanga ma jiri wi na, ma suu pye fɔ: «Mila ki jaa, sagala kpoyi!» Le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi yayɛnwɛ pì si kɔ. 14 A Zhezu wì sigi yo maga
ŋgban wi ni, ma yo fɔ: «Maga kaga yo mbe lere kan dɛ. Ɛɛn fɔ, kari ma
sɔɔn yɛɛ naga *saraga wɔfɔ wi na, paa yɛgɛ ŋga na ma yɛn we. Saraga
ŋga sɛnrɛ Moyisi wìla yo[i], maga wɔ, maga naga leele pe ni fuun pe na fɔ
mà sagala kpoyi!»
15 A Zhezu wi mɛgɛ ki nɛɛ yinrigi naa na seregi. A lelɛgɛrɛ nɛɛ paan
wi kɔrɔgɔ na gbogolo wi tanla mbaa nuru wi yeri, wi ta wila pe yama pi
koo. 16 Ɛɛn fɔ, wagati lɛgɛrɛ na, wi ma yiri le pe tanla ma kari wi yɛ wa
laga ŋga lere na pye we, mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri.

Zhezu wìla murugu wa sagala
(Mati 9.1-8; Maki 2.1-12)

17 Pilige ka, Zhezu wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. *Farizi-
ye poro naa *lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle la pye ma cɛn wa wi tanla. Pa pàa
yiri wa Galile tara cara to naa Zhude tara cara naa Zheruzalɛmu ca ki ni
ma pan. We Fɔ wi yawa pìla pye Zhezu wi ni, a wila yambala pe sagala.
18 Ye wele, a leele pèle si pan murugu wa ni, wìla pye ma sinlɛ sinlɛ-
yaraga na. A pe nɛɛ ki jaa mboo leŋge wa go, mbe ta mboo tɛgɛ le Zhezu
wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. 19 Ɛɛn fɔ, janwa wi kala na, pe sila pyelɔmɔ ta mboo
leŋge wa go. Kì kaa pye ma, a pè si lugu wi ni wa go ki naayeri, ma laga
ka yɛngɛ, mɛɛ wi tirige wa ki fogo ki ni wa go nawa, wi sinlɛyaraga ki na
le Zhezu wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, wa janwa wi nandogomɔ. 20 Naa Zhezu wìla kaa
ki leele pe tagawa pi yan, a wì si murugu wi pye fɔ: «Na wɔnlɔ, mila ki
yuun ma kan, ma kapere ti kala yaga ma na!»
21 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro
naa Fariziye pe ni, pe nɛɛ ki jate wa pe nawa nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa
wila wi yɛɛ jate ambɔ ma, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo yɛɛn? Na Yɛnŋɛlɛ lo
nuŋgba ma, ambɔ wi mbe ya mbe lere kapere kala yaga wi na?»
22 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na
ye nɛɛ ki jatere cɛnlɛ ŋa wi piin wa ye nawa? 23 Ki sɛnrɛ shyɛn nda ti ni,
titiin yowo pi yɛn ma tanla ma wɛ? Mbe yo fɔ: ‹Ma kapere ti kala yaga
ma na›, nakoma: ‹Yiri maa tanri we[j].› 24 Ɛɛn fɔ, mila jaa yege jɛn fɔ *Lere
wi Pinambyɔ yawa yɛn wi ni laga tara ti na mbaa leele pe kapere ti kala
yari pe na.»
Kona, a wì si murugu wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan, yiri
naayeri, mɔɔ sinlɛyaraga ki lɛ maa kee ma go!» 25 Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a murugu wì si yiri ma yere le leele pe ni fuun pe

---

[i] **5.14:** Levi 14.2-32 [j] **5.23:** Zhezu wìla pye naga nari ma yo mbe kapere ti kala yaga konaa mbe lere sagala, ki pyewe woro ma tanla. Ti ni fuun shyɛn ti yɛn ma yala ma pye mbapyewe leele pe yeri, konaa ma pye ma yala, a ti pyewe tanla Yɛnŋɛlɛ li yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛgɛ na, ma wi yarisinlɛgɛ ki lɛ, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, mɛɛ kari wi go. 26 A kì si pe ni fuun pe pari. A pe nɛɛ fyɛ jɛŋgɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na yuun fɔ: «Wè kafɔnŋgɔlɔ yan nala.»

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Levi wi yeri wi pye wi fɔrɔgɔfɔ
(Mati 9.9-13; Maki 2.13-17)

27 Ko kagala koro puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa, mɛɛ saa *__nizara shɔfɔ__ wa yan, pàa pye naa yinri Levi. Wìla pye ma cɛn wa wi tunŋgo pyesaga. A Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Levi, yiri ma taga na na, ma pye na *__fɔrɔgɔfɔ__!» 28 A Levi wì si yiri maa yaara ti ni fuun ti yaga le, mɛɛ taga wi na.

29 A Levi wì si saa sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ wa wi go Zhezu wi mɛgɛ na. Nizara shɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ la pinlɛ na nii pe ni ja, konaa leele pele ni. 30 A Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni pe nɛɛ kɔngɔri nɛɛ Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe piin fɔ: «Yiŋgi na, a yè si pinlɛ na nii na woo ja nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni?»

31 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn ŋgbaanla poro na la wɛrɛ pyefɔ jaa. Ɛɛn fɔ, yambala poro pe maa wɛrɛ pyefɔ jaa. 32 Mii pan mbe mbele paa pe yɛɛ jate pe sin poro yeri. Ɛɛn fɔ, kapere pyefɛnnɛ poro mì pan mbe yeri, pe ta pe pe kapere ti jɛn peri yaga.»

Zhezu wo naa yeŋge lege sɛnrɛ
(Mati 9.14-17; Maki 2.18-22)

33 A leele pèle si Zhezu wi pye fɔ: «Wagati lɛgɛrɛ na Zhan fɔrɔgɔ-fɛnnɛ poro naa Fariziye woolo pe ni, pe maa *__yeŋge__ nii na Yɛnŋɛlɛ yɛnri, ma si yala mboro fɔrɔgɔfɛnnɛ poro maa nii na woo win?»

34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye nawa po ni, jayire nɔgɔ ye mbe ya mbe japɔlɔ wi wɛnnɛ pe pye pe yeŋge le, mbe poro naa japɔlɔ wi ni pe ta laga nuŋgba le? Ayoo dɛ. 35 Ɛɛn fɔ, wagati wa wa na paan, pe yaa ka japɔlɔ wi wɔ wa pe sɔgɔwɔ. Kona, pa pe yaa la yeŋge nii. (Ko ki yɛn paa mi naa na fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni we wogo ki yɛn.)»

36 A Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa naa fun ma pe kan, ma yo fɔ: «Lere na parisanga wali mbege wɔ parifɔnŋgɔ, mbege taga parilɛgɛ na mbege yɔli. Na ma kaga pye ma, ma ma parifɔnŋgɔ ki wali maga jɔgɔ. Parisanfɔnŋgɔ fun ko naa parilɛgɛ ki ni tila yala ti yɛɛ ni. 37 Lere na sinmɛ tipiriwe le sɛlɛgɛ kashara lɛrɛ ni. Na ma kaga pye ma, sinmɛ tipiriwe pi ma kaa kashara ti walagi. Sinmɛ pi ma wo, kashara ti ma jɔgɔ. 38 Ɛɛn fɔ, ma ma sinmɛ tipiriwe pi le sɛlɛgɛ kashara fɔnndɔ. 39 Sinmɛ mba

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pì lɛ lere naa wɔ mbaa sinmɛ tipiriwe jaa naa, katugu ki fɔ wi ma yo mba pì lɛ po pi tanla[k].»

Zhezu wi yɛn cɛnpilige ki fɔ
(Mati 12.1-8; Maki 2.23-28)

6 [1] *__Cɛnpilige__ ka ni, Zhezu wo naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni, pàa pye na toro shɔgɔlɔ kɛrɛ ta nawa. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ ki shɔgɔlɔ sheshegele kele kɔɔn na ke tunrugu kɛɛ ni na ke pyɔ wi kaa. [2] A *__Fariziye__ pèle si pe pye fɔ: «Kala na wee daga mbaa piin cɛnpilige ki ni[l] yiŋgi na, a yoro nɛɛ lo piin?»

[3] A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga Davidi wìla pye cɛnpilige ka ni wo naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni, ma yala fuŋgo la pe yigi, ye sila ki kara mbege yan wi le[m]? [4] Wìla ye wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni, buru ŋa pàa wɔ *__saraga__ Yɛnŋɛlɛ li yeri, wo ŋa wi sila daga lere mbe wa ka ndɛɛ saraga wɔfɛnnɛ poro nuŋgba, a wì wa ka, ma wa kan wi pinlɛyɛɛnlɛ pe yeri[n].»

[5] A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «*__Lere wi Pinambyɔ__ wi yɛn cɛnpilige ki fɔ.»

Zhezu wìla naŋa wa sagala,
ŋa wi kɛɛ kìla shɔ wi na
(Mati 12.9-14; Maki 3.1-6)

[6] Cɛnpilige ka ni naa, a Zhezu wì si kari *__shɛrigo__ ka ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Naŋa wà la pye wa, wi kalige kɛɛ kìla shɔ wi na. [7] A *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ poro naa Fariziye pe ni, pe nɛɛ Zhezu wi kɔrɔsi na wele, na kaa pye wi mbe lere wa sagala cɛnpilige ki ni, jaŋgo pe kala la ta pe baga wi na pe yo wi kapege pye. [8] Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi jɛn. A wì si naŋa ŋa wi kalige kɛɛ kìla shɔ wi na wi pye fɔ: «Yiri ma yere wa leele pe sɔgɔwɔ!»

A naŋa wì si yiri ma yere. [9] Kona, a Zhezu wì si pe yewe ma yo fɔ: «Ki yɛn ma yɔn ma kajɛŋgɛ pye cɛnpilige ki ni lee, nakoma ma kapege pye? Ma lere shɔ lee, nakoma ma lere gbo?»

[10] A wì si pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe wele ma saa fili, mɛɛ naŋa wi pye fɔ: «Ma kɛɛ ki sanga!» Naa naŋa wìla kaa wi kɛɛ ki sanga, a kì si sagala.

[11] Ɛɛn fɔ, a sanmbala pe nawa pì si ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ yuun pe yɛɛ ni ŋga pe mbaa pye Zhezu wi na ki sɛnrɛ na.

Zhezu wìla pitunmbolo
kɛ ma yiri shyɛn wɔ
(Mati 10.1-4; Maki 3.13-19)

[12] Ki sanga wi ni, a Zhezu wì si lugu yanwiga ka na mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Wìla koro yɛnŋɛ na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ma saa gbɔn lalaaga ki na.

---

[k] **5.36-39:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele pe daga mbe pe faa kapyere tijangara ti yaga mbe kanŋga fɔnŋgɔ. [l] **6.2:** Dete 23.26 [m] **6.3:** 1 Sami 21.1-6 [n] **6.4:** 1 Sami 21.6 naa Levi 24.5-9 wi wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Naa laga kìla kaa laga, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri, mɛɛ lere kɛ ma
yiri shyɛn wɔ pe ni, na poro yinri wi *pitunmbolo. 14 Mbele wìla wɔ
pe mɛrɛ ti nda: Simɔ, a Zhezu wùu mɛgɛ taga naa yinri Pyɛri, naa Simɔ
wi nɔsepyɔ Andire wi ni, naa Zhaki, naa Zhan, naa Filipu, naa Barite-
lemi, 15 naa Matiye, naa Toma, naa Alife pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ
Zelɔti, 16 naa Zhaki pinambyɔ Zhuda wi ni, konaa Zhudasi Izikariyɔti, wo
wìla kaa Zhezu wi le wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ.

Zhezu wìla janwa wi naga
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni,
ma yambala pe sagala
(Mati 4.23-25)

17 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si yiri wa yanwiga ki go na ma tigi wo naa
wi pitunmbolo pe ni, mɛɛ yere laga falafala ka na. Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe
lɛgɛrɛ la pye le konaa janwa gbɔlɔ la ni. Pa ki leele pàa yiri wa Zhude
tara, naa wa Zheruzalɛmu konaa wa kɔgɔje yɔn cara *Tiri naa Sidɔn ti ni.
18 Pàa pan mbe logo Zhezu wi yeri, konaa wi ta wi pe sagala pe yama pi
ni. Mbele pe yɛgɛ la pye ma wɛri yinnɛ tipegele ni, pàa sagala fun. 19 Pe
ni fuun pàa pye na Zhezu wi lagajaa mbe jiri wi na, katugu fanŋga kà la
pye na woo wi ni nɛɛ pe ni fuun pe sagala.

Zhezu wìla fɛrɛwɛ
naa jɔlɔgɔ sɛnrɛ yo
(Mati 5.1-12)

20 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe welewele, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yoro mbele ye yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, fɛrɛwɛ yɛn ye woo, katugu
*Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn ye woo!
21 Yoro mbele fuŋgo yɛn ye na nala, fɛrɛwɛ yɛn ye woo,
katugu ye yaa ka tin!
Yoro mbele yaa gbele nala, fɛrɛwɛ yɛn ye woo,
katugu ye yaa kaa tɛgɛ!
22 «Na leele paga ye panra, mbe je ye na, mbaa ye tegele, mbaa ye
mɛpege yinri wagati ŋa ni, katugu yè taga Lere wi Pinambyɔ wi na,
fɛrɛwɛ yɛn ye woo! 23 Na ko ka kaa piin ye na sanga ŋa ni, yaa yɔgɔri,
yaa yeni yaa kanni nayinmɛ pi kala na, katugu tɔnli gbɔɔ yɛn ye yeri wa
yɛnŋɛlɛ na. Pa pe tɛlɛye pàa *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe jɔlɔ ma fun[o].
24 Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro penjagbɔrɔ fɛnnɛ wele,
katugu yè ye fɛrɛwɛ pi ta makɔ!
25 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa kaa na tinni nala,
katugu fuŋgo yaa ka ye ta!

---

[o] **6.23:** Mati 21.35; Kapye 7.52

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro mbele yaa tɛgɛ nala,
katugu ye nawa pi yaa ka wɔ ye na. Ye yaa kaa gbele!
26 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, na leele pe ni fuun pe kaa ye mɛtanga yinri
wagati ŋa ni we; katugu pe tɛlɛye pa pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ yagboyoolo[p] pe piin ma fun.»

Zhezu wì yo we mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe we ndanla
(Mati 5.38-48; 7.12a)

27 «Ɛɛn fɔ, yoro mbele yaa nuru na yeri, mila ki yuun ye kan fɔ: Ye
mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye ndanla, yaa kajɛŋgɛ piin ye panrafɛnnɛ pe
kan! 28 Leele mbele paa ye daŋgi, yaa duwaw piin pe kan, mbele paa ye
jɔlɔ, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pe kan. 29 Na lere wa kɔɔn fele ma mbatelege
nuŋgba na, sanŋga ki jan wi kan wigi fele. Na lere wa kɔɔn derigbɔgɔ ki
shɔ ma yeri fanŋga na, maa yaga wɔɔn deripile li shɔ fun. 30 Lere ŋa fuun
kɔɔn yɛnri yaraga ni, maga kan wi yeri. Lere ŋa fuun kɔɔn kɛɛ yaraga
shɔ, maga ka saa wi yewe mbe yo wigi sɔngɔrɔ ma na. 31 Kala na yaa jaa
leele paa piin ye kan, yaa lo yɔngɔ piin pe kan fun.
32 «Ye yɛn ma mbele ndanla, na poro cɛ ka ye ndanla, yiŋgi sɔnmɔ ye
yaa ta? Ali kapere pyefɛnnɛ ko poro fun pe maa piin. Pe yɛn ma mbele
ndanla poro cɛ pe yɛn ma pe ndanla. 33 Na ye ka sila ye kajɛŋgɛ ki piin
mbaa ye kajɛŋgɛ pyeyɛɛnlɛ poro cɛ kaan, yiŋgi sɔnmɔ ye yaa ta wa? Ali
kapere pyefɛnnɛ ko poro fun pe maa piin. 34 Ye jigi wi yɛn leele mbele na
mbaa yaara taa pe yeri, na ye kaa ye fɔrɔ ti tari poro cɛ na, yiŋgi sɔnmɔ
ye yaa ta wa? Ali kapere pyefɛnnɛ ko poro fun pe maa piin. Pe maa pe
fɔrɔ ti tari pe yɛɛ na, nari yɔngɔ jaa pe yɛɛ yeri. 35 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye
mbɛnfɛnnɛ pe daga mbe ye ndanla. Yaa kajɛŋgɛ piin yaa pe kaan. Yaa
fɔrɔ tari pe na. Ɛɛn fɔ, yaga kaa ki jate paa ti yɔngɔ kaan ye yeri. Kona,
ye yaa ka tɔnli gbɔɔ ta. Ye yaa pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li
piile, katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma yɔn ma kagbariteele poro naa lepeele pe
kan. 36 Ye pye leele yinriwɛ tafɛnnɛ paa yɛgɛ ŋga na ye To wi yɛn leele
yinriwɛ tafɔ we.»

Maga ka kiti kɔn lere na
(Mati 7.1-5)

37 «Yaga ka kiti kɔn lere na, pa Yɛnŋɛlɛ li se ka kiti kɔn ye na. Yaga ka
lere wa jɛrɛgi. Pa kona Yɛnŋɛlɛ li se ka ye jɛrɛgi. Yaa leele pe kapere ti
kala yari pe na, pa yoro fun Yɛnŋɛlɛ li yaa ye woro ti kala yaga ye na.
38 Yaa leele pe kaan, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa ye kan. Li yaa ka leyaraga ki yin
yaara ti ni, mberi seere, mberi yɛgɛyɛgɛ, mberi le tila wuun, mbe siri

---

[p] **6.26:** Zhere 5.31

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kanŋga wa ye derigbɔgɔ jufagbɔgɔ ki ni. Jɛnɛ na ye ma tɛgɛ na tinwi
sanmbala pe kan, lo Yɛnŋɛlɛ li yaa ka tɛgɛ mbe ye woro ti tiwi ye kan.»
39 A Zhezu wì si yomiyɛlɛ la wa pe kan naa ma yo fɔ: «Fyɔɔn se ya mbe
fyɔɔn kanŋgala yigi[q]. Na ko ka pye ma, pa pe ni fuun shyɛn pe yaa pinlɛ
mbe to wege. 40 Lekɔlipyɔ wi mɛgɛ kila gbɔgɔ mbe wɛ wi nagafɔ wi na.
Ɛɛn fɔ, lekɔlipyɔ ŋa ka si kara wi pye mboo kɔ,[r] wi ma kaa pye paa wi
nagafɔ wi yɛn.
41 «Yiŋgi na, a ma nɛɛ kayanna na li wa ma sefɔ wi yɛnlɛ li ni li wele,
ma si yala, kanŋgaga wa mboro jate ma wolo li ni ma si woro na ko
yaan? 42 Mɛlɛ mɛɛ ma sefɔ wi pye ma yo fɔ: Sefɔ, ki yaga mbe kayanna na
li wa ma yɛnlɛ li ni li wɔ, mboro jate ma si woro na kanŋgaga ŋga ki wa
ma wolo li ni ko yaan? Kopiire fɔ wele dɛ, kanŋgaga ki wɔ wa ma yɛnlɛ
li ni gbɛn, kona, pa ma yaa la yaan jɛŋgɛ si kayanna li wɔ wa ma sefɔ wi
wolo li ni.

Pe ma tige ki jɛn ki pyɔ wo na
(Mati 7.16-20; 12.33-35)

43 «Tige jɛŋgɛ kila pire tijangara sɛ. Tige tijaanga fun kila pire
jɛndɛ sɛ. 44 Leele pe ma tige ki jɛn ki pyɔ wo na, katugu lere na
*figiye tige pire cɔ wuuro tige na. Lere nɛɛ *ɛrɛzɛn tirige pire cɔ
vige tige na. 45 Lere jɛnŋɛ we, wi maa yarijɛndɛ woo na yinrigi
wa wi yarijɛndɛ tɛgɛsaga ki ni, ko ki yɛn wi nawa we. Lepee we,
wi maa yaripere woo na yinrigi wa wi yaripere tɛgɛsaga ki ni;
katugu lere wi nawa pi yɛn ma yin yaraga ŋga ni, ko wi yɔn ki
maa yuun.

Yinrɛ shyɛn kansɛnrɛ
(Mati 7.24-27)

46 «Yiŋgi na pilige pyew, ye mɛɛ lanla yinri *we Fɔ, we Fɔ, ma si
yala yaa sila tanri sɛnrɛ nda mila yuun ti na? 47 Lere ŋa fuun wi ma
pan na kɔrɔgɔ, nala sɛnrɛ ti nuru, na tanri ti na, wo naa lere ŋa pe
yala mi yaa wi naga ye na. 48 Ki fɔ wi yɛn paa go kanfɔ wa yɛn. Wila
jaa mboo go ki kan, mɛɛ ki wege ki wɔ, a kì jugo jɛŋgɛ, mɛɛ go nɔgɔ
ki le walaga ki na. Naa tɔnmɔ pìla kaa lɛgɛ sanga ŋa ni, a lafogo kì
si fo ma saa go ki gbɔn ŋgbanga. Ɛɛn fɔ, kii ya mbege jaanri, katugu
wìla ki gbegele maga kan jɛŋgɛ. 49 Na lere ŋa ka silan sɛnrɛ ti logo,
na wii tanga ti na, ko fɔ wo yɛn paa naŋa wa yɛn, ŋa wùu go ki kan
teere le tara ti na, wii go nɔgɔ le ki na. Naa lafogo kìla kaa fo ma saa
go ki gbɔn ŋgbanga, a kì si to le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Ki towo pìla
tijanga fɔ jɛŋgɛ.»

---

[q] **6.39:** Mati 15.14 [r] **6.40:** Mati 10.24-25; Zhan 13.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ wa kulonaŋa sagala
(Mati 8.5-13)

7 1 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti yo janwa wi kan ma saa ti
kɔ, a wì si sɔngɔrɔ wa Kapɛrinawu. 2 Ɔrɔmu tara sorodasheele tojɛɛ
wa tunmbyee la pye wa, wi kala làa gbɔgɔ wi yeri fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na
yaa na jaa mbe ku. 3 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa Zhezu wi sɛnrɛ logo,
a wì si *__Zhufuye__ *__leleɛlɛ__ pele tun wa wi yeri, ma yo pe saa yɛnri wi pan
wuu tunmbyee wi sagala. 4 A pè si kari ma saa gbɔn wa Zhezu wi na, mɛɛ
wi yɛnri jɛŋgɛ maa pye fɔ: «Ki naŋa ŋa ki daga wi ni maa saga. 5 We cɛnlɛ
woolo pe yɛn maa ndanla. Wo wì we *__shɛrigo__ ki kan.»

6 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si pinlɛ pe ni ma kari. Naa paa ka saa na
yɔngɔ sorodasheele tojɛɛ wi laga ki ni, a wì suu wɛnnɛ pele tun wa Zhezu
wi yeri, ma yo pe saa pye fɔ: «*__We Fɔ__, maga kaa ma yɛɛ tege, katugu mii
daga ma ye laga na go. 7 Ko kì ti mìlan yɛɛ yan mì kologo, mi jate si kari
wa ma yeri. Ki kala na, sɛnpyɔ nuŋgba yo pe, pa na tunmbyee wi yaa
sagala. 8 Mì ko yo ma, katugu mi jate pele yɛn na go na. Mi fun soroda-
sheele yɛn na yeri. Mi ma wa pye: ‹Kari wamɛ!›, wi ma kari, ma wa pye:
‹Pan laga!›, wi ma pan. Mi mala tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ŋga ki pye!› Wi
maga pye[s].»

9 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a sorodasheele tojɛɛ wi kala lì suu
pari. A wì si kanŋga ma janwa ŋa wìla pye wi puŋgo na wi pye fɔ: «Mila
ki yuun ye kan, mi fa ki tagawa pi si yan lere wa ni, ali laga *__Izirayɛli__
tara.» 10 A *__pitunmbolo__ pè si sɔngɔrɔ wa sorodasheele tojɛɛ wi go, mɛɛ
saa wi tunmbyee wi ta wì sagala.

Zhezu wìla naŋgunjɔ wa pyɔ yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

11 Ki goto, a Zhezu wì si kari ca ka ni pege yinri Nayi. Wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__
poro naa janwa gbɔlɔ là la pinlɛ wi ni na kee. 12 Naa pàa ka saa yɔngɔ ca
ki yesaga ki ni, a pè si fili leele pele ni gboo ni paa kee wi ni wa gboolo le-
saga. Ki gboo we, pinambyɔ wa lawi. Wìla pye wi nɔ wi yeri wi nuŋgba pe.
Nɔfɔ wìla pye naŋgunjɔ. Ca woolo pe lɛgɛrɛ la pinlɛ wi ni. 13 Naa we Fɔ wìla
kaa jɛlɛ wi yan, a wi yinriwɛ suu ta. A wì suu pye fɔ: «Maga kaa gbele!»

14 A wì si fulo wa pe tanla, mɛɛ jiri gboolo lɛyaraga ki na. A gboo
lɛfɛnnɛ pè si yere. A Zhezu wì sho fɔ: «Lefɔnŋɔ, mila ki yuun ma kan,
yiri!»

---

[s] **7.7-8:** Ko ki naga ma yo sorodasheele tojɛɛ wìla ki jɛn ma yo Zhezu wi yɛn lere pyew wi go na, wi mbe ya kala pyew li pye.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 A gboo wì si yɛn ma yiri, mɛɛ cɛn nɛɛ para. A Zhezu wì suu kan wi
nɔ wi yeri. 16 A pe ni fuun pe nɛɛ fyɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni na yuun fɔ:
«*Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ gbɔɔ wà yiri laga we sɔgɔwɔ!» ma yo naa fɔ:
«Yɛnŋɛlɛ lì pan mbeli woolo pe saga!»
17 Ŋga Zhezu wìla pye, a ki tinmɛ pì si gbɔn wa Zhude tara ti lagapyew,
konaa ti kanŋgara na cara ti ni.

Zhan Batisi wìla pitunmbolo tun Zhezu wi yeri
(Mati 11.2-19)

18 Kona, a Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si saa ki kagala ke ni fuun ke yɛgɛ yo
maa kaan. A Zhan wì si shyɛn yeri pe ni, 19 mɛɛ pe tun wa Zhezu wi yeri,
ma yo pe saa yewe pe yo fɔ: «Shɔfɔ ŋa wège jɛn ma yo wi yaa pan, wowi
mboro lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?» 20 Naa pàa ka saa
gbɔn wa Zhezu wi na, a pè suu pye fɔ: «*Zhan Batisi wì we tun ma yo we
pan wɔɔn yewe fɔ: ‹Shɔfɔ[t] ŋa wège jɛn ma yo wi yaa pan, wowi mboro
lee, nakoma we daga mbaa wa yɛgɛ singi bere?› »
21 Ma si yala, ki sanga nuŋgba wi ni, Zhezu wìla lelɛgɛrɛ sagala pe
yama naa jɔlɔgɔ kagala ni, ma yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ leele ni, ma
fyɔɔnlɔ lɛgɛrɛ yɛngɛlɛ yɛngɛ. 22 A Zhezu wì si Zhan pitunmbolo pe pye fɔ:
«Ŋga yaa yaan konaa ŋga yaa nuru, ye saga yɛgɛ yo ye Zhan wi kan. Yoo
pye fɔ: ‹Fyɔɔnlɔ paa yaan. Jejɔgɔlɔ fɛnnɛ paa tanri cɛcɛcɛ. A *Yayɛnwɛ
fɛnnɛ pè sagala. A nuŋgbojiile paa nuru. *A gboolo paa yɛnni na yinrigi wa
kunwɔ pi ni. Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yɛn na yari fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan!›*[u] 23 Lere
ŋa suu tagawa pi je mbe laga na na, fɛrɛwɛ yɛn ki fɔ wi woo!»
24 Naa Zhan wi pitunmbolo pàa kaa sɔngɔrɔ ma kari, a Zhezu wì si
sɛnrɛ ti lɛ, nɛɛ para janwa wi ni Zhan wi kanŋgɔlɔ, na yuun fɔ: «Yiŋgi yàa
kari sa wele wa *gbinri wi ni? Gbagara kanŋgaga ŋga tifɛlɛgɛ maa gbɔɔn
naga yɛgɛ ko kayi yàa kari sa wele wi le? Ayoo. 25 Kì pye ma, ambɔ yàa si
kari sa wele? Lere wa, ŋa wùu yɛɛ pɔ paara tiyɔnrɔ ni le? Ayoo. Katugu
mbele pe maa pe yɛɛ poo paara tiyɔnrɔ ti ni, na legbɔɔlɔ lige nii, pe ma
pye wa wunlumbolo yinrɛ ti ni. 26 Ɛnhɛn, yiŋgi yaa si saa wele? *Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ lawi wi le? Ee, mì yo ma dɛ. Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ
wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ na. 27 Ko Zhan wo sɛnrɛ
Yɛnŋɛlɛ làa yo wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

Wele mi yaa na pitunŋɔ wi torogo wa ma yɛgɛ,
wi sɔɔn kologo ki yɛngɛ ma kan![v]

28 Mila ki yuun ye kan fɔ sɛnwee piile mbele fuun jɛɛlɛ pè se, wa kpɛ fa
yiri wa pe ni, ŋa wi yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan wi na. Ɛɛn fɔ, wa *Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni, ŋa wi yɛn pe ni fuun jɛɛ, wo yɛn legbɔɔ ma wɛ Zhan wi na.»

---

[t] **7.19-20:** Wège jɛn ma yo ŋa wi yaa pan. [u] **7.22:** Eza 61.1-3 [v] **7.27:** Mala 3.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Leele pe ni fuun naa *__nizara shɔfɛnnɛ__ pe ni, pàa logo Zhan wi yeri,
maga jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin. A pè pe yɛɛ kan wì pe *__batize__.
30 Ɛɛn fɔ, *__Fariziye__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni, pàa je ŋga
Yɛnŋɛlɛ làa pye na jaa pe kan ki na. Pe sila yɛnlɛ Zhan mbe pe batize.
31 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe nala pilige woolo pe taanla
ambɔ ni? Pe yɛn ma ambɔ lɛ? 32 Pe yɛn paa piile yɛn. Pe yɛn ma cɛn wa
katogo, nɛɛ jɔrɔgi naga yuun pe nimbiile pe kan fɔ: ‹Wàa wegele win ye
ta ye yɔ, yee yɔ. A wè kunwɔ yuuro kɔ, yee gbele.› 33 Ko ki naga ma yo
Zhan Batisi na wìla pan, wi sila pye na yaakara kpayi kaa, wi sila si pye
na duvɛn woo[w]. A yè yo fɔ yinnɛ tipele lì ye wi ni. 34 *__Lere wi Pinambyɔ__
wo kaa pan na nii na woo, a yè sɔngɔrɔ naa ma yo fɔ: ‹Ye wele! Ŋa wo
pan ma koro na nii, na woo win, ma pye nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere
pyefɛnnɛ pe wɔnlɔ.› 35 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ we, mbele fuun pè yɛnlɛ
pi na, pe maga jɛn ma yo pì sin.»

Zhezu wìla jɛlɛ kapere pyefɔ wa kapere kala yaga wi na

36 Pilige ka, Fariziye naŋa wà la Zhezu wi yeri ma yo wi sa li wi ni. A
Zhezu wì si kari wa ki naŋa wi go, mɛɛ saa cɛn na nii. 37 Jɛlɛ wà la pye
wa ki ca ki ni, kapere pyefɔ lawi. Naa wìla kaa ki jɛn ma yo Zhezu wi wa
Fariziye naŋa wi go na nii, a wì si kari wa latikɔrɔ nuwɔ taan kugbolo
ni, pàa li gbegele sinndɛɛrɛ nda pe yinri *__alibatiri__ to ta ni. 38 A wì si saa
yere wa Zhezu wi puŋgo na wa wi tɔɔrɔ ti tanla, nɛɛ gbele naa yɛntunwɔ
pi yari pila wuun Zhezu wi tɔɔrɔ ti na. A wi nɛɛ pi tunrugu wi yinzire ti
ni, nɛɛ wi tɔɔrɔ ti yinri naa gbogo, mɛɛ latikɔrɔ[x] wi gbɔn ti na. 39 Fariziye
naŋa ŋa wìla Zhezu wi yeri suro ti na, naa wìla kaa ki yan ma, a wì sigi
yo wa wi nawa ma yo fɔ: «Ndɛɛ ki pye ki naŋa ŋa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ
wi, jɛlɛ ŋa wì jiri wi na yɛɛn, wi jɛn naga yɛgɛ jɛn mbe yo kapere pyefɔ
wi». 40 Kona, a Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ wi pye fɔ: «Simɔ, sɛnrɛ yɛn na
yeri mbe yo ma kan.» A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ti yo!»
41 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la leele shyɛn jin penjara ni. Wìla
nuŋgba kan warifuwe pyɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500), mɛɛ sanŋa wo kan
warifuwe pyɔ nafa shyɛn ma yiri kɛ ni. 42 Paa yawa sila pye wa kpɛ ni pe
ni mboo penjara ti sɔngɔrɔ wi na, a wì siri kala yaga pe ni fuun shyɛn pe
na. Mboro wo nawa, naŋa wi yaa pye mbe wiwiin ndanla pe ni mbe wɛ?»
43 A Simɔ wì suu pye fɔ: «Mi na jatere wo ni, ŋa wi fɔgɔ kìla gbɔgɔ, a
wìgi kala yaga wi na, wi yaa pye mbe wo ndanla mbe wɛ.» A Zhezu wì
suu pye fɔ: «Kaselege koyi ŋga mà yo we.»
44 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wa jɛlɛ wi yeri,
mɛɛ Simɔ wi pye fɔ: «Ki jɛlɛ ŋa maa wi yaan! Na mì ye laga ma go, mɛɛ

---

[w] **7.33:** Maki 1.6; Luki 1.15 [x] **7.38:** Zhan 12.3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tɔnmɔ kan na yeri mbanla tɔɔrɔ ti jogo[y]. Ɛɛn fɔ, wo na, wìlan tɔɔrɔ ti yinŋgi wi yɛntunwɔ pi ni, mari turugo wi yinzire ti ni. 45 Mɛɛ si kɛyɛn wa na yɔlɔgɔ mbanla yaara wɔ. Ɛɛn fɔ, malɛ mì ye laga go, wo na, wi yɛn nala tɔɔrɔ ti yinri nala gbogo. 46 Mɛɛ si sinmɛ fa na go ki na. Ɛɛn fɔ, wo latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo gbɔn na tɔɔrɔ ti na. 47 Ki kala na, mila ki yuun ma kan fɔ ndanlawa gbembe mba pi yɛn wi ni na kala na, pìgi naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lùu kapere lɛgɛrɛ ti kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa kapere jɛnri kala yaga wi na, ko fɔ wo ndanlawa po ma kologo.»

48 Kona, a wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ma kapere[z] ti kala yaga ma na.»

49 A wi suro lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe nɛɛ ki yuun wa pe nawa fɔ: «Ki naŋa ŋa wi yɛn ambɔ ma, nɛɛ kapere ti kala yari yɛrɛ?» 50 A Zhezu wì si jɛlɛ wi pye fɔ: «Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ta kee yɛyinŋge na.»

Jɛɛlɛ pèle la pinlɛ Zhezu wi ni

8 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari ma saa na Galile tara cagbɔrɔ to naa ca pigile ke yanri, na Sɛntanra nda ti yɛn na para *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ wogo ki na ti yuun leele pe kan. Wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ kɛ ma yiri shyɛn pàa pinlɛ wi ni konaa jɛɛlɛ pele ni. 2 Zhezu wìla yinnɛ tipegele purɔ ma wɔ ki jɛɛlɛ pe ni, ma pe sagala pe yama pi ni. Pàa pye na wa yinri Mari, ŋa wì yiri wa Magidala ca. Zhezu wìla yinnɛ tipegele kɔlɔshyɛn purɔ ma ke wɔ wi ni, 3 na wa yinri Zhani, wo la pye naŋa ŋa pàa pye na yinri Kuza wi jɔ. Kuza wo la pye *__Erɔdi__ wi yarijɛndɛ ti tɛgɛfɔ, na wa yinri Suzani, naa jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pele ni naa. Pàa pye na Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔ-fɛnnɛ pe sari pe kɛɛ yaara ti ni.

Yariluguro fɔ yomiyɛlɛ
(Mati 13.1-9; Maki 4.1-9)

4 Leele pàa pye na yinrigi cara ti ni fuun ti ni na kee Zhezu wi kɔrɔgɔ. Naa janwa wìla kaa gbogolo wa wi tanla, a wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan ma yo fɔ:

5 «Naŋa wà la yiri ma kari saa yariluguro lugu wi kɛrɛ paa yɛgɛ ŋga na pe maa mali wi waa. Maa ta wila ti yanragi, a yariluguro tà si to wa konɔ li yɔn na. A torofɛnnɛ pèri tangala, a sannjɛrɛ tì pan mari yɔli. 6 A tà si to yaanŋguro laga na. Naa tì kaa fi mɛɛ ku, katugu yinmɛ sila pye wa tara. 7 A tà to wuuro sɔgɔwɔ. A wuuro tì si pinlɛ ma fi ma yiri ti ni, mɛɛ ti tɔn. 8 A tà si to wa tara jɛndɛ ti na, ma fi ma yiri mɛɛ sɛ. A sheshele nuŋgba nuŋgba pyew lì pyɔ cɛnmɛ sɛ.» Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a wì si pe pye fɔ: «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na mbaa nuru, wi ke jan wila nuru.»

---

[y] **7.44:** Zhenɛ 18.4; Zhan 13.5; 1 Timo 5.10 [z] **7.48:** Luki 5.21 wi wele!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla yariluguro yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi yo
(Mati 13.10-23; Maki 4.10-20)

9 A Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ni.
10 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro wo na, Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo
sɛnrɛ nda ti yɛn na para li wunluwɔ pi wogo na, lìri naga ye na, a
yèri jɛn. Ɛɛn fɔ, leele sanmbala poro na, ti ma naga pe na yomiyɛ-
gɛlɛ ni, jaŋgo

pe ma ya na wele, ɛɛn fɔ, paa la yaan.
Pe ma ya nari nuru, ɛɛn fɔ, paa lari kɔrɔ wi jɛnni.[a]

11 «Ki yomiyɛlɛ li kɔrɔ wi ŋa: Yariluguro re, to ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ re. 12 Yariluguro tì to konɔ li yɔn laga ŋga na, ko yɛn paa
leele mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo we. Ɛɛn fɔ, Sɔtanla wi mɛɛ pan
mberi wɔ wa pe nawa nɛɛ pe jɔlɔ paga ka ta mbe taga ti na mbe
shɔsaga ta. 13 Yaanŋguro laga ŋga yariluguro tì to wa ki na, ko
yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo mari lɛ nayinmɛ
ni. Ɛɛn fɔ, paa ti yaga ti cɛnsaga ta wa pe nawa. Pe ma taga ti na
wagati jɛnri ni. Wamawelewe ka gbɔn pe na sanga ŋa ni, pe mɛɛ
je ti na. 14 Yariluguro tì to wuuro laga ŋga na, ko yɛn paa leele
mbele pè Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo ma taga ti na. Ɛɛn fɔ, la kee wa
yɛgɛ, jatere lɛgɛrɛ to naa dunruya penjara wogo naa katangala ke
ni, ti mari shɔ pe yeri. Ti pire tila lɛ. 15 Tara jɛndɛ nda yariluguro
tì to wa ti na, to ti yɛn paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo
mari yigi kotojɛŋgɛ sinŋge ni, pe ma koro ki sɛnrɛ ti na fɔ ti ma
pire sɛ[b].

Fitanla yomiyɛlɛ
(Maki 4.21-25)

16 «Lere na fitanla mu mbe kpoŋgbo jiile wi na nakoma mboo tɛgɛ sinlɛ-
yaraga nɔgɔ. Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa wi tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa
fuun ka ye wa go wila yaan wi na. 17 Ko ki naga ma yo kala na fuun li yɛn
ma lara, li yaa ka yiri funwa na. Kala na fuun li yɛn ŋgundo, li yaa ka
jɛn[c].

18 «Ki kala na, yaa kɔrɔsiri piin ye yɛn na nuru yɛgɛ ŋga na ki na;
katugu yaraga yɛn ŋa yeri, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka taga wa wi kan. Ɛɛn fɔ,
yaraga woro ŋa yeri, ali jɛnri ŋa wila jate ma yo wi yɛn wi yeri, Yɛnŋɛlɛ
li yaa wi shɔ wi yeri[d].»

---

[a] **8.10:** Eza 6.9-10 [b] **8.15:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe mari yo ma pele kan fɔ poro fun pe ma saa taga ti na. [c] **8.17:** Mati 10.26; Luki 12.2 [d] **8.18:** Na mɛɛ kaselege ŋga logo mbege pye ma wogo, ki yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, kaselege ŋga pe maa tanri ki na, ko maa kee yɛgɛ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mbele paa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, poro pe yɛn Zhezu wi nɔsepiile wele
(Mati 12.46-50; Maki 3.31-35)

19 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɔ wo naa wi nɔsepiile pe ni, pè si kari saa
yan. Ɛɛn fɔ, naa janwa wìla pye ma gbɔgɔ ki kala na, pe saa ya mbe gbɔn wa
wi na. 20 Kì pye ma, a lere wà sigi yo ma Zhezu wi kan ma yo fɔ: «Ma nɔ wo
naa ma nɔsepiile pe ni pe yɛn ma yere wa funwa na, paa jaa mbɔɔn yan.»
21 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Leele mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na, poro pe yɛn na nɔ naa na nɔsepiile nambala.»

Zhezu wìla tifɛliŋgbɔgɔ ka yerege
(Mati 8.23-27; Maki 4.35-41)

22 Pilige ka, a Zhezu wì si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, mɛɛ
pe pye fɔ: Ye pan we lɔgbɔgɔ ki kɔn we yiri wa ki kɛɛ ŋga na.
A pè si kari. 23 Maga ta pàa pye na lɔgbɔgɔ ki kɔɔn tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a
Zhezu wì si wɔnlɔ. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri nɛɛ
gbɔɔn wa lɔgbɔgɔ ki ni. A tɔnmɔ pi nɛɛ kɔɔn na yiin wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni,
fɔ a paa jaa mbe liwi. 24 Kì kaa pye ma, fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fulo Zhezu wi
tanla maa yɛn, ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, we Nagafɔ, we yaa ku!»
A Zhezu wì si yɛn, mɛɛ para ŋgbanga lɔgbɔgɔ tɔnmɔ po naa tifɛlɛgɛ ki
na. A tifɛlɛgɛ kì si yere, a tɔnmɔ pì si pyeri dinw. 25 A wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe pye fɔ: «Ye tagawa pi yɛn se yeri[e]?»
Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ, fɔ a kì pe pari. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ:
«Ambɔ wi ki naŋa ŋa we? Wila para yɛrɛ tifɛɛrɛ to naa tɔnmɔ pi ni, a tila
wi sɛnrɛ ti nuru.»

Zhezu wìla yinnɛ tipegele purɔ ma ke wɔ naŋa wa ni
(Mati 8.28-34; Maki 5.1-20)

26 A pè si lɔgbɔgɔ ki kɔn ma gbɔn wa Zherazeni tara fɛnnɛ pe tara ti ni.
Ki tara ti yɛn ma yɛgɛ wa Galile tara ti yeri. 27 Naa Zhezu wìla kaa tigi
ma yiri wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a ki ca nawa naŋa wà si pan mboo fili. Ki
naŋa yinnɛ tipegele la pye wi ni. Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, wi sila
pye na deere nii, wi sila si pye na sinlɛ go. Ɛɛn fɔ, wìla pye na wɔnlɔ wa
fanra ti sɔgɔwɔ. 28 Naa wìla kaa Zhezu wi yan, a wì si gbele ŋgbanga, mɛɛ
kanŋguuro kan wi jegele, ma para ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa na
yeri Zhezu, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li Pina-
mbyɔ? Mila ma yɛnri maga kanla le jɔlɔgɔ.»

---

[e] **8.25:** Ko ki naga ma yo naa pe fa taga Zhezu wi na bere, kìla wi jatere wi piri wi na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Wìla to yo ma, katugu Zhezu wìla ki yo yinnɛ tipegele ke kan ma yo
ke wɔ wi ni. Kìla pye, pilige lɛgɛrɛ na, yinnɛ tipegele kaga yiri wi ni, leele
pe maa kɛyɛn yi pɔ jɔrɔgɔ ni, ma tugurɔn le wi tɔɔrɔ ti na mbaa wi kɔrɔsi.
Ɛɛn fɔ, wi ma kaa ti kɔɔnlɔ, yinnɛ tipegele ke mɛɛ wi tata ma kari wi ni
wa yan, wa laga ŋga lere na pye we.
30 A Zhezu wì suu yewe wi mɛgɛ ki ni. A wì suu pye ma yo fɔ: «Na mɛgɛ
koyi ŋga: ‹Janwa›.»
Wìla ko yo ma, katugu yinnɛ tipegele lɛgɛrɛ la pye wi ni. 31 A yinnɛ
tipegele kè si Zhezu wi yɛnri ma yo wiga ka ke torogo wa jɔlɔgɔ *we-
tijugo ki ni.
32 Le ki laga ki na, cɛɛlɛ ŋgbelege kà la pye le. Pàa pye na yanri wa
yanwiga ki go na, na pe yaakara ti lagajaa. A yinnɛ tipegele kè si Zhezu
wi yɛnri ma yo wi konɔ kan ke yeri ke sa ye wa ko cɛɛlɛ poro ni. A Zhezu
wì sigi konɔ li kan ke yeri. 33 A yinnɛ tipegele kè si wɔ naŋa wi ni, mɛɛ
saa ye cɛɛlɛ pe ni. A cɛɛlɛ pe ni fuun pè si gbinri wa yanwiga ki go na, ma
tigi wa ki tigiwɛn pi ni, ma toori wa lɔgbɔgɔ ki tɔnmɔ pi ni, mɛɛ ku.
34 Naa cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pàa kaa ko yan ma, a pè si fe mɛɛ saa ŋga pàa
yan ki yɛgɛ yo wa cagbɔgɔ konaa kɛrɛ kapire ti ni. 35 Mbele pàa ki sɛnrɛ
ti logo cɛɛlɛ kɔnrifɛnnɛ pe yeri, pè si yiri mɛɛ kari saga kala li yan yɛnlɛ
ni. Naa pàa ka saa gbɔn wa Zhezu wi tanla, a pè si naŋa ŋa yinnɛ tipege-
le kàa wɔ wi ni wi yan. Wìla deere le ma cɛn le Zhezu wi tanla yɛtogowo
ni. Naa pàa kaa wi yan, a pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ. 36 Yinnɛ tipegele kàa wɔ naŋa
wi ni mbele yɛgɛ na, a poro sigi yɛgɛ yo ma pe kan. 37 Kona, a Zherazeni
tara fɛnnɛ pè si Zhezu wi yɛnri ma yo wi yiri wa pe tara, katugu pàa pye
na fyɛ fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni nɛɛ jaa mbaa kee.
38 Yinnɛ tipegele kàa wɔ naŋa ŋa ni, a wo si Zhezu wi yɛnri ma yo wi
yaa pinlɛ wi ni mbaa kee. Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu sɔngɔrɔ ma suu pye fɔ:
39 «Sɔngɔrɔ maa kee ma woolo pe kɔrɔgɔ. Ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye mɔɔ kan, ma
saga yɛgɛ yo ma pe kan.»
Kagala ŋgele fuun Zhezu wìla pye ma ki naŋa wi kan, a wì si kari ma
saa ke yɛgɛ yo ma ca woolo pe ni fuun pe kan.

Zhezu wìla naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhayiru wi sumborombyɔ sagala ko naa jɛlɛ wa ni

(Mati 9.18-26; Maki 5.21-43)

40 Naa Zhezu wìla kaa sɔngɔrɔ ma lɔgbɔgɔ ki kɔn naa ma yiri wa ki kɛɛ
ŋga na, a janwa wì suu yigi fɔ jɛŋgɛ, katugu pe ni fuun pàa pye naa singi.
41 Ki sanga wi ni, a naŋa wà si pan, pàa pye naa yinri Zhayiru. *Shɛrigo
to wo wa lawi. A wì si kanŋguuro kan le Zhezu wi jegele, maa yɛnri ma
yo wi kari wa wi go wi saa saga, 42 katugu wi sumborombyɔ wìla pye
nuŋgba to, nɛɛ kuun. Wìla pye na kee yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naa Zhezu wìla kaa na kee wa Zhayiru wi yeri, a janwa wi nɛɛ gbinri
wi na lagapyew. 43 Le ki laga ki na, jɛlɛ wà la pye le. Kasanwa wogo yama
la pye wi na. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ta wi na. Wɛrɛ pyege ki kala na,
wi kɛɛ kìla ka saa koro waga. Katugu wìla wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan
wɛrɛ pyefɛnnɛ pe yeri. Ɛɛn fɔ, wo wa nuŋgba sila ya mboo sagala. 44 A
ki jɛlɛ wì si fulo Zhezu wi tanla, wa wi puŋgo na, mɛɛ jiri wi derege yɔn
ki na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi kasanwa wogo yama pì si kɔ. 45 A
Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ambɔ wì jiri na na?» Naa pe ni fuun paa kaa na
jege ma yo poro ma, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, janwa wɔ̀ɔn maga
nɔɔ jiire lagapyew dɛ!»
46 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye ma yo fɔ: «Lere wà jiri na na kaselege,
katugu mìgi jɛn ma yo fanŋga kà wɔ na ni.»
47 Naa jɛlɛ wìla kaa ki yan ndɛɛ ki se ya lara naa, a wì si pan na seri,
mɛɛ saa kanŋguuro kan Zhezu wi jegele. Kala na làa ti, a wì si jiri Zhezu
wi derege ki na, konaa paa wìla sagala le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni yɛgɛ
ŋga na, a wì sigi yo ma pe ni fuun pe kan. 48 A Zhezu wì suu pye ma yo
fɔ: «Na sumborombyɔ, ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ. Ki kala na, ta kee yɛyinŋge
na[f].»
49 Ma Zhezu wi ta wìla pye na to yuun ma, a *__pitunŋɔ__ wà si yiri wa
shɛrigo to wi go, mɛɛ gbɔn le pe na, mɛɛ wi pye fɔ: «Ma sumborombyɔ wì
ku makɔ, maga kaa we Nagafɔ wi tege.»
50 Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa to logo, a wì si Zhayiru wi pye fɔ: «Ma
kaa fyɛ! Taga cɛ, pa ma pyɔ wi yaa sagala.»
51 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa Zhayiru wi laga, wi sila yɛnlɛ lere mbe
ye wa go ndɛɛ Pyɛri, naa Zhan, naa Zhaki, konaa pyɔ wi to, naa wi nɔ poro
cɛ. 52 Leele pe ni fuun pàa pye na pyɔ wi kunwɔ pi gbele na jɔrɔgi. A Zhezu
wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa gbele! Pyɔ wii ku, ɛɛn fɔ, wila wɔnlɔ win.»
53 Naa wìla kaa to yo ma, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na, katugu pàa ki jɛn ma yo
kaselege pyɔ wì ku. 54 Kona, a Zhezu wì suu yigi wi kɛɛ ki na, maa yeri
ŋgbanga ma yo fɔ: «Na pyɔ, yiri!»
55 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pyɔ wì si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni,
mɛɛ yiri ma yere. A Zhezu wì si pe pye ma yo pe pyɔ wi kan wi ka. 56 A kì
si pyɔ wi sevɛnnɛ pe pari fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni
ma yo paga ka ŋga kì pye ki yo mbe lere kan.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe tun
(Mati 10.5-15; Maki 6.7-13)

9 1 A Zhezu wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri ma pe
gbogolo, mɛɛ yawa naa fanŋga kan pe yeri paa yinnɛ tipegele ke

[f] **8.48:** Luki 7.50

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

puro paa ke woo leele pe ni, paa yambala pe sagala. 2 Kona, a wì si pe
tun ma yo pe saa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, paa
yambala pe sagala. 3 A wì si pe pye naa fɔ: «Na ye kaa kee, yaga ka
yaraga ka kpɛ lɛ: Paa gbɔtangala yɛn, nakoma kasha, nakoma yaakaga,
nakoma penjara! Wa ka si ka deere shyɛn lɛ ye ni[g]! 4 Na paga sa ye yaara
wɔ laga o laga, ye koro wa fɔ ye karisanga wi sa gbɔn! 5 Na leele paga si
je ye na ca ŋga ni mbe yo pe se ye yaara wɔ, ye karisaga ye ye tɔɔrɔ ti
pɛpɛ yege gbanŋgban wi wo wa ki ca ki ni! Pa ko yaa pye pe yɛrɛwɛ.»
6 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kari, nɛɛ toro cara ti ni fuun ti ni, na Sɛntanra ti
yari leele pe kan, na yambala pe sagala lagapyew.

Erɔdi wi jatere wìla piri wi na
(Mati 14.1-12; Maki 6.14-29)

7 Naa gboforonɛri *__Erɔdi__ wìla kaa kagala ŋgele kàa pye na piin ke sɛnrɛ
logo, a wi nawa pì si piri wi na. Katugu leele pèle la pye na yuun fɔ:
«*__Zhan Batisi__ wo wì sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.»
8 A pèle yo fɔ: «*__Eli__ wì sɔngɔrɔ ma pan naa.» A pèle yo naa fɔ: «Fafafa
*__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wo wa wì sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi
ni.»
9 Ɛɛn fɔ, a Erɔdi wì sho fɔ: «Mìla si konɔ kan, a pè Zhan go ko kɔw.
Kagala ŋgele mila ke sɛnrɛ nuru, a ambɔ si ta na koro piin?»
A wi nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yan yɛnlɛ ni.[h]

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka
(Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Zhan 6.1-14)

10 Naa *__pitunmbolo__ pàa kaa sɔngɔrɔ ma pan Zhezu wi kɔrɔgɔ, a pè si
kagala ŋgele pàa pye ke yɛgɛ yo maa kan. A wì si pe lɛ ma kari pe ni ca
ka tanla, pege yinri Betisayida. 11 Naa janwa wìla kaa ki logo, a pè si taga
Zhezu wi na. A wì si pe yigi jɛŋgɛ, ma Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi sɛnrɛ yo pe
kan. Yambala mbele pàa jori mbe sagala, a wì poro sagala.
12 Naa yɔnlɔ kìla kaa na kee sa to, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri
shyɛn pè si fulo wi tanla, mɛɛ wi pye fɔ: «Ki yo janwa wi kan wila kee wa
cara nda tì we maga to naa kɛrɛ kapire ti ni, pe sa yaakara lagaja pe ka,
pe sinlɛsara ja; katugu we yɛn laga laga ŋga na yɛɛn, *__gbinri__ wi.»
13 Ɛɛn fɔ, a wì si pe pye ma yo fɔ: «Yoro jate ye pe kan pe ka!» A pè suu
pye fɔ: «Buru kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn laga we yeri cɛ.
Maa jaa kana woro jate we sa yaakara lɔ ki leele mbele pe ni fuun pe kan
pe ka wi le?»

---

g 9.3: Luki 22.35 **h 9.9:** Luki 23.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ma si yala, nambala mbele pàa pye wa, pe mbaa lere waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin. A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye pe pye pe gbogolo gbogolo pe yɛɛ na. Gbogolosaga nuŋgba, paa lere nafa shyɛn ma yiri kɛ yɛn.»

15 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi pye ko pyewe po na ma, mɛɛ pe ni fuun pe pye, a pè cɛn. 16 A Zhezu wì si buru kaŋgurugo wi lɛ naa ŋgbangala shyɛn ke ni, maa yɛgɛ ki yirige wa naayeri ma duwaw ti na, mɛɛ ti kɔɔnlɔ mari kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri ma yo peri yɛɛlɛ janwa wi na. 17 A pe ni fuun pè ka ma tin. Kɔnrɔkɔnrɔ nda tìla koro, pàa ti wulo, a tì kanja kɛ ma yiri shyɛn yin.

Pyɛri wìla ki yo ma yo Zhezu wo wi yɛn Kirisi
(Mati 16.13-19; Maki 8.27-29)

18 Pilige ka, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi yɛ, ma yala wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye wa wi tanla. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Leele pe ma yo mi yɛn ambɔ fɔ?»

19 A pè suu pye fɔ: «Pele ma yo ma yɛn Zhan Batisi. Pele ma yo ma yɛn *__Eli__. Pele ma yo naa fɔ: ‹Faa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wa wì yɛn ma yiri[i].› » 20 A Zhezu wì si poro yewe ma yo fɔ: «Yoro wo nawa, ambɔ wi mi?» A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li *__Kirisi__ we.»

Zhezu wìla wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 16.20-28; Maki 8.30–9.1)

21 A Zhezu wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo paga kaga yo mbe lere kan. 22 A wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa naa, ma yo fɔ: «Ki daga *__Lere wi Pinambyɔ__ wi jɔlɔ jɛŋgɛ! Tara ti *__leleɛlɛ__ poro naa *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ pe ni, naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni, pe yaa ka je wi na mboo gbo. Ki pilige taanri wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni!»

23 Kona, a wì si pe ni fuun pe pye fɔ: «Na lere wa kaa jaa mbe taga na puŋgo na, wi kaari wi yinwege ki kala, wuu *__tiparaga__ ki tugo[j] pilige pyew, wi taga na na. 24 Katugu lere ŋa kaa jaa mboo yɛɛ go shɔ, wo yaa kaa yinwege ki la. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun ka suu yinwege ki la na kala na, wo yaa kaga ta. 25 Na lere wi ka dunruya yaara ti ni fuun ti ta, ki si pye wuu yinwege ki la, nakoma mbe sa ye jɔlɔgɔ, yiŋgi ki yaara ti yaa yɔn mboo kan? 26 Na lere ŋa ka fɛrɛ ta mi naa na sɛnrɛ ti ni, kona, Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka fɛrɛ ta wi ni, na wiga ka pan wi gbɔgɔwɔ pi ni, po mba pi yɛn wi To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__mɛrɛgɛye__ *__kpoyi__ pe woo we. 27 Mi yɛn

---

[i] **9.19:** Luki 9.8 [j] **9.23:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ pilige pyew, wii taga Zhezu wi na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

naga yuun ye kan kaselege ko na, fɔ mbele pe yɛn lagamɛ, pele yɛn na pe ni, sanni pe sa ku pe yaa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yan.»

Zhezu wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla kanŋga
(Mati 17.1-8; Maki 9.2-8)

28 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, ki piliye kɔlɔtaanri si, a wì si Pyɛri
naa Zhan naa Zhaki pe lɛ ma kari pe ni yanwiga ka go na mbe sa Yɛnŋɛlɛ
yɛnri. 29 Naa wila kaa na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a wi yɛgɛ cɛnwɛ pì si kanŋga. A wi
yaripɔrɔ tì kanŋga ma filige na yɛngɛlɛ shoo. 30 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
leele shyɛn si yiri le pe na, nɛɛ para Zhezu wi ni. Moyisi wo naa Eli[k] poro la
wɛlɛ. 31 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pye ma pe maga. Pàa pye na para Zhezu
wi ni paa yɛgɛ ŋga na wila daga sa ku wa Zheruzalɛmu ca ki ni mboo tunŋgo
ki yɔn fili we. 32 Ko sanga wo ni, Pyɛri naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pe ni pàa pye na
wɔnlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, a pè si yɛn, mɛɛ Zhezu wi gbɔgɔwɔ pi yan konaa leele
shyɛn mbele pàa pye wi ni pe ni. 33 Naa ki leele paa kaa na yinrigi le Zhezu wi
tanla na kee, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yɛn ma yɔn we koro lagamɛ.
We yaa segbara taanri kan, mboro wogo nuŋgba, Moyisi wogo nuŋgba, Eli
wogo nuŋgba!» Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda wìla pye na yuun wi sila pye nari kɔrɔ jɛnni.
34 Naa wila kaa na to yuun ma, a kambaaga kà si pan, mɛɛ pe tɔn. A
fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si fyɛ, naa kambaaga kìla pe tɔn we. 35 A magala là si yiri
wa kambaaga ki ni ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa mì wɔ
we, yaa wi sɛnrɛ ti nuru!»
36 Naa magala làa kaa yiri, a pèli logo, pee lere yan naa ndɛɛ Zhezu wo
nuŋgba bɔkɔ. Ko wagati wo ni, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si kagala ŋgele pàa yan
ke lara, pee ke yɛgɛ yo mbe lere kan.

Zhezu wìla pinambyɔ wa sagala, yinnɛ tipele la pye wi ni
(Mati 17.14-18; Maki 9.14-27)

37 Ki goto, a pè si yiri wa yanwiga ki na ma tigi, a janwa gbɔlɔ là si kari
ma saa Zhezu wi fili. 38 Wa janwa wi ni, naŋa wà la pye wa. A wo si gbele
ŋgbanga ma yo fɔ: «We Nagafɔ, mi yɛn nɔɔ yɛnri, na pinambyɔ wi wele!
Wi yɛn na yeri nuŋgba to. 39 Yinnɛ tipele la maa wi jaan. Na liga wi jan, le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, li maa pye wi maa jɔrɔgi ŋgbanga, mboo yangara
fɔ ŋgbɔrɔgɔ maa kɔɔn wa wi yɔn. Ki yinnɛ tipele li wɔgɔ ki yɛn ma ŋgban
wi ni fɔ jɛŋgɛ. Li kaa jaa mbe wɔ wi ni, li maa wire ti fanla wi na gbɛn.
40 Mɔ̀ɔ fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛnri ma yo peli purɔ peli wɔ wi ni, ɛɛn fɔ, pee ya.»
41 A Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Iye, yoro wele ye yɛn lepeele
ma pye mbatagambala. Wagati jori mi yaa pye ye ni naa, mbe si ye kala li
kun na yɛɛ ni?» A wì si naŋa wi pye fɔ: «Pan laga ma pyɔ wi ni!»

---

[k] **9.30:** Ki leele shyɛn pàa pe yinwege ki pye laga tara na faa ma kari.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 Naa pyɔ wila kaa na paan Zhezu wi kɔrɔgɔ, a yinnɛ tipele lì suu jan
le tara maa yangara fɔ jɛŋgɛ. A Zhezu wì si gbanla ŋgbanga ki yinnɛ
tipele li na, mɛɛ pyɔ wi sagala maa kan wi to wi yeri. 43 Fanŋga gbɔgɔ
ŋga Yɛnŋɛlɛ làa naga le ki laga ki na, kìla leele pe ni fuun pe pari.

Zhezu wìla wi kunwɔ
naa wi yɛnmɛ wogo ki yo naa
(Mati 17.22-23; Maki 9.30-32)

Kagala ŋgele fuun Zhezu wìla pye na piin, naa kè kaa pe pari ma, a wì
suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: 44 «Ye wele, sɛnrɛ nda mi yaa yo, ye nuŋgbogo-
lo jan yeri logo jɛŋgɛ! Pe yaa Lere wi Pinambyɔ wi le leele pe kɛɛ.» 45 Ɛɛn
fɔ, pe sila ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wi jɛn. Ti kɔrɔ wìla pye ma lara pe na, jaŋgo
paga kari kɔrɔ wi logo. A pe nɛɛ fyɛ mboo yewe ti kɔrɔ wi ni.

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ?
(Mati 18.1-5; Maki 9.33-37)

46 Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye na pe yɛɛ yewe mbe ta mbe ŋa wi yɛn
pe pe ni fuun legbɔɔ wi jɛn. 47 A Zhezu wì si pe nawa jatere wi jɛn. Kì kaa
pye ma, a wì si pyɔ jɛɛ wa lɛ maa yerege le wi yɛɛ tanla, 48 mɛɛ pe pye fɔ:
«Mboro ŋa ka ki pyɔ jɛɛ ŋa wi yigi jɛŋgɛ na kala na, kona, muwi ki fɔ wi
yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi
jɛŋgɛ[l]. Katugu ŋa wi yɛn ye ni fuun lepile, wo wi yɛn ye ni fuun legbɔɔ we.»

Ye woro ma ŋa mbɛn,
wo yɛn ye lejɛnŋɛ
(Maki 9.38-40)

49 A Zhan wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ, wè naŋa wa yan
wi yɛn na yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni ma mɛgɛ ki na,
wòo pye ma yo wi kaa ki piin, katugu wi woro we ni.»
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yaga kaa yɛgɛ kɔn mbe yo wiga kaa ki piin;
katugu ye woro ma lere ŋa mbɛn, wo yɛn ye lejɛnŋɛ.»[m]

ZHEZU WI KARAGA WA ZHERUZALƐMU CA KI YERI
9.51–19.27

Samari tara ca ka woolo la je
Zhezu wi na

51 Zhezu wila daga mbe yiri mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na wagati ŋa
ni, naa wila kaa na yɔngɔ, a wì si yere ki yerewe jɛŋgɛ mbe kari wa

---

[l] **9.48:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20 [m] **9.50:** Luki 11.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zheruzalɛmu. 52 A wì si piile tun wa wi yɛɛ yɛgɛ (ma yo pe sa kafɛrɛ
lagaja wi kan.) A pitunmbolo pè si kari, mɛɛ saa ye *__Samari__ tara ca ka
ni nɛɛ kafɛrɛ jaa wi kan. 53 Ɛɛn fɔ, ki ca woolo pe sila yɛnlɛ mbe tugu-
saga kan wi yeri, katugu wìla pye na toro na kee Zheruzalɛmu. 54 Naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ Zhaki naa Zhan pàa kaa ko yan ma, a pè sho fɔ: «*__We Fɔ__, maa
jaa wege yo fɔ kasɔn mbe yiri wa naayeri ki pan ki pe sogo wi le?»
55 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ para pe na fɔ
jɛŋgɛ. 56 Ko puŋgo na, a pè si kari ca ka ni.

Kìla pye leele pele nawa
pe taga Zhezu wi na
(Mati 8.19-22)

57 Ma pe ta wa konɔ paa kee, a naŋa wà si Zhezu wi pye fɔ: «Ma kaa kee
laga o laga, mi yaa taga ma na.»
58 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Were yɛn kombokara ti yeri, sere yɛn
sannjɛrɛ ti yeri fun, ma si yala, Lere wi Pinambyɔ sinlɛsaga woro wo yeri
wi sinlɛ wi wogo.»
59 A wì si nuru ma naŋa wa pye fɔ: «Pan ma taga na na.» Ɛɛn fɔ, a ki
naŋa wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, ki yaga mbe sanla to wi le gbɛn.»
60 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Gboolo pe yaga wa paa pe gboolo pe nii[n].
Mboro wo na, kari ma saa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki yari leele pe kan.»
61 A naŋa wà suu pye naa fɔ: «We Fɔ, mi yaa pan mbe taga ma na. Ɛɛn
fɔ, ki yaga mbe sa konɔ yɛnri na go woolo pe yeri gbɛn.»
62 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere ŋa fuun wi ma falinɛrɛ ca-
pige ki yigi, mbe sila wele wa wi yɛɛ puŋgo na, ko fɔ wo si daga Yɛnŋɛlɛ
li wunluwɔ pi ni.»

Zhezu wìla fɔrɔgɔfɛnnɛ
nafa taanri ma yiri kɛ
ma yiri shyɛn tun
(Mati 10.7-16)

10 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri
shyɛn wɔ. Wo jate wila daga mbe toro cagbɔrɔ to naa lara nda
fuun na, a wi nɛɛ pe tunnu shyɛnzhyɛn pe keli pe toro wi na wa ki lara ti
ni. 2 A wì si pe pye fɔ: «Yarilire nda ti yaa kɔn, ti yɛn ma lɛgɛ. Ɛɛn fɔ, tun-
mbyeele pe woro ma lɛgɛ. Ki kala na, ye kɛrɛfɔ wi yɛnri wi tunmbyeele
lɛgɛrɛ torogo wa kɛrɛ[o]. 3 Yaa kee! Mi yɛn na ye tunnu paa simbapiile
yɛn wa kombokara ti sɔgɔwɔ. 4 Yaga ka penjara leyaraga lɛ, yaga ka
cana karikasha lɛ, nakoma mbe sawira lɛ! Yaga si ka yere konɔ mbe lere

---

[n] **9.60:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na, ma pye ndɛɛ pe ku li yɛgɛ na, pe yaga paa gboolo pe nii. [o] **10.2:** Mati 9.37-38

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

shari. 5 Yaga ye go ŋga fuun ni, yege yo gbɛn fɔ: ‹Yɛyinŋge mbe pye laga
ki go ŋga ki ni!› 6 Na kiga yala yɛyinŋgefɔ wa ki go ki ni, pa Yɛnŋɛlɛ li
yaa yɛyinŋge kan ki fɔ wi yeri. Na wa si woro wa, pa ye yɛyinŋge ki yaa
sɔngɔrɔ ye na. 7 Ye koro wa ki go ki ni. Paga yaraga ŋga fuun kan ye yeri,
yege ka. Paga si tɔnmɔ mba fuun kan ye yeri, yoo wɔ, katugu tunmbyee
wi ma daga wi sara wi ni[p]. Yaga kaa yanri yinrɛ ti ni mbaa toro. 8 Yaga
ye ca ŋga fuun ni, na paga ye yigi jɛŋgɛ mbe yaakaga ŋga fuun kan ye
yeri, ye ko ka! 9 Yambala mbele ka pye wa ki ca ki ni, ye pe sagala. Ye ca
woolo pe pye fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì yɔngɔ ye ni.› 10 Ɛɛn fɔ, yaga ye
ca ŋga ni, na pee ye yigi jɛŋgɛ, ye kari wa pe ca nawa koŋgolo ke ni, ye
pe pye fɔ: 11 ‹Ye wele! Ye ca tara jate nda tì maramara we tɔɔrɔ ti na, waa
ti pee nari wuun laga ye kala na[q]. Konaa ki ni fuun, yege jɛn ye yo fɔ:
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì yɔngɔ ye ni.› » 12 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Mila
ki yuun ye kan, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, *Sodɔmu ca woolo pe
jɔlɔgɔ ki yaa ka mbɔnrɔ ki ca woolo[r] pe wogo ki na.»

Cara nda woolo pàa je mbe taga Zhezu wi na
(Mati 11.20-24)

13 «Yoro Korazɛn ca fɛnnɛ wele, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Yoro Betisayida
ca fɛnnɛ fun, jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ndɛɛ ki pye kafɔnŋgɔlɔ ŋgele
kè pye wa ye yeri, pa kè ja pye wa *Tiri ca naa Sidɔn ca woolo pe yɛgɛ
sɔgɔwɔ, anmɛ kì gbɔn yɛɛn, pe kashara lele pe yɛɛ na, ma pe yɛɛ piligi wa
cɔnrɔ ti ni mbege naga fɔ paa jaa mbe pe kapere pyege ki yaga. 14 Ki kala
na, na kiti kɔnpilige kiga ka gbɔn, Tiri ca naa Sidɔn ca woolo pe jɔlɔgɔ ki
yaa ka mbɔnrɔ ye wogo ki na. 15 Yoro Kapɛrinawu ca woolo fun, ye nawa
po ni pe yaa ka ye yirige mbe gbɔn fɔ wa yɛnŋɛlɛ na wi le? Ayoo dɛ, pe
yaa ka ye tirige mbe gbɔn fɔ wa *kuulo tara.»

16 Kona, a Zhezu wì suu *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye naa fɔ: «Lere ŋa ka ye
sɛnrɛ ti logo, na woro to wì logo. Lere ŋa ka si je ye na, muwi wì je na na.
Lere ŋa ka si je mi na, kona, wì je Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun lo na[s].»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pàa sɔngɔrɔ ma pan

17 Naa fɔrɔgɔfɛnnɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri shyɛn pàa kaa yiri
wa pe tunŋgo ma sɔngɔrɔ ma pan, pàa yin nayinmɛ coli. A pè si Zhezu

---

p 10.7: Mati 10.10; 1 Korɛn 9.14; 1 Timo 5.18 **q 10.11:** Pe yaa pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ mbege naga fɔ ki ca woolo pè kapege pye. **r 10.12:** Sodɔmu ca woolo pe kapere tìla gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ a lì ki ca ki tɔngɔ; Zhenɛ 19.24-28; Zhude 7 **s 10.16:** Mati 10.40; Zhan 12.44; 13.20

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi pye fɔ: «*__We Fɔ__, ali yinnɛ tipegele jate kàa pye na we sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na, na we kɔɔn mɛgɛ ki yeri we!»

18 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mì Sɔtanla wi yan wì yiri wa naayeri ma to laga tara paa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ yɛn[t]. 19 Ye wele! Mì yawa pi kan ye yeri yaa tanri wɔɔrɔ to naa naala pe na; konaa ye ya ye ye mbɛnfɔ Sɔtanla wi fanŋga ki jan. Ali yaraga ko ka se ya mbe kapege pye ye na. 20 Ɛɛn fɔ, naa yinnɛ tipegele kaa ye sɛnrɛ ti nuru, kii daga yaa yɔgɔri ko kala na. Ye daga mbaa yɔgɔri, katugu ye mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na[u].»

Zhezu wi yɔgɔrimɔ sɛnrɛ
(Mati 11.25-27; 13.16-17)

21 Le ki wagati nuŋgba wi ni, a Yinnɛkpoyi lì si nayinmɛ kan Zhezu wi yeri. A wì sho fɔ: «Na To, mboro ma yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Mila ma shari, katugu ŋga mà lara dunruya kajɛnmbɛlɛ poro naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na, màga pye maga naga piile tunmɔmbɔlɔ[v] poro na. Na To mà ko pye ma, katugu ko kɔ̀ɔn ndanla.

22 «Na To wì yaraga pyew ki le na kɛɛ. Lere kpɛ si Pinambyɔ wi jɛn, ndɛɛ wi To wo nuŋgba. Lere kpɛ si To wi jɛn, ndɛɛ Pinambyɔ wo nuŋgba, konaa leele mbele Pinambyɔ wi yɛn na jaa mboo To wi naga pe na.»

23 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kanŋga ma yɛgɛ wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro yeri cɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Fɛrɛwɛ yɛn ye woo, kagala ŋgele yaa yaan ke kala na. 24 Katugu mila ki yuun ye kan, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe lɛgɛrɛ naa wunlumbolo pe lɛgɛrɛ la pye naga jaa mbe ŋga yaa yaan ki yan. Ɛɛn fɔ, pe sila ki yan. Pàa pye naga jaa mbe nda yaa nuru ti logo, ɛɛn fɔ, pe sila ti logo.»

Samari tara fɛnnɛ naŋa kajɛŋgɛ pyefɔ

25 Ki wagati wi ni, a *__lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ wà si yiri ma yere mbe Zhezu wi wa mbe wele, mɛɛ wi pye fɔ: «We Nagafɔ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»

26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we *__lasiri__ sɛwɛ wi ni? Na ma kaa ti kara ma maa ti nuru mɛlɛ?»

27 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ma yo fɔ: *‹Ma Fɔ Yɛnŋɛlɛ li daga mbɔɔn ndanla ma kotogo ki ni fuun ni, naa ma nawa pi ni fuun ni, naa ma fanŋga ki ni fuun ni, naa ma jatere wi ni fuun ni. Konaa ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we› »*[w].

---

[t] **10.18:** Eza 14.12; Zhan 12.31; Naga 9.1; 12.7 [u] **10.20:** Ko ki naga ma yo pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo; Dani 12.1; Fili 4.3; Ebu 12.23. [v] **10.21:** *Piile tunmɔmbɔlɔ:* Poro pe yɛn mbele pe fa Yɛnŋɛlɛ wogo ki jɛn mbe wali ki na. [w] **10.27:** Dete 6.5; Levi 19.18; Mati 22.37-39; Maki 12.29-31; Gala 5.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nda mà yo ti yɛn kaselege. Ta ko piin, pa ma
yaa yinwege mbakɔgɔ ki ta.»
29 Ɛɛn fɔ, ki lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wìla pye na tanga jaa wi yɛɛ kan. A wì si
Zhezu wi pye fɔ: «Ambɔ wi yɛn na lewee yɛnlɛ wo?»
30 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ maa yɔn sogo, ma yo fɔ: «Naŋa wà la yiri wa
Zheruzalɛmu ca na kee wa Zheriko ca. A beŋganri pyefɛnnɛ si saa yiri ma
to wi na, maa gbɔn, maa kɔɔnlɔ, maa yaara ti yu, mɛɛ kari maa toro le
wi yɛgɛ wɔ. 31 A kì si yala cɛ *saraga wɔfɔ wà la pye na toro wa ki konɔ
nuŋgba li ni. Naa wìla ka saa gbɔn ma naŋa wi yan, a wì si kɛ kanŋga-
ga na ma toro. 32 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na naa, a *Levi setirige pyɔ wà
si saa gbɔn wa ki laga ki na, ma naŋa wi yan, mɛɛ kɛ kanŋgaga na ma
toro. 33 Ɛɛn fɔ, *Samari tara fɛnnɛ naŋa[x] wà la pye na kee cana wa ki
konɔ nuŋgba li ni. Naa wo la ka saa gbɔn maa yan, a wi yinriwɛ suu ta fɔ
jɛŋgɛ. 34 A wì si fulo wa wi tanla maa sagbanra ti fɔ, mɛɛ wɛrɛ sinmɛ naa
duvɛn wo ti na, mɛɛ ti pɔpɔ sagbanra pɔparisanra ni. Ko puŋgo na, a wì
suu lɛ wi yɛɛra sofile wi na, mɛɛ kari wi ni nambanmbala tugugo ka ni,
mɛɛ saa naa gbegele wama. 35 Ki goto, a ki *Samari tara fɛnnɛ naŋa wì si
warifuwe pyɔ shyɛn wɔ maa kan nambanmbala tugugofɔ wi yeri, ma suu
pye fɔ: ‹Ki naŋa ŋa yɛɛn, taa gbegele na kan, na maga yaraga ka wɔ mbe
taga wa naa mbe wɛ, na sɔngɔrɔsaga mi yaa ki fɔgɔ ki tɔn.› »
36 A Zhezu wì si lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wi pye fɔ: «Mboro wo yɛgɛ na, ki leele
taanri mbele pe ni, wiwiin wi yɛn naŋa ŋa beŋganri pyefɛnnɛ pàa to wi
na wi lewee yɛnlɛ wo?»
37 A lasiri sɛwɛ jɛnfɔ wì sho fɔ: «Ŋa wìla wi yinriwɛ ta wowi.»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma saa piin ma fun.»

Zhezu wìla kari wa Mariti naa Mari pe go

38 Ma Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ta wa konɔ paa kee wa
Zheruzalɛmu, a pè si saa gbɔn ca ka ni. A jɛlɛ wà si pe yaara wɔ wa wi
go, pàa pye naa yinri Mariti[y]. 39 Ki jɛlɛ wi nɔsepyɔ sumboro la pye wa
pàa pye naa yinri Mari. A wo si saa cɛn we Fɔ Zhezu wi jegele nɛɛ nuru
wi yeri. 40 Ko sanga wo ni, go tunndo tìla pye ma Mariti wi yanra fɔ maa
jatere wi lɛgɛ wi na. A wì si saa Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, naa na jɔnlɔ
sumboro wì tunndo ti ni fuun ti yaga na kan mila ti piin na yɛ, ki wogo
ki woro kala la ma yɛgɛ na wi le? Ki yo wi kan wi pan wilan saga.»
41 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Mariti, Mariti, maa ma jatere wi lege ma
yɛɛ na, nɔɔ yɛɛ tege yarilɛgɛrɛ kala na. 42 Ɛɛn fɔ, yaraga nuŋgba ki wa
mbe lere kala yɔn. Tasaga jɛŋgɛ ko Mari wì wele ma wɔ. Ki se shɔ wi
yeri.»

---

[x] **10.33:** Zhan 4.9; Luki 9.53 [y] **10.38:** Zhan 11.1-5; 12.1-7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni
(Mati 6.9-13)

11 1 Pilige ka, Zhezu wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri laga ka na. Naa wìla kaa
kɔ sanga ŋa ni, a wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ nuŋgba suu pye fɔ: «*__We Fɔ__, we naga
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni paa yɛgɛ ŋga na Zhan wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe naga pi ni we.»
2 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na ye kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sanga ŋa ni, ye yo fɔ:
‹We To, ti ma mɛgɛ ki pye *__kpoyi__.
Ma *__wunluwɔ__ pi pye pi pan!
3 Maa we pilige pyew yaakara nda ti yaa yala we ni ti kaan we yeri.
4 Ma we kapere ti kala yaga we na, katugu mbele fuun pe maa kapere
piin we na, woro fun we maa ti kala yari pe na.
Maga ka we yaga we ye wa fanlawa pi ni.› »

Lere ŋa fuun wi maa yɛnri, wi ma ta
(Mati 7.7-11)

5 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Ndɛɛ ki pye kana wɔnlɔ yɛn wa yeri ye ni.
Yindɛgɛ na wii kari ki wɔnlɔ wi kɔrɔgɔ wuu pye fɔ: ‹Na wɔnlɔ, mila ma yɛnri, na
jin buru taanri ni. 6 Na wɛnnɛ wa yiri cana ma tugu na na, yaraga woro na yeri
mbe kan wi yeri.› 7 Kana wi wɔnlɔ wo mbe si koro wa go tɔnŋgɔ ki ni wuu pye
fɔ: ‹Na yaga yɛw, na kɔrɔ mìgi sɔgɔ makɔ. Mi naa na piile pe ni wè sinlɛ. Mi se
ya yiri mbe yaakara kan ma yeri.› 8 Ye wele! Mila ki yuun ye kan, ali na wii yiri
mboo kan wi yeri pe wɛɛnrɛ to kala na, paa wi koro naa yɛnri suyi ki kala na,
wi yaa ka yiri mboo jorowo kɔyaara ti ni fuun ti kan wi yeri. 9 Ki kala na, mi wo
naga yuun ye kan fɔ: Yaa yɛnri, pa ye yaa ka ta, yaa ki lagajaa, pa ye yaa kaga
yan. Ye bala yaa kɔrɔ ki gbɔɔn, pa pe yaa kaga yɛngɛ ye kan. 10 Katugu lere ŋa
fuun wi maa yɛnri, wi ma ta. Lere ŋa fuun wi maa yaraga lagajaa, wi ma kaa
ki yan. Lere ŋa wi maa kɔrɔ ki gbɔɔn, pe ma kaa ki yɛngɛ wi kan. 11 To wiwiin
wi yɛn na ye ni, na wi pyɔ kaa yɛnri buru ni, wi yaa sinndɛlɛgɛ kan wi yeri?
Nakoma na wiga wi yɛnri ŋgbanla ni, wi yaa wɔɔgɔ kan wi yeri? 12 Nakosima,
na wiga wi yɛnri ŋgojɛnɛ ni, wi yaa naa kan wi yeri ŋgojɛnɛ li yɔnlɔ? Ayoo, ko
se ya pye. 13 Yoro mbele ye yɛn ma pe pe, na yège yan yoro yarijɛndɛ kanga jɛn
ye piile pe yeri, yege jɛn fun ye yo fɔ ye To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na, wi yaa Yinnɛkpoyi
li kan mbele pe yɛn naa yɛnri pe yeri mbe wɛ ye yarikanga ki na.»

Zhezu wi maa leele pe sagala Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga na
(Mati 12.22-30; Maki 3.20-27)

14 Pilige ka, Zhezu wìla pye na yinnɛ tipele bombo la puro na woo
naŋa wa ni. Naa yinnɛ tipele làa kaa wɔ naŋa wi ni, a wi nɛɛ para, a kì

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

si janwa wi pari. 15 Ɛɛn fɔ, a leele pèle sho fɔ: «Wila yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni yinnɛ tipegele ke to *Beyɛzebuli wo fanŋga na.»

16 Pèle la pye na jaa mboo wa mbe wele, a pè suu yɛnri ma yo wi kafɔnnɔ la pye wigi naga pe na fɔ pa wi fanŋga kì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri. 17 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe nawa jatere wi jɛn. A wì si pe pye fɔ: «Wunluwɔ o wunluwɔ pi leele pe maa wiin pe yɛɛ ni, ki wunluwɔ pi ma jɔgɔ. Yinrɛ nda fuun ti wa, ti ma toori. 18 Sɔtanla fun, na wiga wi yɛɛ kɔn shyɛn mbaa wiin wi yɛɛ ni, wi wunluwɔ pi se ya cɛn. Ndɛ yè yo fɔ mi maa yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni Beyɛzebuli wo fanŋga na? 19 Na kaa pye mi maa yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni wo fanŋga na, ambɔ wi maa fanŋga kaan ye woolo poro yeri, pe ma sila ke puro na ke woo leele pe ni? Ye woolo jate poro pe yɛn ye kiti kɔnfɛnnɛ wele. 20 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ lo fanŋga[z] na mi maa yinnɛ tipegele ke puro na ke woo leele pe ni. Ko ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pì gbɔn laga ye na makɔ.

21 «Na lere ŋa ka pye mbe ŋgban, mara yaara mbe pye wi yeri, wi maa wi go ki kɔrɔsi, wi kɛɛ yaara ti ma pye yɛyinŋge na. 22 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka ŋgban mbe wɛ wo na, wi ma saa to wi na maa mara yaara nda wi jigi wìla pye ti na ti shɔ wi yeri, mboo kɛɛ yaara ti lɛ mbe siri yɛɛlɛ.

23 «Lere ŋa woro na ni, mi yɛn ma wo mbɛn. Lere ŋa woro nala sari mbaa leele pe gbogolo, wo maa pe jaragi[a].

Yinnɛ tipele li sɔngɔrɔkala
(Mati 12.43-45)

24 «Na yinnɛ tipele liga wɔ lere wa ni, li ma saa na yanri wa *gbinri wi ni, wa laga ŋga tɔnmɔ na pye we, na wogosaga lagajaa mbe wogo. Na lii ka yan, li ma sho fɔ: ‹Mi yaa sɔngɔrɔ wa na go ŋga mì wɔ wa ki ni.› 25 Na liga ka sɔngɔrɔ, li mɛɛ pan maga yan pège gbogolo maga pɛ fɔ jɛŋgɛ. 26 Kona, li mɛɛ kari ma saa yinnɛ tipegele kele yɛgɛ lagaja naa kɔlɔshyɛn, ŋgele kè pe ma wɛ lo jate na. Lo naa koro ni, ke mɛɛ pan ma ye wi ni, mɛɛ cɛn wa wi ni. Kona, ki lerefɔ wi cɛnwɛ pi ma sɔngɔrɔ ma tijanga ma wɛ koŋgbanŋga ki na.»

Fɛrɛwɛ jɛmbɛ sɛnrɛ

27 Ma Zhezu wi ta wìla pye na to yuun ma, a jɛlɛ wà si koro wa janwa wi sɔgɔwɔ ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Jɛlɛ ŋa wɔ̀ɔn se mɔɔ kan ma wɔnri, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.»

28 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege yi. Ɛɛn fɔ, mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru nali gbogo, poro pè fɛri.»

---

[z] **11.20:** Eza 8.15 [a] **11.23:** Luki 9.50

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Leele pàa pye na jaa Zhezu wi kafɔnnɔ la pye wili naga pe na *(Mati 12.38-42)*

29 Naa janwa wila kaa na gbogolo wa Zhezu wi tanla naa mari, a wì si
sɛnrɛ ti lɛ na yuun fɔ: «Nala pilige woolo pe yɛn ma pe. Pe yɛn na kafɔnnɔ
la jaa mbe yan. Ɛɛn fɔ, kafɔnnɔ la se pye pe kan naa, kaawɔ *__Zhonasi__
wolo lo. 30 Katugu yɛgɛ ŋga na Zhonasi kala làa pye kafɔnnɔ ma naga
*__Ninive__ ca fɛnnɛ[b] pe na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, *__Lere wi Pina-
mbyɔ__ wi kala li yaa pye kafɔnnɔ mbe naga nala pilige woolo pe na. 31 Kiti
kɔnpilige, yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wunlunjɔ wi yaa ka yiri mbe nala
pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu wìla yiri wa tara ti kɔsaga ki na ma pan
ma Salomɔ wi tijinliwɛ sɛnrɛ ti logo[c]. Ye wele, lere wa yɛn laga ŋa wì wɛ
Salomɔ wi na, (ye si woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.) 32 Kiti kɔnpilige,
*__Ninive__ ca fɛnnɛ pe yaa ka yiri mbe nala pilige woolo pe jɛrɛgi, katugu
Zhonasi wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda yo ma pe kan, pàa ti logo ma pe kapere ti
jɛn mari yaga. Ye wele, lere wa yɛn laga, ŋa wì wɛ Zhonasi wi na, (ye si
woro na jaa mbe wo sɛnrɛ to logo.)»

Wire ti yanwa kala *(Mati 5.15; 6.22-23)*

33 «Lere na fitanla mu mboo lara, nakoma mbe kpoŋgbo jiile wi na.
Ɛɛn fɔ, pe maa mu maa tɛgɛ wa fitanla tɛgɛsaga, jaŋgo lere ŋa fuun ka ye
wa go, wila yaan wi yanwa pi na. 34 Lere wi yɛngɛlɛ koro ke yɛn wi wire
ti fitanla we. Na ma yɛngɛlɛ kaga pye jɛŋgɛlɛ, ma wire ti lombondo ti
ma pye wa yanwa pi ni. Ɛɛn fɔ, na ma yɛngɛlɛ ke woro jɛŋgɛlɛ, ma wire
ti lombondo ti ma pye wa wɔwɔ pi ni. 35 Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
jɛŋgɛ, jaŋgo yanwa mba pi yɛn ye ni, piga ka kanŋga mbe wɔ. 36 Na maga
pye wa yanwa pi ni, na ma laga ka kpɛ woro wa wɔwɔ pi ni, ma wire ti ni
fuun ti ma pye wa yanwa pi ni jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na fitanla wi maa yiin
na yanwa pi kaan ma yeri we[d].»

Zhezu wìla para Fariziye poro naa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe na *(Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)*

37 Naa Zhezu wìla kaa para makɔ, a *__Fariziye__ naŋa wà suu yɛnri
ma yo wi sa li wi ni wa wi go. A Zhezu wì si saa ye mɛɛ cɛn mbaa nii.
38 Naa ki Fariziye naŋa wìla kaa ki yan Zhezu wi suu kɛyɛn yi jogo mbe

---

[b] **11.30:** Zhona 2.11 mbe sa gbɔn 3.9. [c] **11.31:** 1 Wunlu 10.1 [d] **11.33-36:** Zhezu wìla Sɛntanra ti yɛgɛ naga mari filige, a tì pye paa yanwa yɛn leele pe kan. Ɛɛn fɔ, leele poro wɛlɛ kìla ŋgban pe yeri pe yɛnlɛ ti na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yala pe ŋgasegele ke ni, mbe si jɛn mbaa nii, a kì suu pari. 39 Kona, a we Fɔ wì suu pye fɔ: «Yoro Fariziye wele, pa ye yɛn yɛɛn cɛ. Ye ma wɔ-jɛŋgɛlɛ naa tasaala pe puŋgo ko jogo, ma si yala, ye nawa po yɛn ma yin yuro naa nambɛrɛ ni. 40 Kambajɛnmbɛlɛ wele dɛ! Mì yo Yɛnŋɛlɛ na lì lere wi da we maa wi wire ti yaan, lo nuŋgba lo lùu nawa pi da? 41 Ɛɛn fɔ, yaara nda ti yɛn wa ye wɔjɛŋgɛlɛ naa ye tasaala pe ni, yaa to kaan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri. Kiga pye ma, yaraga pyew ki yaa pye kpoyi ye kan.

42 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Fariziye wele! Ye maa ye sɛrɛ yaara tunmɔɔrɔ ti *__yaga__ wi woo[e] naa kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri; to yɛn paa mati naa uru naa sɛgɛ yaara sannda pyew ti ni. Ɛɛn fɔ, yaa sila kasinŋge piin, Yɛnŋɛlɛ lii si ye ndanla. Ko wogo ŋga ko ki ja daga yaa piin, mbe si jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke taga wa fun.

43 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro Fariziye wele. Katugu wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ tiyɔnrɔ nda ti ma pye wa yɛgɛ to ti ma ye ndanla; konaa ye maa jaa paa ye shari gbɔgɔwɔ sharaga ni wa katoro ti ni. 44 Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo! Katugu ye yɛn paa fanra[f] yɛn, nda ti yɛn ma lara. Leele pe maa tanri na toro ti na paa ki jɛn.»

45 A *__lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ wà suu pye fɔ: «We Nagafɔ, na ma kaa para yɛɛn, kona, maa woro fun we tegele win.»

46 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo fun, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ wele! Katugu ye ma tugugbɔrɔ[g] ti taga leele pe go na. Ma si yala, yoro jate yaa yɛnlɛ mbe kɛɛ le pe ni mbe pe saga jɛnri.

47 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, katugu ye maa Yɛnŋɛlɛ *__yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe fanra ti kanni nari gbegele. Ma si yala, ye tɛlɛye poro pàa pe gbo. 48 Ko ki naga ma yo ye tɛlɛye pe kapyere nuŋgba to ye yɛn na tanri ti na, katugu poro la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe gbo, a yoro nɛɛ pe fanra ti kanni nari gbegele. 49 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wa li tijinliwɛ pi ni, ma yo fɔ: ‹Mi yaa kanla yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pele torogo wa pe sɔgɔwɔ, naa *__pitun-mbolo__ ni. Pe yaa ka pele gbo pe ni, mbe pele jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ.› 50 Ko kì ti nala pilige woolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele fuun pàa gbo maga lɛ fɔ wa dunruya wi dasanga wi ni pe kala na. 51 Maga lɛ fɔ wa Abɛli gbogo[h] ki na pe yeri fɔ ma saa ki wa Zakari gbogo ki na, wo ŋa pàa kaa gbo *__saraga wɔsaga__ konaa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ti sɔgɔwɔ pi ni we[i]. Ee, mi yɛn naga yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ki nala pilige woolo pe yewe ki legbogo kagala ke wogo ki ni.

---

[e] **11.42:** Levi 27.30; Luki 18.12 [f] **11.44:** Zhufuye pe yeri kìla pye ŋa ka fanga tanga, wi ma pye fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Levi 5.3; 21.1-4,11; Nɔmbu 19.11-22; Mati 23.27.
[g] **11.46:** Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pàa pye na leele pe ŋgbanga ma yo paa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma si yala, poro jate pe sila pye na tanri na yala ke ni.
[h] **11.51:** Zhenɛ 4.8-10 [i] **11.51:** 2 Kuro 24.20-22

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 «Jɔlɔgɔ yɛn ye wogo, yoro lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ wele! Katugu
lakile ŋa wi ma jɛnmɛ kɔrɔ ki yɛngɛ, yòo lɛ[j]. Yoro jate yee si ye wa.
Mbele paa ki jaa mbe ye wa, yee si pe yaga pe ye wa.»
53 Naa Zhezu wìla kaa yiri wa ki laga ki na, a kì si lasiri sɛwɛ
jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe nawa pi ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A pe nɛɛ
wi yewe sɛnrɛ ti cɛnlɛ pyew ti ni. 54 Pàa pye naa yɔn jaa fɔ jɛŋgɛ,
jaŋgo mboo yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na.

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛri kopiire wogo ki na
(Mati 10.26-27)

12 1 Ki sanga wi ni, leele pàa gbogolo na kee lere waga yɔn ka
yeri, fɔ a paa pe yɛɛ tangala. A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ mɛɛ
wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ poro pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn *__Fariziye__ pe *__leve__
wi ni, ko kɔrɔ wo yɛn pe kopiire sɛnrɛ re. 2 Katugu kagala ŋgele
fuun ke yɛn ma lara, koro ke ni fuun yaa ka yiri funwa na. Ŋgele
fuun ke yɛn ŋgundo, koro ke ni fuun yaa ka jɛn[k]. 3 Ko kì ti sɛnrɛ
nda fuun ye mbe yo larawa, wa wɔwɔ pi ni, ti yaa ka yiri funwa
na. Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda fuun ye mbe yo lere nuŋgbolo wa yumbyɔ
yɛgɛ woo wi ni, ti yaa kaa yari ŋgbanga paa pe ma kaa kɔnnɔ wa
we.

Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
(Mati 10.28-31)

4 «Na wɛnnɛ mila ki yuun ye kan, mbele pe ma lere wi gbo, ko
puŋgo na paa si ya kala la pye naa, yaga kaa pe fyɛ. 5 Ŋa ye daga
mbaa fyɛ, mi yaa wi naga ye na: Ye wele! Yɛnŋɛlɛ na yawa yɛn li ni
mbe lere wi gbo, ko puŋgo na mbe saa wa wa jaganama wi ni, yaa
fyɛ lo yɛgɛ. Ee, mila ki yuun ye kan, yaa lo nuŋgba fyɛ!
6 «Ye karikaŋgala ke wele! Ke kaŋgurugo paa ke pɛrɛ tama shyɛn
na wi le? Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ laa li nuŋgba fɛgɛ. (Ko ki yɛn paa ye
wogo ki yɛn.) 7 Yɛnŋɛlɛ lì ye yinzire jate ti yɔn ki jɛn. Ki kala na,
yaga kaa fyɛ, ye kayɔngɔ kì wɛ karikaŋgala lɛgɛrɛ na.

Mbe taga Zhezu na, nakoma mbe je wi na
(Mati 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ: Lere ŋa fuun kaga yo leele pe yɛgɛ
na mbe yo wi yɛn na kɔrɔgɔ, pa *__Lere wi Pinambyɔ__ wi yaa kaga yo
Yɛnŋɛlɛ li *__mɛrɛgɛye__ pe yɛgɛ na mbe yo ki fɔ wì pye wi woo. 9 Ɛɛn

---

j **11.52:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe ma kaselege ki lara leele pe na. k **12.2:** Luki 8.17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ, lere ŋa fuun ka je na na leele pe yɛgɛ na, pa Lere wi Pinambyɔ wi yaa ka je ki fɔ wi na Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na[l].
10 «Lere ŋa fuun ka sɛnpere yo Lere wi Pinambyɔ wi na, ti yaa ka kala yaga wi na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka Yinnɛkpoyi li mɛgɛ ki jɔgɔ, ki kapege ki se kala yaga wi na fyew[m].
11 «Na paga kaa kee ye ni mbe sa kiti kɔn ye na wa shɛriyinrɛ ti ni, konaa wa kiti kɔnfɛnnɛ poro naa fanŋga fɛnnɛ pe yeri, ye jatere wiga ka piri ye na ye yolɔmɔ mbe ye yɛɛ shɔ konaa ye sɛnyoro to kala na;
12 katugu le ki sanga nuŋgba wi ni, sɛnrɛ nda ye daga mbe yo, Yinnɛkpoyi li yaa ye naga ti ni.»

Penjagbɔrɔ fɔ tijinliwɛ fu fɔ yomiyɛlɛ

13 Kona, a naŋa wà si koro wa janwa wi sɔgɔwɔ, mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki yo na nɔsepyɔ wi kan, fɔ kɔrɔgɔ ŋga we to wì yaga we kan, wege wali we yɛɛ na.»
14 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na wɔnlɔ, ambɔ wilan tɛgɛ mbe pye ye kiti kɔnfɔ, nakoma mbe pye ye kɔrɔgɔ walifɔ?»
15 Kona, a Zhezu wì si pe ni fuun pe pye fɔ: «Ye wele! Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn jɛŋgɛ yɛgɛmbatinwɛ pi ni fuun pi ni; katugu lere wi ka penjagbɔrɔ ti ta yɛgɛ o yɛgɛ, ko se ya yinwege kan wi yeri.»
16 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa ma pe kan, ma pe pye fɔ: «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wa kɛɛrɛ la yɔn fɔ jɛŋgɛ.
17 A wi nɛɛ jatere piin nɛɛ wi yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa pye? Tɛgɛsaga woro na yeri mbanla yarilire ti ni fuun ti tɛgɛ.›
18 Kona, a wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Ŋga mi yaa pye ki ŋga! Mi yaa na bondoolo pe jaanri mbe fɔnmbɔlɔ kan tugbɔmbɔlɔ. Mi yaa na yarilire ti ni fuun ti gbogolo mberi le wa, naa na yarijɛndɛ sannda pyew ti ni.›
19 Kona, mbe silan yɛɛ pye fɔ: ‹Yiŋgɔ yaakara lɛgɛrɛ yɛn ma tɛgɛ na kan, mbe yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ pye. Mi yaa cɛn mbaa wogo, mbaa nii, mbaa woo, mbaa yɔgɔri.›
20 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì suu pye fɔ: ‹Lewee cɛnlɛ wele dɛ! Nala yembinɛ na li ni yɛrɛ, ma yaa ku. Kona, yaara nda fuun mà tɛgɛ, pa to yaa koro ambɔ kan?› »
21 Kona, a Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Lere ŋa fuun wila penjagbɔrɔ gbogolo wi yɛɛ kan anmɛ wi yɛn, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na wi woro penjagbɔrɔ fɔ.»

Ye ye jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na
(Mati 6.25-34)

22 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Yaga kaa ye jatere wi lege yɛɛ na yaakara nda ye yaa la kaa to kanŋgɔlɔ mbe yo fɔ: ‹Ŋga yiŋgi

---

[l] **12.9:** Luki 9.26 [m] **12.10:** Mati 12.32; Maki 3.28-29; Ebu 6.4-6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mi yaa ka?› Yaga si kaa ye jatere wi lege ye yaripɔrɔ wogo ki na, mbe yo
fɔ: ‹Ŋga yiŋgi yaripɔrɔ mi yaa le?› 23 Katugu lere wi yinwege kì wɛ yaa-
kara ti na. A wi wire fun tì wɛ paara ti na. 24 Ye kaankaanye pe wele!
Paa yarilire lugu, paa si yarilire kɔlɔgi. Yaakara tɛgɛsaga woro pe yeri,
bondoolo woro pe yeri. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li maa pe baro. Yè mbɔnrɔ
sannjɛrɛ ti na. 25 Ye ni wiwiin wi mbe ya mbe yinwege ka taga wi yɛɛ kan
naa jɛnri wi jatere lɛgɛrɛ ti ni? 26 Kì kaa pye ye se ya mbe ko kala jɛɛlɛ na
lo pye, yiŋgi na, a ye nɛɛ ye jatere wi lege ye yɛɛ na ye kagala sanŋgala
koro kala na? 27 Ye yarifyɛɛnrɛ ti yirilɔmɔ pi wele wa wasele! Tila tunŋgo
pye, tila si pili. Ma si yala, mila ki yuun ye kan, wunlunaŋa Salomɔ wo
naa wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ tawa pi ni fuun ni, wi yaripɔrɔ ka sila yɔn mbe
yarifyɛɛnrɛ ka tiyɔnwɔ bɔ. 28 Yan ŋga ki ma fi nala wa wasele, goto kasɔn
ma kaa ki sogo, na Yɛnŋɛlɛ li ma ko fere ma, yoro fun ye daga mbege
jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yaripɔrɔ ti kan ye yeri fun mbe wɛ ko na.
Ye tagawa pì kologo dɛ! 29 Yaraga ŋga ye yaa la kaa naa tɔnmɔ mba ye
yaa la woo, yaga kaa ye jatere wi lege ye yɛɛ na to jawa po kala na suyi.
30 *__Dunruya woolo__ mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn, poro pe maa ko yaara to ti ni
fuun to lagajaa. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, To yɛn ye yeri. Wìgi jɛn ma yo ti kala
yɛn ye na. 31 Ki kala na, ye bala yaa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ po lagajaa,
kona pa li yaa yaara sannda pyew ti kan ye yeri fun.»

Yarijɛndɛ nda wa yɛnŋɛlɛ na ti sɛnrɛ

(Mati 6.19-21)

32 «Yoro mbele ye yɛn paa simbaŋgbelege jɛɛlɛ yɛn, yaga kaa fyɛ;
katugu kì ye To Yɛnŋɛlɛ li ndanla lili wunluwɔ pi kan ye yeri. 33 Ye ye kɛɛ
yaara ti pɛrɛ yege penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na. Ye penjara leyaara
lagaja ye yɛɛ kan nda ti se lɛ, ye yarijɛndɛ mbakɔrɔ gbogolo ye yɛɛ kan
wa yɛnŋɛlɛ na. Wa ki laga ki na, yoo woro wa, yaawere si woro wa mberi
ka mberi jɔgɔ. 34 Katugu ma yarijɛndɛ tiga pye laga ŋga na, pa ma jatere
wi ma pye wa.»

Ye cɛn ki cɛnwɛ

35 «Ye ye yɛɛ gbɛgɛlɛ, ye ye kurusijara wi pɔ, ye fitanlaye paa yiin[n]!
36 Ye pye paa tunmbyeele mbele pe to wiga kari jayire na, pe maa wi
singi, jaŋgo na wiga ka pan mbe kɔrɔ ki gbɔn sanga ŋa ni, pe go ki yɛngɛ
wi kan fyaw. 37 Na pe to wiga ka pan mbe tunmbyeele mbele ta paa wi
konɔ wele, fɛrɛwɛ yaa pye pe woo. Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan,
pa pe to jate wo wi yaa sɔngɔrɔ mboo kurusijara wi pɔ, mbe pe pye pe
cɛn pe li, mbe si yaakara ti yɛɛlɛ pe na. 38 Ali na wiga pan yindɛgɛ na,

---

[n] **12.35:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe tunŋgo pye.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

nakoma yindogo na wi yo, mbe pan mbe pe ta paa wi konɔ wele, fɛrɛwɛ yaa pye pe woo. 39 Yege jɛn ye yo fɔ ki pye gofɔ wi ma yoo wi pansanga wi jɛn, wi jɛn na koro yɛnŋɛ mbe cɛn wi cɛnwɛ, jaŋgo wiga kaa kɔrɔ ki kaw mbe ye wa go. 40 Yoro fun, ye cɛn ki cɛnwɛ, katugu sanga ŋa ye se kaa jate cɔ, ko sanga wowi Lere wi Pinambyɔ wi yaa pan.»

Tunmbyee ŋa pè taga wi na konaa tunmbyee ŋa pee taga wi na
(Mati 24.45-51)

41 Kona, a Pyɛri wì sho fɔ: «*We Fɔ, mà ki yomiyɛlɛ na li wa woro cɛ kan lee, nakoma mà li wa lere pyew kan?»

42 A We Fɔ wì sho fɔ: «Tunmbyee wiwiin pè taga wi na, a wì pye tijinliwɛ fɔ? Wowi ŋa wi tafɔ wi maa tɛgɛ tunmbyeele sanmbala pe go na wila pe yaakara ti kaan pe yeri pe kasanga wi na. 43 Na wi tafɔ wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan mboo yan wi bala naa tunŋgo ki piin, pa fɛrɛwɛ yaa pye wi woo! 44 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, pa wi tafɔ wi yaa wi tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti ni fuun ti go na. 45 Ɛɛn fɔ, na ki tunmbyee wiga wi yɛɛ pye fɔ: Na tafɔ wi yaa mɔ wa, mbe ye wi tunmbyee yɛɛnlɛ nambala naa jɛɛlɛ pe ni mbaa pe gbɔɔn, mbaa woo mbaa tinni sinmɛ ni, 46 pilige ŋga wi woro naa tafɔ wi konɔ wele, wagati ŋa wii jɛn cɔ, ko wagati wowi wi yaa pan. Kona, wi yaa wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, mboo tasaga kan wi yeri wa tunmbyeele mbele pee taga pe na pe ni.

47 «Tunmbyee ŋa wi maa tafɔ wi nandanwa kala li jɛn, wila si cɛn ki cɛnwɛ mbe tunŋgo pye mbe yala wi tafɔ wi nandanwa kala li ni, wo yaa ka gbɔn fɔ jɛŋgɛ. 48 Ɛɛn fɔ, tunmbyee ŋa wila wi tafɔ wi nandanwa kala li jɛn, wi ma sila kagala kele piin, ŋgele ke daga gbɔnrɔ ni, wo yaa ka gbɔn jɛnri. Yarilɛgɛrɛ kan ŋa fuun yeri, yarilɛgɛrɛ yaa ka yewe wi yeri. Pè yarilɛgɛrɛ telege ŋa fuun na, pe yaa ka yarilɛgɛrɛ yewe wo yeri naa mbe wɛ.»

Mbe kɔn yɛɛ na Zhezu kala na
(Mati 10.34-36)

49 «Mì pan mbe kasɔn le laga tara ti ni, ndɛɛ kì gbɔn yɛɛn kila yiin makɔ, ki jɛn nala ndanla. 50 *Batɛmu[o] wa yɛn wa, ŋa mi daga mbe pye, kìlan jatere wi piri na na jɛŋgɛ fɔ wi ka sa pye wi yɔn fili.

51 «Yaga kaa ki jate ndɛɛ yɛyinŋge mì pan ma kan laga tara ti ni dɛ! Ayoo, kaawɔ mbe ye kɔn ye yɛɛ na. 52 Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, ma yaa sa leele kaŋgurugo yan sege ka ni, pe yaa kɔn pe yɛɛ na. Taanri yaa yiri shyɛn kɔrɔgɔ, shyɛn mbe yiri taanri kɔrɔgɔ. 53 To wi yaa yiri pinambyɔ wi kɔrɔgɔ, pinambyɔ wi yiri to wi kɔrɔgɔ. Nɔ wi yaa yiri sumborombyɔ wi

---

[o] **12.50:** Batɛmu wo wi yɛn jɔlɔgɔ ŋga Zhezu wi mbaa jɔlɔ wa tiparaga ki na we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kɔrɔgɔ, sumborombyɔ wi yiri wi nɔ wi kɔrɔgɔ. Jɛlɛ wi yaa yiri wi pijɔ wi kɔrɔgɔ, pijɔ wi yiri wi najɔ wi kɔrɔgɔ[p].»

Mbe wagati wi jɛn mboo wɔ wi yɛɛ ni
(Mati 16.2-3)

54 Zhezu wìla pye naga yuun fun janwa wi kan fɔ: «Na yaga kambaaga
yan kila yinrigi wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, ye ma yo tisaga yaa pan. Pa
ki mɛɛ pye ma. 55 Sanga o sanga tifɛnɛ fun li kaa gbɔɔn mbaa kee yɔnlɔ-
parawa kalige kɛɛ yeri, ye ma yo kafugo yaa wo. Pa ki mɛɛ pye ma fun.
56 Kopiire fɛnnɛ wɛlɛ yoro! Na yè kaa tara to naa naayeri sanga wo jɛn
maa wɔ wi yɛɛ ni, ye daga mbe nala pilige yaara ti jɛn mberi wɔ ti yɛɛ ni
fun[q].»

Ma yo ma mbɛnfɔ wi ni ye fili
(Mati 5.25-26)

57 «Ye daga fun mbe kasinŋge ki lagaja, mbege jɛn ye yɛ. 58 Na mboro
naa ma mbɛnfɔ wi ni ye kaa kee ja wa kiti kɔnsaga, mbe ye ta wa konɔ,
ma bala ma yo wi ni ye fili. Nakoma wi yaa kari ma ni wa kiti kɔnfɔ wi
yeri, wo mbe sɔɔn le polisiye pe kɛɛ, poro mbe sɔɔn le kaso. 59 Mila ki
yuun ma kan, ma woro mbe yiri wa fyew, ndɛɛ maga fɔgɔ ki ni fuun ki
tɔn, ali tama nuŋgba wiga ka koro.»

Mbɔɔn kapere ti jɛn mberi yaga

13 1 Ki sanga wi ni, a leele pèle si saa ki yo Zhezu wi kan ma yo
*Pilati wìla Galile tara fɛnnɛ pele gbo, ma yala pàa pye na
yaayoro kuun nari woo *saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri. A pe kasanwa pì pinlɛ
yaayoro woo pi ni. 2 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaa ki jate ndɛɛ ki Galile
tara fɛnnɛ mbele pè gbo yɛɛn, poro kapere to gbɔgɔ ma wɛ Galile tara
fɛnnɛ sanmbala pe woro ti na wi le? 3 Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee ye
kapere ti jɛn mberi yaga, pa ye yaa ka ku ma. 4 Silowe lɔgɔ yɔn sanŋgazo
wìla to leele kɛ ma yiri kɔlɔtaanri mbele na ma pe gbo, yaa ki jate poro
kapere to la gbɔgɔ ma wɛ Zheruzalɛmu woolo sanmbala pe woro ti na wi
le? 5 Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, yoro fun, na yee ye kapere ti jɛn mberi yaga, pa ye
yaa ka ku ma.»

Tige mbasɛgɛ

6 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa ma yo fɔ: «Naŋa wà la *figiye
tige sanri wi ɛrɛzɛn kɛrɛ nawa. A wì si kaa kari saga piile pele cɔ, ɛɛn fɔ,
wii sa pyɔ yan ki na. 7 Kì kaa pye ma, a wì si naŋgɔ kɛrɛ tunmbyee wi pye

---

p **12.53:** Mishe 7.6 q **12.56:** Mati 16.2-3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ: ‹Wele, na yɛlɛ taanri wolo loli na yɛɛn. Mi ma pan mbe pyɔ cɔ laga ki figiye tige ŋga ki na, mila pyɔ yan ki na. Ki kala na, ki kɔn maga wɔ laga. Yiŋgi na, a kì sigi laga ŋga ki shɔ jaga?› 8 Ɛɛn fɔ, a naŋgɔ kɛrɛ tunmbyee wì suu pye fɔ: ‹Na to, ki yaga laga naa ki yɛlɛ nuŋgba pye! Mi yaa wege tugu kɛɛrɛ mbege maga mbege fili, mbe fyɔngɔ le ki nɔgɔ. 9 Kana yelapanna ki yaa sɛ. Nakosima, pa ma ti mbege kɔn mbege wɔ laga.› »

Zhezu wìla jɛlɛ wa sagala cɛnpilige ka ni

10 *Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni *shɛrigo ka ni. 11 Ma yala jɛlɛ wà la pye wa, yinnɛ tipegele la ye wi ni maa pye yandee. Pìla yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri lo ta wi na. Pìla wi kuru kɛŋgɛlɛŋgɛ, wila ya yiri mbe sin. 12 Naa Zhezu wìla kaa ki jɛlɛ wi yan sanga ŋa ni, a wì suu yeri, ma suu pye fɔ: «Jɛlɛ, mà shɔ ma yama pi ni nala!»

13 A Zhezu wì suu *kɛyɛn yi taga wi na. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si yiri ma sin nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. 14 Ɛɛn fɔ, a kì si shɛrigo to wi mbɛn fɔ jɛŋgɛ, naa Zhezu wìla wi sagala cɛnpilige ki ni we. A wì si janwa wi pye fɔ: «Tunŋgo pyepiliye yi yɛn kɔgɔlɔni. Yaa paan ko piliye yo ni paa ye sagala. Yaga kaa paan cɛnpiliye yo ni.»

15 A *we Fɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yoro wele, ye yɛn kopiire fɛnnɛ! Mì yo ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, cɛnpilige kiga gbɔn, ye ma ye nɛgɛ, nakoma ye sofile wi sanga wa wi sinlɛsaga mbe saa kan wi ma wɔ? 16 Ki jɛlɛ ŋa yɛɛn, Abirahamu setirige pyɔ wo wawi. Sɔtanla wùu pɔ ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. Kii daga mboo shɔ wi pɔyaara ti ni cɛnpilige ki ni wi le?»

17 Naa Zhezu wìla kaa to yo ma sanga ŋa ni, a tì si fɛrɛ wa wi mbɛnfɛnnɛ pe na. Ɛɛn fɔ, janwa wo nawa po la yinŋgi kagbɔgɔlɔ ŋgele fuun wìla pye ke kala na.

Mutari tige pyɔ yomiyɛlɛ
(Mati 13.31-32; Maki 4.30-32)

18 A Zhezu wì sho naa fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn ma yiŋgi lɛ? Mbe ya mboo taanla yiŋgi ni? 19 Pi yɛn paa *mutari tige pile la yɛn. Naŋa wà la la lɛ ma saa li lugu wi naŋgɔ kɛrɛ. A lì si fi ma yiri ma pye tige, a sannjɛrɛ tì pan ma sere pɔ wa ki ŋjere ti ni.»

Leve yomiyɛlɛ
(Mati 13.33)

20 A wì sho naa fɔ: «Mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi taanla yiŋgi ni? 21 Pi yɛn paa *leve yɛn. Jɛlɛ wà wi lɛ maa pinlɛ wi farini muwɛ bɔrɔ kɔngɔ ni maa gbɔn, fɔ a leve wì saa pi fɛ maa yirige pyew.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yeyɔngɔ jɛɛlɛ sɛnrɛ
(Mati 7.13-14,21-23)

22 Zhezu wìla pye na cagbɔrɔ to naa ca pigile ke yanri, na leele pe nari
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, na kee wa Zheruzalɛmu yeri. 23 A lere wà suu yewe
ma yo fɔ: «We Fɔ, leele jɛnri ma pe yaa ka shɔ?»
24 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yeyɔngɔ ŋga ki maa yiin wa
yɛnŋɛlɛ na, ki yɛn jɛɛlɛ. Ki kala na, yege ŋgbanga ye ye wa ko ni; katugu
mila ki yuun ye kan, lelɛgɛrɛ yaa kaga ŋgbanga mbe yo pe yaa ye, ɛɛn fɔ,
pe se ka ya ye.
25 «Na lagafɔ wiga ka yiri mbe kɔrɔ ki sɔgɔ sanga ŋa ni, mbe ye yaga
wa funwa na, pa ye yaa ki lɛ mbaa kɔrɔ ki gbɔɔn mbaa yuun fɔ: ‹We Fɔ,
kɔrɔ ki yɛngɛ we kan.› Kona, wi yaa ye pye mbe yo fɔ: ‹Mi si ye jɛn, mbe
si ka ye yirisaga jɛn.› 26 Kona, ye yaa wi pye mbe yo fɔ: ‹Wè si pinlɛ ma li
ma wɔ ma ni. A mà we naga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni yɛrɛ wa we ca nawa ko-
ŋgolo ke ni.› 27 Kona, wi yaa ye pye naa fɔ: ‹Mi si ye yirisaga jɛn. Ye yiri
na tanla, yoro kapere pyefɛnnɛ ye ni fuun!› 28 Kona, ye yaa kaa gbele wa,
mbaa ye ŋgangala ke kaa, na yaga ka Abirahamu naa Izaki naa Zhakɔbu,
konaa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe ni fuun pe yan sanga ŋa ni wa
Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni we. Ko mbe si yala pè yoro wa wa funwa na.
29 Ki sanga wiga ka gbɔn, leele pe yaa ka yiri dunruya wi kɛɛ ki ni fuun
ki na mbe sa cɛnsaga lɛ wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni mbaa nii. 30 Kona,
mbele pe yɛn puŋgofɛnnɛ, pele yaa ka pye koŋgbanmbala. Mbele pe yɛn
koŋgbanmbala, pele yaa ka pye puŋgofɛnnɛ[r].»

Zhezu wìla para
Zheruzalɛmu ca ki na
(Mati 23.37-39)

31 Ki sanga wi ni, a *__Fariziye__ pèle si fulo Zhezu wi tanla, ma suu pye fɔ:
«Kari laga ka na ma wɔ laga ki laga ŋga ki ni, katugu wunlunaŋa *__Erɔdi__
wila ma lagajaa mbɔɔn gbo.»
32 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yaa kee ye saga yo ki dabaaga
ki kan fɔ: ‹Nala naa goto, yinnɛ tipegele koro mi yɛn na puro na woo leele
pe ni, na yambala pe sagala, piliya na, mi yaa na tunŋgo ki kɔ.› 33 Ɛɛn fɔ,
ki daga mbaa kee na konɔ li ni nala naa goto, naa piliya na; katugu na
Zheruzalɛmu ca ko ma, kii daga *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wa mbe ku laga
ka na naa[s].
34 «E! Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mboro ma maa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ
yofɛnnɛ pe kuun, *__pitunmbolo__ mbele lì torogo ma kan na pe waa

---

[r] **13.30:** Mati 19.30 [s] **13.32-33:** Nala naa goto, naa piliya na, ki mbe ya logo paa piliye taanri yɛn, nakoma paa wagati titɔnlɔwɔ yɛn.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sinndɛɛrɛ ni na pe kuun. Mìla pye naga jaa wagati lɛgɛrɛ na mbɔɔn leele pe gbogolo pe yɛɛ na paa yɛgɛ ŋga na ŋgonɔ maa piile gbogolo wi kanwira nɔgɔ we. Ɛɛn fɔ, yee si yɛnlɛ. 35 Wele! Ye go ki yaa koro ye kan waga fɔ sa gbɔn pilige ŋga ye yaa kaga yo mbe yo fɔ: ‹*Ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!*› »[t]

Zhezu wìla yaŋa wa sagala

14 1 *Cɛnpilige ka ni, Zhezu wìla saa ye *Fariziye legbɔɔ wa go mbe li wa. *Fariziye mbele pàa pye wa, pe nɛɛ wi wele fɔ jɛŋgɛ. 2 Naŋa wà la pye wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, witigbɔgɔrɔ yama la pye wi na. 3 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ *lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa Fariziye pe yewe ma yo fɔ: «Mbe yala we *lasiri wi ni, ki daga ma lere sagala cɛnpilige ki ni lee, nakoma maga ka lere sagala?»

4 A pè si pyeri. Kona, a Zhezu wì suu *kɛɛ ki taga ki naŋa wi na maa sagala, ma suu pye ma yo wila kee wi go. 5 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye ni, wiwiin wi yɛn laga, na wi pyɔ, nakoma wi nɛgɛ ka to kɔlɔ, wi se fyɛɛlɛ mbe saa wɔ wa, ali na kaa pye cɛnpilige[u] yi?»

6 Kona, pe mbaa wi yɔn sogo yɛgɛ ŋga na yɛrɛ, pe sila ki jɛn.

Cɛnsara wɔmɔ kala konaa leele yerikala liwɛn na

7 Leele mbele pàa yeri ki liwɛn pi na, Zhezu wìla pe wele ma pe yan paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na cɛnsara tiyɔnrɔ ti woo. Kì pye ma, a wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan ma yo fɔ: 8 «Na lere kɔɔn yeri jayire liwɛn na, maga ka sa cɛn wa cɛnsaga tiyɔngɔ ko na. Kana, ki mbe ya pye pè lere wa yeri, wo mɛgɛ ko gbɔgɔ ma wɛ mboro wogo ko na. 9 Pa ŋa wì ye ni fuun shyɛn ye yeri, wi yaa pan mbɔɔn pye fɔ: ‹Ki cɛnsaga ŋga ki kan naŋa ŋa wi yeri!› Kiga pye ma, pa ma yaa kari fɛrɛ coli mbe sa cɛn wa cɛnsaga puŋgo wogo ki na. 10 Ɛɛn fɔ, na lere kɔɔn yeri jayire liwɛn na, sa cɛn wa cɛnsaga puŋgo wogo ko na. Kona, ŋa wì ye yeri, na wiga ka pan, wi yaa ma pye fɔ: ‹Na wɔnlɔ, pan ma cɛn laga yɛgɛ, laga cɛnsaga tiyɔngɔ ŋga ko ni.› Kona, pa ma yaa pye mbe gbɔgɔ ma suro lifɛnnɛ yɛɛnlɛ sanmbala pe sɔgɔwɔ. 11 Katugu lere ŋa fuun kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi. Lere ŋa fuun ka suu yɛɛ tirige, wo yaa ka yiri[v].»

12 Lere ŋa wìla Zhezu wi yeri liwɛn pi na, a Zhezu wì si wo fun wi pye fɔ: «Na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ yɔnlɔ na wi yo, nakoma yembinɛ wi yo, maga kɔɔn wɛnnɛ, naa ma nɔsepiile, naa ma go woolo, naa ma cɛnyɛɛnlɛ penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro yeri ki liwɛn pi na. Nakoma poro fun, pe yaa kɔɔn yeri ki liwɛn pa na mbɔɔn wogo ki fɔgɔ tɔn. 13 Ɛɛn fɔ, na maga sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, ma fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ, naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa

---

[t] **13.35:** Yuuro 118.26 [u] **14.5:** Luki 13.15 [v] **14.11:** Mati 23.12; Luki 18.14; Zhaki 4.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yandeele poro yeri ki liwɛn pi na. 14 Kona, pa ma yaa ka fɛrɛwɛ ta, katugu
poro se ya mbege yɔngɔ sɔngɔrɔ ma na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yaa kaga
yɔngɔ sɔngɔrɔ ma na, na lesinmbele paga ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni
pilige ŋga ni we.»

Liwɛn gbɔlɔ yomiyɛlɛ
(Mati 22.1-10)

15 Wa ki suro lifɛnnɛ pe ni, naa nuŋgba la kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si
Zhezu wi pye fɔ: «Lere ŋa wi yaa ka sa li wa [*]**Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ** pi ni,
fɛrɛwɛ yɛn wi woo!»
16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naŋa wà la fɛti sɔgɔlɔ gbɔlɔ sɔgɔ, mɛɛ
lelɛgɛrɛ yeri. 17 Naa lisanga wìla kaa gbɔn, a wì suu tunmbyee wi tun
wa pe yeri ma yo fɔ: ‹Ye pan ye li, yaara ti ni fuun tì gbɛgɛlɛ ma yala.›
18 Ɛɛn fɔ, a kì si cɛn ndɛɛ pàa yɔn wa nuŋgba. Pe ni fuun nuŋgba nuŋgba
pe nɛɛ kafɛrɛgɛ kaan naŋa wi yeri. Koŋgbanŋa wo laa pye fɔ: ‹Mì laga lɔ,
ki daga mbe saga wele. Ki kala na, ma kafɛrɛgɛ, mila ma yɛnri wi.› 19 A
wà sho naa fɔ: ‹Nɛrɛ nda ti maa fali, mìri kɛ lɔ. Mila jaa mbe kari ti sa
fali mbege wele. Ki kala na, ma kafɛrɛgɛ, mila ma yɛnri wi.› 20 A wà si
nuru naa ma yo fɔ: ‹Mìlan jɔ wi jayire pye yɛɛn fɔɔnfɔɔn. Ki kala na, mi
se ya kari wa.› 21 A tunmbyee wì si sɔngɔrɔ ma saa ki yo wi tafɔ wi kan.
A gofɔ wì si nawa ŋgban, ma suu tunmbyee wi pye fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma kari wa
katoro to naa ca nawa koŋgolo ke ni, ma sa fyɔnwɔ fɛnnɛ, naa fyɔɔnlɔ,
naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa yandeele pe yeri ma pan pe ni.› 22 Ko pyeŋgɔlɔ, a
tunmbyee wì suu tafɔ wi pye fɔ: ‹Na tafɔ, ŋga mà yo mìgi pye. Ɛɛn fɔ, go
kii yin.› 23 Kona, a wì suu tunmbyee wi pye fɔ: ‹Ta kee wa koŋgbɔrɔ to naa
kombigile ke ni, ma sa leele pe ŋgbanga ma pan pe ni, jaŋgo na go ki yin.
24 Katugu mila ki yuun ye kan, leele mbele mìla yeri, wo wa sanla suro ta
nɛnɛ.› »

Ŋga ki daga maa piin mbe si pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ
(Mati 10.37-38)

25 Ko puŋgo na, janwa gbɔlɔ là la taga Zhezu wi na na kee. A wì si kanŋga
ma yɛgɛ wa pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: 26 «Lere ŋa ka pan na kɔrɔgɔ, na wi suu to
wi panra[w], naa wi nɔ, naa wi jɔ, naa wi piile, naa wi nɔsepiile nambala, naa
wi nɔsepiile jɛɛlɛ, konaa wo yɛɛ jate, wi se ya pye na [*]**fɔrɔgɔfɔ**. 27 Na lere ŋa
fuun suu [*]**tiparaga** ki tugo[x], mbe taga na na, wo se ya pye na fɔrɔgɔfɔ. 28 Ye
ni, ŋa kaa jaa mbe sanŋgazo kan, wi ma cɛn ma wi kanpenjara ti jate gbɛn,

---

[w] **14.26:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ na Zhezu wii lere ŋa ndanla mbe wɛ wi to naa wi nɔ, naa wi jɔ, naa wi piile, naa wi nɔsepiile nambala, naa wi nɔsepiile jɛɛlɛ, naa wo yɛɛ jate na, wi se ya pye wi fɔrɔgɔfɔ. [x] **14.27:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn wi jɔlɔgɔ ki cɛnwɛ pilige pyew.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na kaa pye ti mbe ta wi yeri mbe tunŋgo ki kɔ! 29 Nakoma na wiga go nɔgɔ
ki le, na wii ya mbege tunŋgo pye, leele mbele fuun kaga yan, pe yaa la tɛgɛ
wi na, 30 mbaa yuun fɔ: ‹Ki naŋa ŋa, wo wìgi go ŋga ki nɔgɔ le. Wii ya mbege
kan ki kɔ.› 31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na wunlunaŋa wa kaa jaa mbe sa
malaga gbɔn wunlunaŋa wa ni, wi ma cɛn ma jatere pye gbɛn. Na kaa pye wo
naa lenambala waga kɛ (10 000) mbe ya yiri sa to wunlunaŋa sanŋa wo naa
wi lenambala waga nafa (20 000) na. 32 Na wi kaga yan wi se ya, wi ma leele
tun wa wunlunaŋa sanŋa wi yeri sanga ŋa ni wi wa lege we, pe sa tanwa ja pe
shyɛn sɔgɔwɔ pi ni.» 33 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn.
Ye ni, na ŋa fuun si kaari wi kɛɛ yaara ti kala, wi se ya pye na fɔrɔgɔfɔ.»

Kɔ ŋa wi se ya kala yɔn wi sɛnrɛ
(Mati 5.13; Maki 9.50)

34 «Kɔ wi yɛn ma yɔn, ɛɛn fɔ, na wi tanwa piga wɔ wi ni, tanwa pa se
ya ye wi ni naa[y]. 35 Wi se ya yaraga ka yɔn wa tara. Wi se ya pye paa
fyɔngɔ yɛn fun mbe kɛɛrɛ tara ti tanla, ndɛɛ mboo wa wa funwa na.
Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, mbaa nuru, wila nuru dɛ[z].»

Sumbyɔ ŋa wìla puŋgo
ma kaa yan
wi yomiyɛlɛ le
(Mati 18.12-14)

15 1 *Nizara shɔfɛnnɛ poro naa kapere pyefɛnnɛ pe ni fuun pàa pye
na fulo Zhezu wi tanla mbe logo wi yeri. 2 Ɛɛn fɔ, a *Fariziye
poro naa *lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pe nɛɛ kɔngɔri na yuun fɔ: «Ki naŋa
ŋa wi yɛn na kapere pyefɛnnɛ pe yinri tiyɔngɔ, na kaa pe ni[a].»
3 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan, 4 ma yo fɔ: «Ye ni, mì yo, na
sumbyɔ cɛnmɛ ka pye lere wa yeri, wii nuŋgba puŋgo pe ni, wi yaa nafa tijɛrɛ
ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ sanmbala pe yaga wa pe kasaga, mbe sa ŋa wì puŋgo
wi lagaja fɔ wi saa yan! 5 Na wiga ka saa yan sanga ŋa ni, wi yaa wi yigi mboo
taga wi pajogo ki na nayinmɛ coli, mbe sila kee. 6 Wiga ka sa gbɔn wa wi laga,
wi yaa wi wɛnnɛ naa wi cɛnyɛɛnlɛ pe yeri, mbe pe pye fɔ: ‹Ye pan we yɔgɔri ja,
katugu na sumbyɔ ŋa wìla puŋgo, mùu yan.› 7 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mila
ki yuun ye kan, na kapege pyefɔ nuŋgba kaa kapere ti jɛn mberi yaga, nayinmɛ
yaa pye wa yɛnŋɛlɛ na wi kala na mbe wɛ lesinmbele nafa tijɛrɛ ma yiri kɛ ma
yiri kɔlɔjɛrɛ kala na. Poro mbele pee jori mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga we.

Warifuwe pyɔ yomiyɛlɛ

8 «Nakosima, na jɛlɛ wa ka warifuwe pyɔ kɛ ta, nuŋgba ka puŋgo pe
ni, wii yaa fitanla mu mbe go ki pɛ mboo wele yɛtogowo ni fɔ wi saa yan

---

[y] **14.34:** Mati 5.13 [z] **14.35:** Mati 11.15 [a] **15.2:** Mati 9.10-13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi le? 9 Na wiga kaa yan sanga ŋa ni, wi yaa wi wɔnlɔnjaala naa wi cɛnyɛɛnlɛ pe yeri, mbe si pe pye fɔ: ‹Ye pan we yɔgɔri ja, katugu na warifuwe pyɔ ŋa wìla puŋgo, mùu yan.› 10 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na kapere pyefɔ nuŋgba kaa kapere ti jɛn mberi yaga, nayinmɛ ma pye Yɛnŋɛlɛ li *__mɛrɛgɛye__ pe yeri wi kala na ma fun.»

Pinambyɔ ŋa wìla puŋgo ma kaa yan wi yomiyɛlɛ le

11 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Pinambiile shyɛn la pye naŋa wa yeri. 12 A pinambyɔ jɛɛ wì si kaa wi to wi pye fɔ: ‹*__Baba__, kɔrɔgɔ ŋga mi yaa ka ta wa ma yarijɛndɛ ti ni, ki kan na yeri.› Kì kaa pye ma, a tofɔ wì si kɔrɔgɔ ki wali wi piile shyɛn pe na. 13 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a pinambyɔ jɛɛ wì suu kɛɛ yaara ti ni fuun ti gbogolo ti yɛɛ na, mɛɛ kari ki penjara ti ni taleere ta ni, ma saa naa yinwege ki piin wa kalikalawa pi ni, maa penjara ti ni fuun ti jɔgɔ. 14 Naa wìla kaa ti ni fuun ti li ma, a fuŋgo gbɔgɔ kà si to wa ki tara ti ni. A fyɔnwɔ si to wi na. 15 A wì si saa ye tunŋgo ki tara ti woo wa yeri. A wo suu torogo wi saa wi cɛɛlɛ kɔrɔsi wi kan wa wi kɛɛrɛ ti ni. 16 Yaakara nda cɛɛlɛ pàa pye na kaa, to tari wìla pye na jaa mbaa kaa. Ɛɛn fɔ, pe sila yɛnlɛ mbaa ta kaan wi yeri. 17 Kona, a wì si cɛn nɛɛ jatere piin wi cɛnwɛ pi na, ma suu yɛɛ pye fɔ: ‹Wa na to wi yeri, tunmbyeele pe ni fuun pe ma ka yaakara tila kɔ. Ma si yala, muu yɛn na kuun fuŋgo lagamɛ. 18 Mi yaa yiri mbe sɔngɔrɔ mbe kari na to wi kɔrɔgɔ, mbe saa pye fɔ: Baba, mì kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na, ma ka pye ma na. 19 Mii daga paa na yinri ma pyɔ. Tanla piin paa ma tunmbyeele pe yɛn.› 20 A wì si yiri nɛɛ sɔngɔrɔ wa wi to wi yeri.

«Maa ta wa lege wila paan, a tofɔ wi suu yan, a wi yinriwɛ suu ta fɔ jɛŋgɛ. A wì si fe ma saa wi fili, mɛɛ magala wi ni ndanlawa ni. 21 Kona, a pyɔfɔ wì suu pye fɔ: ‹Baba, mì kapege pye Yɛnŋɛlɛ li na, ma ka pye ma na. Mii daga paa na yinri naa ma pyɔ.› 22 Ɛɛn fɔ, a tofɔ wì suu tunmbyeele pe pye fɔ: ‹Ye fyɛɛlɛ ye pan yanla derigbɔrɔ ti ni fuun tiyɔngɔ ki le wi kan. Ye kannjinɛ le wi yombɛlɛ li na. Ye sawira le wi kan. 23 Ye pan napige ŋga kì tɔrɔ ki ni, yege gbo. We nayinmɛ suro sɔgɔ, 24 katugu na pyɔ ŋa yɛɛn, wìla pye ndɛɛ wì ku, yiŋgɔ wì yɛn. Wìla puŋgo yiŋgɔ mùu yan!› A pè sigi lɛ na nayinmɛ fɛti piin.

25 «Ko sanga wo ni, ki naŋa wi pinambyɔ koŋgbanŋa wìla pye wa kɛɛrɛ. Naa wìla kaa pan ma yɔngɔ pe go ki ni, a wi nɛɛ piŋge naa yɔrɔ tinmɛ taa wa go. 26 A wì si tunmbyee wa yeri maa yewe ki yɔrɔ ti kɔrɔ wi ni. 27 A tunmbyee wì suu pye fɔ: ‹Ma jɔnlɔ wo wì sɔngɔrɔ ma pan. A ma to wì si napige ŋga kì tɔrɔ ki kan, a wège gbo; katugu wùu yan wì pan ŋgbaan.› 28 Kì kaa pye ma, a pinambyɔ koŋgbanŋa wì si nawa ŋgban, mɛɛ je ma yo wi se ye wa go. A tofɔ wì si yiri ma pan maa sulu ma yo wi ye. 29 Ɛɛn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ, a wì si tofɔ wi pye fɔ: ‹Ta nuru! Malɛ wa, yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ kè toro, mi yɛn na tunŋgo piin ma kan. Mi fɔɔn sɛnrɛ ta kɛ. Konaa ki ni fuun, ali sikapile jate, ma fa la kan na yeri mbe nayinmɛ suro sɔgɔ, mbanla wɛnnɛ pe yeri. 30 Ɛɛn fɔ, ma pyɔ ŋa yɛɛn, wo kaa pan, wo ŋa wɔ̀ɔn penjara ti ni fuun ti li nanjaala ni, a mà si napige ŋga kì tɔrɔ ki kan, a pège gbo wo kan.› 31 A tofɔ wì suu pye fɔ: ‹Na pyɔ, ma yɛn laga na ni pilige pyew, yaraga ŋga fuun ki yɛn na yeri, ma wogo yi. 32 Ɛɛn fɔ, we daga mbe nayinmɛ fɛti pye mbe pye yɔgɔrimɔ na, katugu ma jɔnlɔ ŋa yɛɛn, wìla pye ndɛɛ wì ku, yiŋgɔ wì yɛn. Wìla puŋgo, yiŋgɔ mùu yan.› »

Zhezu wìla yomiyɛgɛlɛ kele wa penjagbɔrɔ wogo ki na

16 1 A Zhezu wì sigi yo wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan ma yo fɔ: «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Wìla penjara jirifɔ lɛ maa tɛgɛ wi kɛɛ yaara ti go na. A pè si pan maa pye ma yo wi penjara jirifɔ wi yɛn naa penjara ti jogo. 2 A wì suu penjara jirifɔ wi yeri, maa yewe ma yo fɔ: ‹Ŋga mì logo ma kanŋgɔlɔ, ko pan mɛlɛ? Ma tunŋgo màga pye, penjara nda tì koro konaa nda tì wɔ wa, pan mari yɛgɛ naga na na; katugu ma se koro na kɛɛ yaara ti go na naa.› 3 Kì kaa pye ma, a penjara jirifɔ wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Yiŋgi mi yaa la piin yiŋgɔ? Na tafɔ wila jaa mbanla laga wa wi kɛɛ yaara ti go na. Mi se ya fali. Mbe sila yaara yɛnri leele pe yeri, ko fɛrɛ yɛn na na. 4 A! Ŋga mi yaa pye mìgi jɛn. Kona, na paga na laga wa na tunŋgo ki na, pa leele pe yaa lanla yinri jɛŋgɛ wa pe yinrɛ ti ni.› 5 Kona, mbele fuun pàa fɔgɔ kɔn wi tafɔ wi yeri, a wì si pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, ma pan ma koŋgbanŋa wi pye fɔ: ‹Na tafɔ wi fɔgɔ jori ki yɛn ma na?› 6 A wo suu pye fɔ: ‹Sinmɛ bidɔn cɛnmɛ fɔgɔ yi.› A penjara jirifɔ wì suu pye fɔ: ‹Ma sɛwɛ wi lɛ ma cɛn fyaw, ma bidɔn nafa shyɛn ma yiri kɛ yɔnlɔgɔ wa.› 7 A wì si wa pye naa fɔ: ‹Mboro sin, ma fɔgɔ ki yɛn jori?› A wo suu pye fɔ: ‹Shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ kaŋgurugo (500).› A wì si wo pye fɔ: ‹Ma sɛwɛ wi lɛ ma shɔlɔ bɔrɔ cɛnmɛ tijɛrɛ (400) yɔnlɔgɔ wa.› 8 Ki penjara jirifɔ ŋa wi woro ma sin, a wi tafɔ wì suu sɔn ki wogo ŋga wìla pye tijinliwɛ ni ki na. Katugu ki dunruya ŋa wi woolo pe maa kagala ke piin tijinliwɛ ni pe yɛɛ sɔgɔwɔ ma wɛ mbele pe yɛn yanwa woolo[b] pe na.»

9 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Mi wo naga yuun ye kan, fɔ ye ki dunruya ŋa wi nambara penjara ti tɛgɛ ye wɛnnɛ lagaja ti ni ye yɛɛ kan, jaŋgo na tiga ka kɔ ye yeri sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li ye yigi jɛŋgɛ wa cɛnsara nda ti se kɔ ti ni. 10 Lere ŋa wi yɛn tagawa ni wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, wi ma pye tagawa ni fun wa kagbɔgɔlɔ ke ni. Lere ŋa wii sin wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, wìla pye mbe sin wa kagbɔgɔlɔ ke ni fun. 11 Ki kala na, na ye woro tagawa ni ki dunruya ŋa wi nambara

---

[b] **16.8:** Yanwa woolo poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

penjara ti wogo na, ambɔ wi yaa yarijɛndɛ nda ti yɛn kaselege woro to telege ye na? 12 Na ye woro tagawa ni lere wa penjara kala na, ŋga ki yɛn ye wogo, ambɔ wi yaa ki kan ye yeri?

13 «Tunmbyee kpɛ se ya tunŋgo pye teele shyɛn kan; katugu wi ma kaa nuŋgba panra, sanŋa wo maa ndanla. Nakoma wi ma kaa mara nuŋgba na, ma laga sanŋa wi na. Ye se ya tunŋgo pye wagati nuŋgba wi ni Yɛnŋɛlɛ lo naa penjara ti kan.»

Zhezu wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo paa mba
(Mati 11.12-13; 5.31-32; Maki 10.11-12)

14 Naa *__Fariziye__ pàa kaa ki sɛnrɛ ti ni fuun ti logo Zhezu wi yeri, a pe nɛɛ tɛgɛ wi na; katugu penjara tìla pye ma pe ndanla fɔ jɛŋgɛ. 15 A wì si pe pye fɔ: «Yoro mbele yɛɛn, leele poro yɛgɛ na ye maa ye yɛɛ piin ma yo ye yɛn ma sin. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye nawa pi jɛn; katugu kala na leele poro maa jate kagbɔgɔ, lo yɛn katijaanga Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na.

16 «Moyisi *__lasiri__ wo naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ sɛwɛɛlɛ poro pàa pye na leele pe nari fɔ ma pan ma gbɔn *__Zhan Batisi__ wi sanga wi na. Maga lɛ ko sanga wo na, paa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ Sɛntanra ti yari, a leele pe ni fuun paa ki ŋgbanga mbe ye wa li wunluwɔ pi ni. 17 Ɛɛn fɔ, naayeri wo naa tara ti ni, to kɔwɔ yɛn ma tanla ma wɛ Moyisi lasiri wi kala jɛɛlɛ la nuŋgba mbe wɔ wa ko na.

18 «Naŋa ŋa fuun kaa jɔ je, mbe wa yɛgɛ pɔri naa, kona, jataga wi yɛn na piin. Jɛlɛ ŋa fuun wi pɔlɔ wi je, naŋa ŋa fuun kaa lɛ mboo tɛgɛ, kona, jataga wi yɛn na piin.»

Penjagbɔrɔ fɔ wo naa Lazari sɛnrɛ

19 «Naŋa penjagbɔrɔ fɔ wà la pye wa. Yaripɔrɔ sɔnŋgbanga woro naa lɛn paara tiyɔnrɔ wìla pye na nii, na legbɔɔlɔ lige nii, naa nayinmɛ kagala piin pilige pyew. 20 Naŋa fyɔnwɔ fɔ wà la pye na sinlɛlɛ wa wi go yɔn ki na, pàa pye naa yinri Lazari. Sagbanra la pye wi wire ti na lagapyew. 21 Kìla pye, yaakara tunmɔɔrɔ nda tìla pye na yinrigi wa penjagbɔrɔ fɔ wi tabali wi go na na tuun tara, to wìla pye na jaa mbaa kaa. Pyɔɔnlɔ jate poro la pye na paan naa sagbanra ti laala wi na. 22 A fyɔnwɔ fɔ wì si kaa ku. *__Mɛrɛgɛye__ pè si pan maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa Abirahamu tanla wa yɛnŋɛlɛ na. A penjagbɔrɔ fɔ wì si kaa ku fun. A pè saa wi le. 23 Maa ta wa *__kuulo tara__ wila jɔlɔ, a wì suu yɛgɛ ki yirige, mɛɛ Abirahamu wi yan fɔ wa lege, ma Lazari fun wi yan wa wi tanla. 24 Kona, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: ‹Na to Abirahamu, na yinriwɛ ta! Lazari wi torogo wi saa yombɛlɛ numala li sun wa tɔnmɔ, wi pan wilan ŋgayinnɛ li yinŋgi na na; katugu mi yɛn na jɔlɔ laga ki kasɔn ŋga ki ni matoro.› 25 Ɛɛn fɔ, a Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Na pyɔ, ma yɛɛ nawa to ki na maga jɛn ma yo

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mɔ̀ɔ yarijɛndɛ ti ni fuun ti ta, mɔɔ ta wa dunruya na. Ma si yala, ko sanga wo ni, jɔlɔgɔ Lazari wìla ta. Yiŋgɔ wi kotogo kì sogo wi na, mboro yɛn na jɔlɔ. 26 Mbe wɔ to ni, wegbɔgɔ ka yɛn woro naa yoro sɔgɔwɔ. Mbele ka yo pe yaa yiri lagamɛ mbe kari wa ye kɔrɔgɔ, pe se ya. Mbele ka yo pe yaa yiri wa ye yeri mbe pan laga we kɔrɔgɔ, pe se ya.› 27 Kona, a penjagbɔrɔ fɔ wì suu pye fɔ: ‹Na to Abirahamu, mila ma yɛnri, mɔɔ yɛɛ yaga ma Lazari wi torogo wa na to go. 28 Na nɔsepiile nambala kaŋgurugo wa, wi sa pe yɛri, jaŋgo poro fun paga ka pan laga ki jɔlɔgɔ laga ŋga ki ni.› 29 A Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti wa pe yeri mbaa pe yɛrɛgi. Paa ki sɛnrɛ ti nuru!› 30 A penjagbɔrɔ fɔ wì suu pye fɔ: ‹Ayoo, na to Abirahamu, ki se yala ma. Ɛɛn fɔ, na lere wa ka yɛn wa kuulo pe ni mbe kari pe kɔrɔgɔ, pa pe yaa pe kapere ti jɛn mberi yaga.› 31 A Abirahamu wì suu pye fɔ: ‹Na pe woro na Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, ali lere wa ka yɛn kuulo pe ni, mbe kari pe kɔrɔgɔ, pe se taga Yɛnŋɛlɛ li na[c].› »

Kapege ye
(Mati 18.6-7,21-22; Maki 9.42)

17 1 A Zhezu wì sigi yo wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe kan ma yo fɔ: «Kagala kele yaa pye laga mbaa leele pe kaan paa kapere piin. Ɛɛn fɔ, lere ŋa kaa ki kagala ke piin, jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo. 2 Sanni lere wa mbe sa ki piile[d] mbele nuŋgba fanla wuu le kapege, pe sinndɛliŋgbɔgɔ to wa ki fɔ wi yɔlɔgɔ pe saa wa wa kɔgɔje wi ni, ko mbe mbɔnrɔ wi na. 3 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ki kagala ke ni.

«Na ma tagafɔ yɛnlɛ wa ka kapege pye ma na, maa yɛri ki na. Na wi kaa kapege ki jɛn mbege yaga, maa kala yaga. 4 Na wiga kapege tɛgɛsaga kɔlɔshyɛn pye ma na pilige nuŋgba ki ni, mbe si pan ma kɔrɔgɔ pansaga kɔlɔshyɛn mbe yo fɔ: ‹Mìlan kapege ki jɛn maga yaga, pa maa kala yaga!› »

Tagawa sɛnrɛ
(Mati 17.19-20)

5 A *__pitunmbolo__ pè si *__we Fɔ__ wi pye fɔ: «Ka taga wa we tagawa pi na we kan!» 6 A we Fɔ wì si pe pye fɔ: «Ali na ye tagawa pi gbemɛ piga pye paa *__mutari tige__ pile[e] yɛn, ye mbe ya mbege tigbɔgɔ ŋga ki pye fɔ: ‹Kɔlɔgi lagamɛ, ma sa kan wa kɔgɔje wi ni!› Pa ki yaa ye sɛnrɛ ti logo.

7 «Ndɛɛ ki pye kana ye ni, tunmbyee yɛn wa yeri na tunŋgo piin wi kɛrɛ, nakoma naa yaayoro kɔnri wi kan, na wiga yiri wa kɛrɛ mbe ye, wi mboo pye mbe yo fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma pan ma cɛn ma li le?› Ayoo! 8 Ɛɛn fɔ, wi

---

[c] **16.31:** Zhan 11.43-48; 12.10-11 [d] **17.2:** Piile pe mbe ya pye tagafɛnnɛ fɔnmbɔlɔ, nakoma leele mbele pe yɛgɛ fa to poro. [e] **17.6:** Mutari pile lo li yɛn yariluguro ti ni fuun jɛɛlɛ le.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaa wi pye fɔ: ‹Na yaakara ti sɔgɔ na kan gbɛn, mɔɔ yaripɔrɔ ti le ma pan mari kan na yeri. Na mi ka li mbe wɔ, ko puŋgo na, mɛɛ jɛn ma sa cɛn ma li.› 9 Ŋga wì yo wi tunmbyee wi kan, naa wìgi pye, ko kala na wi mboo shari le? Ayoo. 10 Yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma, ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì yo ye pye, na yaga ki ni fuun ki pye mbege yɔn fili sanga ŋa ni, yege yo ye yo fɔ: ‹Woro wo na, we yɛn tunmbyeele wi cɛ, we pyewogo koyi ŋga wè pye.› »

Zhezu wìla yayɛnwɛ fɛnnɛ kɛ sagala

11 Naa Zhezu wila kaa na kee wa Zheruzalɛmu ca ki yeri, a wì si toro Galile tara to naa *__Samari__ tara ti sɔgɔwɔ pi ni. 12 Wi yesaga ca ka ni, a *__yayɛnwɛ fɛnnɛ__ kɛ si pan maa fili. Nambala la wɛlɛ. Pàa yere ma lali wi ni, 13 nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Zhezu, we Nagafɔ, we yinriwɛ ta!» 14 A Zhezu wì si pe yan, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sa ye yɛɛ naga *__saraga wɔfɛnnɛ__ pe na[f].»

Naa pàa kaa na kee, a pè si sagala *__kpoyi__. 15 Pe ni, naa nuŋgba la kaa wi yɛɛ yan wì sagala, a wì si sɔngɔrɔ ma pan na Yɛnŋɛlɛ li gbogo maga-ŋgbɔlɔ ni, 16 ma saa to maa yɛgɛ ki jiile le tara Zhezu wi jegele, maa gbɔgɔ. *__Samari__ tara fɛnnɛ naŋa[g] lawi. 17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì yo pe ni fuun kɛ pè sagala? Pe sanmbala kɔlɔjɛrɛ poro koro se? 18 Na ki nambannaŋa ŋa wo ma, wa si sɔngɔrɔ mbe pan mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.» 19 Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiri maa kee! Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»

Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi panga ye
(Mati 24.23-28,37-41)

20 Pilige ka, a *__Fariziye__ pè si Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «*__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi yaa pan wagati wiwiin?» A wì si pe pye fɔ: « Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi se pan yɛgɛ ka na, lere mboo yan yɛnlɛ ni. 21 Pe se si kaa yuun fɔ: ‹Ye wele, pi yɛn lagamɛ!›, nakoma ‹Pi wamɛ!› Katugu Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yɛn laga ye sɔgɔwɔ[h].»

22 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Wagati wa na paan, ye yaa kaa ki jaa mbe *__Lere wi Pinambyɔ__ wi piliye ka nuŋgba yan. Ɛɛn fɔ, ye se si kaga yan. 23 Leele pe yaa kaa ye piin fɔ: ‹Ye wele, wi yɛn lagamɛ›, nakoma ‹Wi wamɛ›. Ɛɛn fɔ, yaga ka kari wa, yaga si ka taga ki fɛnnɛ pe puŋgo na! 24 Yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma yɛngɛlɛ maga lɛ go ka na ma saa ki wa go ka na, pa Lere wi Pinambyɔ wi panga ki yaa ka pye ma fun. 25 Ɛɛn fɔ, ki daga wi jɔlɔ jɛŋgɛ gbɛn, nala pilige woolo pe je wi na. 26 *__Nowe__ sanga wi na, kagala ŋgele kàa pye, koro nuŋgba koro ke yaa ka pye Lere wi Pinambyɔ wi sanga wi na fun. 27 Leele pàa pye na nii, na

---

[f] **17.14:** Levi 14.2-3 [g] **17.16:** Luki 9.53 [h] **17.21:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pèle taga Yɛnŋɛlɛ li na makɔ, a lì pye pe wunluwɔ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

woo, na pɔrɔgɔ piin, na pe piile pe kaan, a paa pe pori fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga Nowe wìla kaa ye wa *tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni we. Kona, a tɔnŋgbɔɔ pì si pan, mɛɛ leele pe ni fuun pe tɔngɔ. 28 Ŋga kìla si pye *Lɔti sanga wi na, pa ki yaa ka pye ma fun. Leele pàa pye na nii na woo, na loo, na pɛrɛ, na kɛɛrɛ kɔɔn, na yinrɛ kanni. 29 Ɛɛn fɔ, pilige ŋga ni *Lɔti wìla kaa yiri wa *Sodɔmu ca ki ni, ki pilige nuŋgba ki ni, a kasɔn naa kiribi si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to wa ca paa tisaga yɛn, ma leele pe ni fuun pe tɔngɔ[i]. 30 Lere wi Pinambyɔ wi yaa kaa yɛɛ naga pilige ŋga ni, pa ki yaa ka pye ma fun.

31 «Ki pilige kiga ka gbɔn, ŋa ka pye wi go naayeri[j], na wi yaara ka pye wa go nawa, wiga ka tigi mbe ye wa mberi lɛ. Ŋa ka si pye kɛrɛ, wiga ka sɔngɔrɔ wa ca. 32 Ŋga kìla pye Lɔti jɔ[k] wi na, ye yɛɛ nawa to ki na! 33 Ŋa kaa wi yinwege ki jaa mbege shɔ, wo yaa wi yinwege ki la. Ŋa ka suu yɛɛ yinwege ki la, wo yaa ki ta. 34 Mila ki yuun ye kan, ki yembinɛ nuŋgba li ni, leele shyɛn yaa ka pye mbe sinlɛ sinlɛyaraga nuŋgba na, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga. 35 Jɛɛlɛ shyɛn yaa ka pye sunsaga[l], pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga. 36 [Nambala shyɛn yaa ka pye kɛrɛ, pe yaa ka nuŋgba lɛ mbe nuŋgba yaga.]» 37 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, ko yaa ka pye se?» A wì si pe pye fɔ: «Yarikugo kiga pye laga ŋga na, pa pɛtɛɛlɛ[m] pe maa pe yɛɛ finli wa.»

Yaa yɛnri suyi

18 1 Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan, maga naga ma yo ki daga lere wila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi, wiga ka te. 2 Wìla pe pye fɔ: «Kiti kɔnfɔ wà la pye ca ka ni, wi sila pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, wi sila si pye na lere jate. 3 Wa ki ca nuŋgba ki ni, naŋgunjɔ wà la pye wa. Wìla pye na kee sanga pyew kiti kɔnfɔ wi kɔrɔgɔ, naa piin fɔ: ‹Tanga kan na yeri, mala shɔ na mbɛnfɔ wi yeri.› 4 A kì saa wagati lɛgɛrɛ ta na kiti kɔnfɔ wi fa yɛnlɛ. Ɛɛn fɔ, ko puŋgo na, a wì si kaa wi yɛɛ pye fɔ: ‹Mila la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mila sila singi lere na. 5 Ɛɛn fɔ, ki naŋgunjɔ ŋa wila na tege matoro. Ki kala na, mi yaa tanga kan wi yeri, jaŋgo wiga kaa paan mbaa na tege sanga pyew.› »

6 A *we Fɔ wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Kiti kɔnfɔ ŋa wi woro ma sin, wi sɛnyoro yeri wele! 7 Leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, a paa gbele nali yinri yɔnlɔ naa yembinɛ, li se ka tanga kan pe yeri wi le? Li se mɔ pe sagawa pi ni. 8 Mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa tanga kan pe yeri yɛɛn

---

[i] **17.29:** Zhenɛ 19.24 [j] **17.31:** Kìla pye Zhufuye paga go ki kan, pe maga biri. Ki fɔ wi ma ya ma lugu wa ki go na ma saa wogo. [k] **17.32:** Lɔti jɔ wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ, a wì kanŋga ma pye paa kɔ sinndɛlɛgɛ yɛn; Zhenɛ 19.26. [l] **17.35:** Zhufuye jɛɛlɛ pàa pye na tire sinndɛɛrɛ na. [m] **17.37:** Leele pe yaa ka Lere wi Pinambyɔ wi panga ki jɛn paa yɛgɛ ŋga na yarikugo ki ka pye laga ŋga na pe maga jɛn pɛtɛɛlɛ pe kala na we; Mati 24.28.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fyaw. Ɛɛn fɔ, na *__Lere wi Pinambyɔ__ wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan laga tara na, wi mbe pan mbe lere yan wi taga wi na okɛ?»

Fariziye naŋa naa nizara shɔfɔ sɛnrɛ

9 Leele mbele pàa pye na pe yɛɛ jate ma yo poro sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, nɛɛ sanmbala pe jate pe woro yaraga ka, Zhezu wìla ki yomiyɛlɛ na li wa poro kan ma yo fɔ: 10 «Nambala shyɛn la kari mbe sa Yɛnŋɛlɛ yɛnri wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni. Nuŋgba la pye *__Fariziye__ woo. Sanŋa wo la pye *__nizara shɔfɔ__. 11 Fariziye naŋa wo la pye ma yere laga ka na wi yɛ, nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wa wi nawa na yuun fɔ: ‹E! Yɛnŋɛlɛ, mila ma shari, katugu mi naa leele sanmbala pe ni we woro ma yala. Pele yɛn beŋganri pyefɛnnɛ, kapere pyefɛnnɛ konaa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ. Mi woro paa ki nizara shɔfɔ ŋa wi yɛn yɛrɛ. 12 Yapelege pyew, mi ma piliye shyɛn wa, ma *__yeŋge__ le. Yaara nda fuun mi yɛn na taa, mi maa ti ni fuun ti *__yaga__ wi woo.›

13 «Nizara shɔfɔ wo la pye ma yere wa lege. Wi yɛrɛ sila yɛnlɛ mboo yɛgɛ ki yirige wa naayeri. Ɛɛn fɔ, wi kotogo ko wìla pye na gbɔɔn nɛɛ yuun fɔ: ‹E! na To Yɛnŋɛlɛ, na yinriwɛ ta! Mi yɛn kapere pyefɔ.› » 14 A Zhezu wì sigi sɛnrɛ nda ti taga wa ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga finligi ye kan, ki nizara shɔfɔ wi sɔngɔrɔsaga ma kari wi go, wo wìla pye ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, Fariziye naŋa wo la ma. Katugu lere ŋa fuun kaa yɛɛ yirige, wo yaa ka tigi, ɛɛn fɔ lere ŋa fuun ka suu yɛɛ tirige wo yaa ka yiri[n].»

Zhezu wìla duwaw piile tunmɔmbɔlɔ pele na
(Mati 19.13-15; Maki 10.13-16)

15 Leele pèle la kari piile tunmɔmbɔlɔ pele ni yɛrɛ Zhezu wi kɔrɔgɔ, jaŋgo wi jiri pe na wi duwaw pe na. Naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa pe yan ma, a pe nɛɛ gbanla pe na. 16 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si piile pe fulo wi yɛɛ tanla ma sho fɔ: «Ye piile tunmɔmbɔlɔ pe yaga paa paan na kɔrɔgɔ, yaga ka pe yɛgɛ kɔn; katugu mbele pe yɛn paa pe yɛn, poro wɛlɛ *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi yɛn pe woo. 17 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere ŋa si yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi na paa pyɔ yɛn, ko fɔ wo se ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni fyew.»

Naŋa penjagbɔrɔ fɔ
(Mati 19.16-30; Maki 10.17-31)

18 *__Zhufuye__ legbɔɔ wà la Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ jɛnŋɛ, yiŋgi mi daga mbe pye mbe si yinwege mbakɔgɔ ki ta?»

---

[n] **18.14:** Mati 23.12; Luki 14.11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiŋgi na, a ma nɛɛ na yinri jɛnŋɛ, lere woro jɛnŋɛ
ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba pe! 20 Ma si yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke jɛn, fɔ: ‹*Maga*
ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, maga ka yagbolo sɛrɛya yo mbe taga
lere na. Ta ma to naa ma nɔ pe gbogo.› »[o]
21 A ki naŋa wì suu pye fɔ: «Mìgi ŋgasegele ŋgele ke ni fuun ke lɛ na
tanri ke na, maga lɛ na puwɛn pi ni.»
22 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo wi yeri, a wì suu pye fɔ: «Yaraga nuŋgba
kɔ̀ɔn yaga naa. Ma kɛɛ yaara ti ni fuun ti pɛrɛ, maga penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ
pe na, mɛɛ pan ma taga na na. Kona, ma yaa kɔrɔgɔ gbeŋge ta wa yɛnŋɛlɛ na.»
23 Naa naŋa wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a kì si yɛsanga wa wi na fɔ jɛŋgɛ,
katugu penjagbɔrɔ fɔ lawi fɔ jɛŋgɛ. 24 Naa Zhezu wìla kaa wi yan kì yɛsanga
wa wi na, a wì sho fɔ: «Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni,
ki yɛn ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ. 25 Yɔngɔmɛ mbe toro mɛshɛli wele, ko tanla ma
wɛ penjagbɔrɔ fɔ wi ye wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni ko na.»
26 Mbele pàa ki sɛnrɛ ti logo wi yeri, a poro sho fɔ: «Ŋga ambɔ Yɛnŋɛlɛ
li yaa ka shɔ okɛ?»
27 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kala na li yɛn ma ŋgban leele
pe yeri, lo woro ma ŋgban Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na!»
28 A Pyɛri suu pye fɔ: «Wele, wè we kɛɛ yaara ti ni fuun ti yaga wa, ma taga
ma na, ki yaa ka pye mɛlɛ?» 29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kaa go, nakoma wi jɔ, wi nɔsepiile, wi teele, wi
piile pe yaga Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi kala na, 30 ki fɔ wi yaa pe yɔngɔ lɛgɛrɛ ta
mboo ta laga dunruya wi ni. Goto wi yaa si ka yinwege mbakɔgɔ ki ta.»

Naa Zhezu wìla pye naa kunwɔ
naa wi yɛnmɛ sɛnrɛ ti yuun,
ki taanri wogo ko layi ŋga
(Mati 20.17-19; Maki 10.32-34)

31 Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «We mbele
waa kee wa Zheruzalɛmu yiŋgɔ. Sɛnrɛ nda fuun *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pàa
yɔnlɔgɔ Lere wi Pinambyɔ wi wogo na, ti yaa ti yɛɛ yɔn fili. 32 Pe yaa kaa le leele
*__mbele pee shɛri__ pe kɛɛ. Poro yaa ka tɛgɛ wi na, mboo tɛgɛlɛ, mbe cɛnrɛ surugu
wi na. 33 Na paga kaa gbɔn sapige ni mbe kɔ, pe yaa wi gbo. Ɛɛn fɔ, ki piliye taanri
wogo, wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni.» 34 Ɛɛn fɔ, wi *__pitunmbolo__ pe sila ki
sɛnrɛ ti logo. Ki sɛnrɛ tìla pye ma lara pe na, pe sila ti kɔrɔ jɛn.

Zhezu wìla fyɔɔn wa sagala
(Mati 20.29-34; Maki 10.46-52)

35 Naa Zhezu wìla ka saa yɔngɔ Zheriko ca ki ni, a kì si yala fyɔɔn wà la
pye ma cɛn wa konɔ li yɔn na, na yaara yɛnri leele pe yeri. 36 A wì si janwa wi

---

[o] **18.20:** Ɛki 20.12-16; Dete 5.16-20; Ɔrɔmu 13.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tinmɛ ta wila toro, mɛɛ yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kila piin yɛɛn?» 37A pè suu pye
ma yo fɔ: «Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo wila toro na.» 38Kona, a wì si gbele
ŋgbanga ma yo fɔ: «Zhezu, *__Davidi setirige pyɔ__, na yinriwɛ ta!»
39Leele mbele pàa pye wa janwa wi yɛgɛ, a poro nɛɛ gbanla wi na ma
yo wi pyeri. A wì si gbele ŋgbanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na, ma yo
fɔ: «Davidi setirige pyɔ, na yinriwɛ ta!»
40A Zhezu wì si yere, mɛɛ pe pye ma yo pe pan wi ni wi kɔrɔgɔ. Naa fyɔɔn
wìla kaa pan ma gbɔn wi na, a Zhezu wì suu yewe ma yo fɔ: 41«Yiŋgi maa
jaa mbe pye ma kan?» A fyɔɔn wì suu pye fɔ: «We Fɔ, ki pye mbaa yaan naa.»
42A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta yaan naa. Ma tagawa pɔ̀ɔn shɔ.»
43Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wi nɛɛ yaan naa, mɛɛ taga Zhezu wi
puŋgo na nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Naa leele pe ni fuun pàa kaa ko yan ma, a
pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɔnni.

Zhezu wo naa naŋa
ŋa pàa pye na yinri Zashe

19 1Naa Zhezu wìla ka saa ye wa Zheriko, a wi nɛɛ toro wa ca nawa na kee.
2Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Zashe. *__Nizara shɔfɛnnɛ__ to lawi.
Penjagbɔrɔ la pye wi yeri. 3Wìla pye na Zhezu wi lagajaa mboo yan mboo jɛn.
Ɛɛn fɔ, naa wìla pye ma were, ki kala na, wi saa ya mboo yan janwa wi kala na.
4Kì kaa pye ma, a wì si konɔ li lɛ, mɛɛ fe ma kari wa yɛgɛ, mɛɛ saa lugu sikomɔri
tige ka ni, mbe ta mbe Zhezu wi yan wi torosaga le ki laga ki na. 5Naa Zhezu
wìla ka saa gbɔn le ki laga ki na, a wì suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri, mɛɛ Zashe
wi pye fɔ: «Fyɛɛlɛ ma tigi Zashe, katugu ki daga nala mbe sa tugu wa ma go.»
6A Zashe wì si fyɛɛlɛ ma tigi, mɛɛ saa Zhezu wi yaara wɔ wa wi go na-
yinmɛ ni. 7Mbele fuun pàa ko yan ma, pàa pye na kɔngɔri nɛɛ yuun fɔ:
«Ye wele, ki naŋa ŋa wì saa tugu kapere pyefɔ na[p]!»
8Ɛɛn fɔ, a Zashe wì si yiri ma yere, mɛɛ we Fɔ wi pye fɔ: «*__We Fɔ__, ta nuru!
Mi yaa na kɛɛ yaara ti walaga kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri. Na kiga si pye mi
penjara shɔ lere yeri maa durumu, mi yaa ti yɔngɔ tijɛrɛ kan wi yeri!»
9A Zhezu wì suu pye fɔ: «Nala shɔwɔ pì ye laga ki go ŋga ki ni, katugu
ki naŋa ŋa, wi yɛn Abirahamu wi setirige pyɔ[q] fun. 10*__Lere wi Pinambyɔ__
wì pan mbe ŋa wì puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na wi lagaja mboo shɔ.»

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa
tunmbyeele kɛ pele sɛnrɛ na
(Mati 25.14-30)

11A Zhezu wì si nuru naa ma yomiyɛlɛ la wa mbele pàa pye na nuru wi
yeri pe kan; katugu naa wìla ka saa yɔngɔ Zheruzalɛmu ca ki ni, a leele

---

[p] **19.7:** Luki 5.30; 15.2 [q] **19.9:** Ko kɔrɔ wo yɛn wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na paa yɛgɛ ŋga na Abirahamu la taga Yɛnŋɛlɛ li na we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe nɛɛ ki jate ndɛɛ *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi yaa pi yɛɛ naga le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. 12 Wìla pe pye fɔ: «Wunlunaŋa wa pyɔ la yiri ma kari taleere ta ni, mbe sa wunluwɔ lagaja, ko puŋgo na, mbe si sɔngɔrɔ mbe pan. 13 Wi karisaga, a wì suu tunmbyeele kɛ yeri, mɛɛ pan ma tɛ piile nuŋgba nuŋgba kankan pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: ‹Yaa safari waa pe ni, sanni mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan.› 14 Ɛɛn fɔ, ki naŋa wi tara woolo pàa wi panra. A pè si tunŋgo torogo wi puŋgo na, ma yo fɔ: ‹We woro na jaa ki naŋa ŋa wi cɛn we go na.›

15 «Naa ki naŋa wìla kaa wunluwɔ pi ta, a wì si sɔngɔrɔ ma pan wa wi tara. Wìla tɛ piile pe kankan tunmbyeele mbele yeri, a wì si pe yeri. Pàa safari wi wa ma tɔnli ŋa ta, mbe ta mboo jɛn. 16 A koŋgbanŋa wì si pan, mɛɛ yo fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba we, wùu yɔngɔ kɛ ta naa tɔnli.› 17 A wunlunaŋa wì sho fɔ: ‹Ɛnhɛɛn, kì yɔn. Tunmbyee jɛnŋɛ wi mboro. Kì kaa pye ma yɛn tagawa ni wa kagala jɛgɛlɛ jɛgɛlɛ ke ni, ki kala na, mi yaa ma tɛgɛ ca kɛ go na.› 18 A tunmbyee shyɛn woo wì si pan ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba we, wùu yɔngɔ kaŋgurugo ta naa tɔnli.› 19 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: ‹Mboro wo na, mi yaa ma tɛgɛ ca kaŋgurugo go na.› 20 A tunmbyee wà si pan naa ma yo fɔ: ‹Na tafɔ, ma tɛ pyɔ nuŋgba wi ŋa! Mìla wi fo mbɔlɔ, maa gbegele maa tɛgɛ. 21 Mìla pye na fyɛ ma yɛgɛ, katugu lewɛlɛwɛ wi mboro. Mɛɛ tɛgɛ laga ŋga na, pa ma ma lɛ wa. Mɛɛ yarilire nda lugu, to ma ma kɔlɔgi.› 22 A wunlunaŋa wì suu pye fɔ: ‹Tunmbyee pee wele dɛ! Mi yaa kiti wi kɔn ma na mbe yala ma yɔn sɛnrɛ to ni. Mà kaa ki jɛn mi yɛn lewɛlɛwɛ, mii tɛgɛ laga ŋga na, pa mi ma saa lɛ wa, mii yarilire nda lugu, to mi ma saa kɔlɔgi, 23 yiŋgi na mɛɛ sila na penjara ti tɛgɛ wa penjara tɛgɛgo? Naa mì pan yɛɛn, mi jɛn na sari wɔ naa ti tɔnli wi ni?› 24 A wì si mbele pàa pye le pe pye fɔ: ‹Yoo tɛ pyɔ wi shɔ wi yeri, yoo kan ŋa wì tɛ pyɔ kɛ ta wi yeri.› 25 A poro si wunlunaŋa wi pye fɔ: ‹We tafɔ, tɛ pyɔ kɛ yɛn wi yeri makɔ!› 26 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Mila ki yuun naga finligi ye kan fɔ yaraga ka pye ŋa fuun yeri, pe yaa la ka tari wa wo kan naa. Yaraga woro ŋa fuun yeri, jɛnri jate ŋa wi yɛn wi yeri, wi yaa shɔ wi yeri[r]. 27 Na mbɛnfɛnnɛ poro na, poro mbele fuun pàa pye naga jaa mi ka ka cɛn pe go na, ye pan pe ni laga, ye pe gbo na yɛgɛ na!› »

ZHEZU WI GBƆNGƆ WA ZHERUZALƐMU CA

19.28–21.38

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu

(Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Zhan 12.12-19)

28 Naa Zhezu wìla kaa kɔ ko sɛnrɛ to na, a wì si keli pe yɛgɛ na kee wa Zheruzalɛmu ca ki yeri. 29 Naa wìla ka saa yɔngɔ Betifazhe naa Betani cara ti ni

---

[r] **19.26:** Luki 8.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sanga ŋa ni, ma wa wa yanwiga ŋga pe yinri Oliviye tire yanwiga ki yeri, a wì suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ shyɛn tun ma pe kelegi wi yɛɛ yɛgɛ, 30 ma yo fɔ: «Yaa kee wa ca ŋga ki wa ye yɛgɛ ki ni. Na yaga sa ye, ye yaa sofile pyɔ yan le pòo pɔ. Malɛ lere fa lugu wi na. Yoo sanga yaa paan wi ni na kan! 31 Na lere wa ka ye yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na, a ye nɛɛ wi sangala?› Yoo pye fɔ: ‹Wi kala yɛn we Fɔ wi na.› »

32 A *__pitunmbolo__ pè si kari ma saa ŋga Zhezu wìla yo pe kan ki yan ma. 33 Naa paa kaa na sofile pyɔ wi sangala, a sofile wi fɛnnɛ pè si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ ki sofile pyɔ ŋa wi sangala?»

34 A pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Wi kala yɛn we Fɔ wi na.» 35 Kona, a pè si sofile pyɔ wi yigi ma saa wi kan Zhezu wi yeri, mɛɛ pe derigbɔrɔ ti wɔ mari taga wi na, mɛɛ Zhezu wi saga, a wì lugu ma cɛn wi na. 36 Naa wila kaa na kee, a leele pe nɛɛ pe derigbɔrɔ gbɔrɔ ti woo nari jaan wa konɔ naga nari fɔ paa wi gbogo. 37 Naa Zhezu wila kaa na yɔngɔ Zheruzalɛmu ni, na Oliviye tire yanwiga konɔ li tinri na kee, a fɔrɔgɔfɛnnɛ janwa wi ni fuun wi nɛɛ yɔgɔri nayinmɛ coli, na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni kafɔnŋgɔlɔ ŋgele pàa yan ke kala na. 38 Pàa pye na yuun fɔ:

«Wunlunaŋa ŋa wila paan we Fɔ wi mɛgɛ ki na, Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!
Yɛyinŋge mbe pye wa yɛnŋɛlɛ na.
Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo, lo na li yɛn wa naayeri lara ti ni fuun ti go na!»[s]

39 Wa janwa wi ni, *__Fariziye__ pèle la pye wa. A poro si Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ma fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye pe pyeri!»

40 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mila ki yuun naga finligi ye kan, ali na ki leele mbele paga pyeri, sinndɛɛrɛ ti yaa la jɔrɔgi.»

Zhezu wìla gbele Zheruzalɛmu ca ki kala na

41 Naa Zhezu wìla kaa yɔngɔ Zheruzalɛmu ni, a wì si ca ki wele nɛɛ gbele ki kala na. Wìla yo fɔ: 42 «Yoro Zheruzalɛmu ca woolo wele, ŋga ki mbe ya yɛyinŋge ki kan ye yeri, ndɛɛ ki pye yoro fun yege jɛn nala, ki jɛn na mbɔnrɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, koni, ki yɛn ma lara ye na, ye se ya mbege yan. 43 Katugu piliye ya na paan, ye mbɛnfɛnnɛ pe yaa ka tunndo fanŋga woro gbegele mbe ye ca mbogo ki maga mbege fili, mbe ca ki yɔn tɔn, mbe ye le jorowo kɛɛ ki ni fuun na. 44 Pe yaa ka ca ki ya, mbe ye tɔngɔ pew. Sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka na, katugu Yɛnŋɛlɛ lì pan ma ye wele mbe ye shɔ sanga ŋa ni, ye suu jɛn.»

Zhezu wìla kari wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
(Mati 21.12-17; Maki 11.15-19; Zhan 2.13-22)

45 A Zhezu wì si kari wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni, nɛɛ pɛrɛfɛnnɛ pe puro na pe yinrigi. 46 Wìla pye na pe piin fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

---

[s] **19.38:** Yuuro 118.26

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

‹Na go ki yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ yɛnrigo.[t]
Ɛɛn fɔ, a yoro nɛɛ ki piin yoolo larasaga!› »[u]
47 Zhezu wìla pye na leele pe nari pilige pyew wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A *__saraga wɔfɛnnɛ teele__, poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni konaa ca ki legbɔɔlɔ pe ni, pe nɛɛ wi lagajaa mboo gbo. 48 Ɛɛn fɔ, pe mbaa ki yigi yɛgɛ ŋga na, pe sila ki jɛn; katugu leele pe ni fuun pàa pye na nuru wi yeri fɔ jɛŋgɛ.

Zhezu wi fanŋga ki yiri se
(Mati 21.23-27; Maki 11.27-33)

20 1 Pilige ka, Zhezu wìla pye na leele pe nari wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni, na Sɛntanra ti yari pe kan. A *__saraga wɔfɛnnɛ teele__, naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ poro naa *__Zhufuye__ *__leleɛlɛ__ pe ni, pè si kari wi kɔrɔgɔ, 2 mɛɛ wi yewe ma yo fɔ: «Maa ki kagala ŋgele ke piin yiŋgi fanŋga ni? Ambɔ wìgi fanŋga ki kan ma yeri, ma nɛɛ ke piin?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni. 4 Ambɔ wìla Zhan wi torogo wi pan wila *__batɛmu__ wi piin, Yɛnŋɛlɛ lo lali lee leele poro la wɛlɛ?» 5 A pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni na yuun fɔ: «Na waga wi yɔn sogo mbe yo fɔ: ‹Yɛnŋɛlɛ lo làa wi torogo›, pa wi yaa we yewe mbe yo fɔ: ‹Yiŋgi na yee si taga wi na?› 6 Ɛɛn fɔ, na waga sho fɔ: ‹Leele poro pàa wi torogo›, pa leele pe yaa we wa sinndɛɛrɛ ni mbe we gbo; katugu pè taga ki na ma yo *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wo wa lawi Zhan we!»
7 Kì kaa pye ma, a pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Ŋa wìla wi tun wila leele pe *__batize__ we suu jɛn.» 8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi fun, mila ki kagala ke piin yaraga ŋga fanŋga ni, mi sege yo ye kan.»

Kɛrɛ welefɛnnɛ tipeele yomiyɛlɛ
(Mati 21.33-46; Maki 12.1-12)

9 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ ki yomiyɛlɛ na li waa leele pe kan na yuun fɔ: «Naŋa wà la ɛrɛzɛn tiire kɛrɛ kɔn, mɛɛ ti telege ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pele na, mɛɛ kari ca na ma saa mɔ wa. 10 Naa ɛrɛzɛn pire ti cɔsanga wìla kaa gbɔn, a wì si tunmbyee wa torogo wa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe yeri, ma yo poo tawa pi kan wi yeri. A pè si to ko tunmbyee wo na maa gbɔn, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara. 11 A ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma tunmbyee wa torogo wa pe yeri. Ɛɛn fɔ, a pè si wo fun wi yigi maa gbɔn, maa tɛgɛlɛ, mɛɛ wi sɔngɔrɔ kɛwara. 12 A kɛrɛfɔ wì si nuru naa ma tunmbyee taanri woo torogo wa pe yeri. A pè si wo wɛlɛgɛ, mɛɛ wi purɔ. 13 Kona, a kɛrɛfɔ wì suu yɛɛ pye fɔ: ‹Ŋga yiŋgi mi yaa pye? Mi yaa na pinambyɔ nuŋgba ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ

---

[t] **19.46:** Eza 56.7 [u] **19.46:** Zhere 7.11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi torogo wa pe yeri. Pa pe yaa fɛrɛ ta mbe wo nuŋgba wo kan.›
14 Ɛɛn fɔ, naa ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pàa kaa wo yan, a pe nɛɛ pe
yɛɛ piin fɔ: ‹Ŋa yɛɛn wo wi yɛn kɔrɔgɔ lifɔ we. Ye pan woo gbo, kona,
kɔrɔgɔ ki yaa koro we kan!› 15 A pè suu yigi ma saa wi wa wa ɛrɛzɛn
kɛrɛ ti puŋgo na, mɛɛ wi gbo.»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro wo nawa, yiŋgi ɛrɛzɛn kɛrɛfɔ wi yaa
pye pe na? 16 Wi yaa pan mbe ɛrɛzɛn kɛrɛ tunmbyeele pe gbo, mbe
siri kan naa pele yeri.»

Naa leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo Zhezu wi yeri, a pè sho fɔ: «Ko
wogo ŋga ko se pye fyew!» 17 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe wele, ma sho
fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi yɛn mɛlɛ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni,
fɔ:

Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye![v]

18 Lere ŋa fuun ka to ki sinndɛlɛgɛ ki na, wo yaa wi yɛɛ kaari. Na
kiga si to ŋa fuun na, ki yaa wo purugu.»

Nizara ŋa wi daga mbe sara wunlumbolo to wi yeri
(Mati 22.15-22; Maki 12.13-17)

19 Kona, a lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni,
pe nɛɛ Zhezu wi lagajaa mboo yigi ki wagati jate wi ni; katugu pàa
ki jɛn ma yo wìla ki yomiyɛlɛ li wa poro na. Ɛɛn fɔ, pàa pye na fyɛ
janwa wi yɛgɛ. 20 Kì kaa pye ma, a pè sigi lɛ nɛɛ Zhezu wi kɔrɔsi. A
pè si leele pirifɛnnɛ pele tun wa wi yeri, ma yo pe sa pe yɛɛ pye paa
lesinmbele yɛn, pe ta pe Zhezu wi yigi wi yɔn sɛnrɛ jate to na, pe saa
le fanŋga fɛnnɛ poro naa gboforonɛri wi kɛɛ. 21 A ki leele pè si saa wi
yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, wège jɛn ma yo sɛnrɛ nda ma maa yuun
na leele pe nari, ti yɛn ma sin. Maa lere wɔ lere ni. Ɛɛn fɔ, ma maa
Yɛnŋɛlɛ konɔ li nari leele pe na kaselege ni. 22 Ki kala na, ki yo we
kan, ki daga waa Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wi nizara wi woo lee
waga kaa wi woo?»

23 Ɛɛn fɔ, Zhezu wìla pe tijinliwɛ pee pi jɛn, a wì si pe pye fɔ: 24 «Ye
warifuwe pyɔ nuŋgba naga na na mbe wele. Ambɔ foto naa ambɔ
yɔɔnrɔ ti yɛn wi na?» A pè sho fɔ: «[*]**Sesari** woro ri.»

25 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga ki daga mbe kan wunlu-
mbolo to wi yeri, yege kan wi yeri. Ŋga ki daga mbe kan Yɛnŋɛlɛ li
yeri, yege kan li yeri.»

26 Kì pye ma, pee puŋgosaga yan wi sɛnyoro ti na mboo yigi leele
pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, wi sɛnrɛ tìla pe pari, fɔ a pè pyeri.

---

[v] **20.17:** Yuuro 118.22

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo
(Mati 22.23-33; Maki 12.18-27)

27 A *__Sadusiye__ pèle si kari Zhezu wi kɔrɔgɔ. Poro pe ma yo kuulo pe
se ka yɛn[w] mbe yiri. A pè suu yewe ma yo fɔ: 28 «We Nagafɔ, Moyisi
wìla ki yɔnlɔgɔ maga yaga laga we kan ma yo: ‹*Na naŋa ŋa wì jɛlɛ pɔri
wa ka ku mboo jɔ yaga, na pee pyɔ se, wi jɔnlɔ wigi jɛlɛ wi pɔri, jaŋgo wi
piile se wi na wi ndɔ ŋa wì ku wi kan.*›[x] 29 Ma si yala, nɔsepiile nambala
kɔlɔshyɛn la pye laga. A koŋgbanŋa wì si jɛlɛ pɔri. Pee pyɔ se. A naŋa
wì si ku maa jɔ wi yaga. 30 A shyɛn fɔ wìgi jɛlɛ wi pɔri. 31 Ko puŋgo na,
a taanri fɔ wùu pɔri. A pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pège jɛlɛ nuŋgba wi
pɔri, ma ku maa yaga, wa si pyɔ se wi na. 32 Ko puŋgo na, a jɛlɛ wì si
kaa ku fun. 33 Na kuulo yɛnpilige kiga ka gbɔn, jɛlɛ wi yaa ka pye pe ni
wiwiin woo, naa pe ni fuun kɔlɔshyɛnmɛ pòo pɔri we?»

34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pa nambala naa jɛɛlɛ pe yɛn na pɔrɔgɔ
ki piin[y] laga ki dunruya ŋa wi ni. 35 Ɛɛn fɔ, nambala naa jɛɛlɛ mbele
ki daga pe ni pe yɛn pe yiri wa kunwɔ pi ni, paa pe yinwege ki piin
wa dunruya ŋa wila paan wi ni, pe se kaa pɔrɔgɔ piin. 36 Pe se si ka
ku naa. Pe yaa ka pye paa *__mɛrɛgɛye__ pe yɛn, mbe pye Yɛnŋɛlɛ li piile,
katugu pè yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ yinwege mbakɔgɔ ko kan.
37 Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ, maga filige fɔ kuulo pe yaa ka yɛn. Wa laga
ŋga ki yɛn na para wuuro tipile li sɛnrɛ na, wìla *__we Fɔ__ wi yeri ma
yo fɔ: ‹*Abirahamu Yɛnŋɛlɛ, naa Izaki Yɛnŋɛlɛ, konaa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ.*›[z]
38 Yɛnŋɛlɛ li woro kuulo poro Yɛnŋɛlɛ, li yɛn weele poro Yɛnŋɛlɛ; katugu
Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, leele pe ni fuun pe yɛn yinwege na[a].»

39 A lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pèle suu pye fɔ: «We Nagafɔ, mà sɛnjɛndɛ
yo.»

40 Kona, pee soro naa mboo yewe sɛnrɛ ta ni.

Kirisi wo naa Davidi sɛnrɛ re
(Mati 22.41-46; Maki 12.35-37)

41 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mɛlɛ, pe si ya pe yo fɔ *__Kirisi__ wi yɛn
*__Davidi setirige pyɔ__? 42 Katugu Davidi wo jate wìla ki yo wa Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo fɔ: Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na
43 *fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga, mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.*[b]

---

[w] **20.27:** Kapye 23.6-8 [x] **20.28:** Dete 25.5-6 [y] **20.34:** Mati 22.30 [z] **20.37:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe go Shɔfɔ; Ɛki 3.6. [a] **20.38:** Ko ki naga ma yo ki leele pè ku wire to na, ɛɛn fɔ, ki kɔ wo ma, pe yaa ka yɛn mbe yinwege mbakɔgɔ ta. [b] **20.42-43:** Yuuro 110.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

44 Kì kaa pye Davidi wo jate laa yeri wi Fɔ, mɛlɛ Kirisi wii ya wi pye Davidi wi
setirige pyɔ[c]?»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛrɛwɛ we
(Mati 23.1-36; Maki 12.38-40)

45 Naa janwa wi ni fuun wila kaa na nuru Zhezu wi yeri, a wì suu
*fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: 46 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni.
Ki yɛn ma pe ndanla paa derigbɔrɔ ti nii paa yanri, konaa paa pe shari
gbɔgɔwɔ sharaga ni wa katoro ti ni. Wa shɛriyinrɛ ti ni, jɔnrɔ nda ti ma
pye wa yɛgɛ, konaa liwɛn gbɔɔ na, cɛnsara tiyɔnrɔ to ti ma pe ndanla
mbaa cɛɛn ti na. 47 Pe maa naŋgunjaala pe kɛɛ yaara ti shoo pe yeri, ma
saa na Yɛnŋɛlɛ yɛnri na mɔni, mbe ta mbege naga fɔ pe yɛn ma sin. Pe
jɔlɔgɔ ki yaa ka gbɔgɔ mbe wɛ lere pyew wogo na.»

Naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wi penjara
kanwa Yɛnŋɛlɛ li yeri
(Maki 12.41-44)

21 1 A Zhezu wì suu yɛgɛ ki yirige ma wele maa yɛɛ maga, mɛɛ
penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yan paa pe yarikanra ti nii wa *__shɛrigo
gbɔgɔ__ yarikanra kɛsu wi ni. 2 A wì si naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ wa yan fun wì
pan ma tama shyɛn le wa. 3 A Zhezu wì sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki
yuun ye kan, penjara nda ki naŋgunjɔ fyɔnwɔ fɔ ŋa wì le wa kɛsu wi ni,
tì gbɔgɔ ma wɛ mbele fuun pè pe woro le wa ti na; 4 katugu jɛɛnnjɛnri pe
ni fuun pè wɔwɔ wa pe penjagbɔrɔ ti ni ma kan yarikanra. Ma si yala, ki
naŋgunjɔ ŋa wo naa wi fyɔnwɔ pi ni fuun, nda fuun ti yɛn wi yeri mbaa
wi yɛɛ baro, tori nda wì saa le wa.»

Zhezu wìla para shɛrigo gbɔgɔ
ki jɔgɔwɔ po
naa dunruya kɔpilige sɛnrɛ ti na
(Mati 24.1-14; Maki 13.1-13)

5 Leele pèle la pye na para shɛrigo gbɔgɔ ki sɛnrɛ na ma yo pàa ki
gbegele sinndɛɛrɛ tiyɔnrɔ ni, konaa yaara nda pàa kan Yɛnŋɛlɛ li yeri ti
ni. Kona, a Zhezu wì sho fɔ: 6 «Ki yaara nda yaa yaan yɛɛn, piliye ya wa
na paan, sinndɛlɛgɛ ka se ka koro ka go na. Pe yaa ka ti ni fuun ti jaanri.»
7 A pè suu yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, ki kagala ke yaa ka pye sanga wiwiin?
Na ki kagala ke pyesanga wiga ka gbɔn, kacɛn wiwiin wi yaa ki naga?»
8 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ yaga pe ye fanla
pe ye puŋgo; katugu lelɛgɛrɛ yaa ka pan na mɛgɛ ki na, mbe yo fɔ: ‹Muwi mi yɛn

---

[c] **20.44:** Zhezu wi woro na kendige woo mbe yo wi woro Davidi wi setirige pyɔ, ɛɛn fɔ, wila ki nari ma yo wì gbɔgɔ ma wɛ kona naa bere.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

*Kirisi we!›, mbe yo naa fɔ: ‹Wagati wì gbɔn!› Ɛɛn fɔ, yaga ka taga ki fennɛ pe na!
9 Na yaga ka malaga naa mbele pe yaa ka yiri mbe je pe sɛnrɛ ti logo, yaga kaa
fyɛ; katugu ko daga mbe pye. Ɛɛn fɔ, ko se ka pye dunruya wi kɔpilige gbɛn.»
10 Kona, a wì si pe pye naa fɔ: *«Tara ta woolo yaa ka yiri tara ta woolo kɔrɔgɔ
malaga ni. Wunluwɔ naa wunluwɔ yaa ka yiri pi yɛɛ kɔrɔgɔ.*[d] 11 Tara ti yaa kaa yɛgɛ
ŋgbanga lalɛgɛrɛ na. Tifɛlɛgɛ yama naa fuŋgo tugbɔɔrɔ yaa ka to lalɛgɛrɛ na. Yaara
nda ti maa fyɛrɛ kaan to naa kacɛn kagala tugbɔŋgɔlɔ lɛgɛrɛ yaa kaa yaan wa
naayeri. 12 Ɛɛn fɔ, sanni ko mbe sa pye, yoro wo na, pe yaa kaa ye yinri mbaa ye
jɔlɔ. Pe yaa kaa ye nii kɛɛ paa kiti kɔɔn ye na wa shɛriyinrɛ ti ni, mbaa ye nii kaso.
Pe yaa kaa kee ye ni wa wunlumbolo poro naa gboforonɛriye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ na
mɛgɛ ki kala na. 13 Ko yaa pyelɔmɔ kan ye yeri, ye ta yanla sɛrɛya wi yo pe yɛgɛ na.
14 Ki kala na, ye yere ki yerewe wa ye nawa fɔ ye se ka jatere pye gbɛn sɛnrɛ nda ye
yaa ka yo mbe ye yɛɛ shɔ to na. 15 Katugu mi yaa ka sɛnrɛ piile naa tijinliwɛ kan ye
yeri, fɔ ye mbɛnfɛnnɛ wa kpɛ se ka ya mbe yo mbe ye ya, nakoma mbaa kendige
woo ye ni. 16 Ye sevɛnnɛ jate, naa ye nɔsepiile pe ni, naa ye woolo poro naa ye
wɛnnɛ pe ni, pe yaa kaa ye nii kɛɛ. Pe yaa ka pele gbo ye ni fɔ jɛŋgɛ. 17 Leele pe ni
fuun pe yaa ka ye panra na kala na. 18 Ɛɛn fɔ, ali ye yinzire ka nuŋgba se ka puŋgo.
19 Na yaga ki kun ye yɛɛ ni, pa ye yinwege ye yaa kaga ta yɛɛn we.»

Zhezu wìla Zheruzalɛmu ca yaga sɛnrɛ ti yo
(Mati 24.15-21; Maki 13.14-19)

20 «Na yaga ka malinjɛ wi yan pè yere wi na lɛgɛrɛ ma Zheruzalɛmu ca
ki maga, maga fili, yege jɛn ye yo fɔ ca ki yasanga wi gbɔn. 21 Ko sanga wo
ni, Zhude tara woolo paa fee paa kee wa yanwira lara ti na. Mbele ka pye
wa Zheruzalɛmu ca nawa, pe fe pe yiri wa ca. Mbele ka pye kɛɛrɛ, paga ka
sɔngɔrɔ wa ca. 22 Katugu ko piliye yo yaa ka pye kapere ti kayaŋga wɔpiliye,
jaŋgo sɛnrɛ nda fuun ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta
tiri yɛɛ yɔn fili. 23 Jɛɛlɛ mbele pe yaa ka pye kugbɔrɔ ni konaa mbele piile na
wɔnri pe na, jɔlɔgɔ yaa ka pye pe wogo ki piliye yi ni; katugu jɔlɔgɔ gbɔgɔ yaa
ka to laga ki tara nda ti ni. Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa kagala ke yaa ka to ki leele
mbele pe na. 24 Pe yaa ka pe gbo tokobi ni. Pe yaa ka pe yigi mbe jaraga pe ni
tara ti ni fuun ti ni, mbe pe pye malaga kasopiile. Mbele pe woro *Zhufuye pe
yaa ka Zheruzalɛmu ca ki ya pew, mbege ta sa gbɔn fɔ pe wagati wi ka sa kɔ.»

Lere wi Pinambyɔ wi panga shyɛn wogo ye
(Mati 24.29-31; Maki 13.24-27)

25 «Kacɛn lɛgɛrɛ yaa kaa yaan wa yɔnlɔ naa yeŋge, konaa wɔnŋgɔlɔ ke na.
Tara woolo pe yɛgɛ ki yaa ka wɛri pe na. Pe nawa pi yaa ka wɔ kɔgɔje wo naa

---

[d] **21.10:** Eza 19.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo tinmɛ gbɔɔ pi kala na. 26 Leele pe yɛgɛ yaa kaa
woo fyɛrɛ ndorogo ki na, naa pe yaa kaa jatere piin ŋga ki yaa dunruya wi ta
ki na we; katugu naayeri fanŋga yaara ti yaa ka tigile. 27 Kona, pe yaa *__Lere wi__
__Pinambyɔ__ wi yan wila paan yawa naa gbɔgɔwɔ gbembe ni wa kambaaga ki
na[e]. 28 Na ki kagala kaga ka lɛ sanga o sanga, ye yere jɛŋgɛ, ye kotogo le ye yɛɛ
ni, katugu ko yaa ka yala ye go shɔsanga wì yɔngɔ makɔ.»

Figiye tige yomiyɛlɛ
(Mati 24.32-35; Maki 13.28-31)

29 Kona, a Zhezu wì sigi yomiyɛlɛ na li wa pe kan, ma yo fɔ: «Ye *__figi-__
__ye__ tige ki wele, naa tire sannda ti ni. 30 Na yaga kari yan ti yɛn na funnu
sanga o sanga, ye mɛɛ ki jɛn ma yo yɔnrɔ tì yɔngɔ tɔɔn. 31 Ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na fun, na yaga ka ki kagala ke yan kaa piin sanga ŋa ni, yege
jɛn ye yo fɔ *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi pansanga wì yɔngɔ. 32 Kaselege ko
na, mila ki yuun ye kan, leele mbele pe yɛn laga yinwege na nala, pe ni
fuun se ka ku, na ki kagala ke fa pye mbe kɔ. 33 Naayeri wo naa tara ti ni,
ti yaa ka kɔ. Ɛɛn fɔ, na sɛnrɛ to se kɔ fyew.»

Ki daga ye cɛn ki cɛnwɛ

34 «Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti lindanwa, naa sinwɔrɔ, naa dunruya
jatere lɛgɛrɛ ti ye kotogo ki shɔ tigi ta, jaŋgo ki pilige kiga ka pan mbe
ye fo, 35 paa yɛgɛ ŋga na pe ma kaa kara yigi pɛnɛ we; katugu ki pilige
ki yaa ka pan mbe tara woolo pe ni fuun pe fo. 36 Ye cɛn ki cɛnwɛ, yaa
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga pyew, jaŋgo ye fanŋga ta ye shɔ ki kagala ŋgele
fuun kaa paan ke ni. Ye ta ye yere Lere wi Pinambyɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ.»
37 Zhezu wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni pilige pyew yɔnlɔ na, wa
shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Yembinɛ ka ka wɔ, wi mɛɛ kari wa yanwiga ŋga pe yinri
Oliviye tire yanwiga ki na ma saa wɔnlɔ wa. 38 Kìla pye, laga ko na lari, leele pe
ni fuun pe mɛɛ la kee wi kɔrɔgɔ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni mbe sa logo wi yeri.

ZHEZU WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI
22–24

Pàa yɔn le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Zhan 11.45-53)

22 1 *__Leve fu buru fɛti__, wo ŋa pe maa yinri *__Paki__, wo wìla pye na
yɔngɔ. 2 A *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__

---

[e] **21.27:** Dani 7.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ni, pe nɛɛ pyewe jaa mbe Zhezu wi gbo; katugu pàa pye na fyɛ janwa wi yɛgɛ.

Zhudasi wìla gbɛgɛlɛ ma yala mbe Zhezu wi le Zhufuye teele pe kɛɛ
(Mati 26.14-16; Maki 14.10-11)

3 Ki sanga wi ni, Zhudasi ŋa pàa pye na yinri Izikariyɔti, Sɔtanla wì
si ye wi ni. Wo fun wìla pye *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa. 4 A
Zhudasi wì si kari ma saa saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *shɛrigo gbɔgɔ
welefɛnnɛ teele pe yan. Wi mbaa ya mbe Zhezu wi le pe kɛɛ yɛgɛ ŋga na,
a pèri yo mari ta pe yɛɛ yeri. 5 A kì si tanla pe ni fɔ jɛŋgɛ. A pè yo ma fili
ki na ma yo pe yaa penjara kan wi yeri. 6 A Zhudasi wì si yɛnlɛ ki na, nɛɛ
pyelɔmɔ jɛmbɛ jaa mbe Zhezu wi le pe kɛɛ, janwa wiga ka pye ki jɛnwɛ.

Paki fɛti liwɛn
(Mati 26.17-30; Maki 14.12-26; Zhan 13.21-30; 1 Korɛn 11.23-25)

7 Leve fu buru fɛti wi pilige ko kìla gbɔn, ko pilige koyi pe mbaa Paki
fɛti simbaala pe gbo[f]. 8 A Zhezu wì si Pyɛri naa Zhan pe tun ma pe pye fɔ:
«Ye kari ye sa Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ we kan.» 9 A pè suu pye fɔ: «Maa
jaa we sari sɔgɔ se yeri?» 10 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye wele,
ye yesaga wa ca, ye yaa fili naŋa wa ni, tɔnmɔ cɔgɔ ni wi go na. Ye taga
wi puŋgo na. Wiga sa ye go ŋga ni, ye ye wa ki go ki ni! 11 Ye si gofɔ wi
pye fɔ: ‹We Nagafɔ wì yo wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, pe yaa Paki fɛti
liwɛn pi li yumbyɔ ŋa ni, wi yɛn se yeri?› 12 Pa ki naŋa wi yaa sanŋgazo
yumbyɔ gbeŋɛ wa naga ye na. Pòo gbegele ma yaara ti tɛgɛ wa we kan.
Ye Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ wama.»

13 A pè si kari, mɛɛ saa ki yan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ki yo ma pe
kan we. A pè si Paki fɛti yaakara ti sɔgɔ.

14 Naa lisanga wìla kaa gbɔn, a Zhezu wì si saa cɛn na nii wo naa wi
*pitunmbolo pe ni. 15 A wì si pe pye fɔ: «Ki Paki fɛti liwɛn mba, mìla pye
naga jaa wi jate, mboo li ye ni, sanni mbe sa jɔlɔ. 16 Katugu mila ki yuun
ye kan, ki Paki fɛti liwɛn mba mi se pa li naa, fɔ sa gbɔn pi kɔrɔ wi sa pye
wuu yɛɛ yɔn fili wa *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ni.»

17 Kona, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì sho fɔ:
«Yoo shɔ yoo yɛɛlɛ ye yɛɛ na. 18 Mila ki yuun ye kan, mbe wɔ nala wo ni,
mi se *ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ pa wɔ ye ni naa, fɔ sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
pi panmbilige ki na.»

19 Ko puŋgo na, a wì si buru lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ maa kan pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ŋa yɛɛn wo wi yɛn na

---

[f] **22.7:** Ɛki 12.14-20

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wire re[g]. Tì kan ye kala na. Yaa ki wogo ŋga ki piin yaa nawa tuun na na[h].»

20 Naa pàa kaa li ma kɔ, a Zhezu wì si wɔjɛnnɛ li lɛ naa fun, ma li
kan pe yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na yɛɛn lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɔn
finliwɛ fɔnmbɔ we, ki yɔn finliwɛ pì le na kasanwa po ni, po mba pì wo
ye kala na. 21 Ɛɛn fɔ, ye wele, lere ŋa wila na nii na mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ wi
yɛn laga na nii na ni. 22 Kaselege yi, *Lere wi Pinambyɔ wi yaa ku paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ we. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wila wi nii
wi mbɛnfɛnnɛ pe kɛɛ, jɔlɔgɔ yɛn ki fɔ wi wogo.» 23 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sigi
lɛ nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ŋga ambɔ wi yaa ta mbe ko kala na lo
pye we ni?»

Wiwiin wi yɛn legbɔɔ ma wɛ

24 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga mbe ta
mbe ŋa wi yɛn legbɔɔ pe pe ni fuun na wi jɛn. 25 A Zhezu wì si pe pye
fɔ: «Tara woolo pe wunlumbolo pe ma cɛn pe woolo pe go na. Pe fanŋga
fɛnnɛ pe maa leele pe ŋgbanga ma yo paa pe yinri ‹Kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ.›
26 Ɛɛn fɔ, yoro sɔgɔwɔ po si daga mbe pye ma. Ŋa wi yɛn ye ni fuun
legbɔɔ, wi daga mboo yɛɛ pye paa lepile yɛn. Ŋa wi yɛn ye go na, wi daga
mboo yɛɛ pye paa ye ni fuun tunmbyee yɛn. 27 Wiwiin wi yɛn legbɔɔ wo?
Ŋa wì cɛn na nii wowi lee, nakoma ŋa wila paan naa yaakara ti kaan wi
yeri wowi? Ŋa wì cɛn na nii, mì yo wowi. Ma si yala, muu yɛn ye sɔgɔwɔ
paa ye tunmbyee yɛn. 28 Yoro yè koro ma taga na na wa kaŋgbanra nda
tìlan ta ti ni. 29 Ki kala na, na To Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ wunluwɔ pi na yɛgɛ
ŋga na, pa mi yaa ye tɛgɛ pi na ma fun. 30 Ye yaa ka li, mbe wɔ na ni ja
wa na wunluwɔ pi ni. Ye yaa ka cɛn wunluwɔ jɔnrɔ ta na mbe kiti kɔn
*Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke na.»

Zhezu wìla yo
Pyɛri yaa ka je wi na
(Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Zhan 13.36-38)

31 Kona, a *we Fɔ Zhezu wì sho fɔ: «Simɔ, Simɔ, ta nuru! Sɔtanla wìgi
yɛnri mbe ye fɛ paa yɛgɛ ŋga na pe ma shɔlɔ fɛ ma ke pyɔ wi wɔ sigire ti
ni we. 32 Ɛɛn fɔ, mì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma kan, jaŋgo ma tagawa piga ka kɔ.
Na maga si ka sɔngɔrɔ mbe pan na kɔrɔgɔ, maa fanŋga kaan ma sefɛnnɛ
pe yeri.»

33 A Simɔ wì suu pye fɔ: «We Fɔ, mì cɛn ki cɛnwɛ mbe pinlɛ mbe ye ma
ni wa kaso, konaa mbe pinlɛ mbe ku ma ni.»

---

g **22.19:** Ki laga ŋga, pele maa ki jate ma yo buru wi yɛn ma taanla Zhezu wi wire to ni, nda ti yaa kan saraga we; pele maa ki jate ma yo buru wìla kanŋga ma pye Zhezu wi wire jate to. h **22.19:** Zhan 6.51

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Simɔ Pyɛri, mila ki yuun ma kan fɔ nala sanni
ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo
mɛɛ na jɛn.»

Penjara, naa kasha, konaa tokobi

35 Kona, a Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Na mìla ye tun, a yè kari kɛwara, penjara
leyaraga fu, kasha fu, naa sawira[i] fu, yaraga kà la ye la le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»
36 A wì si pe pye fɔ: «Ɛɛn fɔ koni, penjara leyaraga ka pye ŋa yeri, wi
daga mbege lɛ. Kasha ka pye ŋa yeri, wi daga mbege lɛ fun. Tokobi woro
ŋa yeri, wi daga mboo derigbɔgɔ ki pɛrɛ mbe wa lɔ. 37 Katugu mila ki yuun
ye kan, fɔ sɛnrɛ nda tì yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni na kanŋgɔlɔ
ma yo fɔ: ‹*Pòo jate kapere pyefɛnnɛ wo wa,*›[j] ti daga mberi yɛɛ yɔn fili.
Kaselege yi, sɛnrɛ nda fuun tì yɔnlɔgɔ na kanŋgɔlɔ, ti yaa ti yɛɛ yɔn fili.»
38 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sho fɔ: «We Fɔ, wele, tokobi shyɛn ŋa!» A wì si pe
yɔn sogo ma yo fɔ: «Ɛɛn, kì yala ma.»

Zhezu wìla yɛnri
wa Oliviye tire yanwiga ki na
(Mati 26.36-46; Maki 14.32-42)

39 A Zhezu wì si yiri wa go, mɛɛ kari wa Oliviye tire yanwiga ki na, paa
yɛgɛ ŋga na wìla pye naga piin faa we. A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si taga wi na.
40 Naa pàa ka saa gbɔn wa, a wì si pe pye fɔ: «Ye bala yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri,
jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye.»
41 A wì si yiri le pe tanla mɛɛ kari yɛgɛ jɛnri, paa lere ma kaa fuŋgɔrɔgɔ
wa ki fogo ki ma pye yɛgɛ ŋga na we. A wì si kanŋguuro kan ma Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri ma yo fɔ: 42 «Na To Yɛnŋɛlɛ, na kaa pye maa ki jaa, ki jɔlɔgɔ ŋga ki
lali na ni. Ɛɛn fɔ, mi woro nala nandanwa kala lo jaa, fɔ mboro wolo lo.»
43 [Kona, a [*]**mɛrɛgɛ** wà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan maa yɛɛ naga wi
na, mɛɛ fanŋga le wi ni. 44 A lawɔrɔ si pan Zhezu wi yeri. A wì si ka taga
wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na naa. Kona, a kafugo ki nɛɛ wi wuun ma kanŋga
paa kasanwa[k] yɛn na sɔɔlɔ le tara.]
45 Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a wì si yiri, mɛɛ sɔngɔrɔ wa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
pe tanla, mɛɛ saa pe ta paa wɔnlɔ yɛsanga ki kala na. 46 A wì si pe pye fɔ: «Yaa
wɔnlɔ jate! Ye yiri yaa yɛnri, jaŋgo yaga ka ye wamawelewe mbe kapege pye.»

Pàa Zhezu wi yigi
(Mati 26.47-56; Maki 14.43-49; Zhan 18.3-11)

47 Ma Zhezu wi ta wìla pye na para bere, a janwa wà si gbɔn wa wi na.
Zhudasi ŋa wìla pye fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kɛ ma yiri shyɛn wa, wo wìla keli pe yɛgɛ.

---

[i] **22.35:** Luki 9.3 [j] **22.37:** Eza 53.12 [k] **22.43-44:** Vɛrise 43 mbe gbɔn 44 pe woro sɛwɛɛlɛ pele ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

A wì si fulo Zhezu wi tanla mbe magala wi ni mboo shari. 48 A Zhezu wì suu
pye fɔ: «Zhudasi, mà pan mbe magala Lere wi Pinambyɔ wi ni mboo shari,
mbe ta mboo le kɛɛ wi le?»
49 Ŋga ki mbaa pye Zhezu wi na, naa wi pinlɛyɛɛnlɛ pàa kaa ki yan, a
pè suu yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, waa gbɔɔn we tokobiye pe ni le?» 50 Pe ni,
a nuŋgba si saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi kalige nuŋgbolo li gbɔn
ma li laga. 51 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yege yaga ma.»
A wì si jiri ki naŋa wi nuŋgbolo li na, ma suu sagala. 52 A Zhezu wì sigi yo saraga
wɔfɛnnɛ teele, naa shɛrigo gbɔgɔ welefɛnnɛ teele konaa tara ti *[1]**lelɛɛlɛ** pe kan fɔ:
«Yè pan na kɔrɔgɔ tokobiye naa kanŋgirɛ ni, mbe pan mbanla yigi ndɛɛ beŋganri
pyefɔ wi mi kɛ? 53 Pilige pyew mìla pye ye ni wa shɛrigo gbɔgɔ, ye sila silan yigi!
Ɛɛn fɔ, ye sanga wowi ŋa wì gbɔn yɛɛn. Ko sanga wo wi yɛn wɔwɔ fanŋga ki woo.»

Pyɛri wila je Zhezu wi na
(Mati 26.57-58,69-75; Maki 14.53-54,66-72; Zhan 18.12-18,25-27)

54 Kona, a pè si Zhezu wi yigi, mɛɛ kari wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to wi
go. Pyɛri wìla taga Zhezu wi na, ma lali wi ni. 55 Pàa kasɔn gbɛri wa saraga
wɔfɛnnɛ to wi laga nandogomɔ, ma cɛn maga maga. A Pyɛri wì si saa cɛn wa
ko leele poro ni. 56 A tunmbyee jɛlɛ wà suu yan wì cɛn le kasɔn ki tanla, ma
suu yɛngɛlɛ ke kan wi na naa wele, ma sho fɔ: «Ki naŋa ŋa, wìla pye wi ni fun!»
57 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì si je ma yo fɔ: «Jɛlɛpyɔ, mi sigi naŋa ŋa wi jɛn.»
58 Sanni jɛnri naa, a lere wà si Pyɛri wi yan, ma sho fɔ: «Mboro fun ki
leele wo wawi mboro!» A Pyɛri wi sigi naŋa wi pye fɔ: «Wo wa ma mi!»
59 Naa lɛri nuŋgba si la kaa toro, a wà sigi yo naa maga filige ŋgbanga
fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, wìla pye wa wi ni fun, katugu Galile tara
fɛnnɛ woo wi.»
60 A Pyɛri wì sho fɔ: «Sɛnrɛ nda maa yuun yɛrɛ, mi woro nari nuru.»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, maa ta wìla pye na para bere, a ŋgopɔlɔ wì si
gbele. 61 A we Fɔ wì si kanŋga, mɛɛ wi yɛngɛlɛ ke kan Pyɛri wi na naa wele.
We Fɔ wìla Pyɛri wi yɛri sɛnrɛ nda ni, a wì si nawa to ti na, fɔ: «Nala sanni
ŋgopɔlɔ wi sa gbele, ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe
yo mɛɛ na jɛn[l].» 62 A Pyɛri wì si yiri wa funwa na, ma gbele fɔ jɛŋgɛ.

Leele pàa Zhezu wi tɛgɛlɛ, maa gbɔn
(Mati 26.67-68; Maki 14.65)

63 Zhezu wìla pye nambala mbele kɛɛ, poro la pye na tɛgɛ wi na, naa
gbɔɔn. 64 Pàa wi yɛgɛ ki fo mbɔlɔ ni, nɛɛ wi yewe na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ ti yo, ma gbɔnfɔ wi mɛgɛ ki naga we na.»
65 Pàa pye na sɛnpere ta yɛgɛ yuun wi na naa lɛgɛrɛ.

---

[1] **22.61:** Luki 22.34

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pàa kiti kɔn Zhezu wi na wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

(Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Zhan 18.19-24)

66 Naa laga kìla kaa laga, a tara ti lelɛɛlɛ, naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe
ni, konaa lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo, mɛɛ pan Zhezu
wi ni wa pe *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. 67 A pè suu yewe ma
yo fɔ: «Na kaa pye *__Kirisi__ wowi mboro, ki yo we kan!»

A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ali na mi kaga yo ye kan, ye se
taga ki na. 68 Na mi ka si ye yewe, ye sanla yɔn sogo. 69 Ɛɛn fɔ, mbege lɛ
nala wo na, *Lere wi Pinambyɔ wi yaa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yafɔ li kalige kɛɛ ki
na.»*[m]

70 Kona, a pe ni fuun pè sho fɔ: «Ki cɛn ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
kɛ?»

A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Yège yo, wowi mi we.»

71 Kona, a pè sho fɔ: «We woro na sɛrɛfɔ jaa naa. Wèri logo wo jate wi
yɔn.»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Pilati wi yeri

(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Zhan 18.28-38)

23 1 A janwa wi ni fuun wì si yiri, mɛɛ kari Zhezu wi ni wa
kumanda *__Pilati__ wi yeri. 2 Wama, a pe nɛɛ baga wi na, na yuun
fɔ: «Wè saa ki naŋa ŋa wi ta wi yɛn na we tara woolo pe fanla na pe
punŋgu, ma yo pe yiri pe je paga kaa wunlumbolo to wi nizara wi woo.
Wì yo wo jate wi yɛn *__Kirisi__, fɔ wi yɛn wunlunaŋa wa.»

3 Kona, a Pilati wì suu yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn *__Zhufuye__ pe
wunlunaŋa we le?» A Zhezu wì suu pye fɔ: «Koyi ŋga mà yo we.»

4 A Pilati wì si *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa janwa wi pye fɔ: «Mii
kajɔɔgɔ kpɛ yan ki naŋa ŋa wi na.»

5 Ɛɛn fɔ, a pè si yanra sɛnrɛ nuŋgba ti na, ma yo fɔ: «Wi yɛn na leele pe
sunnu na pe waa wi nagawa sɛnrɛ ti ni. Wìgi lɛ wa Galile tara, ma toro fɔ
wa Zhude tara ti ni fuun ti ni, ma pan ma gbɔn fɔ lagamɛ.»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Erɔdi yeri

6 Naa Pilati wìla kaa Galile mɛgɛ ki logo, a wì si pe yewe, na kaa pye
Zhezu wi yɛn Galile tara fɛnnɛ woo.

---

[m] **22.69:** Dani 7.13; Yuuro 110.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

7Naa wìla kaa ki logo ma yo *__Erɔdi__ wìla pye tara nda go na pa Zhezu wìla yiri wa, a wì suu torogo wa Erɔdi wi yeri. Ki piliye yi ni, kìla yala Erɔdi wìla pye wa Zheruzalɛmu fun. 8Naa Erɔdi wìla kaa Zhezu wi yan sanga ŋa ni, a kì si tanla wi ni fɔ jɛŋgɛ; katugu wìla Zhezu wi tinmɛ ta, nɛɛ ki jaa[n] mboo yan yɛnlɛ ni maga yigi fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni. Wìla pye naga jate mboo yan wila kafɔnnɔ la piin. 9Wìla Zhezu wi yewe maa jogori sɛnlɛgɛrɛ ni. Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo sɛnpyɔ nuŋgba ni. 10Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni, pàa pye ma yere wa, na baga wi na ŋgbanga. 11A Erɔdi wo naa wi sorodasheele pe ni, pe nɛɛ wi tifaga, na tɛgɛ wi na, mɛɛ wunlumbolo yaripɔgɔ tiyɔngɔ ka le wi kan, mɛɛ wi sɔngɔrɔ naa wa Pilati wi yeri. 12Ki pilige ki ni, Erɔdi naa Pilati pàa wɛɛnrɛ le pe yɛɛ ni. Ma si yala, pàa pye ma pe yɛɛ mbɛn faa.

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-26; Maki 15.6-15; Zhan 18.39–19.16)

13A Pilati wì si saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa fanŋga fɛnnɛ pe yeri, naa leele sanmbala pe ni ma pe gbogolo, 14mɛɛ pe pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, yè pan wi ni na kɔrɔgɔ ma pan mala pye ma yo wi yɛn na leele pe fanla. Wi si ŋa, mùu yewe ye ni fuun ye yɛgɛ na. Kapere nda fuun yè baga wi na ma yo wì pye, mii ka yan wì pye. 15Erɔdi fun, wii kapege jɛn wi na, ŋga wì pye; katugu wùu sɔngɔrɔ laga we kan. Yege wele, wii kala la pye, na li daga poo gbo. 16Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige ni, mbe suu wa.»

17[Kìla pye *__Paki__ fɛti pyew, Pilati wila daga mbe kasopiile nuŋgba wa pe kan.]

18Ɛɛn fɔ, a pe ni fuun pe nɛɛ gbele ŋgbanga ja, na yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wo kan poo gbo, ma Barabasi wo wa!»

19Ma si yala, Barabasi wo la ye wa kaso, katugu wìla yiri ma je wa ca nawa, ma lere gbo. 20Pilati wo la pye naga jaa mbe Zhezu wo wa. A wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, ma para janwa wi ni. 21Ɛɛn fɔ, a pè si gbele ŋgbanga maa pye fɔ: «Wi kan *__tiparaga__ na! Wi kan tiparaga na!»

22A Pilati wì si sɛnrɛ ti lɛ naa taanri wogo ki na, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kapege wì pye! Mii kala la jɛn wi na, na li daga poo gbo. Ki kala na, mi yaa ti poo gbɔn sapige ni, mbe suu wa.»

23Ɛɛn fɔ, a pè si koro na gbele naa ŋgbanga, ma yo pe Zhezu wi kan tiparaga na, a gbelege ŋgbanga kì si fanŋga ta Pilati wi na. 24Kì kaa pye ma, a Pilati wì si yere ki yerewe mbe ŋga pàa pye na jaa ki pye. 25Ŋa wìla yiri ma je ma lere gbo, a pòo le kaso, a wì si wo wa, wo ŋa pàa pye na jaa we. A wì si Zhezu wo le pe kɛɛ poo pye pe pyewe.

---

[n] **23.8:** Luki 9.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Mati 27.32-44; Maki 15.21-32; Zhan 19.17-27)

26 Naa pàa kaa na kee Zhezu wi ni, a pè si fili Sirɛni ca fɛnnɛ naŋa wa
ni. Wìla yiri kɛrɛ na paan. Pàa pye naa yinri Simɔ. A pè si wo yigi ma yo
wi Zhezu wi tiparaga ki tugo wi taga ki ni wi puŋgo na.
27 Janwa gbɔlɔ là la taga Zhezu wi na konaa jɛɛlɛ lɛgɛrɛ pele ni. Ki
jɛɛlɛ pàa pye na gbele na kawa Zhezu wi kala na. 28 A Zhezu wì si wa ma
kanŋga, mɛɛ pe pye fɔ: «Yoro Zheruzalɛmu jɛɛlɛ wele, yaga kaa gbele mi
kala na. Yaa gbele ye yɛɛ wogo konaa ye piile wogo ko kala na. 29 Katugu
piliye ya wa na paan, pe yaa kaa yuun fɔ: ‹Jɛɛlɛ mbele pe woro na siin,
naa mbele pe fa se faa konaa mbele pe fa yinnɛ kan piile yeri, fɛrɛwɛ yɛn
pe woo.› 30 Kona, leele pe yaa kaa ki yuun *yanwira ti kan fɔ: Yanwira, ye
toori we na; mbaa ki yuun tinndiye pe kan fɔ: Ye we lara!*[o] 31 Na pe kaa ki
piin tige tipirige[p] ko na yɛɛn, tiwaga ko wogo ko yaa ka pye mɛlɛ?»
32 Pàa kari nambala kapere pyefɛnnɛ shyɛn ni fun, mbe sa pe pinlɛ
mbe pe gbo ja Zhezu wi ni. 33 Naa pàa ka saa gbɔn wa laga ŋga pàa pye
na yinri «Yuŋgɔrɔgɔ laga» ki na, a pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na
konaa kapere pyefɛnnɛ shyɛn pe ni. Nuŋgba la pye Zhezu wi kalige kɛɛ ki
na, sanŋa wìla pye wi kamɛŋgɛ kɛɛ ki na. 34 A Zhezu wì sho fɔ: «Na To, pe
kapere ti kala yaga pe na, katugu ŋga paa piin pe sigi jɛn.»
A pè si pɛtɛ gbɔn wi yaripɔrɔ ti na, mɛɛ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na. 35 Leele pe ni
fuun pàa pye ma yere wa na wele. Zhufuye teele pàa pye na tɛgɛ wi na,
nɛɛ yuun fɔ: «Ye wele, wì pele shɔ! Yiŋgɔ wuu yɛɛ shɔ ye, na kaa pye wo
wi yɛn Kirisi, ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ we!»
36 Sorodasheele fun pàa pye na tɛgɛ wi na. Pàa fulo wa wi tanla ma
duvɛn tangara kan wi yeri wuu wɔ, 37 nɛɛ wi piin fɔ: «Na kaa pye mboro
ma yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa, ma yɛɛ shɔ ye!»
38 Pàa ki yɔnlɔgɔ wa Zhezu wi tiparaga ki go na ma yo fɔ: «Ŋa yɛɛn, wo
wi yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa we.»
39 Kapere pyefɛnnɛ mbele pàa kan tipaara ti na, nuŋgba la pye naa tegele
na yuun fɔ: «Mboro ma ma yɛn Kirisi we! Ma yɛɛ shɔ, ma we shɔ fun ye!»
40 Ɛɛn fɔ, a kapere pyefɔ sanŋa wì si gbanla wi nimbye wi na, ma yo
fɔ: «Mboro ŋa maa ki jɔlɔgɔ cɛnlɛ nuŋgba ki jɔlɔ, ma woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ. 41 Woro wo na, ndɛ ki daga we ni, katugu kapere nda wè pye to
jɔlɔgɔ ko we yɛn ki na. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa, wii kapege ka kpɛ pye.»
42 Ko puŋgo na, a wì si Zhezu wi pye fɔ: «Zhezu, na maga ka pan mbe
cɛn wa *__ma wunluwɔ__ pi ni sanga ŋa ni, ma nawa to na na!»

---

[o] **23.30:** Oze 10.8; Naga 9.6 [p] **23.31:** Tige tipirige ko ki yɛn Zhezu we, tiwaga ko ki yɛn Zhufuye woolo wele, pe kotoŋgbanga ki kala na, pe yaa ki kan Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kapere ti kayaŋga wɔ pe ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

43 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki
yuun ma kan, nala ma yaa pye na ni wa *__Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ__ ki
ni[q].»

Zhezu wi kunwɔ we
(Mati 27.45-56; Maki 15.33-41; Zhan 19.28-30)

44-45 Yɔnlɔfugo ko kìla pye na kee sa gbɔn, a yɔnlɔ kì si ye. A
wɔwɔ pì si ye wa ki tara ti lagapyew ki ni, fɔ ma saa gbɔn yɔnlɔ-
paraga ki na. Paraga ŋga pàa pɔ ma *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki kɔn shyɛn, a
kì si wali wa ki nandogomɔ. 46 A Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo
fɔ: *Na To, mila na yinnɛ li nii ma kɛɛ.*[r]

Naa wìla kaa to yo, a wì si ku. 47 Naa Ɔrɔmu tara sorodashee-
le tojɛɛ wìla kaa ko yan ma, a wì si Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, ma yo fɔ:
«Kaselege ko na, ki naŋa ŋa, lesinŋɛ lawi.»

48 Janwa ŋa fuun wìla pan ma gbogolo wa naga kala li wele,
ŋga kìla pye, naa pàa kaa ki yan, a pe nɛɛ sɔngɔrɔ, na pe kotoro ti
gbɔɔn yɛsanga ki kala na. 49 Zhezu wi jɛnfɛnnɛ pe ni fuun pàa pye
ma yere wa lege, nɛɛ ki kala li wele konaa jɛɛlɛ mbele fuun pàa
taga wi na ma yiri wa Galile[s] tara pe ni.

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Zhan 19.38-42)

50-51 Wa Zhufuye ca ŋga pàa pye na yinri Arimate, naŋa wà la
pye wa, pàa pye naa yinri Zhozɛfu. Ki naŋa wìla pye lejɛnŋɛ ma
sin, na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi singi pi pan. Wìla pye *__kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege__ ki woo wa. Ɛɛn fɔ, kiti kɔnfɛnnɛ sanmbala ŋga pàa yere
ki na ma pye, wi sila yɛnlɛ ki na. 52 A wì si kari Pilati wi kɔrɔgɔ,
ma saa wi yɛnri Zhezu gboo wi ni. 53 Ko puŋgo na, a wì si saa
Zhezu gboo wi tirige wa tiparaga ki na, maa fo parifige ni, mɛɛ saa
wi le fanga ka ni, pàa ki kɔn walaga na. Fanga fɔnŋgɔ layi, pe sila
gboo le wa ki ni faa. 54 Warijuwan lawi, *__cɛnpilige__ ki lɛsanga wo
wìla pye na jaa mbe gbɔn.

55 Jɛɛlɛ mbele pàa yiri wa Galile tara, ma pan Zhezu wi ni, pàa
taga Zhozɛfu wi na ma saa fanga ki wele konaa yɛgɛ ŋga na pàa
Zhezu gboo wi le we. 56 Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa pe yinrɛ,
mɛɛ saa latikɔrɔ nuwɔ taan naa sinmɛ nuwɔ taan gbɛgɛlɛ, mbe ka
sari gbɔn Zhezu gboo wi na.

Naa cɛnpilige kìla kaa gbɔn, a pè si cɛn ma wogo, paa yɛgɛ ŋga
na Yɛnŋɛlɛ li ŋgasele làa ki naga[t] we.

---

[q] **23.43:** 2 Korɛn 12.4; Naga 2.7 [r] **23.46:** Yuuro 31.6 [s] **23.49:** Yuuro 38.12; Luki 8.2
[t] **23.56:** Ɛki 20.8-10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-10; Maki 16.1-8; Zhan 20.1-10)

24 1 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga[u] ki na, yirifaga ki na, a ki jɛɛlɛ
pè si kari wa fanga ki yɔn na pe sinmɛ nuwɔ taan mba pàa
gbɛgɛlɛ pi ni. 2 A pè si saa sinndɛliŋgbɔgɔ ŋga pàa tɛgɛ ma fanga ki yɔn
ki tɔn, ki yan pège koŋgo maga laga wa ki yɔn na. 3 A pè si ye wa fanga
ki nawa, ɛɛn fɔ, pe sila *__we Fɔ__ Zhezu wi gboo wi yan wa. 4 A pe nɛɛ pe
yɛɛ yewe ki wogo ki ni, a nambala shyɛn pèle si pe yɛɛ naga wa pe na. Pe
yaripɔrɔ tìla pye ma filige na yɛngɛlɛ fɔ jɛŋgɛ. 5 A jɛɛlɛ pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ pe yɛrɛ ti sogososo. A ki nambala pè si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ
ŋa wi yɛn yinwege na wi lagajaa wa kuulo pe sɔgɔwɔ? 6 Wi woro laga, wì
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Sanga ŋa ni wìla pye wa Galile tara, sɛnrɛ
nda wìla yo ma ye kan, ye nawa to ti na! 7 Wìla yo fɔ: ‹Ki daga pe *__Lere__
__wi Pinambyɔ__ wi le kapere pyefɛnnɛ pe kɛɛ, poo kan *__tiparaga__ na, ki
pilige taanri wogo wii yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni[v].› »

8 Kona, a pè si nawa to Zhezu wi sɛnyoro ti na. 9 A pè si yiri wa fanga
ki tanla, mɛɛ saa ki yɛgɛ yo ma Zhezu wi *__pitunmbolo__ kɛ ma yiri nuŋgba
pe kan konaa leele sanmbala pe ni. 10 Jɛɛlɛ mbele pàa yiri wa fanga ki
yɔn na, pe mɛrɛ tori nda yɛɛn we: Mari ŋa wì yiri wa Magidala ca, naa
Zhani, naa naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhaki[w] wi nɔ Mari wi ni konaa jɛɛlɛ
pele ni naa. A poro fun pège sɛnrɛ ti yo pitunmbolo pe kan. 11 Ɛɛn fɔ, ki
sɛnrɛ tìla pye pitunmbolo pe yɛgɛ na paa sɛnrɛ faa yɛn. Pe sila taga ti na.
12 [Konaa ki ni fuun, a Pyɛri wì si yiri ma fe ma kari wa fanga ki yɔn, mɛɛ
fɔli ma wele wa ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛrɛ to cɛ to yan wa. Ko puŋgo na,
a wì si sɔngɔrɔ ma kari wi go. Ŋga kìla pye, kìla wi pari[x].]

Kala na làa pye wa Emawusi konɔ li na
(Maki 16.12-13)

13 Ki pilige nuŋgba ki ni, Zhezu wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ shyɛn la pye na kee ca ka ni,
pege yinri Emawusi. Ko naa Zheruzalɛmu ca ki ni ti mbaa culo kɛ ma yiri shyɛn
yɔn ko tin ti yɛɛ ni. 14 Kagala ŋgele kàa pye, koro sɛnrɛ pàa pye na yuun na kee.
15 Ma pe ta pàa pye na para na kendige woo pe yɛɛ ni na kee, a Zhezu wo jate wì
si fulo pe tanla, mɛɛ pinlɛ pe ni na kee. 16 Pàa pye naa yaan, ɛɛn fɔ, yaraga kà la
pe yɛgɛ kɔn, pe sila wi jɛn. 17 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kendige yaa woo, na
tanri na kee?» Kona, a pè si yere yɛsanga ni. 18 Pe ni, nuŋgba la pye wa, pàa pye
naa yinri Kilewopasi. A wo suu pye fɔ: «Mboro nuŋgba ma yɛn laga Zheruzalɛmu,

---

[u] **24.1:** Maki 16.2 [v] **24.7:** Luki 9.22-23 [w] **24.10:** Luki 8.2; Mati 27.56 pe wele.
[x] **24.12:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe ni ndɛɛ nuŋgba. Zhan 20.6-7 wi wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mɛɛ kagala ŋgele kè pye piliye yan yi ni ke jɛn!» 19 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi kagala wɛlɛ koro?»

A pè suu pye fɔ: «Ŋga kì pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi na we. *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa lawi. Wìla pye fanŋga ni wa wi kapyegele koro naa wi sɛnyoro ti ni Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na. 20 We *saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa we fanŋga fɛnnɛ pe ni, pòo le Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kɛɛ ma yo wi daga poo gbo. A pòo kan tiparaga na. 21 We jigi wìla pye ki na ndɛɛ wo wi yaa *Izirayɛli woolo pe go shɔ. Kooŋga ki kagala kè pye, nala wi yɛn ki pilige taanri. 22 Konaa ki ni fuun, jɛɛlɛ mbele laga we sɔgɔwɔ pèle pan ma we kan waa kawa. Nala yirifaga ki na, pè kari na wa fanga ki yɔn na. 23 Pee sa gboo wi ta wa fanga ki ni. Pe yɛrɛ pan ma we pye ma yo *mɛrɛgɛye pele pè yɛɛ naga pe na wa. A mɛrɛgɛye pège yo pe kan ma yo wi yɛn yinwege na. 24 Kì pye ma, we ni, pèle kari na wa fanga ki yɔn na ma saa ki yan paa yɛgɛ ŋga na jɛɛlɛ pè pan maga yo we. Ɛɛn fɔ, pee gboo jate wo yan wa.»

25 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «E, ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ! Ye woro na tari Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnyoro ti na fyafyaw! 26 Pa ki sila daga *Kirisi wi jɔlɔ yɛɛn wii ye wa wi gbɔgɔwɔ pi ni wi le?»

27 Ko puŋgo na, sɛnrɛ nda fuun tìla yɔnlɔgɔ wi kanŋgɔlɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, a wì siri kɔrɔ wi naga pe na. Maga lɛ wa Moyisi sɛwɛɛlɛ pe na, ma saa gbɔn fɔ wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe woolo pe na[y].

28 Naa paa kaa yɔngɔ ca ŋga pàa pye na kee ki ni, a Zhezu wì sigi pye ndɛɛ wila toro na kee yɛgɛ. 29 Ɛɛn fɔ, a pè suu yɛnri ma yo fɔ: «Koro laga we ni, yɔnlɔ kila kee sa to makɔ. Yembinɛ laa woo.»

Kì kaa pye ma, a wì si ye ma saa tugu pe na. 30 Naa pàa kaa cɛn na nii wo naa poro ni, a wì si buru lɛ ma Yɛnŋɛlɛ li shari, mɛɛ wi kɔɔnlɔ maa kan pe yeri[z]. 31 Kona, a pe yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ pe na, a pè suu jɛn. Ɛɛn fɔ, a wì si kɔ le pe na le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. 32 Kona, a pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Jaga ko kì ti sanga ŋa ni wì pye na para we ni wa konɔ, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kɔrɔ wi yuun we kan, we nawa pi ja yinŋgi na ma!»

33 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a pè si yiri ma sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu, ma saa pitunmbolo pe kɛ ma yiri nuŋgba pe yan pè gbogolo, poro naa pe pinlɛyɛɛnlɛ pe ni. 34 A poro si pe pye fɔ: «Kaselege yi, we Fɔ wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Wùu yɛɛ naga Simɔ[a] wi na.»

35 Ŋga kìla pye pe shyɛn pe na wa konɔ, konaa yɛgɛ ŋga na pàa Zhezu wi jɛn wa buru kɔɔnlɔsaga, a pè sigi yɛgɛ yo ma pe kan.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na
(Mati 28.16-20; Maki 16.14-18; Zhan 20.19-23; Kapye 1.6-8)

36 Maga ta pàa pye na para bere, a Zhezu wo jate wì si yiri le pe na, ma yere wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe shari ma yo fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»

---

[y] **24.27:** Dete 18.15-18; Yuuro 22.2-9; Eza 53 [z] **24.30:** Mati 14.19 [a] **24.34:** 1 Korɛn 15.5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 A pe sunndoro tì si kɔn pe na, a pe nɛɛ fyɛ; katugu pàa ki yan ndɛɛ
gboo yinnɛ pàa yan. 38 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgi na, a ye jatere wì si
piri ye na. Yiŋgi na, a ye jatere wi nɛɛ ye kɔɔn shyɛnzhyɛn! 39 Yanla kɛyɛn
yo naa na tɔɔrɔ ti wele, yege jɛn ye yo fɔ mi jate muwi! Ye jiri na na ye
wele, katugu wire naa kajelege na pye gboo yinnɛ li ni, paa yɛgɛ ŋga na
ye yɛn nari yaan na ni we.»
40 Naa wìla kaa to yo ma, a wì suu kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ ti naganaga pe
na. 41 Nayinmɛ ndorogo ki na, konaa naa kìla pe pari ki kala na, pe sila
ya taga ki na mbe yo wowi. Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si pe yewe ma yo
fɔ: «Yaakaga yɛn laga ye yeri le?»
42 A pè si ŋgbankaala kɔnlɔ kan wi yeri. 43 A wì sili shɔ mali ka le pe
yɛgɛ na. 44 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Sanga ŋa ni mi yɛn ye ni, sɛnrɛ nda
mìla yo ye kan tori nda fɔ: Kagala ŋgele fuun kè yɔnlɔgɔ na kanŋgɔlɔ wa
Moyisi *__lasiri__ wi ni, naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛwɛɛlɛ pe ni, naa
Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni, ke daga mbe pye mbe ke yɛɛ yɔn fili.»
45 Kona, a wì si tijinliwɛ kan pe yeri pe ta pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi kɔrɔ
jɛn. 46 A wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Kirisi wi daga mbe
jɔlɔ mbe ku, ki pilige taanri wogo, wii yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni. 47 Pe
yaa kaa ki yari tara woolo pe ni fuun pe kan wi mɛgɛ ki na, fɔ ki daga pe
pe kapere ti jɛn peri yaga, jaŋgo ti kala mbe yaga pe na. Pa pe yaa kaga
lɛ wa Zheruzalɛmu. 48 Yoro wo na, ye yɛn ki kagala ke sɛrɛfɛnnɛ. 49 Ye
wele, na To wìla yarikanga ŋga *__yɔn fɔlɔ__ kɔn mbe kan, mi yaa ki torogo
ye kan. Ɛɛn fɔ, ye daga mbe koro wa ca nawa fɔ naayeri fanŋga ki sa tigi
ye na ki ye ye ni.»

Zhezu wìla kari wa Yɛnŋɛlɛ na
(Maki 16.19-20; Kapye 1.9-11)

50 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari pe ni wa ca ki puŋgo na, wa Betani
yɔn ki na, mɛɛ wi kɛyɛn yi yirige ma duwaw pe na. 51 Maa ta wìla pye na
duwaw pe na, a wì si kaa yiri le pe tanla, mɛɛ kari wa yɛnŋɛlɛ na. 52 A pè
suu gbɔgɔ, mɛɛ sɔngɔrɔ nayinmɛ coli wa Zheruzalɛmu. 53 Sanga pyew pàa
pye wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu Kirisi Sɛntanra nda ZHAN la yɔnlɔgɔ

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Zhan wo wìla wi yɔnlɔgɔ. Zhan wo naa wi ndɔ Zhaki wi ni pàa pye Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn poro pele. Poro naa pe to Zebede wi ni pàa pye ŋgbanra wɔfɛnnɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki ni. Naa Zhezu wìla kaa pe yeri, a pè sigi tunŋgo ki yaga mɛɛ taga wi na. Mbege lɛ le ko sanga wo na, a pè si pye Zhezu wi wɛnnɛ jɛmbɛlɛ. Wa Zhezu Sɛntanra nda Zhan wì yɔnlɔgɔ ti ni, wi suu yɛɛra mɛgɛ ki le wa, ɛɛn fɔ wìla para wi yɛɛ wogo na ma yo fɔ: «Lere ŋa wi yɛn ma Zhezu wi ndanla» (13.23; 19.26; 20.2, 7; 21.20). Wìla ko pye ma mbege naga fɔ wùu yɛɛ tirige.

Naa pàa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na, wìla ki yo Zhan wi kan ma yo wila wi nɔ Mari wi kala li yɔngɔ wi kan (19.25-27).

Laga ki Sɛntanra nda ti ni, Zhan wi yɛn naga nari we na ma yo fɔ Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li pinambyɔ nuŋgba pe we. Yɛnŋɛlɛ lìli pinambyɔ Zhezu wi torogo laga dunruya wi ni wi pan wi ku we kapere ti kala na, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi na, wi yinwege ŋga wa yɛnŋɛlɛ na ki ta, ko ŋga ki yɛn kɔsaga fu (3.16). Zhan wì yarilɛgɛrɛ sɛnrɛ yo we kan, nda ti woro wa Sɛntanra sɛwɛɛlɛ taanri sanmbala pe ni.

Zhan wi yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wìla para wi «wagati» wogo na (2.4; 7.30; 8.20; 12.23, 27; 13.1; 16.32; 17.1). Ki wagati wi yɛn na Zhezu wi kunwɔ wogo ko nari konaa wagati ŋa wi yaa ka gbɔgɔwɔ ta naa wa yɛnŋɛlɛ na we.

Sɛntanra nda Zhan yɔnlɔgɔ ti yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsagbɔrɔ shyɛn. Wa ti kɔnsagbɔgɔ koŋgbanŋga ki ni, kagala ŋgele Zhezu wìla pye sanni wi «wagati» wi sa gbɔn, wè ke yan wa (1–12). Zhan wìgi yo wa we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhan Batisi wìla sɛrɛya yo Zhezu wi wogo na konaa paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla wi pitunmbolo koŋgbanmbala pe yeri. Wège yan fun fɔ Zhezu wìla kari karisaga lɛgɛrɛ na wa Zheruzalɛmu Zhufuye fɛtiye pe na. Zhezu wìla para lelɛgɛrɛ ni, konaa ma pe naga yaara ta ni, nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn. Zhezu wì kafɔnŋgɔlɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

lɛgɛrɛ pye fun. Zhan wì ki kafɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn wɔ wa ke ni, mbege naga we na fɔ kaselege ko na, Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pinambyɔ we.

Wa Sɛntanra ti kɔnsagbɔgɔ shyɛn wogo ki ni, naa Zhezu wi wagati wìla kaa pan ma gbɔn, kagala ŋgele wìla pye, Zhan wi yɛn na ke yuun we kan (13–21). Pe mbaa Zhezu wi gbo pilige ŋga ni ki yembinɛ li yɛgɛ, wìla li wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn pe ni, ma kotogo sogowo sɛnrɛ yo pe kan konaa ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan. Mbe taga wa ko na, Zhan wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla ku, ma yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ konaa maa yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Zhan wi yɛn naga yuun paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla fili wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ ki yɔn na konaa sɛnrɛ nda wìla yo Pyɛri naa Zhan pe wogo na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ re *1.1-18*
Zhan Batisi wi sɛrɛya konaa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala wele *1.19-51*
Zhezu wi kacɛn kagala kɔlɔshyɛn konaa wi tunŋgo ŋga wì pye kpeŋgbeleŋgbe *2.1–12.50*
Zhezu wi sɛnyoro ma sara konaa Yinnɛ kpoyi li panga ye *13.1–17.26*
Zhezu wi kunwɔ naa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni *18.1–20.31*
Zhezu wìla fili wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn ni wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ ki yɔn na *21.1-25*

ZHEZU WO WI YƐN YƐNŊƐLƐ LI SƐNRƐ RE

1.1-18

1 1 Fafafa, sanga ŋa ni dunruya wi fa da, *Sɛnrɛ tìla pye wa. Tìla pye
wa Yɛnŋɛlɛ li ni ma pye Yɛnŋɛlɛ. 2 Ŋa pe yinri Sɛnrɛ wìla pye wa
Yɛnŋɛlɛ li ni maga lɛ wa fafafa na dunruya wi fa da. 3 Yɛnŋɛlɛ lì yaara
ti ni fuun ti gbegele wo fanŋga na. Yaara nda fuun tì gbegele, ko ka si
gbegele na wo ma. 4 Yinwege kìla pye wo ni. Ki yinwege kìla pye na
yanwa kaan leele pe yeri. 5 Ki yanwa pi yɛn na yiin mbele pe wa wɔwɔ pi
ni pe kan. Ɛɛn fɔ, pee yɛnlɛ pi na.

6 A Yɛnŋɛlɛ lì si naŋa wa tun, pàa pye naa yinri Zhan. 7 Wo wìla pan
paa sɛrɛfɔ yɛn na yanwa pi sɛnrɛ yuun, leele pe ni fuun pe ta pe taga pi
na wi sɛnrɛ ti fanŋga na. 8 Zhan jate wo ma wìla pye ki yanwa we. Ɛɛn fɔ,
wo la pan mbaa pi sɛrɛya wi yuun. 9 Ki yanwa po pìla pye yanwa jɛmbɛ
we, mba pì pan laga dunruya wi ni, na yiin leele pe ni fuun pe kan.

10 Ŋa pe yinri Sɛnrɛ wìla pye laga dunruya wi ni. Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ
làa dunruya wi gbegele. Konaa ki ni fuun, *dunruya woolo pe suu jɛn.
11 Wìla pan wi woolo pe kɔrɔgɔ, ɛɛn fɔ, wi woolo pe sila yɛnlɛ wi na.
12 Konaa ki ni fuun, jɛnri mbele pàa yɛnlɛ ma taga wi na, wì fanŋga kan

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

poro yeri pe pye Yɛnŋɛlɛ li piile. 13 Pee pye Yɛnŋɛlɛ piile lere selɔmɔ na,
kii pye sɛnwee pyɔ nandanwa kala, nakoma naŋa fanŋga na. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lo lì pe pye li piile.
14 Sɛnrɛ tìla pan ma pye sɛnwee pyɔ, ma cɛn laga we sɔgɔwɔ. Wi yɛn
ma yin yinmɛ naa kaselege ki ni. A wòo gbɔgɔwɔ pi yan, mba Pinambyɔ
nuŋgba pe wì ta wi To Yɛnŋɛlɛ li yeri we. 15 Zhan wìla para wi sɛnrɛ na,
ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Ŋa mìla wi sɛnrɛ yo ma yo wi yaa pan na
puŋgo na, wowi ŋa we. Wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ na wogo ki na, katugu
wìla pye wa, na pe fanla se.»
16 We ni fuun wè we tasaga ta wa wi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti ni, ma yinmɛ ta
ma tagala pi yɛɛ na. 17 Yɛnŋɛlɛ làa li lasiri wi kan we yeri Moyisi wo fanŋga
na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ naa li kaselege tì pan Zhezu Kirisi wo fanŋga
na. 18 Lere fa Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni fyew. Ɛɛn fɔ, Pinambyɔ nuŋgba ŋa wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma pye wa Tofɔ wi ni, wo wì Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi naga we na.

ZHAN BATISI WI SƐRƐYA KONAA ZHEZU WI FƆRƆGƆFƐNNƐ KOŊGBANMBALA WELE

1.19-51

Zhan Batisi wi sɛnyoro re

(Mati 3.1-12; Maki 1.1-8; Luki 3.1-18)

19 Sɛrɛya ŋa Zhan wìla yo wowi ŋa we, naa Zheruzalɛmu ca *__Zhufuye__
pàa *__saraga wɔfɛnnɛ__ poro naa *__Levi setirige piile__ pele tun wa wi yeri
ma yo pe saa yewe pe yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?»
20 Zhan wì sila je mbe pe yɔn sogo. Ɛɛn fɔ, wìla ki yo maga filige pe kan
jɛŋgɛ ma yo fɔ: «Mi ma mi yɛn *__Kirisi__ we.»
21 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Kì pye ma, ambɔ wi mboro? Mboro ma yɛn
*__Eli__ we le?» A Zhan wì si pe pye fɔ: «Ayoo, wo ma mi.» A pè suu pye fɔ:
«*__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__[a] wowi mboro le?» A Zhan wì sho naa fɔ: «Ayoo,
wo ma mi.»
22 Kona, a pè suu pye fɔ: «Ambɔ wi mboro? Ki yo we kan we ta we saga
yo mbele pè we tun pe kan. Yiŋgi maa yuun maa yɛɛ wogo ki na?»
23 A Zhan wì si Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *__Ezayi__ wi sɛnrɛ ti yo pe kan ma
yo fɔ:

*«Muwi mi yɛn naŋa ŋa wi magala li yɛn na yinrigi wa *__gbinri__ wi ni na
yuun fɔ:*
‹Ye we Fɔ wi konɔ li gbegele li sin jɛŋgɛ!› »[b]

24 *__Pitunmbolo__ mbele pàa tun wa Zhan wi yeri, *__Fariziye__ poro pele la
wɛlɛ. 25 A poro suu yewe ma yo fɔ: «Na kaa pye mboro ma ma yɛn Kirisi

---

[a] **1.21:** Dete 18.15 [b] **1.23:** Eza 40.3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

we, nakoma Eli, nakoma Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ we, yiŋgi na, a ma nɛɛ leele pe *batize?»

26 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi wo na, mì ye batize tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, lere wa yɛn laga ye sɔgɔwɔ, ye si wo jɛn. 27 Wila paan wa na puŋgo na. Mi yɛrɛ woro ma yala jɛŋgɛ mboo sawira manda ti sangala.»

28 Ko kagala ŋgele koro la pye na piin wa Betani ca[c], wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ sanŋga ki na, wa laga ŋga Zhan wìla pye na leele pe batize we.

Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ

29 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhan wì si Zhezu wi yan wila paan wi kɔrɔgɔ, mɛɛ yo fɔ: «Ye wele, Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ wowi ŋa we, wo wi yɛn dunruya woolo pe kapere ti laga fɔ pe na. 30 Wo mìla para wi sɛnrɛ na ma yo fɔ: Naŋa wa yɛn na paan wa na puŋgo na. Wi mɛgɛ kì gbɔgɔ ma wɛ na wogo ki na, katugu wìla pye wa, na pe fanla se. 31 Mi jate mi sila ki lere-fɔ wi jɛn. Ɛɛn fɔ, mì pan na leele pe batize tɔnmɔ ni, jaŋgo mboo naga *Izirayɛli woolo pe na poo jɛn.»

32 A Zhan wì sigi sɛrɛya wi yo ma yo fɔ: «Mì Yinnɛkpoyi li yan lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ na na tinri paa ketenɛ yɛn, ma pan ma cɛn wi na. 33 Mi sila wi jɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun mbe pan mbaa leele pe batize tɔnmɔ pi ni, lìgi yo na kan ma yo fɔ: ‹Ma yaa ka Yinnɛkpoyi li yan lì tigi ma koro lere wa na, ko fɔ wo wi yaa leele pe batize Yinnɛkpoyi li ni.› 34 Ki wogo mìgi yan, mi nɛɛ ki sɛrɛya wi yuun fɔ wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we.»

Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ koŋgbanmbala kaŋgurugo wele

35 Ki goto pinliwɛ pi ni, Zhan wìla pye wa ki laga ki na naa, wo naa wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn ni.

36 Naa wìla kaa Zhezu wi yan wila toro, a wì sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li Simbapyɔ wi ŋa!» 37 A Zhan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn pè si nda wìla yo ti logo, mɛɛ taga Zhezu wi na. 38 A Zhezu wì si kanŋga ma wele, mɛɛ pe yan pè taga wi na. A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yaa jaa?»

A pè suu pye fɔ: «Arabi!» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «We Nagafɔ!» «Ma tugu se yeri?»

39 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ye pan we kari, ye yaa saga yan!»

A pè si pinlɛ wi ni ma kari, mɛɛ saa wi tugusaga ki yan. Yɔnlɔ kìla koro jɛnri mbe si kɔ. A pè si koro wa, ma yɔnlɔ sanŋga ki pye wa wi ni.

40 Ki leele shyɛn mbele pàa Zhan wi sɛnrɛ ti logo ma taga Zhezu wi na, pàa pye na wa yinri Andire. Wìla pye Simɔ Pyɛri wi nɔsepyɔ lenaŋa. 41 A

---

[c] **1.28:** Kiti 7.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Andire wì si kari gbɛn ma saa wi nɔsepyɔ Simɔ wi yan, ma suu pye fɔ:
«Wè *Mɛsi wi yan.» Ki mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: «Shɔfɔ».
42 A wì si kari Simɔ wi ni wa Zhezu wi yeri. Naa pàa ka saa gbɔn, a
Zhezu wì suu wele ma suu pye fɔ: «Mboro pe yinri Simɔ, Zhan pinambyɔ
we. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ pe yaa lɔɔn yinri Sefasi, ko kɔrɔ wo ŋa sinndɛlɛgɛ.»
43 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Zhezu wì si yere ki yerewe mbe kari wa
Galile tara. A wì si saa fili Filipu wi ni, ma suu pye fɔ: «Pan ma taga
na na, ma pye na fɔrɔgɔfɔ.» 44 Pa Filipu wìla yiri wa Betisayida ca. Ko
ca nuŋgba ko kìla pye Andire naa Pyɛri pe ca ye fun. 45 Ko puŋgo na, a
Filipu wì si saa Natanayɛli wi yan, ma suu pye fɔ: «Naŋa ŋa Moyisi wìla
para wi sɛnrɛ na wa *lasiri sɛwɛ wi ni, a *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
fun pè para wi sɛnrɛ na wa pe woolo pe ni, wòo yan. Zhozɛfu pinambyɔ
Zhezu wowi, ŋa wì yiri wa Nazarɛti ca we.»
46 A Natanayɛli wì suu pye fɔ: «Yarijɛŋgɛ mbe ya yiri wa Nazarɛti?»
A Filipu wì suu pye fɔ: «Ta paan we kari, ma saa yan ma yɛ.»
47 Naa Zhezu wìla kaa Natanayɛli wi yan wila paan wi kɔrɔgɔ, a wì sho
fɔ: «Ŋa yɛɛn, wi yɛn Izirayɛli woo kaselege na, nambara suu ndanla.»
48 A Natanayɛli wì suu yewe ma yo fɔ: «Màla jɛn mɛlɛ?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mɔ̀ɔ yan na wa *figiye tige ki nɔgɔ, na Filipu
wi fɔɔn yeri.»
49 Kona, a Natanayɛli wì suu pye fɔ: «Nagafɔ! Mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ we. Mboro ma si yɛn Izirayɛli woolo pe *wunluwɔ we.»
50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Naa mɔ̀ɔ pye ma yo mɔ̀ɔ yan na wa figiye
tige ki nɔgɔ, ko ma kì ti mà taga na na le? Ma yaa ka kagbɔgɔlɔ kele yan
naa mbe wɛ na lo na.»
51 A Zhezu wì sho naa fɔ: «Kaselege ko na, mìla ki yuun ye kan, ye yaa
ka yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ, mbe *mɛrɛgɛye pe yan pe yɛn na nuru na tinri
*Lere wi Pinambyɔ wi na[d].»

ZHEZU WI KACƐN KAGALA KƆLƆSHYƐN KONAA WI TUNŊGO ŊGA WI PYE KPEŊGBELEŊGBE

2–12

Jayire nda tìla pye wa Kana ca ki ni

2 1 Naa ko kagala koro la kaa toro, ki pilige taanri wogo ki na,
pàa pye na jayire piin wa Kana ca, wa Galile tara. Zhezu wi

---

[d] **1.51:** Ki vɛrise wi yɛn na para na kee Zhakɔbu yariyanga ko yeri, Zhenɛ 28.12-13. Mɛrɛgɛye pe yaa kaa tunŋgo piin Zhezu wi kan, mboo kan wila kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ piin.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

nɔ wìla pye wa ki jayire ti na. 2 Pàa Zhezu wo naa wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri ki jayire ti na fun. 3 Ma pe ta wa, naa duvɛn wìla kaa kɔ, a Zhezu wi nɔ wì si saa wi pye fɔ: «Leele pe duvɛn wì kɔ.»

4 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ, ŋga mi yaa pye, mboro ma ma yaa ki yo na kan. Na wagati wi fa gbɔn gbɛn.»

5 Kona, a Zhezu wi nɔ wì si saa tunmbyeele pe pye fɔ: «Wiga ka yo ye kala na fuun pye, ye li pye!»

6 Sinndɛɛrɛ cɔgbɔrɔ kɔgɔlɔni la pye wa, nda *Zhufuye pàa tɛgɛ na kori wa ti ni na wunru, ma yala pe shɛrɛgɛ koŋgolo ke ni. Litiri nafa tijɛrɛ, nakoma cɛnmɛ naa nafa (120) wi mbaa ya mbe ti nuŋgba nuŋgba pyew ti yinyin tɔnmɔ ni. 7 A Zhezu wì si tunmbyeele pe pye fɔ: «Yege cɔgbɔrɔ nda ti yin na kan tɔnmɔ ni!»

A pè siri yin tɔnmɔ pi ni fɔ wa ti nuŋgbogolo ke na. 8 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yiŋgɔ, yege tɔnmɔ mba pa ko jɛnri, ye saa kan jayire to wi yeri.»

A pè si pa ko ma saa pi kan wi yeri. 9 A jayire to wì si tɔnmɔ mba pìla kanŋga duvɛn pi shɔ maa nɛnɛ. Wi sila ki duvɛn wi yirisaga jɛn. Ɛɛn fɔ, tunmbyeele mbele pàa ki tɔnmɔ pi ko poro laga jɛn. Kì kaa pye ma, a jayire to wì si japɔlɔ wi yeri, 10 ma suu pye fɔ: «Lere pyew, duvɛn taan wo wi ma keli ma yɛɛlɛ leele pe na gbɛn. Na paga ka wɔ lɛgɛrɛ, pe ma sila tipɛɛn wi yɛɛlɛ pe na. Ɛɛn fɔ, mboro ma duvɛn taan wi tɛgɛ fɔ yiŋgɔ.»

11 Ko kìla pye Zhezu wi kafɔnnɔ koŋgbanna na wìla pye we. Pa wìla li pye wa Kana, wa Galile tara, ma ta maa gbɔgɔwɔ pi naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na. A pè si taga wi na.

12 Ko jayire to puŋgo na, a Zhezu wì si kari wa Kapɛrinawu ca, wo naa wi nɔ, naa wi nɔsepiile konaa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, ma saa piliye jɛnri pye wa.

Zhezu wìla kari wa Zhufuye shɛrigo gbɔgɔ ki ni

(Mati 21.12-13; Maki 11.15-17; Luki 19.45-46)

13 Naa Zhufuye pe *Paki fɛti wila kaa na yɔngɔ, a Zhezu wì si kari wa Zheruzalɛmu. 14 A wì si saa leele pele yan wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, paa pe nɛrɛ, naa simbaala, naa ca keteŋgele pɛrɛ, naa penjara surufɛnnɛ pele ni fun pè cɛn pe tabaliye pe tanla. 15 Kona, a wì si manda lɛ mari pye sapige, mɛɛ pe ni fuun pe purɔ ma pe yirige wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma pinlɛ pe simbaala naa pe nɛrɛ ti ni, ma penjara surufɛnnɛ pe penjara ti gbɔn mari jaraga, mɛɛ pe tabaliye pe jaanri. 16 A wì si ca keteŋgele pɛrɛfɛnnɛ poro pye fɔ: «Ye ye yaara ti lɛ ye yiri ti ni! Yaga kanla To wi go ki pye janla go!»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si nawa to sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ti na fɔ: «*O, Yɛnŋɛlɛ, ma go ki yɛn mala ndanla*
ndanlawa mba ni, pi yɛn paa kasɔn yɛn nala sori wa na kotogo na.»[e]
18 Kona, a Zhufuye pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kafɔnnɔ ma mbe ya
pye, mbege naga we na fɔ ki kologo yɛn ma yeri maga pye ma.»
19 A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga yege jan,
mi yaa ki kan fɔnŋgɔ na piliye taanri!» 20 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yɛlɛ
nafa shyɛn ma yiri kɔgɔlɔni pè pye ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki kanga ki na. A
mboro sho ma yaa ki kan ma piliye taanri!»
21 Ɛɛn fɔ, shɛrigo gbɔgɔ ŋga sɛnrɛ Zhezu wìla pye na yuun, ko kìla pye
wi wire re. 22 Naa Zhezu wìla kaa ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, a
wì fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si nawa to sɛnrɛ nda wìla yo ti na. A pè si taga Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wo naa Zhezu wì sɛnyoro ti na.

Zhezu wi leele pe nawa kagala ke jɛn

23 Sanga ŋa ni Zhezu wìla pye wa Zheruzalɛmu Paki fɛti wi na, a
lelɛgɛrɛ si taga wi na, kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na piin paa yaan ke kala
na. 24 Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila taga pe na, katugu wìla leele pe ni fuun pe
nawa kagala ke jɛn. 25 Wi sila jori pe lere sɛnrɛ yo wi kan, katugu wì lere
wi nawa kagala ke jɛn.

Zhezu wo naa Nikodɛmu kala le

3 1 *__Fariziye__ naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Nikodɛmu.
*__Zhufuye__ pe fanŋga fɔ wo wa lawi. 2 Yembinɛ la ni, a wì si kari
Zhezu wi kɔrɔgɔ ma saa wi pye fɔ: «Nagafɔ! Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lo
lɔ̀ɔn tun ma pan maa we nari; katugu kafɔnŋgɔlɔ ŋgele maa piin lere se
ya mbaa ke piin, na Yɛnŋɛlɛ li woro wi ni.»
3 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma
kan, na pee lere ŋa se naa fɔnŋgɔ, wi se ya *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi yan.»
4 A Nikodɛmu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa wì lɛ makɔ, pe yaa wi se naa
fɔnŋgɔ mɛlɛ? Wi se si ya ye wa wi nɔ wi lara wuu se naa fɔnŋɔ!»
5 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, na
pee lere ŋa se tɔnmɔ po naa Yinnɛkpoyi lo ni, wi se ya ye wa Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni. 6 Leele paga ŋa se, wi ma pye sɛnwee, ɛɛn fɔ, ŋa ka se
Yinnɛkpoyi lo ni, wo ma pye yinnɛ. 7 Ko ka kɔɔn pari, naa mì yo ki daga
pe ye ni fuun ye se naa fɔnŋgɔ we. 8 Laga ŋga ka tifɛlɛgɛ ki ndanla, pa ki
maa gbɔɔn na kee. Ma maa ki tinmɛ po taa, ɛɛn fɔ, kì yiri laga ŋga na na
kee laga ŋga na, maa ko jɛn. Lere ŋa fuun ka se Yinnɛkpoyi li ni, pa wi
wogo ki ma pye ma fun.»

---

[e] **2.17:** Yuuro 69.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Kona, a Nikodɛmu wì si Zhezu wi pye fɔ: «Ko wogo ŋga ko mbe ya pye mɛlɛ?»
10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro yɛn *Izirayɛli tara woolo pe naga-
fɔ, mɛɛ sigi kagala ke jɛn! 11 Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan: Ŋga
wè jɛn, ko waa yuun na ye kaan. Ŋga wè yan, ko sɛnrɛ waa yuun na ye
kaan. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ye woro na jaa mbe yɛnlɛ we sɛrɛya wi
na. 12 Mila yuun ye ni kagala ŋgele kaa piin laga tara na koro sɛnrɛ na,
yee taga na na, na mi ka kaa yuun ye ni kagala ŋgele kaa piin wa yɛnŋɛlɛ
na koro sɛnrɛ na, ye yaa taga na na mɛlɛ? 13 Lere fa lugu mbe kari wa
yɛnŋɛlɛ na, ndɛɛ *Lere wi Pinambyɔ ŋa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma tigi
laga tara na we.
14 «Yɛgɛ ŋga na Moyisi wìla tuguyɛnrɛ wɔɔgɔ ki yirige kanŋgaga na
wa naayeri, wa *gbinri wi ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ki daga pe
Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri, 15 jaŋgo lere ŋa fuun ka taga wi
na[f], wi yinwege mbakɔgɔ ki ta. 16 Katugu *dunruya woolo pe Yɛnŋɛlɛ li
ndanla jɛŋgɛ, fɔ a lì li Pinambyɔ nuŋgba wi kan, jaŋgo lere ŋa fuun ka
taga wi na, wiga ka ku. Ɛɛn fɔ, wi yinwege mbakɔgɔ ki ta. 17 Yɛnŋɛlɛ lii li
Pinambyɔ wi tun laga dunruya wi ni wi pan wi kiti kɔn sɛnweele pe na.
Ɛɛn fɔ, lùu tun, jaŋgo dunruya woolo pe shɔ wi fanŋga na.
18 «Lere ŋa wì taga Pinambyɔ wi na, kiti se kɔn wo na. Ɛɛn fɔ, lere ŋa
wii taga wi na, kiti kɔn wo na makɔ, katugu wii taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
nuŋgba wi na. 19 Ki kiti wi pango ki ŋga: Yanwa pì pan laga dunruya
wi ni, ɛɛn fɔ, a wɔwɔ pì leele pe ndanla ma wɛ yanwa pi na, katugu pe
kapyere ti yɛn ma tijanga. 20 Lere ŋa fuun wila kapege ki piin, yanwa pi
woro ma ki fɔ wi ndanla fyew. Wila yɛnlɛ mbe pan wa yanwa pi na, jaŋgo
kapyere nda wila piin tiga ka yiri funwa na. 21 Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi maa
tanri kaselege ki na, wi maa paan wa yanwa pi na, jaŋgo paa ki yaan
jɛŋgɛ fɔ wi yɛn naa kapyere ti piin na Yɛnŋɛlɛ li gbogo.»

Zhan wìla Zhezu wi gbɔgɔ

22 Ko puŋgo na, Zhezu wo naa wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pè si kari wa
Zhude tara. A wì si koro wa ma wagati pye wa pe ni. Wìla pye na leele
pe *batize. 23 Zhan fun wìla pye na leele pe batize wa Enɔ ca, wa Salimu
ca ki tanla; katugu tɔnmɔ lɛgɛrɛ la pye wa ki laga ki na. Leele pàa pye
na kee Zhan wi kɔrɔgɔ, a wila pe batize. 24 Ki sanga wi ni, kìla yala pe fa
Zhan wi le wa kaso gbɛn[g].
25 Pilige ka, Zhan fɔrɔgɔfɛnnɛ pèle la pye na kendige woo Zhufuye naŋa
wa ni mbe yɛɛ jogo mbe pye *kpoyi wa shɛrɛgɛ konɔ li ni ko wogo na.
26 A pè si kari Zhan wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «We Nagafɔ, wele! Naŋa ŋa
wìla pye ma ni wa Zhuridɛn gbaan wi kɛɛ ŋga na, ŋa màa pye na sɛrɛya

---

[f] **3.15:** Nɔmbu 21.8-9 [g] **3.24:** Mati 14.3; Maki 6.17; Luki 3.19-20

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi yuun wi kanŋgɔlɔ, wila leele pe batize yiŋgɔ. Leele pe ni fuun paa kee wi kɔrɔgɔ.»

27 A Zhan wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Lere se ya yaraga ka ta, na
Yɛnŋɛlɛ li sigi kan wi yeri. 28 Yoro jate ye mbe ya mbege sɛrɛya wi yo fɔ
mìgi yo ma yo fɔ: ‹Mi ma mi yɛn *Kirisi we. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa mi tun
wa wi yɛgɛ wi[h].› 29 Japɔlɔ wo wi yɛn ŋa pijɔ wi ma pye wi woo. Ɛɛn fɔ,
japɔlɔ wi wɔnlɔ wi ma pye le wi tanla na nuru wi yeri. Nayinmɛ ma pye
wi yeri fɔ jɛŋgɛ japɔlɔ wi sɛnrɛ nda wila yuun wila nuru ti kala na. Pa na
nayinmɛ pi yɛn ma fun, pì yɛɛ yɔn fili yiŋgɔ. 30 Ki daga wo mɛgɛ ko mbaa
yinrigi, mi na wogo ko mbaa tuun.»

Ŋa wì yiri wa Yɛnŋɛlɛ na ma pan

31 Ŋa wì yiri wa naayeri ma pan, wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go na.
Ŋa wi yɛn laga tara na, wo yɛn tara na woo, tara na kagala koro sɛnrɛ wi
maa yuun. Ɛɛn fɔ, ŋa wì yiri wa naayeri, wo wi yɛn leele pe ni fuun pe go
na. 32 Ŋga wì yan konaa ŋga wì logo, to wila yuun. Ɛɛn fɔ, lere si yɛnlɛ wi
sɛrɛya wi na. 33 Ŋa ka yɛnlɛ wi sɛrɛya wi na, wo maga jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ
li yɛn na kaselege yuun. 34 Ŋa Yɛnŋɛlɛ lì tun, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to wila
yuun, katugu Yɛnŋɛlɛ lì li Yinnɛkpoyi lì kan wi yeri, li sili taanla. 35 Pina-
mbyɔ wi yɛn ma Tofɔ wi ndanla, a wì yaraga pyew ki le wi kɛɛ. 36 Lere ŋa
ka taga Pinambyɔ wi na, yinwege mbakɔgɔ ki yɛn wi wogo. Ɛɛn fɔ, na ŋa
si taga wi na, wo se kaga yinwege ki ta. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi
yaa koro ki fɔ wi ni.

Zhezu wìla para
Samari tara fɛnnɛ jɔ wa ni

4 1 Ko puŋgo na, a *Fariziye pè sigi logo ma yo Zhezu wìla pye na
*fɔrɔgɔfɛnnɛ lɛgɛrɛ taa na pe *batize ma wɛ Zhan wi na. 2 Ma si
yala, Zhezu wo jate ma wila pye na leele pe batize. Ɛɛn fɔ, wi fɔrɔgɔfɛnnɛ
poro pàa pye na pe batize. 3 Naa Zhezu wìla kaa ki wogo ki logo, a wì si
yiri wa Zhude tara mɛɛ sɔngɔrɔ wa Galile tara. 4 Wi karisaga, kila daga
wi *Samari tara ti pari wi kari.

5 A wì si saa gbɔn *Samari tara ca ka ni, pege yinri Sikari. Zhakɔbu
wìla kɛrɛ nda kan wi pinambyɔ Zhozɛfu wi yeri[i], pa ki ca kìla pye wa ti
tanla. 6 Pa Zhakɔbu kɔlɔ wìla pye wa ki laga ki na. Naa Zhezu wìla kaa
tanga ma te, a wì si saa cɛn wa ki kɔlɔ wi yɔn na. Yɔnlɔfugo sanga la wi.

7 A Samari tara fɛnnɛ jɔ wà si pan mbe ko, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Tɔnmɔ pa kan na yeri mbe wɔ.»

8 Ko sanga wo ni, Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kari wa ca nawa sa yaakara
lɔ. 9 A Samari tara fɛnnɛ jɔ wì si Zhezu wi pye ma yo fɔ: «A! Mboro yɛn

---

h **3.28:** Zhan 1.20-26 i **4.5:** Zhenɛ 48.22; Zhozu 24.32

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

*Zhufuye woo, muu yɛn Samari tara fɛnnɛ woo, mɛlɛ, a ma nɛɛ tɔnmɔ yɛnri na yeri?»

Jɛlɛ wìla ko yo ma, katugu Zhufuye pe sila pye na yɛnlɛgi mbaa kanuŋgbaŋga piin Samari tara fɛnnɛ pe ni. 10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye Yɛnŋɛlɛ li yarikanga maga jɛn, konaa ŋa wila ma yɛnri tɔnmɔ pi ni mboo wɔ, ndɛɛ ki pye maa jɛn fun, mboro ma jɛn na wo yɛnri tɔnmɔ ni, wi jɛn na yinwege tɔnmɔ kan ma yeri.»

11 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na fɔ, kɔlɔ yarikogo woro ma yeri, kɔlɔ jate wi yɛn ma jugo. Ki yinwege tɔnmɔ ma yaa pi ta se suu ko? 12 We tɛlɛ Zhakɔbu wo wìgi kɔlɔ ŋa wi kan we yeri. Wo jate wùu tɔnmɔ pa wɔ. A wi piile naa wi yaayoro tì pa wɔ. Maa ki sɔnri ndɛɛ ma wɛ Zhakɔbu wi na wi le?»

13 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa fuun wila ki tɔnmɔ mba pi woo, wɔgɔ yaa kaa yigi naa fɔnŋgɔ. 14 Ɛɛn fɔ, tɔnmɔ mba mi yaa kan, ŋa ka pa wɔ, wɔgɔ soo yigi naa fyew; katugu tɔnmɔ mba mi yaa kan wi yeri, pi yaa kanŋga mbe pye pulugo wa wi ni mbaa fuun mbe yinwege mbakɔgɔ ki kan wi yeri.»

15 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «*Na Fɔ, ki tɔnmɔ pa kan na yeri mboo wɔ, jaŋgo wɔgɔ ka kanla yigi naa, mbe sɔngɔrɔ mbe pan mbe ko laga naa!»

16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kari ma sɔɔn pɔlɔ wi yeri ye pan laga!»

17 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Naŋa woro na yeri.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Kaselege ko mà yo ma yo naŋa woro ma yeri; 18 katugu naŋa kaŋgurugo wo mà cɛn wi yeri. Ma yɛn ŋa yeri yiŋgɔ, ma pɔlɔ ma. Kaselege mà yo.»

19 A jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, mɔ̀ɔ wele mɔɔ yan, *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wawi mboro. 20 Faa woro Samari tara fɛnnɛ pa we tɛlɛye pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo laga ki yanwiga ŋga ki na. Ɛɛn fɔ, yoro Zhufuye wele, ye ma yo laga ŋga leele pe daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo, ko ki yɛn Zheruzalɛmu[j] we?»

21 A Zhezu wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Jɛlɛ, taga sɛnrɛ nda mi yaa yo ti na! Wagati wa na paan, ye yaa kaa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li gbogo, ki se kaa piin laga ki yanwiga ŋga ko na, nakoma wa Zheruzalɛmu. Ki kala na, leele pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo laga ŋga na ko woro yaraga. 22 Yoro Samari tara fɛnnɛ wele, ŋga ye maa gbogo, ye sigi jɛn. Woro Zhufuye, ŋga we maa gbogo wège jɛn; katugu wège jɛn ma yo pa shɔwɔ pì yiri wa Zhufuye pe yeri. 23 Ɛɛn fɔ, wagati wa na paan, ki wagati wì gbɔn makɔ yɛrɛ, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔfɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe yaa kaa li gbogo yinnɛ naa kaselege ni; katugu mbele pe maa li gbogo ko gbɔgɔlɔmɔ po na, poro li yɛn na jaa. 24 Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinnɛ. Ki kala na, mbele paa li gbogo, ki daga paa li gbogo yinnɛ naa kaselege ni.»

---

j **4.20:** Dete 12.11; 1 Wunlu 9.3; Yuuro 132.13-14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Kona, a jɛlɛ wì suu pye fɔ: «Mìgi jɛn ma yo *__Mɛsi__ wi yaa ka pan, Mɛsi
ko kɔrɔ wo ŋa Shɔfɔ. Na wiga ka pan, wi yaa ka kagala ke ni fuun ke yɛgɛ
yo mbe we kan.»
26 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi ŋa mila para ma ni, muwi.»
27 Ko sanga wo ni, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si sɔngɔrɔ ma gbɔn le wi
na. Naa pàa kaa wi yan wila para jɛlɛ wi ni, a kì si pe pari. Ɛɛn fɔ, wa kpɛ
sila ya mboo yewe mbe yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa wi yeri? Nakoma yiŋgi na
ma nɛɛ para ki jɛlɛ ŋa wi ni?»
28 Kona, a jɛlɛ wì suu cɔkogo ki yaga le mɛɛ sɔngɔrɔ wa ca, ma saa ki yo
ca woolo pe kan fɔ: 29 «Ye pan ye sa naŋa wa wele! Kagala ŋgele fuun mì
pye, wì ke ni fuun ke yo mala kan. Ye yo *__Kirisi__ wo ma?»
30 Kona, a leele pè si yiri wa ca nɛɛ kee Zhezu wi kɔrɔgɔ.
31 Ko sanga wo ni, Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye naa yɛnri na yuun fɔ:
«We nagafɔ, pan ma ka ma!»
32 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaakara ta yɛn na yeri mbe ka, nda
yee jɛn.»
33 Kona, a fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Lere wa pan ma
yaakara kan wi yeri wi le?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yaakara to ti yɛn mbaa na tunvɔ wi
nandanwa kala li piin, mbe tunŋgo ŋga wì kan na yeri ki pye mbege yɔn
fili. 35 Yoro wo na, ye maa ki yuun ma yo fɔ: Kì koro yeŋge tijɛrɛ yarilire
ti kɔnsanga wii gbɔn. Ɛɛn fɔ, mila ki yuun ye kan, ye yɛgɛ yirige ye kɛɛrɛ
ti wele. Yarilire ti lɛ makɔ. Ti kɔnsanga wì gbɔn. 36 Ŋa wila yarilire ti
kɔɔn, wila wi sara wi taa makɔ na yarilire ti gbogolo, nda ti yɛn yinwege
mbakɔgɔ woro, jaŋgo yarilire lugufɔ wo naa ti kɔnfɔ wi ni, pe pinlɛ paa
yɔgɔri ja[k]. 37 Yomiyɛlɛ na pe maa waa ma yo fɔ: ‹Wa ma yarilire ti lugu,
wa ma kaa ti kɔn,› li yɛn kaselege. 38 Ko ki yɛn paa ye wogo ki yɛn. Kɛrɛ
nda yee ti tunŋgo pye, mì ye tun ye sari yarilire ti kɔn. Pele wɛlɛ pàa ti
tunŋgo pye, a yoro nɛɛ tɔnli taa wa pe tunŋgo ki ni.»
39 Ki Samari ca woolo pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, jɛlɛ wìla sɛnrɛ nda
yo ti kala na, fɔ: Kagala ŋgele fuun mì pye, wì ke yo mala kan. 40 Naa ki
ca woolo pàa kaa saa gbɔn wa Zhezu wi na, a pè suu yɛnri ma yo wi koro
wa pe ni. A Zhezu wì si koro wa pe ni ma piliye shyɛn pye wa. 41 A leele
pèle taga Zhezu wi na naa lɛgɛrɛ ma wɛ koŋgbanmbala pe na, sɛnrɛ nda
wìla pye na yuun ti kala na. 42 A pe nɛɛ jɛlɛ wi piin fɔ: «Yiŋgɔ sɛnrɛ nda
mà yo, to nuŋgba ma ti ti wè taga wi na. Ɛɛn fɔ, woro jate wòo sɛnyoro ti

---

[k] **4.35-36:** Kɛɛrɛ to ti yɛn leele mbele pàa yiri wa ca na paan mbe Zhezu wi yan we. Yarilire nda tì lɛ, a ti kɔnsanga wì gbɔn, to yɛn naga nari fɔ sanga wì gbɔn leele pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri pe gbogolo wa li wunluwɔ pi ni. Yarilire kɔnfɔ wo wi yɛn ŋa wila leele pe piin, a paa kanŋgi na tari Yɛnŋɛlɛ li na mbe yinwege mbakɔgɔ ki ta. Yarilire lugufɔ wo wi yɛn ŋa wìla keli ma yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe kan we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

logo we yɛ. Wège jɛn ma yo kaselege wo wi yɛn *__dunruya woolo__ pe Shɔfɔ we.»

Zhezu wìla legbɔɔ wa pinambyɔ sagala

43 Naa Zhezu wìla kaa piliye shyɛn pye wa ki laga ki na, a wì si yiri
wa, mɛɛ kari wa Galile tara. 44 Katugu Zhezu wo jate wìla ki yo ma yo
fɔ: «Paa la Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi gbogo wa wi tara jate ti ni[l].» 45 Naa
wìla kaa saa gbɔn wa Galile tara, a ki tara woolo pè suu yigi fɔ jɛŋgɛ;
katugu poro fun pàa kari wa Zheruzalɛmu *__Paki__ fɛti wi na, kafɔnŋgɔlɔ
ŋgele Zhezu wìla pye, pàa ke yan.

46 A wì si kari naa wa Kana, wa Galile tara. Pa wìla tɔnmɔ pi kanŋga
duvɛn[m] wa ki ca ki ni. Gboforonɛri wi legbɔɔ wà la pye wa ki laga ki na,
wi pinambyɔ la pye na yaa wa Kapɛrinawu ca. 47 Naa ki legbɔɔ wìla kaa
ki logo ma yo Zhezu wì yiri wa Zhude tara ma pan wa Galile tara, a wì
si kari wi kɔrɔgɔ, ma saa wi yɛnri ma yo wi kari wa Kapɛrinawu, wi saa
pinambyɔ wi sagala wi kan, wo la pye na kuun. 48 A Zhezu wì suu pye fɔ:
«Na ye woro na kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ yaan, ye se yɛnlɛ mbe taga na
na fyew.»

49 A legbɔɔ wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na Fɔ, shokari wa na go, sanni
na pinambyɔ wi sa ku.»

50 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta kee, ma pinambyɔ wì sagala!»

A ki naŋa wì si taga Zhezu wi sɛnrɛ ti na, mɛɛ kari. 51 Maa ta wa konɔ
wila kee, a wi tunmbyeele pè si pan maa fili, ma suu pye fɔ: «Ma pinambyɔ wì sagala.»

52 A wì si pe yewe wi pinambyɔ wìla sagala wagati ŋa ni wi ni. A tunmbyeele pè suu pye fɔ: «Yunmbaan yɔnlɔparaga ki na, a wi witiwɛrɛwɛ pì
si kɔ.»

53 Kona, tofɔ wì sigi jɛn ma yo ko wagati wowi Zhezu wìla wi pye ma
yo wi pinambyɔ wì sagala. Wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni, pè si
taga Zhezu wi na.

54 Ko kìla pye Zhezu wi kafɔnnɔ shyɛn wolo na wìla pye, naa wìla yiri
wa Zhude tara ma sɔngɔrɔ wa Galile tara we.

Zhezu wìla naŋa murugu wa sagala

5 1 Ko puŋgo na, *__Zhufuye__ pàa pye na pe shɛrɛgɛ fɛti wa piin, a
Zhezu wì si kari wa Zheruzalɛmu ki fɛti wi na. 2 Ma si yala, wa
Zheruzalɛmu, titɛgbɔgɔ kà la pye wa tɔnmɔ ni, wa Simbaala yeyɔngɔ ki
tanla. Pàa pye naga yinri Eburuye sɛnrɛ ti ni Betɛsida. Toŋgbo kaŋgurugo
la pye le ki laga ki na. 3 Yambala lɛgɛrɛ la pye ma sinlɛ wa ki toŋgboolo

---

[l] **4.44:** Luki 4.24 [m] **4.46:** Zhan 2.1-10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ni. Fyɔɔnlɔ naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ, naa muruguye la wɛlɛ. [Pàa pye na tɔnmɔ pi singi pi tin; 4katugu wagati lɛgɛrɛ na, *we Fɔ wi *mɛrɛgɛ wà la pye na tinri wa ki titɛgɛ ki ni, naga tɔnmɔ pi tinni. Na tɔnmɔ piga tin mbe kɔ, yaŋa ŋa fuun ka keli mbe ye wa pi ni, ali mbege ta wi yama pi yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, wi ma sagala.] 5Wa ki laga ki na, naŋa wà la pye wa na yaa, wi yama pìla ta wi na yɛlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔtaanri. 6Naa Zhezu wìla ka saa wi yan wì sinlɛ, a wì sigi jɛn ma yo yama pì mɔ wi na. A wì suu yewe ma yo fɔ: «Maa jaa mbe sagala le?»

7A yaŋa wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, lere woro na yeri mbanla tirige wa tɔnmɔ pi ni, na pi kaa tinni sanga ŋa ni we. Mi ka sila ŋgbeli mbe yo mi yaa tigi wa sanga ŋa ni, wa ma keli ma tigi na na wa.»

8A Zhezu wì suu pye fɔ: «Yiri mɔɔ furugo ki lɛ, maa tanri!»

9Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a ki naŋa wì si sagala. A wì suu furugo ki lɛ nɛɛ tanri.

Ɛɛn fɔ, ki wogo kìla pye *cɛnpilige ko ni. 10Ki kala na, a Zhufuye pè si naŋa ŋa wìla sagala wi pye fɔ: «Nala wi yɛn cɛnpilige ye, mbe yala we *lasiri wi ni, kii daga mɔɔ furugo ki lɛ.»

11A wì si pe pye fɔ: «Lere ŋa wìlan sagala, wo wìlan pye ma yo mbanla furugo ki lɛ mbaa tanri.»

12Kona, a pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wɔɔn pye ma yo mɔɔ furugo ki lɛ maa tanri?»

13Ɛɛn fɔ, naŋa ŋa wìla sagala, wi sila wi sagalafɔ wi jɛn; katugu Zhezu wìla yiri le ma kari janwa ŋa wìla pye wa ki laga ki na wi kala na.

14Ko puŋgo na, a Zhezu wì si saa ki naŋa wi yan wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma suu pye fɔ: «Wele! Yiŋgɔ mà sagala. Maga ka kapege pye naa, jaŋgo kala la mbɔɔn ta naa li wɛ yama po na.»

15A ki naŋa wì si kari ma saa ki yo Zhufuye pe kan ma yo Zhezu wo wìla wi sagala. 16Kì pye ma, a Zhufuye pe nɛɛ Zhezu wi jɔlɔ, katugu wìla ki kala li pye cɛnpilige ko ni. 17Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na To wi yɛn na tunŋgo piin pilige pyew, mi fun, mi yɛn na tunŋgo piin.»

18Ki sɛnrɛ ti kala na, Zhufuye pàa pye naa gbosaga jaa naa ma wɛ. Cɛnpilige ŋgasele na wìla jɔgɔ lo nuŋgba kala la ma. Ɛɛn fɔ, wìla ki yo naa ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi To, naa yɛɛ taanla li ni.

Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi fanŋga ye

19A Zhezu wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi se ya yaraga ko ka pye wi yɛɛ fanŋga. Ŋga wì yan wi To wi yeri wila piin, ko wila piin cɛ. Kala na fuun Tofɔ wila piin, lo nuŋgba lo Pinambyɔ wila piin. 20Katugu Pinambyɔ wi yɛn maa To wi ndanla, a wila ŋga fuun wi maa piin ki nari wi na. Wi yaa ka kagala kele naga Pinambyɔ wi na naa, ke tugbɔlɔ ke wɛ ŋgele koro na, ke ta ke ye pari. 21Yɛgɛ ŋga na Tofɔ wi maa kuulo pe yɛnni na yinwege

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ki kaan pe yeri, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Pinambyɔ wi kaa jaa mbe
yinwege ki kan mbele yeri, wi maga kan pe yeri. 22 Tofɔ wi woro na
kiti kɔɔn lere na. Ɛɛn fɔ, wì kiti kɔngɔ ki ni fuun ki le Pinambyɔ wi kɛɛ;
23 jaŋgo leele pe ni fuun pe maa To wi gbogo yɛgɛ ŋga na, paa Pinambyɔ
wi gbogo ma fun. Lere ŋa woro na Pinambyɔ wi gbogo, kona, kì cɛn wi
woro na wi To ŋa wùu tun wi gbogo.

24 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan fɔ: Lere ŋa kanla sɛnrɛ ti logo
mbe taga na tunvɔ wi na, yinwege mbakɔgɔ ki yɛn wi yeri. Kiti se ka kɔn
wi na. Ɛɛn fɔ, wì wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta. 25 Kaselege ko na,
mila ki yuun ye kan, wagati wa wa na paan, wì yɛrɛ gbɔn makɔ, kuulo[n]
pe yaa ka Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi sɛnrɛ ti logo. Mbele pe yaa kari logo,
poro yaa yinwege ta. 26 Katugu yɛgɛ ŋga na fanŋga ki yɛn na To wi yeri
wila yinwege ki kaan, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, wì fanŋga kan Pina-
mbyɔ wi yeri wila yinwege ki kaan. 27 Wì fanŋga kan Pinambyɔ wi yeri
wila kiti kɔɔn; katugu wo wi yɛn *__Lere wi Pinambyɔ__ we. 28 Ko ka ka
ye pari, katugu wagati wa wa na paan, kuulo mbele pe wa fanra ti ni,
pe yaa kaa magala li logo. 29 Pe yaa ka yiri wa pe fanra ti ni. Mbele pè
kajɛŋgɛ pye, pe yaa ka yɛn mbe yiri mbe yinwege ta. Mbele pè kapere
pye, poro yaa ka yɛn mbe yiri kiti wi to pe na.»

Kagala ŋgele ke yɛn
na Zhezu wi fanŋga ki nari

30 «Mi se ya yaraga ko ka pye na yɛɛ fanŋga. Mi yɛn na kiti wi kɔɔn na
yala sɛnrɛ nda mila nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri to ni. Na kiti kɔngɔ ki yɛn ma
sin, katugu mi woro nala yɛɛ nandanwa kala lo jaa, fɔ ndɛɛ na tunvɔ wi
nandanwa kala lo. 31 Na mi kaa sɛrɛya wi yuun na yɛɛ jate wogo na, na
sɛrɛya wi se pye kaselege. 32 Ɛɛn fɔ, wawi wi yɛn nala sɛrɛya wi yuun.
Mìgi jɛn ma yo nda wila yuun na kanŋgɔlɔ, ti yɛn kaselege. 33 Yàa leele
tun wa Zhan[o] wi yeri, wìla sɛrɛya wi yo ma yala kaselege ko ni. 34 Mi
woro naga jaa lere mbaa na sɛrɛya wi yuun. Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga kagala
ŋgele ke yuun, jaŋgo ye ta ye shɔ. 35 Zhan wìla pye paa fitanla yɛn ŋa pè
mu wila yiin. A yè yɛnlɛ ma yɔgɔri wagati jɛnri ni wa wi yanwa pi ni.
36 Ɛɛn fɔ, sɛrɛya wa yɛn na yeri, wo gbɔgɔ ma wɛ Zhan woo wo na. Kagala
ŋgele mila piin, koro ŋgele na To wì kan na yeri mbe pye mbe ke yɔn fili,
ke yɛn na para na kanŋgɔlɔ, naga nari ma yo na To wo wìlan tun. 37 Na To
ŋa wìlan tun, wo fun, wi yɛn nala sɛnrɛ yuun. Ye faa magala li logo fyew,
ye fa suu yan yɛnlɛ ni fyew. 38 Ye woro nala sɛnrɛ ti yinri mberi tɛgɛ wa
ye nawa, katugu ŋa wì tun, yee taga wi na. 39 Ye maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti

---

[n] **5.25:** Laga ki laga ŋga ki ni, kuulo pe mbe ya pye leele mbele pè puŋgo wa pe kapere ti ni ma pye paa gboolo yɛn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na poro. Pe mbe si ya pye mbele pè ku wa pe kapere ti ni poro. [o] **5.33:** Zhan 1.19-27

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kara jɛŋgɛ, katugu ye maa ki sɔnri ye yaa yinwege mbakɔgɔ ki ta wa ti ni.
To siri ti nɛɛ para na kanŋgɔlɔ we. 40 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ye woro na
jaa mbe pan na kɔrɔgɔ mbe yinwege jɛŋgɛ ki ta.
41 «Mi woro na jaa leele poro mbaa na gbogo. 42 Ɛɛn fɔ, mì ye jɛn. Mìgi
jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lii ye ndanla. 43 Mì pan na To wo mɛgɛ na, yee yɛnlɛ na
na. Ɛɛn fɔ, na lere wa ka pan wi yɛɛ fanŋga, ye ma yɛnlɛ wo na. 44 Mbaa
gbɔgɔwɔ jaa ye yɛɛ yeri, ko yɛn ma ye ndanla. Ma si yala, gbɔgɔwɔ mba
pi ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn nuŋgba li yeri, ye woro na po jaa. Kì pye
ma, ye mbe ya taga na na mɛlɛ? 45 Yaga kaa ki jate ndɛɛ muwi mi yaa ka
ye le kɛɛ na To wi yɛgɛ na. Moyisi ŋa yè ye jigi wi taga wi na, wo wi yaa
ka ye le kɛɛ. 46 Ki pye ye taga Moyisi wi na, anmɛ mi fun, ye jɛn na taga
na na, katugu wìla wi sɛwɛ sɛnrɛ ti yɔnlɔgɔ na kanŋgɔlɔ. 47 Ɛɛn fɔ, pa yee
si taga wi sɛwɛ sɛnrɛ nda wì yɔnlɔgɔ ti na, ye mbe ya taga na sɛnrɛ ti na
mɛlɛ?»

Zhezu wìla nambala waga kaŋgurugo (5 000) kan pè ka
(Mati 14.13-21; Maki 6.30-44; Luki 9.10-17)

6 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì si kari wa Galile lɔgbɔgɔ ki kɛɛ sanŋga
ki na, pe maa ki yinri naa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ. 2 A janwa gbɔlɔ là si
taga wi puŋgo na; katugu kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na piin na yambala
pe sagala, leele pàa pye na ke yaan. 3 Kì kaa pye ma, a Zhezu wì si lugu
yanwiga ka na ma saa cɛn, wo naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni. 4 *__Zhufuye__
*__Paki__ fɛti wìla yɔngɔ makɔ. 5 Naa Zhezu wìla kaa wele ma janwa gbɔlɔ
li yan laa paan wi kɔrɔgɔ, a wì si Filipu pye fɔ: «We yaa yaakara to ta
se mbe lɔ, mbe si ki janwa ŋa wi kan wi ka?» 6 Wìla ko yo, mbe ta mbe
Filipu wi wa mbe wele, katugu ŋga wi mbaa pye, wìla ki jɛn makɔ.
7 A Filipu wì suu pye fɔ: «Ali na waga sa warifuwe pyɔ cɛnmɛ shyɛn
(200) buru lɔ mboo kɔɔnlɔ pe na jɛɛnnjɛnri, pe ni fuun se wa ta.»
8 A wì fɔrɔgɔfɔ wa, Simɔ Pyɛri nɔsepyɔ Andire, wo suu pye fɔ: 9 «Buru
kaŋgurugo naa ŋgbangala shyɛn ke yɛn lefɔnŋɔ wa yeri laga. Ɛɛn fɔ, to
yaa yiŋgi yaraga yɔn ki lelɛgɛrɛ nda ti kan?»
10 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye janwa wi pye wi cɛn.» Yan lɛgɛrɛ la
pye wa ki laga ki na.
A pè si cɛn. Pàa nambala waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin. 11 A
Zhezu wì sigi buru wi lɛ. Naa wìla kaa Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu yɛɛlɛ ki
leele mbele pàa pye ma cɛn pe na, ma ŋgbangala ke yɛɛlɛ pe na ma fun,
paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na jaa we. 12 Naa pe ni fuun pàa kaa ka ma tin,
a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ pe pye fɔ: «Ye buru kɔnrɔkɔnrɔ nda tì koro ti
wulo, jaŋgo ka kpɛ ka ka puŋgo!»
13 A pè sigi buru kaŋgurugo wi kɔnrɔkɔnrɔ nda pàa ka tì koro ti wulo
ma kanja kɛ ma yiri shyɛn yin ti ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ki kafɔnnɔ na Zhezu wìla pye, naa leele pàa kaa li yan sanga ŋa ni, a
pè sho fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa wi daga mbe pan laga dunruya wi
ni, wo wi yɛn kaselege ki naŋa ŋa weᵖ.»
15 Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa ki jɛn ma yo pe yaa wi yigi fanŋga mboo
pye pe wunlunaŋa, a wì si laga le pe tanla, mɛɛ kari naa wa yanwiga ki
na wi yɛ.

Zhezu wìla tanga tɔnmɔ na
(Mati 14.22-23; Maki 6.45-52)

16 Naa yɔnlɔ kìla kaa kɔ, a Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè si tigi ma kari wa
lɔgbɔgɔ yɔn ki na, 17 mɛɛ ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni, nɛɛ lɔgbɔgɔ ki kɔɔn na kee
wa Kapɛrinawu kɛɛ yeri. Yembinɛ làa wɔ makɔ maga ta Zhezu wi fa gbɔn
wa pe na. 18 Lɔgbɔgɔ tɔnmɔ pìla pye na yɛgɛ, katugu tifɛlɛgɛ kìla pye na
gbɔɔn ŋgbanga. 19 Fogo ŋga pàa tanga tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa lɔgbɔgɔ ki go
na, kìla culo kaŋgurugo, nakoma kɔgɔlɔni yɔn ko tin. Kona, a pè si Zhezu
wi yan wila tanri tɔnmɔ pi na, na yɔngɔ tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A pè si fyɛ fɔ
jɛŋgɛ. 20 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Muwi, yaga ka fyɛ!»
21 Kì kaa pye ma, a pe nɛɛ jaa mboo lɛ wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni. A ko si yala
cɛ tɔnmɔkɔrɔ kì kan tara ti na, wa laga ŋga pàa pye na kee we.

Janwa wìla pye na Zhezu wi lagajaa

22 Ki goto, janwa ŋa wìla koro wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, a wì sigi
wele maga jɛn ma yo tɔnmɔkɔrɔ nuŋgba kìla pye wa. Pàa sigi jɛn ma yo
Zhezu wii ye wa ki tɔnmɔkɔrɔ ki ni mbe pinlɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni. Ɛɛn
fɔ, wi fɔrɔgɔfɛnnɛ poro cɛ pàa kari. 23 Ma si yala, wa laga ŋga *we Fɔ
wìla Yɛnŋɛlɛ li shari ma buru wi kan pe yeri, a pòo ka, leele pèle la pan
tɔnmɔkɔɔrɔ ta yɛgɛ ni wa ki laga ki na, ma yiri wa Tiberiyadi ca ki ni.
24 Naa janwa wìla kaa ki yan Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pe sila
pye wa, a pè si ye wa ki tɔnmɔkɔɔrɔ ti ni, mɛɛ kari wa Kapɛrinawu mbe
sa Zhezu wi lagaja.

Zhezu wo wi yɛn yinwege yaakara re

25 A pè si saa Zhezu wi yan wa lɔgbɔgɔ ki kɛɛ ŋga na, ma suu pye fɔ:
«We Nagafɔ, ma gbɔn lagamɛ wagati wiwiin?»
26 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan: Yè
buru ta na yeri lɛgɛrɛ ma ka, ko kì ti yaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, kii cɛn ndɛɛ
kafɔnŋgɔlɔ ŋgele mì pye yè yan, koro kala na yaa na lagajaa. 27 Yaga kaa
tunŋgo piin yaakara nda ti maa jogo to kala na. Ɛɛn fɔ, yaa tunŋgo piin
ndaᵠ ti ma mɔ, na yinwege mbakɔgɔ ki kaan to kala na, to nda *Lere wi

---

ᵖ **6.14:** Dete 18.15 ᵠ **6.27:** Yaakara nda sɛnrɛ ti yɛn na yuun to ti yɛn Zhezu we, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, nakoma Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pinambyɔ wi yaa kan ye yeri we; katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To, lì li fanŋga tɛgɛrɛ ti tɛgɛ wi na.»

28 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi we daga mbaa piin mbe sila Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kagala ke piin mbaa ke yɔn fili?»

29 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kala na Yɛnŋɛlɛ laa jaa ye yeri loli na le: Ye taga ŋa lì tun wi na.»

30 A pè suu pye fɔ: «Yiŋgi kafɔnnɔ ma mbe ya pye mbe naga we na, wee taga ma na? Yiŋgi kala ma yaa pye? 31 Sanga ŋa ni we tɛlɛye pàa pye na tanri wa *gbinri wi ni na kee, *manɛ wo pàa pye na kaa, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun we kan ma yo fɔ:

Wìla yaakara kan pe yeri, a pè ka, nda tìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na.»[r]

32 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaakara nda tìla yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma kan pe yeri, Moyisi ma wila ti kan pe yeri. Ɛɛn fɔ, na To Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na yaakara jɛndɛ ti kaan na yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na. 33 Katugu yaakara nda Yɛnŋɛlɛ laa kaan, to ti yɛn ŋa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan na yinwege ki kaan *dunruya woolo pe yeri.»

34 A pè suu pye fɔ: «We Fɔ, taga yaakara ti kaan we yeri pilige pyew.»

35 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi yɛn yaakara, nda ti maa yinwege kaan. Lere ŋa ka pan na kɔrɔgɔ, fuŋgo soo yigi naa fyew; lere ŋa ka taga na na, wɔgɔ soo yigi naa fyew. 36 Ɛɛn fɔ, mìgi yo ma ye kan, a yànla yan, konaa ki ni fuun, yee taga na na. 37 Na To wiga mbele fuun kan na yeri, poro yaa pan na kɔrɔgɔ. Ŋa fuun ka pan na kɔrɔgɔ, mi soo je fyew; 38 katugu mii yiri wa yɛnŋɛlɛ na mbe pan mbaa na nandanwa kala lo piin. Ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun wo nandanwa kala lo mì pan mbaa piin. 39 Ŋa wìlan tun, wi nandanwa kala li na: Mbele fuun wì kan na yeri, mi ka ka wa kpɛ yaga wi puŋgo na na. Ɛɛn fɔ, mbe ka pe yɛn mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige. 40 Na To wi nandanwa kala li na: Mbele fuun ka Pinambyɔ wi yan mbe taga wi na, pe yinwege mbakɔgɔ ki ta, mbe ka pe yɛn mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige.»

41 Kona, a Zhufuye pe nɛɛ kɔngɔri Zhezu wi na; katugu wìla ki yo ma yo wi yɛn yaakara, nda tì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan laga tara. 42 A pe nɛɛ yuun fɔ: «Mì yo Zhozɛfu pinambyɔ Zhezu wowi ŋa yɛɛn! Wòo to naa wi nɔ pe jɛn. Mɛlɛ, yiŋgɔ wì si ya wi yo fɔ wì yiri yɛnŋɛlɛ na ma pan?»

43 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga kaa kɔngɔri. 44 Lere se ya pan na kɔrɔgɔ wi yɛɛ fanŋga, na na To ŋa wìlan tun wi suu yɛgɛ sin. Mi wo na, mi yaa kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige. 45 *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa ki sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹*Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe ni fuun pe naga.*›*[s] Ki kala na, lere ŋa fuun kanla To wi nagawa sɛnrɛ ti logo mberi lɛ, wo ma pan na kɔrɔgɔ. 46 Ko sigi naga mbe yo fɔ lere wa na To wi yan yɛnlɛ ni dɛ. Ndɛɛ ŋa wì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan, wo

---

[r] **6.31:** Yuuro 78.24; Ɛki 16.4,13-15,31; Nehe 9.15 [s] **6.45:** Eza 54.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wìlan To wi yan bɔkɔ. 47Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa ka taga na na, wo yinwege mbakɔgɔ ki ta. 48Muwi mi yɛn yinwege yaakara re. 49Ye tɛlɛye pàa manɛ wi ka wa gbinri wi ni, pàa si ku. 50Ɛɛn fɔ, yaakara nda tila yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na na tinri laga tara, tori nda re. Lere ŋa ka to ka, wi se ku. 51Muwi mi yɛn yinwege yaakara re, nda tì tigi ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na. Na lere ŋa ka ki yaakara ta ka, wi yaa laa yinwege ki piin kɔsaga fu. Yaakara nda mi yaa kan, to ti yɛn na wire kara re. Mi yaa ti kan, jaŋgo dunruya woolo pe yinwege ta[t].»

52Ki sɛnrɛ ti kala na, a Zhufuye pe nɛɛ kendige woo pe yɛɛ ni ŋgbanga na yuun fɔ: «Ŋa wo mbe ya mboo wire kara ti kan we yeri weri ka mɛlɛ?» 53A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na yee Lere wi Pinambyɔ wi wire kara ti ka, mboo kasanwa pi wɔ, yinwege se pye ye ni. 54Ŋa kanla wire kara ti ka, mbanla kasanwa pi wɔ, yinwege mbakɔgɔ ki yɛn wi wogo. Mi yaa kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni dunruya kɔpilige. 55Katugu na wire kara ti yɛn yaakara jɛndɛ, na kasanwa fun pi yɛn tɔnwɔɔ jɛmbɛ. 56Lere ŋa kanla wire kara ti ka, mbanla kasanwa pi wɔ, wo yɛn na ni, a mi yɛn wi ni. 57Na To ŋa wìlan tun wi yɛn yinwege na. Mi fun mi yɛn yinwege na wi fanŋga na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lere ŋa kanla ka, wi yaa ka pye yinwege na na fanŋga na. 58Yaakara nda tì yiri wa yɛnŋɛlɛ na tori nda yɛɛn we. Ti woro paa nda ye tɛlɛye pàa ka, ko puŋgo na ma kaa ku ti yɛn. Lere ŋa ka yaakara nda ta ka, wo yaa laa yinwege ki piin kɔsaga fu.»

59Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo, ma yala wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa *__shɛrigo__ ki ni wa Kapɛrinawu.

Sɛnrɛ nda ti maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan

60Naa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe lɛgɛrɛ nɛɛ yuun fɔ: «Ki nagawa sɛnrɛ nda tì ŋgban matoro. Lere se ya mberi lɛ mbaa tanri ti na.»

61A Zhezu wì sigi jɛn ma yo wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pye na kɔngɔri ki wogo ki na. A wì si pe pye fɔ: «Ki sɛnrɛ ti ye sun kɛ? 62Na yaga ka Lere wi Pinambyɔ wi yan wila nuru na kee wa laga ŋga wìla pye faa, kona, yiŋgi ye yaa pye? 63Yinnɛkpoyi lo li maa yinwege ki kaan. Lere wo yɛɛ na, wi woro yaraga ka. Sɛnrɛ nda mila yuun ye kan, ti maa yinrigi wa Yinnɛkpoyi li yeri nɛɛ yinwege kaan. 64Ɛɛn fɔ, pele yɛn na ye ni, pee taga na na.» Katugu leele mbele pe sila taga Zhezu wi na, wìla pe jɛn maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, konaa lere ŋa wi mbaa kaa le kɛɛ wi ni. 65A wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mìgi yo ma ye kan ma yo fɔ lere se ya pan na kɔrɔgɔ, na na To wi sigi fanŋga ki kan ki fɔ wi yeri.»

---

[t] **6.51:** Mati 26.26

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

66 Mbege lɛ le ko sanga wo na, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ si sɔngɔrɔ
puŋgo na. Pe sila taga wi na naa. 67 Kona, a Zhezu wì suu fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ
ma yiri shyɛn pe pye fɔ: «Yoro fun, yaa jaa mbe sɔngɔrɔ le?»
68 A Simɔ Pyɛri wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We Fɔ, wee la kee ambɔ
kɔrɔgɔ? Sɛnrɛ nda ti maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan ti yɛn mboro yeri.
69 Yiŋgɔ wè taga ki na maga jɛn ma yo mboro ma yɛn *Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li
Woo *Kpoyi we.»
70 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mi ma mi ye ni fuun kɛ ma yiri shyɛn ye wɔ
le? Ma si yala, Sɔtanla wi yɛn wa kotogo na ye ni!»
71 Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ Zhudasi wo sɛnrɛ Zhezu wìla pye na yuun;
katugu ali maga ta Zhudasi wìla pye wi leele kɛ ma yiri shyɛn wo wa, wo
wi mbaa wi le kɛɛ.

Zhezu wi nɔsepiile
pe sila taga wi na

7 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wi nɛɛ Galile tara ti yanri. Wi sila pye na
jaa mbe Zhude tara ti yanri; katugu *Zhufuye pàa pye naga lagajaa
mboo gbo. 2 Ma si yala, Zhufuye pe Gbataala nɔgɔ fɛti[u] wìla pye na yɔngɔ.
3 A Zhezu wi nɔsepiile pè suu pye fɔ: «Yiri lagamɛ ma kari wa Zhude tara,
jaŋgo kagala ŋgele maa piin, ma *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ke yan fun. 4 Na lere ŋa
na jaa poo jɛn, ŋga wila piin, wila laga piin mbaa ki lara. Kì kaa pye maa
kagala ŋgele koro cɛnlɛ piin, taga piin teere, jaŋgo lere pyew wi ta wila
ma yaan.»
5 Wi nɔsepiile poro jate pe sila taga wi na. 6 A Zhezu wì si pe pye fɔ:
«Na karisanga wi fa gbɔn gbɛn. Yoro yeri, wagati wi ni fuun wi yɛn ma
yɔn. 7 *Dunruya woolo pe se ya mbe yoro panra, ɛɛn fɔ, pè mi panra;
katugu mi yɛn naga yuun ma yo pe kapyere nda paa piin ti woro ma yɔn.
8 Yoro wo na, yaa kee fɛti wi na! Mi woro na kee wa ki fɛti wi na, katugu
na karisanga wi fa gbɔn gbɛn.»
9 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo pe ni ma, mɛɛ koro wa Galile tara.

Zhezu wìla kari Zhufuye
pe Gbataala nɔgɔ fɛti wi na

10 Naa Zhezu wi nɔsepiile pàa kaa kari fɛti wi na, a wo jate wì si kari
wa fun. Ɛɛn fɔ, wi sila wi yɛɛ naga lere na. Kìla pye larawa. 11 Zhufuye
pàa pye naa lagajaa wa ki fɛti wi na, nɛɛ yuun fɔ: «Wi yɛn se yeri?»
12 Wa janwa wi ni, pàa pye naa sɛnrɛ yuun kalɛgɛrɛ ni. Pèle la pye na
yuun fɔ: «Lejɛnŋɛ win.» A pele nɛɛ yuun fɔ: «Ayoo, wila leele pe fanla na
pe punŋgu win.» 13 Konaa ki ni fuun, lere sila pye naa sɛnrɛ yuun mbaa ti
finligi, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ.

---

[u] **7.2:** Levi 23.29-43

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Naa fɛti wìla kaa gbɔn nandogomɔ, a Zhezu wì si kari wa *shɛrigo gbɔgɔ ki
ni, mɛɛ saa na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. 15 Wi nagawa sɛnrɛ tìla Zhufuye
pe pari, a pe nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa ŋa wì pye mɛlɛ mɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti jɛn yɛɛn,
ma si yala wii ti kara?»
16 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Sɛnrɛ nda fuun mila nari leele pe na, mi na woro
ma. Ɛɛn fɔ, pa tila yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ na lìlan tun li yeri. 17 Ŋa ka yere ki na
mbaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo yaa kaga jɛn, na kaa pye ki nagawa
sɛnrɛ pa tila yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, nakoma mila ti yuun na yɛɛ fanŋga.
18 Lere ŋa wi maa para wi yɛɛ fanŋga, wo maa jaa paa wi gbogo. Ɛɛn fɔ, lere
ŋa wi maa jaa paa wi tunvɔ wi gbogo, wo maa kaselege yuun, kambasinŋge na
pye wa wi kotogo na. 19 Mì yo Moyisi wì *lasiri wi kan ye yeri? Ma si yala, ye
ni, wa woro na tanri lasiri wi na. Yiŋgi na, a ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo?»
20 A janwa wì suu pye fɔ: «Yinnɛ tipele li ye ma ni wi le? Ambɔ wila ma
lagajaa mbɔɔn gbo?»
21 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ, mɛɛ pe pye fɔ: «Kala nuŋgba mì pye, a lo si ye
ni fuun ye pari! 22 Moyisi wo wìla konɔ kan ye yeri ma yo yaa pinambiile
pe *kɛnrɛkɛnrɛ. Ɛɛn fɔ, Moyisi wo ma wila ki peli naa piin, ye tɛlɛye poro
pàa ki peli. Ki ŋgasele li kala na, ye ma yɛnlɛ na kɛnrɛkɛnrɛ wi piin ali yɛrɛ
*cɛnpilige jate ki ni. 23 Na kaa pye ye mbe ya pinambyɔ wa kɛnrɛkɛnrɛ cɛn-
pilige ki ni, Moyisi lasiri wiga ka jɔgɔ, yiŋgi na, a yè si nawa ŋgban na ni ma
yo mì lere lomboŋɔ sagala cɛnpilige ki ni. 24 Yaga kaa kiti kɔɔn leele pe na
mbaa yala ŋga yaa yaan laga funwa na ko ni. Ɛɛn fɔ, yaa kiti sinŋɛ kɔɔn.»

Zhezu wo wi yɛn Kirisi we le?

25 A Zheruzalɛmu ca woolo pele nɛɛ yuun fɔ: «A! Mì yo ki naŋa ŋa wo
paa lagajaa mbe gbo we? 26 Ye wele, wi ŋa wila para janwa wi yɛgɛ na,
pe si woro na yaraga ka yuun wi ni. Anmɛ we teele pe kaa ki jɛn kaselege
ma yo wo wi yɛn *Kirisi we. 27 Ma si yala, na Kirisi wiga ka pan, lere se
kaa yirisaga jɛn. Ɛɛn fɔ, ki naŋa ŋa wo na, wè wo yirisaga jɛn.»
28 Ma Zhezu wi ta wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo
gbɔgɔ ki ni, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Yè sho fɔ yànla jɛn, mala yirisaga ki
jɛn! Ma si yala, mii pan na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun, wi yɛn kaselege fɔ.
Ye suu jɛn. 29 Mi wo na, mùu jɛn, katugu pa mì yiri wa wi tanla, wo wìlan tun.»
30 Kona, pe nɛɛ wi lagajaa mboo yigi, ɛɛn fɔ, lere sila ya mbe *kɛɛ taga
wi na, katugu wi yigisanga wi sila gbɔn gbɛn. 31 Konaa ki ni fuun, wa
janwa wi ni, lelɛgɛrɛ la taga wi na. Pàa pye na yuun fɔ: «Na Kirisi wiga ka
pan, wi mbe ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe wɛ ŋgele ki naŋa ŋa wì pye ke na?»

Paa sorodasheele tun ma yo
pe sa Zhezu wi yigi

32 Kalɛgɛrɛ sɛnrɛ nda janwa wìla pye na yuun Zhezu wi kanŋgɔlɔ,
*Fariziye pàa ti logo. Kì kaa pye ma, a *saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Fariziye pe ni, pè si sorodasheele torogo ma yo pe saa yigi. 33 A Zhezu wì
sho fɔ: «Mi yɛn laga ye ni mbe wagati jɛnri pye naa, ko puŋgo na, mi yaa
kari na tunvɔ wi kɔrɔgɔ. 34 Ye yaa kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ, ye se kanla yan;
katugu mi yaa ka pye laga ŋga na, ye se ya kari wa.»
35 A Zhufuye pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Wi yaa kari laga kikiin,
waga si kaa yan? Zhufuye mbele pè jaraga wa Girɛsi tara fɛnnɛ pe
sɔgɔwɔ, anmɛ poro wila jaa mbe kari pe kɔrɔgɔ, mbe saa Girɛsi tara fɛnnɛ
pe nari wi le? 36 Ki sɛnrɛ nda wì yo yɛɛn, to kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Fɔ: ‹Ye yaa
kaa na lagajaa, ɛɛn fɔ, ye se kanla yan; katugu mi yaa ka pye laga ŋga na,
ye se ka ya kari wa.› »

Yinwege tɔnmɔ gbaanla sɛnrɛ

37 Fɛti piliye yi puŋgo wogo ko kìla pye piligbɔgɔ[v] ye. Ki pilige ki ni, a
Zhezu wì si yiri ma yere janwa wi yɛgɛ na, mɛɛ gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Na wɔgɔ[w] ka pye ŋa na, wila paan na kɔrɔgɔ, wi pan wi wɔ. 38 Lere ŋa ka
taga na na, yinwege tɔnmɔ gbaanla yaa la fuun mbaa yinrigi wa wi nawa,
paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi yo we[x].»
39 Zhezu wìla pye na para Yinnɛkpoyi lo sɛnrɛ na ma yo fɔ mbele pe
mbaa taga wi na, pe yaa kali ta. Ki sanga wi ni, Yinnɛkpoyi pe sila li kan
gbɛn, katugu gbɔgɔwɔ sila kan Zhezu wi yeri gbɛn.

Janwa wìla kɔn shyɛn Zhezu wi kala na

40 Wa janwa wi ni, naa leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pele nɛɛ yuun fɔ:
«Kaselege ko na, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ ŋa waa singi, wowi ŋa yɛɛn!»
41 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Kirisi wowi we!» Ɛɛn fɔ, a pele nɛɛ yuun naa
fɔ: «Kirisi wi se ya yiri wa Galile tara. 42 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo pa *Kirisi wi yaa yiri wa Davidi setirige ki ni, wa Betilɛɛmu ca ki
ni, ko ŋga Davidi wìla wi yinwege ki pye wa we.»*[y]
43 Kona, a janwa wì si kɔn shyɛn Zhezu wi kala na. 44 Pèle la pye na jaa
mboo yigi, ɛɛn fɔ, lere sila kɛɛ taga wi na.

Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe sila taga Zhezu wi na

45 A sorodasheele pè si sɔngɔrɔ ma kari saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa
Fariziye pe kɔrɔgɔ. A poro si pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi na yee si pan wi ni?»
46 A sorodasheele pè sho fɔ: «Lere fa para paa ki naŋa ŋa wi yɛn fyew.»
47 A Fariziye pè si pe yewe ma yo fɔ: «Yoro fun ye ye yɛɛ yaga wì ye fanla

---

[v] **7.37:** Levi 23.36; Nɔmbu 29.35 [w] **7.37:** Wɔgɔ sɛnrɛ nda tì yo to yɛn na para lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li jaa wi kotogo ki ni fuun ki ni, paa yɛgɛ ŋga na tɔnmɔ la ma kaa pye lere na we. [x] **7.38:** Eza 58.11; Eze 47.1; Zaka 14.8 [y] **7.42:** 2 Sami 7.12; Mishe 5.1-2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi le? 48 Ye we teele, nakoma Fariziye wa nuŋgba yan wi taga wi na le?
49 Ɛɛn fɔ, ki janwa ŋa wii Moyisi lasiri wi jɛn. Pe yɛn ma daŋga!»
50 Nikodɛmu ŋa wìla keli ma saa Zhezu wi yan wagati wa ni, wìla pye
Fariziye wo wa. A wo si pe pye fɔ: 51 «Mbe yala we lasiri wi ni, we se ya
mbe lere kan wi ku na we suu sɛnyoro ti logo gbɛn, mbe ŋga wì pye ki
jɛn.»
52 A pè si wo yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi jɛn mboro fun pa ma yiri wa
Galile tara! Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara ma wele, ma yaa ki yan wa, fɔ Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnrɛ yofɔ fa yiri wa Galile tara fyew.»
53 [Ko puŋgo na, a pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pè si kari pe yinrɛ.

Jɛlɛ ŋa wìla naŋa ta wi sɛnrɛ

8 1 A Zhezu wì si kari wa Oliviye tire yanwiga ki na. 2 Ki goto yirifaga
ki na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni. A janwa wi
ni fuun wì si fulo wi tanla. A wì si cɛn nɛɛ pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. 3 A
*__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ poro naa *__Fariziye__ pe ni, pè si pan jɛlɛ wa ni Zhezu
wi kɔrɔgɔ. Pàa saa wi yigi naŋa ni. A pè suu yerege le janwa wi ni fuun
wi yɛgɛ na, 4 mɛɛ Zhezu wi pye fɔ: «We Nagafɔ, ki jɛlɛ ŋa pòo yigi naŋa
ni. 5 Moyisi wìla sigi yo wa *__lasiri__ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ na waga ki jɛɛlɛ
cɛnlɛ[z] wa yigi, woo wa sinndɛɛrɛ ni woo gbo. Mboro wo yo mɛlɛ?»
6 Pàa ki wogo ki yo mbe Zhezu wi wa mbe wele, mbe ta mboo yigisaga
ta. Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si sogo nɛɛ yɔnlɔgi tara ti na wi yombɛlɛ li ni. 7 Naa
pàa koro na Zhezu wi yewe, a wì si yiri ma yere, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye ni, ŋa
wi yɛn laga wi fa kapege pye bɔbɔbɔ, wo mbe keli wuu wa sinndɛlɛgɛ ki
ni!»
8 A wì si nuru naa ma sogo nɛɛ yɔnlɔgi tara ti na. 9 Naa pàa kaa ko sɛnrɛ
to logo, a pe nɛɛ kee nuŋgba nuŋgba, maga lɛ *__lelɛɛlɛ__ pe na fɔ ma saa ki
wa piile pe na. Zhezu wo nuŋgba wila kaa koro wa ki laga ki na, wo naa
ki jɛlɛ wi ni. Wo la pye ma yere wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. 10 Kona, a Zhezu wì si yiri
ma yere mɛɛ jɛlɛ wi pye fɔ: «Mbele pè baga ma na, pe yɛn se? Wa kpɛ sɔɔn
le jɔlɔgɔ?» 11 A jɛlɛ wì sho fɔ: «Ayoo, *__we Fɔ__.» Kona, a Zhezu wì suu pye fɔ:
«Mi fun mi woro nɔɔ nii jɔlɔgɔ. Ta kee, ɛɛn fɔ, maga ka kapege pye naa.»]

Zhezu wi yɛn dunruya wi yanwa

12 A Zhezu wì si sɛnrɛ ti lɛ naa, nɛɛ para janwa wi ni na yuun fɔ: «Mi
yɛn *__dunruya woolo__ pe yanwa. Lere ŋa ka taga na na, wi se tanga wa
wɔwɔ[a] pi ni naa, ɛɛn fɔ, wi yaa yinwege yanwa pi ta.» 13 A Fariziye pè suu
pye fɔ: «Ma yɛɛ sɛrɛya maa yuun, sɛnrɛ nda maa yuun ti woro kaselege.»
14 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ali kiga pye mila na yɛɛ sɛrɛya yuun, sɛnrɛ
nda mila yuun ti yɛn kaselege, katugu mì yiri laga ŋga na mɛɛ pan, konaa

---

[z] **8.5:** Levi 20.10; Dete 22.22 [a] **8.12:** Wɔwɔ po pi yɛn shɛrɛgɛ kologo ki mbajɛnmɛ we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mila kee laga ŋga na, mìgi jɛn. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, mì yiri laga ŋga na mɛɛ pan, konaa mila kee laga ŋga na, ye sigi jɛn. 15 Ye maa kiti wi kɔɔn leele pe na na yala sɛnwee piile kiti kɔnlɔmɔ po ni. Mi wo na, mi woro na kiti kɔɔn lere na. 16 Konaa ki ni fuun, mi kaa jaa mbe kiti kɔn lere na, na kiti kɔngɔ ki yɛn kaselege ni; katugu mi nuŋgba ma mi yaa kiti wi kɔn. Ɛɛn fɔ, na To ŋa wìlan tun wi yɛn na ni. 17 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye lasiri wi ni ma yo na leele shyɛn ka pe sɛrɛya yo, a wì pye nuŋgba, kona, ki sɛrɛya wi yɛn kaselege[b]. 18 Ye wele, mila na yɛɛ sɛrɛya yuun, na To ŋa wìlan tun, a wìla na sɛrɛya yuun fun.»

19 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma To wo yɛn se?»

A Zhezu wì sho fɔ: «Yee na jɛn, yee silan To wi jɛn. Ki pye yanla jɛn, ye jɛn nala To wi jɛn fun.»

20 Zhezu wìla ki sɛnrɛ ti yo ma yala wìla pye na leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye na yarikanra ti nii yaara nda ni, pa wìla pye ma yere wa ti tanla. Lere kpɛ sila wi yigi, katugu wi yigi-sanga wi sila gbɔn gbɛn.

Zhezu wìla ki naga ma yo Yɛnŋɛlɛ lo làa wi tun

21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Mi yaa kari, ye yaa kaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, ye yaa ku wa ye kapere ti ni. Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa.»

22 Kona, a *__Zhufuye__ pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Wi yaa wi yɛɛ gbo wi le, naa wì yo fɔ: ‹Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari wa we?› »

23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yoro yɛn tara na woolo, ɛɛn fɔ, muu yɛn naayeri woo. Yoro yɛn dunruya ŋa wo woolo. Ɛɛn fɔ, mi wo woro dunruya ŋa wo woo. 24 Ko kì ti mì yo ye yaa ku wa ye kapere ti ni; katugu na yee taga ki na mbe yo: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn[c]›, ye yaa ku wa ye kapere ti ni.» 25 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?»

A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋga mì yo ye kan maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, koyi we. 26 Sɛnlɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye kan, mbe kiti kɔn ye na yari-lɛgɛrɛ kala na. Ɛɛn fɔ, ŋa wìlan tun kaselege ko wi maa yuun. Nda mì logo wi yeri, to cɛ to mila yari dunruya woolo pe kan.»

27 Pe sila ki jɛn mbe yo wi To wo sɛnrɛ wìla pye na yuun pe kan.

28 Kona, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na yaga ka *__Lere wi Pinambyɔ__ wi yirige[d] wa naayeri tige na sanga ŋa ni, pa ye yaa ki jɛn mbe yo: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn.› Pa ye yaa sigi jɛn mbe yo fɔ: Mi woro na kala lo la piin na yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, nda na To wì naga na na, to mi maa yuun cɛ. 29 Ŋa wìlan tun wi yɛn na ni, wii na yaga na yɛ; katugu ŋga kùu ndanla, ko mi maa piin pilige pyew.»

30 Naa Zhezu wìla kaa na para ma, a lelɛgɛrɛ si taga wi na.

---

[b] **8.17:** Dete 17.6; 19.15; Ebu 10.28 [c] **8.24:** Ɛki 3.14 [d] **8.28:** Zhan 12.31-33; 3.14-15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Leseele poro naa kulolo sɛnrɛ

31 A Zhezu wì si Zhufuye mbele pàa taga wi na pe pye fɔ: «Na yaga
na nagawa sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, pa ye yaa pye na *fɔrɔgɔfɛnnɛ
kaselege. 32 Kona, ye yaa kaselege ki jɛn, kaselege ki yaa ye pye leseele.»
33 A pè suu pye fɔ: «We yɛn Abirahamu wo setirige piile. We fa pye lere
wa kulolo fyew. Mɛlɛ, a mà sho we yaa pye leseele?»
34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere
ŋa fuun wi maa kapege ki piin, wi yɛn ki kulo. 35 Kulo wo na pye sege pyɔ
sanga pyew, ɛɛn fɔ, pinambyɔ wo ma pye sege ki woo sanga pyew. 36 Na
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wiga ye pye leseele, pa ye yaa pye leseele kaselege
na. 37 Mìgi jɛn ma yo ye yɛn Abirahamu wi setirige piile. Konaa ki ni
fuun, ye nɛɛ na lagajaa mbanla gbo, katugu yee yɛnlɛ na sɛnrɛ ti cɛnsaga
ta wa ye nawa. 38 Ŋga fuun na To wì naga na na, ko sɛnrɛ mila yuun. Ɛɛn
fɔ, yoro wo na, ŋga ye to wì yo ma ye kan ko yaa piin.»
39 A pè suu pye fɔ: «Abirahamu wo wi yɛn we to we.» A Zhezu wì si pe
pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye ye yɛn Abirahamu wi piile kaselege, anmɛ kagala
ŋgele wìla pye koro yɔngɔ yaa piin. 40 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ali maga ta kaselege
ŋga mì logo Yɛnŋɛlɛ li yeri, mìgi yo ma ye kan, yaa na lagajaa mbanla
gbo. Abirahamu wi sila si ko ka pye. 41 Kagala ŋgele ye to wì pye koro
yɔngɔ yaa piin.»
A pè suu pye fɔ: «We woro kɛɛnrɛ piile. We yɛn To nuŋgba piile, wo wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ le.»
42 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ye To kaselege,
anmɛ mi ye ndanla, katugu pa mì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan. Mi yɛn
laga lo fanŋga na. Mii pan na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, lo lìlan tun. 43 Yiŋgi na
nda mila yuun ye kan, ye si woro nari kɔrɔ jɛnni? Katugu ye se ya mbaa
na sɛnrɛ ti nuru. 44 Ye To wowi ŋa Sɔtanla we. Ŋga kì ye to wi ndanla, ko
yaa jaa mbaa piin. Wi yɛn legbolere maga lɛ wa ki lɛsaga ki na. Wii koro
kaselege ki na, katugu kaselege woro wa wi nawa. Wi kaa yagbogolo ke
yuun sanga ŋa ni, wi maa para na yala wi yɛɛ cɛnlɔmɔ po ni; katugu wi
yɛn yagboyoo ma pye yagbogolo to. 45 Ɛɛn fɔ, mi wo na, kaselege ko mi
maa yuun, ko kì ti yee taga na na we. 46 Ye ni, ambɔ wi mbe ya mbege
yo mbe yo mi yɛn kapege pyefɔ? Na kì kaa pye kaselege ko mila yuun, a
kì si cɛn mɛlɛ, yee si taga na na? 47 Lere ŋa ka pye Yɛnŋɛlɛ woo, wo maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru. Ɛɛn fɔ, ye woro Yɛnŋɛlɛ li woolo, ko kì ti ye woro
nari nuru.»

Zhezu wo naa Abirahamu sɛnrɛ re

48 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Tanga yɛn we yeri we yo *Samari tara
fɛnnɛ woo wi mboro, fɔ yinnɛ tipele ye ma ni.» 49 A Zhezu wì si pe pye
fɔ: «Yinnɛ tipele ma li ye na ni. Ɛɛn fɔ, na To wo mila gbogo, yoro wo na,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ye woro nala gbogo. 50 Mi woro na gbɔgɔwɔ jaa na yɛɛ kan. Wa yɛn wa,
wo wila jaa paa na gbogo. Wo wi yaa kiti wi kɔn. 51 Kaselege ko na, mila
ki yuun ye kan, lere ŋa fuun kanla sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, wo se ku
fyew.»
52 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yiŋgɔ wè taga ki na jate ma yo yinnɛ tipele
lì ye ma ni. We tɛlɛ Abirahamu wìla ku, a *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pè ku fun. A mboro sho fɔ: ‹Lere ŋa kɔɔn sɛnrɛ ti lɛ mbaa tanri ti na, wo
se ku fyew.› 53 We tɛlɛ Abirahamu wìla ku, maa ki jate ma gbɔgɔ ma wɛ
wi na wi le? Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pè ku. Maa ma yɛɛ jate yiŋgi lere
ma?»
54 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki pye mila na yɛɛ gbogo, ki gbɔgɔwɔ pi se
jɛn na yaraga ka yɔn. Ŋa wila na gbogo, na To wowi we. Wowi ŋa yaa
yinri ye Yɛnŋɛlɛ le. 55 Ɛɛn fɔ, ye suu jɛn. Mi wo na, mùu jɛn. Na mi ka
yo mi suu jɛn, pa mi yaa pye yagboyoo paa ye yɛn. Ɛɛn fɔ, mùu jɛn, maa
sɛnrɛ ti lɛ na tanri ti na. 56 Ye tɛlɛ Abirahamu wìla pye na yɔgɔri naga
sɔnri wi yaa na sanga wi yan. Wìla wi yan, a wi nawa pì yinŋgi wi na fɔ
jɛŋgɛ.»
57 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Yiŋgi, ma fa yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ ta,
a mà si Abirahamu yan!»
58 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, sanni
pe sa Abirahamu wi se, kìla yala mi yɛn wa.»
59 Ki sɛnrɛ ti kala na, a pè si sinndɛɛrɛ wulo ma yo pe yaa wi wa ti ni.
Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si lara ma yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.

Zhezu wìla naŋa wa sagala pàa wi se fyɔɔn

9 1 Naa Zhezu wìla kaa na kee, a wì si naŋa wa yan wa konɔ, pàa wi se
fyɔɔn. 2 A wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu yewe ma yo fɔ: «We Nagafɔ, naŋa
ŋa yɛɛn, wi kapere to ti ti wì se fyɔɔn lee wi sevɛnnɛ pe kapere tori?»
3 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Wi kapere ma ti ti wì se fyɔɔn, wi sevɛnnɛ
fun poro kapere ma ti ti. Pàa wi se fyɔɔn, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki ta ki
naga wi kala na. 4 Sanga ŋa ni yɔnlɔ[e] ki yɛn wa, ŋa wìlan tun, we daga
mboo kapyere ti pye mberi yɔn fili. Sanni jɛnri yembinɛ li yaa wɔ, lere se
ya tunŋgo pye. 5 Mbanla ta laga dunruya wi ni, mi yɛn *dunruya woolo
pe yanwa.»
6 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì si cɛnrɛ wa tara ti na, mɛɛ ki
fɛnrɛgɛ ki koli maga turugo wa fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke na, 7 ma suu pye fɔ:
«Kari ma sɔɔn yɛgɛ ki jogo wa Silowe titɛgɛ tɔnŋgbɔɔ pi ni.» Silowe ko
kɔrɔ wo yɛn *pitunŋɔ.

---

[e] **9.4:** Yɔnlɔ ko ki yɛn sɛnwee pyɔ wi yinwege sanga we, ko sanga wowi wi mbe ya tunŋgo pye. Yembinɛ lo li yɛn na wiga ka ku we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

A fyɔɔn wì si kari ma saa wi yɛgɛ ki jogo. Wi sɔngɔrɔsaga wìla pye na yaan.

8 Wi cɛnyɛɛnlɛ poro naa leele mbele pàa pye naa yaan faa wila yaara ti yɛnri leele pe yeri, pàa pye na yuun fɔ: «Mì yo ki naŋa ŋa wo wìla pye na cɛɛn na yaara yɛnri leele pe yeri?» 9 A pèle yo fɔ: «Wowi.»

A pèle yo fɔ: «Ayoo, wo ma. Wùu lɛ win.»

Ɛɛn fɔ, a naŋa jate wì sho fɔ: «Muwi.»

10 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ma yɛngɛlɛ kè pye mɛlɛ mɛɛ yɛngɛ?»

11 A wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Naŋa ŋa pe yinri Zhezu, wo wì fɛnrɛgɛ pye maga turugo wa na yɛngɛlɛ ke na, mɛɛ na pye ma yo mbe sanla yɛgɛ ki jogo wa Silowe titɛgɛ tɔnŋgbɔɔ pi ni. A mì si kari ma saa na yɛgɛ ki jogo nɛɛ yaan.»

12 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Ki naŋa wi yɛn se?» A naŋa wì sho fɔ: «Mi si jɛn o.»

Fariziye paa fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yewe

13 Kona, a pè si kari fyɔɔn ŋa wìla sagala wi ni wa *__Fariziye__ pe yeri. 14 Ma si yala, Zhezu wìla fɛnrɛgɛ ki pye maa yɛngɛlɛ ke yɛngɛ pilige ŋga ni, kìla pye *__Zhufuye__ pe *__cɛnpilige__ ko ni. 15 Ki kala na, a Fariziye fun pè suu yewe wi yɛngɛlɛ kàa pye yɛgɛ ŋga na ma yɛngɛ ki ni. A wì si pe pye fɔ: «Fɛnrɛgɛ wì pye ma taga wa na yɛngɛlɛ ke na, a mì si saa na yɛgɛ ki jogo. Kooŋga yiŋgɔ mila yaan.»

16 Kona, a Fariziye pèle sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri, katugu wi yɛn na cɛnpilige ki jogo.»

Ɛɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Kapege pyefɔ wi yaa pye mɛlɛ mbe si ya mbaa ki kafɔnŋgɔlɔ ŋgele ke cɛnlɛ piin?»

A pè si kɔn pe yɛɛ na.

17 A Fariziye pè si nuru naa ma fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yewe, ma yo fɔ: «Mboro wo na, naŋa ŋa wɔɔn yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, ma yo mɛlɛ wi kanŋgɔlɔ?» A wì sho fɔ: «*__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ wi.»

18 Ma si yala, Zhufuye pe sila taga ki na mbe yo wìla pye fyɔɔn faa, koni wi yɛngɛlɛ kè yɛngɛ. Kì kaa pye ma, a pè suu sevɛnnɛ pe yeri, 19 mɛɛ pan ma pe yewe ma yo fɔ: «Ye pinambyɔ ŋa ye yo wì se fyɔɔn wowi ŋa le? Wì pye mɛlɛ nɛɛ yaan yiŋgɔ?»

20 A wi sevɛnnɛ pè sho fɔ: «Wè taga ki na ma yo we pyɔ wowi, wàa wi se fyɔɔn. 21 Ɛɛn fɔ, wì pye yɛgɛ ŋga na nɛɛ yaan yiŋgɔ, we si ko jɛn. Wi yɛngɛlɛ yɛngɛfɔ fun we suu jɛn. Ye wo jate wi yewe. Pyɔ ma, wi mbe ya mbege yɛgɛ yo ye kan!»

22 Wi sevɛnnɛ pàa pye na para ma, katugu pàa pye na fyɛ Zhufuye pe yɛgɛ; katugu Zhufuye pàa yo ma fili ki na ma yo na lere ŋa ka yo Zhezu wo wi yɛn *__Kirisi__ we, pe yaa wi purɔ mboo wɔ wa *__shɛrigo__ ki ni. 23 Ko kì ti wi sevɛnnɛ pàa yo fɔ: «Pyɔ ma, yoo yewe!»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 A Fariziye pè si fyɔɔn ŋa wìla sagala wi yeri naa ki shyɛn wogo na,
ma suu pye fɔ: «Kaselege ki yo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na! Wège jɛn ma yo ki naŋa
ŋa, kapege pyefɔ wi.»
25 A wì si pe pye fɔ: «Na kàa pye kapege pyefɔ wi, nakoma kapege pyefɔ
ma, mi si ko jɛn. Ɛɛn fɔ, yaraga nuŋgba mì jɛn. Mìla pye fyɔɔn, yiŋgɔ mila
yaan.»
26 A pè suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi wì pye ma na? Wɔ̀ɔn yɛngɛlɛ ke yɛngɛ
mɛlɛ?» 27 A wì si pe pye fɔ: «Mìgi yo ma ye kan makɔ, ɛɛn fɔ, yee logo na
yeri. Yiŋgi na, a ye nɛɛ jaa mberi logo na yeri naa? Anmɛ yoro fun yaa
jaa mbe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wi le?»
28 A pè suu tɛgɛlɛ ma suu pye fɔ: «Mboro ma yɛn ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔ-
fɔ! Woro wo na, we yɛn Moyisi fɔrɔgɔfɛnnɛ. 29 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa
para Moyisi wi ni. Ɛɛn fɔ, ŋa wo na, we suu yirisaga jate ki jɛn.»
30 Fyɔɔn ŋa wìla sagala, a wì si pe pye fɔ: «Kì si lere pari dɛ. Ye suu yiri-
saga jɛn, ma si yala, wì mi yɛngɛlɛ koro yɛngɛ. 31 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ
laa la nuru kapere pyefɛnnɛ pe yeri, ɛɛn fɔ, li maa nuru lere ŋa wi maa
li gbogo nali nandanwa kala li piin wo yeri. 32 Malɛ we faga logo mbe yo
lere ŋa pè se fyɔɔn, lere wa wa yɛngɛlɛ yɛngɛ. 33 Ki pye ki naŋa ŋa wii
yiri Yɛnŋɛlɛ yeri, wi se jɛn na ya kala la pye.»
34 A pè suu pye fɔ: «Maga lɛ wa ma sepilige ki na, pa ma yɛn wa kapege
ki ni. Maa jaa mbaa we nari win!»
A pè suu purɔ maa wɔ wa shɛrigo ki ni.

Mbele pe yɛn fyɔɔnlɔ
Yinnɛ li kanŋgɔlɔ

35 A Zhezu wì sigi logo ma yo pàa fyɔɔn ŋa wìla sagala wi purɔ. A wì
si kari wi kɔrɔgɔ ma suu pye fɔ: «Ma taga *Lere wi Pinambyɔ wi na le?»
36 Fyɔɔn ŋa wìla sagala, a wì sho fɔ: «Ambɔ wi *we Fɔ, wi naga na na
mbe ta mbe taga wi na.»
37 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Màa yan, wowi ŋa wila para na ma ni yiŋgɔ
we.» 38 A wì sho fɔ: «Mì taga ma na we Fɔ.» A wì si kanŋguuro kan Zhezu
wi tanla maa gbɔgɔ.
39 Kona, a Zhezu wì sho fɔ: «Mì pan laga dunruya ŋa wi ni, kiti mbe
ta wi kɔn, fyɔɔnlɔ[f] pe ta paa yaan, mbele paa yaan pe ta pe kanŋga
fyɔɔnlɔ.»
40 Fariziye mbele pàa pye wa Zhezu wi ni maga sɛnrɛ ti logo, a pè suu
yewe ma yo fɔ: «Woro fun, we yɛn fyɔɔnlɔ wi le?»
41 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ndɛɛ ki pye ye yɛn fyɔɔnlɔ, kapere se jɛn na
pye ye na. Ɛɛn fɔ, kì kaa pye yè yo yaa yaan, ye kapere tì koro ye na.»

---

[f] **9.39:** Fyɔɔnlɔ mbele sɛnrɛ tila yuun, poro pe yɛn mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki kambajɛnmbɛlɛ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla yomiyɛlɛ la wa simbaala naa pe kɔnrifɔ sɛnrɛ na

10 1 «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na lere ŋa si ye wa
*simbaala go ki yɔn ki ni, wiga lugu ki kɛɛ ka na mbe ye wa ki
ni, ko fɔ wo yɛn yoo, wi yɛn beŋganri pyefɔ. 2 Ɛɛn fɔ, ŋa wi ma ye wa
simbaala go ki yɔn ki ni, wo wi yɛn *simbaala kɔnrifɔ we. 3 Yeyɔngɔ
welefɔ wi ma kɔrɔ ki yɛngɛ wi kan, simbaala pe maa magala li logo.
Wi ma wi simbaala pe yeri pe mɛrɛ ti na ma pe yirige wa funwa na.
4 Na wiga ka simbaala pe ni fuun pe yirige wa funwa na, wi mɛɛ keli
pe yɛgɛ na kee, pe mɛɛ taga wi na; katugu pòo magala li jɛn. 5 Paa taga
nambanŋa na. Ɛɛn fɔ, pe maa fee ki fɔ wi yɛgɛ wi, katugu pee nambanmbala pe magaŋgala ke jɛn.»
6 Zhezu wìla ki yomiyɛlɛ li wa ma pe kan, ɛɛn fɔ, pe sila li kɔrɔ jɛn.

Zhezu wi yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ

7 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, mi
yɛn simbaala go ki yeyɔngɔ[g]. 8 Mbele fuun pè keli ma pan na yɛgɛ, pe yɛn
yoolo naa beŋganri pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, simbaala pee logo pe yeri. 9 Muwi
mi yɛn yeyɔngɔ ye. Lere ŋa ka ye wa na ni, wi yaa shɔ. Wi yaa la yiin
mbaa yinrigi, mbaa yaakara taa mbaa kaa. 10 Yoo wo na, wo ma pan mbe
yu, mbe lere gbo, konaa mbe jɔgɔwɔ pye cɛ. Ɛɛn fɔ, mi wo pan, jaŋgo
leele pe yinwege ta, pege ta jɛŋgɛ.
11 «Muwi mi yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ we. Simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ wi
maa yɛɛ kan kunwɔ pi yeri wi simbaala pe kala na. 12 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa
simbaala pe kɔnri penjara na, na wi woro simbaala kɔnrifɔ, na simbaala
wo woolo jate ma, wiga cɛngɛ yan kila paan pe kɔrɔgɔ, wi ma simbaala pe yaga ma fe. Cɛngɛ ki mɛɛ pan ma simbaala pele yigi, pe mɛɛ fe ma
jaraga. 13 Wi ma fe, katugu wi maa simbaala pe kɔnri penjara na win.
Simbaala wogo ko naa jori. 14-15 Mi wo na, mi yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ,
yɛgɛ ŋga na na To wìlan jɛn, a mi fun mùu jɛn, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi
na, mi fun mìla simbaala[h] pe jɛn, a poro fun pànla jɛn. Mila na yɛɛ kaan
kunwɔ pi yeri na simbaala pe go shɔgɔ ki kala na. 16 Simbaala pele yɛgɛ
wa na yeri naa, poro woro laga ki simbaala go ŋga ki ni. Ki daga mbe pe
kɔnri mbe pan pe ni. Pe yaa kanla magala li logo. Kona, pe yaa pinlɛ mbe
pye simbaŋgbelege nuŋgba, simbaala kɔnrifɔ nuŋgba wi yaa pye pe na.
17 «Mi yɛn mala To wi ndanla, katugu mi yɛn nala yɛɛ kaan kunwɔ pi
yeri, jaŋgo mbanla yinwege ki ta naa fɔnŋgɔ. 18 Lere ma wila na kaan

---

[g] **10.7:** Zhezu wi yɛn paa yeyɔngɔ yɛn ŋga pe yaa la yiin la yinrigi wa ki na.
[h] **10.14-15:** Simbaala poro pe yɛn mbele pè taga Zhezu wi na we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kunwɔ pi yeri. Ɛɛn fɔ, muwi mì yere ki na mbanla yɛɛ kan kunwɔ pi yeri. Fanŋga yɛn na yeri mbanla yɛɛ kan kunwɔ pi yeri, fanŋga si yɛn na yeri fun mbanla yinwege ki ta naa fɔnŋgɔ. Ko tunŋgo ko na To wì kan na yeri mbe pye.»

19 A *__Zhufuye__ pè si kɔn naa pe yɛɛ na ki sɛnrɛ ti kala na. 20 Pe lɛgɛrɛ
la pye na yuun fɔ: «Yinnɛ tipele lì ye wi ni. Yara tì ye wi ni, yiŋgi na, a
ye nɛɛ nuru wi yeri?» 21 A pele nɛɛ yuun fɔ: «Sɛnrɛ nda wila yuun yɛɛn,
yinnɛ tipele fɔ sɛnrɛ ma. Yinnɛ tipele mbe ya mbe fyɔɔn yɛngɛlɛ yɛngɛ?»

Zhufuye pàa je Zhezu wi na

22 Were sanga wo wìla gbɔn, a pe nɛɛ fɛti wa piin wa Zheruzalɛmu, poo
yinri *__Dedikasi__. 23 Zhezu wìla pye na yanriyanri wa Salomɔ toŋgboolo
pe ni, wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ laga nawa. 24 Kona, a Zhufuye pè si saa wa maa
maga, ma suu pye fɔ: «Ma yaa we yaga we jatere wila we kɔɔn shyɛn fɔ
sa gbɔn wagati wiwiin? Na kaa pye mboro ma yɛn *__Kirisi__ we, ki yo maga
filige we kan.»

25 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Mìgi yo ma ye kan makɔ, ɛɛn fɔ, yee taga
na na. Kagala ŋgele mila piin na To wi fanŋga ki na, ke yɛn na para na
sɛnrɛ na. 26 Ɛɛn fɔ, yee taga na na, katugu ye woro na simbaala poro pele.
27 Na simbaala pe maa na magala li nuru, mì pe jɛn, pe ma taga na na.
28 Mi yɛn na yinwege mbakɔgɔ ki kaan pe yeri. Pe se ka ku naa fyew. Lere
se ka pe shɔ na kɛɛ. 29 Na To ŋa wì pe kan na yeri, wì gbɔgɔ ma wɛ yaraga
pyew ki na. Lere se ya mbe pe shɔ na To wi kɛɛ. 30 Mi naa na To wi ni we
yɛn nuŋgba.»

31 A Zhufuye pè si sinndɛɛrɛ wulo naa mboo wa ti ni. 32 Kona, a Zhezu
wì si pe pye fɔ: «Mì kapyere jɛndɛ lɛgɛrɛ pye ye yɛgɛ na, na To wi fanŋga
na. Ki kajɛŋgɛ kikiin ki ti, a ye nɛɛ jaa mbanla wa sinndɛɛrɛ ni mbanla
gbo?»

33 A Zhufuye pè suu pye fɔ. «Ma kajɛŋgɛ pyege kala ma ki ti waa jaa
mbɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni mbɔɔn gbo. Ɛɛn fɔ, katugu maa para na Yɛnŋɛlɛ li
mɛgɛ ki jogo. Mboro sɛnwee pyɔ, maa ma yɛɛ piin Yɛnŋɛlɛ!»

34 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye *__lasiri__ sɛwɛ wi ni fɔ
Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ: ‹Ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ[i] kele.› 35 Wège jɛn ma yo nda ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti se ya wɔ wa. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
tì gbɔn leele mbele na, Yɛnŋɛlɛ lì poro yeri yɛngɛŋgɛlɛ. 36 Mi wo na, Yɛnŋɛlɛ
lìlan wɔ mala tun laga dunruya wi ni, mɛlɛ, a yè sho mi yɛn na para na
Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo, naa mì yo mi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we? 37 Na
kàa pye mi woro nala To wo kapyegele piin, yaga ka taga na na. 38 Ɛɛn fɔ,
na mi kaa ke piin, ali na yee taga na na, ye taga ki kapyegele koro na, jaŋgo
yege jɛn ye filige ki na fɔ na To wi yɛn na ni, mi fun mi yɛn na To wi ni.»

---

[i] **10.34:** Ye yɛn yɛngɛŋgɛlɛ kele, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile (Yuuro 82.6).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

39 Kona, a pe nɛɛ wi lagajaa naa mboo yigi. Ɛɛn fɔ, a wì si shɔ pe yeri.
40 A Zhezu wì si kari naa wa Zhuridɛn wi kɛɛ sanŋga ki na, wa laga ŋga
Zhan wìla ki peli na leele pe *__batize__ we. A wì si cɛn wa ko laga ko na.
41 Lelɛgɛrɛ la kari wi kɔrɔgɔ. Pàa pye na yuun fɔ: «Zhan sila kafɔnnɔ la
kpɛ pye, ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda fuun wìla yo ki naŋa ŋa wi kanŋgɔlɔ, tìla pye
kaselege.»
42 Lelɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na wa ki laga ki na.

Naŋa ŋa pàa pye na yinri
Lazari wi kunwɔ we

11 1 Wa Betani ca, naŋa wà la pye wa na yaa, pàa pye naa yinri
Lazari. Betani ca ko kìla pye Mari naa wi nɔsepyɔ Mariti pe ca
ye. 2 Ki Mari wo wìla latikɔrɔ nuwɔ taan gbɔn *__we Fɔ__ wi tɔɔrɔ ti na, maa
turugo wi yinzire[j] ti ni. Wi nɔsepyɔ lenaŋa lawi Lazari ŋa wìla pye na
yaa we. 3 A wi nɔsepiile jɛɛlɛ pè si tunŋgo torogo wa Zhezu wi yeri ma yo
pe saa pye fɔ: «We Fɔ, ma wɔnlɔ naŋa wila yaa.»
4 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo sanga ŋa ni, a wì sho fɔ: «Lazari
yama pi woro wi kunwɔ yama. Ɛɛn fɔ, pi yaa tɛgɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ
pi naga, jaŋgo pe Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi gbɔgɔ ki yama pi kala na.»
5 Mariti, naa nɔsepyɔ Mari konaa Lazari pàa pye ma Zhezu wi ndanla.
6 Naa Zhezu wìla kaa ki logo ma yo Lazari wìla pye na yaa, a wì si koro
wa laga ŋga wìla pye, ma piliye shyɛn pye wa naa. 7 Ko puŋgo na, a wì
suu *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe pye fɔ: «Ye pan we sɔngɔrɔ wa Zhude tara.»
8 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «We Nagafɔ, ki fa mɔ gbɛn, *__Zhufuye__ pàa
pye na jaa mbɔɔn wa sinndɛɛrɛ ni mbɔɔn gbo, a ma nɛɛ jaa mbe sɔngɔrɔ
wa naa!»
9 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Pilige nuŋgba yɔnlɔ ki woro lɛri kɛ ma yiri
shyɛn? Na lere kaa tanri yɔnlɔ na, wila kurugo, katugu wi maa yaan
dunruya wi yanwa pi na. 10 Ɛɛn fɔ, na lere kaa tanri yembinɛ[k], wi maa
kunrugu, katugu yanwa woro wi ni.»
11 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si pe pye fɔ: «We wɔnlɔ naŋa
Lazari wila wɔnlɔ, ɛɛn fɔ, mi yaa saa yɛn.»
12 A wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye ma yo fɔ: «We Fɔ, na kaa pye wila wɔnlɔ,
pa wi yaa sagala.»
13 Zhezu wìla pye na jaa mbe yo Lazari wìla ku win. Ɛɛn fɔ, a wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ poro nɛɛ ki sɔnri ndɛɛ wɔnlɔwɔ jɛmbɛ po sɛnrɛ wìla pye na yuun.
14 Kona, a Zhezu wì sigi yo maga filige pe kan ma yo fɔ: «Lazari wì ku.
15 Mii pye wa na, ki kala na, mi yɛn na yɔgɔri yoro kala na, jaŋgo ye ta ye
taga na na. Ɛɛn fɔ, ye pan we kari wi kɔrɔgɔ.»

---

[j] **11.2:** Zhan 12.3; Maki 14.3 [k] **11.10:** Yembinɛ lo li yɛn Zhezu wi yigisanga wi mbɛnfɛnnɛ pe yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Kona, a Toma ŋa pàa pye na yinri Waan, wò si fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala
pe pye fɔ: «Woro fun, ye pan we kari, jaŋgo we sa pinlɛ we ku we Nagafɔ
wi ni!»

Zhezu wi yɛn kuulo pe yɛnfɔ, naa yinwege ki kanfɔ

17 Naa Zhezu wìla ka saa gbɔn wa, a wì sigi yan pè Lazari wi le, a wì
piliye tijɛrɛ pye wa fanga ki ni makɔ. 18 Betani ca ki sila lali Zheruzalɛmu
ni, ki mbaa culo taanri yɔn ko tin. 19 Ki kala na, Zhufuye pe lɛgɛrɛ la kari
wa Mariti naa Mari pe yeri mbe sa pe nɔsepyɔ wi kunwɔ pi shari mbe pe
kotogo ki sogo pe na.
20 Naa Mariti wìla kaa ki logo ma yo Zhezu wila paan, a wì si yiri ma
kari saa fili. Ɛɛn fɔ, Mari wo la koro ma cɛn wa go. 21 A Mariti wì si Zhezu
wi pye fɔ: «We Fɔ, ki pye maa pye laga, na nɔsepyɔ wi se jɛn na ku. 22 Ɛɛn
fɔ, mìgi jɛn ma yo ali yiŋgɔ maga yaraga ŋga fuun yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, li
yaa ki kan ma yeri.»
23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ma nɔsepyɔ wi yaa yɛn mbe yiri wa kunwɔ
pi ni.»
24 A Mariti wì suu pye fɔ: «Mìgi jɛn ma yo wi yaa ka yɛn mbe yiri wa
kunwɔ pi ni, kuulo pe yɛnpilige, dunruya kɔpilige.»
25 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn kuulo pe yɛnmɛ naa yinwe-
ge ye. Lere ŋa ka taga na na, ali na wiga ku, wi yaa ka yinwege ta naa.
26 Lere ŋa wi yɛn yinwege na, mɛɛ taga na na, wo se ku naa fyew. Ma
taga ki na le?» 27 A wì sho fɔ: «Ee, we Fɔ, mì taga ki na ma yo mboro ma
yɛn *Kirisi we. Ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, ŋa wila daga mbe pan laga
dunruya wi ni.»

Zhezu wìla gbele

28 Naa Mariti wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si sɔngɔrɔ ma saa wi
nɔsepyɔ Mari wi yeri, mɛɛ ki yo wi kan larawa ma yo fɔ: «We Nagafɔ wi
yɛn wamɛ, wila ma yinri.»
29 Naa Mari wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si yiri nɛɛ fyɛɛlɛ na kee
Zhezu wi kɔrɔgɔ. 30 Ko la yala Zhezu wi fa ye wa ca gbɛn. Wìla pye wa
laga ŋga Mariti wìla saa wi fili we. 31 Zhufuye mbele pàa pye wa go Mari
wi ni naa kotogo ki sogo wi na, naa poro la kaa wi yan wì yiri na kee
fyɛlɛgɛ na, a pè si taga wi na. Pàa ki yan ndɛɛ pa wìla pye na kee wa
fanga ki yɔn na mbe sa gbele.
32 Naa Mari wìla ka saa gbɔn wa laga ŋga Zhezu wìla pye, maa yan, a
wì si kanŋguuro kan Zhezu wi jegele ma yo fɔ: «We Fɔ, ki pye màa pye
laga, na nɔsepyɔ wi se jɛn na ku.»
33 Naa Zhezu wìla kaa wi yan wila gbele, konaa Zhufuye mbele pàa
pinlɛ wi ni ma kari pe ni, a wì nawa pì si tanga wi na, a wi jatere wì piri

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi na fɔ jɛŋgɛ. 34 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yoo le se yeri?» A pè suu pye
ma yo fɔ: «We Fɔ, ta paan ma yaa ki yan!»
35 A Zhezu wì si gbele. 36 Kona, a Zhufuye pe sho fɔ: «Ye wele, wìla pye
maa ndanla fɔ jɛŋgɛ!»
37 Ɛɛn fɔ, a pèle sho fɔ: «Wo ŋa wì fyɔɔn wi yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, wi saa ya
mbege pye fun Lazari wiga ka ku wi le?»

Zhezu wìla Lazari wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni

38 A Zhezu wi nawa pì si tanga wi na naa, a wì si kari wa fanga ki yɔn
na. Waliwege layi, ki yɔn kìla pye ma tɔn sinndɛlɛgɛ ni. 39 A Zhezu wì sho
fɔ: «Ye sinndɛlɛgɛ ki laga wa!»
A kufɔ wi nɔsepyɔ Mariti wì suu pye ma yo fɔ: «We Fɔ, wi yaa pye wila
lugo makɔ; katugu wi pilige tijɛrɛ wogo koyi ŋga yɛɛn wa fanga ki ni.»
40 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mì yo mɔɔ pye ma yo na maga taga na na,
ma yaa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yan?» 41 Kona, a pè si sinndɛlɛgɛ ki laga wa
fanga ki yɔn na. A Zhezu wì suu yɛgɛ ki yirige wa naayeri, ma sho fɔ: «Na
To, mila ma shari, naa màla sɛnrɛ ti logo we. 42 Mìgi jɛn ma yo ma maa
nuru na yeri pilige pyew. Ɛɛn fɔ, mila ko yuun ki leele mbele pànla maga
yɛɛn poro kala na, jaŋgo pe taga ki na fɔ mboro màla tun.»
43 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:
«Lazari, yiri laga funwa na!»
44 A gboo wì si yɛn ma yiri, parisantɔnlɔgɔ kìla pye ma migi wi tɔɔrɔ
naa wi kɛyɛn yi na. Wi yɛgɛ kìla pye ma fo paraga ni. A Zhezu wì si pe
pye fɔ: «Yoo sanga, yoo yaga wila kee.»

Pàa yɔn le Zhezu wi na
(Mati 26.1-5; Maki 14.1-2; Luki 22.1-2)

45 Zhufuye mbele pàa kari wa Mari wi laga ma ŋga Zhezu wìla pye
ki yan, pe lɛgɛrɛ la taga wi na. 46 Ɛɛn fɔ, pe ni, pèle la kari *__Fariziye__ pe
kɔrɔgɔ ma saa ŋga Zhezu wìla pye ki yɛgɛ yo ma pe kan. 47 Kì kaa pye ma,
a Fariziye poro naa *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ pe ni, pè si pe *__kiti kɔnfɛnnɛ
ŋgbelege__ ki gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Yiŋgi we yaa pye? Katugu ki naŋa
ŋa wila kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ piin. 48 Na we kaa yaga wila kee ki ni ma, leele
pe ni fuun pe yaa taga wi na, pa Ɔrɔmu tara fanŋga fɛnnɛ pe yaa pan
mbe we *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki tɔngɔ, naa we tara woolo pe ni.»
49 Pe ni, nuŋgba la pye wa pàa pye naa yinri Kayifu. Wo wìla pye
saraga wɔfɛnnɛ to ki yɛlɛ li ni. A wo si pe pye fɔ: 50 «Yee jɛn mbe jɛn mbe
yo naŋa nuŋgba ka ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ ko mbɔnrɔ, jaŋgo we
tara ti ni fuun tiga ka tɔngɔ.» 51 Wi sila ki sɛnrɛ ti yo wi yɛɛ fanŋga, ɛɛn
fɔ, maga ta wìla pye saraga wɔfɛnnɛ to ki yɛlɛ li ni, a wì si Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ yo ma yo Zhezu wi daga mbe ku Zhufuye cɛnlɛ li kala na. 52 Ko tara

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

woolo poro nuŋgba la ma Zhezu wila daga mbe ku pe kala na. Ɛɛn fɔ, wila daga mbe ku, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pè jaraga dunruya wi lagapyew, mbe pe gbogolo pe yɛɛ na pe pye nuŋgba.

53 Mbege lɛ le ko pilige ko na, a Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pè si yo ma fili ki
na, ma yo pe yaa Zhezu wi gbo. 54 Ko kì ti Zhezu wi sila koro mbaa yanri
Zhufuye pe sɔgɔwɔ mbaa wi yɛɛ nari. A wì si kari wa *gbinri wi tanla, ca
ka ni pege yinri Efirayimu, ma saa cɛn wa, wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni.

55 Zhufuye pe *Paki fɛti wo wìla pye na yɔngɔ, a ki tara ti lelɛgɛrɛ si
kari wa Zheruzalɛmu ki fɛti wi yɛgɛ, mbe sa keli mbe pe yɛɛ pye *kpoyi
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 56 Pàa pye na Zhezu wi lagajaa. Naa pàa kaa gbogolo
wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Yiŋgi yaa jate?
Wi yaa pan laga fɛti wi na lee wi se pan laga?»

57 Ma si yala, saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa Fariziye pe ni, pàa konɔ
kan leele pe yeri ma yo na wa ka Zhezu wi saga jɛn, wigi yo pe kan,
jaŋgo pe ta poo yigi.

Mari wìla latikɔrɔ gbɔn
Zhezu wi tɔɔrɔ ti na
(Mati 26.6-13; Maki 14.3-9)

12 1 Kìla koro pilige kɔgɔlɔni, *Paki fɛti wii gbɔn. A Zhezu wì si kari
wa Betani ca. Lazari ŋa Zhezu wìla wi yɛn maa yirige wa kunwɔ
pi ni, pa wìla pye ma cɛn wa ki ca ki ni. 2 Wa ki laga ki na, a pè si suro
sɔgɔ Zhezu wi kan. Mariti wo wìla pye naga yaakara ti yɛɛlɛ. Mbele pàa
pinlɛ na nii Zhezu wi ni, Lazari wìla pye pe ni. 3 Kona, a Mari wì si latikɔrɔ
nuwɔ taan litiri kɔngɔ lɛ, mba pàa gbegele sinmɛ mba pe yinri nari pi piiri
ni. Wi sɔnŋgɔ kìla pye ma ŋgban fɔ jɛŋgɛ. A wì suu gbɔn Zhezu wi tɔɔrɔ ti
na, nɛɛ ti tunrugu wi yinzire ti ni. A ki latikɔrɔ nuwɔ taan pì si yiri ma go
ki ni fuun ki yigi. 4 Zhezu wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba la pye wa, Zhuda-
si Izikariyɔti, wo wi mbaa ka Zhezu wi le kɛɛ. A wo sho fɔ: 5 «Yiŋgi na pee
sigi latikɔrɔ nuwɔ taan sɔnŋgbanga woo ŋa wi pɛrɛ warifuwe pyɔ cɛnmɛ
taanri (300) na, mbege penjara ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na?»

6 Kii cɛn ndɛɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe wogo ko kìla pye maa jori, ko kì ti wìla
pye na para ma. Ɛɛn fɔ, wìla pye na para ma, katugu wìla pye yoo. Pe
penjara leyaraga kìla pye wo yeri. Nda pàa pye na nii wa, wìla pye nari
yuun. 7 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì suu pye fɔ: «Jɛlɛ wi yaga yɛw! Ki daga wigi wogo
ŋga ki pye sanni na kupilige ki sa gbɔn panla le. 8 Fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yaa pye
laga ye ni sanga pyew, ɛɛn fɔ, mi wo na, mi se pye laga ye ni sanga pyew.»

Saraga wɔfɛnnɛ teele
pàa yɔn le Lazari wi na

9 Naa *Zhufuye janwa gbɔlɔ làa kaa ki logo ma yo Zhezu wìla pye wa
Betani, a pè si kari wa. Pe sila kari wa Zhezu wo nuŋgba kala na. Ɛɛn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ, pàa kari mbe ta sa Lazari wi yan fun, wo ŋa Zhezu wìla wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we. 10 Ki kala na, a *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ pè si yere ki yerewe mbe Lazari wi gbo fun; 11 katugu wi kala na, Zhufuye pe lɛgɛrɛ la pye na lari pe na, na tari Zhezu wi na.

Zhezu wi yege wa Zheruzalɛmu
(Mati 21.1-11; Maki 11.1-11; Luki 19.28-40)

12 Ki goto, janwa gbɔlɔ na làa pan Paki fɛti wi na, a pè sigi logo ma yo fɔ Zhezu wila paan wa Zheruzalɛmu. 13 A pè si sɛngɛmbanra kɔn, mɛɛ kari saa fili mbege naga fɔ paa wi gbogo. A pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ:

«Gbɔgɔwɔ yɛn Yɛnŋɛlɛ woo.
*Ŋa wila paan we *__Fɔ__ wi mɛgɛ ki na [l], Yɛnŋɛlɛ sa duwaw wi na!*
*Yɛnŋɛlɛ sa duwaw *__Izirayɛli__ tara wunluwɔ wi na!»*

14 A Zhezu wì si sofile wa ta mɛɛ lugu ma cɛn wi na paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

15 *Yaga kaa fyɛ, yoro *__Siyɔn__ woolo wele!*
Ye wele, ye wunluwɔ wila paan.
Wi yɛn ma cɛn sofile pyɔ na.[m]

16 Wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki wogo ki kɔrɔ jɛn ki pyesanga wi ni. Ɛɛn fɔ, naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa gbɔgɔwɔ kan Zhezu wi yeri, a pè si nawa to ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla ki sɛnrɛ ti yo wi kanŋgɔlɔ. A leele fun pège pye maga yɔn fili wi kan.

17 Mbele fuun pàa pye Zhezu wi ni, naa wìla Lazari wi yeri ma yo wi yiri wa fanga ki ni, maa yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, ŋga pàa yan, pàa pye naga yɛgɛ yuun pele kan. 18 Ko kala kì ti janwa wìla kari mbe saa fili, katugu pàa ki logo ma yo wìla ki kafɔnnɔ li pye. 19 Kona, a *__Fariziye__ pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Ye sigi yan, ye se ya yaraga ko ka pye wi na, leele pe ni fuun paa tari wi na!»

Girɛsi tara fɛnnɛ pèle la pye na Zhezu wi lagajaa

20 Leele mbele pàa kari wa Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ fɛti wi na, Girɛsi tara fɛnnɛ pèle la pye pe ni. 21 A poro si fulo Filipu wi tanla, wo la yiri wa Betisayida ca, wa Galile tara. A pè suu pye fɔ: «Na to, waa jaa mbe Zhezu wi yan.»

22 A Filipu wì si saa ki yo ma Andire wi kan, a pe ni fuun shyɛn pè si saa ki yo ma Zhezu wi kan. 23 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «*__Lere wi Pinambyɔ__ wi yaa gbɔgɔwɔ ta wagati ŋa ni wì gbɔn. 24 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, na pee shɔlɔ pile na lugu wa tara li ku, li ma koro li nuŋgba. Ɛɛn fɔ, na liga si ku mbe kɔ, li ma pyɔ lɛgɛrɛ sɛ. 25 Lere ŋa wi yinwege ki

---

[l] **12.13:** Yuuro 118.25-26 [m] **12.15:** Zaka 9.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn maa ndanla, wo yaa kaga la. Ɛɛn fɔ, ŋa kaa yinwege ki panra[n] laga dunruya ŋa wi ni, wo yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki ta. 26 Lere ŋa kaa jaa mbaa tunŋgo piin na kan, wi daga mbe taga na na. Kiga pye ma, mi yaa pye laga ŋga na, pa na tunmbyee wi yaa pye wa fun. Lere ŋa kaa tunŋgo piin na kan, na To wi yaa kaa gbɔgɔ.»

Zhezu wìla para wi kunwɔ sɛnrɛ ti na

27 «Yiŋgɔ, na jatere wì piri na na, mi yaa yo mɛlɛ? Mbege yo mbe yo fɔ: Na To, wagati ŋa wi ni, na shɔ ŋga ki yaa pye na na ki kɛɛ le? Ayoo. Ɛɛn fɔ, ko kala na mì pan laga dunruya wi ni, mbe jɔlɔ ko wagati wo ni. 28 Na To, ma mɛgɛ ki pye ki gbɔgɔ!» Kona, a magala là si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo: «Mùu gbɔgɔ, mi yaa si nuru naa mboo gbɔgɔ.»

29 Janwa ŋa wìla pye wa maga magala li logo, wìla pye na yuun fɔ Yɛnŋɛlɛ lì tin.

A pele nɛɛ yuun naa fɔ: «*Mɛrɛgɛ wa wì para wi ni.»

30 Ɛɛn fɔ, a Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ki magala na lii yiri mi kala na mbeli logo, ɛɛn fɔ, lì yiri yoro kala na. 31 Yiŋgɔ kiti yaa kɔn *dunruya woolo pe na, yiŋgɔ pe yaa *dunruya ŋa wi to Sɔtanla wi purɔ. 32 Mi wo na, na paga kanla lɛ tara ti na mbanla yirige wa naayeri, mi yaa kaa leele pe ni fuun pe tile paa paan na kɔrɔgɔ.»

33 Wìla ki sɛnrɛ ti yo ma, jaŋgo wo jate wi mbaa ku yɛgɛ ŋga na, mbege naga. 34 A janwa wì suu pye fɔ: «Pège yo we kan wa *lasiri sɛwɛ wi ni ma yo *Kirisi wi yaa koro yinwege na fɔ sanga pyew[o]. Mɛlɛ, a ma si ya ma yo ki daga pe Lere wi Pinambyɔ wi yirige wa naayeri? Ambɔ wi yɛn Lere wi Pinambyɔ wo?»

35 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yanwa pi yɛn laga ye ni bere mbe wagati jɛnri pye. Yanwa pi yɛn laga ye ni wagati ŋa ni, yaa tanri pi na, jaŋgo wɔwɔ piga ka gbɔn ye na, katugu lere ŋa kaa tanri wa wɔwɔ pi ni, wila wi karisaga ki jɛn. 36 Wagati ŋa wi ni, yanwa pi yɛn laga ye ni, ki kala na, ye taga pi na, jaŋgo ye pye yanwa piile[p].»

Zhufuye pe sila taga Zhezu wi na

Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si kari ma saa wi yɛɛ lara pe na. 37 Ali maga ta wìla kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ pye pe yɛgɛ na, pe sila taga wi na. 38 *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *Ezayi wìla sɛnrɛ nda yo, pa tìla ti yɛɛ yɔn fili yɛɛn, fɔ:

---

[n] **12.25:** *Mbe yinwege ki panra:* Ko kɔrɔ wò ki naga ma yo maga kaa ki jate yaraga ka.
[o] **12.34:** Eza 9.6; Dani 7.14 [p] **12.35-36:** Yanwa po pi yɛn Zhezu we. Wo wi yɛn kaselege ki nagafɔ. Wɔwɔ po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki mbajɛnmɛ we. Yanwa piile poro pe yɛn mbele pe maa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ laa jaa ke piin.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

We Fɔ, ambɔ wì taga we sɛnyoro ti na?
We Fɔ wuu yawa pi naga ambɔ na?[q]
39 Kìla pye yɛgɛ ŋga na pe sila si ya taga, Ezayi wìla ki yo naa ma yo fɔ:
40 *Yɛnŋɛlɛ lì pe pye fyɔɔnlɔ,*
lì pe tijinliwɛ pi kɔ pe na,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na,
jaŋgo paga ka kanŋga mbe pan mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ, mbe pe sagala.[r]
41 Ezayi wìla ko yo ma, katugu wìla Zhezu wi gbɔgɔwɔ pi yan, mɛɛ para wi sɛnrɛ na.
42 Konaa ki ni fuun, wa Zhufuye teele pe ni, pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na. Ɛɛn fɔ, Fariziye pe yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, pe sila pye naga yuun naga finligi, jaŋgo paga ka pe purɔ mbe pe wɔ wa *__shɛrigo__ ki ni. 43 Leele poro mbaa pe gbogo, ko la pe ndanla ma wɛ Yɛnŋɛlɛ lo mbaa pe gbogo ko na.

Zhezu wi sɛnrɛ ti yaa ka kiti kɔn leele pe na

44 A Zhezu wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Lere ŋa ka taga na na, wii taga mi nuŋgba na. Ɛɛn fɔ, wì taga ŋa wìlan tun wi na fun. 45 Lere ŋa kanla yan, wì ŋa wìlan tun wi yan fun. 46 Muwi, mì pan laga dunruya wi ni paa yanwa yɛn, jaŋgo lere ŋa fuun ka taga na na, wiga ka koro wa wɔwɔ pi ni. 47 Na lere ŋa kanla sɛnrɛ ti logo, wi si woro na tanri ti na, mi ma mi yaa kiti kɔn wi na; katugu mii pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, mì pan mbe pe shɔ win. 48 Lere ŋa ka je na na, na wii yɛnlɛ na sɛnrɛ ti na, wi kiti kɔnfɔ wi wa. Sɛnrɛ nda mì yo, to ti yaa ka kiti kɔn ki fɔ wi na dunruya kɔpilige. 49 Katugu mii para na yɛɛ fanŋga, ɛɛn fɔ, na To ŋa wìlan tun, nda mi daga mbaa yuun konaa mbaa nari leele pe na, wo jate wìgi konɔ kan na yeri. 50 Mìgi jɛn ma yo ŋga wì yo kila piin, ki maa yinwege mbakɔgɔ ki kaan. Kì pye ma, nda mila yuun, mi yɛn nari yuun na yala ŋga na To wì yo na kan ko ni.»

ZHEZU WI SƐNYORO MA SARA KONAA YINNƐKPOYI LI PANGA YE

13–17

Zhezu wìla wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tɔɔrɔ ti jogo

13 1 Kìla koro pilige nuŋgba, *__Paki__ fɛti wii gbɔn. A Zhezu wì sigi jɛn ma yo wi wagati wìla gbɔn wi dunruya wi yaga, wi kari wa wi

---

[q] **12.38:** Eza 53.1 [r] **12.40:** Eza 6.9-10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

To wi tanla. Mbele fuun pàa taga wi na laga dunruya wi ni ma pye wi woolo, pàa pye maa ndanla suyi. Pàa si koro maa ndanla fɔ ma saa gbɔn wa ki kɔsaga.

2 Zhezu wo naa wi *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pe ni, yembinɛ suro to pàa pye na nii, ma yala Sɔtanla wìla ki le wa Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ Zhudasi wi nawa makɔ, ma yo wi Zhezu wi le kɛɛ. 3 Zhezu wìla ki jɛn ma yo pa wìla yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma pan, pa wi yaa si sɔngɔrɔ mbe kari wa li yeri, fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yawa pi kan wi yeri yaraga pyew ki na. 4 A wì si yiri le tabali wi tanla, maa derigbɔgɔ ki wɔ maga tɛgɛ, mɛɛ paraga lɛ maga pɔ wa wi sɛnnɛ. 5 Ko puŋgo na, a wì si tɔnmɔ le leyaraga ka ni, mɛɛ ki lɛ naa fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tɔɔrɔ ti jogo, nɛɛ ti wɔwɔ paraga ŋga wìla pɔ ki ni. 6 Naa wìla kaa gbɔn Simɔ Pyɛri wo na, a wo sho fɔ: «*__We Fɔ__, mboro ma yaa na tɔɔrɔ ti jogo?»

7 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ŋga mila piin yiŋgɔ, mɛɛ ki kɔrɔ jɛn, ɛɛn fɔ, ma yaa kaga kɔrɔ jɛn puŋgo na.»

8 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ayoo, ma sanla tɔɔrɔ ti jogo fyew.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na mii ma tɔɔrɔ ti jogo, ma se tawa ta na yeri.»

9 A Simɔ Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Fɔ, maga kanla tɔɔrɔ to nuŋgba jogo, ɛɛn fɔ, na kɛyɛn naa na go ki jogo fun!»

10 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Lere ŋa wì woli makɔ, wii jori mbe woli naa, ndɛɛ mboo tɔɔrɔ to jogo, katugu wi ma pye kpoyi. Ye yɛn *__kpoyi__ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ye ni fuun ma.»

11 Zhezu wìla lere ŋa wi mbaa wi le kɛɛ wi jɛn, ko kì ti wìla yo fɔ: «Ye ni fuun ma ye yɛn kpoyi.»

12 Naa Zhezu wìla kaa pe tɔɔrɔ ti jogo, a wì suu yɛɛra yaripɔrɔ ti lɛ mari le, mɛɛ saa cɛn le tabali wi tanla naa, mɛɛ pe pye fɔ: «Ŋga mì pye ye na, yege kɔrɔ jɛn le? 13 Ye maa na yinri: ‹We Nagafɔ› naa ‹We Fɔ›, tanga yɛn ye yeri yaa na yinri ma, katugu pa mi yɛn ma. 14 Na yège yan mi ŋa mi yɛn Nagafɔ naa ye Fɔ, mì wo ye tɔɔrɔ ti jogo, yoro fun ye daga mbaa ye yɛɛ tɔɔrɔ ti jogo ye yɛɛ kan. 15 Yɛgɛ nagawa mì pye ma naga ye na, jaŋgo ŋga mì pye ye na, yaa ko yɔngɔ piin ye yɛɛ kan. 16 Kaselege ko na, mìla ki yuun ye kan: Tunmbyee wìla gbɔgɔ mbe wɛ wi to wi na. *__Pitunŋɔ__ fun wila gbɔgɔ mbe wɛ wi tunvɔ wi na. 17 Koni ki wogo yège jɛn, na ye kaa tanri ki na, fɛrɛwɛ yaa pye ye woo.

18 «Mi woro na para ye ni fuun sɛnrɛ na, mbele mì wɔ mì pe jɛn. Ɛɛn fɔ, ki daga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ŋga yuun kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ: ‹*Lere ŋa wila nii ja na ni, wì yiri na kɔrɔgɔ.*›[s] 19 Mi yɛn naga yuun ye kan yiŋgɔ sanni ki kala li sa gbɔn, jaŋgo na liga ka gbɔn, ye taga ki na fɔ: ‹Muwi mi yɛn ŋa wi yɛn[t].› 20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan: Lere ŋa fuun kanla pitunŋɔ wa yigi jɛŋgɛ, muwi ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ. Lere ŋa fuun ka silan yigi jɛŋgɛ, ŋa wìlan tun wo ki fɔ wì yigi jɛŋgɛ.»

---

[s] **13.18:** Yuuro 41.10 [t] **13.19:** Ɛki 3.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla ki yo ma yo
Zhudasi yaa kaa le kɛɛ
(Mati 26.20-25; Maki 14.17-21; Luki 22.21-23)

21 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wi nawa pì si piri wi na fɔ jɛŋgɛ. A wì
sho fɔ: «Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye ni nuŋgba yaa kanla le kɛɛ.»
22 A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nɛɛ pe yɛɛ wele, wìla pye na para ŋa sɛnrɛ na pe
sila wi jɛn. 23 Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni, nuŋgba la pye wa, wìla Zhezu wi ndanla
fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye ma cɛn ma mara Zhezu wi na. 24 A Simɔ Pyɛri wì si
ŋgayinnɛ yirige ko fɔrɔgɔfɔ wo kan ma yo wi Zhezu wi yewe lere ŋa wila
piin wi ni. 25 A ki fɔrɔgɔfɔ wì si yɛri ma kari Zhezu wi yeri, ma suu yewe
ma yo fɔ: «We Fɔ, ambɔ wi?»
26 A Zhezu wì sho fɔ: «Mi yaa siŋgbele le wa sɛgɛ, mi kali kan lere ŋa
yeri, wowi.»
A Zhezu wì si siŋgbele la kɔn ma li le wa sɛgɛ, mɛɛ li kan Zhudasi wi
yeri, Simɔ Izikariyɔti pinambyɔ we. 27 Naa Zhudasi wìla kaa siŋgbele li
shɔ mali li, a Sɔtanla wì si ye wi ni. A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ŋga ma daga
mbe pye, ki pye fyaw!»
28 Kìla pye yɛgɛ ŋga na, a Zhezu wì si ko yo ma, mbele pàa pye na nii
wi ni, wa sila ki kɔrɔ jɛn. 29 Mbege ta Zhudasi wo wìla pye na pe penjara
leyaraga ki teri, ki kala na, pe lɛgɛrɛ la pye naga jate ndɛɛ Zhezu wìla yo
pè jori yaraga ŋga kala fɛti wi na, wi sa ka lɔ, nakoma wi yaraga ka kan
fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri wi pe saga. 30 Naa Zhudasi wìla kaa siŋgbele li shɔ
mali li, mɛɛ yiri teere. Kìla yala yembinɛ lì wɔ.

Yɛnŋɛlɛ ŋgasele fɔnnɔ

31 Naa Zhudasi wìla kaa yiri, a Zhezu wì sho fɔ: «Yiŋgɔ gbɔgɔwɔ kan
*Lere wi Pinambyɔ wi yeri, gbɔgɔwɔ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri fun wi kala na.
32 Na Yɛnŋɛlɛ liga gbɔgɔwɔ ta wi kala na, pa li yaa gbɔgɔwɔ kan wi yeri li
yɛɛ kala na. Li yaa suu kan wi yeri sanni jɛnri. 33 Na piile[u], mi yɛn laga ye
ni wagati jɛnri ni naa. Ye yaa kaa na lagajaa. Ɛɛn fɔ, ŋga mì yo *Zhufuye
pe kan mila ki yuun ye kan yiŋgɔ fɔ: Mila kee laga ŋga na, ye se ya kari
wa[v]. 34 Mila ŋgasele fɔnnɔ kaan ye yeri fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla. Ki daga ye
ye yɛɛ ndanla paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn mala ndanla we. 35 Na yaga ye yɛɛ
ndanla, pa lere pyew wi yaa ki jɛn mbe yo ye yɛn na fɔrɔgɔfɛnnɛ.»

Zhezu wìla yo Pyɛri yaa kaa je
(Mati 26.31-35; Maki 14.27-31; Luki 22.31-34)

36 A Simɔ Pyɛri wì si Zhezu wi yewe ma yo: «We Fɔ, maa kee se?»

---

[u] **13.33:** Zhan 7.34 [v] **13.33:** Zhezu wì piile mɛgɛ ko yeri ndanlawa konɔ. Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na piile to ma kaa na para wi piile ni ndanlawa ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mila kee laga ŋga na, ma se ya taga na na mbe
kari wa yiŋgɔ. Ɛɛn fɔ, puŋgo na, ma yaa ka taga na na.»
37 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «We Fɔ, yiŋgi na mi se si ya taga ma na yiŋgɔ?
Mì yere ki yerewe mbe ku ma kala na!»
38 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mà yere ki yerewe mbe ku na kala na
kaselege? Mila ki yuun ma kan kaselege ko na, sanni ŋgopɔlɔ wi sa gbele,
ma yaa ki yo mbege filige mbe sa ta yosaga taanri mbe yo fɔ ma silan jɛn.»

Zhezu wi yɛn kologo,
ŋga ki maa kee
wa we To Yɛnŋɛlɛ li tanla

14 1 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yaga ka ye jatere wi pinri yɛɛ na. Ye
taga Yɛnŋɛlɛ li na, ye taga na na fun. 2 Cɛnsara lɛgɛrɛ wa na To
wi go. Ki pye ki woro kaselege, mi se jɛn naga yo ye kan. Mila kee sa
laga gbegele wa ye kan. 3 Na mi ka sa laga ki gbegele ye kan, pa mi yaa
sɔngɔrɔ mbe pan mbe ye lɛ, jaŋgo mi yɛn laga ŋga na, yoro fun ye pye
wa. 4 Mila kee laga ŋga na, yège konɔ li jɛn.»
5 A Toma suu pye fɔ: «*We Fɔ, wee ma karisaga ki jɛn, we yaa pye mɛlɛ
sigi konɔ li jɛn?»
6 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Muwi mi yɛn konɔ, naa kaselege, konaa
yinwege ye. Lere wo wa se ya gbɔn wa na To wi na mi puŋgo na. 7 Ndɛɛ ki
pye yanla jɛn, anmɛ yanla To wi jɛn fun. Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, yòo jɛn,
maa yan.»
8 A Filipu wì suu pye fɔ: «We Fɔ, ma To wi naga we na, pa ko yaa we bɔ.»
9 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Filipu, wagati titɔnlɔwɔ ŋa fuun mì pye ye ni,
ali bere ma fanla yan jate! Lere ŋa fuun wìlan yan, wo na To wi yan. Mɛlɛ, a
mà sho fɔ: ‹Ma To wi naga we na?› 10 Mɛɛ taga ki na mbe yo mi yɛn na To wi
ni, a na To fun wi yɛn na ni? Sɛnrɛ nda fuun mila yuun ye kan, mi woro nari
yuun na yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, na To ŋa wi yɛn na ni, wo wila wi kapyegele ke
piin. 11 Ye taga na na, yege jɛn ye yo mi yɛn na To wi ni, na To fun wi yɛn na
ni. Na yee taga na na, na sɛnyoro to kala na, ye taga na na kafɔnŋgɔlɔ ŋgele
mì pye yè yan koro kala na. 12 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, lere ŋa
ka taga na na, kapyegele ŋgele mila piin, ki fɔ wi yaa kaa ke si piin. Mbe
kaa kele piin tugbɔŋgɔlɔ naa mbe wɛ koro na yɛrɛ, katugu mila kee na To
wi kɔrɔgɔ. 13 Yaraga ŋga fuun ye mbe yɛnri wi yeri na mɛgɛ ki na, mi yaa ki
pye mbe ye kan, jaŋgo Tofɔ wi gbɔgɔwɔ ta Pinambyɔ wi kala na. 14 Na yaga
yaraga ka yɛnri na mɛgɛ ki na, mi yaa ki kan ye yeri.»

Zhezu wìla Yinnɛkpoyi li panga
ki yɔn fɔlɔ kɔn

15 «Na mi ka pye mbe ye ndanla, pa ye yaa la tanri na ŋgasegele ke na.
16 Mi yaa na To wi yɛnri, wi yaa Sagafɔ torogo ye kan, wi yaa koro ye ni

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sanga pyew. 17Wo wi yɛn Yinnɛ na li maa kaselege yuun we, *dunruya woolo pe se ya mbeli ta; katugu pe woro nali yaan, pee sili jɛn. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, yèli jɛn; katugu li yɛn ye ni, li yaa ka pye wa ye nawa.

18«Mi se ka ye yaga paa pijiriwele yɛn, mi yaa ka pan ye kɔrɔgɔ. 19Sanni jɛnri, dunruya woolo pe sanla yan naa. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa kanla yan, katugu mi yɛn yinwege na, yoro fun ye yaa ka pye yinwege na. 20Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa ki jɛn mbe yo mi yɛn na To wi ni, yoro ye yɛn na ni, a mi fun mi yɛn ye ni.

21«Lere ŋa wilan ŋgasegele ke yigi na tanri ke na, wo mi yɛn ma ndanla. Mi yɛn ma ŋa ndanla, wo yaa na To wi ndanla, mi fun wi yaa na ndanla, mi yaa kanla yɛɛ naga wi na.»

22Zhude, ŋa pe sila pye na yinri Izikariyɔti, a wo suu yewe ma yo: «We Fɔ, yiŋgi na ma yaa sɔɔn yɛɛ naga woro na, mɛɛ yaa sɔɔn yɛɛ naga dunruya woolo poro na?»

23A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mi yɛn ma lere ŋa ndanla, wi yaa lanla sɛnrɛ ti nuru. Wi yaa na To wi ndanla. Mi naa na To wi ni, we yaa pan wi kɔrɔgɔ mbe koro wi ni. 24Mi woro ma lere ŋa ndanla, wo nala sɛnrɛ ti logo. Sɛnrɛ nda yaa nuru na yeri mila yuun, mi na woro ma, na To ŋa wìlan tun, pa tila yinrigi wa wi yeri.

25«Mìgi kagala ke yo ye kan mala ta laga ye sɔgɔwɔ. 26Ɛɛn fɔ, na To wi yaa Sagafɔ ŋa torogo ye kan na mɛgɛ ki na, Yinnɛkpoyi le, lo li yaa ye naga kala li ni fuun li ni, mbe ye nawa to kagala ŋgele fuun mì yo ma ye kan ke na.

27«Mi yɛn na yɛyinŋge kaan ye yeri. Na yɛyinŋge ko mì kan ye yeri. Mi sigi kan ye yeri paa yɛgɛ ŋga na dunruya woolo pe maa ki kaan. Yaga ka ye jatere wi piri ye yɛɛ na, yaga si ka fyɛ. 28Yège logo ma yo mìgi yo ye kan fɔ: ‹Mila kee, ɛɛn fɔ, mi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ye kɔrɔgɔ.› Na mi ka pye mbe ye ndanla, pa ye yaa la yɔgɔri mbege jɛn mbe yo mila kee na To wi kɔrɔgɔ, katugu na To wì gbɔgɔ ma wɛ na na. 29Mìgi kagala ke yo ye kan yiŋgɔ sanni ke ka sa pye, jaŋgo na kaga ka pye, ye taga na na. 30Mi se sɛnlɛgɛrɛ yo mbe ye kan naa, katugu dunruya ŋa wi to[w] wila paan. Yawa kpɛ woro wi ni na na. 31Ɛɛn fɔ, ki daga dunruya woolo pege jɛn na To wi yɛn mala ndanla, fɔ ŋga na To wì yo mbe pye ko mila piin. Ye yiri na we kari.»

Zhezu wo wi yɛn ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ ye

15 1«Muwi mi yɛn *ɛrɛzɛn tirige jɛŋgɛ ye. Na To wo wi yɛn ki kɛrɛ kɔnfɔ we. 2Njege[x] ŋga fuun ki woro na sɛni, wi yaa ki kɔn mbege

---

[w] **14.30:** Dunruya wi to wo wi yɛn Sɔtanla we. [x] **15.2:** Ɛrɛzɛn tirige njere to ti yɛn mbele pè pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wa. Ŋga fuun kila sɛni, wi yaa ki yaanla, jaŋgo kila sɛni ki wɛ faa wi na.
3 Sɛnrɛ nda mì yo ma ye kan, tì ye pye *kpoyi makɔ. 4 Ki kala na, ye koro
na ni, pa mi yaa koro ye ni. Tige njege ki se ya sɛ ki yɛ na ki woro wa tige
ki na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na yee koro na ni, ye se ya yaraga ka pye
ye yɛ.
5 «Muwi mi yɛn ɛrɛzɛn tirige ye. Yoro ye yɛn njere re. Ŋa ka koro na ni,
a mi koro wi ni, wi yaa pye paa tige ŋga ki maa pire lɛgɛrɛ sɛni ki yɛn;
katugu na mi ma, ye se ya yaraga ka pye ye yɛ. 6 Ŋa si koro na ni, pe yaa
wi yirige mboo wa wa funwa na paa tige njege yɛn, ŋga ki woro na sɛni,
a pège kɔn maga wa wa funwa na kila waga. Ki njewara pe mari koli
mari wa wa kasɔn ki ni ti sogo. 7 Na yaga koro na ni, a na sɛnrɛ ti koro ye
ni, yaraga ŋga fuun kala ka ye ta, yege yɛnri, pa ye yaa ki ta. 8 Na yaga
pye paa tige ŋga ki maa pire lɛgɛrɛ sɛni ki yɛn, ko ki ma gbɔgɔwɔ kan na
To wi yeri. Kona, ye maga naga ma yo ye yɛn na ***fɔrɔgɔfɛnnɛ**. 9 Yɛgɛ ŋga
na mi yɛn mala To wi ndanla, yoro fun pa ye yɛn mala ndanla ma. Ye
koro yanla ndanla. 10 Na ye kaa tanri na ŋgasegele ke na, pa ye yaa koro
mbanla ndanla paa yɛgɛ ŋga na mì tanga na To wi wogolo ke na, ma koro
maa ndanla we.
11 «Mìgi kagala ke yo ye kan, jaŋgo na nayinmɛ pi pye ye ni, ye na-
yinmɛ pi ta pi yɔn fili. 12 Na ŋgasele li na fɔ: Yɛgɛ ŋga na ye yɛn mala
ndanla, ye ye yɛɛ ndanla ma fun. 13 Ndanlawa pa si gbɔgɔ mbe wɛ mba
po na naa fɔ: Lere wa mboo yɛɛ kan kunwɔ pi yeri wi wɛnnɛ pe kala na.
14 Yoro ye yɛn na wɛnnɛ, na ye kaa tanri ŋga mì yo yaa piin ki na we.
15 Mi woro na ye yinri naa tunmbyeele, katugu tunmbyee we, wila wi to
wi kapyege ki jɛn. Mi yɛn na ye yinri na wɛnnɛ, katugu sɛnrɛ nda fuun
mì logo na To wi yeri, mìri yo ye kan. 16 Yoro ma ye mi wɔ. Ɛɛn fɔ, muwi
mì ye wɔ, mì ye tɛgɛ yaa kee ye saa pire sɛni[y], ki pire ti koro wa suyi.
Kona, yaga yaraga ŋga fuun yɛnri na To wi yeri na mɛgɛ ki na, wi yaa ki
kan ye yeri. 17 Ŋgasele na mila kaan ye yeri, loli na fɔ: Ye ye yɛɛ ndanla.»

Dunruya woolo pè Zhezu wo naa wi woolo pe panra

18 «Na *__dunruya woolo__ paga ye panra, yege jɛn ye yo fɔ pè keli mala
panra ye na. 19 Ndɛɛ ki pye ye yɛn dunruya wi woolo, ye jɛn na dunruya
woolo pe ndanla, katugu ye yɛn dunruya wi woolo. Ɛɛn fɔ, mì ye wɔ laga
dunruya wi ni, ye woro dunruya wi woolo, ko kì ti dunruya woolo pè ye
panra. 20 Ye nawa to sɛnrɛ nda mìla yo ye kan ti na, fɔ: ‹Tunmbyee wila
gbɔgɔ mbe wɛ wi to wi na.› Na kaa pye pànla jɔlɔ, pe yaa ye jɔlɔ ma fun.

---

[y] **15.16:** Yaa kee ye saa pire sɛni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ paa kee pe saa Sɛntanra ti yari leele pe kan paa tari ti na. Ki kɔrɔ wi mbe ya pye naa fɔ pe saa tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi nari, leele pe koro paa tanri pi na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Na kaa pye pànla sɛnrɛ ti yigi, pa pe yaa ye sɛnrɛ ti yigi fun. 21 Ɛɛn fɔ, pe
yaa kaa ko ki ni fuun ŋga ko piin ye na mi kala na; katugu pee ŋa wìlan
tun wi jɛn. 22 Ki pye mii ja pan mbaa yuun pe ni, pe se jɛn na pye kapere
pyefɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, koni tanga woro pe yeri pe kapere ti wogo na. 23 Lere ŋa
kanla panra, wìlan To wi panra fun. 24 Lere fa kapyegele ŋgele pye, ndɛɛ
ki pye mii ja koro pye wa pe sɔgɔwɔ, pe se jɛn na pye kapere pyefɛnnɛ.
Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ pànla kapyegele ke yan, mɛɛ we panra, mi naa na To wi ni.
25 Ɛɛn fɔ, ko pye ma, jaŋgo sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili, fɔ: ‹*Pànla panra go fu.*›[z]

26 «Mi yaa Sagafɔ torogo ye kan mbe yiri wa na To wi yeri. Wo wi yɛn
Yinnɛkpoyi na li maa kaselege ki yuun, na li yaa yiri wa na To wi yeri
we. Mi yaa li torogo ye kan mbe yiri wa na To wi yeri, li yaa kaa na sɛnrɛ
yuun. 27 Yoro fun, ye yaa kaa na sɛnrɛ yuun, katugu ye yɛn na ni maga lɛ
wa na tunŋgo ki lɛsaga ki na.

16 1 «Mìgi kagala ŋgele ke yo ye kan, jaŋgo na kaga ka gbɔn, yaga ka
wɔ wa tagawa pi ni. 2 Pe yaa kaa ye puro la ye yinrigi wa shɛri-
yinrɛ ti ni. Sanga wa na paan yɛrɛ, mbele pe yaa kaa ye kuun, pe yaa kaa
ki sɔnri ndɛɛ paa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ lo kan ma. 3 Pe yaa kaa ko piin ma,
katugu pee na To wi jɛn, pee si mi fun na jɛn. 4 Mìgi kagala ke yo ye kan
yiŋgɔ, jaŋgo na kaga ka gbɔn ye na sanga ŋa ni, ye nawa to ke na, yege
jɛn ye yo fɔ mìla ke yo faa ma ye kan.»

Yinnɛkpoyi li kapyegele wele

«Mi sigi kagala ke yo ye kan maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, katugu mìla
pye ye ni. 5 Koni mila kee ŋa wìlan tun wi kɔrɔgɔ. Wa kpɛ silan yewe ye
ni mbe yo fɔ: ‹Maa kee se?› 6 Ɛɛn fɔ, kì yɛsanga wa ye na fɔ jɛŋgɛ, katugu
mìgi yo ye kan. 7 Konaa ki ni fuun, mila ki yuun ye kan kaselege, fɔ na
mi ka kari, ko yaa mbɔnrɔ ye na; katugu na mii kari, Sagafɔ wi se pan
ye kan. Ɛɛn fɔ, na mi ka kari, mi yaa wi torogo ye kan. 8 Na wiga ka pan
sanga ŋa ni, wi yaa ki naga dunruya ŋa wi woolo pe na pege jɛn fɔ pe yɛn
na pe yɛɛ punŋgu kapege ko naa ŋga ki yɛn ma sin, naa Yɛnŋɛlɛ li kiti
kɔngɔ ki kanŋgɔlɔ. 9 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu kapege ki kanŋgɔlɔ, katugu
pee taga na na. 10 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu ŋga kì sin ki kanŋgɔlɔ, katugu
mila kee na To wi kɔrɔgɔ, ye sanla yan naa. 11 Pe yɛn na pe yɛɛ punŋgu
kiti kɔngɔ ki kanŋgɔlɔ, katugu pè kiti kɔn makɔ *__dunruya ŋa wi to__ wi
na.

12 «Yarilɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye kan. Ɛɛn fɔ, ye se ya mberi jɛn yiŋgɔ.
13 Yinnɛkpoyi na li maa kaselege ki yuun, na liga ka pan, li yaa kaa ye yɛgɛ
sinni wa kaselege ki ni fuun ki ni. Li se kaa para li yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, nda
fuun li yaa ka logo, to li yaa kaa yuun ye kan. Kona, kagala ŋgele ke yaa ka

---

[z] **15.25:** Yuuro 35.19; 69.5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pye puŋgo na, koro li yaa kaa yari ye kan. 14 Li yaa kaa na gbogo, katugu
ŋga li yaa kaa taa na yeri, ko li yaa kaa yari ye kan. 15 Ŋga fuun ki yɛn na
To wi yeri, mi na wogo yi fun. Ko kì ti mì yo ŋga li yaa kaa taa na yeri, ko li
yaa kaa yari ye kan.»

Yɛsanga ki yaa ka kanŋga nayinmɛ

16 «Sanni jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo na naa jɛnri, ye yaa na yan naa.»
17 Kona, a wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pele nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Ko kɔrɔ wo
yɛn mɛlɛ? Ŋga wì yo we kan ma yo fɔ: ‹Sanni jɛnri ye sanla yan, ko puŋgo na
naa jɛnri, ye yaa na yan naa.› Konaa: ‹Mila kee na To wi kɔrɔgɔ.› » 18 A pè sho
naa fɔ: « ‹Sanni jɛnri› ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Nda wila yuun, we siri kɔrɔ jɛn.»
19 A Zhezu wì sigi jɛn ma yo pàa pye na jaa mboo yewe, a wì si pe
pye naa fɔ: «Mìgi yo ye kan ma yo fɔ: ‹Sanni jɛnri ye sanla yan, ko
puŋgo na naa jɛnri, ye yaa na yan naa.› Ko kala kì ti yaa ye yɛɛ yewe le?
20 Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, ye yaa kaa gbele mbaa kawa, ɛɛn
fɔ, *dunruya woolo pe yaa kaa yɔgɔri ŋga ki yaa na ta ki kala na. Ɛɛn fɔ,
ye yɛsanga ki yaa ka kanŋga nayinmɛ. 21 Jɛlɛ wi kaa jaa mbe se wagati
ŋa ni, wi ma yɛgɛ san, katugu wi sesanga wì gbɔn. Ɛɛn fɔ, na wiga ka se
mbe kɔ, wi nawa pi ma yinŋgi wi na, wi ma fɛgɛ wi jɔlɔgɔ ki kala, katugu
wi lere fɔnŋɔ se laga dunruya wi ni. 22 Yoro fun pa ye wogo ki yɛn ma.
Ye yɛn ma yɛgɛ san yiŋgɔ; ɛɛn fɔ, mi yaa ka ye yan naa, kona, ye yaa kaa
yɔgɔri, lere se ka ya mbege nayinmɛ pi wɔ wa ye nawa.
23 «Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye se kanla yewe yaraga ka ni naa.
Kaselege ko na, mila ki yuun ye kan, yaraga ŋga fuun ye mbe yɛnri na To
wi yeri na mɛgɛ ki na, wi yaa ki kan ye yeri. 24 Maga lɛ wa fɔ ma pan ma
gbɔn nala, ye fa yaraga ka yɛnri na mɛgɛ ki na. Yaa yɛnri, pa ye yaa ka
ta, kiga pye ma, pa ye nayinmɛ pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.»

Zhezu wì fanŋga ta dunruya wi na

25 «Mìgi kagala ŋgele ke ni fuun ke yo ye kan yomiyɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ,
wagati wa wa na paan, na wo ka ka gbɔn, mi se kaa para ye ni naa
yomiyɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, mi yaa kaa na To wi kala li yari ye kan mbaa li
finligi. 26 Na ki pilige kiga ka gbɔn, ye yaa kaa na To wi yɛnri na mɛgɛ
ki na. Mi woro naga yuun ye kan mbe yo mi yaa kaa wi yɛnri ye kan;
27 katugu ye yɛn mala To jate wi ndanla, ye yɛn maa ndanla, katugu mì ye
ndanla. A yè taga ki na fun ma yo pa mì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri. 28 Pa mì
yiri wa na To wi yeri ma pan laga dunruya wi ni. Yiŋgɔ mi yaa wɔ laga
dunruya wi ni mbe sɔngɔrɔ wa na To wi yeri.»
29 Kona, a wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu pye fɔ: «Yiŋgɔ wo ni, maa para nari
finligi we kan. Ma woro na para naa yomiyɛgɛlɛ ni. 30 Yiŋgɔ wège jɛn ma
yo mà kala pyew li jɛn, mɛɛ jori lere mbaa ma yewe naa. Ki kala na, wè
taga ki na ma yo pa mà yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Yè taga na na yiŋgɔ? 32 Wele, wagati wa
yɛn paan, wì yɛrɛ gbɔn makɔ. Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yaa ka jaraga
mbe kari ye yinrɛ mbanla yaga na nuŋgba. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi
woro na nuŋgba, katugu na To wi yɛn na ni. 33 Mìgi kagala ke yo ma
ye kan, jaŋgo ye yɛyinŋge ta ye pye nuŋgba na ni. Ye yaa jɔlɔgɔ ta laga
dunruya wi ni, ɛɛn fɔ, ye kotogo ta! Mì fanŋga ta dunruya wi na!»

Zhezu wìla yɛnri wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe kan

17 1 Naa Zhezu wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì suu yɛgɛ ki yirige
wa naayeri ma yo fɔ: «Na To, wagati wì gbɔn ma gbɔgɔwɔ kan
ma Pinambyɔ wi yeri, jaŋgo ma Pinambyɔ fun wi gbɔgɔwɔ kan ma yeri.
2 Katugu mà fanŋga kan wi yeri maa tɛgɛ leele pe ni fuun pe go na, jaŋgo
leele mbele fuun mà kan wi yeri, wi yinwege mbakɔgɔ ki kan pe yeri.
3 Yinwege mbakɔgɔ ko yɛn fɔ leele pɔɔn jɛn pe yo mboro ma yɛn Yɛnŋɛlɛ
jɛnnɛ nuŋgba le, pe Zhezu Kirisi wi jɛn, wo ŋa mà tun we. 4 Mɔ̀ɔ gbɔgɔ
laga tara ti ni, kapyege ŋga mà kan na yeri mbe pye, mìgi pye maga yɔn
fili. 5 Na To, gbɔgɔwɔ mba mìla pye wa pi ni wa ma tanla sanni dunruya
wi sa da, yiŋgɔ pi kan na yeri wa ma yɛɛ tanla.

6 «Leele mbele mà kan na yeri ma yiri laga dunruya wi ni, mɔ̀ɔ naga pe
na, pe ta pɔɔn jɛn pe Yɛnŋɛlɛ. Pàa pye ma woolo, a mà si pe kan na yeri.
A pɔ̀ɔn sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na. 7 Yiŋgɔ pège jɛn ma yo yaraga ŋga fuun
mà kan na yeri, pa kì yiri wa ma yeri. 8 Katugu sɛnrɛ nda màa yo na kan,
mì ti ni fuun ti yo ma pe kan, a pè yɛnlɛ ti na. Pège jɛn kaselege ma yo pa
mì yiri wa ma yeri, a pè taga ki na ma yo mboro màla tun.

9 «Poro mila ma yɛnri pe kan we. Mi woro nɔɔ yɛnri *__dunruya woolo__
poro kan. Ɛɛn fɔ, mbele mà kan na yeri, poro wɛlɛ mila ma yɛnri pe kan,
katugu poro pe yɛn ma woolo wele. 10 Mbele fuun pe yɛn ma woolo, pe
yɛn na woolo. Mbele fuun pe yɛn na woolo, pe yɛn ma woolo, na gbɔgɔwɔ
pi yaa naga laga dunruya wi ni poro fanŋga na. 11 Mi se pye laga dunruya
wi ni naa, poro yɛn laga dunruya wi ni, mi yɛn na kee ma kɔrɔgɔ. Na
To, mboro ŋa ma yɛn *__kpoyi__, maa wele pe na ma mɛgɛ ki fanŋga na, ki
fanŋga nuŋgba ŋga mà kan na yeri we; jaŋgo pe pye nuŋgba, paa yɛgɛ
ŋga na mi naa mboro we yɛn nuŋgba we. 12 Sanga ŋa ni mìla pye pe ni,
mìla pye na wele pe na ma mɛgɛ ki fanŋga na, mɛgɛ ŋga mà kan na yeri
we. Mì pe go sige, wa kpɛ si puŋgo, ndɛɛ ŋa wìla daga mbe puŋgo wo,
jaŋgo sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ
yɔn fili. 13 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, mila kee ma kɔrɔgɔ. Mi yɛn naga kagala ke yuun
mbanla ta laga dunruya wi ni bere, jaŋgo na nayinmɛ pi pye pe ni pi yɔn
fili. 14 Mɔ̀ɔ sɛnrɛ ti yo pe kan, a dunruya woolo pè pe panra, katugu pe
woro dunruya wi woolo, paa yɛgɛ ŋga na mi fun mi woro dunruya wi
woo we. 15 Mi woro nɔɔ yɛnri ma pe wɔ laga dunruya wi ni. Ɛɛn fɔ, mila

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma yɛnri, ma pe shɔ Sɔtanla wi yeri. 16 Pe woro dunruya wi woolo, paa
yɛgɛ ŋga na mi fun mi woro dunruya wi woo we. 17 Pe tɛgɛ ma pe pye
kpoyi ma yɛɛ kan kaselege sɛnrɛ ti fanŋga na, ma sɛnrɛ ti yɛn kaselege.
18 Mì pe tun wa dunruya wi ni paa yɛgɛ ŋga na màla tun laga dunruya wi
ni we. 19 Pe kala na, mìlan yɛɛ kan ma yeri mbe pye kpoyi, jaŋgo poro fun
pe pye kpoyi ma yɛgɛ na kaselege ki fanŋga na.

20 «Mi woro nɔɔ yɛnri poro nuŋgba kala na. Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe yaa
ka pe sɛnyoro ti logo mbe taga na na, mila ma yɛnri ki woolo pe kan fun,
21 jaŋgo pe ni fuun pe pye nuŋgba pe yɛɛ ni. Na To, yɛgɛ ŋga na ma yɛn na
ni, a mi yɛn ma ni, pe pye nuŋgba we ni ma fun, jaŋgo dunruya woolo pe
taga ki na fɔ mboro màla tun. 22 Gbɔgɔwɔ mba mà kan na yeri, mùu kan pe
yeri, jaŋgo pe pye nuŋgba paa yɛgɛ ŋga na mi naa mboro, we yɛn nuŋgba
we. 23 Mi yɛn pe ni, a ma yɛn na ni, jaŋgo pe pye nuŋgba, ki nuŋgbama pi
pi yɛɛ yɔn fili, dunruya woolo pege jɛn pe yo mboro màla tun, pege jɛn pe
yo pe yɛn mɔɔ ndanla paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn mɔɔ ndanla we.

24 «Na To, mbele mà kan na yeri, mi yɛn laga ŋga na, mila jaa pe pye
wa na ni fun, jaŋgo panla gbɔgɔwɔ pi yan, mba mà kan na yeri we;
katugu mɔ̀ɔ ndanla na dunruya wi fa da. 25 Na To, mboro ŋa ma yɛn
sinŋɛ, dunruya woolo pe sɔɔn jɛn, ɛɛn fɔ, mì wo ma jɛn. Mbele mà kan na
yeri, pège jɛn ma yo mboro màla tun. 26 Mɔ̀ɔ naga pe na pe ta pɔɔn jɛn.
Mi yaa sila ma nari pe na bere, jaŋgo mi yɛn mɔɔ ndanla ndanlawa mba
ni, pɔɔn ndanla ma fun, konaa mi kpaw mbe pye pe ni.»

ZHEZU WI KUNWƆ NAA WI YƐNMƐ MA YIRI WA KUNWƆ PI NI

18–20

Pàa Zhezu wi yigi

(Mati 26.47-56; Maki 14.43-50; Luki 22.47-53)

18 1 Naa Zhezu wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma saa kɔ, a wo naa wi
*fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pè si yiri ma saa Sedirɔn lɔgɔ ki kɔn ma
yiri. Naŋgɔ kɛrɛ tà la pye wa ki laga ki na, a wì si saa ye wa wo naa wi
fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni. 2 Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wìla ki laga
ki saga jɛn fun, katugu Zhezu wo naa wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe ni pàa pye na
finli wa wagati lɛgɛrɛ na. 3 A Zhudasi wì si sorodasheele ŋgbelege ka lɛ,
konaa *shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele pele ni ma kari pe ni wa naŋgɔ kɛrɛ
ti ni. *Saraga wɔfɛnnɛ teele konaa *Fariziye poro pàa pe pinlɛ wi ni.
Pàa maliŋgbɔnyaara lɛ, naa fitanlaye, konaa yangambɔgɔlɔ kasɔnrɔ ni.
4 Zhezu wìla ŋga fuun ki yaa pye wi na ki jɛn. Ki kala na, a wì si kari ma
saa pe fili, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Ambɔ yaa lagajaa?»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 A pè sho fɔ: «Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti wo waa lagajaa.»
A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Muwi.»
Zhudasi ŋa wìla pye na Zhezu wi nii kɛɛ, wìla pye le pe ni. 6 Naa Zhezu
wìla kaa pe pye fɔ: «Muwi», a pè si sɔngɔrɔ puŋgo na, mɛɛ toori le tara.
7 A wì si nuru naa ma pe pye fɔ: «Ambɔ yaa lagajaa?»
A pè sho fɔ: «Zhezu ŋa wì yiri wa Nazarɛti wo waa lagajaa.»
8 A Zhezu wì sho fɔ: «Mì ye pye ma yo wowi mi we. Na kaa pye muwi
yaa lagajaa, ye mbele poro yaga paa kee.»
9 Ŋga wìla yo, pa kila daga mbege yɛɛ yɔn fili yɛɛn we, fɔ: «Mbele mà
kan na yeri na To, wo wa kpɛ si puŋgo na kɛɛ[a].» 10 Tokobi wà la pye Simɔ
Pyɛri wi yeri, a wo suu kɔw mɛɛ saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wi kalige
nuŋgbolo li gbɔn ma li laga. Pàa pye naa yinri Malikusi. 11 A Zhezu wì si
Pyɛri wi pye fɔ: «Ma tokobi wi le wa wi wofogo ki ni. Ma sigi jɛn mbe yo
jɔlɔgɔ wɔjɛnnɛ[b] na na To wi kan na yeri, mi yaa wɔ wa li ni wi le?»

Pàa kari Zhezu wi ni wa Annɛ yeri

12 Kona, a sorodasheele ŋgbelege konaa pe togbɔɔ wi ni, naa *Zhufuye
sorodasheele pe ni, pè si Zhezu wi yigi maa pɔ. 13 Naa pàa kaa wi pɔ, a pè
si keli ma kari wi ni wa Annɛ yeri gbɛn. Wo wìla pye Kayifu wi jɔ to we.
Kayifu wo wìla pye ki yɛlɛ li ni saraga wɔfɛnnɛ to we. 14 Kayifu wo wìla
Zhufuye pe yɛri ma yo fɔ: «Naŋa nuŋgba mbe ku leele pe yɔnlɔ ko mbɔnrɔ[c].»

Pyɛri wìla je Zhezu wi na
(Mati 26.69-70; Maki 14.66-68; Luki 22.55-57)

15 A Simɔ Pyɛri wo naa fɔrɔgɔfɔ wa ni, pè si taga Zhezu wi na. Saraga wɔfɛnnɛ
to wìla ki fɔrɔgɔfɔ wi jɛn. A wo si pinlɛ ma ye Zhezu wi ni wa saraga wɔfɛnnɛ to
wi laga. 16 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wo si koro wa funwa na le yeyɔngɔ ki tanla. Fɔrɔgɔfɔ
sanŋa ŋa saraga wɔfɛnnɛ to wìla pye ma jɛn, a wo si yiri, mɛɛ pan ma para jɛlɛ
ŋa wìla pye na yeyɔngɔ ki wele wi ni, mɛɛ Pyɛri wi pye, a wì ye. 17 Kona, tun-
mbyee jɛlɛ ŋa wìla pye na yeyɔngɔ ki wele, a wì si Pyɛri wi pye fɔ: «Mì yo mboro
fun ma yɛn ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ wa?» A Pyɛri wì sho fɔ: «Ayoo, wo wa ma mi.»
18 Tunmbyeele poro naa Zhufuye sorodasheele pe ni, pàa kasɔn gbɛri wa ma
yere na waga, katugu were tìla pye na kuun. Pyɛri wìla pye wa pe ni na waga fun.

Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ wila Zhezu wi yewe
(Mati 26.59-66; Maki 14.55-64; Luki 22.66-71)

19 Wa go nawa, a saraga wɔfɛnnɛ to wì si Zhezu wi yewe wi fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ poro naa wi nagawa sɛnrɛ ti wogo ki ni. 20 A Zhezu wì suu pye

---

[a] **18.9:** Zhan 17.12 [b] **18.11:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ jɔlɔgɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa Zhezu wi jɔlɔ, wi daga mbege jɔlɔ. [c] **18.14:** Zhan 11.50

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ: «Mìla pye nala sɛnrɛ ti yuun nari finligi lere pyew wi yɛgɛ na. Mìla pye na leele pe nari sanga pyew wa shɛriyinrɛ to naa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, wa laga ŋga Zhufuye pe ni fuun pe maa pe yɛɛ finli we. Mii yaraga ka yo larawa. 21 Màga kanla yewe naa. Mbele pàa pye na nuru na yeri pe yewe nda mìla yo pe kan ti ni. Nda mìla yo ki woolo pèri jɛn.»

22 Naa Zhezu wìla kaa to yo ma, sorodasheele mbele pàa pye le wi tanla, a wo wa nuŋgba suu fele ma sho fɔ: «Pa maa para saraga wɔfɛnnɛ to wi ni yɛɛn!»

23 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Na kàa pye sɛnpere mì yo, ŋga mì yo, a kì pye tipege, maga naga. Na kaa si pye sɛnjɛndɛ mì yo, yiŋgi na mɛɛ na gbɔn?»

24 A Annɛ wì si Zhezu wi yaga wa pɔsaga ma suu torogo wa Kayifu yeri, saraga wɔfɛnnɛ to we.

Pyɛri wìla je Zhezu wi na naa
(Mati 26.71-75; Maki 14.69-72; Luki 22.58-62)

25 Ko sanga wo ni, Simɔ Pyɛri wìla pye ma yere wa kasɔn ki tanla na waga. A pè suu yewe ma yo fɔ: «Mi yo mboro fun ma yɛn ki naŋa ŋa wi fɔrɔgɔfɔ wa?»

A Pyɛri wì sigi je ma yo fɔ: «Ayoo, wo wa ma mi.»

26 Pyɛri wìla naŋa ŋa nuŋgbolo gbɔn mali laga, wi sefɔ wà la pye saraga wɔfɛnnɛ to wi tunmbyee wa. A ko tunmbyee wo si Pyɛri wi pye fɔ: «Mì yo mɔɔ yan na wi ni wa naŋgɔ kɛrɛ ti ni?»

27 A Pyɛri wì si je naa ma yo kaselege ma. Ki wagati nuŋgba wi ni, a ŋgopɔlɔ wì si gbele.

Paa kari Zhezu wi ni wa gboforonɛri Pilati wi yɛgɛ sɔgɔwɔ
(Mati 27.1-2,11-14; Maki 15.1-5; Luki 23.1-5)

28 Ko puŋgo na, a Zhufuye pè si yiri Zhezu wi ni wa Kayifu wi go, mɛɛ kari wi ni wa gboforonɛri wi yuŋgbɔgɔ ki ni. Ki goto yirifaga ko layi. Ɛɛn fɔ, pe sila ye wa yuŋgbɔgɔ ki ni, jaŋgo paga ka pye *__fyɔngɔ__ ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pe ta pe *__Paki__ fɛti suro ti li. 29 Kì kaa pye ma, a gboforonɛri *__Pilati__ wì si yiri wa funwa na pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi kala yè yo ki naŋa ŋa wì pye?»

30 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Ki pye kapege pyefɔ ma, wè se jɛn na pan mboo le ma kɛɛ.»

31 Kona, a Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro jate yaa kee wi ni, ye sa kiti kɔn wi na ye yala ye *__lasiri__ wi ni.» A Zhufuye pè suu pye fɔ: «Kii daga we lere wa gbo, na gboforonɛri wii yɔn kan.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Zhezu wìla ki naga ma yo wi yaa ku kulɔmɔ mba na, pa ki sɛnrɛ tila
daga mberi yɛɛ yɔn fili yɛɛn[d]. 33 Kona, a Pilati wì si sɔngɔrɔ ma ye wa
yuŋgbɔgɔ ki ni, mɛɛ Zhezu wi yeri maa yewe ma yo fɔ: «Mboro ma yɛn
Zhufuye pe wunlunaŋa we le?»
34 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mboro ma ko jate naga yuun ma yɛ lee,
nakoma pele wɛlɛ pege yo ma kan na kanŋgɔlɔ?»
35 A Pilati wì suu pye fɔ: «Ma mi yan Zhufu le? Ma tara woolo poro
naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, poro pè pan mɔɔ le na kɛɛ. Yiŋgi mà pye
kpaw?»
36 A Zhezu wì si Pilati wi pye fɔ: «Na wunluwɔ pi woro dunruya woo.
Ki pye pi yɛn dunruya woo, na tunmbyeele pe jɛn nala malaga ki gbɔn,
jaŋgo paga kanla le Zhufuye pe kɛɛ. Ɛɛn fɔ, na wunluwɔ pi woro dunruya
wo woo.»
37 A Pilati wì suu pye fɔ: «Ki cɛn ma yɛn wunlunaŋa kɛ?»
A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ko mà yo we. Wunluwɔ wi mi. Ko kì ti pànla
se, a mì pan laga dunruya wi ni, mbe pan mbaa kaselege ki sɛnrɛ yuun.
Lere ŋa fuun wi yɛn kaselege fɔ, wi maa na sɛnrɛ ti nuru na tanri ti na.»
38 A Pilati wì suu pye fɔ: «Kaselege ko yɛn kikiin?»

Pàa yo pe Zhezu wi gbo
(Mati 27.15-31; Maki 15.6-20; Luki 23.13-25)

Naa Pilati wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì si yiri laga funwa na naa
Zhufuye pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Mii jɛrɛgisaga yan ki naŋa ŋa wi na,
ŋga ki mbe ya pye wi gbowo pi go. 39 Ɛɛn fɔ, mbe yala ye kalɛgɛ ŋga ki
yɛn ye yeri ki ni, sanga pyew, Paki fɛti wi ka gbɔn, mi ma kasopyɔ wa wa
ye kan. Yaa jaa mbe Zhufuye wunlunaŋa wi wa le?»
40 A pè si gbele ŋgbanga naa ma yo fɔ: «Ayoo, wo ma! Barabasi wo waa
jaa!» Ma si yala, Barabasi wo la pye beŋganri pyefɔ.

19 1 Kì kaa pye ma, a *__Pilati__ wì si konɔ kan wi sorodasheele pe yeri,
a pè Zhezu wi gbɔn sapige ni. 2 A sorodasheele pè si wuuro migi
wunluwɔ njala ma li kan Zhezu wi kan, mɛɛ wunluwɔ derigbɔgɔ yɛngɛ ka
le wi kan (mbe ta mbaa tɛgɛ wi na). 3 A pe nɛɛ fulo wi tanla, nɛɛ wi piin
fɔ: «*__Zhufuye__ wunlunaŋa, waa ma shari!»
A pe nɛɛ wi feele.
4 A Pilati wì si yiri laga funwa na naa, ma Zhufuye pe pye fɔ: «Yè wele,
mi yaa wi yirige laga funwa na ye kan, ye ta yege jɛn fɔ mii jɛrɛgisaga
yan wi na, ŋga ki mbe ya pye wi gbowo pi go.»
5 Kona, a Zhezu wì si yiri laga funwa na. Wuuro njala là pye wa wi go
na, naa derigbɔgɔ yɛngɛ ki ni wi na. A Pilati wì si pe pye fɔ: «Naŋa wi
ŋa!»

---

[d] **18.32:** Zhan 12.32-33; Kapye 2.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Naa *__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa Zhufuye sorodasheele pe ni, pàa
kaa wi yan, a pe nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Wi kan *__tiparaga__ na! Wi
kan tiparaga na!»
A Pilati wì si pe pye fɔ: «Yoro jate, yoo yigi ye saa kan tiparaga na,
katugu mii jɛrɛgisaga yan wi na, ŋga ki mbe ya pye wi gbowo pi go.»
7 A Zhufuye pè suu pye fɔ: «*__Lasiri__ konɔ yɛn we yeri, mbe yala we lasiri
wi ni, wi daga mbe ku wi, katugu wì yo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.»
8 Naa Pilati wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si fyɛ naa fɔ jɛŋgɛ. 9 A wì si ye
naa wa yuŋgbɔgɔ ki ni, mɛɛ Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «Ma yiri se yeri?»
Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila wi yɔn sogo. 10 A Pilati wì suu pye fɔ: «Muwi ma
woro na yuun na ni we? Mɛɛ jɛn fanŋga yɛn na yeri mbɔɔn wa, fanŋga si
yɛn na yeri mbɔɔn kan tiparaga na?»
11 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Fanŋga kpɛ woro ma yeri na na, ndɛɛ
Yɛnŋɛlɛ li ŋga kan ma yeri mbe yiri wa naayeri. Ki kala na, ŋa wìlan le
ma kɛɛ, wo kapege ko wɛ mboro wogo ko na.»
12 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Pilati wi nɛɛ pyewe jaa mbe Zhezu wi
wa. Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «Na maga wi wa, ma
woro wunlumbolo to wi wɔnlɔ. Lere ŋa fuun kaa yɛɛ pye wunluwɔ, wo
yɛn na wiin wunlumbolo to wi ni.»
13 Naa Pilati wìla kaa ko sɛnrɛ to logo ma, a wì si Zhezu wi yirige wa
funwa na, mɛɛ saa cɛn wa kiti kɔnjɔngɔ ki na, wa laga ŋga pe yinri Pave.
Ko kɔrɔ wo yɛn «Laga ŋga pè wɔlɔgɔ.» Pe maa ki yinri naa: Gabata Eburu-
ye sɛnrɛ ti ni. 14 Kìla pye pilige ŋga pàa *__Paki__ fɛti yaara ti gbɛgɛlɛ ko ni,
yɔnlɔfugo ki na. A Pilati wì si Zhufuye pe pye fɔ: «Ye wunlunaŋa wi ŋa.»
15 Kona, a pe nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Wi gbo! Wi gbo! Wi kan
tiparaga na!»
A Pilati wì si pe pye fɔ: «Mbe sa ye wunlunaŋa wi kan tiparaga na?»
A saraga wɔfɛnnɛ teele pè sho fɔ: «Na wunlumbolo to wo ma, wunluwɔ
wa yɛgɛ woro we yeri naa.» 16 Kona, a Pilati wì suu le pe kɛɛ pe saa kan
tiparaga na.

Pàa Zhezu wi kan tiparaga na
(Mati 27.31-44; Maki 15.21-32; Luki 23.26-43)

A pè si Zhezu wi yigi nɛɛ kee wi ni. 17 A Zhezu wo jate wì suu tiparaga
ki tugo ma yiri wa ca nawa, ma kari wa laga ŋga pe yinri «Yuŋgɔrɔgɔ
laga», Eburuye sɛnrɛ ti ni pe maa ki yinri Gɔligota. 18 Wa ki laga ki na, a
sorodasheele pè si Zhezu wi kan wa tiparaga ki na. Pàa leele shyɛn pele
kan fun tipaara ta na le Zhezu wi tanla. Nuŋgba la pye wi kɛɛ ŋga na,
sanŋa wi yɛn wi kɛɛ ŋga na.
19 A Pilati wì si ti pè sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ, ma saa wi mara wa Zhezu wi ti-
paraga ki na. Sɛnrɛ nda tìla pye ma yɔnlɔgɔ wa tori nda fɔ: «Nazarɛti ca fɛnnɛ
Zhezu, Zhufuye pe wunlunaŋa we!» 20 Zhufuye pe lɛgɛrɛ laga sɛnrɛ ti kara,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

katugu pàa Zhezu wi kan tiparaga ki na laga ŋga na, kìla pye ma yɔngɔ ca ki ni. Pàa ki sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ Eburuye sɛnrɛ ni, naa Ɔrɔmu tara fɛnnɛ sɛnrɛ ni konaa Girɛki sɛnrɛ ni. 21 A Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ teele pè si saa Pilati wi pye fɔ: «Kii ja daga maga yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Zhufuye wunlunaŋa.› Ɛɛn fɔ, ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Wì yo wi yɛn Zhufuye pe wunlunaŋa.› »

22 A Pilati wì sho fɔ: «Ŋga mì yɔnlɔgɔ makɔ, mì ko yɔnlɔgɔ wi.»

23 Naa sorodasheele pàa kaa Zhezu wi kan wa tiparaga ki na ma saa kɔ, a pè suu yaripɔrɔ ti tɛgɛ tɛgɛsaga tijɛrɛ. Sorodashe nuŋgba, tɛgɛsaga nuŋgba. Ko puŋgo na, a pè suu derigbɔgɔ ki lɛ, yɔlisaga sila pye ki na, pàa ki ti maga lɛ wa naayeri ma saa kan wa nɔgɔna. 24 A pè si pe yɛɛ pye fɔ: «Yaga ka ti we ki derigbɔgɔ ŋga ki walagi. Ɛɛn fɔ, ye pan we pɛtɛ gbɔn ki na, we ta wege tafɔ wi jɛn.»

Ko la pye ma, jaŋgo ŋga kì yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ki ta kigi yɛɛ yɔn fili, fɔ:

Pànla yaripɔrɔ ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na,
ma pɛtɛ gbɔn na derigbɔgɔ ki wogo na.[e]

Ko sorodasheele pàa pye.

25 Le Zhezu wi tiparaga ki tanla, Zhezu wi nɔ wìla pye ma yere le, naa wi nɔ jɔnlɔ sumboro wi ni, naa Kulopasi jɔ Mari wi ni, konaa Mari ŋa wìla yiri wa Magidala wi ni. 26 Naa Zhezu wìla kaa wi nɔ wi yan, naa wi *__fɔrɔgɔfɔ__ ŋa wìla pye maa ndanla wi yan yeresaga le wi tanla, a wì suu nɔ wi pye fɔ: «Nɔ, ma pinambyɔ wi ŋa.»

27 Ko puŋgo na, a wì suu fɔrɔgɔfɔ wi pye fɔ: «Ma nɔ wi ŋa.»

Maga lɛ le ko sanga wo na, a ki fɔrɔgɔfɔ wì si kari Zhezu wi nɔ wi ni wa wi go.

Zhezu wi kunwɔ we
(Mati 27.45-56; Maki 15.33-41; Luki 23.44-49)

28 Ko puŋgo na, naa Zhezu wìla kaa ki jɛn ma yo kala pyew li kɔ, a wì sho fɔ: «Wɔgɔ yɛn na na[f].» Wìla ko yo, jaŋgo sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ti ta tiri yɛɛ yɔn fili.

29 Leyaraga kà la pye le ki laga ki na, kìla pye ma yin duvɛn tangara ni. A sorodasheele pè si ŋgbala lɛ maa fyɔn wa ki duvɛn tangara ti ni, mɛɛ wi migi yizɔpi tige njege ka na, mɛɛ saa wi taga wa Zhezu wi yɔn ki na, wuu shɔnri. 30 Naa Zhezu wìla kaa wi wɔ, a wì sho fɔ: «Ki ni fuun ki yɔn kì fili.»

A wì suu go ki sogo mɛɛ ku.

Sorodashe wà la Zhezu wi kanŋgaga ki sun maga furu

31 Paki fɛti wi yɛtɛgɛwɛ pilige ko layi. Zhufuye *__lelɛɛlɛ__ pe sila pye na jaa gboolo pe koro wa tipaara ti na *__cɛnpilige__ ki ni, katugu ki cɛnpilige

---

[e] **19.24:** Yuuro 22.19 [f] **19.28:** Yuuro 69.22

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kìla pye piligbɔgɔ pe yeri. Kì kaa pye ma, a pè si saa Pilati wi yɛnri ma
yo leele mbele pàa kan wa tipaara ti na, pe pe saanra ti gbɔn pèri kaari,
pe gboolo pe tirige. 32 Kì pye ma, a sorodasheele pè si saa leele mbele pàa
kan Zhezu wi ni ja wi koŋgbanŋa wì saanra ti gbɔn mari kaari, ma shyɛn
woo wi woro ti gbɔn mari kaari fun. 33 Naa pàa kaa gbɔn Zhezu wo na, a
pè suu yan wì ku makɔ. Kì kaa pye ma, a pè si wo saanra to yaga pe siri
kaari. 34 Ɛɛn fɔ, a sorodashe wà suu sun njanraga ni wi kanŋgaga ki na. Le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a kasanwa naa tɔnmɔ si yiri wa ki tulugo ki ni.
35 Lere ŋa wila ki kagala ke yuun, wo kpaw wì ke yan yɛnlɛ ni. Ŋga wila
yuun ki yɛn kaselege. Wìgi jɛn ma yo kaselege ko wila yuun, jaŋgo yoro
fun ye taga. 36 Ko la pye, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ŋga kigi yɛɛ yɔn
fili, fɔ: «*Pe se ka wi kajelege ka kpɛ kaw.*»[g] 37 A laga ka ki yo naa wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Ŋa pè sun njanraga ki ni, wo pe yaa kaa wele.*»[h]

Pàa Zhezu gboo wi le
(Mati 27.57-61; Maki 15.42-47; Luki 23.50-56)

38 Ko puŋgo na, Zhozɛfu ŋa wìla yiri Arimate ca wì si saa Pilati wi
yɛnri Zhezu gboo wi ni. Zhozɛfu wìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɔ wa, ɛɛn fɔ,
kìla pye larawa, katugu wìla pye na fyɛ Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ. A
Pilati wì si konɔ kan wi yeri. A Zhozɛfu wì si kari ma saa Zhezu gboo wi
tirige wa tiparaga ki na maa lɛ. 39 A Nikodɛmu wì si pan fun, wo wìla keli
ma kari Zhezu wi kɔrɔgɔ pilige ka yembinɛ la ni. Wìla pan sinmɛ nuwɔ
taan ni, mba pàa *__miiri__ tire naa *__alowɛsi__ tire pinlɛ ti yɛɛ ni maa gbegele.
Pìla culo nafa ma yiri kɛ yɔn ko tin. 40 A pe shyɛn pè si Zhezu gboo wi lɛ
nɛɛ sinmɛ nuwɔ taan pi wuun wi na, ma parisanyɛɛrɛ ti migili wi na maa
fo, ma yala Zhufuye pe kalɛgɛ ki ni. 41 Wa laga ŋga pàa Zhezu wi kan ti-
paraga ki na, naŋgɔ kɛrɛ tà la pye wa, fanga fɔnŋgɔ kà la pye wa ki naŋgɔ
kɛrɛ ti nawa, pàa ki kɔn walaga na. Pe sila gboo le wa ki ni faa. 42 Pilige
ŋga ki mbaa toro Zhufuye cɛnpilige kii gbɔn ko layi, fanga fun kìla pye
ma yɔngɔ le, ki kala na, a pè si saa Zhezu gboo wi le wa ko ni.

Zhezu wìla yɛn ma yiri
wa kunwɔ pi ni
(Mati 28.1-8; Maki 16.1-8; Luki 24.1-12)

20 1 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na, yirifaga ki na, maga ta
laga ki fa laga jɛŋgɛ, Mari ŋa wìla yiri wa Magidala ca, a wì si
kari wa fanga ki yɔn, mɛɛ saa sinndɛlɛgɛ ki yan pège koŋgo maga laga wa
fanga ki yɔn na. 2 Kona, a wì si fe ma saa ki yo Simɔ Pyɛri naa *__fɔrɔgɔfɔ__
ŋa wìla pye ma Zhezu wi ndanla pe kan, ma yo fɔ: «Pè *__we Fɔ__ wi gboo wi
wɔ wa wi fanga ki ni, ɛɛn fɔ, we suu tɛgɛsaga jɛn.»

---

g **19.36:** Ɛki 12.46; Yuuro 34.21 h **19.37:** Zaka 12.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 A Simɔ Pyɛri wo naa fɔrɔgɔfɔ sanŋa wi ni, pè si yiri nɛɛ kee wa fanga
ki yɔn. 4 Pe ni fuun shyɛn pàa pinlɛ na fee. Ɛɛn fɔ, a fɔrɔgɔfɔ sanŋa wo si
fe ŋgbanga ma kari ma Pyɛri wo toro, mɛɛ keli ma gbɔn wi na wa fanga
ki yɔn. 5 A wì si fɔli ma wele wa, mɛɛ parisanyɛɛrɛ ti yan wa. Ɛɛn fɔ, wi
sila ye wa ki nawa. 6 Simɔ Pyɛri ŋa wìla pye wi puŋgo na, naa wì ka saa
gbɔn, a wì si ye wa fanga ki nawa, mɛɛ parisanyɛɛrɛ ti yan wa fun, 7 naa
paraga ŋga pàa tɛgɛ ma Zhezu gboo wi go ki fo ki ni. Ki sila pye ma pinlɛ
parisanyɛɛrɛ ti ni, ɛɛn fɔ, kìla pye ma gbogolo ki yɛɛ na laga ka na. 8 Kona,
fɔrɔgɔfɔ sanŋa ŋa wìla keli ma gbɔn wa fanga ki yɔn, a wì si ye wa fun,
mari yan, mɛɛ taga ki na ma yo Zhezu wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.
9 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na sɛnrɛ nda yuun ma yo fɔ: Zhezu
wìla daga mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, fɔrɔgɔfɛnnɛ pè sila ti kɔrɔ jɛn
gbɛn. 10 Ko puŋgo na, a fɔrɔgɔfɛnnɛ shyɛn pè si sɔngɔrɔ ma kari pe yinrɛ.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
Mari ŋa wìla yiri
wa Magidala wi na
(Mati 28.9-10; Maki 16.9-11)

11 Ma si yala, Mari wìla pye ma yere wa fanga ki tanla wa funwa na, na
gbele. Maa ta wìla gbele, a wì si fɔli ma wele wa fanga ki ni, 12 mɛɛ *__mɛrɛgɛ-__
__ye__ shyɛn yan wa, pè yaripɔrɔ fire le ma cɛn, wa laga ŋga pàa Zhezu gboo wi
sinŋge we. Nuŋgba la pye wa go kɛɛ ki yeri, sanŋa wìla pye wa tɔɔrɔ kɛɛ ki
yeri. 13 A mɛrɛgɛye pè suu yewe ma yo fɔ: «Jɛlɛ, yiŋgi na, a ma nɛɛ gbele?»

A wì si pe pye fɔ: «Pànla Fɔ wi gboo wi wɔ, pè saa wi tɛgɛ laga ŋga na
mi sigi jɛn.»

14 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si kanŋga ma wele wa wi puŋgo
na, mɛɛ Zhezu wi yan wì yere le. Ɛɛn fɔ, wi sila ki jɛn mbe yo Zhezu
wowi. 15 A Zhezu wì suu yewe ma yo fɔ: «Jɛlɛ, yiŋgi na, a ma nɛɛ gbele?
Ambɔ maa lagajaa?»

A Mari wi nɛɛ ki jate ndɛɛ naŋgɔ kɛrɛfɔ wowi, mɛɛ wi pye fɔ: «Na to, na
kaa pye mboro maa wɔ ma saa wi tɛgɛ laga ka na, ki naga na na mi yaa
saa lɛ.»

16 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Mari!»

A wì si wa ma kanŋga wa wi yeri, mɛɛ para wi ni Eburuye sɛnrɛ ni ma
yo fɔ: «Arabuni!» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «We Nagafɔ.»

17 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maga kanla yigi, katugu mì fa kari na To wi
kɔrɔgɔ. Ɛɛn fɔ, kari ma saga yo sefɛnnɛ pe kan, fɔ mila kee wa yɛnŋɛlɛ na,
na To wi kɔrɔgɔ, wo ŋa wi yɛn yoro fun ye To we, na Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, lo
na li yɛn yoro fun ye Yɛnŋɛlɛ le.»

18 Kona, Mari ŋa wìla yiri wa Magidala ca, wì si kari ma saa ki yo fɔrɔgɔ-
fɛnnɛ pe kan ma yo wì *__we Fɔ__ wi yan, fɔ wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.

A wì si nda Zhezu wìla yo maa kan ti yɛgɛ yo ma pe kan.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla wi yɛɛ naga
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na
(Mati 28.16-20; Maki 16.14-18; Luki 24.36-49)

19 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na, ki pilige ki yɔnlɔkɔgɔ ki ni,
fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo go ka ni, ma kɔɔrɔ ti sɔgɔ pe yɛɛ na,
katugu pàa pye na fyɛ *Zhufuye fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ. A Zhezu wì si pan
ma yere wa pe sɔgɔwɔ mɛɛ pe pye fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni!»
20 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo, a wì suu kɛyɛn naa wi kanŋgaga ki naga
pe na. A fɔrɔgɔfɛnnɛ pe nawa pì si yinŋgi pe na fɔ jɛŋgɛ, naa pàa we Fɔ
wi yan we. 21 A Zhezu wì si pe pye naa fɔ: «Yɛyinŋge ki pye ye ni! Na To
wìlan tun yɛgɛ ŋga na, mi fun mila ye tunnu ma fun.»
22 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a wì si pe fɛ wi yɔn tifɛlɛgɛ ki ni,
mɛɛ pe pye fɔ: «Ye Yinnɛkpoyi li ta! 23 Yaga leele mbele kapere kala yaga
pe na, ti yaa kala yaga pe na. Na yee yɛnlɛ mbe mbele kapere kala yaga
pe na, pe se ka ti kala yagawa ta.»

Zhezu wo naa Toma sɛnrɛ

24 Ma si yala, Toma ŋa pàa pye na yinri Waan, wo ŋa wìla pye Zhezu
wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn wa, wo sila pye wa sanmbala pe ni sanga
ŋa ni Zhezu wìla wi yɛɛ naga pe na we. 25 Ko puŋgo na, a fɔrɔgɔfɛnnɛ
sanmbala pè suu pye fɔ: «Wè we Fɔ wi yan.»
Ɛɛn fɔ, a Toma wì si pe pye fɔ: «Na mii pɔndiile yɔngɔlɔ ke yan wa wi
kɛyɛn yi na, mbe yombɛlɛ le wa pɔndiile yɔngɔlɔ ke ni, mbanla kɛɛ ki le
wa wi kanŋgaga ki ni, mi se taga ki na fyew.»
26 Ki yapelege nuŋgba naa mbe kɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa pe yɛɛ gbogolo wa
go ki ni naa. Kona, Toma wìla pye wa pe ni. Go ki kɔɔrɔ tìla pye ma sɔgɔ
pe na. Ɛɛn fɔ, Zhezu wì si pan ma yere wa pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ:
«Yɛyinŋge ki pye ye ni!»
27 Ko puŋgo na, a wì si Toma wi pye fɔ: «Ma yombɛlɛ li le laga mala
kɛyɛn yi wele. Ma kɛɛ ki le laga na kanŋgaga ki ni. Maga ka koro wa
mbatagawa pi ni, ɛɛn fɔ, taga na na!»
28 A Toma wì suu pye fɔ: «Na Fɔ, naa na Yɛnŋɛlɛ!»
29 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Katugu màla yan, ko kala na mà taga na na.
Ɛɛn fɔ, mbele paa tari na na pee silan yan, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»

Ki sɛwɛ ŋa wi pye go ye

30 Zhezu wìla kafɔnŋgɔlɔ kele pye naa lɛgɛrɛ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yɛgɛ na,
ke woro ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni. 31 Ɛɛn fɔ, ki wogolo ŋgele koro
yɔnlɔgɔ, jaŋgo ye taga ki na fɔ Zhezu wo wi yɛn *Kirisi, ma pye Yɛnŋɛlɛ li
Pinambyɔ. Na yaga taga wi na, ye yinwege ta wi mɛgɛ ki na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ZHEZU WILA FILI WI FƆRƆGƆFƐNNƐ KƆLƆSHYƐN NI WA TIBERIYADI LƆGBƆGƆ KI YƆN NA

21.1-25

Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ kɔlɔshyɛn na

(Mati 28.16; Luki 5.1-11)

21 1 Ko puŋgo na, a Zhezu wì suu yɛɛ naga naa wi *fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, wa Tiberiyadi lɔgbɔgɔ yɔn ki na. Wìla wi yɛɛ naga pe na yɛgɛ ŋga na ki ŋga: 2 Simɔ Pyɛri, naa Toma ŋa pàa pye na yinri Waan[i], naa Natanayɛli ŋa wìla yiri wa Kana ca, wa Galile tara, naa Zebede pinambiile shyɛn pe ni, konaa Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pele ni shyɛn, pàa pye laga nuŋgba. 3 A Simɔ Pyɛri wì si sanmbala pe pye fɔ: «Mi yaa sa ŋgbanra wɔ.»

A pè suu pye fɔ: «We yaa pinlɛ ma ni fun.»

Kona, a pè si yiri ma saa ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni. Ɛɛn fɔ, pe sila yaraga ka yigi ko yembinɛ lo ni. 4 Naa laga kila kaa na lari, a Zhezu wì si pan ma yere wa lɔgɔ koŋgo ki na, ɛɛn fɔ, fɔrɔgɔfɛnnɛ pe sila ki jɛn mbe yo Zhezu wowi. 5 Kona, a wì si pe pye fɔ: «Na piile, ye ŋgbanra ta ta le?» A pè sho fɔ: «Ayoo.»

6 A wì si pe pye fɔ: «Ye ye mɛrɛ ti wa wa tɔnmɔkɔrɔ ki kalige kɛɛ ki na, pa ye yaa ta yigi.»

A pè si mɛrɛ ti wa wa, ɛɛn fɔ, pe sila ya mberi tile mbe yiri ti ni, naa tìla pye ma yin ŋgbanra ti ni ki kala na. 7 Kona, fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye ma Zhezu wi ndanla, a wì si Pyɛri wi pye fɔ: «*We Fɔ wowi.»

Naa Simɔ Pyɛri wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo ma yo we Fɔ wowi, a wì suu derege ki lɛ maga le, katugu wìla ki wɔ maga tɛgɛ, mɛɛ to wa tɔnmɔ nɛɛ kee wi kɔrɔgɔ. 8 A fɔrɔgɔfɛnnɛ sanmbala poro si pan tɔnmɔkɔrɔ ki ni, na mɛrɛ ti tile, tìla pye ma yin ŋgbanra ti ni. Pe sila pye ma lali lɔgɔ koŋgo ki ni, ki fogo ki mbaa mɛtɛrɛ cɛnmɛ yɔn ko tin. 9 Naa pàa kaa gbɔn wa lɔgɔ koŋgo ki na ma tigi wa tara, a pè si kasɔn naŋganra yan naa ŋgbanga ni wa ki na, konaa buru ni wa ki tanla. 10 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ŋgbanra nda yè yigi, ye pan ta ni na kan.»

11 A Simɔ Pyɛri wì si saa ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ mɛrɛ ti tile ma yiri ti ni wa lɔgɔ ki ni, tìla pye ma yin ŋgbanra tugbɔɔrɔ ni. Ti ni fuun tìla pye ŋgbanga pyɔ cɛnmɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ ma yiri taanri (153). Ali maga ta tìla pye ma lɛgɛ ma, mɛrɛ ti sila kɔɔnlɔ. 12 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Ye pan ye ka.»

Fɔrɔgɔfɛnnɛ wa kpɛ sila ya mboo yewe mbe yo fɔ: «Ambɔ wi mboro?» Katugu pàa ki jɛn ma yo we Fɔ wowi. 13 A Zhezu wì si fulo, ma buru wi lɛ maa yɛɛlɛ pe na, naa ŋgbanga ki ni.

---

[i] **21.2:** Zhan 11.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ki taanri wogo ko layi Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na,
naa wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we.

Zhezu wìla yo Pyɛri wi ni

15 Naa pàa kaa ka ma kɔ, a Zhezu wì si Simɔ Pyɛri wi pye fɔ: «Zhan
pinambyɔ Simɔ, mɔɔ ndanla ma wɛ mi yɛn ma mbele pe ndanla yɛgɛ ŋga
na ki na le?» A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ee, we Fɔ. Màga jɛn ma yo ma yɛn
mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ta yaakara kaan na simbapiile[j] pe yeri.»

16 A wì suu pye naa ki shyɛn wogo na ma yo fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ,
mi yɛn mɔɔ ndanla le?» A Simɔ wì suu pye fɔ: «Ee, we Fɔ. Màga jɛn ma yo
ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maa na *__simbaala__ pe wele.»

17 A wì suu pye naa ki taanri wogo na ma yo fɔ: «Zhan pinambyɔ Simɔ,
mi yɛn mɔɔ ndanla le?»

A kì si Pyɛri wi nawa wɔ, naa Zhezu wìla wi yewe ki taanri wogo ki na
ma yo fɔ: «Mi yɛn mɔɔ ndanla le?» A wì si Zhezu wi pye fɔ: «We Fɔ, mà
kala li ni fuun li jɛn. Màga jɛn ma yo ma yɛn mala ndanla.»

A Zhezu wì suu pye fɔ: «Maa yaakara kaan na simbaala pe yeri.»
18 «Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, sanga ŋa ni màa pye lefɔnŋɔ,
màa pye nɔɔ kurusijara wi poo ma yɛ, na kee ma landanlaga na. Ɛɛn fɔ,
na maga ka pye naŋa lelɛɛ, ma yaa ma kɛyɛn yi jaraga, lere wa wi yaa ma
kurusijara wi pɔ ma kan mbe kari ma ni wa laga ŋga ma woro na jaa mbe
kari wa we.»

19 Zhezu wìla ko sɛnrɛ to yo Pyɛri wi kan maga naga wi na, paa yɛgɛ
ŋga na wi mbaa ka ku mbe gbɔgɔwɔ taga Yɛnŋɛlɛ li na we. Ko puŋgo na,
a Zhezu wì suu pye fɔ: «Taga na na!»

Zhezu wo naa fɔrɔgɔfɔ
ŋa wìla pye maa ndanla

20 Naa Pyɛri wìla kaa kanŋga ma wele, a wì si fɔrɔgɔfɔ ŋa wìla pye ma
Zhezu wi ndanla wi yan wì taga pe na. Wo wìla cɛn ma tɛlɛgɛ Zhezu wi
na yembinɛ na ni pàa li we. Wìla Zhezu wi yewe ma yo fɔ: «We Fɔ, ambɔ
wi yaa ma le kɛɛ?» 21 Naa Pyɛri wìla kaa wi yan, a wì si Zhezu wi pye fɔ:
«We Fɔ, ŋa we sin, yiŋgi ki yaa ka wo ta?»

22 A Zhezu wì suu pye fɔ: «Ali na mi kaa jaa wi koro yinwege na fɔ mbe sa
sɔngɔrɔ mbe pan, ma yiŋgi kala yɛn ko ni? Mboro wo na, taga na na san.»

23 A ko ki kan ki sɛnrɛ tì jaraga tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ ma yo ki fɔrɔgɔfɔ
wi se ka ku. Ma si yala, Zhezu wi sila ki yo mbe yo wi se ka ku. Ɛɛn fɔ,

---

[j] **21.15:** Simbapiile poro pe yɛn tagafɛnnɛ mbele pe fa fanŋga ta wa tagawa pi ni. Zhezu wì yo Pyɛri wila pe yɛgɛ sinni wila pe nari paa fanŋga taa wa tagawa pi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wìla ki yo ma yo fɔ: «Ali na mi kaa jaa wi koro yinwege na fɔ mbe sa sɔngɔrɔ mbe pan, ma yiŋgi kala yɛn ko ni?»

24 Ko fɔrɔgɔfɔ nuŋgba wo wila ki kagala ke sɛrɛya wi yuun, wo wì ke yɔnlɔgɔ. Wège jɛn ma yo wi sɛrɛya wi yɛn kaselege.

Sɛnrɛ puŋgo woro

25 Ɛɛn fɔ, Zhezu wì kagala kele pye naa lɛgɛrɛ. Ki pye pe ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ, mi yɛn naga sɔnri fɔ ki sɛwɛɛlɛ pe se jɛn na kun laga dunruya wi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wi pitunmbolo pe KAPYEGELE wele

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Luki wìla yɔnlɔgɔ wowi ŋa yɛɛn. Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, ŋga kìla pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe na, wi yiriŋgɔlɔ ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, Luki wi yɛn naga nari we na. Zhezu wìla wi pitunmbolo pe tun pe saa Sɛntanra ti yari dunruya wi lagapyew ki ni; paa daga mbe keli mbege lɛ wa Zheruzalɛmu ca gbɛn. Tagafɛnnɛ koŋgbanmbala pàa pye Zhufuye, ɛɛn fɔ, we Fɔ wìla pe kara maga naga pe na fɔ Sɛntanra ti yɛn lere pyew wi woro. Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn kagbɔgɔ yɔn fɔ jɛŋgɛ, katugu wi yɛn na we sari we sɛwɛɛlɛ mbele pitunmbolo pàa yɔnlɔgɔ pe kɔrɔ jɛn.

Ki Luki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–7), ŋga pitunmbolo pàa pye wa Zheruzalɛmu, wi yɛn naga yuun we kan. Naa Zhezu wìla yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, a Yinnɛkpoyi lì si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan ma koro pitunmbolo pe ni. Làa yawa kan pe yeri paa Sɛntanra ti yari konaa paa kafɔnŋgɔlɔ piin. Legilizi ŋa wa Zheruzalɛmu ca wi woolo pàa lɛgɛ fyaw, fɔ a kì kayaŋga leŋge Zhufuye teele pe ni, maga kan pè yiri na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jɔlɔ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (8–12), Luki wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pàa gbɔn ma jaraga, ma kari wa Zhude tara ti kanŋgara na tara to naa Samari tara ti ni. Zhufuye mbele pàa pye na Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe jɔlɔ, pe ni nuŋgba la kanŋga ma pye Zhezu wi pitunŋɔ, pàa pye naa yinri Pɔli. Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na yariyanga ka ni, maa yeri wi pye wi pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. Sanni Luki wi sa Pɔli wi sɛnrɛ sannda ti yo, wìla keli ma para we ni pitunŋɔ Pyɛri wi tunŋgo wogo ko na konaa paa yɛgɛ ŋga na mbele pe woro Zhufuye pe koŋgbanmbala pàa kanŋga ma pye Zhezu wi fɔrɔgɔfɛnnɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (13–28), Luki wi yɛn na Sɔli wi sɛnrɛ sannda ti yuun. Pàa kaa na Sɔli wi yinri Pɔli. Pɔli wìla tangaŋgala titɔnlɔ-ŋgɔlɔ taanri tanga na Sɛntanra ti yari lalɛgɛrɛ na wa Ɔrɔmu tara wunluwɔ pi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni. Lelɛgɛrɛ la saa Pɔli wi torogo maa saga wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni. Ki leele poro pele la wɛlɛ Barinabasi, naa Silasi, naa Timote, naa Tite, naa Apolɔsi konaa Mariki.

Luki wìla saa pɔli wi torogo fun wi tangaŋgala kele na. Ko kì ti wa sɛwɛ wi lara ta ni, mbe wo naa Pɔli ni pe ta laga nuŋgba, wi ma kaa yo fɔ: «Wè sigi pye yɛɛn.» Pɔli wìla legiliziye tɛgɛtɛgɛ cagbɔrɔ nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn ti lɛgɛrɛ ni. Wìla tunŋgo pye ŋgbanga jɛŋgɛ wi Fɔ wi kan, ɛɛn fɔ wìla jɔlɔ fun jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Luki wi yɛn naga yuun fɔ pàa Pɔli wi torogo paa kasopyɔ yɛn wa Ɔrɔmu ca, wunlumbolo to wi ta wi kiti kɔn wi na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-3*
Yinnɛkpoyi li panga konaa Legilizi wi pelimɛ wa Zheruzalɛmu *1.4–7.60*
Pitunmbolo pàa Zhezu Sɛntanra ti yari wa Samari tara naa Zhude tara *8.1–12.25*
Pɔli wi kondangala koŋgbanna Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na wo naa Barinabasi konaa Zhan Mariki *13.1–15.35*
Pɔli wi kondangala shyɛn wolo Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na wo naa Silasi konaa Timote *15.36–18.23*
Pɔli wi kondangala taanri wolo Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki na *18.24–21.16*
Pɔli wi yingiwɛ wa Zheruzalɛmu konaa wi kaso yege wa Sesare ca *21.17–26.32*
Pɔli wi kondangala mbe kari wa Ɔrɔmu ca konaa wi kaso yege *27.1–28.31*

SƐWƐ WI LƐSAGA SƐNRƐ

1.1-3

1 1 Na wɔnlɔ Tewofili, wa na sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, kagala ŋgele
Zhezu wì pye, ma nagawa mba naga leele pe na, maga lɛ wa wi
tunŋgo ki lɛsanga wi ni 2 fɔ ma saa gbɔn pilige ŋga wìla kaa yiri ma kari
wa yɛnŋɛlɛ na ki na, mìla ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma kan. Sanni wi sa yiri
wi kari wa yɛnŋɛlɛ na, wìla konɔ kan wi pitunmbolo mbele wìla wɔ pe
yeri Yinnɛkpoyi li fanŋga na. 3 Zhezu wi kunwɔ pi puŋgo na, wìla wi yɛɛ
naga pitunmbolo pe na kacɛn lɛgɛrɛ ni, naga nari pe na pege jɛn fɔ wìla
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni. Wìla pye naa yɛɛ nari pe na, ma saa gbɔn fɔ
piliye nafa shyɛn, na *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi sɛnrɛ yuun pe kan.

YINNƐKPOYI LI PANGA KONAA LEGILIZI WI PELIMƐ WA ZHERUZALƐMU CA

1.4–7.60

4 Pilige ka, maa ta wila nii pe ni, a wì sigi yo maga ŋgban pe ni ma yo
fɔ: «Yaga ka lali Zheruzalɛmu ca ki ni, ɛɛn fɔ, na To wi *__yɔn fɔlɔ__ na mìla

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

li sɛnrɛ yo ye kan, yeli sige. 5 Katugu Zhan la leele pe *__batize__ tɔnmɔ ni,
ɛɛn fɔ, sanni piliye jɛnri ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa ye batize Yinnɛkpoyi lo ni.[a]»

Zhezu wì yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na

6 Naa pitunmbolo pàa kaa pe yɛɛ gbogolo le Zhezu wi tanla, a pè
suu yewe ma yo fɔ: «*__We Fɔ__, wagati ŋa yɛɛn wo ma yaa *__Izirayɛli__ tara
wunluwɔ pi gbegele mboo tɛgɛ naa fɔnŋgɔ le?»
7 A Zhezu wì si pe pye fɔ: «Na To wì sanga naa wagati ŋa kɔn maa tɛgɛ
wi yɛɛ fanŋga ki na, yoro si daga mbe wo jɛn. 8 Ɛɛn fɔ, ye yaa ka fanŋga
ta, na Yinnɛkpoyi liga ka tigi mbe pan ye na we. Ye yaa ka pye na sɛrɛ-
fɛnnɛ wa Zheruzalɛmu ca, naa Zhude tara ti ni fuun ti ni konaa *__Samari__
tara ti ni, fɔ sa gbɔn wa tara ti kɔsaga ki na.»
9 Naa wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma kɔ, a wì si yiri ma kari wa yɛnŋɛlɛ na.
A pe nɛɛ wi wele, a kambaaga kà si pan maa tɔn pe na.
10 Naa pàa pe yɛngɛlɛ ke kan wa naayeri na wele bere wa wi karisaga,
a nambala shyɛn pèle si yiri le pe na. Pàa pe yɛɛ pɔ parifire ni; 11 a ki
nambala shyɛn pè si pe pye fɔ: «Yoro Galile tara fɛnnɛ, yiŋgi na, a yè si
koro ma yere na wele wa yɛnŋɛlɛ na? Ki Zhezu ŋa wì yiri na ye sɔgɔwɔ
ma kari wa yɛnŋɛlɛ na yɛɛn, pa wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan ma fun, paa
yɛgɛ ŋga na yòo yan wila kee wa yɛnŋɛlɛ na we.»

Pàa Matiyasi wi wɔ maa tɛgɛ wa Zhudasi wi yɔnlɔ

12 Kona, a pitunmbolo pè si yiri wa oliviye tire yanwiga ki na ma
sɔngɔrɔ ma kari wa Zheruzalɛmu ca. Ki yanwiga kii lali Zheruzalɛmu
ni, ki sɔgɔwɔ pi yɛn paa culo nuŋgba yɛn. 13 Naa pàa kaa ye wa ca, a
pè si lugu ma ye wa sanŋgazo wi ni, ma kari wa yumbyɔ ŋa pàa pye na
tungu faa wi ni. Mbele pàa pye wa, pe mɛrɛ tori nda: Pyɛri, naa Zhan,
naa Zhaki, naa Andire, naa Filipu, naa Toma, naa Baritelemi, naa Matiye,
naa Alife pinambyɔ Zhaki wi ni, naa Simɔ Zelɔti, konaa Zhaki pinambyɔ
Zhude wi ni. 14 Pe ni fuun pàa pe yɔn ki wa nuŋgba ma koro na Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri ma pinlɛ jɛɛlɛ pe ni, naa Zhezu wi nɔ Mari wi ni, naa wi nɔsepiile
nambala pe ni.
15 Ki piliye yi ni, tagafɛnnɛ mbele pàa pye ma gbogolo wa, pe mbaa
cɛnmɛ naa nafa (120) yɔn ko tin. A Pyɛri wì si yiri ma yere wa pe sɔgɔwɔ,
ma sho fɔ: 16 «Sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tila daga mberi yɛɛ yɔn fili, nda
Yinnɛkpoyi làa yo faa wa Davidi wi yɔn Zhudasi wi kanŋgɔlɔ we. Wo
wìla pye Zhezu wi yigifɛnnɛ pe yɛkelewe. 17 Wìla pye wa we ŋgbelege ki
ni, ma wi tasaga ta wa we tunŋgo ki ni.

---

[a] **1.5:** *Mbe batize Yinnɛkpoyi li ni* ko kɔrɔ wo yɛn mbe Yinnɛkpoyi li ta li ye ma ni tiyɔngɔ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 «(Yiŋgɔ ki naŋa wì kɛrɛ ta lɔ wi kapege pyege sara wi ni, ko puŋgo
na, a wì si to ma jiile, a wi lara tì fugu, a wi latiire tì yiri ma jaraga.
19 Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ pe ni fuun pège wogo ki jɛn, a pège kɛrɛ ti mɛgɛ
taga pe sɛnrɛ ti ni, nari yinri ‹Akɛlidama›. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ‹kasanwa
kɛrɛ[b].›)
20 «Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi ni ma yo
fɔ:

Ye ti wi go ki kanŋga kataga, lere ka ka cɛn wa ki nawa naa.

Ki si yɛn ma yɔnlɔgɔ naa fɔ: *Lere wa yɛgɛ mbe cɛn tunŋgo ki na wa wi
yɔnlɔ.*[c]
21-22 «Ki kala na, wagati ŋa fuun wàa pye Zhezu wi ni, na tanri na kee
na paan, nambala mbele pàa pinlɛ we ni, maga lɛ wa sanga ŋa ni Zhan
wìla pye na *__batɛmu__ wi piin, fɔ ma pan ma gbɔn pilige ŋga Zhezu wìla
kaa yiri we sɔgɔwɔ ma kari ki na, poro wa nuŋgba we daga mbe wɔ. Wo
wa nuŋgba daga mbe taga we na, we pye Zhezu wi yɛnmɛ ma yiri wa
kunwɔ pi ni pi sɛrɛfɛnnɛ.»
23 Kì kaa pye ma, a pè si nambala shyɛn naga: Zhozɛfu ŋa pàa pye
na yinri Barisabasi, a pè kaa wi mɛgɛ taga naa yinri Zhusitusi, wo naa
Matiyasi. 24 Ko puŋgo na, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo fɔ: «We Fɔ, mboro
ŋa ma yɛn lere pyew wi kotogo ki jɛnfɔ, ŋa mà wɔ ki leele shyɛn mbele pe
ni, wi naga we na, 25 jaŋgo wi ye wa ki tunŋgo ŋga ki ni, wì pye *__pitunŋɔ__
Zhudasi wi yɔnlɔ, wo ŋa wì wɔ wa ki ni ma kari wi karisaga we.»
26 A pè si pɛtɛ gbɔn, a pɛtɛ gbɔngɔ kì si Matiyasi wi wɔ. A wo si taga
pitunmbolo kɛ ma yiri nuŋgba pe na ma pye pitunŋɔ wa.

Yinnɛkpoyi li panga ye

2 1 Naa *__Pantikɔti__ fɛti pilige kìla kaa gbɔn, tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa
pye ma gbogolo laga nuŋgba. 2 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tinmɛ
pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na paa tifɛliŋgbɔgɔ tinmɛ yɛn, mɛɛ ye wa go ŋga
pàa pye ma cɛn ki ni fuun ki ni. 3 A pè si ŋgayinŋgele kele yan paa kasɔn
yinŋgele yɛn, a kè si walagi walagi ma cɛncɛn tagafɛnnɛ pe ni fuun
nuŋgba nuŋgba pe na. 4 A pe ni fuun pè si yin Yinnɛkpoyi li ni, mɛɛ ki
lɛ na yuun *__sɛnfɔnndɔ__ ni ma yala nda Yinnɛkpoyi làa le wa pe yɔn paa
yuun ti ni.
5 Ma si yala, ki piliye yi ni, *__Zhufuye__ mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ, pèle la pan wa Zheruzalɛmu fɛti wi na. Pàa pan ma yiri dunruya
tara pyew ti ni. 6 Naa ki tinmɛ pìla kaa yiri ma, a janwa wì si gbogolo
wi yɛɛ na. Kìla pe pari, katugu pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pàa pye na pe
sɛnrɛ jate ti nuru tagafɛnnɛ pe yeri paa ti yuun. 7 Kìla to pe yɔn na fɔ ma
pe nawa pi wɔ, a pe nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: «Mì yo ki leele mbele

---

[b] **1.18-19:** Mati 27.3-8 [c] **1.20:** Yuuro 69.26; 109.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

paa para yɛɛn, pe ni fuun pe yɛn Galile tara fɛnnɛ? 8 A kì si cɛn mɛlɛ, we
ni fuun nuŋgba nuŋgba, we sɛnrɛ jate nda pè we se wa ti ni, a we nɛɛ ti
nuru pe yeri paa ti yuun? 9 We pele yɛn Pariti tara fɛnnɛ, naa Medi tara
fɛnnɛ, naa Elami tara fɛnnɛ, naa mbele pè yiri wa Mezopotami tara, naa
Zhude tara, naa Kapadɔsi kinda wo naa Pɔn kinda wi ni, naa Azi tara ti
ni, 10 naa Firizhi tara ti ni, naa Panfili tara to naa Ezhipiti tara ti ni, naa
Libi tara laga ŋga kì mara Sirɛni tara ti na ki ni, naa mbele pè yiri wa
Ɔrɔmu ca, 11 ma pye Zhufuye, naa mbele pè ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni pe
ni, naa Kirɛti tara fɛnnɛ konaa Larabuye pe ni, we ni fuun waa Yɛnŋɛlɛ li
kagbɔgɔlɔ ke nuru pe yeri paa ke yuun we sɛnrɛ jate ti ni.»
12 A kì si pe pari ma pe jatere wi piri pe na, a pe nɛɛ ki yuun pe yɛɛ kan
fɔ: «Ŋga ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ?»
13 Ɛɛn fɔ, pèle la pye na tɛgɛ tagafɛnnɛ pe na, nɛɛ yuun fɔ: «Pè tin
duvɛn taan ni.»

Pyɛri wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo we

14 Kì kaa pye ma, a Pyɛri wì si yiri ma yere, wo naa *__pitunmbolo__ kɛ
ma yiri nuŋgba sanmbala pe ni. A Pyɛri wi nɛɛ para ŋgbanga janwa wi
ni na yuun fɔ: «Na Zhufuye woolo, konaa mbele fuun pe yɛn ma cɛn laga
Zheruzalɛmu ca, ye nuŋgbogolo jan na sɛnrɛ ti yeri, yege jɛn 15 ye yo fɔ ki
leele mbele pee tin sinmɛ ni paa yɛgɛ ŋga na yaa ki jate we; katugu yɔnlɔ
ki fa ŋgban gbɛn. 16 Ɛɛn fɔ, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ Zhowɛli wìla para
kala na na, loli na lì pye yɛɛn we. 17 Wìla ki yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:

Sanni dunruya kɔpiliye ni, mi yaa na Yinnɛ la tirige sɛnwee piile pe ni
fuun pe na.
Ye pinambiile naa ye sumborombiile pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
Ye lefɔnmbɔlɔ pe yaa kaa yariyanra yaan (mbaa yinrigi wa li yeri).
Ye lelɛŋgbaara ti yaa kaa wɔɔnrɔ wɔnlɔ, (mbaa yinrigi wa li yeri).
18 *Ee, ko piliye yo ni, mi yaa na Yinnɛ li tirige na tunmbyeele pe na,*
nambala o, jɛɛlɛ o.
Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun.
19 *Mi yaa ka kafɔnŋgɔlɔ pye mbe naga wa naayeri wa yɛnŋɛlɛ na,*
mbe kacɛn lɛgɛrɛ pye laga nɔgɔna wa tara ti na.
Ki yaa ka pye kasanwa naa kasɔn konaa wirige wɔgɔ.
20 *Yɔnlɔ ki yaa ka kanŋga diwi,*
yeŋge ki yaa yanlaga paa kasanwa yɛn,
*sanni we *__Fɔ__ wi pilige ki sa gbɔn,*
ki piligbɔgɔ ŋga ki yɛn gbɔgɔwɔ ni we.
21 *Kona, lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri.*[d], wo yaa shɔ[e]

---

[d] **2.21:** Lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri ko kɔrɔ wo yɛn fɔ lere ŋa fuun ka yɛnlɛ mbe taga wi na. [e] **2.17-21:** Zhowɛ 3.1-5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 «Yoro *Izirayɛli woolo wele, yaa nuru! Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wo
wi yɛn ŋa Yɛnŋɛlɛ làa naga ye na fanŋga ni; katugu làa kafɔnŋgɔlɔ, naa
kagbɔgɔlɔ, naa kacɛn lɛgɛrɛ pye wi fanŋga na laga ye sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ
ŋga na yoro jate yège jɛn we. 23 Pàa ki naŋa wi le ye kɛɛ paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ faa, maga jɛn ma yo ki yaa ka pye we. A yòo
kan kapere pyefɛnnɛ pe yeri, a pòo kan *tiparaga na maa gbo. 24 Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, maa wɔ wa kunwɔ pi jɔlɔgɔ
ki ni, katugu yawa sila pye kunwɔ pi ni puu yerege. 25 Davidi wìla para
wi sɛnrɛ na ma yo fɔ:

Mìla pye na we Fɔ wi yaan wa na yɛgɛ sanga pyew.
Wi yɛn wa na kalige kɛɛ ki na, jaŋgo na jatere wi ka ka piri na na.
26 *Ki kala na, na nawa pì yinŋgi na na, a na yɔn kila yɔgɔrimɔ sɛnrɛ*
yuun.
Ali maga ta na wire ti yɛn kuworo, na jigi wi yɛn ma cɛn yɛyinŋge na;
27 *katugu ma sanla yinnɛ li yaga wa* ***kuulo tara** ti ni.*
Ma se yɛnlɛ ki na ma woo ***kpoyi** wi fɔngɔ.*
28 *Mà yinwege koŋgolo ke naga na na.*
Ma yaa kanla nawa pi yinŋgi, na mi ka ka pye wa ma tanla we.[f]

29 «Sefɛnnɛ, ye ti mbe we tɛlɛ Davidi wi kala li yo mbeli filige ye kan:
Wìla ku, a pòo le, wi fanga ki yɛn laga we sɔgɔwɔ ali ma pan ma gbɔn nala.
30 Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Wìla ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa ***yɔn**
fɔlɔ kɔn ma wugu maa kan, ma yo li yaa ka wi setirige pyɔ wa tɛgɛ wi
***wunluwɔ** jɔngɔ ki na*[g]. 31 Ko kala kì ti wìla para *Kirisi wi yɛnmɛ mbe yiri
wa kunwɔ pi ni pi sɛnrɛ na, katugu sanni ki sa pye, wìla ki yo ma yo fɔ:

Wi sila koro wa kuulo tara ti ni,
wi wire ti sila si fɔngɔ.

32 Ki Zhezu we, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, we ni fuun we
yɛn ki sɛrɛ. 33 Ki kala na, wi lɛŋgɔlɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri maa tɛgɛ wa li kalige kɛɛ
ki na, a wì si Yinnɛkpoyi li ta ma yala wi To wìla yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, ma li
tirige we na fɔ jɛŋgɛ. Koyi ŋga yiŋgɔ yaa yaan na nuru yɛɛn we. 34 Katugu
Davidi jate wi sila yiri mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na, ɛɛn fɔ, wìla ki yo ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo na Fɔ wi kan ma yo:
Cɛn wa na kalige kɛɛ ki na,
35 *fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga, mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.*[h]

36 «Ki kala na, Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pe daga mbege jɛn mbe
filige ki na, fɔ ki Zhezu ŋa yè kan wa tiparaga ki na, Yɛnŋɛlɛ lùu pye we
Fɔ naa *Kirisi.»

37 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe jatere wì si piri pe na. A pè si Pyɛri
wo naa pitunmbolo sanmbala pe pye fɔ: «Sefɛnnɛ, yiŋgi we daga mbe
pye?»

---

[f] **2.25-28:** Yuuro 16.8-11 [g] **2.30:** Yuuro 132.11; 2 Sami 7.12 [h] **2.34-35:** Yuuro 110.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Ye ye kapere ti jɛn yeri yaga, ye ni fuun
nuŋgba nuŋgba ye *__batize__ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, jaŋgo ye ye kapere
ti kala yagawa ta. Kona, pa ye yaa Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki ta, ko ki yɛn
Yinnɛkpoyi le. 39 Katugu ki yɔn fɔlɔ lì kɔn yoro naa ye piile ye kan, naa
mbele fuun pe yɛn lalerege na, naa mbele fuun Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yeri pe
pan li kɔrɔgɔ we.»
40 A Pyɛri wì si nuru naa ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ yo pe kan sɛnlɛgɛrɛ
ni, ma pe yɛri fɔ: «Ye yɛnlɛ shɔwɔ pi na, ye ye yɛɛ yigi ki nala pilige
lepeele pe kapyere ti ni.»
41 Mbele pàa yɛnlɛ wi sɛnrɛ ti na, poro la batize. Ki pilige ki ni, leele
mbele pàa taga pe na, pe mbaa lere waga taanri (3 000) yɔn ko tin.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ we

42 A pè si koro na pitunmbolo pe nagawa sɛnrɛ ti nuru, ma gbogolo pe
ni nuŋgba, na nii pe ni ja, na Yɛnŋɛlɛ yɛnri.
43 Leele pe ni fuun pàa pye na fyɛ, katugu pitunmbolo pàa pye na
kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ lɛgɛrɛ piin. 44 Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye pe
yɛɛ ni, ma pe kɛɛ yaara ti pye pe pe ni fuun woro. 45 Pàa pye na pe kɛɛrɛ
to naa pe kɛɛ yaara ti pɛrɛ naga penjara ti yɛɛlɛ pe yɛɛ na, ma yala pe
ni fuun nuŋgba nuŋgba pe jorowo pi ni. 46 Pilige pyew pàa koro na kee
wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni jatere nuŋgba ni. Na pe yaakara ti kaa ja wa pe
yinrɛ ti ni, na nii nayinmɛ ni, ma pye kapitanra ni. 47 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni, a pe kala lì lere pyew wi ndanla. Pilige pyew Yɛnŋɛlɛ làa pye na
pele tari pe ŋgbelege ki na, mbele Yɛnŋɛlɛ làa pye na shoo we.

Pyɛri wìla naŋa murugu wa sagala

3 1 Pilige ka, Pyɛri naa Zhan pàa pye na kee ja wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki
ni yɔnlɔparaga ka na, ko kìla yala Yɛnŋɛlɛ yɛnrisanga wi ni. 2 Naŋa
murugu wà la pye wa, pa pàa wi se ma. Kìla pye pilige pyew, leele pe
maa lɛ ma saa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ yeyɔngɔ ka na, ŋga pàa pye na
yinri Yeyɔngɔ tiyɔngɔ, jaŋgo wila yaara yɛnri leele mbele pàa pye na
yiin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni pe yeri. 3 Naa wìla kaa Pyɛri naa Zhan pe yan
paa yiin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, a wì si pe yɛnri ma yo pe yaraga ka kan
wi yeri. 4 A Pyɛri naa Zhan pè si pe yɛngɛlɛ ke kan wi na nɛɛ wi wele. A
Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ta we wele!»
5 A naŋa wi nɛɛ pe wele maga yan ndɛɛ pe yaa yaraga ka kan wi yeri.
6 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «Penjara naa tɛ woro na yeri, ɛɛn fɔ, ŋga
ki yɛn na yeri, mi yaa ki kan ma yeri. Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu Kirisi wi
mɛgɛ ki na, yiri maa tanri.»
7 A Pyɛri wì suu yigi wi kalige kɛɛ ki na maa yirige. Le ki yɔngɔlɔ
nuŋgba ke ni, a wi jegele naa ke kurusara tì si fanŋga ta. 8 A wì si yew ma
kan ma yere wi tɔɔrɔ ti na, nɛɛ tanri. A wì si pinlɛ ma ye pe ni wa shɛrigo

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbɔgɔ ki ni, na tanri, na yeni, na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. 9 Leele pe ni fuun pàa
wi yan wila tanri na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. 10 A pe sigi jɛn ma yo naŋa ŋa wìla
pye ma cɛn wa shɛrigo gbɔgɔ Yeyɔngɔ tiyɔngɔ ki na na yaara yɛnri wo
lawi. Ŋga kìla pye wi na kìla pe pari ma pe jatere wì piri pe na.

Pyɛri Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yogo wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

11 Naa ki naŋa wìla koro ma pɔ Pyɛri naa Zhan pe na, a kì si leele pe ni
fuun pe pari. A pè si fe ma kari pe kɔrɔgɔ wa toŋgbo ŋa pàa pye na yinri
Salomɔ toŋgbo wi tanla. 12 Naa Pyɛri wìla kaa ki yan ma, a wì si janwa
wi pye fɔ: « ‹*Izirayɛli tara woolo, yiŋgi na ki naŋa ŋa wì sagala kala lì
si ye pari ma? Yiŋgi na, a yè si ye yɛngɛlɛ ke kan we na, ma mbe yo woro
yɛɛra fanŋga yi, nakoma naa wàa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko kala kì ti ki naŋa
ŋa wì tanga? 13 Abirahamu naa Izaki naa Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ le, we tɛlɛye
Yɛnŋɛlɛ le, lo lùu tunmbyee Zhezu wi gbɔgɔ. Yàa wi le kɛɛ, ma je wi na
wa *Pilati wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Ma si yala, Pilati wìla ki sɔnri mboo wa wila
kee. 14 Yaa je wo ŋa wi yɛn *kpoyi, ma sin wi na, ma Pilati wi yɛnri ma
yo wi legbolere wo wa. 15 A yè si ŋa wi yɛn yinwege ki ni fuun go wi gbo.
Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, we yɛn ki sɛrɛ. 16 Ki
naŋa ŋa yaa yaan maa jɛn yɛɛn, Zhezu mɛgɛ ŋga ki yɛn fanŋga ni, naa
tagawa mba wì taga ki mɛgɛ ki na, ko kìgi kan wì fanŋga ta. Naa wì taga
Zhezu mɛgɛ ki na, ko kùu sagala pew ye ni fuun ye yɛgɛ na we.

17 «Yiŋgɔ, sefɛnnɛ, mìgi jɛn ma yo kambajɛnmɛ po pìla ti yoro naa ye
teele pe ni yàa ko pye ma. 18 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa kagala ŋgele yo faa wa
*li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn, ma yo li Kirisi wi yaa ka jɔlɔ,
pa lì ke ni fuun ke pye ma ke yɔn fili ma. 19 Ki kala na, ye ye kapere ti
jɛn yeri yaga, ye sɔngɔrɔ Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, ye kapere ti ta ti laga ye na
pew. 20 Kona, *we Fɔ wi yaa wogosanga pye wi pan ye kan, mbe Kirisi
wi torogo ye kan, wo ŋa wìla wi wɔ faa ye kan we, wo wi yɛn Zhezu we.
21 Wi daga mbe koro wa yɛnŋɛlɛ na fɔ wagati wi sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri
li yaraga pyew ki gbegele naa fɔnŋgɔ, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo faa wa
li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ kpoyi pe yɔn we. 22 Moyisi wìla ki yo ma yo fɔ: *‹We
Fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ le, li yaa li yɔn sɛnrɛ* **yofɔ** *wa yirige ye kan mbe yiri wa ye
sefɛnnɛ pe sɔgɔwɔ paa na yɛn. Sɛnrɛ nda fuun wi yaa ka yo ye kan, yeri logo.
23 Na lere ŋa fuun si ka yɛnlɛ mbe logo ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi yeri,
wo yaa ka jɔgɔ mbe wɔ wi woolo pe sɔgɔwɔ.›*[i] 24 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
mbele fuun pè para maga lɛ wa Samiyɛli na, naa mbele fuun pè pan wo
puŋgo na, pe ni fuun pè para ki piliye yi sɛnrɛ ti na. 25 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe setirige piile. *Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn we tɛlɛye pe
yeri, yoro yaa ki duwaw wi taa, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yo ma Abirahamu

---

[i] **3.22-23:** Dete 18.18-19

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi kan ma yo fɔ: ‹*Sege ŋga fuun ki yɛn laga tara na, ki yaa ka duwaw ta mbe yiri wa ma setirige ki ni.*›[j] **26** Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si li tunmbyee wi yirige yoro kan gbɛn. Làa wi torogo wi duwaw yoro na, mbe ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye kanŋga ye wɔ wa ye kapyere tijangara ti ni.»

Pyɛri naa Zhan pe yerewe wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

4 **1** Ma Pyɛri naa Zhan pe ta pàa pye na para leele pe ni, a *__saraga wɔfɛnnɛ__, naa *__shɛrigo gbɔgɔ__ sorodasheele to wi ni konaa *__Sadusiye__ pèle si kari pe kɔrɔgɔ. **2** Pàa nawa ŋgban fɔ jɛŋgɛ, katugu Zhezu wi yɛnmɛ sɛnrɛ to *__pitunmbolo__ pe shyɛn pàa pye na yuun na leele pe nari ma yo kuulo pe yaa ka yɛn. **3** A pè si pitunmbolo pe yigi ma pe le kaso fɔ ki goto, katugu yembinɛ làa wɔ makɔ. **4** Konaa ki ni fuun, mbele pàa pitunmbolo pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi logo, pe lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, fɔ tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɔn ki mbaa nambala waga kaŋgurugo (5 000) yɔn ko tin.

5 Ki goto pinliwɛ pi ni, *__Zhufuye__ teele, naa Zhufuye *__lelɛɛlɛ__ pe ni, konaa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe ni, pè si pe yɛɛ gbogolo wa Zheruzalɛmu. **6** *__Saraga wɔfɛnnɛ to__ Annɛ wìla pye wa fun, naa Kayifu, naa Zhan naa Alɛgizandire konaa saraga wɔfɛnnɛ to wi woolo pe ni fuun pe ni. **7** A pè si Pyɛri naa Zhan pe yeri ma pe wa nandogomɔ, mɛɛ pe yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi yawa, nakoma ambɔ mɛgɛ fanŋga na, a yè sigi naŋa ŋa wi sagala?»

8 Kona, ma Pyɛri wi ta Yinnɛkpoyi lùu yin, a wì si pe pye fɔ: «*__Izirayɛli__ woolo teele konaa lelɛɛlɛ, **9** mbege ta yaa we yewe nala kagbaraga ŋga kì pye naŋa murugu wi kan, konaa wi sagalalɔmɔ pi ni we, **10** ye ni fuun ye daga mbege jɛn, Izirayɛli tara woolo pe ni fuun pe daga mbege jɛn fun, fɔ kì pye Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ko fanŋga na. Wo ŋa yàa kan wa *__tiparaga__ ki na, a Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ we. Wo fanŋga na ki naŋa ŋa wì sagala, wi si yɛn ma yere na ye yɛgɛ sɔgɔwɔ. **11** Zhezu wo wi yɛn ŋa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na para wi kanŋgɔlɔ naga finligi fɔ:

Yoro go wafɛnnɛ yè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye![k]

12 Shɔwɔ pi se ta lere wa ni na Zhezu wo ma, katugu Yɛnŋɛlɛ lii mɛgɛ ka kan lere wa yeri laga dunruya wi ni fuun wi ni, ŋga we mbe ya shɔ ki fanŋga na, na wo mɛgɛ ko ma.»

13 Kìla to *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki yɔn na, katugu pàa Pyɛri naa Zhan pe yan pè kotogo ta. A pè sigi jɛn le ma yo pe jɛnmɛ pii gbɔgɔ, pe yɛn sɛwɛ mbajɛɛnlɛ. A pè nuru naa maga jɛn ma yo pàa pye Zhezu wi pinlɛyɛɛnlɛ. **14** Ɛɛn fɔ,

---

[j] **3.25:** Zhenɛ 22.18 [k] **4.11:** Yuuro 118.22; Eza 28.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

naa pàa naŋa ŋa wìla sagala wi yan yeresaga le pe yɛɛ yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe sila sɛnrɛ ta mbe pe yɔn sogo. 15 A pè si Pyɛri naa Zhan pe wɔ wa kiti kɔnsaga. Ko puŋgo na, a pè si pe yɛɛ yan nɛɛ pe yɛɛ yewe na yuun fɔ: 16 «Yiŋgi we yaa pye ki leele mbele pe na? Kì filige Zheruzalɛmu fɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, fɔ poro pège kafɔnnɔ gbɔlɔ na li pye, we se ya je li na. 17 Ɛɛn fɔ, na we kaa jaa ki kala liga kaa yari leele pe sɔgɔwɔ mbaa kee yɛgɛ, ye ti we pe kɔkɔ gbɔn, we sɛnŋgbanra yo pe na paga ka para lere ni ki Zhezu wi mɛgɛ na naa.»

18 Kona, a pè si Pyɛri naa Zhan pe yeri ma pe leŋge wa kiti kɔnsaga, mɛɛ ki yo maga ŋgban pe ni ma yo paga ka para, nakoma mbe nagawa kan lere yeri Zhezu wi mɛgɛ ki na naa tatata. 19 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri naa Zhan pè si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Kikiin ki yɛn ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, we yoro sɛnrɛ to lɛ lee, nakoma we Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ to lɛ? Yoro jate ye ka yo. 20 Woro wo na, kagala ŋgele wè yan ma logo, we se ya koro ke mbayowo.»

21 A kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kì si sɛnŋgbanra yo Pyɛri naa Zhan pe na naa, mɛɛ pe wa ma yo paa kee. Pè sila pyewe ta mbe pe jɔlɔ leele pe kala na, katugu leele pe ni fuun pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo ŋga kìla pye ki kala na. 22 Naŋa ŋa pàa ki kafɔnnɔ li pye wi na maa sagala, wi yɛlɛ yɔn kìla yɛlɛ nafa shyɛn naa ki puŋgo ko tin.

Tagafɛnnɛ pe yɛnrɛwɛ we

23 Pyɛri naa Zhan pe waŋgɔlɔ ma yiri wa kaso, a pè si kari pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ sanmbala pe kɔrɔgɔ. Saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa leleelɛ pe ni pàa sɛnrɛ nda yo ma pe kan, a pè si saa ti yɛgɛ yo ma pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan. 24 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo pe yeri, a pè si Yɛnŋɛlɛ li yɛnri nawa nuŋgba ni, ma yo fɔ: «*__We Fɔ__, mboro mà naayeri, naa tara, naa kɔgɔje konaa ti nawa yaara ti ni fuun ti da. 25 Mboro màga yo Yinnɛ-kpoyi li fanŋga na wa ma tunmbyee, we tɛlɛ Davidi wi yɔn fɔ:

Yiŋgi na, a cɛngɛlɛ kè si yiri ma je?
Yiŋgi na, a tara woolo pè si yɔn le wagafe ma?
26 *Tara na wunlumbolo pè pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.*
Tara teele pè pe yɛɛ gbogolo
mbe yiri we Fɔ wo naa Kirisi wi ni pe kɔrɔgɔ.[1]

27 Katugu ki yɛn kaselege fɔ *__Erɔdi__ naa Pɔnsi *__Pilati__, naa Izirayɛli woolo poro naa tara woolo pe ni, pè pe yɛɛ gbogolo laga ki ca ŋga ki ni, ma tunmbyee *__kpoyi__ Zhezu ŋa mà wɔ wi mɛgɛ ni. 28 Ŋga màa kɔn ma tɛgɛ faa, ma yala ma yawa naa ma nandanwa kala li ni, pa pège pye maga yɔn fili yɛɛn. 29 Ki kala na, yiŋgɔ, we Fɔ, sɛnŋgbanra nda pè yo we na ti logo, ma kotogo kan ma tunmbyeele pe yeri, pe ta paa ma sɛnrɛ ti yuun. 30 Ma kɛɛ ki sanga, jaŋgo yambala paa sagala, kafɔnŋgɔlɔ, naa kagbɔgɔlɔ mbaa piin ma tunmbyee kpoyi Zhezu wi mɛgɛ ki na.»

---

[1] **4.25-26:** Yuuro 2.1-2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

31 Naa pàa kaa kɔ Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na, pàa pye ma gbogolo laga ŋga na, a kì si yɛgɛ. A pè si yin Yinnɛkpoyi li ni nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun kotogo ni.

Tagafɛnnɛ pe gbogolomɔ we

32 Tagafɛnnɛ pe ni fuun pe jatere wìla pye nuŋgba, naa yinnɛ nuŋgba ni. Lere kpɛ sila pye naga yuun mbe yo wi kɛɛ yaara ti yɛn wo nuŋgba woro. Ɛɛn fɔ, pe yaara tìla pye pe ni fuun pe woro. 33 Pitunmbolo pàa pye na we Fɔ Zhezu wi yɛnmɛ pi sɛnrɛ yuun yawa gbɔɔ ni. A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ yinmɛ kaan pe ni fuun pe yeri. 34 Kɛwagafɔ sila pye pe sɔgɔwɔ, katugu mbele fuun kɛɛrɛ naa yinrɛ la pye pe yeri, pàa pye nari pɛrɛ na paan ki penjara ti ni, 35 nari kaan pitunmbolo pe yeri, a paa ti yɛɛlɛ lere nuŋgba nuŋgba pyew wi na, ma yala wi jorowo pi ni.

36 Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Zhozɛfu, pitunmbolo pàa kaa wi mɛgɛ taga naa yinri Barinabasi. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Naŋa ŋa wi maa leele kotogo kanni.» *__Levi setirige pyɔ__ lawi, pa pàa wi se wa Shipiri *__lɔgɔ fugo__ tara ti ni. 37 Kɛrɛ tà la pye wo yeri ma fun, a wìri pɛrɛ ma pan maga penjara ti kan pitunmbolo pe yeri.

Ananiyasi naa Safira kala

5 1 Ɛɛn fɔ, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Ananiyasi wo naa wi jɔ Safira, a poro si pe kɛrɛ ta pɛrɛ. 2 A wì si ta wɔ wa ki penjara ti ni mari tɛgɛ, ma yala wi jɔ wi yɛn ki jɛnmɛ, mɛɛ saa ti sannda ti kan *__pitunmbolo__ pe yeri. 3 A Pyɛri wì suu yewe ma yo fɔ: «Ananiyasi, kì pye mɛlɛ, a Sɔtanla wì si ya ma ye wa ma kotogo na nɔɔ yɛgɛ sinni, a mà finlɛ ma Yinnɛkpoyi li kan, mbege ta mà kɛrɛ ti pɛrɛ maga penjara ta wɔ ma tɛgɛ we? 4 Ki pye mɛɛ jari pɛrɛ, ti se jɛn na koro ma woro le? Ti pɛrɛŋgɔlɔ, ki penjara ti woro ma woro mari pye ma pyewe le? Kì pye mɛlɛ, a mà sigi jate wa ma nawa mbege kala cɛnlɛ na li pye? Mɛɛ finlɛ mbe leele kan, ɛɛn fɔ, mà finlɛ ma Yɛnŋɛlɛ lo kan.»

5 Naa Ananiyasi wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a wì si to mɛɛ ku. Mbele fuun pàa ki kala li logo, pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ. 6 A lefɔnmbɔlɔ pè si pan maa gboo wi fo paara ni, mɛɛ kari wi ni ma saa wi le.

7 Kì kaa mɔ na kee lɛri taanri yeri, a Ananiyasi jɔ wì si pan wa. Kala na làa pye, wi sila li jɛn. 8 A Pyɛri wì suu yewe maa pye fɔ: «Ki yo na kan, yɔn ŋga ko mboro naa ma pɔlɔ wi ni, yàa ye kɛrɛ ti pɛrɛ ki na le?»

A jɛlɛ wì suu yɔn sogo maa pye fɔ: «Ee, ki yɔn koyi we.»

9 Kona, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mɛlɛ, a yè si yere ki na mbe *__we Fɔ__ wi Yinnɛkpoyi li wa mbe wele? Ta nuru, mbele pɔ̀ɔn pɔlɔ wi le pe mbele le go yɔn ki na, pe yaa mboro fun ma lɛ mbe kari ma ni.»

10 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a jɛlɛ wì si to le Pyɛri wi jegele mɛɛ ku. A lefɔnmbɔlɔ pè si ye maa yan wì ku, mɛɛ wi lɛ ma saa wi le wa wi pɔlɔ wi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tanla. 11 A *Legilizi woolo pe ni fuun, naa mbele pàa ki kala li logo, pè si fyɛ fɔ jɛŋgɛ.

Pitunmbolo pàa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye

12 Pitunmbolo pàa kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ lɛgɛrɛ pye leele pe sɔgɔwɔ. Tagafɛnnɛ pe ni fuun pàa pye ma gbogolo wa Salomɔ toŋgbo wi nawa, ma pe yɔn ki wa nuŋgba. 13 Leele sanmbala poro na, wa kpɛ sila soro mbe sa pinlɛ pe ni. Konaa ki ni fuun, leele pàa pye na pe sɔnni fɔ jɛŋgɛ. 14 Ɛɛn fɔ, janwa lɛgɛrɛ la pye na tari we Fɔ wi na, nambala poro naa jɛɛlɛ wele, na pinlɛlɛ tagafɛnnɛ ŋgbelege ki ni. 15 Leele pàa pye na yambala pe lee na paan pe ni wa koŋgolo ke ni, na pe teri sinlɛyaara naa fuuro na, jaŋgo Pyɛri wi torosaga, wi nunu wi ta wi to pele na. 16 Janwa wìla pye na yinrigi wa Zheruzalɛmu kanŋgara na cara ti ni fun, na paan yambala naa yinnɛ tipegele fɛnnɛ pe ni, a pe ni fuun pè sagala.

Zhufuye teele pàa pitunmbolo pe jɔlɔ

17 Kona, a *saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi woolo pe ni, pè si yiri, poro pàa pye *Sadusiye wele. A yenjara si ye pe ni pitunmbolo pe kala na. A pè si yere ki yerewe mbe kala la pye pe na. 18 A pè si pitunmbolo pe yigi, mɛɛ pe le wa kaso go gbɔgɔ ki ni. 19 Ɛɛn fɔ, ki yembinɛ li ni, we Fɔ wi *mɛrɛgɛ wà si kaso go kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ, ma pitunmbolo pe yirige wa funwa na, mɛɛ pe pye fɔ: 20 «Yaa kee ye sa yere wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ŋga fuun ki yɛn na para yinwefɔnŋgɔ ki sɛnrɛ na, ye saga yo ye leele pe kan.»

21 Naa pitunmbolo pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè si kari ki goto yirifaga ki na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ ki lɛ na leele pe nari.

A saraga wɔfɛnnɛ to wo naa wi woolo pe ni, pè si *kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege konaa *Zhufuye *lelɛɛlɛ pe ni fuun pe gbogolo laga nuŋgba. A pè si tun ma yo pe kari wa kaso go ki ni, pe pan pitunmbolo pe ni. 22 Ɛɛn fɔ, naa sorodasheele pàa ka saa gbɔn wa, pe sila sa pitunmbolo pe ta wa kaso go ki ni. A pè si sɔngɔrɔ ma pan maga yo kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki kan, 23 ma pe pye fɔ: «We saa kaso go ki ta sɔgɔsaga fɔ jɛŋgɛ. Yeyɔngɔ welefɛnnɛ pe yɛn yeresaga le yeyɔnrɔ ti na. Ɛɛn fɔ, na wè kaa kɔɔrɔ ti yɛngɛlɛ, lere pyɔ we si wo yan wa nawa.»

24 Naa shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele to wo naa saraga wɔfɛnnɛ teele pe ni, pàa kaa ki logo, a kì si pe nawa pi wɔ pe na. A pe nɛɛ pe yɛɛ yewe ki kala li kɔwɔ pi yaa ka pye yɛgɛ ŋga na ki ni. 25 A naŋa wà si ye wa pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye wele, leele mbele yè le wa kaso, pe mbele wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni paa leele pe nari!»

26 Kona, a shɛrigo gbɔgɔ sorodasheele to wo naa wi sorodasheele pe ni, a pè si kari mɛɛ pan pitunmbolo pe ni yɔɔrɔ; katugu pàa pye na fyɛ fɔ leele

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

paga ka poro jate pe wa sinndɛɛrɛ ni. 27Naa pàa kaa pan pe ni, a pè si pe
yerege le kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. A saraga wɔfɛnnɛ to wì
si pe yewe ma yo fɔ: 28«Wège yo ye kan maga ŋgban ye ni, ma yo fɔ yaga
kaa leele pe nari ki naŋa ŋa wi mɛgɛ ki na naa! Ɛɛn fɔ ye wele, ye nagawa
sɛnrɛ tì Zheruzalɛmu ca ki kɔ, a yaa jaa mboo gbokala li taga woro na.»
29A Pyɛri naa pitunmbolo sanmbala pe ni, pè sho fɔ: «Ki daga we
Yɛnŋɛlɛ lo sɛnrɛ to lɛ we wɛ leele poro woro to na. 30We tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ
lì Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo ŋa yàa kan wa *__tiparaga__
ki na maa gbo we. 31Yɛnŋɛlɛ lùu yirige maa tɛgɛ wa li kalige kɛɛ ki na,
maa pye wunlunaŋa naa Shɔfɔ, jaŋgo *__Izirayɛli__ tara woolo pe ta pe pe
kapere ti jɛn peri yaga, pe pe kapere ti kala yagawa ta. 32Woro wo na,
we yɛn ki kagala ke sɛrɛfɛnnɛ, woro naa Yinnɛkpoyi li ni, lo na Yɛnŋɛlɛ lì
kan mbele pèli sɛnrɛ ti lɛ pe yeri we.»
33Naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kìla kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa pì
si ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ, fɔ a paa jaa mbe pitunmbolo pe gbo. 34Ɛɛn fɔ,
*__Fariziye__ naŋa wà la pye pe ni, pàa pye naa yinri *__Gamaliyɛli__. Zhufuye
*__lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ lawi, leele pe ni fuun pàa pye naa gbogo. A wo si yiri
ma yere wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki sɔgɔwɔ, mɛɛ yo fɔ pe pitunmbolo pe
yirige wa funwa na wagati jɛnri ni. 35Kona, a wì si pe pye fɔ: «Izirayɛli
tara woolo, ye ye yɛɛ yigi ŋga yaa jate mbe pye ki nambala mbele pe na
ki ni. 36Ki fa mɔ ma, Tedasi wìla yiri maa yɛɛ pye ma yo wi yɛn legbɔɔ.
A nambala cɛnmɛ tijɛrɛ (400) si wo taga wi na. Ɛɛn fɔ, pàa wi gbo, leele
mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga pe yɛɛ na. A ki kala lì kɔ jaga.
37Ko puŋgo na, a Galile tara fɛnnɛ Zhudasi wì yiri ma je fun, ma yala leele
pe jirige wagati wi ni. A wì lelɛgɛrɛ pye ma taga wi yɛɛ na. Wo fun, a pòo
gbo, mbele pàa taga wi na, a pè gbɔn ma jaraga. 38Ki kala na, mi yɛn naga
yuun ye kan, koni wo ni, yaga ka kapege pye ki nambala mbele pe na. Ye
pe yaga paa kee. Na kaa pye ki kala na, nakoma ki tunŋgo ŋga kì yiri leele
yeri, ki yaa ka jɔgɔ. 39Ɛɛn fɔ, na kaa pye kì yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri, ye se ya
mbege jɔgɔ. Ye ye yɛɛ yigi, kiga ka pye ndɛɛ yaa wiin Yɛnŋɛlɛ li ni.»
A kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kì si yɛnlɛ Gamaliyɛli wi sɛnrɛ ti na, 40mɛɛ
pitunmbolo pe yeri naa, ma pe kan, a pè pe gbɔn sapige ni, mɛɛ ki yo maga
ŋgban pe ni ma yo paga ka para Zhezu wi mɛgɛ na naa. Kona, a pè si pe
wa ma yo paa kee. 41A pitunmbolo pè si yiri ma kari, ma yin nayinmɛ ni,
katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki daga pe ni pe jɔlɔ Zhezu wi mɛgɛ ki kala na. 42Kona,
a pè si koro na leele pe nari na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun pe kan pilige pyew, fɔ
Zhezu wo wi yɛn *__Kirisi__ we, wa shɛrigo gbɔgɔ konaa leele pe lara ti ni.

Pàa nambala kɔlɔshyɛn wɔ paa pitunmbolo pe sari

6 1Ki piliye yi ni, tagafɛnnɛ pàa pye na lege na kee. Eburuye mbele
Girɛki sɛnrɛ yofɛnnɛ, pàa pye na kɔngɔri Eburuye mbele tara piile

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe na, katugu pe naŋgunjaala pe sila pye na jate wa pilige pyew yaakara yɛwilɛ pi ni. 2 A *__pitunmbolo__ pe kɛ ma yiri shyɛn pè si tagafɛnnɛ janwa wi ni fuun wi gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki woro ma yala we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi wa kanŋgaga na, we pye yaakara yɛɛlɛfɛnnɛ. 3 Ki kala na, sefɛnnɛ, ye nambala kɔlɔshyɛn wɔ ye yɛɛ ni, mbele leele paa pe mɛtanga yinri, pe pye pe yin Yinnɛkpoyi lo naa tijinliwɛ ni. We yaa pe le wa ki tunŋgo ki ni. 4 Kona, woro yaa koro mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri mbaa li sɛnrɛ ti yuun.»

5 A ki sɛnrɛ tì si tanla leele pe ni fuun pe ni. A pè sigi leele mbele pe wɔ: Etiyɛni, wo la pye ma yin tagawa naa Yinnɛkpoyi li ni, naa Filipu, naa Purokɔri, naa Nikanɔri, naa Timɔ, naa Parimenasi, konaa Nikola, cɛnlɛ la yɛgɛ woo lawi wo, ma yiri wa Antiyɔshi ca. Wìla ye Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni. 6 A pè si pe naga pitunmbolo pe na. A poro si Yɛnŋɛlɛ yɛnri pe kan, ma pe *__kɛyɛn yi taga__ pe na, ma duwaw pye pe kan.

7 Kona, a Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì si koro na jaragi na kee. A tagafɛnnɛ pe nɛɛ lege fɔ jɛŋgɛ wa Zheruzalɛmu. *__Saraga wɔfɛnnɛ__ pe lɛgɛrɛ la yɛnlɛ ma taga Zhezu wi na fun.

Zhufuye teele pàa Etiyɛni wi yigi

8 Yɛnŋɛlɛ làa yinmɛ naa fanŋga kan Etiyɛni wi yeri. Wìla pye na kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ piin leele pe sɔgɔwɔ. 9 Ɛɛn fɔ, a leele pèle si yiri nɛɛ kendige woo Etiyɛni wi ni. Ki leele pèle la yiri *__shɛrigo__ ka ni, a paa pe yinri leseele. A pèle yiri wa Sirɛni naa Alɛgizandiri cara ti ni. A pèle yiri wa Silisi tara to naa Azi kinda wi ni. 10 Ɛɛn fɔ, pe sila ya mbe yo mboo ya, katugu wìla pye na para tijinliwɛ ni Yinnɛkpoyi li fanŋga na. 11 A pè si penjara kan leele pele yeri larawa ma yo pege yo fɔ: «Woo yan wila para na Moyisi naa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.» 12 A pè si leele poro naa *__leleɛlɛ__, naa *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pe sun ma pe wa Etiyɛni wi na. A poro si saa to Etiyɛni wi na maa yigi, mɛɛ wi tilele ma kari wi ni wa *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. 13 A pè si pan wa yagbogolo sɛrɛfɛnnɛ pele ni. A poro sho fɔ: «Ki naŋa ŋa yɛɛn, wi sɛnpere yowo pii kɔ we *__shɛrigo gbɔgɔ__ *__kpoyi__ konaa Moyisi *__lasiri__ wi na. 14 Katugu wège logo wi yɔn fɔ Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi yaa ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ya, mbe kalɛgɛlɛ ŋgele Moyisi wìla kan we yeri ke kanŋga.»

15 Mbele fuun pàa pye wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni, a pè si pe yɛngɛlɛ ke kan Etiyɛni wi na, mɛɛ wi yɛgɛ ki yan kila yɛngɛlɛ paa *__mɛrɛgɛ__ yɛgɛ yɛn.

Etiyɛni Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo we

7 1 A *__saraga wɔfɛnnɛ to__ wì si Etiyɛni wi yewe ma yo fɔ: «Ki kagala ke yɛn kaselege le?»

2 A Etiyɛni wì sho fɔ: «Na woolo naa na teele, yaa nuru na yeri! Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ kìla ki yɛɛ naga we tɛlɛ Abirahamu wi na, maa ta wa Mezopotami

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tara, sanni wi sa cɛn wa Haran ca. 3 Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ: *Yiri laga ma tara konaa ma to ca ki ni, ma kari wa tara nda mi yaa naga ma na ti ni!*[m] 4 Kì pye ma, a Abirahamu wì si yiri wa Kalide tara ma saa cɛn wa Haran ca. Naa wi to wìla kaa ku, ko puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ lì suu torogo laga ki tara nda ti ni, nda ye yɛn ma cɛn yiŋgɔ we. 5 Yɛnŋɛlɛ li sila laga kpɛ kan wi yeri laga ki tara nda ti ni, ali yɛrɛ tɔlɔgɔ kansaga nuŋgba. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔlɔ__ kɔn wi yeri ma yo li yaa ki tara nda ti kan wi yeri, puŋgo na, mberi kan wi setirige piile pe yeri. Ma si yala, ki sanga wi ni, pyɔ sila pye wi yeri gbɛn. 6 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo wi kan naa, ma yo fɔ: *Ma setirige piile pe yaa ka sa cɛn tara ta yɛgɛ ni, ki tara woolo pe yaa ka pe pye kulolo, mbe pe jɔlɔ fɔ sa gbɔn yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ (400).* 7 *Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye cɛnlɛ na kulolo, mi yaa ka kiti kɔn ki cɛnlɛ woolo pe na; ko puŋgo na, pe yaa ka yiri wa mbe pan mbaa na gbogo laga ki laga ŋga ki ni.*[n] 8 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si *__yɔn finliwɛ__ le Abirahamu wi ni ma yo wila *__kɛnrɛkɛnrɛ__ wi piin paa pi kacɛn yɛn. Kì pye ma, naa Abirahamu wìla kaa Izaki wi se, wi pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a wì suu kɛnrɛkɛnrɛ. A Izaki wì si Zhakɔbu wi se maa kɛnrɛkɛnrɛ. A Zhakɔbu wì we tɛlɛye kɛ ma yiri shyɛn pe se, maga nuŋgba ki pye.

9 «Yenjara ti kala na, a we tɛlɛye pè pe nɔsepyɔ Zhozɛfu wi pɛrɛ, a pè kari wi ni paa kulo yɛn wa Ezhipiti tara. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa koro wi ni 10 maa wɔ wa wi jɔlɔgɔ kagala ke ni fuun ke ni. Yɛnŋɛlɛ làa wi kala li pye, a li wunlunaŋa *__Farawɔn__ wi ndanla, ma kajɛnmɛ kan wi yeri. A Farawɔn wì si Zhozɛfu wi tɛgɛ Ezhipiti tara to naa wi yɛɛra go ki ni fuun ki go na. 11 Kona, a fuŋgo gbɔgɔ kà si to wa Ezhipiti tara ti ni fuun ti ni, naa Kana tara ti ni. Ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ we tɛlɛye pe sila yaakara ta. 12 Naa Zhakɔbu wìla kaa ki logo ma yo yaakara la pye wa Ezhipiti tara, a wì si we tɛlɛye pe tun wa ki koŋgbanŋga ki na. 13 Pe karisaga shyɛn wogo ki na wa, a Zhozɛfu wì suu yɛɛ naga wi nɔsepiile pe na. A Farawɔn wì si ta maa go woolo pe jɛn. 14 Ko puŋgo na, a Zhozɛfu wì si tun ma yo pe saa to wi yeri wi pan, naa wi kɛɛ woolo pyew pe ni. Pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kaŋgurugo. 15 Kì pye ma, a Zhakɔbu wì si kari ma saa cɛn wa Ezhipiti tara, a wo naa we tɛlɛye sanmbala pe ni pè kaa ku wa. 16 A pè si pe gboolo pe lɛ ma sɔngɔrɔ ma kari pe ni wa Sishɛmu ca. Abirahamu wìla gboolo lesaga ŋga lɔ fafafa Amɔri piile pe yeri penjara ni, ma saa pe le wama.

17 «Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn Abirahamu wi yeri, naa li yɔn filisanga wila kaa na yɔngɔ, *__Izirayɛli__ woolo pè si se ma lɛgɛ fɔ jɛŋgɛ wa Ezhipiti tara. 18 A wunlunaŋa fɔnŋɔ si kaa cɛn Ezhipiti tara ti go na. Wo sila Zhozɛfu wi jɛn. 19 A ki wunlunaŋa wì si we cɛnlɛ woolo pe fanla ma pe li, ma pe jɔlɔ, fɔ ma pe jori ma yo paa pe piyɛngɛlɛ ke waa kaa kuun. 20 Ko

---

[m] **7.3:** Zhenɛ 12.1 [n] **7.6-7:** Zhenɛ 15.13-14; Ɛki 12.40

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sanga wo lawi pàa Moyisi wi se, wìla pye ma yɔn jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. A pòo gbegele ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri wa wi to go. 21 Naa pàa ka saa wi wa sanga ŋa ni, a Farawɔn wi sumborombyɔ wì suu lɛ maa gbegele maa pye paa wi yɛɛra pyɔ yɛn. 22 A pè si Moyisi wi naga Ezhipiti tara fɛnnɛ tijinliwɛ pi ni fuun pi ni. Yawa la pye wi ni wa wi sɛnyoro to naa wi kapyegele ke ni.

23 «Naa Moyisi wìla kaa yɛlɛ nafa shyɛn ta, a wì sigi jatere wi ta mbe kari saa sefɛnnɛ, Izirayɛli tara woolo pe wele. 24 A wì si saa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wa yan wila wi woolo wa jɔlɔ. A wì si saga wi woo wi na, mɛɛ Ezhipiti tara woo wi gbɔn maa gbo. 25 A wì sigi jate ndɛɛ kana wi woolo pe mbege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ laa jaa mbe wo tɛgɛ mbe pe shɔ. Ɛɛn fɔ, pe sila ki jɛn. 26 Ki goto pinliwɛ pi ni, wì ka saa gbɔn wa wi woolo pe sɔgɔwɔ, a wì si shyɛn yan paa wiin; a wi nɛɛ jaa mbe pe sɔgɔwɔ pi gbegele, mɛɛ pe pye fɔ: *Na wɛnnɛ, ye yɛn paa nɔsepiile yɛn. Yiŋgi na, a ye nɛɛ wiin?* 27 Ŋa wìla pye naa nimbye wi jɔlɔ, a wì si Moyisi wi wɔnrɔgɔ, ma yo fɔ: *Ambɔ wɔ̀ɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ? 28 Maa jaa mbanla gbo paa yɛgɛ ŋga na yunmbaan màa Ezhipiti tara fɛnnɛ woo wi gbo wi le?*[o] 29 Ki sɛnrɛ ti kala na, a Moyisi wì si fe ma saa cɛn wa Madiyan tara ti ni, ma pinambiile shyɛn se wa.

30 «Naa yɛlɛ nafa shyɛn la kaa toro, a *__mɛrɛgɛ__ wà suu yɛɛ naga Moyisi wi na wa *__Sinayi__ yanwiga ki na, wa *__gbinri__ wi ni, kasɔn yinnɛ la ni tipile la ni laa sori. 31 Naa Moyisi wìla kaa ki tipile li yan laa sori ma, a kì suu pari. Naa wila kaa na fulo wa ki tanla mbege wele jɛŋgɛ, a wì si we *__Fɔ__ wi magala li logo wa fɔ: 32 *‹Mi yɛn ma tɛlɛye pe Yɛnŋɛlɛ, Abirahamu naa Izaki konaa Zhakɔbu pe Yɛnŋɛlɛ.›* A Moyisi wi nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na, wii kotogo ta naa mbaa ki wele. 33 Kona, a we Fɔ wì suu pye fɔ: *‹Ma sawira ti wɔ wa ma tɔɔrɔ ti na, katugu ma yɛn ma yere laga ŋga na ki tara ti yɛn* *__kpoyi__. 34 *Na woolo mbele wa Ezhipiti tara, mì pe jɔlɔgɔ ki yan, ma pe jɛngɛ ki logo. Mì tigi ma pan mbe pe shɔ. Pan yiŋgɔ mi yaa ma tun wa Ezhipiti tara.›*[p]

35 «Ki Moyisi nuŋgba ŋa pàa je wi na ma yo fɔ: ‹Ambɔ wɔ̀ɔn tɛgɛ we to konaa we kiti kɔnfɔ?› Wo nuŋgba wowi Yɛnŋɛlɛ làa tun maa pye paa to naa go shɔfɔ yɛn mɛrɛgɛ wi sagawa pi kala na, ŋa wìla wi yɛɛ naga wi na wa tipile li ni we. 36 Ki Moyisi wo wìla pe yirige ma pe wɔ wa Ezhipiti tara, ma kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ pye wa Ezhipiti tara, naa wa Kɔgɔje yɛɛn wi ni, naa yɛlɛ nafa shyɛn ni wa gbinri wi ni. 37 Moyisi wo nuŋgba wo wìla ki yo Izirayɛli woolo pe kan ma yo fɔ: *‹Yɛnŋɛlɛ li yaa ka Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ* *__yofɔ__ wa yirige ye kan paa na yɛn, mbe yiri wa ye woolo pe sɔgɔwɔ.›*[q] 38 Ma *__Izirayɛli__ woolo gbogolomɔ pi ta wa gbinri wi ni, Moyisi wo wìla pye wa pe tanla. Wo wìla pye we tɛlɛye pe ni naa mɛrɛgɛ wi ni,

---

[o] **7.26-28:** Ɛki 2.14 [p] **7.33-34:** Ɛki 3.7-10 [q] **7.37:** Dete 18.15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋa wìla para wi ni wa Sinayi yanwiga ki na we. A wì si Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda ti yɛn yinwege woro ti ta mari kan we yeri.

39 «Ɛɛn fɔ, we tɛlɛye pe sila yɛnlɛ mboo sɛnrɛ ti lɛ. A pè je wi na, nɛɛ ki jaa wa pe kotogo na mbe sɔngɔrɔ wa Ezhipiti tara ti ni. 40 A pè sigi yo *__Arɔn__ wi kan ma yo fɔ: *‹Yarisunndo ta gbegele we kan tila we yɛgɛ sinni. Ki Moyisi ŋa wì we yirige ma we wɔ wa Ezhipiti tara ti ni, yaraga ŋga kùu ta we sigi jɛn.›*[r] 41 Ki piliye yi ni, a pè si napige yanlɛgɛ ka fanri, mɛɛ pan ma saraga wɔ ko yarisunŋgo ko yeri, nɛɛ yɔgɔri pe kɛɛ tunŋgo ki na.
42 Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si puŋgo le pe ni ma pe yaga, a paa naayeri wɔnŋgɔlɔ ke gbogo, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe sɛwɛɛlɛ pe ni ma yo fɔ:

Izirayɛli woolo, yɛgɛlɛ nafa shyɛn ŋgele yè pye wa gbinri wi ni,
yaa yaayoro saara konaa saara ta yɛgɛ wɔ na yeri le?
43 *Ayoo, ɛɛn fɔ, ye yarisunŋgo Molɔki ki* *__paraga go__ *ko yaa lɛ ma kari ki ni,*
naa ye yarisunŋgo Aranfa ki wɔnnɔ cɛnlɔmɔ pi ni.
Ki yarisunndo yanlɛrɛ to yàa gbegele mbe ta mbaa ti gbogo.
Ki kala na, mi yaa ye koli mbe kari ye ni fɔ wa Babilɔni puŋgo na.[s]

44 «Paraga go la pye we tɛlɛye pe yeri wa gbinri wi ni naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn pe ni. *Kìla gbegele paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma Moyisi wi kan we, ma yala ki cɛnlɔmɔ mba wìla yan pi ni.*[t] 45 Ko puŋgo na, a we tɛlɛye pè si paraga go ki ta pe teele pe yeri. A Zhozuwe wì si pe yɛgɛ sin ma ye ki ni laga ki tara nda ti ni. Yɛnŋɛlɛ làa tara woolo pe purɔ ma pe yirige wa pe yɛgɛ. A kì koro laga fɔ ma saa gbɔn Davidi sɔnlɔ ki na.
46 Davidi wìla yinmɛ ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, a wì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ma yo li konɔ kan wi yeri, *wi cɛnsaga gbegele lo na li yɛn Zhakɔbu Yɛnŋɛlɛ li kan.*[u] 47 Ɛɛn fɔ, Salomɔ wìla kaa ki go ki kan.

48 «Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na, laa la cɛɛn leele pè yinrɛ nda kan to ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wìgi yo ma yo fɔ:

49 *Naayeri wi yɛn na* *__wunluwɔ__ *jɔngɔ,*
tara ti yɛn na tɔɔrɔ tɛgɛsaga?[v]
Yiŋgi go ye mbe ya kan na kan naa?
Laga kikiin ki yɛn wa mbe pye na wogosaga?
We Fɔ wo wì yo ma.
50 *Mi ma mìgi yaara nda ti ni fuun ti gbegele na kɛɛ ki ni wi le?*[w]

51 «Ye ta ma pye nuŋgboŋgbanla fɛnnɛ! A ye kotoro naa ye nuŋgbogolo kè tɔn Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Ye maa kendige woo Yinnɛkpoyi li ni sanga pyew. Ye yɛn paa ye tɛlɛye pe yɛn. 52 Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni, wiwiin wì koro ye

---

[r] **7.40:** Ɛki 32.1 [s] **7.42-43:** Amɔ 5.25-27 [t] **7.44:** Ɛki 25.40 [u] **7.46:** Yuuro 132.5
[v] **7.49:** Ko yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn tara ti go na. [w] **7.49-50:** Eza 66.1-2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tɛlɛye pe sila wi jɔlɔ? Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pàa Lesinŋɛ wi panga ki yari faa, ye tɛlɛye pàa pe gbo. Koni yè pye ki Lesinŋɛ wi pɛrɛfɛnnɛ konaa wi gbofɛnnɛ. 53 Yoro mbele yè Yɛnŋɛlɛ li *lasiri wi ta *mɛrɛgɛye pe yeri, ye suu yigi.»

Etiyɛni kunwɔ we

54 Naa *kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kila kaa ko sɛnrɛ to logo, a kì si pe ya wa pe kotogo na naŋgbanwa pi na, a pe nɛɛ pe yombɛgɛlɛ ke nɔɔri Etiyɛni wi kala na. 55 Ɛɛn fɔ, ma Etiyɛni wi ta wìla pye ma yin Yinnɛkpoyi li ni, a wì suu yɛngɛlɛ ke kan wa naayeri, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi yan, naa Zhezu wi ni yeresaga wa li kalige kɛɛ ki na. 56 A wì sho fɔ: «Ye wele, mi yɛn na yɛnŋɛlɛ li yaan lì yɛngɛ, na *Lere wi Pinambyɔ wi yaan yeresaga wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na.»

57 Kona, a pè si jɔrɔgɔ, mɛɛ pe nuŋgbogolo ke tɔnndɔ, mɛɛ gbinri ja ma saa to wi na, 58 maa tilele ma yiri wi ni wa ca, mɛɛ wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo. A sɛrɛfɛnnɛ pè si pe deere ti wɔwɔ mari tɛgɛ lefɔnŋɔ wa tanla, pàa pye naa yinri Sɔli. 59 Sanga ŋa ni pàa pye na Etiyɛni wi waa sinndɛɛrɛ ti ni, a wi nɛɛ yɛnri na yuun fɔ: «We Fɔ Zhezu, na yinnɛ li shɔ!»

60 Kona, a wì si kanŋguuro kan ma gbele ŋgbanga ma yo fɔ: «We Fɔ, maga kaa ki kapege ŋga ki jate pe go na.»

Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si ku.

PITUNMBOLO PAA ZHEZU SƐNTANRA TI YARI WA SAMARI TARA NAA ZHUDE TARA

8.1–12.25

8 1 Sɔli wìla yɛnlɛ Etiyɛni gbogo ki na.

Sɔli wìla tagafɛnnɛ pe jɔlɔ

Ki pilige nuŋgba ki ni, a pè sigi lɛ na Zheruzalɛmu ca *Legilizi wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. A tagafɛnnɛ pè si gbɔn ma jaraga ma kari Zhude naa *Samari tara ti lagapyew, ndɛɛ *pitunmbolo poro cɛ. 2 Nambala mbele pàa pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, a poro pèle si saa Etiyɛni gboo wi le, mɛɛ wi kunwɔ pi gbele fɔ jɛŋgɛ.

3 Sɔli wo na, wìla pye naga ŋgbanga mbe Legilizi wi jɔgɔ. Wìla pye na yiin yinrɛ pyew ti ni, na tagafɛnnɛ, nambala naa jɛɛlɛ pe tilele ma saa na pe nii kaso.

Filipu wìla Zhezu Sɛntanra ti yari wa Samari tara

4 Tagafɛnnɛ mbele pàa gbɔn ma jaraga, pe nɛɛ kee lagapyew ma saa na Zhezu Sɛntanra ti yari. 5 A Filipu wo si kari *Samari tara ca ka ni, mɛɛ saa na *Kirisi wi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sɛnrɛ ti yari. 6 Janwa wi ni fuun wìla pye na nuru Filipu wi yeri jatere nuŋgba ni,
katugu pàa pye na kafɔnŋgɔlɔ ŋgele wìla pye na piin ke sɛnrɛ nuru na ke yaan yɛnlɛ
ni. 7 Yinnɛ tipegele la pye na woo yambala lɛgɛrɛ ni, na gbele ŋgbanga. A muruguye
poro naa jejɔgɔlɔ fɛnnɛ pè lɛgɛrɛ sagala. 8 Nayinmɛ gbɔɔ la pye wa ki ca ki ni.

9 Naŋa wà la pye wa ki ca ki ni faa makɔ, pàa pye naa yinri Simɔ. Wìla
pye na taluguya kagala piin, a kè Samari tara fɛnnɛ pe pari, naa yɛɛ piin
ma yo wo yɛn legbɔɔ. 10 Leele pe ni fuun, mbege lɛ piile pe na mbe sa
gbɔn lelɛɛlɛ pe na, pàa pye na nuru wi yeri fɔ jɛŋgɛ, nɛɛ yuun fɔ: «Ki naŋa
ŋa wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa we, mba pe yinri yawa gbɔɔ we.»

11 Pàa pye na nuru wi yeri, katugu wìla pe pari wi taluguya kapyere
ti ni, maga lɛ fɔ wagati titɔnlɔwɔ ni. 12 Ɛɛn fɔ, a Filipu wì si *__Yɛnŋɛlɛ li__
__wunluwɔ__ po naa Zhezu Kirisi wi mɛgɛ Sɛntanra ti yari, a leele pè si taga
ti na, a pè pe *__batize__, nambala o, jɛɛlɛ o. 13 Simɔ wo jate wìla taga Zhezu
Kirisi wi na, a pòo batize. A wì si koro na yanri Filipu wi puŋgo na. Wìla
pye na kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ yaan kaa piin, fɔ a koo pari.

14 Pitunmbolo mbele pàa pye wa Zheruzalɛmu, naa pàa kaa ki logo ma yo
Samari tara fɛnnɛ pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na mari lɛ, a pè si Pyɛri naa Zhan
pe torogo wa pe yeri. 15 Naa pàa ka saa gbɔn, a pè si Yɛnŋɛlɛ yɛnri tagafɛnnɛ pe
kan, jaŋgo pe ta pe Yinnɛkpoyi li ta. 16 Katugu Yinnɛkpoyi li sila tigi mbe ye wa
kpɛ ni pe ni gbɛn. Pàa pe batize *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ko na cɛ. 17 Kona, a
Pyɛri naa Zhan pè si pe *__kɛyɛn yi taga__ pe na, a pè si Yinnɛkpoyi li ta.

18 Naa Simɔ wìla kaa ki yan Yinnɛkpoyi li kan tagafɛnnɛ pe yeri pitun-
mbolo pe kɛyɛn tagawa pi kala na, a wì si pan penjara ni Pyɛri naa Zhan
pe kan, ma yo fɔ: 19 «Yege yawa pi kan mi fun na yeri, jaŋgo mi kanla
kɛyɛn yi taga lere ŋa fuun na, wi Yinnɛkpoyi li ta.»

20 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Mboro naa ma penjara ti ni ye pinlɛ ye jɔgɔ, paa
maa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki mbe ya lɔ penjara ni we. 21 Ma tasaga
woro wa ki kala na li ni. Yaraga ka kpɛ woro wa ma wogo, katugu ma kotogo
ki woro ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 22 Ma tipewe pi jɛn maa yaga, ma we Fɔ wi
yɛnri wɔɔn jatere pege ki kala yaga ma na, na ki mbe ya pye we; 23 katugu
mìgi yan, ma yɛn ma yin nambewe ni, ma pye naa kapege ki kulo.»

24 A Simɔ wì si Pyɛri naa Zhan pe pye fɔ: «Yoro jate, ye we Fɔ wi yɛnri
na kan, jaŋgo ŋga yè yo, ka kpɛ ka kanla ta.»

25 Naa Pitunmbolo pe shyɛn pàa kaa we Fɔ wi sɛrɛya wi yo maa sɛnrɛ ti
yari, a pè si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu. Pe sɔngɔrɔsaga, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li
Sɛntanra ti yuun Samari tara cara ti lɛgɛrɛ ni.

Filipu naa Etiyopi tara fɛnnɛ naŋa sɛnrɛ

26 Ki piliye yi ni, a we Fɔ wi *__mɛrɛgɛ__ wà sigi yo Filipu wi kan ma yo fɔ:
«Yiri ma kari wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri, wa konɔ na li ma yiri wa
Zheruzalɛmu ca na kee wa Gaza ca li ni. Ki konɔ li yɛn wa *__gbinri__ wi ni.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 A Filipu wì si yiri mɛɛ kari. Maa ta wa konɔ wila kee, a wì si *Etiyopi tara
fɛnnɛ naŋa wa yan. Pàa wi *san. *Etiyopi tara fɛnnɛ wunlunjɔ Kandase wo legbɔɔ
lawi. Wìla pye ma cɛn wi yarijɛndɛ ti ni fuun ti go na. Wìla kari wa Zheruzalɛmu
ma saa Yɛnŋɛlɛ yɛnri. 28 Wi sɔngɔrɔsaga na kee wi ca, wìla pye ma cɛn wa wi
wotoro ŋa shɔn maa tilele wi ni, na *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *Ezayi sɛwɛ wi kara.
29 A Yinnɛkpoyi lì si Filipu wi pye fɔ: «Fulo wa ki wotoro ŋa wi tanla maa tanri
maa yala wi ni.»
30 A Filipu wì si fe ma fulo wa wotoro wi tanla, mɛɛ Etiyopi tara fɛnnɛ
naŋa wi magala li logo, wìla pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ *Ezayi wi sɛwɛ
wi kara. A wì suu yewe ma yo fɔ: «Nda maa kara maa ti kɔrɔ wi jɛnni le?»
31 A naŋa wì sho fɔ: «Mbe ya mberi kɔrɔ wi jɛn mɛlɛ, na lere suu yo
mbanla kan?»
A wì si Filipu wi yɛri ma yo wi ye wa wotoro wi ni wi cɛn le wi tanla.
32 Laga ŋga wìla pye na kara wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni koyi ŋga fɔ:

Wìla pye paa sumbyɔ yɛn, ŋa pè yigi na kee wi ni wa wi gbosaga,
paa simbapyɔ yɛn, ŋa wì pyeri wi sire kɔnfɔ wi kɛɛ.
Wì suu yɔn ki yɛngɛ.
33 *Wìla wi yɛɛ tirige, pe sila tanga kan wi yeri.*
Ambɔ wi yaa ka para wi setirige wogo ki na?
Katugu pòo gbo maa wɔ laga tara ti ni.[x]

34 A legbɔɔ wì si Filipu wi yewe fɔ: «Mila ma yɛnri, ki yo na kan, ambɔ
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wila para wi sɛnrɛ na. Wo yɛɛra sɛnrɛ na lee,
nakoma lere wa yɛgɛ sɛnrɛ na?»
35 Kona, a Filipu wì si sɛnrɛ ti lɛ, maga lɛ le ki laga jate ki na, mɛɛ Zhezu Sɛntanra
ti yo maa kan. 36 Ma pe ta wa konɔ paa kee, a pè si saa gbɔn laga ka na, tɔnmɔ la
pye wama. A legbɔɔ wì sho fɔ: «Tɔnmɔ mba, yiŋgi ki yaa ti mi ka si ka *batize?»
37 [A Filipu wì suu pye fɔ: «Na kaa pye ma taga Zhezu wi na ma kotogo
ki ni fuun ni, ma mbe ya batize.» A legbɔɔ wì sho fɔ: «Mì taga ki na ma yo
Zhezu Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ.»]
38 A legbɔɔ wì sho fɔ pe wotoro wi yerege. A pe shyɛn pè si tigi ma ye
wa tɔnmɔ pi ni. A Filipu wì suu batize. 39 Pe yirisaga wa tɔnmɔ pi ni, we
Fɔ wi Yinnɛ lì si Filipu wi lɛ ma kari wi ni. Legbɔɔ wi suu yan naa, ɛɛn
fɔ, a wì suu konɔ li lɛ na kee, ma yin nayinmɛ ni. 40 A Filipu wo suu yɛɛ
yan wa Azɔti ca. Kona, a wi nɛɛ toro cara ti ni nuŋgba nuŋgba na Zhezu
Sɛntanra ti yari wa ki laga ki ni fuun ki ni, fɔ ma saa gbɔn wa Sesare ca.

Sɔli wìla taga Zhezu wi na
(Kapye 22.6-16; 26.12-18)

9 1 Ma si yala, Sɔli wìla pye na kasɔn pyew ki tari ***we Fɔ** wi ***fɔrɔgɔ-**
fɛnnɛ pe na, naga jaa mbaa pe kuun. A wì si kari ***saraga wɔfɛnnɛ**

[x] **8.32-33:** Eza 53.7-8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

to wi kɔrɔgɔ, 2 ma saa wi yɛnri ma yo wi sɛwɛɛlɛ kan wi yeri wi kari pe
ni wa Damasi ca, wi sa pe kan shɛriyinrɛ fɛnnɛ pe yeri, jaŋgo wi konɔ ta,
na wiga we Fɔ Zhezu wi konɔ tangafɛnnɛ pele yan, nambala naa jɛɛlɛ, wi
pe yigi wi pe pɔ wi kari pe ni wa Zheruzalɛmu.
3 Ma Sɔli wi ta wa konɔ wila kee, ma ka saa yɔngɔ Damasi ca ki ni, le
ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yanwa pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yin maa
maga. 4 A wì si to tara, mɛɛ magala la logo. A lùu pye fɔ: «Sɔli, Sɔli, yiŋgi
na, a ma nɛɛ na jɔlɔ?»
5 A Sɔli wì si yewe ma yo fɔ: «Ambɔ wi mboro, na Fɔ?»
A lì sho fɔ: «Muwi, mi Zhezu ŋa ma yɛn na jɔlɔ we. 6 Ɛɛn fɔ, yiri ma ye
wa ca nawa. Ŋga ma daga mbe pye, ki yaa yo mbɔɔn kan wa.»
7 Sɔli tangayɛɛnlɛ pe sunndo wìla kɔn pe na, fɔ a pè koro ma yere laga
nuŋgba, pe sila ya yaraga ka yo. Pàa ki magala li logo, ɛɛn fɔ, pe sila lere
yan. 8 A Sɔli wì si yiri le tara, maa yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, ɛɛn fɔ, wi sila pye na
yaraga ka yaan. A pè suu yigi wi kɛyɛn yi na, mɛɛ kari wi ni wa Damasi.
9 Wìla pye piliye taanri na wi fa yan wi yɛngɛlɛ ke ni, na wi fa ka, na wi
fa si wɔ.
10 Ma si yala, wa Damasi, tagafɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri
Ananiyasi.
A we Fɔ wì suu yɛɛ naga wi na yariyanga ka ni, maa pye fɔ:
«Ananiyasi!»
A Ananiyasi wì si shɔ ma yo: «Nawu we Fɔ, mi ŋa!»
11 A we Fɔ wì suu pye fɔ: «Yiri fɔɔnfɔɔn ŋga, ma kari wa konɔ na pe yinri
‹Kozinnɛ› li ni, Zhudasi mɛgɛfɔ wa wa, maa go ki yewe; Tarisi ca fɛnnɛ woo
wa, ma saa lagaja. Poo yinri Sɔli. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ yɛnri. 12 Maa ta wila
yɛnri, a wì si naŋa wa yan yariyanga ka ni, poo yinri Ananiyasi. Wì ye wi
kɔrɔgɔ wa go maa *__kɛyɛn yi taga__ wi na, jaŋgo wi ta wila yaan naa fɔnŋgɔ.»
13 A Ananiyasi wì si we Fɔ wi pye ma yo fɔ: «Na Fɔ, tipege ŋga fuun ki
naŋa ŋa wì pye ma woolo pe na wa Zheruzalɛmu, mìgi logo lelɛgɛrɛ yeri.
14 Lagamɛ fun, yawa yɛn wi yeri, mba wì ta saraga wɔfɛnnɛ teele pe yeri
mbaa ma mɛgɛ yerifɛnnɛ pe ni fuun pe yinri mbaa pe poo.»
15 Ɛɛn fɔ, a we Fɔ wì si Ananiyasi wi pye fɔ: «Kari, katugu mùu wɔ
mboo pye na tunmbyee, wila na mɛgɛ ki yari cɛngɛlɛ sanŋgala woolo
poro naa pe wunlumbolo, naa *__Izirayɛli__ woolo pe kan. 16 Jɔlɔgɔ gbɔgɔ
ŋga wi daga mbe kun wi yɛɛ ni na kala na, mi jate mi yaa ki naga wi na.»
17 Kona, a Ananiyasi wì si kari. Naa wìla ka saa gbɔn wa ki go ki ni, a
wì suu kɛyɛn yi taga Sɔli wi na, ma suu pye fɔ: «Sefɔ Sɔli, we Fɔ Zhezu ŋa
wùu yɛɛ naga ma na, mɔɔ ta wa konɔ maa paan, wìlan tun ma yeri; jaŋgo
ma ta maa yaan naa fɔnŋgɔ, Yinnɛkpoyi li ye ma ni lɔɔn yin!»
18 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yaara tà si yiri wa wi yɛngɛlɛ ke ni ma
toori paa mbɛnɛ kɔɔrɔ yɛn. A wi nɛɛ yaan naa fɔnŋgɔ. A wì si yiri ma
*__batize__. 19 Kona, a wì si li mɛɛ fanŋga ta naa.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Damasi ca

A Sɔli wì si koro wa tagafɛnnɛ pe ni wa Damasi, ma piliye jɛnri pye wa.
20 A wì sigi lɛ teere nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa shɛriyinrɛ ti ni ma yo
Zhezu wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we. 21 Mbele pàa pye na nuru wi
yeri, kìla pe pari, a paa yuun fɔ: «Lere ŋa wìla pye na Zhezu mɛgɛ yeri-
fɛnnɛ pe jɔlɔ wa Zheruzalɛmu, wo ma ŋa yɛɛn? Wii pan lagamɛ fun mbe
pan mbe ki leele pe yigi mbe pe pɔ, mbe kari pe ni saraga wɔfɛnnɛ teele
pe kan wi le?»
22 Ma si yala, Sɔli wìla pye na fanŋga taa wa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo
pi ni na kee, fɔ *__Zhufuye__ mbele pàa pye wa Damasi pe mbaa wi yɔn
sogo yɛgɛ ŋga na, pe sila ki jɛn, naa wìla pye naga yɛgɛ nari pe na ma yo
Zhezu wo wi yɛn *__Kirisi__ we.
23 Naa piliye yà la kaa toro, a Zhufuye pè si yɔn le ma yo pe yaa Sɔli
wi gbo. 24 Ɛɛn fɔ, a Sɔli wì si yiri pe yɔn lege ki kɔrɔ na. Pàa pye na ca
ki yeyɔnrɔ ti singi yɔnlɔ naa yembinɛ mbe ta mbe Sɔli wi gbo. 25 Ɛɛn fɔ,
yembinɛ la ni, a Sɔli wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pè suu lɛ kanja pige ka ni maa tirige
wa mbogo ŋga ki ca kì maga ki puŋgo na.

Sɔli wìla sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu

26 Naa Sɔli wìla ka saa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a wi nɛɛ jaa mbe pinlɛ
tagafɛnnɛ pe ni. Ɛɛn fɔ, pe ni fuun pàa fyɛ wi yɛgɛ, katugu pe sila taga
ki na mbe yo wi yɛn tagafɔ kaselege na. 27 Kona, a Barinabasi wì suu lɛ
ma kari wi ni *__pitunmbolo__ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ ki yɛgɛ yo ma pe kan paa
yɛgɛ ŋga na Sɔli wìla we Fɔ wi yan wa konɔ, a we Fɔ wì para wi ni we;
konaa paa yɛgɛ ŋga na wa Damasi, Sɔli wìla kotogo ta na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
ti yuun Zhezu wi mɛgɛ ki na. 28 Maga lɛ le ko sanga wo na, a Sɔli wì si
koro wa pe ni nɛɛ yanri wa Zheruzalɛmu lagapyew ki ni, ma kotogo ta na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun Zhezu wi mɛgɛ ki na. 29 Zhufuye mbele Girɛki sɛnrɛ
yofɛnnɛ, wìla pye na para pe ni, na kendige woo pe ni. Ɛɛn fɔ, poro la pye
naga lagajaa mboo gbo. 30 Naa tagafɛnnɛ pàa kaa ko jɛn ma, a pè si kari
Sɔli wi ni wa Sesare ca, mɛɛ saa wi yaga, a wì kari wa Tarisi ca.
31 Ko sanga wo ni, *__Legilizi__ wìla pye yɛyinŋge na wa Zhude naa Galile
naa *__Samari__ tara ti lagapyew. Wìla pye na fanŋga taa, na we Fɔ wi
gbogo, a tagafɛnnɛ paa lege na kee yɛgɛ Yinnɛkpoyi li sagawa pi na.

Pyɛri wìla Ene wi sagala

32 Pyɛri wìla pye na tara ti ni fuun ti yanri. Pilige ka, a wì si kari taga-
fɛnnɛ mbele pàa pye wa Lida ca pe yeri, 33 mɛɛ saa naŋa wa yan wa, pàa
pye naa yinri Ene. Wìla pye ma sinlɛ sinlɛyaraga ka na maga lɛ fɔ yɛlɛ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kɔlɔtaanri, katugu murugu lawi. 34 A Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ene, Zhezu
Kirisi wila ma sagala: Yiri mɔɔ fuuro ti gbegele ma yɛ!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Ene wì si yiri. 35 A Lida ca fɛnnɛ poro naa
Sarɔn tara fɛnnɛ pe ni fuun pòo yan, mɛɛ pe yɛɛ kan we Fɔ wi yeri.

Dɔrikasi wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni

36 Wa Zhope ca ki ni, tagafɔ jɛlɛ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Tabita,
Girɛki sɛnrɛ ti ni pe maga kanŋga ma yo Dɔrikasi. Ko kɔrɔ wo ŋa: «Lufaa».
Wìla pye na kajɛŋgɛ piin sanga pyew na fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari. 37 Ki sanga
wi ni, a wì si to na yaa, mɛɛ ku. A pè suu gboo wi woli maa tɛgɛ yumbyɔ
wa ni wa sanŋgazo wi ni. 38 Lida ca konaa Zhope ca ki ni ti sila lali ti yɛɛ
ni. A Zhope ca tagafɛnnɛ pè sigi logo ma yo Pyɛri wìla pye wa Lida. A pè
si nambala shyɛn torogo wa wi yeri, maa pye fɔ: «Waa ma yɛnri, ma pan
laga we yeri fɔɔnfɔɔn ŋga, maga ka mɔ.» 39 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a
Pyɛri wì si yiri mɛɛ pinlɛ pe ni ma kari. Naa wìla ka saa gbɔn, a pè si kari
wi ni wa sanŋgazo yumbyɔ wi ni. A naŋgunjaala pe ni fuun pè si fulo wi
tanla na gbele. Deere tunmɔɔrɔ naa deere tugbɔɔrɔ nda Dɔrikasi wìla pye
na tiin maa ta yinwege na wa pe sɔgɔwɔ, a pè si to naga Pyɛri wi na.
40 A Pyɛri wì si leele pe ni fuun pe yirige wa funwa na, mɛɛ kanŋguuro
kan ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri, mɛɛ yɛgɛ kanŋga wa gboo wi yeri, ma yo fɔ:
«Tabita, yiri!»
A jɛlɛ wì suu yɛngɛlɛ ke yɛngɛ, naa wìla kaa Pyɛri wi yan sanga ŋa ni,
a wì si yiri ma cɛn. 41 A Pyɛri wì suu kɛyɛn yi yigi maa yirige. Kona, a wì
si tagafɛnnɛ poro naa naŋgunjaala pe yeri ma Dɔrikasi wee wi naga pe
na. 42 Zhope ca fɛnnɛ pe ni fuun pàa ki logo, a pe lɛgɛrɛ taga we Fɔ wi na.
43 A Pyɛri wì si wagati titɔnlɔwɔ wa pye wa Zhope, wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ
Simɔ wi go.

Kɔrinɛyi wìla piile tun Pyɛri wi yeri

10 1 Wa Sesare ca, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Kɔrinɛyi.
Sorodasheele ŋgbelege ŋga pàa pye na yinri Itali ŋgbelege ki to
wo lawi. 2 Ki naŋa wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Wo naa wi go woolo pe
ni fuun pe ni, pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Wìla pye na *__Zhufuye__ fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe sari fɔ jɛŋgɛ, na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi. 3 Pilige ka, yɔnlɔparaga ka
na, a wì si Yɛnŋɛlɛ li *__mɛrɛgɛ__ wa yan yariyanga ka ni. A mɛrɛgɛ wì si ye
wa wi kɔrɔgɔ maa pye fɔ: «Kɔrinɛyi!»
4 A Kɔrinɛyi wì suu yɛngɛlɛ ke kan wi na, mɛɛ fyɛ ma suu pye fɔ: «Yiŋgi
yi, *__we Fɔ__?»
A mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Yɛnrɛwɛ mba mà yɛnri, konaa sagawa mba
mà kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ti na, ma nawa to ma na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ki kala na, yiŋgɔ, leele tun wa Zhope ca, pe sa Simɔ yeri wi pan laga ma
yeri. Pe maa wi yinri naa Pyɛri. 6 Wi yɛn ma tugu wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ
Simɔ wi go, ki yɛn wa kɔgɔje yɔn ki na.»
7 Mɛrɛgɛ ŋa wìla para wi ni, naa wìla kaa kari, a Kɔrinɛyi wì suu go
tunmbyeele shyɛn yeri naa sorodasheele mbele pàa pye wi tanla na
tunŋgo piin wi kan wi nuŋgba ni, wo la pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. 8 A wì
sigi kagala ke yɛgɛ yo ma pe kan, kona, mɛɛ pe tun wa Zhope.
9 Ki goto, ma pe ta wa konɔ paa yɔngɔ Zhope ca ki ni, la kee yɔnlɔfugo
ki yeri, a Pyɛri wì si lugu wa birigo ki naayeri mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri. 10 A
fuŋgo suu yigi, a wi nɛɛ jaa mbe ka. Maga ta pàa pye na yaakara gbege-
le Pyɛri wi kan, a wì si yaara ta yan yariyanga ka ni. 11 A wì si yɛnŋɛlɛ
li yan lì yɛngɛ, mɛɛ yaraga ka yan kila tinri ma yiri wa naayeri paa
parigbɔgɔ yɛn. Kìla pye ma pɔ ki go tijɛrɛ ki ni fuun ki na. 12 Tɔɔrɔ tijɛrɛ
tijɛrɛ yaara, naa nda fuun ti maa fulolo lara na, ti cɛnlɛ pyew tà la pye wa
ki ni, naa naayeri sannjɛrɛ ti cɛnlɛ pyew ti ni. 13 A magala là suu pye fɔ:
«Yiri Pyɛri, ma ta gbo mari ka.»
14 Ɛɛn fɔ, a Pyɛri wì suu pye fɔ: «Ayoo, we Fɔ, katugu yaraga ŋga kii
daga mbe ka, nakoma ma pye *fyɔngɔ ni ma yɛgɛ na, mi fa ka ka fyew.»
15 A ki magala lì suu pye naa fɔ: «Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yo ki yɛn
*kpoyi, ma kaa ki jate ki yɛn fyɔngɔ ni.»
16 A ki kala lì pye ma saa gbɔn fɔ taanri, a ki yaara tì si sɔngɔrɔ teere
wa yɛnŋɛlɛ na.
17 Ma Pyɛri wi ta wìla pye naa yɛɛ yewe ki yariyanga ki kɔrɔ wi ni, a kì
si yala ko sanga wo ni, Kɔrinɛyi wi *pitunmbolo pàa Simɔ go ki yewe ma
saa gbɔn le yeyɔngɔ ki na. 18 A pè si shari ma yewe ma yo fɔ: «Simɔ ŋa pe
yinri Pyɛri pa wi yɛn ma tugu lagamɛ le?»
19 Ma Pyɛri wi ta wìla pye na jatere piin bere ki yariyanga ki kɔrɔ wi na,
a Yinnɛkpoyi lì suu pye fɔ: «Wele, leele taanri nɔɔ lagajaa. 20 Yiri ma tigi
ma pinlɛ pe ni ma kari, maga kaa singi; katugu muwi mì pe tun ma yeri.»
21 Kona, a Pyɛri wì si tigi ma pan le ki leele pe tanla, mɛɛ pe pye fɔ:
«Lere ŋa yaa lagajaa muwi. Ye pango ko yɛn kikiin?»
22 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Sorodasheele ŋgbelege to Kɔrinɛyi wo
wì we torogo laga ma yeri. Wi yɛn lesinŋɛ, na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. Zhufuye
pe ni fuun pe maa wi mɛtanga yinri. Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛ wà ki yo wi kan
ma yo wɔɔn yeri ma pan wa wi go, jaŋgo wɔɔn sɛnrɛ ta logo.»
23 A Pyɛri wì si pe yaara wɔ, mɛɛ pe pye ma yo pe wɔnlɔ wa wi ni.
Ki goto pinliwɛ pi ni, a wì si yiri ma pinlɛ pe ni ma kari. A Zhope ca
tagafɛnnɛ pèle saa wi torogo. 24 Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si gbɔn wa
Sesare. Kɔrinɛyi wìla pye na pe singi, wìla wi go woolo pe yeri wa wi go,
naa wi wɛnnɛ jɛmbɛlɛ pe ni. 25 Pyɛri wi yesaga wa go, a Kɔrinɛyi wì si
pan maa fili, mɛɛ kanŋguuro kan wi jegele mboo gbɔgɔ. 26 A Pyɛri wì suu
yirige ma yo fɔ: «Yiri, mi fun sɛnwee wi mi.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Ma pe ta paa para pe yɛɛ ni, a pè si ye wa go. A wì si lelɛgɛrɛ yan
pè gbogolo wa. 28 A Pyɛri wì si pe pye fɔ: «Yège jɛn ma yo mbe yala we
*__lasiri__ wi ni, kii daga Zhufuye woo wa yeri wi gbogolo mbele pe woro
Zhufuye wa ni, nakoma mbe ye wa wi go. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìgi naga na na
ma yo mi ka ka lere kpɛ jate ŋa wi woro kpoyi, nakoma ŋa wi yɛn fyɔngɔ
ni. 29 Ko kala kì ti, na yànla yeri, mì pan mii kendige le wa. Ki kala na,
yànla yeri go ŋga na, mila jaa mbege jɛn.»
30 A Kɔrinɛyi wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Nala wi yɛn ki pilige tijɛrɛ, mìla
pye na Yɛnŋɛlɛ yɛnri laga na go yɔnlɔparaga yɛnrɛwɛ sanga wi ni. Le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a naŋa wà si pan ma yere na yɛgɛ sɔgɔwɔ. Wi paara
tìla pye na yɛngɛlɛ. 31 A wì sigi yo na kan ma yo fɔ: ‹Kɔrinɛyi, Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn
yɛnrɛwɛ pi logo, ma nawa to sagawa mba mà kan fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri pi
wogo ki na. 32 Yiŋgɔ leele pele tun wa Zhope, pe sa Simɔ yeri pe pan wi ni,
pe maa wi yinri naa Pyɛri. Wi yɛn ma tugu wa sɛɛrɛ tunŋgo pyefɔ Simɔ wi
go, wa kɔgɔje yɔn ki na.› 33 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì si leele pele
tun pe sɔɔn yeri. Ma panga kìgi jɛn. Yiŋgɔ yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì kan
ma yeri, we ni fuun we yɛn ma gbogolo laga we Fɔ wi yɛgɛ na mberi logo.»

Pyɛri wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Kɔrinɛyi wi go

34 A Pyɛri wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Kaselege ko na, mìgi jɛn yiŋgɔ
ma yo Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni. 35 Ɛɛn fɔ, cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni,
lere ŋa fuun wi maa fyɛ li yɛgɛ na kasinŋge piin, wi kala li ma pye ma li
ndanla. 36 Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda lì torogo *__Izirayɛli__ woolo pe yeri, tori nda
fɔ: Lìli yɛyinŋge Sɛntanra ti yo ma pe kan Zhezu Kirisi wo yɔn, wo ŋa wi
yɛn lere pyew wi Fɔ we. 37 Kala na lì pye wa Zhude tara ti lagapyew, ye
yɛn maga jɛn. Ki kala làa peli wa Galile tara, Zhan sɛnyoro ti puŋgo na
*__batɛmu__ wogo ki na. 38 Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi lo naa yawa pi tirige maa
le Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi ni yɛgɛ ŋga na, yège jɛn. Zhezu wìla pye na
tara ti yanri na kajɛŋgɛ piin, na leele mbele Sɔtanla wìla pye na pe jɔlɔ pe
sagala yɛgɛ ŋga na, yège jɛn fun; katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye wi ni. 39 Kagala
ŋgele fuun Zhezu wì pye laga Zhufuye tara ti ni ma pinlɛ Zheruzalɛmu
ca ki ni, we yɛn ki kagala ke sɛrɛ. Pàa wi kan *__tiparaga__ na maa gbo. 40 A
Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni ki pilige taanri wogo ki na,
ma ti a wùu yɛɛ naga leele pe na. 41 Wi sila wi yɛɛ naga lere pyew na, fɔ
sɛrɛfɛnnɛ mbele Yɛnŋɛlɛ làa wɔ faa poro. Woro wɛlɛ, woro mbele wàa
li, ma wɔ wi ni ja, wi yɛnmɛ ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ ki puŋgo na.
42 Zhezu wìgi yo we kan ma yo waa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun leele pe kan,
waa ti yari waa ti finligi pe kan, fɔ wo Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ weele poro naa
kuulo pe kiti kɔnfɔ we. 43 *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe ni fuun pè para
Zhezu wi sɛnrɛ na, ma yo lere ŋa fuun ka taga wi na, wi yaa wi kapere ti
kala yagawa ta Zhezu wi fanŋga na.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cɛnlɛ la yɛgɛ woolo
la Yinnɛkpoyi li ta

44 Ma Pyɛri wi ta wìla pye na para, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye mbele
fuun pàa pye naga sɛnrɛ ti nuru pe ni. 45 Zhufuye tagafɛnnɛ mbele pàa
pan Pyɛri wi ni, kìla pe ni fuun pe pari, naa Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi li
kan cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yeri fun paa yarikanga yɛn we; 46 katugu pàa pye
na yuun *__sɛnfɔnndɔ__ ni na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, a paa ti nuru. A Pyɛri wì sho
fɔ: 47 «Ki leele mbele pè Yinnɛkpoyi li ta paa we yɛn yɛɛn, lere mbe ya
mbe pe yɛgɛ kɔn mbe yo paga ka pe *__batize__ tɔnmɔ ni le?»
48 Kona, a wì si konɔ kan ma yo pe pe batize Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki
na. Ko puŋgo na, a pè si Pyɛri wi yɛnri ma yo wi koro wa, wi piliye jɛnri
pye pe ni.

Pyɛri wìla wi tangalɔmɔ
pi yɛgɛ naga tagafɛnnɛ pe na
wa Zheruzalɛmu

11 1 *__Pitunmbolo__ poro naa tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa Zhude tara
ti ni, a pè sigi logo ma yo cɛnlɛ la yɛgɛ woolo yɛnlɛ ma Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti lɛ. 2 Naa Pyɛri wìla kaa sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu, *__Zhufuye__
tagafɛnnɛ pè suu jɛrɛgi ma yo fɔ: 3 «Mɛlɛ, a mà si ye wa mbele pee *__kɛnrɛ-
kɛnrɛ__ pe go ma li pe ni?»
4 Kì kaa pye ma, a Pyɛri wì sigi yɛgɛ yo pe kan mari tanli, ma yo fɔ:
5 «Mala ta wa Zhope ca ki ni mila yɛnri, a mì si yaraga ka yan yariyanga
ka ni. Kìla pye paa parigbɔgɔ yɛn. Kìla pye ma pɔ ki go tijɛrɛ ki ni fuun ki
na. A ki nɛɛ tinri ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma pan le na tanla. 6 A mì silan
yɛngɛlɛ ke kan ki na naga wele jɛŋgɛ, mɛɛ tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ yaara naa yan
woŋgaala, naa nda ti maa fulolo lara na to naa naayeri sannjɛrɛ ti cɛnlɛ
pyew ta yan wa ki nawa. 7 A mì si magala la logo, a lìlan pye fɔ: ‹Yiri Pyɛri,
ma ta gbo mari ka!› 8 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: ‹Ayoo, *__we Fɔ__, katugu
yaraga ŋga kii daga mbe ka, nakoma ma pye *__fyɔngɔ__ ni ma yɛgɛ na, ka fa
ye wa na yɔn.› 9 A mì sigi magala li logo naa, ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo
fɔ: ‹Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yo ki yɛn *__kpoyi__, ma kaa ki jate ki yɛn fyɔngɔ ni.›
10 A ki kala lì pye ma saa gbɔn fɔ taanri. Kona, a kì si yiri yaara ti ni fuun
ti ni ma sɔngɔrɔ wa yɛnŋɛlɛ na. 11 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, mìla pye go
ŋga ni, a nambala taanri si gbɔn wa, pàa pe tun na yeri ma yiri wa Sesare
ca. 12 A Yinnɛkpoyi lì silan pye ma yo mbe pinlɛ pe ni mbaa kee, mi ka kaa
singi. We sefɛnnɛ mbele, a pe kɔgɔlɔni pè si saa na torogo, a we ni fuun
wè ye wa Kɔrinɛyi wi go. 13 A wì sigi yo we kan ma yo wì *__mɛrɛgɛ__ wa yan
wa wi go, a mɛrɛgɛ wìgi yo wi kan ma yo wi leele pele tun wa Zhope pe sa
Simɔ yeri, pe maa wi yinri naa Pyɛri. 14 Fɔ wi yaa sɛnrɛ ta yo wi kan, ti yaa
wo naa wi go woolo pe ni fuun pe shɔ. 15 Naa mìla kaa sɛnrɛ ti lɛ na para pe

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni, a Yinnɛkpoyi lì si tigi ma ye pe ni, paa yɛgɛ ŋga na làa tigi ma ye we ni ki koŋgbanŋga ki na we. 16 Kona, a mì si nawa to we Fɔ wi sɛnyoro ti na fɔ: ‹Zhan wìla pye na leele pe *__batize__ tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yaa ka batize Yinnɛkpoyi lo ni.› 17 Woro mbele wè taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanga ŋga kan we yeri, ko nuŋgba ko lì kan poro fun pe yeri. Mi wo yɛn ambɔ mbe sila kendige woo Yɛnŋɛlɛ li ni?»

18 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pe nawa pì si yinŋgi. A pè si Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ma yo fɔ: «Kaselege ko na, mbe kapere ti jɛn mberi yaga, Yɛnŋɛlɛ lìgi konɔ kan mbele pe woro Zhufuye pe yeri fun, jaŋgo pe yinwege jɛŋgɛ ki ta.»

Legilizi ŋa wìla peli wa Antiyɔshi ca.

19 Etiyɛni gbosanga wi ni, tagafɛnnɛ mbele pàa gbɔn ma jaraga jɔlɔgɔ ki kala na, pè si kari wa Fenisi tara naa Shipiri *__lɔgɔ fugo__ tara to naa Antiyɔshi ca ki ni. Pe sila pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun lere kpɛ kan naa, na Zhufuye poro la ma. 20 Konaa ki ni fuun, a Shipiri lɔgɔ fugo tara to naa Sirɛni ca tagafɛnnɛ pèle si kari wa Antiyɔshi ma saa we Fɔ Zhezu wi Sɛntanra ti yo ma leele mbele pe woro Zhufuye pele kan fun. 21 We Fɔ wi yawa pìla pye pe ni, fɔ a lelɛgɛrɛ taga, ma pe yɛɛ kan we Fɔ wi yeri.

22 Naa Zheruzalɛmu *__legilizi__ woolo pàa kaa ki wogo ki logo, a pè si Barinabasi tun wa Antiyɔshi. 23 Naa Barinabasi wìla ka saa gbɔn wa Antiyɔshi ma duwaw ŋa Yɛnŋɛlɛ làa tirige tagafɛnnɛ pe na wi yan, a wì si yɔgɔri, mɛɛ kotogo kan pe ni fuun pe yeri ma yo pe koro we Fɔ wi ni pe jatere wi ni fuun wi ni. 24 Barinabasi wìla pye lejɛnŋɛ, ma yin Yinnɛkpoyi li ni konaa tagawa ni. Ki wogo ki na, lelɛgɛrɛ la ta ma taga we Fɔ wi na.

25 Ko puŋgo na, a Barinabasi wì si kari wa Tarisi ca mbe sa Sɔli wi lagaja. 26 Naa wìla kaa wi yan, a wì si kari wi ni wa Antiyɔshi. A pe ni fuun shyɛn pè yɛlɛ nuŋgba poni lo pye wa ki legilizi wi ni, ma lelɛgɛrɛ naga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni. Pa pàa ki peli wa Antiyɔshi ca na tagafɛnnɛ pe yinri *__keretiyɛnye__.

27 Ki piliye yi ni, a *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pèle si yiri wa Zheruzalɛmu ma pan wa Antiyɔshi. 28 Pe ni, nuŋgba la pye wa, pàa pye naa yinri Agabusi. A wo si yiri maga yo Yinnɛkpoyi li fanŋga na, ma yo sanni jɛnri fuŋgo gbɔgɔ yaa to wa tara ti lagapyew ki ni. Ki wogo kìla kaa pye wunlumbolo to Kulodi wi sɔnlɔ ki na. 29 A *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ pè si yere ki yerewe ma yo pe yaa sagawa pa torogo Zhude tara sefɛnnɛ pe kan, ma yala lere nuŋgba nuŋgba pyew wi mbe ya ŋga kan ki ni. 30 Ko pàa pye, mɛɛ ki yarikanra ti torogo *__legilizi lelɛɛlɛ__ pe kan. Barinabasi naa Sɔli pàa kari ti ni.

Pàa Zhaki wi gbo, ma Pyɛri wo le kaso

12 1 Ki sanga wi ni, a wunlunaŋa *__Erɔdi__ wì si to *__legilizi__ woolo pele na na pe jɔlɔ. 2 A wì si Zhan nɔsepyɔ lenaŋa Zhaki wi gbo tokobi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni. 3 Naa wìla kaa ki yan kì tanla *Zhufuye pe ni, a wì si Pyɛri wi yigi
fun. Kìla pye ma yala *leve fu buru fɛti piliye yo ni. 4 Naa Erɔdi wìla kaa
Pyɛri wi yigi, a wì suu kan, a pòo le kaso, maa kan sorodasheele tijɛrɛ
tijɛrɛ tɛgɛsaga tijɛrɛ yeri, paa wi wele paa ki waa paa pe yɛɛ kaan. Wìla
pye naga jate mbe kari wi ni wa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, na *Paki
fɛti wiga toro mbe kɔ we. 5 Pyɛri wìla pye wa kaso paa wi wele, ɛɛn fɔ,
legilizi woolo pè si bala na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri wi kan.

Pyɛri wìla shɔ wi kaso wi ni

6 Pilige ŋga ni Erɔdi wìla pye na jaa mbe kari Pyɛri wi ni wa leele pe
yɛgɛ sɔgɔwɔ, ki yembinɛ li ni, Pyɛri wìla pye na wɔnlɔ sorodasheele shyɛn
sɔgɔwɔ. Pàa wi pɔ jɔrɔgɔ shyɛn ni. Sorodasheele pèle la pye yeresaga le
kaso go ki yɔn na naga singi. 7 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a *we Fɔ wi
*mɛrɛgɛ wà si pan, a yanwa pà si yin wa kaso go ki nawa. Mɛrɛgɛ wì
si Pyɛri wi gbɔnŋgbɔn wa wi kanŋgaga ki na maa yɛn, ma sho fɔ: «Yiri
fyaw.»

Kona, a jɔrɔgɔ wì si wɔ wa Pyɛri wi kɛyɛn yi na ma toori le tara.
8 Kona, a mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Ma yaripɔrɔ to nɔɔ sawira ti ni ti le, mɔɔ
kurusijara wi pɔ.»

A Pyɛri wì si ko pye. Kona, a mɛrɛgɛ wì suu pye fɔ: «Ma derigbɔgɔ ki le
ma taga na na.»

9 A Pyɛri wì si yiri wa kaso go, mɛɛ taga mɛrɛgɛ wi na. Ŋga mɛrɛgɛ wìla
pye na piin, Pyɛri wi sila ki jɛn mbe yo ki yɛn kaselege. Ɛɛn fɔ, wìla pye
naga jate ndɛɛ yariyanga wì yan. 10 Sorodasheele tɛgɛsaga koŋgbanŋga
ŋga kìla pye na yeyɔngɔ ki singi, a pège toro, ma shyɛn wogo ki toro, ma
saa gbɔn tugurɔn kɔrɔ ki na, ŋga pe ma toro wa ki ni ma yiri wa funwa
na nɛɛ kee wa ca nawa we. A ki kɔrɔ kì yɛngɛ ki yɛ wa pe yɛgɛ. A pè yiri,
mɛɛ konɔ la lɛ na kee. Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mɛrɛgɛ wì si laga
Pyɛri wi na mɛɛ kari.

11 Kona, a Pyɛri wì si jatere ta ma sho fɔ: «Mìgi jɛn ma filige ki na yiŋgɔ
ma yo we Fɔ wùu mɛrɛgɛ wi torogo wi pan wìlan shɔ Erɔdi wi kɛɛ, konaa
jɔlɔgɔ ŋga Zhufuye pe jɛn nala jɔlɔ ki kɛɛ.»

12 Naa wìla kaa jatere pye, a wì si kari wa Mari wi go, Zhan ŋa pàa
pye na yinri Mariki wi nɔ we. Lelɛgɛrɛ la pye ma gbogolo wa na Yɛnŋɛlɛ
yɛnri. 13 A Pyɛri wì si laga ki jasa kɔrɔ ki gbɔn, a tunmbyee jɛlɛ wà si
fulo ki tanla mbege yɛngɛ. Pàa pye naa yinri Orodi. 14 Naa wìla kaa Pyɛri
magala li logo ma li jɛn sanga ŋa ni, wii kɔrɔ ki yɛngɛ nayinmɛ ndorogo
ki na. A wì si fe ma ye wa go nawa, ma sigi yo ma yo fɔ Pyɛri wi yɛn ma
yere le yeyɔngɔ ki na wa funwa na. 15 A pè suu pye fɔ: «Yara tila yiin ma
ni wi le?»

Ɛɛn fɔ, a wì sigi yo pe kan maga filige ma yo kaselege yi. Kona, a pè
sho fɔ: «Wi mɛrɛgɛ wowi.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ma si yala, Pyɛri wìla koro na kɔrɔ ki gbɔɔn bere. Naa pàa kaa ki yɛngɛ
maa yan, a kì si pe pari fɔ jɛŋgɛ. 17 A Pyɛri wì si kɛɛ wa pe yeri ma yo pe pyeri.
We Fɔ wìla wi yirige wa kaso go ki ni yɛgɛ ŋga na, a wì sigi yɛgɛ yo ma pe
kan, mɛɛ pe pye naa fɔ: «Ye saga yo ye Zhaki naa sefɛnnɛ sanmbala pe kan.»
Kona, a wì si yiri le, mɛɛ kari laga ka na.
18 Naa laga kìla kaa laga, tinmɛ pìla gbɔgɔ sorodasheele pe sɔgɔwɔ fɔ jɛŋgɛ,
katugu Pyɛri wìla pye yɛgɛ ŋga na, pe sila ki jɛn. 19 A Erɔdi wì si ti, a pè Pyɛri
wi lagaja. Naa kìla kaa pye pe suu yan, a wì si sorodasheele pe yaga, a pè pe
yewe jɛŋgɛ, mɛɛ konɔ kan ma yo pe pe gbo. Ko puŋgo na, a Erɔdi wì si yiri
wa Zhude tara, mɛɛ kari wa Sesare ca ma saa sanga wa pye wa.

Erɔdi wi kunwɔ sɛnrɛ re

20 Naŋgbanwa la pye wunlunaŋa Erɔdi wi ni *__Tiri__ ca fɛnnɛ poro naa
Sidɔn ca fɛnnɛ pe kala na fɔ jɛŋgɛ. A poro si yo ma fili ki na mbe kari wa
Erɔdi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. A pè si Erɔdi wi sinlɛgo ki welefɔ Bilasitusi wi yigi-
saga ta pe yɔn sɛnrɛ ti ni, wo mbe ta wi pe saga, mɛɛ saa ki yɛnri Erɔdi
wi yeri ma yo pe pye yɛyinŋge na; katugu pe tara ti yaakara pa tìla pye
na yinrigi wa wunlunaŋa wi tara.
21 Pilige ŋga kì tɛgɛ, naa kìla kaa gbɔn, a Erɔdi wì suu wunluwɔ derigbɔgɔ
ki le, mɛɛ cɛn wi wunluwɔ jɔngɔ ki na, mɛɛ wi sɛnyoro ti yo pe kan. 22 A
leele pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lali li yɛn na para, lere ma.»
23 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we Fɔ wi mɛrɛgɛ wà si pan ma yama
wa Erɔdi wi na, katugu wi sila gbɔgɔwɔ pi kan Yɛnŋɛlɛ li yeri. A fyɛnrɛ tà
si ye wi ni maa ka, a wì si ku.
24 Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tìla pye na jaragi na kee yɛgɛ suyi.
25 Barinabasi naa Sɔli pàa pan wa Zheruzalɛmu tunŋgo ŋga na, naa pàa
kaa ki pye, a pè si sɔngɔrɔ mɛɛ kari wa Antiyɔshi. Zhan ŋa pàa pye na
yinri Mariki, pàa wi lɛ ma kari wi ni fun.

PƆLI WI KONDANGALA KOŊGBANNA YƐNŊƐLƐ TUNŊGO KI NA WO NAA BARINABASI KONAA ZHAN MARIKI

13.1–15.35

Pàa Barinabasi naa Sɔli pe wɔ ma pe tun pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun

13 1 Wa Antiyɔshi ca *__legilizi__ wi ni, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ naa
leele nagafɛnnɛ la pye wa. Poro la wɛlɛ mbele wele: Barinabasi,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

naa Simeyɔn ŋa pàa pye na yinri Lewɔɔ, naa Lusiyusi ŋa wìla yiri wa Sirɛni ca, naa Manayɛ, konaa Sɔli. Manayɛ naa tara ti to *__Erɔdi__ wi ni, pàa poro koro ja go nuŋgba. 2 Pilige ka, ma pe ta pàa pye na *__we Fɔ__ wi gbogo ma *__yeŋge__ le, a Yinnɛkpoyi lì sigi yo pe kan ma yo fɔ: «Ye Barinabasi naa Sɔli pe tɛgɛ pe yɛ na kan, tunŋgo ŋga mì pe yeri ki mɛgɛ ni, pege pye.»

3 Naa pàa kaa kɔ yeŋge lege naa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na, a pè si pe *__kɛyɛn yi taga__ Barinabasi naa Sɔli pe na, mɛɛ pe yaga paa kee.

Barinabasi naa Sɔli pàa kari wa Shipiri lɔgɔ fugo tara ti ni

4 Naa Yinnɛkpoyi làa kaa Barinabasi naa Sɔli pe tun ma, a pè si kari wa Selesi ca. A pè si kaa yiri wa ma ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni ma kari wa Shipiri *__lɔgɔ fugo__ tara ti ni. 5 Naa pàa ka saa gbɔn wa Salamini ca, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa *__Zhufuye__ pe shɛriyinrɛ ti ni. Zhan Mariki wìla pye pe ni na pe sari.

6 A pè si lɔgɔ fugo tara ti ni fuun ti kɔn ma yiri, mɛɛ kari wa Pafɔsi ca, mɛɛ saa fili naŋa taluguya fɔ wa ni wa. Zhufuye woo lawi, wìla pye naa yɛɛ piin ma yo wo yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wa. Pàa pye naa yinri Barizhezu. 7 Wìla pye wa lɔgɔ fugo tara gboforonɛri Sɛrigiyusi Polusi wi yeri. Ki gboforonɛri, lere tijinliwɛ fɔ lawi. Wìla tunŋgo torogo, a pè saa Barinabasi naa Sɔli pe yeri wi kan, katugu wìla pye na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo. 8 Ɛɛn fɔ, taluguya fɔ Elimasi we, pa pàa pye naa yinri ma Girɛki sɛnrɛ ti ni, a wi nɛɛ kendige woo Barinabasi naa Sɔli pe ni, nɛɛ pyewe jaa mbe gboforonɛri wi yɛgɛ kɔn wiga ka taga Zhezu wi na. 9 Kona, Sɔli wo ŋa pàa pye na yinri fun Pɔli, maa ta wì yin Yinnɛkpoyi li ni, a wì suu yɛngɛlɛ ke kan taluguya fɔ wi na, ma yo fɔ: 10 «Mboro ŋa yɛɛn, ma yɛn ma yin tijinliwɛ pee naa nambara wi ni fuun wi ni, sɔtanla wi pyɔ wi mboro, kasinŋge ki yɛn mɔɔ mbɛn. Mbaa we Fɔ wi kozinŋgele ke kanŋgi mbaa ke piin yagbogolo, mɛɛ yaa ki yaga? 11 Ta nuru yiŋgɔ: We Fɔ wi yaa ma gbɔn, ma yaa kanŋga fyɔɔn, ma se yɔnlɔ yanwa pi yan naa fɔ sa gbɔn sanga wa ni.»

Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a Elimasi wi yɛngɛlɛ kè si wɔ wi na binriw, a wì si fun. A wi nɛɛ talitali na toro lagapyew, na lere jaa wuu yigi kɛɛ na wi kari wi ni. 12 Ŋga kìla pye, naa gboforonɛri wìla kaa ki yan ma, a wì si taga Zhezu wi na. Nagawa mba pi yɛn na para we Fɔ wi sɛnrɛ na, pi wogo kìla wi pari fɔ jɛŋgɛ.

Pɔli naa Barinabasi pe Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa Antiyɔshi ca, wa Pisidi tara

13 A Pɔli wo naa wi tangayɛɛnlɛ pe ni pè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Pafɔsi ca, mɛɛ kari wa Pɛrizhi ca, wa Panfili tara. A Zhan Mariki wì si

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

laga pe na wa ki laga ki ni, mɛɛ sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu. 14 A pè si konɔ
li lɛ naa, ma yiri wa Pɛrizhi ma saa gbɔn wa Antiyɔshi, wa Pisidi tara.
*Cɛnpilige kì kaa gbɔn, a pè si ye wa *shɛrigo ma cɛn. 15 Naa pàa kaa
Moyisi *lasiri sɛwɛɛlɛ poro naa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ sɛwɛɛlɛ pe
kara, a shɛrigo teele pè si tunŋgo ka torogo pe yeri ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ,
na kaa pye sɛnrɛ yɛn ye yeri mbe yo janwa wi kan mbe pe kotogo kan, ye
mbe ya para yiŋgɔ.»

16 Kona, a Pɔli wì si yiri, maa kɛɛ ki yirige mbe ta mbe para pe ni,
ma sho fɔ: «Yoro *Izirayɛli woolo, naa yoro sanmbala mbele ye maa fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa nuru na yeri! 17 Izirayɛli tara woolo pe Yɛnŋɛlɛ làa
we tɛlɛye pe wɔ. Làa pe cɛnlɛ woolo pe pye, a pè lɛgɛ, sanga ŋa ni pe yɛn
ma cɛn wa Ezhipiti tara we. Ko puŋgo na, a lì si pe yirige ma pe wɔ wa
li yawa gbɔɔ pi fanŋga na. 18 A lì pe kala li kun li yɛɛ ni ma saa gbɔn paa
yɛlɛ nafa shyɛn yɛn. 19 Ma cɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn koro tɔngɔ wa Kana tara,
kona, mɛɛ poro tara to kan pe yeri, a tì pye pe woro. 20 A ko saa ki yɛɛ fili
paa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa shyɛn ma yiri kɛ (450) yɛn.

«Ko puŋgo na, a lì si kiti kɔnfɛnnɛ kan we tɛlɛye pe yeri fɔ ma saa
gbɔn *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Samiyɛli wi sɔnlɔ ki na. 21 Kona, a pè si
wunlunaŋa lagaja Yɛnŋɛlɛ li yeri. A lì si naŋa ŋa pàa pye na yinri Kisi
wi pinambyɔ Sawuli wi kan pe yeri, pa wo la yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li
ni. A wì cɛn pe go na ma saa gbɔn fɔ yɛlɛ nafa shyɛn. 22 Naa Yɛnŋɛlɛ làa
kaa je Sawuli wi na, a lì si Davidi wi kan pe yeri pe wunlunaŋa, mɛɛ ki
sɛrɛya ŋa wi yo wi kanŋgɔlɔ ma yo fɔ: *Mì *Izayi pinambyɔ Davidi wi yan,
wi kala li yɛn mala ndanla.*[y]* Wi yaa kanla nandanwa kagala ke ni fuun
ke pye mbe ke yɔn fili. 23 Davidi wi setirige woo wo wawi Zhezu we.
Yɛnŋɛlɛ lùu tɛgɛ Izirayɛli tara woolo pe Shɔfɔ ma yala li *yɔn fɔlɔ na làa
kɔn li ni. 24 Sanni wi sa pan, *Zhan Batisi wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
yuun Izirayɛli tara woolo pe kan ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe
*batize. 25 Naa Zhan tunŋgo ki kɔsanga wila kaa na yɔngɔ, a wi nɛɛ yuun
fɔ: ‹Yaa ki jate ambɔ wi mi? Ŋa konɔ yaa wele, wo ma mi. Ye wele! Wi yɛn
na paan na puŋgo na, mii daga mboo sawira manda ti sangala (katugu na
go kologo ki na!)›

26 «Sefɛnnɛ yoro mbele Abirahamu wi setirige piile, konaa yoro
sanmbala mbele ye maa yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ki shɔwɔ sɛnrɛ nda pa tìla
torogo woro yeri. 27 Zheruzalɛmu ca fɛnnɛ poro naa pe teele pe ni, pe sila
Zhezu wi jɛn paa pe Shɔfɔ yɛn. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti
maa kara cɛnpilige pyew ki ni, ali maga ta pe sila ti kɔrɔ wi logo, pàa ki
sɛnrɛ ti tanga mari yɔn fili, naa pàa Zhezu wi gbo we. 28 Ali maga ta pe
sila tanga yan wa, ŋga kìla daga wi gbowo ni, a pè *Pilati wi yɛnri ma
yo poo gbo. 29 Kagala ŋgele fuun kàa yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni

---

[y] **13.22:** 1 Sami 13.14; Yuuro 89.21

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wi kanŋgɔlɔ, naa pàa kaa ke pye ma ke yɔn fili, a pè suu tirige maa
laga wa *tiparaga ki na, mɛɛ saa wi le. 30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni. 31 Naa Zhezu wìla kaa yɛn, pilige lɛgɛrɛ na, wìla
wi yɛɛ naga leele mbele pàa pinlɛ wi ni ma yiri wa Galile tara ma kari
wa Zheruzalɛmu pe na. Yiŋgɔ pè pye wi sɛrɛfɛnnɛ mbaa wi sɛnrɛ yuun
Izirayɛli tara woolo pe kan. 32 Woro fun, ki Sɛntanra to waa yari na ye
kaan, fɔ Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn we tɛlɛye pe yeri, 33 li yɔn kì fili we
kan, woro mbele wè pye pe setirige piile wele. A lì si Zhezu wi yɛn maa
yirige wa kunwɔ pi ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi go shyɛn ki ni ma yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ,
a mì pye ma To nala.[z]

34 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo li yaa kaa yɛn mboo yirige wa kunwɔ pi ni,
jaŋgo wiga ka fɔngɔ. Pa làa ki yo yɛɛn ma yo fɔ:

Yɔn fɔlɔ na mìla kɔn Davidi wi yeri,
mi yaa ki duwaw jɛnŋɛ wi tirige ye na, ki wogo ki se ya koro.[a]

35 Ki kala na, lìgi yo wa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi laga ka ni naa ma yo
fɔ:

Ma se yɛnlɛ ki na, ma woo ***kpoyi*** *wi fɔngɔ.*[b]

36 Ma si yala, Davidi wo na, kala na Yɛnŋɛlɛ làa jate ma tɛgɛ ma yo wi
pye, wìla li pye ma li yɔn fili wi sɔnlɔ ki na. Ko puŋgo na, a wì si ku. Pàa
wi le wa wi tɛlɛye pe tanla, a wì fɔngɔ jate. 37 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ŋa yɛn
maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo si fɔngɔ. 38 Ki kala na, sefɛnnɛ, yege jɛn
ye yo fɔ Zhezu wo mɛgɛ na ki yɛn na yari ye kan ma yo kapere ti mbe ya
kala yaga. Moyisi ***lasiri*** wi saa ya mbe ye pye lesinmbele kagala ŋgele
ni, 39 mbele fuun pè taga Zhezu wi na, pè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na wa ki kagala ke ni. 40 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo ŋga
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yo, kiga ka ye ta; ki ŋga fɔ:

41 *Ye wele, yoro mbele yaa na tifaga,*
ye ti ki to ye yɔn na, ye kɔ ye wɔ wa;
katugu mi yaa kala la pye ye sɔnlɔ ki na,
na lere wa kali yɛgɛ yo ye kan, ye se taga ki na.»[c]

42 Naa Pɔli naa Barinabasi pàa kaa yiri wa shɛrigo ki ni, a leele pè si pe
yɛnri ma yo ki cɛnpilige ŋga kila paan, pe pan pe para pe ni naa ki kala
nuŋgba li na. 43 Naa finliwɛ pìla kaa kɔ, Zhufuye poro naa mbele pàa ye
Zhufuye shɛrɛgɛ ki ni, pe lɛgɛrɛ la taga Pɔli naa Barinabasi pe puŋgo na.
A poro nɛɛ para pe ni na pe kotogo kanni ma yo pe koro pe yere jɛŋgɛ wa
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni.

44 Ki cɛnpilige lurumbanna, ca woolo pe gbɔɔ la pe yɛɛ gbogolo mbe
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti logo. 45 Naa Zhufuye pàa kaa ki janwa gbɔlɔ li yan ma, a

---

[z] **13.33:** Yuuro 2.7 [a] **13.34:** Eza 55.3 [b] **13.35:** Yuuro 16.10 [c] **13.41:** Aba 1.5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pè si yin yenjara ni nɛɛ kendige woo ŋga Pɔli la pye na yuun ki ni, naa tegele. 46 Kona, a Pɔli naa Barinabasi pè si kotogo ta na para pe ni, ma yo fɔ: «Kìla daga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yo yoro kan gbɛn. Ɛɛn fɔ, na yè kaa je ti na ma ye yɛɛ yan yee daga yinwege mbakɔgɔ ki ni, ɛɛn, we yaa la kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ. 47 Katugu ŋga we Fɔ wì yo ma we kan, koyi ŋga fɔ:

Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye paa yanwa yɛn cɛngɛlɛ ke kan,
jaŋgo ma kari shɔwɔ sɛnrɛ ti ni fɔ wa tara ti kɔsaga ki na.[d]

48 «Mbele pe woro Zhufuye, naa pàa kaa ti logo, a pè si yin nayinmɛ ni nɛɛ we Fɔ wi sɛnrɛ ti gbogo. Kìla kɔn ma tɛgɛ mbele fuun kan pe yinwege mbakɔgɔ ki ta, poro pe ni fuun poro la taga Zhezu wi na.»

49 A we Fɔ wi sɛnrɛ tì si jaraga wa ki tara ti lagapyew. 50 Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ naa ca ki legbɔɔlɔ pele sun ma wa Pɔli naa Barinabasi pe na, nɛɛ pe jɔlɔ ma pe purɔ ma pe yirige wa pe tara. Ki jɛɛlɛ pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 51 A Pɔli naa Barinabasi pè si pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ[e] maa wo pe kala na, mɛɛ kari wa Ikoniyɔmu ca. 52 A Antiyɔshi tagafɛnnɛ pè si yin nayinmɛ naa Yinnɛkpoyi li ni.

Pɔli naa Barinabasi pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ikoniyɔmu ca

14 1 Wa Ikoniyɔmu, a Pɔli naa Barinabasi pè si ye wa *__shɛrigo__ ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pege piin faa we, mɛɛ para paralɔmɔ pa na, fɔ a Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe lɛgɛrɛ taga Zhezu wi na. 2 Ɛɛn fɔ, Zhufuye mbele pe sila taga, a pè si mbele pe woro Zhufuye pe sun ma pe wa tagafɛnnɛ pe na. 3 Konaa ki ni fuun, Pɔli naa Barinabasi pàa mɔ wa Ikoniyɔmu. Pàa kotogo ta na para ma pe jigi wi taga *__we Fɔ__ wi na. We Fɔ wìla pye naga nari fɔ sɛnrɛ nda pàa pye na yuun wi yinmɛ wogo ki na, ti yɛn kaselege. Yawa mba wìla kan pe yeri, a paa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ piin pi kala na. 4 A ca woolo pè si kɔn shyɛn. Pèle la pye Zhufuye pe puŋgo na, a pèle taga *__pitunmbolo__ pe puŋgo na.

5 Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, naa pe teele pe ni, pàa pye na pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mbe kapege pye Pɔli naa Barinabasi pe na, mbe pe wa sinndɛɛrɛ ni mbe pe gbo. 6 Naa pàa kaa ki jatere wi ta sanga ŋa ni, a pè si fe ma kari wa Likawoni tara, wa Lisiti ca naa Dɛribi ca ki ni, naa ti kanŋgara na cara ti ni, 7 mɛɛ Zhezu wi Sɛntanra ti yari wa ki lara ti ni fun.

---

[d] **13.47:** Eza 49.6 [e] **13.51:** Pàa pe tɔɔrɔ gbanŋgban wi pɛpɛ maa wo wa mbege naga fɔ ki ca woolo pàa kapege pye a kì pye pe yɛɛ go kala.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pɔli naa Barinabasi
pàa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo
wa Lisiti naa Dɛribi cara ti ni

8 Wa Lisiti, naŋa wà la pye wa, wìla pye cɛnsaga sanga pyew; katugu
pàa wi se murugu, wi sila ya tanga bɔbɔbɔ. 9 Nda Pɔli wìla pye na yuun,
wìla pye nari nuru. A Pɔli wì suu yɛngɛlɛ ke kan wi na, ma suu yan
tagawa yɛn wi ni mbe ya mbe sagala. 10 Kona, a wì sigi yo naŋa wi kan
ŋgbanga ma yo fɔ: «Yiri ma yere ma sin ma tɔɔrɔ ti na!»

A naŋa wì si yew ma kan wi tɔɔrɔ ti na, nɛɛ tanri. 11 Naa janwa
wìla kaa Pɔli kapyege ki yan, a pè si jɔrɔgɔ ŋgbanga Likawoni fɛnnɛ
sɛnrɛ ti ni ma yo fɔ: «Yarisunndo tà kanŋga leele ma pan laga we
sɔgɔwɔ.»

12 A pe nɛɛ Barinabasi yinri *__Zusi__[f], nɛɛ Pɔli wo yinri Ɛrimɛsi, katugu
wo wìla pye na para. 13 Zusi gbɔgɔgo ŋga kìla pye wa ca ki yesaga ki
na, wi *__saraga wɔfɔ__ wìla pan napɛnɛ ni wa yeyɔnrɔ ti na, pàa pe fere
tige fyɛɛnrɛ ni. Wìla pye na jaa, wo naa janwa wi ni, mbe *__saraga__ wɔ
Barinabasi naa Pɔli pe yeri. 14 Naa pitunmbolo pe shyɛnmɛ, Barinabasi
naa Pɔli, pàa kaa ko logo ma, a pè si pe yaripɔrɔ ti walagi maga naga
fɔ pè je ki na, mɛɛ fe ma ye wa janwa wi sɔgɔwɔ, mɛɛ gbele ŋgbanga
ma yo fɔ: 15 «We wɛnnɛ, yiŋgi na, a ye nɛɛ ko piin? We yɛn leele fun
paa ye yɛn. Sɛntanra to wè pan mbe kan ye yeri, nɛɛ ye yinri ma yo ye
puŋgo le ki yarijagara nda ti ni, ye ye yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo
li yeri, lo lì naayeri, naa tara, naa kɔgɔje, naa ti nawa yaara ti ni fuun
ti da. 16 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni, Yɛnŋɛlɛ làa cɛngɛlɛ woolo pe ni
fuun pe yaga paa kee wa pe yɛɛ nandanwa kala koŋgolo ke ni. 17 Ma si
yala, lì li yɛɛ cɛnlɔmɔ pi naga wa kajɛŋgɛ ŋga fuun li maa piin ki ni. Li
ma tisaga ki kan ye yeri ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, ma yarilire kan ye yeri
ti wagati wi na, ma yaakara lɛgɛrɛ kan ye yeri ma ye nawa pi yin na-
yinmɛ ni.»

18 Ali pitunmbolo pe yogo konaa ki ni fuun, pe sila ya mbe janwa wi
yerege wiga ka saraga wɔ pe yeri.

19 A Zhufuye pèle si yiri wa Pisidi tara, wa Antiyɔshi naa Ikoniyɔmu
cara ti ni ma pan, mɛɛ janwa wi jatere wi wa maa kanŋga pe na. A
pè si Pɔli wi wa sinndɛɛrɛ ni mboo gbo, mɛɛ wi tilele ma yiri wi ni
wa kayege, katugu pàa ki yan ndɛɛ wì ku. 20 Ɛɛn fɔ, naa tagafɛnnɛ pàa
ka saa gbogolo maa maga sanga ŋa ni, a wì si yiri ma ye wa ca nawa.
Ki goto pinliwɛ pi ni, a wo naa Barinabasi pè si yiri wa ma kari wa
Dɛribi.

---

[f] **14.12:** *Zusi:* Wìla pye Girɛkiye pe yarisunŋgo gbɔgɔ ka. *Ɛrimɛsi:* Wìla pye Girɛkiye pe yarisunŋgo gbɔgɔ ka, ŋga pàa pye na jate paa Zusi wi pitunŋɔ yɛn.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pɔli naa Barinabasi
pe sɔngɔrɔmɔ wa Antiyɔshi ca,
wa Siri tara

21 A Pɔli naa Barinabasi pè si Sɛntanra ti yari wa Dɛribi ca nawa
ma tagafɛnnɛ lɛgɛrɛ ta wa. Ko puŋgo na, a pè si sɔngɔrɔ wa Lisiti, naa
Ikoniyɔmu, naa Antiyɔshi cara ti ni, wa Pisidi tara. 22 Pàa pye na taga-
fɛnnɛ pe kotogo kanni na pe yɛrɛgi ma yo pe koro wa tagawa pi ni, nɛɛ
pe piin fɔ: «Ki daga jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ mbe we ta, sanni we sa ye wa *Yɛnŋɛlɛ li
wunluwɔ pi ni.»
23 A pè si *lelɛɛlɛ tɛgɛtɛgɛ *legilizi nuŋgba nuŋgba pyew wi ni. Naa pàa
kaa *yeŋge le ma Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, a pè si pe le we Fɔ wi kɛɛ, wo ŋa pàa
taga wi na we.
24 Ko puŋgo na, a pè si Pisidi tara ti kɔn ma yiri, mɛɛ gbɔn wa Panfili
tara. 25 A pè si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa Pɛrizhi ca, kona, mɛɛ kari wa Atali
ca. 26 Wama, a pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mɛɛ kari wa Antiyɔshi, wa Siri
tara. Pa pàa pe le Yɛnŋɛlɛ kɛɛ wa ki ca ki ni, jaŋgo li yinmɛ tirige pe na
tunŋgo ŋga pàa pye ma yɔn fili makɔ ki kala na.
27 Naa pàa ka saa gbɔn wa Antiyɔshi, a pè si tagafɛnnɛ pe gbogolo.
Kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, a pè pye, konaa làa tagawa konɔ li
yɛngɛ mbele pe woro Zhufuye pe kan yɛgɛ ŋga na pe ta pe taga, a pè si ke
yɛgɛ yo ma pe kan. 28 A pè si koro wa tagafɛnnɛ pe ni, ma wagati titɔnlɔ-
wɔ pye wa pe ni.

Finliwɛ mba pìla pye
wa Zheruzalɛmu ca

15 1 Kona, a leele pèle si pan wa Antiyɔshi ca ma yiri wa Zhude tara.
A pe nɛɛ tagafɛnnɛ pe nari na yuun fɔ: «Na yee *kɛnrɛkɛnrɛ mbe
yala Moyisi *lasiri wi ni, ye se ya shɔ.» 2 A yolɛgɛrɛ naa kendige gbɔgɔ si
ye poro naa Pɔli naa Barinabasi pe sɔgɔwɔ. A pè si yere ki yerewe ma yo
Pɔli, naa Barinabasi, naa leele sanmbala pele ni, pe kari wa Zheruzalɛmu
pe sa para *pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni ki wogo ki na.
3 A *legilizi wì si pe torogo. Pe karisaga, a pè si Fenisi naa *Samari
tara ti pari ma toro. Mbele pe woro *Zhufuye pàa taga Yɛnŋɛlɛ li na
yɛgɛ ŋga na, a pe nɛɛ ki yari na tagafɛnnɛ pe kaan, fɔ a kì pye nayinmɛ
gbɔɔ pe ni fuun pe yeri. 4 Naa Pɔli naa Barinabasi pàa ka saa gbɔn wa
Zheruzalɛmu, a legilizi woolo, naa pitunmbolo pe ni konaa lelɛɛlɛ pe ni,
pè si pe yigi jɛŋgɛ. Yɛnŋɛlɛ làa Pɔli naa Barinabasi pe saga, a pè kagala
ŋgele pye, a pè si ke ni fuun ke yɛgɛ yo ma pe kan. 5 Kona, *Fariziye
ŋgbelege ki ni, mbele pàa pye tagafɛnnɛ, a poro pèle si yiri ma sho fɔ: «Ki
daga tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kɛnrɛkɛnrɛ, ki yo pe kan paa
tanri Moyisi lasiri wi na paa wi yɔn fili.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 A pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ pe ni, pè si gbogolo mbege kala li yewe jɛŋgɛ. 7 Naa pàa kaa kendige gbɔgɔ wɔ ma kɔ, a Pyɛri wì si yiri, mɛɛ pe
pye fɔ: «Sefɛnnɛ, yège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìlan wɔ laga ye sɔgɔwɔ, kì mɔ,
jaŋgo mbe Sɛntanra ti yo mbele pe woro Zhufuye pe kan, pe ta peri logo,
pe taga *we Fɔ wi na. 8 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma leele pe kotoro ti jɛn, lìgi
naga ma yo lì yɛnlɛ pe na, ma Yinnɛkpoyi li kan pe yeri paa yɛgɛ ŋga na
làa li kan woro fun we yeri we. 9 Woro naa poro ni, lii wa wɔ wa ni. Lì pe
kotoro ti pye *kpoyi, naa pè taga ki kala na. 10 Yiŋgɔ wo ni, ki cɛn mɛlɛ,
a ye nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li waa na wele? Na tugugbɔrɔ tari tagafɛnnɛ pe go na,
nda we tɛlɛye o, woro o, wa si ya ti ni mberi tugo. 11 Wè taga ki na ma
yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we shoo we Fɔ Zhezu wì yinmɛ mba tirige we na po
kala na. Ko nuŋgba koyi pe wogo ye fun.»

12 Kona, a janwa wi ni fuun wì si pyeri dinw nɛɛ nuru Barinabasi naa
Pɔli pe yeri, Yɛnŋɛlɛ làa pe saga, a pè kafɔnŋgɔlɔ naa kagbɔgɔlɔ ŋgele pye
wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, a pe nɛɛ ke yɛgɛ yuun. 13 Naa pàa
kaa para ma kɔ, a Zhaki wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Sefɛnnɛ, yaa nuru na
yeri! 14 Simɔ wìgi yɛgɛ yo paa yɛgɛ ŋga na maga lɛ wa faa, Yɛnŋɛlɛ làa li
jatere wi taga mbele pe woro Zhufuye pe na, ma pele wɔ wa pe sɔgɔwɔ
ma pe pye li woolo. 15 A ***Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ** pe sɛnrɛ tì saa pye
nuŋgba ti ni, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni ma yo we Fɔ wì yo fɔ:

16 *Ko puŋgo na, pa mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan,*
mbe Davidi wi ***paraga go** *ŋga kìla toori ki kan naa fɔnŋgɔ.*
Mi yaa kaga jɔgɔsara ti gbegele mbege yirige mbege sin;
17 *jaŋgo leele sanmbala pe we Fɔ wi lagaja,*
naa cɛngɛlɛ ŋgele fuun mì yeri ke pye na woolo ke ni.
18 *We Fɔ wo wì yo ma, wo ŋa wìgi kagala ke pye, a kè jɛn, maga lɛ wa faa*
we.»[ɛ]

19 A Zhaki wì sho naa fɔ: «Ko kì ti mila ki jate fɔ mbele paa pe yɛɛ kaan
Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe si woro Zhufuye, waga ka kaŋgbanra taga pe na. 20 Ɛɛn
fɔ, ye ti we sɛwɛ torogo pe yeri, fɔ paga kaa yarisunndo kara kaa mbe
pe yɛɛ le ***fyɔngɔ**. Pe pe yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni. Paga ka yaraga ŋga
pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Paga si ka kasanwa
ka. 21 Katugu maga lɛ wa faa, leele pe maa Moyisi lasiri sɛnrɛ ti yuun ca
pyew ki ni, nari kara shɛriyinrɛ ti ni ***cɛnpilige** pyew ki ni.»

Sɛwɛ ŋa pàa torogo tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe kan

22 Kì kaa pye ma, a pitunmbolo poro naa lelɛɛlɛ, naa legilizi woolo pe
ni fuun pe ni, pè si yere ki yerewe mbe leele pele wɔ pe yɛɛ ni, mbe pe

---

ɛ **15.16-18:** Amɔ 9.11-12

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

torogo wa Antiyɔshi ca pe pinlɛ Pɔli naa Barinabasi pe ni. A pè si Zhude ŋa pàa pye na yinri Barisabasi wo naa Silasi wɔ. Pe ni fuun shyɛn pàa pye legbɔɔlɔ tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ. 23 Sɛwɛ ŋa pàa kan pe yeri pe kari wowi ŋa:

«*Pitunmbolo naa lelɛɛlɛ, poro mbele pè pye ye woolo, poro paa pe sharaga ki torogi yoro mbele ye woro Zhufuye, mɛɛ pye pe woolo ye kan. Yoro mbele ye yɛn ma cɛn wa Antiyɔshi, naa Siri tara to naa Silisi kinda wi ni we. 24 Wège logo ma yo leele pèle yiri laga we sɔgɔwɔ ma saa ye jatere wi lɛgɛ ye na pe sɛnrɛ ti ni, ma ye nawa pi piri ye na. Woro ma we pe tun. 25 Ki kala na, wège yan ki yɛn ma yɔn, a wè yo ma fili ki na mbe leele pele wɔ mbe pe tun wa ye yeri. Pe yaa ka pinlɛ mbe kari Barinabasi naa Pɔli pe ni, poro mbele pè pye we wɛnnɛ jɛmbɛlɛ we. 26 Poro pàa pe yɛɛ go ki pɛrɛ we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki kala na. 27 Kì pye ma, we yaa Zhude naa Silasi pe tun wa ye yeri. Sɛnrɛ nda waa yɔnlɔgi laga, poro jate pe yaa sari yo mbe ye kan. 28 Katugu Yinnɛkpoyi lo naa woro ni, wège yan ki yɛn ma yɔn fɔ waga ka tuguro ta yɛgɛ taga ye go na mbe wɔ ki kagala ŋgele ke daga pyewe ni yɛɛn koro ni. Ke ŋgele: 29 Yaga ka yarisunndo kara ka, yaga ka kasanwa ka, yaga ka yaraga ŋga pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Ye ye yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni. Na yaga ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ki yaara ti ni, ko kì yɔn. We yɛn pilige ka.»

30 Kona, a pè si leele mbele pàa tun pe yaga, a pè kari wa Antiyɔshi ca, mɛɛ saa tagafɛnnɛ ŋgbelege ki gbogolo maga sɛwɛ wi kan pe yeri. 31 Naa pàa kaa wi kara sanga ŋa ni, a pe nɛɛ yɔgɔri ki kotogo kanga sɛnrɛ ti kala na. 32 Zhude naa Silasi poro kpaw mbele pàa pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, pàa sɛnlɛgɛrɛ yo sefɛnnɛ pe ni ma pe kotogo kan, ma fanŋga kan pe yeri wa tagawa pi ni. 33 A pè si wagati jɛnri pye wa. Ko puŋgo na, a tagafɛnnɛ pè si pe yaga paa kee nɛɛ pe piin ma yo pe sɔngɔrɔ pe gbɔn yinŋge wa pe tunvɛnnɛ pe na. 34 [Konaa ki ni fuun, kìla Silasi wo ndanla wi koro wa pe ni.]

35 A Pɔli naa Barinabasi poro si koro wa Antiyɔshi. Poro naa lelɛgɛrɛ pèle la pye na we Fɔ wi Sɛntanra ti yuun, nɛɛ leele pe nari.

PƆLI WI KONDANGALA SHYƐN WOLO YƐNŊƐLƐ TUNŊGO KI NA WO NAA SILASI KONAA TIMOTE

15.36–18.23

Pɔli naa Barinabasi pàa laga pe yɛɛ na

36 Naa piliye yà la kaa toro, a Pɔli wì si Barinabasi wi pye fɔ: «Wè toro cara nda fuun ni ma we Fɔ wi Sɛntanra ti yo, ti we sɔngɔrɔ wa ti ni, we sefɛnnɛ pe wele, pe yɛn yɛgɛ ŋga na we ta wege jɛn.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Barinabasi wo la pye na jaa mbe Zhan ŋa pàa pye na yinri Mariki
wi lɛ wi pinlɛ pe ni wi kari. 38 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi jate kii daga poo lɛ
pe kari wi ni; katugu wìla laga pe na wa Panfili tara, wi sila yɛnlɛ mbe
kari pe ni pe tunŋgo ki na naa. 39 A kendige gbɔgɔ kà si ye pe sɔgɔwɔ, fɔ
a pè laga pe yɛɛ na. A Barinabasi wo si Mariki lɛ ma kari wi ni, pàa ye
tɔnmɔkɔrɔ ka ni ma kari wa Shipiri *lɔgɔ fugo tara ti ni. 40 Naa tagafɛnnɛ
pàa kaa Pɔli wi le we Fɔ wi kɛɛ wi yinmɛ tirige pe na, a Pɔli wo si Silasi
wo wɔ mɛɛ kari wi ni. 41 A wì si Siri tara to naa Silisi kinda wi yanri, na
fanŋga kaan legiliziye woolo pe yeri wa tagawa pi ni.

Timote wìla saa Pɔli
naa Silasi pe torogo

16 1 Kona, a Pɔli wì si kari wa Dɛribi naa Lisiti cara ti ni. Tagafɔ wà
la pye wa, pàa pye naa yinri Timote. Wi nɔ wìla pye *Zhufuye
mbele pàa taga wo wa. Wi to wo la pye Girɛkiye woo. 2 Tagafɛnnɛ mbele
pàa pye wa Lisiti naa Ikoniyɔmu cara ti ni, pàa pye naa mɛtanga yinri.
3 Pɔli wìla pye naga jate mbe Timote wi lɛ mbe kari wi ni. Kì kaa pye ma,
a wì suu *kɛnrɛkɛnrɛ Zhufuye mbele pàa pye wa ki lara ti ni pe kala na,
katugu pe ni fuun pàa ki jɛn ma yo wi to wìla pye Girɛkiye woo. 4 Pàa pye
na toro cara nda fuun ni, *pitunmbolo poro naa *lelɛɛlɛ pe ni pàa yo ma
yere kagala ŋgele na wa Zheruzalɛmu, a pe nɛɛ ke yuun na tagafɛnnɛ pe
kaan, nɛɛ pe yɛnri ma yo pe ke yigi paa tanri ke na. 5 A *legiliziye woolo
pe nɛɛ fanŋga taa wa tagawa pi ni. A pele nɛɛ tari pe na pilige pyew.

Pɔli wìla yariyanga ka yan
wa Tirowasi ca

6 A Yinnɛkpoyi lì si pe yɛgɛ kɔn ma yo paga ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Azi
tara ti ni; kì pye ma, a pè si Firizhi tara to naa Galasi kinda wi pari ma
toro. 7 Naa pàa kaa yɔngɔ Misi tara ti ni, a pè sigi ŋgbanga mbe kari wa
Bitini kinda wi ni, ɛɛn fɔ, Zhezu wi Yinnɛ li sila yɛnlɛ pe kari wa. 8 Kona,
a pè si Misi tara ti kɔn ma yiri, mɛɛ kari wa Tirowasi ca. 9 Ki yembinɛ
li ni, a Pɔli wì si yariyanga ka yan, ma Maseduwani kinda woolo naŋa
wa yan yeresaga, wi yɛn naa yɛnri na yuun fɔ: «Toro laga Maseduwani,
ma pan ma we saga!» 10 Naa Pɔli wìla kaa ki yariyanga ki yan ma, le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a we nɛɛ jaa mbe kari wa Maseduwani; katugu wàa
taga ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ làa we yeri we sa Sɛntanra ti yari wa ki tara
woolo pe kan.

Lidi wìla taga we Fɔ wi na
wa Filipi ca

11 A wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa Tirowasi ca, mɛɛ kari teere wa
Samotirasi *lɔgɔ fugo tara ti ni. Ki goto, a wè si kari wa Neyapolisi ca.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 A wè si yiri lema, mɛɛ kari wa Filipi ca. Maseduwani kinda naa pòo
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ, ti kɔnsaga koŋgbanŋga ki cagbɔgɔ ko layi. Ɔrɔmu tara
fɛnnɛ pe cɛnsaga ko ka layi. A wè si piliye jɛnri pye wa ki ca ki ni. 13 Naa
Zhufuye *__cɛnpilige__ kìla kaa gbɔn, a wè si yiri wa ca nawa, mɛɛ kari
lafogo ka yɔn na, nɛɛ ki jate ndɛɛ we yaa sa Yɛnŋɛlɛ yɛnrisaga ka yan wa.
Jɛɛlɛ pèle la pye ma gbogolo wa, a wè si cɛn mɛɛ yo poro ni. 14 Jɛlɛ wà la
pye wa, pàa pye naa yinri Lidi, pa wìla yiri wa Tiyatiri ca ki ni. Pariyɛnrɛ
tiyɔnrɔ pɛrɛfɔ lawi. Wìla pye na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. A wi nɛɛ nuru we
yeri, a *__we Fɔ__ wì suu kotogo ki yɛngɛ, jaŋgo wi ta wi nuŋgbolo jan wila
nuru Pɔli wi yeri. 15 A wì suu yɛɛ kan, a pòo *__batize__ wo naa wi go woolo
pe ni. A wì si we yɛnri ma yo fɔ: «Na kaa pye yaa na jate mì taga jɛŋgɛ we
Fɔ wi na, ye pan ye sa tugu wa na go.»
A wì si we ŋgbanga, fɔ a wè yɛnlɛ.

Pàa Pɔli naa Silasi pe le kaso wa Filipi ca

16 Pilige ka, ma we ta waa kee wa Yɛnŋɛlɛ yɛnrisaga, a kulojɔ wà si pan
ma fili we ni. Gbosho jɛlɛfɔ lawi. Wi jɛɛrɛ yogo ki kala na, wìla pye na
penjalɛgɛrɛ taa wi tafɛnnɛ pe kan. 17 A wì si taga woro naa Pɔli we puŋgo
na, nɛɛ gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Ki nambala mbele yɛɛn, Yɛnŋɛlɛ na
yaraga pyew ki go na, lo tunmbyeele wɛlɛ. Shɔwɔ konɔ lo paa yari ye
kan.»
18 Wìla pye na ko piin ma, ma piliye lɛgɛrɛ ta. Kì ka saa Pɔli wi yɔngɔ, a
wì si kanŋga ma gbosho wi pye fɔ: «Mila ki yuun ma kan Zhezu Kirisi wi
mɛgɛ ki na, wɔ wi ni!»
Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a gbosho wì si wɔ wi ni. 19 Naa kulojɔ wi
tafɛnnɛ pàa kaa ki yan pe penjara tajele lì kɔ, a pè si Pɔli naa Silasi pe
yigi ma pe tilele ma kari pe ni wa kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ na wa katogo.
20 A pè si saa pe yerege kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Ki
nambala mbele, paa we ca ki pinri. Zhufuye poro pele wɛlɛ. 21 Pe yɛn na
kalɛgɛlɛ kele nari, kee daga woro Ɔrɔmu tara fɛnnɛ we yeri we yɛnlɛ ke
na waa tanri ke na.»
22 A janwa wì si yiri pe kɔrɔgɔ fun. A kiti kɔnfɛnnɛ pè si Pɔli naa Silasi
pe pagala, ma konɔ kan ma yo pe pe gbɔn sapige ni. 23 Naa pàa kaa pe
gbɔn jɛŋgɛ, a pè si pe le kaso, mɛɛ ki yo kaso go welefɔ wi kan ma yo
wila pe wele jɛŋgɛ. 24 Naa kaso go welefɔ wìla kaa ko konɔ lo ta pe yeri, a
wì si pe le wa kaso go yumbyɔ ŋa wi yɛn ma lara wi ni, mɛɛ pe le ŋgbɛɛrɛ
na.
25 La kee yindɛgɛ ki yeri, a Pɔli naa Silasi pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, na
li sɔnni yuuro ni. Kasopiile sanmbala pàa pye na nuru pe yeri. 26 Le ki
yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a tara tì si yɛgɛ ŋgbanga, ma kaso go nɔgɔ kì yɛgɛ.
A kɔɔrɔ ti ni fuun tì si yɛngɛlɛ. Kasopiile pe ni fuun pàa pe pɔ jɔrɔgɔye

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbele ni, a pè sangala. 27A kaso go welefɔ wì si yɛn. Naa wìla kaa kaso go kɔɔrɔ ti yan tì yɛngɛlɛ, a wì suu tokobi wi tile maa kɔw, maa yirige na jaa mboo yɛɛ gbo, katugu wìla ki yan ndɛɛ kasopiile pè fe. 28Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì si gbele ŋgbanga wi fanŋga ki ni fuun ki ni, ma yo fɔ: «Maga ka kapege pye ma yɛɛ na, we ni fuun we yɛn laga.»

29Kona, a kaso go welefɔ wì sho fɔ pe pan kasɔn yanwa ni. A wì si fyɛɛlɛ ma ye wa kaso go yumbyɔ wi ni, nɛɛ seri fyɛrɛ ti kala na ma saa to le Pɔli naa Silasi pe jegele. 30Ko puŋgo na, a wì si pe yirige ma pe yewe ma yo fɔ: «Na teele, yiŋgi mi daga mbe pye mbe si shɔ?»

31A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Taga we Fɔ Zhezu wi na, pa ma yaa shɔ, mboro naa ma go woolo pe ni.»

32A pè si we Fɔ wi sɛnrɛ ti yo maa kan, konaa mbele fuun pàa pye wa wi go pe ni. 33Ki yembinɛ sanga nuŋgba wi ni, a kaso go welefɔ wì si kari pe ni ma saa pe sagbanra ti jogojogo. A wì si batize le teere wo naa wi go woolo pe ni fuun pe ni. 34A wì si kari Pɔli naa Silasi pe ni wa wi go, ma saa yaakara kan pe yeri. A ki kaso go welefɔ wo naa wi go woolo pe ni, pè si yin nayinmɛ ni, katugu pàa taga Yɛnŋɛlɛ li na.

35Naa laga kìla kaa laga, a kiti kɔnfɛnnɛ pè si polisiye torogo wa kaso go welefɔ wi yeri ma yo wigi nambala pe wa.

36A kaso go welefɔ wì si saa ki yo Pɔli wi kan ma yo fɔ: «Kiti kɔnfɛnnɛ pe tunŋgo torogo laga ma yo mbe ye wa. Ki kala na, yiŋgɔ ye yiri yaa kee yɛyinŋge na.»

37Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì sigi yo polisiye pe kan ma yo fɔ: «Woro mbele we yɛn Ɔrɔmu tara piseele, pè we gbɔn lere pyew wi yɛgɛ na, pee kiti kɔn we na. Ko puŋgo na, a pè saa we le kaso. Ko yiŋgɔ, paa jaa mbe we wa larawa wi le? Kaari! Poro jate pe pan pe we yirige laga.»

38A polisiye pè si kari ma saa ki yo kiti kɔnfɛnnɛ pe kan. Naa pàa kaa ki logo ma yo Pɔli naa Silasi pe yɛn Ɔrɔmu tara piseele, a pè si fyɛ. 39A pè si pan ma pe sunlu, kona, mɛɛ pe yirige wa kaso, ma pe yɛnri ma yo pe wɔ wa ca. 40Naa pàa kaa yiri wa kaso, a pè si kari wa Lidi go. Naa pàa kaa tagafɛnnɛ pe yan, ma pe kotogo kan, a pè si kari.

Jɔlɔgɔ la gbɔn Pɔli naa Silasi pe na wa Tesaloniki ca

17 1A Pɔli naa Silasi pè si toro ma yiri wa Anfipolisi ca naa Apoloni ca, mɛɛ gbɔn wa Tesaloniki ca. *__Zhufuye__ pe *__shɛrigo__ kà la pye wa ki laga ki na. 2A Pɔli wì si ye wa shɛrigo ki ni, paa yɛgɛ ŋga na wi maa ki piin faa we. A wì si *__cɛnpilige__ taanri pye, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti yuun nari finligi leele pe kan. 3Wìla pye naga yɛgɛ nari naga finligi pe kan, fɔ mbe yala Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, kila daga *__Kirisi__ wi jɔlɔ wi ku, ko puŋgo na, wii yɛn wi yiri wa kunwɔ pi ni. A wì sho fɔ: «Ki Zhezu ŋa mila wi sɛnrɛ yuun na ye kaan, wo wi yɛn *__Kirisi__ we.»

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Pe ni, a pèle taga ki na, ma pinlɛ Pɔli naa Silasi pe ni, konaa Girɛsi
tara fɛnnɛ mbele pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo pe lɛgɛrɛ ni, naa jɛɛlɛ
mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ ni.
5 Ɛɛn fɔ, a Zhufuye pè si yin yenjara ni, mɛɛ saa lejagala pele gbogolo
wa ca nawa, ma janwa wi pye maa yirige, ma tinmɛ gbɔɔ pa yirige wa
ca nawa. A pè si gbinri ma kari wa Zhasɔn go, ma saa na Pɔli naa Silasi
pe lagajaa mbe pe yigi, mbe kari pe ni wa janwa wi pilesaga. 6 Naa kì
kaa la pee pe yan, a pè si Zhasɔn naa tagafɛnnɛ pele tilele ma kari pe ni
wa ca ki kiti kɔnfɛnnɛ pe yeri, nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «Ki nambala mbele
yɛɛn, pè dunruya lomboŋgo ki gbɔn maga piri, pè pan lagamɛ yiŋgɔ, 7 a
Zhasɔn saa pe yaara wɔ wa wi go. Ki leele mbele pe ni fuun pe yɛn na
wunlumbolo to wi ŋgasegele ke jogo, katugu pe yɛn naga yuun ma yo
wunlunaŋa wa fɔnŋɔ wa, ŋa pe yinri Zhezu.»
8 Ki sɛnrɛ tìla janwa wo naa kiti kɔnfɛnnɛ pe jatere wi piri pe na. 9 A
pè si Zhasɔn naa nambala pe pye, a pè penjara yɔn ka sara, ko puŋgo na,
mɛɛ pe wa paa kee.

Bere ca fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la taga
Pɔli wi sɛnrɛ ti na

10 Naa yembinɛ làa kaa wɔ, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, tagafɛnnɛ pè si
Pɔli naa Silasi pe torogo, a pè kari wa Bere ca. Naa pàa ka saa gbɔn wa,
a pè si kari wa Zhufuye shɛrigo ki ni. 11 Poro jatere wo la yɛngɛ ma wɛ
Tesaloniki ca fɛnnɛ Zhufuye poro na. Pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na nawa
jɛmbɛ ni. Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara nari cancan pilige pyew, na
kaa pye nda Pɔli wìla pye na yuun pe kan ti yɛn kaselege. 12 A pe lɛgɛrɛ
taga Zhezu wi na. Girɛsi tara fɛnnɛ pe ni, jɛɛlɛ mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pe lɛgɛrɛ
la taga Zhezu wi na, naa nambala lɛgɛrɛ ni. 13 Ɛɛn fɔ, naa Tesaloniki
Zhufuye pàa kaa ki logo ma yo Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa
Bere, a pè si kari wa, ma saa janwa wi yirige wila tinni, maa sun maa wa
pe na. 14 Kona, a tagafɛnnɛ pè si Pɔli wi torogo le teere wa kɔgɔje kɛɛ ki
yeri. Ɛɛn fɔ, a Silasi naa Timote poro si koro wa Bere. 15 Mbele pàa kari
sa Pɔli wi torogo, pàa wi torogo ma gbɔn wa Atɛni ca. Pe sɔngɔrɔsaga, a
Pɔli wì si tunŋgo kan pe yeri ma yo Silasi naa Timote pe fyɛɛlɛ pe pan wi
kɔrɔgɔ fyaw.

Pɔli wìla para
Atɛni ca fɛnnɛ pe ni

16 Ma Pɔli wi ta wa Atɛni ca wila Silasi naa Timote pe singi, wi jatere
wìla piri wi na fɔ jɛŋgɛ, naa wìla ki ca ki yan kì yin yarisunndo ti ni we.
17 Wìla pye na yuun Zhufuye pe ni wa shɛrigo ki ni, naa mbele pe woro
Zhufuye mɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔfɛnnɛ pe ni. Wìla pye na finli mbele
ni wa katoro, wìla pye na yuun pe ni pilige pyew. 18 Kajɛnmbɛlɛ mbele

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe yinri *Epikuriye naa *Sitoyisiye, a poro pèle si sɛnrɛ ti lɛ Pɔli wi
ni nɛɛ yuun fɔ: «Ki yogofɔ ŋa, yiŋgi sɛnrɛ wila yuun?» A pele nɛɛ yuun
fɔ: «Ki yɛn ndɛɛ wi yɛn na para yarisunndo nambannda ta sɛnrɛ na.»
Katugu Pɔli wìla pye na para Zhezu sɛnrɛ naa kuulo pe yɛnmɛ sɛnrɛ na.
19 Kona, a pè suu lɛ mɛɛ kari wi ni wa Aropagi[h], pe kiti kɔnsaga ye, ma
sho fɔ: «Nagawa fɔnmbɔ mba maa pi sɛnrɛ yuun, we mbe ya mboo jɛn
le? 20 Katugu maa yaara fɔnndɔ yuun wa we nuŋgbogolo, we yɛn na jaa
mberi kɔrɔ jɛn.»

21 Atɛni ca fɛnnɛ pe ni fuun, ma pinlɛ nambanmbala mbele pàa pye ma
cɛn wa pe ni, pàa pye na pe wagati wi ni fuun wi piin na nagawa fɔnmbɔ
pi sɛnrɛ yuun, nakoma naa nuru.

22 A Pɔli wì si yiri ma yere wa Aropagi wi ni, wa janwa wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ma sho fɔ: «Atɛni ca fɛnnɛ, mìgi yan ye yɛn yarisunndo gbɔgɔ-
fɛnnɛ jɛmbɛlɛ yɛgɛ ki ni fuun ni. 23 Naa mì pye na yanri laga ye ca na ye
yarisunndo ti wele, mì yɛrɛ ye *saraga wɔsaga nuŋgba yan, ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa ki na ma yo fɔ: ‹Yarisunŋgo ŋga kii jɛn, ki saraga wɔsaga.›
Wele! Ŋa yaa gbogo, ma si yala, ye suu jɛn we, wo sɛnrɛ mila yuun na ye
kaan. 24 Yɛnŋɛlɛ le, lo na lì dunruya wo naa wi nawa yaara ti ni fuun ti
da, lo li yɛn naayeri wo naa tara ti Fɔ. Li woro ma cɛn wa shɛriyinrɛ nda
leele pè kan to ni. 25 Lii jori leele paa gbegele paa yaraga ka kaan li yeri;
katugu lo li maa yinwege ki kaan pe ni fuun pe yeri, naa wɔnwɔn po naa
yaara ti ni fuun ti ni. 26 Lì tara woolo pe ni fuun pe da ma pe yirige naŋa
nuŋgba ni, ma pe tɛgɛ tara ti lagapyew, ma wagati wi kɔnkɔn pe kan, ma
tara nda pe yaa cɛn ti kɔngɔlɔ ke wɔ faa. 27 Lì ko pye ma, pe ta paa lo na
li yɛn Yɛnŋɛlɛ li lagajaa, kana pa pe mbe kali yan, na pe kaa talitali we.
Ma si yala, li laga si lali wa kpɛ ni we ni, 28 katugu

lo fanŋga na, yinwege ki yɛn we ni, we ma si ya na tigile, we si yɛn.

Yoro jate ye yurukɔɔlɔ pèle ki yo ma yo fɔ:

We yɛn li piile fun.

29 Kì kaa pye we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, wee daga mbaa ki jate ndɛɛ li yɛn
paa tɛ yarisunŋgo yɛn, nakoma warifuwe, nakoma paa sinndɛlɛgɛ yɛn,
nda leele pè tɛ pe kɛyɛn yi ni, ma yala pe kapyɔ jɛnmɛ naa pe jatere wo
ni. 30 Leele pe kambajɛnmɛ wagati ŋa wì toro faa, Yɛnŋɛlɛ li woro na wo
wele naa. Ɛɛn fɔ, koni, li yɛn na leele pe ni fuun pe yinri lagapyew ma yo
pe pe kapere ti jɛn peri yaga; 31 katugu lì pilige tɛgɛ, ŋga ni li yaa ka kiti
sinŋɛ kɔn dunruya woo pyew wi na, naŋa nuŋgba ŋa lì wɔ wo kɛɛ. Lìgi
wogo ki pye maga naga lere pyew wi na, naa lìgi naŋa wi yɛn maa yirige
wa kunwɔ pi ni we.»

32 Naa pàa kuulo pe yɛnmɛ wogo ki logo Pɔli wi yeri, a pèle si tɛgɛ wi
na. A pèle sho fɔ: «We yaa ka logo ma yeri naa pilifɔnŋgɔ.»

---

[h] **17.19** Yanwiga kayi, pa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege kìla pye na gbogolo wa ki na faa.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Kona, a Pɔli wì si yiri wa pe sɔgɔwɔ mɛɛ kari. 34 Konaa ki ni fuun,
a pèle si pinlɛ wi ni, ma taga Zhezu wi na. Pe ni, pàa pye na wa yinri
Denisi. Aropagi kiti kɔnfɛnnɛ wo wa lawi, naa jɛlɛ wa ni, pàa pye naa
yinri Damari, ma taga leele pele ni naa.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Korɛnti ca

18 1 Ko puŋgo na, a Pɔli wì si yiri wa Atɛni ca, mɛɛ kari wa Korɛnti
ca ki ni. 2 A wì si saa fili *__Zhufuye__ naŋa wa ni, pàa pye naa yinri
Akilasi, pa pàa wi se wa Pɔn kinda wi ni. Wìla pan fɔnŋgɔ ma yiri wa
Itali tara, wo naa wi jɔ Pirisili wi ni; katugu wunlumbolo to Kulodi wìla
konɔ kan Zhufuye pe ni fuun pe yeri ma yo pe yiri wa Ɔrɔmu ca. A Pɔli
wì si kari pe kɔrɔgɔ, 3 mɛɛ saa cɛn pe ni na tunŋgo piin ja pe ni, katugu
tunŋgo cɛnlɛ nuŋgba pe ni fuun pàa pye na piin. *__Paara yinrɛ__ gbegele-
fɛnnɛ la wɛlɛ. 4 Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun wa *__shɛrigo__ ki ni
*__cɛnpilige__ pyew ki ni, na Zhufuye poro naa Girɛsi tara fɛnnɛ pe jatere wi
kanŋgi pe na.

5 Naa Silasi naa Timote pàa kaa yiri wa Maseduwani tara ma gbɔn wa,
a Pɔli wì suu wagati wi ni fuun wi lɛ, na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun nari finligi
Zhufuye pe kan, ma yo Zhezu wo wi yɛn *__Kirisi__ we. 6 Ɛɛn fɔ, Zhufuye pàa
pye na kendige woo Pɔli wi ni naa tegele. Kì kaa pye ma, a Pɔli wì suu
yaripɔrɔ ti yangara pe mɛgɛ ni ma yo fɔ: «Na yaga puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na,
yoro jate go kala li! Mi na wogo woro wa ki ni. Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, mi
yaa la kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ.»

7 Kona, a wì si yiri wa, mɛɛ kari naŋa wa go, pàa pye naa yinri Titiyu-
si Zhusitusi. Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Wi go kìla pye wa shɛrigo ki
tanla. 8 A shɛrigo to Kiripusi wì si taga Zhezu wi na, naa wi go woolo pe
ni fuun pe ni. Korɛnti ca fɛnnɛ mbele pàa pye na nuru Pɔli wi yeri, pe
lɛgɛrɛ la taga Zhezu wi na, a pè pe *__batize__.

9 Yembinɛ la ni, a Pɔli wì si yariyanga ka yan. Wa ki ni, *__we Fɔ__ wìla wi
pye ma yo fɔ: «Maga ka fyɛ, ta para suyi, maga ka pyeri, 10 katugu mi yɛn
ma ni, lere se ya to ma na mbe kapege pye ma na; katugu na woolo pe
lɛgɛrɛ yɛn laga ki ca ŋga ki ni.»

11 A Pɔli wì si koro wa Korɛnti ma yɛlɛ nuŋgba naa walaga pye wa, na
leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni.

12 Sanga ŋa ni Galiyɔn wìla pye Ɔrɔmu tara fɛnnɛ gboforonɛri wa
*__Akayi__ kinda wi go na, a Zhufuye pè si yɔn wa nuŋgba mɛɛ yiri Pɔli wi
kɔrɔgɔ. A pè si kari wi ni wa kiti kɔnsaga, 13 ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa, wi
yɛn naga jaa mbaa leele pe jatere wi kanŋgi pe na paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
gbɔgɔlɔmɔ mba na, pi yɛn na we *__lasiri__ wi jogo.»

14 Sanga ŋa ni Pɔli wi yaa sɛnrɛ ti lɛ mbaa para, a Galiyɔn wì si Zhufuye
pe pye fɔ: «Yoro Zhufuye, ki pye kambasinŋge, nakoma kapege gbɔgɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yi, ki woro nala kɔɔn shyɛn, mi jɛn na logo ye yeri. 15 Ɛɛn fɔ, kì kaa pye
kendige ki yɛn na woo sɛnrɛ naa mɛrɛ na, naa ye lasiri wogo na, yoro jate
ye daga mbe to yɛgɛ wɔ. Mi se yɛnlɛ mbe pye ko yaara nda to kiti kɔnfɔ!»
16 A wì si pe purɔ ma pe yirige wa kiti kɔnsaga. 17 Kì kaa pye ma, a pe
ni fuun pè si shɛrigo to Sositɛni wi yigi maa gbɔn le kiti kɔnsaga ki yɔn
na, ɛɛn fɔ, Galiyɔn wi sila yɔn le wa ki kala li ni.

Pɔli wìla sɔngɔrɔ wa Antiyɔshi ca, wa Siri tara ti ni

18 A Pɔli wì si koro naa wa Korɛnti ca ma wagati titɔnlɔwɔ pye wa.
Ko puŋgo na, a wì si yiri wa tagafɛnnɛ pe yeri, a wo naa Pirisili naa
Akilasi pè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mbe kari wa Siri tara. Sanni wi sa ye wa
tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Sankere ca wila kee, a wì suu go ki kan pège kulu,
katugu wìla *__yɔn fɔlɔ__ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri. 19 Naa pàa kaa gbɔn wa Efɛzi
ca, a Pɔli wì si Pirisili naa Akilasi pe yaga le. A wo jate wì si kari wa
shɛrigo ki ni, ma yo Zhufuye pe ni. 20 A Pè suu yɛnri ma yo wi wagati wa
pye wa pe ni, ɛɛn fɔ, wi sila yɛnlɛ. 21 A wì si sara pe na ma yo fɔ: «Mi yaa
ka sɔngɔrɔ laga ye yeri naa, na Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ we.» Kona, a wì si ye
wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa Efɛzi mɛɛ kari. 22 Naa wìla kaa gbɔn wa Sesare ca,
a wì si kari wa Zheruzalɛmu ma saa *__legilizi__ wi shari, ko puŋgo na, mɛɛ
kari wa Antiyɔshi. 23 Naa wìla kaa wagati wa pye wa, a wì si yiri ma saa
na Galasi kinda naa Firizhi tara ti yanri na tagafɛnnɛ pe ni fuun pe sari
pe fanŋga ta wa tagawa pi ni.

PƆLI WI KONDANGALA TAANRI WOLO YƐNŊƐLƐ TUNIŊGO KI NA

18.24–21.16

Apolɔsi wi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo wa Efɛzi naa Korɛnti cara ti ni

24 Zhufuye naŋa wà la pan wa Efɛzi, pàa pye naa yinri Apolɔsi.
Alɛgizandiri ca fɛnnɛ woo lawi. Wìla pye sɛnnjɛɛn ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi jɛn fɔ jɛŋgɛ. 25 Pàa wi naga we Fɔ wi kologo ki ni. Wìla pye na Zhezu
wi sɛnrɛ ti yari na leele pe nari, nari finligi pe kan wi jatere wi ni fuun
wi ni. Ɛɛn fɔ, wi jɛnmɛ pa pìla yere le Zhan wi *__batɛmu__ sɛnrɛ to na. 26 A
wì si sɛnrɛ ti lɛ ma kotogo ta na para wa shɛrigo. Naa Pirisili naa Akilasi
pàa kaa ki logo, a pè si kari wi ni wa pe go, mɛɛ saa Yɛnŋɛlɛ kologo ki
naga wi na, maga filige wi kan. 27 A Apolɔsi wi nɛɛ ki jaa mbe kari wa
Akayi tara. A tagafɛnnɛ pè suu kotogo kan ki wogo ki na, ma sɛwɛ torogo
wa ki laga ki tagafɛnnɛ pe yeri ma yo poo yigi jɛŋgɛ. Naa wìla kaa gbɔn
wa, mbele pàa taga we Fɔ wi na Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga na, a wì si pe

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

saga fɔ jɛŋgɛ; 28 katugu wi sɛnrɛ tìla Zhufuye pe sɛnrɛ ti jan lere pyew wi
yɛgɛ na. Wìla pye naga nari naga finligi na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni ma yo Zhezu wo wi yɛn *__Kirisi__ we.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Efɛzi ca

19 1 Sanga ŋa ni Apolɔsi wìla pye wa Korɛnti ca, a Pɔli wì si Azi
yanwira tara ti pari ma kari wa Efɛzi. A wì si saa tagafɛnnɛ pele
yan wa. 2 A wì si pe yewe ma yo fɔ: «Yàa taga Zhezu wi na sanga ŋa ni,
yàa Yinnɛkpoyi li ta le?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «We yɛrɛ sigi logo mbe yo Yinnɛkpoyi wa.»

3 Kona, a Pɔli wì si pe yewe ma yo fɔ: «*__Batɛmu__ wiwiin yàa pye?»

A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhan batɛmu wo lawi.»

4 A Pɔli wì si pe pye fɔ: «Mbele pàa yɛnlɛ ma pe kapere ti jɛn mari yaga,
poro Zhan wìla pye na *__batize__ naga yuun *__Izirayɛli__ woolo pe kan, ma yo
ŋa wila paan wa wi puŋgo na pe taga wi na, wo wi yɛn Zhezu we.»

5 Naa pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a pè si pe yɛɛ kan, a pè pe batize *__we Fɔ__
Zhezu wi mɛgɛ ki na. 6 A Pɔli wì suu kɛyɛn yi taga pe na, a Yinnɛkpoyi lì
si tigi ma ye pe ni. A pe nɛɛ yuun *__sɛnfɔnndɔ__ ni, na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ
yuun. 7 Ki leele pàa nambala kɛ ma yiri shyɛn yɔn ko tin.

8 Ko puŋgo na, a Pɔli wì si ye wa *__shɛrigo__ ki ni ma kotogo kan na para
ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri. Wìla pye na *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi sɛnrɛ
yuun pe kan, naga jaa mbe pe jatere wi kanŋga pe na. 9 Ɛɛn fɔ, pèle la
pe kotoro ti ŋgban pe yɛɛ na, pe sila yɛnlɛ mbe taga Zhezu wi na, nɛɛ
sɛnpere yuun we Fɔ wi kologo ki na janwa wi yɛgɛ na. Kona, a Pɔli wì si
laga le pe tanla, mɛɛ kari tagafɛnnɛ pe ni, ma saa na pe nari pilige pyew
wa naŋa ŋa pàa pye na yinri Tiranusi wi lokɔli. 10 Wìla ko pye ma saa ta
yɛlɛ shyɛn, fɔ mbele fuun pàa pye ma cɛn wa Azi kinda wi ni, *__Zhufuye__
naa mbele pe woro Zhufuye, a pè we Fɔ wi sɛnrɛ ti logo.

Seva pinambiile pe sɛnrɛ re

11 Yɛnŋɛlɛ làa pye na kafɔnŋgɔlɔ tugbɔŋgɔlɔ piin Pɔli wi kɛɛ. 12 Ali
paara naa mbɔgɔlɔ ŋgele kàa jiri Pɔli wi wire ti na, pàa pye na kee ma saa
nari tari yambala pe na, a paa sagala, a yinnɛ tipegele kaa woo leele pe
ni. 13 Zhufuye mbele pàa pye na yanri na toro, na yinnɛ tipegele ke puro
na ke woo leele pe ni, a poro pèle sigi pye ma wele, na kaa pye pe mbe ya
we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki yeri mbe yinnɛ tipegele purɔ mbe wɔ leele ni. A
pe nɛɛ yinnɛ tipegele ke piin fɔ: «Zhezu ŋa Pɔli wila wi sɛnrɛ yuun, waa
ki yuun ye kan wi mɛgɛ ki na, fɔ: ‹Ye wɔ yaa kee.› »

14 (Zhufuye *__saraga wɔfɛnnɛ to__ Seva wi pinambiile kɔlɔshyɛn poro pàa
pye na ko piin ma.) 15 Ɛɛn fɔ, a yinnɛ tipele lì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Mì
Zhezu wi jɛn, ma Pɔli wi jɛn fun, yoro wo yɛn ambɛnɛ?» 16 Yinnɛ tipele

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

làa pye naŋa ŋa ni, wì si to pe na, ma ya pe ni fuun pe ni, ma pe wɛlɛgɛ, fɔ a pè fe ma yiri wa ki go ki ni witiwaga. 17 Efɛzi ca fɛnnɛ pe ni fuun,
Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, pàa ki wogo ki jɛn. A pe ni fuun pè
si fyɛ nɛɛ we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki gbogo. 18 Mbele pàa taga Zhezu wi na,
pe lɛgɛrɛ la pye na paan na kapyere nda pàa pye ti yuun nari finligi leele
pe kan. 19 Taluguya pyefɛnnɛ pe lɛgɛrɛ la pan pe sɛwɛɛrɛ ti ni mari sogo
lere pyew wi yɛgɛ na. A pège sɛwɛɛrɛ ti sɔnŋgɔ ki jate maga yan kì wari-
fuwe pyɔ waga kɛ (10 000) yɔn ko tin. 20 Pa we Fɔ wi sɛnrɛ tìla pye na
jaragi yawa ni yɛɛn, naa fanŋga ki nari.

Efɛzi ca fɛnnɛ pàa yiri ma je

21 Ko kagala koro pyeŋgɔlɔ, a Pɔli wì si yere ki yerewe mbe Maseduwa-
ni kinda naa *Akayi kinda wi pari mbe kari wa Zheruzalɛmu. A wì
sho fɔ: «Na ŋga kari, ki daga mbe sa Ɔrɔmu ca ki yan fun.» 22 A wì suu
sagafɛnnɛ shyɛn tun, Timote naa Erasiti wa Maseduwani. A wo jate wì si
koro wa Azi kinda wi ni naa, ma wagati wa pye wa.

23 Ki sanga wi ni, a yolɛgɛrɛ tà si yiri we Fɔ wi konɔ li kala na. 24 Wari-
fuwe gbɔnfɔ wà la pye wa, pàa pye naa yinri Demetiriyusi. Wìla pye na
warifuwe wi gbɔɔn tunmɔlɔwɔ naa gbegele paa yarisunŋgo jɛlɛ ŋga pàa
pye na yinri *Aritemisi wi gbɔgɔgo ki yɛn. A wìla tɔnli gbɔɔ taa wa wi
tunmbyeele pe kan. 25 A wì sigi tunmbyeele poro naa mbele pàa pye ki
tunŋgo nuŋgba ki ni pe gbogolo, mɛɛ pe pye fɔ: «Na woolo, yège jɛn ma
yo pa waa we tɔnli wi taa wa ki tunŋgo ŋga ki ni. 26 Ye yɛn naga yaan,
naga nuru, ŋga ki Pɔli wila piin we. Wì yo yarisunndo nda leele kɛyɛn
gbegele, to woro yarisunndo jɛndɛ. Wì ya ma lelɛgɛrɛ go jɔgɔ ma pe
puŋgo laga Efɛzi, ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, wa Azi kinda wi lalɛgɛrɛ ni fun.
27 We yɛn na fyɛ fɔ paga ka we tunŋgo ki tifaga. Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ,
yarisunŋgo jɛlɛ Aritemisi, ki gbɔgɔgo paga kaa ki jate ki woro yaraga
ka. Pa ki gbɔgɔwɔ pi yaa to, ko ŋga Azi kinda woolo pe ni fuun pe maa
gbogo, naa *dunruya woolo pe ni fuun pe ni we.»

28 Naa ki leele pàa kaa ki sɛnrɛ ti logo ma, a pè si nawa ŋgban, nɛɛ
gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «Efɛzi ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo Aritemisi ki yɛn
ma gbɔgɔ!»

29 A ca ki nɛɛ tinni lagapyew. A leele pe ni fuun pè si gbinri ma kari wa
pe gbogolosaga. A pè si Pɔli tangayɛɛnlɛ Gayusi naa Arisitariki mbele pàa
yiri wa Maseduwani kinda wi ni, pe tilele ma kari pe ni wa. 30 Pɔli wìla pye
na jaa mboo yɛɛ naga janwa wi na, ɛɛn fɔ, tagafɛnnɛ pe sila yɛnlɛ ki na.
31 Azi kinda legbɔɔlɔ mbele pàa pye Pɔli wi wɛnnɛ, a poro si tunŋgo torogo
wa wi yeri maa yɛnri ma yo wiga ka kari wa pe gbogolosaga. 32 Ki sanga
wi ni, janwa wi ni fuun wìla pye na tinni. Pèle la pye na jɔrɔgi na sɛnrɛ
nuŋgba yuun, a pele na jɔrɔgi na ta yɛgɛ yuun. Pe gbɔɔ sila pe yɛɛ gbogolo-
go ki jɛn. 33 A leele pele nɛɛ ki kala li yɛgɛ yuun na Alɛgizandire kaan, ma

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yala Zhufuye pàa pye naa wɔnrɔgi na kee wi ni wa yɛgɛ. A wì si kɛɛ yirige janwa wi kan mbe ta mboo woyoro ti yo mbe pe yɛɛ go shɔ. 34 Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki jɛn ma yo Zhufuye woo lawi, a pe ni fuun pe nɛɛ jɔrɔgi ja ma saa gbɔn fɔ lɛri shyɛn, na yuun fɔ: «Efɛzi ca fɛnnɛ pe yarisunŋgo Aritemisi ki yɛn ma gbɔgɔ!»

35 Ko puŋgo na, a ca ki sekeretɛri wì si ya ma janwa wi pye, a wì pyeri, mɛɛ yo fɔ: «Efɛzi ca woolo, leele pe ni fuun pège jɛn ma yo Efɛzi ca ko ki yɛn yarisunŋgo gbɔgɔ Aritemisi ki gbɔgɔgo ki welefɔ, naa ki cɛnlɔmɔ mba pìla yiri wa naayeri ma to laga tara pi ni. 36 Kì kaa pye lere se ya mbe kendige wɔ ki na, ki kala na, ye pyeri, yaga ka kala la pye jatere mbapyewe. 37 Yè pan ki nambala mbele pe ni lagamɛ, ma si yala, pee yaraga ka yu wa gbɔgɔyinrɛ ti ni, pee si we yarisunŋgo jɛlɛ ki mɛgɛ jɔgɔ. 38 Na kaa pye Demetiriyusi naa wi tunmbyeele pe ni, paa jaa mbe baga lere wa na mbe yo wi kapege pye, kiti kɔnpiliye yɛn ma tɛgɛ, kiti kɔnfɛnnɛ yɛn wa fun, poo yeri wa ki laga ki na. 39 Na kaa si pye kala la yɛgɛ wa ye yeri naa mbe gbegele, li yaa gbegele ca woolo pe gbogolomɔ pilige ki ni. 40 Pe mbe ya mbege yo mbe yo wè kapege pye, nala kala na wè yiri ma je li na; katugu tanga woro we yeri we ya wege yo fɔ we sin wa we kapyege ki ni, ki janwa ŋa wi gbogolomɔ pi na.»

Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si janwa wi pye wi jaraga.

Pɔli wìla sɔngɔrɔ ma kari wa Maseduwani kinda wo naa Girɛsi tara ti ni naa

20 1 Naa tinmɛ pìla kaa kɔ, a Pɔli wì si tagafɛnnɛ pe gbogolo, mɛɛ pe yɛri ma pe kotogo kan, ma sara pe na, mɛɛ kari wa Maseduwani kinda wi ni. 2 Wìla ki tara ti yanri na tagafɛnnɛ pe kotogo kanni Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo lɛgɛrɛ ni. Ko puŋgo na, a wì si kari wa Girɛsi tara, 3 ma pye wa yeŋge taanri. Wìla pye na jaa mbe ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni mbe kari wa Siri tara. Ɛɛn fɔ, naa wìla kaa ki logo ma yo *__Zhufuye__ pàa pye na yɔn nii wi na, a wì si yere ki yerewe mbe sɔngɔrɔ mbe toro wa Maseduwani kinda wi ni. 4 Leele mbele pàa saa wi torogo poro la wɛlɛ yɛɛn: Bere ca fɛnnɛ naŋa Pirusi wi pinambyɔ Sopatɛri, naa Tesaloniki ca fɛnnɛ Arisitariki naa Sekɔndusi, naa Gayusi ma yiri wa Dɛribi ca, naa Azi kinda woolo Timote, naa Tishiki konaa Tirofimu. 5 A poro si keli we yɛgɛ ma saa we sige wa Tirowasi ca. 6 Naa *__Leve fu buru fɛti__ wìla kaa toro, woro wo na, a wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni wa Filipi ca ma kari. Wàa pilige kaŋgurugo pye wa ki ni, mɛɛ gbɔn pe na wa Tirowasi. A wè si yapelege nuŋgba pye wa.

Pɔli wi karaga puŋgo wogo wa Tirowasi ca

7 Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ki na, a wè si gbogolo mbe gbogolomɔ suro ti li. A Pɔli wi nɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun janwa wi kan. Naa wìla

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pye na jaa mbe kari ki goto ki kala na, wìla mɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi na fɔ ma saa yige ki lɛ. 8 Wàa pye ma gbogolo sanŋgazo wi yumbyɔ ŋa ni, fitanlaye lɛgɛrɛ la pye wa. 9 Lefɔnŋɔ wà la pye ma cɛn fɛnɛtiri wi na, pàa pye naa yinri Etikusi. A wì si kaa wɔnlɔ ma ku, ma yala Pɔli wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun nari tɔnlɔ na kee. Wɔnlɔwɔ pìla toro wi ni, fɔ a wì wɔ wa sanŋgazo taanri woo wi ni ma to laga tara. A pè suu yirige mɛɛ wi yan wì ku. 10 A Pɔli wì si tigi, ma fɔli wi na maa lɛ wa wi kɛyɛn yi ni, ma sho fɔ: «Ye jatere wiga ka piri ye na, wi yɛn yinwege na.»

11 A Pɔli wì si lugu naa mɛɛ buru wi kɔɔnlɔ maa ka. A wì si yo pe ni naa fɔ ma saa laga ki laga. Ko puŋgo na, a wì si kari. 12 A pè si kari lefɔnŋɔ wi ni yinwege na, kìla pye nayinmɛ gbɔɔ pe yeri.

Pɔli wi yinriwɛ wa Tirowasi mbe kari wa Mile ca

13 A wòro si keli pe yɛgɛ tɔnmɔkɔrɔ ki ni ma kari wa Asɔsi ca. Pa waa daga sa Pɔli wi lɛ wa ki laga ki na tɔnmɔkɔrɔ ki ni; katugu wo jate wìla yere ki yerewe ma yo wi yaa tanga tɔɔrɔ na mbe kari wa ki laga ki na. 14 Naa wìla kaa pan we kɔrɔgɔ wa Asɔsi, a wè suu lɛ tɔnmɔkɔrɔ ki ni, mɛɛ kari wa Mitilɛni ca. 15 A wè si yiri lema ma kari, ki goto mɛɛ gbɔn wa Kiyo tara ti tanla. Ki pilige shyɛn wogo ki na, a wè si gbɔn wa Samɔsi *__lɔgɔ fugo__ tara ti ni. Ki pilige taanri wogo ki na, a wè si gbɔn wa Mile ca. 16 Pɔli wìla yere ki yerewe mbe toro wa Efɛzi ca ki tanla, wi sila pye na jaa mbe yere le, jaŋgo wi wagati wiga ka toro mboo ta wa Azi kinda wi ni; katugu wìla pye na fyɛɛlɛ *__Pantikɔti__ fɛti pilige ko mboo ta wa Zheruzalɛmu, na ki mbaa ya pye we.

Pɔli wìla yo Efɛzi ca legilizi lelɛɛlɛ pe ni

17 Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye wa Mile ca, a wì si tunŋgo torogo ma yo Efɛzi ca *__legilizi lelɛɛlɛ__ pe pan wi kɔrɔgɔ. 18 Naa pàa kaa pan, a wì si pe pye fɔ: «Wagati ŋa fuun mì pye laga ye ni, maga lɛ pilige koŋgbanŋga ŋga mì pan laga Azi kinda wi ni, mì tanga yɛgɛ ŋga na yège jɛn. 19 Mìlan yɛɛ tirige jɛŋgɛ ma tunŋgo pye *__we Fɔ__ wi kan yɛntunwɔ ni, ali maga ta kaŋgbanra na ta Zhufuye pe yɔn lege ki kala na. 20 Yège jɛn ma yo ŋga fuun ki mbe ye wogo ki yɔn, mii ka lara ye na. Mì ti ni fuun ti yari ye kan ma ye naga ti ni leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, naa wa ye yinrɛ ti ni. 21 Mì Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yeri ma yo pe pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ yeri, pe taga we Fɔ Zhezu wi na. 22 Kooŋga yiŋgɔ mi yɛn na kee wa Zheruzalɛmu paa yɛgɛ ŋga na Yinnɛkpoyi li yɛn nala ŋgbanga mbe kari wa we. Ɛɛn fɔ, ŋga ki yaa sa pye na na, mi sigi jɛn. 23 Ŋga mì jɛn ko yɛn fɔ mi ka ye ca ŋga fuun ni, Yinnɛkpoyi li mala kɔgɔri ma yo kaso yege naa jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ yɛn nala singi.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, mi woro nala yinwege ki jate yaraga, jaŋgo
mbe ya mbe gbɔn wa na tunŋgo ki kɔsaga ki na, tunŋgo ŋga we Fɔ Zhezu
wì telege na na mbege pye mbege yɔn fili. Ko yɛn: Mbaa Sɛntanra nda ti
yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki na ti yari leele pe kan.
25 «Mì yanri yoro mbele fuun sɔgɔwɔ ma *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ
Sɛntanra ti yari ye kan, yiŋgɔ mìgi jɛn ma yo yoro wa sanla yan naa. 26 Ki
kala na, mi yɛn naga yuun naga finligi ye kan nala, fɔ na wa ka puŋgo
Yɛnŋɛlɛ li na ye ni, mi na go kala ma. 27 Katugu mì Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li ni fuun li yo ma ye kan, mi si yaraga ka lara ye na. 28 Ye ye yɛɛ
yingiwɛ jɛn, yaa simbaŋgbelege[i] ki wele. Ŋga Yinnɛkpoyi lì ye pye ki
welefɛnnɛ we. Ye Yɛnŋɛlɛ li *Legilizi wi yigi, wo ŋa lì pye li yɛɛ woo, naa
li Pinambyɔ wì ku, a wi kasanwa pì wo we. 29 Mìgi jɛn ma yo na kari-
ŋgɔlɔ, leele pele yaa ye laga ye sɔgɔwɔ paa cɛnrɛ pere pere yɛn. Pe se ka
simbaŋgbelege ki yaga na pee to ki na. 30 Leele pele yaa ka yiri laga ye
sɔgɔwɔ mbaa yagbogolo sɛnrɛ nari, jaŋgo mbe ta mbe tagafɛnnɛ pe pye
pe kanŋga pe taga pe puŋgo na. 31 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaa
ye yɛɛ nawa tuun ki na, fɔ maga yigi ma saa gbɔn yɛlɛ taanri, ki sɔnlɔ naa
ki yembinɛ, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba, mii ye yɛrɛwɛ pi yaga, ali yɛn-
tunwɔ ni.
32 «Yiŋgɔ mi yɛn na ye nii Yɛnŋɛlɛ lo naa li yinmɛ sɛnrɛ ti kɛɛ. To nda
ti mbe ya mbe fanŋga le ye ni, mbe yarijɛndɛ kan ye yeri, nda lì tɛgɛ paa
kɔrɔgɔ yɛn mbele fuun pè pye li woolo pe kan we. 33 Na yɛgɛ si yiri lere
wa kpɛ penjara na, nakoma tɛ na, nakoma yaripɔrɔ na. 34 Yoro jate yège
jɛn ma yo mì tunŋgo pye na kɛyɛn yi ni, ma mi naa na tangayɛɛnlɛ pe ni
we jorowo pi kɔ. 35 Mìgi naga ye na kala li ni fuun ni, fɔ ye daga mbaa
tunŋgo piin mbe ta mbaa fanŋga fu fɛnnɛ pe sari, ye sila nawa tuun sɛnrɛ
nda we Fɔ Zhezu jate wìla yo ti na, fɔ: ‹Mbaa kaan, fɛrɛwɛ yɛn ko ni ma
wɛ mbaa taa ko na.› »
36 Naa Pɔli wìla kaa para ma saa kɔ, a wì si kanŋguuro kan wo naa
poro ni, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. 37 A pe ni fuun pe nɛɛ yanli, nɛɛ kɛyɛn waa
Pɔli wi yɔlɔgɔ, na sara wi na nandanwa ni. 38 Pe jatere wìla piri pe na,
katugu Pɔli wìla pe pye ma yo pe soo yan naa. Ko puŋgo na, a pè suu
torogo fɔ wa tɔnmɔkɔrɔ ki yɔn na.

Pɔli wìla kari wa Zheruzalɛmu

21 1 Naa wàa kaa laga we yɛɛ na ma kɔ, a wè si ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni,
mɛɛ sin teere ma kari wa Kɔsi ca. Ki goto, a wè si gbɔn wa Ɔrɔdi
ca. A wè si yiri lema, mɛɛ kari wa Patara ca. 2 A wè si tɔnmɔkɔrɔ ka ta
wa, kìla pye na kee wa Fenisi tara, a wè si ye wa ko ni ma kari. 3 A wè
si saa gbɔn wa Shipiri *lɔgɔ fugo tara ti tanla na yaan wa, ma sigi yaga

[i] **20.28:** Simbaŋgbelege ŋga sɛnrɛ tì yo ko ki yɛn tagafɛnnɛ wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamɛŋgɛ na, mɛɛ kari yɛgɛ, wa Siri tara kɛɛ ki yeri. A wè si saa yere wa *Tiri ca tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki ni, katugu pa pe mbaa tɔnmɔkɔrɔ ki tuguro ti tirige wa. 4 A wè si tagafɛnnɛ pele ta wa, ma yapelege nuŋgba pye pe ni. A pè si koro naga yuun Pɔli wi kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na, ma yo wiga ka kari wa Zheruzalɛmu. 5 Ɛɛn fɔ, ko yapelege ko filisaga wa pe ni, a wè si yiri nɛɛ kee. A pe ni fuun pè si saa we torogo, poro naa pe jɛɛlɛ naa pe piile, fɔ wa ca ki puŋgo na. A wè si kanŋguuro kan wa kɔgɔje wi yɔn na, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri. 6 Naa wàa kaa sara we yɛɛ na, a wè si ye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a poro si sɔngɔrɔ ma kari pe ca.

7 Naa wàa yiri wa Tiri ma saa gbɔn wa Pitolemayi ca, a we tɔnmɔkɔrɔ tangala lì si kɔ. A wè si tagafɛnnɛ pe shari, ma pilige nuŋgba pye wa pe ni. 8 Ki goto, a wè si yiri ma kari, mɛɛ saa gbɔn wa Sesare. Wama, a wè si saa tugu Zhezu Sɛntanra yofɔ Filipu wi na. Leele kɔlɔshyɛn mbele pàa wɔ wa Zheruzalɛmu paa *pitunmbolo pe sari, wo wa nuŋgba lawi. 9 Wi sumborombiile pàa pye tijɛrɛ, pe sila naŋa kala jɛn. Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yuun. 10 A wè si piliye jɛnri pye wa pe yeri. Ma we ta wa, a *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Agabusi wì si pan wa, ma yiri wa Zhude tara. 11 A wo si pan we kɔrɔgɔ, mɛɛ Pɔli kurusijara wi lɛ maa yɛɛ tɔɔrɔ naa wi kɛyɛn yi pɔ, ma sho fɔ: «Ŋga Yinnɛkpoyi li yɛn na yuun, koyi ŋga. Ki kurusijara ŋa, naŋa ŋa woo wi, *Zhufuye pa pe yaa kaa pɔ ki pɔlɔmɔ mba pi na wa Zheruzalɛmu, kona, mbe suu le mbele pe woro Zhufuye pe kɛɛ.»

12 Naa wàa kaa ki sɛnrɛ ti logo, a woro naa ki laga ki woolo pe ni, wè si Pɔli wi yɛnri ma yo wiga ka kari wa Zheruzalɛmu. 13 A Pɔli wì si we yɔn sogo ma yo fɔ: «Yiŋgi na, a ye nɛɛ gbele na jaa mbanla kotogo ki gbo na na? Mi we, mi yɛn ma gbɛgɛlɛ panla pɔ, ko cɛ ma, ɛɛn fɔ, mbe ku fun *we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki kala na, wa Zheruzalɛmu.»

14 Naa wàa kaa ki yan we se ya mboo jatere wi kanŋga, a wè suu yɛnrɛgɛ ko yaga ma sho fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo mbe pye!»

15 Naa piliye yà la kaa toro jɛnri, a wè si we yaara ti gbɛgɛlɛ, mɛɛ kari wa Zheruzalɛmu. 16 Sesare ca tagafɛnnɛ pèle la saa we torogo, ma kari we ni wa Shipiri lɔgɔ fugo tara fɛnnɛ naŋa wa go, pàa pye naa yinri Minasɔ. Wo wila daga we sa tugu wi na. Tagafɔ lɛɛ lawi.

PƆLI WI YINGIWƐ WA ZHERUZALƐMU KONAA WI KASO YEGE WA SESARE CA

21.17–26.32

Pɔli wìla saa Zhaki wi shari

17 Naa wàa kaa gbɔn wa Zheruzalɛmu, a tagafɛnnɛ pè si we yigi na-yinmɛ ni fɔ jɛŋgɛ. 18 Ki goto pinliwɛ pi ni, a Pɔli wì si kari we ni wa Zhaki go. A *legilizi lelɛɛlɛ pe ni fuun pè si pe yɛɛ gbogolo wa fun. 19 A Pɔli

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wì si pe shari. Ko puŋgo na, kagala ŋgele fuun Yɛnŋɛlɛ làa pye wi kɛɛ wa wi tunŋgo ki ni, wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, a wì si ke ni fuun nuŋgba nuŋgba ke yɛgɛ yo. 20 Naa pàa kaa ke logo, a pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo. Kona, a pè si Pɔli wi pye fɔ: «Sefɔ, màga yan, Zhufuye mbele pè pye tagafɛnnɛ, pe lere waga yɔn lɛgɛrɛ ko tin, a pe ni fuun pè bala Moyisi *__lasiri__ wi na. 21 Pège yo pe kan ma yo Zhufuye mbele pe yɛn ma cɛn wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ, ma yɛn na pe nari ma yo pe laga Moyisi *__lasiri__ wi na, naga yuun pe kan ma yo paga kaa pe piile pe *__kɛnrɛkɛnrɛ__, paga si kaa tanri Zhufuye kalɛgɛlɛ ke na. 22 Yiŋgi we daga mbe pye san? Katugu sigiya woro ki ni, pe yaa ki jɛn mbe yo mà pan laga. 23 Ki kala na, ŋga we yaa yo ma kan, maga pye. Nambala tijɛrɛ yɛn laga we ni, pè *__yɔn fɔlɔ__ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri. 24 Ŋgasele na pe ma kɔ si pye *__kpoyi__ Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ma pinlɛ pe ni mali kɔ. Penjara nda ti ma wɔ, ma pe woro ti wɔ, jaŋgo pe ta pe pe yinrɛ ti kulu[j]. Kiga pye ma, pa lere pyew wi yaa ki jɛn mbe yo kagala ŋgele pè logo ma kanŋgɔlɔ, kaselege kpɛ woro ke ni, ɛɛn fɔ, mboro fun ma yɛn na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni. 25 Tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye, poro wo na, ŋga wè yo ma yere ki yerewe, wè sɛwɛ torogo pe yeri ma yo: Pee daga mbe yarisunndo kara ka, mbe kasanwa ka, mbe yaraga ŋga fuun pe maga sere wa ki yɔlɔgɔ maga gbo ki kara ta ka. Pe pe yɛɛ yigi kɛɛnrɛ limɛ pi ni.»

26 Kì kaa pye ma, a Pɔli wì sigi nambala tijɛrɛ pe lɛ ma kari pe ni. Ki goto pinliwɛ pi ni, a pè si pinlɛ ma ŋgasele na pe ma kɔ mbe si pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na li kɔ. A wì si ye pe ni wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni. Ŋgasele na pe ma kɔ mbe si pye kpoyi, li yaa kɔ piliye yɔn ŋga na, a wì sigi naga, ko kɔrɔ wo yɛn wagati ŋa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe *__saraga__ ki mbe ya wɔ we.

Pàa Pɔli wi yigi wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni

27 Piliye kɔlɔshyɛn yìla pye na kee sa kɔ sanga ŋa ni, a Azi kinda Zhufuye pè si Pɔli wi yan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni. A pè si janwa wi ni fuun wi sun maa wa wi na, mɛɛ saa wi yigi. 28 A pe nɛɛ jɔrɔgi na yuun fɔ: «*__Izirayɛli__ woolo, ye we saga laga oo! Ki naŋa ŋa wo wila para leele pe ni fuun pe ni lagapyew, na jaan Izirayɛli tara woolo poro naa Moyisi lasiri wi ni, naa ki shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki ni. Yiŋgɔ, mbele pe woro Zhufuye wì pele lɛ yɛrɛ ma ye pe ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ko ŋga ki yɛn *__laga kpoyi__, maga tɛgɛ *__fyɔngɔ__ ni.»

29 Pàa pye na yuun ma, katugu pàa Efɛzi ca fɛnnɛ Tirofimu wi yan Pɔli wi ni faa wa ca nawa. A pe nɛɛ ki jate ndɛɛ Pɔli wìla ye wi ni wa shɛrigo

---

[j] **21.24:** Kìla pye Zhufuye paga yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ li yeri, pe kali tɔn pe ma pe yinrɛ ti kulu.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbɔgɔ ki ni. 30 A tinmɛ gbɔɔ nɛɛ yinrigi wa ca ki lagapyew. A leele pe nɛɛ
gbinri na yinrigi lagapyew na paan. A pè si Pɔli wi yigi maa tilele ma yiri
wi ni wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mɛɛ kɔɔrɔ ti tɔnndɔ le teere. 31 Naa pàa pye
na Pɔli wi lagajaa mboo gbo, a ki tinmɛ pì si gbɔn wa Ɔrɔmu tara soroda-
sheele ŋgbelege togbɔɔ wi na ma yo Zheruzalɛmu ca lagapyew ki yɛn na
tinni. 32 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a wì si sorodasheele naa sorodasheе-
le teele pele lɛ ma yɛgɛ kan wa janwa wi yeri. Naa pàa kaa sorodasheele
togbɔɔ wo naa sorodasheele pe yan, a pè si Pɔli wi gbɔnrɔ ti yaga. 33 A
sorodasheele togbɔɔ wì si fulo Pɔli wi tanla maa yigi, ma konɔ kan ma yo
poo pɔ jɔrɔgɔ shyɛn ni. A wì si yewe ma yo: «Ambɔ fɔ wi? Yiŋgi wì pye?»
34 Ɛɛn fɔ, wa janwa wi ni, pèle la pye na jɔrɔgi na nuŋgba yuun, a pele na
jɔrɔgi na ka yɛgɛ yuun. Sorodasheele togbɔɔ wi sila sɛnfire jɛn ki tinmɛ pi
kala na. Kì pye ma, a wì si konɔ kan ma yo pe kari Pɔli wi ni wa soroda-
sheele pe *__malaga sigego__ ki ni. 35 Naa pàa ka saa gbɔn yeyɔngɔ lugusaga
ki na sanga ŋa ni, a sorodasheele pè si Pɔli wi gbo wa naayeri, naa janwa
wìla pye na wɛli ki kala na; 36 katugu pe ni fuun pàa taga wi puŋgo na na
jɔrɔgi na yuun fɔ: «Yoo gbo.»

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ

37 Naa sorodasheele pàa kaa na jaa mbe ye Pɔli wi ni wa malaga sigego
ki ni, a wì si sorodasheele togbɔɔ wi pye fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe sɛnrɛ ta
yo ma ni le?»

A sorodasheele togbɔɔ wì suu yewe ma yo fɔ: «A! Jaga mà Girɛki sɛnrɛ
ti jɛn? 38 Ezhipiti tara fɛnnɛ woo ŋa wì yiri ma je puŋgo ŋga na, ma kari
legboleele waga tijɛrɛ (4 000) ni wa *__gbinri__ wi ni, wo ma mboro?»

39 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Muu yɛn Zhufuye woo. Silisi kinda
ca ŋga pe yinri Tarisi ko pyɔ wi mi, ko ŋga ki mɛgɛ ki yɛn ma gbɔgɔ we.
Mila ma yɛnri, ma ti mbe yo janwa wi ni.»

40 A sorodasheele togbɔɔ wì si yɛnlɛ. A Pɔli wì si yere wa yeyɔngɔ lugu-
saga ki na, mɛɛ kɛɛ wa janwa wi yeri. A pe ni fuun pè si pyeri. A Pɔli wì
si yo pe ni Zhufuye sɛnrɛ ni, ma yo fɔ:

22 1 «Sefɛnnɛ naa na teele, sɛnrɛ nda mi yaa yo yiŋgɔ mbanla yɛɛ
shɔ, yaa ki sɛnrɛ ti nuru!»

2 Naa pàa kaa wi yan wila para pe ni *__Zhufuye__ sɛnrɛ ni, kona, a pè
si pyeri dinw. A Pɔli wì sho fɔ: 3 «Mi yɛn Zhufuye woo. Pa pànla se wa
Tarisi ca, wa Silisi kinda wi ni. Ɛɛn fɔ, pa mì yiri ma pye lere laga ki
Zheruzalɛmu ŋa wi ni. *__Gamaliyɛli__ wi yɛn na nagafɔ we, wìlan naga we
tɛlɛye pe lasiri wi ni fuun wi ni. Na jatere wi yɛn Yɛnŋɛlɛ wogo ki na paa
yɛgɛ ŋga na ye ni fuun ye woo wi yɛn ki na nala we. 4 Mbele pàa taga
*__we Fɔ__ wi kologo ki na, mìla pe jɔlɔ fɔ ma pele gbo, ma nambala naa jɛɛlɛ
pele pɔ ma pe le kaso. 5 *__Saraga wɔfɛnnɛ to__ wo naa *__leleɛlɛ__ janwa wi ni,
pe mbe ya mbege yo mbege filige fɔ kaselege ko mila yuun. Mìla sɛwɛɛlɛ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ta pe yeri mbe sa pe kan we Zhufuye woolo mbele wa Damasi pe yeri.
Mìla kari sa tagafɛnnɛ mbele wa pe pɔ, mbe pan pe ni laga Zheruzalɛmu,
mbe pe kan pe pe jɔlɔ.

Pɔli wìla wi tagawa pi sɛnrɛ yo
(Kapye 9.1-19; 26.12-18)

6 «Mìla pye wa konɔ na kee, ma ka saa yɔngɔ Damasi ca ki ni, yɔnlɔ-
fugo yɛgɛ ki ni, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a yanwa gbɔɔ pà si yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma yin mala maga. 7 A mì si to le tara, mɛɛ magala la logo,
laa na piin fɔ: ‹Sɔli, Sɔli, yiŋgi na, a ma nɛɛ na jɔlɔ?› 8 A mì sho fɔ: ‹Ambɔ
wi mboro, we Fɔ?› A wì sho fɔ: ‹Muwi, mi Zhezu, Nazarɛti ca fɛnnɛ woo
ŋa ma yɛn na jɔlɔ we.› 9 Na pinlɛyɛɛnlɛ pàa ki yanwa pi yan, ɛɛn fɔ, pe
sila ŋa wìla para na ni wi magala li logo. 10 Kona, a mì si yewe ma yo
fɔ: ‹Yiŋgi mi daga mbe pye we Fɔ?› A wì silan pye fɔ: ‹Yiri ma kari wa
Damasi, ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ma pye, ki yaa yo wa mbɔɔn kan.› 11 Ki
yanwa gbɔɔ pìla na pye fyɔɔn. A na pinlɛyɛɛnlɛ pè silan yigi kɛyɛn na ma
kari na ni wa Damasi.

12 «Naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Ananiyasi. Wìla pye na fyɛ
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fɔ jɛŋgɛ. Wìla pye na tanri na yala *__lasiri__ koŋgolo ke ni.
Damasi ca fɛnnɛ Zhufuye pe ni fuun pàa pye naa mɛtanga yinri. 13 A
wo si pan na kɔrɔgɔ, ma yere le na tanla, mɛɛ na pye fɔ: ‹Sefɔ Sɔli, ta
yaan naa!› Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a na yɛngɛlɛ kè si yɛngɛ, a mì si
Ananiyasi wi yan. 14 A wì sho fɔ: ‹We tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ làa ma wɔ faa, jaŋgo
ma ta ma li nandanwa kala li jɛn, ma li Woo sinŋɛ nuŋgba wi yan, maa
yɔn sɛnyoro ti logo; 15 katugu ŋga mà yan, naa ŋga mà logo, ma daga mbe
pye ki sɛrɛfɔ. 16 Yiŋgɔ, yiŋgi maa singi naa? Yiri, ma we Fɔ wi mɛgɛ ki
yeri[k], ma *__batize__, ma kapere ti jogo ti laga ma na.› »

Pɔli wìla ki yɛgɛ yo
paa yɛgɛ ŋga na wìla kari
wa mbele pe woro Zhufuye
pe yeri

17 «A mì si sɔngɔrɔ wa Zheruzalɛmu. Naa mìla kaa na yɛnri wa *__shɛrigo__
__gbɔgɔ__ ki ni, a mì si yariyanga ka yan. 18 A mì si we Fɔ wi yan, a wìlan
pye fɔ: ‹Fyɛɛlɛ ma yiri laga Zheruzalɛmu fyaw, katugu ca woolo pe se
yɛnlɛ sɛrɛya ŋa maa yuun na kanŋgɔlɔ wi na.› 19 A mì suu yɔn sogo ma yo
fɔ: ‹We Fɔ, pège jɛn jɛŋgɛ ma yo mìla pye na kee wa shɛriyinrɛ ti ni, na
mbele pè taga ma na pe yinri, na pe nii kaso, na pe kaan, a paa pe gbɔɔn.
20 Pàa ma sɛrɛfɔ Etiyɛni wi gbo sanga ŋa ni, mìla pye wa fun. Mìla yɛnlɛ
mbele pàa pye naa kuun pe kapyege ki na, ma pe yaripɔrɔ ti tɛgɛ na yɛɛ

---

[k] **22.16:** Mbe we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri, ko yɛn mboo yɛnri wɔɔn saga.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tanla nari wele.› 21 Kona, a we Fɔ wì silan pye fɔ: ‹Ta kee, katugu mi yaa
ma tun lalerege na, wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri.› »

Pɔli wìla yo wi yɛn
Ɔrɔmu tara pisee

22 Janwa wìla logo Pɔli wi yeri ma saa gbɔn fɔ ki sɛnrɛ ti na. Kona, a pè
si jɔrɔgɔ ŋgbanga ma yo fɔ: «Ki naŋa ŋa yoo wɔ laga dunruya! Yoo gbo!
Wii daga mbe koro yinwege na!»
23 Pàa pye na jɔrɔgi ŋgbanga, na pe yaripɔrɔ ti woo nari waa, na tara ti
kori nari waa wa naayeri naŋgbanwa pi na. 24 A Ɔrɔmu tara sorodashee-
le togbɔɔ wì si konɔ kan ma yo pe ye Pɔli wi ni wa *__malaga sigego__ ki ni,
poo gbɔn sapige ni, kì pye yɛgɛ ŋga na, a janwa wi nɛɛ jɔrɔgi wi puŋgo
na, wi ta wigi go ki jɛn. 25 Naa paa kaa na Pɔli wi poo mboo gbɔn sanga
ŋa ni, a wì si sorodasheele tojɛɛ ŋa wìla pye le wi pye fɔ: «Pege konɔ kan
ma yeri ma Ɔrɔmu tara pisee wa gbɔn sapige ni, na pe fa kiti kɔn wi na
le?»
26 Naa sorodasheele tojɛɛ wìla kaa ki sɛnrɛ ti logo ma, a wì si saa ki yo
sorodasheele togbɔɔ wi kan ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe pye yɛɛn? Ki
naŋa ŋa Ɔrɔmu tara pisee wi!»
27 A sorodasheele togbɔɔ wì si pan le Pɔli wi tanla maa yewe, ma yo fɔ:
«Ki yo na kan, ma yɛn Ɔrɔmu tara pisee le?»
A Pɔli wì sho fɔ: «Ee.»
28 Kona, a sorodasheele togbɔɔ wì sho fɔ: «Penjagbɔrɔ mùu wɔ, mɛɛ jɛn
ma pye Ɔrɔmu tara pisee.»
A Pɔli wì sho fɔ: «Mi wo se wa ki ni.»
29 Le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, mbele pe mbaa Pɔli wi gbɔn, pè si laga
wi na. Naa sorodasheele togbɔɔ wo jate wìla kaa ki jɛn ma yo Pɔli wi yɛn
Ɔrɔmu tara pisee, a wì si fyɛ, katugu wìla wi kan pòo pɔ.

Pàa kari Pɔli wi ni
wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege
ki yɛgɛ sɔgɔwɔ

30 Zhufuye pàa baga Pɔli wi na go ŋga na, sorodasheele togbɔɔ wìla
pye na jaa mbege jɛn mbe filige ki na jɛŋgɛ. Ki kala na, ki goto pinliwɛ
pi ni, a wì suu sanga, mɛɛ konɔ kan saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *__kiti__
__kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki ni fuun ki yeri, ma yo pe gbogolo. Ko puŋgo na, a
wì si kari Pɔli wi ni, mɛɛ saa wi yerege le pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

23 1 A Pɔli wì suu yɛngɛlɛ ke kan *__kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege__ ki na, ma
sho fɔ: «Sefɛnnɛ, na nawa jatere wi koro jɛnŋɛ na na wa na ka-
pyegele ke ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ ma pan ma gbɔn nala.»
2 A *__saraga wɔfɛnnɛ to__ Ananiyasi wì si konɔ kan mbele pàa pye le Pɔli
wi tanla pe yeri ma yo poo gbɔn wa wi yɔn ki na. 3 A Pɔli wì suu pye fɔ:

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

«Yɛnŋɛlɛ lo li yaa kɔɔn gbɔn, mboro ŋa ma yɛn paa mbogo ŋga pè filige ka yɛn we. Mà cɛn wa na kiti kɔɔn na na, na yala *__lasiri__ wi ni, ma si yala, lasiri wo maa jogo, naa mà konɔ kan ma yo panla gbɔn we!»

4 Mbele pàa pye le Pɔli wi tanla, a pè sho fɔ: «A! Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ to wo maa tegele we!»

5 A Pɔli wì si pe yɔn sogo ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ, mi si jaga jɛn mbe yo saraga wɔfɛnnɛ to wowi; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ: ‹Maga ka sɛnpere yo ma woolo pe to wi na[l].› »

6 Pɔli wìla ki jɛn ma yo kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki kanŋgeyɛgɛ nuŋgba la pye *__Sadusiye__, a ki sanŋga ki yɛn *__Fariziye__. Kì kaa pye ma, a wì si gbele ŋgbanga pe yɛgɛ na ma yo fɔ: «Sefɛnnɛ, Farizi wi mi, na sevɛnnɛ Farizi-ye wɛlɛ. Naa na jigi wi yɛn ki na ma yo kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, ko kala na paa kiti kɔɔn na na.»

7 Naa wìla kaa ko sɛnrɛ to yo ma, a Fariziye poro naa Sadusiye pe ni, pe nɛɛ para pe yɛɛ na, a janwa wì si kɔn shyɛn. 8 Katugu Sadusiye poro ma yo kuulo pe se ka yɛn, fɔ *__mɛrɛgɛ__ woro wa, yinnɛ woro wa. Ma si yala, Fariziye poro taga to ti ni fuun to na. 9 A yogo kì si gbɔgɔ ma serege. Fariziye kanŋgeyɛgɛ ki ni, *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__ pèle si yiri, mɛɛ sɛnrɛ ti lɛ ŋgbanga, ma yo fɔ: «Wee kapege ka kpɛ jɛn, ŋga ki naŋa ŋa wì pye. Anmɛ yinnɛ, nakoma mɛrɛgɛ wa wì para wi ni.»

10 A kendige kì si gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a sorodasheele togbɔɔ wì fyɛ ma yo paga ka Pɔli wi kɔɔnlɔ curo curo. A wì si konɔ kan sorodasheele pe yeri ma yo pe tigi pe sa Pɔli wi lɛ poo wɔ wa pe sɔgɔwɔ, pe kari wi ni wa *__malaga sigego__ ki ni.

11 Ki pilige nuŋgba ki yembinɛ li ni, a *__we Fɔ__ wì suu yɛɛ naga Pɔli wi na, maa pye fɔ: «Kotogo ta! Yɛgɛ ŋga na màla sɛrɛya wi yo laga Zheruzalɛmu, ki daga ma saa yo ma fun wa Ɔrɔmu ca.»

Zhufuye pàa yɔn le mbe Pɔli wi gbo

12 Ki goto pinliwɛ pi ni, a *__Zhufuye__ pè si yɔn le, ma wugu ma pe yɛɛ daŋga ma yo pe se ka, pe se si wɔ, fɔ pe sa Pɔli wi gbo gbɛn. 13 Mbele pàa ki yɔn ki le, pàa wɛ lere nafa shyɛn wo na. 14 A pè si kari saraga wɔfɛnnɛ teele poro naa *__lelɛɛlɛ__ pe kɔrɔgɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Wè wugu ma we yɛɛ daŋga ma yo we se yaraga ka, fɔ we sa Pɔli wi gbo gbɛn. 15 Yoro wele, naa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki ni fuun ki ni, yege yo ye sorodasheele togbɔɔ wi kan wi Pɔli wi torogo laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ, yege pye ndɛɛ yaa jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn jɛŋgɛ. Woro wo na, we yɛn ma gbɛgɛlɛ mboo gbo sanni wi sa gbɔn laga.»

16 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wi nɔsepyɔ sumboro wi pinambyɔ wì sigi yɔn lemɛ pi logo. A wo si kari wa sorodasheele pe malaga sigego ki ni ma saa ki

---

[l] **23.5:** Ɛki 22.27

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yo Pɔli wi kan. 17 A Pɔli wì si sorodasheele tojɛɛ wa yeri, ma suu pye fɔ:
«Kari ki lefɔnŋɔ ŋa wi ni wa sorodasheele togbɔɔ wi yeri, katugu sɛnrɛ ta
yɛn wi yeri wi yo wi kan.»
18 A sorodasheele tojɛɛ wì si kari ki lefɔnŋɔ wi ni wa sorodasheele
togbɔɔ wi yeri, ma sho fɔ: «Kasopyɔ Pɔli wo wìlan yeri, mala yɛnri ma
yo mbe pan ki lefɔnŋɔ ŋa wi ni ma kɔrɔgɔ, fɔ sɛnrɛ yɛn wi yeri wi yo ma
kan.»
19 A sorodasheele togbɔɔ wì si lefɔnŋɔ wi yigi kɛɛ na, mɛɛ kari wi ni
kanŋgaga na, ma suu yewe ma yo fɔ: «Yiŋgi maa jaa mbe yo na kan?»
20 A wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Zhufuye pè yɔn wa nuŋgba mbɔɔn yɛnri
Pɔli wi ni, mbe kari wi ni wa kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ goto,
mbege pye ndɛɛ paa jaa mboo kala li yewe mbeli jɛn jɛŋgɛ. 21 Ɛɛn fɔ,
maga ka yɛnlɛ, katugu mbele pe yaa ka lara mboo gbo, pè wɛ lere nafa
shyɛn wo na. Pè wugu ma pe yɛɛ daŋga ma yo pe se ka, pe se si wɔ, fɔ pe
sa Pɔli wi gbo gbɛn. Pe yɛn ma gbɛgɛlɛ yiŋgɔ, pe woro na yaraga ka singi
ndɛɛ ma woyoro to.»
22 A sorodasheele togbɔɔ wì sigi yo lefɔnŋɔ wi kan ma yo wiga kaga yo
lere kpɛ kan mbe yo wìgi yo maa kan. Kona, a wì suu torogo ma yo wila
kee.

Pàa kari Pɔli wi ni
wa gboforonɛri Felisi wi yeri

23 Ko puŋgo na, a sorodasheele togbɔɔ wì si sorodasheele teele jɛɛlɛ
jɛɛlɛ pe shyɛn yeri, mɛɛ pe pye fɔ: «Ye sorodasheele cɛnmɛ shyɛn (200)
pye pe gbɛgɛlɛ, naa mbele pe maa nuru shɔn na pe nafa taanri ma yiri
kɛ ni, naa ŋjaanra fɛnnɛ pe cɛnmɛ shyɛn (200) ni, pe kari wa Sesare ca.
Yembinɛ suro tiga li mbe kɔ yee kari. 24 Ye shɔnye pele gbɛgɛlɛ, jaŋgo Pɔli
fun wi lugu wa na wi sa gbɔn yinŋge wa gboforonɛri Felisi wi na.»
25 A sorodasheele togbɔɔ wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:
26 «Mi Kulodi Lisiyasi, mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi legbɔɔ gboforonɛri
Felisi wi kan. Mɔ̀ɔ shari. 27 Zhufuye pàa ki naŋa ŋa wi yigi na jaa mboo
gbo. A mi naa na sorodasheele pe ni, wè si saa wi shɔ pe yeri, katugu
mìla ki logo ma yo wi yɛn Ɔrɔmu tara pisee. 28 Pàa baga naŋa wi na go
ŋga na, mìla pye na jaa mbege jɛn. Kì pye ma, a mì si kari wi ni wa pe
kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ sɔgɔwɔ. 29 A mì sigi yan fɔ pè baga wi na
na kendige woo wi ni poro jate pe lasiri kapyere na, ɛɛn fɔ, wii yaraga ka
pye ŋga ki daga kunwɔ ni, nakoma kaso yege ni. 30 Naa kì kaa yo na kan
ma yo pè yɔn le wi na, le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni, a mì suu torogo wa ma
yeri, ma sigi yo mbele pè baga wi na pe kan ma yo pe sa baga wi na wa
ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. We yɛn pilige ka o!»
31 A sorodasheele pè si kari Pɔli wi ni ki yembinɛ li ni fɔ wa Antipatirisi
ca, paa yɛgɛ ŋga na kìla yo ma pe kan we. 32 Ki goto pinliwɛ pi ni,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sorodasheele mbele pàa pye tɔɔrɔ na, a poro si sɔngɔrɔ wa pe malaga sigego ki ni, mɛɛ mbele pàa pye shɔnye na poro yaga, a pè kari Pɔli wi ni.
33 Naa pàa ka saa gbɔn wa Sesare, a pè si sɛwɛ wi wɔ maa kan gboforonɛri wi yeri, mɛɛ Pɔli wi le wi kɛɛ. 34 A gboforonɛri wì si sɛwɛ wi kara, mɛɛ Pɔli wi yewe wì yiri kinda ŋa ni wi ni. Naa wìla kaa ki logo ma yo wì yiri wa Silisi kinda wi ni, 35 a wì sho fɔ: «Mbele pè baga ma na, na paga ka gbɔn laga, pa mi yaa ma yewe.»

A wì si konɔ kan ma yo pe Pɔli wi le wa *__Erɔdi__ yuŋgbɔgɔ ki ni, paa wele wi na.

Zhufuye pàa saa baga Pɔli wi na wa gboforonɛri Felisi wi yɛgɛ sɔgɔwɔ

24 1 Naa piliye kaŋgurugo la kaa toro, a *__saraga wɔfɛnnɛ to__ Ananiyasi wì si gbɔn wa Sesare ca, wo naa *__Zhufuye__ *__lelɛɛlɛ__ pele ni, naa naŋa sɛnnjɛɛn wa ni, ŋa wìla pye na para na sunlu leele na. Pàa pye naa yinri Tɛritulusi. A pè si saa baga Pɔli wi na wa gboforonɛri Felisi wi yeri ma yo wì kapege pye. 2 A pè si Pɔli wi yeri, a wì pan. A Tɛritulusi wi nɛɛ baga wi na na yuun fɔ: «Legbɔɔ Felisi, we yɛn yɛyinŋge gbɔgɔ ŋga na, pa kì yiri mboro yeri. Ma kagala gbegewe pì we tara ti kanŋga fɔ jɛŋgɛ. 3 Kì tanla we ni fuun we ni. A waa ma shari lagapyew ki kagala ke kala na. 4 Ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mbɔɔn te naa mbe kari yɛgɛ, ki kala na, mila ma yɛnri ma kagbaraga pyege ki kala na, ma logo we yeri jɛnri. 5 Wège yan ki naŋa ŋa, wi yɛn na we jɔlɔ ndɛɛ tifɛlɛgɛ yama ye we sɔgɔwɔ. Wi yɛn na Zhufuye mbele dunruya wi lagapyew pe pinri. Wo wi yɛn Nazarɛti ca fɛnnɛ gbogolomɔ pi to. 6 Wì yɛrɛ la pye na jaa mbe *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki tɛgɛ *__fyɔngɔ__ ni fun. Kì pye ma, a wè suu yigi. [Wàa pye na jaa mbe kiti kɔn wi na mbe yala we lasiri wo ni. 7 Ɛɛn fɔ, sorodasheele togbɔɔ Lisiyasi wì si pan maa shɔ we yeri fanŋga gbɔgɔ ni, 8 mɛɛ konɔ kan mbele pè baga wi na pe yeri pe pan laga ma yɛgɛ sɔgɔwɔ.] Na maga ki naŋa ŋa wi yewe, kagala ŋgele wè yo wì pye, pa ma yaa ke kaselege jɛn.»

9 Pè baga wi na kagala ŋgele na, a Zhufuye pè yɛnlɛ ki na ma yo pa ke yɛn ma.

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ Felisi wi yɛgɛ na

10 Kona, a gboforonɛri wì si sɛnrɛ ti kan Pɔli wi yeri. A Pɔli wì si sɛnrɛ ti lɛ ma sho fɔ: «Mìgi jɛn ma yo maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ ni ma yɛn ki tara nda ti kiti kɔnfɔ. Ki kala na, na jigi wi yɛn ma cɛn mbe para mbanla yɛɛ shɔ ma yɛgɛ sɔgɔwɔ. 11 Mboro jate ma mbe ya mbege yewe mbege jɛn jɛŋgɛ, fɔ ki fa toro pilige kɛ ma yiri shyɛn na, naa mì kari wa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ we. 12 Pee na yan mila kendige woo
lere kpɛ ni, mbanla yan mila janwa wi sunnu naa waa wa shɛrigo gbɔgɔ
ki ni, nakoma wa shɛriyinrɛ ti ni, kana laga ka na wa ca nawa. 13 Ki leele
mbele paa baga na na kagala ŋgele na yiŋgɔ, pe se ya mbege naga ma na
mbe yo ke yɛn kaselege. 14 Ma si yala, mi yɛn naga yuun naga finligi ma
yɛgɛ na fɔ: Zhezu konɔ na pe yɛn na yuun ma yo li woro kaselege, mi yɛn
na tunŋgo piin we tɛlɛye Yɛnŋɛlɛ li kan na yala lo ni. Ɛɛn fɔ, nda fuun ti
yɛn ma yɔnlɔgɔ wa *lasiri sɛwɛɛlɛ poro naa *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ
pe sɛwɛɛlɛ pe ni, mì taga ti na. 15 Na jigi wi yɛn ma taga Yɛnŋɛlɛ li na,
paa yɛgɛ ŋga na poro fun pe woo wi yɛn ma taga li na we, fɔ kuulo pe ni
fuun, lesinmbele naa kapere pyefɛnnɛ, pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ
pi ni. 16 Ko kì ti mi fun, mila ki ŋgbanga na nawa jatere wi koro jɛnŋɛ na
na pilige pyew Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.

17 «Naa yɛgɛlɛ kele la kaa toro mala ta mi woro laga Zheruzalɛmu, a
mì si kaa sɔngɔrɔ ma pan penjara ni mbanla cɛnlɛ woolo pe saga, mbe
*saara wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri. 18 A pè si saa na ta wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni
mìlan yɛɛ pye *kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Janwa sila pye wa na ni, tinmɛ
sila si yiri. 19 Ɛɛn fɔ, Azi kinda Zhufuye pèle la pye wa. Poro pe ja daga
mbe pan laga, na kaa pye kala la yɛn pe yeri pe baga na na, peli yo ma
yɛgɛ na. 20 Nakosima, mìla yere wa *kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki yɛgɛ na,
kambasinŋge ŋga mìla pye, a pè yan, ki leele mbele laga yɛɛn pege yo.
21 Kaawɔ ki sɛnrɛ nuŋgba nda mìla yere ma yo ŋgbanga pe yɛgɛ na to cɛ,
fɔ: ‹Mì taga kuulo pe yɛnmɛ pi na, ko kìgi kan kiti yɛn na kɔɔn na na nala
laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ.› »

22 Felisi wìla ki Zhezu konɔ li wogo ki jɛn fɔ jɛŋgɛ. A wì si pe sɔngɔrɔ
ma yo puŋgo na sorodasheele togbɔɔ Lisiyasi wiga ka pan, pa wi yaa pe
kala li gbegele.

23 A wì si konɔ kan sorodasheele tojɛɛ wi yeri, fɔ wi sa Pɔli wi le wa
kaso wila wele wi na, ɛɛn fɔ, wi tifɛliwaa kan wi yeri jɛnri, wuu wɛnnɛ
pe yaga paa wi kala li yɔngɔ wi kan.

Pɔli wìla para Felisi naa Duruzili ni

24 Naa piliye jɛnri la kaa toro, a Felisi wì si pan wo naa wi jɔ Duruzili
wi ni. Wo la pye Zhufuye woo. A Felisi wì si tun, a pè saa Pɔli wi yeri wi
kan ma pan ma tagawa mba pe ma taga Zhezu Kirisi wi na pi sɛnrɛ logo
wi yeri. 25 Ɛɛn fɔ, naa Pɔli wila kaa na para leele pe daga mbe sin wa pe
yinwege ki ni yɛgɛ ŋga na, naa yɛɛ yingiwɛ, naa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ŋga
kila paan ti wogo ki na, a Felisi wì si fyɛ, ma sho fɔ: «Ma mbe ya kari
yiŋgɔ. Na mi ka ka wagati ta, pa mi yaa ma yeri naa.»

26 Wi jigi wìla pye ki na fun ndɛɛ Pɔli wi yaa penjara kan wi yeri. Ki
kala na, wìla wi yeri yerisaga lɛgɛrɛ na ma pan na baro piin wi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Naa Yɛgɛlɛ shyɛn la kaa toro, kona, a Pɔrisiyusi Fɛsitusi wì si cɛn wa
Felisi wi yɔnlɔ. Zhufuye pe kandanlaga ko Felisi wìla pye na jaa mbe pye,
a wì si Pɔli wi yaga wa kaso.

Pɔli wìla ki yɛnri Ɔrɔmu tara fɛnnɛ wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele

25 1 Naa Fɛsitusi wìla ka saa gbɔn wa ki kinda wi ni, ki pilige taanri
wogo ki na, a wì si yiri wa Sesare ma kari wa Zheruzalɛmu. 2 A
*__saraga wɔfɛnnɛ teele__ poro naa *__Zhufuye__ legbɔɔlɔ pe ni, pè si saa Pɔli wi
le kɛɛ wa Fɛsitusi wi yeri. 3 A pè si Fɛsitusi wi yɛnri ma yo wi Pɔli wi pye wi
pan wa Zheruzalɛmu, katugu pàa yɔn le wi na mboo gbo wa konɔ wi pan-
saga. 4 A Fɛsitusi wì si pe yɔn sogo ma yo Pɔli wi yɛn wa kaso wa Sesare, fɔ
wo jate sanni jɛnri wi yaa sɔngɔrɔ mbe kari wa. 5 A wì sigi sɛnrɛ nda ti taga
wa ma yo fɔ: «Na mi kaa kee, ye ti ye teele pele mbe pinlɛ na ni pe kari wa
Sesare, pe sa baga ki naŋa ŋa wi na, na kaa pye wi kapege pye we.»

6 Piliye yan Fɛsitusi wìla pye wa pe yeri, yi sila toro pilige kɔlɔtaanri,
nakoma kɛ na, ko puŋgo na, a wì si sɔngɔrɔ ma kari wa Sesare. Ki goto
pinliwɛ pi ni, a wì si saa cɛn wa kiti kɔnsaga, mɛɛ tun ma yo pe Pɔli
wi pye wi pan. 7 Naa Pɔli wìla kaa gbɔn wa, Zhufuye mbele pàa yiri wa
Zheruzalɛmu ma pan, a pè si saa wi maga, mɛɛ kapere lɛgɛrɛ yo mari
taga wi na, nda pe sila ya mberi yo mberi filige. 8 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì si para
mboo yɛɛ shɔ, ma yo fɔ: «Mii kapege pye Zhufuye lasiri wi na, mii si ka
pye *__shɛrigo gbɔgɔ__ konaa wunlumbolo to wi na.»

9 Ɛɛn fɔ, Fɛsitusi wìla pye na jaa mbe Zhufuye pe nandanwa kala li pye,
a wì si Pɔli wi pye fɔ: «Ma mbe yɛnlɛ mbe kari wa Zheruzalɛmu kiti wi sa
kɔn ma na wa na yɛgɛ na ki kala na li na le?»

10 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Mi yɛn yeresaga laga wunlumbolo
to wi kiti kɔnsaga. Pa na kiti wi daga mbe kɔn laga. Mii kapege pye
Zhufuye pe na, mboro jate màga jɛn jɛŋgɛ. 11 Na kaa pye mi yɛn jɔgɔfɔ, na
kaa si pye mi kala la pye, na li daga kunwɔ ni, mii je na gbogo ki na. Ɛɛn
fɔ, pè baga na na ma yo mì kagala ŋgele pye, na kaa pye kaselege woro
ke ni, lere wa se ya mbanla le pe kɛɛ. Mi yɛn naga yɛnri wunlumbolo to
wo mbanla kala li gbegele.»

12 Kona, naa Fɛsitusi wìla kaa para wi yɛrifɛnnɛ pe ni ma saa kɔ, a wì
sho fɔ: «Màga yɛnri wunlumbolo to wo mbɔɔn kala li gbegele, ma yaa
kari wɛyi wa wi yɛgɛ na.»

Pɔli wìla para Agiripa naa Bɛrinisi pe yɛgɛ na

13 Naa piliye yà la kaa toro, a wunlunaŋa *__Agiripa__ wo naa wi nɔsepyɔ
sumboro Bɛrinisi wi ni, pè si gbɔn wa Sesare mbe pan mbe Fɛsitusi wi

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

shari. 14 Naa paa kaa na piliye yɔn ka piin wa, a Fɛsitusi wì si Pɔli kala li
yɛgɛ yo ma wunlunaŋa wi kan. Wìla wi pye fɔ: «Felisi wìla naŋa wa yaga
laga kaso. 15 Naa mìla kari wa Zheruzalɛmu, a saraga wɔfɛnnɛ teele poro
naa Zhufuye *lelɛɛlɛ pe ni, pè sho fɔ ki naŋa wì kapege pye, ma silan
yɛnri ma yo mbe kiti wi kɔn mboo jan wi na. 16 A mì si pe yɔn sogo ma
yo ki woro Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pe kalɛgɛ mbe lere wa le kɛɛ, ndɛɛ wo naa
mbele pè baga wi na pe ka sa fili laga nuŋgba, wi para wuu yɛɛ shɔ kala
na pè baga wi na li ni. 17 Kona, a pè si pan lagamɛ. Mi sigi pye kamɔŋgɔ,
ki goto pinliwɛ pi ni, a mì si saa cɛn wa kiti kɔnsaga, mɛɛ konɔ kan ma yo
pe pan ki naŋa wi ni. 18 Wi winfɛnnɛ pè kaa pan sanga ŋa ni, kapere nda
mìla pye na jate pe yaa yo wì pye, mi si ko ka logo. 19 Ka sila pye pe yeri,
kaawɔ kendige pàa pye na woo wi ni pe shɛrɛgɛ wogo na, naa naŋa wa
wogo na, ŋa pe yinri Zhezu. Wì ku, a Pɔli wila ki yuun naga finligi ma yo
wi yɛn yinwege na. 20 Ki kala mbaa li gbegele yɛgɛ ŋga na, kìla na nawa
pi wɔ. Kì pye ma, a mì si Pɔli wi yɛnri, na kaa pye wi mbe yɛnlɛ mbe kari
wa Zheruzalɛmu pe sa kiti wi kɔn wi na ki kala li na. 21 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì
sigi yɛnri wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele. A mì si konɔ kan ma
yo poo yaga wa kaso, fɔ mbe saa torogo wunlumbolo to wi kan.»

22 A Agiripa wì si Fɛsitusi wi pye fɔ: «Mi jate mila jaa mbe logo ki naŋa
wi yeri.» A Fɛsitusi wì suu pye fɔ: «Goto ma yaa logo wi yeri.»

23 Ki goto, a Agiripa wo naa Bɛrinisi pè si pan legbɔɔlɔ panma pi na, ma
pinlɛ sorodasheele teele tugbɔmbɔlɔ naa ca ki legbɔɔlɔ pe ni, ma saa ye
wa kiti kɔnsaga. A Fɛsitusi wì si konɔ kan, a pè saa Pɔli wi yeri ma pan
wi ni. 24 Kona, a Fɛsitusi wì sho fɔ: «Wunlunaŋa Agiripa naa yoro mbele
fuun ye yɛn laga we ni, ye yɛgɛ yɛn naŋa ŋa na yɛɛn, Zhufuye janwa
wi ni fuun wì baga wi na wa na yɛgɛ na wa Zheruzalɛmu naa lagamɛ,
na jɔrɔgi ma yo wii daga mbe koro yinwege na. 25 Mi wo na, mìgi wele
maga yan wii kapege pye, ŋga ki daga poo gbo. Wo jate wì kaa ki yɛnri
ma yo wunlumbolo to wo mboo kala li gbegele, a mì si yere ki yerewe
mboo torogo wa wi kan. 26 Mii sɛnfire ta, nda mbe yɔnlɔgɔ wi kanŋgɔlɔ
wunlumbolo to wi kan. Ko kì ti mì pan wi ni laga ye yɛgɛ sɔgɔwɔ, mboro
jate wunlunaŋa Agiripa ma yɛgɛ sɔgɔwɔ, jaŋgo na waga wi yewe, mbe
sɛnrɛ ta ta mberi yɔnlɔgɔ. 27 Ki woro ma yala na yɛgɛ na mbe kasopyɔ wa
torogo, na sɛnfire si ta kapege ŋga pè yo wì pye ki na.»

Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ wa Agiripa wi yɛgɛ na

26 1 A *Agiripa wì sigi yo Pɔli wi kan ma yo fɔ: «Ma mbe ya para
mbɔɔn yɛɛ shɔ yiŋgɔ.»

Kona, a Pɔli wì suu kɛɛ ki yirige, mɛɛ ki sɛnrɛ nda ti yo, mbe ta mboo
yɛɛ shɔ: 2 «Wunlunaŋa Agiripa, *Zhufuye pè baga na na kagala ŋgele fuun
na, kì tanla na ni jɛŋgɛ mbanla yɛɛ yan ma yɛgɛ sɔgɔwɔ nala, mbe para

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbanla yɛɛ shɔ ki kagala ke ni; 3 katugu ma yɛn ma Zhufuye kalɛgɛlɛ
koro naa pe kendige wɔkagala ke jɛn jɛŋgɛ. Ki kala na, mi yɛn nɔɔ yɛnri,
maga kun ma yɛɛ ni, ma logo na yeri.
4 «Na yinwege kìla pye yɛgɛ ŋga na maga lɛ na puwɛn pi na, Zhufuye
pe ni fuun pège jɛn. Maga lɛ ki koŋgbanŋga ki na, mì tanga tangalɔmɔ
mba na laga na cɛnlɛ woolo pe sɔgɔwɔ, konaa wa Zheruzalɛmu, pège jɛn.
5 Pànla jɛn maga lɛ faa, na pe mbe yɛnlɛ mbege yo mbege filige we, fɔ
mìla pye na tanri na yala *__Fariziye__ ŋgbelege ko ni, ŋga ki konɔ tangala li
yɛn ma ŋgban we shɛrɛgɛ ki ni we. 6 Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔlɔ__ na kɔn we tɛlɛ-
ye pe yeri, pa na jigi wi yɛn li na, ko kala na kiti yɛn na kɔɔn na na yiŋgɔ.
7 We cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke jigi wi yɛn ki na fɔ ki yɔn fɔlɔ li yaa ka
tɔn mbe yɔn fili. A pè bala na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan suyi sɔnlɔ naa
yembinɛ. Wunlunaŋa, ko jigi wo kala na Zhufuye pè baga na na. 8 Yiŋgi
na, a ye nɛɛ ki jate lere se ya taga ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li ma kuulo pe yɛn ma
pe yirige wa kunwɔ pi ni?
9 «Mi jate mìla ki sɔnri ma yo ki daga mbe kagala lɛgɛrɛ pye mbe
Nazarɛti ca fɛnnɛ Zhezu wi mɛgɛ ki jɔgɔ. 10 Ko mìla pye wa Zheruzalɛmu.
*__Saraga wɔfɛnnɛ teele__ pàa fanŋga kan na yeri, a mì tagafɛnnɛ pe lɛgɛrɛ
le kaso. Naa pàa pye na pe kuun, mìla yɛnlɛ ki na. 11 Wagati lɛgɛrɛ
na, mìla pye na pe jɔlɔ wa *__shɛriyinrɛ__ ti ni fuun ti ni. Mìla pye na pe
ŋgbanga pe Zhezu wi mɛgɛ ki jɔgɔ. Naŋgbanwa pìla toro na ni pe kala na,
a mì taga pe na na pe jɔlɔ fɔ wa tara sannda ti cara ta ni.

Pɔli wìla wi yɛɛ kanwa
Yɛnŋɛlɛ yeri pi sɛnrɛ yo
(Kapye 9.1-19; 22.6-16)

12 «Kì pye ma, a mì si kari wa Damasi ca, saraga wɔfɛnnɛ teele pàa
fanŋga naa tunŋgo ŋga kan na yeri ki ni. 13 Yɔnlɔfugo ki na, mala ta wa
konɔ wunlunaŋa, a yanwa gbɔɔ pà si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan, ma wɛ
yɔnlɔ yanwa pi na yɛrɛ. A pì si yin ma mi naa na pinlɛyɛɛnlɛ pe ni we
maga. 14 A we ni fuun wè toori tara. A mì si magala la logo laa para na ni
Zhufuye sɛnrɛ ni na yuun fɔ: ‹Sɔli, Sɔli, yiŋgi na, a ma nɛɛ na jɔlɔ? Maa
ma yɛɛ wɛlɛgi paa nɔ yɛn, ŋa wi yɛn na wi yɛɛ sugulo wi kɔnrifɔ wanga
na we.› 15 A mì si yewe fɔ: ‹Ambɔ wi mboro, *__we Fɔ__?› A we Fɔ wì sho fɔ:
‹Muwi, mi Zhezu ŋa ma yɛn na jɔlɔ we. 16 Ɛɛn fɔ, yiri ma yere. Mìlan
yɛɛ naga ma na mbɔɔn pye na tunmbyee. Ma yaa pye na sɛrɛfɔ, mbaa ki
yuun sanmbala pe kan paa yɛgɛ ŋga na mala yan nala we, mbaa ŋga mi
yaa ka naga ma na naa ki yari pe kan. 17 Mi yaa ma go shɔ Zhufuye pe
kɛɛ, naa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kɛɛ, poro mbele mi yaa ma tun pe
yeri we. 18 Mi yɛn nɔɔ tunnu ma sa pe yɛngɛlɛ ke yɛngɛ. Ma pe pye pe wɔ
wa wɔwɔ pi ni, pe pan wa yanwa pi ni. Pe wɔ wa Sɔtanla fanŋga ki ni,
pe pan wa Yɛnŋɛlɛ fanŋga ki ni, jaŋgo na paga taga na na, pe pe kapere

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ti kala yagawa ta, pe cɛnsaga ta wa mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo pe sɔgɔwɔ.›

Pɔli wìla para
wi tunŋgo ki wogo na

19 «Kì pye ma, wunlunaŋa Agiripa, mii je yariyanga ŋga kì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na ma naga na na ki na. 20 Ɛɛn fɔ, a mì si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa
Damasi ca gbɛn, ko puŋgo na, mɛɛ ti yo wa Zheruzalɛmu, naa Zhude tara
ti lagapyew, konaa wa mbele pe woro Zhufuye pe yɛgɛ sɔgɔwɔ, ma yo pe
pe kapere ti jɛn peri yaga, pe pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri. Kapyere nda ti
mbege naga fɔ pè pe kapere ti jɛn mari yaga, paa to piin. 21 Ko kala na
Zhufuye pàa na yigi wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni, nɛɛ jaa mbanla gbo. 22 Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìlan go sige ma pan ma gbɔn nala, mi yɛn laga nala sɛrɛya wi
yuun leele pe ni fuun pe kan, piile naa leleɛlɛ. Mi woro na ka yɛgɛ yuun,
ndɛɛ ŋga *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ poro naa Moyisi wi ni pàa yo ma
yo ki yaa ka pye ko. 23 Ko yɛn fɔ *__Kirisi__ wila daga mbe jɔlɔ mbe ku, mbe
pye koŋgbanŋa mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, konaa mbaa yanwa[m] pi
wogo ki yari we cɛnlɛ woolo poro naa cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe kan.»

Pɔli wìla Agiripa wi yeri
ma yo wi taga Zhezu wi na

24 Naa Pɔli wìla pye na para mboo yɛɛ shɔ, a Fɛsitusi wì si para
ŋgbanga ma yo fɔ: «Yara ye ma ni Pɔli! Ma sɛwɛ jɛnndorogo kì yara le ma
ni!»

25 A Pɔli wì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Yara ma ti ye na ni, legbɔɔ Fɛsitusi.
Sɛnrɛ nda mila yuun ti yɛn kaselege, ma pye tijinliwɛ ni. 26 Wunlunaŋa jate
wi yɛn ma ki kagala ke ni fuun ke jɛn. Mbe ya mbe kotogo ta mbe para wi
yɛgɛ na ki kagala ke na. Mì taga ki na ma yo wì ke ni fuun nuŋgba nuŋgba
ke jɛn, katugu ki wogo kii pye larawa. 27 Wunlunaŋa Agiripa, ma taga
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ti na le? Mìgi jɛn ma yo mà taga ti na.»

28 A Agiripa wì si Pɔli wi pye fɔ: «Sanni jɛnri, ma yaa na jatere wi
kanŋga mbe pye *__keretiyɛn__!»

29 A Pɔli wì sho fɔ: «Fɔɔnfɔɔn ŋga na o, puŋgo na wi yo, mi yɛn na
Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, kiga ka da mboro nuŋgba na, ɛɛn fɔ, ye ni fuun mbele
yaa nuru na yeri nala, ye kanŋga ye pye tagafɛnnɛ paa na yɛn, mi sho pe
ye pɔ jɔrɔgɔ ni.»

30 Kona, a wunlunaŋa wo naa gboforonɛri wi ni, naa Bɛrinisi wi ni, naa
mbele fuun pàa pye wa pe ni, pè si yiri ma yere. 31 Naa pàa kaa kari, a
pe nɛɛ pe yɛɛ piin fɔ: «Ki naŋa ŋa, wii kapege ka kpɛ pye, ŋga ki daga wi
gbowo, nakoma kaso yege ni.»

---

[m] **26.23** Yanwa mba pi sɛnrɛ ti yɛn na yuun po pi yɛn shɔwɔ we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 A Agiripa wì si Fɛsitusi wi pye fɔ: «Ki naŋa ŋa, ma mbe ja ya mboo
wa wila kee, ndɛɛ ki pye wii jaga yɛnri wunlumbolo to wo mboo kala li
gbegele we.»

PƆLI WI KONDANGALA MBE KARI WA ƆRƆMU CA KONAA WI KASO YEGE

27.1–28.31

Pàa Pɔli wi torogo wi kari wa Ɔrɔmu ca

27 1 Naa kìla kaa yere we ye tɔnmɔkɔrɔ ka ni we kari wa Itali tara, a
pè si Pɔli naa kasopiile pele le sorodasheele tojɛɛ wa kɛɛ, pàa pye
naa yinri Zhuliyusi, wìla pye Ɔrɔmu tara fɛnnɛ sorodasheele ŋgbelege ŋga
pàa pye na yinri «Wunlumbolo to wi sorodasheele ŋgbelege» ko ni. 2 A
wè si ye Adiramiti ca tɔnmɔkɔrɔ ka ni, ko la daga mbe kari wa Azi kinda
tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki yeri. A wè si kari. Maseduwani kinda woolo wà
la pye we ni, pàa pye naa yinri Arisitariki. Pa wìla yiri wa Tesaloniki ca.
3 Ki goto pinliwɛ pi ni, a wè si gbɔn wa Sidɔn ca. Zhuliyusi wìla kajɛŋgɛ
pye ma Pɔli wi kan. Wìla yɛnlɛ, a Pɔli wì kari wi wɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, mbe
ta mboo kayɔngɔ yaara ti ta pe yeri. 4 Naa wàa kaa yiri lema, a wè si kari
Shipiri *__lɔgɔ fugo__ tara ti titɔnlɔwɔ po ni, ma mara ti na, katugu tifɛlɛgɛ
kìla pye na gbɔɔn na waa we na. 5 A wè si kɔgɔje wi kɔn ma kari wa Silisi
kinda wo naa Panfili tara ti tanla, mɛɛ saa gbɔn wa Mira ca, wa Lisi tara
ti ni. 6 Wama, a sorodasheele tojɛɛ wì si Alɛgizandiri ca fɛnnɛ tɔnmɔkɔrɔ
ka ta, kila kee wa Itali tara. A wì si we le wa ko ni.

7 A we nɛɛ kee yɔɔrɔ tɔnmɔ pi go na ma piliye lɛgɛrɛ ta. We gbɔnwɔ
pìla ŋgban jɛŋgɛ wa Sinide ca ki yɔn na. Naa tifɛlɛgɛ kìla kaa we yɛgɛ kɔn
mbe kari lege wa ki kɛɛ ki na, a wè si toro wa Salimɔni tara laga ŋga kì
ye wa kɔgɔje wi ni ki tanla, mbe ta mbe we yɛɛ yan wa Kirɛti lɔgɔ fugo
tara ti yeri. 8 A we nɛɛ toro Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti kanŋgaga na ma te
jɛŋgɛ, mɛɛ saa gbɔn laga ka na pe ko yinri Tɔnmɔkɔɔrɔ Yeresara Jɛndɛ. Pa
kìla pye wa Lase ca ki tanla.

9 Wagati lɛgɛrɛ la we toro, fɔ we karaga wa tɔnmɔ pi go na kìla ŋgban
ma serege, katugu *__yeŋge__ lege pilige kìla toro makɔ, a weresanga wila
yɔngɔ. Ki kala na, a Pɔli wì si pe yɛri ma yo fɔ: 10 «Na teele, mìgi wele
maga yan, ki tangala na li yaa pye mbe ŋgban. Jɔgɔwɔ lɛgɛrɛ yaa pye
tɔnmɔkɔrɔ konaa ki nawa tuguro ti na, ko cɛ ma, woro jate ki mbe ya ti
we we yinwege ki la.»

11 Ɛɛn fɔ, a sorodasheele tojɛɛ wì si taga ŋa wi maa konɔ kaan
tɔnmɔkɔrɔ fevɛnnɛ pe yeri wo naa tɔnmɔkɔrɔ fɔ wi ni, pe sɛnyoro ti na,
ma wɛ Pɔli woyoro to na. 12 Ki laga ki tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ki sila yɔn we

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

were sanga wi pye wa. Kì pye ma, mbele pàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, a pè lɛgɛrɛ si yere ki yerewe mbe yiri wa ki laga ki na mbe bala mbe gbɔn wa Fenikisi ca, mbe were sanga wi pye wama. Ki ca kìla pye Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti tɔnmɔkɔɔrɔ yeresaga ka. Kìla pye ma yɛgɛ wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri, naa yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ naa yɔnlɔ tosaga kɛɛ ki yeri.

Tifɛliŋgbɔgɔ kà la yiri na gbɔɔn wa kɔgɔje wi ni

13 Naa tifɛlɛgɛ jɛnri la kaa yiri wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri na gbɔɔn, a pè sigi jate ndɛɛ ŋga pàa pye na jaa mbe pye, ki mbaa ya pye. A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaraga ki yirige nɛɛ Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti sɔlɔgi na kee. 14 Ɛɛn fɔ, sanni jɛnri, a tifɛliŋgbɔgɔ kà si yiri wa *lɔgɔ fugo tara yanwira ti na nɛɛ gbɔɔn, pege yinri Erakilɔn. 15 A kì si tɔnmɔkɔrɔ ki wɔnrɔgɔ, wee ya mbaa ki finli mbaa kee wa ki ni. A wè si we yɛɛ yaga ki kan kila kee we ni. 16 A wè si saa toro lɔgɔ fugo jɛgɛ ka tanla, pege yinri Kuloda. A wè si tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li lɛ mali le wa *tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, liga ka ta mbe jɔgɔ. Li lewe pìla ŋgban wa fɔ jɛŋgɛ. 17 Naa pàa kaa li le wa tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki nandogomɔ pi pɔ manda ni, jaŋgo kiga ka ta mbe ya. Pàa pye na fyɛ fɔ paga ka sa lugu Siriti taayɛngɛ laga ŋga wa tɔnmɔ pi nɔgɔ ki na. Kì pye ma, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki paraga ki tirige, mɛɛ pe yɛɛ yaga tifɛlɛgɛ ki kan. 18 Tifɛliŋgbɔgɔ kìla koro na we jɔlɔ jɛŋgɛ, fɔ ki goto a pè tɔnmɔkɔrɔ ki tuguro ta wɔ ma wa wa kɔgɔje wi ni. 19 Ki pilige taanri wogo ki na, a pè si tɔnmɔkɔrɔ gbegeleyaara ta wɔ ma wa wa tɔnmɔ pe kɛyɛn jate yi ni. 20 Piliye lɛgɛrɛ la toro, yɔnlɔ kii yan, wɔnŋgɔlɔ kee yan. A tifɛliŋgbɔgɔ kì koro na gbɔɔn ŋgbanga ma, a we sunndoro tì kɔn we na, a wè yo we se ya shɔ naa.

21 A kì mɔ jɛŋgɛ na we fa yaraga ka. Kona, a Pɔli wì si yiri ma yere pe sɔgɔwɔ, mɛɛ pe pye fɔ: «Na teele, yaa daga mbe logo na yeri, waga ka yiri wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni. Anmɛ ki jɔlɔgɔ ŋga konaa ki jɔgɔwɔ mba pi se ja we ta. 22 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ mi yɛn na ye yɛrɛgi, ye kotogo ta; katugu wa kpɛ se wi yinwege ki la ye ni, fɔ tɔnmɔkɔrɔ ko nuŋgba ki yaa jɔgɔ ko cɛ. 23 Nala yembinɛ na li ni, Yɛnŋɛlɛ na mi yɛn li woo, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan, li *mɛrɛgɛ wà wi yɛɛ naga na na. 24 Wìlan pye fɔ: ‹Pɔli, maga kaa fyɛ. Ki daga ma kari wa wunlumbolo to wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Yɛnŋɛlɛ li kagbaraga ŋga lì pye ma kan ki kala na, li yaa ti ma tanga-yɛɛnlɛ pe ni fuun pe koro yinwege na.› 25 Ki kala na, na teele, ye kotogo ta, katugu mì taga Yɛnŋɛlɛ li na ma yo nda lì yo, pa ki yaa si pye ma. 26 Ɛɛn fɔ, ki daga tifɛlɛgɛ ki we lɛ ki we wa lɔgɔ fugo tara tinndi wa go na.»

27 We yembinɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo li ni, ma we ta tifɛliŋgbɔgɔ kìla pye na kee na paan we ni wa Adiriyatiki kɔgɔje wi na, yindɛgɛ ki na,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tɔnmɔkɔrɔ nawa tunmbyeele pe nɛɛ ki sɔnri ma yo waa yɔngɔ tara ni. 28 A
pè si tɔnmɔ pi taanla, mɛɛ ki yan pi tijuguwo pi yɛn mɛtɛrɛ nafa ma yiri
kɛ ma yiri kɔlɔshyɛn. Sanni jɛnri naa, a pè suu taanla ma suu yan mɛtɛrɛ
nafa ma yiri kɔlɔtaanri. 29 A pè si fyɛ fɔ we tɔnmɔkɔrɔ kiga ka sa jiri sin-
ndɛɛrɛ ta na. A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara puŋgo woro ti tijɛrɛ tirige
nɛɛ lalaaga ki singi, a kila mɔni pe yɛgɛ na. 30 Tɔnmɔkɔrɔ ki tunmbyeele
pàa pye na jaa mbe fe. A pè si tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li tirige wa kɔgɔje wi ni,
nɛɛ ki piin ndɛɛ pe yaa tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara nda wa yɛgɛ ti tirige.
31 A Pɔli wì si sorodasheele tojɛɛ wo naa sorodasheele pe pye fɔ: «Na ki
leele mbele pee koro laga tɔnmɔkɔrɔ ki ni, ye se ya shɔ.»
32 Kona, manda nda tìla pye ma pɔ tɔnmɔkɔrɔ jɛɛlɛ li na, a sorodasheele
pè siri kɔɔnlɔ, mɛɛ li yaga laa kee.
33 Ma leele pe ta paa lalaaga ki singi, a Pɔli wì si pe ni fuun pe yɛnri
ma yo pe ka. Wìla yo fɔ: «Nala wi yɛn ye pilige kɛ ma yiri tijɛrɛ, ye yɛn
na korogi fuŋgo, ye fa yaraga ka. 34 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye
yaakara ta ka, katugu ti kala yɛn ye na ye ta ye pɔgɔ. Lere wo wa kpɛ
yinzige nuŋgba jate se puŋgo ye ni.»
35 Naa Pɔli wìla kaa ko sɛnrɛ to yo, a wì si buru lɛ ma Yɛnŋɛlɛ li shari
le pe ni fuun pe yɛgɛ na, mɛɛ wi kɔɔnlɔ nɛɛ kaa. 36 Kona, a pe ni fuun pè
si kotogo ta, mɛɛ ka fun. 37 Woro mbele wàa pye wa tɔnmɔkɔrɔ ki ni, wàa
pye lere cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri kɔgɔlɔni (276).
38 Naa pàa kaa ka ma tin, a pè si shɔgɔlɔ ke wɔ ma ke wa wa tɔnmɔ, jaŋgo
tɔnmɔkɔrɔ ki ta ki tifaga.

Tɔnmɔkɔrɔ ki jɔgɔwɔ sɛnrɛ

39 Naa laga kìla kaa laga, tɔnmɔkɔrɔ ki tunmbyeele pe sila ki laga ki
jɛn. Ɛɛn fɔ, a pè si lanjege walisaga ka yan, taambugɔ yɛn wa ki yɔn na.
A pè si yere ki yerewe mbe kari tɔnmɔkɔrɔ ki ni wa ko taambugɔ laga
ko na, na ki mbe ya pye we. 40 A pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yeregeyaara manda
ti sangala, ma siri yaga wa tɔnmɔ. A pè si tɔnmɔkɔrɔ mbiriye tugbɔɔrɔ
ti manda ti sangala fun. Ko puŋgo na, a pè si tɔnmɔkɔrɔ ki yɛgɛ paraga
gbeŋge ki jaraga wa tifɛlɛgɛ ki ni, mɛɛ yɛgɛ kan wa taambugɔ laga ki
yeri. 41 Ɛɛn fɔ, a pè si saa yanra taambugɔ pishɔngɔ ka ni wa tɔnmɔ pi
nɔgɔ, tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi togo filisaga ka na. Tɔnmɔkɔrɔ ki yɛgɛ kɛɛ
kìla ye ma kan kinw wa taambugɔ ki ni, fɔ ki sila ya mbaa yɛgɛ, ma si
yala ki puŋgo kɛɛ ko la pye na kaari kaari tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi togo ki
fanŋga na.
42 Sorodasheele pàa pye na jaa mbe kasopiile pe ni fuun pe gbo, jaŋgo
wa ka ka lɔgɔ ki gbɔn mbe yiri mbe fe. 43 Ɛɛn fɔ, sorodasheele tojɛɛ wìla
pye na jaa mbe Pɔli wi shɔ, a wì si sorodasheele pe yɛgɛ kɔn paga ka
ta mbe ŋga pàa pye na jaa mbe pye ki pye. A wì si konɔ kan mbele paa
tɔnmɔ jɛn pe yeri, ma yo poro mbe keli pe yew pe to wa tɔnmɔ, pe kɔn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe kari wa tara ti na. 44 Pe sanmbala poro mbe lugu tire papara papara ta
na, nakoma tɔnmɔkɔrɔ ŋga kì kaari kaari, pe lugu ki kɔnrɔkɔnrɔ ta na, pe
kari. Pa kìla pye ma, a pe ni fuun pè ta ma gbɔn yinŋge wa lɔgɔ koŋgo ki
na, yaraga si wa ta.

Ŋga kìla pye Pɔli wi na wa Maliti lɔgɔ fugo tara ti ni

28 1 Naa wàa kaa shɔ ma kɔ, a wè sigi logo ma yo ki *__lɔgɔ fugo__ pege
yinri Maliti. 2 Ki tara ti woolo, kajɛŋgɛ ŋga pàa pye ma we kan,
ki si tawa si tanla. Pàa kasɔn gbɔgɔ ka gbɛri ma we ni fuun we yeri, a wè
pan wa ki tanla, katugu tisaga la pye na paan, a were tila kuun fɔ jɛŋgɛ.
3 A Pɔli wì si saa yimbire wulo nari waa wa kasɔn, a mɛrɛgɛ kà si yiri wa
ti ni kasɔn tufunwɔ pi na, mɛɛ wi nɔ ma yanra wi kɛɛ ki na. 4 Naa lɔgɔ
fugo tara woolo pàa kaa wɔɔgɔ ki yan kila yɔlɔ Pɔli wi kɛɛ ki na, a pe nɛɛ
pe yɛɛ piin fɔ: «Kaselege ko na, ki naŋa ŋa legbolere wi; katugu ali maga
ta wì shɔ ma yiri wa kɔgɔje wi ni, Yɛnŋɛlɛ na pe yinri kasinŋge lii yɛnlɛ
mboo yaga yinwege na.»
5 Ɛɛn fɔ, a Pɔli wì suu kɛɛ ki yangara, a wɔɔgɔ kì si to wa kasɔn, yaraga
kpɛ sila Pɔli wi ta. 6 Ki leele pàa pye na Pɔli wi wele mboo yan wi fɛ,
nakoma wi to wi ku le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni. Ɛɛn fɔ, naa pàa kaa ki
yan kì mɔ, kapege suu ta, a pè si pe jatere wi kanŋga ma yo fɔ yarisunŋgo
kayi.
7 Naŋa ŋa pàa pye na yinri Pubiliyusi, lɔgɔ fugo tara ti legbɔɔ we, wi
kɛɛrɛ tìla pye ma yɔngɔ wa ki laga ki tanla. A wo si we yigi jɛŋgɛ paa wi
wɛnnɛ yɛn. A wè piliye taanri pye wa wi go. 8 Pubiliyusi wi to wìla pye
ma sinlɛ, katugu witiwɛrɛwɛ naa tɔgɔtɔgɔni la pye wi na. A Pɔli wì si saa
wi yan, ma Yɛnŋɛlɛ yɛnri maa *__kɛyɛn yi taga__ wi na, a wì si sagala. 9 Ko
puŋgo na, a lɔgɔ fugo tara yambala sanmbala pè si pan fun, a pè sagala.
10 A pè we gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ. We karisaga, yaraga ŋga fuun kala làa pye we
na, a pè ki ni fuun ki kan we yeri.

Pɔli wìla gbɔn wa Ɔrɔmu ca

11 Naa yeŋge taanri la kaa toro, a wè si ye Alɛgizandiri ca tɔnmɔkɔrɔ ka
ni mɛɛ kari. Pàa pye naga tɛgɛrɛ ti yinri «Waanla yɛnŋɛlɛ.» Pa kìla were
sanga wi pye wa. 12 A wè si saa gbɔn wa Sirakusi ca, ma piliye taanri pye
lema. 13 A wè si kaa yiri lema, nɛɛ tinndi wi tanŋgi na kee ma saa gbɔn
wa Eregiyo ca. Ki goto, a tifɛlɛgɛ kà sigi lɛ na gbɔɔn ma yiri wa yɔnlɔ-
parawa kalige kɛɛ yeri. Ki piliye shyɛn wogo ki na, a wè si gbɔn wa Puzɔli
ca. 14 A wè si saa sefɛnnɛ pele yan wa, a pè we yɛnri ma yo we yapelege
nuŋgba pye wa pe ni. Ko puŋgo na, a wè si kari wa Ɔrɔmu. 15 Tagafɛnnɛ
mbele wa Ɔrɔmu, a pè si we tinmɛ ta, mɛɛ pan ma we fili wa Apiyusi
janla li ni, konaa wa Nambanmbala Tugugo Taanri ki ni. Naa Pɔli wìla

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaa pe yan sanga ŋa ni, a wì si Yɛnŋɛlɛ li shari mɛɛ kotogo ta. 16 Naa wàa
ka saa gbɔn wa Ɔrɔmu, a pè si yɛnlɛ ki na Pɔli wi koro wi yɛ, wo naa
sorodashe nuŋgba ni, wo la pye na wele wi na.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa Ɔrɔmu

17 Naa piliye taanri la kaa toro, a Pɔli wì si Ɔrɔmu *__Zhufuye__ teele pe
yeri pe pan wa wi yeri. Naa pàa kaa pe yɛɛ gbogolo, a wì si pe pye fɔ: «Na
woolo, ali maga ta mii kapege pye we tara woolo pe na, mii si we teele
pe kalɛgɛlɛ fun ke jɔgɔ, pànla yigi wa Zheruzalɛmu, mala le Ɔrɔmu tara
fɛnnɛ pe kɛɛ. 18 A poro na yewe na jaa mbanla wa, katugu pe sila kapege
ka yan mì pye, ŋga ki mbe ti panla gbo. 19 Ɛɛn fɔ, Zhufuye pe sila yɛnlɛ ko
na, ko kìlan jori, a mìgi yɛnri wunlumbolo to wo mbanla kala li gbegele.
Ko woro mbe ka yo fɔ mila jaa mbe baga na cɛnlɛ woolo pe na mbe yo
pe kapege pye. 20 Ko kì ti mìgi yɛnri mbe ye yan, mbe para ye ni; katugu
*__Izirayɛli__ tara woolo pè pe jigi wi taga ŋa na, wo mɛgɛ ki ti pànla pɔ ki
jɔrɔgɔ ŋa wi ni.»

21 A pè suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Wee sɛwɛ kpɛ ta ma kanŋgɔlɔ mbe yiri
wa Zhude tara. We woolo wa si si yiri wa mbe pan mbɔɔn sɛnrɛ yo laga,
nakoma mbe yo ma kapege pye. 22 Ɛɛn fɔ, we yɛn na jaa mbe ŋga maa
sɔnri ki logo, katugu wège jɛn ma yo laga o laga, ki gbogolomɔ mba ma
yɛn pi ni yɛɛn, leele pe maa kendige woo pi ni.»

23 A pè si pilige ka tɛgɛ, poro naa Pɔli wi ni. Naa ki pilige kìla kaa gbɔn,
lelɛgɛrɛ la pan wa laga ŋga Pɔli wìla pye. Maga lɛ pinliwɛ pi ni fɔ ma saa
ki wa yɔnlɔkɔgɔ ki na, sɛnrɛ yɛgɛ Pɔli wìla pye na yuun pe kan: Wìla pye
na *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ wogo ki yari pe kan, naga jaa mbe pe jatere wi
kanŋga Zhezu wi yeri, na para pe ni na yinrigi wa Moyisi *__lasiri__ sɛwɛɛlɛ
poro naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe sɛwɛɛlɛ pe ni. 24 Pèle la taga nda
Pɔli wìla pye na yuun ti na, a pèle je pee taga ti na. 25 Naa pe sɛnrɛ tìla
kaa yiri ti yɛ ti yɛ, a pe nɛɛ kee. Sanni pe sa kari, a Pɔli wì sigi sɛnrɛ nda
ti taga wa cɛ, ma yo fɔ: «Sɛnrɛ nda Yinnɛkpoyi làa yo ma ye tɛlɛye pe kan
wa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wi yɔn, ti yɛn kaselege, 26 fɔ:

Ta kee ma saga yo ki cɛnlɛ woolo mbele pe kan fɔ:
Ye yaa kaa nuru jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa ti kɔrɔ jɛnni.
Ye yaa kaa wele jɛŋgɛ, ɛɛn fɔ, ye se kaa yaan;
27 *katugu ki leele mbele yɛɛn, pe kotoro tì ŋgban pe na.*
Pè pe nuŋgbogolo ke tɔn,
ma pe yɛngɛlɛ ke tɔn,
jaŋgo paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
paga si kaa kagala kɔrɔ jɛnni wa pe kotogo na.
Paga ka ta mbe kanŋga mbe pan

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mi Yɛnŋɛlɛ na kɔrɔgɔ mbe ta mbe pe sagala.»[n]

28 A Pɔli wì sho naa fɔ: «Ki kala na, ye daga mbege jɛn fɔ shɔwɔ sɛnrɛ
nda tì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, tì torogo mbele pe woro Zhufuye pe kan
fun. Poro wo na, pe yaa kari logo.»

29 [Naa Pɔli wìla kaa ki sɛnrɛ ti yo ma, a Zhufuye pe nɛɛ kee na kendige
woo pe yɛɛ ni ŋgbanga.]

30 Pɔli wìla yɛgɛlɛ shyɛn poni koro pye wa go ŋga wìla lɛ naga sara ki
ni. Mbele fuun pàa pye na paan naa shari, wìla pye na pe yaara woo.
31 Wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ wogo ki yuun, ma kotogo ta na leele
pe nari Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ ti ni, lere pyɔ wo sila wi yɛgɛ kɔn.

---

[n] **28.26-27:** Eza 6.9,10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo
ƆRƆMU
ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Pɔli wo wìla wi yɔnlɔgɔ. Pɔli wìla pye Zhufuye woo. Pa pàa wi se wa Tarisi ca, wa Siri tara. Ɛɛn fɔ pa pàa wi koro wa Zheruzalɛmu ca; pa wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara wa. Wìla pye ma bala wa Zhufuye kalɛgɛ konɔ li ni fɔ jɛŋgɛ. Pɔli wìla pye na tagafɛnnɛ koŋgbanmbala pe jɔlɔ, ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na, ma suu yeri jaŋgo wi pye pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ. Kì pye ma, Pɔli wìla saa Sɛntanra ti yari wa Ɔrɔmu wunluwɔ tara ti lɛgɛrɛ ni.

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, wìla pye wa Korɛnti ca. Wìla pye na jaa mbe tangala la pye mbe kari wa Zheruzalɛmu ca, konaa wa Ɔrɔmu ca. Kì pye ma, a wì si sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Ɔrɔmu ca tagafɛnnɛ pe yeri, maga yo pe kan ma yo wi yaa kari wa pe yeri mbe nagawa kan pe yeri konaa mbe fanŋga kan pe yeri.

Ɔrɔmu sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara taanri. Wa kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–8), Pɔli wi yɛn na Sɛntanra ti yɛgɛ yuun naga nari fɔ Zhufuye o, mbele pe woro Zhufuye o, we ni fuun wè kapege pye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na; Yɛnŋɛlɛ li yɛn naŋgbanwa ni we ni fuun we ni (1.18–3.20). Ɛɛn fɔ Zhezu Kirisi we, wo ŋa wii kapege kpɛ pye wi fanŋga na, wi kunwɔ pì we kapere ti laga we na, ma we shɔ. Ki kala na, mbele fuun pè taga wi na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na pe jate lesinmbele (3.21–5.21). Pɔli wi yɛn naga nari naga finligi fɔ Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn, ɛɛn fɔ ki fanŋga woro we ni we ya waa tanri wi na. Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ lì we yinriwɛ ta, mali Yinnɛkpoyi li torogo li pan li we saga, jaŋgo we pye Yɛnŋɛlɛ li piile (6–8).

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (9–11), Pɔli wi yɛn na para Zhufuye lɛgɛrɛ wogo na, mbele pee yɛnlɛ mbe pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri. Ali na paga je Zhezu wi na, Yɛnŋɛlɛ lo na, lii je sɛnwee piile pe na.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo ki ni (12.1–15.13), Pɔli wi yɛn na nagawa kaan tagafɛnnɛ pe yeri yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa ki piin, jaŋgo mbele pe woro

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tagafɛnnɛ pe ta pege jɛn fɔ tagafɛnnɛ poro na, pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri kaselege na. Ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ ko ki yɛn fɔ ma lewee yɛnlɛ wɔɔn ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wi yɛn na sharaga kaan wi wɛnnɛ pe lɛgɛrɛ yeri (15.14–16.27).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Pɔli wìla Zhezu Sɛntanra ti yari *1.1-17*
Sɛnwee wì jori mbe shɔwɔ pi ta *1.18–3.20*
Konɔ na Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ mbe shɔwɔ pi kan *3.21–4.25*
Yinwefɔnŋgɔ ki ma ta Kirisi wo fanŋga na *5.1–8.39*
Ŋga Yɛnŋɛlɛ lì gbɛgɛlɛ Izirayɛli woolo pe mɛgɛ ni *9.1–11.36*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *12.1–15.13*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *15.14–16.27*

PƆLI WILA ZHEZU SƐNTANRA TI YARI

1.1-17

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele kan pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi tunmbyee, Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mbe pye
*__pitunŋɔ__, mala wɔ mbaa li Sɛntanra ti yari.
2 Ki Sɛntanra re, Yɛnŋɛlɛ làa ti *__yɔn fɔlɔ__ kɔn faa wa li sɛnrɛ sɛwɛ
*__kpoyi__ wi ni, mɛɛ ti le wa *__li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe yɔn paa ti yuun. 3 Ki
Sɛntanra ti yɛn na para li Pinambyɔ wo sɛnrɛ na, *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi we.
Mboo ta pàa wi se sɛnwee pyɔ, wìla pye wunlunaŋa Davidi wo setirige
pyɔ. 4 Ɛɛn fɔ, mbe yala Yinnɛkpoyi li fanŋga ki ni, Yɛnŋɛlɛ lìgi naga yawa
ni ma yo wi yɛn li Pinambyɔ, naa wìla yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ
we. 5 Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan na yeri mala pye pitunŋɔ *__Kirisi__
wi gbɔgɔwɔ pi kala na, jaŋgo cɛngɛlɛ sanŋgala ke ni fuun ke ni, mbaa
leele pe piin paa tari wi na paa wi gbogo. 6 Yoro mbele ye yɛn wa Ɔrɔmu
ca, yoro fun ye yɛn ki leele pe ni, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ye pye Zhezu
Kirisi wi woolo we.
7 Muwi mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele wa Ɔrɔmu ye kan,
yoro mbele ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì ye yeri ye pye li woolo kpoyi
we. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa yɛyinŋge
kan ye yeri.

Pɔli wìla pye naga jaa mbe kari sa Ɔrɔmu ca keretiyɛnye pe yan

8 Ki koŋgbanŋga, mi yɛn nala Yɛnŋɛlɛ li shari Zhezu Kirisi wi fanŋga
na ye ni fuun ye kan, katugu pe yɛn na ye tagawa pi sɛnrɛ yuun dunruya

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi lagapyew ki ni. 9 Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ŋga mila yuun ki yɛn kaselege.
Lo mi yɛn na tunŋgo piin li kan na kotogo ki ni fuun ki ni, na Sɛntanra
nda ti yɛn na para li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ ti yari. Lìgi jɛn ma yo sanga
o sanga mi kaa yɛnri, mi maa nawa tuun ye na. 10 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, fɔ na kaa pye ki yɛn li nandanwa kala, li konɔ li yɛngɛ na kan mbe
kari wa ye yeri. 11 Katugu mi yɛn naga jaa jate mbe ye yan, jaŋgo mbe
Yinnɛkpoyi li yarikanga ka kan ye yeri, ye ta ye fanŋga ta. 12 Ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ mila ki jaa mbe pye wa ye sɔgɔwɔ, we kotogo ta ja, ye tagawa pi
kotogo kan na yeri, na woo pi kotogo kan ye yeri.

13 Sefɛnnɛ mi yɛn na jaa yege jɛn fɔ wagati lɛgɛrɛ na mìgi lagaja mbe
kari wa ye yeri mbe sa ye yan, jaŋgo mbe leele pele ta Kirisi wi kan wa
ye sɔgɔwɔ, paa yɛgɛ ŋga na mì pele ta wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ
we. Ɛɛn fɔ, kagala kèle na yɛgɛ kɔn, mii ya mbege pye, ali ma pan ma
gbɔn nala. 14 Na tunŋgo yi mbaa kee leele pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, mbaa kee
cagbɔrɔ fɛnnɛ poro naa kapire fɛnnɛ pe kɔrɔgɔ, naa sɛwɛ jɛnfɛnnɛ poro
naa sɛwɛ mbajɛɛnlɛ pe kɔrɔgɔ. 15 Ki kala na, ki la yɛn na na jɛŋgɛ mbe sa
Sɛntanra ti yo yoro fun ye kan, yoro mbele ye yɛn wa Ɔrɔmu we.

Sɛntanra ti yɛn yawa ni

16 Katugu mi woro na fɛrɛ taa mbaa Sɛntanra ti yari. Ti yɛn Yɛnŋɛlɛ
li yawa mbe mbele fuun pè taga Zhezu wi na pe shɔ. Ki koŋgbanŋga
Zhufuye poro gbɛn, ko puŋgo na, mbele fuun pe woro Zhufuye pe ni.
17 Sɛntanra ti yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn na leele pe piin
lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na we. Ki ma ta wa tagawa po nuŋgba ni, mbege lɛ
wa ki lɛsaga ki na fɔ sa gbɔn wa ki kɔsaga ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ: «*Lesinŋɛ wi yaa ka yinwege ta wi tagawa
pi fanŋga na.*»[a]

SƐNWEE WI JORI MBE SHƆWƆ PI TA

1.18–3.20

Leele pe kapege pyewe we

18 Yɛnŋɛlɛ li yɛn nali naŋgbanwa pi nari na yinrigi wa naayeri leele
mbele pe woro na fyɛ li yɛgɛ, naa mbele paa kambasinŋge ki ni fuun ki
piin pe kala na. Pe kapyere tijangara ti kala na, pe ma kaselege ki yɛgɛ
tɔn, kiga ka ta mbe jɛn; 19 katugu ŋga ki mbe ya jɛn Yɛnŋɛlɛ li kanŋgɔlɔ,
ki yɛn ma filige pe kan. Yɛnŋɛlɛ lo kpaw lìgi naga maga filige pe kan.
20 Malɛ Yɛnŋɛlɛ lì dunruya wi da, li katiyɔngɔlɔ ŋgele leele pe woro na
yaan yɛnlɛ ni, ko kɔrɔ wo yɛn li yawa mbakɔɔ naa li cɛnlɔmɔ pi ni, leele

---

[a] **1.17:** Aba 2.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe yɛn nari yaan wa yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì gbegele to ni. Ki kala na, tanga
woro pe yeri. 21 Pè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ɛɛn fɔ, pe woro nali gbogo mbaa li
shari paa yɛgɛ ŋga na ki daga paa ki piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Ɛɛn fɔ, pe jatere
wì kanŋga ma pye go fu, a pe tijinliwɛ fu kotoro tì kanŋga ma wɔ pe
na. 22 Paa pe yɛɛ jate pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ, ma si yala pe yɛn lembire.
23 Yɛnŋɛlɛ na gbɔgɔwɔ pi yɛn li woo, lo na li se ku, naa pe mbaa li gbogo,
a pè si yaara yanlɛrɛ ta tɛ, a tì sɛnwee wi lɛ, wo ŋa wi yɛn kufɔ, naa
sannjɛrɛ ti ni, naa woŋgaala mbele pe yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ ni pe ni, naa
nda ti maa fulolo lara na ti ni, nɛɛ to gbogo.

24 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga, a paa *fyɔngɔ kapyere piin ma yala
jogo kagala ŋgele ke wa pe kotogo na ke ni, fɔ a paa fɛrɛmbandawa
kapyere piin pe yɛɛ ni pe wire ti ni. 25 Pè Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛnrɛ ti
kanŋga mari pye yagbolo. Yaara nda Yɛnŋɛlɛ lì da to paa gbogo na
tunŋgo piin ti kan, lo na li yɛn Dafɔ ma lo yaga wa. Lo li daga mbaa
sɔnni fɔ sanga pyew. *Anmiina.

26 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì pe yaga, a fɛrɛmbandawa kagala ke la na pe
taa. Kala na Yɛnŋɛlɛ lì gbegele naŋa naa jɛlɛ pe kan, a pe jɛɛlɛ jate pèli
kanŋga na ŋga kii yala ko piin. 27 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, nambala fun
pe woro na jaa mbaa jɛɛlɛ kala piin jɛɛlɛ pe ni. Mbaa sinlɛ pe nambala
yɛɛnlɛ pe ni, a ko la na pe taa fɔ jɛŋgɛ. A nambala paa fɛrɛmbandawa
kapyere piin pe yɛɛ ni fɔ na jɔlɔgɔ taa, ŋga ki daga pe ni, naa pè laga
Yɛnŋɛlɛ li na we.

28 Naa pè je pe woro na jaa mbe Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì
pe yaga wa pe jatere ŋa wì jɔgɔ wi ni, jaŋgo kagala ŋgele kee yala, paa
kee piin. 29 Pe yɛn na kambasinŋge cɛnlɛ pyew ki piin, ma yin nambewe,
naa yɛgɛmbatinwɛ, naa nambɛrɛ, naa yenjara ni. Pe maa leele kuun, na
wiin, na tijinliwɛ pee piin. Pe yɛn jogo pege naa yolɛgɛrɛ ni. 30 Pe yɛn
leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ. Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma pe mbɛn. Paa la fɛrɛ taa, pe yɛn
yɛɛ nagawa naa yɛɛ gbɔgɔwɔ ni. Pe maa tipere ta fɔnndɔ nɔgɔ kɔɔn mbaa
piin. Paa la pe teele pe sɛnrɛ ti nuru. 31 Tijinliwɛ woro pe ni. Paa yɔn fɔlɔ
kɔn mbeli yɔn fili. Pe yɛn leŋgbaanla naa yɛwagafɛnnɛ. 32 Pè Yɛnŋɛlɛ li
kiti kɔngɔ ki jɛn fɔ jɛŋgɛ, maga jɛn ma yo mbele paa tanri ko tangalɔmɔ
mba po na, poro daga mbe ku. Ma si yala, pè koro naga kapyere cɛnlɛ
ti piin suyi. Mbe taga wa ko na naa, mbele paa ti piin, a pe kala lì pe
ndanla fun.

2 1 Ki kala na, mboro ŋa fuun maa sanmbala pe jɛrɛgi, tanga woro
ma yeri; katugu na ma kaa sanmbala pe jɛrɛgi mbe sila ki kagala
nuŋgba ke piin, kona mboro jate maa kiti jaan ma yɛɛ na. 2 Wège jɛn
ma yo mbele pe maa ki kagala cɛnlɛ ke piin, Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe
na mbe yala kaselege ki ni. 3 Mboro ŋa maa mbele pe yɛn naga kagala
ke piin pe jɛrɛgi, ma si yala, mboro fun ma yɛn na ke piin, maa ki jate
ma yaa shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni wi le? 4 Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyewe

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbɔɔ, naa kagala ŋgele li maa kunni li yɛɛ ni, naa li kala yagawa, to nda ti se jɛn mbe kɔ, maa ti jate ti woro yaraga ka wi le? Ma sigi jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li kajɛŋgɛ pyege ki mbe ya mbɔɔn kan mɔɔ kapere ti jɛn mari yaga wi le? 5 Ɛɛn fɔ, naa ma kotogo ki yɛn ma ŋgban, ma si woro na jaa mbɔɔn nawa pi kanŋga, ki kala na, ma yɛn na jɔlɔgɔ gbeŋge teri nɔɔ yɛɛ singi, pilige ŋga ni Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li kiti sinŋɛ wi kɔn, mbeli naŋgbanwa pi naga we. 6 Yɛnŋɛlɛ li yaa ka lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni. 7 Mbele ka koro mbaa kajɛŋgɛ piin papaga ni, mbaa gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ, naa wire nda ti se fɔngɔ ti lagajaa, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki kan pe yeri. 8 Ɛɛn fɔ, mbele pe maa kendige woo, ma je kaselege ki na, ma yɛnlɛ kambasinŋge ki na, li naŋgbanwa naa li kayaŋga ki yaa ka poro ta. 9 Mbele fuun pe maa tipege piin, pe yaa ka jɔlɔgɔ naa yɛwɛrɛgɛ ta, ki koŋgbanŋga *__Zhufuye__ poro gbɛn, ko puŋgo na, mbele fuun pe woro Zhufuye pe ni. 10 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka gbɔgɔwɔ, naa sɔnmɔ, naa yɛyinŋge kan mbele fuun paa kajɛŋgɛ piin pe yeri, ki koŋgbanŋga Zhufuye poro gbɛn, ko puŋgo na, mbele pe woro Zhufuye pe ni; 11 katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere ni.

12 Mbele fuun paa kapege ki piin ma pye pee Moyisi *__lasiri__ wi jɛn, pe yaa ka ye jɔlɔgɔ ki lasiri wi fu na. Mbele fuun pe nɛɛ kapege ki piin maga ta pè lasiri wi jɛn, kiti yaa ka kɔn pe na mbe yala ki lasiri wi ni. 13 Mbele pe maa lasiri sɛnrɛ ti nuru ko cɛ, poro ma pe yɛn ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, mbele pe maa tanri ti na poro li yaa kaa jate lesinmbele. 14 Cɛngɛlɛ sanŋgala woolo poro na, poro mbele lasiri wi woro pe yeri, na pe kaa tanri mbaa yala ŋga lasiri wì yo ki ni pe yɛ, kona kì cɛn pe pye lasiri pe yɛɛ kan, ali maga ta lasiri wi woro pe yeri o. 15 Pe maa ki nari ma yo ŋga lasiri wila yuun ma yo kila piin, ki yɛn wa pe kotogo na. Pe nawa jatere wi maa ki wogo ki nari fun. Wagati wa ni, pe jatere wi maa pe jɛrɛgi, nakoma wagati wa ni, wi maa tanga kaan pe yeri. 16 Pa ki yaa ka naga ma, na Yɛnŋɛlɛ liga ka leele pe kagala ŋgele ke yɛn ma lara wa pe yinwege ki ni ke kiti wi kɔn Zhezu Kirisi wi kɛɛ pilige ŋga ni, mbe yala Sɛntanra nda mila yuun ti ni.

Zhufu jɛnŋɛ wo naa Moyisi lasiri wi ni

17 Ɛɛn fɔ, mboro ŋa maa ma yɛɛ yinri Zhufuye woo, mɔ̀ɔ jigi wi taga lasiri wi na, nɔɔ yɛɛ gbogo ma Yɛnŋɛlɛ li kala na. 18 Mà Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn. Pɔ̀ɔn naga lasiri wi ni, a mà ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ki jɛn maga wɔ. 19 Maa ki sɔnri ma yɛn mbele pe yɛn fyɔɔnlɔ Yɛnŋɛlɛ konɔ li kanŋgɔlɔ pe yɛgɛ sinfɔ, ma pye paa yanwa yɛn mbele pe yɛn wa wɔwɔ pi ni pe kan. 20 Mà yo ma yɛn lembire ti jiligefɔ naa piile pe nagafɔ, katugu mà kajɛnmɛ jɛmbɛ naa kaselege ki ni fuun ki ta wa lasiri wi ni. 21 Mboro we, mboro ŋa maa sanmbala pe nari, mboro jate ma woro nɔɔ yɛɛ nari wi le? Mboro ŋa maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun ma yo paga

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaa yuun, a mboro nɛɛ yuun! 22 Mboro ŋa ma yo paga kaa kɛɛnrɛ piin, a mboro nɛɛ ti piin! Mboro ŋa yarisunndo tɔɔn mbɛn, a mboro nɛɛ ti gbɔgɔsara yaara to lee! 23 Mboro ŋa maa ma yɛɛ gbogo, naa mà lasiri wi ta ki kala na, a mboro nɛɛ lasiri wi jogo na Yɛnŋɛlɛ li tifaga! 24 Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ma yo fɔ: «*Yoro Zhufuye ye kala na, cɛngɛlɛ sanŋgala ke yɛn na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo.*»[b]

25 Na ma kaa tanri lasiri wi na, pa *__kɛnrɛkɛnrɛ__ wi ma pye tɔnli ni ma yeri. Ɛɛn fɔ, na ma kaa lasiri wi jogo, kona ki ma cɛn ndɛɛ ma sila kɛnrɛkɛnrɛ. 26 Lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ na wi kaa tanri lasiri koŋgolo ke na, pa Yɛnŋɛlɛ li se la wi jate ndɛɛ wi kɛnrɛkɛnrɛ wi le? 27 Lere ŋa wii kɛnrɛkɛnrɛ wire to na, nɛɛ tanri na yala lasiri wi ni, wi yaa ka kiti kɔn ma na, mboro ŋa maa lasiri wi jogo we, ali maga ta lasiri wi yɛn ma yɔnlɔgɔ ma kan ma yeri, a mà kɛnrɛkɛnrɛ o. 28 Ŋa wi yɛn Zhufuye woo yɛgɛ yanwa po na, wo ma wi yɛn Zhufu jɛnŋɛ we. Kɛnrɛkɛnrɛ jɛnŋɛ we, wo ma ŋa wi ma pye wire ti na. 29 Ɛɛn fɔ, Zhufu jɛnŋɛ we, wo wi yɛn ŋa wi ma pye Zhufu wa wi nawa, wi kotogo ki ma pye ma sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi lo li ma ko tunŋgo ko pye, ko woro lasiri ŋa wì yɔnlɔgɔ wo tunŋgo. Ki Zhufu jɛnŋɛ we, Yɛnŋɛlɛ lo li maa wi sɔnni, leele poro ma.

3 1 Kì pye ma, *__Zhufuye__ pe mbɔnrɔ go ko yɛn kikiin? *__Kɛnrɛkɛnrɛ__ wi kayɔngɔ ko yɛn kikiin? 2 Wi kayɔngɔ kì gbɔgɔ yɛgɛ ki ni fuun ki na. Ki koŋgbanŋga, Yɛnŋɛlɛ làa li sɛnrɛ ti telege Zhufuye poro na. 3 Wee yo mɛlɛ san? Kì kaa pye wa pe ni, pele sila taga Yɛnŋɛlɛ li na, ko mbe ya ti Yɛnŋɛlɛ li je li yo li se pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ le? 4 Ayoo dɛ. Ki daga leele pege jɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kaselege yofɔ, a leele pe ni fuun pè pye yagbo-yoolo, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ:

Ki daga pege jɛn pe yo ma yɛn sinŋɛ wa ma sɛnyoro ti ni.
Na paga si kiti kɔn ma na, ma tanga ta.[c]

5 Ɛɛn fɔ, na kaa pye kapege ŋga waa piin ko ki yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma sin, wee yo mɛlɛ? Na Yɛnŋɛlɛ liga woro mbele waa kapere ti piin we le jɔlɔgɔ, ko mbe pye li woro ma sin le? Mila para na yala sɛnwee piile paralɔmɔ po ni. 6 Ki woro ma. Katugu ki pye Yɛnŋɛlɛ li woro ma sin, li jɛn na kiti kɔn *__dunruya woolo__ pe na mɛlɛ?

7 Na kaa pye na yagbogowo pi ni, mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li kaselege ki nari naga finligi na kee yɛgɛ, konaa nali gbogo, yiŋgi na kiti mbe si kɔn na na fɔ mi yɛn kapere pyefɔ? 8 Naga yɛn ma, yiŋgi na wee si daga mbe yo fɔ: «Ye ti waa tipege piin, jaŋgo kajɛŋgɛ mbaa yinrigi wa ki ni?» Leele pele yɛn nala mɛgɛ ki jogo ma yo pa mila yuun ma. Ki leele ki yɛn ma sin pe pe le jɔlɔgɔ.

Lere wo wa woro wa ma sin

9 Ki yɛn mɛlɛ san? Woro mbele Zhufuye, we mbɔnrɔ leele sanmbala pe na le? Ayoo dɛ! Migi naga makɔ ma yo Zhufuye poro naa mbele pe woro

---

[b] **2.24:** Eza 52.5 [c] **3.4:** Yuuro 51.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhufuye pe yɛn wa kapere ti kulowo pi ni. 10 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun ma yo fɔ:
Lere wo wa woro wa ŋa wi yɛn sinŋɛ, ali nuŋgba san. [d]
11 *Lere wo wa woro wa ma jilige.*
Lere wo wa woro wa na Yɛnŋɛlɛ li lagajaa.
Pe ni fuun pè puŋgo, pè pinlɛ ma jɔgɔ.
12 *Lere wo wa woro wa ŋa wi yɛn na kajɛŋgɛ piin, ali nuŋgba san.* [e]
13 *Sɛnrɛ nda ti maa yinrigi wa pe yagbotiire ti ni, ti yɛn ma tisaw paa*
fanga yɛn, ŋga ki yɛn ma yɛngɛ.
Pe ma pe ŋgayinŋgele ke tɛgɛ na leele lɛlɛ.
Pe yɔn sɛnrɛ ti yɛn paa wɔɔgɔ shɔnrɔ yɛn. [f]
14 *Daŋga sɛnrɛ naa sɛnpɛnrɛ ti yɛn wa pe yɔn.* [g]
15 *Pe yɔngɔlɔ kè wege legbogo ki na.*
16 *Tɔngɔwɔ naa jɔgɔwɔ po pi yɛn wa pe torosara ti ni.*
17 *Pee yɛyinŋge konɔ li jɛn.* [h]
18 *Pe maa pe yinwege ki piin, paa la fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.* [i]
19 Wège jɛn ma yo ŋga fuun *__lasiri__ wi yɛn na yuun, wi yɛn naga yuun
mbele pe yɛn wa lasiri konɔ li ni poro kan, jaŋgo leele pe ni fuun pe yɔn
ki tɔn paga ka ya kafɛrɛgɛ kan, Yɛnŋɛlɛ li kiti wi to dunruya woolo pe ni
fuun pe na. 20 Ki kala na, lere wo wa se ka pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
naa wila ŋga lasiri wila yuun ki piin ko kala na; katugu lasiri wo ma lere
wi kan wi maga jɛn ma yo wì kapege pye.

KONƆ NA YƐNŊƐLƐ LI TƐGƐ MBE SHƆWƆ PI KAN

3.21–4.25

Yɛnŋɛlɛ li ma lere wi shɔ yɛgɛ ŋga na ki ŋga

21 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga nari we na paa yɛgɛ ŋga na li yɛn
na we piin lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na we, lasiri wo ma wigi wogo ki pye.
Lasiri wo naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe ni, pàa para ki wogo ki
na. 22 Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, naa pè taga
Zhezu Kirisi wi na we. Mbele fuun paa tari *__Kirisi__ wi na, li yɛn naga piin
pe kan ma, 23 katugu lii wa wɔ wa ni, leele pe ni fuun pè kapege pye, pe
ni fuun pè Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi la. 24 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na,
li yɛn na pe piin lesinmbele waga, Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn na pe go shoo
wi fanŋga na. 25 Yɛnŋɛlɛ làa wi wɔ *__saraga__, jaŋgo wi kunwɔ pi kala na,
wi pye kapere ti kala yagafɔ leele pe na, mbele paa tari wi na we. Yɛnŋɛlɛ

---

[d] **3.10:** Yofɔ 7.20 [e] **3.11-12:** Yuuro 14.1-3 [f] **3.13:** Yuuro 5.10; Zhere 9.3,5; Yuuro 140.4
[g] **3.14:** Yuuro 10.7 [h] **3.15-17:** Eza 59.7-8; Yomi 1.16 [i] **3.18:** Yuuro 36.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

lì ko pye ma, maga naga fɔ li yɛn ma sin; katugu kapere nda leele pàa pye faa, làa ti kun li yɛɛ ni, li sila ti kayaŋga wɔ pe ni. 26 Ɛɛn fɔ, wagati ŋa wi ni, li yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na li yɛn na leele pe piin lesinmbele we; katugu li yɛn ma sin, nɛɛ mbele fuun paa tari Zhezu wi na pe piin lesinmbele.

27 Tanga yɛn leele pe yeri paa pe yɛɛ gbogo naa le? Ayoo, ali nuŋgba san ko woro wa. Yiŋgi na? Ŋga lasiri wila yuun, pe yɛn na tanri ki na ko kala na le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, pè taga Kirisi wi na ko kì ti. 28 Katugu we yɛn naga jate ma yo lere wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì taga Kirisi wi na ko kala na, ɛɛn fɔ, kii cɛn ndɛɛ naa wila tanri ŋga lasiri wila yuun ki na ko ki ma ti. 29 Nakoma Yɛnŋɛlɛ li yɛn Zhufuye poro nuŋgba wolo le? Li woro cɛngɛlɛ sanŋgala ke Yɛnŋɛlɛ fun wi le? Kaselege ko na, li yɛn cɛngɛlɛ sanŋgala ke Yɛnŋɛlɛ fun. 30 Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, li yaa Zhufuye pe pye lesinmbele pe tagawa po kala na, mbe cɛngɛlɛ sanŋgala ke pye lesinmbele ke tagawa pi kala na fun. 31 Ko ki naga ma yo we yɛn na lasiri wi jaan tagawa pi kala na le? Ayoo dɛ, wège jɛn ma yo wi kayɔngɔ kì gbɔgɔ.

Yɛgɛ nagawa mba pì naga Abirahamu wi kanŋgɔlɔ

4 1 Kì pye ma, yiŋgi we yaa yo we tɛlɛ Abirahamu wi wogo na sɛnwee cɛnlɛmɔ pi kanŋgɔlɔ? Yiŋgi yaraga wila ta? 2 Ndɛɛ ki pye Abirahamu wìla pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na kapyere nda wìla pye to kala na, wi mbaa ya mbaa wi yɛɛ gbogo. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ki sila pye ma. 3 Ma jɛn Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, a li nɛɛ wi jate lesinŋɛ wi tagawa pi kala na.*»[j] 4 Ma si yala, lere ŋa wi maa tunŋgo piin, wi ma sara ta. Ki sara paa laa jate wi kan ki fɔ wi yeri paa yarikanga yɛn, wi maa jate wi daga wi ni win. 5 Lere ŋa wii kɛɛ kan wi tunŋgo pyege ko na, ɛɛn fɔ, wi ma taga Yɛnŋɛlɛ na li ma kapege pyefɔ wi pye lesinŋɛ li na, Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi pye lesinŋɛ wi tagawa pi kala na. 6 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li maa jate lesinŋɛ, mbege ta kapyere nda wila piin to fanŋga ma, fɛrɛwɛ mba ki fɔ wi yaa ta, Davidi la para pi sɛnrɛ na ma yo fɔ:

7 *Mbele Yɛnŋɛlɛ lì pe kajɔgɔrɔ ti kala yaga pe na,*
ma pe kapere ti laga pe na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!
8 *Lere ŋa we* *__Fɔ__ *wi woro naa kapege ki jate wi go na naa, fɛrɛwɛ yɛn wi woo!*[k]

9 Ki fɛrɛwɛ pi yɛn mbele pè *__kɛnrɛkɛnrɛ__ poro nuŋgba woo le? Mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ pi woro poro fun pe woo wi le? Koyi ŋga wè yo makɔ ma yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ làa Abirahamu wi jate lesinŋɛ wi tagawa pi kala na.» 10 Ki

---

j **4.3:** Zhenɛ 15.6 k **4.7-8:** Yuuro 32.1-2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wogo kìla pye wagati wiwiin? Kìla pye ma yala Abirahamu wì kɛnrɛkɛnrɛ makɔ lee wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn? Ayoo dɛ, ki sila pye mbe yala wi kɛnrɛkɛnrɛ makɔ, ɛɛn fɔ, kìla pye ma yala wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn. 11 Abirahamu wìla kaa kɛnrɛkɛnrɛ wi ta puŋgo na paa kacɛn yɛn. Wìla pye tɛgɛrɛ naga nari fɔ Yɛnŋɛlɛ làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn wi tagawa pi kala na. Kìla yala wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn. Kì pye ma, mbele fuun pè taga Yɛnŋɛlɛ li na maga ta pee kɛnrɛkɛnrɛ, Abirahamu wi yɛn pe to. A Yɛnŋɛlɛ laa pe jate paa lesinmbele yɛn. 12 Mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ, wi yɛn pe to fun, poro mbele pee ki da kɛnrɛkɛnrɛ wo nuŋgba na we. Ɛɛn fɔ, a paa tanri tagawa konɔ li na paa we to Abirahamu wi yɛn, wo ŋa wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, na wi fa kɛnrɛkɛnrɛ gbɛn we.

Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔlɔ li ta wi tagawa po kala na

13 Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔlɔ__ kɔn Abirahamu naa wi setirige piile pe yeri ma yo pe yaa ka tara ti ta paa kɔrɔgɔ yɛn. Ki yɔn fɔlɔ li sila kɔn, katugu Abirahamu wìla pye na tanri *__lasiri__ wi na, ɛɛn fɔ, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn, wi tagawa pi kala na. 14 Ndɛɛ ki pye mbele pe yɛn na tanri lasiri wi na, poro nuŋgba pe jɛn naga kɔrɔgɔ ki ta, anmɛ mbe taga Zhezu wi na, ki jɛn na pye kayɔngɔ fu, yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì kɔn li jɛn na pye wagafe. 15 Katugu lasiri wo maa paan Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni. Ɛɛn fɔ, lasiri wi woro laga ŋga na, lasiri jɔgɔwɔ na pye wa fun.

16 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn tagawa po kala na, jaŋgo li pye yarikanga ŋga ki ma kan waga we, Abirahamu setirige piile pe ni fuun pe li ta. Mbele paa tanri lasiri wi na, liga ka pye poro nuŋgba wolo, ɛɛn fɔ, li pye mbele paa tari Yɛnŋɛlɛ li na pe wolo fun paa yɛgɛ ŋga na Abirahamu wìla taga li na we. Wo wi yɛn we ni fuun we tɛlɛ we, 17 paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Mɔ̀ɔ tɛgɛ ma pye cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to.*»[l] Yɛnŋɛlɛ na wìla taga li na, li yɛgɛ na wi yɛn we to. Yɛnŋɛlɛ le, lo li maa yinwege ki kaan kuulo pe yeri, na yaara nda ti sila pye laga faa ti piin ti maa yinrigi laga. 18 Ali maga ta jigi tagasaga sila pye kala na ni, Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na maa jigi wi taga ki kala li na. A wì si pye kona cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ to, ma yala ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo maa kan ki ni, fɔ: «*Pa ma setirige piile pe yaa ka lɛgɛ ma.*»[m] 19 Wìla ta paa yɛlɛ cɛnmɛ yɛn, ɛɛn fɔ, wi tagawa mba wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na pi sila kologo, naa wìla pye na sɔnri wi wire ti na, nda tìla pye ndɛɛ ti ku makɔ we, naa wi jɔ Sara wi wogo ki na, wo ŋa wìla toro pisege na we. 20 Wi tagawa pi sila kɔ, wi sila si sigi Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn wi yeri li na. Ɛɛn fɔ, wi tagawa pìla fanŋga kan wi yeri, a wila Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 21 Wìla taga ki na jɛŋgɛ ma yo yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan wi yeri, yawa yɛn li ni ligi pye ligi

[l] **4.17:** Zhenɛ 17.5 [m] **4.18:** Zhenɛ 15.5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɔn fili. 22 Ko kì ti naa Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, *làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn.* 23 Ɛɛn fɔ, sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Làa wi jate paa lesinŋɛ yɛn*»[n] tii yɔnlɔgɔ wo nuŋgba mɛgɛ ni. 24 Tìla yɔnlɔgɔ woro fun we kala na, woro mbele we daga mbaa jate paa lesinmbele yɛn we. Woro mbele wè taga Yɛnŋɛlɛ li na, lo na làa we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we. 25 Yɛnŋɛlɛ làa wi kan, a wì ku we kapere ti kala na, a lì suu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni mbe we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na.

YINWEFƆNIŊGƆ KI MA TA KIRISI WO FANŊGA NA

5–8

We yɛn yɛyinŋge na Yɛnŋɛlɛ li ni

5 1 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ lì we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, naa wè taga Zhezu wi na ki kala na. Yiŋgɔ we yɛn yɛyinŋge na li ni *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. 2 Zhezu wi fanŋga na, naa wè taga wi na ki kala na, wè ya ma fulo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi tanla, po mba we yɛn wa pi ni yiŋgɔ we. Ŋga ki yɛn na nayinmɛ kaan we yeri, ko ki yɛn jigi ŋa wè ta mbe we tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni we. 3 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, we yɛn na yɔgɔri yɛrɛ wa we jɔlɔgɔ kagala ke ni; katugu wège jɛn ma yo jɔlɔgɔ ki ma lere wi kan wi maa kala kunni wi yɛɛ ni. 4 Mbe kala kun yɛɛ ni, ko ma lere wi kan wi ma fanŋga ta wamawelewe pi na, wamawelewe po ma jigi tagasaga kan lere wi yeri. 5 Ki jigi tagasaga kila lere puŋgo, katugu Yɛnŋɛlɛ lìli ndanlawa pi le wa we kotoro na Yinnɛkpoyi na lì kan we yeri lo fanŋga na.

6 Sanga ŋa ni wàa pye fanŋga fu, a *__Kirisi__ wì si ku lepeele pe kan, wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn wi ni. 7 Ki yɛn ma ŋgban wa mbe yɛnlɛ wi ku lesinŋɛ kala na. Kana lere wa mbe kotogo ta mbe ku lejɛnŋɛ wa kala na. 8 Ɛɛn fɔ, we yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla yɛgɛ ŋga na, pa lìgi naga we na yɛɛn we, naa wàa pye kapere pyefɛnnɛ bere, a Kirisi wì ku we kan. 9 Wi kasanwa pi fanŋga na, wè pye lesinmbele li yɛgɛ na. Kì pye ma, wi yaa ka we shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni. 10 Wàa pye Yɛnŋɛlɛ li juguye, ɛɛn fɔ, lì tanwa ja we ni li Pinambyɔ wi kunwɔ pi fanŋga na. Lì kaa tanwa le we ni makɔ, we yaa shɔ kaselege li Pinambyɔ wi yinwege ki fanŋga na. 11 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, we yɛn na yɔgɔri jɛŋgɛ mbe we ta Yɛnŋɛlɛ li ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Wo wì we kan, a wè tanwa ta Yɛnŋɛlɛ li ni yiŋgɔ.

Adama naa Kirisi pe kapyege kì gbɔn lelɛgɛrɛ na

12 Kapege kì ye laga dunruya wi ni lere nuŋgba kala na, wowi ŋa Adama we. A kapege kì si pan kunwɔ pi ni. Kì pye ma, kunwɔ pì gbɔn

---

[n] **4.23:** Zhenɛ 15.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

leele pe ni fuun pe na, katugu pe ni fuun pè kapege pye. 13 Sanga ŋa ni
Yɛnŋɛlɛ li fa *lasiri wi kan Moyisi wi yeri, kapege kìla pye laga dunruya
wi ni makɔ, ɛɛn fɔ, naa lasiri wi sila pye laga gbɛn, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li
sila pye na kapege ki jate. 14 Ma si yala, maga lɛ wa Adama wagati wi na
ma pan ma gbɔn Moyisi wagati wi na, kunwɔ pì fanŋga ta leele pe na,
ali mbele pe sila kapege pye paa Adama wi yɛn, wo ŋa wìla Yɛnŋɛlɛ li
sɛnyoro ti kɛ we. Ŋa wi mbaa pan, Adama wo wìla pye wi yanlɛɛ we.
15 Ɛɛn fɔ, Adama wi kajɔɔgɔ ko se ya taanla yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ
li ma kan waga ko ni. Ki yɛn kaselege fɔ lelɛgɛrɛ ku ki lere nuŋgba wi
kajɔɔgɔ ki kala na. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì gbɔgɔ ma wɛ, yarikanga
ŋga lì kan waga lelɛgɛrɛ yeri lere nuŋgba fanŋga na, wo ŋa wi yɛn Zhezu
Kirisi we, ki yɛn kagbɔgɔ naa ma wɛ. 16 Yɛnŋɛlɛ li yarikanga ki tulugo ki
yɛn ki yɛ ki lere nuŋgba wi kapege ki ni. Ki lere nuŋgba wi kapege ko kìgi
kan kiti to leele pe na, ma jɔlɔgɔ kan pe yeri. Ma si yala, kajɔgɔrɔ lɛgɛrɛ
pyeŋgɔlɔ, yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan waga, kì leele pe kan pe pye le-
sinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 17 Ki yɛn kaselege fɔ lere nuŋgba kapege ko kì
ti kunwɔ pì fanŋga ta leele pe na ki lere nuŋgba wi kala na. Ɛɛn fɔ, Zhezu
Kirisi nuŋgba wi fanŋga na, wè yarilɛgɛrɛ ta tiyɔngɔ. Mbele fuun paa
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ gbɔɔ pi taa, naa li yarikanga ŋga ki yɛn kasinŋge wogo
ki ni, pe yaa ka yinwege ta mbaa wunluwɔ piin Kirisi wi kala na.
18 Kì pye ma, yɛgɛ ŋga na Adama nuŋgba wi kajɔɔgɔ kì leele pe ni fuun
pe pye ma pe le jɔlɔgɔ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Zhezu Kirisi nuŋgba wi
kasinŋge kì leele pe ni fuun pe shɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki ni, ma yinwe-
ge kan pe yeri. 19 Yɛgɛ ŋga na lere nuŋgba wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ, a kì
lelɛgɛrɛ pye kapere pyefɛnnɛ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, lere nuŋgba wi
sɛnrɛ logowo pi kala na, lelɛgɛrɛ yaa pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
20 Lasiri pàa wi kan jaŋgo leele pege jɛn fɔ kajɔgɔrɔ ti yɛn na lege. Ɛɛn
fɔ, kapere tì lɛgɛ laga ŋga na, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì gbɔgɔ wama naa jɛŋgɛ
ma wɛ. 21 Kì pye ma, yɛgɛ ŋga na kapege kì fanŋga ta kunwɔ pi kala na,
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pì fanŋga ta kasinŋge ki kala
na mbe yinwege mbakɔgɔ kan we yeri, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

Wè ku kapege ki yeri
ma yinwege ta Kirisi wi fanŋga na

6 1 We yaa yo mɛlɛ san? We daga mbe koro mbaa kapege ki piin, jaŋgo
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pila gbogo pila kee le? 2 Ayoo dɛ. Wè ku kapege[o]
ko yeri, mɛlɛ wee koro waa kapege ki piin naa? 3 Ye sigi jɛn mbe yo woro
mbele wàa *batize mbe pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, wàa batize ma
pye nuŋgba wi ni wa wi kunwɔ pi ni wi le? 4 Wa we *batɛmu pyege ki ni,
pàa we le wi ni ja, we ta we pye ndɛɛ we pinlɛ ma ku wi ni ja; jaŋgo yɛgɛ

---

[o] **6.2:** *Wè ku kapege ko yeri:* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ kapege kii fanŋga ta we na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋga na *__Kirisi__ wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni we To wi yawa gbɔɔ pi fanŋga na, woro fun waa tanri yinwefɔnŋgɔ na ma.

5 Katugu na kaa pye we pye nuŋgba wi ni wa wi kulɔmɔ pi ni, pa we
yaa ka pye nuŋgba wi ni ma fun mbe yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni paa
wi yɛn. 6 Ye ti wege jɛn we yo fɔ: Wàa pye lere ŋa cɛnlɛ faa, pè wo kan
wa *__tiparaga__ ki na Kirisi wi ni ja, jaŋgo ki kapere wire ti fanŋga ki kɔ ki
wɔ wa, waga ka pye naa kapege ki kulolo. 7 Katugu ŋa ka ku wo ma shɔ
kapege ki ni. 8 Na kaa pye we pinlɛ ma ku Kirisi wi ni ja, wè taga ki na
ma yo we yaa ka pye yinwege na wi ni ja fun. 9 Wège jɛn ma yo naa Kirisi
wì kaa yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi se ka ku naa fyew, kunwɔ pi se
fanŋga ta wi na naa. 10 Kunwɔ mba wì ku, wì ku kusaga nuŋgba pe, ma
fanŋga ta kapege ki na. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, yinwege ŋga wi yɛn na piin, wi yɛn
naga piin Yɛnŋɛlɛ lo kan. 11 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yoro fun yaa ye yɛɛ
jate ndɛɛ ye ku kapege ki yeri, ma pye yinwege na Yɛnŋɛlɛ li kan, wa ye
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

12 Ki kala na, yaga ka ti kapege ki cɛn ye wire nda ti yɛn kuworo ti go
na naa, mbe ye kan yaa ki wire ti jogo kagala ke piin. 13 Yaga ka ye wire
lara ti yaga kapege ki kan paa tunŋgo pyeyaara yɛn, mbaa kapege ki
piin. Ɛɛn fɔ, ye ye yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, paa leele mbele pè ku ma yiri
wa kunwɔ pi ni poro pele yɛn. Ye ye yɛɛ kan pew li tunŋgo ki yeri paa
tunŋgo pyeyaara yɛn, mbaa kasinŋge piin. 14 Kapege kii daga mbe fanŋga
ta ye na, katugu ye woro wa lasiri wi fanŋga ki ni, ɛɛn fɔ, pa ye yɛn wa
Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga ki ni.

Ye pye kasinŋge ki kulolo

15 Ki yɛn mɛlɛ san? Naa we woro wa lasiri wi fanŋga ki ni, ɛɛn fɔ, pa we
yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi fanŋga ki ni, ki kala na we daga mbaa kapege
ki piin wi le? Ayoo dɛ! 16 Yège jɛn ma yo na yaga ye yɛɛ kan lere wa yeri
mbaa tunŋgo piin wi kan, mbaa wi sɛnrɛ ti nuru, ye ma pye ki lerefɔ ŋa
yaa wi sɛnrɛ ti nuru wi kulolo. Na ki ka pye kapege ki kulowo powi, ki
kɔsaga ki yɛn kunwɔ. Na ki ka pye Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to ye yɛn na nuru, ye
yaa pye lesinmbele wa ye yinwege ki ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 17 Ɛɛn fɔ, waa
Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, yoro mbele faa yàa pye kapege ki kulolo, yiŋgɔ pè ye
naga nagawa mba ni, yè yɛnlɛ pi na ye kotogo ki ni fuun ki ni. 18 Yè shɔ
ma wɔ wa kapege ki ni, yiŋgɔ yè kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele
mbaa kasinŋge piin. 19 Mi yɛn na para ye ni sɛnwee pyɔ paralɔmɔ ni, naa
ye fanŋga kì kologo mbe sɛnrɛ kɔrɔ jɛn ki kala na. Faa yàa ye wire lara
ti kan, a tì pye *__fyɔngɔ__ kapyere naa tipere ti kulolo, na kafaara piin. Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, yiŋgɔ ni, ye ye wire lara ti kan ti pye kasinŋge ki
kulolo, jaŋgo ye pye *__kpoyi__ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

20 Sanga ŋa ni yàa pye kapege ki kulolo, yàa pye ye yɛɛ woolo, ye sila
jori mbaa ŋga ki yɛn ma sin ki piin.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Yiŋgi tɔnli ye ta wa kagala ŋgele yè pye, a yiŋgɔ kaa fɛrɛ waa ye na
ke ni? Ki kagala ke kɔwɔ pi yɛn kunwɔ. 22 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ni, yè shɔ kapege
ki ni na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Tɔnli ŋa yè ta, wo wi yɛn fɔ yè pye
kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ki kɔsaga ki yɛn yinwege mbakɔgɔ. 23 Katugu
kapege ki sara wi yɛn kunwɔ. Ɛɛn fɔ, yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ li maa kaan
waga, ko ki yɛn yinwege mbakɔgɔ ŋga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni *we
Fɔ Zhezu Kirisi wi ni.

Tagafɛnnɛ pè shɔ
lasiri wi fanŋga ki ni

7 1 Sefɛnnɛ, ŋga mi yaa yo ye kan, ye yɛn maga jɛn makɔ fɔ jɛŋgɛ,
katugu ye yɛn ma *lasiri wi jɛn. Lasiri wi ma pye lere wi go na
sanga ŋa ni wi yɛn yinwege na we. 2 Kì pye ma, jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri,
wi yɛn ma pɔ wi pɔlɔ wi na lasiri wi fanŋga na, mboo pɔlɔ wi ta wi yɛn
yinwege na we. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ku, kona, wi ma shɔ lasiri ŋa wìla
wi pɔ wi na wi kɛɛ. 3 Ki kala na, mboo pɔlɔ wi ta yinwege na, na wiga pye
naŋa wa yeri naa wi jɔ, pa pe yaa laa yinri kɛɛnrɛ lifɔ. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ
wiga si ku, wi ma shɔ ki lasiri wi kɛɛ, kona wi mbe ya pye naŋa wa yɛgɛ
jɔ, pa pe saa wi yinri kɛɛnrɛ lifɔ. 4 Yoro fun sefɛnnɛ, pa ye wogo ki yɛn ma
fun. Naa yè pye wire nuŋgba *Kirisi wi ni ki kala na, yè ku lasiri wi yeri,
ma pye Kirisi wi woolo, wo wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, jaŋgo we ta
waa tunŋgo jɛŋgɛ piin Yɛnŋɛlɛ li kan. 5 Ma jɛn sanga ŋa ni wàa pye na we
yinwege ki piin na yala we jogo lɛɛ wi ni, jogo pere nda lasiri wìla ti la
wa we na, tìla pye na tunŋgo piin wa we wire ti ni fuun ti ni, na kee we
ni wa kunwɔ pi ni. 6 Ɛɛn fɔ koni, wè shɔ lasiri wi fanŋga ki yeri, katugu
ŋga kìla we yigi ma we pye kasopiile, wè ku ko yeri. Kì pye ma, we mbe
ya mbaa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan pyelɔmɔ fɔnmbɔ na, wa Yinnɛkpoyi
li fanŋga ki ni. Ko se pye paa pyelɔmɔ lɛɛ pi yɛn, wa lasiri ŋa wi yɛn ma
yɔnlɔgɔ wi fanŋga ki ni.

Moyisi lasiri wila lere shɔ
wi kapege ki ni

7 We yaa yo mɛlɛ san? Lasiri wi yɛn kapege le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, lasiri
wìlan kan, a mì yaraga ŋga pe yinri kapege ki jɛn; katugu mbe yɛgɛ
yirige yaraga na ki yɛn yɛgɛ ŋga na, mi se jaga jɛn, ndɛɛ ki pye lasiri wii
jaga yo mbe yo fɔ: «*Maga ka yɛgɛ yirige yaraga na.*»[p] 8 Kapege kì pyelɔmɔ
ta ki ŋgasele na li fanŋga na, ma ta ma yɛgɛ yinriwɛ cɛnlɛ pyew pi le wa
na nawa; katugu na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi woro wa, kapege ki ma pye yari-
kugo. 9 Faa, naa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi sila pye wa, mìla pye yinwege na.
Ɛɛn fɔ, naa ŋgasele lì kaa pan, a kapege kì si yiri ma fanŋga ta, a mì si

---

p **7.7:** Ɛki 20.17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ku. 10 Kì pye ma, ŋgasele na lì kan mbe yinwege kan we yeri, mi wo yeri,
lì kanŋga ma pye kunwɔ. 11 Katugu kapege kì pyelɔmɔ ta, mɛɛ na fanla
ŋgasele li fanŋga na, mala gbo.
12 Ŋga ki yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn *kpoyi, a ŋgasele li yɛn kpoyi,
ma sin, ma yɔn. 13 Yaraga ŋga ki yɛn yarijɛŋgɛ, ko kì kanŋga ma pye na
kunwɔ pi go le? Ayoo dɛ. Kapege ko kìgi pye. Kìgi yɛɛ naga ma yo ki yɛn
kapege. Kì tunŋgo pye ŋga ki yɛn jɛŋgɛ ki ni, mala kan mì ku. Kì pye ma,
ŋgasele li fanŋga na, kapege ki yɛn na gbogo na seregi.

Sɛnwee wi yɛn na ŋgbeli kapege ki ni

14 Wège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn Yinnɛkpoyi li yaraga. Ɛɛn fɔ,
mi wo yɛn sɛnwee pyɔ ŋa wi yɛn fanŋga fu. Mi yɛn ndɛɛ pànla pɛrɛ paa
kulo yɛn kapege ki yeri. 15 Ŋga mila piin mi woro naga kɔrɔ jɛnni, katugu
mi kaa jaa mbe ŋga pye, mila ko pye. Ŋga kìlan mbɛn, ko mi maa piin.
16 Ŋga mi woro na jaa mbe pye, na mi kaga pye, mi maga jɛn kona ma yo
Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi yɛn ma yɔn. 17 Kiga pye ma, mi ma mila ki piin. Ɛɛn fɔ,
kapege ŋga ki yɛn wa na nawa, ko kila ki piin. 18 Mìgi jɛn ma yo kajɛŋgɛ
woro wa na nawa, ko kɔrɔ wo yɛn wa mi jate na ni. Mi yɛn naga jaa
mbaa kajɛŋgɛ piin, ɛɛn fɔ, ki fanŋga woro na ni mbaa ki piin. 19 Kajɛŋgɛ
ŋga mila jaa mbaa piin, mila la ko piin, ɛɛn fɔ, tipege ŋga mi woro na jaa
mbaa piin, ko mi maa piin. 20 Ŋga mi woro na jaa mbaa piin, na mi kaa ki
piin, kona, mi ma mila ki piin, ɛɛn fɔ, kapege ŋga ki yɛn wa na nawa ko
kila ki piin.
21 Mìgi pyelɔmɔ mba pi yan na yɛɛ na, na mi kaa jaa mbe kajɛŋgɛ ki
pye, tipege ko cɛ ko mi ma ya ma pye. 22 Wa na nawa jate pi ni, Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ. 23 Ɛɛn fɔ, mì lasiri fanŋga ka yɛgɛ yan wa na
wire ti ni. Ki yɛn na wiin na jatere wì yɛnlɛ lasiri ŋa na wi ni. Kìlan pye
kulo, a mila kapege ki piin. Ki kapege ki yɛn wa na wire ti ni. 24 Mi yɛn
tere na dɛ! Ambɔ wi yaa na go shɔ ki wire nda tila na kaan kunwɔ pi yeri
ti kɛɛ?
25 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari *we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na.
Kì pye ma, na tijinliwɛ po ni, mi yɛn na tunŋgo piin na yala Yɛnŋɛlɛ li
lasiri wo ni. Ɛɛn fɔ, na wire to ni, mi yɛn na tunŋgo piin na yala kapege
ki lasiri fanŋga ko ni.

Yinnɛkpoyi na li maa yinwege ki kaan

8 1 Ɛɛn fɔ koni, mbele pè pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, kiti kpɛ se to
pe na naa. 2 Katugu Yinnɛkpoyi na li maa yinwege ki kaan, naa wè
pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni ki kala na, li fanŋga kìlan go shɔ kapege
fanŋga ko naa kunwɔ pi kɛɛ. 3 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li *lasiri wi saa ya mbe pye,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

naa sɛnwee wire ti yɛn fanŋga fu mbaa wi gbogo ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lì
ko pye maga yɔn fili. Lì kiti kɔn kapere nda tila tunŋgo piin wa sɛnwee
wire ti ni ti na, ma si li yɛɛra Pinambyɔ wi tun, a wì pan ma wire lɛ paa
sɛnwee wire nda ti yɛn kapege ni ti yɛn, mbe leele pe kapege ki laga pe
na. 4 Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo lasiri wi yɛn na jaa we sin yɛgɛ ŋga na,
wege yɔn fili, woro mbele we woro na tanri sɛnwee nandanwa kagala
koro na, fɔ Yinnɛkpoyi wogolo koro. 5 Katugu mbele pe maa tanri sɛnwee
wire ti nandanwa kagala ke na, pe ma pe yɛɛ jori ŋga sɛnwee wire ti
maa jaa ko ni. Ɛɛn fɔ, mbele pe maa tanri na yala Yinnɛkpoyi li ni, poro
ma pe yɛɛ jori ŋga Yinnɛkpoyi laa jaa ko ni. 6 Mbe yɛɛ jori sɛnwee wire
ti nandanwa kagala ke ni, ki mɔɔ le wa kunwɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, mbe yɛɛ jori
ŋga Yinnɛkpoyi li maa jaa ki ni, ko ma yinwege naa yɛyinŋge kan ma
yeri. 7 Katugu mbele pè pe yɛɛ jori sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke ni,
pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ, paa la Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi gbogo, pe yɛrɛ se
ya. 8 Mbele pe maa tanri na yala pe sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke
ni, pe se ya Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

9 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye woro na tanri na yala sɛnwee wire ti nandanwa
kagala koro ni, ɛɛn fɔ, ye yɛn na tanri na yala Yinnɛkpoyi lo ni, katugu
Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn ye ni. *__Kirisi__ wi Yinnɛ li woro ŋa ni, wo woro
Kirisi wi woo. 10 Na kaa pye Kirisi wi yɛn ye ni, ali na kaa pye ye wire ti
yaa ku kapere nda yaa piin ti kala na, Yinnɛkpoyi lì yinwege kan ye yeri,
katugu yè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 11 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ làa
Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, li Yinnɛ li yɛn wa ye nawa, pa
kona ŋa wì Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wi yaa yinwege kan
fun ye wire nda ti yɛn kuworo ti yeri, wi Yinnɛ na li yɛn wa ye nawa li
fanŋga na.

12 Ki kala na, sefɛnnɛ, fɔgɔ yɛn we na, ɛɛn fɔ, sɛnwee wire to fɔgɔ ma,
jaŋgo waa tanri waa yala ŋga tila jaa ki ni. 13 Katugu na ye kaa tanri ye
sɛnwee wire ti nandanwa kagala ke na, pa ye yaa ku. Ɛɛn fɔ, na yaga
wire ti kapyere ti yaga Yinnɛkpoyi li fanŋga na, pa ye yaa yinwege ta.
14 Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li maa mbele fuun yɛgɛ sinni, poro yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile.
15 Katugu Yinnɛkpoyi na yè ta, lii ye pye naa kulolo, mbe ye kan yaa fyɛ.
Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo lìgi pye, a yè kanŋga ma pye Yɛnŋɛlɛ li piile. Lo
fanŋga na we maa gbele ŋgbanga na Yɛnŋɛlɛ li piin fɔ: «*__Baba__, we To!»
16 Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn naga yuun naga finligi we yinŋgele ke kan fɔ we
yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile. 17 Na waga pye li piile, kona, we yɛn kɔrɔgɔ lifɛnnɛ
fun: Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ lifɛnnɛ naa kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ Kirisi wi ni. Na
waga pinlɛ mbaa jɔlɔ wi ni, we yaa ka pye wi ni ja wa wi gbɔgɔwɔ pi ni.

We yaa ka gbɔgɔwɔ ta

18 Mi yɛn naga jate fɔ jɔlɔgɔ kagala ŋgele we yɛn na jɔlɔ yiŋgɔ, ke se
ya taanla gbɔgɔwɔ mba Yɛnŋɛlɛ li yaa ka naga we na pi ni. 19 Yaara nda

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fuun tì da, ti yɛn na wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ li yaa ka li piile pe naga wi singi ma saa te. 20 Katugu yaara nda fuun tì da, ti yɛn wa ŋga ki yɛn tɔnli fu ki fanŋga ki nɔgɔ. Ko si pye to yɛrɛ nandanwa kala, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ na lìri le wa, lo nandanwa kala li. Ti jigi wi yɛn li na. 21 Yaara nda fuun tì da, ti yaa ka wɔ wa jɔgɔwɔ fanŋga ŋga kìri yigi paa kulolo yɛn ki ni pilige ka, mbe ta mberi tasaga ta wa shɔwɔ gbɔɔ mba Yɛnŋɛlɛ li yaa kan li piile pe yeri pi ni. 22 Wège jɛn ma yo yaara nda fuun tì da, ti ni fuun ti yɛn na jɛɛn na jɔlɔ ja fɔ ma pan ma gbɔn nala, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ kaa jaa mbe se wi maa jɔlɔ we. 23 Yaara nda fuun tì da to nuŋgba ma. Ɛɛn fɔ, woro mbele wè Yinnɛkpoyi li ta makɔ paa Yɛnŋɛlɛ li yarikanra ti koŋgbanŋga yɛn, we yɛn na jɛɛn wa we nawa fun, na Yɛnŋɛlɛ li singi li we pye li piile, li we wire ti go shɔ pew. 24 Katugu jigi tagasaga ŋga ki yɛn we yeri ko kì ti wè shɔ. Ma jigi wi yɛn yaraga ŋga na, na ma kaa ki yaan, ko woro jigi tagasaga naa. Ma kaa ŋga yaan, ma jigi wìla pye ko na naa. 25 Ɛɛn fɔ, ŋga we woro na yaan, na we jigi wi ka pye ko na, we maa ki singi maga kun we yɛɛ ni.

26 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Yinnɛkpoyi li maa we sari, woro mbele we yɛn fanŋga fu we, katugu we daga mbaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yɛgɛ ŋga na, waa ki jɛn. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo jate li maa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri we kan na jɛɛn, ŋga ki se ya yo sɛnyoro ni. 27 Yɛnŋɛlɛ na li maa yaan wa leele pe kotoro na, ŋga Yinnɛkpoyi laa jaa mbe yɛnri, li maga jɛn; katugu Yinnɛkpoyi li maa yɛnri mbele pè pye Yɛnŋɛlɛ li woolo poro kan, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga jaa we.

28 Wège jɛn yiŋgɔ ma yo yaara ti ni fuun tila tunŋgo piin ti yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ piin Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma mbele ndanla pe kan, poro mbele lì yeri ma yala ŋga lì kɔn mbe pye ki ni we. 29 Katugu mbele Yɛnŋɛlɛ làa jɛn faa, làa ki kɔn maga tɛgɛ faa fun mbe pe pye pe li Pinambyɔ wi lɛ, jaŋgo li Pinambyɔ wi pye pyɔ koŋgbanŋa nɔsepiile lɛgɛrɛ sɔgɔwɔ. 30 Mbele fuun Yɛnŋɛlɛ lì pe kala li kɔn mali tɛgɛ faa, lì pe yeri fun. Mbele fuun lì yeri, lì pe pye lesinmbele fun li yɛɛ yɛgɛ na. Mbele fuun lì pye lesinmbele, lì gbɔgɔwɔ kan pe yeri fun.

Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pì gbɔgɔ

31 We yaa yo mɛlɛ ki wogo ŋga ki na san? Na Yɛnŋɛlɛ lì kaa pye we ni, ambɔ wi yaa yiri we kɔrɔgɔ? 32 Li yɛrɛ si je li yɛɛra Pinambyɔ wi na, ɛɛn fɔ, lùu kan we ni fuun we kala na. Mɛlɛ liga si ka yaraga ki ni fuun ki kan we yeri mbe pinlɛ li Pinambyɔ wi ni? 33 Mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, ambɔ wi yaa baga pe na mbe yo pe kapere pye? Lere kpɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lo lì yo pe yɛn lesinmbele. 34 Ambɔ wi yaa kiti kɔn mboo jan pe na? Lere kpɛ, katugu Zhezu Kirisi wo wi yɛn ŋa wì ku we. Mbe taga wa ko na naa, wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na, wi nɛɛ yɛnri we kan. 35 Ambɔ wi mbe ya mbe we laga Kirisi wi ndanlawa pi na?

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jɔlɔgɔ ki mbe ya le? Nakoma yɛwɛrɛgɛ gbɔgɔ, nakoma leele pe lejɔlɔgɔ ye, nakoma fuŋgo, nakoma fyɔnwɔ, nakoma kaŋgbanga, nakoma kunwɔ. Ayoo. 36 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ma kala na, pe yɛn na we kuun pilige pyew.
Pe yɛn na we jate paa simbaala gbowoolo yɛn.[q]

37 Ɛɛn fɔ, wa ki kagala ke ni fuun ke ni, wè wɛ cew tafɛnnɛ pe ni fuun pe na, ŋa we yɛn ma ndanla wi fanŋga na. 38 Katugu mìgi jɛn ma filige ki na, ma yo yaraga ko ka se ya mbe we laga wi ndanlawa pi na. Ali kunwɔ o, yinwege o, *__mɛrɛgɛye__ wele o, mbele pe yɛn ma cɛn fanŋga na o, nala yaara o, yaara nda tila paan o, 39 yawa o, naayeri yaara o, tara na yaara o, nakoma yaraga ŋga kì da ko ka fɔnŋgɔ se ya mbe we laga ndanlawa mba Yɛnŋɛlɛ lì pye ma naga we na *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi ni pi na.

ŊGA YƐNŊƐLƐ LI GBƐGƐLƐ IZIRAYƐLI WOOLO PE MƐGƐ NI

9–11

Yɛnŋɛlɛ lo naa leele mbele lì wɔ

9 1 Kaselege ko mila yuun, mi yɛn *__Kirisi__ wi woo, mi woro na finlɛlɛ. Na nawa jatere wi yɛn naga yuun na kan Yinnɛkpoyi li fanŋga na fɔ kaselege yi: 2 Yɛsanga yɛn na na jɛŋgɛ, na jatere wi yɛn ma piri na na suyi. 3 Ndɛɛ ki mbe ja ya pye, mì pye naga jaa mi jate Yɛnŋɛlɛ lilan daŋga lilan laga Kirisi wi na, na woolo pe ta pe shɔ, poro pe yɛn na cɛnlɛ woolo wire to na we. 4 Poro pe yɛn *__Izirayɛli__ woolo wele. Yɛnŋɛlɛ lì pe pye li piile ma li gbɔgɔwɔ pi naga pe na. Lì *__yɔn finliwɛ__ le pe ni, ma li *__lasiri__ wi kan pe yeri, ma li gbɔgɔlɔmɔ tunŋgo ki naga pe na, ma *__yɔn fɔgɔlɔ__ kɔn pe yeri. 5 Poro pe yɛn faa teele pe setirige piile wele, Kirisi fun wì yiri wa pe ni ma yala wire to ni. Wo wi yɛn yaraga ki ni fuun ki go na, ma pye Yɛnŋɛlɛ. Sɔnmɔ yɛn wi woo fɔ sanga pyew. *__Anmiina__.

6 Ki woro mbe ka yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro tii ya kala yɔn. Ɛɛn fɔ, Izirayɛli setirige piile pe ni fuun woro Izirayɛli woolo piiri. 7 Abirahamu setirige piile pe ni fuun woro Abirahamu wi piile piiri; katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Abirahamu wi kan ma yo fɔ: *Pa ma setirige piile pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni.*[r] 8 Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Piile mbele pè se ma yala sɛnwee selɔmɔ pi ni, poro woro na jate Yɛnŋɛlɛ li piile. Ɛɛn fɔ, mbele pè se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, poro pe yɛn na jate Abirahamu wi setirige piile wele. 9 Yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li sɛnrɛ ti nda fɔ: «*Yelapanna*

---

q **8.36:** Yuuro 44.23 r **9.7:** Zhenɛ 21.12

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

anmɛ yɛgɛ, mi yaa sɔngɔrɔ mbe pan laga, pa ki yaa yala Sara wì pinambyɔ se.»[s]

10 Ko nuŋgba ma, pa Erebeka wogo kìla pye ma fun. Wi pinambiile
shyɛn wele, pe to wìla pye nuŋgba, wo wi yɛn we tɛlɛ Izaki we. 11-12 Ma si
yala, pe sila pe se gbɛn, pee ka kajɛŋgɛ nakoma kapege pye, a Yɛnŋɛlɛ lì
si Erebeka wi pye fɔ: «*Ndɔfɔ wi yaa ka pye jɔnlɔfɔ wi kulo.*»[t] Ko la pye ma,
jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li kakɔnndɛgɛlɛ li koro wa, mbe yala li lere wɔmɔ pi ni. Kii
pye mbe yala leele pe kapyere to ni, ɛɛn fɔ, kì pye ma yala ŋa wi ma leele
pe yeri wo nandanwa kala lo ni. 13 Paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Zhakɔbu wo yɛn mala ndanla, a mì je Ezawu wo na.[u]

14 We yaa yo mɛlɛ san? Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma kolo le? Ayoo dɛ. 15 Katugu
làa ki yo ma Moyisi kan ma yo fɔ: «*Mi yaa lere ŋa yinriwɛ ta, mi yaa wo
yinriwɛ ta. Lere ŋa yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na na, wo yuŋgbɔgɔrɔ yaa pye na
na.*»[v] 16 Ki kala na, ki wogo kila la piin mbaa yala sɛnwee wi nandanwa
kala lo ni, nakoma kapyere nda wi maa ŋgbanga na piin to ni. Ɛɛn fɔ, ki
maa piin na yala Yɛnŋɛlɛ na li maa leele yinriwɛ taa lo nandanwa kala
lo ni. 17 Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, Yɛnŋɛlɛ lìgi yo Ezhipiti tara wunlu-
naŋa *__Farawɔn__ wi kan ma yo fɔ: «*Mìgi siligi mɔɔ tɛgɛ wunluwɔ, jaŋgo
mbanla yawa pi naga ma kala na, mbanla mɛgɛ ki pye ki yiri laga tara ti ni
fuun ti ni.*»[w] 18 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ li kaa jaa mbe ŋa yinriwɛ ta, li ma po
ta. Li kaa jaa mbe ŋa kotogo ŋgban, li ma ko ŋgban.

19 Kana wa yaa na pye mbe yo fɔ: «Na kì kaa pye ma, yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ
li nɛɛ leele pe kajɔgɔrɔ ti nari pe na naa? Ambɔ wi mbe ya je li nandanwa
kala li na?» 20 Mboro sɛnwee pyɔ, ma yɛn ambɔ mbe sila kendige woo
Yɛnŋɛlɛ li ni? «*Cɔgɔ ki maga fanrifɔ wi yewe mbe yo fɔ: Yiŋgi na, a mà silan
fanri yɛɛn le?*»[x] 21 Cɔgɔ fanrifɔ wi mbe ya mbe ŋga wila jaa mbe pye joro
ti ni ki pye ti ni. Joro nda pè sun tì yigi, wa ti nuŋgba ti ni, wi mbe ya
mbe cɔgɔ ka fanri ki pye leele gbɔgɔ wogo. Wi mbe si ya mbe cɔgɔ ka
fanri paa gbegele ko ni pilige pyew.

22 Pa Yɛnŋɛlɛ li wogo ki yɛn ma fun. Li yɛn na jaa mbeli naŋgbanwa pi
naga, mbeli yawa pi pye mboo naga poo jɛn. Ko kala kì ti mbele paa daga
li naŋgbanwa pi ni, ma gbɛgɛlɛ ma cɛn li pe jɔgɔ, lì pe kala li kun yɛɛ ni
jɛŋgɛ. 23 Li yɛn na jaa fun, mbele li yɛn na pe yinriwɛ taa, mbeli gbɔgɔwɔ
mba pi se jɛn mbe kɔ pi pye mboo naga pe na, poro mbele lì gbegele faa
peli gbɔgɔwɔ pi ta we. 24 Katugu woro we yɛn mbele lì yeri we pye li
piile we. Lii we yeri ma yiri wa *__Zhufuye__ poro sɔgɔwɔ cɛ. Ɛɛn fɔ, lì we
yeri fun ma yiri wa cɛngɛlɛ sanŋgala ke sɔgɔwɔ. 25 Ko Yɛnŋɛlɛ lì yo wa
*__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ Oze sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

---

[s] **9.9:** Zhenɛ 18.10 [t] **9.11-12:** Zhenɛ 25.23 [u] **9.13:** Mala 1.2-3 [v] **9.15:** Ɛki 33.19
[w] **9.17:** Ɛki 9.16 [x] **9.20:** Eza 29.16; 45.9; 64.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mbele pe sila pye na woolo,
mi yaa kaa pe yinri na woolo.
Cɛnlɛ woolo mbele pe sila pye mala ndanla,
mi yaa kaa pe yinri na lendanlambala jɛmbɛlɛ.
26 *Kìla yo pe kan laga ŋga na ma yo fɔ:*
Ye woro na woolo,
wa ki laga nuŋgba ki ni, pe yaa kaa pe yinri Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li piile.[y]
27 *Ezayi wo na, wìla gbele ŋgbanga Izirayɛli woolo pe kala na, ma yo fɔ:
Ali na Izirayɛli woolo paga lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn, pe jɛnri pe yaa ka shɔ cɛ; 28 *katugu sɛnrɛ nda we* ***Fɔ*** *wì yo, wi yaa ki kala li pye mbeli yɔn fili pew laga tara ti na fyɛlɛgɛ na.*[z] 29 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na *Ezayi wìla keli maga yo faa ma yo fɔ:
Ndɛɛ ki pye we Fɔ ŋa yawa pi ni fuun fɔ, wi sila we setirige piile pele yaga paa si yɛn,
anmɛ we tɔngɔ paa ***Sodɔmu*** *ca ki yɛn,*
anmɛ we pye paa ***Gomɔri*** *ca ki yɛn.*[a]

Izirayɛli naa Zhezu Sɛntanra wogo ye

30 We yaa yo mɛlɛ san? Fɔ cɛngɛlɛ sanŋgala ŋgele ke woolo pe sila pye naga lagajaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pè pye lesinmbele li yɛgɛ na, naa pè taga Kirisi wi na we. 31 Ma si yala, Izirayɛli woolo mbele pàa pye naga lagajaa mbaa lasiri wi gbogo mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, pee ya mboo tanga mboo yɔn fili. 32 Yiŋgi na? Katugu pe sila pye naga jaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na tagawa po fanŋga na, ɛɛn fɔ, pàa pye naga jaa pe kapyere to fanŋga na. A pè si kurugo sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa leele kaan pe maa kunrugu ki na. 33 Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na para ki sɛnrɛ na ma yo fɔ:
Ye wele, sinndɛlɛgɛ[b] *ŋga ki maa leele kaan pe maa kunrugu, mi yɛn na ka teri wa* ***Siyɔn*** *ca,*
konaa walaga ni, ŋga ki maa leele jaanri.
Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka taga ki na, wi se fɛrɛ shɔ fyew.[c]

10 1 Sefɛnnɛ, ŋga mi yɛn na jaa na kotogo ki ni fuun ki ni, naga yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri ***Zhufuye*** pe kan, ko yɛn fɔ pe shɔsaga ta. 2 Katugu mbe ya mbege sɛrɛya ŋa wi yo pe kanŋgɔlɔ, fɔ pe yɛn ma bala Yɛnŋɛlɛ wogo ki na fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, pè bala Yɛnŋɛlɛ wogo ki na yɛgɛ ŋga na, ki jɛnmɛ pii filige pe kan. 3 Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinmbele li

---

[y] **9.25-26:** Oze 2.1,25 [z] **9.27-28:** Eza 10.22,23 [a] **9.29:** Eza 1.9 [b] **9.33:** Sinndɛlɛgɛ naa walaga ŋga sɛnrɛ ti yɛn na yuun ko ki yɛn Zhezu Kirisi we. [c] **9.33:** Eza 28.16; ye ki vɛrise ŋa wi taanla fun Eza 8.14-15.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛɛ yɛgɛ na yɛgɛ ŋga na, pe sigi kɔrɔ jɛn. A pè sigi lagaja mbe pe yɛɛ pye lesinmbele. Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ li maa leele pe piin lesinmbele yɛgɛ ŋga na, pee yɛnlɛ mbe pe yɛɛ kan ki yeri. 4 Katugu *Kirisi wo wi yɛn Moyisi *lasiri wi yɔn filisaga ye, jaŋgo mbele fuun pè taga wi na, pe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Lere ŋa fuun ka taga we Fɔ wi na, shɔwɔ pi yɛn wi woo

5 Sɛnwee wi ma pye lesinŋɛ lasiri wi fanŋga na yɛgɛ ŋga na, Moyisi wìla ki wogo ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: «*Lere ŋa kaa tanri lasiri wi na, wi yaa yinwege ta wi fanŋga na.*»[d] 6 Ɛɛn fɔ, na maga taga, ma ma pye lesinŋɛ yɛgɛ ŋga na, ki wogo ki yɛn na yuun ma yo fɔ: «Maga kaa ki yuun wa ma nawa fɔ: Ambɔ wi yaa lugu mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na?» (Ko kɔrɔ wo yɛn mbe Kirisi wi tirige). 7 Maga si ka yo fɔ: «*Ambɔ wi yaa tigi mbe kari wa wetijugo ki ni?*»[e] (Ko kɔrɔ wo yɛn mbe Kirisi wi yirige mboo wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ). 8 Ɛɛn fɔ, ŋga ki yɛn na yuun we kan ki ŋga fɔ: «*Sɛnrɛ ti yɛn ma yɔngɔ ma ni, ti yɛn wa ma yɔn konaa wa ma kotogo na.*»[f] Ki sɛnrɛ to ti yɛn tagawa sɛnrɛ nda waa yuun we. 9 Na ma kaga yo mbege filige wa ma yɔn mbe yo fɔ Zhezu wo wi yɛn ***we Fɔ** we, konaa mbe taga ki na wa ma kotogo na fɔ Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, pa ma yaa shɔ. 10 Katugu na lere wiga taga wa wi kotogo ki na, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ wi pye lesinŋɛ. Wi maga yo maga filige wa wi yɔn, Yɛnŋɛlɛ li mɛɛ wi shɔ. 11 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìgi yo ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun ka taga wi na, wo se fɛrɛ shɔ fyew.*»[g] 12 Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe ni, wa si wɔ wa ni. Pe ni fuun, pe Fɔ wi yɛn nuŋgba pe go na. Wo wi maa wi yarijɛndɛ ti kaan mbele fuun pe maa wi mɛgɛ ki yinri pe yeri. 13 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun ka we Fɔ wi mɛgɛ ki yeri, wo yaa shɔ.*»[h]

14 Ɛɛn fɔ, pe mbe suu mɛgɛ ko yeri mɛlɛ na pee taga wi na we? Pe mbe si taga wi na mɛlɛ, na pe suu sɛnrɛ ti logo we? Pe mbe suu sɛnrɛ ti logo mɛlɛ, na lere siri yari mbe pe kan we? 15 Ti mbe si yari pe kan mɛlɛ, na pee leele tun pe yeri ki na we? Ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ma yo fɔ: «*Mbele pe yɛn na paan mbe Sɛntanra ti yari, pe panlɔmɔ pi yɛn ma yɔn.*»[i] 16 Ɛɛn fɔ, pe ni fuun ma pè yɛnlɛ Sɛntanra ti na. ***Ezayi** wìla ki yo ma yo fɔ: «*We Fɔ, ambɔ wì taga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda wè yo ti na?*»[j] 17 Kì pye ma, leele pe ma taga, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda pè logo to kala na. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda pe ma logo, to ti yɛn Kirisi wi sɛnrɛ nda ti maa yari we.

18 Ko kì ti mi yɛn na yewe fɔ: Pe siri logo wi le? Ɛɛn fɔ, ko ma, pèri logo jate. Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

---

[d] **10.5:** Levi 18.5 [e] **10.7:** Dete 30.12-13 [f] **10.8:** Dete 30.14 [g] **10.11:** Eza 28.16
[h] **10.13:** Zhowɛ 3.5 [i] **10.15:** Eza 52.7 [j] **10.16:** Eza 53.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

*Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɛnnɛ** *pe magaŋgala kè logo laga tara ti ni fuun ti ni,*
pe sɛnyoro tì gbɔn fɔ wa dunruya wi kɔsara ti na.[k]
19 Mi yɛn na yewe naa fɔ: **Izirayɛli** woolo pe sila ki jɛn wi le? Ayoo, ko ma. Ki koŋgbanŋga, Moyisi wìla ki yɔnlɔgɔ faa ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Mi yaa yenjara yirige ye ni mbele pe woro na jate cɛnlɛ jɛnnɛ pe kala na.
Mi yaa kayaŋga le ye ni cɛnlɛ na li yɛn tijinliwɛ fu li kala na.[l]
20 **Ezayi** wìla kotogo ta maga yo fun ma yo Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ:
Mbele pe sila pye nala lagajaa, poro na yan.
Mbele pe sila pye nala yewe, mìlan yɛɛ naga poro na.[m]
21 Ɛɛn fɔ, Izirayɛli woolo pe kanŋgɔlɔ lìgi yo ma yo fɔ: «*Pilige lomboŋgo ki ni, mìlan kɛyɛn yi sanga cɛnlɛ la woolo kan, mbele pè yiri ma je, ma pye kendige wɔfɛnnɛ.*»[n]

Yɛnŋɛlɛ lii Izirayɛli woolo pe wa

11 1 Mi yɛn na yewe fɔ: Yɛnŋɛlɛ lìli woolo pe wa le? Ayoo dɛ. Katugu mi jate mi yɛn **Izirayɛli** woo, ma pye Abirahamu setirige pyɔ, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni. 2 Leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì jɛn li woolo maga lɛ wa fafafa, lii pe wa. Mì yo ye yɛn maga jɛn, ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun wa laga ŋga **Eli** wìla Izirayɛli woolo pe sɛnrɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan ma yo fɔ: 3 «**We Fɔ**, *pɔ̀ɔn yɔn sɛnrɛ* **yofɛnnɛ** *pe gbo, mɔɔ* **saraga wɔsara** *ti jaanri, mi nuŋgba mì koro. Kooŋga pe yɛn naga lagajaa mbanla gbo fun.*»[o] 4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa wi yɔn sogo ma yo mɛlɛ? Làa yo fɔ: «*Mi lere waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo yaga na yɛɛ kan, poro si kanŋguuro kan yarisunŋgo Baali*[p] *ki yɛgɛ sɔgɔwɔ mbege gbɔgɔ.*» 5 Ko nuŋgba koyi fun yiŋgɔ sanga we. Leele pele jɛnri koro, mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ li yinmɛ pi kala na. 6 Lì pe wɔ li yinmɛ po kala na, kii pye pe kapyere nda pè pye to kala na. Na kii ja pye ma, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi se jɛn na pye yinmɛ kaselege woo.

7 We yaa yo mɛlɛ san? Ŋga Izirayɛli woolo pàa pye na lagajaa, pe sigi ta. Kaawɔ mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ poro pège ta. Leele sanmbala poro na, pe kotoro tì ŋgban pe na. 8 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

«*Yɛnŋɛlɛ lì pe jatere wi tɔn pe na,*
lìgi pye ma ti paga kaa yaan pe yɛngɛlɛ ke ni,
paga si kaa nuru pe nuŋgbogolo ke ni,
fɔ ma pan ma gbɔn nala.»[q]

---

[k] **10.18:** Yuuro 19.5 [l] **10.19:** Dete 32.21 [m] **10.20:** Eza 65.1 [n] **10.21:** Eza 65.2
[o] **11.3:** 1 Wunlu 19.10,14 [p] **11.4:** *Baali:* Yarisunŋgo gbɔgɔ kayi. Leele mbele pàa keli ma pye wa Kana tara, ko kìla pye pe yɛnŋɛlɛ a paa ki gbogo. 1 Wunlu 19.18.
[q] **11.8:** Dete 29.3; Eza 29.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Davidi fun wìla ki yo ma yo fɔ:
Ki daga pe liwɛn[r] pi pye pe yigipɛnɛ naa pe yigimɛrɛ,
mbe ti pe to, pe ye jɔlɔgɔ.
10 *Pe yɛngɛlɛ ke wɔ pe na binriw, paga kaa yaan naa,*
pe sɛnŋgɛlɛ ke kurukuru pe na fɔ sanga pyew.[s]
11 Ki kala na, mi yɛn na yewe fɔ: Naa *__Zhufuye__ pè kurugo, pè to segesege le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, pe kajɔɔgɔ ki kala na, cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pè shɔwɔ pi ta, jaŋgo ki Zhufuye pe kan paa yenjara wiin pe ni. 12 Na kàa pye Zhufuye pe kajɔɔgɔ ki tɔnli gbɔɔ kan dunruya wi yeri, na kaa si pye pe tolo li tɔnli gbɔɔ kan cɛngɛlɛ sanŋgala ke yeri, na paga sɔngɔrɔ pew mbe shɔwɔ pi ta, ki yaa kagbɔgɔ pye naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ.

Mbele pe woro Zhufuye pe shɔwɔ we

13 Yoro mbele ye woro Zhufuye, mi yɛn na para ye ni yiŋgɔ. Mi yɛn *__pitunŋɔ__ mbaa kee mbele pe woro Zhufuye pe kɔrɔgɔ. Mbege ta mi yɛn ma, mi yɛn nala tunŋgo ki gbogo; 14 jaŋgo na ki mbe ya pye, mbe ya mbe yenjaga leŋge na cɛnlɛ woolo pe ni, pele mbe ta pe shɔ. 15 Naa Yɛnŋɛlɛ làa pe wa kanŋgaga na, kì dunruya woolo pe kan, a pè tanwa ta Yɛnŋɛlɛ li ni. Na liga ka yɛnlɛ pe na, yiŋgi ki yaa pye kona? Ki yaa pye ndɛɛ kuulo poro pè yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni.

16 Na yarilire fɔnndɔ koŋgbannda paga ti kan Yɛnŋɛlɛ li yeri paa saraga yɛn, yarilire sannda pyew ti ma pye li woro fun. Na paga si tige ka ninde kan Yɛnŋɛlɛ li yeri, tige ki njere ti ma pye li woro fun. 17 Izirayɛli woolo pe yɛn paa oliviye tige yɛn, ŋga pè sanri we. A pège njere ta kɔɔnlɔ. Mboro ŋa ma woro Zhufuye woo, ma yɛn paa oliviye tige ŋga kì fi ki yɛ wa yan ki njege ka yɛn, ŋga pè gerefe Zhufuye pe yɔnlɔ. Yiŋgɔ, niŋge ŋga ki tɔnmɔ pi yɛn na oliviye tige ŋga pè sanri ki kaan yinwege ni, mboro fun ma yɛn na ki niŋge ki tɔnmɔ pa taa. 18 Ki kala na, mɛɛ daga mbaa ma yɛɛ gbogo njere nda pè kɔɔnlɔ ti na. Mɛlɛ ma sila ma yɛɛ gbogo? Mboro ma ma niŋge ki tugo, ɛɛn fɔ, niŋge ko kì mboro tugo.

19 Ma yaa na pye mbe yo fɔ: «Ki njere pèri kɔɔnlɔ mari wɔ wa, jaŋgo mbe mi gerefe wa ti yɔnlɔ.» 20 Kaselege yi. Pèri kɔɔnlɔ mari wɔ wa, ti mbatagawa po kala na. Mboro wo yɛn wa ti cɛnsaga ki na ma tagawa po kala na. Maga kaa ma yɛɛ mbɔnrɔgi, ɛɛn fɔ, ta fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. 21 Zhufuye mbele pe yɛn paa tige ki njere jate yɛn, na Yɛnŋɛlɛ lii poro yaga pe koro wa, ma jɛn li se mboro fun ma yaga ma koro wa. 22 Ki wele paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga nari fɔ li maa kajɛŋgɛ piin, naga nari

---

[r] **11.9:** Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛɛlɛ pele ni, ŋga kì yo liwɛn, pège kanŋga ma yo tabali. Ki tabali ŋa wi sɛnrɛ tì yo wi mbe ya pye saraga wɔsaga ŋga Zhufuye pàa pye na saara ti woo wa ki na, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. [s] **11.9-10:** Yuuro 69.23-24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ lì wɛli. Mbele pè to, li yɛn ma wɛli pe na, mɛɛ pye kajɛŋgɛ pyefɔ ma kan. Ɛɛn fɔ, ki daga ma koro wa li kajɛŋgɛ pyege ki ni, nakoma pe yaa kɔɔn kɔn mbɔɔn wɔ wa paa tige njege yɛn. 23 Zhufuye poro na, na paga
je pe mbatagawa pi na mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ, pa li yaa pe gerefe wa
laga ŋga pàa pye faa we, katugu yawa yɛn li ni li pe gerefe naa fɔnŋgɔ.
24 Mboro wo na, ma yɛn paa oliviye tige ŋga kì fi ki yɛ wa yan ki njege ka
yɛn. Pège kɔn maga gerefe oliviye tige ŋga pè sanri ka na. Mboro naa ko
ni, ye cɛnlɔmɔ pi woro ja. Zhufuye poro na, pe yɛn paa oliviye tige ŋga pè
sanri ki njere jate yɛn. Ki kala na, mbe pe gerefe naa fɔnŋgɔ wa tige ŋga
pàa pye faa ki na, ko yaa pye mbe tanla naa mbe wɛ.

Izirayɛli woolo pe ni fuun pe yaa ka shɔ

25 Sefɛnnɛ, kaselege kaa ŋga ki yɛn ŋgundo, mi yɛn na jaa yege jɛn,
jaŋgo yaga kaa ye yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ. Ki kaselege ŋgundo wi ŋa fɔ:
Izirayɛli woolo pele kotogo yɛn ma ŋgban pe na, fɔ mbe sa gbɔn cɛngɛlɛ
sanŋgala woolo pe ni fuun pe sa shɔwɔ pi ta. 26 Ki kala na, Izirayɛli woolo
pe ni fuun pe yaa ka shɔ, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ:

Go shɔfɔ wi yaa ka pan mbe yiri wa *__Siyɔn__.
Wi yaa ka Zhakɔbu setirige piile pe kambasinnde ti kɔ mberi wɔ wa.
27 *Ko ki yɛn na yɔn* *__finliwɛ__ *mba mi yaa ka le pe ni,
na mi ka ka pe kapere ti laga pe na we.[t]

28 Sɛntanra to kanŋgɔlɔ, Zhufuye pè je ti na, ma kanŋga ma pye
Yɛnŋɛlɛ li juguye, a ko pye yoro yɔnwɔ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li leele wɔmɔ po
na, pe yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla pe tɛlɛye pe kala na. 29 Katugu Yɛnŋɛlɛ
li ka yaara nda kan, laa sɔngɔrɔ mberi shɔ. Li jatere wi woro na kanŋgi
li na mbele lì yeri pe kanŋgɔlɔ. 30 Faa, yàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ. Ɛɛn
fɔ, yiŋgɔ wo ni, Yɛnŋɛlɛ lì ye yinriwɛ ta, naa Zhufuye pèli sɛnrɛ ti kɛ ki
kala na. 31 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, poro fun, pè Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ
yiŋgɔ, jaŋgo yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye yinriwɛ ta, li pe yinriwɛ ta ma fun.
32 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì leele pe ni fuun pe pye kasopiile pe sɛnrɛ mbalogowo
pi na, mbe ta mbe pe ni fuun pe yinriwɛ ta.

Yɛnŋɛlɛ lì gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ

33 Iye! Yɛnŋɛlɛ li tawa pì gbɔgɔ! Li tijinliwɛ naa li kajɛnmɛ pì jugo fɔ
jɛŋgɛ! Kagala ŋgele lì yere ke yerewe mbe pye, lere se ya mbe ke yɛgɛ yo!
Kagala ŋgele lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye, lere se ya ke kɔrɔ jɛn! 34 Ki yɛn paa
yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ambɔ wi we Fɔ wi jatere wi jɛn? Ambɔ wi yɛn wi yɛrifɔ?[u]

---

[t] **11.26-27:** Eza 59.20-21; Zhere 31.33-34 [u] **11.34:** Eza 40.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Ambɔ wì keli ma yaraga ka kan wi yeri, jaŋgo wigi fɔgɔ tɔn? 36 Katugu
yaraga ki ni fuun kì yiri wo yeri. Ki ni fuun ki yɛn wa wo fanŋga na, ki ni
fuun ki yɛn wo wogo. Waa wo nuŋgba gbogo fɔ sanga pyew! *Anmiina.

TAGAFƐNNƐ PE TANGALƆMƆ PI DAGA MBE PYE YƐGƐ ŊGA NA

12.1–15.13

Yinwefɔnŋgɔ sɛnrɛ

12 1 Sefɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ lì kaa we yinriwɛ ta, ki kala na, ye ye wire
ti ni fuun ti kan li yeri paa *saraga yɛn, ŋga ki yɛn yinwege na,
ma pye *kpoyi, ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ
jɛmbɛ mba ye daga mbaa li gbogo we. 2 Yaga ka ye kapyere ti yala ki
dunruya ŋa wi kapyere ti ni naa, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li yaga li ye kanŋga
pew ye tijinliwɛ mba pì kanŋga fɔnmbɔ pi fanŋga na, jaŋgo ye Yɛnŋɛlɛ
li nandanwa kala li jɛn ye wali li na. Ko yɛn: Ŋga ki yɛn jɛŋgɛ, ma li
ndanla, ma yɔn fili we.

3 Yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri pi kala na, mi yɛn naga yuun ye ni
fuun ye kan fɔ: Yaga kaa ye yɛɛ gbogo mbe sa toro ŋga ki daga yaa sɔnri
ki na. Ɛɛn fɔ, yaa jatere jɛnŋɛ piin, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba Yɛnŋɛlɛ lì
tagawa mba kan ye yeri, yaa ye yɛɛ jate yaa yala po ni. 4 Wa wire nuŋgba
ti ni, lara ti yɛn ma lɛgɛ we na, ɛɛn fɔ, ki lara ti tunŋgo ki woro nuŋgba.
5 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ali maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wè pye paa wire
nuŋgba yɛn, wa we gbogolomɔ pi ni *Kirisi wi ni. We ni fuun we yɛn ma
sogolo we yɛɛ na paa wire nuŋgba ti lara ti yɛn. 6 Yarikanra nda Yɛnŋɛlɛ
lì kan we yeri, ti yɛn ti yɛ ti yɛ, ma yala yinmɛ mba lì kan we yeri pi ni.
Na Yɛnŋɛlɛ liga li yɔn sɛnrɛ yowo pi kan wa yeri we ni, wila Yɛnŋɛlɛ li
yɔn sɛnrɛ ti yuun wila yala tagawa mba pi yɛn wi ni po ni. 7 Na wa yari-
kanga ka pye mbaa tunŋgo piin sanmbala pe kan, wila ki tunŋgo ki piin.
Ŋa yarikanga ka pye mbaa nagawa kaan leele yeri, wi koro wila pe nari.
8 Ŋa yarikanga ka pye mbaa kotogo nii sanmbala pe ni, wila kotogo nii pe
ni. Ŋa kaa kaan, wila kaan nandanwa ni. Ŋa kaa yɛkelewe tunŋgo ki piin,
wila ki piin wi bala ki na. Ŋa kaa leele yinriwɛ taa, wila pe yinriwɛ taa
nayinmɛ ni.

9 Ndanlawa pi daga mbe pye kaselege ni, ŋga ki yɛn tipege ki ye mbɛn.
Ye mara kajɛŋgɛ pyege ki na. 10 Ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepiile yɛn. Yaa
sefɛnnɛ pe gbogo ye wɛ gbɔgɔwɔ mba paa ye gbogo pi na. 11 Ye bala yaa
tunŋgo piin, yaga ka pye tiyanmbala. Yaa tunŋgo piin *we Fɔ wi kan
yangayanga. 12 Ye pye nayinmɛ ni jigi tagasaga ŋga ki yɛn ye yeri ki kala
na. Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Sefɛnnɛ tagafɛnnɛ mbele pe yɛn jorowo, yaa pe sari, yaa nambanmbala
pe yaara woo.
14 Mbele pe yɛn na ye jɔlɔ, yaa duwaw piin pe kan. Yaa duwaw piin,
yaga kaa leele daŋgi. 15 Mbele pe yɛn na yɔgɔri, yaa yɔgɔri pe ni ja.
Mbele pe yɛn na gbele, yaa gbele pe ni ja. 16 Ye ye jatere wi pye nuŋgba
ye yɛɛ ni. Yaga kaa ye yɛɛ gbogo, ye yɛɛ pinlɛ mbele pè pe yɛɛ tirige pe
ni. *Yaga kaa ye yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ.*[v]
17 Yaga ka lere wa kapege fɔgɔ tɔn kapege ni. Yaa kajɛŋgɛ pyege ki
lagajaa leele pe ni fuun pe yɛgɛ na. 18 Yaa ŋga fuun ye mbe ya pye ki piin,
ye ta ye pye yɛyinŋge na leele pe ni fuun pe ni, na ki mbe ya pye we.
19 Na wɛnnɛ, yaga kaa kapege kayaŋga woo ye yɛ, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pi yaga pi pi wogo pye; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Muwi mi yaa ka kapere ti kayaŋga wɔ. Muwi
mi yaa ka leele pe sara. We Fɔ wo wì yo ma.*»[w] 20 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn naga yuun naa ma yo fɔ: «*Na fuŋgo ka pye ma jugu wi na, maa kan wi
ka. Na wɔgɔ ka pye wi na, maa kan wi wɔ. Na ma kaa ki piin ma, kona kì
cɛn ndɛɛ ma yɛn na kasɔn naŋganra gbogolo wa wi go ki na.*»[x] 21 Maga ka
kapege ki yaga ki fanŋga ta ma na, ɛɛn fɔ, ta kajɛŋgɛ piin ma fanŋga ta
kapege ki na.

Tagafɛnnɛ pe daga
mbaa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo

13 1 Fanŋga fɛnnɛ mbele pe yɛn ma cɛn tara woolo pe go na, leele
pe ni fuun pe daga mbaa pe gbogo, katugu fanŋga ko ka woro
wa, ŋga kii yiri Yɛnŋɛlɛ yeri. Fanŋga fɛnnɛ mbele pe yɛn wa, Yɛnŋɛlɛ lì
pe tɛgɛ. 2 Ki kala na, lere ŋa fuun kaa kendige woo fanŋga ki ni, kona
ki cɛn wi yɛn na kendige woo Yɛnŋɛlɛ li katɛɛgɛ ko ni. Mbele pe yɛn na
kendige woo, pe yaa jɔlɔgɔ wa pe yɛɛ na. 3 Mbele pe yɛn na kajɛŋgɛ piin,
poro ma pe maa fyɛ fanŋga fɛnnɛ pe yɛgɛ, ɛɛn fɔ, tipege pyefɛnnɛ poro
wɛlɛ. Mɛɛ jori mbaa fyɛ fanŋga ki yɛgɛ le? Ta kajɛŋgɛ piin, pa pe yaa lɔɔn
sɔnni, 4 katugu fanŋga fɔ wi maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan nɔɔ ŋgbanga
maa kajɛŋgɛ piin. Ɛɛn fɔ, na ma kaa tipege piin, maa fyɛ wi yɛgɛ, katugu
kii cɛn ndɛɛ fanŋga ki yɛn wi yeri jaga. Ki kan wi yeri wila tunŋgo
piin Yɛnŋɛlɛ li kan, wila mbele paa tipege piin pe jɔlɔ wila Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa pi nari. 5 Ki kala na, ki daga maa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo. Ma
kaa pe gbogo mbe ta mbe shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa po ni cɛ, ɛɛn fɔ, ta pe
gbogo ma nawa jatere jɛnŋɛ wi kala na fun.
6 Ko kala kì ti ye maa nizara wi woo; katugu fanŋga fɛnnɛ pe yɛn
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele, pè pe yɛɛ kan ki tunŋgo jate ki yeri. 7 Ŋga ki daga

---

[v] **12.16:** Yomi 3.7; Eza 5.21 [w] **12.19:** Dete 32.35 [x] **12.20:** Ko ki naga ma yo na ma kaa ki piin ma, ma yaa ka fɛrɛ wa wi na; Yomi 25.21-22.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ye kan leele pe ni fuun pe yeri, yege kan pe yeri. Ye daga mbe nizara wi wɔ mboo kan ŋa yeri, yoo kan wi yeri. Ye daga mbe lɔgɔwuru wi sara ŋa yeri, yoo sara wi yeri. Ye daga mbaa fyɛ ŋa yɛgɛ, yaa fyɛ wi yɛgɛ. Ye daga mbaa ŋa gbogo, yaa wo gbogo.

8 Lere kpɛ fɔgɔ ka ka pye ye na, ndɛɛ mbe ye yɛɛ ndanla ko fɔgɔ ko cɛ, katugu lere ŋa fuun wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo Yɛnŋɛlɛ li *__lasiri__ sɛnrɛ ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili. 9 Ŋgasegele ŋgele kè yo fɔ: «*Maga ka jataga pye, maga ka lere gbo, maga ka yu, ma yɛgɛ ka ka yiri yaraga na*» ki ŋgasegele ŋgele koro naa sanŋgala ke ni fuun ke ni, kè gbogolo, a ke go kì pye nuŋgba. Ki ŋga fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*»[y] 10 Lere ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wila tipege kpɛ pye wi na. Ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo Yɛnŋɛlɛ li lasiri sɛnrɛ ti ni fuun ti tanga mari yɔn fili.

Mbe gbɛgɛlɛ mbaa Kirisi wi panga ki singi

11 Ye daga mbaa ki piin ma, katugu we yɛn wagati ŋa ni, ye yɛn maa jɛn. Sanga wì gbɔn ye yɛn ye yiri wa wɔnlɔwɔ pi ni, katugu wè yɔngɔ shɔwɔ pi ni tɔɔn yiŋgɔ ma wɛ wagati ŋa wè taga fɔnŋɔ wi na. 12 Yembinɛ lì toro ma lali, lalaaga kì yɔngɔ, ki kala na, kapyere nda ti maa piin wa wɔwɔ pi ni, weri yaga, we maliŋgbɔnyaara ti le we yɛɛ na, nda we yaa lɛ mbaa gbegele ti ni wa yanwa[z] pi ni. 13 Waa tanri we pye sɔbɛ ni paa yɛgɛ ŋga na ki daga waa piin wa yanwa pi ni we. We yɛɛ yingiwɛ jɛn lindinmɛ ndorogo ki ni, naa sinwɔrɔ ti ni, naa kɛɛnrɛ limɛ naa kalikalawa pi ni, naa maara ti ni, naa yenjara ti ni. 14 Ɛɛn fɔ, ye *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi tangalɔmɔ pi lɛ yaa tanri pi na. Yaga ka ye yɛɛ jori mbaa sɛnwee jogo kagala koro piin.

Maga kaa ma tagafɔ yɛnlɛ wi jɛrɛgi

14 1 Lere ŋa wi tagawa pì kologo, yoo yigi jɛŋgɛ. Yaga kaa kendige woo kagala ŋgele wila jate koro na. 2 Lere wa yɛn wa, wo ma taga ki na ma yo wi mbe ya mbaa yaara ti ni fuun ti kaa. Ma si yala, ŋa wi fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, sɛrɛ yaara wo maa kaa cɛ. 3 Ŋa wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wiga ka ŋa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa wi tifaga. Ŋa wi ma ta naga ma yo wi saa ti kaa, wiga kaa ŋa wi maa ti ni fuun ti kaa wi jɛrɛgi, katugu Yɛnŋɛlɛ lùu yigi jɛŋgɛ. 4 Ambɔ wi mboro, ma sila wa tunmbyee jɛrɛgi? Wi yɛgɛ sin wi tunŋgo ki na o, wi to o, wi fɔ

---

[y] **13.9:** Ɛki 20.13-17; Levi 19.18; Dete 5.17-21 [z] **13.12:** Yembinɛ lo li yɛn nala pilige kapege pyesanga we. Lalaaga ko ki yɛn pilige ŋga Kirisi wi yaa ka pan mbe shɔwɔ pi kan wi woolo pe yeri, mbe duwaw pe na. Mbaa gbegele ti ni wa yanwa pi ni ko kɔrɔ wo yɛn mbaa tanri Kirisi wi sɛnyoro ti na, mbe puŋgo le kapege ki ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wo kala li lo. Wi yaa si pye mbe yɛgɛ sin ki na, katugu yawa yɛn *we Fɔ wi ni wuu pye wi yere.

5 Lere wa maa ki jate ndɛɛ piliye ya yɛn piligbɔyɔ ma wɛ ya na. Ma si yala, wa maa piliye yi ni fuun yi jate yi yɛn ja. Ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew, ŋga wila jate ki yɛn sinŋge wa wi kotogo na, wi yɛnlɛ ki na. 6 Ŋa wi maa piliye ya jate piligbɔyɔ, wi maa yi jate piligbɔyɔ na we Fɔ wo gbogo. Ŋa wi maa yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ti kaa na we Fɔ wo gbogo; katugu wi ma Yɛnŋɛlɛ li shari wi yaakara wogo ki na. Ŋa wila la yaakara ti ni fuun ti kaa, wi maa ki piin na we Fɔ wo gbogo, wi ma sila Yɛnŋɛlɛ li shari. 7 Wa kpɛ woro naa yinwege ki piin wi yɛɛ kan, wa na si ku wi yɛɛ kan. Na we kaa we yinwege ki piin, we maa ki piin we Fɔ wo kan. 8 Na we yaa si ku, we yaa ku we Fɔ wo kan. Ki kala na, we yɛn na we yinwege ki piin o, we ku o, we yɛn we Fɔ wo woolo. 9 Ko kì ti *Kirisi wì ku ma sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, jaŋgo mbe pye kuulo poro naa weele pe Fɔ. 10 Ɛɛn fɔ, mboro we, yiŋgi na ma sila ma sefɔ wi jɛrɛgi? Yiŋgi na ma sila ma sefɔ wi tifaga? We ni fuun we yaa ka yere wa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnsaga li kiti kɔn we na. 11 Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

We Fɔ wìgi yo ma yo fɔ: Mi yɛn yinwege na, sɛnwee piile pe ni fuun pe yaa ka kanŋguuro kan na yɛgɛ sɔgɔwɔ.
Leele pe ni fuun pe yaa kaa mi Yɛnŋɛlɛ na gbogo.[a]

12 Kì pye ma, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yaa ka we kapyegele ke yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.

Maga ka ti tagafɔ wa mbe to kapege

13 Ki kala na, waga kaa we yɛɛ jɛrɛgi naa. Ɛɛn fɔ, ye yere ki yerewe fɔ ye se kala la pye, na li mbe sefɔ wa kan wi kurugo, nakoma mboo kan wi to wa kapege ki ni. 14 Wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ Zhezu wi ni, mìgi jɛn ma filige ki na ma yo yaraga ko ka na pye *fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na ki yɛ. Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa yaraga ka jate ki yɛn fyɔngɔ yaraga Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, ki ma kanŋga ma pye fyɔngɔ yaraga wi kan. 15 Na sefɔ wa ka yɛgɛ san yaakaga ŋga maa kaa ki kala na mbe yo ki yɛn fyɔngɔ ni, kona, ma woro na tanri ndanlawa ni. Kirisi wì ku lere ŋa kala na, maga ka ti wi puŋgo Yɛnŋɛlɛ li na yaraga ŋga maa kaa ki kala na. 16 Ŋga ki yɛn yari-jɛŋgɛ yoro yeri, kii daga mbe kanŋga mbe pye sanmbala pe yeri yaraga ka, paa sɛnpere yuun ki na. 17 Katugu *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi woro mbaa kaa mbaa woo kala. Ki yɛn ma pye ma sin, ma pye yɛyinŋge na, naa na-yinmɛ ni, mba Yinnɛkpoyi li maa kaan we. 18 Ŋa wi maa tunŋgo piin Kirisi wi kan ko pyelɔmɔ po na, wi ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. Wi ma mɛtanga ta leele pe yeri fun.

---

[a] **14.11:** Eza 45.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Kì pye ma, ŋga ki ma yɛyinŋge le leele pe sɔgɔwɔ, naa ŋga ki yaa
we kan we fanŋga le we yɛɛ ni jɛŋgɛ wa tagawa pi ni ja, waa ko lagajaa.
20 Maga ka Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki jɔgɔ yaakara kala na. Ki yɛn kaselege fɔ
yaakara ti ni fuun ti mbe ya mbaa kaa. Ɛɛn fɔ, ki yɛn tipege, na maga
sefɔ wa kan wi to wa kapege ki ni yaakaga ŋga maa kaa ki kala na we.
21 Ŋga ki yɛn ma yɔn ki ŋga: Maga kaa kara kaa, maga kaa sinmɛ woo,
ma je yaraga ŋga fuun ki mbɔɔn sefɔ wi kan wi to wa kapege ki na.
22 Tagawa mba pi yɛn ma ni ki wogo ki na, maa yigi ma yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ
li yɛgɛ na. Lere ŋa wi ma yere kala la yerewe mbe pye, na wi nawa pi
woro naa kɔɔn shyɛn ki wogo ki na, fɛrɛwɛ yɛn wi woo. 23 Ɛɛn fɔ, ŋa nawa
kaa wi kɔɔn shyɛn yaakaga ka wogo na, na wiga ki ka, Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti
kɔn wi na, katugu wii tanga mbe yala tagawa konɔ li ni. Kala o kala lii
pye tagawa ni, lo yɛn kapege.

Maa ma lewee yɛnlɛ wi nandanwa kagala ke piin

15 1 Woro mbele fanŋga yɛn we ni wa tagawa pi ni, mbele fanŋga
woro pe ni, we daga mbaa pe sari wa pe fanŋga fu kagala ke ni.
Waga kaa kagala ŋgele ke we ndanla koro lagajaa mbaa ke piin. 2 We ni
fuun nuŋgba nuŋgba waa we lewee yɛɛnlɛ pe nayinmɛ kagala ke piin pe
yɔnwɔ pi kala na, jaŋgo ka mbaa tari pe tagawa pi na. 3 Katugu *Kirisi wi
sila pye naga lagajaa mbaa wi nayinmɛ kagala koro piin, paa yɛgɛ ŋga na
ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Mbele pàa pye
nɔɔ tegele Yɛnŋɛlɛ, pe tɛgɛlɛ lì to na na.*»[b] 4 Kagala ŋgele fuun kàa yɔnlɔgɔ faa
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, kàa yɔnlɔgɔ mbaa we nari, jaŋgo kagala ŋgele
waa kunni we yɛɛ ni, naa kotogo ŋga wè ta Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi fanŋga
na, ti ti we jigi tagasaga ta. 5 Yɛnŋɛlɛ na li ma ti we maa kala kunni we yɛɛ
ni, na we kotoro ti sogo we na, li ye yɔn ki pye nuŋgba ye yɛɛ ni mbe yala
Zhezu Kirisi wi pyelɔmɔ pi ni; 6 jaŋgo ye ni fuun, yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo nawa
nuŋgba naa magala nuŋgba ni, lo li yɛn *we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we.

Sɛntanra ti yɛn leele pe ni fuun pe woro

7 Ki kala na, ye yɛɛ yigi tiyɔngɔ paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wì ye yigi
tiyɔngɔ we, jaŋgo leele paa Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 8 Mi yɛn naga yuun naga
finligi fɔ Kirisi wì pye *Zhufuye pe sagafɔ, mbe ta mbe *yɔn fɔgɔlɔ ŋgele
Yɛnŋɛlɛ làa kɔn pe tɛlɛye pe yeri ke yɔn fili, mbege naga fɔ Yɛnŋɛlɛ li
yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. 9 Wì pan fun, jaŋgo mbele pe woro Zhufuye paa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo, naa li yɛn na pe yinriwɛ taa ki kala na. Ki yɛn paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

---

[b] **15.3:** Yuuro 69.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ki kala na mi yaa kaa ma sɔnni cɛngɛlɛ ke sɔgɔwɔ.
Mi yaa kaa ma mɛgɛ ki gbogo yuuro ni.[c]
10 Ti yɛn naga yuun naa fɔ:
Yoro cɛngɛlɛ woolo wele, yaa yɔgɔri ja Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni.[d]
11 Tìgi yo naa fɔ:
Yoro cɛngɛlɛ woolo ye ni fuun, yaa we Fɔ wi sɔnni.
Leele pe ni fuun paa wi gbogo!
12 *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ *__Ezayi__ wìla ki yo fun ma yo fɔ:
*__Izayi__ *wi setirige pyɔ wi yaa ka pan,*
wi yaa ka yiri mbe cɛn cɛngɛlɛ woolo pe go na.
Cɛngɛlɛ woolo pe yaa ka pe jigi wi taga wi na.[e]
13 Yɛnŋɛlɛ na li maa jigi tagasaga ki kaan, li ye yin nayinmɛ ni, li yɛyinŋge ki ni fuun ki kan ye yeri ye tagawa pi fanŋga na, jaŋgo ye jigi wila gbogo wila kee yɛgɛ jɛŋgɛ Yinnɛkpoyi li yawa pi fanŋga na.

SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ KONAA SHARAGA PUŊGO WOGO

15.14–16.27

Konɔ yɛn Pɔli wi yeri wigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ paa yɛgɛ ŋga na wùu yɔnlɔgɔ we

14 Sefɛnnɛ, mi jate mì taga ki na ma yo yoro wo na, ye maa kajɛŋgɛ piin jɛŋgɛ, ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ kajɛnmɛ pi ni fuun pi jɛn, ye mbe si ya mbaa ye yɛɛ yɛrɛgi. 15 Ma si yala, mì kotogo le na yɛɛ ni ma kagala kele yɔnlɔgɔ ye kan na sɛwɛ wi lara ta ni, mbe ye nawa to ke na. Mì ke yɔnlɔgɔ ma, katugu Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ kan na yeri 16 mbe pye Zhezu Kirisi wi tunmbyee, mbe mbele pe woro Zhufuye pe saga. Mi yɛn na *__saraga__ wɔgɔtunŋgo piin, na Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari, jaŋgo mbele pe woro Zhufuye pe kanŋga pe pye paa saraga yɛn, ŋga ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, pe pye li woolo Yinnɛkpoyi li fanŋga na. 17 Wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, mbe ya mbaa na yɛɛ gbogo na tunŋgo ŋga mila piin Yɛnŋɛlɛ li kan ki kala na. 18 Katugu mi se soro mbe para yaraga ka kpɛ na, ndɛɛ ŋga Kirisi wìlan kan mì pye ko, mbe ta mbe mbele pe woro Zhufuye pe yɛgɛ sin paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti lee. Wì ko pye ma, na sɛnyoro to naa na kapyere to fanŋga na, 19 naa kagbɔgɔlɔ naa kafɔnŋgɔlɔ ŋgele kè pye ke yawa pi fanŋga na, naa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yawa pi fanŋga na. Kì pye ma, Sɛntanra nda ti yɛn na para Kirisi wi kanŋgɔlɔ, mìri yari

---

[c] **15.9:** 2 Sami 22.50; Yuuro 18.50 [d] **15.10:** Dete 32.43 [e] **15.11-12:** Yuuro 117.1; Eza 11.1,10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ jɛŋgɛ, maga lɛ wa Zheruzalɛmu naa ki kanŋgara na lara ti ni, ma saa
gbɔn fɔ wa Iliri tara. 20 Ɛɛn fɔ, lara nda pe sila Kirisi wi sɛnrɛ yo wa faa,
a mì sigi lagaja mbaa Sɛntanra ti yari wa ko lara to ni cɛ, jaŋgo mi ka ka
kan go nɔgɔ ka na, ŋga lere wà la keli ma le we. 21 Ɛɛn fɔ, mbaa ki piin
paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Pe sila wi sɛnrɛ yo mbele kan, poro yaa kaa yan.
Mbele pe sila wi sɛnrɛ logo, poro yaa kaa kɔrɔ jɛn.[f]

Pɔli wìla para
wi Ɔrɔmu ca karaga ki na

22 Ko kìla na karaga ki sa sanga lɛgɛrɛ na wa ye yeri. 23 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ,
mìlan tunŋgo ki pye maga kɔ wa ki lara ti ni. Maga lɛ wa yɛgɛlɛ lɛgɛrɛ
ni, mi yɛn naga jaa jɛŋgɛ mbe sa ye shari. 24 Mi nɛɛ jaa mbege pye na mi
kaa kee wa Ɛsipayin tara we. Na torosaga mbaa kee wa, na jigi wi yɛn
ki na mbe ye yan. Ye la ŋga kìlan yigi, na mi ka ta mbe ye yan mbege
la kɔ jɛnri, ye silan saga mbe kari wa ki tara ti ni. 25 Ɛɛn fɔ, koni, mi
yɛn na kee wa Zheruzalɛmu mbe sa Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele wa pe saga.
26 Katugu Maseduwani tara naa *__Akayi__ tara tagafɛnnɛ pè yere ki yerewe
mbe penjara ta gbogolo fyɔnwɔ fɛnnɛ mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo wa
Zheruzalɛmu pe kan. 27 Poro jate pè yere ki yerewe mbege pye, ɛɛn fɔ,
kaselege ko na, pe daga mbege pye ki fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kan; katugu yari-
jɛndɛ nda Yinnɛkpoyi lì kan Zhufuye mbele tagafɛnnɛ wa Zheruzalɛmu pe
yeri, mbele pe woro Zhufuye, pè gbogolo ti na pe ni. Ki kala na, mbele pe
woro Zhufuye pe daga mbaa mbele pe sari pe kɛɛ yaara ta ni fun. 28 Na
mi ka ki kala li yɛgɛ wɔ mbege penjara ti kan pe yeri mbe kɔ, pa mi yaa
toro wa ye yeri mbe sila kee wa Ɛsipayin tara. 29 Mìgi jɛn ma yo na mi ka
kari wa ye yeri, mi yaa gbɔn wa ye na Kirisi wi duwaw wi ni fuun wi ni.

30 Ɛɛn fɔ, sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki
na, naa ndanlawa mba Yinnɛkpoyi li yɛn na kaan we yeri pi kala na fɔ:
Ye pinlɛ na ni waa ŋgbeli ja, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri na kan, 31 jaŋgo mbe
shɔ Zhude tara mbatagambala pe kɛɛ, yarikanga ŋga mi kee sa kan wa
Zheruzalɛmu, Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele pe wa pe yɛnlɛ ki na. 32 Na kiga pye
ma, Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, pa mi yaa gbɔn wa ye na nayinmɛ coli. Kona, mi
yaa wogo wa ye sɔgɔwɔ. 33 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, li pye ye
ni fuun ye ni! *__Anmiina__!

Pɔli wìla tagafɛnnɛ pe shari

16 1 Mi yɛn na we sefɔ jɛlɛ Febe wi mɛtanga yinri ye kan. Wi yɛn
tunmbyee wa *__legilizi__ ŋa wa Sankere ca ki ni. 2 Yoo yigi *__we Fɔ__
wi mɛgɛ ki na, paa yɛgɛ ŋga na ki daga mbaa piin mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li

---

[f] **15.21:** Eza 52.15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

woolo pe sɔgɔwɔ we. Ye kala ka to wi na kala o kala na, yoo saga wa li ni fuun li na, katugu wì lelɛgɛrɛ saga, ma mi jate na saga.

3 Ye Pirisili naa Akilasi pe shari na kan. Pe yɛn na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ wa
Zhezu Kirisi wi tunŋgo ki ni. 4 Pè pe yɛɛ go ki pɛrɛ mbe ta mbanla shɔ. Mi
nuŋgba ma mila pe shari, ɛɛn fɔ, mbele pe woro *__Zhufuye__ pe legiliziye
woolo paa pe shari fun. 5 Tagafɛnnɛ mbele pe maa finli wa pe go na shɛri,
ye pe shari. Yanla lendanlawa Epayinɛti wi shari. Wo wì pye lere ko-
ŋgbanŋa ma taga *__Kirisi__ wi na wa Azi kinda wi ni. 6 Mari ŋa wì tunŋgo
gbɔgɔ pye ye kan, yoo shari. 7 Ye Andironikusi naa Zhuniyasi shari. Pe
yɛn na woolo, pàa pye wa kaso na ni ja. Pe mɛgɛ kì yiri *__pitunmbolo__ pe
sɔgɔwɔ. Pàa keli ma taga Kirisi wi na na yɛgɛ.

8 Ye Anpiliyatusi shari, ŋa wi yɛn na lendanlawa wa we gbogolomɔ pi
ni we Fɔ wi ni. 9 Ye Uribɛn shari, wi yɛn we tunŋgo pyeyɛnlɛ wa Kirisi
wi tunŋgo ki ni. Yanla lendanlawa Sitashisi wi shari fun. 10 Ye Apelɛsi
shari, wì mɛtanga ta wa wi tagawa mba wì taga Kirisi wi na pi ni. Ye
Arisitobuli go woolo pe shari. 11 Ye Erodiyɔn ŋa wi yɛn na cɛnlɛ woo wi
shari. Narisi go woolo mbele pè taga we Fɔ wi na, ye pe shari. 12 Jɛɛlɛ
mbele pe yinri Tirifɛni naa Tirifozi, ye pe shari. Pe yɛn na tunŋgo piin
we Fɔ wi kan. Jɛlɛ ŋa pe yinri Pɛrisidi, na lendanlawa we, yoo shari. Wì
tunŋgo gbɔgɔ pye we Fɔ wi kan. 13 Urufusi ŋa wì mɛtanga ta wa we Fɔ wi
tunŋgo ki ni, yoo shari, naa wi nɔ wi ni, wo ŋa mila jate paa na nɔ yɛn
we. 14 Ye Asɛnkiriti, naa Filegɔn, naa Ɛrimɛsi, naa Patirobasi, naa Ɛrimasi
pe shari, sefɛnnɛ mbele pe wa pe ni, ye pe shari. 15 Ye Filɔlɔgi naa Zhuli
shari, naa Nere naa wi nɔsepyɔ sumboro wi ni, naa Olɛnpasi, naa Yɛnŋɛlɛ
li woolo mbele fuun pe wa pe ni.

16 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Kirisi wi
legiliziye mbele fuun pe yɛn laga, pe woolo pè ye shari.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro

17 Sefɛnnɛ, mbele pe yɛn na tagafɛnnɛ pe kɔɔn pe yɛɛ na na pe punŋgu,
na kendige woo nagawa mba pì naga ye na pi ni, mi yɛn na ye yɛnri fɔ ye
ye yɛɛ yingiwɛ jɛn pe ni. Ye laga pe na, 18 katugu ki leele cɛnlɛ pe woro
na tunŋgo piin Kirisi, we Fɔ wo kan, ɛɛn fɔ, pe maa ki piin pe lara to kan,
na kambajɛnmbɛlɛ pe fanla na pe jatere wi kanŋgi pe na pe yɔn tangawa
sɛnrɛ naa pe yagbogowo sɛnrɛ ti ni. 19 Ye yɛn ma we Fɔ wi sɛnrɛ ti yigi yɛgɛ
ŋga na, lere pyew wìgi jɛn. Ki kala na, mi yɛn na yɔgɔri ye kala na. Ɛɛn fɔ,
mi nɛɛ jaa ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ mbaa kajɛŋgɛ piin, ye pye *__kpoyi__ yaga
kaa tipege piin. 20 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, sanni jɛnri li yaa
Sɔtanla wi purugu wa ye tɔɔrɔ ti nɔgɔ, mbege naga fɔ ye fanŋga ta wi na.

We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye ni!

21 Na tunŋgo pyeyɛnlɛ Timote wì ye shari, naa Lusiyusi ni, naa Zhasɔn,
naa Sosipatɛri ni, na cɛnlɛ woolo wele. 22 Mi Tɛritusi, mi ŋa mìgi sɛwɛ ŋa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, mì ye shari fun wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

23 Na kafɔ naŋa Gayusi wì ye shari, legilizi woolo pe ni fuun pe kafɔ naŋa wowi fun. Erasiti ŋa wi yɛn ca ki penjara kɛsu tɛgɛfɔ wì ye shari, naa we sefɔ Karitusi wi ni fun.

24 [We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni! *__Anmiina__.]

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ li sɔn sɛnrɛ puŋgo woro nda ni

25 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni! Yawa yɛn li ni li fanŋga kan ye yeri wa tagawa pi ni, mbe yala Sɛntanra nda mila yari ti ni, to ti yɛn sɛnrɛ nda tila yuun Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ we. Konaa mbe yala ŋgundo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì naga we na wi ni, ki ŋgundo wìla pye ma lara na dunruya wi fa da. 26 Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe sɛwɛɛlɛ pòo yirige funwa na, ma yala Yɛnŋɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu làa ŋga kɔn ki ni. Ki ŋgundo wì naga cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe na poo jɛn, jaŋgo pe taga li na pe li sɛnrɛ ti lɛ.

27 Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn tijinliwɛ fɔ, waa li sɔnni fɔ sanga pyew Zhezu Kirisi wi fanŋga na! Anmiina.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo

KORƐNTI

ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Korɛnti ca kìla pye Akayi tara cagbɔrɔ ko ka nuŋgba. Nala pe maa ki tara ti yinri Girɛsi tara. Korɛnti ca ki yɛn wa Lefiile tara ti ni. Ki ca woolo pe lɛgɛrɛ la pye yarisunndo sunvɛnnɛ konaa kalikali pyefɛnnɛ. Pɔli wìla tunŋgo pye wa ki ca ki ni ma saa gbɔn yɛlɛ nuŋgba naa yeŋge kɔgɔlɔni, mɛɛ legilizi wa tɛgɛ wa (Kapye 18). Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, kìla yala wi yɛn wa Efɛzi ca, wa Azi tara. Korɛnti ca tagafɛnnɛ pèle la sɛwɛ torogo wa Pɔli wi yeri mbe yɔn sogomɔ ta yewige ŋga pàa wi yewe ki na. Lere wa yɛgɛ wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Pɔli wi kan, a wùu torogo paa yɛgɛ ŋga na wège yan wa wi sɛwɛɛlɛ sanmbala pe ni. Sefɔ Sɔsitɛni wo wìla wi yɔnlɔgɔ (1.1). Ki sefɔ wìla yɛnlɛ ma taga Zhezu wi na, ɛɛn fɔ wee kala la jɛn wi wogo na naa.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara shyɛn. Wa wi kɔnsaga koŋgbanŋga ki ni (1–6), wège yan fɔ Pɔli wo naa sefɛnnɛ tagafɛnnɛ pe ni pàa sɛnrɛ ta yo ma pe yɛɛ kan. Ɛɛn fɔ kagala taanri ke yɛn wa ki sɛnrɛ ti ni, ŋgele ke wogo ki yɛn ma ŋgban Pɔli wi ni. Koro wɛlɛ ŋgele yɛɛn:

1) Tagafɛnnɛ pàa pe yɛɛ kɔɔnlɔ (1.10–4.21).
2) Pe ni, wà la sinlɛ wi to jɔ ni (5.1-13).
3) Tagafɛnnɛ pele ma pe yɛɛ yeri kiti kɔnkala na wa fanŋga fɛnnɛ mbele pe woro tagafɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ (6.1-20).

Ki kala na, Pɔli wìla pe pye ma yo pe ki fɛrɛ kagala ke yɛgɛ wɔ konaa pe koro yɔn finliwɛ na pe yɛɛ ni.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo ki ni (7.1–16.24), Pɔli wi yɛn na yɔn sogomɔ kaan yewige ŋga pàa yewe ki wogo na. Wìla para pe ni pɔrɔgɔ wogo na (7.1-40). Wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yarisunndo ti ni (8.1–11.1). Wìla para we Fɔ wi suro lige kpoyi ki wogo na (11.2-34). Wìla pe pye ma yo paa Yinnɛkpoyi yarikanga ki lagajaa, ko ŋga ki ma legilizi wi saga we, konaa ndanlawa mbe pye

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ni mbe wɛ (12.1–14.40). Wìla para kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni pi wogo na (15.1-58).

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (16.1-24), Pɔli wìla ki yo pe kan fɔ wi yaa toro wa pe yeri, yarikanra nda pàa gbogolo mbe kan Zheruzalɛmu ca fyɔnwɔ fɛnnɛ pe yeri, mbe sari lɛ mbe kari ti ni pe kan. Pɔli wo naa tagafɛnnɛ pele ni, pàa sharaga torogo lelɛgɛrɛ yeri wa Korɛnti ca.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-9*
Kɔɔnlɔmɔ mba pìla ye wa legilizi wi ni *1.10–4.21*
Kalikalawa naa kiti kɔnkagala ŋgele kàa pye wa legilizi wi ni *5.1–6.20*
Pɔrɔgɔ, naa pɔrɔgɔ jɔɔgɔ konaa mbapɔrɔwɔ sɛnrɛ *7.1-40*
Saara nda tì wɔ yarisunndo yeri ti kara *8.1–11.1*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ wa gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ *11.2–14.40*
Kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni 15.1-58
Kagala kele yɛgɛ yowo konaa sharaga *16.1-24*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ lìlan yeri mbe pye Zhezu Kirisi wi
*pitunŋɔ ma yala li nandanwa kala li ni, naa we sefɔ Sositɛni,
2 woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Yɛnŋɛlɛ li *legilizi ŋa wa Korɛnti ca
wi kan. Yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ma ye tɛgɛ ye yɛ, yaa ye yinwe-
ge ki piin li kan, konaa a yè pye li woolo wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu
Kirisi wi ni, konaa laga o laga, mbele fuun pe maa *we Fɔ Zhezu Kirisi
wi mɛgɛ ki yinri wi pe saga we. Wo wi yɛn woro naa poro ni we Fɔ we.
3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa yɛyinŋge
kan ye yeri!

Yarijɛndɛ nda wè ta Kirisi wi yeri

4 Mi yɛn nala Yɛnŋɛlɛ li shari suyi ye kala na, yinmɛ mba lì kan
ye yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na pi kala na. 5 Wa ye gbogolomɔ pi
ni Zhezu Kirisi wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanra ti ni fuun ti kan ye yeri
mari lɛgɛ, ma sɛnyoro ti ni fuun naa kajɛnmɛ pi ni fuun pi kan
ye yeri; 6 katugu sɛrɛya ŋa wi yɛn na para *Kirisi wi kanŋgɔlɔ,
wi yɛn ma yeresaga ta jɛŋgɛ wa ye sɔgɔwɔ. 7 Fɔ yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ li
yarikanga ka kpɛ si ye la, yoro mbele ye yɛn na wagati ŋa we
Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa kaa yɛɛ naga wi singi we. 8 Wo wi yaa la
fanŋga nii ye ni fɔ sa gbɔn ki kɔsaga ki na, jaŋgo ye pye jɛrɛgi-
saga fu we Fɔ Zhezu Kirisi wi pilige ki ni. 9 Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ. Lo lì ye yeri ma ye gbogolo ja li Pinambyɔ Zhezu
Kirisi wi ni, we Fɔ we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

KƆƆNLƆMƆ MBA PILA YE WA LEGILIZI WI NI
1.10–4.21

Korɛnti ca legilizi woolo pe kɔnwɔ we

10 Sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛrɛgi we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, ma
yo fɔ: Ye ye yɔn ki wa nuŋgba. Yaga ka ti kɔnwɔ mbe ye ye sɔgɔwɔ. Ye ye
yɔn ki wa nuŋgba jɛŋgɛ, ye jatere wi pye nuŋgba, yaa sɔnri ja. 11 Sefɛnnɛ,
Kulowe go woolo pèle ki yo mala kan ma yo kendige yɛn wa ye sɔgɔwɔ.
12 Ŋga mi yɛn na jaa mbe yo koyi ŋga yɛɛn fɔ: Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba
ye maa ŋga yuun ki yɛn ki yɛ ki yɛ. Wa ma yo fɔ: «Mi yɛn Pɔli woo.» Wa
ma yo: «Mi yɛn Apolɔsi woo.» Wa ma yo naa fɔ: «Mi yɛn Pyɛri woo.» Wa
ma nuru ma yo: «Mi yɛn Kirisi woo.» 13 Ye nawa po ni Kirisi wi yɛn ma
kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ wi le? Pàa Pɔli kan *__tiparaga__ na ye kala na le? Nakosima,
pàa ye *__batize__ Pɔli mɛgɛ na le?
14 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari, katugu mi si wa kpɛ batize ye ni, kaawɔ
Kiripusi naa Gayusi poro cɛ. 15 Kì pye ma, lere wo wa se ya mbege yo
mbe yo fɔ pè ye batize na mɛgɛ ki na. 16 Ɛnhɛɛn! Kaselege yi, muwi mìla
Sitefanasi go woolo pe batize. Mbe wɔ ko ni, na kaa pye mi lere wa batize
naa, mi si ko jɛn. 17 Kirisi wi silan tun mbe pan mbaa leele batize. Ɛɛn fɔ,
wìlan tun mbe pan mbaa Sɛntanra to yari. Mbaa ti yari mi ka kaa ki piin
lere tijinliwɛ sɛnrɛ ni, jaŋgo Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na ki fanŋga
kiga ka yiri waga.

Zhezu Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa konaa li tijinliwɛ

18 Kirisi wi kunwɔ wa tiparaga ki na, mbaa ki sɛnrɛ ti yuun, ki yɛn le-
mbigewe sɛnrɛ mbele paa punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ, woro
mbele we yɛn wa shɔwɔ konɔ li ni, woro yɛgɛ na, ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa.
19 Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga yuun wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Mi yaa kajɛnmbɛlɛ pe kajɛnmɛ pi jɔgɔ,
mbe tijinliwɛ fɛnnɛ pe tijinliwɛ pi pye pi yiri waga.[a]

20 Kona, tijinliwɛ fɔ yiŋgi wi mbe ya yo naa? Nakoma sɛwɛ jɛnfɔ yiŋgi wi
mbe ya yo? Nakoma ki nala pilige kendige fɔ yiŋgi wi mbe ya yo? Yɛnŋɛlɛ
lìgi naga ma yo ki dunruya ŋa wi tijinliwɛ pi yɛn lembigewe.
21 *__Dunruya woolo__ wele, pe sɛnwee kajɛnmɛ pi ni, pee ya mbe Yɛnŋɛlɛ
li jɛn wa laga ŋga lìli kajɛnmɛ pi naga. Ki kala na, kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a
lì ki sɛnrɛ nda paa jate lembigewe sɛnrɛ ti tɛgɛ mbe mbele paa tari Zhezu
wi na pe shɔ, to nda waa yuun we. 22 *__Zhufuye__ poro maa kafɔnŋgɔlɔ

---

[a] **1.19:** Eza 29.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛnri, Giresi tara fɛnnɛ poro maa kajɛnmɛ lagajaa. 23 Woro wo na, we
maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yari ma yo pàa wi kan tiparaga na. Ki sɛnrɛ tì pye
Zhufuye pe kambɛngɛ, ma pye lembigewe sɛnrɛ mbele pe woro Zhufuye
pe yeri. 24 Ɛɛn fɔ, mbele fuun Yɛnŋɛlɛ lì yeri, Zhufuye o, mbele pe woro
Zhufuye o, poro yeri, Kirisi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa konaa li tijinliwɛ.
25 Katugu ŋga leele pe yɛn na jate paa Yɛnŋɛlɛ li lembigewe yɛn, ko yɛn
tijinliwɛ ni ma wɛ leele pe tijinliwɛ po na. Ŋga pe yɛn na jate paa Yɛnŋɛlɛ
li fanŋga fu kala yɛn, ko yɛn fanŋga ni ma wɛ leele pe wogo ko na.
26 Sefɛnnɛ, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri, ye jatere pye ye yɛɛ wogo ki
na. Mbele pe yɛn na jate tijinliwɛ fɛnnɛ laga dunruya wi ni, pe woro ma
lɛgɛ ye sɔgɔwɔ mbe yala sɛnwee lɔmɔ po ni. Fanŋga fɛnnɛ pee lɛgɛ ye ni.
Mɛgbɔgɔ fɛnnɛ pee lɛgɛ ye ni. 27 Ɛɛn fɔ, ŋga dunruya woolo pe yɛn na jate
lembigewe, Yɛnŋɛlɛ lì ko wɔ mbe ta mbe fɛrɛ wa tijinliwɛ fɛnnɛ pe na.
Ŋga dunruya woolo pe yɛn na jate fanŋga fu kala, Yɛnŋɛlɛ lì ko wɔ mbe
ta mbe fɛrɛ wa fanŋga fɛnnɛ pe na. 28 Yaara nda dunruya woolo pe maa
jate yarifaara, naa nda pe maa pe yɛɛ mbɔnrɔgi ti na, naa nda ti woro
yaraga pe yɛgɛ na, Yɛnŋɛlɛ lìri wɔ mbe ta mbe nda pe maa jate yaara ti
pye ti yiri waga; 29 jaŋgo lere wa kpɛ ka kaa yɛɛ gbɔgɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na. 30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, mɛɛ wi pye we
tijinliwɛ. Kirisi wo fanŋga na wè pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ma
pye *kpoyi, ma go shɔsaga ta; 31 jaŋgo kila piin paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: *«Ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ gbogo,
wila wi yɛɛ gbogo ŋga we Fɔ wì pye ko kala na.»*[b]

Pɔli wila Kirisi ŋa pàa kan wa tiparaga ki na wi sɛnrɛ ti yari

2 1 Sefɛnnɛ, sanga ŋa ni mìla kari wa ye yeri mbe sa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti
yari ye kan, mi sila sari yari ye kan sɛnrɛ tugbɔɔrɔ yogo ni, nakoma
tijinliwɛ gbembe ni. 2 Katugu mìla yere ki yerewe, sanga ŋa ni mi wa ye
sɔgɔwɔ, fɔ mi se yaraga ko ka jɛn naa Zhezu Kirisi wo puŋgo na, Zhezu
Kirisi ŋa pàa kan wa *tiparaga ki na we. 3 Ko kala kì ti sanga ŋa ni
mìla pye wa ye sɔgɔwɔ, mìla pye fanŋga fu, na fyɛ na seri ŋgbanga. 4 Na
nagawa sɛnrɛ to naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda mìla yo ye kan, ti sila pye sɛnwee
tijinliwɛ yɔn tangawa sɛnrɛ ni, ɛɛn fɔ, kìla naga ma filige ye kan yawa
ni, Yinnɛkpoyi li fanŋga na; 5 jaŋgo ye tagawa pi nɔgɔ ka ka cɛn leele pe
tijinliwɛ po na, ɛɛn fɔ, pi nɔgɔ ki cɛn Yɛnŋɛlɛ li yawa po na.

Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ we

6 Tijinliwɛ sɛnrɛ waa yuun mbele pe yɛn yɛtogowo ni wa tagawa pi
ni pe sɔgɔwɔ. Ki tijinliwɛ pii yiri ki dunruya ŋa wo yeri. Pii si yiri ki

---

[b] **1.31:** Zhere 9.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

dunruya ŋa wi fanŋga fɛnnɛ poro yeri, poro mbele pe yaa ka kɔ mbe wɔ wa we. 7Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ mba pìla pye ma lara leele pe na, po sɛnrɛ waa yuun. Po mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ làa ki kɔn maga tɛgɛ faa we gbɔgɔwɔ ta, sanni dunruya wi sa da. 8Ki dunruya ŋa wi fanŋga fɛnnɛ wa kpɛ sigi tijinliwɛ pi jɛn. Ki pye pàa pi jɛn, pe saa *we Fɔ gbɔɔ wi kan wa tiparaga ki na. 9Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Yaraga ŋga lere kpɛ fa yan yɛnlɛ ni,
naa ŋga lere kpɛ fa logo wa wi nuŋgbolo,
naa ŋga lere kpɛ fa jatere pye ki na,
Yɛnŋɛlɛ lì to gbegele mbele pe yɛn ma li ndanla poro kan.[c]

10Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lìgi ŋgundo wi naga woro na Yinnɛkpoyi li fanŋga na, katugu Yinnɛkpoyi li maa kagala ke ni fuun ke cancan. Ali Yɛnŋɛlɛ li nawa kagala ŋgele ke yɛn ma lara jɛŋgɛ o. 11Leele pe ni, ambɔ wi mbe ya mbe lere wa nawa kagala jɛn? Kaawɔ ki lerefɔ wi yɛɛra yinnɛ lo li ma ke jɛn. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lere kpɛ si Yɛnŋɛlɛ li nawa kagala ke jɛn, ndɛɛ li Yinnɛ lo nuŋgba. 12Woro wo na, ki dunruya ŋa wi yinnɛ lo ma wè ta; ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri lo wè ta, jaŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri waga, wege jɛn. 13Ki wogo ŋga ko sɛnrɛ waa yuun. We woro nari yuun dunruya tijinliwɛ fɛnnɛ pe maa tijinliwɛ sɛnrɛ nda nari to ni. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi li maa nda nari, to we yɛn na yuun. Kì pye ma, Yinnɛkpoyi li yɛn leele mbele ni, ŋga ki yɛn Yinnɛkpoyi li wogo, we yɛn naga yɛgɛ yuun pe kan Yinnɛkpoyi li sɛnrɛ to ni.

14Lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li woro wi ni, wi se ya mbe yaara nda ti yɛn Yinnɛkpoyi woro ti ta, katugu ti ma pye lembigewe ni wi yɛgɛ na. Wi se ya mberi jɛn, katugu pe mari jɛn ma wali ti na Yinnɛkpoyi lo fanŋga na. 15Lere ŋa Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛn wi ni, wi mbe ya mbe kagala ke ni fuun ke jɛn mbe wali ke na, ɛɛn fɔ, lere wa se ya mbe wo kagala koro jɛn mbe wali ke na. 16Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ambɔ wi we Fɔ wi nawa jatere wi jɛn?
Ambɔ wi mbe ya mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri?[d]

Ɛɛn fɔ, woro wo na, *Kirisi wi nawa jatere wi yɛn we ni.

Yɛnŋɛlɛ tunmbyeele wele

3 1Sefɛnnɛ, kaselege ko na, mii ya para ye ni paa leele mbele Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛn pe ni poro pele yɛn. Ɛɛn fɔ, mì yo ye ni paa leele mbele pe yɛn na tanri dunruya kagala ke na poro pele yɛn, paa piile yɛn, mbele pè taga *Kirisi wi na. 2Nɔnɔ mì kan ye yeri, mi si susheere kan ye yeri, katugu ye saa ya mberi li. Ali ma pan ma gbɔn nala, ye se ya mberi

---

[c] **2.9:** Eza 64.3; 52.15 [d] **2.16:** Eza 40.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

li; 3 katugu ye yɛn na tanri bere paa *__dunruya woolo__ pe yɛn. Kì kaa pye yenjara, naa maara yɛn wa ye sɔgɔwɔ, ki woro naga nari ma yo ye yɛn paa dunruya woolo pe yɛn wi le? Ki woro naga nari fɔ ye yɛn na tanri na yala sɛnwee piile pe tangalɔmɔ pi ni wi le? 4 Ye ni, na wa ka yo fɔ: «Mi yɛn Pɔli woo», wa mbe yo fɔ: «Mi yɛn Apolɔsi woo», ko woro dunruya woolo pe tangalɔmɔ wi le?

5 Ko ki ni fuun puŋgo na, Apolɔsi wo yɛn ambɔ fɔ? Mi Pɔli, mi yɛn ambɔ fɔ? Woro yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele wi cɛ, ma pye leele mbele pè Sɛntanra ti yo ye kan, a yè taga ti na. Tunŋgo ŋga *__we Fɔ__ wì kan we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yeri, ko we yɛn na piin. 6 Muwi mì yariluguro ti lugu, a Apolɔsi wo tɔnmɔ wo ti na, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lìgi pye, a tì fi. 7 Kì pye ma, ŋa wi maa yariluguro ti nuru konaa ŋa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, poro woro yaraga ka. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn kala li ni fuun, katugu lo li maga pye ti ma fi. 8 Ŋa wi maa yariluguro ti nuru konaa ŋa wi maa tɔnmɔ wuun ti na, pe yɛn ja, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe sara mbe yala tunŋgo ŋga pè pye ki ni. 9 Katugu we yɛn tunŋgo pye-yɛɛnlɛ wa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki ni. Yoro ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li kɛrɛ re. Ye yɛn fun go ŋga Yɛnŋɛlɛ laa kanni we. 10 Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ mba kan na yeri pi fanŋga na, mì go nɔgɔ ki le paa go wafɔ tijinliwɛ fɔ yɛn. Yiŋgɔ ni, lere wa yɛgɛ wi yɛn na kanni ki go nɔgɔ ŋga kì le ki na. Ɛɛn fɔ, lere nuŋgba nuŋgba pyew wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn paa yɛgɛ ŋga na wila kanni ki na we. 11 Go nɔgɔ ŋga kì le, ko ki yɛn Zhezu Kirisi we. Lere se ya mbe go nɔgɔ ka yɛgɛ le wo puŋgo na. 12 Na lere wa kaa kanni ki go nɔgɔ ŋga kì le ki na tɛ ni, nakoma warifuwe ni, nakoma sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni, nakoma tire ni, nakoma shɔgɔlɔ kanŋgewara ni, nakoma yan waga ni, 13 lere nuŋgba nuŋgba pyew, tunŋgo ŋga wì pye, ki tiyɔnwɔ pi yaa ka yiri funwa na kiti kɔnpilige, katugu kasɔn ki yaa ka ki lɔmɔ pi naga ki pilige ki ni. Kasɔn ki yaa ka lere nuŋgba nuŋgba pyew wi tunŋgo ki wa mbe wele mbege cɛnlɛ li naga. 14 Na lere wa ka kan ki go nɔgɔ ŋga kì le ki na, a wi tunŋgo ki koro wa kii sogo, wo yaa ka tɔnli ta. 15 Ɛɛn fɔ, na lere ŋa tunŋgo pyege ka sogo, pa wo yaa wi tɔnli wi la. Ma si yala, wo jate wi yaa shɔ, ɛɛn fɔ, ki yaa pye ndɛɛ wi kasɔn kɔn ma yiri.

16 Ye yɛn maga jɛn jɛŋgɛ fɔ yoro ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li *__shɛrigo gbɔgɔ__ ye, fɔ Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn ma cɛn wa ye nawa. 17 Na lere wa ka Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki jɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ li yaa ki fɔ wi jɔgɔ fun; katugu Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki yɛn *__kpoyi__, ko ki si yɛn yoro wele.

18 Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ fanla. Na kaa pye wa yɛn naga jate ye ni ma yo wi yɛn tijinliwɛ fɔ, mbe yala ki dunruya ŋa wi kagala ke ni, wigi tijinliwɛ pi yaga, wuu yɛɛ pye lembige *__dunruya woolo__ pe yɛgɛ na, jaŋgo wi ta wi pye kaselege tijinliwɛ fɔ. 19 Katugu ki dunruya ŋa wi tijinliwɛ pi yɛn lembigewe Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Ki kala na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Li ma kajɛnmbɛlɛ pe yigi pe yɛɛra tijinliwɛ pee pi ni.[e]
20 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ naa ma yo fɔ:
We Fɔ wì tijinliwɛ fɛnnɛ pe jatere wi jɛn,
wìgi jɛn ma yo wi yɛn wagafe.[f]
21 Ki kala na, lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ gbogo leele pele kala na, katugu yaraga ki ni fuun ki yɛn ye wogo. 22 Pɔli o, Apolɔsi o, Pyɛri o, dunruya o, yinwege o, kunwɔ o, yiŋgɔ yaara nda tila paan o, yaraga ki ni fuun ki yɛn ye wogo. 23 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn Kirisi wi woolo, Kirisi wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li woo.

Kirisi wi pitunmbolo wele

4 1 Woro wo na, ye daga mbaa we jate paa *__Kirisi__ wi tunmbyeele yɛn, naa Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo kagala ke yɛgɛ nagafɛnnɛ. 2 Leele mbele tunŋgo yɛn ma telege pe na, pe maa ki jaa pe yeri pe pye tagawa ni. 3 Mi wo kanŋgɔlɔ, na ye kanla sɛgɛsɛgɛ mbe wele, nakoma na lere wa yɛgɛ kanla sɛgɛsɛgɛ mbe wele wa sɛnwee piile pe kiti kɔnsaga, ko ka woro kala na yɛgɛ na. Mi wo woro nala yɛɛ sɛgɛsɛgɛ mbe wele, 4 katugu na nawa pi woro nala jɛrɛgi kala la kpɛ na. Ɛɛn fɔ, ko ma kila ki nari ma yo mi yɛn ma sin. *__We Fɔ__ wo wi yɛn na kiti kɔɔn na na. 5 Ki kala na, yaga ka kiti kɔn lere wa kpɛ na wi kɔnwagati wi yɛgɛ, konaa we Fɔ wi panga ki yɛgɛ. Wo wi yaa ka wɔwɔ kagala ŋgele ke yɛn ma lara ke yirige funwa na, mbe leele pe nawa kagala ŋgele paa jate mbe pye ke naga. Kona, lere nuŋgba nuŋgba pyew wi daga poo sɔn yɛgɛ ŋga na, wi yaa ki ta Yɛnŋɛlɛ li yeri.

6 Sefɛnnɛ, ki kagala ŋgele mì yo ye kan fɔɔnfɔɔn ŋga, mì ke yo mi naa Apolɔsi woro kanŋgɔlɔ, mbe ta mbe ye naga. Mi yɛn na jaa, we konɔ yɛgɛ nagawa pi fanŋga na, yege kara yege jɛn fɔ: «Kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, yee daga mbe toro koro na.» Ye ni, lere si daga mbaa lere wa gbogo, mbe sila wa tifaga. 7 Naga yɛn ma, ambɔ wɔɔn tɛgɛ mɔɔ mbɔnrɔ sanmbala pe na? Yɛnŋɛlɛ lo ma lì yaraga ŋga fuun ki yɛn ma yeri ki kan ma yeri wi le? Kì kaa pye tì kan ma yeri, yiŋgi na, a ma nɛɛ ma yɛɛ gbogo yaara nda ti yɛn ma yeri ti kala na, ma mbe yo tii kan ma yeri?

8 Yaraga ŋga fuun yaa jaa, yège ta makɔ kɛ! Yè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ makɔ! Yè pye wunlumbolo ma we yaga! Ayoo dɛ. Mi yɛn na jaa ye pye wunlumbolo kaselege na, jaŋgo woro fun we ya waa wunluwɔ pi piin ye ni ja. 9 Katugu mìgi jate maga yan, woro mbele we yɛn *__pitunmbolo__, Yɛnŋɛlɛ lì woro pye leele pe ni fuun pe puŋgofɛnnɛ. Wè pye paa leele mbele pè kiti kɔn pe na mbe pe gbo we, katugu wè pye weleyaraga dunruya wi ni fuun wi yɛgɛ na, *__mɛrɛgɛye__ poro naa leele wele. 10 Leele poro yɛgɛ na, we yɛn lembire Kirisi wi kala na. Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn

---

[e] **3.19:** Zhɔbu 5.13 [f] **3.20:** Yuuro 94.11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tijinliwɛ fɛnnɛ mbe ye ta Kirisi wi ni. Woro yɛn fanŋga fu fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, yoro wo yɛn fanŋga fɛnnɛ. Pe maa yoro gbogo na woro tifaga. 11 We yɛn na jɔlɔ fuŋgo naa wɔgɔ ki ni fɔ ma pan ma gbɔn nala. Yaripɔrɔ tì we la. Pe maa we gbɔɔn. Cɛnsaga woro we na. 12 We maa tunŋgo piin na tege, jaŋgo mbe ta mbaa we yɔn suro ti taa we yɛ. Leele pe maa we tegele, we maa duwaw piin pe kan. Pe maa we jɔlɔ, we maa ki kunni we yɛɛ ni. 13 Pe maa sɛnpere yuun na we mɛgɛ ki jogo, we maa sɛnjɛndɛ yuun pe ni. Pe maa we jate paa dunruya wi kayangara yɛn, paa yaritijangara yɛn fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ.

14 Mi woro naga kagala ke yɔnlɔgi ye kan, jaŋgo mbe fɛrɛ wa ye na. Ɛɛn fɔ, mi yɛn na ye yɛrɛgi paa na piile yɛn, mbele pànla ndanla we. 15 Katugu ali na kaa pye nagafɛnnɛ waga kɛ (10 000) yɛn ye yeri mbaa ye nari, mbe ye ta wa Kirisi wi konɔ li ni, ye teele pe woro ma lɛgɛ. Ye yinwege ŋga yaa piin Zhezu Kirisi wi ni ko na, muwi mì pye ye to, ma Sɛntanra ti yo ma ye kan. 16 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, yaa tanri paa na yɛn. 17 Ko kì ti mi yɛn na Timote wi tunnu wa ye yeri, wo ŋa wi yɛn paa na pinambyɔ ŋa wìlan ndanla we. Wi yɛn tagawa ni wa we Fɔ wi konɔ li ni. Koŋgolo ŋgele mila tanri ke na wa na yinwege ki ni Zhezu Kirisi wi ni, wo wi yaa ye nawa to ke ni, paa yɛgɛ ŋga na mila leele pe nari ke ni *__legiliziye__ pe ni fuun pe ni lagapyew we.

18 Pele yɛn wa ye ni na pe yɛɛ gbogo maga yan ndɛɛ mi se kari wa ye yeri naa. 19 Ɛɛn fɔ, na kaa pye ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala, sanni jɛnri mi yaa kari wa ye yeri. Na mi ka gbɔn wa ye na, ki leele mbele paa pe yɛɛ gbogo, mi se ka pe sɛnyoro to cɛ jɛn, ɛɛn fɔ, mi yaa kaga jɛn, na kaa pye fanŋga yɛn pe ni. 20 Katugu *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi woro sɛnyoro kala, ɛɛn fɔ, yawa kala li. 21 Yiŋgi yaa jaa? Mbe kari wa ye yeri sapige ni mbe sa ye gbɔn lee, nakoma mbe kari ndanlawa ni, mbe pye nandanwa ni?

KALIKALAWA NAA KITI KƆNKAGALA ŊGELE KAA PYE WA LEGILIZI WI NI

5–6

Kɛɛnrɛ la pye wa Korɛnti ca legilizi wi ni

5 1 Pe yɛn naga yuun lagapyew ma yo kɛɛnrɛ limɛ yɛn wa ye sɔgɔwɔ, mba pi yɛn ma tijanga fɔ yɛrɛ *__mbele pee shɛri__ pe woro naga cɛnlɛ la piin. Ko yɛn fɔ ye ni, wà wi to jɔ ta. 2 A ye koro na ye yɛɛ gbogo, ma si yala, ye ja daga mbe pye yɛsanga ni fɔ jɛŋgɛ, jaŋgo lere ŋa wìgi kala cɛnlɛ li pye, yoo purɔ yoo wɔ ye yɛɛ sɔgɔwɔ. 3 Mi wo na, ali ki ka pye mi woro wa ye ni wire to na, ɛɛn fɔ, na jatere wo yɛn wa ye na. Ki kapege, lere ŋa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wìgi pye, mì kiti kɔn wi na makɔ, ma mbe yo mi yɛn wa ye ni. 4 Katugu,
*we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, na jatere wo naa yoro ni we yɛn ma gbogolo
laga nuŋgba, a we Fɔ Zhezu wi yawa pi yɛn we ni. 5 Ye ti wege lerefɔ wi
le Sɔtanla wi kɛɛ wi wire ti ta ti jɔgɔ, jaŋgo wi yinnɛ lo mbe shɔ we Fɔ wi
pilige ki na.

6 Ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi woro ma yɔn. Mì yo ye yɛn maga jɛn ma yo *leve
wi jɛnri wi ma buru muwɛ mba pì gbɔn pi ni fuun pi fɛ maa yirige! 7 Ki
leve lɛɛ ŋa wi yɛn kapege, yoo wɔ wa ye yɛɛ ni, jaŋgo ye ta ye pye *kpoyi
yɛgɛ ki ni fuun ki na. Kona, ye yaa pye paa buru muwɛ mba pè gbɔn fɔn-
mbɔ, leve fa ye pi ni po pa yɛn. Pa ye si yɛn ma makɔ kaselege; katugu pè
we *Paki fɛti sumbyɔ wi gbo, wo wi yɛn *Kirisi ŋa pàa wɔ *saraga we.
8 Ki kala na, ye pan waa we fɛti wi piin, ɛɛn fɔ, waga kaa wi piin buru ŋa
leve lɛɛ yɛn wi ni wo wa ni. Waga kaa wi piin leve ŋa wi yɛn kapege naa
tipege ni wo wa ni. Ɛɛn fɔ, waa wi piin leve fu buru[g] ni, ko kɔrɔ wo yɛn
nawa jɛmbɛ naa kaselege ni.

9 Wa na sɛwɛ ŋa mì torogo wa ye yeri wi ni, mìgi yo ye kan ma yo yaga
ka gbogolo kɛɛnrɛ lifɛnnɛ pe ni yaraga ka kpɛ na. 10 Ɛɛn fɔ, mi sila pye na
sɔnri *dunruya woolo mbele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro na, nakoma yɛgɛ
mbatinwɛ fɛnnɛ, naa yoolo konaa sɛngɛ sunvɛnnɛ. Ki pye pa ki yɛn ma,
ye ja daga mbe wɔ laga dunruya wi ni. 11 Ɛɛn fɔ, nda mì yo ye kan yiŋgɔ
ti kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Lere ŋa fuun wi maa wi yɛɛ yinri tagafɔ, na wiga pye
kɛɛnrɛ lifɔ, nakoma yɛgɛ mbatinwɛ fɔ, nakoma yoo, nakoma yarisunndo
sunvɔ, nakoma sɛnpere yofɔ, nakoma sinwɔɔ, nakoma bɛŋganri pyefɔ,
yaga ka gbogolo ki fɔ wi ni yaraga ka kpɛ na. Yaga ka pinlɛ mbe li ki lere
wi ni yɛrɛ.

12-13 Mbaa kiti kɔɔn mbele pee shɛri pe na, mi na kala woro wa ma.
Yɛnŋɛlɛ lo li yaa ka kiti kɔn pe na. Yoro ma ye daga mbaa *shɛrigo woolo
pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo wi le? Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Ye kapege pyefɔ wi purɔ yoo wɔ ye yɛɛ sɔgɔwɔ.[h]

Tagafɛnnɛ pe kiti kɔngɔ pe yɛɛ na

6 1 Ye ni, na kiti kɔnkala ka pye wa naa wi sefɔ wa sɔgɔwɔ, mɛlɛ
wi mɛɛ soro ma kari *mbele pee shɛri poro kɔrɔgɔ, pe saga kiti
kɔnkala li yɛgɛ wɔ, wila si kari *Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi poro kɔrɔgɔ? 2 Ye
sigi jɛn mbe yo Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe yaa ka kiti kɔn *dunruya woolo
pe na wi le? Na kì kaa pye ye yaa kiti kɔn dunruya woolo pe na, mɛlɛ
yaga si ka ya mbaa kagala tunmɔŋgɔlɔ koro yɛgɛ woo? 3 Ye sigi jɛn mbe
yo we yaa ka kiti kɔn *mɛrɛgɛye pe na wi le? Pee ka logo yinwege ŋga

---

[g] **5.8:** Kìla pye Paki fɛti wiga gbɔn, leve na ye buru ŋa ni wo Zhufuye pàa pye na kaa; Luki 22.1. [h] **5.12-13:** Dete 17.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ko kagala? 4 Ma si yala, na ki kiti kɔnkagala cɛngɛlɛ kele ka pye ye yɛɛ
sɔgɔwɔ, leele mbele *Legilizi wi woro na jate, poro ye ma saa lɛ ma pye
ki kagala ke kiti kɔnfɛnnɛ. 5 Mi yɛn naga wogo ŋga ki yuun, fɛrɛ nda tì ye
yigi ti kala na. Kì cɛn lere nuŋgba se ta wa ye ni tijinliwɛ fɔ, ŋa wi mbe
ya mbaa wi sefɛnnɛ pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo pe sɔgɔwɔ! 6 Ɛɛn fɔ,
sefɔ wa ma wi sefɔ wa yeri mbe sa kiti kɔn wi na, fɔ yɛrɛ wa mbele pee
shɛri pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

7 Yɛgɛ o yɛgɛ, naa kiti kɔnkagala yɛn wa ye yɛɛ sɔgɔwɔ, ko ki naga
ma yo yè puŋgo makɔ. Yiŋgi na ye si woro na kambasinŋge ki kunni ye
yɛɛ ni? Yiŋgi na yee si ye yɛɛ yaga paa ye yuun? 8 Ɛɛn fɔ, yoro ye yɛn na
kambasinŋge naa yuro ti piin. Ye maa ti piin ye sefɛnnɛ pe na. 9 Ye sigi
jɛn mbe jɛn mbe yo lepeele pe se ka *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta wi le?
Yaga kaa ye yɛɛ fanla: Kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa sɛngɛ sunvɛnnɛ, naa jataala
naa mbele pe maa pe nambala yɛɛnlɛ pe taa jɛɛlɛ, 10 naa yoolo, naa yɛgɛ
mbatinwɛ fɛnnɛ, naa sinwɔɔlɔ, naa leele tɛgɛlɛ fɛnnɛ, konaa beŋganri
pyefɛnnɛ pe se ka Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta. 11 Pa ye pèle la pye ma. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì ye woli ma ye kapere ti laga ye na, ma ye tɛgɛ ye yɛ, ye pye
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi, konaa ma ye pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na, *we Fɔ
Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, konaa we Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li fanŋga na.

Ye ye wire ti tɛgɛ
yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo

12 Wa ye ni, pele maa yuun fɔ: «Mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin.» Ki
yɛn ma, ɛɛn fɔ, tɔnli woro kala li ni fuun ni. Mbe ja ya mbege yo mbe yo
fɔ: «Mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin,» ɛɛn fɔ, mi se yɛnlɛ ki na mbanla
yɛɛ pye yaraga ka kulo. 13 Ye maa yuun naa fɔ: «Yaakara ti yɛn fuŋgbolo
li woro, a fuŋgbolo fun li yɛn yaakara ti woro.» Ki yɛn ma kaselege. Ma
si yala, Yɛnŋɛlɛ li yaa ka ti ni fuun shyɛn ti jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, lere wi wire tii
gbegele kɛɛnrɛ limɛ po kan. Wire ti yɛn we Fɔ wo woro. A we Fɔ fun wi
yɛn wire ti woro. 14 Yɛnŋɛlɛ lo làa we Fɔ wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi
ni. Lo li yaa ka we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi ni li yawa pi ni.

15 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ye wire ti yɛn *Kirisi wi wire ti lara ta
wi le? Mbe ya mbe Kirisi wi wire lara ta lɛ mberi pye nanjaa wi wire lara
ta le? Ayoo dɛ! 16 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo naŋa ŋa ka nanjaa wa lɛ, wo
naa wo ni pe ma pye wire nuŋgba wi le? Katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Pe shyɛn pe yaa ka pye wire nuŋgba.*»[i] 17 Ɛɛn fɔ,
ŋa ka gbogolo we Fɔ wi ni, wi ma pinlɛ ma pye wi ni yinnɛ nuŋgba ni.

18 Yaa fee kɛɛnrɛ limɛ pi yɛgɛ. Kapege sanŋga ŋga fuun lere wi ma pye,
ko na ya mboo wire ti magara, ɛɛn fɔ, kɛɛnrɛ lifɔ wo maa kapege ki piin
wi yɛɛ wire ti na. 19 Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo ye wire ti yɛn Yinnɛkpoyi

---

[i] **6.16:** Zhenɛ 2.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

li *shɛrigo gbɔgɔ wi le? Li yɛn ma cɛn wa ye ni, Yɛnŋɛlɛ lo lìli kan ye yeri. Ye woro ye yɛɛ woolo, 20 katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye lɔ sɔnŋgbanga na, ki kala na, ye ye wire ti tɛgɛ yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo.

PƆRƆGƆ, NAA PƆRƆGƆ JƆƆGƆ KONAA MBAPƆRƆWƆ SƐNRƐ

7.1-40

Yewige ŋga kìla yewe japɔrɔgɔ sɛnrɛ ti na, konaa sɛnrɛ nda tìla kan mari yɔn sogo

7 1 Koni, mi yaa para kagala ŋgele yànla yewe wa ye sɛwɛ wi ni ke na. Ki kagala ke kanŋgɔlɔ, na naŋa wii jɛlɛ pɔri, ki yɛn ma yɔn. 2 Ma si yala, paa kɛɛnrɛ ti yɛn ma lɛgɛ ki kala na, ki yɛn ma yɔn naŋa nuŋgba nuŋgba pyew wi jɛlɛ pɔri. Jɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew wi yɛɛra pɔlɔ wi pye wi yeri. 3 Ŋga ki daga jɛlɛ wi ni, naŋa wigi pye wi kan. Ŋga ki daga naŋa wi ni fun, jɛlɛ wigi pye wi kan. 4 Jɛlɛ wo ma wi yɛn wi yɛɛ wire ti go na, ɛɛn fɔ, wi pɔlɔ wo wi yɛn ti go na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, naŋa wo ma wi yɛn wi yɛɛ wire ti go na, ɛɛn fɔ, wi jɔ wo wi yɛn ti go na. 5 Yaga kaa jege ye yɛɛ na, fɔ ndɛɛ ye ni fuun shyɛn ye yo ye fili ki na, mbe wagati jɛnri wa, mbe ta mbe Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Ko puŋgo na, ye sɔngɔrɔ ye yɛɛ kɔrɔgɔ, jaŋgo Sɔtanla wiga ka ye fanla mbe ye le kapege, ye yɛɛ mba-yingiwɛ pi kala na.

6 Ŋga mila yuun ye kan namɛna, mi woro naga konɔ kaan ye yeri, ɛɛn fɔ, ki mbe ya pye. 7 Kaselege ko na, ki ja da mi na, anmɛ lere pyew wi pye paa na yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì yarikanga kan lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri. Wa wogo ma pye yɛgɛ ka na, sanŋa wi wogo ki ma pye yɛgɛ ka na.

8 Mi yɛn naga yuun mbele pe fa jɛɛlɛ pɔri poro naa naŋgunjaala pe kan, fɔ: Ki yɛn ma yɔn pe koro paa na yɛn. 9 Ɛɛn fɔ, na pe se ya mbe pe yɛɛ yigi, pe pɔrɔgɔ pye; katugu na maga pɔrɔgɔ pye, ko mbɔnrɔ ma na ki la mbaa ma taa kila ma jɔlɔ ko na.

10 Tagafɛnnɛ mbele pè pɔrɔgɔ pye makɔ, mi ma mi yɛn naga konɔ kaan pe yeri, ɛɛn fɔ, *we Fɔ wowi, fɔ: Jɛlɛ wiga ka laga wi pɔlɔ wi na. 11 Na wiga si laga wi pɔlɔ wi na, wiga ka pɔri naa naŋa wa yɛgɛ yeri. Nakosima, wi sɔngɔrɔ wi pɔlɔ wi kɔrɔgɔ. Naŋa fun wiga kaa jɔ wi wa.

12 Ŋga mila yuun tagafɛnnɛ sanmbala pe kan, we Fɔ wo sɛnyoro ma, mi na woyoro ri, fɔ: Jɛlɛ *ŋa wii shɛri , na wa ka pye we sefɔ naŋa wa yeri, na jɛlɛ wi ka yɛnlɛ mbe yo wi yaa koro wi ni, wi ka kaa wa. 13 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, na jɛlɛ tagafɔ wa ka pye naŋa ŋa wii shɛri wa yeri, na naŋa wi ka yɛnlɛ mbe yo wi yaa koro wi ni, jɛlɛ wi ka kaa wa. 14 Naŋa ŋa wii shɛri wi yɛn *kpoyi, naa wì pye nuŋgba wi jɔ ŋa wì taga wi ni we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Jɛlɛ ŋa wii shɛri fun, wi yɛn kpoyi, naa wì pye nuŋgba wi pɔlɔ ŋa wì taga wi ni we. Nakoma ye piile pe jɛn na pye paa mbele pee shɛri pe piile pe yɛn, ma si yala pe yɛn kpoyi[j]. 15 Konaa ki ni fuun, ŋa wii shɛri, na wi kaa ki jaa mbe laga tagafɔ wi na, wuu yaga wi laga wi na. Ki ka pye ma, naŋa tagafɔ we, nakoma jɛlɛ tagafɔ we, wi woro ma pɔ wa ki kala cɛnlɛ li ni naa, katugu Yɛnŋɛlɛ lì we yeri we pye yɛyinŋge na. 16 Ma mbe ya mbege jɛn mɛlɛ, mboro jɛlɛ tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn pɔlɔ wi shɔ? Nakoma ma mbe ya mbege jɛn mɛlɛ, mboro naŋa tagafɔ, fɔ ma yaa kɔɔn jɔ wi shɔ?

Yaa tanri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri yaa ki piin

17 Mbe wɔ ko wogo ŋga ko ni, ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew, yarikanga ŋga we Fɔ wì kan wi yeri, wi koro wila tanri wila yala ko ni, wila tanri wila yala paa yɛgɛ ŋga na wìla pye, naa Yɛnŋɛlɛ làa wi yeri wi pye li woo we. Ko konɔ na lo mila kaan *__legiliziye__ pe ni fuun pe ni. 18 Na kaa pye Yɛnŋɛlɛ lì lere wa yeri ma yala wì *__kɛnrɛkɛnrɛ__ makɔ, wi koro wa ki cɛnlɔmɔ pi ni ma. Na kaa si pye lì wa yeri ma yala wi fa kɛnrɛkɛnrɛ, wiga ka kɛnrɛkɛnrɛ. 19 Ma kɛnrɛkɛnrɛ o, mɛɛ kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro yaraga. Mbaa tanri Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ko ki yɛn kagbɔgɔ. 20 Yɛnŋɛlɛ làa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, maa ta cɛnlɔmɔ mba na, wi koro wa po ni. 21 Yɛnŋɛlɛ làa ma yeri mɔɔ ta kulo le? Ko ka kɔɔn jatere wi lɛgɛ ma na. Ɛɛn fɔ, na ma mbe ya pyelɔmɔ ta mbe wɔ wa kulowo pi ni, ma wɔ wa pi ni. 22 Katugu we Fɔ wi ka kulo ŋa yeri, wi ma pye lesee ma koro we Fɔ wo cɛnwɛ na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ wi ka lesee ŋa yeri, wi ma pye Kirisi wo kulo. 23 Yɛnŋɛlɛ lì we lɔ sɔnŋgbanga na. Yaga ka kanŋga mbe pye leele pele kulolo. 24 Sefɛnnɛ, naa Yɛnŋɛlɛ làa lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, pàa pye cɛnlɔmɔ mba na, pe koro po na.

Mbele pe fa pɔrɔgɔ pye gbɛn poro naa naŋgunjaala sɛnrɛ

25 Mbele pe fa jɛɛlɛ pɔri gbɛn poro na, we Fɔ wii konɔ la kan na yeri mbe yo pe kanŋgɔlɔ. Ɛɛn fɔ, paa we Fɔ wìlan yinriwɛ ta, mala kan mi yɛn tagawa ni we, ki kala na, ŋga mila sɔnri, mi yaa ki yo.

26 Ki wagati ŋgbaan ŋa wi kala na, ŋga ki yɛn ma yɔn na yɛgɛ na, koyi ŋga fɔ ki yɛn ma yɔn lere wi koro paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn we. 27 Ma jɛlɛ pɔri makɔ le? Maga kaa ki lagajaa mbege pɔrɔgɔ ki jɔgɔ. Ma fa jɛlɛ pɔri gbɛn le? Maga kaa wa jaa. 28 Konaa ki ni fuun, na maga pɔrɔgɔ pye, mɛɛ kapege pye. Na sumboro wa ka si pɔri naŋa yeri, wii kapege pye. Ɛɛn fɔ, mbele paa pɔrɔgɔ ki piin, pe yaa jɔlɔgɔ ta wa pe yinwege ki ni. Ko jɔlɔgɔ ko mila jaa mbe ye shɔ ki ni.

---

[j] **7.14:** Naŋa ŋa wii shɛri, nakoma jɛlɛ ŋa wii shɛri konaa pe piile pe ni pe ma pye kpoyi, ko kɔrɔ wo yɛn naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li maa pe wele kajɛŋgɛ ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Sefɛnnɛ, ŋga mila jaa mbe yo koyi ŋga fɔ: Wagati wì jerege. Ki kala
na, mbege lɛ nala wo na, mbele pè jɛɛlɛ pɔri, pe pye ndɛɛ pele woro pe
yeri. 30 Mbele paa gbele, pe pye ndɛɛ pe woro na gbele. Mbele paa yɔgɔri,
pe pye ndɛɛ pe woro na yɔgɔri. Mbele paa loo, pe pye ndɛɛ yaraga woro
pe yeri. 31 Mbele paa pe yɛɛ yɔngɔ ki dunruya ŋa wi yaara ti ni, pe pye
ndɛɛ pe woro na pe yɛɛ yɔngɔ ti ni sɔbɛ ni; katugu ki dunruya ŋa yɛɛn,
yɛgɛ ŋga na yaa wi yaan, wi se mɔ naa, wi yaa kɔ.
32 Mi woro na jaa ye jatere wi piri ye na. Lere ŋa wii pɔrɔgɔ pye, wo
maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, wi kala li ta li we Fɔ wi
ndanla. 33 Ɛɛn fɔ, ŋa wì jɛlɛ pɔri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala
koro na, wo maa jaa wi kala luu jɔ wi ndanla. 34 Kiga pye ma, wi jatere
wi ma kɔn shyɛn wi na mbaa kagala shyɛn piin. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na
fun, jɛlɛ ŋa wii pɔri naŋa yeri, nakoma sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn,
wi maa jatere wi taga we Fɔ wi kagala koro na, katugu wi maa jaa mbe
pye kpoyi wa wi kapyege naa wi jatere wi ni. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa
yeri, wo maa jatere wi taga dunruya kagala koro na, katugu wi maa jaa
wi kala luu pɔlɔ wo ndanla.
35 Mila ko yuun ye yɔnwɔ po kala na, mi woro naga yuun mbe kala la
taga ye na, li pye fanŋga kala. Mi yɛn na jaa yaa tanri tangalɔmɔ mba pi
yɛn ma yala po na, jaŋgo ye koro ye mara we Fɔ wi tunŋgo ki na, yaraga
ka kpɛ ka ka ye jatere wi piri ye na.
36 Ɛɛn fɔ koni, na lefɔnŋɔ wa kaga yan sumboro ŋa wì wɔ mbe pɔri,
ŋga wila piin wi na ki woro ma yala, na kaa pye wi se ya mboo yɛɛ yigi,
nɛɛ ki jate wi daga mbe pɔrɔgɔ ki pye, pe pɔri pe yɛɛ yeri, paa yɛgɛ ŋga
na wila ki jaa we. Kapege ma[k]. 37 Ɛɛn fɔ, na lefɔnŋɔ wiga yere ki yerewe
wa wi kotogo na, na kii pye fanŋga kala wi yeri mbe pɔrɔgɔ ki pye, na wi
mbe cew ta wi yɛɛra nandanwa kala li na, konaa mbe yere ki yerewe paa
yɛgɛ ŋga na wi daga mbaa ki piin we, kona, kajɛŋgɛ wì pye ma sumboro
wi yaga wi suu pɔri[l]. 38 Kì pye ma, naŋa ŋa ka sumboro ŋa wì wɔ wi pɔri,
wì kajɛŋgɛ pye, ŋa wi suu woo pɔri, wo kajɛŋgɛ pye naa ma wɛ[m].
39 Jɛlɛ ŋa wì pɔri naŋa yeri, wi yɛn ma pɔ wi pɔlɔ wi na sanga ŋa ni
naŋa wi yɛn yinwege na. Ɛɛn fɔ, na wi pɔlɔ wiga ku, kona, wi ma koro
wi yɛɛ woo. Naŋa ŋa fuun kaa ndanla, wi mbe ya pɔri wi yeri naa, ɛɛn
fɔ, ki naŋa wi pye tagafɔ. 40 Ma si yala, mi wo yɛgɛ na, na wiga koro ma,

---

[k] **7.36-38:** Na naŋa wa sumborombyɔ ka pye wa, ŋa wi fa naŋa kala jɛn, na wiga lɛ mbe toro pɔrɔgɔ pyesanga na, tofɔ wigi yan kii yala, fɔ ki daga wi pɔri naŋa yeri, wi ŋga wila jaa ki pye. Kapege ma. Wuu le pɔrɔgɔ. [l] **7.37** Ɛɛn fɔ, lere ŋa wi jatere wi yɛn ma cɛn wi na, na yaraga ka woro naa ŋgbanga ki wogo ki na, na wi mbe cew ta wi yɛɛra nandanwa kala li na, na wiga yere ki yerewe wa wi nawa mbe yo wi soo sumborombyɔ ŋa wi fa naŋa kala jɛn wi le pɔrɔgɔ, kona wì kajɛŋgɛ pye. [m] **7.38** Kì pye ma, ŋa ka wi sumborombyɔ ŋa wi fa naŋa kala jɛn wi le pɔrɔgɔ, wì kajɛŋgɛ pye, ŋa si suu woo le pɔrɔgɔ, wo kajɛŋgɛ pye naa ma wɛ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ko mbɔnrɔ wi na pɔrɔgɔ ko na. Ko mila sɔnri, mì taga ki na fun ma yo Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li yɛn na ni.

SAARA NDA TI WƆ YARISUNNDO YERI TI KARA

8.1–11.1

Yarisunndo kara

8 1 Yiŋgɔ ni, we para yarisunndo kara wogo ko na.
Ki yɛn kaselege fɔ «kajɛnmɛ pi yɛn we ni fuun we yeri,» paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn naga yuun we. Ɛɛn fɔ, kajɛnmɛ pi ma lere wi kan wi maa wi yɛɛ gbogo, ma si yala, ndanlawa po maa ka tari leele pe fanŋga ki na wa tagawa pi ni. 2 Na kaa pye lere wa naga jate wi kala jɛn, wi fa jɛn gbɛn paa yɛgɛ ŋga na wi ja daga mbe kala jɛn we. 3 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li ka lere ŋa ndanla, li ma ko fɔ wo jɛn.

4 Ki kala na, mbe yala ye yewige ŋga yè yewe ki ni, fɔ: We daga mbaa yarisunndo kara kaa le? We ni fuun wège jɛn jɛŋgɛ ma yo yarisunŋgo ki woro yaraga ka laga dunruya wi ni. Wège jɛn ma yo yɛnŋɛlɛ la yɛgɛ woro wa naa Yɛnŋɛlɛ nuŋgba lo puŋgo na. 5 Ali na kaa pye leele pe maa naayeri yaara nakoma tara na yaara ta yinri yɛnŋɛlɛ, pa ki si yɛn ma, katugu leele pe ma yo yɛngɛŋgɛlɛ lɛgɛrɛ wa konaa tafɛnnɛ lɛgɛrɛ ni. 6 Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, woro wo yeri, Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, lo li yɛn we To we. Lo lì yaraga ki ni fuun ki da. We yɛn laga lo kala na. *__We Fɔ__ nuŋgba wi yɛn wa, wo wi yɛn Zhezu Kirisi we. Yaara ti ni fuun ti yɛn laga wo fanŋga na, woro fun we yɛn laga wo fanŋga na.

7 Ɛɛn fɔ, leele pe ni fuun sigi kaselege ki jɛn. Leele pèle la pye ma tara yarisunndo ti ni fɔ jɛŋgɛ, ki kala na ali nala pe yɛn naga kara ti kaa nari jate paa yarisunndo kara yɛn. Pe nawa jatere wi kologo pe na, a pè pe yɛɛ yan *__fyɔngɔ__ ni ki yaakaga ki kala na. 8 Yaakaga ma ki yaa ti wee fulo wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. Na wee ka ka, ki se yaraga ka kɔn we na. Na waga si ka ka, ki se yaraga ka taga we kan.

9 Ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ti yɛyinŋge ŋga yè ta nɛɛ piin ma, ki mbele pe fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, wa kan wi to wa kapege ki ni. 10 Katugu mboro ŋa ki «kajɛnmɛ» pi yɛn ma yeri, lere ŋa wi fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni, na wa ka sɔɔn yan ma cɛn na nii yarisunŋgo go ka ni, wii yaa kotogo ta mbaa yarisunndo kara ti kaa wi le? 11 Kiga pye ma, ki sefɔ ŋa wì fanŋga kì kologo, wo ŋa *__Kirisi__ wì ku wi kala na, wi yaa puŋgo ma «kajɛnmɛ» pi kala na. 12 Na ye kaa kapege piin ye sefɛnnɛ pe na ma, mbaa pe nawa jatere ŋa wì kologo wi jogo, kona Kirisi wo yaa kapege piin wi na. 13 Ki kala na, na kaa pye yaakaga ki yaa ti na sefɔ wii to wa kapege ki ni, pa mi sege kara ta ka naa fyew, jaŋgo na sefɔ wiga ka to wa kapege ki ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pitunŋɔ wi tunŋgo, konaa ŋga ki daga paa piin wi kan

9 1 Mi Pɔli, mi woro lesee wi le? Mi woro *pitunŋɔ wi le? Mii *we Fɔ Zhezu wi yan wi le? Mì yo yoro ye yɛn yaraga ŋga ki yɛn naga nari ma yo mì tunŋgo pye we Fɔ wi kan? 2 Ali na kaa pye mi woro pitunŋɔ pele yeri, yoro wo na, mi yɛn pitunŋɔ ye yeri; katugu wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, yoro ye yɛn yaraga ŋga ki yɛn naga nari fɔ mi yɛn pitunŋɔ.

3 Mbele pe yɛn nala sanga, mi yɛn na pe yɔn sogo yɛgɛ ŋga na ki ŋga: 4 Ki kologo woro na yeri mbaa nii mbaa woo na tunŋgo ki na wi le? 5 Ki kologo woro na yeri mbe jɛlɛ tagafɔ wa pɔri fun wila pinlɛlɛ na ni paa yɛgɛ ŋga na pitunmbolo sanmbala poro naa we Fɔ wi nɔsepiile pe ni, naa Sefasi ni pe yɛn naga piin wi le? 6 Nakosima, mi naa Barinabasi woro cɛ we daga mbaa tunŋgo piin mbaa we yɔn suro ti taa we yɛ wi le? 7 Ambɔ la ka logo fɔ lere wa kari sorodasheya, ma sɔngɔrɔ naa yɛɛ go kala li lee? Nakoma ambɔ wi ma *ɛrɛzɛn tiire sanri, ti pire tiga ka lɛ, wila la ta kaa? Nakoma ambɔ wi maa yaayoro kɔnri, wila sila ti nɔnɔ wa woo?

8 Yaga kaa ki jate ndɛɛ mila na sɛnrɛ ti yuun mala kɛɛ ki kan sɛnwee piile pe kapyege ko na; katugu, Moyisi *lasiri wi yɛn naga nuŋgba ki yuun fun. 9 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa wi ni ma yo fɔ: «*Nɛgɛ ŋga ki maa* *bile *wi tangala naa pyɔ wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ.*»[n] Nɛrɛ wogo ko kì Yɛnŋɛlɛ li jori, a lì si ko yo ma wi le? 10 Woro kala ma ki ti, a lì si ko yo ma wi le? Kaselege ko na, ki sɛnrɛ tìla yɔnlɔgɔ woro kala na. Ki daga ŋa wi maa fali wo naa ŋa wi maa bile wi suun na wi pyɔ wi woo, paa pe tunŋgo ki piin, pe jigi wi pye ki na fɔ pe yaa ka pe tasaga ta. 11 Wè Yinnɛkpoyi yariluguro ti lugu wa ye nawa, na we kaa ye kɛɛ yaara ta taa, ko yɛn kagbɔgɔ ma toro wi le? 12 Na kaa pye ki kologo yɛn pele yeri paa taa ye yeri, ki kologo woro woro yeri waa taa ye yeri mbe wɛ poro na wi le?

Ma si yala, we sila ki kologo ki ja ki pye ma we kan. Ɛɛn fɔ, we yɛn na kala li ni fuun li kunni we yɛɛ ni, jaŋgo waga ka kala la pye li *Kirisi wi Sɛntanra ti yɛgɛ pari tiga kaa yari. 13 Yège jɛn ma filige ki na ma yo mbele pe maa tunŋgo piin wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, pa pe maa pe yɔn suro ti taa na yinrigi wa shɛrigo gbɔgɔ yaara ti ni. Mbele pe maa tunŋgo piin wa *saraga wɔsaga ki na, pe maa pe tasaga taa wa ki saraga yaara ti ni. 14 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, we Fɔ wìgi konɔ kan ma yo mbele paa Sɛntanra ti yari, yaraga ŋga kila taa wa Sɛntanra yarawa tunŋgo ki ni, paa pe yɔn suro ti taa wa ki ni.

15 Ɛɛn fɔ, ki wogo ŋga mii ka pye. Mi woro naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye yeri, mbe ye yɛnri yaa ki piin na kan. Sanni lere mbe sanla gbɔgɔwɔ kala

---

[n] **9.9:** Dete 25.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

li jɔgɔ, pa mbe ku ko mbe mbɔnrɔ na yeri ko na. 16 Mii daga mbaa na yɛɛ
gbogo Sɛntanra nda mila yuun to kala na, katugu ti yowo pì pye na yeri
jorowo kala. Na mi woro na Sɛntanra ti yari, jɔlɔgɔ yɛn na wogo. 17 Ndɛɛ
ki pye mi na nandanwa kala li ti mila ki tunŋgo ŋga ki piin, mi jɛn naa
ki jate mbe tɔnli ta. Ɛɛn fɔ, ki yɛn tunŋgo ŋga kì telege na na, ki daga
mbege pye. 18 Kì pye ma, yiŋgi tɔnli mi yaa ta wa? Ki tɔnli wo wi ŋa fɔ:
Mbaa Sɛntanra ti yuun, mi ka kaa ki piin penjara na. Tɔnli ŋa mbe ja ya
mbaa lagajaa na yɛɛ kan wa Sɛntanra yowo pi ni, mboo yaga wa.

19 Mi yɛn lesee, mi woro lere wa kulo. Ma si yala, mìlan yɛɛ pye leele pe
ni fuun kulo, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ ta. 20 Na mi kaa tunŋgo piin wa *Zhufuye
pe sɔgɔwɔ, mi maa piin paa Zhufuye woo yɛn, jaŋgo mbe Zhufuye pe ta.
Mbele pe maa tanri Moyisi lasiri wi na, mi kaa tunŋgo piin wa pe sɔgɔwɔ,
mi maa tanri ki lasiri nuŋgba wi na, jaŋgo mbe pe ta. 21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba
pi na fun, mbele pee Moyisi lasiri wi jɛn, na mi ka pye pe ni, mi maa tanri
paa pe yɛn, mila la lasiri wogo ko jate, jaŋgo mbe pe ta. Ko woro mbe ka
yo mi woro na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi gbogo, katugu mi yɛn na tanri Kirisi wi
lasiri wi na. 22 Mi ka pye mbele pe fanŋga kì kologo wa tagawa pi ni pe ni,
mi mala yɛɛ pye paa pe yɛn, jaŋgo mbe mbele pe fanŋga kì kologo pe ta. Mi
yɛn nala yɛɛ piin pyewe pi ni fuun pi na leele pe ni fuun pe kan, jaŋgo kiga
pye yɛgɛ o yɛgɛ, mbe ta mbe pele shɔ pe ni. 23 Mi yɛn na ko ki ni fuun ŋga
ko piin Sɛntanra ti kala na, jaŋgo mbanla tasaga ta wa ti yarawa pi ni.

24 Yoro jate yège jɛn ma yo mbele pe ma pye wa kashara fenɛ li fezaga,
pe ni fuun pe maa fee, ɛɛn fɔ, lere nuŋgba wi ma sara wi ta. Ki kala na,
yaa fee ma fun, ye ta yege sara wi ta. 25 Kashara fenɛ fevɛnnɛ pe ni fuun
pe ma pe yɛɛ yigi kagala cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ ni. Pe maa ko piin ma, mbe ta
mbe mɛgɛ tanjala ta, na li ma kaa jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, woro wo naga piin, mbe
mɛgɛ tanjala ta, na li yɛn mbajɔgɔwolo. 26 Ki kala na, mi yɛn na fee mala
yɛngɛlɛ ke kan na feŋge ki kɔsaga ki na. Mi yɛn paa kɛŋguŋgolo jiire pye-
fɔ yɛn, ŋa wila la gbɔɔn jaga. 27 Mi yɛn nala yɛɛ wire ti jɔlɔ ŋgbanga mari
kanŋga na yɛɛ kulo, jaŋgo mi jate na mi ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo leele pe
kan mbe kɔ, paga ka je na na.

Kagala ŋgele kàa Izirayɛli tara woolo pè ta ke yɛn na we yɛgɛ nari

10 1 Sefɛnnɛ, we tɛlɛye mbele pàa pye na tanri Moyisi wi ni, ŋga
kìla pe ta, mila jaa ye ye yɛɛ nawa to ki na. Pe ni fuun pàa pye
wa kambaaga ki nɔgɔ, a kila pe go singi. Pe ni fuun pàa tanga ma Kɔgɔje
yɛɛn wi kɔn ma yiri. 2 Wa kambaaga konaa kɔgɔje wi ni, pe ni fuun pàa
*batize[o] ma pye nuŋgba Moyisi wi ni. 3 Yɛnŋɛlɛ làa yaakara nda kan, to

---

[o] **10.2:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni *batize* wi kɔrɔ wi yɛn naga nari ma yo Moyisi wo wìla pye pe yɛgɛ sinfɔ. Pe torowo wa kɔgɔje wi ni pi yɛn ma taanla batɛmu wi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ni fuun pàa ka. 4 Tɔnmɔ mba Yɛnŋɛlɛ làa kan, po pe ni fuun pàa wɔ, katugu walaga ŋga kìla taga pe na ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa tɔnmɔ pìla pye na yinrigi wa ki ni, a paa woo. Ki walaga ko layi ŋga *__Kirisi__ we. 5 Ɛɛn fɔ, pe ni, pe lɛgɛrɛ la pye wa, pe kala li sila Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ki kala na, pàa ku wa *__gbinri__ wi ni.

6 Ki kagala kàa pye mbaa we yɛgɛ nari, jaŋgo we yɛgɛ ka ka yiri yaripere ti na, paa yɛgɛ ŋga na pàa yɛgɛ yirige ti na we. 7 Yaga ka pye yarisunndo sunvɛnnɛ, paa yɛgɛ ŋga na pèle la pye we. Paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Leele pè si cɛn ma li, ma wɔ. Ko puŋgo na, a pè si yiri ma yɔ.*»[p] 8 Waga kaa kɛɛnrɛ piin, paa yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laga pye we, fɔ a lere waga nafa ma yiri taanri (23 000) wo ku pe ni pilige nuŋgba ki ni. 9 Wee daga mbe Kirisi wi wa mbe wele, paa yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laa wa ma wele, a wɔɔrɔ tì pe nɔɔri ma pe gbo. 10 Yaga kaa kɔngɔri Yɛnŋɛlɛ li na, paa yɛgɛ ŋga na pe ni, pèle laga pye. Kunwɔ pi yɛn *__mɛrɛgɛ__ ŋa yeri, a wì pe gbo.

11 Ki kagala kè pye pe na mbaa pele yɛgɛ nari. Kàa yɔnlɔgɔ mbe we yɛri, woro mbele we yɛn na we yinwege ki piin ki dunruya kɔyɛgɛ ŋga kì yɔngɔ yɛɛn ki ni we. 12 Ki kala na, ŋa kaa ki jate wi yɛn ma yere, wi daga mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn wiga ka to. 13 Wamawelewe po pa fa ye ta, ki pye pi fa keli mbe lere wa ta gbɛn. Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ li *__yɔn fɔgɔlɔ__ ŋgele lì kɔn ke kanŋgɔlɔ, li se yɛnlɛ ki na wamawelewe pi ye ta pi sa toro ye fanŋga ki da wi na. Ɛɛn fɔ, na wamawelewe piga gbɔn ye na sanga o sanga, pa li yaa yirisaga kan ye yeri, jaŋgo ye ya yoo kun ye yɛɛ ni.

Wee daga mbe gbogolo yarisunndo ti ni

14 Na wɛnnɛ, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn yarisunndo sunmɔ pi ni. 15 Mi yɛn na para ye ni ma mbe yo fɔ leele mbele pe yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ. Yoro jate ye ŋga mila yuun ki cancan ye wele. 16 Ye jatere pye duwaw wɔjɛnnɛ li wogo ki na, lo na we maa Yɛnŋɛlɛ li shari li kala na we. Na we kaa woo wa li ni sanga ŋa ni, lo li ma we gbogolo nuŋgba Kirisi wi kasanwa pi ni. Buru ŋa we ma kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ ma ka, na we kaa wi kaa sanga ŋa ni, wo wi ma we gbogolo nuŋgba *__Kirisi wi wire__ ti ni. 17 Buru wi yɛn nuŋgba. Ki kala na, ali maga ta we yɛn ma lɛgɛ, wè pinlɛ ma pye wire nuŋgba; katugu we ni fuun we ma we tasaga ta wa ki buru nuŋgba wi ni.

18 Ye *__Izirayɛli__ tara woolo pe kala li wele. Yaara nda pe ma wɔ *__saraga__, mbele pe maa ti kaa, pe ma gbogolo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni, lo na *__saraga wɔsaga__ ki ma pye li wogo we. 19 Mila jaa mbe yo mɛlɛ san? Fɔ kara nda pè tɛgɛ ma yarisunŋgo ki sun, ti yɛn yaraga ka le? Nakoma

---

p **10.7:** Ɛki 32.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yarisunŋgo jate ki yɛn yaraga ka le? 20 Ayoo dɛ! Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga yuun
fɔ *mbele pee shɛri, saraga ŋga pe maa woo, pe maa ki woo gboshugulo
poro yeri, paa laga woo Yɛnŋɛlɛ yeri. Ki kala na, mi woro na jaa yoro naa
gboshugulo pe ni ye gbogolo. 21 Ye se ya mbaa woo wa we Fɔ wi wɔjɛnnɛ
li ni, mbaa woo wa gboshugulo pe wɔjɛnnɛ li ni fun. Ye se ya mbaa nii
wa we Fɔ wi tabali wi na, mbaa nii wa gboshugulo pe tabali wi na fun.
22 Nakoma waa jaa mbaa ki piin ma, mbe yenjara[q] le we Fɔ wi ni wi le?
Yaa ki jate we fanŋga kì wɛ wi wogo ki na wi le?

Yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo
wa ye kapyege ki ni fuun ki ni

23 Leele pele maa yuun fɔ: «We mbe ya mbaa kala li ni fuun li piin.»
Kaselege yi, ɛɛn fɔ, kagala ke ni fuun woro tɔnli ni. «We mbe ya mbaa
kala li ni fuun li piin,» ɛɛn fɔ, kala li ni fuun na la fanŋga kaan leele pele
yeri wa tagawa pi ni. 24 Lere kpɛ ka kaa wi yɛɛ yɔnwɔ po jaa, fɔ wi lewee
yɛnlɛ wi yɔnwɔ po.

25 Kara nda fuun pe maa pɛrɛ wa kara pɛrɛsaga, ye mbe ya mbaa ti kaa.
Yaga kaa yewe ti yirisaga wogo ko na, mbe ye nawa jatere wi piri ye na;
26 katugu ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ:
«*Tara to naa ti nawa yaara ti ni fuun ti yɛn we Fɔ wo woro.*»

27 Ŋa wii shɛri, na wa ka ye yeri mbe yo ye sa li, na yaga yɛnlɛ mbe
kari, wi ka yaraga o yaraga tɛgɛ ye tanla, ye ko ka. Yaga ka yewige kpɛ
yewe ki wogo ki na ye nawa jatere wo kala na. 28 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka ye
pye mbe yo fɔ: «Yarisunndo kara ri nda to,» yaga ka ta ka, ŋa wì ye kɔgɔri
wi kala na, konaa ŋga wi nawa pi yɛn na jate ki kala na. 29 Mi woro na
para lagamɛ ye nawa jatere wo kala na, fɔ lere sanŋa wi nawa jatere wo
kala na.

Ki kala na, kii daga lere wa nawa jatere mbaa na jɛrɛgi na lesewe pi
kala na. 30 Na mi ka Yɛnŋɛlɛ li shari ŋga mila kaa ki kala na, yiŋgi na pe
sila na mɛgɛ ki jogo mì Yɛnŋɛlɛ li shari yaakaga ŋga wogo na ki mɛgɛ
ni?

31 Ki kala na, ye yɛn na nii wi yo, ye yɛn na woo wi yo, kala o kala
ye mbe pye, yaa li ni fuun li piin yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 32 Yaga ka ti lere
wa mbe to kapege, *Zhufuye poro wɛlɛ o, mbele pe woro Zhufuye o,
Yɛnŋɛlɛ li *Legilizi woolo wele o. 33 Yaa piin paa na yɛn. Mi yɛn naga
ŋgbanga na kala li pe ni fuun pe ndanla kagala ke ni fuun ni. Mi woro
nala yɛɛ yɔnwɔ po jaa, ɛɛn fɔ, lelɛgɛrɛ yɔnwɔ mila jaa, jaŋgo pe ta pe
shɔ.

11 1 Yaa na fɔrɔgi paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn na *Kirisi wi fɔrɔgi we.

---

q **10.22:** Zhaki 4.5

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

TAGAFƐNNƐ PE TANGALƆMƆ GBOGOLOMƆ WOOLO PE SƆGƆWƆ

11.2–14.40

We daga mbe pye yɛgɛ ŋga na wa shɛrisaga

2 Mi yɛn na ye sɔnni, katugu ye yɛn na nawa tuun na na kala li ni fuun
ni, mala yɛrɛwɛ sɛnrɛ ti yigi paa yɛgɛ ŋga na mìri naga ye na we. 3 Konaa
ki ni fuun, mi yɛn na jaa yege jɛn ye yo fɔ Kirisi wi yɛn naŋa pyew wi go
na. Naŋa fun wi yɛn jɛlɛ wi go na. A Yɛnŋɛlɛ li yɛn Kirisi wi go na. 4 Ki
kala na, naŋa ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro
yuun, mbe yala wi go ki yɛn ma tɔn, wi maa Kirisi wi tifaga. 5 Ɛɛn fɔ, jɛlɛ
ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri, nakoma mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, mbe
yala wii mbɔlɔ pɔ mboo go ki tɔn, wi maa wi pɔlɔ wi tifaga. Kona, ki ma
cɛn ndɛɛ pè ki jɛlɛ wi go ki kulu. 6 Na jɛlɛ ŋa si mbɔlɔ pɔ, wuu yinzire ti
kɔɔnlɔ. Ɛɛn fɔ, na kaa pye mbe go ki kɔn, nakoma mbege kulu ki yɛn fɛrɛ
ni jɛlɛ wi yeri, ki daga wila mbɔlɔ poo. 7 Naŋa wii daga mbe mbɔlɔ pɔ
mboo go ki tɔn, katugu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ naa li gbɔgɔwɔ. Ɛɛn fɔ,
jɛlɛ wo yɛn naŋa wi gbɔgɔwɔ. 8 Kaselege ko na, naŋa wi sila da mbe yiri
wa jɛlɛ wo ni, ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla da ma yiri wa naŋa wi ni. 9 Naŋa wi
sila da jɛlɛ wo kala na, ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla da naŋa wi kala na. 10 Ko kì
ti *__mɛrɛgɛye__ pe kala na, tɛgɛrɛ daga mbe pye wa jɛlɛ wi go ki na, mbege
naga fɔ wi yɛn wa wi pɔlɔ wi fanŋga ki nɔgɔ. 11 Ma si yala, wa we yinwe-
ge ki ni *__we Fɔ__ wi ni, jɛlɛ wi se ya kari mbe naŋa wi da, naŋa wi se si ya
kari mbe jɛlɛ wi da. 12 Katugu yɛgɛ ŋga na jɛlɛ wìla da ma yiri wa naŋa
wi ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, jɛlɛ wi ma naŋa wi se. Ki ni fuun ki
yɛn na yinrigi Yɛnŋɛlɛ lo yeri.

13 Yoro jate ye jatere pye ki na ye wele: Ki yɛn ma yala jɛlɛ wila Yɛnŋɛlɛ
yɛnri wi go kiga ka pye tɔnŋgɔ le? 14 Sɛnwee pyɔ wi dalɔmɔ jate pi yɛn na
ye nari fɔ na naŋa wiga wi yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ, ki ma pye fɛrɛ
ni wi yeri. 15 Ma si yala, na jɛlɛ wiga wi yinzire ti yaga tiga tɔnlɔndɔnlɔ,
ki ma pye wi gbɔgɔwɔ, katugu yinzitɔɔnrɔ tì kan jɛlɛ wi yeri mbe pye wi
go ki yaritɔnŋgɔ. 16 Na kaa pye lere wa na jaa mbe kendige wɔ ki wogo ki
na, wigi jɛn wi yo fɔ ki woro we kalɛgɛ, ki si woro kalɛgɛ wa Yɛnŋɛlɛ li
*__legiliziye__ pe ni fun.

We Fɔ wi suro liwɛn

(Mati 26.26-29; Maki 14.22-25; Luki 22.15-20)

17 Ŋga mi yaa yo mbe ye kan, mi se ya mbaa ye sɔnni ki wogo ki na,
ko yɛn fɔ finliwɛ mba ye maa finli, pi woro na kajɛŋgɛ piin ye kan, fɔ ye

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

jɔgɔwɔ po. 18 Ki koŋgbanŋga, pège yo mala kan ma yo na yaga ye yɛɛ
gbogolo sanga ŋa ni, pele ma kɔn pe yɛ pe yɛ. Mì taga ki na kanŋgeyɛgɛ
nuŋgba. 19 Ki daga jate ye yɔn ki pye ki yɛ ki yɛ, jaŋgo mbele pe yɛn taga-
fɛnnɛ jɛmbɛlɛ wa ye sɔgɔwɔ, pe ta pe jɛn. 20 Na yaga ye yɛɛ fili ma, kona,
we Fɔ wi suro to ma yaa nii; 21 katugu ye kaa nii sanga ŋa ni, lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi maa fyɛɛlɛ mboo sutara ti li mbe sanmbala pe yaga. Ki
ka cɛn ma, fuŋgo ma pye pele na, ma si yala, pele yɛn ma tin sinmɛ ni.
22 Yinrɛ woro ye yeri yaa nii yaa woo wa ti ni wi le? Nakosima, Yɛnŋɛlɛ li
Legilizi wo yaa piin faa, na jaa mbaa fɛrɛ waa mbele yaraga woro pe yeri
pe na wi le? Yaa ki jate mbe yiŋgi yo ye kan? Mbaa ye sɔnni lee? Mi se ya
ye sɔn ko na dɛ.

23 Katugu nagawa mba mì ye naga, mùu ta we Fɔ wo yeri fɔ: We Fɔ
Zhezu pàa wi le kɛɛ yembinɛ na ni, a wì si buru lɛ. 24 Naa wìla kaa
Yɛnŋɛlɛ li shari, a wì suu kɔɔnlɔ ma sho fɔ: «Ŋa yɛɛn wo wi yɛn na wire
re, tì kan ye kala na. Yaa ki wogo ŋga ki piin yaa nawa tuun na na.» 25 Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, naa pàa kaa li ma kɔ, a wì si wɔjɛnnɛ li lɛ ma
sho fɔ: «Ki wɔjɛnnɛ na yɛɛn lo li yɛn Yɛnŋɛlɛ li *__yɔn finliwɛ__ fɔnmbɔ we,
ki yɔn finliwɛ pì le na kasanwa po ni. Sanga o sanga ye kaa woo wa ki
wɔjɛnnɛ na li ni, yaa ki piin yaa nawa tuun na na.» 26 Sanga o sanga yaga
ki buru ŋa wi ka, mbe wɔ wa ki wɔjɛnnɛ na li ni, we Fɔ wi kunwɔ wogo
ko yaa yuun fɔ wi sa pan.

27 Ki kala na, na lere wa ka we Fɔ wi buru wi ka, mbe wɔ wa wi wɔjɛnnɛ
li ni mbe yala wi pyelɔmɔ pii yala, wi maa yɛɛ le kapege *__we Fɔ__ wi wire
naa wi kasanwa pi kala na. 28 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wuu nawa pi
cancan gbɛn, ko puŋgo na, wii ki buru wi ka, wi wɔ wa ki wɔjɛnnɛ li ni;
29 katugu lere ŋa kaga buru wi ka, mbe wɔ wa ki wɔjɛnnɛ li ni, na wii ŋga
ki yɛn na yuun we Fɔ wi wire wogo ki na ki kɔrɔ jɛn, wo yɛn na kaa na woo
na kiti waa wi yɛɛ na[r]. 30 Ko kì ti ye ni, lelɛgɛrɛ yɛn yambala, a pe fanŋga kì
kɔ pe ni. A lelɛgɛrɛ ku fun. 31 Ndɛɛ ki pye waa kiti kɔɔn we yɛɛ na, Yɛnŋɛlɛ
li se jɛn na kiti kɔn we na. 32 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yɛn na kiti kɔɔn we na, na we
koro, jaŋgo kiti wiga ka to *__dunruya woolo__ pe na mbe we pinlɛ pe ni.

33 Ki kala na, sefɛnnɛ, na yaga ye yɛɛ gbogolo we Fɔ wi suro lige ki na,
ye ye yɛɛ sige. 34 Na fuŋgo ka pye lere wa na, wila nii wa wi go, jaŋgo
yaga kaa ye finliwɛ pi piin mbaa kiti waa ye yɛɛ na. Kagala sanŋgala koro
na, na mi ka ka gbɔn wa ye na, mi yaa ke gbegele.

Yinnɛkpoyi li yarikanra re

12 1 Sefɛnnɛ, mi woro na jaa ye koro kambajɛnmbɛlɛ Yinnɛkpoyi
li yarikanra ti wogo ki na. 2 Yège jɛn ma yo sanga ŋa ni ye fa

---

[r] **11.29:** Wi yɛn na kaa na woo na kiti waa wi yɛɛ na, katugu wila Kirisi wi kunwɔ pi tifaga.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yɛnŋɛlɛ li jɛn, yàa pye na tilele na kee yarisunndo nda ti woro na para ti kɔrɔgɔ. 3 Ko kala kì ti mila jaa yege jɛn ye wali ki na fɔ lere ŋa fuun wi maa para Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ li fanŋga na, wo wa kpɛ se ya mbe yo Zhezu wi yɛn ma daŋga. Lere kpɛ se ya mbege yo mbe yo Zhezu wi yɛn *we Fɔ, na Yinnɛkpoyi lo fanŋga ma.

4 Yarikanra ti cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi nuŋgba lo li maa ti kaan. 5 Tunndo ti cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ, ti yɛn na piin we Fɔ nuŋgba wo kan. 6 Tunndo pyelɔmɔ pi cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn na ki ni fuun ki piin wa leele pe ni fuun pe nawa. 7 Yinnɛkpoyi li maa li yɛɛ nari yarikanga ŋga laa kaan lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri ki fanŋga na, leele pe ni fuun pe yɔnwɔ pi kala na. 8 Yinnɛkpoyi li ma tijinliwɛ sɛnyogo kan wa yeri. Ki Yinnɛkpoyi nuŋgba li ma kajɛnmɛ sɛnyogo kan wa yɛgɛ yeri. 9 Li nuŋgba li ma tagawa kan wa yeri. Li nuŋgba le naa, li ma fanŋga kan wa yeri wila yambala pe sagala. 10 Li ma wa kan wo mbe ya wila kafɔnŋgɔlɔ piin, ma wa kan wo mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, ma wa kan wo mbe ya wila yinnɛ tipegele ke jɛnni wila ke woo kaselege Yinnɛ li ni. Li ma fanŋga kan wa yeri wo mbaa yuun *sɛnfɔnndɔ ni, ma fanŋga kan wa yeri naa wo mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun. 11 Ki Yinnɛkpoyi nuŋgba lo li maa ki kagala ke ni fuun ke piin, li yɛn na yarikanga kaan lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri ma yala li nandanwa kala li ni.

Wire nuŋgba ti lara ti yɛn ma lɛgɛ

12 *Kirisi wi yɛn paa *wire yɛn, nda ti lara ti yɛn ma lɛgɛ. Ki wire ti si yɛn nuŋgba, ali maga ta ti lara ti yɛn ma lɛgɛ o. 13 We ni fuun, *Zhufuye naa mbele pe woro Zhufuye, kulolo naa leseele, we ni fuun wè *batize ma pye wire nuŋgba Yinnɛkpoyi nuŋgba li fanŋga na. We ni fuun, a wège Yinnɛ nuŋgba li ta.

14 Laga nuŋgba ma ki yɛn wire ti na, ɛɛn fɔ, ti lara ti yɛn ma lɛgɛ. 15 Na jele liga yo fɔ li woro kɛɛ, fɔ ki kala na li woro wire ti laga ka, ko mbe ya ti liga ka pye wire ti laga ka le? 16 Na nuŋgbolo liga yo li woro yɛnmbyɔ, fɔ ki kala na li woro wire ti laga ka, ko mbe ya ti liga ka pye wire ti laga ka le? 17 Ndɛɛ ki pye wire ti ni fuun ti yɛn yɛnmbyɔ, leele pe jɛn naa nuru mɛlɛ? Ndɛɛ ki pye ti ni fuun ti yɛn nuŋgbolo, lere wi jɛn naa nuwɔ po taa mɛlɛ? 18 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ lì *wire ti lara ti ni fuun ti tɛgɛ wa wire ti ni paa yɛgɛ ŋga na li yɛn naga jaa we. 19 Ndɛɛ ki pye wire ti ni fuun ti laga ki yɛn nuŋgba, wire ti jɛn na pye se yeri? 20 Ko kì ti wire ti lara ti yɛn ma lɛgɛ, ɛɛn fɔ, wire to yɛn nuŋgba pe.

21 Kì pye ma, yɛnmbyɔ wi se ya mbe kɛɛ ki pye fɔ: «Na kala woro ma ni!» Go fun ki se ya mbe jegele ke pye fɔ: «Na kala woro ye ni!» 22 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, wire ti lara nda ti yɛn ndɛɛ ti fanŋga kì kologo, ti kala yɛn we na fɔ jɛŋgɛ. 23 Wire ti lara nda we maa jate tii daga gbɔgɔwɔ ni,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

we maa to gbogo fɔ jɛŋgɛ. Nda ti yɛn fɛrɛ woro we yeri, we maa to fere ma wɛ. 24 Ma si yala, lara nda waa la jate fɛrɛ woro, to kala woro ko ni. Yɛnŋɛlɛ lì wire ti gbegele, ti laga ŋga ki gbɔgɔwɔ pì kologo, ma gbɔgɔwɔ kan ko yeri, 25 jaŋgo wire tiga ka kɔɔnlɔ ti yɛ ti yɛ, ɛɛn fɔ, ti lara ti ni fuun tila nawa tuun ti yɛɛ na. 26 Na wire ti laga ka kaa jɔlɔ, wire ti lara ti ni fuun ti ma pinlɛ na jɔlɔ ki ni ja. Na wire ti laga ka ka gbɔgɔwɔ ta, wire ti lara sannda pyew ti maa yɔgɔri ki ni ja. 27 Ye ni fuun ye yɛn *__Kirisi wi wire__, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye yɛn ki wire ti laga ka. 28 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lì leele pele tɛgɛ wa *__Legilizi__: Ki koŋgbanŋga lì *__pitunmbolo__ tɛgɛ. Ki shyɛn wogo, ma *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ tɛgɛ. Ki taanri wogo ma nagafɛnnɛ tɛgɛ. Ko puŋgo na mɛɛ kafɔnŋgɔlɔ pyefɛnnɛ tɛgɛ, naa yambala sagala fɛnnɛ ni, naa leele sagafɛnnɛ ni, naa yɛkeele ni, naa mbele pe maa yuun sɛnfɔnndɔ ni. 29 Leele pe ni fuun woro pitunmbolo. Pe ni fuun woro Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, pe ni fuun woro kafɔnŋgɔlɔ pyefɛnnɛ. 30 Ki yawa si kan pe ni fuun yeri mbaa yambala sagala. Pe ni fuun se ya mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni. Pe ni fuun se ya mbaa sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun. 31 Yarikanra nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn, yaa to jaa.

Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ ni, konɔ na lì yɔn ma wɛ ki ni fuun ki na, mi yaa li naga ye na.

Ndanlawa sɛnrɛ

13 1 Ali na mi ka leele pe sɛnrɛ to naa *__mɛrɛgɛye__ pe sɛnrɛ ti jɛn mbaa ti yuun, na ndanlawa woro wa na nawa, na magala li yaa pye paa keŋgenɛ tinmɛ, nakoma welege tinmɛ yɛn. 2 Ali na mi ka ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, mbe ya mbe ŋgundo kagala naa kagala ke ni fuun ke jɛn, ali na tagawa pi ni fuun piga pye na yeri fɔ mbe ya mbaa yanwira ti yinrigi wa ti yɔngɔlɔ ke ni, na ndanlawa woro wa na nawa, mi woro yaraga ka. 3 Ali na mi kanla kɛɛ yaara ti ni fuun ti yɛɛlɛ fyɔnwɔ fɛnnɛ pe na ti pye pe yaakara, mbanla wire ti kan yɛrɛ mbe yo ti sogo, na ndanlawa woro wa na nawa, ko se ya yaraga ka yɔn na kan.

4 Ndanlawa pi ma lere kan wi maa kagala kunni wi yɛɛ ni, na kajɛŋgɛ piin. Wìla la yenjaga piin. Wila wi yɛɛ mbɔnrɔ lere na, wila sila wi yɛɛ gbogo. 5 Ndanlawa piga pye lere ŋa ni wila la fɛrɛ kala piin. Wila la wi yɛɛ yɔnwɔ po cɛ jaa. Wila la kɔnrɔ taa fyafyaw. Wila sila kapege jate. 6 Ndanlawa ka pye lere ŋa ni, wila la yɔgɔri kambasinŋge ki na, ɛɛn fɔ, wi maa yɔgɔri kaselege ko na. 7 Ndanlawa pi ma ti we maa leele kala yari. Pi ma we kan we tagawa ta kala li ni fuun ni, we jigi wi pye kala li ni fuun na, waa kagala ke ni fuun ke kunni we yɛɛ ni.

8 Ndanlawa pi se kɔ fyew. Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun, ki yaa ka kɔ. *__Sɛnfɔnndɔ__ yogo ki yaa ka kɔ. Kajɛnmɛ fun pi yaa ka kɔ; 9 katugu kajɛnmɛ jɛnri wè jɛn, Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti jɛnri we maa yuun. 10 Ɛɛn fɔ, ŋga kì ki yɛɛ yɔn fili, na ki ka pan, ŋga kii ki yɛɛ yɔn fili, ki yaa kɔ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Naa mìla pye pyɔ, puwɛn sɛnrɛ mìla pye na yuun. Mìla pye na jatere
piin paa pyɔ yɛn, na kagala ke sɔnri paa pyɔ yɛn. Naa mì kaa gbɔn lere
ma pye lelɛɛ, mì puwɛn kaara ti yaga. 12 Koni, we yɛn na yaan wurugɔ
wurugɔ paa yɛgɛ ŋga na lere maa wi yɛɛ wele duwale. Ɛɛn fɔ, sanga wa
na paan, we yaa kaa yaan tiyɔngɔ. Koni, jɛnri mì jɛn, ɛɛn fɔ, ko sanga wo
ni, mi yaa ka jɛn jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lìlan jɛn we.
13 Yiŋgɔ, ki yaara taanri nda to ti yɛn wa: Tagawa, naa jigi tagasaga,
naa ndanlawa. Ɛɛn fɔ, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ ti ni fuun ti na ko ki yɛn:
Ndanlawa we.

Kagala ŋgele Pɔli wì yan mbe yo Yinnɛkpoyi yarikanra ti wogo na

14 1 Yaa ndanlawa pi lagajaa. Yaa Yinnɛkpoyi yarikanra ti jaa fun
jɛŋgɛ, Yarikanga ŋga ye daga mbaa jaa mbe wɛ ti ni fuun na, ko
ki yɛn: Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun. 2 Lere ŋa kaa yuun *sɛnfɔnndɔ
ni, wo na la para leele ni, ɛɛn fɔ, wi maa para Yɛnŋɛlɛ lo ni, katugu lere
na laa sɛnrɛ ti kɔrɔ wi nuru. Ŋgundo kagala wi maa yuun Yinnɛkpoyi li
fanŋga na. 3 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wo maa para
leele pe ni, na pe kaan paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, na kotogo kaan pe
yeri konaa na pe kotogo ki sogo pe na. 4 Ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
wo maa fanŋga kaan wi yɛɛ yeri wa tagawa pi ni, ma si yala, ŋa wi maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wo maa fanŋga kaan *legilizi woolo pe ni
fuun pe yeri wa tagawa pi ni.
5 Mila jaa ye ni fuun yaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, ɛɛn fɔ, mila jaa yaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun ye wɛ ko na. Kaselege ko na, ŋa wi maa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, wì gbɔgɔ ma wɛ ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni
wi na, kaawɔ lere mbe ya wi sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yo, jaŋgo legilizi woolo
pe ni fuun pe fanŋga ta wa tagawa pi ni. 6 Sefɛnnɛ, naga yɛn ma, na mi
ka kari wa ye yeri mbe saa yuun sɛnfɔnndɔ ni, mbe sigi ta mi si Yɛnŋɛlɛ li
kanagala la yo mbe ye kan, nakoma kajɛnmɛ kala, naa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro,
konaa mbe ye naga, yiŋgi tɔnli mi yaa kan ye yeri?
7 Yaara nda pe maa gbɔɔn to naa nda pe maa wiin, paa wegele naa
juru yɛn, na ti magaŋgala ke woro na jɛnni na woo ke yɛɛ ni, ti yɛn na
ŋga yuun ki yaa jɛn mɛlɛ? 8 Na kiga cɛn ndɛɛ mbanlaga winfɔ wi sigi
win mbege filige, ambɔ wi yaa wi yɛɛ gbɛgɛlɛ malaga ki kala na? 9 Ki
pyewe nuŋgba pi na fun, yoro fun na ye sɛnyoro tii filige, sɛnrɛ nda yaa
yuun, pe yaa ti kɔrɔ wi logo mɛlɛ? Kona, ki yaa cɛn ndɛɛ yaa para waga.
10 Sɛnrɛ cɛngɛlɛ ke yɛn ma lɛgɛ laga dunruya wi ni, ɛɛn fɔ, sɛnrɛ to ta kpɛ
woro wa, nda kɔrɔ woro ti na. 11 Ma si yala, sɛnrɛ nda paa yuun na ni, na
mi siri jɛn, ŋa wila ki sɛnrɛ ti yuun, wi yaa pye nambanŋa na yeri, mi fun
mi yaa pye nambanŋa wi yeri. 12 Ko kì ti yoro fun, mbege ta ye yɛn na

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yinnɛkpoyi yarikanra ti lagajaa, nda ti yaa legilizi woolo pe kan paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, yaa to lɛgɛrɛ jaa.

13 Ki kala na, ŋa wi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni, wi daga mbe Yɛnŋɛlɛ li
yɛnri, jaŋgo mbe ya mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun. 14 Katugu na
mi kaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri sɛnfɔnndɔ ni, kona, na yinnɛ lo li yɛn na yɛnri, na
jatere wo ni woro wa. 15 Yiŋgi mi yaa pye san? Mi yaa la Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
na yinnɛ li ni, mbaa li yɛnri fun na jatere wi ni. Mi yaa la yuuro koo na
yinnɛ li ni, mbaa yuuro koo fun na jatere wi ni. 16 Nakoma, na ma kaa
Yɛnŋɛlɛ li shari ma yinnɛ lo ni cɛ, lere ŋa wi yɛn ma cɛn wa janwa wi
sɔgɔwɔ na nuru, wi yaa «*__anmiina__» wo shɔ mɛlɛ, na maga Yɛnŋɛlɛ li
shari mbe kɔ we? Nda maa yuun, wi se ya mberi jɛn. 17 Ali na kaa pye
Yɛnŋɛlɛ ma li shari yɛnrɛwɛ mba ni pì yɔn, pii fanŋga kan ki lerefɔ wi
yeri wa wi tagawa pi ni.

18 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari katugu mi maa yuun sɛnfɔnndɔ ni ma
wɛ ye ni fuun ye na. 19 Ɛɛn fɔ, wa legilizi, mbe sɛnpiile kaŋgurugo yo
na jatere wi ni mbe ta mbe sanmbala pe naga, ko na ndanla ma wɛ mbe
sɛnfɔnndɔ sɛnpiile waga kɛ (10 000) yo ko na.

20 Sefɛnnɛ, yaga ka pye piile jatere pyewe po na. Kapege ko kanŋgɔlɔ,
ye pye ki mbajɛnmbɛlɛ paa piile yɛn. Ɛɛn fɔ, ye jatere pyewe po na, ye
pye lelɛɛlɛ. 21 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa *__lasiri__ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

*__We Fɔ__ wì yo fɔ:
Mi yaa ka yo ki leele mbele pe ni leele pele yɛgɛ sɛnrɛ ni.
Mi yaa ka yo pe ni nambanmbala pele yɔn.
Konaa ki ni fuun yɛrɛ, pe se ka logo na yeri[s].

22 Ki kala na, mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni ki yɛn kacɛn mbele pee taga poro
kan, ki woro kacɛn tagafɛnnɛ kan. Mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, ko
yɛn kacɛn tagafɛnnɛ poro kan, ki woro kacɛn mbatagambala poro kan.

23 Legilizi woolo pe ni fuun paga gbogolo mbaa Yɛnŋɛlɛ gbogo, na pe
ni fuun pe kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, kiga yala tagafɛnnɛ pele yɛgɛ, nakoma
mbatagambala pele pan ma ye wa ye sɔgɔwɔ, pe se yo fɔ yara ti ye ye ni
wi le? 24 Ɛɛn fɔ, na tagafɔ wa yɛgɛ, nakoma ŋa wi woro tagafɔ wa ka ye
wa ye sɔgɔwɔ, mbe yala ye ni fuun ye yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro yuun,
nda wila nuru ye yeri, ti yaa wi jɛrɛgi mbe kiti kɔn wi na. 25 Jatere ŋa wi
yɛn ma lara wa wi nawa, wi yaa yiri funwa na. Kona, wi yaa to mboo
yɛgɛ ki jiile wa tara mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, mbe yo fɔ: «Kaselege ko na,
Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ye sɔgɔwɔ!»

Legilizi kagala ke yɛgɛ wɔmɔ kala

26 Sefɛnnɛ, yiŋgi we daga mbe pye? Na yaga ye yɛɛ gbogolo shɛrɛgɛ
ki na, wa wogo yɛn mbaa yuuro koo, wa wogo yɛn mbaa leele nari,

---

[s] **14.21:** Eza 28.11,12

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wa wogo yɛn mbe kanagala yo, wa wogo yɛn mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni,
wa wogo yɛn mbaa ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun. Ki kagala ke ni fuun
ke daga mbaa piin mbe legilizi wi saga wila kee yɛgɛ wa tagawa pi ni.
27 Na pele kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni, pee daga mbe toro leele shyɛn naa
leele taanri na. Pe ni fuun paa yuun pe yosanga wi na. Lere wa mbaa
ki sɛnfɔnndɔ ti kɔrɔ wi yuun fun. 28 Na lere wa woro wa mberi kɔrɔ wi
yo, pe pyeri wa legilizi. Paa yuun wa pe yɛɛ nawa Yɛnŋɛlɛ li ni. 29 Mbele
pe maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, pe ni, ki daga shyɛn, nakoma taanri
mbaa para, pe sanmbala paa ki sɛnrɛ ti cancan. 30 Na Yɛnŋɛlɛ liga kala la
naga lere wa na wa cɛnsaga, koŋgbanŋa wi pyeri. 31 Ye ni fuun ye mbe ya
mbaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun nuŋgba nuŋgba mbaa tagala ye yɛɛ na,
jaŋgo leele pe ni fuun pe nagawa ta, paa pe yɛɛ kotogo kanni. 32 Mbele
pe maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti yuun, pe daga mbaa pe yɛɛ yinŋgele ke koro,
33 katugu Yɛnŋɛlɛ lii we yeri waa kafaara piin wa we yinwege ki ni, ɛɛn
fɔ, we pye yɛyinŋge na.

Yɛgɛ ŋga na ki maa piin wa Yɛnŋɛlɛ li leele *__kpoyi__ pe legiliziye pe
ni fuun pe ni, 34 ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ki daga jɛɛlɛ pe pyeri wa
shɛriyinrɛ ti ni, katugu ki konɔ si kan pe yeri paa para wa. Pe daga mbe
pe yɛɛ tirige paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li lasiri wila ki yuun fun we. 35 Na
pe kaa jaa mbe kala la yɛgɛ jɛn, paa pe yɛɛra pɛnɛ pe yewe wa pe yinrɛ,
katugu ki woro ma yala jɛlɛ wila para wa legilizi wi ni.

36 Yaa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ pa tì yiri wa yoro yeri wi le?
Nakoma pa tì gbɔn yoro nuŋgba na? 37 Na lere wa kaa ki jate wi yɛn
*__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__, mbaa ki jate Yinnɛkpoyi yarikanga ka yɛn wi
yeri, wi daga mbege jɛn fɔ ŋga mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan, ki yɛn we
Fɔ wi ŋgasele. 38 Na wi sigi jɛn, lere ka kaa wi jate.

39 Ki kala na, sefɛnnɛ, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yowo yarikanga ko jaa,
yaga ka lere yɛgɛ kɔn mbe yo wiga kaa yuun sɛnfɔnndɔ ni. 40 Ɛɛn fɔ,
kagala ke ni fuun kaa piin kaa yala ke pyelɔmɔ pi ni.

KUULO PE YƐNMƐ MBE YIRI WA KUNWƆ PI NI

15.1-58

Kirisi wi yɛnmɛ
ma yiri wa kunwɔ pi ni

15 1 Sefɛnnɛ, Zhezu Sɛntanra nda mìla keli ma yo ye kan, to mila
ye nawa tuun ti na. To yè yɛnlɛ ti na, ma yɛgɛ sin ti na we. 2 Ki
Sɛntanra to fanŋga na yè shɔ, na yaga koro mberi yigi paa yɛgɛ ŋga na
mìri yo ma ye kan we. Nakosima, ye tagawa pi yaa pye wagafe.

3 Nagawa sɛnrɛ nda mì ta fun, to mì yo ma ye kan. To ti yɛn kagbɔgɔ
ma wɛ, ti nda fɔ: *__Kirisi__ wì ku we kapere ti kala na, paa yɛgɛ ŋga na

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun we. 4 Pàa wi le, a wì yɛn ma yiri ki pilige
taanri wogo ki na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wila ki yuun we.
5 Wìla wi yɛɛ naga Pyɛri na, ko puŋgo na, ma suu yɛɛ naga *pitunmbolo
pe kɛ ma yiri shyɛn pe na. 6 Ko puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga tagafɛnnɛ
pele na wagati nuŋgba ni, pàa wɛ lere cɛnmɛ kaŋgurugo (500) wo na. Pe
lɛgɛrɛ yɛn wa, ali nala, ɛɛn fɔ, pèle ku pe ni. 7 Ko puŋgo na, a wì suu yɛɛ
naga Zhaki wi na, kona, ma suu yɛɛ naga pitunmbolo pe ni fuun pe na.
8 Poro pe ni fuun puŋgo na, a wì suu yɛɛ naga na na, mi ŋa mi yɛn paa
pyɔ mbalɛɛ yɛn, a pè silan se we. 9 Katugu muwi mi yɛn pitunmbolo pe
ni fuun jɛɛ we. Mii daga paa na yinri yɛrɛ pitunŋɔ, katugu mì Yɛnŋɛlɛ li
*legilizi woolo pe jɔlɔ. 10 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba na ni pi kala na,
mì pye paa yɛgɛ ŋga na mi yɛn. Yinmɛ mba lì kan na yeri pii yiri waga.
Ɛɛn fɔ, mì tunŋgo pye ma wɛ pe ni fuun pe na. Ma si yala, mi jate ma
mìgi pye, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba na ni powi. 11 Ki kala na, muwi o,
poro wɛlɛ o, ko ka woro yaraga, Sɛntanra nda waa yuun tori nda, to yè
taga ti na we.

Tagafɛnnɛ pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni

12 Naa waa ki yuun ma yo fɔ Kirisi wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mɛlɛ
ye ni, a pele nɛɛ ki yuun ma yo kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ
pi ni? 13 Na kaa pye kuulo pe se ka yɛn, kona, Kirisi fun wii yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni wi. 14 Na kaa pye Kirisi wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni,
kona, we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yowo pi yɛn waga, a ye tagawa fun pì pye go fu.
15 Mbe taga wa ko na, we yaa pye sɛrɛfɛnnɛ yagboyoolo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ
na, katugu wège sɛrɛya wi yo ma yo Yɛnŋɛlɛ lì Kirisi wi yɛn maa yirige
wa kunwɔ pi ni, kii pye kana ki woro ma, na kaa pye kaselege ko na
kuulo pe se ka yɛn we. 16 Katugu na kaa pye kuulo pe se ka yɛn mbe yiri
wa kunwɔ pi ni, kona, Kirisi fun wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni. 17 Na
kaa pye Kirisi wii yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, kona, ye tagawa pi yɛn
go fu, a ye yɛn wa ye kapere ti ni bere. 18 Ki ka pye ma, mbele pàa taga
Kirisi wi na ma kaa ku, pè puŋgo fun. 19 Na kaa pye we jigi wi yɛn Kirisi
wi na mbe tɔnli ta laga ki yinwege ŋga ko ni cɛ, kona, we yɛn yuŋgbɔgɔrɔ
ni ma wɛ leele pe ni fuun pe na.
20 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, Kirisi wì yɛn ma yiri, wo wì pye koŋgbanŋa ma
yɛn ma yiri wa kuulo pe ni. 21 Yɛgɛ ŋga na kunwɔ pì ye laga dunruya wi ni
lere nuŋgba fanŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kuulo pe yɛnmɛ pì pan
lere nuŋgba fanŋga na. 22 Yɛgɛ ŋga na leele pe ni fuun pè kunwɔ ta Adama wi
ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mbele fuun pè pye nuŋgba Kirisi wi ni, pe
yaa yinwege ta. 23 Ɛɛn fɔ, pe ni fuun naa pe yɛnwagati: Kirisi wo wi yɛn pe ni
fuun koŋgbanŋa, puŋgo na, mbele pè pye wi woolo, wi panyɛgɛ ni pee yɛn.
24 Ko puŋgo na, dunruya wi kɔpilige kii gbɔn. Kona, Kirisi wi yaa yinŋgele

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋgele tegere yɛn ke yeri, naa ŋgele fanŋga naa yawa yɛn ke ni, ke ni fuun ke tɔngɔ, mbe si sɔngɔrɔ mbe *__wunluwɔ__ pi kan Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yeri.
25 *Katugu ki daga Kirisi wi cɛn wunluwɔ pi na fɔ Yɛnŋɛlɛ li sa wi mbɛnfɛnnɛ pe tirige wi cɛn pe go na pe pye wa wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ.*[t] 26 Mbɛnfɔ puŋgo woo ŋa wi yaa ka tɔngɔ, wo wi yɛn kunwɔ we. 27 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ lì yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ wi cɛn ki go na.*»[u] Ɛɛn fɔ, naa kì yo ma yo fɔ yaraga ki ni fuun kì le wi kɛɛ, ki yɛn ma filige fɔ Yɛnŋɛlɛ na lì yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, li ni woro wa. 28 Na Yɛnŋɛlɛ li ka yaraga ki ni fuun ki le Kirisi wi kɛɛ mbe kɔ sanga ŋa ni, kona, wo jate ŋa Pinambyɔ, Yɛnŋɛlɛ na lì yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, wi yaa wi yɛɛ le li kɛɛ, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li pye yaraga ki ni fuun pe ni fuun pe go na.

29 Ye jatere pye naa mbele paa pe yɛɛ kaan, a paa pe *__batize__ kuulo pe kan pe wogo ki na. Yiŋgi tɔnli pe yaa ta wa? Ndɛɛ ki pye kaselege ko na kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, yiŋgi na, a pe nɛɛ pe yɛɛ kaan, a paa pe batize? 30 Woro jate, yiŋgi na wagati pyew, a we nɛɛ we yɛɛ go ki pɛrɛ? 31 Sefɛnnɛ, pilige pyew mi yɛn kunwɔ pi kɛɛ. Mi yɛn na ko yuun ma, gbɔgɔwɔ mba mì ta ye kala na pi mɛgɛ ni, wa we gbogolɔmɔ pi ni *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi ni. 32 Na kaa pye sɛnwee piile jatere pyelɔmɔ po cɛ mɛgɛ ni mì malaga ki gbɔn woŋgaala pe ni laga Efɛzi ca ki ni, yiŋgi tɔnli mi yaa ta wa? Na kaa pye kuulo pe se ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, waa we yinwege ki piin teere paa yɛgɛ ŋga na ki yomiyɛlɛ na li yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ye ti waa nii waa woo, katugu goto we yaa ku.*»[v]

33 Yaga kaa ye yɛɛ fanla: «Lecɛnyɛɛnlɛ tipeele pe ma tangalɔmɔ jɛmbɛ jɔgɔ.» 34 Ye jatere ta paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma sin we, yaga kaa kapege piin. Mi yɛn na ko yuun ma mbe fɛrɛ wa ye na, katugu ye pele woro ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn.

Mbele pe yaa ka yɛn mbe yiri wa kunwɔ pi ni, pe wire ti yaa ka pye yɛgɛ ŋga na

35 Ye wele, kana lere wa yaa yewe mbe yo fɔ: «Kuulo pe yaa ka yɛn mbe yiri mɛlɛ? Yiŋgi wire cɛnlɛ ti yaa ka pye pe na?» 36 Lembige yi mboro! Yaraga ŋga ma ma lugu, na kii ku, kila fi. 37 Yaraga ŋga ma ma lugu, yariluugo ki pyɔ wowi cɛ. Kana ki ma pye *__bile__ pyɔ, nakoma yaraga ka yɛgɛ pyɔ. Ɛɛn fɔ, ki yaa ka fi mbe pye vige ŋga cɛnlɛ, ko naa ki pyɔ wi ni tila pye pyelɔmɔ nuŋgba. 38 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa ki pyɔ wi vige ki pye yɛgɛ ŋga na, pa li maga pye ma. Li ma vige kan yariluugo pyɔ nuŋgba nuŋgba pyew wi yeri, ma yala wi cɛnlɛ li ni.

39 Yaara nda ti yɛn yinwege na, ti wire kara ti woro cɛnlɛ nuŋgba. Leele pe wire kara ti yɛn cɛnlɛ la. Yanyaara ti woro ti yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ. Sannjɛrɛ ti woro ti yɛn cɛnlɛ la. Ŋgbanra ti woro ti yɛn cɛnlɛ la yɛgɛ fun.

---

[t] **15.25:** Yuuro 110.1 [u] **15.27:** Yuuro 8.7 [v] **15.32:** Eza 22.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Naayeri yaara ti cɛnwɛ pi yɛn pi yɛ pi yɛ, tara na yaara ti cɛnwɛ pi
yɛn pi yɛ. Ɛɛn fɔ, naayeri yaara ti tiyɔnwɔ pi yɛn pi yɛ tara na yaara ti
tiyɔnwɔ pi ni. 41 Tiyɔnwɔ pa yɛn yɔnlɔ woo, pa yɛn yeŋge woo, pa yɛn naa
wɔnŋgɔlɔ ke woo. Ali wɔnŋgɔlɔ ke tiyɔnwɔ pi yɛn pi yɛ pi yɛ.
42 Kuulo pe yɛnmɛ mbe yiri wa kunwɔ pi ni ki yɛn ma fun. Lere ka ku
paga wi wire ti le sanga ŋa ni, ti ma fɔngɔ. Ɛɛn fɔ, na wi ka ka yɛn sanga
ŋa ni, wi wire ti yaa pye mbafɔngɔrɔ. 43 Na paga ti le, ti ma pye ma tijanga
ma pye fanŋga fu. Na tiga ka yɛn, ti yaa yɔn mbe pye fanŋga ni. 44 Na
paga ti le, ti ma pye wire. Na tiga ka yɛn, ti yaa pye yinnɛ woro. Sɛnwee
wire yɛn wa, ki kala na, ki daga yinnɛ woro mbe pye wa fun. 45 Ko kì ti
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Lere koŋgbanŋa, Adama
we, wìla pye sɛnwee.*»[w] Ɛɛn fɔ, Adama puŋgo woo we, wo pye Yinnɛ, na
li maa yinwege kaan. 46 Ŋa wi yɛn Yinnɛ, wo ma wi yɛn koŋgbanŋa, ɛɛn
fɔ, wire woo wowi. Yinnɛ woo wo ma pan puŋgo na. 47 Lere koŋgbanŋa,
taambugɔ pàa tɛgɛ maa gbegele, wi yɛn tara woo. Lere shyɛn woo, wo yiri
wa Yɛnŋɛlɛ na ma pan. 48 Mbele pe yɛn tara na woolo, ŋa pàa gbegele tara
ti ni, pe yɛn maa lɛ; mbele pe yɛn naayeri woolo fun, ŋa wì pan ma yiri wa
naayeri, pe yɛn maa lɛ. 49 Yɛgɛ ŋga na ŋa pè gbegele tara ti ni we yɛn wi
yanlɛɛ, pa we yaa ka pye ŋa wi yɛn wa naayeri wi yanlɛɛ ma fun.
50 Sefɛnnɛ, ŋga mila yuun koyi ŋga fɔ: Ŋga pè gbegele wire kara naa
kasanwa ni, ki se ya mbe Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ pi ta. Ŋga ki yɛn fɔngɔwogo
ki se ya mbe mbafɔngɔwɔ pi ta.
51 Ye wele, mi yaa ŋgundo sɛnrɛ ta yo ye kan, fɔ: We ni fuun ma we yaa
ka ku, ɛɛn fɔ, we ni fuun we yaa ka kanŋga 52 le yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni,
yɛnlɛ gbɔnsaga nuŋgba wagati ni, na mbanlaga puŋgo wogo paga kaga
win we. Katugu na paga kaga win sanga ŋa ni, kuulo pe yaa ka yɛn mbe
yiri wa kunwɔ pi ni, mbe pye mbafɔngɔmbɔlɔ. Kona, we ni fuun we yaa
kanŋga. 53 Ki daga ki wire fɔngɔworo nda ti kanŋga ti pye mbafɔngɔ-
woro, ki wire kuworo nda ti kanŋga ti pye nda ti se ku to. 54 Na ki wire
fɔngɔworo nda tiga kanŋga mbe pye mbafɔngɔworo, ki wire kuworo nda
ti kanŋga ti pye nda ti se ku to, pa kona Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sɛnrɛ nda
ti yaa ti yɛɛ yɔn fili, fɔ:

Fanŋga ta kunwɔ pi na maa kɔ pew.[x]
55 *E, kunwɔ, ma fanŋga ki yɛn se?*
E, kunwɔ, ma shɔnrɔ ti yɛn se?[y]

56 Kunwɔ pi shɔnrɔ to ti yɛn kapege ye. Kapege ki fanŋga pa ko ma jɛn
wa Yɛnŋɛlɛ li *__lasiri__ wi ni. 57 Ɛɛn fɔ, waa Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na li yɛn na
fanŋga kaan we yeri we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na!
58 Ki kala na, sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla jɛŋgɛ, ye fanŋga
ta, ye koro ye yere. Yaa kee yɛgɛ we Fɔ wi tunŋgo ki ni sanga pyew, yege

---

[w] **15.45:** Zhenɛ 2.7 [x] **15.54:** Eza 25.8 [y] **15.55:** Oze 13.14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

jɛn ye yo fɔ tunŋgo ŋga yaa piin ma ye ta yè pye nuŋgba we Fɔ wi ni, ki se ka yiri waga.

KAGALA KELE YƐGƐ YOWO

16.1-24

Penjara gbogolokala mbe tagafɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ pe saga

16 1 Penjara nda tila gbogolo mbe kan Yɛnŋɛlɛ li leele *kpoyi mbele wa Zheruzalɛmu pe yeri, sɛnrɛ jɛnri yɛn na yeri mbe yo ki wogo ki na. Ŋga mì yo Galasi tara *legiliziye pe kan ki wogo ki na, yoro fun yaa ki piin ma. 2 Fɔ yapelege ki pilige koŋgbanŋga[z] pyew, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa penjara ta teri ti yɛ wa ye yinrɛ, mbe yala ye tawa pi ni, jaŋgo na mi ka pan wa ye yeri, yaga kaa penjara gbogolo ko sanga wo ni. 3 Na mi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni, leele mbele yè wɔ, pa mi yaa sɛwɛɛlɛ kan pe yeri, mbe pe tun pe kari ye yarikanra ti ni wa Zheruzalɛmu. 4 Na kaa pye ki yɛn ma yala mi fun mbe kari wa, pa pe mbe pinlɛ na ni mbe kari.

Pɔli wìla para tangala na fuun wìla pye na jaa mbe tanga li sɛnrɛ na

5 Na mi ka Maseduwani tara ti kɔn mbe yiri, mi yaa kari wa ye yeri, katugu pa mi yaa toro wa Maseduwani tara. 6 Mi yɛn naga sɔnri mbe wagati wa pye wa ye ni, kana were sanga wi ni fuun yɛrɛ, jaŋgo yanla saga na tangala li na, laga o laga mi ka kaa kee we. 7 Ko tangala na lo na, mi woro na jaa mbe sa ye yan mbe toro fyaw. Ɛɛn fɔ, na *we Fɔ wiga yɛnlɛ, na jigi wi yɛn ki na mbe wagati jɛnri pye wa ye ni.

8 Konaa ki ni fuun, mi yaa koro laga Efɛzi ca fɔ sa gbɔn *Pantikɔti fɛti pilige ki na. 9 Katugu Yɛnŋɛlɛ lì konɔ li yɛngɛ na kan gbegbenɛ mbe tunŋgo lɛgɛrɛ pye, we yɛn ma mbele mbɛn pe yɛn ma lɛgɛ fun.

10 Na Timote wi ka gbɔn wa ye na, yaga ka ti wila fyɛ yaraga ka na wa ye sɔgɔwɔ; katugu we Fɔ wo tunŋgo wila piin paa mi fun na yɛn. 11 Ki kala na, lere kpɛ ka kaa tifaga. Yoo saga wi kondangala li na, jaŋgo wi gbɔn laga na na yɛyinŋge na, katugu mi yɛn naa singi, wo naa sefɛnnɛ pe ni.

12 We sefɔ naŋa Apolɔsi wo na, mùu kotogo kan sanga lɛgɛrɛ na ma yo wi kari wa ye yeri wo naa sefɛnnɛ pe ni. Ɛɛn fɔ, wi woro naga jaa mbege

---

[z] **16.2:** Yapelege ki pilige koŋgbanŋga ko ki yɛn lɛti we (Maki 16.2; Kapye 20.7).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pye yiŋgɔ. Ma si yala, wi yaa ka kari wa ye yeri, na wiga ka yala wagati ŋa ni we.

Sɛnrɛ puŋgo woro naa sharaga

13 Ye koro yɛnmbɛlɛ, ye koro ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni. Ye kotogo
le ye yɛɛ ni, yaa fanŋga taa. 14 Yaa kala li ni fuun li piin ye yɛɛ sɔgɔwɔ
ndanlawa ni.
15 Sefɛnnɛ, ye yɛn ma Sitefanasi naa wi go woolo pe jɛn. A yège jɛn ma
yo poro pè pye tagafɛnnɛ koŋgbanmbala wa *__Akayi__ tara. A pè pe yɛɛ kan
na *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ pe sari. 16 Yaa nuru ki leele cɛnlɛ pe yeri fun,
naa mbele fuun pe maa pe sari tunŋgo ki na pe ni.
17 Sitefanasi, naa Fɔɔtunatusi, naa Akayikusi pe panga kì tanla na ni.
Yaraga ŋga kìlan la maga ta ye woro laga, pège kan na yeri. 18 Pànla
kotogo ki sogo na na paa yɛgɛ ŋga na yoro fun pè ye kotogo ki sogo ye na
we. Ki daga yaa ki leele cɛnlɛ pe gbogo.
19 Azi kinda legiliziye woolo pè ye shari, Akilasi naa Pirisili pè ye shari
jɛŋgɛ we Fɔ wi mɛgɛ ki na, naa legilizi woolo mbele pe maa finli wa pe go
pe ni. 20 Sefɛnnɛ pe ni fuun pè ye shari.
Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa *__kpoyi__ ni.
21 Mi Pɔli, mi kpaw mìgi sharaga ŋga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Pɔli sharaga.
22 Na we Fɔ wii lere ŋa ndanla, wo mbe daŋga! Maranata, ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ: We Fɔ ta paan!
23 We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye ye ni!
24 Yoro mbele fuun ye yɛn Zhezu Kirisi wi ni, ye yɛn mala ndanla.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo

KORƐNTI

ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Naa Pɔli wìla wi sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɔnlɔgɔ mboo torogo wa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe yeri, wìla Timote wi torogo wa pe yeri wi sa ŋga wìla naga pe na ma yo paa piin ki wele. Naa Timote wìla kaa sɔngɔrɔ ma pan, sɛnrɛ nda wìla pan ma yo Pɔli wi kan, ti sila pye sɛntanra. Kì pye ma, a Pɔli wo jate wì si kari ma saa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe yan, mɛɛ pe yɛri ma yo pe pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Naa Pɔli wìla ka saa gbɔn wa, pe ni, a nuŋgba si ti fɛrɛ Pɔli wi yigi, ma yɛsanga wa wi na (2.5-11; 7.12). A Pɔli wì si sɔngɔrɔ fyɛlɛgɛ na wa Efɛzi ca. Wa Efɛzi, Pɔli wìla gbele Kɔrɛnti ca tagafɛnnɛ pe kala na. A wì si sɛwɛ wa yɔnlɔgɔ ma sɛnŋgbanra yo pe na (2.4; 7.8). Ɛɛn fɔ ki sɛwɛ wì puŋgo yiŋgɔ. Tite wo Pɔli wìla tun ma yo wi saga sɛwɛ wi kan pe yeri.

Ko puŋgo na, a Pɔli wì si kari wa Maseduwani tara. Wìla saa fili wa Tite ŋa wìla tun wa Korɛnti ca wi ni. Tite wìla sɛntanra yo ma Pɔli wi kan, fɔ Korɛnti ca tagafɛnnɛ pàa wi sɛnrɛ ti logo ma pe tangalɔmɔ pi kanŋga. Naa Pɔli wìla kaa ki sɛntanra ti logo, a wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe kan. Wa sɛwɛ wi ni, wìgi naga pe na ma yo pe yɛn maa ndanla. Pɔli wo wìla Korɛnti ca legilizi wi tɛgɛ. Wìla pye na jaa wo naa poro ni pe yɔn ki pye nuŋgba.

Ki sɛwɛ ŋa wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1–7) ki ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari maga ta lì fanŋga kan wi yeri wa wi kaŋgbanra ti ni we; katugu kaŋgbanga ŋga kìla pye wo naa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe sɔgɔwɔ kìla kɔ. Pɔli wìla pe nawa to tunŋgo ŋga wìla pye wa pe sɔgɔwɔ ki wogo na, mɛɛ ki yo pe kan fɔ pe yɛn maa ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (8–9) ki ni, Pɔli wi yɛn na para yarikanra nda pe daga mbe gbogolo mbe kan Zheruzalɛmu ca tagafɛnnɛ pe yeri ti wogo na. Ki kala na, wìla pe yɛnri ma yo pe pye leele mbele pe maa kaan nayinmɛ ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga taanri wogo (10–13) ki ni, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo mbele pàa baga Pɔli wi na, wìla para mboo yɛɛ shɔ pe kɛɛ.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wìla Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe shari konaa maga yo pe kan fɔ wi yaa sa pe kɔn mbe wele naa.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-11*
Pɔli wi kakɔnndɛgɛŋgɛlɛ konaa ke pyego *1.12–6.13*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe je yarisunndo ti na *6.14–7.1*
Pɔli wo naa Korɛnti ca tagafɛnnɛ pe ni *7.2-16*
Yarikanra nda pàa gbogolo Zheruzalɛmu ca tagafɛnnɛ pe kan *8.1–9.15*
Pɔli wìla para mbege naga fɔ wi yɛn pitunŋɔ kaselege na *10–13*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi *__pitunŋɔ__ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni, naa we sefɔ Timote, woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Yɛnŋɛlɛ li *__legilizi__ ŋa wa Korɛnti ca wi kan, naa mbele fuun pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele *__kpoyi__ wa *__Akayi__ tara ti ni fuun ti ni pe yeri. 2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Pɔli wila Yɛnŋɛlɛ li shari

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we. Lo li yɛn To ŋa wi maa leele yinriwɛ taa, ma pye Yɛnŋɛlɛ na li maa leele kotoro sogo pe na kala li ni fuun ni. 4 Lo li maa we kotoro ti sogo we na wa we jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, jaŋgo mbele pe yɛn na jɔlɔgɔ cɛnlɛ ŋga fuun jɔlɔ, woro jate kotogo sogowo mba wè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, we ya waa pe kotoro ti sogo pi ni. 5 Jɔlɔgɔ ŋga *__Kirisi__ wì jɔlɔ, yɛgɛ ŋga na we yɛn naga cɛnlɛ lɛgɛrɛ jɔlɔ, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Kirisi wì we kotoro ti sogo we na fɔ jɛŋgɛ. 6 Na we kaa jɔlɔ, ko ma pye mbe ye kan ye kotoro ti sogo ye na, ye shɔwɔ pi ta. Na we kotoro ti ka sogo we na, ko ma pye mbe ye kan ye kotoro ti sogo ye na, jaŋgo jɔlɔgɔ ŋga waa jɔlɔ, ye ya yaa ki nuŋgba ki kunni ye yɛɛ ni. 7 Kì pye ma, we jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kala na; katugu wège jɛn ma yo yɛgɛ ŋga na yaa ye tasaga taa wa jɔlɔgɔ ŋga we yɛn na jɔlɔ ki ni, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kotogo sogowo mba wè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye yaa ye tasaga ta wa pi ni fun.

8 Ki kala na, sefɛnnɛ, jɔlɔgɔ ŋga wè jɔlɔ wa Azi kinda wi ni, we yɛn na jaa yege jɛn. Ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ we na jɛŋgɛ fɔ ma wɛ we fanŋga ki ni fuun ki na, a we jigi wì kɔn we na, a wège yan ndɛɛ we se koro yinwege na naa. 9 Wàa pye naga yaan we gbosɛnrɛ pèri yo, a tì yere makɔ. Ɛɛn fɔ, ko la pye

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma, jaŋgo waga ka we jigi wi taga we yɛɛ na, fɔ Yɛnŋɛlɛ lo na, lo na li yaa kuulo pe yɛn mbe pe yirige wa kunwɔ pi ni we. 10 Lo lì we shɔ ki kunwɔ tipewe pi ni, lo li yaa si we shɔ naa. Ee, we jigi wi yɛn ki na fɔ li yaa we shɔ naa. 11 Katugu yoro jate ye yaa we saga ye Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi ni. Kiga pye ma, yɛnrɛwɛ mba lelɛgɛrɛ na yɛnri we kan, Yɛnŋɛlɛ li yaa pi logo, mbege kajɛŋgɛ ki pye we kan. Kona, lelɛgɛrɛ yaa lali shari we kala na.

PƆLI WI KAKƆNNDƐGƐŊGƐLƐ KONAA KE PYEGO

1.12–6.13

Pɔli wila wi jatere wi kanŋgi

12 We mbe ya mbaa we yɛɛ gbogo kala na mɛgɛ ni li na: We nawa jatere wi yɛn naga yuun we kan ma yo wè tanga yɛgɛ ŋga na laga dunruya wi ni, naa yoro jate ye yɛgɛ na, ki tangalɔmɔ pi yɛn ma sin ma pye jɛmbɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Kii pye lere tijinliwɛ fanŋga na, ɛɛn fɔ, kì pye Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na. 13 Wa we sɛwɛɛlɛ mbele waa torogi pe ni, we woro na yaraga ka yɛgɛ yɔnlɔgi ye kan, kaawɔ ŋga yaa kara na jɛnni ko. Na jigi wi yɛn ki na fɔ ye yaa ki wogo ŋga ki jɛn mbege kɔ pew. 14 Yiŋgɔ ki jɛnri yè jɛn cɛ. We Fɔ Zhezu wi panmbilige, we yaa pye ye yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go, paa yɛgɛ ŋga na ye yaa pye woro fun we yɛɛ gbɔgɔwɔ pi go we.

15-16 Na jigi wìla pye ki wogo ki na jɛŋgɛ, fɔ a mì yere ki yerewe ma yo na karisaga wa Maseduwani tara, mi yaa toro wa ye yeri gbɛn, mbe si jɛn mbaa kee. Konaa na sɔngɔrɔsaga mbe yiri wa Maseduwani tara, mbe toro wa ye yeri naa, jaŋgo ye ta ye nayinmɛ tasaga shyɛn ta. Kona, ye mbe ya mbanla torogo na tangala li na wa Zhude tara. 17 Na mìla kaa yere ki yerewe ma yo mi yaa ki wogo ŋga ki pye, ye nawa po ni na jatere wi sila pye mbe cɛn na na wi le? Kagala ŋgele mì jate mbe pye, ye nawa po ni mila ke piin na yala *__dunruya woolo__ pe pyelɔmɔ po ni wi le? Fɔ ma cɛn ki cɛnwɛ na yuun «ee» naa «ayoo» wagati nuŋgba wi ni kɛ? Ayoo dɛ. 18 Maga ta kaselege Yɛnŋɛlɛ li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, ŋga wàa yo ma ye kan, ki sila pye «ee» naa «ayoo» wagati nuŋgba wi ni. 19 Katugu Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ Zhezu Kirisi ŋa mi naa Silivɛn naa Timote wàa wi sɛnrɛ ti yo wa ye sɔgɔwɔ, wi sila pye «ee» naa «ayoo». Ɛɛn fɔ, wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li «ee» we.

20 Zhezu Kirisi wo wi yɛn «ee», ŋa wi yɛn na *__yɔn fɔgɔlɔ__ ŋgele Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ke yɔn finli. Ko kì ti we maa «*__anmiina__» wi yuun wi fanŋga na, na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 21 Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn na fanŋga kaan woro naa yoro yeri wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. Yɛnŋɛlɛ jate lo lì we tɛgɛ we yɛ li yɛɛ kan. 22 Lo lì tɛgɛrɛ tɛgɛ we na li yɛɛ mɛgɛ ki na, ma Yinnɛkpoyi li kan we yeri li cɛn wa we kotoro ti na, mbe pye paa yarijɛndɛ nda lì tɛgɛ we kan ti yaraga koŋgbanŋga yɛn.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Ŋga mi yaa yo, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na sɛrɛfɔ ki na, na mi ka finlɛ, lilan
gbo: Mi woro na jaa mbe yɛsanga wa ye na, ko kì ti na karaga mìgi sa wa
yoro Korɛnti tagafɛnnɛ ye yeri. 24 We woro na jaa mbe cɛn ye go na mbaa
ye yɛgɛ sinni tagawa po kanŋgɔlɔ, katugu yè fanŋga ta wa tagawa pi ni.
Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa mbaa tunŋgo piin ye ni ja, ye ta ye nayinmɛ ta.
2 1 Kì pye ma, a mì si yere ki yerewe ma yo mi se sɔngɔrɔ wa ye yeri
naa mbe yɛsanga wa ye na. 2 Katugu na mi ka yɛsanga wa ye na,
ambɔ wi mbe ya nayinmɛ kan mi yeri naa? Kaawɔ yoro mbele mì yɛsanga
ki wa ye na yoro bɔkɔ. 3 Ko kì ti mì sɛwɛ wi torogo ye kan paa yɛgɛ ŋga
na mìgi pye we. Mi sila pye naga jaa na mi ka gbɔn wa ye na, leele kpaw
mbele pe daga mbe nayinmɛ kan na yeri, pe ti mbe yɛgɛ san. Mì taga ki
na ma yo na mi ka nayinmɛ ta, yoro fun ye yaa nayinmɛ ta. 4 Sɛwɛ ŋa mì
torogo ye kan, mìla wi yɔnlɔgɔ maga ta na nawa pì tanga ma piri na na fɔ
jɛŋgɛ, naa yɛntunwɔ lɛgɛrɛ ni. Mi sila ko pye, mbe yɛsanga wa ye na, ɛɛn
fɔ, mìla ki pye, jaŋgo ye yɛn mala ndanla jɛŋgɛ yɛgɛ ŋga na, ye ta yege jɛn.

Ye kapege pyefɔ wi kapege ki kala yaga wi na

5 Na lere wa ka yɛsanga kala pye, wii yɛsanga ki wa mi na, ɛɛn fɔ, wìgi
wa ye ni fuun ye na. Nakosima, wìgi wa ye jɛnri na. Mìgi yo ma, jaŋgo mi
ka kaga kala li gbɔgɔ mbe toro. 6 Yoro lelɛgɛrɛ, jɔlɔgɔ ŋga yè wa ki fɔ wi
na, kì yala wi ni makɔ. 7 Ko kì ti yiŋgɔ, ye daga mboo kapege ki kala yaga
wi na mboo kotogo ki sogo wi na, jaŋgo wi jigi ka ka kɔn wi na wi jatere
pirindorogo ki na. 8 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, yege naga wi na fɔ wi
yɛn ma ye ndanla. 9 Mì sɛwɛ wi torogo ye kan go ŋga na kaa ŋga: Mìla
pye na jaa mbe ye wa mbe wele, mbege jɛn, na kaa pye ye yɛn nala sɛnrɛ
ti nuru kala li ni fuun ni. 10 Na yaga lere wa kapege kala yaga wi na, mi
fun mìgi kala yaga wi na. Katugu, mì ka lere wa kapege kala yaga wi na,
yɛgɛ o yɛgɛ mi ka lere wa kapege kala yaga wi na, mi maga kala yaga wi
na yoro kala na *Kirisi wi yɛgɛ na, 11 jaŋgo Sɔtanla wiga ka fanŋga ta we
na, katugu we yɛn maa nawa kagala ke jɛn fɔ jɛŋgɛ.

Pɔli wi jatere wìla lɛgɛ wi na maa ta wa Tirowasi ca

12 Naa mìla gbɔn wa Tirowasi mbe Kirisi wi Sɛntanra ti yari wa, mìla saa
ki yan *we Fɔ wì konɔ li yɛngɛ na kan mbe tunŋgo pye wa. 13 Ma si yala,
na jatere wìla lɛgɛ na na fɔ jɛŋgɛ, katugu mi sila sa we sefɔ Tite wi yan wa.
Kì kaa pye ma, a mì si sara pe na, mɛɛ yiri ma kari wa Maseduwani tara.

Cew ŋa waa taa Zhezu Kirisi wi ni

14 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari, katugu lo li yɛn na cew kaan we yeri sanga
pyew wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. Woro lì tɛgɛ waa Kirisi wi yari

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

poo jɛn laga ki ni fuun ni, paa latikɔrɔ yɛn, ŋa wi nuwɔ pi ma jaraga lagapyew. 15 We tangalɔmɔ pi yɛn paa latikɔrɔ nuwɔ taan yɛn, ŋa Kirisi wì wɔ *__saraga__ Yɛnŋɛlɛ li yeri. We yɛn ma, ma mbele pe yɛn wa shɔwɔ konɔ li ni pe kan, naa mbele pe yɛn wa punŋguwɔ konɔ li ni pe kan. 16 Mbele pe yɛn wa punŋguwɔ konɔ li ni poro yeri, ki yɛn kunwɔ nuwɔ mba pi maa leele kuun. Mbele pe yɛn wa shɔwɔ konɔ li ni poro yeri, ki yɛn nuwɔ mba pi maa yinwege kaan. Na ki yɛn ma, ambɔ wi mbe ya mbege tunŋgo cɛnlɛ ŋga ki yɔn fili? 17 Woro wo na, we woro paa leele mbele pe ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti tɛgɛ na penjara jaa ti ni pe yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lì we tun. Sɛnfire we maa yuun li yɛgɛ na, paa Kirisi wi tunmbyeele yɛn.

Yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi tunmbyeele

3 1 Ye nawa po ni we yɛn naga lee naa fɔnŋgɔ mbaa we yɛɛ mɛtanga yinri wi le? Nakoma ki kala yɛn we na we sɛwɛɛlɛ pele kan ye yeri, mbele pe yɛn na we mɛtanga yinri, paa yɛgɛ ŋga na pele maa ki piin wi le? Nakoma mbe pele ta mbe yiri wa ye yeri wi le? 2 Yoro ye yɛn paa we sɛwɛ yɛn, ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wa we kotoro ti na, ŋa leele pe ni fuun pe mbe ya mboo jɛn mbaa wi kara. 3 Ee, ki yɛn ma filige fɔ ye yɛn paa *__Kirisi__ wi sɛwɛ yɛn, ŋa wì yɔnlɔgɔ we tunŋgo ki fanŋga na. Wii yɔnlɔgɔ lankiri tɔnmɔ ni, ɛɛn fɔ, wì yɔnlɔgɔ Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li Yinnɛ lo ni. Wi woro ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara na, ɛɛn fɔ, wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wa ye kotoro ti na.

4 We yɛn naga wogo ŋga ki yuun, we jigi ŋa wè taga Yɛnŋɛlɛ li na wi kala na, Kirisi wi fanŋga na. 5 Kii cɛn ndɛɛ we yɛn naga jate we mbe ya mbege tunŋgo cɛnlɛ ŋga ki pye we yɛɛ fanŋga. Ɛɛn fɔ, ki fanŋga ki maa yinrigi Yɛnŋɛlɛ lo yeri. 6 Lo lì fanŋga kan we yeri fun, we pye *__yɔn finliwɛ__ fɔnmbɔ pi tunmbyeele. Ki yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi woro *__lasiri__ ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wo woo, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo woo wi. Lasiri ŋa wi yɛn ma yɔnlɔgɔ wo maa leele kaan pe maa kuun, ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo maa yinwege kaan.

7 Yɛnŋɛlɛ làa lasiri wi yɔnlɔgɔ sɛwɛ yɔɔnrɔ nuŋgba nuŋgba sinndɛɛrɛ papara papara na, ki sanga wi ni, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla pan. A Moyisi wi yɛgɛ kila yɛngɛlɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni fɔ *__Izirayɛli__ woolo pe sila ya mbe pe yɛngɛlɛ ke kan wi na mbaa wi wele. Ma si yala, ki gbɔgɔwɔ pila daga mbe kɔ. Lasiri ŋa wi tunŋgo ki yɛn mbaa leele pe yɛgɛ sinni wa kunwɔ pi ni, na kaa pye wì pan ki gbɔgɔwɔ mba po si ni, 8 tunŋgo ŋga Yinnɛkpoyi li yɛn na piin, ki gbɔgɔwɔ pi yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ. 9 Na kaa pye tunŋgo ŋga kìla pye na Yɛnŋɛlɛ li kiti wi jaan leele pe na kìla pye gbɔgɔwɔ ni, tunŋgo ŋga kila ki kaan, a leele paa piin le-sinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko gbɔgɔwɔ po yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ. 10 We mbe ya mbege yo yɛrɛ fɔ faa, gbɔgɔwɔ mba pìla yɛngɛlɛ ma kaa kɔ, pi se ya taanla nala pilige gbɔgɔwɔ pi ni, paa pì gbɔgɔ ma toro

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

we. 11 Ki kala na, na kaa pye ŋga ki yɛn kɔwogo ki gbɔgɔwɔ pìla pye ma
gbɔgɔ, ŋga ki se kɔ ki gbɔgɔwɔ pi yaa pye mbe gbɔgɔ naa mbe wɛ.
12 Ko jigi tagasaga jɛŋgɛ ko ki yɛn we yeri, ko kì ti wè kotogo ta na para
nari finligi. 13 We woro naga piin paa Moyisi yɛn, *wo ŋa wìla wi yɛgɛ ki tɔn*
paraga ni,[a] jaŋgo Izirayɛli woolo paga ka wi gbɔgɔwɔ mba pìla pye kɔwoo
pi kɔwɔ pi yan. 14 Ɛɛn fɔ, pe jatere wi tɔn pe na, paa sɛnrɛ logo; katugu ali
ma pan ma gbɔn nala, ki paraga nuŋgba ki yɛn ma pe jatere wi tɔn pe na,
na pe kaa yɔn finliwɛ lɛɛ sɛwɛɛlɛ pe kara we. Ki paraga ki ma laga lere
ŋa na, wo wi yɛn ŋa wi ma gbogolo Kirisi wi ni we. 15 Ali nala, na pe kaa
Moyisi sɛwɛɛlɛ pe kara sanga o sanga, ki paraga ki ma pe jatere wi tɔn pe
na. 16 Ɛɛn fɔ, ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun
ma yo fɔ: «*Na lere wa kaa nawa pi kanŋga mbe taga we* *__Fɔ__ *wi na, ki paraga*
ki ma laga wa.»[b] 17 Ki laga ŋga ki yɛn na para we Fɔ ŋa sɛnrɛ na, Yinnɛ-
kpoyi loli. We Fɔ wi Yinnɛ liga pye laga ŋga na, ki woolo pe ma koro pe
yɛɛ woolo. 18 Woro mbele fuun paraga woro ma we yɛrɛ ti tɔn, we yɛn
na we Fɔ wi gbɔgɔwɔ pi wele naa nari paa yɛgɛ ŋga na duwale maa wi
yanwa kaan we. Ki kala na, wè kanŋga ma pye paa we Fɔ wi yanlɛɛ yɛn.
We ma wɔ gbɔgɔwɔ pa ni ma ye pa fɔnmbɔ ni, mba pì gbɔgɔ naa ma wɛ.
Ko maa piin we Fɔ wi Yinnɛ lo fanŋga na.

Yarijɛndɛ nda ti yɛn wa leyaara nda pè fanri joro ni we

4 1 Yɛnŋɛlɛ lì we yinriwɛ ta, mɛɛ ki tunŋgo ŋga ki kan we yeri, ko kì
ti waa kotogo la. 2 Fɛrɛ kagala ŋgele ke maa piin na lara, wè je ke
ni fuun ke na. We woro na tanri tijinliwɛ pee na, we si woro na Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti waa nari kanŋgi. Ɛɛn fɔ, kaselege ko waa yuun naga finligi pege
jɛn, jaŋgo leele pe ni fuun paa we mɛtanga yinri wa pe nawa Yɛnŋɛlɛ li
yɛgɛ na. 3 Na kaa pye Sɛntanra nda waa yuun ti yɛn ma lara, pa tì lara
mbele pe yɛn na punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na poro na. 4 Pee taga ti na, katugu
Sɔtanla we, wo ŋa wi yɛn ki dunruya ŋa wi yɛnŋɛlɛ pele, wì pe tijinliwɛ
pi wɔ pe na. Wì pe yɛgɛ kɔn, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn na para *__Kirisi__ wi
gbɔgɔwɔ pi sɛnrɛ na, tiga ka yanwa yirige pe kan, wo ŋa wi yɛn Yɛnŋɛlɛ
li yanlɛɛ we. 5 Woro yɛɛra sɛnrɛ ma we yɛn na yari, Zhezu Kirisi wo waa
yari ma yo wi yɛn *__we Fɔ__. Woro wo na, we yɛn naga yuun fɔ we yɛn ye
tunmbyeele Zhezu wi kala na. 6 Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yo ma yo fɔ: «Yanwa pila
yiin wa wɔwɔ pi ni[c]!» Lo lì yanwa pi pye fun, a pì yin wa we kotoro na,
jaŋgo mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ jɛnmɛ pi kan we yeri, pi yanwa yirige we
kan, po mba pìla yɛngɛlɛ Kirisi wi yɛgɛ ki na we.
7 Kì pye ma, we yɛn paa leyaara yɛn nda pè fanri joro ni, ki yanwa mba
pi yɛn yinnɛ yarijɛndɛ, ti yɛn wa we ni, jaŋgo leele pege yan fɔ ki yawa

---

[a] **3.13:** Ɛki 34.35 [b] **3.16:** Ɛki 34.34 [c] **4.6:** Zhenɛ 1.3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbɔɔ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo woo, pi woro na yinrigi woro yeri. 8 We yɛn na
jɔlɔ yɛgɛ ki ni fuun ki na, ɛɛn fɔ, wee te mbaa kaari. We nawa pì piri we
na, ɛɛn fɔ, we jigi wii kɔn we na. 9 Pe yɛn na we jɔlɔ, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lii
we wa. Pè we gbɔn ma we jaanri tara, ɛɛn fɔ, wee ku. 10 We wire ti yɛn
kunwɔ pi yɛgɛ sɔgɔwɔ pilige pyew paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wìla pye kunwɔ
pi yɛgɛ sɔgɔwɔ we, jaŋgo yinwege ŋga Zhezu wì kan we yeri, leele pe ni
fuun paa ki yaan wa we wire ti ni. 11 Woro mbele we yɛn yinwege na,
sanga pyew we yɛn kunwɔ pi tanla tɔɔn Zhezu wi kala na, jaŋgo yinwege
ŋga Zhezu wì kan we yeri, leele pe ni fuun paa ki yaan wa we wire nda ti
yɛn kuworo ti ni. 12 Kì pye ma, we Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yogo ki kala na, kunwɔ
pi yɛn na tunŋgo piin we na, ɛɛn fɔ, a ko na yinwege kaan yoro yeri.
13 Ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Mì taga
ki na, ko kì ti mì para.*»[d] Woro fun, ko tagawa kotogo nuŋgba ko ki yɛn
we yeri, a wè si taga ki na; ko kì ti we yɛn na para. 14 Wège jɛn ma yo
Yɛnŋɛlɛ na lì we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, lo li yaa
woro fun we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi ni Zhezu wi ni ja[e], mbe si
woro naa yoro ni we pye we yere li yɛgɛ sɔgɔwɔ. 15 Ko ki ni fuun ŋga ko
yɛn na piin, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pila kaan lelɛgɛrɛ yeri pilige pyew,
lelɛgɛrɛ mbe ta paa Yɛnŋɛlɛ li shari paa li gbogo.

Waa tanri tagawa po fanŋga na

16 Ko kì ti we se kotogo la fyew. Ali na kaa pye ka na woo we wire ti
fanŋga ki ni jɛɛnnjɛnri, we yinnɛ li yɛn na kanŋgi fɔnnɔ pilige pyew.
17 Jɔlɔgɔ jɛɛnnjɛnri ŋga we yɛn na jɔlɔ wagati jɛnri ŋa wi ni, ki yɛn na
gbɔgɔwɔ gbembe mbakɔɔ gbɛgɛlɛ we kan, mba pi se jɛn mbe kɔ; pi yɛn
kagbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ ma wɛ ki jɔlɔgɔ ŋga ki na. 18 Katugu we woro ma we
yɛngɛlɛ ke kan yaara nda leele pe maa yaan to na, we yɛn ma ke kan
yaara nda ti se ya yan to na. Yaara nda leele pe maa yaan, wagati jɛnri to
ma pye, yaara nda leele pe se ya yan, to yɛn wa fɔ sanga pyew.

5 1 We wire ti yɛn paa *__paara yinrɛ__ yɛn, nda we yɛn ma cɛn wa ti ni
laga tara ti na. Wège jɛn ma yo na ti ka jɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ lì go kan we yeri
wa naayeri, ŋga lo jate lì kan li yɛ. Cɛnsaga mbakɔgɔ yi, leele kɛyɛn ma yigi
kan. 2 Ma we ta laga ki paara yinrɛ nda ti ni, we yɛn na jɛɛn, katugu we yɛn
naga jaa ŋgbanga mbe ye wa ki naayeri go ki ni, paa yɛgɛ ŋga na lere ma
kaa derege le wi yɛɛ na we. 3 Na waga ki le we yɛɛ na, pa we se koro wire fu.
4 Ee, mbe we ta laga ki paara yinrɛ nda ti ni, we maa jɛɛn ndɛɛ we tugugbɔrɔ
tugo. Kii cɛn ndɛɛ waa jaa mbe wire nda ti yɛn we na laga tara na ti wɔ we
yɛɛ na, ɛɛn fɔ, waa jaa mbe naayeri wire ti le we yɛɛ na, jaŋgo wire nda ti
yɛn kuworo ti kanŋga ti yinwege mbakɔgɔ ta. 5 Yɛnŋɛlɛ lo lì we gbegele ki

---

[d] **4.13:** Yuuro 116.10 [e] **4.14:** Ko kɔrɔ wo kì naga ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa we yɛn mbe we yirige wa kunwɔ pi ni, naa wè pye nuŋgba Zhezu wi ni ki kala na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wogo ŋga ki mɛgɛ ni, mɛɛ Yinnɛkpoyi li kan we yeri li pye yarijɛndɛ nda lì tɛgɛ we kan ti yaraga koŋgbanŋga.

6 Ki kala na, wè kotogo ta sanga pyew. Wège jɛn ma yo mbe we ta laga
ki wire nda ti ni, we yɛn ma lali *we Fɔ wi cɛnsaga ki ni. 7 We maa tanri
tagawa po fanŋga na, yaraga ka yanga fanŋga ma. 8 Wè kotogo ta jɛŋgɛ,
ki si yɛn ma we ndanla we wɔ laga ki wire nda ti ni we sa cɛn wa we
Fɔ wi ni, pa ko mbe mbɔnrɔ. 9 Ko kì ti we yɛn naga jaa, mbe we ta laga
ki wire nda ti ni o, mbe we ta we wɔ laga ti ni o, we kala luu ndanla.
10 Katugu ki daga we ni fuun we yere *Kirisi wi yɛgɛ na wa wi kiti
kɔnsaga, jaŋgo lere nuŋgba nuŋgba pyew ŋga wì pye maa ta wi wire ti ni,
kajɛŋgɛ yi o, kapege yi o, wi ta wi yala wi kapyege ki ni.

Yɛnŋɛlɛ lì tanwa le dunruya woolo pe ni Kirisi wo fanŋga na

11 Mbaa fyɛ we Fɔ wi yɛgɛ, wège jɛn, ko kì ti we yɛn naga jaa mbe leele pe
jatere wi kanŋga pe na, Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma we nawa pi jɛn. Na jigi wi yɛn ki na
fun fɔ ye yɛn ma we jɛn wa ye nawa. 12 We woro na we yɛɛ mɛtanga yinri ye
kan naa fɔnŋgɔ. Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa mbe pyelɔmɔ kan ye yeri, ye ta yaa
ye yɛɛ gbogo we kala na. Ki ka pye ma, mbele paa la pe yɛɛ gbogo sɛnwee wi
nawa kagala koro mɛgɛ ni, fɔ ŋga pe maa yaan ko kala na, ye ya yaa pe yɔn
sogo. 13 Na kaa pye kaselege we yuro tì yiri, we yɛn ma Yɛnŋɛlɛ lo kan. Na
kaa si pye we jatere wi yɛn ma cɛn we na, wi yɛn ma cɛn ye yɔnwɔ po kala
na. 14 Katugu Kirisi wi ndanlawa pi yɛn na we kaan we bala. Wège jɛn jɛŋgɛ
ma yo lere nuŋgba wì ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe ni
fuun pè pe tasaga ta wa wi kunwɔ pi ni. 15 Wì ku leele pe ni fuun pe yɔnlɔ,
jaŋgo mbele pe yɛn yinwege na paga kaa pe yinwege ki piin pe yɛɛ kan, ɛɛn
fɔ, ŋa wì ku ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni pe yɔnlɔ, paa ki piin wo kan.

16 Kì pye ma, we woro na lere wa jate naa mbe yala leele pe yanlɔmɔ po
ni. Ali na kaa pye faa wàa pye na Kirisi wi jate na yala leele pe yanlɔmɔ
po ni, we woro naa jate ma naa. 17 Na lere wa ka pye nuŋgba Kirisi wi ni,
wi ma kanŋga lere fɔnŋgɔ. Yarilɛrɛ tì toro makɔ, wele, yaara tì kanŋga
fɔnndɔ. 18 Ko ki ni fuun ŋga ko yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri. Lo lì tanwa le we ni
Kirisi wi fanŋga na, ma sigi tunŋgo ki telege we na waa leele pe piin pe
tanwa le li ni. 19 Katugu Yɛnŋɛlɛ làa pye na tunŋgo piin Kirisi wo ni mbe
tanwa le lo naa leele pe ni fuun pe ni. Li sila pe kapere ti jate pe go na. A
lì sigi tanwa lege tunŋgo ki kan we yeri waa ki yari.

20 Ko kì ti we yɛn Kirisi wi *pitunmbolo fanŋga fɛnnɛ mbaa para wi
yɔnlɔ. Ki cɛn ndɛɛ woro Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ nali sɛnrɛ ti yuun wa we yɔn, na
leele pe yɛrɛgi. We yɛn na ye yɛnri Kirisi wi mɛgɛ ki na, fɔ ye yɛnlɛ ki
na yoro naa Yɛnŋɛlɛ li ni ye tanla. 21 Kirisi wìla pye kapege fu, ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lùu pye paa kapere pyefɔ yɛn we kala na, jaŋgo wa we gbogolomɔ
pi ni Kirisi wi ni, we pye lesinmbele li yɛgɛ na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 1Ki kala na, woro mbele waa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li ni, we yɛn na ye
yɛnri, fɔ yinmɛ mba yè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaga ka ti pi yiri waga. 2Katugu
Yɛnŋɛlɛ lìgi yo wa li sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Mɔ̀ɔ yɛnrɛwɛ pi logo na wagati jɛnŋɛ wi ni,
mɛɛ ma saga shɔwɔ pilige ki na.[f]

Wele, yiŋgɔ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li wagati jɛnŋɛ we, nala wi yɛn shɔwɔ pilige ye.
3We woro na jaa mbe ti lere wa mbe to kapege kala la kpɛ ni, jaŋgo lere wa
ka ka we tunŋgo ki mɛgɛ jɔgɔ. 4Ɛɛn fɔ, we yɛn na we yɛɛ nari kala ni fuun li
ni, fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele jɛmbɛlɛ. We maa jɔlɔgɔ kagala, naa ka-
ŋgbanra konaa tere ti kunni we yɛɛ ni fɔ jɛŋgɛ. 5Pè we gbɔn ma we le kaso. Pè
tinmɛ pye maa yirige we kala na. Wè tunŋgbanra pye. Wɔnlɔwɔ lɛgɛrɛ gbaanri
we na, a wè fuŋgo lɛgɛrɛ cɛn. 6We yɛn na we yɛɛ nari fɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li tun-
mbyeele, naa we yɛn *__kpoyi__ ki kala na, naa we kajɛnmɛ po naa kagala ŋgele
waa kunni we yɛɛ ni ke kala na, naa we kagbaraga pyege ki kala na Yinnɛ-
kpoyi li fanŋga na, naa ndanlawa ni mba pi woro kopiire woo. 7We yɛn naga
nari wa we kaselege sɛnyogo ki ni, naa Yɛnŋɛlɛ li yawa pi ni. Ŋga kì sin ko waa
piin, maga pye paa we maliŋgbɔnyaara yɛn, mbaa malaga gbɔɔn mbaa we yɛɛ
shoo. 8Pe maa we gbogo, pe ma sila we tifaga fun. Pe maa we mɛpɛngɛ yinri,
pe ma sila we mɛtanga yiri fun. Pe maa we wele paa yagbogolo fɛnnɛ yɛn, ma
si yala, kaselege ko we maa yuun, 9na we wele ma mbe yo pee we jɛn, ma si
yala, pe ni fuun pè we jɛn; na we wele ma mbe yo leele mbele yɛn na kuun, ma
si yala, we yɛn yinwege na. Pè we gbɔn ma we wɛlɛgɛ, ɛɛn fɔ, pee we gbo. 10Pe
ma yɛsanga wa we na, ma si yala, we yɛn na yɔgɔri pilige pyew. We yɛn ndɛɛ
fyɔnwɔ fɛnnɛ wɛlɛ, ɛɛn fɔ, we yɛn na yarijɛndɛ lɛgɛrɛ kaan lelɛgɛrɛ yeri. We yɛn
ndɛɛ yaraga woro we yeri, ma si yala, yaraga ki ni fuun ki yɛn we yeri.
11Yoro Korɛnti fɛnnɛ, yoro mbele we wɛnnɛ wele, kaselege ko wè yo ma
ye kan. Wè we nawa pi yɛngɛ ma ye kan. 12Wee we nawa pi tɔn ye na,
ɛɛn fɔ, yoro yè ye nawa pi tɔn woro na. 13Ki kala na koni, mila para ye
ni paa na piile yɛn! Ye yɛn ma we ndanla yɛgɛ ŋga na, ye ti we ye ndanla
ma fun, ye ye nawa pi yɛngɛ jɛŋgɛ we kan.

TAGAFƐNNƐ PE DAGA MBE JE YARISUNNDO TI NA

6.14–7.1

Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn
mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na
pe kapyere ti ni

14Yaga ka ye yɛɛ pinlɛ mbatagambala pe ni. Pe woro kala pyeyɛɛnlɛ
mbele pe daga ye ni. Kasinŋge ki mbe ya gbogolo mɛlɛ kapege ki ni?

---

[f] **6.2:** Eza 49.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yanwa pi mbe ya gbogolo mɛlɛ wɔwɔ pi ni? 15 Yiŋgi *yɔn finliwɛ pi yɛn
*Kirisi wo naa Sɔtanla pe sɔgɔwɔ? Tagafɔ wi mbe ya gbogolo mɛlɛ ŋa wii
taga wi ni? 16 Yiŋgi yɔn finliwɛ pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li *shɛrigo gbɔgɔ ko naa
yarisunndo ti sɔgɔwɔ? Katugu woro we yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li
shɛrigo gbɔgɔ ye, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ:

Mi yaa ka cɛn wa pe sɔgɔwɔ mbe pye wa pe ni.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, poro wo na, pe yaa ka pye na woolo.[g]

17 Ko kì ti *we Fɔ wì yo fɔ:

Ye yiri wa pe sɔgɔwɔ, ye laga pe na.
Yaga ka jiri yaraga ka na, ŋga ki yɛn ***fyɔngɔ** ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.*
Kiga pye ma, pa mi yaa ye yigi jɛŋgɛ.
18 *Mi yaa pye ye to, ye yaa pye na pinambiile naa na sumborombiile.*
We Fɔ ŋa wi yɛn yawa pi ni fuun Fɔ wo wì yo ma.[h]

7 1 Na wɛnnɛ, ki *yɔn fɔgɔlɔ ŋgele kè kɔn woro kan. Ki kala na, ye
ti we we yɛɛ pye *kpoyi we wɔ yaraga ŋga fuun ki ma wire to naa
yinnɛ li tɛgɛ *fyɔngɔ ni ki ni. Waa ki ŋgbanga we pye kpoyi we yɔn fili,
waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ.

PƆLI WO NAA KORƐNTI CA TAGAFƐNNƐ PE NI

7.2-16

Pɔli nayinmɛ we

2 Ye we yigi jɛŋgɛ ye kotogo ki ni fuun ni! Wee katijaanga pye lere wa
kpɛ na. Wee lere kpɛ jɔgɔ. Wee si lere kpɛ fanla mboo li mbe pye yari-
jɛndɛ tafɛnnɛ. 3 Mi woro naga wogo ŋga ki yuun mbe ye jɛrɛgi; katugu mì
keli maga yo makɔ fɔ ye yɛn ma we ndanla jɛŋgɛ, we yɛn yinwege na o,
we ku o, we yɛn ye ni. 4 Na jigi wi yɛn ma cɛn jɛŋgɛ ye kanŋgɔlɔ, a mila
na yɛɛ gbogo ye kala na. Wa na jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, na kotogo kì sogo
na na jɛŋgɛ, a mì nayinmɛ gbɔɔ ta.

5 Kaselege ko na, maga lɛ wè gbɔn laga Maseduwani tara, we fa wogo
jɛnri fyew. Ɛɛn fɔ, wè jɔlɔ kanŋgeyɛgɛ ki ni fuun ki na. Leele pàa pye
ŋgbɛnlɛwɛ na we ni, a fyɛrɛ ye wa we kotogo na. 6 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ le,
lo na li maa mbele pe nawa pì piri pe na pe kotoro ti sogo pe na, lì we
kotoro ti sogo we na, naa Tite pan we. 7 Wi panga ko nuŋgba ma kì we
kotoro ti sogo we na, ɛɛn fɔ, yɛgɛ ŋga na yoro fun yè Tite wi kotogo ki
sogo wi na, ko fun kì we kotoro ti sogo we na. Wìgi yo we kan paa yɛgɛ
ŋga na ye yɛn naga jaa mbanla yan we, konaa yɛgɛ ŋga na ki yɛsanga wa
ye na, konaa yɛgɛ ŋga na na kala lì ŋgban ye ni, fɔ a kìlan nawa pi yinŋgi
na na naa ma wɛ.

---

[g] **6.16:** Levi 26.11,12 [h] **6.17-18:** 2 Sami 7.14; Eza 43.6; 52.11; Sofo 3.20

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ali na kaa pye sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan wi yɛsanga wa ye na, kii
ye na go na. Kìla kaa ye na go na, naa mìla kaa ki yan fɔ ki sɛwɛ wìla
yɛsanga wa ye na wagati jɛnri ni we. 9 Yiŋgɔ wo ni, mi yɛn na yɔgɔri. Ɛɛn
fɔ, mi woro na yɔgɔri ye yɛsanga ko kala na, mi yɛn na yɔgɔri, katugu
yɛsanga ki ti, a yè sɔngɔrɔ ma ye tangalɔmɔ pi kanŋga. Ye yɛsanga koyi
Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ma tunŋgo pye ki ni, fɔ yɛrɛ we tipege kpɛ si gbɔn ye na.
10 Katugu yɛsanga ŋga ki ma we ta ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li
ni, ki ma we kan we ma we kapere ti jɛn mari yaga mbe shɔwɔ pi ta. Ko
wogo ko si daga mbe ye lere go na. Ɛɛn fɔ, yɛsanga ŋga ki yɛn *__dunruya__
__woolo__ pe yeri, ki maa kunwɔ kaan. 11 Yɛnŋɛlɛ lì tunŋgo pye ye yɛsanga
ŋga yè ta ki ni, ki puŋgo kala na lì yiri wa, loli na yɛɛn we. Yege wele paa
yɛgɛ ŋga na ki yɛsanga kì ye kan, a yaa yɛtogowo piin. A yè tanga lagaja.
Kayaŋga yɛn ye ni jɛŋgɛ, a yè fyɛ fɔ jɛŋgɛ. A na la yè ta yanla yan. Yè
bala maga kapege pyefɔ wi jɛrɛgi. Yège naga pyelɔmɔ pi ni fuun pi ni fɔ
yàa pye kapege fu fɛnnɛ wa ki kala li ni.
12 Ali na kaa pye ki sɛwɛ ŋa mùu torogo ye kan, mi suu torogo ŋa wì
kapege ki pye wo kala na, mi si suu torogo kapege kì pye ŋa na wo kala
na. Ɛɛn fɔ, mùu torogo, jaŋgo we kala li yɛn ma ŋgban ye ni yɛgɛ ŋga na,
ki naga ye na jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 13 Ko kì we kotoro ti sogo we na.
Mbe taga wa we kotoro nda tì sogo we na ko na, wè nayinmɛ gbɔɔ ta
jɛŋgɛ nayinmɛ mba Tite wì ta pi kala na, katugu yòo nawa pi yinŋgi wi
na. 14 Mìla na yɛɛ gbɔgɔ jɛnri wi yɛgɛ na ye kala na, yee fɛrɛ wa na na.
Ɛɛn fɔ, yɛgɛ ŋga na wè kaselege ki yo ma ye kan pilige pyew, ki pyelɔmɔ
nuŋgba pi na, ye mɛjɛŋgɛ ŋga wè yeri ma Tite wi kan, a kì pan ma pye
ma kaselege. 15 Ye yɛn maa ndanla jɛŋgɛ, na wi ka nawa to ki na paa yɛgɛ
ŋga na yàa gbɛgɛlɛ naa sɛnrɛ ti nuru, konaa paa yɛgɛ ŋga na yàa wi yigi
jɛŋgɛ, na fyɛ wi yɛgɛ, na seri, maga naga fɔ yaa wi gbogo. 16 Mi yɛn na
yɔgɔri, katugu mbe ya mbanla jigi wi taga ye na kala li ni fuun ni.

YARIKANRA NDA PAA GBOGOLO ZHERUZALƐMU CA TAGAFƐNNƐ PE KAN

8.1–9.15

Ye pye nandanwa fɛnnɛ yaa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ

8 1 Sefɛnnɛ, yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan Maseduwani tara *__legiliziye__
woolo pe yeri, we yɛn na jaa mbege wogo ki naga ye na yege jɛn. 2 Ali
maga ta jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ la gbɔn tagafɛnnɛ mbele pe wa pe na ma pe wa ma
wele, ɛɛn fɔ, pe nayinmɛ pìla gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a pè pe yɛɛ naga fɔ pe maa
kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ. Ali maga ta pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ. 3 Mi yɛn naga
yuun naga finligi ye kan ma yo pè kan ma yala ŋga pe mbaa ya kan ko ni,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma wɛ yɛrɛ ŋga pe mbaa ya kan ki na, nandanwa jɛmbɛ ni. 4 Pàa we yɛnri
ŋgbanga ma yo we yɛnlɛ ki na, we pe yaga paa Yɛnŋɛlɛ li leele *kpoyi mbele
wa Zhude tara pe sari fun[i]. 5 We jigi wìla pye ŋga na ma yo pe mbaa pye, a
pè pye ma wɛ ko na. Ki koŋgbanŋga pè pe yɛɛ kan *we Fɔ wi yeri gbɛn, ko
puŋgo na, mɛɛ pe yɛɛ kan we yeri paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ laa ki jaa we. 6 Ki
kala na, woro fun, wè Tite wi yɛnri ma yo ki sagawa tunŋgo jɛŋgɛ ŋga wìla
peli wa ye yeri, wi sɔngɔrɔ wa ye yeri wi saa ki piin paa yɛgɛ ŋga na wìla ki
peli we, wi ye kan yege pye yege yɔn fili. 7 Yè pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ kala li
ni fuun li ni, ko kɔrɔ wo yɛn, wa tagawa pi ni, naa sɛnrɛ yolɔmɔ pi ni, naa
kajɛnmɛ pi ni, a yè bala pyelɔmɔ cɛnlɛ li ni fuun ni, we yɛn ma ye ndanla.
We yɛn naga jaa ye ye yɛɛ naga fɔ ye yɛn yarijɛndɛ tafɛnnɛ fun wa kanwa pi
ni.

8 Mi woro naga wogo ŋga ki yuun mbe konɔ kan ye yeri. Ɛɛn fɔ,
sanmbala pe yɛn ma bala yɛgɛ ŋga na, ko mi yɛn na yuun ye ni, jaŋgo
ye ye ndanlawa pi taanla taanla ye wele, na kaa pye pi yɛn ndanlawa
kaselege woo. 9 Katugu yè we Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi jɛn, fɔ wìla pye
yarijɛndɛ tafɔ. Ɛɛn fɔ, a wùu yɛɛ pye fyɔnwɔ fɔ ye kala na, jaŋgo mbe ye
pye yarijɛndɛ tafɛnnɛ wi fyɔnwɔ pi fanŋga na.

10 Ŋga mi yɛn na jate wa ki kala li ni, mila ki nari ye na, fɔ ŋga yè peli
maga lɛ yelaye, ki yɛn ma yala ye koro ki na, yege pye yege yɔn fili. Yoro
yè keli maga peli naga piin, ko nuŋgba ma, yoro ye keli maga nandanwa
pi naga fun. 11 Ki kala na, yiŋgɔ, yaa ki piin yaa kee ki ni yege yɔn fili,
jaŋgo yè yere ki na mbege kala li pye nandanwa mba ni, yeli pye yeli
yɔn fili ki nandanwa nuŋgba pi ni, mbe yala ŋga ye mbe ya pye ki ni.
12 Katugu mbaa kaan, ki nandanwa piga pye lere ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li ma
yɛnlɛ yaraga ŋga wì kan ki na, mbe yala ŋga ki yɛn wi yeri ko ni, ɛɛn fɔ,
ŋga ki woro wi yeri lila ko wogo ko jate.

13 Ko kɔrɔ wo sigi naga mbe yo yoro daga mbe ye yɛɛ le jorowo mbe si
sanmbala poro saga, ɛɛn fɔ, jaŋgo ye ni fuun ye yala. 14 Yiŋgɔ wo ni, yè pye
yarijɛndɛ tafɛnnɛ fɔ jɛŋgɛ, ki kala na, ye mbe ya mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe sari.
Kiga pye ma, yoro fun, na fyɔnwɔ ka gbɔn ye na pilige ka, mbe yala poro pye
yarijɛndɛ tafɛnnɛ, pa pe mbe ya mbe ye saga. Pa kona ye yaa pye mbe yala.

15 Pa ki yaa pye paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ
sɛwɛ wi ni ma yo fɔ:

Ŋa wìla lɛgɛrɛ wulo, wi sila ta mbe toro,
ŋa wìla jɛnri wulo, wi sila yaraga ka la.[j]

Tite naa wi tangayɛɛnlɛ pe ni

16 Waa Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na lìgi le wa Tite wi kotogo na, a ye kala lì
ŋgban wi ni paa yɛgɛ ŋga na lì ŋgban we ni we. 17 Wòo yɛnri ŋga ni, wìgi

[i] **8.4:** Ki sanga wi ni, kìla yala fuŋgo to wa Zhude tara; 1 Korɛn 16.1-4. [j] **8.15:** Ɛki 16.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

logo. Kìla pye wa wi kotogo na, a wo jate wì yere ki na mbe kari wa ye yeri. 18 We sefɔ ŋa legiliziye woolo pe ni fuun paa wi mɛtanga ki yinri Sɛntanra nda wila yuun ti kala na, wòo tun wa ye yeri maa pinlɛ Tite wi ni. 19 Ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, legiliziye woolo pòo wɔ maa pinlɛ we ni ki sagawa tunŋgo ŋga waa kee sa pye ki na, jaŋgo mbe gbɔgɔwɔ kan we Fɔ wi yeri, mbege naga leele pe na fɔ waa jaa mbaa leele sanmbala pe sari.

20 We yɛn na jaa mbe we yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka we jɛrɛgi ki kanwa gbɔɔ mba pi yigilɔmɔ pi na. 21 Ŋga ki yɛn ma yɔn, ko waa jaa mbaa piin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ko cɛ ma, waa jaa mbaa ki piin fun leele pe yɛgɛ na.

22 We yɛn na we sefɔ wa pinlɛlɛ pe ni naa. Wòo wa ma wele kalɛgɛrɛ ni, a wùu yɛɛ naga fɔ wi yɛn ma bala pilige pyew. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, wi yɛn ma bala naa ma wɛ koŋgbanŋga ki na, wi jigi ŋa wì taga ye na wi kala na. 23 Tite wo na, wi yɛn na tangayɛnlɛ naa na tunŋgo pyeyɛnlɛ ye kala na. We sefɛnnɛ sanmbala poro na, legiliziye woolo poro pè pe tun. Pe yɛn na tunŋgo piin na gbɔgɔwɔ kaan Kirisi wi yeri. 24 Ki kala na, yege naga pe na fɔ pe yɛn ma ye ndanla jɛŋgɛ, jaŋgo legiliziye woolo pege yan pege jɛn pe yo tanga yɛn we yeri waa we yɛɛ gbogo pe yɛgɛ na ye kala na.

Zhude tara tagafɛnnɛ pe sagawa wogo ye

9 1 Kaselege ko na, kii daga mbe sɛwɛ torogo ye kan naa Yɛnŋɛlɛ li leele *__kpoyi__ mbele wa Zhude tara pe sagawa wogo ki na. 2 Katugu mì ye nandanwa jɛmbɛ pi jɛn. Mìlan yɛɛ gbɔgɔ ye kala na wa Maseduwa-ni tara tagafɛnnɛ pe yɛgɛ na ma yo fɔ: «*__Akayi__ tara tagafɛnnɛ pè gbɛgɛlɛ mbe sagawa kan maga lɛ fɔ yelaye.» Naa yè bala, kì pe lɛgɛrɛ kan, a pè bala fun. 3 Konaa ki ni fuun, mi yɛn na sefɛnnɛ nambala mbele pe torogi wa ye yeri, jaŋgo ye mɛtanga ŋga wè yeri kiga ka yiri waga ki wogo ki na. Mi yɛn na jaa ye pye ye gbɛgɛlɛ jɛŋgɛ, paa yɛgɛ ŋga na mìla ki yo we. 4 Nakoma, na Maseduwani tara tagafɛnnɛ pele ka pinlɛ na ni mbe kari wa ye yeri, mbe yala yee gbɛgɛlɛ, pa we yaa fɛrɛ shɔ, yoro fɛrɛ to yaa si wɛ, katugu wàa taga ye na. 5 Ki kala na, mìgi jate ma yo ki yɛn ma yɔn mbe we sefɛnnɛ mbele pe yɛnri, pe keli pe kari na na wa ye yeri, jaŋgo yari-kanga ŋga yè *__yɔn fɔlɔ__ kɔn mbe kan, pege wogo ki yɛgɛ wɔ sanni mbe sa gbɔn wa. Kona, ki yaa ki naga mbe yo yège kan nandanwa ni, kii pye jorowo kala.

6 Yege jɛn ye yo fɔ ŋa wi ma yariluguro jɛnri lugu, wi ma kaa yarilire jɛnri kɔlɔgi. Ŋa wi ma si yariluguro lɛgɛrɛ lugu, wi ma kaa yarilire lɛgɛrɛ kɔlɔgi. 7 Lere nuŋgba nuŋgba pyew, ŋga wì yere ki yerewe wa wi nawa mbe kan, wi kan wi yala ki ni. Ki pyewe piga ka ŋgban wi na, kiga ka pye jorowo kala; katugu lere ŋa wi maa kaan nayinmɛ ni, ko lerefɔ wo wi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. 8 Yawa yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni mbe yarijɛndɛ cɛnlɛ pyew

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ti kan ye yeri mberi lɛgɛ, jaŋgo ye jori yaara nda kala, yaa ti taa sanga
pyew, kala li ni fuun ni, ta mbe koro ye yeri lɛgɛrɛ ye ta yaa kajɛŋgɛ ki ni
fuun ki piin, 9paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi ni ma yo fɔ:

Wi maa fyɔnwɔ fɛnnɛ pe kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ.
Wi kajɛŋgɛ pyege ki se kɔ fɔ sanga pyew.[k]
10 *Yɛnŋɛlɛ lo li maa yariluguro ti kaan yariluguro lugufɔ wi yeri,*
na yarilire ti kaan wi yeri fun,[l]

li yaa yariluguro lɛgɛrɛ kan ye yeri, mberi pye ti yɔn, jaŋgo ye ya yaa
kajɛŋgɛ lɛgɛrɛ piin. 11Li yaa yarilɛgɛrɛ kan ye yeri jɛŋgɛ kala li ni fuun
ni, jaŋgo ye ya yaa kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ sanga pyew, lelɛgɛrɛ mbe ta paa
Yɛnŋɛlɛ li shari ye yarikanra nda we yaa la nii ti tafɛnnɛ pe kɛɛ ti kala
na. 12Katugu ki kanwa tunŋgo ŋga yaa piin, ki se da *__Yɛnŋɛlɛ li leele__
__kpoyi__ pe kayɔngɔ ko nuŋgba na, ɛɛn fɔ, ki yaa ti lelɛgɛrɛ mbaa Yɛnŋɛlɛ li
shari mbaa kee ki ni yɛgɛ. 13Ye yɛn yɛgɛ ŋga na, ki kanwa tunŋgo ki yaa
ki naga, fɔ lelɛgɛrɛ yaa la Yɛnŋɛlɛ li gbogo, naa yè *__Kirisi__ wi Sɛntanra ti
yigi na ye tagawa pi nari ki kala na. Pe yaa la li gbogo fun, katugu ye yɛn
na ye yaara ti yɛɛlɛ pe ni lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ, naa leele pe ni fuun pe ni. 14Pe
yaa la yɛnri ye kan ndanlawa ni, yinmɛ gbɔɔ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri
pi kala na. 15Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li shari li yarikanga ŋga ki se jɛn mbe kɔ
ki kala na.

PƆLI WILA PARA MBEGE NAGA FƆ WI YƐN PITUNIŊƆ KASELEGE NA

10–13

Pɔli wila para wi tunŋgo ki sɛnrɛ na

10 1Mi Pɔli, mi jate, mi yɛn na ye yɛnri *__Kirisi__ wi nandanwa naa wi
kajɛŋgɛ pyege ki kala na. Mi ŋa pe yɛn naga yuun ma yo fɔ: Na mi
ka pye wa ye ni, mi mala yɛɛ tirige, ɛɛn fɔ, na mi woro wa ye ni sanga ŋa ni,
mi maa sɛnŋgbanra yuun ye kanŋgɔlɔ we. 2Mila ye yɛnri, yaga kanla kan
mbaa sɛnŋgbanra yuun ye ni, na mi ka gbɔn wa ye na sanga ŋa ni we; katugu
mbele paa ki jate ma yo we yɛn na tanri na yala leele pe jatere pyelɔmɔ po
ni, mì taga ki na ma yo mi yaa kotogo ta mbe wɛli pe na. 3Kaselege yi, we
yɛn na we yinwege ki piin laga wire to ni, ɛɛn fɔ, we woro na malaga ki
gbɔɔn na yala leele pe jatere pyelɔmɔ po ni. 4Katugu we maliŋgbɔnyaara ti
woro paa ki dunruya ŋa wi woro ti yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo maliŋgbɔnyaara
ri, nda ti yɛn fanŋga ni mbe ya mbe we mbɛnfɔ wi malaga sigeyinrɛ ti jaanri.

---

[k] **9.9:** Yuuro 112.9 [l] **9.10:** Eza 55.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

We ma sɛnwee piile pe jatere pere ti jɔgɔ. 5 Yaraga ŋga fuun ki ma yiri naga
yɛɛ gbogo Yɛnŋɛlɛ li jɛnwɛ pi na, we maga jan. We ma sɛnwee jatere wi ni
fuun wi jɔgɔ maa pye paa kasopyɔ yɛn, mboo yɛgɛ sin wi Kirisi wi sɛnrɛ ti
lɛ. 6 Woro fun we yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe mbele pe woro naa sɛnrɛ ti lee pe le
jɔlɔgɔ, na yoro ka Kirisi wi sɛnrɛ ti lɛ jɛŋgɛ mbe kɔ sanga ŋa ni we.
7 Ye maa yaara ti wele na yala ti yɛgɛ cɛnwɛ po ni. Ki kala na, na kaa pye
lere wà taga ki na ma yo wi yɛn Kirisi wi woo, wi jatere pye ki wogo ki na,
wigi jɛn wi yo fɔ wi yɛn Kirisi wi woo yɛgɛ ŋga na, pa woro fun we yɛn wi
woolo ma. 8 Katugu fɛrɛ se ya mbanla yigi, ali na kaa pye mìlan yɛɛ gbɔgɔ
ma toro jɛnri fanŋga ŋga *we Fɔ wì kan na yeri ki kala na. Ki fanŋga ki
kango ko yɛn mbe ye kan yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, ɛɛn fɔ, kii kan mbe
ye jɔgɔ. 9 Mi woro na jaa mbege naga fɔ mi yɛn na ye fingiri na sɛwɛɛlɛ
pe ni. 10 Katugu pele ma yo na sɛwɛɛlɛ pe sɛnrɛ ti yɛn ma ŋgban ma pye
fanŋga ni, ɛɛn fɔ, na mi jate ka pye wa ye sɔgɔwɔ, mi ma pye fanŋga fu, na
sɛnrɛ tila pye fanŋga ni. 11 Ki leele pege jɛn pe yo fɔ we sɛnrɛ ti yɛn wa we
sɛwɛɛlɛ pe ni yɛgɛ ŋga na, mbege ta we woro wa ye sɔgɔwɔ, pa we kapyege
ki yaa pye ma fun, na waga pye wa sanga ŋa ni we.
12 Mbele pe yɛn na pe yɛɛ mɛtanga yinri, we se soro mbe we yɛɛ yala pe ni,
nakoma mbaa we yɛɛ taanla pe ni. Pe maa pe yɛɛ taanla pe yɛɛ ni, na pe yɛɛ
yala pe yɛɛ ni. Ki kala na, tijinliwɛ woro pe ni. 13 Woro wo na, we se we yɛɛ
gbɔgɔ sa toro we kɔnlɔ li na, ɛɛn fɔ, kɔnlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì gbɔn we kan ma we
pye, a wè gbɔn fɔ laga ye na, we yaa la we yɛɛ gbogo mbaa yala lo ni. 14 Ndɛɛ
ki pye wee ja kari wa ye yeri, we jɛn na toro we kɔnlɔ li na, ɛɛn fɔ, we se toro
li na, katugu wè gbɔn fɔ laga ye na, ma Sɛntanra nda ti yɛn na para Kirisi wi
kanŋgɔlɔ ti yo ma ye kan. 15 Kì pye ma, kɔnlɔ na lì gbɔn we kan, we se toro
lo na. Tunŋgo ŋga leele pèle yɛgɛ pye, we woro na we yɛɛ gbogo ko kala na.
Ɛɛn fɔ, we jigi wi yɛn ki na fɔ na ka kaa tari ye tagawa pi na, pa we tunŋgo
pyesaga ki yaa gbɔgɔ wa ye sɔgɔwɔ naa mbe wɛ, mbe yala kɔnlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì
gbɔn we kan li ni. 16 Kona, pa we mbe ya mbaa Sɛntanra ti yuun wa tara nda
ti yɛn wa ye puŋgo na ti ni mbaa kee. Ki ka pye ma, tunŋgo ŋga leele pèle
yɛgɛ pye wa pe tunŋgo pyesaga, we saa we yɛɛ gbogo ko kala na.
17 Konaa ki ni fuun, ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun ma yo fɔ: «*Ŋa kaa jaa mbaa wi yɛɛ gbogo, wila wi yɛɛ gbogo ŋga
we Fɔ wì pye ko kala na.*»[m] 18 Katugu ŋa wi maa wi yɛɛ mɛtanga yinri, wo
na mɛtanga ta, ndɛɛ ŋa we Fɔ wi maa wi mɛtanga yinri wo.

Pɔli wo naa pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ pe ni

11 1 A! Sefɛnnɛ ndɛɛ ki pye ye mbe ja yɛnlɛ mbanla lembigewe pi
kun ye yɛɛ ni jɛnri, ki jɛn nala ndanla. Ee, yanla kala li kun ye

[m] **10.17:** Zhere 9.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛɛ ni! 2 Katugu mi yɛn yenjaga ni ye kala na, pa ki yenjaga kì yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ye yɛn paa sumboro ŋa wi fa naŋa kala jɛn ma pye *kpoyi
wo wa yɛn, mì ye kan naŋa nuŋgba yeri, ye pɔri ye yɛɛ yeri, wo wi yɛn
*Kirisi we. 3 Ɛɛn fɔ, mi yɛn na fyɛ fɔ ye jatere wiga ka jɔgɔ ye na, mbe ye
kan ye yɛn ma koro kpoyi, ma mara Kirisi wi na yɛgɛ ŋga na, ye laga wi
na, paa yɛgɛ ŋga na wɔɔgɔ kìla Awa wi fanla ki tijinliwɛ pee pi ni maa
puŋgo we. 4 Katugu ye yɛn ma yere ki na jɛŋgɛ fɔ lere wa mbe pan wi
Zhezu wa fɔnŋɔ sɛnrɛ yari ye kan, wo mbe pye wi yɛ Zhezu ŋa wòo sɛnrɛ
ti yari ye kan makɔ wi ni. Ye si yɛn ma gbɛgɛlɛ fun mbe yɛnlɛ yinnɛ la
fɔnnɔ na, li pye li yɛ Yinnɛkpoyi na yè ta li ni, naa Sɛntanra ta fɔnndɔ ni,
ti pye ti yɛ nda yè ta makɔ ti ni.

5 Mila ki jate naga yaan fɔ leele mbele ye maa yinri *pitunmbolo
tugbɔmbɔlɔ, pee wɛ na na kala la kpɛ ni. 6 Ali na kaa pye mi woro
sɛnjɛnŋɛ wa na sɛnyoro ti ni, mi yɛn kajɛnŋɛ. Ki wogo wège naga ye na
maga filige pyelɔmɔ pi ni fuun ni, naa kala li ni fuun ni.

7 Naa mìla Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti yari ye kan, mìla ki pye sara fu. Mìla
na yɛɛ tirige mbe ta mbe yoro yirige. Kì pye ma, kapege mì pye le? 8 Mì
sara shɔ *legiliziye pele yeri, a kì cɛn ndɛɛ mì pe gboŋgbo mbe yoro
saga. 9 Sanga ŋa ni mìla pye wa ye ni, ma kaa jori yaara ta kala, mi sila
na go kala li yaga wa kan ye ni. We sefɛnnɛ mbele pàa pan ma yiri wa
Maseduwani tara, poro pàa na jorowo pi kɔ. Mìla na yɛɛ yingiwɛ jɛn,
jaŋgo mi ka kanla go kala li yaga ye kan kala la kpɛ ni, mi yaa silan yɛɛ
yingiwɛ jɛn bere. 10 Kirisi wi kaselege ŋga ki yɛn wa na nawa ki kala na,
lere se ya mbanla yɛgɛ kɔn na yɛɛ gbɔgɔkala li yowo pi na wa *Akayi
tara ti laga ka kpɛ ni. 11 Yiŋgi na, a mì si ko yo ma? Katugu ye woro mala
ndanla wi le? Ayoo dɛ, Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ye yɛn mala ndanla.

12 Ŋga mila piin yiŋgɔ, mi yaa koro ki na laga piin ma, jaŋgo mbele pe
yɛn na pyewe pa jaa mbaa pe yɛɛ gbogo, konaa na mɛgɛ nuŋgba jaa we
ni, paga kaga pyewe pi ta. 13 Ki leele pe yɛn pitunmbolo yagbogolo fɛnnɛ.
Pe maa finlɛlɛ pe tunŋgo ŋga paa piin ki wogo na. Pe ma pe yɛɛ cɛnlɔmɔ
pi kanŋga ma yo poro yɛn Kirisi wi pitunmbolo. 14 Ki wogo ki se ya lere
pari, katugu Sɔtanla wo jate wi ma ya maa yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga ma
pye yanwa *mɛrɛgɛ wa. 15 Ki kala na, ki woro kafɔnnɔ fɔ wi tunmbyeele
pe ma pe yɛɛ cɛnlɔmɔ pi kanŋga fun, mbe pye paa tunmbyeele mbele pe
maa kasinŋge piin pe yɛn. Pe yaa ka kɔ mbe yala pe kapyegele ke ni.

Jɔlɔgɔ ŋga Pɔli wì kun wi yɛɛ ni
maa ta wila wi pitunmɔ
tunŋgo ki piin

16 Mi yɛn naga yuun naa fɔ lere kpɛ ka kaa na jate paa lembige yɛn.
Ɛɛn fɔ, na kaa pye pa yaa na jate ma, yanla kala li kun ye yɛɛ ni paa le-
mbige yɛn, jaŋgo mi fun mbe ta mbanla yɛɛ gbɔgɔ jɛnri. 17 Ŋga mila yuun

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yiŋgɔ, ko woro *we Fɔ wi sɛnyoro. Wa ki cɛnwɛ mba pìlan kan mbaa na yɛɛ gbogo pi ni, mi yɛn na yogo ndɛɛ lembige yi mi. 18 Kì kaa pye lelɛgɛrɛ na pe yɛɛ gbogo na yala sɛnwee piile jatere pyelɔmɔ po ni, mi fun mi yaa lanla yɛɛ gbogo fun. 19 Yoro mbele ye yɛn tijinliwɛ fɛnnɛ, ki ye ndanla yaa lembire ti kagala ke kunni ye yɛɛ ni! 20 Ye maga kun ye yɛɛ ni paa ye piin paa kulolo yɛn, paa ye kɛɛ yaara ti shoo ye yeri, paa ye fanla paa ye nii, paa pe yɛɛ mbɔnrɔgi ye na, paa ye gbɔɔn wa ye yɛgɛ ki na. 21 Mi yɛn na fɛrɛ taa ki yowo pi ni, katugu wàa we yɛɛ pye fanŋga fu fɛnnɛ, wee ki wogo ka pye!

Ma si yala, na wa ka kotogo ta mbaa wi yɛɛ gbogo kala la ni, pa mi fun, mi yaa kotogo ta mbaa na yɛɛ gbogo. Mila para ma mbe yo mi yɛn lembige. 22 Ki woolo pe yɛn Eburuye le? Mi fun mi yɛn wo wa. Pe yɛn *Izirayɛli woolo poro pele le? Mi fun mi yɛn wo wa. Pe yɛn Abirahamu setirige piile poro pele le? Mi fun mi yɛn wo wa. 23 Pe yɛn Kirisi wi tunmbyeele le? Mi jate mi yɛn ma ma wɛ pe na. Mila para ma mbe yo lere ŋa go yiri wi na. Mì tunŋgo pye ma wɛ pe na. Pànla le wa kaso lesaga lɛgɛrɛ na ma wɛ pe na. Pànla gbɔn jɛŋgɛ ma wɛ pe na. Sanga lɛgɛrɛ ni, mìla pye kunwɔ pi tanla tɔɔn. 24 *Zhufuye pànla gbɔn gbɔnsaga kaŋgurugo, ki ni fuun nuŋgba nuŋgba sapige yɛnlɛ nafa ma yiri kɛ ma yiri kɔlɔjɛrɛ kɔlɔjɛrɛ. 25 Ɔrɔmu tara fɛnnɛ pànla gbɔn gbɔnsaga taanri gbɛgɛlɛ ni. A leele pànla wa sinndɛɛrɛ ni wasaga nuŋgba, mbe ta mbanla gbo. A tɔnmɔkɔrɔ kì jɔgɔ na ni jɔgɔsaga taanri. A mì yɔnlɔ nuŋgba naa yembinɛ nuŋgba pye wa kɔgɔje wi ni. 26 Mì ca karaga lɛgɛrɛ pye. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na wa gbaanla tɔnmɔ pi go na. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na ma yiri wa na cɛnlɛ woolo Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na wa cara nawa pi ni. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na wa *gbinri wi ni. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na wa kɔgɔje wi ni. Yɛwɛrɛgɛ la gbɔn na na ma yiri wa mbele pe maa pe yɛɛ piin tagafɛnnɛ pe yeri. 27 Mì tunŋgbanra pye ma te. Wɔnlɔwɔ gbaanri na na wagati lɛgɛrɛ ni. Fuŋgo naa wɔgɔ lanla yigi jɛŋgɛ. A mì cɛn fuŋgo wagati lɛgɛrɛ ni na kɛɛ kala ma. A mì jɔlɔ were naa yaripɔrɔ lawa pi kala na. 28 Mbe wɔ kagala sanŋgala ke yowo po ni, legiliziye pe ni fuun pe kagala ke yɛn mala jori pilige pyew. 29 Na lere wa fanŋga ka kologo, mi mala yɛɛ yan na fanŋga ki kologo ma yala wi ni fun. Na lere wa ka to wa kapege ki ni, ki mala ya fɔ ma toro.

30 Na kaa pye ki daga mbaa na yɛɛ gbogo, ŋga fuun ki yɛn naga nari ma yo mi yɛn fanŋga fu, mi yaa lanla yɛɛ gbogo ko kala na. 31 We Fɔ Zhezu wi To Yɛnŋɛlɛ le, paa lo sɔnni fɔ sanga pyew. Lìgi jɛn ma yo mi woro na finlɛlɛ. 32 Na mìla pye wa Damasi ca, gboforonɛri ŋa wìla pye na tunŋgo piin wunlunaŋa Aretasi wi kan, wìla leele tɛgɛ paa mbogo ŋga ki yɛn ma ca ki maga ki yeyɔnrɔ ti wele mbe ta mbanla yigi. 33 Ɛɛn fɔ, a pè silan le kanja pige ka ni ma maŋgala pɔ ki na, mala yirige fɛnɛtiri wa ni mala tirige wa tara, wa mbogo ki puŋgo na. Pa mìla shɔ wi kɛɛ yɛɛn we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yariyanra naa kanagaŋgala ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa naga Pɔli wi na

12 1 Ki daga mbaa na yɛɛ gbogo, ali na kaa pye ki woro ma yɔn o.
Konaa ki ni fuun, yariyanra naa kagala ŋgele *we Fɔ wì naga
na na, mi yaa para ti wogo ki na yiŋgɔ. 2 Mì lere wa jɛn wì pye nuŋgba
*Kirisi wi ni, pàa wi lɛ ma kari wi ni wa naayeri lara ti ni fuun ti go na,
ki yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ wolo loli na yɛɛn. Na kaa pye kaselege pàa wi lɛ
ma kari wi ni, nakoma yariyanga wìla yan wi yo, mi si ko jɛn, Yɛnŋɛlɛ lo
lìgi jɛn. 3 Ee, mìgi jɛn ma yo ki lere pòo lɛ ma kari wi ni wa *Yɛnŋɛlɛ li
lajɛŋgɛ ki na. Ali bere mi faga jɛn gbɛn, na kaa pye kaselege pòo lɛ ma
kari wi ni wa, nakoma yariyanga wì yan. Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba lìgi jɛn. 4 Wa
ki laga ki na, wì sɛnrɛ ta logo nda lere se ya sɔngɔrɔ ti na mberi yo, tii si
daga sɛnwee pyɔ ni wiri yo naa. 5 Mi yaa lanla yɛɛ gbogo ki lerefɔ wi kala
na. Ɛɛn fɔ, mi saa na yɛɛ gbogo na yɛɛ kala na, fɔ ndɛɛ ŋga ki yɛn nala
fanŋga fu wogo ki nari ko. 6 Ali na kaa pye mila jaa mbaa na yɛɛ gbogo,
mi se pye lembige, katugu kaselege ko mi yaa la yuun. Ɛɛn fɔ, mi se yɛnlɛ
mbaa na yɛɛ gbogo, jaŋgo leele pe yɛn nala yaan yɛgɛ ŋga na, na ŋga
nuru na yeri, paga kaa na jate sa toro ko na.

7 Konaa ki ni fuun, kagala tugbɔŋgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ lì naga na na ke
kala na, jɔlɔgɔ kà ye wa na wire ti ni, ma pan paa Sɔtanla wi *pitunŋɔ
yɛn, mbaa na jɔlɔ mbege kan mi ka kaa na yɛɛ gbogo. 8 Mì we Fɔ wi yɛnri
yɛnrisaga taanri ki wogo ki na ma yo wigi laga na na. 9 A wìlan pye ma
yo fɔ: «Na yinmɛ pi yaa ma bɔ ma, katugu na yawa pi ma pi kapyegele ke
naga ma ke yɔn fili, na maga pye fanŋga fu sanga ŋa ni we.» Ki kala na,
mì yɛnlɛ ki na na kotogo ki ni fuun ni, mbaa na yɛɛ gbogo na fanŋga fu
kagala ke kala na, jaŋgo Kirisi wi yawa pi koro na ni. 10 Ko kì ti, fanŋga
fu kagala naa tɛgɛlɛ, naa yaara lawa, naa jɔlɔgɔ, naa kaŋgbanra nda mila
kunni na yɛɛ ni Kirisi wi kala na, mi yɛn na yɔgɔri ti kala na; katugu na
mi ka pye fanŋga fu sanga ŋa ni, ko ki ma pye mi yɛn fanŋga ni.

Pɔli wi jatere wìla lɛgɛ wi na Korɛnti ca fɛnnɛ pe kala na

11 Mi yɛn na para ndɛɛ lembige yi mi. Yoro yànla ŋgbanga mala le ki
ni, ma si yala, yoro ye ja daga mbanla mɛtanga ki yeri; katugu ali na kaa
pye mi woro yaraga ka, mi woro ma kologo mbele ye maa jate ye pitun-
mbolo tugbɔmbɔlɔ pe sɔgɔwɔ. 12 Kagala ŋgele ke yɛn naga nari ma yo mi
yɛn pitunŋɔ, kè pye wa ye sɔgɔwɔ ma naga ye na, a mì wamawelewe pi ni
fuun pi kun na yɛɛ ni. Koro ke yɛn kacɛn lɛgɛrɛ, naa kagbɔgɔlɔ, naa ka-
fɔnŋgɔlɔ wele. 13 *Legiliziye sanmbala pe mbɔnrɔ ye na kala liliin ni? Fɔ
ndɛɛ ki kala nuŋgba na lo bɔkɔ, naa mi sila yɛnlɛ ki na yanla go kala li lɛ
we. Yege tipege ki kala yaga na na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ye wele, mì gbɛgɛlɛ yiŋgɔ mbe kari wa ye yeri na karisaga taanri
wogo ki na, mi se silan go kala li yaga ye kan ki tangala na li na fun,
katugu ye kɛɛ yaara to ma mila jaa, ɛɛn fɔ, yoro jate yoro mila jaa.
Piile poro ma pe daga mbaa penjara teri pe sevɛnnɛ pe kala na, piile pe
sevɛnnɛ poro pe daga mbaa penjara teri pe piile pe kala na. 15 Mi wo na,
ki yɛn mala ndanla mbanla kɛɛ yaara ti ni fuun ti kan, mbanla yɛɛ kan
mbe ye saga. Na yoro kaa mi ndanla jɛŋgɛ yɛɛn, mi yɛn ma ye ndanla
ndanlawa mba ni pi yaa la kologi le?
16 Kana ye yaa laga yuun mbe yo ye silan go kala li lɛ. Ɛɛn fɔ, lere wa
yaa ki yan ndɛɛ tijinliwɛ pee pi yɛn na ni, mì tijinliwɛ pee tɛgɛ ma ye
yigi. 17 Leele mbele mì tun wa ye yeri, mì wa tɛgɛ ma ye fanla ma ye li le?
18 Mì Tite wi yɛnri ma yo wi kari wa ye yeri, ma we sefɔ naŋa wi pinlɛ wi
ni, ŋa ye yɛn ma jɛn we. Ye yɛn naga jate Tite wì ye fanla ma ye li wi le?
Mi naa wo ni we kapyere ti sila pye ma yala jatere nuŋgba ni wi le? We
tangalɔmɔ pi sila pye nuŋgba wi le?
19 Kana malɛ wagati titɔnlɔwɔ ni, yaa ki jate ma yo we yɛn na para mbe
tanga kan we yɛɛ yeri ye yɛgɛ na, ɛɛn fɔ, ki woro ma. We yɛn na para paa
yɛgɛ ŋga na Kirisi wi yɛn naga jaa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Sefɛnnɛ, yoro mbele
ye yɛn we wɛnnɛ, waa ko ki ni fuun ko yuun ye kan, mbe ta mbe ye kan
yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni. 20 Mi yɛn na fyɛ fɔ na mi ka gbɔn wa ye
na, mi ka ka sa ye yan paa yɛgɛ ŋga na mi woro na jaa mbe sa ye yan
we. Yoro fun yaga kanla yan paa yɛgɛ ŋga na ye woro na jaa mbanla yan
we. Mi yɛn na fyɛ fɔ mi ka ka sa maara yan wa ye sɔgɔwɔ, naa yenjara,
naa naŋgbanwa, naa kashara, naa leele mɛjɔɔgɔ, naa lesangara sɛnrɛ,
naa yɛɛ gbɔgɔwɔ, naa kafaara. 21 Mi yɛn na fyɛ fɔ na mi ka gbɔn wa ye
na, Yɛnŋɛlɛ liga kanla tirige wa ye yɛgɛ sɔgɔwɔ. Lelɛgɛrɛ mbele pè kapere
pye makɔ, mi ka ka gbele pe kala na, poro mbele *fyɔngɔ kapyere, naa
kalikalawa naa katijangara pyendorogo ŋga pè pye, pe siri jɛn mberi yaga
we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro konaa sharaga

13 1 Na karisaga taanri wogo koyi ŋga mila kee ki na wa ye yeri.
*«Kala li ni fuun li yaa yɛgɛ wɔ mbe yala sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma
sɛrɛfɛnnɛ taanri yɔn sɛnrɛ ni»*[n] paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn
naga yuun we. 2 Mbele pè kapere pye makɔ, mi yɛn na pe yɛrɛgi naa leele
sanmbala pe ni fuun pe ni. Na karisaga shyɛn wogo ki na wa ye yeri,
mìla ki wogo ki yo makɔ, mi nɛɛ pe yɛrɛgi naa yiŋgɔ maga ta mi woro
wa pe ni, fɔ: Na mi ka sɔngɔrɔ wa ye yeri naa sanga ŋa ni, mi se wa yaga
mbajɔlɔwɔ; 3 katugu ye yɛn na jaa mbege jɛn, na kaa pye *Kirisi wi yɛn

---

[n] **13.1:** Dete 19.15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na para wa na yɔn, ye yaa sigi jɛn. Kirisi wi woro fanŋga fu ye kanŋgɔlɔ, ɛɛn fɔ, wila wi yawa pi nari wa ye sɔgɔwɔ. 4 Kaselege yi, pàa wi kan wa *tiparaga ki na, naa wìla pye fanŋga fu ki kala na, ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, wi yɛn yinwege na Yɛnŋɛlɛ li yawa pi fanŋga na. Woro fun we yɛn fanŋga fu fɛnnɛ wa we gbogolomɔ pi ni wi ni. Ɛɛn fɔ, wa we kapyege ko ni ye kanŋgɔlɔ, we yɛn na we yinwege ki piin wi ni Yɛnŋɛlɛ li yawa po fanŋga na.

5 Ye ye yɛɛ taanla ye wele wa ye nawa, ye ye yɛɛ wa ye wele, na kaa pye ye yɛn wa tagawa konɔ li ni. Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo Zhezu Kirisi wi yɛn wa ye nawa? Fɔ ndɛɛ kana wamawelewe po mbege naga ye na fɔ ye tagawa pi woro jɛmbɛ. 6 Na jigi wi yɛn ki na ma yo ye yaa ki jɛn mbe yo we wamawelewe pìgi naga ma yo we tagawa pi yɛn jɛmbɛ. 7 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ yaga ka kapege ka kpɛ pye. Ko woro mbe ka yo we yɛn na jaa mbege naga mbe yo wè mɛgɛ ta, ɛɛn fɔ, jaŋgo yaa kajɛŋgɛ piin, ali na kaa pye we wamawelewe pìgi naga ma yo we tagawa pi woro jɛmbɛ. 8 Katugu yawa kpɛ woro we ni waa wiin Yɛnŋɛlɛ li kaselege ki ni, yawa pi yɛn we ni mbaa tunŋgo piin kaselege ko ni. 9 Na waga pye fanŋga fu fɛnnɛ mbe sigi ta fanŋga yɛn yoro ni, we maa yɔgɔri. Ŋga we yɛn na yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ko yɛn fɔ yeli nandanwa kala li pye yeli yɔn fili. 10 Ko kì ti mìgi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ yɛɛn, maa torogo ye kan maga ta mì lali ye ni, jaŋgo na mi ka gbɔn wa sanga ŋa ni, mi ka kaga ŋgban ye na wa na kagala yɛgɛ wɔwɔ pi ni, mbe yala *we Fɔ wì fanŋga ŋga kan na yeri ki ni. Ki fanŋga ki kango ko yɛn mbe ye kan yaa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, kii kan mbe ye jɔgɔ.

11 Kì pye ma, sefɛnnɛ, ye pye nayinmɛ na yiŋgɔ! Ye ye yɛɛ gbegele ye sin ye yɔn fili, yaa ye yɛɛ kotogo sogo, ye ye yɔn ki wa nuŋgba, yaa ye yinwege ki piin yɛyinŋge ni. Kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ndanlawa naa yɛyinŋgefɔ, li yaa pye ye ni.

12 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni. Yɛnŋɛlɛ li leele *kpoyi pe ni fuun pè ye shari.

13 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ po naa Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi ni, naa Yinnɛkpoyi li gbogolomɔ pi pye ye ni fuun ye ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo
GALASI
tara tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Pɔli wìla legiliziye lɛgɛrɛ tɛgɛ wa Galasi tara ti cara lɛgɛrɛ ni. Nala pe maa Galasi tara ti yinri Turiki tara. Ɛɛn fɔ, naa Pɔli wìla kaa yiri wa ki tara ti ni, a wì sigi logo ma yo fɔ Zhufuye pèle yɛgɛ la kari wa ma saa na nagawa pa yɛgɛ kaan wa. Pàa pye naga yuun ma yo fɔ Pɔli wi woro Zhezu wi pitunŋɔ jɛnŋɛ, wi woro na tanri na yala Moyisi lasiri wi ni konaa Zhufuye kalɛgɛlɛ ke ni. Wa pe nagawa sɛnrɛ ti ni, pàa pye naga yuun yɛrɛ fɔ ki daga ma kɛnrɛkɛnrɛ mbe si jɛn mbe shɔ. A pɔli wì si para mboo yɛɛ shɔ, ma para fun fanŋga ni sɛnpere nda pàa yo wi kanŋgɔlɔ ti wogo na, konaa Zhezu Sɛntanra nda wìla yari ti wogo na.

Wa sɛwɛ wi go nuŋgba mbe gbɔn shyɛn (1–2), ŋga Pɔli wì jɛn konaa ma yan, a kila ki nari ma yo wi yɛn kaselege Zhezu Kirisi wi pitunŋɔ, ko wi yɛn na para ki sɛnrɛ na.

Wa sɛwɛ wi go taanri mbe gbɔn tijɛrɛ (3–4), Pɔli wi yɛn naga nari pege jɛn fɔ Moyisi lasiri wila ya mbe lere shɔ, ɛɛn fɔ, mbe taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na ko ki ma lere shɔ.

Wa sɛwɛ wi go kaŋgurugo mbe gbɔn kɔgɔlɔni (5–6), Pɔli wi yɛn naga yuun wi sefɛnnɛ tagafɛnnɛ pe kan fɔ paga kaa ki Zhufuye pe sɛnrɛ ti nuru. Ɛɛn fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa mba pè taga Zhezu Kirisi wi na pi ni. Pɔli wìla pe pye ma yo pe pe yɛɛ yaga Yinnɛkpoyi laa pe yɛgɛ sinni mbe ti paa kajɛŋgɛ piin.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, mbele pe yɛn na leele pe ŋgbanga paa kɛnrɛkɛnrɛ wi piin, Pɔli wi yɛn na pe piin ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-10*
Yawa mba pì kan Pɔli wi yeri mbege ta wi yɛn pitunŋɔ *1.11–2.21*
Sɛntanra nda ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi wogo na *3.1–4.31*
Tagafɛnnɛ pe lesewe konaa tangalɔmɔ jɛmbɛ Yinnɛkpoyi li fanŋga na *5.1–6.18*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli, mi yɛn *__pitunŋɔ__, ɛɛn fɔ, leele ma panla tun. Mi si woro
pitunŋɔ lere fanŋga na, fɔ Zhezu Kirisi wo fanŋga na, naa Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn To li ni, lo làa Zhezu wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni. 2 Sefɛnnɛ
mbele pe yɛn laga na ni, mi naa poro ni, waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi Galasi
tara *__legiliziye__ pe kan. 3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi
ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri. 4 *__Kirisi__ wùu yɛɛ kan ma ku we
kapere ti kala na, jaŋgo mbe we go shɔ ki nala dunruya pee ŋa wi kɛɛ.
Ko pye ma, ma yala we To Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni. 5 Ye pan waa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo sanga pyew! *__Anmiina__.

Sɛntanra ti yɛn nuŋgba pe

6 Kìlan pari fɔ jɛŋgɛ, naa yaa puŋgo nii fyaw Yɛnŋɛlɛ li ni we, lo na lì ye
yeri Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi fanŋga na, a yè sɔngɔrɔ na tari sɛntanra ta
yɛgɛ na we. 7 Kaselege ko na Sɛntanra ta yɛgɛ woro wa naa nda mì yo ye
kan to puŋgo na. Ɛɛn fɔ, mi yɛn naga yuun ma, katugu leele pele yɛn wa
na ye jatere wi pinri ye na, naga jaa mbe Kirisi wi Sɛntanra ti wa mberi
kanŋga. 8 Ɛɛn fɔ, na lere wa ka Sɛntanra ta yɛgɛ yo mbe ye kan, tiga yiri
ti yɛ nda wàa keli ma yo ye kan ti ni, ali na kaa pye woro wawi, nakoma
*__mɛrɛgɛ__ wo wa wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pan mari yo, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi
daŋga! 9 Wè keli maga yo ye kan yɛgɛ ŋga na, mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo
ma naa yiŋgɔ, fɔ na lere wa ka Sɛntanra ta yo mbe ye kan, tiga yiri ti yɛ
nda yàa keli ma logo ti ni, Yɛnŋɛlɛ ligi fɔ wi daŋga!
10 Nda mila yuun yiŋgɔ, pe yo mila ki jaa na kala lo mbe leele poro
ndanla wi le? Ayoo, ɛɛn fɔ, mila jaa na kala li Yɛnŋɛlɛ lo ndanla. Leele
pe kandanlaga ko ma mila jaa mbaa piin. Ki pye leele pe kandanlaga ko
mila jaa mbaa piin bere, mi se jɛn na pye Kirisi wi tunmbyee.

YAWA MBA PI KAN PƆLI WI YERI MBEGE TA WI YƐN PITUNŊƆ

1.11–2.21

Pɔli wì pye yɛgɛ ŋga na mɛɛ pye pitunŋɔ, wila ki yɛgɛ yuun

11 Sefɛnnɛ, mi yɛn naga yuun ye kan fɔ Sɛntanra nda mì yari ye kan,
tii yiri lere yeri; 12 katugu mi siri ta lere yeri. Lere si ma wìlan naga ti ni.
Ɛɛn fɔ, Zhezu Kirisi wo wìri naga na na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Faa mìla pye na tanri yɛgɛ ŋga na *Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ li na, yège logo. Ki wagati wi ni, mìla pye na Yɛnŋɛlɛ li Legilizi wi jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, naa jaa mboo jɔgɔ. 14 Wa na Zhufuye sɛrɛ woolo pe ni, mìla pye na kee yɛgɛ Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ li ni ma wɛ pe lɛgɛrɛ na; katugu pa na jatere wi ni fuun wìla pye we tɛlɛye pe kalɛgɛlɛ koro na. 15 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa na wɔ yɛrɛ na pe fanla se, mala yeri li yinmɛ pi fanŋga na, mbaa tunŋgo piin li kan. 16 Kìla li ndanla, a lì sili Pinambyɔ wi naga na na, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn na para wi kanŋgɔlɔ, mbaa ti yari leele mbele pe woro Zhufuye pe kan. Na làa wi naga na na, mi sila kari le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni mbe sa lere yewe wilan yɛgɛ naga. 17 Leele mbele pàa keli ma pye Zhezu wi *pitunmbolo na yɛgɛ, mi sila kari wa Zheruzalɛmu pe kɔrɔgɔ mbe sa pe yewe. Ɛɛn fɔ, mìla kari le ki yɔngɔlɔ nuŋgba ke ni wa Larabuye tara. Ko puŋgo na, a mì si sɔngɔrɔ wa Damasi. 18 Naa yɛlɛ taanri la kaa toro, a mì si kari wa Zheruzalɛmu, mi naa Pyɛri wi ni we sa we yɛɛ jɛn. A mì si pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo pye wa wi ni. 19 Ɛɛn fɔ, mi sila pitunmbolo wa yɛgɛ yan naa, ndɛɛ we Fɔ wi nɔsepyɔ lenaŋa Zhaki wo nuŋgba. 20 Ŋga mila yɔnlɔgi ye kan laga sɛwɛ ŋa wi ni, ki yɛn kaselege, mila ki yuun Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na fɔ mi woro na finlɛlɛ.

21 Kona, a mì si kari wa Siri naa Silisi tara lara ti ni. 22 Ki wagati wi ni, Kirisi wi legiliziye woolo mbele pàa pye wa Zhude tara pe sila na jɛn. 23 Pàa pye naga nuru leele pe yeri wi cɛ ma yo fɔ: Faa naŋa ŋa wìla pye na we jɔlɔ, wo wì kanŋga koni na Sɛntanra ti yuun leele pe kan tagawa pi wogo ki na, po mba wìla pye na ŋgbeli mboo jɔgɔ we. 24 A pe nɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbogo na kala na.

Pɔli naa pitunmbolo sanmbala pe ni

2 1 Naa yɛlɛ kɛ ma yiri tijɛrɛ la kaa toro, a mì si sɔngɔrɔ naa wa Zheruzalɛmu, mi naa Barinabasi wi ni. Mìla Tite wi lɛ ma kari wi ni fun. 2 Mìla kari, katugu Yɛnŋɛlɛ làa ki naga na na ma yo ki daga mbe kari. Sɛntanra nda mila yari mbele pe woro *Zhufuye pe kan, a mì si saa ti yɛgɛ yo tagafɛnnɛ yɛkeele poro cɛ kan finliwɛ pa na; katugu mi sila pye na jaa na tunŋgo ŋga mìla pye, naa ŋga mila piin bere ki kɔ waga. 3 Na tangayɛnlɛ Tite ŋa wìla pye Girɛsi tara fɛnnɛ woo, pe sila wi jori mbe yo wi *kɛnrɛkɛnrɛ wi pye Zhufuye woo. 4 Konaa ki ni fuun, yagbo-yoolo pèle la pe yɛɛ pye ma yo pe yɛn sefɛnnɛ, ma ye we sɔgɔwɔ na jaa mboo kɛnrɛkɛnrɛ. Ki leele pàa ye we sɔgɔwɔ larawa, lesewe mba wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, mbe ta mboo wele mboo jɛn, nɛɛ ki jaa mbe we le wa kulowo pi ni. 5 Ɛɛn fɔ, we sila yɛnlɛ mbe logo pe yeri wagati jɛnri ni, jaŋgo Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, ti koro ye sɔgɔwɔ paa yɛgɛ ŋga na ti yɛn we.

6 Mbele pàa pye na jate paa yɛkeele yɛn, pàa pye mɛgbɔgɔ fɛnnɛ yɛgɛ ŋga na, ko sila pye yaraga ka na yɛgɛ na, katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ lere

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni. Ki yɛkeele pe sila yaraga ka taga wa na kajɛnmɛ pi na. 7Ɛɛn fɔ, pàa
ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa Sɛntanra ti kan na yeri mbaa ti yari mbele pe
woro Zhufuye pe kan, paa yɛgɛ ŋga na tì kan Pyɛri wi yeri wi saa ti yari
Zhufuye pe kan we. 8Yɛnŋɛlɛ na làa tunŋgo pye wa Pyɛri wi nawa maa
pye *pitunŋɔ wa Zhufuye pe yeri, lo nuŋgba lo làa tunŋgo pye wa na
nawa mala pye pitunŋɔ wa mbele pe woro Zhufuye pe yeri. 9Zhaki, naa
Pyɛri, naa Zhan, poro mbele pàa pye na jate paa teele yɛn, naa pàa kaa
ki jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ làa ki tunŋgo ki kan na yeri, a pè si kɛyɛn le mi naa
Barinabasi we kɛɛ. A ko ki naga ma yo wè pye nuŋgba. A pè yɛnlɛ ma yo
we saa Sɛntanra ti yari leele mbele pe woro Zhufuye pe kan. Poro yaa
saa ti yari Zhufuye pe kan. 10A pè si we yɛnri kala nuŋgba ni ma yo taga-
fɛnnɛ mbele pe yɛn fyɔnwɔ fɛnnɛ, waa pe sari. A mì si bala nɛɛ pe sari.

Pɔli wila sɛnŋgbanra yo Pyɛri wi na wa Antiyɔshi ca

11Ko puŋgo na, naa Pyɛri wìla kaa pan wa Antiyɔshi, mìla sɛnŋgbanra
yo wi na tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, katugu ŋga wìla pye ki sila sin.
12Zhaki wìla leele mbele tun, sanga ŋa ni pe fa pan, Pyɛri wìla pye na
nii sefɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe ni. Naa pitunmbolo pàa kaa pan,
a wì si laga pe na, wi woro na nii pe ni, katugu wìla pye na fyɛ ki leele
mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ pe yɛgɛ. 13Kì kaa pye ma, sefɛnnɛ sanmbala mbele
pe yɛn Zhufuye, a pè pinlɛ Pyɛri wi ni na wi kopiire nuŋgba ti piin, fɔ ma
Barinabasi fun wi puŋgo pe kopiire ti ni. 14Naa mìla kaa ki yan pe woro
ma sin, pe si woro na tanri na yala Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ ti
ni, a mì sigi yo Pyɛri wi kan tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yɛgɛ na, ma yo fɔ:
«Pyɛri, mboro ŋa ma yɛn Zhufuye woo, mɔ̀ɔ yinwege ki pye laga, na tanri
paa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn, mɛɛ si tanga paa Zhufuye woo yɛn.
Mɛlɛ mɛɛ tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe jori paa tanri paa Zhufuye
pe yɛn?»

Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn na shoo tagawa po fanŋga na

15Woro wo na, we yɛn Zhufuye piseele. We woro kapere pyefɛnnɛ paa
tara sannda ti woolo pe yɛn. 16Konaa ki ni fuun, wège jɛn ma yo lere wi
ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì taga Zhezu Kirisi wi na ko kala
na. Ɛɛn fɔ, wìla pye lesinŋɛ, naa wila tanri na yala Moyisi *lasiri wi ni
ko kala na. Ko kì ti woro fun, wè taga Zhezu Kirisi wi na, jaŋgo we ta
we pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wè taga *Kirisi wi na ki kala
na, kiga ka pye lasiri ŋa waa tanri wi na wo kala na, katugu lere se pye
lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wì tanga ŋga lasiri wì yo ki na ko kala na.
17Ɛɛn fɔ, na kaa pye we yɛn naga lagajaa mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛgɛ na Zhezu wi fanŋga na, kona, woro fun pè we yan kapege pyefɛnnɛ paa mbele pe woro Zhufuye pe yɛn. Ko mbe ya mbege naga mbe yo Kirisi wi yɛn na kotogo kaan we yeri waa kapere piin le? Ayoo, ki woro ma. 18 Kagala ŋgele mìla je ke na, na mi ka sɔngɔrɔ mbaa ke gbegele naa fɔnŋgɔ, kona, mila na yɛɛ nari fɔ mi yɛn lasiri wi jɔgɔfɔ; 19 katugu lasiri wi kala na, mi yɛn ndɛɛ mi ku[a]. Lasiri wo jate wìlan kan mì ku. Ko pye ma, jaŋgo mbe ta mbaa na yinwege ki piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Mi yɛn ndɛɛ pànla kan wa *__tiparaga__ ki na Kirisi wi ni. 20 Kì pye ma, mi ma mi yɛn yinwege na naa, ɛɛn fɔ, Kirisi wo wi yɛn yinwege na wa na ni. Yinwege ŋga mi yɛn na piin laga tara ti na yiŋgɔ, mi yɛn naga piin tagawa mba mì taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi na po fanŋga na, mi yɛn maa ndanla, a wùu yɛɛ kan kunwɔ pi yeri na kala na. 21 Mi woro na jege Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi na; katugu na kaa pye lere wi ma pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wila tanri lasiri wi na ko kala na, kona Kirisi wì ku jaga.

SƐNTANRA NDA TI YƐN NA PARA YƐNŊƐLƐ LI YINMƐ PI WOGO NA

3–4

Moyisi lasiri wo naa tagawa kala

3 1 E, yoro Galasi tara fɛnnɛ ye yɛn lembire! Zhezu Kirisi wì ku wa *__tiparaga__ ki na, a pège yo maga filige ye kan, ambɔ wì ye fanla, a yè si laga wi na? 2 Mi yaa ye yewe kala nuŋgba ni: Naa yaa tanri *__lasiri__ wi na, ko kì ti ye Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li ta lee naa yè Sɛntanra ti logo ma taga ti na, ko kì ti ye li ta? 3 Mɛlɛ ye si pye lembire ma? Yàa ki peli na tanri Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi lo fanŋga na, yiŋgɔ yaa jaa mbege yɔn fili ye yɛɛ fanŋga na wi le? Ayoo dɛ. 4 Kagbɔgɔlɔ ŋgele yè ta, ye ke ta ke yiri waga wi le? Ayoo, ke se ya yiri waga. 5 Na Yɛnŋɛlɛ li kaa Yinnɛkpoyi li kaan ye yeri, mbaa kafɔnŋgɔlɔ piin wa ye sɔgɔwɔ, li maa ki piin, katugu yaa tanri lasiri wi na ko kala na wi lee, nakoma Sɛntanra nda ye ma logo ma taga ti na ko kala li?

6 Ye wele, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na Abirahamu wi sɛnrɛ yuun ma yo fɔ: «*Wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, wi tagawa pi kala na, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate paa lesinŋɛ yɛn.*»[b] 7 Ki kala na, ki daga yege jɛn ye yo fɔ mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na, poro pe yɛn Abirahamu wi setirige piile jɛmbɛlɛ wele. 8 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla keli maga yo ma yo leele mbele pe woro *__Zhufuye__, Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa pe jate lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na pe tagawa

---

[a] **2.19:** Lasiri wi kala na, Pɔli wi yɛn ndɛɛ wi ku, katugu ŋga lasiri wì yo maa piin, na ma woro naga piin, ma daga mbe ku win; Dete 27.26. [b] **3.6:** Zhenɛ 15.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

po kala na. Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ làa ki sɛntanra nda ti yo faa ma Abirahamu wi kan ma yo fɔ: «*Cɛnɡɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa ka duwaw ta ma kala na.*»[c] 9 Yɛgɛ ŋga na Abirahamu wìla taga Yɛnŋɛlɛ li na, a lì duwaw wi na, mbele fuun ka taga li na, pa li yaa duwaw pe na ma fun.

10 Mbele fuun pè pe wogo ki kan nuŋgba lasiri wi kapyere to na, poro yɛn wa daŋga ki ni; katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Lere ŋa fuun wi woro na tanri na yala ŋga fuun ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri wi ni ki ni, daŋga yɛn ki fɔ wi wogo.*»[d] 11 Ki si yɛn ma filige naa jɛŋgɛ fɔ lere se ya pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa wila tanri lasiri wi na ko kala na. Ko ki tì Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Lesinŋɛ wi yaa ka yinwege ta wi tagawa pi fanŋga na.*»[e] 12 Ɛɛn fɔ, lasiri wi gbɔgɔkala li yɛn li yɛ tagawa pi ni, katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Lere ŋa kaa tanri mbaa yala lasiri wi ŋgasegele ke ni, wi yaa yinwege ta ke fanŋga na.*»[f]

13 Daŋga ŋga kìla to we na Yɛnŋɛlɛ li lasiri jɔgɔwɔ pi kala na, *__Kirisi__ wì we go shɔ ki ni, a wì daŋga we yɔnlɔ, ma yala ŋga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun ki ni, fɔ: «*Lere ŋa fuun pè to tige na, ki fɔ wì daŋga.*»[g] 14 Ko la pye ma, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔlɔ__ na kɔn mbe duwaw ŋa kan Abirahamu wi yeri, poo kan fun mbele pe woro Zhufuye pe yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na, konaa Yɛnŋɛlɛ làa Yinnɛkpoyi yɔn fɔlɔ na kɔn, we li ta we tagawa pi fanŋga na.

Moyisi lasiri wo naa yɔn fɔlɔ kala

15 Sefɛnnɛ, mi yɛn naga sɛnrɛ nda ti yuun na yala sɛnwee piile pe kapyege lɔmɔ po ni: Na lere wa ka yɔn fɔlɔ la kɔn, na li yɛn ma sin, lere se ya mbege yɔn fɔlɔ li kanŋga naa fyew, nakoma mbe yaraga ka taga li na naa. 16 Yɛnŋɛlɛ wogo pa ki yɛn ma fun. Làa yɔn fɔlɔ kɔn Abirahamu naa wi setirige pyɔ wa yeri. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi sigi yo mbe yo fɔ: «*Naa wi setirige piile pe yeri,*»[h] ndɛɛ wi yɛn na para lelɛgɛrɛ sɛnrɛ na. Ɛɛn fɔ, wìgi yo ma yo fɔ: «Naa wi setirige pyɔ», maga naga ma yo lere nuŋgba wi. Wo wi yɛn Kirisi we. 17 Sɛnrɛ nda mila yuun ti kɔrɔ wi ŋa: Yɛnŋɛlɛ làa keli ma yɔn fɔlɔ kɔn, na li yɛn ma sin. Naa yɛlɛ cɛnmɛ tijɛrɛ naa nafa ma yiri kɛ (430) la kaa toro, a lì si lasiri wi kan. Ki kala na, ki lasiri wi se ya mbe yɔn fɔlɔ li kanŋga, mbe ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo ki sa. 18 Katugu yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ laa kaan paa kɔrɔgɔ yɛn, ki pye lere kaa tanri lasiri wi na ko wi jɛn naga ta, kona, ki se jɛn naa taa yɔn fɔlɔ lo kala na. Ma si yala, yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn lo kala na làa li yinmɛ pi kan Abirahamu wi yeri.

19 Lasiri wi kango ko yɛn kikiin? Yɛnŋɛlɛ làa wi kan maa taga wa yɔn fɔlɔ li na, mbege naga leele pe na, pe ta pe lasiri wi jɔgɔwɔ mba paa piin

---

[c] **3.8:** Zhenɛ 12.3 [d] **3.10:** Dete 27.26 [e] **3.11:** Aba 2.4 [f] **3.12:** Levi 18.5
[g] **3.13:** Dete 21.23 [h] **3.16:** Zhenɛ 12.7; 17.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi jɛn. Lasiri wila daga mbe koro wa fɔ yɔn fɔlɔ làa kɔn Abirahamu wi setirige pyɔ ŋa yeri wi sa pan. Yɛnŋɛlɛ làa lasiri wi kan *__mɛrɛgɛye__ pèle yeri, a pè pan maa kan lere wa yeri, a wì pye kasuluwo maa kan leele pe yeri. 20 Ye wele, ndɛɛ ki pye lere nuŋgba kala li, pe saa kasuluwo le ki kala li ni, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba làa yɔn fɔlɔ lo kɔn.

Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi kayɔngɔ ki ŋga

21 Kì pye ma, ki yɛn naga nari ma yo lasiri wi yɛn na wiin Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔgɔlɔ ke ni wi le? Ayoo dɛ. Ɛɛn fɔ, ki pye Yɛnŋɛlɛ li lasiri wa kan, ŋa wi mbe ja ya mbaa yinwege kaan leele pe yeri, anmɛ li jɛn naa leele pe jate lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ na lasiri wo fanŋga na. 22 Ɛɛn fɔ, ki woro ma. Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ: *__Dunruya woolo__ pe ni fuun pe yɛn wa kapege ki fanŋga ki ni. Ko pye ma, jaŋgo yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yɔn fɔlɔ kɔn, ki kan mbele paa tari Zhezu Kirisi wi na pe yeri pe tagawa pi kala na.

23 Sanga ŋa ni tagawa wagati wi fa pan, lasiri wo wìla we pye kasopiile fɔ mbe sa gbɔn Yɛnŋɛlɛ li sa tagawa konɔ li naga we na. 24 Kì pye ma, lasiri wo wìla pye we welefɔ na we yɛgɛ sinni fɔ Kirisi wi sa pan we taga wi na, we pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 25 Yiŋgɔ ki tagawa wagati wì kaa gbɔn, we woro ki welefɔ wi kɛɛ naa.

26 Katugu tagawa po fanŋga na ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, ma pye gbogolomɔ nuŋgba ni Zhezu Kirisi wi ni. 27 Ye ni fuun yè *__batize__ ma pye nuŋgba Kirisi wi ni. A yè si tangalɔmɔ fɔnmbɔ pi lɛ na tanri pi na, mba pi yɛn Kirisi wi ni we. 28 Ki kala na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye wa si wɔ wa ni. Kulolo poro naa leseele wa si wɔ wa ni, nambala naa jɛɛlɛ wa si wɔ wa ni. Ɛɛn fɔ, yè gbogolo ma pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni. 29 Kì kaa pye ye yɛn Kirisi wi woolo, ye yɛn fun Abirahamu wi setirige piile. Yaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan paa kɔrɔgɔ yɛn, ye yaa ki ta.

4 1 Sɛnrɛ nda mila yuun ti kɔrɔ wi ŋa: Pyɔ ŋa wi yaa kaa to kɔrɔgɔ ki li, mboo ta wi yɛn pyɔ jɛɛ bere, wo naa kulo ni wa si wɔ wa ni. Ali maga ta wo wi yɛn yaraga ki ni fuun ki go na. 2 Mboo ta wa wi puwɛn pi ni, leele pele pe maa wele wi na, naa kagala ke yɛgɛ woo fɔ wi ma saa gbɔn wi to wì wagati ŋa kɔn wi na[i]. 3 Woro fun pa wàa pye ma. Sanga ŋa ni we yɛn paa piile yɛn, wàa pye wa dunruya kalɛgɛlɛ ke kulowo pi ni. 4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa sanga ŋa kɔn, naa wì kaa gbɔn, a lì sili Pinambyɔ wi torogo laga dunruya wi ni; a jɛlɛ wì se, a wì *__lasiri__ wi yigi na tanri wi na, 5 jaŋgo mbele pàa pye na tanri lasiri wi na, mbe pe go shɔ we ta we pye Yɛnŋɛlɛ li piile.

---

[i] **4.2:** Wi to wì wagati ŋa kɔn, wo wi yɛn wagati ŋa pe maa ki jate ma yo pyɔ wì gbɔn lere, mbe ya mbe yere wi yɛɛ go kagala ke ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Naa we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, ki kala na, Yɛnŋɛlɛ lìli Pinambyɔ wi Yinnɛ
li torogo mali le wa we kotoro na. Ki Yinnɛ li ma we kan we maa Yɛnŋɛlɛ
li yinri fɔ: *Baba, na To! 7 Ki kala na, ma woro kulo naa, ma yɛn li pina-
mbyɔ. Pa mà si kaa pye li pinambyɔ, kɔrɔgɔ ŋga lì tɛgɛ li piile pe kan, li
yaa kaga kan ma yeri fun.

Pɔli wi jatere wila lɛgɛ wi na Galasi tara tagafɛnnɛ pe kala na

8 Faa ye sila Yɛnŋɛlɛ li jɛn, yàa pye yarisunndo nda kulolo, ti woro
Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ. 9 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ yè Yɛnŋɛlɛ li jɛn, nakosima, Yɛnŋɛlɛ lì ye
jɛn yiŋgɔ, yiŋgi na ye si sɔngɔrɔ ki kalɛgɛlɛ ŋgele ke yɛn waga, ma pye
fanŋga fu ke kɔrɔgɔ? Mɛlɛ ye nɛɛ jaa mbe pye ke kulolo naa? 10 Ye maa
piliye, naa yeyɛn, naa wagati, naa yɛgɛlɛ kele jate kagbɔgɔ ma wɛ. 11 Mila
fyɛ ye kala na, fɔ kiga ka pye mì tunŋgo pye ye kan ki yiri waga.

12 Sefɛnnɛ, mila ye yɛnri fɔ ye kanŋga paa na yɛn, paa yɛgɛ ŋga na
mìlan yɛɛ pye paa ye yɛn we[j]. Yee tipege kpɛ pye na na. 13 Yège jɛn ma yo
na mìla pan ma Sɛntanra ti yo ye kan ki koŋgbanŋga ki na, mi sila pye
ŋgbaan. 14 Na yama pìla ye jori jɛŋgɛ, konaa ki ni fuun, ye sila na tifaga,
mbanla wa kɛɛ puŋgo na. Ɛɛn fɔ, yàa na yigi jɛŋgɛ paa Yɛnŋɛlɛ li ***mɛrɛgɛ**
yɛn, nakoma paa Zhezu Kirisi wi yɛn. 15 Ki wagati wi ni, nayinmɛ la pye
ye yeri fɔ jɛŋgɛ. Mɛlɛ koni nayinmɛ si woro ye ni? Mbe ya mbege wogo
ŋga ki yo fɔ, nayinmɛ mba yàa ta pi kala na, ki pye ki mbaa ya pye, anmɛ
ye mbaa ye yɛngɛlɛ ke wɔ mbe ke kan na yeri. 16 Naa mì kaselege ki yo
ma ye kan, ko kì ti mì kanŋga ma ye mbɛn kɛ?

17 Ki leele mbele paa jaa mbe Sɛntanra ti jɔgɔ, pe yɛn ma bala na ye
jaa, ɛɛn fɔ, paa ki piin jatere ŋa ni wi woro ma yɔn. Paa jaa mbe ye laga
we na, jaŋgo ye bala ye taga pe na. 18 Ki yɛn ma yɔn lere wi bala kajɛŋgɛ
ki na sanga pyew. Ɛɛn fɔ, wiga kaa ki piin na mi ka pye wa ye sɔgɔwɔ
ko cɛ. 19 Yoro mbele ye yɛn paa na piile yɛn, ki yɛn nala yaa naa jɛŋgɛ
ye kala na, paa yɛgɛ ŋga na jɛlɛ kaa jaa mbe se wi maa jɔlɔ we, fɔ ye saa
tanri *Kirisi wi tangalɔmɔ pi na. 20 Mila ki jaa jate mbanla yɛɛ yan wa ye
sɔgɔwɔ yiŋgɔ, jaŋgo mbe ta mbanla sɛnrɛ yolɔmɔ pi kanŋga, katugu na
jatere wì piri na na ye kala na.

Agari naa Sara pe kala

21 Yoro mbele yaa jaa mbaa tanri lasiri wi na mbe ta mbe shɔ, lasiri wi
yɛn na ŋga yuun ye woro naga nuru wi le? 22 Katugu ki yɛn ma yɔnlɔgɔ
wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: Pinambiile shyɛn la pye Abirahamu
wi yeri. Wìla nuŋgba se wi kulojɔ Agari wi na, ma sanŋa wi se wi jɔ Sara

---

[j] **4.12:** Pɔli wùu yɛɛ pye paa pe yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wùu yɛɛ yala pe ni, wi woro naa yɛɛ
jate Zhufuye woo mbaa wi yɛɛ mbɔnrɔgi pe na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋa wi yɛn lesee wi na. 23 Kulojɔ wìla wi pinambyɔ wi se ma yala sɛnwee
fanŋga ko ni, ɛɛn fɔ, jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee wìla wi pinambyɔ wi se ma yala
Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔlɔ__ na kɔn lo ni. 24 Ki sɛnrɛ ti yɛn na kɔrɔ fɔnŋɔ yuun:
Ki jɛɛlɛ shyɛn pe yɛn paa Yɛnŋɛlɛ li *__yɔn finliwɛ__ cɛngɛlɛ shyɛn yɛn. Yɔn
finliwɛ nuŋgba yɛn paa kulojɔ Agari wi yɛn, po la ta wa *__Sinayi__[k] yanwiga
ki na. Wo maa wi piile pe siin wa kulowo pi ni. 25 Agari wo yɛn paa
Sinayi yanwiga ki yɛn wa Larabuye tara. Wi yɛn ma taanla nala pilige
Zheruzalɛmu wi ni. Ki ca ki yɛn wa lasiri wi kulowo pi ni, naa ki woolo
pe ni.

26 Ɛɛn fɔ, Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wo wi yɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn
lesee we. Wo wi yɛn we nɔ we. 27 Wo sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ma yo fɔ:

Mboro ŋa jambasee, ta yɔgɔri, mboro ŋa ma fa pyɔ se mbe yan!
Mboro ŋa selara fɔɔn ya, ta jɔrɔgi nayinmɛ ni!
Katugu jɛlɛ ŋa pè wa, wi piile pe yaa ka lɛgɛ mbe wɛ jɛlɛ ŋa wi yɛn
wi pɔlɔ wi yeri wi woolo pe na.[l]

28 Yoro wo na, sefɛnnɛ, ye yɛn piile mbele pè se ma yala Yɛnŋɛlɛ làa
yɔn fɔlɔ na kɔn li ni, paa Sara wi pinambyɔ Izaki wi yɛn fun. 29 Faa
pinambyɔ ŋa pàa se ma yala sɛnwee fanŋga ki ni, wìla pye na pina-
mbyɔ ŋa wìla se ma yala Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li fanŋga ki ni wi jɔlɔ.
Pa ki yɛn ma ali ma pan ma gbɔn nala. 30 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn na yuun mɛlɛ? Wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Kulojɔ wi purɔ*
wo naa wi pinambyɔ wi ni, katugu kulojɔ wi pinambyɔ wi se pinlɛ mbe
kɔrɔgɔ ki li ja jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee wi Pinambyɔ wi ni.»[m] 31 Kì pye ma,
sefɛnnɛ, we woro kulojɔ wi piile. Ɛɛn fɔ, we yɛn jɛlɛ ŋa wi yɛn lesee
wo piile.

TAGAFƐNNƐ PE LESEWE KONAA TANGALƆMƆ JƐMBƐ YINNƐKPOYI LI FANŊGA NA

5–6

Yaga ka ye lesewe pi jɔgɔ

5 1 *__Kirisi__ wì we wɔ wa kulowo pi ni we ta we pye leseele kaselege
na. Ki kala na, ye koro ye yere jɛŋgɛ wa ki lesewe pi ni. Yaga ka
ye yɛɛ kan pe ye pye kulolo naa.

---

[k] **4.24:** Pa Yɛnŋɛlɛ làa li lasiri wi kan Moyisi wi yeri wa Sinayi yanwiga ki na;
Ɛki 19.1-19; 20.1-17. [l] **4.27:** Ki vɛrise ŋa wi yɛn na para Zheruzalɛmu ŋa wa yɛnŋɛlɛ na
wo sɛnrɛ na, wi piile poro pe yɛn mbele pè taga Kirisi wi na we. Zheruzalɛmu ŋa laga
tara na wo piile poro pe yɛn ma taanla leele mbele paa jaa mbaa tanri lasiri wi na pe yɛɛ
fanŋga; Eza 54.1. [m] **4.30:** Zhenɛ 21.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Yaa nuru! Mi Pɔli mi yɛn naga yuun ye kan fɔ: «Na yaga ye yɛɛ kan
paga ye *kɛnrɛkɛnrɛ[n], kona, Kirisi wi se ya yaraga ka yɔn ye kan naa.»
3 Mi yaa sɔngɔrɔ mbege yo naa fɔ: Lere ŋa fuun kaa yɛɛ kan poo kɛnrɛ-
kɛnrɛ, wi daga mbaa tanri ***lasiri** wi ni fuun wi na. 4 Yoro mbele fuun yaa
jaa mbaa tanri lasiri wi na mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na,
yè laga Kirisi wi na ma wɔ wa Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi ni. 5 Woro wo na, we
jigi wi yɛn ki na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yaa ka we pye lesinmbele li yɛɛ yɛgɛ
na, naa wè taga Zhezu wi na we. Ko jigi wo we yɛn na singi Yinnɛkpoyi
li fanŋga na. 6 Katugu na waga pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni, we kɛnrɛ-
kɛnrɛ o, wee kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka woro kagbɔgɔ. Ŋga kì wɛ ki ni fuun na,
ko ki yɛn tagawa mba pi maa tunŋgo piin ndanlawa ni. 7 Yàa pye na tanri
konɔ jɛnnɛ li na. Ambɔ wì ye yɛgɛ kɔn, a yè si kaselege konɔ li yaga?
8 Ŋga pàa yo ye kan ma ye jatere wi kanŋga, ki sila yiri wa Yɛnŋɛlɛ na
li yɛn na ye yinri lo yeri. 9 Yɛgɛ ŋga na pe maa ki yuun ma yo fɔ: «*__Leve__
jɛnri wi ma buru muwɛ mba pì gbɔn pi ni fuun pi fɛ maa yirige,» pa kì
pye ma fun. 10 Ma si yala, *__we Fɔ__ wì jigi kan na yeri ye kala na. Mì taga
ki na ma yo ye jatere wi se yiri wi yɛ na woo wi ni. Ɛɛn fɔ, ŋa wila ye
jatere wi pinri ye na, wi yɛn yɛgɛ o yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa le jɔlɔgɔ.
11 Sefɛnnɛ, mi wo na, ndɛɛ ki pye mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yuun ma
yo kɛnrɛkɛnrɛ wi daga mbaa piin, pe jɛn naa na jɔlɔ mɛlɛ naa? Ki pye pa
mila ki yari ma, Kirisi wi kunwɔ wa *__tiparaga__ ki na, ki sɛnrɛ nda mila
yuun ti se jɛn naa leele mbɛngɛ. 12 Mbele paa ye jatere wi pinri ye na, mì
pye naga jaa paa kee pe kapyere ti ni yɛgɛ, fɔ pe sa pe yɛɛ *__san__.
13 Yoro wo na, sefɛnnɛ, Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ye pye leseele. Ɛɛn fɔ, yaga ka
ki lesewe pi lɛ mbe yo ye yaa la tanri mbaa yala ye wire ti jogo kagala
koro ni. Ŋga ki wa, ye daga mbe ye yɛɛ ndanla mbaa tunŋgo piin ye yɛɛ
kan. 14 Katugu lasiri wi ni fuun wi go ko ki yɛn ki ŋgasele na le fɔ: «*Ma
lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla we.*»[o]
15 Ɛɛn fɔ, na ye kaa ye yɛɛ nɔɔri mbaa ye yɛɛ kaa paa yanyaara ti yɛn, ye
yɛɛ yingiwɛ jɛn, yaga ka ye yɛɛ ka mbe ye yɛɛ kɔ.

We wire ti jogo kagala koro ka kaa we yɛgɛ sinni fɔ Yinnɛkpoyi lo

16 Ye wele, sɛnrɛ nda ti yɛn na yeri mbe yo ye kan ti nda fɔ: Ye Yinnɛ-
kpoyi li yaga laa ye yɛgɛ sinni! Pa kona ye se la wire ti jogo kagala ke
piin. 17 Katugu kagala ŋgele ke la yɛn sɛnwee wi wire ti na, koro yɛn ma
Yinnɛkpoyi lo mbɛn. Kagala ŋgele ke Yinnɛkpoyi lo ndanla, koro yɛn ma
sɛnwee wi wire to mbɛn. Ti yɛn na wiin ti yɛɛ ni, jaŋgo kala na yaa jaa

---

[n] **5.2:** Mbe kɛnrɛkɛnrɛ ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye lesinŋɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
[o] **5.14:** Levi 19.18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mbaa piin, yaga kaa li piin. 18 Ɛɛn fɔ, na Yinnɛkpoyi li kaa ye yɛgɛ sinni,
pa lasiri wi se fanŋga ta ye na.
19 Kagala ŋgele sɛnwee wi wire ti maa jaa mbaa piin, ke yɛn ma jɛn.
Ke ŋgele: «Kɛɛnrɛ limɛ, naa *__fyɔngɔ__ kapyere, naa kalikalawa, 20 naa
sɛngɛ sunmɔ, naa lekara, naa mbɛnwɛ, naa maara, naa yenjara, naa
naŋgbanwa, naa kashara, naa mbe leele kɔn pe yɛɛ na pe yɔn ki pye ki yɛ
ki yɛ, 21 naa mbaa yɛgɛ yinrigi leele yaara na, naa sinwɔgɔ, naa kafaara,
naa kapyere ta yɛgɛ ni paa ki woro nda ti cɛnlɛ li yɛn.» Mi yɛn na ye
yɛrɛgi paa yɛgɛ ŋga na mìla ki pye faa we, ma yo fɔ: Mbele paa ki kagala
ke piin, pe se ka ye wa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ pi ni fyew.
22 Ɛɛn fɔ, ŋga ki maa yinrigi wa Yinnɛkpoyi li yeri koyi ŋga: Ndanla-
wa, naa nayinmɛ, naa yɛyinŋge, naa mbe kala kun yɛɛ ni, naa kapitanra,
naa kajɛŋgɛ pyege, naa tagawa, 23 naa kotoyinŋge, naa yɛɛ yingiwɛ jɛngɛ.
Lasiri wi woro na wiin ki kagala ŋgele lo la ni. 24 Leele mbele pe yɛn
Zhezu Kirisi wi woolo, pè puŋgo le wire ti nandanwa naa ti jogo kagala
ke ni. A ki cɛn ndɛɛ pè ke kan wa tiparaga ki na ma ke gbo.
25 Yinnɛkpoyi lì yinwege kan we yeri. Ki kala na, ki daga laa we yɛgɛ
sinni. 26 Waga kaa we yɛɛ gbogo, waga si kaa we yɛɛ nawa ŋgbanni,
nakoma mbaa yɛgɛ yinrigi we yɛɛ yaara na.

Waa we yɛɛ go kagala ke lee we yɛɛ ni

6 1 Sefɛnnɛ, na paga lere wa yigi wi yɛn na kapege ka piin, yoro
mbele Yinnɛkpoyi li yɛn na ye yɛgɛ sinni, yoo saga ye pan wi ni wa
kozinnɛ li ni naa. Ɛɛn fɔ, yege pye kotoyinŋge ni. Mboro fun, mɔɔ yɛɛ
yigi, jaŋgo Sɔtanla wiga kɔɔn fanla ma to wa kapege ki ni. 2 Yaa ye yɛɛ
sari ye yɛɛ go kagala ke na. Pa ye yaa Kirisi wi *__lasiri__ wi tanga mboo yɔn
fili yɛɛn we. 3 Na lere ŋa kaa ki jate wi yɛn yaraga, mbe sigi ta wi woro
yaraga, kona, wila wi yɛɛ fanla. 4 Lere nuŋgba nuŋgba pyew wi daga
mboo tangalɔmɔ pi taanla mbe wele. Na wi kaa yan jɛmbɛ, pa wi yaa la
wi yɛɛ gbogo wi tangalɔmɔ pi kala na, pa ki se pye sanmbala poro kala
na. 5 Katugu lere nuŋgba nuŋgba pyew wi yaa kaa yɛɛ go kala li yɛgɛ yo.
6 Lere ŋa pe yɛn na nari Sɛntanra ti ni, yarijɛndɛ nda fuun wila taa, wi
daga mbaa wi nagafɔ wi tasaga woo wa ti ni mbaa ki kaan wi yeri.
7 Yaga kaa ye yɛɛ fanla, lere na la tɛgɛ Yɛnŋɛlɛ na. Lere wiga yaraga
ŋga lugu, ko wi ma kaa kɔw. 8 Na wi kaa wi wire ti nandanwa kala li piin
ndɛɛ wi yɛn na yariluguro nuru ti kanŋgɔlɔ, wi yaa ka wire ti fɔngɔwɔ pi
ta[p]. Na wiga sila Yinnɛkpoyi li nandanwa kala li piin ndɛɛ wi yɛn na yari-
luguro nuru li kanŋgɔlɔ, wi yaa ka yinwege mbakɔgɔ ki ta Yinnɛkpoyi
li yeri. 9 Yaga ka ti we te kajɛŋgɛ pyege ki ni; katugu na wee te mbaa ki

---

p **6.8:** Mbe wire ti fɔngɔwɔ pi ta, ko kɔrɔ wo yɛn mbe laga Yɛnŋɛlɛ li na pew.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

piin, pa we yaa kaga tɔnli wi ta, na ki wagati wiga ka gbɔn we. 10 Ki kala
na, na waga wagati jɛnŋɛ ŋa ta, waa kajɛŋgɛ piin lere pyew wi kan, taga-
fɛnnɛ poro wogo ko mbe wɛ.

Pɔli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro naa wi sharaga

11 Yege sɛwɛ yɔɔnrɔ nda ti wele paa tì tugbɔlɔ! Mi kpaw mìri yɔnlɔgɔ
na yɛ maa torogo ye kan. 12 Leele mbele paa jaa mbe pe yɛɛ kala li pye
li leele pe ndanla wire kapyere ti wogo na, poro paa jaa mbe ye jori ye
*kɛnrɛkɛnrɛ. Pe maa ko piin ma, jaŋgo paga ka pe jɔlɔ *Kirisi wi *ti-
paraga sɛnrɛ yowo pi kala na. 13 Mbele jate pè kɛnrɛkɛnrɛ, paa la tanri
lasiri wi na. Ɛɛn fɔ, paa jaa ye kɛnrɛkɛnrɛ, jaŋgo pe ta paa pe yɛɛ gbogo
tɛgɛrɛ nda pè tɛgɛ ye na ti kala na. 14 Mi wo na, mi woro na jaa mbaa
na yɛɛ gbogo kala la na, na *we Fɔ Zhezu Kirisi wi tiparaga wogo ko
ma. Ki tiparaga ki fanŋga na, dunruya yaara ti yɛn ndɛɛ ti ku mi wo
yeri, a mi fun mì ku ti yeri. 15 Ma kɛnrɛkɛnrɛ o, mɛɛ kɛnrɛkɛnrɛ o, ko ka
woro yaraga. Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn: Ma kanŋga lere fɔnŋgɔ.
16 Mbele fuun paa tanri ko konɔ lo na, mila ki yuun pe kan fɔ: Yɛnŋɛlɛ li
yɛyinŋge kan pe yeri, li kagbaraga pye pe kan, poro naa Yɛnŋɛlɛ li woolo
pe ni fuun pe ni! 17 Mbege lɛ nala wo na, lere ka kanla jɔlɔ naa; katugu
sagbantitɛrɛ nda ti yɛn na wire ti na, tila ki nari ma yo mi yɛn Zhezu wi
kulo.

18 Sefɛnnɛ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ kan ye ni fuun ye yeri!
*Anmiina.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo

EFƐZI

ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi Efɛzi ca tagafɛnnɛ pe kan, kìla yala wi yɛn kaso. Efɛzi ca ko kìla pye Azi tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Nala pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Legilizi ŋa wìla pye wa ki ca ki ni, Pɔli wo wìla wi tɛgɛ wa. Wìla yɛlɛ taanri pye wa ki ca ki ni ma legilizi wi gbegele maa tɛgɛ. Legilizi wìla kaa gbɔgɔ, fɔ a tagafɛnnɛ pèle yɛgɛ ta wa kanŋgara na cara ti ni. Ki yɛn kaselege fɔ Efɛzi ca legilizi wo wìla pye legiliziye sanmbala pe yɛkelewe, ɛɛn fɔ sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo, wìla pye kanŋgara na legiliziye pe ni fuun pe woo fun. Ko kì ti laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, pɔli wii leele mɛrɛ yeri mbe pe shari.

Ki sɛwɛ ŋa wi mbe ya kɔn mbe yiri kɔnsara shyɛn. Wa sɛwɛ wi kɔnsaga koŋgbanŋga (1.1–3.21) ki ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo, nali shari duwaw ŋa fuun li yɛn na kaan we yeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na wi kala na; katugu mbele pè taga Kirisi wi na, Zhufuye konaa mbele pe woro Zhufuye pe ni, Zhezu wì pe ni fuun pe pinlɛ ma pe pye Yɛnŋɛlɛ li piile kpoyi. Ko leele kpoyi poro pe maa yinri Legilizi we. Pɔli wi yɛn na yɛnri pe kan, jaŋgo pe Yinnɛkpoyi li ta, pe ya pe Kirisi wi ndanlawa pi kɔrɔ jɛn.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (4.1–6.24) ki ni, Pɔli wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri pe tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ, pi Yɛnŋɛlɛ li ndanla.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (6.10-18) yeri, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun ma yo fɔ pe Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔnyaara ti lɛ, jaŋgo pe ya pe yere pe Sɔtanla wi wamawelewe pi sige.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Shɔwɔ pi ma ta Zhezu Kirisi wo ni *1.3–3.20*
Tagafɛnnɛ gbogolomɔ pi yinwege ki daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *4.1–6.24*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

**Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele
mbele yeri pe sharaga ye**

1 1 Mi Pɔli ŋa Zhezu Kirisi wi *__pitunŋɔ__ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li ni, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele *__Yɛnŋɛlɛ
li leele kpoyi__ wa Efɛzi ca ye kan. Yoro mbele ye yɛn tagawa ni wa ye
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we. 2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__
Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

SHƆWƆ PI MA TA ZHEZU KIRISI WO NI

1.3–3.20

**Yarijɛndɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì kan
we yeri ma we ta
Zhezu Kirisi wi ni**

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn we Fɔ Zhezu Kirisi wi To we! Lo
lì duwaw we na wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, ma si Yinnɛ-
kpoyi li duwaw wi ni fuun wi kan we yeri wa naayeri lara ti na. 4 Katugu
sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li fa dunruya wi da, làa we wɔ makɔ we pye li woolo
wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, jaŋgo we pye *__kpoyi__, jɛrɛgisaga fu li
yɛgɛ na. 5 Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi kala na, làa ki kɔn maga tɛgɛ faa, mbe
we pye li piile Zhezu Kirisi wi fanŋga na, ma yala li nandanwa kala li ni.
6 Ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, li yinmɛ gbɔgɔwɔ mba lì kan we
yeri waga pi kala na, wa we gbogolomɔ pi ni li Pinambyɔ ŋa wìli ndanla
jɛŋgɛ wi ni.

7 Katugu *__Kirisi__ wi kunwɔ pì we go shɔ, a we kapere ti kala yaga we
na, ma yala Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni. 8 Lìgi yinmɛ pi
kan we yeri maa lɛgɛ, ma we kan kajɛnmɛ naa tijinliwɛ pi ni fuun ni.
9 Lìgi kan, a wèli nandanwa kala na li yɛn ma lara li jɛn, na làa yere ki
yerewe faa mbeli pye mbeli yɔn fili Kirisi wi fanŋga na we. 10 Na wagati
wiga kaa yɛɛ yɔn fili Yɛnŋɛlɛ ligi pye, pa li yaa ka yaara nda fuun ti wa
naayeri, naa nda fuun ti yɛn laga tara na ti gbogolo nuŋgba, to nuŋgba
mbe pye ti go na, wo wi yɛn Kirisi we.

11 Wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, wè we tasaga ta wa shɔwɔ pi
ni fun, katugu Yɛnŋɛlɛ làa we wɔ faa, ma yala li kakɔnndɛgɛlɛ li ni. A lì
si yaara ti ni fuun ti gbegele paa yɛgɛ ŋga na làa yere ki yerewe mbege
pye konaa naga jaa we. 12 Yɛnŋɛlɛ lì ko pye ma, jaŋgo waa li gbɔgɔwɔ pi
sɔnni, woro mbele wè keli ma we jigi wi taga Kirisi wi na we.

13 Yoro fun, naa yè kaselege sɛnrɛ ti logo, Sɛntanra nda tì shɔwɔ pi kan
ye yeri we, a yè si taga Kirisi wi na. Kona, a Yɛnŋɛlɛ lì si tɛgɛrɛ tɛgɛ ye na

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

li yɛɛ mɛgɛ ki na, mɛɛ Yinnɛkpoyi li kan ye yeri, na làa li *yɔn fɔlɔ kɔn we. 14 Yinnɛkpoyi lo li yɛn we kɔrɔgɔ yaraga koŋgbanŋga, mbege naga fɔ we yaa ka shɔwɔ pi ta, po Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li woolo pe yeri paa kɔrɔgɔ yɛn. Li yɛn na jigi kaan we yeri fɔ we yaa kaga kɔrɔgɔ ki ta, na liga ka we go shɔ pew we. Ki kala na, waa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi sɔnni.

Pɔli wi yɛnrɛwɛ we

15 Ki kala na, tagawa mba yè taga we Fɔ Zhezu wi na, naa ndanlawa mba pi yɛn ye ni Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe kan, malɛ mùu sɛnrɛ logo, 16 mii Yɛnŋɛlɛ li sharaga ki yaga ye kala na. Mi maa nawa tuun ye na wa na yɛnrɛwɛ pi ni; 17 jaŋgo we Fɔ Zhezu Kirisi wi Yɛnŋɛlɛ le, lo na li yɛn To, ma gbɔgɔ, li Yinnɛ li kan ye yeri, na li maa tijinliwɛ kaan we, mbaa li kagala ke nari ye na, ye ta ye li jɛn. 18 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ li ye kotoro ti yɛngɛ ye na yeli yanwa pi yan, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri jigi tagasaga ŋga na, yege jɛn, mbele pè pye li woolo, kɔrɔgɔ tiyɔngɔ ŋga lì tɛgɛ pe kan, yege jɛn. 19 Mi yɛn na yɛnri fɔ li yawa gbɔɔ mba pi se jɛn mbe kɔ, yoo jɛn. Po lì tɛgɛ mbaa woro mbele tagafɛnnɛ we sari. Ki yawa jate po Yɛnŋɛlɛ lì pye yɛrɛ ma naga fanŋga ni, 20 naa lì Kirisi wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, ma saa wi tɛgɛ wa li yɛɛ kalige kɛɛ ki na, wa naayeri lara ti na we. 21 Wi wa ma cɛn tegere ti ni fuun, naa yawa pi ni fuun, naa fanŋga ki ni fuun, naa wunluwɔ pi ni fuun pi go na, naa mɛrɛ nda fuun pe mbe ya yeri ti go na, ki dunruya ŋa wi mɛrɛ to nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mbe pinlɛ dunruya ŋa wila paan wi woro ti ni fun. 22 *Yɛnŋɛlɛ li yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛgɛ wi nɔgɔ,*[a] ma suu kan *Legilizi wi yeri, wi pye To kagala ke ni fuun ni. 23 Legilizi wi yɛn *Kirisi wi wire. Wi yɛn wa Legilizi wi ni maa yin, wo ŋa wì yereŋge ki ni fuun ki yin we.

Wè wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta

2 1 Faa, yàa ku yinnɛ lo na ye kajɔgɔrɔ naa ye kapere ti kala na. 2 Ki sanga wi ni, yàa pye na tanri na yala ki dunruya ŋa wi tangalɔmɔ po ni, na yinŋgele ŋgele yawa yɛn ke ni wa naayeri ke To wi sɛnrɛ ti nuru. Ko yinnɛ lo laa tunŋgo piin yiŋgɔ wa mbele pè je Yɛnŋɛlɛ li na pe kotoro na. 3 Woro fun, wàa pye paa pe yɛn, na tanri na yala we wire ti jogo kagala ke ni, na we wire to naa we jatere wi nandanwa kagala ke piin. We sewe po na, wàa daga Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi ni paa sanmbala pe yɛn.

4 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga kì gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ, we yɛn ma li ndanla ndanlawa gbembe mba ni pi kala na, 5 woro mbele wàa ku yinnɛ lo na we

[a] **1.22:** Yuuro 8.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kajɔgɔrɔ ti kala na, lì yinwege kan naa we yeri *Kirisi wi ni. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na yè shɔ. 6 Naa wè gbogolo Zhezu Kirisi wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì we yɛn ma we yirige wi ni ja, ma we kan waa wunluwɔ piin wi ni ja wa naayeri lara ti na. 7 Lì ko pye ma, jaŋgo mbe ta mbeli yinmɛ mba pi se jɛn mbe kɔ pi naga leele pe na wagati ŋa fuun wila paan wi ni, li kajɛŋgɛ ŋga lì pye we kan wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni ki kala na. 8 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na yè shɔ ye tagawa pi kala na. Ko si yiri yoro yeri, Yɛnŋɛlɛ lo yarikanga yi. 9 Ye kapyere to tulugo si ma, jaŋgo lere kpɛ ka kaa yɛɛ gbɔgɔ. 10 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo lì we gbegele. Lì we da wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, jaŋgo waa kapyere jɛndɛ piin, làa ti gbegele mari tɛgɛ faa, jaŋgo waa taanri ti na.

Mbe pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni

11 Yoro mbele ye woro *Zhufuye piseele, Zhufuye pe maa ye yinri mbele pee *kɛnrɛkɛnrɛ, nɛɛ pe yɛɛ yinri mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ, ma yala ŋga leele pè pye pe wire ti na ki ni, faa yàa pye yɛgɛ ŋga na, ye yɛɛ nawa to ki na. 12 Ki sanga wi ni, yàa pye ma lali Kirisi wi ni. Yàa pye nambanmbala, ye sila pye Yɛnŋɛlɛ li woolo mbele lì wɔ pe ni. *Yɔn finliwɛ *yɔn fɔgɔlɔ ŋgele Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li woolo pe yeri, ye tawa sila pye wa ke ni. Yàa pye na ye yinwege ki piin laga dunruya wi ni jigi tagasaga fu naa Yɛnŋɛlɛ fu. 13 Ɛɛn fɔ koni, wa ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, yoro mbele yàa pye ma lali, yè pan tɔɔn Yɛnŋɛlɛ li tanla Zhezu wi kunwɔ pi fanŋga na. 14 Katugu Kirisi wo wì pan yɛyinŋge ki ni we kan, ma si Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye pe pye leele nuŋgba. Wo wùu yɛɛ kan ma mbogo ŋga kìla pe kɔn pe yɛɛ na, ma pe pye juguye ki ya. 15 Wì Zhufuye *lasiri wo naa wi ŋgasegele ke jan wi kunwɔ pi fanŋga na, ma sigi cɛngɛlɛ shyɛn leele pe pye lere fɔnŋɔ nuŋgba wi yɛɛ ni, ma yɛyinŋge le pe sɔgɔwɔ. 16 Kirisi wi kunwɔ wa *tiparaga ki na pi fanŋga na, wì panraga ki kɔ, ma sigi cɛngɛlɛ shyɛn ke gbogolo ma ke pye wire nuŋgba, mɛɛ tanwa le poro naa Yɛnŋɛlɛ pe sɔgɔwɔ pi ni. 17 *Wì pan ma yɛyinŋge Sɛntanra ti yari yoro mbele yàa pye ma lali, konaa yoro mbele yàa pye ma yɔngɔ ye kan.*[b] 18 Ko kì ti Kirisi wi fanŋga na, Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, we ni fuun, we mbe ya pan we to Yɛnŋɛlɛ li tanla Yinnɛkpoyi nuŋgba li sagawa pi na.

19 Ki kala na, yoro mbele ye woro Zhufuye, ye woro nambanmbala, nakoma tara ta woolo. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, yè pye tara nuŋgba woolo Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, ma pye Yɛnŋɛlɛ li go woolo. 20 Yoro fun, ye yɛn ma kan go nɔgɔ ŋga na, ko ki yɛn *pitunmbolo poro naa *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ re. Zhezu Kirisi jate wo wi yɛn go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye. 21 Wo wi ti go ki ni fuun ki yɛn na ki yɛɛ yinri jɛŋgɛ na

[b] **2.17:** Eza 57.19

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbogo mbe pye *shɛrigo gbɔgɔ *kpoyi *we Fɔ wi kan. 22 Yoro fun, wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, ye yɛn ma ye yɛɛ yigi jɛŋgɛ, yoro naa sanmbala pe ni, mbe pye go ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa la cɛɛn wa Yinnɛkpoyi li fanŋga na.

Tunŋgo ŋga kì kan Pɔli wi yeri wi pye wa mbele pe woro Zhufuye pe sɔgɔwɔ

3 1 Ko kì ti mi Pɔli, mi ŋa mi yɛn laga kaso Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ni, yoro cɛngɛlɛ sanŋgala woolo ye yɔnwɔ pi kala na, mila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan. 2 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na, tunŋgo ŋga lì kan na yeri mbe pye ye kan, mì taga ki na ma yo yège logo. 3 Yɛnŋɛlɛ lìli ŋgundo jɛnmɛ pi pye maa naga na na, paa yɛgɛ ŋga na mìgi yɔnlɔgɔ makɔ sɛnrɛ jɛnri ni we. 4 Na ye kaa ti kara, pa ye mbe ya mbege jɛn fɔ ŋgundo ŋa wi yɛn na para Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ na, mùu jɛnmɛ pi ta. 5 Wagati ŋa fuun wì toro wi ni, Yɛnŋɛlɛ li sila ki ŋgundo wi naga leele pe na. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ lùu naga li *pitunmbolo naa *li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ *kpoyi pe na Yinnɛkpoyi lo fanŋga na. 6 Ki ŋgundo wi ŋa fɔ: Sɛntanra ti fanŋga na, cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pè pye kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ Zhufuye pe ni, ma pye wire nuŋgba pe ni, ma pe tasaga ta wa *yɔn fɔlɔ nuŋgba na Yɛnŋɛlɛ làa kɔn li ni, Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

7 Mì pye ki Sɛntanra ti tunmbyee Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ yarikanga ŋga lì kan na yeri ki fanŋga na. Lìgi kan na yeri ma yala li yawa tunŋgo pyelɔmɔ po ni. 8 Muwi mi yɛn Yɛnŋɛlɛ woolo pe ni fuun puŋgofɔ we. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lì kajɛŋgɛ pye mala kan, mbaa *Kirisi wi yarijɛndɛ nda ti se jɛn mbe kɔ ti Sɛntanra ti yari cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan, 9 mbe ki ŋgundo wi tunŋgo pyelɔmɔ pi yirige funwa na. Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti Dafɔ, làa ki ŋgundo wi lara maga lɛ wa faa; 10 jaŋgo yiŋgɔ ni, fanŋga fɛnnɛ, naa yawa fɛnnɛ mbele pe yɛn wa naayeri lara ti na, pe ta pe Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ pi jɛn yɛgɛ ki ni fuun ki na *Legilizi wi fanŋga na. 11 Yɛnŋɛlɛ lìgi pye ma, ma yala li kakɔnndɛgɛlɛ na li yɛn kɔsaga fu li ni, lo na lì pye *we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na we. 12 Wa we gbogolomɔ pi ni wi ni, naa we tagawa mba wè taga wi na pi kala na, we ma kotogo ta ma ya na fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla jigi ni. 13 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri fɔ jɔlɔgɔ ŋga mi yɛn na jɔlɔ ye yɔnlɔ, kiga ka ye sunndo kɔn, ki yaa gbɔgɔwɔ kan ye yeri.

Kirisi wi ndanlawa we

14 Ko kala kì ti mi yɛn na kanŋguuro kanni we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. 15 Lo na naayeri wo naa tara na sege woolo pe ni fuun pe maa pe mɛgɛ ki taa na yinrigi wa li yeri we. 16 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, ma yala li gbɔgɔwɔ mba pi se jɛn mbe kɔ pi ni, fɔ li ye kan ye fanŋga ta wa ye nawa Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yawa ni. 17 Fɔ Kirisi wi cɛn wa ye kotogo na ye tagawa pi fanŋga na, ye ta ye ndire kan ye yere jɛŋgɛ wa ndanlawa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi ni, 18 yoro naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pe ni, ye ya yege kɔrɔ
jɛn yɛgɛ ŋga na Kirisi wi ndanlawa pì gbɔgɔ, ma tɔnlɔ, ma yagara konaa
ma jugo. 19 Ee, ye mbe ya mbege ndanlawa pi jɛn, po mba pì gbɔgɔ ma wɛ
jɛnmɛ pi ni fuun pi na we, jaŋgo ye pye ye yin Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni
fuun pi ni.

20 Yɛnŋɛlɛ na li mbe ya kala li ni fuun li pye mbe wɛ we yɛnrɛwɛ naa
we jatere wi na fɔ jɛŋgɛ, mbe yala yawa mba pi yɛn na tunŋgo piin wa we
nawa pi ni, 21 gbɔgɔwɔ mbe pye li woo wa Legilizi wi ni Zhezu Kirisi wi
fanŋga na, wagati wi ni fuun fɔ sanga pyew! *Anmiina.

TAGAFƐNNƐ GBOGOLOMƆ PI YINWEGE KI DAGA MBE PYE YƐGƐ ŊGA NA

4–6

Wire ti yɛn nuŋgba

4 1 Ki kala na, mi yɛn na ye yɛnri, mi ŋa mi yɛn kasopyɔ, katugu mi
yɛn na tunŋgo piin *we Fɔ wi kan, fɔ Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri yerege ŋga
na, yaa tanri yaa yala ki ni. 2 Ye yɛɛ tirige pilige pyew, ye pye kapitanra
ni, yaa kala kunni ye yɛɛ ni. Yaa ye yɛɛ kagala kunni ye yɛɛ ni ndanlawa
ni. 3 Ye bala ye koro ye yɛɛ ni wa nuŋgbama mba Yinnɛkpoyi lì kan ye
yeri pi ni, yɛyinŋge ŋga kì ye pɔ ye yɛɛ na ki fanŋga na. 4 Wire nuŋgba ti
yɛn wa, naa Yinnɛkpoyi nuŋgba ni, paa yɛgɛ ŋga na jigi tagasaga nuŋgba
yɛn wa we, ko mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri. 5 We Fɔ nuŋgba wi yɛn wa, naa
tagawa nuŋgba, naa *batɛmu nuŋgba. 6 Yɛnŋɛlɛ nuŋgba li yɛn wa, we
ni fuun To wowi. Li yɛn leele pe ni fuun pe go na, li yɛn pe sɔgɔwɔ, ma
pye pe ni. 7 We ni fuun nuŋgba nuŋgba, yinmɛ pì kan we yeri ma yala
yarikanga ŋga *Kirisi wì taanla ma kan ko ni. 8 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Naa wì lugu ma kari wa naayeri, wì pele yigi kasopiile ma kari pe ni.
A wì si yarikanra kan leele pe yeri.[c]

9 Ŋga kì yo ma yo fɔ: «Wì kari wa naayeri,» ko kɔrɔ wo yɛn mɛlɛ? Ko kɔrɔ
wo yɛn fɔ wì tigi ma kari gbɛn wa tara ti nɔgɔ[d] ki na. 10 Ŋa wì tigi, wo
nuŋgba wo wì kari wa naayeri wi ni fuun wi go na, jaŋgo mbe ta mbe
yereŋge ki ni fuun ki yin. 11 Wo wì yarikanra kan leele pe yeri pe yɛ pe
yɛ: Wì pele kan pe pye *pitunmbolo, ma pele kan pe pye *Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ, ma pele kan pe pye Sɛntanra ti yofɛnnɛ, ma pele kan pe
pye pasitɛriye naa nagafɛnnɛ. 12 Wì ko pye ma, ma ta ma mbele pè pye
*Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe gbegele paa Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ki piin, ka mbe

---

[c] **4.8:** Yuuro 68.19 [d] **4.9:** Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ wi mbe ya pye fɔ wì tigi laga tara ti ni leele pe kɔrɔgɔ.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ta kila tari *__Legilizi__ ŋa wi yɛn *__Kirisi wi wire__ ti na. 13 Ki pyewe pi na
ma, we ni fuun we yaa pye nuŋgba wa tagawa pi ni, mbe Yɛnŋɛlɛ li Pina-
mbyɔ wi jɛn, mbe pye leele mbele pè lɛ wa tagawa pi ni poro pele, mbe
yɔn fili mbe pye paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi yɛn ma yɔn fili we. 14 Pa kona
we se pye paa piile yɛn, nambara fɛnnɛ pe nagawa cɛnlɛ pyew pila we lee
pila kee we ni kɛɛ ki ni fuun ki na paa yɛgɛ ŋga na tifɛlɛgɛ ki maa kɔgɔje
tɔnmɔ pi kɔɔn naa waa lagapyew. Ki woolo pe maa pe tijinliwɛ pee pi
lee na leele pe fanla pi ni na pe punŋgu. 15 Ɛɛn fɔ, na we kaa kaselege ki
yuun ndanlawa ni, pa we yaa la kee yɛgɛ kala li ni fuun li ni Kirisi wi ni,
wo wi yɛn wire ti go ye. 16 Wo fanŋga na wire ti lara ti ni fuun ti yɛn ma
ti yɛɛ yigi, ma pye nuŋgba. Wire ti lombondo ti yɛn mari yɛɛ yigi sogo-
sara sogosara to fanŋga na, paa yɛgɛ ŋga na ki daga we. Kiga pye ma,
wire ti laga nuŋgba nuŋgba pyew ki kaa tunŋgo piin paa yɛgɛ ŋga na ki
daga mbaa piin, pa ti ni fuun ti yaa la gbogo mbaa kee yɛgɛ ndanlawa ni.

Yinwefɔnŋgɔ Kirisi wi ni

17 Ki kala na, ŋga mi yɛn na yuun naga finligi we Fɔ wi mɛgɛ ki na ki
ŋga, fɔ yaga kaa tanri naa paa yɛgɛ ŋga na *__mbele pee shɛri__ pe maa
tanri pe jatere wara ti na. 18 Pe tijinliwɛ pi yɛn ma wɔ pe na. Pe tasaga
woro wa yinwege ŋga Yɛnŋɛlɛ laa kaan ki ni, katugu pe yɛn kambajɛn-
mbɛlɛ, a pe kotoro tì ŋgban pe na fɔ jɛŋgɛ. 19 Fɛrɛ taga ki ni fuun kì kɔ
pe yɛgɛ na. Pè pe yɛɛ kan jajara naa nanjara ti yeri, na *__fyɔngɔ__ kapyere
cɛnlɛ pyew ti piin na gbinri ti na.

20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, anmɛ ma pè Kirisi wi kala li naga ye na. 21 Pòo
sɛnrɛ yo, a yèri logo jate, a pè ye naga kaselege ŋga ki yɛn Zhezu wi ni ki
ni, maga ta ye yɛn *__keretiyɛnye__. 22 Ki kala na, ye daga mbe ye faa tanga-
lɔmɔ pi yaga, po mba pìla pye na ye jogo lɛɛ wi nari we. Ki pyelɔmɔ lɛɛ pi
jogo kagala ke ma lere wi fanla maa jɔgɔ. 23 Ki daga ye ye yinŋgele koro
naa ye kotoro ti yaga ti kanŋga fɔnndɔ ye na. 24 Ye jogo fɔnŋɔ wi lɛ, wo
ŋa Yɛnŋɛlɛ lì gbegele paa li yɛɛ yɛn, wo ŋa wi maa wi yɛɛ nari sinŋɛ, ma
pye kpoyi na yinrigi wa kaselege ki ni we.

25 Ki kala na, ye yagbogowo pi yaga! *Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa*
kaselege yuun ye lewee yɛɛnlɛ pe kan;[e] katugu we yɛn wire nuŋgba ti lara
ta. 26 Na yaga nawa ŋgban, yaga ka kapege pye. Yaga si ka ti yɔnlɔ ki sa
kɔ ki ye naŋgbanwa pi ta ye ni. 27 Yaga ka yesaga kpɛ kan Sɔtanla wi yeri.
28 Ŋa wìla pye na yuun, wuu yuro ti yaga. Ɛɛn fɔ, wi bala wila tunŋgo
piin wi kɛyɛn yi ni wila wi yɔn suro ti taa kaselege na, wi ya wila fyɔnwɔ
fɛnnɛ pe sari. 29 Sɛnpere kpɛ ka ka yiri wa ye yɔn, fɔ sɛnjɛndɛ, nda ti mbe
ya sanmbala pe saga paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, mbe sagawa kan ti
logofɛnnɛ pe yeri. 30 Yaga ka ti Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi li yɛgɛ san. Lo li yɛn

---

[e] **4.25:** Zaka 8.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tɛgɛrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ye na, ye go shɔgɔ pilige ki yɛgɛ. 31 Ye nazorowo,
naa kotoŋgbanga, naa naŋgbanwa, naa kendige, naa tɛgɛlɛ naa nambewe
pi cɛnlɛ pyew pi yaga ye yɛɛ sɔgɔwɔ. 32 Yaa kajɛŋgɛ piin ye yɛɛ kan, yaa ye
yɛɛ yinriwɛ taa yaa ye yɛɛ kala yari, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lì ye kapere ti
kala yaga ye na ma ye ta Kirisi wi ni we.

Yaa tanri wa yanwa pi ni

5 1 Pa yè kaa pye piile mbele pe yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, ki kala na,
yaa ki ŋgbanga yaa piin paa li yɛn. 2 Yaa ye yinwege ki piin ndanla-
wa ni, paa yɛgɛ ŋga na we yɛn ma *__Kirisi__ wi ndanla, a wùu yɛɛ kan *we*
kala na, ma pye paa yarikanga naa *__saraga__ *yɛn, ŋga ki nuwɔ pì tanla, a ki*
kala lì Yɛnŋɛlɛ li ndanla.[f]
3 Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele *__kpoyi__, ki woro ma yala kɛɛnrɛ limɛ, naa *__fyɔngɔ__
kapyere ti cɛnlɛ pyew, naa yɛgɛ mbatinwɛ ti mɛrɛ mbaa yinri ye sɔgɔwɔ. 4 Ki
woro ma yala yaa fɛrɛmbandawa sɛnrɛ yuun, naa go fu sɛnrɛ konaa jiire
sɛnrɛ ni. Ɛɛn fɔ, sanni ye saa to yuun ma, yaa Yɛnŋɛlɛ li shari. 5 Yege jɛn ye
filige ki na fun fɔ: Kɛɛnrɛ lifɔ, naa fyɔngɔ kapyere pyefɔ, naa yɛgɛ mbatinwɛ
fɔ (katugu mbe pye yɛgɛ mbatinwɛ fɔ ki yɛn paa sɛngɛ sunmɔ pa yɛn), wo
wa se ka cɛnsaga ta wa Kirisi wo naa Yɛnŋɛlɛ li ni *__pe wunluwɔ__ pi ni.
6 Yaga ka ti lere wa mbe ye fanla mbe ye puŋgo sɛnwara ta ni; katugu
ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaa to mbele pè je mbaa nuru li yeri
pe na. 7 Ki kala na, yaga ka gbogolo pe ni yaraga ka na. 8 Faa yàa pye wa
wɔwɔ pi ni, ɛɛn fɔ, koni, ye yɛn wa yanwa pi ni wa ye gbogolomɔ pi ni
*__we Fɔ__ wi ni. Ki kala na, ye pye paa yanwa piile yɛn; 9 katugu yanwa pi
maga kan kajɛŋgɛ, naa kasinŋge, konaa kaselege ki cɛnlɛ pyew ki maa
piin. 10 Yaa ki ŋgbanga yaa ŋga ki we Fɔ wi ndanla ki jɛnni yaa ki woo
ki yɛɛ ni. 11 Mbele pe maa tɔnli fu kapyere nda ti yɛn wɔwɔ woro ti piin,
yaga ka gbogolo pe ni. Ɛɛn fɔ, yege naga pe na fɔ kapyere nda paa piin ti
woro ma yɔn. 12 Ki leele, kagala ŋgele pe maa piin wa larawa, ke yowo pi
yɛn fɛrɛ ni. 13 Na ki kagala ke ni fuun kaga yiri funwa na wagati ŋa ni, ke
kɔrɔ wi ma jɛn ma filige fɔ jɛŋgɛ; 14 katugu ŋga fuun ka yiri funwa na, ko
ma pye paa yanwa yɛn. Ko kì ti ki yo ma yo fɔ:

Yɛn, mboro ŋa maa wɔnlɔ we;
yiri ma wɔ wa kuulo pe sɔgɔwɔ;
pa Kirisi wi yaa yanwa yirige ma kan.

15 Ye ye yɛɛ yigi jɛŋgɛ, ye ye tangalɔmɔ pi jɛn. Yaga kaa tanri paa tijinliwɛ
fu fɛnnɛ yɛn, ɛɛn fɔ, yaa tanri paa tijinliwɛ fɛnnɛ yɛn. 16 Yaga wagati
jɛnŋɛ ŋa fuun ta, ye tunŋgo jɛŋgɛ pye wi ni, katugu we yɛn na we yinwe-
ge ki piin ki piliye yan ni yɛɛn, yi yɛn ma pe. 17 Ki kala na, yaga ka pye
tijinliwɛ fu fɛnnɛ, ɛɛn fɔ, ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn.

---

[f] **5.2:** Ɛki 29.18; Levi 1.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Yaga kaa tinni sinmɛ ni, ki ma lere kan wi maa kafaara piin. Ɛɛn fɔ,
ye ti Yinnɛkpoyi li ye yin. 19 Yaa para ye yɛɛ ni, yaa ki piin Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔ-
yuuro sɛwɛ wi yuuro ni, naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni konaa Yɛnŋɛlɛ
konɔ tangala yuuro ni. Yaa yuuro shoo yaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ye kotogo ki
ni fuun ni. 20 Yaa we To Yɛnŋɛlɛ li shari pilige pyew kala li ni fuun li kala
na, we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na.

Tagafɛnnɛ nambala naa pe jɛɛlɛ kala

21 Naa ye kaa na fyɛ Kirisi wi yɛgɛ, yaa ye yɛɛ sɛnrɛ nuru.
22 Yoro jɛɛlɛ wele, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn
na we Fɔ wi sɛnrɛ ti nuru we; 23 katugu naŋa wi yɛn wi jɔ wi to, paa yɛgɛ
ŋga na Kirisi wi yɛn *__Legilizi__ wi To we. Kirisi wo jate wi yɛn Legilizi ŋa
wi yɛn wi wire ti Shɔfɔ. 24 Yɛgɛ ŋga na Legilizi wi yɛn na Kirisi wi sɛnrɛ ti
nuru, jɛɛlɛ paa pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru ma fun kala li ni fuun ni.
25 Yoro nambala wele, ye jɛɛlɛ pe daga mbe ye ndanla paa yɛgɛ ŋga na
Legilizi wi yɛn ma Kirisi wi ndanla, a wùu yɛɛ kan ma ku wi kala na we.
26 Kirisi wì ko pye ma, jaŋgo mbe Legilizi wi pye kpoyi tɔnmɔ[g] wologo
konaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti fanŋga na, wi pye Yɛnŋɛlɛ li woo; 27 katugu wìla
pye na jaa mbe Legilizi wi tɛgɛ wa wi tiyɔnwɔ pi ni fuun pi ni wi yɛɛ kan.
Wi pye kpoyi, fyɔngɔ fu, naa jɛrɛgisaga fu, wiga ka yɔnfi yɔnfi, nakoma
mbe pye ki yaara nda tì naga ti cɛnlɛ la ni. 28 Ki kala na, nambala wele,
pe jɛɛlɛ pe daga mbe pe ndanla paa yɛgɛ ŋga na pe wire ti yɛn ma pe
ndanla we. Ŋa fuun wi jɔ yɛn maa ndanla, wo yɛn maa yɛɛ ndanla.
29 Lere wo wa fa wi yɛɛ wire ti panra fyew, ɛɛn fɔ, wi maa ti baro mari
yingiwɛ jɛn, paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wi maa ki nuŋgba ki piin Legilizi wi
kan we; 30 katugu we yɛn wi wire ti lara ta. 31 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ko kì ti naŋa wi yaa ka
laga wi to naa wi nɔ pe na, mbe si mara wi jɔ wi na. Kona, pe shyɛn pe yaa
pye wire nuŋgba.*»[h] 32 Ki wogo ŋga ki yɛn kaselege ŋga ki yɛn ma lara, ma
pye kagbɔgɔ, ma naga laga ki sɛnrɛ nda ti ni. Mi wo yeri, ki yɛn na para
Kirisi wo naa Legilizi wo sɛnrɛ na. 33 Yɛgɛ o yɛgɛ, ki daga naŋa nuŋgba
nuŋgba pyew, wi jɔ wuu ndanla, jɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew wila wi pɔlɔ
wi gbogo.

Piile naa pe sevɛnnɛ sɛnrɛ

6 1 Yoro piile wele, yaa ye sevɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, naa yè pye nuŋgba
*__we Fɔ__ wi ni we, katugu ki wogo ki yɛn ma sin. 2 «*Maa ma to naa
ma nɔ pe gbogo*» ko ki yɛn ŋgasegele ke koŋgbanna, na Yɛnŋɛlɛ lì *__yɔn__

---

[g] **5.26:** *Tɔnmɔ wologo* ŋga sɛnrɛ tì yo laga ki laga ŋga ki ni, ki mbe ya pye batɛmu ŋa wi ma pye wo. [h] **5.31:** Zhenɛ 2.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔlɔ kɔn ma taga li na. 3 Ki yɔn fɔlɔ li na fɔ: «*Jaŋgo ma pye fɛrɛwɛ na, ma yinwetɔnlɔgɔ ta laga tara ti na.*»[i]

4 Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe nawa pi ŋgbanni. Ɛɛn fɔ, yaa pe gbegele, yaa pe koro yaa pe yɛrɛgi yaa yala we Fɔ wi korowo pi ni.

Kulolo naa pe tafɛnnɛ sɛnrɛ

5 Yoro kulolo wele, ye tafɛnnɛ mbele laga tara ti ni ye go na, yaa pe sɛnrɛ ti nuru fyɛrɛ ni, yaa seri, yaa ki piin kotojɛŋgɛ ni ma mbe yo fɔ ye yɛn na tunŋgo piin *__Kirisi__ wo kan. 6 Yaga kaa ki piin pe yɛgɛ na ma, na pe kaa ye wele, ye kala lo mbe ta li pe ndanla. Ɛɛn fɔ, yaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo piin ye kotogo ki ni fuun ni, paa Kirisi wi tunmbyeele yɛn. 7 Yaa ye kulowo tunŋgo ki piin pe kan nandanwa ni, ndɛɛ yaa tunŋgo piin we Fɔ wo kan, ye woro naga piin leele kan. 8 Yege jɛn ye yo fɔ lere nuŋgba nuŋgba pyew, wi yɛn kulo o, wi yɛn lesee o, wi yaa ka tɔnli ta we Fɔ wi yeri mbe yala kajɛŋgɛ ŋga wi yaa pye ko ni.

9 Yoro kulolo tafɛnnɛ wele, yaa tanri ki tangalɔmɔ pi na ma fun ye kulolo pe ni. Ye kaa sɛnŋgbanra yuun pe na. Yege jɛn ye yo fɔ yoro naa ye kulolo pe ni, ye Tafɔ wi yɛn nuŋgba, wi yɛn wa yɛnŋɛlɛ na. Wila lere wɔ lere ni.

Tagafɛnnɛ pe maliŋgbɔnyaara re

10 Ko ki ni fuun puŋgo na, yaa fanŋga nii ye yɛɛ ni wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, naa wi yawa gbɔɔ pi fanŋga na. 11 Maliŋgbɔnyaara nda Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri, ye ti ni fuun ti lɛ, jaŋgo ye ya ye yere jɛŋgɛ ye Sɔtanla wi tijinliwɛ pee pi sige. 12 Katugu we woro na wiin sɛnwee piile poro ni, ɛɛn fɔ, waa wiin yinnɛ tipegele ŋgele yawa yɛn ke ni wa naayeri lara ti na koro ni, naa ŋgele ke yɛn teele, naa fanŋga fɛnnɛ, naa ki wɔwɔ dunruya ŋa wi go na cɛnfɛnnɛ pe ni. 13 Ki kala na, ye Yɛnŋɛlɛ li maliŋgbɔnyaara ti ni fuun ti lɛ, jaŋgo na pilipege kiga gbɔn, ye ya ye malaga ki gbɔn ye mbɛnfɔ wi ni. Na yaga ya pe ni fuun pe ni mbe kɔ, ye ya ye koro yeresaga.

14 Ki kala na, ye gbɛgɛlɛ ye yere: Ye kaselege ki lɛ ki pye paa ye kurusijara yɛn, ŋa yè pɔ wa ye sɛnnɛ. Ye kasinŋge ki lɛ yege le paa ye malaga gbɔnderege yɛn. 15 Balawa mba pe ma lɛ na yɛyinŋge Sɛntanra ti yari, ye po lɛ pi pye paa sawira yɛn ye tɔɔrɔ ti na. 16 Ye tagawa pi lɛ suyi paa *__tugurɔn sigeyaraga__ yɛn. Po pi yaa ye kan ye ya ye *__Tipee__ wi kasɔn wangala ke figi. 17 Ye shɔwɔ pi pye paa ye malaga gbɔnnjala yɛn. Ye Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti lɛ, ti pye paa ye tokobi yɛn, ŋa Yinnɛkpoyi lì kan ye yeri we. 18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri sanga pyew Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yaa yɛnri yɛnrɛwɛ gbɔɔ pi cɛnlɛ pyew pi ni. Ye koro yɛnmbɛlɛ, yaa yɛnri papaga

---

[i] **6.3:** Ɛki 20.12; Dete 5.16

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni. Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri li leele *__kpoyi__ pe ni fuun pe kan. 19 Yaa yɛnri na
kan fun, jaŋgo na mi kaa para sanga ŋa ni, Yɛnŋɛlɛ li sɛnjɛndɛ kan na
yeri, mbe kotogo ta mbaa ŋgundo Sɛntanra ti yuun mbaa ti finligi. 20 Ki
Sɛntanra to kala na mi yɛn *__pitunŋɔ__ gbɔɔ, ali maga ta mi yɛn laga kaso
yiŋgɔ. Ki kala na, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri mbe kotogo ta mbaa para, paa yɛgɛ
ŋga na mi daga mbaa ki piin we.

Sharaga puŋgo wogo

21 We sefɔ Tishiki ŋa wi we ndanla, wo ŋa wi yɛn we Fɔ wi tunmbyee
ŋa wi yɛn tagawa ni, wo wi yaa sanla sɛnrɛ ti ni fuun ti yo mbe ye kan,
ye ta yanla kala li jɛn. 22 Mùu tun wa ye yeri ki kala na lo mɛgɛ ni, ye ta
ye we kala li jɛn, konaa wi kotogo kan ye yeri.

23 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yɛyinŋge, naa
ndanlawa, naa tagawa kan sefɛnnɛ pe ni fuun pe yeri! 24 We Fɔ Zhezu
Kirisi wi yɛn ma mbele fuun ndanla ndanlawa mbakɔɔ ni, Yɛnŋɛlɛ sa
yinmɛ kan pe ni fuun pe yeri!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo
FILIPI
ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Filipi ca ko kìla pye Maseduwani tara ti ni fuun cagbɔgɔ ye. Ko ca ko kìla pye ca koŋgbanŋga wa Lefiile tara ti ni, ŋga Pɔli wìla keli ma legilizi tɛgɛ wa ki ni (Kapye 16.11-40). Naa Pɔli wìla kaa kari wa cara sannda ti ni mbe sa Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki pye, Filipi ca tagafɛnnɛ pàa penjara torogo wi kan maa saga.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pɔli wìla sharaga kan Filipi ca tagafɛnnɛ pe yeri, mbege ta pàa sefɔ Epafuroditi wi tun yarikanga ni, a wì saa ki kan wi yeri we. Ki sanga wi ni, Pɔli wìla pye kaso, ɛɛn fɔ naa wìla kaa ki yarikanga ki ta, kìla tanla wi ni fɔ jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-26) laga ki ni, Pɔli wìla Filipi ca tagafɛnnɛ pe kajɛŋgɛ pyege ki jɛn pe na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ. Maa ta wa kaso wi ni, wìla para pe ni fun pe kajɛŋgɛ ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go (1.27–2.18) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe pye nuŋgba, pe pye go sogowo ni konaa pe ni fuun nuŋgba nuŋgba paa pe yɛɛ jate.

Wa sɛwɛ wi go (2.19-30) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para Timote naa Epafuroditi pe sɛnrɛ na, poro mbele wìla tun wa Filipi ca ye.

Wa sɛwɛ wi go (3.1-21) laga ki ni, mbele pe yɛn na Zhufuye lasiri wi nari, Pɔli wi yɛn na Filipi ca tagafɛnnɛ pe yɛrɛgi ma yo paa pe yɛɛ kɔrɔsi pe ni; katugu pàa pye naga yuun ma yo fɔ tagafɛnnɛ mbele pe woro Zhufuye pe daga mbe kɛnrɛ-kɛnrɛ mbe ta mbe pye lesinmbele Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Pɔli wì yo paa tanri paa wi yɛn, ko kɔrɔ wo yɛn pe pe yɛɛ kan Zhezu Kirisi wi yeri pew.

Wa sɛwɛ wi go (4.1-23) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan Filipi ca tagafɛnnɛ pe yeri. Wìgi yo naa ma yo fɔ wi yɛn kagbaraga jɛnfɔ yarikanra nda pè kan wi yeri ti wogo na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ *1.1-11*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛnrɛ nda leele pàa logo Pɔli wi wogo na konaa wi tunŋgo *1.12-30*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbe pye nuŋgba, mbe go sogo konaa mbaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari *2.1-18*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote naa Epafuroditi pe yeri *2.19-30*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbaa tanri paa Pɔli wi yɛn *3.1-21*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ konaa sharaga yarikanra nda Pɔli wìla ta ti wogo na *4.1-20*
Sharaga puŋgo wogo *4.21-23*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli naa Timote, woro mbele we yɛn Zhezu Kirisi wi tun-
mbyeele, woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele fuun ye yɛn
Yɛnŋɛlɛ li leele *kpoyi, ma pye nuŋgba Zhezu Kirisi wi ni wa Filipi ca ye
kan, naa *legilizi yɛkeele naa tunmbyeele pe kan. 2 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa
*we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla yɛnri Filipi ca tagafɛnnɛ pe kan

3 Sanga o sanga mi kaa jatere piin ye wogo ki na, mi maa Yɛnŋɛlɛ li
shari ye kala na. 4 Sanga o sanga mi kaa yɛnri ye kan, mi maa yɛnri na-
yinmɛ ni; 5 katugu yànla saga ma Sɛntanra ti yari, maga lɛ wa pilige
koŋgbanŋga ki na ali ma pan ma gbɔn nala. 6 Mìgi jɛn ma filige ki na ma
yo Yɛnŋɛlɛ na lì tunŋgo jɛŋgɛ peli wa ye nawa, li yaa koro ki na mbaa
ki piin fɔ mbe saga yɔn fili Zhezu Kirisi wi pilige ki na. 7 Ki yɛn ma sin
mbaa ki jatere wi piin ma ye ni fuun ye wogo na, katugu ye kala li yɛn
mala ndanla fɔ jɛŋgɛ. Yè pye Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi tafɛnnɛ yɛɛnlɛ na ni,
maga ta mi yɛn yiŋgɔ laga kaso, nakoma maga ta sanga ŋa ni mìla pye na
Sɛntanra ti nari ma yo ti yɛn kaselege, konaa na yeresaga kaan ti yeri we.
8 Yɛnŋɛlɛ lìgi jɛn ma yo ŋga mila yuun ki yɛn kaselege, naa mì yo ye yɛn
mala ndanla Zhezu Kirisi wi ndanlawa pi ni we.

9 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ye ndanlawa pila gbogo pila kee yɛgɛ, ye
kajɛnmɛ jɛmbɛ ta naa tijinliwɛ pi ni fuun ni, 10 jaŋgo ye ya ye ŋga ki yɛn
kajɛŋgɛ ko wɔ. Kiga pye ma, ye yaa pye kpoyi, tɛgɛlɛsaga fu *Kirisi wi
pilige ki na. 11 Pa Zhezu Kirisi wi yaa ye kan yaa ŋga ki yɛn ma sin ki piin
wa ye yinwege ki ni suyi. Pa ki yaa pye Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ, mbaa li mɛgɛ
ki sɔnni.

Kirisi wo wi yɛn yinwege ye

12 Sefɛnnɛ, mila jaa yege jɛn fɔ ŋga kìlan ta kìgi kan, a Sɛntanra tila
yari na kee yɛgɛ. 13 Kì pye ma, wunlunaŋa wi yuŋgbɔgɔ welefɛnnɛ pe ni

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fuun, naa leele sanmbala pe ni fuun pe ni, pège jɛn ma yo mi yɛn laga
kaso Kirisi wi mɛgɛ ni. 14 Naa pànla le laga kaso ki kala na, sefɛnnɛ lɛgɛrɛ
pe jigi wi taga we Fɔ wi na, ma kotogo ta jɛŋgɛ na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari,
pe woro na fyɛ.
15 Kaselege yi, pele wa pe ni, pe maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yenjara
naa kendige ni, na kala na. Ɛɛn fɔ, pele maa ti yuun nandanwa ni. 16 Poro
maa ki piin ndanlawa ni, katugu pège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ lìgi tunŋgo ki
kan na yeri mbaa ki yɛgɛ yuun fɔ Sɛntanra ti yɛn kaselege. 17 Sanmbala
poro maa Kirisi wi sɛnrɛ ti yuun yenjara ni, paa laga piin sɔbɛ ni. Pe yɛn
naga jate ndɛɛ pe yaa ka taga na jɔlɔgɔ ki na, mbanla ta laga kaso.
18 Ko ka woro tɛgɛ! Paa ki piin sɔbɛ ni o, paa ki piin dawari ni o, Kirisi
wo sɛnrɛ to yari makɔ. A ki yɔgɔrimɔ kan na yeri, mi yaa si koro mbaa
yɔgɔri; 19 katugu ko ki ni fuun ŋga ko yaa na kan mbe shɔ ye yɛnrɛwɛ po
naa Zhezu Kirisi wi Yinnɛkpoyi li sagawa pi fanŋga na. 20 Naa mila wi
singi nayinmɛ ni, mala jigi wi taga wi na, mi se fɛrɛ ta yaraga ko ka ni.
Ɛɛn fɔ, mbege lɛ yiŋgɔ wo na, fɔ sanga pyew, mi yaa kotogo ta jɛŋgɛ, kiga
pye ma, mi yɛn yinwege na o, mi ku o, Kirisi wi yaa gbɔgɔwɔ ta ŋga fuun
mila piin na wire ti ni ki kala na. 21 Katugu mi wo yeri, na yinwege ki yɛn
Kirisi wo kɛɛ, na mi ka si ku, ko yɛn tɔnli ni na yeri. 22 Ɛɛn fɔ, na kaa pye
mi ka koro yinwege na naa, mbe ya mbe tunŋgo jɛŋgɛ pye, ŋga mi yaa
wɔ mi sigi jɛn. 23 Na jatere wi yɛn nala tile kɛyɛn shyɛn yi ni fuun yi na.
Mi yɛn naga jaa mbe wɔ laga ki yinwege ŋga ki ni, mbe pye wa Kirisi wi
ni. Ko yɛn ma mbɔnrɔ fɔ jɛŋgɛ. 24 Ɛɛn fɔ, mbe koro yinwege na naa yoro
kala na, ko yɛn ma yɔn naa fɔ jɛŋgɛ. 25 Mìgi jɛn ma wali ki na ma yo mi
yaa koro laga mbe cɛn laga ye ni fuun ye ni, mbe ye saga yaa kee yɛgɛ,
ye pye nayinmɛ ni wa tagawa pi ni. 26 Kiga pye ma, na mi ka sɔngɔrɔ naa
mbe kari wa ye yeri, pa ye yaa ye yɛɛ gbɔgɔgo fɔnŋgɔ ta na kala na, wa
ye gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ

27 Ŋga kì wɛ kala li ni fuun na, ko yɛn fɔ: Yaa tanri yaa yala Kirisi wi
Sɛntanra ti ni, jaŋgo mi kari wa ye yeri mbe sa ye yan o, mi koro laga
o, mbaa ki nuru fɔ ye yɛn ma yere jɛŋgɛ, ye jatere wi yɛn nuŋgba. A yaa
malaga ki gbɔɔn kotogo nuŋgba ni tagawa pi kala na, mba Sɛntanra ti
maa kaan we. 28 Yaga ka ye yɛɛ yaga ye juguye pe ye kan yaa fyɛ yaraga
ka na. Na ye woro na fyɛ, ko yaa pye paa tɛgɛrɛ yɛn mbege naga pe na
fɔ pe wogo kì jɔgɔ, mbe pye paa tɛgɛrɛ yɛn mbege naga yoro na fɔ ye yɛn
wa shɔwɔ konɔ li ni. Pa ko yiri Yɛnŋɛlɛ lo yeri; 29 katugu lì kagbaraga pye
ye kan, a yè taga Kirisi wi na. Mbe taga wi na ko nuŋgba ma ki yɛn ki
kagbaraga pyege ye, ɛɛn fɔ, yaa jɔlɔ wi kala na fun. 30 Yiŋgɔ ni, we yɛn ki
ŋgbɛnlɛwɛ pi na ja. Ki ŋgbɛnlɛwɛ nuŋgba powi faa yàa na yan mila ŋgbeli
we, mi si yɛn pi na bere, paa yɛgɛ ŋga na ye yɛn maga jɛn we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kirisi wi yɛɛ tigiwɛn
naa wi gbɔgɔwɔ

2 1 Kì kaa pye ye kotoro tì sogo ye na wa ye gbogolomɔ pi ni *Kirisi wi
ni, kì kaa pye wi ndanlawa pì kotogo kan ye yeri, kì kaa pye yè pye
nuŋgba Yinnɛkpoyi li ni, kì kaa pye ye yɛn ma ye yɛɛ ndanla, na ye yɛɛ
yinriwɛ taa, 2 ki kala na, ye ti na nayinmɛ pi pi yɛɛ yɔn fili. Ko yɛn fɔ: Ye
yɔn ki pye nuŋgba, ye ndanlawa pi pye nuŋgba, ye nawa pi pye nuŋgba
jatere nuŋgba ni. 3 Yaga kaa kala la piin kashara jatere ni, yaga kaa ye yɛɛ
gbogo jaga. Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ tirige ye yɛɛ kan, yaa ye lewee yɛɛnlɛ pe jate
pè mbɔnrɔ ye na. 4 Ye ni, wa kpɛ ka kaa wi yɛɛra kagala koro cɛ jate. Ɛɛn
fɔ, ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yaa ye lewee yɛɛnlɛ pe kagala ke jate fun.
5 Jatere ŋa wìla pye Zhezu Kirisi wi ni, wo mbe pye ye ni.

6 Wo ŋa Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pìla pye wi ni,
wi sila ki jate mbege lagaja ŋgbanga mbe yala Yɛnŋɛlɛ li ni.
7 Ɛɛn fɔ, a wo jate wì yaraga ŋga fuun kìla pye wi yeri ki yaga wa,
ma kulo cɛnlɔmɔ lɛ,
ma pye paa sɛnwee yɛn.
A pòo yan paa sɛnwee yɛn.
8 A wì yɛnlɛ ki na maa yɛɛ tirige mbaa wi yinwege ki piin,
ma pye sɛnrɛ logofɔ, fɔ ma saa gbɔn kunwɔ pi na,
ali ma saa ku *tiparaga na.
9 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lùu yirige fun fɔ jɛŋgɛ,
mɛɛ mɛgɛ kan wi yeri,
ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛ ti ni fuun na,
10 jaŋgo naayeri yaara,
naa tara na yaara, naa tara ti nɔgɔna yaara
tila kanŋguuro kanni Zhezu mɛgɛ ki gbɔgɔwɔ pi kala na.
11 Konaa pe ni fuun pege yo
fɔ Zhezu Kirisi wo wi yɛn *we Fɔ we.
Ki gbɔgɔwɔ kan Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yeri.

Ye pye paa yanwa yɛn,
yaa yiin laga dunruya wi ni

12 Kì pye ma, yoro mbele yànla ndanla, yàa na sɛnrɛ ti lɛ sanga wi ni
fuun wi ni, naa mìla pye wa ye ni we. Ki si yɛn ma yɔn naa jɛŋgɛ fɔ yaa
na sɛnrɛ ti lee bere, mbanla ta mi woro wa ye sɔgɔwɔ we. Yaa ye shɔwɔ
pi tunŋgo ki piin fyɛrɛ ni, yaa seri, (mbege na fɔ yaa Yɛnŋɛlɛ li gbogo).
13 Katugu Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na tunŋgo piin wa ye ni suyi, jaŋgo mbe ye
kan ye ya ye yɛnlɛ li nandanwa kala li na, yeli pye yeli yɔn fili.

14 Yaa kala li ni fuun li piin yaga kaa kɔngɔri, nakoma mbaa kendige
woo, 15 jaŋgo ye pye *kpoyi tɛgɛlɛsaga fu. Ye pye Yɛnŋɛlɛ li piile mbele pe

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn jɛrɛgisaga fu laga ki dunruya ŋa wi leele pe sɔgɔwɔ, poro mbele pe yɛn kafaara pyefɛnnɛ naa lepeele. Ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye yanwa pe sɔgɔwɔ mbaa yiin paa wɔnŋgɔlɔ ke yɛn wa naayeri. 16 Yaa yinwege sɛnrɛ ti yuun pe kan. Na ye kaa piin ma, pa mi yaa ka gbɔgɔwɔ ta ye kala na Kirisi wi pilige ki na. Ko yaa kaga naga mbe yo na tunŋgo naa na tere ti ni fuun tii pye jaga.

17 Kana mi daga mbe ku yɛrɛ, na kasanwa pi wo mbe pye paa *__saraga__ yɛn, mbe pinlɛ ye tagawa tunŋgo ki ni Yɛnŋɛlɛ li kan. Na kaa si pye ki daga mbe pye ma, pa ki yaa na nawa pi yinŋgi, pa mi yaa pye nayinmɛ ni ye ni fuun ye ni. 18 Yoro fun yaa yɔgɔri ma fun, we pinlɛ waa yɔgɔri ja.

Timote naa Epafuroditi pe tunŋgo ye

19 Na jigi wi yɛn we Fɔ Zhezu wi na fɔ sanni jɛnri mi yaa Timote torogo wa ye yeri, jaŋgo na wiga pan, mi ka ye sɛnrɛ logo, mbe ta mbe kotogo ta. 20 Wo nuŋgba wi yɛn laga na ni, wè pinlɛ na jatere nuŋgba piin, a ye kala lùu yanra fɔ jɛŋgɛ. 21 Pe sanmbala pyew, pe yɛn na sɔnri pe yɛɛra kagala koro na, pe woro na sɔnri Zhezu Kirisi kala lo na. 22 Yoro jate ye yɛn maga jɛn ma yo Timote pòo wa ma wele makɔ maa yan wi yɛn tagawa ni. A yège jɛn ma yo wì tunŋgo pye na ni wa Sɛntanra yarawa tunŋgo ki ni, paa yɛgɛ ŋga na pinambyɔ maa tunŋgo piin wi to ni we. 23 Ki kala na, na mi kanla kagala ke jɛn mbe filige ke na, na jigi wi yɛn ki na mboo torogo wa ye yeri. 24 Mì taga ki na wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, ma yo sanni jɛnri mi jate mi yaa kari wa ye yeri mbe sa ye yan.

25 Mìgi sɔnri ma yo ki yɛn ma yala mbe sefɔ Epafuroditi wi sɔngɔrɔ wa ye yeri. Wi yɛn na tunŋgo pyeyɛnlɛ, a waa malaga ki gbɔɔn ja. Wo yàa tun laga, a wì pan mala kala yɔnyaara ti kan na yeri. 26 Ye la yɛn wi na jɛŋgɛ wi ye yan. Naa yàa ki logo ma yo wi woro ŋgbaan, ki wogo kìla wi yanra fɔ jɛŋgɛ. 27 Kaselege yi, wìla pye na yaa, fɔ na jaa mbe ku yɛrɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lùu yinriwɛ ta, wo nuŋgba ma, lìlan yinriwɛ ta fun, jaŋgo na yɛsanga kiga ka serege na na. 28 Ki kala na, mùu tun wa ye yeri fyɛlɛgɛ na, jaŋgo na ye kaa yan naa, yaa yɔgɔri, mi jate na yɛsanga ki kɔ. 29 Kì pye ma, yoo yigi jɛŋgɛ nayinmɛ pi ni fuun ni, paa sefɔ yɛn wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. Ye daga mbaa ki leele mbele pe yɛn paa wi yɛn pe gbogo; 30 katugu wìla pye na jaa mbe ku Kirisi wi tunŋgo ki kala na. Tunŋgo ŋga ye saa ya pye na kan, wùu yɛɛ go ki pɛrɛ ma pan maga pye ye yɔnlɔ.

Ye daga mbe sin jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na yɛgɛ ŋga na

3 1 Ki kala na, yiŋgɔ, sefɛnnɛ, yaa yɔgɔri wa ye gbogolomɔ pi ni *__we Fɔ__ wi ni. Mii te mbege kagala ke yɔnlɔgɔ naa mbe ke torogo ye kan.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yoro wo na, ke mbe ya mbe ye ndige kan. 2 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn tun-
mbyeele tipeele pe ni, poro mbele pe yɛn paa pyɔɔnlɔ yɛn we. Ki leele
pe ma yo ki daga ye wire ti lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ[a]. 3 Woro mbele waa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, na we yɛɛ gbogo Zhezu Kirisi
wi ni, ma we jigi wi laga wire kapyere ti na, woro wɛlɛ wè *__kɛnrɛkɛnrɛ__
kaselege na. 4 Ma si yala, mbe ja ya mbanla jigi wi taga ki kapyere ti na
fun. Na kaa pye wa naga jate jigi tasaga yɛn wi yeri wire kapyere ti kala
na, tanga yɛn na yeri mbaa ki jate mbe wɛ ki fɔ wi na. 5 Na pàa na se,
pilige kɔlɔtaanri wogo ki na, a pè silan kɛnrɛkɛnrɛ. *__Izirayɛli__ tara pisee
wi mi, ma yiri wa Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni. Eburuye pisee wi mi. *__Lasiri__ wo
kanŋgɔlɔ, mi yɛn *__Fariziye__ woo. 6 Mìla pye naa gbogo fɔ na *__Legilizi__ wi
jɔlɔ. Mbe pye mbe sin wa lasiri wi ni ko wogo ko na, mìla pye tɛgɛlɛsaga
fu. 7 Ɛɛn fɔ, ki kagala ŋgele mìla pye na jate paa tɔnli yɛn, kè pye na yeri
paa towo yɛn Kirisi wi kala na. 8 Ki kagala koro cɛ ma, ɛɛn fɔ, mi yɛn
na kala li ni fuun li jate paa towo yɛn *__na Fɔ__ Zhezu Kirisi wi jɛnwɛ mba
mì jɛn, a pì wɛ yaraga ki ni fuun na pi kala na. Wo kala na, mì yɛnlɛ ki
na mbe to yaraga ki ni fuun ki ni. Mila yaraga ki ni fuun ki jate paa ka-
yangara yɛn, jaŋgo mbe ta mbe Kirisi wi ta, 9 konaa mbe pye nuŋgba wi
ni. Mi woro naga piin ndɛɛ mì pye lesinŋɛ, naa mila tanri lasiri wi na ko
kala na. Naa mì taga Kirisi wi na, ko kì ti mì pye lesinŋɛ. Mbe pye lesinŋɛ
ki ma ta Yɛnŋɛlɛ lo yeri tagawa po kala na. 10 Ŋga fuun mila jaa, ko yɛn
mbe Kirisi wi jɛn konaa wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni ki yawa pi ni,
mbanla tasaga ta wa wi jɔlɔgɔ ki ni, mbe pye paa wi yɛn wa wi kunwɔ pi
ni. 11 Mbe jigi ta fɔ mi fun mi yaa ka yɛn mbe yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ.

Yaa fee yaa kee
wa kala li go ki yeri

12 (Kirisi ŋa mì jɛn,) ki woro mbe ka yo migi tɔnli wi ta makɔ, nakoma
na yinwege ki sin ma yɔn fili makɔ. Ɛɛn fɔ, mi koro na kee, naga ŋgbanga
mbege tɔnli wi ta, katugu Zhezu Kirisi wìlan yigi. 13 Sefɛnnɛ, mi woro
naga jate migi tɔnli wi ta makɔ, ɛɛn fɔ, kala nuŋgba mila piin, mì nawa
wɔ kagala ŋgele mì pye kè toro koro na, na jatere piin ŋgele ke yɛn wa
na yɛgɛ koro na. 14 Kì pye ma, mi yɛn na fee na kee feŋge ki kɔsaga ki
kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe tɔnli wi ta, ŋa Yɛnŋɛlɛ li yɛn na we yinri we ta wa
naayeri Zhezu Kirisi wi fanŋga na.

15 Woro mbele fuun we tagawa pi yɛn ma yɔn fili, ko jatere wo wi daga
mbe pye we ni. Na kaa si pye jatere wa yɛn ye yeri kagala kele na wi yɛ,
Yɛnŋɛlɛ li yaa ko fun ki naga ye na. 16 Kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, we koro waa
kee yɛgɛ mbe yala konɔ na wè tanga fɔ ma pan ma gbɔn yiŋgɔ li ni.

---

[a] **3.2:** Ki leele pe ma yo ki daga pe wire ti lara ta kɔɔnlɔ kɔɔnlɔ mbe ta mbe pye Yɛnŋɛlɛ li
piile.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Sefɛnnɛ, yaa piin paa na yɛn. Mbele pe yɛn na tanri paa we yɛn, yaa
poro wele yaa tanri. 18 Lelɛgɛrɛ tangalɔmɔ yɛn naga nari ma yo Kirisi wi
kunwɔ wa *tiparaga ki na, ki sɛnrɛ tila pe mbɛngɛ. Mìgi wogo ki yo ye
kan yosaga lɛgɛrɛ na, mi nɛɛ ki yuun ye kan naa na yanli. 19 Pe kɔsaga ko
ki yɛn pe punŋguwɔ we. Pe fuŋgbogolo koro ke yɛn pe yɛnŋɛlɛ le. Pe maa
pe yɛɛ gbogo wa ŋga ki ja daga mbe fɛrɛ wa pe na ki ni. Ki dunruya ŋa
wi yaara to pe maa jatere piin ti na. 20 Woro wo na, we ca pa ki yɛn wa
yɛnŋɛlɛ na. We yɛn na we Shɔfɔ wi singi wi yiri wa wi pan, we Fɔ Zhezu
Kirisi we. 21 Na wiga ka pan, wi yaa wi yawa gbɔɔ pi lɛ mbe cɛn yaara ti
ni fuun ti go na, mbe si we wire nda ti fanŋga kì kologo ti kanŋga mberi
pye paa wi wire nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro ti yɛn.

Pɔli wi yɛrɛwɛ sɛnrɛ re

4 1 Kì pye ma, sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla, ye koro ye
yɛgɛ sin wa ye yinwege ki ni *we Fɔ wi ni. Ye la kìlan yigi fɔ jɛŋgɛ.
Na wɛnnɛ yoro ye yɛn na nayinmɛ naa na fɛrɛwɛ pi go ye.
2 Mi yɛn na ye yɛnri, Evodi naa Sɛntishi, fɔ ye ye nawa pi pye nuŋgba
wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni. 3 Mboro fun, na tunŋgo pyeyɛnlɛ,
mboro ŋa ma yɛn tagawa ni, mi yɛn nɔɔ yɛnri, maa ki jɛɛlɛ pe sari. Poro
pàa pinlɛ na ni, a wè malaga ki gbɔn ja wa Sɛntanra yarawa pi ni, poro
naa Kilema naa na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ sanmbala pe ni, poro mbele pe mɛrɛ
ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni we.
4 Yaa yɔgɔri sanga pyew wa ye gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni, mi yɛn
naga yuun ye kan naa, fɔ yaa yɔgɔri.
5 Ye pye kapitanra ni leele pe ni fuun ni. Sanni jɛnri we Fɔ wi yaa pan.
6 Yaga ka ye jatere wi lɛgɛ ye yɛɛ na yaraga ka kala na. Ɛɛn fɔ, kala li
ni fuun ni, yaraga ŋga kala ka ye ta, yege yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri yɛnrɛwɛ
ni, naa yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni konaa sharaga ni. 7 Na kiga pye ma, Yɛnŋɛlɛ li
yɛyinŋge ŋga kì wɛ lewee tijinliwɛ pi ni fuun na, ki yaa ye kotoro naa ye
jatere wi yaga wi koro Zhezu Kirisi wi na.
8 Ko puŋgo na, sefɛnnɛ, kala na fuun li yɛn kaselege, kala na fuun li
daga gbɔgɔwɔ ni, kala na fuun li yɛn ma sin, kala na fuun li yɛn *kpoyi,
kala na fuun li tanla, kala na fuun pe ma li mɛtanga yeri, kala na fuun li
daga sɔnmɔ ni, ye jatere wi pye koro ke ni fuun koro na. 9 Ŋga yè fɔrɔgɔ
ma ta na yeri, ŋga yè logo ma yan na yeri mì pye, yaa ko piin. Kona,
Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan we yeri, li yaa pye ye ni.

Pɔli wìla Filipi tagafɛnnɛ pe shari
pe yarikanga wogo ki na

10 Na nawa pì yinŋgi jɛŋgɛ we Fɔ wi ni, maga yan fɔ yiŋgɔ ye yɛn na
nawa tuun na na naa fɔnŋgɔ. Yàa pye na nawa tuun na na faa, ɛɛn fɔ, ye
sila pyelɔmɔ ta mbege naga na na. 11 Mi woro na ko yuun na jorowo po

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kala na, katugu mìgi fɔrɔgɔ mbe pye nayinmɛ ni ŋga ki yɛn na yeri ki ni. 12 Na mi ka pye wa fyɔnwɔ pi ni, mi ma yala na yɛɛ ni. Na mi ka si yarilɛgɛrɛ ta, mi ma yala na yɛɛ ni. Laga o laga, kala li ni fuun ni, mbe ka mbe tin, nakoma mbe koro fuŋgo o, mbe yarilɛgɛrɛ ta, nakoma mbe ta jɛnri o, mìgi fɔrɔgɔ, a kìlan tara. 13 Mbe ya mbege kagala ke ni fuun ke pye *__Kirisi__ wi fanŋga na, wo wila fanŋga nii na ni. 14 Ma si yala, yè kajɛŋgɛ pye mala saga wa na jɔlɔgɔ ki ni.

15 Yoro jate ye yɛn maga jɛn, yoro Filipi ca tagafɛnnɛ wele, fɔ mìla yiri wa Maseduwani tara sanga ŋa ni, Sɛntanra yarawa pi pelisanga wi ni, ye *__legilizi__ wo cɛ wìla na saga. Yoro cɛ yaa gbogolo na ni kanwa naa tawa[b] pi na. 16 Ali sanga ŋa ni mìla pye wa Tesaloniki ca, yaa na jorowo pi kɔ ma yaara torogo na kan torogosaga shyɛn. 17 Kii cɛn ndɛɛ mi yɛn na yarikanga jaa. Ɛɛn fɔ, mila ki jaa tɔnli wa mbe taga naa ye yarijɛŋgɛ ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa kan ye yeri ki na. 18 Yaraga ŋga fuun yè torogo na kan, mìgi ta. Mì ta fɔ ma toro. Ye yarikanra nda Epafuroditi wì pan ma kan na yeri, mìri ta. Yiŋgɔ wo ni, yaraga ki ni fuun ki yɛn na yeri. Ye yarikanra ti yɛn paa latikɔrɔ nuwɔ taan yɛn, paa *__saraga__ yɛn ŋga Yɛnŋɛlɛ lì yɛnlɛ ki na, ki yɛn ma li ndanla. 19 Na Yɛnŋɛlɛ li yaa la ye jorowo yaara ti kaan ye yeri fun, mbe yala li yarijɛndɛ nda ti yɛn gbɔgɔwɔ woro ti ni, naa yè gbogolo Zhezu Kirisi wi ni we. 20 Gbɔgɔwɔ mbe pye we To Yɛnŋɛlɛ li woo fɔ sanga pyew. *__Anmiina__!

Sharaga puŋgo wogo

21 *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ mbele fuun pe yɛn Zhezu Kirisi wi ni, ye pe shari. Sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga na ni, pè ye shari. 22 Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe ni fuun pè ye shari, wunlumbolo to *__Sesari__ wi go woolo poro wogo ko wɛ.

23 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni!

---

[b] **4.15:** *Ki kanwa po naa ki tawa pi ni,* pi yɛn naga nari ma yo Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo ma pe kan, a poro fun pòo saga pe kɛɛ yaara ti ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo
KOLƆSI
ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Kolɔsi ca kìla pye Azi tara cagbɔgɔ ko ka. Nala pilige ko na, pe maa Azi tara ti yinri Turiki tara. Pɔli wi wɔnlɔnaŋa ŋa pàa pye na yinri Epafirasi wo wìla legilizi ŋa wìla pye wa wi tɛgɛ. Pɔli wo jate wi sila kari wa ki ca ki ni fyew. Ɛɛn fɔ Epafirasi wo wìla pan maga yo wi kan fɔ nagafɛnnɛ yagboyoolo pèle pan wa Kolɔsi ca na tagafɛnnɛ pe gbɔɔn na pe pinri pe nagawa sɛnrɛ ti ni. Kì pye ma, a Pɔli wì sigi sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe tagafɛnnɛ pe kotogo ki kan pe na konaa mbege yo pe kan, fɔ pe daga mbe taga nagawa sɛnrɛ kaselege woro to na, mbe je yagbogowo woro to na. Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi kìla yala wi yɛn kaso. Ki yaa pye ki sɛwɛ ŋa Pɔli wìla wi yɔnlɔgɔ ja ma pinlɛ Efɛzi ca tagafɛnnɛ pe woo wo naa Filemɔ woo wi ni.

Naa Pɔli wìla pye naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi, wìla ki peli ma Yɛnŋɛlɛ li shari Kɔlɔsi ca tagafɛnnɛ pe kala na (1.1-14). Ko puŋgo na, a Pɔli wì si pe nawa to wi nagawa sɛnrɛ ti ni, to nda wìla para Zhezu Kirisi wi wogo na konaa ŋga wìla pye pe kan ki wogo na (1.15–2.3). Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, wo wì yaara ti ni fuun ti da. Wi kunwɔ wa tiparaga ki na ko kì yɔn finliwɛ le woro naa Yɛnŋɛlɛ li sɔgɔwɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.4-25) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga nari ma yo nagawa sɛnrɛ nda ti yɛn na para Zhezu Sɛntanra ti wogo na, ti yɛn ti yɛ nagafɛnnɛ yagboyoolo pe woro ti ni. Katugu Zhufuye poro naa Girɛkiye pe ni, nagawa mba pe maa nari mɛrɛgɛye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe wogo na, naa kɛnrɛkɛnrɛ wi wogo na, naa Zhufuye fɛtiye pe wogo na, naa ŋgasegele kele yɛgɛ wogo na konaa yarifuro ti wogo na, nagafɛnnɛ yagboyoolo pe maa ki yaara ti ni fuun ti pinlɛlɛ ti yɛɛ ni.

Wa sɛwɛ wi go (3.1–4.6) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun paa yɛgɛ ŋga na pe daga mbaa tanri, mbege ta pè pye nuŋgba Kirisi wi ni we.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (4.7-18), Pɔli wi yɛn na Kolɔsi ca tagafɛnnɛ pe shari, konaa wo jate wìla sɛnpiile pele yɔnlɔgɔ wi yɛɛra kɛɛ ki ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ konaa yurugo *1.3-14*
Kirisi wo naa wi tunŋgo *1.15-23*
Pɔli wi tunŋgo legilizi wi kan *1.24–2.6*
Yinwege ŋga ki ma ta Kirisi wi ni *2.7-23*
Koŋgolo ŋgele ke yɛn wa mbaa ma yinwege ki piin kpoyi *3.1–4.6*
Sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *4.7-18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli, ŋa Zhezu Kirisi wi *__pitunŋɔ__ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa
kala li ni, konaa we sefɔ Timote, 2 woro waa ki sɛwɛ ŋa wi torogi
yoro mbele *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ wa Kolɔsi ca ye kan. Yoro mbele ye
yɛn we sefɛnnɛ ma pye tagawa ni wa ye gbogolomɔ pi ni *__Kirisi__ wi ni. We
To Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wila Yɛnŋɛlɛ li shari

3 Na we kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ye kan, we maa li shari pilige pyew, lo na li
yɛn *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi To we; 4 katugu ye tagawa mba yè taga Zhezu
Kirisi wi na, wòo sɛnrɛ logo konaa ndanlawa mba pi yɛn ye ni Yɛnŋɛlɛ li
leele kpoyi pe ni fuun pe kan pi ni. 5 Sɛntanra nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ,
na pàa ti yo ma ye kan ki koŋgbanŋga ki na, jigi ŋa ti maa kaan, pàa ye
pye, a yòo jɛn. Kì pye ma, ye tagawa naa ye ndanlawa pi yɛn ma ndire
kan ye jigi tagasaga ko na, ko ŋga ki yɛn ma tɛgɛ ye kan wa yɛnŋɛlɛ na
we. 6 Sɛntanra ti yɛn na jaragi na duwaw kaan dunruya wi lagapyew,
paa yɛgɛ ŋga na tìgi pye wa ye sɔgɔwɔ, maga lɛ pilige ŋga ni yàa Yɛnŋɛlɛ
li yinmɛ wogo ki logo ki koŋgbanŋga ki na, maga fɔrɔgɔ maga kaselege
ki jɛn we. 7 We tunŋgo pyeyɛnlɛ Epafirasi ŋa wi yɛn tagawa ni, ma we
ndanla, wo wì ye naga ki sɛnrɛ ti ni. Wila tunŋgo piin wa ye yeri woro
yɔnlɔ paa Kirisi wi tunmbyee yɛn. 8 Wo wì pan ma ndanlawa mba Yinnɛ-
kpoyi lì kan ye yeri pi sɛnrɛ yo ma we kan.

9 Ki kala na, maga lɛ pilige ŋga ni wè ye sɛnrɛ logo, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ
li yɛnri ye kan suyi. Waa li yɛnri fɔ li ye nawa pi yin li nandanwa kala
jɛnmɛ pi ni. Li Yinnɛkpoyi li maa jɛnmɛ naa tijinliwɛ mba fuun kaan, luu
kan ye yeri. 10 Pa kona ye mbe ya mbaa tanri paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ wi
yɛn naga jaa we, mbaa wi nandanwa kala li piin pilige pyew. Pa ye yaa
la kapyere jɛndɛ cɛnlɛ pyew ti piin, mbaa Yɛnŋɛlɛ li jɛnni mbaa kee yɛgɛ.
11 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ ye fanŋga gbɔgɔ ta li yawa gbɔɔ pi kala
na, jaŋgo ye ya yaa kagala ke ni fuun ke yinri yaa ke kunni ye yɛɛ ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Yaa we To Yɛnŋɛlɛ li shari nayinmɛ ni, lo na lìgi pye, a yè ye tasaga ta
wa yarijɛndɛ ti ni, nda lì tɛgɛ li woolo pe kan wa li yanwa *__wunluwɔ__ pi
ni we. 13 Yɛnŋɛlɛ lo lì we tile ma we wɔ wa wɔwɔ[a] pi yawa pi ni, mɛɛ we
le wa li Pinambyɔ ŋa wùu ndanla jɛŋgɛ wi wunluwɔ pi ni. 14 Wo wì we go
shɔ, a Yɛnŋɛlɛ lì we kapere ti kala yaga we na.

Kirisi wo naa wi tunŋgo

15 Kirisi wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ na lere na yan li yanlɛɛ we. Wo wi yɛn Pina-
mbyɔ koŋgbanŋa, wì wɛ yaraga ŋga fuun kì da ki na; 16 katugu Yɛnŋɛlɛ lì
yaara ti ni fuun ti da wo fanŋga na, nda ti wa naayeri to naa nda ti yɛn
laga tara ti ni, naa nda sɛnwee piile pe maa yaan to naa nda paa la yaan
ti ni, naa yinŋgele ŋgele yawa ni ke ni, naa ŋgele ke yɛn wunluwɔ na, naa
ŋgele ke yɛn tegere na, naa ŋgele fanŋga yɛn ke yeri ke ni. Yɛnŋɛlɛ lì ti
ni fuun ti da wo fanŋga na konaa wo kan. 17 Wìla pye wa na yaraga ka fa
da. Wi fanŋga ko kì ti yaara ti ni fuun ti yɛn mari yɛɛ yigi wa ti cɛnsaga.
18 Wo wi yɛn wire ti go ye, to nda ti yɛn *__Legilizi__ we. Yinwefɔnŋgɔ pa
kì peli wo ni. Wo wi yɛn Pinambyɔ koŋgbanŋa, ma pye koŋgbanŋa ma
yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, mbe ta mbe pye kala li ni fuun li yɛkelewe.
19 Katugu ki Yɛnŋɛlɛ li ndanla li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi pye wa li Pinambyɔ
wi ni. 20 A Yɛnŋɛlɛ lì yere ki yerewe, mbe tanwa le dunruya wo naa li yɛɛ
ni li Pinambyɔ wo fanŋga na. Yɛnŋɛlɛ lì yɛyinŋge ki le li Pinambyɔ wi
kunwɔ wa *__tiparaga__ ki na po fanŋga na. Lì ko pye ma, ma tanwa le lo
naa yaara ti ni fuun ti ni, laga tara na konaa wa naayeri.
21 Faa yoro fun yàa pye ma lali Yɛnŋɛlɛ li ni, a laa ye mbɛngɛ, tipege
ŋga fuun yàa pye na sɔnri na piin ki kala na. 22 Ɛɛn fɔ koni, li Pinambyɔ
wi kunwɔ mba wì ku wire ti na pi kala na, Yɛnŋɛlɛ lì tanwa le ye ni,
jaŋgo mbe ye tɛgɛ li yɛɛ yɛgɛ na, ye pye kpoyi, *__fyɔngɔ__ fu naa jɛrɛgisaga
fu. 23 Ki kala na, ye daga mbe koro wa tagawa pi ni, mbe ndire kan mbe
yere jɛŋgɛ, jaŋgo yaga ka ti yaraga ka mbe ye jatere wi laga jigi tagasaga
ŋga kì pye ye wogo ki na, maga lɛ yè Sɛntanra ti logo we. Ki Sɛntanra to
ti yɛn nda pè yari lere pyew wi kan laga dunruya wi ni. To mi Pɔli mì pye
ti tunmbyee.

Tunŋgo ŋga ki kan Pɔli wi yeri wi pye Legilizi wi kan

24 Koni, mi yɛn na yɔgɔri jɔlɔgɔ ŋga mila jɔlɔ ye kan ki kala na. Jɔlɔgɔ
ŋga mi yɛn na jɔlɔ wa na wire ti ni, ko ki yɛn na ŋga kìla la wa Kirisi
wi wogo ki ni ki funŋgu wi wire ti kan, to ti yɛn Legilizi we[b]. 25 Mì pye

---

[a] **1.13:** *Wɔwɔ* mba sɛnrɛ tila yuun po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbajɛnmɛ we. [b] **1.24:** Ki vɛrise ŋa wi kɔrɔ woo ŋa fɔ: Jɔlɔgɔ ŋga we daga mbe jɔlɔ Kirisi wi kan, mi yɛn nala wogo jɔlɔ wa na wire ti ni mbege yɔn fili wi wire ti kala na, to ti yɛn Legilizi we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Legilizi wi tunmbyee ma yala tunŋgo ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri mbe pye
ye kan ki ni. Lìgi kan na yeri ma yo mbeli sɛnrɛ ti yari mberi yɔn fili.
26 Ko kɔrɔ wo yɛn ŋgundo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa lara leele pe na maga lɛ wa faa
we. Ɛɛn fɔ koni, lùu naga mbele pè pye li woolo pe na; 27 katugu Yɛnŋɛlɛ
laa jaa mbe ki ŋgundo wi naga pe na, poo jɛn paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn
yarijɛŋgɛ gbɔgɔ cɛngɛlɛ sanŋgala woolo pe sɔgɔwɔ. Ki ŋgundo wi ŋa fɔ:
Kirisi wi yɛn ye ni, wi yɛn na jigi kaan ye yeri fɔ ye yaa ka ye tasaga
ta wa Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ pi ni. 28 Ko Kirisi wo sɛnrɛ waa yuun leele pe
ni fuun pe kan. We yɛn na pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yɛrɛgi, nɛɛ pe
nari tijinliwɛ pi ni fuun ni, jaŋgo mbe lere nuŋgba nuŋgba pyew wi naga
Yɛnŋɛlɛ li na pe pye yɛtogowo ni wa pe gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni. 29 Ko
kì ti fanŋga gbɔgɔ ŋga Kirisi wì kan na yeri, mila tunŋgo piin ki ni na
ŋgbeli ŋgbanga. Ko fanŋga ko ki yɛn na tunŋgo piin wa na ni.

2 1 Yoro naa Lawodise ca fɛnnɛ pe ni, naa mbele fuun pe fanla yan pe ni,
mi yɛn na malaga gbɔɔn ŋgbanga ye kala na. 2 Mila ko piin, jaŋgo pe
kotogo ta, pe pye nuŋgba wa ndanlawa pi ni, tijinliwɛ jɛmbɛ pi maa tagawa
mba kaan, poo ta jɛŋgɛ. Kiga pye ma, pa pe mbe ya mbe Yɛnŋɛlɛ li ŋgundo
wi jɛn, wo wi yɛn *__Kirisi__ jate we. 3 Yarijɛndɛ nda fuun ti yɛn tijinliwɛ naa
kajɛnmɛ woro, na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri, pa ti yɛn ma lara wa wi ni.

4 Mila ki yuun ye kan, jaŋgo yaga ka lere wa yaga wi ye fanla wi
tijinliwɛ sɛnrɛ ni. 5 Ali na kaa pye mi yɛn ma lali ye ni wire to na, na
jatere wo yɛn ye na. Mi yɛn na yɔgɔri maga yan fɔ ye yɛn ma pinlɛ ma
yeresaga ta wa ye tagawa mba yè taga Kirisi wi na pi ni.

Yinwege ŋga wè ta Kirisi wi yeri ki yɛn ma yɔn fili

6 Kì pye ma, pa yè kaa yɛnlɛ Zhezu Kirisi wi na paa *__ye Fɔ__ yɛn, ye
gbogolo wi ni yaa tanri. 7 Ye ndire kan wo na, ye yere jɛŋgɛ[c]. Ye koro
ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni, mbe yala sɛnrɛ nda pè ye naga ti ni. Yaa
Yɛnŋɛlɛ li shari jɛŋgɛ.

8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere wa ka ka ye fanla lewee tijinliwɛ
nagawa sɛnrɛ ni, nakoma mbe ye puŋgo sɛnwara ni, mbe yala leele pe
kalɛgɛlɛ, naa dunruya wi nagawa sɛnrɛ ti ni. Tii yala Kirisi wi nagawa
sɛnrɛ ti ni. 9 Katugu Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni fuun pi yɛn wa *__Kirisi wi__
__wire__ ti ni. 10 Yè yaraga ki ni fuun ki ta, a kì yɔn fili wa ye gbogolomɔ pi
ni wi ni. Wi yɛn yinŋgele ŋgele ke yɛn tegere na, naa ŋgele fanŋga fɛnnɛ
ke ni fuun ke go na.

11 Wa ye gbogolomɔ pi ni wi ni, Yɛnŋɛlɛ lì ye *__kɛnrɛkɛnrɛ__. Ki kɛnrɛ-
kɛnrɛ wii pye leele kɛyɛn ni, ɛɛn fɔ, Kirisi wo woo wi, ki kɛnrɛkɛnrɛ wo

---

[c] **2.7:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ yɛgɛ ŋga na tige ma kaa ndire kan ma yere jɛŋgɛ, pa tagafɛnnɛ pe daga mbe pye ma.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn mbe ye go shɔ kapege wire ti fanŋga ki kɛɛ[d]. 12 Naa pàa ye *batize,
ko laga naga ma yo pàa ye pinlɛ ma ye le Kirisi wi ni ja wa fanga ki ni, a
yè pinlɛ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni wi ni ja; katugu yè taga Yɛnŋɛlɛ
li yawa pi na, po mba pùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni we. 13 Faa yàa
ku yinnɛ lo na ye kapere ti kala na, katugu ye sila kɛnrɛkɛnrɛ, yàa pye
mbatagambala. Ɛɛn fɔ koni, Yɛnŋɛlɛ lì yinwege kan ye yeri naa, Kirisi wi
ni, ma si we kapere ti ni fuun ti kala yaga we na. 14 *Lasiri wi ŋgasegele
ŋgele kàa yɔnlɔgɔ we kala na, a waa ke jogo, a kaa wiin we ni, Yɛnŋɛlɛ
lìgi sɛwɛ wi jɔgɔ maa laga we na, maa kan wa *tiparaga ki na. 15 Kirisi
wi tiparaga ki fanŋga na, Yɛnŋɛlɛ lì yawa pi shɔ yinŋgele ŋgele teele naa
fanŋga fɛnnɛ ke yeri, mɛɛ ke pye weleyaraga yaraga pyew ki yɛgɛ na, ma
cew ta ke na.

16 Ki kala na, yaga ka ti lere wa mbe ye jɛrɛgi yaraga ŋga ye maa kaa
naa ŋga ye maa woo ko kala na, nakoma fɛti piliye, naa yevɔnŋgɔ, naa
*cɛnpilige wogo na. 17 Ko kagala ŋgele koro ke ni fuun yɛn paa yaara nda
tila paan to yinmɛ yɛn. Ɛɛn fɔ, ti kaselege ko ki yɛn Kirisi we. 18 Yaga ka
ye yɛɛ yaga lere wa mbe ye kan cew ŋa yè ta, yege tɔnli wi la, naa wila
wi yɛɛ tinrigi leele pe yɛgɛ na konaa wi *mɛrɛgɛ ye gbɔgɔwɔ pi kala na.
Ki lerefɔ wi maa jigi wi taga yariyanra nda wì yan ti na, naa yɛɛ gbogo
jaga wi sɛnwee jatere wi kala na. 19 Wila koro mbe mara Kirisi wi na, wo
ŋa wi yɛn wire ti go ye. Kirisi wo fanŋga na wire ti lombondo tì baro, ma
ti yɛɛ yigi jɛŋgɛ sogosara naa kapannda ti kala na, nɛɛ gbogo paa yɛgɛ
ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn naga jaa.

Mbe ku mbe yɛn mbe pye yinwege na Kirisi wi ni

20 Yè pinlɛ ma ku Kirisi wi ni, ma shɔ dunruya kalɛgɛlɛ ke ni. Yiŋgi
na, a ye nɛɛ tanri ndɛɛ ye yɛn ki dunruya ŋa wo woolo? Yiŋgi na, a yè si
yɛnlɛ na tanri ki ŋgasegele ŋgele ke na? Ke ŋgele fɔ: 21 «Maga ka ŋga ki
shɔ, maga ka ŋga ko ka, maga ka jiri ŋga ko na.» 22 Ki ŋgasegele ke yɛn
yaara nda leele pe maa pe yɛɛ kala yɔngɔ ti ni, ti yaa ka kɔ. Ki ŋgasegele
koro naa ki nagawa sɛnrɛ ti ni, ti yɛn sɛnwee piile woro. 23 Kaselege ko
na, ki leele paa pe maa shɛri na yala pe nandanwa kagala ke ni, na pe yɛɛ
tinrigi, na pe wire ti jɔlɔ jɛŋgɛ we, ki ŋgasegele ke yɛn tijinliwɛ wogolo
leele pe yɛgɛ na. Ɛɛn fɔ tɔnli woro ke ni. Ke se ya mbe fanŋga ta kagala
ŋgele ke la maa wire ti taa ke na.

3 1 Kì kaa pye yoro naa *Kirisi wi ni, yè pinlɛ ma yɛn ma yiri wa kunwɔ pi
ni, yaara nda ti wa naayeri, wa laga ŋga Kirisi wi yɛn ma cɛn wa Yɛnŋɛlɛ
li kalige kɛɛ ki na, yaa to jaa. 2 Yaa jatere piin yaara nda ti wa naayeri to na,

---

[d] **2.11:** *Pè kɛnrɛkɛnrɛ:* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pè pe jatere wi kanŋga ma pe yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaga kaa jatere piin dunruya woro to na. 3Katugu yè ku dunruya yaara to yeri, ye yinwege ki yɛn ma lara Kirisi wi ni ja wa Yɛnŋɛlɛ li ni. 4Kirisi wo wi yɛn ye yinwege jɛŋgɛ ye. Na wiga ka pan mboo yɛɛ naga leele pe na sanga ŋa ni, pa ye yaa pinlɛ fun mbe ye yɛɛ naga wi ni, mbe pye wa wi gbɔgɔwɔ pi ni.

Yinwelɛgɛ naa yinwefɔnŋgɔ sɛnrɛ

5Ki kala na, ye ye dunruya na jogo kagala ke yaga. Ke ŋgele: Kɛɛnrɛ limɛ, naa *__fyɔngɔ__ kapyere, naa wire ti nandanwa kagala, naa jogopere naa yɛgɛmbatinwɛ, katugu yɛgɛmbatinwɛ sɛngɛ sunmɔ pa cɛnlɛ wi. 6Ko kagala koro kala na Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pi yaa gbɔn mbele pè je mbaa nuru li yeri pe na. 7Pa yoro fun yàa pye na tanri ma faa, sanga ŋa ni yàa pye naga kapere ti piin we.

8Ɛɛn fɔ koni, ye ki kagala ŋgele ke ni fuun ke yaga, ke ŋgele: Naŋgbanwa, naa kɔnrɔ taga, naa nambewe. Tɛgɛlɛ, nakoma fɛrɛmbandawa sɛnrɛ ka ka yiri wa ye yɔn. 9Yaga kaa finlɛlɛ mbaa ye yɛɛ kaan, katugu yè ye jogo lɛɛ wo naa wi kapyere ti yaga, 10ma jogo fɔnŋɔ le ye yɛɛ ni, ŋa wi yɛn na kanŋgi fɔnŋɔ suyi mbe pye Yɛnŋɛlɛ li yanlɛɛ, lo na li yɛn wi Dafɔ we, jaŋgo ye li jɛn ye wali li na jɛŋgɛ. 11Kì pye ma, *__Zhufuye__ poro naa mbele pe woro Zhufuye wa si wɔ wa ni, mbele pè *__kɛnrɛkɛnrɛ__ poro naa mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ wa si wɔ wa ni, sɛwɛ mbajɛɛnlɛ naa yan nawa cara fɛnnɛ wa si wɔ wa ni, kulolo naa leseele wa si wɔ wa ni. Ɛɛn fɔ, Kirisi wo wi yɛn kala li ni fuun, wi yɛn pe ni fuun pe ni.

12Ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li leele mbele lì wɔ, ma pye kpoyi, mali ndanla. Ko kì ti ye daga mbe pye leele yinriwɛ tafɛnnɛ, naa kajɛŋgɛ pyefɛnnɛ, mbaa yɛɛ tinrigi, mbe pye kapitanra ni, mbaa kagala kunni ye yɛɛ ni. 13Yaa ye yɛɛ kagala kunni yɛɛ ni. Na wa kaa ki jate wa wi nawa mbe yo wà kapege pye wi na, yaa ye yɛɛ kala yari ye yɛɛ na. *__We Fɔ__ wì ye kapere ti kala yaga ye na yɛgɛ ŋga na, yoro fun yaa ye yɛɛ kapere ti kala yari ma. 14Ŋga kì wɛ ki ni fuun na, ko ki yɛn ndanlawa mbe pye ye yɛɛ sɔgɔwɔ, po pi mbe ya mbe ye pɔ ye yɛɛ na, mbe ye gbogolomɔ pi yɔn fili. 15Kirisi wi yɛyinŋge kila ye kotoro ti sinni. Ko yɛyinŋge ko mɛgɛ ni Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ye pye nuŋgba paa wire nuŋgba yɛn. Ye pye kagbaraga jɛnfɛnnɛ. 16Ye Kirisi wi sɛnrɛ to naa ti yarijɛndɛ ti ni fuun ti yaga ti cɛnsaga ta wa ye nawa. Yaa ye yɛɛ nari, yaa ye yɛɛ yɛrɛgi Yɛnŋɛlɛ li tijinliwɛ pi ni fuun pi ni. Yaa yuuro shoo Yɛnŋɛlɛ li kan ye kotogo ki ni fuun ni, Yɛnŋɛlɛ gbɔgɔyuuro sɛwɛ wi yuuro ni, naa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ yuuro ni konaa Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala yuuro ni. Yaa li shari.

17Kala o kala yaa piin, sɛnyoro ri o, kapyere ri o, yaa ti ni fuun ti piin we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, yaa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li shari wi fanŋga na.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ fɔnmbɔ we

18Yoro jɛɛlɛ wele, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru; pa ki daga yaa piin ma we Fɔ wi yɛgɛ na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Yoro nambala wele, ye jɛɛlɛ pe daga mbe ye ndanla. Yaga ka ye nawa
pi tanga pe ni.
20 Yoro piile wele, yaa nuru ye sevɛnnɛ pe yeri kala li ni fuun li ni,
katugu ko kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
21 Yoro teele wele, yaga kaa ye piile pe nawa ŋgbanni, jaŋgo pe kotoro
tiga ka jɔgɔ pe na.
22 Yoro kulolo wele, yaa ye tafɛnnɛ mbele laga tara na pe sɛnrɛ ti nuru
kala li ni fuun ni. Yaga kaa ki piin ma, na pe kaa ye wele we, ye kala lo
mbe ta li pe ndanla. Ɛɛn fɔ, yaa tunŋgo piin nawa nuŋgba ni, naa ye yɛn
na we Fɔ wi gbogo ko kala na. 23 Ye tunŋgo kiga pye yɛgɛ o yɛgɛ, yaa ki
piin ye kotogo ki ni fuun ni ndɛɛ yaa ki piin we Fɔ wo kan, ye woro naga
piin lere kan. 24 Yege jɛn ye yo fɔ we Fɔ wi yaa ka kɔrɔgɔ kan ye yeri, ki
pye ye tɔnli. Katugu Nagafɔ jɛnŋɛ ŋa yaa tunŋgo piin wi kan, wo wi yɛn
Kirisi we. 25 Ɛɛn fɔ, lere ŋa wila kambasinŋge ki piin, wi yaa ka tɔnli ta
mbe yala wi kambasinŋge ŋga wì pye ki ni, katugu Yɛnŋɛlɛ laa lere wɔ
lere ni.

4 1 Yoro kulolo tafɛnnɛ wele, ŋga kì sin ma daga pyewe ni, yaa ko piin
ye kulolo pe kan. Yege jɛn ye yo fɔ Tafɔ yɛn yoro fun ye go na wa
yɛnŋɛlɛ na.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ

2 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi, ye koro yɛnmbɛlɛ Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ pi na,
yaa Yɛnŋɛlɛ li shari. 3 Yaa yɛnri we kan fun, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li konɔ yɛngɛ
we kan, we ya waa li sɛnrɛ ti yuun leele pe kan, mbaa *__Kirisi__ wi ŋgundo
sɛnrɛ ti yari pe kan. Ko ŋgundo sɛnrɛ to kala na koni mi yɛn laga kaso.
4 Yaa yɛnri, jaŋgo mbaa ti yuun mbaa ti finligi leele pe kan, paa yɛgɛ ŋga
na mi daga mbege pye we.
5 Mbele pe woro tagafɛnnɛ, yaa tanri tijinliwɛ ni pe kanŋgɔlɔ. Yaga
wagati jɛnŋɛ ŋa fuun ta, ye tunŋgo jɛŋgɛ pye wi ni. 6 Ye yɔn sɛnrɛ ti
daga mbe tanla, mbe pye tɔnli ni pilige pyew. Ye daga mbaa lere nuŋgba
nuŋgba pyew wi yɔn sogo jɛŋgɛ yɛgɛ ŋga na, mbege jɛn.

Sharaga puŋgo wogo

7 We sefɔ Tishiki ŋa wi yɛn ma we ndanla jɛŋgɛ, wo ŋa wi yɛn na
tunŋgo pyeyɛnlɛ wa *__we Fɔ__ wi tunŋgo ki ni, ma pye we Fɔ wi tunmbyee
ŋa wi yɛn tagawa ni, wo wi yaa sanla sɛnrɛ yo mbe ye kan. 8 Mila wi
tunnu wa ye yeri ŋga na, ko ki yɛn fɔ wi sa we kagala ke yo wi ye kan,
wi kotogo kan ye yeri. 9 We sefɔ Onesimu ŋa wi we ndanla jɛŋgɛ ma pye
tagawa ni, mùu pinlɛ wi ni. Wi yɛn ye tara woo wa. Poro pe yaa ŋga kila
piin laga ki yɛgɛ yo mbe ye kan.
10 Arisitariki, na kaso pyeyɛnlɛ wì ye shari, naa Mariki ni, Barinaba-
si wi naa we. Wo mìla keli maa sɛnrɛ yo ma ye kan we. Na wiga pan wa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ye yeri, yoo yigi jɛŋgɛ. 11 Zhezu ŋa pe yinri Zhusitusi wì ye shari fun.
Ki leele taanri mbele poro pe yɛn *__Zhufuye__ mbele pè taga Zhezu wi na
we, poro cɛ paa tunŋgo piin na ni *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ wogo ki na. Pè
kotogo le na ni fɔ jɛŋgɛ.
12 Epafirasi ŋa wi yɛn ye tara woo wa, wì ye shari. Wi yɛn Zhezu Kirisi
wi tunmbyee. Wi yɛn ma bala na yɛnri ye kan suyi, jaŋgo ye yere jɛŋgɛ,
ye tagawa pi pi yɛɛ yɔn fili, ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li jɛn yeli yɔn
fili. 13 Mbe ya mbege sɛrɛya ŋa wi yo wi kanŋgɔlɔ fɔ ye kala li yɛn ma
gbɔgɔ wi yeri jɛŋgɛ, yoro naa Lawodise ca tagafɛnnɛ naa Yerapolisi ca
tagafɛnnɛ pe ni. 14 Luki ŋa wi yɛn lɔgɔtɔrɔ ma we ndanla jɛŋgɛ, wo naa
Demasi ni pè ye shari.
15 Sefɛnnɛ mbele pe wa Lawodise ca, ye pe shari wa na kan, naa jɛlɛ
ŋa pe yinri Nɛfa wi ni, naa *__legilizi__ ŋa wi maa finli wa wi go wi ni. 16 Na
yaga ki sɛwɛ ŋa wi kara mbe kɔ, yoo torogo wa Lawodise ca legilizi wi
yeri, poo kara fun. Poro fun na paga sɛwɛ ŋa torogo wa ye kan, yoo kara.
17 Yege yo Arishipi wi kan fɔ: We Fɔ wì tunŋgo ŋga kan wi yeri, wigi
yingiwɛ jɛn, wigi pye jɛŋgɛ wigi yɔn fili.
18 Mi Pɔli, mì ye shari. Ki sharaga ŋga mi kpaw kɛɛ yɔnlɔ li. Yaga ka
fɛgɛ ki na fɔ mi yɛn laga kaso. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni! *__Anmiina__.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo

TESALONIKI

ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Tesaloniki ca kìla pye Maseduwani tara ti cagbɔgɔ ko ka. Silivɛn ŋa pàa pye na yinri fun Silasi wo naa Timote poro pàa Pɔli wi saga ma legilizi wa tɛgɛ wa Tesaloniki ca. Pɔli wi sila wagati lɛgɛrɛ pye wa ki ca ki ni, katugu Zhufuye pàa pye naa yɛgɛ kɔɔn (Kapye 17.1-8). A wì si kaa yiri wa Maseduwani tara ma kari wa Akayi tara. Ɛɛn fɔ naa wìla yiri wa Maseduwani tara, a wì si Timote wi tun wa Tesaloniki ma yo wi sa tagafɛnnɛ pe kɔn wi wele, na kaa pye pee je tagawa pi na jɔlɔgɔ ki kala na. Naa Timote wìla kaa yiri wa ma sɔngɔrɔ ma pan ma sɛntanra yo Pɔli wi kan, a wi nawa pì si yinŋgi wi na, a wì sigi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo pe kan.

Wa sɛwɛ wi ni, Pɔli wì Yɛnŋɛlɛ li shari mali kajɛŋgɛ pyege ki jɛn li na, mɛɛ tagafɛnnɛ pe kotogo kan pe na ma yo pe bala pe yeresaga ta wa tagawa pi ni paa kee yɛgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (1–3) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun paa yɛgɛ ŋga na wìla tunŋgo pye wa pe sɔgɔwɔ. Wi nawa pìla pye ma yinŋgi wi na, katugu ali mbege ta pàa pye na tagafɛnnɛ pe jɔlɔ, pàa koro ma yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni. Wìla pye na jaa mbe pe yan naa.

Wa sɛwɛ wi go (4.1-12) laga ki ni, nagawa mba pi yɛn na para tangalɔmɔ tiyɔɔn pi wogo na konaa mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn kalikalawa pi ni pi wogo na, Pɔli wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun ki wogo ki ni naga yuun naga ŋgbanni pe ni.

Wa sɛwɛ wi go (4.13–5.11) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para we Fɔ Zhezu Kirisi wi panga ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan tagafɛnnɛ pe yeri konaa na duwaw piin pe kan.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga ŋga Pɔli wìla kan Yɛnŋɛlɛ li yeri Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe wogo na *1.1-10*
Pɔli wi tunŋgo mboo ta pitunŋɔ, naa sharaga konaa yɛnrɛwɛ tagafɛnnɛ pe kan *2.1–3.13*
Yɛrɛwɛ tangalɔmɔ jɛmbɛ wogo na *4.1-12*
We Fɔ Zhezu wi panga kala *4.13–5.11*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo, naa sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *5.12-28*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli, naa Silivɛn konaa Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo yoro Tesaloniki ca *__legilizi__ woolo[a] ye kan. Yoro mbele yè pye we To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi pe woolo we. Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ naa pe tagawa kala

2 We maa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga pyew ye ni fuun ye kala na, na yɛnri ye kan suyi. 3 We maa nawa tuun sanga pyew kagala ŋgele ye maa piin wa ye tagawa pi ni ke na we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa ye ndanlawa pi maa tunŋgo ŋga piin, konaa jigi jɛnŋɛ ŋa yè taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na we. 4 Sefɛnnɛ, wège jɛn ma yo ye yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a lì ye wɔ ye pye li woolo, 5 katugu naa wàa Sɛntanra ti yari ma ye kan, we sila ti yari sɛnyoro to cɛ ni. Ɛɛn fɔ, wàa ti yari fun yawa ni, naa Yinnɛkpoyi li fanŋga na, a wè taga jɛŋgɛ ti kaselege ki na. Ye yɔnwɔ pi kala na, wàa pye na tanri ye sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège jɛn. 6 Ye yɛn we *__fɔrɔgɔfɛnnɛ__ ma pye we Fɔ wi fɔrɔgɔfɛnnɛ fun; katugu yàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti na sanga ŋa ni, pàa ye jɔlɔ ti kala na fɔ jɛŋgɛ. Konaa ki ni fuun, a yèri yigi nayinmɛ ni, mba Yinnɛkpoyi li maa kaan we. 7 Kì pye ma, a yè pye leele yɛgɛ nagafɛnnɛ Maseduwani naa *__Akayi__ kindaye tagafɛnnɛ pe ni fuun pe na. 8 We Fɔ wi Sɛnrɛ tì yari wa ye yeri ma filige, ki wogo kii pye wa Maseduwani naa Akayi kindaye poro cɛ ni. Ɛɛn fɔ, ye tagawa mba yè taga Yɛnŋɛlɛ li na pòo sɛnrɛ yo lagapyew. Ki kala na, kii daga we para naa ko sɛnrɛ to na. 9 Wàa kari wa ye yeri, yàa we yigi ma gbɔn yɛgɛ ŋga na, leele pe ni fuun pe yɛn naga yuun, fɔ yè je yarisunndo ti na ma yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ na li yɛn yinwege wolo li na, mbaa tunŋgo piin li kan. 10 Yiŋgɔ, li Pinambyɔ Zhezu Kirisi ŋa làa wi yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni, wo

[a] **1.1:** Kapye 17.1-9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaa singi wi yiri wa yɛnŋɛlɛ na wi pan. Wo wi yaa we go shɔ Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa mba pila paan pi kɛɛ.

PƆLI WI TUNŊGO MBOO TA PITUNŊƆ, NAA SHARAGA KONAA YƐRƐWƐ

2–3

Tunŋgo ŋga Pɔli wìla pye wa Tesaloniki ca

2 1 Sefɛnnɛ, yoro jate yège jɛn ma yo karaga ŋga wàa kari wa ye yeri, ki
sila yiri waga. 2 Yège jɛn fun ma yo pàa we tɛgɛlɛ ma we jɔlɔ wa Filipi
ca gbɛn. Ɛɛn fɔ, ko puŋgo na, Yɛnŋɛlɛ làa kotogo kan we yeri, a wèli Sɛntanra
ti yo ye kan. Ali maga ta we mbɛnfɛnnɛ pàa pye na wiin we ni ŋgbanga o.
3 Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wàa pye na yuun leele pe kan, puŋgosaga sila pye wa ti ni,
nakoma mbe pye sɛnfaara, ti sila si pye fanlaga sɛnrɛ. 4 Ɛɛn fɔ, ŋga Yɛnŋɛlɛ
li yɛn na jaa, ko waa yuun pilige pyew, katugu lìgi wele maga yan fɔ ki yɛn
ma yala li Sɛntanra ti telege we na. Ko kì ti we yɛn nari yuun. We woro na
jaa we kala li leele poro ndanla. Ɛɛn fɔ, waa jaa we kala li Yɛnŋɛlɛ lo ndanla,
lo li yɛn na we nawa kagala ke cancan na ke jɛnni. 5 Yège jɛn jɛŋgɛ ma yo we
sila pye na lefanlaga sɛnrɛ yuun sanga wa kpɛ ni. We sɛnyoro ti sila sigi naga
mbe yo waa penjara jaa ye yeri larawa. Yɛnŋɛlɛ li yɛn we sɛrɛ. 6 We sila pye
na jaa lere mbe we gbɔgɔ, nakoma yoro mbaa we gbogo, nakoma pele mbaa
we gbogo. 7 Maga ta we yɛn *__Kirisi__ wi *__pitunmbolo__, we mbaa ya cɛn ye go
na. Ɛɛn fɔ, wàa pye wa ye sɔgɔwɔ nandanwa coli, paa yɛgɛ ŋga na piile nɔ
maa wi piile gbegele we. 8 Yè we ndanla jɛŋgɛ, fɔ yɛrɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra to
nuŋgba ma wàa yere ki yerewe mbe kan ye yeri. Ɛɛn fɔ, wàa cɛn ki cɛnwɛ
mbe ku ye kala na, paa ye kala lì gbɔgɔ we yeri ki kala na. 9 Sefɛnnɛ, ye yɛn
na nawa tuun tunŋgbanra nda wè pye wa ye sɔgɔwɔ ma te ti na! Wàa pye
na tunŋgo piin yɔnlɔ naa yembinɛ, jaŋgo lere ka ka we go kala li lɛ ye ni,
Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra nda waa yuun ye kan ti kala na.

10 Yoro tagafɛnnɛ wele, yoro naa Yɛnŋɛlɛ li ni, ye yɛn we sɛrɛ, fɔ we
tangalɔmɔ wa ye sɔgɔwɔ, pìla pye *__kpoyi__, ma sin, ma pye jɛrɛgisaga fu.
11 Yège jɛn naa fun ma yo wàa pye ye ni paa tofɔ ma pye wi piile ni we.
12 Wàa ye yɛri ma ye kotoro ti sogo ye na. Wàa ye yɛnri ma yo ye bala yaa
tanri tangalɔmɔ jɛmbɛ na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Lo lì ye yeri yeli *__wunluwɔ__,
naa li gbɔgɔwɔ pi ta.

Tesaloniki ca woolo pàa yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti na

13 We yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari suyi kala la yɛgɛ na naa: Na wàa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yo ma ye kan sanga ŋa ni, yàa ti logo, mari yigi Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ. Ye

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sila ti jate lere sɛnrɛ. Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tori jate. Ti yɛn na
tunŋgo piin wa yoro tagafɛnnɛ ye nawa. 14 Sefɛnnɛ, Zhude tara *legilizi-
ye mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo, ma taga Zhezu Kirisi wi na, ye yɛn na
tanri paa pe yɛn; katugu *Zhufuye mbele pe wa, pè tagafɛnnɛ pe jɔlɔ wa
yɛgɛ ŋga na, pa ye tara woolo pè ye jɔlɔ ma fun. 15 Ki Zhufuye poro wɛlɛ
pàa *we Fɔ Zhezu Kirisi wi gbo, naa *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe ni.
Poro wɛlɛ pè we jɔlɔ we. Pe kala lii Yɛnŋɛlɛ li ndanla, leele pe ni fuun pe
yɛn ma pe mbɛn. 16 Paa ki ŋgbanga mbe we yɛgɛ kɔn, waga ka ta mbaa
Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ nda ti maa shɔwɔ pi kaan ti yari cɛngɛlɛ sanŋgala ke kan.
Maga lɛ wa, kapere nda fuun pè pye, pè koro na ta tari ti na ma na kee.
Ɛɛn fɔ, puŋgo na, a Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa pì kaa to pe na.

Pɔli wìla ki jate
sa Tesaloniki tagafɛnnɛ pe shari

17 Sefɛnnɛ, woro wo na, maga lɛ wè laga we yɛɛ na wagati jɛnri ni, we
kɔnli fa we yɛɛ yan yɛnlɛ ni. Ɛɛn fɔ, jatere wo na, we yɛn we yɛɛ ni. Ye la
kì we yigi jɛŋgɛ, fɔ a wège ŋgbanga we fanŋga ki ni fuun ni ma yo we yaa
kari wa ye yeri. 18 Wàa pye naga jaa mbe sɔngɔrɔ wa ye yeri. Mi Pɔli jate,
mìgi ŋgbeli ŋgbelisaga shyɛn, ɛɛn fɔ, Sɔtanla wìla we yɛgɛ kɔn. 19 Yiŋgɔ,
yoro nuŋgba ye yɛn we jigi tagasaga, naa we nayinmɛ kala, naa we cew
taga tɛgɛrɛ re we Fɔ Zhezu wi yɛgɛ na, na wiga ka pan we. 20 Kaselege,
yoro ye yɛn we gbɔgɔwɔ po naa we nayinmɛ pi go ye.

3 1 Puŋgo na, wee ya mbege kun we yɛɛ ni mbaa ko singi. A wè si yere
ki yerewe mbe koro we yɛ wa Atɛni ca, 2 mɛɛ we sefɔ Timote wi tun
wa ye yeri. Wi maa tunŋgo piin we ni ja Yɛnŋɛlɛ li kan, na *Kirisi wi
Sɛntanra ti yari. Wòo tun wa ye yeri wi sa fanŋga le ye ni, wi kotogo kan
ye yeri wa ye tagawa pi ni, 3 jaŋgo wa kpɛ ka kaa yɛɛ yaga yiŋgɔ jɔlɔgɔ
kuu jan. Yoro jate yège jɛn ma yo ko la kɔn ma tɛgɛ faa fɔ we yaa ka jɔlɔ
ma. 4 Sanga ŋa ni we wa ye yeri, wàa ki yo ye kan ma yo we yaa ka jɔlɔ.
Koyi ŋga kì gbɔn we na yɛɛn we. Yoro jate, ye si yɛn maga jɛn. 5 Ko kì ti
mii ya cɛn mbege kun na yɛɛ ni, a mì si Timote wi tun wa ye yeri wi sa
ye tagawa lɔmɔ pi jɛn. Mìla pye na fyɛ fɔ kiga ka pye Sɔtanla wi ye fanla
ma ye puŋgo, we tunŋgo ki yiri waga.

Nayinmɛ sɛnrɛ
nda Timote wìla sɔngɔrɔ
ma saa yo Pɔli wi kan

6 Yiŋgɔ, Timote wì yiri wa ye yeri ma pan ma sɛnjɛndɛ yo ma we kan,
ye tagawa po naa ye ndanlawa pi kanŋgɔlɔ. Wìgi yo we kan ma yo ye yɛn
na jatere piin we na pilige pyew ndanlawa ni, fɔ ye nɛɛ ki jaa mbe we yan
jate paa yɛgɛ ŋga na waa ki jaa mbe ye yan we. 7 Ki kala na, sefɛnnɛ, mbe
we ta wa we tere to naa we jɔlɔgɔ ki ni fuun ki ni, we kotoro tì sogo we

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na ye tagawa pi kala na. 8 Naa yè taga jɛŋgɛ *we Fɔ wi na, kì yinwege kan we yeri[b]. 9 Nayinmɛ gbɔɔ mba wè ta ye kala na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, we se ya yɛrɛ mbe Yɛnŋɛlɛ li shari jɛŋgɛ ki wogo ki na. 10 Yɔnlɔ naa yembinɛ, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri jɛŋgɛ, fɔ li konɔ kan we yeri we ta we we yɛɛ yan naa gbɔgɔyi, ŋga kì la wa ye tagawa pi ni, wege taga wa wege yɔn fili.

Pɔli wìla yɛnri,
jaŋgo Tesaloniki tagafɛnnɛ
pe tagawa pila kee yɛgɛ

11 We To Yɛnŋɛlɛ jate lo naa we Fɔ Zhezu wi ni, pe konɔ kan we yeri we ta we kari wa ye yeri! 12 We Fɔ wi ti ndanlawa mba pi yɛn ye yɛɛ sɔgɔwɔ, ka mbaa tari pi na, konaa leele pe ni fuun pe ni. Pi sa pye paa yɛgɛ ŋga na ye we ndanla we! 13 Kiga pye ma, wi yaa ye kotoro ti kan ye na, ye pye *kpoyi, tɛgɛlɛsaga fu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yɛgɛ na, na we Fɔ Zhezu wiga ka pan, wo naa mbele pè pye wi woolo pe ni fuun pe ni we. *Anmiina!

YƐRƐWƐ KONAA KOTOGO KANSƐNRƐ TAGAFƐNNƐ PE YERI

4–5

Tangalɔmɔ mba pì Yɛnŋɛlɛ li ndanla

4 1 Koni, sefɛnnɛ, ye daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na ye kala lii Yɛnŋɛlɛ li ndanla, wè ko naga ye na makɔ. Kaselege ko na, pa ye nɛɛ tanri ma. Ɛɛn fɔ yiŋgɔ, we yɛn na ye yɛnri, na ye yɛrɛgi *we Fɔ Zhezu wi mɛgɛ ki na, fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee yɛgɛ. 2 Nagawa sɛnrɛ nda wè yo ye kan ma yiri wa we Fɔ Zhezu wi yeri, yèri jɛn. 3 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa koyi ŋga fɔ: Ye pye *kpoyi li yɛgɛ na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn kɛɛnrɛ limɛ pi ni. 4 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye daga mbe ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, ki yigilɔmɔ pi pye kpoyi naa gbɔgɔwɔ ni. 5 Yaga ka ye yɛɛ yaga kalikalawa pi la mbe ye ta paa yɛgɛ ŋga na cɛngɛlɛ sanŋgala woolo mbele pee Yɛnŋɛlɛ jɛn pe maa ki piin we. 6 Lere kpɛ ka ka kapege pye wi lewee yɛnlɛ wa na, nakoma mboo durumu mboo li kala la kpɛ ni. Ki wogo wège yo ma ye kan makɔ, ma ye yɛri ki na fɔ jɛŋgɛ. Mbele pe yɛn naga kagala cɛngɛlɛ ke piin, we Fɔ wi yaa ka pe le jɔlɔgɔ. 7 Katugu Yɛnŋɛlɛ lii we yeri *fyɔngɔ kala na. Ɛɛn fɔ, lì we yeri we pye kpoyi. 8 Ki kala na, lere ŋa fuun ka je ki nagawa sɛnrɛ ti na, wii je lere na. Ɛɛn fɔ, wì je Yɛnŋɛlɛ lo na win. Lo na lìli Yinnɛkpoyi li kan ye yeri fun we.

---

[b] **3.8:** *Ki yinwege kan we yeri:* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki nayinmɛ kan we yeri ma we kotogo ki sogo we na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Ma tagafɔ yɛnlɛ wɔɔn ndanla, lere si daga mbe sɛwɛ torogo ye yeri
ko wogo ko na naa; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye fɔrɔgɔ ki ni ma yo ye ye yɛɛ
ndanla. 10 Kaselege ko na, sefɛnnɛ mbele fuun pe yɛn wa Maseduwani
kinda wi ni fuun wi ni, pa ye nɛɛ tanri ma pe ni. Ɛɛn fɔ, sefɛnnɛ, we yɛn
na ye yɛnri fɔ ye ka taga ko na naa bere yaa kee yɛgɛ. 11 Ye bala ye koro
yɛyinŋge na ye yɛɛ ni, yoro jate yaa ye kagala ke yɛgɛ woo ye yɛ. Yaa
tunŋgo piin ye kɛyɛn yi ni yaa ye yɔn suro ti taa, paa yɛgɛ ŋga na wàa
ki yo ye kan makɔ we. 12 Kiga pye ma, ye tangalɔmɔ pi yaa pye mbe sin
mbele pee taga Yɛnŋɛlɛ li na pe yɛgɛ na. Kona, pa ye go kala li se koro
lere kan naa.

We Fɔ Zhezu wi panga kala

13 Sefɛnnɛ, waa jaa ye kaselege ki jɛn mbele pè ku makɔ pe kanŋgɔlɔ,
jaŋgo ye nawa piga ka wɔ ye na paa leele mbele jigi tagasaga woro pe
yeri pe yɛn. 14 Kì kaa pye wè taga ki na ma yo Zhezu wì ku ma yɛn ma
yiri wa kunwɔ pi ni, wè taga ki na fun ma yo mbele fuun pè ku wa
tagawa pi ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa pe yɛn mbe pe pinlɛ wi ni. 15 Ye wele! We
yɛn naga wogo ŋga ki yuun na ye kaan ma yala we Fɔ wi nagawa sɛnrɛ
to ni, fɔ na woro mbele ka koro yinwege na mbe sa gbɔn we Fɔ wi pan-
sanga wi na, we se ka keli mbe saa fili mbele pè ku pe yɛgɛ. 16 Leele pe
yaa ka Yɛnŋɛlɛ li konɔ kanga magala li logo, naa *__mɛrɛgɛye__ to wi magala
li ni, naa Yɛnŋɛlɛ mbanlaga magala li ni. Kona, we Fɔ jate wi yaa yiri wa
yɛnŋɛlɛ na mbe pan. Mbele pè ku wa tagawa pi ni Kirisi wi na, poro pe
yaa keli mbe yɛn. 17 Ko puŋgo na, na woro mbele ka pye yinwege na, pe
yaa ka we pinlɛ mbe we lɛ pe ni mbe kari we ni wa kambaara ti na we
Fɔ wi filisaga wa tifɛɛrɛ ti ni. Kona, we yaa koro wa we Fɔ wi ni fɔ sanga
pyew. 18 Ki kala na, yaa fanŋga nii ye yɛɛ ni ki sɛnrɛ ti kala na.

5 1 Sefɛnnɛ, yee jori lere mbe sɛwɛ torogo ye kan ki kagala ke pye-
sanga naa ke pyewagati wi wogo na. 2 Katugu yoro jate ye yɛn maga
jɛn jɛŋgɛ ma yo *__we Fɔ__ wi panmbilige ki yaa ka pye kafoŋgo paa yɛgɛ
ŋga na yoo wi ma pan yembinɛ we. 3 Leele paga kaa yuun sanga ŋa ni
fɔ: «Wè yɛyinŋge ta, kapege woro wa», ko sanga wowi jɔlɔgɔ ki yaa to
pe na fyɛlɛgɛ na. Ki yaa ka pye paa yɛgɛ ŋga na kugbɔ fɔ selara ma kaa
yiri wi ni we. Pe se ya pe yɛɛ shɔ ko jɔlɔgɔ ko ni fyew. 4 Ɛɛn fɔ, yoro wo
na, sefɛnnɛ, ye woro wa wɔwɔ pi ni, kii daga ki pilige ki ka pan ki ye fo
paa yoo yɛn; 5 katugu ye ni fuun ye yɛn yanwa woolo naa sɔnlɔ woolo.
We woro yembinɛ naa wɔwɔ woolo. 6 Ki kala na, wee daga mbaa wɔnlɔ
paa leele sanmbala pe yɛn. Ɛɛn fɔ, we koro yɛnmbɛlɛ, we we yɛɛ yingiwɛ
jɛn. 7 Mbele pe maa wɔnlɔ, pe maa wɔnlɔ yembinɛ. Mbele pe maa sinmɛ
woo na tinni, yembinɛ ko pe maa woo na tinni. 8 Ɛɛn fɔ, woro wo na, we
yɛn sɔnlɔ woolo, we daga mbe we yɛɛ yingiwɛ jɛn. We we tagawa naa we
ndanlawa pi lɛ woo pye paa we malaga gbɔndeere yɛn. We jigi wi yɛn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

shɔwɔ mba na, woo lɛ woo pye paa we malaga gbɔnnjala yɛn[c]. 9 Katugu
Yɛnŋɛlɛ lii we wɔ li naŋgbanwa kala lo mbe to we na. Ɛɛn fɔ, li yɛn na jaa
we shɔ we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. 10 Wo wì ku we kala na, mbe we
ta yinwege na o, nakoma we ku o, we yɛn na we yinwege ki piin wi ni ja.
11 Ki kala na, yaa ye yɛɛ kotogo kanni[d], yaa fanŋga nii ye yɛɛ ni, paa yɛgɛ
ŋga na yaa ki piin makɔ we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ
naa sharaga puŋgo wogo

12 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri, fɔ mbele pe yɛn na tunŋgo piin ye sɔgɔwɔ,
yaa pe jate. Poro mbele we Fɔ wìgi kan pe yeri, paa ye yɛgɛ sinni paa ye
yɛrɛgi we. 13 Yaa pe gbogo jɛŋgɛ, pe ye ndanla pe tunŋgo ki kala na. Ye
pye yɛyinŋge na ye yɛɛ ni!
14 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri, fɔ yaa kafaara pyefɛnnɛ pe yɛrɛgi! Yaa kotogo
kaan mbele pe jatere wì piri pe yeri! Mbele pe fanŋga kì kologo wa
tagawa pi ni, yaa pe tɔgɔlɔ! Yaa leele pe ni fuun pe kagala ke kunni ye
yɛɛ ni. 15 Ye ye yɛɛ yigi! Wa ka ka kapege fɔgɔ tɔn kapege ni! Ɛɛn fɔ, ye
bala yaa kajɛŋgɛ pyege ko jaa ye yɛɛ sɔgɔwɔ, naa leele pe ni fuun pe
sɔgɔwɔ.
16 Yaa yɔgɔri sanga pyew. 17 Yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri suyi. 18 Yaa Yɛnŋɛlɛ li
shari kala li ni fuun ni. Ko Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa yaa piin wa ye yinwege
ki ni Zhezu Kirisi wi ni.
19 Yaga ka Yinnɛkpoyi li figi. 20 Yaga kaa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__
pe sɛnrɛ ti piin faa. 21 Yaa yaara ti ni fuun ti taanla taanla yaa wele. Nda
ka yɔn, ye to yigi jɛŋgɛ. 22 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn kapege pyege cɛnlɛ pyew
ki ni!
23 Yɛnŋɛlɛ na li maa yɛyinŋge ki kaan, li ti ye pye lo nuŋgba woolo. Laa
ye kɔrɔsi jɛŋgɛ, ye yinŋgele, naa ye nawa konaa ye wire, jaŋgo ye pye
jɛrɛgisaga fu sa gbɔn we Fɔ Zhezu Kirisi wi pansanga wi na. 24 Yɛnŋɛlɛ na
lì ye yeri, li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. Li yaa ki wogo ki pye mbege yɔn fili.
25 Sefɛnnɛ, yaa yɛnri we kan fun.
26 Yaa sefɛnnɛ pe ni fuun pe shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanla-
wa ni. 27 Mila ye yɛnri we Fɔ wi mɛgɛ ki na, fɔ yege sɛwɛ ŋa wi kara
sefɛnnɛ pe ni fuun pe kan.
28 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni!

---

[c] **5.4-8:** Laga ki laga ŋga ki ni, *wɔwɔ* po pi yɛn mbatagawa, naa Yɛnŋɛlɛ mbajɛnmɛ, naa kapege ye. *Mbe pye yanwa naa sɔnlɔ woolo,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye Kirisi wi woolo mbege jɛn fɔ, pilige ka, wi yaa ka sɔngɔrɔ mbe pan. *Mbele pe maa wɔnlɔ* poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ kologo ki mbajɛnmbɛlɛ wele. *Mbe koro yɛnŋɛ,* ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ki cɛnwɛ mbɔɔn yɛɛ yingiwɛ jɛn. *Mbe tin sinmɛ ni*, ko kɔrɔ wo yɛn maga ka Yɛnŋɛlɛ li jɛn wa ma jatere wi na.
[d] **5.11:** 2 Korɛn 13.11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo

TESALONIKI

ca tagafɛnnɛ pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, konaa yɛgɛ ŋga na ki yɛn wa koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla yɔnlɔgɔ ma torogo Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe kan wi ni, Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari; katugu Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe yɛn tagawa ni. Ali mbege ta leele pàa pye na pe jɔlɔ, pàa pye ma pe yɛɛ ndanla. Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le pe ni konaa mbe pe saga kagala ŋgele kàa pye na pe jɔlɔ wa legilizi wi ni ke na.

Wa sɛwɛ wi go (1.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na pe kotogo ki kanni pe na jɔlɔgɔ ki wogo na. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mbe pe shɔ konaa mbe pe jɔlɔfɛnnɛ pe le jɔlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-12) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na para naa we Fɔ wi panga wogo ki na. Leele pèle la tagafɛnnɛ pe wire ti fanla pe na, naga yuun pe kan ma yo we Fɔ wìla pan makɔ. Pɔli wìla ki yo maga filige pe kan fɔ sanni Zhezu wi sa sɔngɔrɔ wi pan naa, lepee wa daga mbe kaa yɛɛ naga gbɛn. Mbaa kapege ki piin, ki yawa yaa ka pye wi ni. Wi yaa ka yiri mbe je Yɛnŋɛlɛ li na. Ɛɛn fɔ we Fɔ Zhezu wi yaa kaga lepee wi gbo.

Wa sɛwɛ wi go (2.13–3.15) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe koro pe yeresaga ta wa tagawa pi ni konaa paa yɛnri.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri, Pɔli wi yɛn na para kala la wogo na, na li yɛn wa Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe legilizi wi ni. Ko kala lo yɛn fɔ Pɔli wìgi logo ma yo tagafɛnnɛ pele yɛn wa, pe woro na jaa mbaa tunŋgo piin. Pɔli wì yo pege yo ki fɛnnɛ pe kan fɔ pege wogo ki kɔrɔsi, katugu pe tangalɔmɔ pii yala nagawa mba wìla naga pe na pi ni (3.6-15). Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Pɔli wì duwaw pye tagafɛnnɛ pe kan.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Pɔli wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari konaa na yɛnri Tesaloniki ca tagafɛnnɛ pe kan *1.1-12*
We Fɔ Zhezu wi panlɔmɔ *2.1-12*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni *2.13-17*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo, mbaa yɛnri, mbaa tunŋgo piin konaa duwaw sɛnrɛ *3.1-18*

Pɔli wìla sɛwɛ wi torogo leele mbele yeri pe sharaga ye

1 1 Mi Pɔli, naa Silivɛn konaa Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wì pye maa
torogo yoro Tesaloniki ca *__legilizi__ woolo ye kan. Yoro mbele yè pye
we To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi pe woolo we. 2 We To Yɛnŋɛlɛ lo
naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri.

Pɔli wìla para Zhezu wi panga sɛnrɛ ti na

3 Sefɛnnɛ ki daga waa Yɛnŋɛlɛ li shari sanga pyew ye kala na. Ki wogo
ki yɛn ma sin waa ki piin ma, katugu ye tagawa pi yɛn na gbogo na kee
yɛgɛ, ndanlawa mba pi yɛn ye sɔgɔwɔ, a pila gbogo na kee yɛgɛ fun. 4 Ki
kala na, we nawa pì yinŋgi ye kala na. We maa ye mɛtanga yinri Yɛnŋɛlɛ
li legiliziye pe ni; katugu ali maga ta leele pe yɛn na ye jɔlɔ, a yaa ye
wogo yaan yɛnlɛ ni, yè ki ni fuun ki kun ye yɛɛ ni, ma koro ma taga we
Fɔ wi na.

5 Ko ki naga ma yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ *__dunruya woolo__ pe na, ki
yɛn ma sin. Kagala ŋgele fuun yaa kunni ye yɛɛ ni ke kala na, ki yaa daga
ye ni ye ye wa li *__wunluwɔ__ pi ni, po kala na ye yɛn na jɔlɔ. 6 Ŋga ki yɛn
ma sin, ko Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye mbege yɔn fili. Mbele pe yɛn na ye jɔlɔ, li
yaa ka pe le jɔlɔgɔ. 7 Yoro mbele ye yɛn na jɔlɔ, li yaa ka wogosaga kan ye
yeri, mbe pinlɛ we ni fun. Ko yaa ka pye, na we Fɔ Zhezu Kirisi wiga ka
yiri wa yɛnŋɛlɛ na mboo yɛɛ naga, wo naa wi *__mɛrɛgɛye__ fanŋga woolo
pe ni we. 8 Wi yaa ka pan kasɔn yinnɛ gbɔlɔ ni. Mbele pè je mbe Yɛnŋɛlɛ
li jɛn, naa mbele pee we Fɔ Zhezu wi Sɛntanra ti yigi mbaa tanri ti na, wi
yaa ka pe le jɔlɔgɔ. 9 Pe jɔlɔgɔ ki yaa ka pye jɔgɔwɔ mbakɔɔ. Pe yaa ka pye
mbe lali we Fɔ wo naa wi yawa gbɔɔ pi ni, 10 na wiga ka pan ki pilige ki
na wi woolo paa wi gbogo, konaa mbele fuun pè taga wi na, paa wi wele
nayinmɛ ni we. Yoro fun ye yaa ka pye wa pe ni, katugu sɛnrɛ nda wè yo
ma ye kan, yè taga ti na.

11 Ko kì ti we yɛn na yɛnri ye kan suyi, we yɛn na we Yɛnŋɛlɛ li yɛnri
ligi jate fɔ lì ye yeri yinwege ŋga mɛgɛ ni, ki daga ye ni yege ta. We yɛn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na yɛnri fɔ li yawa pi na, li ye nawa kagala ŋgele fuun yaa jate ke pye,
mbe ye kan yaa kajɛŋgɛ piin, konaa tunŋgo ŋga fuun yaa piin wa ye
tagawa pi ni mbege pye mbege yɔn fili! 12 Kiga pye ma, we Fɔ Zhezu wi
mɛgɛ ki yaa gbɔgɔwɔ ta ye kala na. Yoro fun pa ye yaa gbɔgɔwɔ ta wi
kala na, mbe yala we Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ Zhezu Kirisi pe yinmɛ pi ni.

Lepee wi sɛnrɛ

2 1 Sefɛnnɛ, *we Fɔ Zhezu Kirisi wi panga wogo ko kanŋgɔlɔ, naa we
gbogolomɔ wa wi tanla wogo ko na, we yɛn na ye yɛnri, 2 fɔ yaga
ka ti ye jatere wi piri ye na fyaw, nakoma ye fyɛ ye yo fɔ pè yo we Fɔ wi
pilige ki gbɔn makɔ. Kana ki mbe ya pye lere wa ki yo ye kan wi Yɛnŋɛlɛ
yɔn sɛnyoro ni, nakoma ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo ki wogo ki na, nakoma, a pè
sɛwɛɛlɛ torogo ye yeri ma yo woro wè pe yɔnlɔgɔ. 3 Yaga kaga yaga lere
wa mbe ye fanla yɛgɛ ka na, katugu ki pilige ki se gbɔn mbege ta lelɛgɛrɛ
fa je Yɛnŋɛlɛ konɔ li na gbɛn, na Lepee fun wi faa yɛɛ naga. Wo ŋa kì kɔn
ma tɛgɛ wi kan poo jɔgɔ we. 4 Kona, yaraga ŋga fuun leele pe maa yinri
yɛnŋɛlɛ, naa ŋga fuun pe maa gbogo, wi yaa ka yiri mbaa wiin to ti ni
fuun to ni, mbaa wi yɛɛ gbogo ti na, mbe ka sa cɛn yɛrɛ wa Yɛnŋɛlɛ li
***shɛrigo gbɔgɔ** ki ni mbaa wi yɛɛ nari mbe yo wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ le.

5 Ye nawa to ki na, yege jɛn ye yo fɔ sanga ŋa ni mìla pye wa ye yeri,
mìla pye naga wogo ki yuun ye kan. 6 Ma si yala, yaraga kayi kìgi kagala
ke yerege kaga ka pye yiŋgɔ. Yaraga ŋga yi, yège jɛn. Kì pye ma, Lepee wi
se ya mboo yɛɛ naga, fɔ ndɛɛ wagati ŋa wì kɔn ma tɛgɛ wi kan wo mbe
gbɔn. 7 Tipewe fanŋga ŋga ki yɛn ma lara, kila tunŋgo piin makɔ. Ɛɛn fɔ,
ki kagala ke se ya pye ndɛɛ sa gbɔn ŋa wùu yerege bere wo mbe sa kari
wi wɔ wa.

8 Kona, pa Lepee wi yaa wi yɛɛ naga. Ɛɛn fɔ, we Fɔ Zhezu wi yaa wi
gbo wi yɔn tifɛlɛgɛ ki ni, mboo jɔgɔ wi panga yanwa pi ni. 9 Ki Lepee
wi yaa ka pan Sɔtanla wi yawa po ni, mbaa yagbogolo kafɔnŋgɔlɔ naa
kagbɔgɔlɔ ke cɛnlɛ pyew ke piin. 10 Wi yaa kaa kapege ki cɛnlɛ pyew ki
piin mbaa leele mbele pe yaa pe yɛɛ puŋgo pe fanla. Pe yaa ka pe yɛɛ
puŋgo, katugu kaselege ŋga ki yaa pe shɔ, ki se pe ndanla pege yigi. 11 Ko
kì ti Yɛnŋɛlɛ li yaa punŋguwɔ fanŋga torogo pe yeri ki tunŋgo pye pe ni,
jaŋgo pe taga yagbolo li na. 12 Kì pye ma, mbele fuun pee taga kaselege ki
na, ɛɛn fɔ, a kapege kì pe ndanla, kiti yaa ka kɔn mbe to pe na.

Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ ye ta ye shɔ

13 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn ma we Fɔ wi ndanla, we daga mbaa
Yɛnŋɛlɛ li shari suyi ye kala na; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ mbe ye shɔ ye
kapere ti ni maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni Yinnɛkpoyi li fanŋga
na, lo na lì ye pye *kpoyi ye tagawa mba yè taga kaselege ki na pi kala
na. 14 Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ki shɔwɔ pi mɛgɛ ni Sɛntanra nda wè yo ye kan

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

to kala na, jaŋgo ye ye tasaga ta wa we Fɔ Zhezu Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi ni.
15 Ki kala na, sefɛnnɛ, ye koro ye ndire kan. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda wè yo ma
ye kan sɛnyoro ni, nakoma wa sɛwɛɛlɛ mbele wè torogo ye kan pe ni, yeri
yigi!
16 We Fɔ Zhezu Kirisi jate, wo naa we To Yɛnŋɛlɛ na we yɛn ma ndanla,
a laa kotogo kaan we yeri suyi, naa jigi tagasaga jɛŋgɛ ni li yinmɛ pi kala
na, 17 pe kotogo le ye ni, pe fanŋga kan ye yeri yaa kajɛŋgɛ ki ni fuun ki
piin wa ye kapyere to naa ye sɛnyoro ti ni.

Yaa yɛnri we kan

3 1 Koni, sefɛnnɛ, yaa yɛnri we kan, jaŋgo *we Fɔ wi sɛnrɛ tila jaragi
tila kee yɛgɛ fyaw fyaw, paa ti gbogo paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin
wa ye yeri we. 2 Yaa yɛnri fun, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li we go shɔ leele mbele
pè pe, ma wɛli pe kɛɛ; katugu lere wi ni fuun ma wi ma yɛnlɛ ma taga
Yɛnŋɛlɛ li na.
3 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. Wi yaa fanŋga kan ye yeri,
mbe ye shɔ Sɔtanla wi kɛɛ. 4 We Fɔ wì jigi kan we yeri ye kanŋgɔlɔ: Wì
we kan, a wège jɛn ma filige ki na, fɔ kagala ŋgele wè ye yɛri ma yo yaa
piin, ye yɛn na ke piin, fɔ ye yaa si koro ke na mbaa ke piin suyi.
5 We Fɔ Zhezu Kirisi wila ye kotoro ti sinni, Yɛnŋɛlɛ li ye ndanla, yaa
kagala kunni ye yɛɛ ni paa yɛgɛ ŋga na *Kirisi wi yɛn!

Yaga kaa cɛɛn tiyanmbala pe ni

6 Sefɛnnɛ, waa ye yɛnri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, fɔ ye laga
tagafɛnnɛ mbele fuun pe yɛn tiyanmbala pe na. Poro mbele fuun pe woro
na tanri na yala nagawa sɛnrɛ nda wè naga ye na ti ni we. 7 Ye daga mbaa
tanri mbaa we fɔrɔgi yɛgɛ ŋga na, yoro jate yège jɛn fɔ jɛŋgɛ; katugu we
sila pye tiyanmbala wa ye sɔgɔwɔ. 8 We sila si lere suro li jaga. Ɛɛn fɔ,
wàa pye na tunŋgo piin sɔnlɔ naa yembinɛ na tege, jaŋgo wa ka ka we
go kala li lɛ ye ni. 9 Kii si cɛn ndɛɛ ki kologo sila pye we yeri yaa we sari
ko kala kì ti wàa pye na tanri ma. Ɛɛn fɔ, wàa pye na jaa mbe pyelɔmɔ
naga ye na yaa we fɔrɔgi. 10 Sanga ŋa ni we wa ye yeri, waa ki yo maga
ŋgban ye ni, ma yo fɔ: «Lere ŋa woro na jaa mbaa tunŋgo piin, wiga kaa
nii fun.»
11 We yɛn na ko yuun ma, katugu wège logo ma yo pele wa ye ni
tiyanmbala. Pe woro na jaa mbaa tunŋgo piin, ndɛɛ mbaa pe yɔn nii leele
kagala ni bɔkɔ. 12 Mbele pe yɛn ko cɛnwɛ po na ma, waa ki yuun naga
konɔ na li kaan pe yeri we Fɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, nɛɛ pe yɛrɛgi
naa fɔ: Paa tunŋgo piin jɛŋgɛ paa pe yɔn suro ti taa pe yɛ.
13 Yoro wo na, sefɛnnɛ, yaga ka te kajɛŋgɛ pyege ki ni. 14 Nagawa sɛnrɛ
nda waa kaan ye yeri laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, na lere ŋa siri yigi mbaa
tanri ti na, yoo jɛn ye yɛɛ ni, yaga ka pinlɛ wi ni kala la kpɛ na, jaŋgo

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɛrɛ mboo yigi. 15 Yaga kaa wi jate paa ye jugu yɛn, ɛɛn fɔ, yaa wi yɛrɛgi
paa sefɔ yɛn.

Pɔli wi duwaw pyege naa wi sharaga

16 We Fɔ ŋa wi maa yɛyinŋge ki kaan, wo jate wi yɛyinŋge kan ye yeri
sanga pyew, pyewe pi ni fuun ni! We Fɔ wi pye ye ni fuun ye ni!
17 Mi Pɔli, muwi mìgi sharaga sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgɔ ye kan na kɛɛ jate ki
ni. Pa mi maa tɛgɛrɛ ti teri na sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe na yɛɛn. Pa mi maa
yɔnlɔgi ma. 18 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa Pɔli wìla torogo

TIMOTE

wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Pa Timote wìla yiri wa Lisiti ca, wa Likawoni tara ti ni (Kapye 14.6). Nala wo ni pe maa ki tara ti yinri Turiki tara. Timote wi to wìla pye Girɛkiye woo, a wi nɔ wo pye Zhufuye woo. Naa Pɔli wìla Zhezu Sɛntanra ti yari wa Lisiti ca, a Timote, naa wi nɔ Enisi konaa wi mama Lɔyisi wi ni pè si taga Zhezu wi na. Naa Pɔli wìla kaa kari ki shyɛn wogo ki na wa Lisiti ca, a wì si Timote wi lɛ maa taga wi yɛɛ na, jaŋgo wila wi sari wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni (Kapye 16.1-3).

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, wège yan fɔ Pɔli wì yiri wa Efɛzi ca ma kari wa Azi tara, mbe sa kari wa Maseduwani tara. Naa wìla kaa na kee, a wì si Timote wi yaga wa Efɛzi ca, jaŋgo wi konɔ tɔn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe na (1.3). Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo le Timote wi ni, konaa mbe yɛrɛwɛ kan wi yeri tunŋgo ŋga wi yɛn na piin wa legilizi wi ni ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go nuŋgba, naa tijɛrɛ konaa kɔgɔlɔni (1; 4; 6) ki ni, mbele pe maa yagbogowo nagawa sɛnrɛ nari, ma kaselege nagawa sɛnrɛ ti yaga, Pɔli wi yɛn na para poro wogo na. Ki yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti yɛn na para Yɛnŋɛlɛ li lasiri wo naa tagawa mba pe ma taga Zhezu wi na pi wogo na.

Wa sɛwɛ wi go shyɛn (2.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo paa yɛnri konaa ma nagawa kan pe yeri yɛnrɛwɛ pi wogo na.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-16) ki ni, legilizi yɛkeele pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye yɛgɛ ŋga na, Pɔli wì para ki wogo na.

Wa sɛwɛ wi go (4.6–6.21) laga ki ni, Pɔli wi yɛn na Timote wi kotogo kanni ma yo wila Yɛnŋɛlɛ li tunŋgo ki piin. Wi daga mbege pye yɛgɛ ŋga na mbe ta mbaa gbogolomɔ mba fuun pi yɛn wa legilizi wi ni pi kagala ke yɛgɛ woo paa Zhezu Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ yɛn, Pɔli wìgi wogo ki yo wi kan fun. Wa sɛnrɛ ti kɔsaga, Pɔli wi yɛn na Timote wi kotogo kanni ma yo wi ŋgbeli gbɔn jɛŋgɛ wa tagawa pi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Yɛrɛwɛ mba pìla kan nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yeri *1.3-11*
Yinmɛ mba Yɛnŋɛlɛ làa tirige Pɔli wi na *1.12-17*
Pɔli wìla Timote wi kotogo kan wi na ma yo wi pye tagawa ni *1.18-20*
Nagawa mba pì kan Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔlɔmɔ konaa legilizi wi yɛgɛ sinmɛ wogo ki na *2.1–3.16*
Nagawa mba pì kan yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti wogo na *4.1-16*
Gbogolomɔ mba fuun pi yɛn wa legilizi wi ni ki leele pe yigikala *5.1–6.2*
Kagala lɛgɛrɛ kele yɛgɛ wɔmɔ *6.3-19*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo konaa duwaw sɛnrɛ *6.20-21*

Pɔli wìla Timote wi shari

1 1 Mi Pɔli, mi yɛn Zhezu Kirisi wi *__pitunŋɔ__. We Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ lo lìgi
kologo kan na yeri, naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi ni. Wo ŋa wi yɛn we
jigi tagasaga ye.
2 Muwi mìgi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo mboro Timote ma yeri. Mboro
ŋa ma yɛn na pinambyɔ jɛnŋɛ wa tagawa pi ni we. We To Yɛnŋɛlɛ lo
naa we Fɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan ma yeri, pɔɔn yinriwɛ ta, pe
yɛyinŋge kan ma yeri!

Ma yɛɛ yingiwɛ jɛn
yagbogowo nagawa pi ni

3 Timote, ma koro wa Efɛzi ca paa yɛgɛ ŋga na mìla ma yɛnri maga pye,
sanga ŋa ni mìla pye na kee wa Maseduwani kinda we. Leele pele wa na
leele pe nari yagbogowo nagawa pa ni. Maga yo maga ŋgban pe ni poo
yerege. 4 Maga yo pe kan fɔ paga ka taga muŋgooro naa pe tɛlɛye setiriye
sɛnrɛ nda ti se jɛn mbe kɔ to na, ki yaara ti maa kendige yinrigi. Tii yala
ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kɔn ma tɛgɛ mbe pye mbe leele pe shɔ ki ni, ko ŋga wè jɛn
tagawa pi fanŋga na we. 5 Ki konɔ kanga ki go koyi ŋga ndanlawa we,
mba pi maa yinrigi kotogo jɛŋgɛ ni, naa nawa jatere jɛnŋɛ ni, naa sɔbɛ
tagawa ni. 6 Leele pèle puŋgo le ki tangalɔmɔ jɛmbɛ pi ni ma pye sɛnwara
yofɛnnɛ. 7 Paa ki jaa mbe pye *__lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ__, ma si yala, sɛnrɛ nda
poro jate pe maa yuun to naa nda pe yɛn ti puŋgo na, paa ti kɔrɔ jɛn.
8 Wège jɛn ma yo lasiri wi yɛn ma yɔn, na ma kaa tanri mbaa yala wi
ni we. 9 Wège jɛn ma yo lasiri wii tɛgɛ lesinmbele poro kala na, ɛɛn fɔ,
wì tɛgɛ kapere pyefɛnnɛ poro naa mbele pè yiri ma je poro kala na, naa
mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ poro naa lepeele pe ni, naa mbele
pè je Yɛnŋɛlɛ li na poro naa mbele pè Yɛnŋɛlɛ konɔ li yaga pe ni, naa
mbele pe maa pe teele naa pe nɛɛlɛ pe kuun pe ni, naa legboleele pe ni,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro naa mbele pe maa jɛɛlɛ kala piin pe nambala
yɛɛnlɛ ni pe ni, naa mbele pe maa leele yuun na pɛrɛ kulolo pe ni, naa
yagbogolofɛnnɛ poro naa mbele pe maa yagbogolo sɛnrɛ yuun na tanwa
ti na pe ni, naa kagala sanŋgala ŋgele fuun ke maa kendige woo kaselege
nagawa pi ni ke ni. 11 Pa ki nagawa pi yɛn wa Sɛntanra nda tì telege na
na ti ni. Yɛnŋɛlɛ ŋgbɔgɔ ŋga ki yɛn nayinmɛ pi go, ti yɛn na para ko sɛnrɛ
na.

Kagbaraga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì pye,
ki daga wege jɛn li na

12 Mi yɛn na we Fɔ Zhezu Kirisi wi shari, wo ŋa wì fanŋga le na ni na
tunŋgo ki na we. Mi yɛn naa shari, katugu wìlan jate mi yɛn tagawa ni,
mɛɛ na wɔ mbaa tunŋgo piin wi kan. 13 Ali maga ta faa mìla pye naa
mɛgɛ ki jogo, ma pye tagafɛnnɛ pe jɔlɔfɔ konaa ma pye lewɛlɛwɛ. Ɛɛn fɔ,
Yɛnŋɛlɛ lìlan yinriwɛ ta, katugu mi sila taga Zhezu wi na, mi sila si ŋga
mìla pye na piin ki jɛn. 14 We To Yɛnŋɛlɛ lì yinmɛ gbɔɔ kan na yeri jɛŋgɛ,
naa tagawa konaa ndanlawa ni, mba pi yɛn we ni wa we gbogolomɔ pi ni
Zhezu Kirisi wi ni. 15 Kaselege sɛnrɛ taa nda naa, ti daga lere pyew wiri
lɛ, fɔ: Zhezu Kirisi wì pan laga dunruya mbe pan mbe kapere pyefɛnnɛ
poro shɔ. Muwi mì pye kapere pyefɔ gbɔɔ ma wɛ pe ni fuun pe na. 16 Ɛɛn
fɔ, ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lìlan yinriwɛ ta. Mi ŋa mi yɛn kapere pyefɔ gbɔɔ ma
wɛ, lì yere ki na Zhezu Kirisi wi maa kala na fuun kunni wi yɛɛ ni, wi
li naga wa na ni, jaŋgo mbele fuun pe yaa ka taga wi na mbe yinwege
mbakɔgɔ ki ta, mbe pye pe yɛgɛ nagafɔ. 17 *Wunluwɔ mbakɔɔ we, wo ŋa
wi se ku, wo ŋa lere woro naa yaan, wo ŋa wi yɛn Yɛnŋɛlɛ nuŋgba le,
leele paa li sɔnni paa li gbogo fɔ sanga pyew! *Anmiina.

18 Timote, mboro ŋa na pyɔ, ŋga mila yuun ma kan ma pye, mbe yala
Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ nda tì yo ma kanŋgɔlɔ faa ti ni, koyi ŋga fɔ ki sɛnrɛ
mari pye ma kɛɛ kansaga, ma malaga jɛŋgɛ gbɔn ti ni. 19 Ma tagawa pi
yigi jɛŋgɛ, ma nawa jatere wi pye jɛnŋɛ. Leele pèle je pe nawa jatere
jɛnŋɛ wi na ma pe tagawa pi jɔgɔ. 20 Ki leele poro pele wɛlɛ Imene naa
Alɛgizandire. Mì pe le Sɔtanla wi kɛɛ pege fɔrɔgɔ fɔ kii daga paa Yɛnŋɛlɛ
li mɛgɛ ki jogo.

Tagafɛnnɛ pe daga
mbaa yɛnri lere pyew wi kan

2 1 Ki koŋgbanŋga mi yɛn na ye yɛrɛgi, fɔ leele paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri paa li
gbogo, paa li yɛnri paa pe yɛɛ kaan, paa li shari leele pe ni fuun pe kala
na. 2 Paa yɛnri wunlumbolo poro naa fanŋga fɛnnɛ pe kan, jaŋgo we yɛyinŋge ta
wa we yinwege ki ni, we jatere wi cɛn we na. Waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, we tanga-
lɔmɔ pi pye pi yala. 3 Ki wogo ki yɛn ma yɔn, ma we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li ndanla. 4 Li
yɛn na jaa leele pe ni fuun pe shɔ, pe ya pe kaselege ki jɛn. 5 Katugu Yɛnŋɛlɛ li

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn nuŋgba to. Kasuluwo nuŋgba wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe sɔgɔwɔ. Wo wi yɛn Zhezu Kirisi ŋa pè se paa sɛnwee yɛn we. 6 Wùu yɛɛ kan ma pye leele pe ni fuun pe goshɔgɔ sara pe kapere ti ni. Wì ko pye ma yala wagati ŋa Yɛnŋɛlɛ làa kɔn ma tɛgɛ wo ni, maga naga fɔ laa jaa mbe leele pe shɔ. 7 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ mbe pye li sɛnrɛ yofɔ konaa *pitunŋɔ. Lìgi kan na yeri mbaa leele mbele pe woro *Zhufuye pe nari tagawa pi wogo ko naa kaselege ki ni. Mi woro na finlɛlɛ, kaselege ko mila yuun.

8 Ki kala na, mila jaa nambala paa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri lagapyew. Paa pe kɛyɛn yi yinrigi wa naayeri, paa li yɛnri kotogo *kpoyi ni. Kiga kaa piin naŋgbanwa naa kendige ni.

9 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, mila jaa jɛɛlɛ paa pe yɛɛ poo paara nda tì yala to ni. Pe yɛɛ pɔgɔ ki pye ki yala pe ni, ki pe fɛrɛ tɔn. Paga kaa pe yɛɛ poo yimbɔgɔ sɔnŋgbanga wogo ni, nakoma tɛ nuŋgbogolo, naa somu sɔnŋgbanga woo ni, nakoma paara sɔnŋgbanga woro ni. 10 Ɛɛn fɔ, paa kapyere jɛndɛ piin, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma yɔn jɛɛlɛ mbele yeri paa ki jaa mbege naga fɔ pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 11 Ki daga jɛɛlɛ pe cɛn yɛw, go sogomɔ jɛmbɛ ni, paa nagawa sɛnrɛ ti nuru. 12 Mi woro na konɔ kaan jɛlɛ wi yeri wi pye nagafɔ, nakoma wi cɛn nambala pe go na. Ɛɛn fɔ, wi cɛn yɛw wi pyeri. 13 Katugu Adama wo pàa keli ma da, ko puŋgo na mɛɛ Awa wi da. 14 Adama wo si ma wila wi yɛɛ yaga pòo fanla maa puŋgo. Ɛɛn fɔ, jɛlɛ wo wìla wi yɛɛ yaga pòo fanla maa puŋgo, a wì Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ. 15 Ma si yala, jɛlɛ wi yaa shɔ na wiga piile se, mbe koro wa tagawa pi ni, mbe pye ndanlawa ni, mbe pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa go sogomɔ ni.

Legilizi yɛkeele pe tangalɔmɔ we

3 1 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege, fɔ: Na lere wa kaa *legilizi yɛkelewe tunŋgo ki jaa, ki fɔ wila tunŋgo jɛŋgɛ jaa. 2 Ki daga *legilizi yɛkelewe wi pye jɛrɛgisaga fu. Wi pye jɛlɛ nuŋgba fɔ, wuu yɛɛ yingiwɛ jɛn. Wi pye jatere pyefɔ. Wi kapyere ti pye ti yala. Wi pye nambanmbala yigifɔ. Wi ya wila Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti nari leele pe na. 3 Wii daga mbe pye sinwɔɔ, nakoma lewɛlɛwɛ. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe pye nandanwa naa kotoyinŋge ni. Wii daga mbe pye penjara jogo ni. 4 Ki daga wi ya wuu go woolo pe yigi tiyɔngɔ wila pe yɛgɛ sinni. Mboo piile pe koro paa wi gbogo jɛŋgɛ. 5 Katugu na lere ŋa si ya mboo go woolo pe yigi tiyɔngɔ mbaa pe yɛgɛ sinni, wi mbe ya mbaa Yɛnŋɛlɛ li legilizi wo gbegele mɛlɛ? 6 Wii daga mbe pye tagafɔ fɔnŋɔ, jaŋgo wiga kaa wi yɛɛ gbogo, Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ki to wi na paa yɛgɛ ŋga na kì to Sɔtanla wi na we. 7 Ki daga fun mbele pe woro tagafɛnnɛ paa wi mɛtanga yinri, jaŋgo paga kaa wi tifaga wi to wa Sɔtanla wi pɛŋgɛlɛ ke ni.

Legilizi tunmbyeele pe tangalɔmɔ we

8 *Legilizi tunmbyeele fun pe tangalɔmɔ pi daga leele paa pi gbogo, paga ka pye sɛnrɛ shyɛnzhyɛn yofɛnnɛ. Paga kaa tinni sinmɛ ni. Paga

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaa penjara tɔnli gbeŋɛ jaa. 9 Pe daga mbe mara kaselege ŋga kì naga wa
tagawa pi ni ki na, nawa jatere jɛnŋɛ ni. 10 Ki daga pege fɛnnɛ pe wa pe
wele gbɛn. Ko puŋgo na, na paga pe yan jɛrɛgisaga fu, pa pe mbe ya pye
legilizi tunmbyeele. 11 Jɛɛlɛ mbele paa ki tunŋgo nuŋgba ki piin fun, pe
tangalɔmɔ pi daga leele paa pi gbogo, pee daga mbaa leele mɛgɛ jogo.
Pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, mbe pye tagawa ni kala li ni fuun ni.
12 Legilizi tunmbyee wi daga mbe pye jɛlɛ nuŋgba fɔ. Wi ya wuu piile naa
wi go woolo pe yigi, wila pe yɛgɛ sinni tiyɔngɔ. 13 Legilizi tunmbyeele
mbele pe maa pe tunŋgo ki piin tiyɔngɔ, pe ma gbɔgɔwɔ ta wa pe tunŋgo
ki ni, ma kotogo ta ma ya na tagawa pi sɛnrɛ yuun, po mba wè ta wa we
gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.

Kaselege gbɔgɔ ŋga ki naga

14 Mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgi mboo torogo ma kan, ɛɛn fɔ, mila ki
jate sanni jɛnri mbe kari wa ma yeri. 15 Na na karaga kiga si mɔ naa wi
yo, ki sɛwɛ ŋa wi yaa ki naga ma na, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li go woolo
pe daga mbaa tanri we, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li Legilizi
we, ma pye kaselege ki tɔgɔyaraga naa ki yeregesaga[a]. 16 Ee, we shɛrɛgɛ
konɔ ŋgundo wi yɛn ma gbɔgɔ. Lere se ya mbe kendige wɔ ki na:

Wì pan paa sɛnwee pyɔ yɛn,
a Yinnɛkpoyi lùu naga ma yo wi yɛn ma sin.
*__Mɛrɛgɛye__ pàa wi yan.
Wi sɛnrɛ tìla yo cɛngɛlɛ woolo pe sɔgɔwɔ.
A pèle taga wi na laga dunruya wi ni.
A Yɛnŋɛlɛ lùu lɛ ma kari wi ni wa yɛnŋɛlɛ na.

Leele pele yaa ka je tagawa pi na

4 1 Yinnɛkpoyi li yɛn naga yuun naga finligi ma yo fɔ: Dunruya
kɔsanga ni, leele pele yaa je tagawa pi na. Yinŋgele ŋgele ke maa
leele pe fanla koro naa gboshugulo nagawa sɛnrɛ to pe yaa kaa tanri
ti na. 2 Pe yaa ka pe yɛɛ yaga kopiire fɛnnɛ naa yagbogolo yofɛnnɛ pe
pe fanla pe pe puŋgo. Poro mbele pe nawa jatere wì ku pe na ndɛɛ pè
tugurɔn le kasɔn tì yanlaga ma yaraga sogo. 3 Pe yaa kaa leele pe nari
mbe yo ki woro ma yɔn paa jɛɛlɛ pori, mbe yaakara ta naga mbe yo paga
kaa ti kaa. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lìgi yaakara ti da, jaŋgo mbele pè taga
ma kaselege ki jɛn, paa ti kaa, na paga li yɛnri mbeli shari mbe kɔ we.
4 Yaraga ŋga fuun Yɛnŋɛlɛ lì da, ki yɛn ma yɔn. Yaraga ko ka woro wa lere
mbe je ki na, na wiga Yɛnŋɛlɛ li shari mbe si jɛn mbege ka we, 5 katugu ki
ma pye kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, li sɛnrɛ to naa yɛnrɛwɛ pi kala na.

---

[a] **3.15:** Mbe pye kaselege ki tɔgɔyaraga naa ki yeregesaga ko kɔrɔ wo yɛn mbe pye kaselege ki nagafɔ leele pe na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu Kirisi wi tunmbyee
jɛnŋɛ sɛnrɛ

6 Na ma kaa sefɛnnɛ pe nari ki kagala ke ni, pa ma yaa pye Zhezu
Kirisi wi tunmbyee jɛnŋɛ. Pa ma yaa fanŋga kan ma yinnɛ li yeri tagawa
sɛnrɛ to naa kaselege nagawa sɛnrɛ nda mà yigi na tanri ti na ti fanŋga
na. 7 Ɛɛn fɔ, ma je muŋgooro ti na, ti yɛn go fu sɛnrɛ na kendige woo
tagawa konɔ li ni; ma bala ma koro maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo. 8 Mbe wire ti
tara kagala kele ni ti ta ti pagala, ki yɛn tɔnli ni. Ɛɛn fɔ, mbe koro mbaa
Yɛnŋɛlɛ li gbogo, tɔnli yɛn ko ni ma wɛ kala li ni fuun na, katugu Yɛnŋɛlɛ
lì *__yɔn fɔlɔ__ kɔn mbe yinwege ki kan wi yeri nala konaa goto. 9 Ki sɛnrɛ
nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, ti daga lere pyew wiri lɛ. 10 Ko kì ti we yɛn
na tunŋgo piin na ŋgbeli, katugu wè we jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ na yinwe-
ge wolo lo na. Lo li yɛn leele pe ni fuun pe Shɔfɔ, ɛɛn fɔ, tagafɛnnɛ poro
wogo ko wɛ.

11 Maa ki kagala ke yuun maa ke ŋgbanni, maa leele pe nari ke ni.
12 Maga ka ti lere kpɛ mbaa ma tifaga naa ma yɛn lefɔnŋɔ ki kala na. Ɛɛn
fɔ, ma pye tagafɛnnɛ pe yɛgɛ nagafɔ wa ma sɛnyoro to naa ma tanga-
lɔmɔ pi ni, naa ma ndanlawa po naa ma tagawa pi ni konaa ma pye
*__kpoyi__ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 13 Sanni mbe sa gbɔn wa ma na, mboro jate
ma bala maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara leele pe yɛgɛ na, maa ti yuun pe kan,
maa ti nari pe na. 14 Yarikanga ŋga mà ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, maga kaga
yigi sambalawa ni, kìla kan ma yeri Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnyoro to ni, konaa
*__lelɛɛlɛ__ pe *__kɛyɛn tagawa__ ma na pi ni. 15 Ma bala maa ki kagala ke piin.
Ma ke yigi jɛŋgɛ ma kotogo ki ni fuun ki ni, jaŋgo leele pe ni fuun pege
jɛn ma tunŋgo kila kee yɛgɛ. 16 Mboro jate mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn, naa sɛnrɛ
nda maa nari leele pe na ti ni. Ma koro ma yɛgɛ sin ki kagala ke na. Na
ma kaa ki piin ma, mboro jate ma yaa ma yɛɛ shɔ mbe mbele paa nuru
ma yeri pe shɔ fun.

Kagala ŋgele ma daga
mbaa piin tagafɛnnɛ pe kanŋgɔlɔ

5 1 Maga ka sɛnŋgbanra yo lelɛɛ wa na, ɛɛn fɔ, maa wi yɛrɛgi paa
ma to yɛn. Maa lefɔnmbɔlɔ pe yɛrɛgi paa ma sefɛnnɛ nambala yɛn.
2 Maa jɛɛlɛ lelɛɛlɛ pe yɛrɛgi paa ma nɛɛlɛ yɛn. Maa jasumbonɔ pe yɛrɛgi
paa ma sefɛnnɛ jɛɛlɛ yɛn, maa ki piin nawa kpoyi ni.

3 Naŋgunjaala mbele sagafɛnnɛ woro pe na, maa pe gbogo. 4 Ɛɛn fɔ, na
piile ka pye naŋgunjɔ ŋa yeri, nakoma pishyɛnwoolo mbe pye wi yeri, ki
daga ki piile pe kajɛŋgɛ pyege ki fɔrɔgɔ paa ki piin pe go woolo pe kan.
Kajɛŋgɛ ŋga pe sevɛnnɛ poro naa pe tɛlɛye pàa pye ma pe kan, paa ki
yɔngɔ piin pe kan fun; katugu ko ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. 5 Naŋgunjɔ
ŋa sagafɔ woro wi na, lere si woro wi yeri, wi maa jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na nali yɛnri, na sagawa jaa li yeri yɔnlɔ naa yembinɛ. 6 Ɛɛn fɔ, ŋa wi maa
wi nayinmɛ kagala piin wa wi yinwege ki ni, wo ku makɔ, ali maga ta wi
yɛn yinwege na o. 7 Ma ki kagala ke yo ma ke ŋgban pe ni, jaŋgo pe pye
jɛrɛgisaga fu. 8 Na lere ŋa woro naa sege woolo pe kala li yɔngɔ pe kan, si
ka logo wi go woolo poro, kona wì je tagawa pi na, a wi kala lì pe ma wɛ
ŋa wii taga wi na.

9 Na naŋgunjɔ ŋa fa yɛlɛ nafa taanri ta, maga kaa mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ
mbege taga wa naŋgunjaala pe mɛrɛ ti na. Ki daga ki pye wìla pye
naŋa nuŋgba jɔ, 10 a pòo jɛn wi kajɛŋgɛ pyege ki na, a wùu piile pe koro
tiyɔngɔ. Ki pye wìla pye nambanmbala yigifɔ na Yɛnŋɛlɛ li leele *kpoyi
pe tɔɔrɔ ti jogo. Ki pye wìla pye na leele mbele pàa pye na jɔlɔ pe sari, na
kajɛŋgɛ cɛnlɛ pyew ki piin.

11 Naŋgunjaala mbele pe fa lɛlɛ, maga ka wo wa mɛgɛ yɔnlɔgɔ; katugu
na naŋa la ka pe ta pe pɔri nambala yeri naa, pe ma laga *Kirisi wi na.
12 Kiga pye ma, pe ma pye kajɔɔgɔ fɛnnɛ *yɔn fɔlɔ koŋgbanna na pàa
kɔn ki wogo ki na li jɔgɔwɔ pi kala na. 13 Mbe taga wa ko na naa, pe ma
pye tiyanmbala, pe ma koro na yanri yinrɛ ti ni faa na toro. Mbe pye
tiyanmbala ko nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, pe ma pye yogofɛnnɛ na yɔn nii leele
pe kagala ke ni fuun ke ni, na nda fuun ti woro yoworo ti yuun. 14 Ko kala
kì ti mila jaa naŋgunjaala mbele pe yɛn jasumbonɔ pe pɔri nambala yeri
naa, pe piile se, paa pe go tunndo ti piin tiyɔngɔ, jaŋgo paga ka yesaga
kan we winfɛnnɛ pe yeri paa sɛnpere yuun we na. 15 Katugu naŋgunjaala
pèle kozinnɛ li wa makɔ ma taga Sɔtanla wi na. 16 Ɛɛn fɔ, na naŋgunjaala
pele ka pye tagafɔ jɛlɛ wa laga, wi daga mbaa pe sari, wiga ka pe go kala
li yaga *legilizi wi kan, jaŋgo legilizi wi ya wila naŋgunjaala mbele leele
woro pe yeri pe sari.

Legilizi leleɛlɛ sɛnrɛ

17 *Legilizi leleɛlɛ mbele pe maa legilizi wi yɛgɛ sinni tiyɔngɔ, ki yɛn
ma yala paa pe jate fɔ pe daga sara shyɛnzhyɛn ni. Mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yuun, na leele pe nari ti ni, poro wogo ko daga mbe wɛ. 18 Katugu
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ tìgi yo ma yo fɔ: «*Nɛgɛ ŋga ki maa *bile wi tangala naa pyɔ
wi woo, maga kaga yɔn ki pɔ mɛrɛ ni.*»[b] Ma nuru naa ma yo fɔ: «*Tunmbyee
wi ma daga wi sara wi ni.*» 19 Maga ka sɛrɛya pee yigi legilizi leleɛ wa na,
fɔ ndɛɛ sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma taanri mbege kala li yo. 20 Na mbele ka
si kapege pye, ma para pe na ŋgbanga leele pe ni fuun pe yɛgɛ na, jaŋgo
sanmbala paa fyɛ paga ka ka pye.

21 Mila ki yuun naga ŋgbanni ma ni Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, naa *we Fɔ Zhezu
Kirisi wo naa *mɛrɛgɛye mbele pè wɔ pe yɛgɛ na, fɔ: Maga sɛnrɛ ti yigi maa
tanri ti na. Maga ka lere mbɔnrɔ lere na, maga ka lere wɔ lere ni. 22 Maga ka

---

[b] **5.18:** Dete 25.4; Luki 10.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

*kɛyɛn taga lere wa na fyɛlɛgɛ na mboo tɛgɛ tunŋgo ka na wa legilizi. Maga ka pinlɛ lere wa ni wi kapege pyege na. Mɔɔ yɛɛ yigi, ma koro *kpoyi.
23 Maga kaa tɔnmɔ po nuŋgba woo, ɛɛn fɔ, ta duvɛn jɛɛnnjɛnri woo ma
lara to naa ma yama lɛgɛwɛ pi kala na.
24 Leele pele kapere ma yiri funwa na ma jɛn, na pe fa kiti kɔn pe na. Ɛɛn fɔ,
pele woro na jɛn fɔ ki puŋgo na. 25 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, kapyere jɛndɛ
ti ma yiri funwa na ma jɛn. Ali nda si yiri funwa na fyaw, ti se ya koro mbe lara.

Kulolo pe daga
mbaa pe tafɛnnɛ pe gbogo

6 1 Mbele fuun pe yɛn kulolo, pe daga mbaa pe tafɛnnɛ pe jate fɔ pe
daga gbɔgɔwɔ pi ni fuun ni, jaŋgo lere wa ka ka sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ
lo naa we nagawa sɛnrɛ ti na. 2 Kulolo mbele pe tafɛnnɛ pe yɛn tagafɛnnɛ,
pee daga mbaa pe tafɛnnɛ pe tifaga, naa pè pye pe tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ ko
kala na. Ɛɛn fɔ, pe daga mbaa tunŋgo piin pe kan naa tiyɔngɔ mbe wɛ,
katugu tagafɛnnɛ mbele pe yɛn ma pe kulolo pe ndanla, poro pe maa
tɔnli taa wa pe kulolo pe tunŋgo jɛŋgɛ ki ni.

Yagbogowo nagawa sɛnrɛ
naa yarijɛndɛ kaselege woro

Maa leele pe nari ki kagala ke ni, maa ke yuun pe kan. 3 Na lere wa kaa leele
pe nari nagawa sɛnrɛ ta yɛgɛ ni, na tii yala *we Fɔ Zhezu Kirisi wi kaselege
sɛnrɛ to naa we tagawa pi nagawa sɛnrɛ ti ni, 4 kona, ki fɔ wi yɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ
coli, wii yaraga ko ka jɛn. Wi jatere wì jɔgɔ wi na, wi maa kendige woo na wiin
sɛnpiile kala na. Ki wogo ki maa paan yenjara, naa yolɛgɛrɛ, naa tɛgɛlɛ, naa
jatere pere ni, naa kendige wɔgɔ ni, ŋga kɔsaga woro ki na. 5 Mbele pe jatere
wì jɔgɔ pe na, pe maa ki woo pe yɛɛ ni. Ki leele pee kaselege ki jɛn naa. Pe maa
ki jate ndɛɛ mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ko ki yaa ti pe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
6 Kaselege yi, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ ki yɛn tɔnli gbɔɔ, na lere ŋa kaa
ŋga ki yɛn wi yeri ki jate kì yala wi ni we. 7 We sila pan yaraga ni laga
dunruya ŋa wi ni, we se si ka yiri laga yaraga ni mbe kari. 8 Ki kala na, na
waga yaakara naa yaripɔrɔ ti ta, ti daga mbe we yɛgɛ tin. 9 Ɛɛn fɔ, mbele
paa ki jaa mbe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ, wamawelewe pi ma pe jan. Pe jogo
pere nda ti yɛn go fu, ti yaa pye paa pɛnɛ yɛn mbe pe yigi. To ti maa leele
pe punŋgu na pe nii jɔlɔgɔ we. 10 Katugu penjara ti ndanlawa ndorogo,
ko ki yɛn tipere cɛnlɛ pyew ti niŋge ye. Leele pele yɛn na penjara ti jaa ki
jawa pi na fɔ ma laga tagawa pi na ma jɔlɔgɔ lɛgɛrɛ ta wa pe kotoro na.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan
Timote wi yeri

11 Mboro wo na, mboro ŋa ma yɛn Yɛnŋɛlɛ li lere, mɔɔ yɛɛ yigi ki
kagala ke ni! Maa kasinŋge piin, maa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ma pye tagawa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ni, naa ndanlawa ni. Maa kagala kunni ma yɛɛ ni, ma pye nandanwa ni.
12 Ma malaga jɛŋgɛ gbɔn wa tagawa pi ni. Ma yinwege mbakɔgɔ ki yigi
jɛŋgɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn yeri mbege kan ma yeri, naa màa ma tagawa
pi sɛrɛya jɛnŋɛ wi yo sɛrɛfɛnnɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na we. 13 Mi yɛn naga yuun
naga ŋgbanni ma ni Yɛnŋɛlɛ na li maa yinwege ki kaan yaraga pyew
ki yeri lo naa Zhezu Kirisi wi ni pe yɛgɛ na, wo ŋa wìla sɛrɛya jɛnŋɛ yo
kumanda Pɔnsi *Pilati wi yɛgɛ na we. 14 Fɔ ma ŋgasele li yigi jɛŋgɛ li koro
kpoyi, ma pye jɛrɛgisaga fu mbe sa gbɔn pilige ŋga we Fɔ Zhezu Kirisi
wi yaa wi yɛɛ naga ki na. 15 Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa naga wagati ŋa lì kɔn wi
ni. Lo nuŋgba li yɛn fɛrɛwɛ po naa yawa pi ni fuun Fɔ, naa wunlumbolo
pe *Wunluwɔ konaa tafɛnnɛ pe Fɔ. 16 Lo nuŋgba li se ku. Li yɛn ma cɛn
yanwa mba ni, lere se ya fulo pi tanla. Lere fali yan yɛnlɛ ni, lere se si
ya mbeli yan yɛnlɛ ni. Gbɔgɔwɔ naa yawa mbakɔɔ pi yɛn li woo fɔ sanga
pyew! *Anmiina.

17 Ki yo maga ŋgban ki dunruya ŋa wi penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe ni, fɔ paga
kaa pe yɛɛ gbogo, paga si ka pe jigi wi taga ki penjagbɔrɔ nda ti yaa ka kɔ
to na. Ɛɛn fɔ, pe pe jigi wi ni fuun wi taga Yɛnŋɛlɛ li na. Lo li maa yaara
ti ni fuun ti kaan we yeri nari lege, jaŋgo we nayinmɛ ta. 18 Maga yo pe
kan fɔ paa kajɛŋgɛ piin, pe penjagbɔrɔ tawa pi pye kapyere jɛndɛ pyege
ni. Paa kaan fyafyaw, paga ka pye kɛŋgbanga ni. 19 Na pe kaa ki piin ma,
pa pe yaa kɔrɔgɔ tiyɔngɔ mbakɔgɔ gbogolo pe yɛɛ kan pe goto kala li na.
Kona, pe yaa yinwege jɛŋgɛ ki ta.

20 Timote, sɛnrɛ nda tì telege ma na, mari yigi tiyɔngɔ. Sɛnwara nda ti
woro ma yala tagawa konɔ li ni, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn ti ni, naa kendige
ŋga leele pe maa woo naga yinri kajɛnmɛ wa pe yagbogowo pi ni we.
21 Leele pèle pe yɛɛ pye ma yo poro ki kajɛnmɛ pi ta, ma puŋgo ma laga
tagawa konɔ li na.

Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa Pɔli wìla torogo

TIMOTE

wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye wa kaso wa Ɔrɔmu ca, ko wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ (1.8, 16-17; 2.9). Wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo Timote wo kan. Ki sanga wi ni, Timote wìla pye wa Efɛzi ca. A Pɔli wì sigi yo wi kan ma yo wi kari wi kɔrɔgɔ wa Ɔrɔmu ca (4.9), katugu wìla pye naga jate ma yo wi yinwege piliye yìla pye na yɔngɔ yi kɔsaga ki ni (4.6). Pɔli wìla tunŋgo pye fanŋga ni we Fɔ Zhezu Kirisi wi kan. Ki kala na, wìla fanŋga le Timote wi ni ma yo wigi pye paa wi yɛn.

Wa sɛwɛ wi go (1.3–2.13) laga ki ni, Pɔli wi yɛn naga yɛnri Timote wi yeri ma yo wi koro wi yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni, wi jɔlɔgɔ ki sige.

Wa sɛwɛ wi go (2.14–4.5) laga ki ni, Pɔli wìgi yo Timote wi kan ma yo Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ kpoyi ti yɛn na nagawa mba kaan, wi koro sinŋɛ pi na, paa yɛgɛ ŋga na wìla ki yo wi kan wa wi sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni. Wìla ki yo Timote wi kan ma yo wuu yɛɛ yigi nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri (3.12-15), Pɔli wi yɛn na para wi cɛnlɔmɔ pi wogo na, na yɛrɛwɛ kaan konaa sharaga ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga konaa Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ *1.1-5*
Kotogo kan sɛnrɛ nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri *1.6-14*
Pɔli wi cɛnlɔmɔ *1.15-18*
Mbe pye Zhezu Kirisi wi sorodashe sinŋɛ *2.1-13*
Timote wi daga mbe pye lere ŋa pè taga wi na wa wi tunŋgo ki ni *2.14-26*
Yɛrɛwɛ mba pì kan dunruya kɔsanga wi wogo na *3.1-17*
Yɛrɛwɛ mba pì kan Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yarawa wogo na *4.1-5*
Kakɔnndɛgɛlɛ puŋgo wolo *4.6-8*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro konaa sharaga puŋgo wogo *4.9-22*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pɔli wìla Timote wi shari

1 1 Mi Pɔli, mi yɛn Zhezu Kirisi wi *__pitunŋɔ__ ma yala Yɛnŋɛlɛ li
nandanwa kala li ni. Lìlan tun mbaa yinwege *__yɔn fɔlɔ__ na lì kɔn li
sɛnrɛ ti yari, ko ŋga wè ta wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni we.
2 Timote, na pindanlawa, muwi mìgi sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo ma
kan. We To Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ kan ma
yeri, pɔɔn yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan ma yeri.

Pɔli wìla Yɛnŋɛlɛ li shari, ma Timote wi yɛri

3 Mi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li shari, lo na mi yɛn na tunŋgo piin li kan nawa
jatere jɛnŋɛ ni, paa yɛgɛ ŋga na na tɛlɛye pàa ki pye we. Mi maa nawa
tuun ma na, na Yɛnŋɛlɛ li shari wa na yɛnrɛwɛ pi ni ma kan suyi, yɔnlɔ
naa yembinɛ. 4 Mi maa nawa tuun ma yɛntunwɔ pi na. Mila ki jaa mbɔɔn
yan naa jate, jaŋgo na nawa pi yinŋgi. 5 Mi yɛn na nawa tuun ma tagawa
jɛmbɛ pi na, po nuŋgba po pìla keli ma pye ma mama Loyisi wo naa ma
nɔ Enisi pe yeri. Mì taga ki na ma yo po nuŋgba po pi yɛn ma yeri fun.
6 Ko kì ti mila ma nawa tuun ki na fɔ: Yarikanga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ma
yeri, naa mìla na *__kɛyɛn yi taga__ ma na, maga yigi ki koro yinwege na.
7 Katugu Yinnɛkpoyi na Yɛnŋɛlɛ lì kan we yeri, lii we kan waa fyɛ. Ɛɛn fɔ,
lì fanŋga le we ni, naa ndanlawa konaa tijinliwɛ ni.
8 Ki kala na, maga kaa fɛrɛ taa mbaa we Fɔ wi sɛnrɛ yuun. Maga kaa
fɛrɛ taa mi fun na kanŋgɔlɔ, mi ŋa laga kaso wi ni we Fɔ wi kala na we.
Ɛɛn fɔ, mɔɔ tasaga lɛ wa jɔlɔgɔ kagala ke ni maa jɔlɔ na ni ja Sɛntanra ti
kala na, mbe yala fanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ma yeri ki ni. 9 Lo lì we shɔ,
ma we yeri we pye li woolo. Kii pye kapyegele ŋgele wè pye koro kala na,
ɛɛn fɔ, lìgi pye ma yala li kakɔnndɛgɛlɛ lo naa li yinmɛ po ni. Ki yinmɛ
lùu kan we yeri Zhezu Kirisi wi ni, na dunruya wi fa da. 10 Koni, lì ki
yinmɛ pi naga we na, we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi yɛɛ nagawa pi kala na. Wo
wì kunwɔ pi fanŋga ki kɔ, mɛɛ yinwege naa wire mbafɔngɔwɔ wogo ki
naga we na, Sɛntanra ti fanŋga na.
11 Yɛnŋɛlɛ lìlan tɛgɛ mbe pye ki Sɛntanra ti yarifɔ, naa pitunŋɔ konaa
nagafɔ.
12 Ko kì ti mi yɛn naga jɔlɔgɔ kagala ke kunni na yɛɛ ni. Ɛɛn fɔ, mi woro
na fɛrɛ taa, katugu na jigi mùu taga ŋa na, mùu jɛn. Mì taga ki na ma yo ŋga
wì telege na na, fanŋga yɛn wi ni wigi yigi jɛŋgɛ fɔ sa gbɔn dunruya kɔpilige
ki na. 13 Kaselege sɛnrɛ nda mìla yo mɔɔ kan, ma ti nuŋgba ti yigi jɛŋgɛ.
Ma yɛgɛ sin wa tagawa po naa ndanlawa pi ni, mba pi yɛn we ni wa we

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni. 14 Nagawa sɛnjɛndɛ nda tì telege ma na,
mari yigi tiyɔngɔ Yinnɛkpoyi li sagawa pi fanŋga na, lo na li yɛn we ni we.
15 Yɛgɛ ŋga na màga jɛn we, Azi kinda tagafɛnnɛ pe ni fuun pè laga
na na. Poro pele wɛlɛ Fizhɛli naa Ɛrimozhɛni. 16 We Fɔ wi Onesifɔri go
woolo pe yinriwɛ ta, katugu wìlan kotogo ki sogo na na sanga lɛgɛrɛ na,
wi sila pye na fɛrɛ taa mi ŋa mi yɛn laga kaso na kala na. 17 Ɛɛn fɔ, naa
wìla pan laga Ɔrɔmu ca, wìla na lagaja jɛŋgɛ fɔ ma saa na yan. 18 We Fɔ
Zhezu wigi yaga we Fɔ Yɛnŋɛlɛ luu yinriwɛ ta dunruya kɔpilige. Kagala
ŋgele fuun wì yɔn mala kan wa Efɛzi ca, mà ke jɛn ma wɛ lere pyew wi
na.

Zhezu Kirisi wi sorodashe jɛnŋɛ

2 1 Ki kala na, mboro ŋa na pinambyɔ, fanŋga le ma yɛɛ ni yinmɛ mba
wè ta Zhezu Kirisi wi yeri pi ni. 2 Kagala ŋgele mà logo na yeri sɛrɛ-
fɛnnɛ lɛgɛrɛ yɛgɛ na, ma ke telege leele mbele pe yɛn tagawa ni pele na,
mbele pe mbe ya mbaa leele pele nari ke ni fun we.
3 Mɔɔ tasaga lɛ wa jɔlɔgɔ kagala ke ni, maa jɔlɔ na ni ja paa Zhezu
Kirisi wi sorodashe jɛnŋɛ yɛn. 4 Lere ŋa kaa kee sorodasheya, wila wi
jatere wi lɛgɛ wi yɛɛ na ca kagala koro kala na, na wi kaa jaa wi kala luu
kundigi wi ndanla we. 5 Fevɔ ŋa ka kari kashara fenɛ li na, na wii fe mbe
yala ki ŋgasegele ke ni, wila ki sara wi ta. 6 Kɛrɛ kɔnfɔ ŋa wi tunŋgo ki
pye ma te, wo wi daga mbe keli mboo tasaga ta wa yarilire ti ni[a]. 7 Nda
mila yuun ma kan, jatere pye ti na, katugu *__we Fɔ__ wi yaa tijinliwɛ kan
ma yeri ma ti ni fuun ti kɔrɔ jɛn.
8 Ta nawa tuun Zhezu Kirisi wi na. Wo wi yɛn *__Davidi setirige pyɔ__ we.
Wìla yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni paa yɛgɛ ŋga na Sɛntanra nda mila yari tìgi
yo we. 9 Ki Sɛntanra nda mila yari leele pe kan, to kala na mi yɛn na jɔlɔ, fɔ a
pànla pɔ yɛrɛ jɔrɔgɔ ni paa kapege pyefɔ yɛn. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ pee to pɔ.
10 Ko kì ti mi yɛn na kala li ni fuun li kunni na yɛɛ ni, leele mbele Yɛnŋɛlɛ lì
wɔ pe kala na, jaŋgo Zhezu Kirisi wi yɛn na shɔwɔ mba kaan, poro fun poo
ta, konaa gbɔgɔwɔ mbakɔɔ pi ni. 11 Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ fɔ:

Na kàa pye we pinlɛ ma ku wi ni,
we yaa ka pinlɛ mbaa we yinwege ki piin wi ni fun[b].
12 Na waga kala li ni fuun li kun we yɛɛ ni,
pa we yaa ka pye wi ni ja wa wi *__wunluwɔ__ pi ni.
Na waga si je wi na,
pa wo fun wi yaa ka je we na.

---

[a] **2.4-6:** Pɔli wila ki nari Timote wi na fɔ wi jatere wi daga mbe koro Yɛnŋɛlɛ kagala koro na. [b] **2.11:** Pɔli wi yɛn na kunwɔ mba sɛnrɛ yuun, pi mbe ya pye kunwɔ jɛmbɛ po, nakoma batɛmu ŋa tagafɔ wi ma pye we. [c] **2.11-13:** Nɔmbu 23.19; Mati 10.33; Luki 12.9; Ɔrɔmu 6.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Na kaa pye wee taga wi na,
wo yaa koro sɛnrɛ nuŋgba yofɔ,
katugu wi se ya mbe je wi yɛɛ na[c].

Tunmbyee ŋa pè ma wa ma wele wi kala

14 Ma leele pe ni fuun pe nawa to ki na, ma pe yɛnri ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, fɔ paga kaa wiin pe yɛɛ ni sɛnpiile kala na. Ki maara tila kala yɔn, ti maa mbele pe maa ti nuru pe jogo win. 15 Bala mɔɔ yɛɛ naga Yɛnŋɛlɛ li na paa tunmbyee ŋa wi ma mɛgɛ ta we. Pa tunmbyee yɛn ŋa wi woro na fɛrɛ taa wi tunŋgo ki ni. Wi maa kaselege sɛnrɛ ti yuun nari yɛgɛ woo ti yɛgɛ ki na. 16 Mɔɔ yɛɛ yigi kendige waga ki ni. Ki woro ma yala tagawa konɔ li ni, katugu mbele pe maa ki kendige waga ki woo, pe maa lali Yɛnŋɛlɛ li ni na seregi. 17 Pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn paa sagbanga yɛn, ŋga ki maa gbogo na seregi. Ki leele poro pele wɛlɛ Imene naa Filɛti. 18 Pè je ma laga kaselege ki na, na lelɛgɛrɛ fanla na pe lari tagawa konɔ li na ma yo kuulo pe yɛnmɛ pìla pye makɔ. 19 Konaa ki ni fuun, kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ lì nɔgɔ le, ke wa ke yɔnlɔ. Ki sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ke na ma yo fɔ: «*We Fɔ wùu woolo pe jɛn.*»[d] Ma nuru ma yo fɔ: *Lere ŋa fuun kaga yo mbe yo wi yɛn we Fɔ wi woo, wi daga mbe puŋgo le kapege pyege ki ni.*

20 Wa yuŋgbeŋge ki ni, tɛ naa warifuwe yaapire cɛ ma ti ma pye wa. Ɛɛn fɔ, tire woro ma pye wa, naa cɔrɔ ni. Ta yɛn gbɔgɔwɔ woro, sannda pe maa gbegele to ni pilige pyew. 21 Lere ŋa kaa yɛɛ wɔ kagala ŋgele mila ke sɛnrɛ yuun ma kan ke ni, mbe pye *__kpoyi__, wi yaa pye paa gbɔgɔwɔ yaapige yɛn, mbe pye Yɛnŋɛlɛ li woo. Wi yaa pye kayɔngɔ ni wi Fɔ wi kan, mbe gbɛgɛlɛ mbe yala kapyere jɛndɛ ti ni fuun pyege kala na. 22 Ma lefɔnrɔ jogo kagala ke yaga wa, maa kasinŋge ki lagajaa, naa tagawa ni, naa ndanlawa ni, naa yɛyinŋge ni leele mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri kotojɛŋgɛ ni pe ni. 23 Ɛɛn fɔ, ma je tijinliwɛ fu kendige waga ki na. Màga jɛn ma yo ki maa maara kɔɔn. 24 Ma si yala, we Fɔ wi tunmbyee wii daga mbaa wiin. Ɛɛn fɔ, wi daga mbe pye ndanlawa ni lere pyew wi ni, mbe ya mbaa leele pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, mbaa kagala kunni wi yɛɛ ni. 25 Mbele pe maa kendige woo wi ni, wi daga mbaa pe nari nandanwa ni. Kana pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yunndanga kan pe yeri pe pe kapere ti jɛn peri yaga, mbe kaselege ki jɛn. 26 Kona, pe yaa tijinliwɛ ta mbe pe yɛɛ wɔ wa Sɔtanla wi pɛnɛ li ni, lo na làa pe yigi, a paa wi nandanwa kala li piin we.

Dunruya kɔyɛgɛ piliye sɛnrɛ

3 1 Ki daga maga jɛn jɛŋgɛ fɔ dunruya kɔyɛgɛ ni, wagati wi yaa ka pye mbe ŋgban. 2 Katugu leele pe yaa kaa pe yɛɛ yɔnwɔ po nuŋgba jaa. Pe

---

[c] **2.11-13:** Nɔmbu 23.19; Mati 10.33; Luki 12.9; Ɔrɔmu 6.8 [d] **2.19:** Nɔmbu 16.5; Yuuro 97.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaa ka pye penjara jogo ni, naa mɛgɛ jafɛnnɛ mbaa pe yɛɛ gbogo. Pe yaa kaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jogo, pe se kaa pe sevɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru. Pe yaa ka pye kagbariteele, pe se kaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. 3 Pe yaa ka pye leŋgbaanla, pe se kaa leele yinriwɛ taa. Pe yaa ka pye leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ. Pe se ka pe yɛɛ yingiwɛ jɛn. Pe yaa ka pye mbe wɛli, kajɛŋgɛ ki yaa pe mbɛn. 4 Pe yaa kaa pe nimbiile pe nii kɛɛ, mbaa pe yɛɛ nandanwa kagala piin, mbaa pe yɛɛ gbogo. Pe nandanwa kagala koro yaa ka pe ndanla mbe wɛ Yɛnŋɛlɛ wogo ko na. 5 Pe yaa ka pe yɛɛ pye Yɛnŋɛlɛ konɔ li tangafɛnnɛ yɛgɛ yanwa po na, ɛɛn fɔ, mbe si je li fanŋga ko na. Ma laga ki leele cɛnlɛ pe na. 6 Wa pe ni, pele maa yiin yinrɛ ti ni na jɛɛlɛ mbele pe woro tijinliwɛ ni pe fanla. Ki jɛɛlɛ wele, pe kapere tuguro ti yɛn wa pe yɛɛ go na. Jogo cɛnlɛ pyew wi yɛn pe ni na pe tile. 7 Ki jɛɛlɛ pe maa ki jaa paa pe nari pilige pyew, ɛɛn fɔ, paa si ya mbe kaselege ki jɛn mbe wali ki na. 8 Ki leele pe maa kendige woo kaselege ki ni, paa yɛgɛ ŋga na Zhanɛsi naa Zhambirɛ pàa pye na kendige woo Moyisi ni we. Ki leele pe jatere wì jɔgɔ pe na, pe tagawa pi se ya kala yɔn. 9 Ɛɛn fɔ, pe se ya kari yɛgɛ ki ni naa, katugu lere pyew wi yaa kaga jɛn mbe yo tijinliwɛ woro pe ni, paa yɛgɛ ŋga na Zhanɛsi naa Zhambirɛ wogo kìla pye we.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla kan Timote wi yeri

10 Ɛɛn fɔ, mboro wo na, mà taga na puŋgo na wa na nagawa sɛnrɛ ti ni, naa na tangalɔmɔ po naa kagala ŋgele mì kɔn mbe pye ke ni, naa na tagawa po naa ŋga mila kunni na yɛɛ ni ki ni, naa na ndanlawa po naa na kapɔrɔ ti ni. 11 Naa na jɔlɔgɔ ko naa na tere ti ni. Jɔlɔgɔ naa tere nda fuun tì gbɔn na na wa Antiyɔshi ca naa Ikoniyɔmu ca naa Lisiti ca ki ni, mà ti ni fuun ti jɛn. Mìla jɔlɔgɔ gbɔgɔ kun na yɛɛ ni, ɛɛn fɔ, *we Fɔ wìlan shɔ ki ni fuun ki ni. 12 Mbele fuun paa jaa pe tangalɔmɔ pi sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, wa pe gbogolomɔ pi ni Zhezu Kirisi wi ni, pe yaa ka pe jɔlɔ fun. 13 Ɛɛn fɔ, lepeele poro naa yagbogolo fɛnnɛ pe ni, pe yaa la kee yɛgɛ kapege pyege ki ni. Pe yaa kaa leele sanmbala pe fanla mbaa pe punŋgu, mbe pe yɛɛ fanla mbe pe yɛɛ puŋgo. 14 Mboro wo na, kagala ŋgele mà fɔrɔgɔ ma taga ke na ma yo ke yɛn kaselege, ma yɛgɛ sin ke na; katugu mbele pɔ̀ɔn naga ke ni, mà pe jɛn. 15 Mà Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ *kpoyi wi jɛn maga lɛ wa ma puwɛn pi na. Wi mbe ya tijinliwɛ kan ma yeri ma ta ma shɔ, tagawa mba mà taga Zhezu Kirisi wi na pi fanŋga na. 16 Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda fuun tì yɔnlɔgɔ, Yɛnŋɛlɛ lo lìri le wa ti yɔnlɔgɔfɛnnɛ pe nawa. Ti yɛn tɔnli ni mbaa leele pe nari kaselege ki ni, mbaa pe puŋgosara ti nari pe na, mbaa pe yɛgɛ sinni, mbaa pe koro wa tangalɔmɔ mba pì sin pi ni, 17 jaŋgo ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ lere, wi gbɛgɛlɛ wi yala, wi ya wila kajɛŋgɛ ki ni fuun ki piin.

4 1 Mila ma yɛnri ŋgbanga Yɛnŋɛlɛ lo naa Zhezu Kirisi pe mɛgɛ na, wo ŋa wi yaa ka kiti wi kɔn weele poro naa kuulo pe na we. Mila ma yɛnri Zhezu wi panga konaa wi *wunluwɔ pi mɛgɛ ni, 2 fɔ maa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yuun leele pe kan. Wagati wi tanla o, wi ŋgban o, ma bala maa ti yari maa kee yɛgɛ. Maa pe kapere ti nari pe na. Maa pe puŋgosara ti nari pe na, maa pe yɛrɛgi, maa pe nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni maa ki kunni ma yɛɛ ni jɛŋgɛ.

3 Katugu wagati wa na paan, leele pe se ka yɛnlɛ kaselege nagawa sɛnrɛ ti na naa. Ɛɛn fɔ, pe yaa kaa tanri pe yɛɛra jogo kagala koro na, mbe nagafɛnnɛ lɛgɛrɛ ja pe yɛɛ na, poro mbe ta paa sɛnrɛ nda paa jaa mbaa nuru ti yuun pe kan. 4 Pe se kaa kaselege sɛnrɛ to nuru naa, ɛɛn fɔ, muŋgooro sɛnrɛ to pe yaa kaa nuru. 5 Mboro wo na, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn kala li ni fuun li ni. Ma jɔlɔgɔ ki kun ma yɛɛ ni. Maa sɛntanra yogo tunŋgo ki piin, mɔɔ tunŋgo ki ni fuun ki pye maga yɔn fili.

6 Mi wo na, mì pye paa *__saraga__ yɛn, na kusanga wì gbɔn makɔ. 7 Mì malaga tiyɔngɔ gbɔn. Mì kashara fenɛ li fe ma gbɔn wa li kɔsaga, mì koro wa tagawa pi ni. 8 Koni, wunluwɔ ŋjala yɛn ma tɛgɛ na kan wa yɛnŋɛlɛ na, na li yɛn kasinŋge wolo. Kiti kɔnpilige, *__we Fɔ__ ŋa wi yɛn kiti kɔnfɔ sinŋɛ, wi yaa li kan na yeri. Mi nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mbele fuun paa ki singi ndanlawa ni wi pan wuu yɛɛ naga, wi yaa kali kan pe yeri.

Sɛnrɛ puŋgo woro nda Pɔli wìla yo ma Timote wi kan

9 Bala ma pan na kɔrɔgɔ fyaw. 10 Katugu Demasi wì laga na na, naa ki dunruya ŋa wi yaara tùu ndanla ki kala na. Wì kari wa Tesaloniki ca. Kiresan wo kari wa Galasi tara, a Tite wo kari wa Dalimati tara. 11 Luki wo nuŋgba wì koro laga na ni. Na maga kaa paan, maa paan Mariki wi ni, katugu wi mbe ya pan mbanla saga na tunŋgo ki na. 12 Mì Tishiki wi torogo wa Efɛzi ca. 13 Na maga kaa paan, derigbɔgɔ ŋga mìla toro wa Tirowasi ca wa Karipusi yeri, maa paan ki ni na kan, naa sɛwɛɛlɛ pe ni, sɛɛrɛ sɛwɛɛlɛ poro wogo ko ki ŋgban na ni ma wɛ.

14 Alɛgizandire, fɛnlɛnaŋa we, wì kapege pye na na fɔ jɛŋgɛ. We Fɔ wi yaa kaa sara mbe yala wi kapyege ki ni. 15 Mboro fun, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn wi ni, katugu wì kendige wɔ we sɛnyoro ti ni fɔ jɛŋgɛ.

16 Pilige koŋgbanŋga ŋga mìla para mbanla yɛɛ shɔ wa kiti kɔnfɔ wi yɛgɛ na, lere kpɛ wo sila pye wa na ni mbanla saga, pe ni fuun pàa laga na na. Yɛnŋɛlɛ liga ka pe yigi ko yingiwɛ! 17 Ɛɛn fɔ, we Fɔ wìla pye na ni, wìla fanŋga kan na yeri, a mì ya maa sɛnrɛ ti yari mari yɔn fili, mbele pe woro *__Zhufuye__ a pèri logo. Ki wogo ki na, Yɛnŋɛlɛ làa na go shɔ jara wi yeri. 18 We Fɔ wi yaa lanla go shoo tipere ti ni fuun ti ni, mbanla pye mbe ye yinŋge wa li naayeri wunluwɔ pi ni. Gbɔgɔwɔ pi yɛn wi woo fɔ sanga pyew. *__Anmiina__.

Sharaga puŋgo wogo

19 Ma Pirisili naa Akilasi pe shari na kan, naa Onesifɔri go woolo pe ni.

20 Erasiti wo koro wa Korɛnti ca. Mìla Tirofimu wo yaga wa Mile ca, katugu wìla pye na yaa. 21 Ma bala ma pan were sanga wi yɛgɛ. Ebulusi, naa Pudansi, naa Linusi, naa Kulodiya konaa sefɛnnɛ pe ni fuun, pɔ̀n shari. 22 We Fɔ wi pye ma ni! Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni! Anmiina.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo TITE wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Tite wìla pye Girɛkiye woo (Gala 2.1-3). Mbele pàa pinlɛ na we Fɔ wi tunŋgo ki piin ja pitunŋɔ Pɔli wi ni, Tite wìla pye wo wa. Pɔli wìla wi tun tunndo ta na wa Korɛnti ca konaa lara ta yɛgɛ ni (2 Korɛn 2.13; 7.6; 8.16; 2 Timo 4.10). Yɛgɛ ŋga na waa ki yaan laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pɔli wìla Tite wi yaga wa Kirɛti tara ti ni, jaŋgo wi ta wila legiliziye fɔnmbɔlɔ pe sari (1.5).

Wa sɛwɛ wi ni, Pɔli wi yɛn naga yuun Tite wi kan ma yo wi yɛkelewe tɛgɛ legilizi nuŋgba nuŋgba pyew wi ni. Mbele pe yaa ka pye yɛkeele, tangalɔmɔ mba pe daga mbaa yaan wa pe yinwege ki ni, Pɔli wì Tite wi nawa to pi wogo na (1.5-9). Pɔli wìgi yo Tite wo naa tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe taga nagawa kaselege woo pi ni, konaa pege naga Zhufuye mbele paa jaa mbe legilizi wi jɔgɔ pe na fɔ pe nagawa sɛnrɛ ti yɛn yagbogolo woro.

Wa sɛwɛ wi go (2.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan nambala, naa jɛɛlɛ, naa lefɔnmbɔlɔ naa sumbonɔ konaa kulolo pe yeri, poro mbele pe yɛn wa legilizi wi ni we.

Wa sɛwɛ wi go (3.1-15) ki ni, Pɔli wi yɛn na legilizi woolo pe nawa tuun ki na fɔ pe daga mbaa pe yinwege ki piin yɛyinŋge na, mbe yɛɛ kɔɔnlɔmɔ pi yaga.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (3.12-15), Pɔli wi yɛn na yɛrɛwɛ sɛnrɛ jɛnri kaan Tite wi yeri konaa sharaga.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga *1.1-4*
Legilizi leleɛlɛ pe yinwege ki daga mbe pye yɛgɛ ŋga na *1.5-16*
Yɛrɛwɛ mba pi daga mbaa kaan tagafɛnnɛ pe ni fuun pe yeri *2.1-15*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ cɛnwɛ pi ni *3.1-11*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo naa duwaw sɛnrɛ *3.12-15*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sharaga ŋga Pɔli wìla kan Tite wi yeri

1 1 Mi Pɔli, mi yɛn Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee naa Zhezu Kirisi wi *pitunŋɔ.
Yɛnŋɛlɛ lo lìlan tun mbe leele mbele lì wɔ pe saga pe taga li na,
mbe pe naga kaselege ki ni pege jɛn, ko ŋga ki yɛn ma yala we tagawa
konɔ li ni we, 2 jaŋgo pe jigi tagasaga ta yinwege mbakɔgɔ wogo ki na.
Yɛnŋɛlɛ na laa finlɛ, làa ki yinwege *yɔn fɔlɔ li kɔn ma keli dunruya da-
sanga wi yɛgɛ. 3 Lìli sɛnrɛ ti pye mari naga we na wagati ŋa làa kɔn wo
ni, mari telege na na mbaa ti yari. Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Shɔfɔ lo lìgi konɔ kan
na yeri.

4 Mìgi sɛwɛ ŋa wi pye naa torogi mboro Tite ma kan, mboro ŋa ma
yɛn na pinambyɔ jɛnŋɛ, naa wè pye nuŋgba wa tagawa pi ni we. We To
Yɛnŋɛlɛ lo naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan
ma yeri!

Tunŋgo ŋga Pɔli wìla telege Tite wi na wa Kirɛti lɔgɔ fugo tara ti ni

5 Mɔ̀ɔ yaga wa Kirɛti *lɔgɔ fugo tara ti ni, jaŋgo kagala ŋgele kè koro
mbe pye, ma ke pye. Ma *legilizi lelɛɛlɛ tɛgɛtɛgɛ ca pyew ki ni, paa yɛgɛ
ŋga na mìla ma yɛri we. 6 Legilizi lelɛɛ wi daga mbe pye jɛrɛgisaga fu.
Wi daga mbe pye jɛlɛ nuŋgba fɔ. Wi piile pe daga mbe pye tagafɛnnɛ,
paga ka pye kajagara pyefɛnnɛ paa pe mɛpege yinri, nakoma mbe pye
yɛnŋgbangala fɛnnɛ. 7 *Legilizi yɛkelewe wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ kagala
koro go na. Ki kala na, ki daga wi pye jɛrɛgisaga fu. Wii daga mbaa wi
yɛɛ nari. Wii daga mbe pye maara kɔnfɔ, naa sinwɔɔ, naa lewɛlɛwɛ. Wii
daga mbaa tɔnli pee jaa. 8 Wi daga mbe pye nambanmbala yigifɔ, kajɛŋgɛ
kuu ndanla. Wi daga mbe pye tijinliwɛ ni, mbe pye sinŋɛ, mbe pye *kpoyi
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn. 9 Wi daga mbe koro mbe mara
kaselege nagawa sɛnrɛ ti na, paa yɛgɛ ŋga na pàa wi naga ti ni we. Kiga
pye ma, pa wi mbe ya mbaa leele pe yɛrɛgi mbe yala kaselege nagawa
sɛnrɛ ti ni, mbaa mbele pe maa kendige woo wi ni pe puŋgosara ti nari
pe na.

10 Katugu lelɛgɛrɛ wa, ma serege *Zhufuye mbele pè taga *Kirisi wi na poro,
pe ma yiri ma je na leele pe fanla na pe punŋgu pe go fu sɛnrɛ ti ni. 11 Ki daga
ma pe yɔnrɔ ti tɔn, katugu pe maa lara woolo pe pinri na pe nari sɛnrɛ nda tii
daga to ni, mbe ta mbe penjara ta, nda ti talɔmɔ pii yala. 12 Kirɛti fɛnnɛ woo
wa, wo jate wi yɛn pe *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ wo wa. Wìla ki yo ma yo
fɔ: «Kirɛti fɛnnɛ pe yɛn yagbogolo yofɛnnɛ sanga pyew. Pe yɛn paa woŋgaala
tipeele yɛn, ma pye tiyanmbala, mbele paa la kala la jate ndɛɛ mbaa nii.» 13 Ki
sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege. Ki kala na, ma para pe na ŋgbanga, jaŋgo pe tagawa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi sin. 14 Paga kaa Zhufuye muŋgooro sɛnrɛ ti nuru, naa ŋgasegele ŋgele leele
pè tɛgɛ ke ni, poro mbele pè je kaselege konɔ li na we. 15 Mbele fuun pe yɛn
kpoyi, yaraga ki ni fuun ki yɛn kpoyi pe kan. Ɛɛn fɔ, mbele fuun pe woro kpoyi,
pe si woro tagafɛnnɛ, yaraga ko ka na pye kpoyi pe yɛgɛ na, katugu pe tijinliwɛ
naa pe nawa pi yɛn *fyɔngɔ ni. 16 Pe ma yo poro Yɛnŋɛlɛ li jɛn, ma si yala, pe
kapyere to maga naga ma yo pè je li na. Pe yɛn tipeele, ma panraga ma je. Pe se
ya mbe kajɛŋgɛ nuŋgba ko pye.

Kaselege nagawa sɛnrɛ

2 1 Mboro wo na, ta leele pe nari maa yala kaselege nagawa sɛnrɛ ti ni.
2 Maga yo nambala lelɛɛlɛ pe kan, fɔ paa piin cɛcɛcɛ, pe pe yɛɛ yingiwɛ
jɛn, pe pye tijinliwɛ ni, pe ndige kan wa tagawa pi ni, pe pye ndanlawa ni,
paa kala kunni pe yɛɛ ni. 3 Maga yo jɛɛlɛ lelɛɛlɛ pe kan fun, fɔ pe tangalɔmɔ
pi daga mbe sin. Paga ka pye leele mɛgɛ jɔgɔfɛnnɛ, nakoma sinwɔɔlɔ. Pe
daga mbaa yɛrɛwɛ sɛnjɛndɛ kaan, 4 mbege naga jasumbonɔ pe na fɔ pe pɛnɛ
naa pe piile pe daga mbe pe ndanla. 5 Pe pye tijinliwɛ ni, pe tangalɔmɔ pi
pye *kpoyi. Paa pe yuro tunndo ti piin tiyɔngɔ. Pe pye nandanwa ni, paa pe
pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, jaŋgo lere ka ka sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na.
6 Lefɔnmbɔlɔ fun, ma pe yɛri fɔ pe pye tijinliwɛ ni kala li ni fuun ni.
7 Mboro jate, ma daga mbaa kapyere jɛndɛ pyege ki nari. Ma pye sɔbɛ-
fɔ naa yɛtogowo ni wa ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nagawa pi ni. 8 Maa sɛnsinnde
yuun, nda pe se ya mbaa kendige woo ti ni, jaŋgo fɛrɛ mbɔɔn mbɛnfɛnnɛ
pe ta, paga ka ya mbe kapege ka ta mbaa yuun we na.
9 Ki daga kulolo paa pe tafɛnnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, pe kapyere ti pe
ndanla kala li ni fuun ni. Pee daga mbaa kendige woo pe ni. 10 Paga ka
pe tafɛnnɛ pe yaraga ka kpɛ yu. Ɛɛn fɔ, pe daga mbaa pe yɛɛ nari suyi
fɔ pe yɛn jɛmbɛlɛ ma pye tagawa ni, jaŋgo leele paa we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ li
nagawa sɛnrɛ ti gbogo kala li ni fuun ni.
11 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìli yinmɛ pi pye maa naga, jaŋgo leele pe ni fuun pe shɔwɔ
pi ta. 12 Ki yinmɛ pi yɛn naga nari we na fɔ we daga mbe je we tangalɔmɔ pee po
naa we dunruya jogo yaara ti na, mbaa we yinwege ki piin ki nala pilige ŋga ki
ni tijinliwɛ ni, mbe pye lesinmbele, mbaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. 13 Nayinmɛ pilige
ŋga we jigi wi yɛn ki na, pa we daga mbaa ki singi ma. Ko pilige koyi we Yɛnŋɛlɛ
ŋgbɔgɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi pe gbɔgɔwɔ pi yaa ka pi yɛɛ naga. 14 Zhezu
Kirisi wùu yɛɛ kan ma ku we kala na, mbe ta mbe we go shɔ kapege ki ni fuun ki
ni, mbe we pye kpoyi we pye wo nuŋgba woolo. We bala waa kapyere jɛndɛ piin.
15 Pa ma daga mbaa leele pe nari yɛɛn, mbaa pe yɛrɛgi, mbaa gbanla pe
na fanŋga ki ni fuun ni. Maga ka lere kpɛ yaga wɔɔn tifaga.

Pa tagafɔ wi daga mbaa tanri yɛɛn

3 1 Ma tagafɛnnɛ pe nawa to ki ni fɔ pe daga mbaa gboforonema wo
naa fanŋga fɛnnɛ pe gbogo, mbaa pe sɛnrɛ ti nuru, mbe pe yɛɛ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbɛgɛlɛ mbaa kajɛŋgɛ ki cɛnlɛ pyew ki piin. 2 Paga ka sɛnpere yo lere kpɛ
na, paga si ka pye maliŋgɔɔnlɔ, pe pye kotoyinŋge ni, naa nandanwa coli
lere pyew wi ni. 3 Katugu faa, woro fun, wàa pye tijinliwɛ fu fɛnnɛ, naa
yɛnŋgbangala fɛnnɛ, ma puŋgo. Wàa pye paa kulolo yɛn we jogo kagala
koro naa we yarindaanra cɛnlɛ pyew ti kala na. Wàa pye na we yinwege
ki piin wa nambewe po naa naŋgbɔgɔwɔ pi ni. Wàa pele panra, a pè we
panra. 4 Ɛɛn fɔ, naa we Shɔfɔ Yɛnŋɛlɛ làa kaa li kagbaraga naa li ndanla-
wa pi pye maa naga leele pe na, 5 a lì si we shɔ. We kasinŋgele ŋgele wè
pye koro ma ke ti lì ko pye ma. Ɛɛn fɔ, lì we yinriwɛ ta win. Lì we nawa
pi jogo we na ma we se fɔnmbɔlɔ. A wè si yinwefɔnŋgɔ ta Yinnɛkpoyi
li fanŋga na; 6 katugu Yɛnŋɛlɛ lìli Yinnɛkpoyi li tirige we na lɛgɛrɛ, we
Shɔfɔ Zhezu Kirisi wo fanŋga na, 7 jaŋgo li yinmɛ pi fanŋga na, we pye
lesinmbele li yɛgɛ na, konaa yinwege mbakɔgɔ ŋga we jigi wi yɛn ki na,
wege ta. 8 Ki sɛnrɛ ti yɛn kaselege.

Mila jaa mari yo mari ŋgban, jaŋgo mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na, pe
bala paa kapyere jɛndɛ piin. Ko ki yɛn ma yɔn, ma pye tɔnli ni leele pe
kan. 9 Ɛɛn fɔ, mɔɔ yɛɛ yingiwɛ jɛn kendige go fu wogo ki ni, naa setirige
sɛnrɛ, naa maara to naa kendige ŋga ki maa woo ŋgasele sɛnrɛ na ki ni;
katugu ki yɛn kayɔngɔ fu, tɔnli woro ki ni. 10 Lere ŋa wi maa tagafɛnnɛ
pe kɔɔn pe yɛɛ na, maa yɛri yɛrisaga nuŋgba, ma nuru maa yɛri ki shyɛn
wogo na, na wi sigi yaga, maa laga ma yɛɛ na. 11 Kona, màga jɛn ma yo ki
lere cɛnlɛ wì kozinnɛ li wa, a wi kapyere fun tila ki nari fɔ wì puŋgo.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ puŋgo woro
nda Pɔli wìla kan Tite wi yeri

12 Na mi ka Aritemasi, nakoma Tishiki torogo wa ma yeri, pa ma bala
ma pan na kɔrɔgɔ laga Nikopolisi ca, katugu mì yere ki yerewe mbe were
sanga wi pye laga. 13 Bala ma *__lasiri sɛwɛ jɛnfɔ__ Zenasi wo naa Apolɔsi
pe saga pe ca karaga ki na, jaŋgo yaraga ka ka la pe yeri. 14 Ki daga we
sefɛnnɛ pe kapyere jɛndɛ pyege ki fɔrɔgɔ paa ki piin, jaŋgo mbaa leele pe
kala yɔngɔ, paga ka pye paa leele mbele tɔnli woro pe ni poro pele yɛn.

15 Mbele fuun pe yɛn laga na ni, pɔ̀ɔn shari. Mbele pè pye we wɛnnɛ wa
tagawa pi ni, ma pe shari wa we kan. Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni fuun
ye ni!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa Pɔli wìla torogo

FILEMƆ

wi yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Sanga ŋa ni Pɔli wìla pye naga sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɔnlɔgi mbeli torogo, kìla yala wi yɛn kaso. Ki sanga wi ni, Filemɔ wìla pye wa Kolɔsi ca, wìla pye ki laga ki legilizi woo wo wa. Pa tagafɛnnɛ pàa pye na gbogolo wa wi go ki ni na Yɛnŋɛlɛ yɛnri. Pɔli wo wìla ti, a Filemɔ wì si taga Kirisi wi na.

Kulonaŋa wà la pye Filemɔ wi yeri, pàa pye naa yinri Onesimu. Onesimu mɛgɛ ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ «Lere ŋa wi maa sagawa piin.» Ki kulonaŋa wìla fe ma yiri wa Filemɔ wi yeri, mɛɛ kari wa Pɔli wi tanla wa kaso. Ma Onesimu wi ta wa Pɔli wi ni, a wì si taga Zhezu Kirisi wi na, a wì si Pɔli wi saga fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ Pɔli wìla pye Filemɔ wi wɔnlɔnaŋa, a wì taga Onesimu wi na. Kì pye ma, a wì si yere ki yerewe mbe Onesimu wi pye wi sɔngɔrɔ wa Filemɔ wi yeri; katugu wa lasiri wi ni, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ ma yo fɔ kulo ŋa ka fe mbe wɔ wa wi tafɔ wi yeri, pe maa le jɔlɔgɔ fɔ jɛŋgɛ.

Ki kala na, Pɔli wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo Filemɔ wi kan. Wa sɛwɛ wi ni, wi yɛn na Filemɔ wi sunlu konaa naa yɛnri fɔ wi yɛnlɛ Onesimu wi na; wiga ka yɛnlɛ wi na paa kulo yɛn, ɛɛn fɔ wi pye paa sefɔ yɛn Kirisi wi kala na.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sharaga *1-3*
Filemɔ wi ndanlawa naa wi tagawa *4-7*
Pɔli wìla yɛnrɛgɛ ka pye Onesimu wi kala na *8-22*
Sharaga puŋgo wogo konaa duwaw sɛnrɛ *23-25*

Sɛwɛ pàa wi torogo lere ŋa yeri wi sharaga ye

1 Mi Pɔli, mi ŋa mi yɛn laga kaso wi ni Zhezu Kirisi wi tunŋgo ki kala na, mi naa sefɔ Timote, woro wège sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Filemɔ ma

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kan, mboro ŋa ma yɛn we wɔnlɔŋgbɔɔ konaa we tunŋgo pyeyɛnlɛ; 2 naa
*legilizi ŋa wi maa fili wa ma go wi kan, naa we sefɔ jɛlɛ Afya wi kan
konaa we malaga gbɔnyɛnlɛ Arishipi wi kan. 3 We To Yɛnŋɛlɛ lo naa we Fɔ
Zhezu Kirisi wi ni, pe yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri!

Filemɔ wi ndanlawa
po naa wi tagawa

4 Sanga o sanga mi kaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, mi maa nawa tuun Filemɔ ma
na, na li shari ma kan; 5 katugu mà taga we Fɔ Zhezu wi na yɛgɛ ŋga na,
a *Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pɔ̀ɔn ndanla yɛgɛ ŋga na, mìgi logo. 6 Mi yɛn
na Yɛnŋɛlɛ li yɛnri fɔ tagawa mba pì we pye nuŋgba we yɛɛ ni, pi koro
pila gbogo pila kee yɛgɛ, jaŋgo yarijɛŋgɛ ŋga fuun ki yɛn we wogo wa
we yinwege ki ni Kirisi wi ni, maga jɛn ma wali ki na. 7 Sefɔ, ma ndanla-
wa pìlan kan nayinmɛ gbɔɔ ni, ma kotogo kan na yeri, katugu Yɛnŋɛlɛ li
woolo kpoyi mà pe kotogo ki sogo pe na.

Pɔli wìla yɛnrɛgɛ ka pye
Onesimu wi kala na

8 Ki kala na, ali maga ta *Kirisi wì fanŋga kan na yeri mbe ya mbe
kala na ma daga mbe pye li konɔ kan ma yeri, 9 ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun,
mi yɛn naga jaa mbe yaraga ka yɛnri ma yeri, ndanlawa mba pi yɛn we
sɔgɔwɔ po kala na. Mi Pɔli, mi yɛn nɔɔ yɛnri, mi ŋa mì pye naŋa lelɛɛ,
mbe taga wa ko na, mi ŋa yiŋgɔ mi yɛn laga kaso Zhezu Kirisi wi kala
na. 10 Mi yɛn nɔɔ yɛnri Onesimu kala na. Wì pye na pinambyɔ wa we
gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni, laga kaso wi ni. 11 Faa wi sila pye na kala
yɔngɔ ma kan. Ɛɛn fɔ, koni, wi yɛn na kala yɔngɔ ma kan, na kala yɔngɔ
mi fun na kan.

12 Mi yɛn naa torogi ma kan, wo ŋa wi yɛn paa na wire ti laga ka yɛn
we. 13 Mìla pye naga jaa wi koro laga na ni mbanla ta laga kaso wi ni
Sɛntanra ti kala na, jaŋgo wila kala yɔngɔ na kan ma yɔnlɔ. 14 Ɛɛn fɔ,
mi woro naga jaa mbe kala la pye, na mɛɛ yere na na, jaŋgo kajɛŋgɛ ŋga
ma yaa pye na kan, kiga ka pye ma yeri jorowo kala. Ɛɛn fɔ, ki pye ma
nandanwa kala.

15 Kana Onesimu wìla laga ma na wagati jɛnri ni, jaŋgo maa ta naa wi
pye ma woo wagati pyew. 16 Wi woro kulo naa, ɛɛn fɔ, wì wɛ kulo na. Wì
pye we sefɔ ma we ndanla. Wi kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ. Ɛɛn fɔ, wi kala
li daga mbe mboro ndanla naa mbe wɛ, mboo ta wi yɛn sɛnwee pyɔ naa
we sefɔ wa we gbogolomɔ pi ni we Fɔ wi ni.

17 Ki kala na, na kaa pye maa na jate paa ma pinlɛyɛnlɛ yɛn, maa yigi
paa yɛgɛ ŋga na màla yigi we. 18 Na kaa pye wɔɔn durumu yaraga ka na,
nakoma na kaa pye ma fɔgɔ yɛn wi na, maa ki jate na go na. 19 Mi Pɔli, mi
jate mila ki sɛnrɛ nda ti yɔnlɔgi na kɛɛ ki ni, fɔ mi yaa kaga fɔgɔ ki tɔn.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mi woro na jaa mbɔɔn nawa to ki na fɔ mboro jate na fɔgɔ ŋga ki yɛn ma na, ko ki yɛn fɔ mboro jate mɔɔ yɛɛ kan na yeri. 20 Ee, sefɔ mila ma yɛnri, maga kala li pye na kan we Fɔ wi kala na. Mala nawa pi yinŋgi na na paa ma sefɔ yɛn wa we gbogolomɔ pi ni Kirisi wi ni.

21 Mì taga ki na ma yo sɛwɛ ŋa mì torogo ma kan, ŋga mì yɛnri ma yeri, ma yaa ki pye mbanla kan. Ma yaa sigi pye yɛrɛ mbe wɛ ŋga mì yɛnri ki na. 22 Maa go pyɔ wa gbɛgɛlɛ wa na kan fun, katugu na jigi wi yɛn ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ye yɛnrɛwɛ pi logo, mbe yɛnlɛ ki na mbe sɔngɔrɔ wa ye yeri.

Sharaga puŋgo wogo

23 Epafirasi ŋa laga kaso na ni ja Zhezu Kirisi wi kala na, wɔ̀ɔn shari. 24 Mariki, naa Arisitariki naa Demasi konaa Luki, na tunŋgo pyeyɛɛnlɛ wele, pè ye shari.

25 We Fɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi pye ye ni!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa pàa torogo

EBURUYE

pe yeri

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Lere ŋa wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo, wi sila wi yɛɛ mɛgɛ ki naga. Ɛɛn fɔ lere wawi ŋa wìla pye ma Girɛkiye sɛnrɛ ti jɛn jɛŋgɛ, ma Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti jɛn jɛŋgɛ konaa ma Zhufuye lasiri wi jɛn. Mbe yala pe yɛn naga yuun yɛgɛ ŋga na ki ni, ki sɛwɛ ŋa wìla pye ma pinlɛ Pɔli sɛwɛɛlɛ pe ni. Ki mbe ya pye Apolɔsi ŋa wìla pye Pɔli wi ni wa we Fɔ wi tunŋgo ki ni, wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ (Kapye 18.24-28; 1 Korɛn 3.5-9; 4.1-2).

Eburuye mbele pàa taga Kirisi wi na, a leele paa pe jɔlɔ, wìla ki sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo, mbege yo pe kan fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni. Wìla ki yo pe kan fɔ na paga je pe tagawa mba pè taga Zhezu wi na pi na mbe taga Zhufuye lasiri wi na, pe se ka tɔnli ta, katugu shɔwɔ mba Zhezu Kirisi wùu sɛnrɛ ti yari pi yɛn kaselege.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara shyɛn. Wa ki kɔnsara shyɛn ti ni, sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi ma para sɛnrɛ go ka na, mbe si yɛrɛwɛ sɛnrɛ yo mbe taga wa. Kɔnsaga koŋgbanŋga (1.4–10.18) ki yɛn naga nari we na fɔ Zhezu wì wɛ mɛrɛgɛ-ye mbele wa yɛnŋɛlɛ na pe na. Wì wɛ Moyisi wo naa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ saraga wɔfɛnnɛ teele pe na. Zhezu wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Wi yɛn paa Mɛlikisedɛki yɛn, wo ŋa wìla pye wunlunaŋa konaa saraga wɔfɔ Abirahamu sanga wi na. Zhezu wìla wi yɛɛ kan saraga ma we kapere ti lɛ. Saara nda pàa pye na woo faa sanga wi ni, ti saa ya mbe we kapere ti jogo mberi laga we na.

Wa sɛwɛ wi kɔnsaga shyɛn wogo (10.19–13.17) ki ni, wi yɛn na kotogo nii Eburuye pe ni, paa ki ŋgbanga paa kee yɛgɛ wa tagawa pi ni, paa yɛgɛ ŋga na faa woolo pàa ki pye we. Wùu sɛwɛ wi kɔ duwaw pyege naa sharaga ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Yɛnŋɛlɛ lìli kagala nagawa pi yɔn fili wa Kirisi wo ni *1.1-3*
Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi yɛn lere ŋa cɛnlɛ *1.4–4.13*
Kirisi, saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ we, wi tunŋgo *4.14–7.28*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kirisi wì yɔn finliwɛ mba le pì gbɔgɔ ma wɛ *8.1–9.22*
Saraga ŋga Kirisi wì wɔ kì gbɔgɔ ma wɛ *9.23–10.39*
Sɛrɛfennɛ poro naa pe tagawa *11.1–12.29*
Yɛrɛwɛ puŋgo woo konaa sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ *13.1-25*

Yɛnŋɛlɛ lì para li Pinambyɔ wo yɔn

1 1 Faa, Yɛnŋɛlɛ làa para we tɛlɛye pe ni wagati lɛgɛrɛ ni naa pyelɔmɔ
lɛgɛrɛ ni *__li yɔn sɛnrɛ yofennɛ__ pe yɔn. 2 Ɛɛn fɔ, ki puŋgo piliye yan
yi ni, lì para we ni li Pinambyɔ wo yɔn. Wo fanŋga na Yɛnŋɛlɛ lì dunruya
wi da. Wo lì tɛgɛ yaara ti ni fuun ti kɔrɔgɔ lifɔ. 3 Wo wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔwɔ yanwa mba pila yɛngɛlɛ pi nari, Yɛnŋɛlɛ li yɛn yɛgɛ ŋga na pa wi
yɛn ma cɛ. Wì yaara ti ni fuun ti tɔgɔ wi yawa sɛnrɛ ti ni. Kala na li yaa
leele pe kapere ti laga pe na mbe pe pye *__kpoyi__, naa wì kaa lo pye ma li
yɔn fili, a wì si cɛn wa Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li kalige kɛɛ ki na,
wa yɛnŋɛlɛ na.

YƐNŊƐLƐ LI PINAMBYƆ WI YƐN LERE ŊA CƐNLƐ

1.4–4.13

Zhezu Kirisi wì gbɔgɔ ma wɛ mɛrɛgɛye pe na

4 Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wì gbɔgɔ ma wɛ *__mɛrɛgɛye__ pe na, ko kì ti
Yɛnŋɛlɛ lì mɛgɛ kan wi yeri, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ pe wogo ki na. 5 Yɛnŋɛlɛ
li faga yo li mɛrɛgɛye wa kan mbe yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ, a mì pye ma To nala.[a]

Li fa sigi yo mɛrɛgɛ wa kanŋgɔlɔ mbe yo fɔ:

Mi yaa ka pye ma To, ma yaa ka pye na Pinambyɔ.

6 Sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li yaa li Pinambyɔ koŋgbanŋa[b] wi torogo laga
dunruya wi ni, a lì sho fɔ:

Kì daga Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe ni fuun paa wi gbogo.[c]

7 Ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo mɛrɛgɛye pe kanŋgɔlɔ ki ŋga fɔ:

Yɛnŋɛlɛ li maa li mɛrɛgɛye pe piin paa tifɛɛrɛ yɛn,
na li tunmbyeele pe piin paa kasɔn yinŋgele yɛn.[d]

8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ ma yo fɔ:

*E, Yɛnŋɛlɛ, ma *__wunluwɔ__ jɔngɔ ki yaa koro wa fɔ sanga pyew.*
Ma yɛn nɔɔ wunluwɔ pi yɛgɛ sinni kasinŋge ni.
9 *Kasinŋge ki yɛn mɔɔ ndanla, a tipege kɔ̀ɔn mbɛn.*
Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ, ma Yɛnŋɛlɛ lɔ̀ɔn wɔ

[a] **1.5:** Yuuro 2.7; 2 Sami 7.14 [b] **1.6:** Ɔrɔmu 8.29 [c] **1.6:** Yuuro 97.7 [d] **1.7:** Yuuro 104.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma sinmɛ *__kpoyi__ *wa ma go ki na, mba pi yɛn yɔgɔrimɔ woo,*
mɔɔ kala li mbɔnrɔ ma wɛ ma pinlɛyɛɛnlɛ pe na.[e]
10 Lìgi yo naa ma yo fɔ:
__We Fɔ__, mboro mà tara ti da maga lɛ wa ki lɛsaga ki na.
Naayeri wi yɛn ma kɛɛ yɔnlɔ tunŋgo.
11 *Ti yaa ka kɔ, ɛɛn fɔ, mboro yaa koro wa fɔ sanga pyew.*
Ti ni fuun ti yaa ka lɛ paa yaripɔrɔ yɛn.
12 *Ma yaa kari kuuro paa derigbɔgɔ yɛn.*
Ti yaa ka kanŋga paa yaripɔrɔ yɛn.
Ɛɛn fɔ, mboro wo na, ma yaa koro wa ma cɛnlɔmɔ nuŋgba pi na,
ma yɛgɛlɛ ke se kɔ.[f]
13 Yɛnŋɛlɛ li faga yo li mɛrɛgɛye wa kan mbe yo fɔ:
Pan ma cɛn wa na kalige kɛɛ ki na fɔ mbe sɔɔn mbɛnfɛnnɛ pe ŋgbanga
mbe pe pye ma tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga.[g]
14 Mɛrɛgɛye pe yɛn yiŋgi? Pe ni fuun pe yɛn yinŋgele ŋgele ke maa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan. Mbele pe daga mbe shɔwɔ pi ta pi pye paa kɔrɔgɔ yɛn, Yɛnŋɛlɛ li maa mɛrɛgɛye pe tunnu pe yeri paa pe sari.

Shɔwɔ gbɔɔ sɛnrɛ

2 1 (Kì kaa pye Yɛnŋɛlɛ lì para we ni li Pinambyɔ wo yɔn), ki kala na, kaselege sɛnrɛ nda wè logo, we daga mberi yigi tiyɔngɔ, jaŋgo waga ka fɛgɛ mbe laga ti na. 2 Katugu sɛnrɛ nda *__mɛrɛgɛye__ pàa pan ma yo, tìla pye fanŋga ni fɔ jɛŋgɛ. Mbele pàa je ki sɛnrɛ ti na, naa mbele pe sila tanga ti na, pàa jɔlɔgɔ ta ma yala ŋga kìla daga pe ni we. 3 Kì pye ma, we yaa shɔ ki jɔlɔgɔ ki ni mɛlɛ, na waga ki shɔwɔ gbɔɔ mba pi wogo ki pye sambalawa ni we? *__We Fɔ__ wo jate wìla keli maga shɔwɔ pi wogo ki yari. Ko puŋgo na, mbele pàa wi sɛnrɛ ti logo, a pège yo maga filige we kan ma yo ki yɛn kaselege. 4 Yɛnŋɛlɛ fun, a lìgi naga kacɛn lɛgɛrɛ ni, naa kagbɔgɔlɔ, naa kafɔnŋgɔlɔ cɛngɛlɛ ke ni fuun ni ma yo pe sɛrɛya wi yɛn kaselege. A lì Yinnɛkpoyi yarikanra yɛɛlɛ ma yala li nandanwa kala li ni.

Ŋa wi maa leele pe yɛgɛ sinni
na kee pe ni
wa shɔwɔ kologo ki ni

5 Ye wele, dunruya ŋa wila paan, a waa wi sɛnrɛ yuun, Yɛnŋɛlɛ lii fanŋga kan mɛrɛgɛye pe yeri pe cɛn wi go na. 6 Ɛɛn fɔ, lere wà ki yo wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi laga ka ni ma yo fɔ:
Sɛnwee wi yɛn yiŋgi, Yɛnŋɛlɛ, fɔ a maa jatere piin wi wogo na?
Sɛnwee pyɔ wi yɛn yiŋgi, fɔ a maa wi kɔrɔsi?
7 *Màa wi tirige wagati jɛnri ni ma wɛ mɛrɛgɛye pe na.*

---

[e] **1.8-9:** Yuuro 45.7-8 [f] **1.10-12:** Yuuro 102.26-28 [g] **1.13:** Yuuro 110.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

A mà gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ kan wi yeri paa *__wunluwɔ__ *ŋjala yɛn.*[h]
8 *A mà yaara ti ni fuun ti tirige mari tɛgɛ wi nɔgɔ.*
Na ki ka yo mbe yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lì yaara ti ni fuun ti go sogo wi kan.» Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ li yaraga ki ni fuun ki le wi kɛɛ, ka si koro. Ma si yala, we faga yan gbɛn fɔ yaara ti ni fuun ti yɛn ma go sogo sɛnwee wi kan. 9 Ɛɛn fɔ, wège yan fɔ: Yɛnŋɛlɛ làa Zhezu wi tirige wagati jɛnri ni ma wɛ mɛrɛgɛ-ye pe na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi kala na, wi ku leele pe ni fuun pe kala na. Yiŋgɔ, wòo yan fɔ wì gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ ta paa wunluwɔ ŋjala yɛn, wi jɔlɔgɔ kunwɔ mba wì ku pi kala na. 10 Kaselege ko na, Yɛnŋɛlɛ na lì yaara ti ni fuun ti da mari yigi, kìla yala li yeri li Zhezu wi yɔn fili wi jɔlɔgɔ ki fanŋga na, jaŋgo wi piile lɛgɛrɛ kan pe pe tasaga ta wa wi gbɔgɔwɔ pi ni; katugu Zhezu wo wi yɛn ŋa wi yɛn na pe yɛgɛ sinni wa shɔwɔ pi ni.
11 Zhezu ŋa wila leele pe piin *__kpoyi__ na pe kapere ti lari pe na, konaa mbele pè pye kpoyi, wo naa poro ni To nuŋgba wi yɛn pe yeri. Ki kala na, Zhezu wii fɛrɛ ta mbaa pe yinri wi woolo. 12 Ko kì ti wì yo fɔ:
E Yɛnŋɛlɛ, mi yaa kaa ma sɛnrɛ yuun na sefɛnnɛ pe kan,
mi yaa kaa ma sɔnni yuuro ni wa janwa wi sɔgɔwɔ.[i]
13 A wì yo naa fɔ:
Mi yaa na jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na.
Ma nuru ma yo fɔ:
Piile mbele Yɛnŋɛlɛ lì kan na yeri, mi ŋa pe ni.[j]
14 Kì kaa pye piile pe yɛn kasanwa naa wire ni, kì pye ma, Zhezu wo jate wì pan ma pye paa pe yɛn, ma sɛnwee wire cɛnlɔmɔ lɛ. Wì ko pye ma, jaŋgo wi kunwɔ pi fanŋga na, wi Sɔtanla wi tɔngɔ, wo ŋa kunwɔ pi fanŋga ki yɛn wi yeri we; 15 konaa mbele pàa pye paa kulolo yɛn pe yinwege wagati wi ni fuun wi ni pe kunwɔ fyɛrɛ ti kala na, mbe pe shɔ. 16 Kaselege ko na, mɛrɛgɛye poro ma wì pan mbe saga, ɛɛn fɔ, Abirahamu setirige piile poro wì pan mbe saga. 17 Ko kì ti kìla daga wi pye wi woolo pe yanlɛɛ kala li ni fuun ni, jaŋgo wi pye pe *__saraga wɔfɛnnɛ to__, ŋa wi yɛn leele yinriwɛ tafɔ, ma pye tagawa ni wa tunŋgo ŋga wila piin Yɛnŋɛlɛ li kan ki ni, mbe ta mbe leele pe kapere ti fɔgɔ tɔn. 18 Yiŋgɔ ni, wi mbe ya mbaa mbele wamawelewe pì gbɔn pe na pe sari, katugu wo jate wama-welewe pìla gbɔn wi na, a wì jɔlɔ.

Zhezu wì gbɔgɔ ma wɛ Moyisi na

3 1 Na sefɛnnɛ *__kpoyi__, yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri, yaa Zhezu wi jate, wo Yɛnŋɛlɛ lì tun wi pye *__saraga wɔfɛnnɛ to__ wa tagawa kala li ni, po mba waa pi wogo ki yuun naga finligi we. 2 Wìla pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, lo làa wi tɛgɛ ki tunŋgo ki na paa yɛgɛ ŋga na

---

[h] **2.6-7:** Yuuro 8.5-7 [i] **2.12:** Yuuro 22.3 [j] **2.13:** Eza 8.17-18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Moyisi wìla pye tagawa ni wa wi tunŋgo ki ni, wa Yɛnŋɛlɛ li go[k] ki ni fuun ki ni we. 3 Lere ka go kan, pe maa gbɔgɔ ma wɛ go jate ki na. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Zhezu wi daga gbɔgɔwɔ ni mbe wɛ Moyisi na. 4 Go nuŋgba nuŋgba pyew lere wìgi kan, ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo lì yaara ti ni fuun ti gbegele. 5 Moyisi wo na, wìla pye tagawa ni wa Yɛnŋɛlɛ li go ki ni fuun ki ni. Wìla pye tunmbyee mbaa kagala ŋgele Yɛnŋɛlɛ li mbaa la yuun ke sɛrɛya wi yuun. 6 Ɛɛn fɔ, *__Kirisi__ wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ ma pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ, wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ li go ki go na. Woro we yɛn li go ye, na waga koro mbe yɛgɛ sin we jigi tagasaga ki na, mbe kotogo ta mbaa yɔgɔri wi kala na we.

Wogowo mba Yɛnŋɛlɛ li woolo pe yaa ka wogo

7 Ki kala na, Yinnɛkpoyi li yɛn na ŋga yuun, yege tɛgɛ wa ye nawa fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo nala,
8 *yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na paa sanga ŋa ni ye tɛlɛye pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na,*
pilige ŋga ni pàa li wa ma wele wa *__gbinri__ *wi ni we.*
9 *Yɛnŋɛlɛ lì yo fɔ: Wa ki laga ki na, ye tɛlɛye pàa na wa ma wele, mala te.*
Ali maga ta pàa na kapyegele ke yan yɛgɛlɛ nafa shyɛn ni o.
10 *Ko kì ti mì nawa ŋgban ki leele pe ni.*
A mì yo fɔ: Pe jatere wi maa pe punŋgu pilige pyew.
Pe fanla koŋgolo ke jɛn fyew.
11 *Wa na naŋgbanwa pi ni, mì wugu ma yo fɔ:*
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.[l]

12 Sefɛnnɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo mbatagawa kotogo pege ka ka pye wa kpɛ ni ye ni, wi laga Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li na. 13 Ɛɛn fɔ, yaa ye yɛɛ yɛrɛgi pilige pyew mbe sa gbɔn fɔ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yɛn na nala ŋa sɛnrɛ yuun wi sa toro, jaŋgo wa kpɛ ka kaa yɛɛ yaga kapege kuu fanla, wi kotogo ki ŋgban wi na. 14 Katugu we yɛn Kirisi wi pinlɛyɛɛnlɛ, na waga koro mbe yɛgɛ sin we jigi tagasaga koŋgbanŋga ŋga wè ta ki na, mbe sa gbɔn fɔ wa ki kɔsaga ki na.

15 Ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ki ŋga fɔ:
Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo nala,
yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na paa sanga ŋa ni pàa yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na we.

16 Ambɛnɛ pàa Yɛnŋɛlɛ li magala li logo mɛɛ yiri ma je li na? Mbele fuun Moyisi wìla pe yɛgɛ sin ma pe yirige wa Ezhipiti tara poro la wɛlɛ. 17 Yɛnŋɛlɛ làa nawa ŋgban ambɛnɛ ni yɛgɛlɛ nafa shyɛn sɔgɔwɔ? Mbele

---

[k] **3.2:** *Yɛnŋɛlɛ li go:* Ko ki yɛn mbele pe yɛn li woolo wele. [l] **3.7-11:** Yuuro 95.7-11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pàa kapege ki pye, na tuun na kuun wa gbinri[m] wi ni poro la wɛlɛ.
18 Yɛnŋɛlɛ làa wugu ma wa ambɛnɛ na ma yo pe se ye wa li wogosaga ki
ni? Mbele pàa yiri ma je poro la wɛlɛ. 19 Kì pye ma, wège yan fɔ pee ya ye
wa ki wogosaga ki ni, katugu pe sila taga.

4 1 Yɛnŋɛlɛ lì *__yɔn fɔlɔ__ kɔn we yeri ma li yaga laga we kan, ma yo we
yaa ka ye wa li wogosaga ki ni. Ki kala na, ye ti we we yɛɛ yingiwɛ
jɛn jɛŋgɛ, jaŋgo ye ni, wa kpɛ ka ka wa mbe la mbe koro wiga ka ye
wa. 2 Katugu wè Sɛntanra ti logo fun paa yɛgɛ ŋga na mbele pàa pye wa
*__gbinri__ wi ni pàa ti logo we. Ki sɛnrɛ pàa ti logo, ɛɛn fɔ ti sila kala yɔn
pe kan, katugu naa pàa ti logo, pe sila ti yigi tagawa ni. 3 Woro mbele wè
taga, we yaa ye wa ki wogosaga ki ni, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi sɛnrɛ yo ma yo
fɔ:

Wa na naŋgbanwa pi ni, mì wugu ma yo fɔ:
Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.[n]

Làa ki sɛnrɛ ti yo ali maga ta li tunŋgo kìla kɔ maga lɛ wa sanga ŋa ni làa
dunruya wi da we; 4 katugu wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, kì yo wa laga ka
na pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na ma yo fɔ:

A lì si wogo pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na[o] *tunŋgo ŋga fuun làa pye ki ni.*
5 Ki nuru naa ma yo laga ka na fɔ: *Pe se ye wa na wogosaga ki ni fyew.*
6 Mbele pàa pye koŋgbanmbala ma Sɛntanra ti logo, pe sila ye wa ki
wogosaga ki ni, katugu pe sila taga ti na. Ma si yala, ki mbe ya pye pele
kan pe ye wa. 7 Ko kì ti Yɛnŋɛlɛ li pilige ka fɔnŋgɔ tɛgɛ, ŋga pe yɛn na
yinri «nala». Naa wagati titɔnlɔwɔ la kaa toro, a lì si para ki wogo ki na
wa Davidi wi yɔn, wa laga ŋga ki sɛnrɛ tì yo makɔ ki ni ma yo fɔ:

Na yaga Yɛnŋɛlɛ li magala li logo nala,
yaga ka ye kotoro ti ŋgban ye yɛɛ na.

8 Ndɛɛ ki pye Zhozuwe wila wogosaga ki kan leele pe yeri, Yɛnŋɛlɛ li saa
ka para puŋgo na naa pilige ka wogo na. 9 Ki kala na, Yɛnŋɛlɛ làa wogo
pilige kɔlɔshyɛn wogo ki na yɛgɛ ŋga na, ki wogowo pi yɔngɔ kan Yɛnŋɛlɛ
li woolo pe yeri pe wogo. 10 Katugu lere ŋa ka ye wa Yɛnŋɛlɛ li wogosaga
ki ni, wi ma wogo tunndo nda wì pye ti ni, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ làa
wogo li tunndo ti ni we. 11 Ki kala na, ye ti waa ki ŋgbanga we ye wa ki
wogosaga ki ni, jaŋgo wa kpɛ ka ka Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ we ni, mbege
wogosaga ki la paa mbele pàa pye wa gbinri wi ni pe yɛn.
12 Katugu Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yɛn yinwege woro ma pye fanŋga ni. Tì
tanla ma wɛ tokobi yɔn shyɛn taan woo na. Ti ma ye ma gbɔn fɔ wa
laga ŋga jatere wo naa yinnɛ li ni ti maa finli, ma ye ma gbɔn fɔ wa laga
ŋga kajeere ti sogosara to naa sɔmbɛ wi ni ti maa jiinri ti yɛɛ na. Ti ma
lere wi nawa kagala naa wi jatere wi cancan maa jɛn. 13 Yaraga ko ka
woro wa ŋga ki mbe ya lara Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. Yaara nda fuun lì da, ti

---

[m] **3.17:** Nɔmbu 14.29-32 [n] **4.3:** Yuuro 95.11 [o] **4.4:** Zhenɛ 2.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn waga ma pye larasaga fu li yɛgɛ na. Lo we ni fuun we daga mbe we kapyere ti yɛgɛ yo mbeli kan.

KIRISI, SARAGA WƆFƐNNƐ TOGBƆƆ, WI TUNŊGO

4.14–7.28

Zhezu wi yɛn saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ

14 *Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ yɛn we yeri, ŋa wì ye ma kari fɔ wa Yɛnŋɛlɛ li tanla, wo wi yɛn Zhezu, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we. Ki kala na, ye ti we yɛgɛ sin wa we tagawa pi ni, po mba waa pi sɛnrɛ yuun we. 15 *Saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wi se ya mbaa we yinriwɛ taa wa we fanŋga fu kagala ke ni, wo ma wi yɛn we yeri. Ɛɛn fɔ, we saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ pòo wa ma wele yɛgɛ ki ni fuun na paa we yɛn, ɛɛn fɔ, wii kapege pye. 16 Ki kala na, ye ti we kotogo ta waa fulo wa *Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki tanla, ko ŋga yinmɛ pi wa we, jaŋgo we yuŋgbɔgɔrɔ mbe pye li na, li yinmɛ kan we yeri, mba pi yaa we saga wagati ŋa wì yala wi ni.

5 1 *Saraga wɔfɛnnɛ to pyew, pe maa wɔ leele pe sɔgɔwɔ maa tɛgɛ wila tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan leele poro kala na. Kona, wi maa yarikanra kaan na *saara woo Yɛnŋɛlɛ li yeri leele pe kapere ti kala na. 2 Paa wo jate fanŋga woro wi ni kapege ki na, wi mbe ya mbaa kambajɛn-mbɛlɛ poro naa mbele pe maa punŋgu pe yinriwɛ taa. 3 Naa wo jate fanŋga woro wi ni ki kala na, wi daga mbaa saara woo wi yɛɛ kapere ti kala na, konaa leele pe woro ti kala na fun. 4 Lere kpɛ se ya mbe gbɔgɔwɔ kan wi yɛɛ yeri mbe pye saraga wɔfɛnnɛ to. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo li maga fɔ wi yeri bɔkɔ, paa yɛgɛ ŋga na *Arɔn wogo kìla pye we.

5 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, *Kirisi wo ma wuu yɛɛ gbɔgɔ mbe pye saraga wɔfɛnnɛ to. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lo làa ki yo wi kan ma yo fɔ:

Ma yɛn na Pinambyɔ, a mì pye ma To nala.[p]

6 Lìgi yo laga ka na naa ma yo fɔ:

Ma yɛn ***saraga wɔfɔ*** *fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na* ***Mɛlikisedɛki wìla pye.***[q]

7 Ma Zhezu wi yaga yinwege na laga tara ti na, wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yɛnrɛwɛ gbɔɔ ni, naa gbeere ŋgbanga ni, naa yɛntunwɔ ni, lo na li mbaa ya mboo shɔ kunwɔ pi ni we. A Yɛnŋɛlɛ lùu yɛnrɛwɛ pi logo, naa wila fyɛ li yɛgɛ ki kala na. 8 Ali maga ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, wìgi fɔrɔgɔ ma pye sɛnrɛ lɛfɔ jɔlɔgɔ kagala ŋgele fuun wì jɔlɔ ke fanŋga na. 9 Naa Yɛnŋɛlɛ làa kaa wi kapyege ki yɔn fili ma kɔ, a wì si pye shɔwɔ mbakɔɔ pi go mbele fuun paa nuru wi yeri pe kan. 10 A Yɛnŋɛlɛ lì suu yeri maa pye saraga wɔfɛnnɛ to, paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye we.

---

p **5.5:** Yuuro 2.7 q **5.6:** Yuuro 110.4; Zhenɛ 14.18-20

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ye ti we we yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo waga ka tagawa pi je

11 Sɛnlɛgɛrɛ yɛn we yeri we yo ye kan ki kala li wogo na, ɛɛn fɔ, ti yɛgɛ yowo ye
kan pi yɛn ma ŋgban, katugu yaa kala kɔrɔ jɛn fyaw. 12 Wagati lɛgɛrɛ toro makɔ,
ki ja daga yiŋgɔ wo mbege ta ye yɛn leele nagafɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, ali ma pan ma gbɔn
nala, ye yɛn ma jori bere paa ye nari Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kagala koŋgbanŋgala ke ni.
Ye yɛn ma jori mbaa yinriwɛ wɔnri bere, ye se ya mbaa yaakara sheere kaa. 13 Lere
ŋa fuun wi maa yinriwɛ wɔnri, ko fɔ wo yɛn piyɛnlɛ, wi fa kasinŋge ki jɛn mbe
wali ki na. 14 Ɛɛn fɔ, yaakara sheere ti yɛn lelɛɛlɛ poro woro, poro mbele pè tara ki
na ma pe jatere wi kan, a wì ya na kajeŋgɛ ki jɛnni naga woo kapege ki ni we.

6 1 Ki kala na, ki daga *__Kirisi__ wi nagawa sɛnrɛ koŋgbannda we toro to na, waa
kee yɛgɛ, we nagawa sɛnrɛ nda tì ŋgban ma wɛ to lɛ. Waga ka sɔngɔrɔ mbege
sɛnrɛ ti nɔgɔ lɛ naa fɔnŋgɔ. To yɛn mbɔɔn tɔnli fu kapyere ti jɛn mberi yaga mbe
taga Yɛnŋɛlɛ li na, 2 mbe leele pe naga *__batɛmu__ cɛngɛlɛ pyew ke ni, naa *__kɛyɛn__
__tagawa__ kapyere leele pe na, konaa mbe kuulo pe yɛnmɛ wogo ki yo, naa kiti kɔngɔ
mbakɔgɔ wogo ki ni. 3 Ye ti waa kee yɛgɛ! Na Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, ko we yaa pye.
4 Mila ye yɛrɛgi fɔ mbele pè sɔngɔrɔ na tanri tangalɔmɔ pee na, pe wogo ki yɛn
mɛlɛ? Pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ li yanwa pi ta tasaga nuŋgba. A pè naayeri yarikanga
ki nɛnɛ, ma pe tasaga ta wa Yinnɛkpoyi li ni. 5 A pège jɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ
ti yɛn ma yɔn, dunruya ŋa wila paan maa yawa pi tanwa pi jɛn. 6 Ma si yala,
pè wɔ wa tagawa konɔ li ni ma to. Lere se ya mbe pe saga pe pe tangalɔmɔ pi
kanŋga naa fɔnŋgɔ; katugu pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi kanni naa fɔnŋgɔ
wa *__tiparaga__ ki na pe yɛɛ kan, na fɛrɛ waa wi na leele pe ni fuun pe yɛgɛ na.
7 Tara nda tisara lɛgɛrɛ maa tuun ti na, a tila ki tɔnmɔ pi woo, na yari-
lire jɛndɛ kaan mbele pe maa fali ti na pe yeri, Yɛnŋɛlɛ li ma duwaw ti
na. 8 Ɛɛn fɔ, na ti kaa wuuro naa yan pege yinrigi, tila ya kala yɔn. Pa
sanni jɛnri Yɛnŋɛlɛ li yaa ti daŋga, ko puŋgo na mberi sogo.
9 Konaa ki ni fuun, we wɛnnɛ, ali maga ta we yɛn na para yɛɛn, we jigi wi yɛn
ma cɛn jɛŋgɛ ye kanŋgɔlɔ fɔ ye yɛn wa konɔ jɛnnɛ li ni, shɔwɔ wolo le. 10 Katugu
Yɛnŋɛlɛ li woro mbasinnɛ. Li se fɛgɛ ye kapyege ki na, naa ye ndanlawa mba yè
naga li kanŋgɔlɔ wa tunndo nda yè pye, naa nda yaa piin bere ye tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ
pe kan ti na. 11 Ɛɛn fɔ, we yɛn naga jaa jɛŋgɛ, fɔ ye ni fuun nuŋgba nuŋgba ye bala
ma, fɔ wa ki kɔsaga ki na, jaŋgo ye jigi wi yɛn ŋga na, ki pye kigi yɛɛ yɔn fili. 12 We
woro na jaa ye pye tiyanmbala. Ɛɛn fɔ, mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ li na maga kun pe yɛɛ
ni, yaa poro fɔrɔgi, poro mbele pe yaa kɔrɔgɔ ŋga lì *__yɔn fɔlɔ__ kɔn mbe kan ki ta we.

Yɛnŋɛlɛ li yɔn fɔlɔ li yɛn wa li yɔnlɔ

13 Naa Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn Abirahamu wi yeri, làa wugu ma taga
wa. Paa lere sila pye wa ma gbɔgɔ ma wɛ li na, ŋa li mbaa wugu wi na, kì
pye ma, a lì si wugu li yɛɛ na. 14 Làa yo fɔ:

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kaselege ko na, mila ki yuun ma kan, mi yaa duwaw ma na mbɔɔn
setirige piile pe pye pe lɛgɛ jɛŋgɛ.[r]
15 Kì pye ma, a Abirahamu wì sigi kun wi yɛɛ ni ma li sige, ko puŋgo na,
Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ŋga yɔn fɔlɔ kɔn, a wì sigi ta. 16 Leele pe ma wugu
yaraga ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ poro yɛɛ jate na ko na. Wuguro ti ma yere-
saga kan ki sɛnrɛ ti yeri ma kendige ki ni fuun ki kɔ pe sɔgɔwɔ. 17 Ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ li kɔn mbe yarijɛndɛ nda
kan, mbele pe mbaa ti ta, làa pye na jaa mbege naga mbege filige pe kan
fɔ li se li katɛɛgɛ ki kanŋga. Ko kì ti làa wugu ma pe kan. 18 Kì pye ma,
kagala shyɛn ke wa ŋgele ke se ya kanŋga, ma pye Yɛnŋɛlɛ li se ya finlɛ
wa ke ni. Ki kala na, woro mbele we yɛn ma kɛɛ kan li na, wè kotogo ta
jɛŋgɛ ma jigi tagasaga ŋga lì sɛnrɛ yo ma we kan ki yigi ŋgbanga. 19 Ki
jigi tagasaga kì we kotogo ki kan we na paa bato yeregeyaraga yɛn. Ki
yɛn fanŋga ni ma yeresaga ta. *__Shɛrigo gbɔgɔ__ ŋga wa Yɛnŋɛlɛ na, paraga
ŋga pè pɔ maga kɔn shyɛn, ki jigi tagasaga ki yɛn na yiin wa ki ni na kee
wa lajɛŋgɛ *__kpoyi__ ki ni. 20 Zhezu wì keli we yɛgɛ ma ye wa ki laga ki ni
woro kala na. Wì pye *__saraga wɔfɛnnɛ to__ fɔ sanga pyew, paa yɛgɛ ŋga na
*__Mɛlikisedɛki__ wìla pye we.

Mɛlikisedɛki ŋa wunlunaŋa naa saraga wɔfɔ wi sɛnrɛ re

7 1 Ki *__Mɛlikisedɛki__ wìla pye Salɛmu wunlunaŋa ma pye Yɛnŋɛlɛ
na yaara ti ni fuun ti go na li *__saraga wɔfɔ__. Naa Abirahamu wìla
ka saa malaga ki gbɔn ma ya wunlumbolo pe ni ma sɔngɔrɔ na paan, a
Mɛlikisedɛki wì si saa wi fili ma duwaw pye wi kan. 2 A Abirahamu wùu
yaara ti ni fuun ti yaga wɔ wi yeri. Mɛlikisedɛki mɛgɛ ki kɔrɔ koŋgban-
ŋga wowi ŋa fɔ: «Wunluwɔ ŋa wi yɛn ma sin»; mbe taga wa ko na, wìla
pye Salɛmu wunluwɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: «Yɛyinŋge wunluwɔ». 3 Lere sila
wi to naa wi nɔ jɛn, nakoma wi tɛlɛye wa. Lere si para wi sege wogo naa
wi kunwɔ wogo na laga ka kpɛ ni. Wi yɛn ma taanla Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
wi ni. Wi yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew.

4 Yege wele paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn legbɔɔ we! Abirahamu jate ŋa wi
yɛn we tɛlɛ, yaara nda fuun wìla ta wa malaga gbɔnsaga, wìla ti *__yaga__ wi
wɔ wi yeri. 5 Mbe yala Yɛnŋɛlɛ li *__lasiri__ wi ni, *__Levi setirige piile__ mbele
pe yɛn saraga wɔfɛnnɛ, ki kologo yɛn pe yeri paa yaara nda fuun ti yɛn
*__Izirayɛli__ woolo pe yeri ti yaga wi shoo. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe maa yaga
wi shoo pe woolo jate poro yeri, ma si yala, poro fun pe yɛn Abirahamu[s]
wi setirige piile. 6 Mɛlikisedɛki wi sila pye Levi wi setirige pyɔ wo wa, ɛɛn
fɔ, yaara nda tìla pye Abirahamu wi yeri, wìla ti yaga wi ta; ma taga wa
ko na, a wì duwaw pye Abirahamu wi kan, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔgɔlɔ__

---

[r] **6.14:** Zhenɛ 22.16-17 [s] **7.5:** Nɔmbu 18.21

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kɔn wi yeri we. 7Ma si yala, kendige woro ki ni, ŋa wi ma duwaw wi pye,
wo gbɔgɔ ma wɛ duwaw wì pye ŋa kan wo na. 8Saraga wɔfɛnnɛ wele,
poro mbele pe maa yaga wi shoo, pe yɛn kufɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, Mɛlikisedɛki wo
na, wo ŋa wìla ki yaga wi shɔ, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yɛn naga yuun naga finligi
ma yo wi yɛn yinwege na. 9Ki yowo po na, we mbe ya mbege yo fun fɔ
naa Abirahamu wìla wi yarijɛndɛ ti yaga wi wɔ, *__Levi__ ŋa wi setirige piile
pàa pye na yaga wi taa, poro fun pàa wi wɔ. 10Katugu ali maga ta pe sila
Levi wi se gbɛn, wìla pye wa wi tɛlɛ Abirahamu wi kasanwa pi ni, sanga
ŋa ni Mɛlikisedɛki wìla kari mbe sa Abirahamu wi fili we.

11Levi saraga wɔgɔ ko ki yɛn lasiri ŋa Yɛnŋɛlɛ lì kan Izirayɛli woolo
pe yeri wi nɔgɔ lɛgɛ ye. Ndɛɛ ki pye Levi saraga wɔfɛnnɛ pàa tunŋgo
ŋga pye, ki yɔn kila fili, ki se ja daga saraga wɔfɔ wa yɛgɛ mbe pan naa
paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wìla pye, wo ka ka pye paa yɛgɛ ŋga na
*__Arɔn__ wìla pye. 12Katugu na saraga wɔgɔ ki ka kanŋga, ki daga lasiri wi
kanŋga fun. 13 *__We Fɔ__ ŋa ki sɛnrɛ tì yo wi kanŋgɔlɔ, cɛnlɛ la yɛgɛ woo
lawi. Ki cɛnlɛ li woo wa kpɛ sila saraga wɔgɔtunŋgo ka pye wa *__saraga__
__wɔsaga__ ki na. 14Ki yɛn ma jɛn ma filige jɛŋgɛ ma yo we Fɔ wi yɛn Zhuda
cɛnlɛ woo. Naa Moyisi wìla para saraga wɔfɛnnɛ pe sɛnrɛ ti na, wi sila
yaraga ka yo ki cɛnlɛ li wogo na.

Saraga wɔfɔ wa yɛgɛ yɛn wa ŋa wi yɛn ma Mɛlikisedɛki lɛ

15Kapyege kaa ŋga naa, ŋga kìgi naga maga filige ma yo fɔ: Saraga
wɔfɔ wà yɛgɛ pan, ŋa wi yɛn ma Mɛlikisedɛki lɛ, wo wi yɛn *__Kirisi__ we.
16Pe sila ki saraga wɔfɔ wi tɛgɛ mbe yala leele pe ŋgasegele koro ni.
Ɛɛn fɔ, wì pye saraga wɔfɔ yinwege ŋga ki se kɔ ko fanŋga na. 17Katugu
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun wi kanŋgɔlɔ fɔ:

Ma yɛn saraga wɔfɔ sanga pyew paa yɛgɛ ŋga na Mɛlikisedɛki wogo kìla
pye.

18Kì pye ma, lasiri wi ŋgasele lɛlɛ pàa li jan, katugu làa pye fanŋga fu ma
pye kayɔngɔ fu. 19Moyisi lasiri wi sila yaraga ka pye mbege yɔn fili[t]. Ɛɛn
fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì jigi tagasaga kan we yeri ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ. Ko fanŋga
na we yɛn na fulo li tanla.

20Mbe taga wa ko na, Yɛnŋɛlɛ làa wugu, mɛɛ Zhezu wi tɛgɛ wi pye
saraga wɔfɔ. Sanmbala poro pye saraga wɔfɛnnɛ ki wuguro cɛnlɛ ta si
pye. 21Ɛɛn fɔ, pàa Zhezu wi tɛgɛ saraga wɔfɔ wuguro ni, Yɛnŋɛlɛ làa wi
pye fɔ:

We Fɔ wì wugu ki na, wi soo jatere wi kanŋga:
Ma yɛn saraga wɔfɔ fɔ sanga pyew.[u]

---

[t] **7.19:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ fanŋga sila pye wi ni wi ya wi ŋga kila daga mbe pye mbe sɛnwee wi shɔ ki pye. [u] **7.21:** Yuuro 110.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Kì pye ma, Zhezu wo wì yeresaga kan *yɔn finliwɛ pi yeri we kan,
mba pì mbɔnrɔ ma wɛ koŋgbanmba pi na.
23 Mbe wɔ ko ni naa, ki Levi saraga wɔfɛnnɛ wele, pàa pye ma
lɛgɛ, katugu pe kunwɔ pi kala na, pe sila pye na mɔni pe tunŋgo ki
na. 24 Ɛɛn fɔ, Zhezu wo yɛn yinwege na fɔ sanga pyew, ki kala na, wi
saraga wɔgɔtunŋgo ki se ya kan lere wa yeri. 25 Ko kì ti mbele pe maa
fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla wi fanŋga na, wi mbe ya mbe pe shɔ yiŋgɔ konaa
sanga pyew, katugu wi yɛn yinwege na sanga pyew mbaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri
pe kan.
26 Zhezu wo wi yɛn *saraga wɔfɛnnɛ to ŋa wila daga we ni. Wi yɛn
*kpoyi, ma pye puŋgosaga fu konaa fyɔngɔ fu. Wi yɛn ma laga kapere
pyefɛnnɛ pe na. Wì gbɔgɔwɔ ta wa naayeri lara ti go na. 27 Wi woro
paa saraga wɔfɛnnɛ teele sanmbala pe yɛn. Wii jori mbaa *saara woo
pilige pyew wi yɛɛ kapere ti kala na gbɛn, ko puŋgo na mbe si jɛn
mbaa ti woo leele sanmbala pe kapere ti kala na[v]; katugu wìla saraga
ki wɔ wɔsaga nuŋgba wagati wi ni fuun wogo, naa wo jate wìla wi yɛɛ
kan saraga we. 28 Moyisi lasiri wi ma leele mbele tɛgɛ pe pye saraga
wɔfɛnnɛ teele, pe yɛn fanŋga fu fɛnnɛ. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li wuguro sɛnrɛ
nda tì pan lasiri wi puŋgo na, tìli Pinambyɔ wi tɛgɛ wi pye saraga
wɔfɛnnɛ to, wo ŋa wi yɛn ma yɔn fili fɔ sanga pyew we.

KIRISI WI YƆN FINLIWƐ MBA LE PI GBƆGƆ MA WƐ

8.1–9.22

Zhezu wi yɛn we saraga wɔfɛnnɛ to

8 1 Sɛnrɛ nda we yɛn na yuun ti go koyi ŋga fɔ: Ki yɛn ma yɔn ki
*saraga wɔfɛnnɛ to cɛnlɛ wi yɛn we yeri, wi yɛn ma cɛn wa
naayeri, wa Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yawa pi ni fuun fɔ li *wunluwɔ jɔngɔ
ki kalige kɛɛ ki na. 2 Wi yɛn na saraga wɔfɛnnɛ to tunŋgo piin wa
*shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ko ki yɛn *paraga go ŋga ki yɛn kaselege wogo,
*we Fɔ wo wìgi kan, lere ma wìgi kan.
3 Pe ma saraga wɔfɛnnɛ to pyew wi tɛgɛ wila yarikanra ti kaan, wila
*saara woo Yɛnŋɛlɛ li yeri. Ki kala na, ki daga we saraga wɔfɛnnɛ to wi
yaraga ka ta fun wigi wɔ saraga. 4 Ki pye wi yɛn laga tara ti na, wi yɛrɛ
se jɛn na pye *saraga wɔfɔ, katugu saraga wɔfɛnnɛ pele yɛgɛ wa, mbele
pe maa yarikanra ti kaan ma yala Zhufuye *lasiri wi ni. 5 Tunŋgo ŋga
ki saraga wɔfɛnnɛ pe maa piin ki yɛn ŋga ki wa yɛnŋɛlɛ na ki yanlɛɛ
naa ki nunu. Ki yɛn ma yala ŋga kìla yo Moyisi wi kan ki ni. Sanga ŋa
ni wìla pye na jaa mbe paraga go ki kan, Yɛnŋɛlɛ làa wi pye fɔ: *Ma yɛɛ*

---

[v] **7.27:** Levi 9.15; 16.15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yigi, ma yaara ti ni fuun ti gbegele ma yala cɛnlɔmɔ mba mì naga ma na wa yanwiga ki na pi ni.[w]
6 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, tunŋgo ŋga Zhezu wì ta, kì mbɔnrɔ jɛŋgɛ ma wɛ ki saraga
wɔfɛnnɛ pe wogo ki na, katugu wo wi yɛn kasuluwo mbe *__yɔn finliwɛ__ le
Yɛnŋɛlɛ lo naa leele pe sɔgɔwɔ. Ki yɔn finliwɛ pì mbɔnrɔ ma wɛ lɛɛ pi na,
pi nɔgɔ kì le *__yɔn fɔgɔlɔ__ na, ŋgele kè mbɔnrɔ ma wɛ.
7 Ki pye yɔn finliwɛ lɛɛ pìla pye ma fuŋgo, ki se ja daga poo kanŋga pe
fɔnmbɔ tɛgɛ wa pi yɔnlɔ. 8 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lì puŋgosaga yan li leele pe na,
mɛɛ pe jɛrɛgi ma yo Tafɔ wì yo fɔ:

Wele, piliye ya yɛn wa na paan, we Fɔ wo wì yo ma.
Mi yaa ka yɔn finliwɛ fɔnmbɔ le *__Izirayɛli__ *woolo poro naa Zhuda tara*
woolo pe ni.
9 *Ki yɔn finliwɛ pi se ka pye paa mba mìla le pe tɛlɛye pe ni pi yɛn,*
pilige ŋga ni mìla pe yigi kɛɛ na ma yiri pe ni wa Ezhipiti tara ti ni we.
Yɔn finliwɛ mba mìla le pe ni, pàa pi jɔgɔ.
Kì pye ma, mii na jatere wi lɛgɛ pe kala na. We Fɔ wo wì yo ma.
10 *Ɛɛn fɔ, yɔn finliwɛ mba mi yaa ka le Izirayɛli woolo pe ni ko piliye yan*
yo puŋgo na, pow mba yɛɛn.
We Fɔ wo wì yo ma fɔ:
Mi yaa kanla ŋgasegele ke le wa pe nawa,
mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe kotoro ti na.
Mi yaa ka pye pe Yɛnŋɛlɛ, pe yaa ka pye na woolo.
11 *Kona, lere kpɛ se ka wi cɛnlɛ woo, nakoma wi sefɔ wa kara naa mbaa yuun fɔ:*
«Ki daga ma we Fɔ wi jɛn.»
Katugu pe ni fuun pe yaa kanla jɛn,
mbege lɛ lepigile ke na mbe sa gbɔn legbɔɔlɔ pe na.
12 *Mi yaa pe kambasinnde ti kala yaga pe na,*
mi se ka nawa to pe kapere ti na naa.[x]

13 Yɛnŋɛlɛ làa yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi sɛnrɛ ti yo sanga ŋa ni, làa koŋgbanmba pi kanŋga lɛɛ. Ki si yɛn kaselege fɔ yaraga ŋga kì pye yarilɛgɛ ma kɔ, nɛɛ lee na kee, kila jaa mbe kɔ.

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔkala laga tara na konaa wa naayeri

9 1 Wa *__yɔn finliwɛ__ koŋgbanmba pi ni, koŋgolo la pye wa Yɛnŋɛlɛ li
gbɔgɔlɔmɔ pi na. *__Shɛrigo gbɔgɔ__ la pye wa pi ni laga tara[y] ti na. 2 Pàa
*__paraga go__ kan. Ki yumbyɔ koŋgbanŋa pàa pye naa yinri laga *__kpoyi__. Fitanla-
daga naa tabali naa buru[z] ŋa pàa pye na kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri, tìla pye wa ki laga

---

[w] **8.5:** Ɛki 25.40 [x] **8.8-12:** Zhere 31.31-34 [y] **9.1:** Ɛki 16.33; 25.10-11,31; Nɔmbu 17.25
[z] **9.2:** Zhufuye pàa pye na buru wi kaan Yɛnŋɛlɛ li yeri mbaa nawa tuun kafɔnŋgɔlɔ ŋgele làa pye wa gbinri wi ni pe kan ke na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ki ni. 3 Paraga shyɛn wogo ŋga pàa pari ma paraga go ki kɔn shyɛn, wa ki puŋgo
na, yumbyɔ wà la pye wa pàa pye naa yinri lajɛŋgɛ kpoyi. 4 *Wusuna nuwɔ
taan[a] saraga wɔsaga ŋga pàa gbegele tɛ ni, pa kìla pye wa ki laga ki ni, naa *yɔn
finliwɛ kɛsu wi ni. Pàa tɛ wo ki kɛsu wi lagapyew ki na maa tɔn. Wa wi nawa,
tɛ cɔlɔ la pye wa, *manɛ la pye wa li ni, naa *Arɔn gbɔtangala na làa fyɛɛnrɛ fi li
ni, naa sinndɛɛrɛ papara papara nda yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ti na ti
ni. 5 *Sherubɛnye mbele gbɔgɔwɔ pi yɛn pe yeri, pàa pye wa kɛsu wi go na naga
nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le. Wa laga[b] ŋga pàa pye na kasanwa pi woo *saraga
na kapere ti kala yagawa jaa, pe kanwira tìla pye ma sanga ma jiile wa ki go na.
Ɛɛn fɔ, ki wagati wo ma ŋa we ki kagala ke yo nuŋgba nuŋgba we ke filige.

6 Ki yaara nda ti ni fuun, naa tìla kaa gbegele ma, a *saraga wɔfɛnnɛ
pe nɛɛ yiin wa paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi ni pilige pyew, na pe
tunŋgo ki piin.[c] 7 Ɛɛn fɔ, *saraga wɔfɛnnɛ to wo nuŋgba wi ma ye wa
yumbyɔ shyɛn woo wi ni yesaga nuŋgba yɛlɛ li ni. Wi ma daga mbe ye wa
yaayoro kasanwa ni mboo wɔ saraga Yɛnŋɛlɛ li yeri wi yɛɛ kapere ti wogo
na, konaa leele[d] pe woro ti kala na, to nda pè pye wa pe kambajɛnmɛ
pi ni we. 8 Ki pyelɔmɔ pi na, Yinnɛkpoyi li yɛn naga nari fɔ mbe paraga
go yumbyɔ koŋgbanŋa wi ta wa bere, lajɛŋgɛ kpoyi ki konɔ li sila yɛngɛ
gbɛn. 9 Ki paraga go yumbyɔ koŋgbanŋa wi yɛn nala kagala ke yanlɛɛ,
naga nari we na ma yo yarikanra to naa yaayoro saara nda tì wɔ Yɛnŋɛlɛ
li yeri, ti se ya mbe lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo ma wi kotogo ki pye
kpoyi mbege yɔn fili. 10 Ti yɛn na para wire kapyere to sɛnrɛ na cɛ: to
yɛn yaakara naa yaara nda pe maa woo, naa wologo cɛngɛlɛ ŋgele fuun
ke maa piin mbe ta mbe pye kpoyi. Tì pye ŋgasegele ma cɛn leele pe go
na mbe sa gbɔn sanga ŋa Yɛnŋɛlɛ li yaa yaara ti ni fuun ti gbegele naa
fɔnŋgɔ mberi sin we.

11 Ɛɛn fɔ, *Kirisi wì pan ma pye yarijɛndɛ nda tila paan ti saraga wɔfɛnnɛ
to. Wi yɛn naa tunŋgo ki piin paraga go ŋga ni, kì gbɔgɔ ma yɔn fili ma wɛ.
Leele ma pe ko kan, ko ki naga ma yo ki woro dunruya ŋa wì da yɛɛn wo
wogo. 12 Naa Kirisi wìla ye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni yesaga nuŋgba wagati wi
ni fuun wogo, wi sila sikapɛnɛ naa napire kasanwa wɔ saraga. Wi kasanwa
kpaw po wìla wɔ saraga, mɛɛ shɔwɔ mbakɔɔ pi ta we kan. 13 Sikapɛnɛ naa
napɛnɛ kasanwa, po naa nasumboro ŋa pe ma sogo wi cɔnrɔ[e] ti ni, pàa pye
nari yanragi yanragi mbele pe yɛn *fyɔngɔ ni ma yala shɛrɛgɛ ŋgasele li
ni pe na, a tila pe wire ti piin kpoyi. 14 Ki kala na, Kirisi wi kasanwa pi yaa
pye fanŋga ni po na naa mbe wɛ fɔ jɛŋgɛ. Yinnɛkpoyi na li yɛn kɔsaga fu
li fanŋga na, wùu yɛɛ kan Yɛnŋɛlɛ li yeri saraga, ŋga ki yɛn tulugo fu. Wi
kasanwa pi yaa we nawa jatere wi jogo mbe tɔnli fu kapyere ti wɔ wa wi ni,
jaŋgo we ya waa tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li kan.

---

[a] **9.4:** Levi 16.12 [b] **9.5:** Nɔmbu 7.89 [c] **9.6:** Ɛki 30.7-8 [d] **9.7:** Ɛki 30.10; Levi 16.2,14
[e] **9.13:** Nɔmbu 19.1,9-17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ko kì ti Kirisi wì pan ma pye yɔn finliwɛ fɔnmbɔ pi lefɔ. Leele pàa
kapere nda pye yɔn finliwɛ lɛɛ wagati wi ni, wì ku pe go shɔwɔ pi kala
na, jaŋgo mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri, pe ta pe kɔrɔgɔ mbakɔgɔ ta, ŋga làa *
yɔn
fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri we.
16 Na kɔrɔgɔ lige sɛwɛ ka pye wa, ki daga ki jɛn ki filige fɔ ki kanfɔ wi
ku. 17 Katugu kɔrɔgɔ kanga yɔn fɔlɔ làa pye fanŋga ni sanga ŋa ni li kɔnfɔ
wi yɛn yinwege na. Li ma pye fanŋga ni na li kɔnfɔ wiga ku mbe kɔ we.
18 Ko kì ti yɔn finliwɛ lɛɛ pi sila pye fanŋga ni sanni kasanwa pi sa wo.
19 Ki koŋgbanŋga ki na, Moyisi wìla Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke ni fuun ke yo
leele pe ni fuun pe yɛgɛ na ma yala lasiri sɛwɛ wi ni. Ko puŋgo na, a wì
si napire to naa sikapɛnɛ pe kasanwa pi lɛ, naa tɔnmɔ ni, mɛɛ yizɔpi[f] tige
njege naa sumbyɔ siyɛnrɛ tɛgɛ maa yanragi yanragi lasiri sɛwɛ wo naa
leele pe ni fuun pe na, 20 ma sho fɔ:

Yɔn finliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì le ye ni, pi kasanwa pow mba yɛɛn.[g]

21 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, a Moyisi wì si kasanwa pa yanragi
yanragi paraga go ki na, naa yaara nda pàa tɛgɛ na Yɛnŋɛlɛ li gbogo[h] ti
ni. 22 Mbe yala Moyisi * **lasiri** wi ni, yaara ti gbɔɔ ma pye kpoyi kasanwa
ni. Kapere ti kala nɛɛ yaga na kasanwa si wo.

KIRISI WI SARAGA ŊGA WƆ KI GBƆGƆ MA WƐ

9.23–10.39

Kirisi wi saraga wɔgɔ ki yɛn na kapere ti lari leele pe na

23 Ko kì ti ki yaara nda ti yɛn laga tara na, ma pye naayeri yaara nda
ti yɛn kaselege woro ti yanlɛɛ, pa kila daga peri pye kpoyi ki pyelɔmɔ
mba pi na ma. Kì pye ma, naayeri yaara nda ti yɛn kaselege woro, ti
daga mbe pye kpoyi fun saara nda tì mbɔnrɔ naa ma wɛ to ni. 24 Katugu
Kirisi wi sila ye wa * **laga kpoyi** ŋga leele pè kan ko ka ni, ko ŋga ki yɛn
ki kaselege wogo ki yanlɛɛ we. Ɛɛn fɔ, wì ye wa yɛnŋɛlɛ na jate, jaŋgo
mboo yɛɛ naga Yɛnŋɛlɛ li na yiŋgɔ we kala na. 25 Zhufuye saraga wɔfɛnnɛ
to wi ma ye yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni yaayogo
kasanwa ni. Ɛɛn fɔ, Kirisi wi sila ye wa mboo yɛɛ wɔ saraga wɔsaga
lɛgɛrɛ na. 26 Ndɛɛ pa kì pye ma, anmɛ Kirisi wi ja daga mbe jɔlɔ jɔlɔsaga
lɛgɛrɛ na maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, ki dunruya
kɔyɛgɛ ŋga kì yɔngɔ yɛɛn ki ni, wùu yɛɛ naga nagasaga nuŋgba wagati
wi ni fuun wogo, jaŋgo mbe kapere ti kɔ, naa wùu yɛɛ kan saraga we.
27 Kì kɔn ma tɛgɛ lere pyew wi kan wi ku kusaga nuŋgba, ko puŋgo na,
Yɛnŋɛlɛ lii kiti kɔn wi na. 28 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, Kirisi fun wìla wɔ

---

[f] **9.19:** Levi 14.6 [g] **9.20:** Ɛki 24.8 [h] **9.21:** Levi 8.15-19

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

saraga wɔsaga nuŋgba, jaŋgo mbe lelɛgɛrɛ kapere laga pe na. Wi yaa ka pan mboo yɛɛ naga leele pe na naa nagasaga shyɛn wogo na, ko se ka pye kapere laga kala, ɛɛn fɔ, mbe mbele pe yɛn naa singi poro shɔ.

10 1 Moyisi *lasiri wi woro yaara nda ti yɛn kaselege woro ti cɛnlɔmɔ jɛmbɛ po. Wi yɛn yarijɛndɛ nda tila paan to nunu. Ko kì ti leele mbele pe maa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, na *saraga cɛnlɛ nuŋgba ki woo li yeri yɛlɛ pyew, lasiri wii ya mbe pe sin mbe pe yɔn fili. 2 Kì pye ndɛɛ mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo ki pyelɔmɔ pi na, pe kapere tila laga pe na, a pè pye *kpoyi wagati jɛnŋɛ nuŋgba ni, pe nawa pi se jɛn naa pe jɛrɛgi mbe yo pè kapere pye. Pe jɛn na saraga wɔgɔ pyew ki yaga. 3 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, ki saara ti ma koro na leele pe nawa tuun pe kapere ti na yɛlɛ nuŋgba nuŋgba pyew. 4 Katugu napɛnɛ naa sikapɛnɛ kasanwa pi se ya mbe kapere ti laga fyew.

5 Ko kì ti sanga ŋa ni *Kirisi wi yaa ye laga dunruya wi ni, wìla Yɛnŋɛlɛ li pye fɔ:

Ma woro na saraga naa yarikanga jaa.
Ɛɛn fɔ, a mà si wire gbegele na kan.
6 *Saara sogoworo to naa kapere ti kala yagawa jasaara ti kala li sɔɔn ndanla.*
7 *Kona, a mì sho fɔ: E, Yɛnŋɛlɛ mi ŋa,*
mì pan mbe ŋga maa jaa ki pye,
mbe yala ŋga ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa lasiri sɛwɛ wi ni na kanŋgɔlɔ ki ni.[i]

8 Wìla keli maga yo gbɛn ma yo fɔ: «*Ma woro saara naa yarikanra, naa saara sogoworo konaa kapere ti kala yagawa jasaara ti kɔrɔgɔ, ti woro mɔɔ ndanla.*» Ma si yala, ki saara ti ma wɔ ma yala lasiri wo ni. 9 Ko puŋgo na, a wì sho naa fɔ: «*E, Yɛnŋɛlɛ mi ŋa, mì pan mbe ŋga maa jaa ki pye.*» Kì pye ma, a Yɛnŋɛlɛ lì si saara lɛrɛ ti ni fuun ti kɔ ma Kirisi wi saraga ki tɛgɛ wa ti yɔnlɔ. 10 Naa Zhezu Kirisi wì Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li pye, ki kala na, we kapere tì laga we na, a wè pye kpoyi wi yɛɛ wire nda wì wɔ saraga wagati wi ni fuun wogo ki fanŋga na.

11 *Saraga wɔfɔ pyew wi ma yere pilige pyew maa tunŋgo ki pye. Saara cɛnlɛ nuŋgba to wi maa woo wagati lɛgɛrɛ na, nda ti se ya mbe kapere ti laga fyew. 12 Ɛɛn fɔ, Kirisi wo na, saraga mbakɔgɔ nuŋgba wi wɔ leele pe kapere ti kala na, kona, mɛɛ saa cɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na. 13 Pa wi yɛn wa yiŋgɔ naga singi Yɛnŋɛlɛ luu mbɛnfɛnnɛ pe tirige mbe pe pye wi tɔɔrɔ ti tɛgɛsaga[j] 14 Kì pye ma, ki yarikanga nuŋgba ki fanŋga na, mbele wì pe kapere ti laga pe na ma pe pye kpoyi, wì pe sin ma pe yɔn fili fɔ sanga pyew.

15 Yinnɛkpoyi fun laa ki wogo ki yuun naga finligi we kan. Lì keli maga yo gbɛn ma yo fɔ:

---

[i] **10.5-7:** Yuuro 40.7-9 [j] **10.12-13:** Yuuro 110.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 *We* *__Fɔ__ *wì yo fɔ:*
Yɔn *__finliwɛ__ *mba mi yaa ka le pe ni ko piliye yo puŋgo na, pi mba:*
Mi yaa na ŋgasegele ke le wa pe kotoro ti na,
mbe ke yɔnlɔgɔ wa pe nawa pi ni.
17 Ko puŋgo na, a lì yo naa fɔ:
Mi se kanla jatere wi tɛgɛ pe kapere to naa pe kambasinnde ti na naa.[k]
18 Ma si yala, na kapere ti ka kala yaga mbe kɔ, kii daga saraga mbe wɔ ti kala yagawa pi na naa.

Ye ti waa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla

19 Kì pye ma, Sefɛnnɛ, Zhezu wi kunwɔ pi fanŋga na, we mbe ya kotogo ta mbe ye wa lajɛŋgɛ kpoyi ki ni. 20 Wì kovɔnnɔ yinwege wolo yɛngɛ we kan, li ma toro wa paraga ŋga kì pari ma go nawa pi kɔn shyɛn ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn wi wire[l] re. 21 *__Saraga wɔfɛnnɛ to__ ŋa wi yɛn we yeri, wi yɛn ma cɛn Yɛnŋɛlɛ li go woolo pe go na. 22 Ki kala na, ye ti we fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla kotojɛŋgɛ ni, we kotogo ta wa we tagawa pi ni. We fulo li tanla we kotoro ti ni pèri jogo ma nawa jatere pee wi wɔ wa. We fulo li tanla we wire ti ni pèri jogo mari laga tɔnmɔ kpoyi ni. 23 Ye ti we we jigi tagasaga ki yigi tiyɔngɔ, ko ŋga waa ki sɛnrɛ yuun we, katugu Yɛnŋɛlɛ na lì *__yɔn fɔgɔlɔ__ ke kɔn, li yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. 24 Ye ti waa nawa tuun we yɛɛ na, waa we yɛɛ kotogo kanni, we we yɛɛ ndanla jɛŋgɛ, waa kajɛŋgɛ piin. 25 Waga ka we gbogolɔmɔ pi yaga paa yɛgɛ ŋga na pèle tara ki na naga piin we. Ɛɛn fɔ, waa we yɛɛ yɛrɛgi, waa ki piin jɛŋgɛ paa yè we Fɔ wi pilige ki yan kì yɔngɔ we.

26 Katugu na waga ki siligi mbaa kapere ti piin mbege ta we kaselege ki jɛn makɔ, saraga woro wa naa ŋga ki mbe ya kapere ti laga we na. 27 Kona, kì koro waa Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔngɔ ko singi fyɛrɛ gbɔrɔ ni, naa kasɔn gbɔgɔ ki ni, ŋga ki yaa kali mbɛnfɛnnɛ pe sogo we. 28 Lere ŋa fuun ka Moyisi lasiri wi jɔgɔ, pe maa gbo paa wi yinriwɛ ta, na sɛrɛfɛnnɛ shyɛn, nakoma taanri kaga kala li yo we[m]. 29 Lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi tifaga, na kasanwa mba Yɛnŋɛlɛ lì tɛgɛ ma yɔn finliwɛ pi le pi piin faa, po mba pùu pye kpoyi we, na Yinnɛkpoyi na li maa yinmɛ pi kaan li tegele, ki lerefɔ wi yaa ka pye mɛlɛ? Ye mbe ya mbege jate fɔ jɔlɔgɔ ŋga ki daga wi ni, ki yaa ka pe naa mbe wɛ. 30 Katugu lere ŋa wìgi sɛnrɛ nda ti yo, we yɛn maa jɛn. Wì yo fɔ: «*Kapere ti kayaŋga wɔgɔ ki yɛn mi yeri, muwi mi yaa ti yɔngɔ wɔ.*» Ma nuru ma yo fɔ: «*We Fɔ wi yaa ka kiti kɔn wi woolo pe na.*»[n] 31 Mbe ye wa Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li kɛɛ, ki yɛn fyɛrɛ ni fɔ jɛŋgɛ.

---

[k] **10.16-17:** Zhere 31.33-34 [l] **10.20:** Paraga ŋga sɛnrɛ ti yɛn na yuun, ko ki yɛn Zhezu wi wire nda tì jɔlɔ we kala na, a wì ku ma kologo yɛngɛ we kan fɔ wa Yɛnŋɛlɛ laga ki na. [m] **10.28:** Dete 17.6 [n] **10.30:** Dete 32.35-36

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Ɛɛn fɔ, ye nawa to ŋga kìla ye ta faa ki na. Ki wagati wi ni, naa yàa
kaa Yɛnŋɛlɛ li yanwa pi ta ma kɔ, yàa jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ maga kun ye yɛɛ ni.
33 Sanga wa ni, pàa pye na ye tegele, na ye jɔlɔ lere pyew wi yɛgɛ na.
Sanga wa ni, leele mbele pàa pye na jɔlɔ ma fun, yaa pinlɛ na jɔlɔ pe ni.
34 Kaso piile pe yinriwɛ la ye ta. Naa leele pàa ye yarijɛndɛ ti shɔ ye yeri,
yàa yɛnlɛ ki na nayinmɛ ni, katugu yège jɛn ma yo yarijɛndɛ yɛn ye yeri,
nda tì mbɔnrɔ ma wɛ, jɔgɔsaga si woro ti na. 35 Ki kala na, yaga ka ye jigi
tagasaga ki wa, katugu tɔnli gbɔɔ yɛn ki ni. 36 Yaa kagala kunni ye yɛɛ ni,
jaŋgo ye ta ye Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li pye ye li yɔn fili, ye ŋga lì yɔn
fɔlɔ kɔn ki ta. 37 Katugu ko Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun, ma yo fɔ:

Wagati wì koro jɛnri, jɛnri jate, ŋa wì daga mbe pan, wi yaa pan.
Wi se mɔ naa.

38 *Ŋa wi yɛn lesinŋɛ na yɛgɛ na, wi yaa yinwege ta wi tagawa pi fanŋga*
na.

Ɛɛn fɔ, na wi ka sɔngɔrɔ puŋgo na, wi kala li sanla ndanla naa.[o]

39 Mbele pe maa sɔngɔrɔ puŋgo na na punŋgu, we woro poro pele. Ɛɛn fɔ,
mbele pè taga ma pye wa shɔwɔ kologo ki ni, we yɛn poro pele.

SƐRƐFƐNNƐ PORO NAA PE TAGAWA

11–12

Tagawa sɛnrɛ

11 1 Na we kaga jɛn mbe yo we jigi wi yɛn yaraga ŋga na we yaa ki
ta, ko ki yɛn tagawa we. Tagawa po pi yɛn yaraga ŋga we woro
na yaan, we taga ki na we yo ki yɛn kaselege. 2 Faa leele pe tagawa po
kala na Yɛnŋɛlɛ làa sɛrɛya jɛnŋɛ yo pe kanŋgɔlɔ.

3 Tagawa po fanŋga na, wège jɛn ma yo dunruya wì da Yɛnŋɛlɛ li yɔn
sɛnrɛ to ni. Ki kala na, yaara nda we yɛn na yaan yɛnlɛ ni, tìla gbegele
ma yiri wa nda we woro na yaan to ni.

4 Tagawa po fanŋga na, Abɛli wìla *__saraga__ wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, ŋga kìla
mbɔnrɔ Kayɛn wogo ki na. Wi tagawa pi kala na, Yɛnŋɛlɛ làa ki yo ma yo
wi yɛn lesinŋɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ jate làa yɛnlɛ wi yarikanra ti na. Ali maga
ta Abɛli wì ku, wi sɛnrɛ ti yɛn na yuun[p] we ni bere wi tagawa pi kala na.
5 Tagawa po fanŋga na, Enɔki wi sila ku. A Yɛnŋɛlɛ lùu lɛ ma kari wi ni
wa li yɛɛ tanla. Lere sila wi yan naa, katugu Yɛnŋɛlɛ làa wi lɛ[q]. Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo sanga ŋa ni Yɛnŋɛlɛ li faa lɛ, wi
kala làa pye ma li ndanla. 6 Ɛɛn fɔ, na tagawa po ma, lere kpɛ kala se ya
Yɛnŋɛlɛ li ndanla, katugu lere ŋa kaa fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, wi daga mbe

---

[o] **10.37-38:** Aba 2.3-4 [p] **11.4:** Zhenɛ 4.4 [q] **11.5:** Zhenɛ 5.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

taga ki na fɔ Yɛnŋɛlɛ li wa, fɔ mbele pe yɛn nali lagajaa, li yaa tɔnli kan pe yeri.

7 Tagawa po fanŋga na, kagala ŋgele lere sila ke yan gbɛn, naa Yɛnŋɛlɛ
làa *__Nowe__ wi yɛri ke ni, a wì si fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, ma si *__tɔnmɔkɔrɔ__
__gbeŋge__ ki tɛ, a wo naa wi go woolo pe ni pè shɔ[r] wa ki ni. Kì pye ma, wi
tagawa pi fanŋga na, a wìgi kan kiti to *__dunruya woolo__ pe na, a Yɛnŋɛlɛ
laa wi jate lesinŋɛ.

8 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wìla Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti logo, naa
làa wi yeri we. A wì si kari tara ta ni nda Yɛnŋɛlɛ li mbaa kan wi yeri
ti pye wi kɔrɔgɔ, ma yiri wa wi yɛɛra tara ti ni na kee, ma sigi ta wi
sila wi karisaga ki jɛn[s]. 9 Tagawa po fanŋga na, Yɛnŋɛlɛ làa *__yɔn fɔlɔ__
kɔn mbe tara nda kan wi yeri, wìla saa cɛn wa ti ni paa nambanŋa yɛn.
Wìla pye na cɛɛn *__paara yinrɛ__ paa yɛgɛ ŋga na Izaki naa Zhakɔbu pàa
kaa cɛn wa ti ni we, poro mbele Yɛnŋɛlɛ làa kaa ki yɔn fɔlɔ nuŋgba li
kɔn pe yeri we. 10 Katugu Abirahamu wìla pye na cagbɔgɔ singi, ŋga ki
nɔgɔ ki yɛn ma sheli tiyɔngɔ. Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn ki kaara ti gbegelefɔ naa
ki kanfɔ.

11 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wi jɔ Sara fun wìla ya ma fanŋga
ta ma pyɔ se, ali maga ta wìla lɛ ma toro pisege na; katugu Yɛnŋɛlɛ na
làa yɔn fɔlɔ li kɔn wi yeri, wìla li jate sɛnrɛ nuŋgba yofɔ. 12 Ki kala na
fun, ali maga ta Abirahamu wìla pye ndɛɛ wì ku makɔ, ki naŋa nuŋgba
we, setirige piile lɛgɛrɛ yiri wa wi ni, ma lɛgɛ *paa naayeri wɔnŋgɔlɔ koro*
naa kɔgɔje yɔn taambugɔ ŋga ki se ya jiri ki yɛn.[t]

13 Ki leele mbele pe ni fuun pè ku wa tagawa pi ni. Yɛnŋɛlɛ làa yari-
jɛndɛ nda yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri, pe sila ti ta, ɛɛn fɔ, pàa ti yan
lege, a kì nayinmɛ kan pe yeri. A pè sigi yo ma yo *pe yɛn nambanmbala*
ma pye cɛnfɛnnɛ[u] laga tara ti na. 14 Mbele pe yɛn na para ma, pe yɛn naga
nari naga finligi ma yo pe yɛn na tara ta yɛgɛ jaa pe woro. 15 Ndɛɛ ki pye
pàa yiri tara nda ni, to pàa pye na jatere piin ti na, pe mbaa pyelɔmɔ ta
naa mbe sɔngɔrɔ wa. 16 Ɛɛn fɔ, kaselege ko na, pàa pye na tara ta jaa pe
woro, nda tì mbɔnrɔ naa ma wɛ, ko kɔrɔ wo yɛn nda ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ
na. Ko kì ti ki fɛrɛ woro Yɛnŋɛlɛ li na paa li yinri pe Yɛnŋɛlɛ, katugu lì
cagbɔgɔ kan pe kan.

17 Tagawa po fanŋga na, Abirahamu wìla Izaki wi wɔ saraga, naa
Yɛnŋɛlɛ làa wi wa ma wele we. Wìla wi yɛɛ naga ma yo wì gbɛgɛlɛ mboo
pinambyɔ nuŋgba pe wi wɔ saraga. Ma si yala, Yɛnŋɛlɛ lo làa yɔn fɔlɔ kɔn
mboo kan wi yeri. 18 Yɛnŋɛlɛ làa ki yo maa kan fɔ: «*Pa ma setirige piile*
pe yaa ka yiri wa Izaki wo ni.»[v] 19 Abirahamu wìla ki jate ma yo fanŋga
yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni li Izaki wi yɛn luu yirige wa kunwɔ pi ni. Ki kala na,

---

[r] **11.7:** Zhenɛ 6.13-22 [s] **11.8:** Zhenɛ 12.1-4 [t] **11.12:** Zhenɛ 15.5 [u] **11.13:** Zhenɛ 23.4
[v] **11.18:** Zhenɛ 21.12

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

a Abirahamu wì Izaki wi ta naa fɔnŋgɔ[w], ki yowo po na, a kì cɛn ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lùu yɛn maa yirige wa kuulo pe sɔgɔwɔ wi kan.

20 Tagawa po fanŋga na, Izaki wìla duwaw pye Zhakɔbu naa Ezawu pe kan pe goto kala li na[x].

21 Tagawa po fanŋga na Zhakɔbu wìla duwaw pye Zhozɛfu pinambiile pe nuŋgba nuŋgba pyew pe kan, naa wi kuyɛgɛ kìla yɔngɔ we. A wì yiri maa gbɔtangala[y] li go ki yigi ma jiige li na, ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

22 Tagawa po fanŋga na, naa Zhozɛfu kuyɛgɛ kìla kaa yɔngɔ, a wì si para *__Izirayɛli__ woolo pe ni wagati ŋa pe mbaa yiri wa Ezhipiti tara wi sɛnrɛ na, ma si ŋga pe mbaa pye wi kajeere[z] ti ni ki yo. 23 Tagawa po fanŋga na, Moyisi wi seŋgɔlɔ, a wi sevɛnnɛ pòo lara ma saa gbɔn fɔ yeŋge taanri, katugu pàa wi yan wi yɛn pyɔ tiyɔɔn. Kì pye ma, pe sila fyɛ mbe konɔ na wunlunaŋa[a] wìla kan li kɛ.

24 Tagawa po fanŋga na, naa Moyisi wìla kaa gbɔn lere, a wì si je ma yo paga kaa wi yinri *__Farawɔn__ sumboro wi pinambyɔ. 25 Wi pinlɛ wila jɔlɔ ja Yɛnŋɛlɛ li woolo pe ni, a ko mbɔnrɔ wi yeri ma wɛ wi saa yɔgɔri wa kapere[b] pyege tanwa pi ni wagati jɛnri ni ko na. 26 Wi mɛgɛ mbe jɔgɔ paa *__Kirisi__ wi yɛn, wìla ki jate yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ma wɛ Ezhipiti tara yarijɛndɛ ti na, katugu tɔnli ŋa wi yaa ka ta puŋgo na, wo wìla pye na wele.

27 Tagawa po fanŋga na, Moyisi wìla yiri wa Ezhipiti tara, wii fyɛ wunlunaŋa wi naŋgbanwa pi yɛgɛ. A wì koro maga kun wi yɛɛ ni ma mbe yo wìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yaan, lo na lere nali yan we. 28 Tagawa po fanŋga na, wìla *__Paki__ fɛti wi yɔn kɔn, ma si konɔ kan ma yo pe kasanwa yanragi yanragi kɔɔrɔ ti na, jaŋgo kunwɔ *__mɛrɛgɛ__ wiga ka Izirayɛli woolo pe pinambiile koŋgbanmbala pe gbo[c].

29 Tagawa po fanŋga na, Izirayɛli woolo pàa Kɔgɔje yɛɛn wi kɔn ma yiri, paa yɛgɛ ŋga na lere ma tanga tawara na we. Ɛɛn fɔ, naa Ezhipiti tara fɛnnɛ pàa kaa na jaa mbege nuŋgba ki pye, a lɔgɔ kì si pe li[d].

30 Tagawa po fanŋga na, naa Izirayɛli woolo pàa Zheriko ca ki maga ma saa ta pilige kɔlɔshyɛn, a ca ki mbogo[e] kì si toori. 31 Tagawa po fanŋga na, nanjaa Arahabu wi sila pinlɛ mbe ku mbele pàa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti kɛ[f] pe ni, katugu wìla Izirayɛli kagala yewefɛnnɛ pe yigi tiyɔngɔ.

32 Yiŋgi mi yaa yo naa? Wagati woro na yeri mbe para Zhedewɔn[g] naa Baraki[h], naa Samisɔn[i], naa Zhɛfite[j], naa Davidi[k], naa Samiyɛli[l], naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ__

---

[w] **11.19:** Zhenɛ 22.10-13 [x] **11.20:** Zhenɛ 27.28-29,39-40 [y] **11.21:** Zhenɛ 48.15-16 [z] **11.22:** Zhenɛ 50.24-25 [a] **11.23:** Ezhipiti tara wunlunaŋa wìla konɔ kan mbele pàa pye na jɛɛlɛ pe sari paa siin pe yeri, ma yo na Izirayɛli tara fɛnnɛ jɔ wa ka pinambyɔ se poo gbo, Ɛki 1.16,22; 2.2. Ɛɛn fɔ, Moyisi sevɛnnɛ pe sila fyɛ mbege konɔ li kɛ. [b] **11.25:** Ɛki 2.11-12 [c] **11.28:** Ɛki 12.12-13 [d] **11.29:** Ɛki 14.22-29 [e] **11.30:** Kìla pye Zhufuye pe ma mbogo kan ma pe ca ki maga maga fili; Zhozu 6.20. [f] **11.31:** Arahabu wìla Izirayɛli kagala yewefɛnnɛ pe yigi tiyɔngɔ, katugu wìla pe jate paa pe tara ti juguye poro pele yɛn; Zhozu 2.11-12; 6.25. [g] **11.32:** Kiti 6–8 [h] **11.32:** Kiti 4.6-16 [i] **11.32:** Kiti 14–16 [j] **11.32:** Kiti 11 [k] **11.32:** 1 Sami 17.23-51 [l] **11.32:** 1 Sami 7.9-11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yofɛnnɛ pe sɛnrɛ na. 33 Tagawa po fanŋga na, a pè ya wunluwɔ lɛgɛrɛ ni, ma ŋga kì sin[m] ki pye, ma ŋga Yɛnŋɛlɛ làa ki yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe yeri ki ta, ma jara-ye pe yɔnrɔ ti tɔn[n] pe na, 34 ma kasɔn ŋgbanra figi[o]. A pè shɔ mbele pe mbaa pe gbo tokobi ni pe yeri. Mbele pàa pye fanŋga fu, a pè fanŋga ta. A pè kotogo ta malaga ki ni, ma ya tara ta yɛgɛ maliŋgbɔɔnlɔ ni. 35 Tagawa po fanŋga na, jɛɛlɛ pèle la pe gboolo yan pè yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni ma kan pe yeri.

Leele pèle la jɔlɔ ma ku gbɔnrɔ ti kɛɛ, katugu pàa je mbe pe yɛɛ shɔ ti ni, jaŋgo mbe ta mbe yɛn mbe yiri mbe yinwege ka ta, ŋga kì mbɔnrɔ ma wɛ[p]. 36 Pàa tɛgɛ pele na, ma pe gbɔn sapire ni. A pè pele pɔ jɔrɔgɔ ni ma pe le kaso[q]. 37 A pè pele wa sinndɛɛrɛ ni[r] ma pe gbo, ma pele walagi shyɛnzhyɛn siye ni, nakoma ma pe gbo tokobi ni. Pàa pye na kee lagapyew, simbaala naa sikaala sɛɛrɛ tìla pye pe na pe yaripɔrɔ. Pàa pye fyɔnwɔ ni na tege, na jɔlɔ. 38 Dunruya wi sila daga ki leele pe ni! Pàa pye na yanri na toro wa *__gbinri__ wi ni konaa wa yanwira ti na. Pàa pye na pe yinwege ki piin wa yanwira were naa tara were ti ni.

39 Yɛnŋɛlɛ làa sɛrɛya jɛnŋɛ yo ki leele pe kanŋgɔlɔ pe tagawa pi kala na; ma si yala, Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ŋga yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan pe sila ki ta gbɛn. 40 Katugu Yɛnŋɛlɛ làa yaraga ka kɔn ma tɛgɛ we kala na, ŋga kì mbɔnrɔ naa ma wɛ, li sila pye na jaa pege ta pe yɔn fili we puŋgo na.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn we To

12 1 Woro wo na, ki sɛrɛfɛnnɛ janwa gbɔlɔ li yɛn ma we maga[s]. Ki kala na, ye ti yaraga ŋga fuun ki yɛn na we tangalɔmɔ pi jɔlɔ wege yaga, naa kapege ŋga ki yɛn na we faara jaga jaga ki ni. Kashara fenɛ na li yɛn ma tɛgɛ we kan, we bala weli fe. 2 We we yɛngɛlɛ ke kan Zhezu wi na waa wi wele, wo ŋa wi yɛn we tagawa pi pelifɔ naa pi yɔn filifɔ. Wìla ki kun wi yɛɛ ni poo gbo wa *__tiparaga__ ki na, wi sila ki kunwɔ cɛnlɛ pi fɛrɛ ti jate yaraga ka, katugu wi yɛgɛ la pye nayinmɛ mba pìla pye ma tɛgɛ wi kan pi na. Yiŋgɔ, wì saa cɛn wa *__Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ__ jɔngɔ ki kalige kɛɛ ki na.

3 Yaa jatere piin wi na, paa yɛgɛ ŋga na kapere pyefɛnnɛ pàa kendige gbɔgɔ ŋga wɔ wi ni, a wìgi kun wi yɛɛ ni we, jaŋgo yaga ka te, yaga si ka kotogo la. 4 Katugu wa ye ŋgbɛnlɛwɛ pi ni kapege ki ni, ye fa ŋgbeli mbe gbɔn kunwɔ pi na gbɛn. 5 Yɛnŋɛlɛ li yɛn na ye kotogo kanni sɛnrɛ nda ni paa li pinambiile yɛn, ye fɛgɛ ti na wi le? Ti nda fɔ:

Na pinambyɔ, maga kaa we *__Fɔ__ *wi korowo pi jate kala faa.*
Na wi ka si ŋgbanla ma na sanga ŋa ni, ma wire tiga ka fanla ma na.

---

[m] **11.33:** 2 Sami 8.1-15 [n] **11.33:** 1 Sami 17.34-37; Dani 6.1-27 [o] **11.34:** Dani 3.1-30
[p] **11.35:** 1 Wunlu 17.23; 2 Wunlu 4.35-36 [q] **11.36:** Zhere 37.15 [r] **11.37:** 2 Kuro 24.21
[s] **12.1:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki sɛrɛfɛnnɛ janwa gbɔlɔ le, tagawa mba pìla pye pe ni waa po fɔrɔgi.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 *Katugu ŋa wi yɛn ma we Fɔ wi ndanla, wi maa koro gbɔnrɔ ni.*
Lere ŋa fuun wì jɛn paa wi pinambyɔ yɛn, wi maa gbɔn sapige ni.[t]
7 Yaa korowo gbɔnrɔ ti kunni ye yɛɛ ni; katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye yigi paa li
pinambiile yɛn. Pyɔ wiwiin wi wa wi to wila wi gbɔn mboo koro? 8 Na
kaa pye pe woro na ye gbɔɔn na ye koro paa yɛgɛ ŋga na pe maa piile pe
ni fuun pe gbɔɔn na pe koro, kona, ye yɛn kɛɛnrɛ piile, ye woro piseele.
9 Ye ti we nawa to we teele mbele laga tara na pe wogo ki na. Pàa pye na
we gbɔɔn na we koro, a waa pe gbogo. Ki kala na, we daga mbaa nuru
we To ŋa wa yɛnŋɛlɛ na wi yeri mbe wɛ, jaŋgo we yinwege ta. 10 We teele
mbele laga tara ti na, pàa pye na we gbɔɔn na we koro wagati jɛnri ni,
ma yala ŋga kìla pye ma yɔn pe yɛgɛ na ko ni. Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na
we gbɔɔn na we koro we yɔnwɔ po kala na, jaŋgo li yɛn *__kpoyi__ yɛgɛ ŋga
na, we we tasaga ta wa ki ni. 11 Na paga we gbɔn mbe we koro sanga ŋa
ni, kila pye nayinmɛ kala ki pyesanga wi ni, fɔ yɛsanga. Ɛɛn fɔ, puŋgo na,
mbele pè naga ma pe jɔlɔ ki jɔlɔgɔ ki ni, pe ma tɔnli ta wa ki tulugo ki ni
ma pye yɛyinŋge na, na kasinŋge piin.

Yɛrɛwɛ naa kɔgɔrimɔ sɛnrɛ

12 Ki kala na, *ye ye kɛyɛn yan yì te yi yirige, ye fanŋga le ye kanŋguuro*
nda tì fanla ti ni.[u] 13 Ye koro yaa tanri kozinŋgele jɛŋgɛlɛ na, jaŋgo je-
jɔgɔlɔfɔ[v] wi jele liga ka wa mbe la, ɛɛn fɔ, wi sagala.
14 Yaa yɛyinŋge ki lagajaa leele pe ni fuun pe ni. Ye tangalɔmɔ pi pye
kpoyi, katugu na tangalɔmɔ kpoyi po ma, lere kpɛ se ya we Fɔ wi yan.
15 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo lere kpɛ ka ka Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi la. Ye
ye yɛɛ yigi, jaŋgo lere kpɛ ka ka pye paa tige tisorogo yɛn ŋga ki ma fi
na tipege piin lelɛgɛrɛ na ki shɔnrɔ ti ni. 16 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo
lere kpɛ ka ka pye ye ni kɛɛnrɛ lifɔ, nakoma wila Yɛnŋɛlɛ li yaara kpoyi
ti tifaga paa Ezawu yɛn, wo ŋa wìla wi lelɛwɛ tɔnli[w] wi pɛrɛ suro lisaga
nuŋgba kala na. 17 Yège jɛn ma yo puŋgo na, wìla kaa naga jaa wi to wi
duwaw pye wi kan, ɛɛn fɔ, a wi to wì je. Ezawu wi sila pyelɔmɔ ta mbe
ŋga wìla pye ki kanŋga, ali maga ta wìla yɛntunwɔ wɔ maga lagaja o.
18 Yanwiga ŋga lere mbaa ya mbe jiri ki na, ko ma yè fulo ki tanla paa
yɛgɛ ŋga na *__Izirayɛli__ woolo pàa ki pye wa Sinayi yanwiga ki tanla. Ko
ŋga kìla pye na yiin kasɔn gbɔgɔ ni, ma pye yembinɛ naa wɔwɔ ni, naa
tifɛliŋgbɔgɔ ni. 19 Mbanlaga tinmɛ naa magaŋgala la pye na yinrigi wa ki
na. Naa Izirayɛli woolo pàa ki magaŋgala ke logo, a pè sigi yɛnri ma yo
paga ka sɛnpyɔ wa kpɛ yo mbe taga wa ti na naa. 20 Katugu konɔ na pàa
kan pe yeri, pe saa ya mbeli kun pe yɛɛ ni. Li na fɔ: «*Lere ŋa fuun ka jiri*
yanwiga ki na, ali na kaa pye yaayogo yi, pege wa sinndɛɛrɛ ni pege gbo.»[x]

---

[t] **12.5-6:** Yomi 3.11-12 [u] **12.12:** Eza 35.3 [v] **12.13:** *Jejɔgɔlɔfɔ:* Wo wi yɛn ŋa wi woro ma yɛgɛ sin wa tagawa konɔ li ni. [w] **12.16:** Zhenɛ 25.33-34 [x] **12.20:** Ɛki 19.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ŋga pàa yan kìla pye fyɛrɛ ni jɛŋgɛ, fɔ a Moyisi wì yo: «Mi yɛn na fyɛ
ma toro fɔ na seri[y]!»
22 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, *__Siyɔn__ yanwiga ko yè fulo ki tanla, ma fulo
Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li cagbɔgɔ ki tanla, ko ki yɛn Zheruzalɛmu ŋa
wa yɛnŋɛlɛ na we. Yè fulo *__mɛrɛgɛye__ janwa gbɔlɔ li tanla. 23 Yè fulo
Yɛnŋɛlɛ li woolo koŋgbanmbala pe nayinmɛ gbogolomɔ pi tanla, poro
mbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa yɛnŋɛlɛ na we. Yè fulo Yɛnŋɛlɛ
li tanla, lo na li yɛn leele pe ni fuun pe kiti kɔnfɔ we. Yè fulo ma pye
nuŋgba lesinmbele pe yinŋgele ke ni, poro mbele pe yɛn ma yɔn fili we.
24 Yè fulo Zhezu wi tanla, wo ŋa wi yɛn kasuluwo ma *__yɔn finliwɛ__ fɔn-
mbɔ pi le we, yè fulo wi kasanwa mba pì wo pi tanla, po mba pi yɛn na
sɛnjɛndɛ yuun ma wɛ Abɛli[z] woo mba pi yɛn na kapere ti yɔngɔ wɔsɛnrɛ
yuun pi na.
25 Ki kala na, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn! Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na yuun ye ni,
yaga ka je mbaa nuru li yeri. Moyisi ŋa wìla yo leele pe ni laga tara ti na
ma pe yɛri, mbele pàa je pee logo wi yeri, pe sila shɔ jɔlɔgɔ ki kɛɛ. Zhezu
ŋa wi yɛn na we yɛrɛgi ma yiri wa naayeri wi go na, na waga puŋgo le wi
ni, kona, wège jɛn jɛŋgɛ ma yo we se ya shɔ. 26 Ki sanga wi ni, li magala
làa tara ti yɛgɛ. Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, lìgi *__yɔn fɔlɔ__ na li kɔn ma yo fɔ: «*Mi yaa
tara ti yɛgɛ yɛgɛsaga nuŋgba naa, tara to nuŋgba ma, ɛɛn fɔ, mi yaa naayeri
wi yɛgɛ fun.*»[a] 27 Ki sɛnpiile mbele wì yo ma yo «yɛgɛsaga nuŋgba naa» pe
yɛn naga nari ma yo yaara nda tì da ti yaa ka yɛgɛ mbe kɔ mbe wɔ wa,
jaŋgo nda ti se ya yɛgɛ to mbe koro wa.
28 Kì kaa pye we yaa wunluwɔ ta mba pi se ya yɛgɛ, ki kala na, ye ti
waa Yɛnŋɛlɛ li shari waa tunŋgo piin li kan, waa kagala ŋgele ke yɛn ma
li ndanla ke piin, waa li gbogo waa fyɛ li yɛgɛ. 29 Katugu we *Yɛnŋɛlɛ li yɛn
paa kasɔn yɛn, ŋga ki maa yaara sori.*[b]

YƐRƐWƐ PUŊGO WOO KONAA SƐWƐ WI KƆSAGA SƐNRƐ

13.1-25

Tangalɔmɔ mba pi yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla

13 1 Ye koro ye ye yɛɛ ndanla suyi paa sege nuŋgba woolo yɛn. 2 Yaa
nawa tuun ki na fɔ ye daga mbaa nambanmbala pe yaara woo,
katugu leele pèle laga pye ma, ma *__mɛrɛgɛye__ yigi jɛŋgɛ, ma sigi ta pe sila
ki jɛn. 3 Yaa nawa tuun mbele pe yɛn wa kaso pe na ndɛɛ ye yɛn pe ni ja
wa kaso. Yaa nawa tuun pe yɛn na mbele jɔlɔ pe na ndɛɛ pe yɛn na ye jɔlɔ
ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun paa pe yɛn.

---

[y] **12.21:** Dete 9.19 [z] **12.24:** Zhenɛ 4.10 [a] **12.26:** Azhe 2.6 [b] **12.29:** Dete 4.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Leele pe ni fuun pe daga mbaa pɔrɔgɔ ki gbogo, naŋa naa wi jɔ pe pye
sinmbele pe yɛɛ kan; katugu Yɛnŋɛlɛ li yaa ka kiti kɔn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ poro
naa jataala naa nandaala pe na.
5 Yaga ka ye yɛɛ yaga penjara ti ndanlawa pi fanŋga ta ye na wa ye
tangalɔmɔ pi ni. Ɛɛn fɔ, yaara nda yè ta, ye ti to mbe yala ye ni, katugu
Yɛnŋɛlɛ lo jate lì yo fɔ:

Mi sɔɔn yaga fyew, mi se sɔɔn wa fyew.[c]

6 Ko kì ti we mbe ya mbe kotogo ta mbege yo fɔ:

We *__Fɔ__ *wo wi yɛn na Sagafɔ we, mi se fyɛ.*

Yiŋgi sɛnwee mbe ya pye na na?[d]

7 Yaa nawa tuun ye yɛkeele lɛɛlɛ pe na, poro mbele pàa keli ma Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ ti yo ma ye kan we. Pàa pe yinwege ki pye yɛgɛ ŋga na ma saa ku,
yaa jatere piin ki na. Yaa pe tagawa pi fɔrɔgi. 8 Zhezu Kirisi nuŋgba wowi
malɛ yunmbaan, naa nala, fɔ sanga pyew[e]. 9 Yaga ka ti pe ye fanla pe ye
puŋgo nagawa fɔnmbɔ cɛnlɛ lɛgɛrɛ ni. Ki yɛn ma yɔn we kotoro ti fanŋga
ta Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ po fanŋga na, kiga ka pye yaakara ŋgasegele koro
fanŋga na. Mbele pe maa tanri ki ŋgasegele ke na pe fa tɔnli ta wa ke ni.
10 *__Saraga wɔsaga__ yɛn we yeri[f], *__saraga wɔfɛnnɛ__ mbele pe maa saara
ti woo wa Zhufuye *__paraga go__ ki ni, ki kologo woro pe yeri pe yaara
nda pè wɔ wa *__saraga__ ta ka. 11 *__Zhufuye__ *__saraga wɔfɛnnɛ to__ wi ma
ye yaayoro kasanwa ni wa lajɛŋgɛ *__kpoyi__ ki ni mboo wɔ saraga leele
pe kapere ti kala na, ɛɛn fɔ, pe ma saa ki yaayoro kuro ti sogo wa leele
pe cɛnsaga[g] ki puŋgo na. 12 Ko kì ti Zhezu fun wìla jɔlɔ ma ku wa ca ki
puŋgo na, jaŋgo mbe leele pe pye kpoyi wi yɛɛ kasanwa pi ni. 13 Ki kala
na, ye ti waa kee wi kɔrɔgɔ wa ca ki puŋgo na, pòo tifaga yɛgɛ ŋga na,
wege nuŋgba ki kun we yɛɛ ni. 14 Katugu ca woro we yeri laga tara na,
ŋga ki yaa koro laga fɔ sanga pyew. Ɛɛn fɔ, ca ŋga kila paan wa, ko we
yɛn na lagajaa, kɔsaga woro ko na. 15 Ki kala na, ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li
sɔnni suyi ndɛɛ waa saraga woo li yeri Zhezu wi fanŋga na, ko kɔrɔ wo
yɛn fɔ waa li mɛgɛ ki sɔnni suyi wa we yɔn. 16 Mbaa kajɛŋgɛ piin mbaa ye
yɛɛ sari ye kɛɛ yaara ti ni yaga ka fɛgɛ ki na, katugu ki saara cɛnlɛ to ti
yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla.
17 Yaa ye yɛkeele pe sɛnrɛ ti nuru, yaa pe gbogo, katugu pe yɛn na ye
yinŋgele ke kɔrɔsi, ma jɛn pe yaa ka pe tunŋgo ki yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan
ke kala na. Yaa pe sɛnrɛ ti nuru pe ta paa pe tunŋgo ki piin nayinmɛ ni,
paga kaa ki piin yɛsanga ni. Nakoma ki yaa pye ye yeri tɔnli fu. 18 Yaa
yɛnri we kan. Wè taga ki na ma yo we nawa jatere wi yɛn jɛnŋɛ, katugu

---

[c] **13.5:** Zhozu 1.5 [d] **13.6:** Yuuro 118.6-7 [e] **13.8:** Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mbele pè taga Zhezu Kirisi wi na wìla pe saga yunmbaan yɛgɛ ŋga na, mbele paa tari wi na nala pa wi yaa pe saga ma, mbe mbele pe yaa ka taga wi na pe saga ma fun. [f] **13.10:** Saraga wɔsaga ŋga ki sɛnrɛ tì yo ko ki yɛn tiparaga ŋga pàa Zhezu wi wɔ ki na saraga we. [g] **13.11:** Levi 16.27

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

we yɛn naga jaa we tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ yɛgɛ ki ni fuun na. 19 Mi yɛn
na ye yɛnri jɛŋgɛ, fɔ yaa Yɛnŋɛlɛ yɛnri na kan, jaŋgo mbe sɔngɔrɔ mbe
kari ye kɔrɔgɔ fyaw.

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ

20 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yɛyinŋge kanfɔ, lì we Fɔ Zhezu wi yɛn maa yirige
wa kuulo pe sɔgɔwɔ, wo ŋa wi yɛn *__simbaala kɔnrifɔ gbɔɔ__ wi kunwɔ
pi fanŋga na, po mba pì yeresaga kan *__yɔn finliwɛ__ mbakɔɔ pi yeri we.
21 Yɛnŋɛlɛ li ye pye ye ya yaa ŋga fuun ki yɛn jɛŋgɛ ki piin, jaŋgo yaa
li nandanwa kala li piin. Ŋga ki yɛn mali ndanla, ligi pye wa ye nawa
Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ mbe pye Zhezu Kirisi wi woo fɔ
sanga pyew! *__Anmiina__.

Sɛnrɛ puŋgo woro naa sharaga

22 Sefɛnnɛ, mi yɛn na ye yɛnri fɔ sɛnrɛ nda mì yo ye kan ma ye yɛri,
yeri kun ye yɛɛ ni, katugu nda mì yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni ma
torogo ye kan, tii tɔnlɔ. 23 Mila jaa yege jɛn fɔ pè we sefɔ Timote wi wɔ
wa kaso. Na wiga gbɔn laga na na fyaw, pa mi naa wo ni, we yaa pinlɛ
mbe sa ye shari.

24 Ye ye yɛkeele pe ni fuun pe shari naa *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ pe ni
fuun pe ni. Sefɛnnɛ mbele pe yɛn wa Itali tara, pè ye shari.

25 Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ pi pye ye ni fuun ye ni!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa
ZHAKI
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhaki wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ. Mbe yala kalɛgɛ ki ni, Zhaki wìla pye we Fɔ Zhezu wo nɔsepyɔ lenaŋa (Mati 13.35; Maki 6.3; Gala 1.19; 1 Korɛn 15.7). Wìla pye Zheruzalɛmu ca legilizi yɛkelewe wo wa (Kapye 15.13-21; Gala 2.9). Zhaki wìla wi sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn koro kan. Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ŋgele Zhaki wi yɛn na para ke sɛnrɛ na, koro ma ke yɛn fafafa Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn wele; ɛɛn fɔ Zhufuye poro naa mbele pe woro Zhufuye, a pè pe yɛɛ kan Zhezu wi yeri, poro sɛnrɛ wila yuun. Jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga kìla gbɔn pe na ki kala na, pàa gbɔn ma jaraga tara sannda ti ni. Zhaki wo yɛgɛ na, tagafɛnnɛ poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo jɛmbɛlɛ wele.

Wa wi sɛwɛ wi ni, wi yɛn naga yɛnri pe yeri paa kala kunni pe yɛɛ ni wa jɔlɔgɔ ki ni. Mbe taga wa ko na, wi yɛn naga yuun pe kan ma yo pe pye kajɛnmbɛlɛ, pe pye go sogowo ni konaa paa tanri paa yala tagawa konɔ li ni. Wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yeri fɔ paga kaa pe yɛɛ gbogo pe penjara ti kala na, nɛɛ kotogo nii fyɔnwɔ fɛnnɛ pe ni.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋga (1.1-27) ki ni, Zhaki wi yaa para kagala ŋgele na, wi yɛn na ke sɛnrɛ yuun.

Wa sɛwɛ go shyɛn wogo (2.1-26) ki ni, wi yɛn naga yuun sefɛnnɛ pe kan ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn, paga ka ti penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro mbe pe ndanla, pee fyɔnwɔ fɛnnɛ poro panra.

Wa sɛwɛ wi go (3.1–4.12) laga ki ni, mbele pe yɛn na pe yɛɛ jate kajɛnmbɛlɛ, konaa naga jaa mbaa pele nari Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni, Zhaki wi yɛn naga yuun pe kan fɔ pe yɛɛ gbɔgɔwɔ naa kendige wɔgɔ ki yaga, paa pe sɛnyoro ti kɔrɔsi jɛŋgɛ.

Wa sɛwɛ wi go (4.13–5.6) laga ki ni, wi yɛn na penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe nawa tuun naa fɔ pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yɛɛ gbɔgɔwɔ pi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (5.7-20) ki ni, Zhaki wi yɛn naga yuun pe kan ma yo pe yere ŋgbanga wa jɔlɔgɔ ki ni, paa yɛnri mbele pe nawa pì tanga pe na pe kan konaa yambala pe kan.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1*
Kaŋgbanra konaa wamawelewe *1.2-18*
Mbege logo konaa mbege pye *1.19-27*
Tagafɔ wi yinwege kala *2.1-26*
Tagafɔ wi daga mbaa wi sɛnyoro ti kɔrɔsi *3.1-12*
Tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ li yeri *3.13-18*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ *4.1–5.6*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ *5.7-20*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 1 Mi Zhaki, mi ŋa Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi pe tunmbyee,
mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi yoro *__Izirayɛli__ cɛngɛlɛ kɛ ma yiri
shyɛn ye kan, yoro mbele yè jaraga dunruya wi lagapyew we. Mi yɛn na
ye shari.

Tagawa naa tijinliwɛ kala

2 Sefɛnnɛ, na wamawelewe cɛnlɛ lɛgɛrɛ ka gbɔn ye na, yaa pi jate paa
nayinmɛ gbɔɔ kala yɛn; 3 katugu yège jɛn ma yo na paga ye tagawa pi wa
mbe wele, ki ma ye kan yaa kagala kunni ye yɛɛ ni. 4 Ɛɛn fɔ, ye ti ye kala
kunmɔ yɛɛ ni pi tunŋgo pye pigi yɔn fili, jaŋgo ye pye ye sin ye yɔn fili,
ye pye tɛgɛlɛsaga fu, yaraga kpɛ ka ka ye la. 5 Na kàa pye tijinliwɛ pi wa
la ye ni, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri pi ni, pa li yaa pi kan wi yeri; katugu Yɛnŋɛlɛ
li maa leele pe ni fuun pe kaan lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ nayinmɛ ni. 6 Ɛɛn fɔ, wuu
yɛnri tagawa ni wiga kaa singi; katugu lere ŋa kaa singi, wi ma pye paa
kɔgɔje tɔnmɔ pi yinriwɛ naa pi towo pi yɛn, mba tifɛlɛgɛ ki maa pi lee naa
waa kanŋgeyɛgɛ ki ni fuun ki na. 7 Ki lere cɛnlɛ wiga kaa ki sɔnri ndɛɛ wi
yaa yaraga ka ta we Fɔ wi yeri, 8 katugu wi jatere wi yɛn wi na shyɛn, wi
woro ma yɛgɛ sin wa wi tangalɔmɔ pi ni fuun pi ni.

Fyɔnwɔ fɔ naa penjara taga kala

9 Sefɔ ŋa wi yɛn fyɔnwɔ fɔ, wila wi yɛɛ gbogo naa Yɛnŋɛlɛ lùu yirige
we. 10 Ŋa wi yɛn penjagbɔrɔ fɔ fun wila wi yɛɛ gbogo naa Yɛnŋɛlɛ lùu
tirige we, katugu wi yaa ka toro paa yan fyɛɛnrɛ yɛn. 11 Na yɔnlɔ kiga yiri
ki yama gbɔɔ pi ni, yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma toori, ki tiyɔnwɔ pi
ma kɔ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, penjagbɔrɔ fɔ wi yaa ka kɔ mbe wɔ
wa wi kapyegele ke sɔgɔwɔ fun.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wamawelewe naa kala na li ma lere le kapege

12 Lere ŋa wi ma wamawelewe pi kun wi yɛɛ ni, fɛrɛwɛ yɛn wi woo;
katugu na wiga wamawelewe pi kun wi yɛɛ ni mbe koro sinŋɛ mbe kɔ, wi
yaa yinwege ta paa *__wunluwɔ__ njala[a] yɛn, ko ŋga Yɛnŋɛlɛ lìgi *__yɔn fɔlɔ__
kɔn mbe kan li yɛn ma mbele ndanla pe yeri we. 13 Na wamawelewe ka
gbɔn lere wa mboo le kapege, wiga ka yo fɔ: «Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn nala waa
na wele.» Katugu Yɛnŋɛlɛ li se ya wa mbe wele mbeli kapege, lo jate laa
si lere wa mbe wele mboo le kapege. 14 Ɛɛn fɔ, wamawelewe pi ma gbɔn
lere pyew wi na mboo le kapege, na wo jate wi yɛɛra jogo pege kiga yiri
wi ni mbaa wi fanla we. 15 Na jogo pege kiga kugbɔ lɛ, ki mɛɛ kapege se.
Kapege ko ka ka lɛ, ko mɛɛ pan kunwɔ ni.

16 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla, yaga kaa ye yɛɛ fanla.
17 Yarikanra jɛndɛ ti ni fuun, naa boyan yaara tiyɔnrɔ ti ni fuun, ti
maa kaan we yeri na yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na. Ti maa tinri na yinrigi wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri. Lo li yɛn naayeri yanwa[b] pi Dafɔ we. Yɛnŋɛlɛ li se kanŋga,
kanŋgasaga si woro li na mbe wɔ. 18 Lì yinwege kan we yeri kaselege
sɛnrɛ ti fanŋga na, ma yala li nandanwa kala li ni, jaŋgo we pye koŋgban-
mbala wa yaara nda lì da ti sɔgɔwɔ.

Yaa nuru, yaa ki piin

19 Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla, yaa nawa tuun ki wogo
ŋga ki na, fɔ: Ki daga lere nuŋgba nuŋgba pyew wila nuru fyafyaw, ɛɛn
fɔ, paga kaa para fyafyaw, paga si kaa nawa ŋgbanni jagajaga; 20 katugu
lere ŋa wi nawa pi yɛn ma ŋgban, wila ya mbe ŋga ki yɛn ma sin Yɛnŋɛlɛ
yɛgɛ na ki pye. 21 Ki kala na, ye *__fyɔngɔ__ kapyege ki ni fuun ki yaga konaa
nambewe pi ni fuun pi ni. Sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ lì sanri wa ye kotogo na, ye
yɛnlɛ ti na kotoyinŋge ni, katugu ti mbe ya mbe ye shɔ.

22 Yaa tanri Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, yaga ka pye ti logofɛnnɛ cɛ, mbaa ye yɛɛ
fanla. 23 Katugu lere ŋa wi maa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru wila sila tanri ti na, wi
yɛn paa lere ŋa wi maa yɛɛ yɛgɛ ki wele duwale. 24 Wiga kaa yɛɛ wele mbe kɔ,
wi mɛɛ kari, wi yɛn yɛgɛ ŋga na, wi mɛɛ fɛgɛ le ki na teere. 25 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li
*__lasiri__ ŋa wi yɛn maa yɛɛ yɔn fili, wo ŋa wila we piin leseele, na lere ŋa kaa wi
cancan mbaa wele, mbe koro wi na, na wi suu sɛnrɛ ti logo mbe fɛgɛ ti na, ɛɛn
fɔ, wi kaa tanri wi na, ki fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa duwaw wi na wa wi kapyegele ke ni.

26 Na lere wa kaa ki sɔnri wi yɛn Yɛnŋɛlɛ konɔ li tangafɔ, na wi suu
yɔn ki yingiwɛ jɛn, wi yɛn naa yɛɛ fanla, wi Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala li woro

---

[a] **1.12** Ki wunluwɔ njala cɛnlɛ làa pye Girɛkiye poro wolo, na pàa pye na kaan lere wa yeri, ŋa wi ya sanmbala pe ni kala la na, paa feŋge naa malaga yɛn. [b] **1.17** Naayeri yanwa po pi yɛn yɔnlɔ naa yeŋge naa wɔnŋgɔlɔ wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yaraga ka. 27Yɛnŋɛlɛ konɔ tangala na li yɛn *kpoyi ma pye fyɔngɔ fu we To Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, lo li yɛn: Mbaa pijiriwele poro naa naŋgunjaala pe wele, mbaa pe sari wa pe jɔlɔgɔ ki ni konaa mbɔɔn yɛɛ yigi dunruya wi fyɔngɔ kagala ke ni.

Maga ka lere wɔ lere ni

2 1Sefɛnnɛ, yoro mbele yaa tanri *we Fɔ Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn gbɔgɔwɔ fɔ wi tagawa konɔ li na, yaga kaa lere woo lere ni. 2Ndɛɛ ki pye penjagbɔrɔ fɔ wa pan ma ye wa ye *shɛrigo ki ni tɛ vegeŋɛ ni wi yombɛlɛ li na, naa yaripɔrɔ tiyɔnrɔ ni wi yɔlɔgɔ, na fyɔnwɔ fɔ wa ka pan mbe ye wa fun, yaripɔrɔ kɔnrɔkɔnrɔ ni wi yɔlɔgɔ, 3na yaga yaripɔrɔ tiyɔnrɔ fɔ wi gbɔgɔ mboo pye fɔ: «Pan ma cɛn laga ki cɛnsaga tiyɔngɔ ŋga ki ni,» mbe si fyɔnwɔ fɔ wi pye fɔ: «Mboro mbe yere wamɛ,» nakoma «Cɛn tara, na na tɔɔrɔ ti tanla.» 4Ki ka pye ma, ye woro na leele woo leele ni ye yɛɛ ni, na kiti kɔɔn jatere pere ni wi le?

5Sefɛnnɛ, yoro mbele ye yɛn mala ndanla, yaa nuru na yeri: Yɛnŋɛlɛ lì dunruya ŋa wi fyɔnwɔ fɛnnɛ pe wɔ, jaŋgo pe ta pe pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ wa tagawa kala li ni, peli *wunluwɔ pi ta, po mba làa pi *yɔn fɔlɔ kɔn mbe kan li yɛn ma mbele ndanla pe yeri we. 6Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye ma fyɔnwɔ fɔ wi tifaga! Ma si yala, penjagbɔrɔ fɛnnɛ poro pe yɛn na ye jɔlɔ, na ye tilele na kee ye ni wa kiti kɔnfɛnnɛ pe yɛgɛ sɔgɔwɔ. 7Poro wɛlɛ pe maa sɛnpere yuun Zhezu mɛgɛ tiyɔngɔ ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan ye yeri ki na.

8Na ye kaa tanri wunluwɔ pi *lasiri wi na mbaa wi yɔn finli, paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Ma lewee yɛnlɛ wi daga mbɔɔn ndanla paa yɛgɛ ŋga na mɔɔ yɛɛ ndanla*[c],» kona ki tiyɔngɔ ko yaa piin. 9Ɛɛn fɔ, na ye kaa lere woo lere ni, kona, ye yɛn na kapege piin, a Yɛnŋɛlɛ li *lasiri wi yɛn na ye jɛrɛgi, katugu ye yɛn naa jogo. 10Lere ŋa fuun kaa Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi ni fuun wi tanri mbaa wi yɔn fili, mbe si lasiri wi ŋgasegele ke nuŋgba jɔgɔ, kona, wì ke ni fuun ke jɔgɔ. 11Katugu Yɛnŋɛlɛ na lìgi yo ma yo fɔ: «*Maga ka jataga pye.*»,[d] lìgi yo fun ma yo fɔ: «*Maga ka lere gbo*»[e] Ki kala na, na ma woro na jataga piin, na maga lere gbo, kona, ma Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔ. 12Yaa para, yaa piin paa leele mbele yɛn Yɛnŋɛlɛ li yaa kiti kɔn pe na mbe yala lasiri ŋa wi ma lere pye lesee wi ni. 13Lere ŋa wi woro na leele sanmbala pe yinriwɛ taa, na Yɛnŋɛlɛ liga kaa jaa mbe kiti wi kɔn wi na, li soo yinriwɛ ta. Leele yinriwɛ taga ki ma fanŋga ta kiti wi na.

Tagawa naa kapyegele sɛnrɛ

14Sefɛnnɛ, na lere wa ka yo fɔ tagawa yɛn wi ni mbe sigi ta wi sigi naga wa wi kapyegele ke ni, yiŋgi ki yaa yɔn wi kan? Ki tagawa pi mbe ya mboo

---

[c] **2.8:** Levi 19.18 [d] **2.11:** Ɛki 20.13-14 [e] **2.11:** Dete 5.17-18

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

shɔ le? 15 Na yaripɔrɔ kala ka pye sefɔ naŋa, nakoma sefɔ jɛlɛ wa na, na
pilige pyew yaakara ti woro wi yeri, 16 na ye ni wa kaa pye mbe yo fɔ: «Ta
kee yɛyinŋge na! Ma sa yaripɔrɔ le mɔɔ wire ti wɛri, ma li ma tin!» Mbe
sigi ta wi suu wire ti kala yɔnyaara ti kan wi yeri, yiŋgi ki wogo ŋga ki yaa
yɔn? 17 Pa tagawa pi yɛn ma fun, na piga koro pi yɛɛ na, na pi woro na pi
yɛɛ nari wa kapyegele ke ni, pi ma ku[f].
18 Ɛɛn fɔ, kana lere wa yaa yo fɔ: «Mboro wo na, tagawa yɛn ma yeri, mi
wo na kapyegele yɛn mi yeri. Ma tagawa pi naga na na kapyegele fu, mi wo
na, mi yaa na tagawa pi naga ma na wa na kapyegele ke ni.» 19 Mà taga ki
na ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn nuŋgba pe, ko yɔn. Gboshugulo pè taga ki na ma
fun, ki kala na, pe maa fyɛ na seri. 20 Mboro ŋa lembige, ma daga mbege jɛn
fɔ tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma pye kayɔngɔ fu? 21 Yiŋgi na Yɛnŋɛlɛ
làa si we tɛlɛ Abirahamu wi jate lesinŋɛ? Wi kapyegele koro kàa ti, naa wìla
wi pinambyɔ Izaki wi wɔ *__saraga__ Yɛnŋɛlɛ li yeri wa *__saraga wɔsaga__ ki na
we. 22 Ma maga yan fɔ wi tagawa po naa wi kapyegele ke ni, kaa pinlɛ na
tunŋgo piin ja, a wi kapyegele koo tagawa pi kan pì yɔn fili. 23 Ŋga Yɛnŋɛlɛ
sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na yuun, pa kìgi yɛɛ yɔn fili yɛɛn fɔ: «*Abirahamu wì si taga
Yɛnŋɛlɛ li na, ki kala na, a Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ wi jate lesinŋɛ*[g],» maa yeri li wɔnlɔ.
24 Ki kala na, ye maga yan fɔ Yɛnŋɛlɛ li maa lere wi jate lesinŋɛ wi kapyegele
koro kala na, wi tagawa po nuŋgba kala ma.
25 Nanjaa Arahabu pa wi wogo kìla pye ma fun. Yɛnŋɛlɛ làa wi jate
lesinŋɛ wi kapyegele koro kala na, katugu wìla *__Zhufuye__ *__pitunmbolo__
pe yigi tiyɔngɔ, ma kaa pe saga, a pè sɔngɔrɔ ma kologo ka yɛgɛ lɛ
ma kari. 26 Yɛgɛ ŋga na sɛnwee wi wire tiga pye yinnɛ fu, ti ma ku, ki
pyelɔmɔ nuŋgba pi na, na tagawa piga pye kapyegele fu, pi ma ku.

Ŋgayinnɛ sɛnrɛ

3 1 Sefɛnnɛ, ye lɛgɛrɛ ka kaa ki jaa mbe pye nagafɛnnɛ, katugu yège
jɛn ma yo woro mbele we yɛn nagafɛnnɛ, kiti wi yaa ka ŋgban woro
na mbe wɛ. 2 We ni fuun we maa punŋgu pyelɔmɔ lɛgɛrɛ ni. Na lere ŋa
woro na punŋgu wa wi sɛnyoro ti ni, ko fɔ wo sin ma yɔn fili. Wi mbe ya
mboo yɛɛ yingiwɛ jɛn. 3 We maa karafeye pe nii wa shɔnye pe yɔnrɔ ti ni,
jaŋgo paa nuru we yeri. Kiga pye ma, we ma ya na pe wire lombondo ti
kɔnri. 4 Ye tɔnmɔkɔɔrɔ fun ti wele. Ti yɛn ma tugbɔlɔ fɔ jɛŋgɛ, tifɛliŋgbɔrɔ
ti maa ti wɔnrɔgi na kee ti ni. Ɛɛn fɔ, konaa ki ni fuun, ti fevɛnnɛ pe
maa ti sinni tɔnmɔkɔrɔ mbirige jɛɛlɛ ni na kee ti ni wa laga ŋga pe maa
jaa we. 5 Lere wi ŋgayinnɛ fun li yɛn wire ti laga jɛɛlɛ ka, ɛɛn fɔ, li maa
kagbɔgɔlɔ yuun na li yɛɛ gbogo.
Ye kasɔn jɛɛlɛ li wele, li ma si ya ma kɔlɔgɔ gbeŋge ki yigi maga sogo! 6 Ŋga-
yinnɛ fun li yɛn paa kasɔn yɛn. Li yɛn ma yin kapere pyew ti ni. Li cɛnsaga ki

---

[f] **2.17** Ko kɔrɔ wo yɛn pila ya kala yɔn. [g] **2.23:** Zhenɛ 15.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn wa we wire ti ni na ti lombondo ti kaan, a tila *fyɔngɔ kagala piin. Li maa kasɔn nii we yinwege sanga wi ni fuun wi ni, ŋga ki maa paan na yinrigi wa jaganama wi ni. 7Woŋgaala mbele fuun pe yɛn tɔɔrɔ tijɛrɛ tijɛrɛ ni, naa sannjɛrɛ ti ni, naa yaara nda ti maa fulolo lara na ti ni, naa tɔnmɔ yaara ti ni, ti cɛngɛlɛ ke ni fuun lere wi mbe ya mberi koro, wìri koro makɔ. 8Ɛɛn fɔ, ŋgayinnɛ le, lere kpɛ na ya mbe lo yingiwɛ jɛn. Li yɛn yaripege ŋga lere se ya koro. Li yɛn ma yin shɔnrɔ ni, nda ti maa leele kuun. 9We ma ŋgayinnɛ li tɛgɛ na *we Fɔ ŋa wi yɛn we To wi sɔnni li ni. We mali tɛgɛ fun na leele pe daŋgi, poro mbele Yɛnŋɛlɛ lì da ma pe pye li yanlɛɛ we. 10Wa yɔn nuŋgba ki ni, Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ sɛnrɛ naa daŋga sɛnrɛ ti maa yinrigi wa. Sefɛnnɛ, kii daga kila piin ma. 11Tɔnmɔ taan naa tɔnzorowo pi se ya pinlɛ mbaa pulo wa lawege nuŋgba ki ni. 12Na woolo, *figiye tige ki se ya mbe oliviye tige pyɔ sɛ. *Ɛrɛzɛn tirige ki se ya mbe figiye tige pyɔ sɛ. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na fun, lawege ŋga ki tɔnmɔ pi yɛn kɔ ni, ki se ya mbe tɔnmɔ taan pulo.

Tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na

13Ambɔ wi yɛn tijinliwɛ fɔ naa kajɛnŋɛ ye ni? Ki fɔ wigi naga wa wi kapyegele koro naa wi tangalɔmɔ jɛmbɛ pi ni, kotoyinŋge naa tijinliwɛ ni. 14Ɛɛn fɔ, na yenjapege naa kashara ka pye wa ye kotogo na, yaga kaa ye yɛɛ gbogo, mbaa finlɛlɛ mbe je kaselege ki na. 15Ki tijinliwɛ cɛnlɛ po ma pi yɛn mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na. Ki tijinliwɛ pi yɛn laga tara to ni. Pi yɛn sɛnwee piile poro woo naa gboshugulo woo. 16Ko kì ti yenjaga naa kashara jatere wiga pye laga ŋga na, kafaara naa tipewe pi cɛnlɛ pyew pi ma pye wa fun. 17Ɛɛn fɔ, tijinliwɛ mba pi maa yinrigi wa yɛnŋɛlɛ na na paan, ki koŋgbanŋga, pi yɛn *kpoyi, ko puŋgo na, pi yɛn yɛyinŋge ni, ma pye pɔw, ma pye tanwa jaga ni leele pe ni. Pi ma pye leele yinriwɛ taga ni, na kapyere jɛndɛ piin. Pila lere wɔ lere ni, pila la kopiire piin. 18Leele mbele pe maa yɛyinŋge nii leele pe sɔgɔwɔ na pe yɛɛ mari, na pe kagala ke piin yɛyinŋge na, tɔnli ŋa pe ma ta wo wi yɛn yinwege ŋga ki yɛn ma sin.

Dunruya wi wɛɛnrɛ kala

4 1Maara naa kendige ŋga ki yɛn ye sɔgɔwɔ, ti maa yinrigi se? Pa ti maa yinrigi wa kagala ŋgele ke la maa ye taa ke ni na wiin wa ye wire ti ni. 2Ye maa yarilɛgɛrɛ jaa, ye seri ta, ki kala na, ye yɛn legboleele. Ye yɛgɛ maa yinrigi yarilɛgɛrɛ na, ye se ya mberi ta. Kendige naa maara yɛn ye sɔgɔwɔ. Yaraga ŋga yaa jaa ye sege ta, katugu ye woro naga yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri. 3Na ye ka sila yɛnri Yɛnŋɛlɛ li yeri, ye se ta, katugu ye maa yɛnri jatere ŋa ni wii yɔn. Yaraga ŋga ye maa yɛnri, ye maa jaa mbege tɛgɛ mbaa ye kandaanra piin ki ni cɛ. 4Yoro kɛɛnrɛ lifɛnnɛ wele[h]! Ye sigi jɛn mbe jɛn mbe yo na yaga pye dunruya yaara ti wɔnlɔ,

[h] **4.4:** Ki leele pe yɛn kɛɛnrɛ lifɛnnɛ katugu paa sɛnrɛ nuŋgba yo. Pe ma yo Yɛnŋɛlɛ li pe ndanla, ma si yala dunruya yaara to ti pe ndanla.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kona, ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li jugu wi le? Lere ŋa kaa jaa mbe pye dunruya yaara ti wɔnlɔ, wi ma pye Yɛnŋɛlɛ li jugu. 5 Yaga kaa ki jate ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn na ŋga yuun ki yɛn jaga, ki ŋga fɔ: «Yinnɛ na Yɛnŋɛlɛ lì le we ni li kala na, we yɛn mali ndanla, fɔ a li yɛn yenjaga ni we kala na.» 6 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn na yinmɛ kaan we yeri, mba pì gbɔgɔ naa ma wɛ, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ li yɛn na wiin mbele pe maa pe yɛɛ gbogo pe ni. Ɛɛn fɔ, li yɛn na yinmɛ kaan mbele pè pe yɛɛ tirige pe yeri*[i].»

7 Ki kala na, yaa nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaa Sɔtanla wi wiin, pa wi yaa fe mbe laga ye na. 8 Ye fulo Yɛnŋɛlɛ li tanla, pa li yaa fulo ye tanla. Yoro kapere pyefɛnnɛ wele, ye ye kɛyɛn yi pye *__kpoyi__ yeyi wɔ wa kapere ti ni. Yoro kopiire fɛnnɛ wele, ye ye kotoro ti pye kpoyi. 9 Ye ti ye nawa pi tanga ye na, ye yɛgɛ san yaa gbele. Ye ye titɛgɛrɛ ti kanŋga gbeere. Ye ye nayinmɛ pi kanŋga yɛsanga. 10 Ye ye yɛɛ tirige *__we Fɔ__ wi yɛgɛ na, kiga pye ma, wi yaa ye yirige.

Yaga kaa kiti kɔɔn sefɛnnɛ pe na

11 Sefɛnnɛ, yaga kaa sɛnpere yuun ye yɛɛ na. Lere ŋa ka sɛnpere yo sefɔ wa na, nakoma mbe kiti kɔn wi na, kona, wì sɛnpere yo Yɛnŋɛlɛ li *__lasiri__ wi na ma kiti kɔn wi na. Na maga si kiti kɔn lasiri wi na, kona, ma woro wi tangafɔ naa, ɛɛn fɔ ma yɛn na kiti kɔɔn wi na. 12 Yɛnŋɛlɛ lo nuŋgba li yɛn lasiri wi kanfɔ naa kiti kɔnfɔ. Lo nuŋgba lo li mbe ya mbe lere shɔ, lo li mbe si ya mbe lere jɔgɔ. Ɛɛn fɔ, mboro wo yɛn ambɔ mbe sila kiti kɔɔn ma lewee yɛnlɛ wi na?

We yinwege ki yɛn Yɛnŋɛlɛ lo kɛɛ

13 Yaa nuru na yeri yiŋgɔ, yoro mbele ye maa yuun fɔ: «Nala, nakoma goto we yaa kari wa cagbɔgɔ tisilan ki ni, we yaa sa yɛlɛ nuŋgba pye wa, mbe safari wa mbe penjara ta.» 14 Ma si yala, kala na li yaa pye wa ye yinwege ki ni goto, ye sili jɛn! Ye yɛn paa fɔɔngɔ yɛn, ŋga ki ma wo wagati jɛnri ni, mbe si kɔn le teere. 15 Ŋga ki ja daga yaa yuun ki ŋga: «Na Yɛnŋɛlɛ li ka yɛnlɛ, na waga koro yinwege na, pa we yaa ŋga ki pye, nakoma mbe ŋga ko pye.» 16 Ɛɛn fɔ, yiŋgɔ, ye yɛn na ye yɛɛ gbogo na ye yɛɛ nari. Ki yɛɛ gbɔgɔwɔ cɛnlɛ mba pi woro ma yɔn. 17 Lere ŋa wì kajɛŋgɛ pyege ki jɛn, wi si woro naga piin, ki ma pye kapege ki fɔ wi kan.

Penjagbɔrɔ fɛnnɛ pe yɛrɛwɛ

5 1 Yoro penjagbɔrɔ fɛnnɛ wele, yaa nuru na yeri yiŋgɔ! Yaa gbele yaa jɛɛn jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yaa ye ta ke kala na. 2 Ye penjagbɔrɔ tì fɔngɔ, a ndɔnŋɔ ye yaripɔrɔ ti ka. 3 So wì ye ye tɛ naa ye warifuwe wi ni. Naa so wì ye ti ni, ki yaa pye sɛrɛya ye kala na mbe ye wire ti jɔgɔ paa

---

[i] **4.6:** Yomi 3.34

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛgɛ ŋga na kasɔn ma yaraga jɔgɔ we. Yè penjagbɔrɔ gbogolo ye yɛɛ kan ki piliye puŋgo woyo[j] yan yi ni. 4 Tunmbyeele mbele pè tunŋgo ki pye wa ye kɛɛrɛ ti ni, yee pe sara wi kan pe yeri. Ye nuŋgbolo jan pe gbeere ti yeri! Mbele pe yɛn na ye yarilire ti kɔɔn, Yɛnŋɛlɛ lì pe gbeere ti logo, lo li yɛn *we Fɔ ŋa wi yɛn yawa pi ni fuun fɔ. 5 Yè legbɔɔlɔ lige li laga tara ti na, ma katanra pye. Yè li ma tɔrɔ paa yaayogo yɛn, ŋga pè kan kì ka ma tɔrɔ naga gbosanga wi singi. 6 Yè kiti kɔn lesinŋɛ wi na maa gbo, wii si ye win.

Mbaa kagala kunni ye yɛɛ ni konaa yɛnrɛwɛ

7 Sefɛnnɛ, yaa kagala kunni ye yɛɛ ni fɔ we Fɔ wi sa pan. Yege wele paa yɛgɛ ŋga na kɛrɛ kɔnfɔ wi maa tara yarilire tiyɔnrɔ ti singi naga kunni wi yɛɛ ni. Wi maa ki kunni wi yɛɛ ni jɛŋgɛ fɔ wi sa tisara koŋgbannda to naa tisara puŋgo woro ti ta. 8 Yoro fun, yaa kagala kunni ye yɛɛ ni ma, ye kotogo ta, katugu we Fɔ wi panga kì yɔngɔ.

9 Sefɛnnɛ, yaga kaa kɔngɔri ye yɛɛ na, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka kiti kɔn ye na. Kiti kɔnfɔ wì yɔngɔ, wi yɛn ma yere le go yɔn ki na. 10 Sefɛnnɛ, *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ mbele pè para we Fɔ wi mɛgɛ na, ye nawa to pe na. Jɔlɔgɔ ŋga pè jɔlɔ, naa kagala ŋgele pè kun pe yɛɛ ni, yaa piin ma fun. 11 Ye wele, mbele pè wamawelewe pi kun pe yɛɛ ni ma koro sinmbele, we yɛn naga yuun ma yo pè fɛri. Zhɔbu wìla jɔlɔgɔ ŋga kun wi yɛɛ ni ki wogo pège sɛnrɛ yo, a yège logo. Wi jɔlɔgɔ ki kɔsaga, Yɛnŋɛlɛ làa kajɛŋgɛ ŋga pye maa kan yège jɛn, katugu Yɛnŋɛlɛ li leele yinriwɛ taga naa li kajɛŋgɛ pyege kì gbɔgɔ.

12 Sefɛnnɛ, ŋga kì gbɔgɔ ma wɛ ki ni fuun na, ko yɛn fɔ yaga ka wugu fyew. Yaga ka wugu naayeri wi na, nakoma tara ti na. Yaga si ka wuguro ta yɛgɛ pye. Ɛɛn fɔ, ye yo ee, na kala li ka pye «ee», nakoma ayoo, na kala li ka pye «ayoo», jaŋgo Yɛnŋɛlɛ li kiti wiga ka to ye na.

13 Na kaa pye lere wa yɛn na jɔlɔ ye ni, wila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. Na kaa pye wa nawa yɛn ma yinŋgi, wila yuuro shoo wila Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. 14 Na kaa pye lere wa na yaa ye ni, wi *legilizi lelɛɛlɛ pe yeri pe pan pe Yɛnŋɛlɛ yɛnri wi kan pe *sinmɛ fa wi na we Fɔ wi mɛgɛ ki na. 15 Ki Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mba pè yɛnri tagawa ni, pi yaa yaŋa wi sagala. Pa we Fɔ wi yaa yambagawa kan wi yeri. Na kaa pye wi kapere pye, pa ti yaa kala yaga wi na. 16 Ki kala na, yaa ye kapere ti yuun yaa ye yɛɛ kaan, yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri yaa ye yɛɛ kaan, jaŋgo ye ta ye sagala. Lesinŋɛ wi Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ mba wì yɛnri kapɔrɔ ni, pi yɛn fanŋga ni fɔ jɛŋgɛ. 17 *Eli wìla pye sɛnwee paa we yɛn. Wìla Yɛnŋɛlɛ li yɛnri kapɔrɔ ni ma yo tisaga kiga ka pan. Tisaga kii pan laga tara ti na maga yigi fɔ yɛlɛ taanri naa

---

j **5.3:** Piliye puŋgo woyo yan sɛnrɛ tila yuun, yo yi yɛn dunruya kɔyɛgɛ ye.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yeŋge kɔgɔlɔni. 18 Ko puŋgo na, a wì Yɛnŋɛlɛ li yɛnri naa, a tisaga kì pan,
a tara ti yarilire tì yɔn.
19 Sefɛnnɛ, na wa ka puŋgo ye ni mbe kaselege konɔ li wa, na wa kaa
saga wi ka sɔngɔrɔ mbe pan wa li ni naa, 20 yege jɛn ye yo fɔ lere ŋa ka
kapege pyefɔ wa sɔngɔrɔ mboo wɔ wa kombege ŋga wì puŋgo ki ni, wi
yaa ki kapege pyefɔ wi yinnɛ li shɔ kunwɔ pi ni, *mbege kan wi kapere
lɛgɛrɛ mbe kala yaga wi na*[k].

[k] **5.20:** Yomi 10.12

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa
PYƐRI
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu wi pitunŋɔ Pyɛri wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo. Pyɛri wila pye Zhezu wi pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn mbele wìla wɔ wo wa. Pyɛri wo pàa pye na jate pe ni ma wɛ. Pyɛri mɛgɛ ki yɛn Girɛkiye sɛnrɛ ni, ki kɔrɔ wowi ŋa walaga. Zhezu wo wìla Pyɛri mɛgɛ ki taga wi na. Eburuye sɛnrɛ ti ni wi mɛgɛ ko layi ŋga Simɔ. Pyɛri wìla pye Galile tara fɛnnɛ woo ma yiri wa Betisayida ca (Zhan 1.43). Pyɛri wo naa wi nɔsepyɔ lenaŋa Andire wi ni pàa pye ŋgbanra wɔfɛnnɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki ni. Ɛɛn fɔ, naa Zhezu wìla kaa pe yeri ma yo pe pye wi fɔrɔgɔfɛnnɛ, a pè si ŋgbanra wɔmɔ pi yaga mɛɛ taga wi na. Naa pàa kaa Zhezu wi gbo, a wì yɛn ma yiri, ma kari wa yɛnŋɛlɛ na, Sɛntanra nda ti yɛn na para wi wogo na, a Pyɛri wì siri yari wa Zheruzalɛmu ca, naa wa Zhude tara konaa wa Samari tara. Mbe yala kalɛgɛ ki yɛn na ŋga yuun ki ni, Pyɛri wìla kari fɔ wa Ɔrɔmu ca. Pa pàa wi gbo wa; pàa wi kan tiparaga na maa gbo.

Laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Pyɛri wìgi yo we kan ma yo Siliven ŋa pe yinri Silasi wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ wi kan (5.13). Tagafɛnnɛ mbele pè gbɔn ma jaraga tara ta yɛgɛ ni, Pyɛri wìla sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo poro kan. Nala pa ki tara ti yɛn wa Turiki tara ti ni (1.1)

Ki sanga wi ni tagafɛnnɛ mbele pàa pye wa ki lara ti ni, pàa pye na pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. Ko kala kì ti Pyɛri wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ mbe kotogo kan pe yeri.

Wa sɛwɛ wi go (1.2-12) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn na tagafɛnnɛ pe nawa tuun fɔ Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pe shɔ, konaa lì kɔrɔgɔ tɛgɛ pe kan wa yɛnŋɛlɛ na. Pe yaa ka ki kɔrɔgɔ ki ta, na Zhezu wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan pilige puŋgo wogo ki na we. Ki kala na, na kaŋgbanra ka gbɔn pe na, pe daga mbe yere jɛŋgɛ wa tagawa pi ni.

Wa sɛwɛ wi go (1.13–2.10) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri paa pe yinwege ki piin ki pye kpoyi.

Wa sɛwɛ wi go (2.11–4.9) laga ki ni, Pyɛri wi yɛn na pe yɛnriŋgbanga yɛnri fɔ pe tangalɔmɔ pi pye jɛmbɛ wa mbatagambala pe sɔgɔwɔ konaa poro yɛɛ jate pe

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛɛ sɔgɔwɔ. Pe daga mbaa Kirisi wi fɔrɔgi, wo ŋa wì jɔlɔ ali maga ta wii kapege kpɛ pye.

Wa sɛwɛ wi kɔsaga (5.1-14), Pyɛri wi yɛn na yɛrɛwɛ kaan tagafɛnnɛ poro naa yɛkeele pe yeri, konaa ma sharaga jɛnri taga wa.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Shɔwɔ pi yɛn na jigi tagasaga ŋga kaan *1.3-12*
Tagafɛnnɛ pe yinwege ki daga mbe pye kpoyi *1.13–2.10*
Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ wa mbatagambala pe sɔgɔwɔ *2.11–4.6*
Tangalɔmɔ wa gbogolomɔ woolo pe sɔgɔwɔ *4.7–5.14*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 1 Mi Pyɛri, mi ŋa mi yɛn Zhezu Kirisi wi *__pitunŋɔ__, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì wɔ ye kan, yoro mbele yè jaraga ma pye nambanmbala wa Pɔn, naa Galasi, naa Kapadɔsi, naa Azi konaa Bitini kindaye pe ni we. 2 We To Yɛnŋɛlɛ lì ye wɔ ma yala ŋga làa kɔn ma tɛgɛ faa ki ni, jaŋgo ye pye li woolo Yinnɛkpoyi li fanŋga na, yaa Zhezu Kirisi wi sɛnrɛ ti nuru, wi kasanwa pi ye pye *__kpoyi__.

Yɛnŋɛlɛ sa yinmɛ naa yɛyinŋge kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

We jigi tagasaga ki yɛn yinwege wogo

3 Ye ti waa Yɛnŋɛlɛ li sɔnni, lo na li yɛn *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi wi To we. Pa lì kaa we yinriwɛ ta jɛŋgɛ we, a lì si yinwefɔnŋgɔ kan we yeri Zhezu Kirisi wi yɛnmɛ ma yiri wa kunwɔ pi ni pi fanŋga na. Kì pye ma, jigi tagasaga yinwege wogo yɛn we yeri. 4 A wè si kɔrɔgɔ ta ŋga ki se jɔgɔ, ki se cɛn *__fyɔngɔ__ ni, ki tiyɔnwɔ pi se kɔ. Ki kɔrɔgɔ ki yɛn ma tɛgɛ ye kan wa yɛnŋɛlɛ na, 5 yoro mbele Yɛnŋɛlɛ li yawa pi yɛn na ye kɔrɔsi, ye tagawa pi fanŋga na fɔ shɔwɔ pi sa pan. Ki shɔwɔ we, Yɛnŋɛlɛ lùu gbɛgɛlɛ maa tɛgɛ mboo naga dunruya kɔsanga ni.

6 Ki shɔwɔ pi kala na, ye yɛn na yɔgɔri fɔ jɛŋgɛ, ali maga ta yiŋgɔ ki daga ye pye yɛsanga ni wagati jɛnri ni, wamawelewe cɛnlɛ lɛgɛrɛ nda tila ye taa ti kala na. 7 Ti go ko yɛn mbe ye tagawa pi wa mbe wele, mboo tiyɔnwɔ pi jɛn. Tɛ wi yɛn yarikɔgɔ, ma si yala pe maa wa ma wele wa kasɔn ki ni. Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, ye tagawa mba pi yɔn ma wɛ tɛ wi na, pe maa wa ma wele, jaŋgo pi pye sinmbe. Kiga pye ma, pa ye yaa sɔnmɔ, naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ ta, na Zhezu Kirisi wiga kaa yɛɛ naga sanga ŋa ni we. 8 Wi yɛn ma ye ndanla ali maga ta ye faa yan gbɛn. A yè taga wi na maga ta ye woro naa yaan yiŋgɔ. Ki kala na, yè nayinmɛ gbɔɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ta na yɔgɔri, ki nayinmɛ pì gbɔgɔ fɔ lere se ya mboo kɔrɔ yo sɛnrɛ ni,
9 katugu tagawa pi tɔnli yòo ta, wo wi yɛn ye yinŋgele ke shɔwɔ we.
10 Ki shɔwɔ we, *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa ki lagaja mboo kɔrɔ
jɛn, ma yewe pi wogo na fɔ jɛŋgɛ. A pè Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo yarikanga
ŋga li mbaa kan ye yeri ki wogo na. 11 *Kirisi wi Yinnɛ na làa pye pe ni,
làa kagala ŋgele naga pe na, pàa pye naga ŋgbanga mbe ke pyesanga naa
ke pyelɔmɔ pi jɛn; katugu, faa, ki Yinnɛ làa pye na Kirisi wi jɔlɔgɔ wogo
ki yari, konaa gbɔgɔwɔ mba wi mbaa ka ta ko puŋgo na pi ni. 12 Yɛnŋɛlɛ
làa ki naga li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe na ma yo kagala ŋgele làa kan pe yeri
paa yuun, ke sila pye poro kpaw wogolo, ɛɛn fɔ, kàa pye yoro wogolo.
Ki kagala wele, Sɛntanra ti yofɛnnɛ pè ke yari koni ye kan Yinnɛkpoyi li
fanŋga na, lo na Yɛnŋɛlɛ lì tun ma yiri wa naayeri we. *Mɛrɛgɛye poro
na, paa ki jaa mbe ki kagala ke yan mbe ke jɛn.

Tagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ pi daga mbe pye kpoyi

13 Ki kagala ke kala na, ye ye jatere wi gbegele yoo tɛgɛ. Ye koro yɛn-
mbɛlɛ[a]. Ye ye jigi wi ni fuun wi taga yinmɛ mba pi yaa ka kan ye yeri, na
Zhezu Kirisi wiga kaa yɛɛ naga pi na. 14 Yaa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti nuru. Jogo
kagala ŋgele kàa pye ye ni faa maga ta ye yɛn kambajɛnmbɛlɛ, yaga kaa
taanri mbaa yala koro ni. 15 Ɛɛn fɔ, ye pye kpoyi wa ye tangalɔmɔ pi ni
fuun pi ni, paa Yɛnŋɛlɛ na lì ye yeri li yɛn kpoyi we. 16 Katugu ki yɛn ma
yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni ma yo fɔ: «*Ye pye kpoyi, katugu mi
yɛn kpoyi*[b].»
17 Wa ye yɛnrɛwɛ pi ni, ye maa Yɛnŋɛlɛ li yinri ye To, lo na li maa kiti
kɔɔn leele pe ni fuun pe na, na yala pe kapyere ti ni, laa lere wɔ lere ni.
Ki kala na, wa wagati ŋa fuun wì koro ye pye laga dunruya wi ni, yege
naga wa ye tangalɔmɔ pi ni fɔ ye yɛn na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. 18 Katugu
Yɛnŋɛlɛ lì ye go shɔ ye tɔnli fu tangalɔmɔ mba yè ta ye tɛlɛye pe yeri
pi ni, paa yɛgɛ ŋga na yège jɛn we. Lii ye go shɔ yaara nda ti ma jɔgɔ
to ta ni, paa penjara naa tɛ yɛn. 19 Ayoo, lì ye go shɔ Kirisi wi kasanwa
sɔnŋgbanga woo po ni. Wo wì pye paa simbapyɔ yɛn, ŋa wi yɛn tulugo
fu naa fyɔngɔ fu. 20 Yɛnŋɛlɛ làa Kirisi wi wɔ na dunruya wi fa da gbɛn,
lùu naga ki wagati puŋgo woo ŋa wi ni, ye yɔnwɔ po kala na. 21 Yè taga
Yɛnŋɛlɛ li na wo fanŋga na. Lo lùu yɛn maa yirige wa kunwɔ pi ni ma
gbɔgɔwɔ kan wi yeri. Kì pye ma, a yè si ye tagawa naa ye jigi wi taga
Yɛnŋɛlɛ li na.
22 Ye ye nawa pi pye kpoyi kaselege sɛnrɛ nda yè lɛ to ni, ye sefɛnnɛ
pe ta pe ye ndanla sɔbɛ ni wa tagawa pi ni. Ki kala na, ye ye yɛɛ ndanla
jɛŋgɛ ye kotogo ki ni fuun ni. 23 Katugu yè yinwefɔnŋgɔ ta Yɛnŋɛlɛ li

---

[a] **1.13:** *Mbe koro yɛnmbɛlɛ:* Ko yɛn mbe gbɛgɛlɛ mbe cɛn ki cɛnwɛ. [b] **1.16:** Levi 19.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

sɛnrɛ nda ti yɛn yinwege woro naa kɔsaga fu to fanŋga na. Kì pye ma, ye
woro to ŋa wi ma ku wo piile, ɛɛn fɔ, ye yɛn to ŋa wi se ku wo piile. 24 Ki
yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:

Leele pe ni fuun pe yɛn paa yan yɛn.
Pe tiyɔnwɔ pi ni fuun pi yɛn paa yan fyɛɛnrɛ yɛn.
Yan ki ma waga, ki fyɛɛnrɛ ti ma kaanla ma toori.

25 *Ɛɛn fɔ, we Fɔ wi sɛnrɛ ti yaa koro wa fɔ sanga pyew.*[c]

Ki sɛnrɛ to ti yɛn Sɛntanra nda pàa yo ma ye kan we.

Sinndɛlɛgɛ yinwege wogo
naa Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi wele

2 1 Ki kala na, ye nambewe pi ni fuun pi yaga, naa yagbogowo pi ni
fuun, naa kopiire ti ni, naa yenjaga ki ni konaa lesangara sɛnrɛ ti ni.
2 Ye pye paa piyɛngɛlɛ yɛn: Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda ti yɛn paa nɔnɔ jɛnŋɛ yɛn, ti
la mbaa ye taa paa yɛgɛ ŋga na yinriwɛ la ki ma piyɛnlɛ li ta we, jaŋgo ye
kaa wɔ ye lɛ ye shɔwɔ pi ta pew. 3 Katugu yɛgɛ ŋga na *__we Fɔ__ wi yɛn ma
yɔn, yège jɛn makɔ.

4 Ye fulo we Fɔ wi tanla, wo ŋa wi yɛn sinndɛlɛgɛ yinwege wogo. Leele
pàa je ki na, ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ lìgi wɔ, a kì pye sɔnŋgbanga wogo li yɛgɛ na.
5 Yoro fun ye fulo wi tanla ye pye paa sinndɛɛrɛ yinwege woro yɛn. Pe
ye tɛgɛ pe Yinnɛkpoyi li yuŋgbɔgɔ ki kan, jaŋgo ye pye *__saraga wɔfɛnnɛ__
*__kpoyi__, mbaa Yinnɛkpoyi *__saara__ woo Yɛnŋɛlɛ li yeri Zhezu Kirisi wi
fanŋga na, to ti yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla. 6 Kì pye ma, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ
wi yɛn na ŋga yuun ki ŋga fɔ:

Ye wele, mì sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo wɔ,
mi yɛn naga teri wa *__Siyɔn__ *ca paa go yɛnlɛ sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga yɛn.*
Lere ŋa ka taga ki na wo se fɛrɛ shɔ fyew.[d]

7 Ki kala na, ki sinndɛlɛgɛ ki yɛn sɔnŋgbanga wogo yoro tagafɛnnɛ ye kan.
Ɛɛn fɔ, mbele pee taga ki na, ki yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi
ni ma yo fɔ:

Go wafɛnnɛ pè je sinndɛlɛgɛ ŋga na,
ko kì pye go yɛnlɛ li sinndɛlɛgɛ koŋgbanŋga ye.[e]

8 Kì yo naa wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni laga ka na ma yo fɔ:

Ki yɛn sinndɛlɛgɛ ŋga ki maa leele kaan pe maa kunrugu ki na,
ma pye walaga ŋga ki maa leele jaanri.[f]

Pè kurugo, katugu pee yɛnlɛ mbe taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na. Pa ki wogo
kìla kɔn ma tɛgɛ pe kan ma.

9 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, ye yɛn cɛnlɛ na Yɛnŋɛlɛ lì wɔ, ma pye Wunlunaŋa
wi saraga wɔfɛnnɛ; ye yɛn cɛnlɛ na li yɛn kpoyi ma pye Yɛnŋɛlɛ li woolo.
Lì ye go shɔ, jaŋgo yaa li kagbɔgɔlɔ ke yari. Lo lì ye yeri ye yiri wa wɔwɔ

---

[c] **1.24-25:** Eza 40.6-8 [d] **2.6:** Eza 28.16 [e] **2.7:** Yuuro 118.22 [f] **2.7-8:** Eza 8.14-15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi ni ye ye wa li yanwa gbɔɔ pi ni. 10 Faa ye sila pye Yɛnŋɛlɛ li woolo, ɛɛn
fɔ koni, ye yɛn li woolo. Faa Yɛnŋɛlɛ li sila ye yinriwɛ ta, ɛɛn fɔ koni, lì ye
yinriwɛ ta.

Yaa tanri
paa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele yɛn

11 Na wɛnnɛ, ye yɛn nambanmbala ma pye cɛnfɛnnɛ laga tara ti na, ki
kala na, mila ye yɛnri fɔ: Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn wire ti jogo kagala ke ni,
ke maa malaga gbɔɔn ye yinŋgele ke ni. 12 Yaa tanri tangalɔmɔ jɛmbɛ na
*mbele pee shɛri pe sɔgɔwɔ, kiga pye ma, ali na pe kaa ye mɛpege yinri
mbe yo ye yɛn kapege pyefɛnnɛ, pa pe yaa ka ye kapyere jɛndɛ nda yaa
piin ti yan mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ ti kala na, na liga ka pan pilige ŋga ni
we.
13 Leele mbele pe yɛn fanŋga fɛnnɛ, yaa pe fanŋga ki ni fuun ki gbogo
we Fɔ wi kala na. Yaa wunlumbolo to wi gbogo, wo ŋa wi yɛn ma cɛn
fanŋga fɛnnɛ pe go na we. 14 Yaa gboforonɛriye pe gbogo, poro mbele
wunlumbolo to wì tun pe saa kapere pyefɛnnɛ pe jɔlɔ paa kajɛŋgɛ
pyefɛnnɛ pe sɔnni we. 15 Ŋga Yɛnŋɛlɛ li yɛn na jaa koyi ŋga fɔ leele
mbele pe yɛn kambajɛnmbɛlɛ ma pye lembire, ye pe yɔnrɔ ti tɔn pe na ye
kajɛŋgɛ ŋga yaa piin ki ni. 16 Yaa tanri paa leseele yɛn, konaa ki ni fuun,
yaga ka ye lesewe pi lɛ mbaa kapege ki piin larawa. Ɛɛn fɔ, yaa tanri
paa Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele yɛn. 17 Yaa leele pe ni fuun pe gbogo, ye taga-
fɛnnɛ yɛɛnlɛ pe ye ndanla. Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa wunlumbolo to wi
gbogo.

Kirisi wi jɔlɔgɔ ki yɛgɛ nagawa

18 Yoro tunmbyeele wele, yaa ye teele pe sɛnrɛ ti nuru yaa pe gbogo
jɛŋgɛ. Teele mbele pe yɛn jɛmbɛlɛ ma pye kotoyinŋge ni, yaga kaa poro
nuŋgba gbogo, ɛɛn fɔ, ali mbele pe yɛn nambewe fɛnnɛ fun o; 19 katugu
jɔlɔgɔ ŋga kii daga lere wi jɔlɔ, na wi kaa ki jɔlɔ mbege kun wi yɛɛ ni
Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti kala na, ki wogo ki yɛn ma yɔn. 20 Na paga ye gbɔn
ye kapere pyege kala na, a yege kun ye yɛɛ ni, yiŋgi sɔnmɔ ye yaa ta wa
ki wogo ki ni? Ɛɛn fɔ, na ye kaa jɔlɔ ye kajɛŋgɛ pyege ki kala na, a yege
kun ye yɛɛ ni, ki wogo ki yɛn ma yɔn Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 21 Ko mɛgɛ kì
ti Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri, katugu *Kirisi wo jate wì jɔlɔ ye kala na maga yɛgɛ
naga ye na, jaŋgo yaa tanri wa wi tuuro ti ni. 22 *Wi sila kapege kpɛ pye,*
yagbogowo sɛnrɛ kpɛ sila yiri wa wi yɔnᵍ. 23 Naa pàa wi tɛgɛlɛ, wi sila ki
tɛgɛlɛ li sɔngɔrɔ pe na. Naa pàa wi jɔlɔ, wi sila sɛnŋgbanra yo mbe wa pe
na, ɛɛn fɔ, wìla wi yɛɛ le Yɛnŋɛlɛ li kɛɛ, lo na li maa kiti sinŋɛ kɔɔn we.
24 *Kirisi wo jate wì we kapere ti lɛ wi wire ti ni wa* *tiparaga *ki na,*

ᵍ **2.22:** Eza 53.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

jaŋgo waga kaa we yinwege ki piin naa wa kapege ki ni,
ɛɛn fɔ, waa we yinwege ki piin ki sin Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na.
Yè sagala wi gbɔnrɔ tuuro to fanŋga na.[h]
25 Yàa pye paa simbaala yɛn, mbele pè puŋgo na yanri faa. Ɛɛn fɔ koni, yè
sɔngɔrɔ ma pan Kirisi ŋa wi yɛn ye yinŋgele ke kɔnrifɔ konaa ke welefɔ
wi kɔrɔgɔ.

Japɔrɔwɔ naa nambɔrɔwɔ sɛnrɛ

3 1 Yoro jɛɛlɛ wele fun, yaa ye pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru, jaŋgo pe ni, na
mbele si taga Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na, ye tangalɔmɔ pi kala na, pe
taga *__Kirisi__ wi na, kiga ka pye sɛnyoro ni; 2 katugu ye tangalɔmɔ pi yɛn
*__kpoyi__ ma pye leele gbɔgɔwɔ[i] ni yɛgɛ ŋga na, pe yaa ki yan. 3 Kii daga ye
yɛɛ ferewe pi pye wire to woo, ko yɛn fɔ: Yimbɔgɔ, naa tɛ lege naa paara
tiyɔnrɔ pɔgɔ. 4 Ɛɛn fɔ, ye yɛɛ ferewe pi daga mbe pye wa ye nawa, mbe
pye ferewe mba pi se jɔgɔ, ko yɛn fɔ mbe pye kotoyinŋge ni konaa mbe
pye pɔw. Po pi yɛn sɔnŋgbanga woo Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 5 Faa jɛɛlɛ kpoyi
mbele pàa pe jigi wi taga Yɛnŋɛlɛ li na, pa pàa pye na pe yɛɛ fere ma. Pàa
pye na pe pɛnɛ pe sɛnrɛ ti nuru. 6 Pa Sara la pye ma, wìla pye naa pɔlɔ
Abirahamu wi gbogo naa yinri fɔ: «Na tafɔ.» Na ye kaa kajɛŋgɛ piin, na
ye jatere wii piri ye na fyɛrɛ ta kpɛ kala na, pa ye yaa kanŋga mbe pye wi
setirige sumborombiile.
7 Yoro nambala wele fun, yaa ye yinwege ki piin ye jɛɛlɛ pe ni tijinliwɛ
ni, yege jɛn ye yo pe wire ti fanŋga kì kologo ma wɛ ye wogo ki na. Yaa
pe gbogo, katugu Yɛnŋɛlɛ lì yinwege ŋga kan paa yarikanga yɛn, ye yɛn
ki kɔrɔgɔ lifɛnnɛ yɛɛnlɛ pe ni. Kiga pye ma, pa yaraga ka se ye Yɛnŋɛlɛ
yɛnrɛwɛ pi yerege.

Mbaa jɔlɔ kasinŋge
ŋga mà pye ki kala na

8 Ko ki ni fuun puŋgo na, ye ni fuun ye ye jatere wi pye nuŋgba, yaa ye
yɛɛ yinriwɛ taa, ye ye yɛɛ ndanla paa nɔsepiile yɛn. Leele pe yuŋgbɔgɔrɔ
mbaa ye taa, yaa go sogo yaa ye yɛɛ kaan. 9 Yaga ka lere kapege fɔgɔ tɔn
kapege ni, nakoma mbe tɛgɛlɛ fɔgɔ tɔn tɛgɛlɛ ni. Ɛɛn fɔ, yaa duwaw piin
pe kan, katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ko kala na, jaŋgo ye pye duwaw kɔrɔgɔ
lifɛnnɛ. 10 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun fɔ:
Lere ŋa wila ki jaa mbe yinwetanga ta,
mbe pilitanya yan,
wuu yɛɛ yigi sɛnpere yogo ki ni,
wuu yɔn ki yigi yagbogowo sɛnyogo ki ni.
11 *Wi puŋgo le kapege ki ni wila kajɛŋgɛ piin.*

---

[h] **2.24:** Eza 53.5 [i] **3.2:** Pe tangalɔmɔ pi mbe ya pye mbaa Yɛnŋɛlɛ lo gbogo.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Wila yɛyinŋge ki lagajaa wi mara ki na;
12 *katugu we* *Fɔ *wi yɛgɛ yɛn lesinmbele pe na,*
wi nuŋgbolo yɛn pe yɛnrɛwɛ pi na.
Ɛɛn fɔ, wì yiri kapere pyefɛnnɛ pe kɔrɔgɔ.[j]
13 Na yaga bala mbaa kajɛŋgɛ piin, ambɔ wi yaa kapege pye ye na? 14 Ali na kàa pye ye yɛn na jɔlɔ kasinŋge ŋga yaa piin ko kala na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo. *Yaga kaa fyɛ leele pe yɛgɛ, mbe ye jatere wi yaga wi piri ye na*[k].
15 Ɛɛn fɔ, yaa Kirisi wi gbogo wa ye kotoro ti na, wo wi yɛn ye Fɔ we. Jigi tagasaga ŋga ki yɛn ye yeri, lere ŋa fuun ka ye yewe sɛnrɛ ta ni ki wogo na, ye pye ye gbɛgɛlɛ sanga pyew mboo yɔn sogo. 16 Ɛɛn fɔ, yaa ki piin kotoyinŋge ni yaa pe gbogo. Ye nawa jatere jɛnŋɛ ta, jaŋgo na pe kaa ye mɛpege yinri, mbele pe yɛn na sɛnpere yuun ye tangalɔmɔ jɛmbɛ mba yaa tanri Kirisi wi ni pi na, fɛrɛ mbe pe yigi pe sɛnrɛ ti kala na. 17 Na kaa pye ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala yaa jɔlɔ kajɛŋgɛ pyege ki kala na, ko mbɔnrɔ yaa jɔlɔ kapege pyege kala na ko na. 18 Kirisi wo jate wì ku kusaga nuŋgba wagati wi ni fuun woo leele pe kapere ti kala na, wo ŋa wi yɛn sinŋɛ wì ku mbele pee sin pe yɔnlɔ, jaŋgo mbe kari we ni Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ. Pàa wi gbo wire to kanŋgɔlɔ, ɛɛn fɔ, wi yɛn yinwege na naa, Yinnɛkpoyi li fanŋga na. 19 Ki Yinnɛkpoyi li fanŋga ki na, wì kari yɛrɛ ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo kuulo pe yinŋgele ŋgele wa kaso ke kan, 20 ko kɔrɔ wo yɛn fɔ leele mbele pàa je Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti na faa, pe yinŋge-le wele. Yɛnŋɛlɛ làa ki kun li yɛɛ ni ma pe sige ma saa gbɔn *__Nowe__ wi *__tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge__ ki tɛpiliye yi na. Leele jɛnri pàa ye wa ki tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki ni, ko kɔrɔ wo yɛn leele kɔlɔtaanri, ma shɔ tɔnmɔ pi kɛɛ.
21 Ki tɔnmɔ pìla pye *__batɛmu__ wi yanlɛɛ, ŋa wi yɛn na ye shoo yiŋgɔ. Ki batɛmu wi woro mbe wire ti woli mbe *__fyɔngɔ__ ko laga ti na, ɛɛn fɔ wi yɛn mbe Yɛnŋɛlɛ li yɛnri, li ye kan nawa jatere jɛnŋɛ ni naa Zhezu Kirisi wì yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni ki fanŋga na. 22 Zhezu Kirisi wo wì kari wa yɛnŋɛlɛ na, wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li kalige kɛɛ ki na. Wi yɛn *__mɛrɛgɛye__ poro naa fanŋga fɛnnɛ naa yawa fɛnnɛ mbele fuun pe yɛn wa naayeri pe go na.

Tangalɔmɔ fɔnmbɔ

4 1 Kì kaa pye *__Kirisi__ wì jɔlɔ wa wi wire ti ni, ki kala na, yoro fun ye ko jatere pyewe nuŋgba po lɛ pi pye paa ye maliŋgbɔnyaara[l] yɛn; katugu lere ŋa kaa jɔlɔ wa wi wire ti ni, wo ma laga kapege pyege ki na.
2 Mbege lɛ yiŋgɔ wo na, yinwege sanŋga ŋga kì koro ye pye laga dunruya wi ni, ye daga mbaa ki piin mbaa yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin mbaa yala leele pe jogo kagala koro ni. 3 Katugu wagati

---

[j] **3.10-12:** Yuuro 34.13-17 [k] **3.14:** Eza 8.12-13 [l] **4.1:** *Pi pye paa ye maliŋgbɔnyaara yɛn:* Ko kɔrɔ wo yɛn ye ŋgbeli kapege ki ni yege yaga.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋa yè pye ma toro, na tanri na yala *mbele pee shɛri pe nandanwa kagala ke ni, wì yala ma. Ki sanga wi ni, yàa pye na ye yinwege ki piin wa kalikalawa pi ni, naa jogo pere ti ni, naa sinwɔrɔ ti ni, naa lindanwa ndorogo naa sinwɔrɔ ndorogo ki ni, naa sɛnrɛ sunmɔ tipewe pi ni. 4 Yiŋgɔ ni, mbele pee shɛri pe yɛn na kawa ma yo ye woro na pinlɛlɛ pe ni mbaa ki kalikalawa ndorowo pi piin naa. Kì pye ma, pe yɛn na ye mɛgɛ ki jogo. 5 Ɛɛn fɔ, pe yaa ka pe kapyere ti yɛgɛ yo Yɛnŋɛlɛ li kan, lo na li yɛn ma gbɛgɛlɛ mbe kiti kɔn weele poro naa kuulo pe na we. 6 Ko kì ti Sɛntanra tìla yo fun ma kuulo pe kan sanga ŋa ni pàa pye yinwege na we. Kunwɔ kiti wìla kɔn pe na paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn na piin leele pe ni fuun pe na we. Sɛntanra tì yo ma pe kan, jaŋgo Yinnɛkpoyi li fanŋga na pe pye yinwege na paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li yɛn yinwege na we.

Yaa Yɛnŋɛlɛ li yarikanra ti wele jɛŋgɛ

7 Yaara ti ni fuun ti kɔsanga wì yɔngɔ. Ki kala na, ye pye tijinliwɛ fɛnnɛ, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo ye ya yaa Yɛnŋɛlɛ li yɛnri. 8 Ŋga kì wɛ kala li ni fuun na, ko yɛn fɔ ye ye yɛɛ ndanla jɛŋgɛ, katugu *ndanlawa pi ma kapere lɛgɛrɛ kɔ*[m]. 9 Yaa ye yɛɛ yaara woo wa ye yinrɛ, yaga kaa ki piin mbaa kɔngɔri. 10 Ye ni fuun nuŋgba nuŋgba yarikanga ŋga yè ta Yɛnŋɛlɛ li yeri, yaa ye yɛɛ kala yɔngɔ ki ni, ye pye Yɛnŋɛlɛ li yarikanra cɛnlɛ lɛgɛrɛ ti welefɛnnɛ jɛmbɛlɛ. 11 Ŋa kaa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yuun, wila ki piin paa Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ *yofɔ yɛn. Ŋa kaa tunŋgo piin, wila ki piin fanŋga ŋga Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri ko ni, jaŋgo gbɔgɔwɔ mbe kan Yɛnŋɛlɛ yeri kala li ni fuun ni Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ naa yawa pi yɛn wi woo fɔ sanga pyew! *Anmiina.

Mbaa jɔlɔ mbege ta ma yɛn tagafɔ

12 Na wɛnnɛ, wamawelege ŋgbanga ŋga ki yɛn na ye taa ndɛɛ ye yɛn na kasɔn kɔɔn mbe yiri, ko ka ka ye pari mbe pye ndɛɛ kala la lì ye ta, na la fa pye faa. 13 Ɛɛn fɔ, yaa yɔgɔri, katugu yè ye tasaga ta wa Kirisi wi jɔlɔgɔ ki ni[n], jaŋgo na wiga kaa gbɔgɔwɔ pi naga sanga ŋa ni, yoro fun yaa yɔgɔri ye yin nayinmɛ ni. 14 Na pe kaa ye tegele Kirisi wi mɛgɛ ki kala na, fɛrɛwɛ yɛn ye woo, katugu Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ na li yɛn gbɔgɔwɔ wolo, li yɛn ma cɛn ye na. 15 Wa kpɛ ka kaa jɔlɔ ye ni, katugu wi yɛn legbolere, nakoma yoo, nakoma kapege pyefɔ, nakoma ŋa wùu yɔn le wi lewee yɛnlɛ wa kagala ni. 16 Ɛɛn fɔ, na lere wa kaa jɔlɔ, katugu wi yɛn *keretiyɛn, ko ka ka fɛrɛ wa wi na, wila Yɛnŋɛlɛ li sɔnni ki mɛgɛ ŋga kila yinri wi na ki kala na.

---

[m] **4.8:** Yomi 10.12 [n] **4.13:** Ko yɛn naga nari ma yo pe yɛn na jɔlɔ fun paa yɛgɛ ŋga na Kirisi wìla jɔlɔ we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Kiti kɔngɔ ki yaa lɛ wagati ŋa ni wì gbɔn, pa kiti wi yaa si keli mbe kɔn
Yɛnŋɛlɛ li leele poro na gbɛn. Na kaa pye kiti kɔngɔ ki yaa peli woro na,
mbele pè je pee taga Yɛnŋɛlɛ li Sɛntanra ti na poro kɔwɔ po yaa ka pye mɛlɛ?
18 Ki yɛn paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
Na kaa pye lesinmbele poro shɔwɔ po yɛn ma ŋgban,
lepeele naa kapege pyefɛnnɛ poro wogo ko yaa ka pye mɛlɛ?[o]
19 Ki kala na, mbele pe yɛn na jɔlɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li ni,
pe daga mbe koro mbaa kajɛŋgɛ piin mbe pe yɛɛ telege pew Dafɔ wi na,
wo ŋa wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ we.

Mbaa Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege ki wele

5 1 *__Legilizi__ lelɛɛlɛ mbele pe yɛn ye sɔgɔwɔ, mi yɛn na yuun poro ni
yiŋgɔ. Mi fun mi yɛn legilizi lelɛɛ wa. Jɔlɔgɔ ŋga *__Kirisi__ wì jɔlɔ mi
yɛn ki sɛrɛ. Mi yaa kanla tasaga ta wa gbɔgɔwɔ mba pi yaa ka naga we na
pi ni. Mi yɛn na pe yɛnri na yuun fɔ: 2 Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege[p] ŋga ki
yɛn ma telege ye na, yaa ki wele paa *__simbaala kɔnrifɛnnɛ__ yɛn. Yaga kaa
ki piin ki pye fanŋga kala ye yeri. Ɛɛn fɔ, yaa ki piin nayinmɛ ni mbe yala
Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala lo ni. Yaga kaa ki piin penjara jaga kala na,
ɛɛn fɔ, yaa ki piin kotojɛŋgɛ ni. 3 Mbele Yɛnŋɛlɛ lì telege ye na, yaga ka
cɛn pe go na fanŋga na, ɛɛn fɔ, ye pye simbaŋgbelege ki yɛgɛ nagafɛnnɛ.
4 Kona, na Simbaala kɔnrifɛnnɛ to[q] wiga kaa yɛɛ naga, pa ye yaa gbɔgɔwɔ
*__wunluwɔ__ njala ta, na li se jɔgɔ.
5 Yoro lefɔnmbɔlɔ wele fun, yaa lelɛɛlɛ pe sɛnrɛ ti nuru. Ye ni fuun yaa
ye yɛɛ kala yɔngɔ go sogowo ni, katugu Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi yɛn naga
yuun ma yo fɔ: «*Yɛnŋɛlɛ li yɛn na wiin mbele paa pe yɛɛ gbogo pe ni, ɛɛn fɔ,*
li yɛn na yinmɛ kaan mbele pè pe yɛɛ tirige pe yeri[r].» 6 Ki kala na, ye ye yɛɛ
tirige wa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga gbɔgɔ kɛɛ ki nɔgɔ, jaŋgo li ka ye yirige wagati
ŋa lì tɛgɛ wi ni. 7 Ye ye jatere lɛgɛrɛ ti ni fuun ti le li kɛɛ, katugu ye kala li
yɛn ma gbɔgɔ li yeri.
8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn ye koro yɛnmbɛlɛ! Katugu ye winfɔ Sɔtanla wila
yanri na mari paa jara gbelefɔ yɛn, lere ŋa wi mbe ya ta mbe ka, wo wila
lagajaa. 9 Ye yɛgɛ sin wa tagawa pi ni, ye yere yaa wiin wi ni, yege jɛn ye
yo ye sefɛnnɛ mbele pe yɛn laga dunruya wi ni, ki jɔlɔgɔ nuŋgba ki yɛn
na poro fun pe taa. 10 Na yaga jɔlɔ wagati jɛnri ni mbe kɔ, Yɛnŋɛlɛ na li
yɛn yinmɛ pi ni fuun fɔ, lo jate li yaa ye sin mbe ye yɔn fili, mbe yeresaga
kan ye yeri, mbe fanŋga le ye ni mbe ye kan ye yere jɛŋgɛ. Lo lì ye yeri ye
ye tasaga ta wa li gbɔgɔwɔ mbakɔɔ pi ni, naa yè pye nuŋgba Zhezu Kirisi
wi ni we. 11 Yawa mbe pye li woo fɔ sanga pyew! *__Anmiina__.

---

[o] **4.18:** Yomi 11.31 [p] **5.2:** *Yɛnŋɛlɛ li simbaŋgbelege:* Ko ki yɛn tagafɛnnɛ wele.
[q] **5.4:** *Simbaala kɔnrifɛnnɛ to:* Wo wi yɛn Zhezu Kirisi we. [r] **5.5:** Yomi 3.34

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sharaga puŋgo wogo

12 Sefɔ Silivɛn[s] ŋa wi yɛn tagawa ni, wo wì pye na sagafɔ maga sɛwɛ jɛɛ
ŋa wi yɔnlɔgɔ, a mùu torogo ye kan. Mùu torogo ye kan mbe kotogo kan
ye yeri mbege yo mbege filige ye kan fɔ ki yinmɛ mba po pi yɛn Yɛnŋɛlɛ
li kaselege yinmɛ we, ye koro ye mara pi na.
13 Legilizi ŋa wi yɛn wa Babilɔni tara, wo ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ paa ye yɛn,
wì ye shari. Mariki ŋa wì pye na pinambyɔ wa tagawa pi ni, wì ye shari
fun. 14 Yaa ye yɛɛ shari yaa kɛyɛn waa ye yɛɛ yɔlɔgɔ ndanlawa ni.
Yoro mbele fuun ye yɛn Kirisi wi woolo, yɛyinŋge mbe pye ye ni!

[s] **5.12:** *Silivɛn:* Wo nuŋgba wo pe maa yinri Silasi.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa
PYƐRI
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Pyɛri wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ wa wi yinwege ki kɔsanga wi yeri. Wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo tagafɛnnɛ pe ni fuun pe kan maga naga ma yo wi kusanga wì yɔngɔ. Ki kala na, wila jaa mbe pe nawa to nagawa koŋgbanmba mba wìla kan pe yeri pi wogo na. Wa Pyɛri sɛwɛ koŋgbanŋa wi ni, Pyɛri wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni. Laga ki sɛwɛ shyɛn woo ŋa wi ni, wi yɛn naga yuun pe kan fɔ pe koro pe taga kaselege nagawa mba pè ta pi na suyi, ali na pele ka pan mbaa yagbogowo nagawa kaan pe yeri o.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋa (1.1-15), Pyɛri wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri ma yo pe koro pe mara jɛŋgɛ Yɛnŋɛlɛ li na. Nagawa mba tagafɛnnɛ pè ta, wi yɛn na pe nawa tuun pi na. Ki koŋgbanŋga, Sɛntanra nda ti yɛn na para Zhezu wi wogo na, wì pe nawa to ti na (1.16-21). Pyɛri jate wo naa pitunmbolo sanmbala pe ni pe yɛn ki Sɛntanra ti sɛrɛfɛnnɛ. Yinnɛkpoyi lo làa ki le wa Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe nawa, a pè si Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ kpoyi wi yɔnlɔgɔ. Poro fun pe yɛn sɛrɛfɛnnɛ.

Wa sɛwɛ wi go shyɛn (2.1-22), Pyɛri wi yɛn na para yagbogowo nagafɛnnɛ pe tangalɔmɔ po sɛnrɛ na. Yɛrɛwɛ sɛnrɛ nda Zhude wìla kan yagbogowo nagafɛnnɛ pe yeri, to nuŋgba to we yɛn na yaan wa Pyɛri sɛwɛ wi ni.

Wa sɛwɛ wi go taanri (3.1-18), mbele pè yo we Fɔ Zhezu wi se ka sɔngɔrɔ mbe pan mbe kiti kɔn dunruya woolo pe na, Pyɛri wi yɛn na yɔn sogomɔ kaan pe yeri. Wi yɛn na pe nawa tuun ki na, fɔ naa Kirisi wi yɛn na mɔni mbe pan, pege jɛn pe yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li yɛn kala kunmɔ ni; katugu Yɛnŋɛlɛ li woro na jaa lere kpɛ mbe puŋgo, ɛɛn fɔ li yɛn na jaa lere pyew wuu kapege ki jɛn, wuu tangalɔmɔ pi kanŋga (3.9).

Wa sɛwɛ wi kɔsaga yeri go (3.11-18), Pyɛri wila jaa tagafɛnnɛ pe koro kpoyi, jaŋgo Yɛnŋɛlɛ liga ka pe jɛrɛgi kala la kpɛ ni, na Kirisi wiga ka sɔngɔrɔ mbe pan we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1.1-2*
Mbele pè taga Kirisi wi na pe daga mbaa tanri yɛgɛ ŋga na *1.3-15*
Nagawa mba pì naga Zhezu Kirisi wi wogo na pi yɛn kaselege *1.16-21*
Tagafɛnnɛ pe daga mbe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn yagbogowo nagafɛnnɛ pe ni *2.1-22*
Nagawa mba Pyɛri wì kan Zhezu wi sɔngɔrɔkala mbe pan li wogo na *3.3-16*
Leele pe ni fuun pe daga mbaa Kirisi wi sɔnni *3.17-18*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 1 Mi Simɔ Pyɛri ŋa Zhezu Kirisi wi tunmbyee naa wi *__pitunŋɔ__, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi we tagafɛnnɛ yɛɛnlɛ pe kan, poro mbele pè tagawa tiyɔɔn ta ma yala we woo pi ni Zhezu Kirisi wi kasinŋge ki fanŋga na, wo wi yɛn we Yɛnŋɛlɛ naa we Shɔfɔ we. 2 Yinmɛ naa yɛyinŋge ti kan ye yeri ka mbaa tari ti na, Yɛnŋɛlɛ lo naa *__we Fɔ__ Zhezu Kirisi ŋa yè jɛn ki kala na.

Yɛnŋɛlɛ li leyerege naa li lere wɔmɔ

3 Naa Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ, wi Yɛnŋɛlɛ yawa pì yaara ti ni fuun ti kan we yeri, nda tì we kan waa we yinwege ki piin waa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, we we yerifɔ wi jɛn. Wo ŋa wì we yeri we we tasaga ta wa wi yɛɛra gbɔgɔwɔ naa wi kajɛŋgɛ ki ni we. 4 Wi gbɔgɔwɔ naa wi kajɛŋgɛ ki fanŋga na, wì *__yɔn fɔgɔlɔ__ kɔn we yeri, ŋgele kè wɛ yaraga ki ni fuun na, jaŋgo yaraga ŋga wì *__yɔn fɔlɔ__ kɔn, yege ta, ye ya ye shɔ dunruya wi jogo kagala ŋgele ke maa leele jogo ke kɛɛ, ye ye tasaga ta wa Yɛnŋɛlɛ li cɛnlɔmɔ pi ni. 5 Ki kala na, yaa ki ŋgbanga jɛŋgɛ ye tangalɔmɔ jɛmbɛ saga wa ye tagawa pi na. Ye kajɛnmɛ saga wa tangalɔmɔ jɛmbɛ pi na. 6 Ye yɛɛ yingiwɛ saga wa kajɛnmɛ pi na. Mbaa kala kunni yɛɛ ni ye ko saga wa yɛɛ yingiwɛ pi na. Ye Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti saga wa mbaa kala kunni yɛɛ ni ko na. 7 Ye sefɛnnɛ ndanlawa pi saga wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ fyɛrɛ ti na. Ye ndanlawa pi saga wa sefɛnnɛ ndanlawa pi na. 8 Na ko yaritiyɔnrɔ to ka pye ye yeri ka mbaa tari ti na, ki yaa ye kan yaga ka koro tiyanmbala mbe pye kayɔngɔ fu, wa we Fɔ Zhezu Kirisi wi jɛnmɛ wogo ki na. 9 Ɛɛn fɔ, ki yaritiyɔnrɔ nda ti woro lere ŋa yeri, wi ma pye paa fyɔɔn yɛn, ŋa wi woro na yaan lege. Wi ma fɛgɛ wi faa kapere nda tì jogo ma laga wi na ti wogo ki na.

10 Ki kala na, sefɛnnɛ, yerege ŋga Yɛnŋɛlɛ lì ye yeri ma ye wɔ we, yaa ki ŋgbanga jɛŋgɛ ye yɛgɛ sin ki na tiyɔngɔ; katugu na ye kaa ki piin ma,

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pa ye se kurugo mbe to kapege fyew. 11 Kiga pye ma, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa konɔ yɛngɛ ye kan jɛŋgɛ ye ye wa we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi *wunluwɔ mbakɔɔ pi ni.

12 Ko kì ti mi yaa la ye nawa tuun ki kagala ke na pilige pyew, ali maga ta ye yɛn ma ke jɛn makɔ, ma yɛgɛ sin tiyɔngɔ kaselege ŋga yè ta ki na. 13 Mbanla ta yinwege na bere, mi yɛn naga sɔnri fɔ ki yɛn ma sin mbaa nandowo kaan ye yeri ki kagala ke na, ye jatere wi koro ke na; 14 katugu mìgi jɛn ma yo sanni jɛnri mi yaa wɔ laga ki wire kuworo nda ti ni paa yɛgɛ ŋga na we Fɔ Zhezu Kirisi wìgi naga na na we. 15 Ko kì ti ŋga fuun mbe ya pye, mi yaa ki pye mbe pyelɔmɔ kan ye yeri, jaŋgo na kuŋgɔlɔ, ye ya yaa nawa tuun ki kagala ke na pilige pyew.

Mbele pè Kirisi wi gbɔgɔwɔ pi yan

16 Sanga ŋa ni wàa we Fɔ Zhezu Kirisi wi yawa naa wi panga wogo ki yo ma ye kan, muŋgooro ma wàa kɔ ye kan, nda tìla kɔn ma yala. Ɛɛn fɔ, wàa wi gbɔgɔwɔ yanwa pi yan we yɛngɛlɛ jate ke ni. 17 Sanga ŋa ni wìla sɔnmɔ naa gbɔgɔwɔ pi ta Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To li yeri, wàa pye wa. Ki sanga wi ni, magala là la yiri wa gbɔgɔwɔ gbembe Fɔ wi yeri ma yo fɔ: «*Ŋa yɛɛn wo wi yɛn na Pinambyɔ ŋa wìlan ndanla jɛŋgɛ we, wi kala lìlan ndanla fɔ jɛŋgɛ.*»[a] 18 Woro jate wàa ki magala na làa yiri wa naayeri li logo, sanga ŋa ni wàa pye wi ni wa yanwiga *kpoyi[b] ki na we.

19 Kì pye ma, sɛnrɛ nda *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa yari, tì filige we kan naa ma wɛ. Na ye kaa ti kɔrɔsi, ko ki yɛn ma yɔn. Katugu ki sɛnrɛ ti yɛn paa fitanla yɛn ŋa wi yɛn na yiin wɔwɔ laga ka ni fɔ laga ki sa laga, fɔ Zhezu Kirisi, *lalaaga wɔnnɔ le, li yanwa yirige wa ye kotoro ti na. 20 Ki daga yege jɛn gbɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, lere kpɛ se ya mberi kɔrɔ wi jɛn wi yɛɛ fanŋga; 21 katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe sɛnrɛ ta sila yo mbe yala sɛnwee nandanwa kala ni fyew. Ɛɛn fɔ, Yinnɛkpoyi lo làa leele pe yɛgɛ sin, a pè sɛnrɛ nda Yɛnŋɛlɛ làa kan pe yeri ti yo.

Leele nagafɛnnɛ mbele pe yɛn yagbogolo fɛnnɛ
(Zhude 4-13)

2 1 Faa *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pàa pye wa *Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ yɛgɛ ŋga na, pa nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka pye ye sɔgɔwɔ ma fun. Pe yaa ka yagbogowo nagawa sɛnrɛ ta le ye sɔgɔwɔ larawa, nda ti maa leele punŋgu, mbe je *we Fɔ ŋa wì pe go shɔ wi na, mbe ti jɔgɔwɔ mbe to pe na fyɛlɛgɛ na. 2 Lelɛgɛrɛ yaa ka taga

---

[a] **1.17:** Mati 17.5 [b] **1.18:** Ki yanwiga ki yɛn kpoyi katugu pa Yɛnŋɛlɛ làa li yɛɛ naga wa Zhezu wi na; Mati 17.1-13.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe kalikalawa pi na, kaselege konɔ li mɛgɛ ki yaa ka jɔgɔ pe kala na.
3 Yɛgɛmbatinwɛ pi kala na, ki nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka ye pye pe
penjara ja go pe lefanlaga sɛnrɛ ti ni. Ɛɛn fɔ, maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ
ni, pe Kiti Kɔnfɔ wì gbɛgɛlɛ mbe kiti kɔn pe na. Pe Jɔgɔfɔ fun wi woro na
wɔnlɔ.
4 Ki yaa pye ma, katugu ali *__mɛrɛgɛye__ mbele pàa kapege ki pye, Yɛnŋɛlɛ
li sila pe yaga mbajɔlɔwɔ. Ɛɛn fɔ, làa pe wa wa jaganama *__wetijugo__ wɔwɔ
pi ni, pe yɛn wa pɔsaga ma tɛgɛ wa kiti kɔnpilige ki kan. 5 Yɛnŋɛlɛ li sila faa
*__dunruya woolo__ pe yaga mbajɔlɔwɔ, ɛɛn fɔ làa tɔnŋgbɔɔ pi pye, a pì pan ki
dunruya woolo tipeele pe na ma pe tɔngɔ. *__Nowe__ ŋa wìla pye na kasinŋge
ki yuun wo cɛ làa shɔ, ma taga leele kɔlɔshyɛn ni. 6 Yɛnŋɛlɛ làa *__Sodɔmu__
naa *__Gomɔri__ cara ti jɔgɔ mari sogo pew, a tì kanŋga cɔnrɔ, ma ko pye maga
naga lepeele pe na pege jɛn fɔ pa ki yaa ka pe ta ma. 7 Làa *__Lɔti__ ŋa wìla pye
lesinŋɛ wi shɔ, wo ŋa wi wagati wi ni kapere pyefɛnnɛ pe kalikalawa tanga-
lɔmɔ pìla pye naa jɔlɔ jɛŋgɛ wa wi nawa we. 8 Katugu ki lesinŋɛ ŋa wìla pye
ma cɛn wa pe sɔgɔwɔ, wìla pye na pe kapyere tijangara ti yaan nari nuru,
a tila wi kotosinŋge ki jɔlɔ wi na pilige pyew. 9 Kì pye ma, leele mbele pe
maa fyɛ *__we Fɔ__ wi yɛgɛ, wi mbe ya pe shɔ yɛgɛ ŋga na wamawelewe pi ni,
konaa mbe lepeele pe tɛgɛ mbe ka pe le jɔlɔgɔ kiti kɔnpilige yɛgɛ ŋga na,
wìgi jɛn. 10 Mbele pe maa tanri wire lɔmɔ pi na, na yala jogo kagala ŋgele
*__fyɔngɔ__ ni ke ni, na Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki tifaga, li yaa pe le jɔlɔgɔ fun.
Nagafɛnnɛ yagboyoolo mbele sɛnrɛ mì yo ma ye kan, pe yɛn yɛwaga
naa yɛnŋgbangala fɛnnɛ, paa la fyɛ mbaa naayeri fanŋga fɛnnɛ pe tege-
le. 11 Ma si yala, ali mɛrɛgɛye wele, poro mbele fanŋga naa yawa yɛn pe
ni ma wɛ ki nagafɛnnɛ yagboyoolo pe na, paa la ki fanŋga fɛnnɛ pe jɛrɛgi
mbaa pe mɛgɛ jogo we Fɔ wi yɛgɛ na. 12 Ki leele pe yɛn paa yanyaara nda
ti yɛn tijinliwɛ fu ti yɛn, ti sego koyi ŋga mbaa ti yinri mbaa ti kuun. Ki
leele kagala ŋgele pee jɛn, pe maa ke mɛgɛ ki jogo. Pe yaa ka jɔgɔ paa
yanyaara ti yɛn. 13 Kambasinŋge ŋga pè pye ma leele pe jɔlɔ, pe yaa ka
poro fun pe sara mbe yala ki ni. Ki ma pe ndanla paa pe jogopere ti piin
yɔnlɔ na. Na paga pinlɛ ye ni liwɛn na, pe ma pye fɛrɛ yaara naa fyɔngɔ
ni ye sɔgɔwɔ, pe maa yɔgɔri pe lefanlaga ki kala na. 14 Kɛɛnrɛ kapyere to
ti yɛn ma pe yɛnlɛ tin. Kapere nda paa piin ti fa pe yɛgɛ tin ma. Mbele pe
fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe maa pe lɛlɛ na pe punŋgu. Pe kotoro ti
maa ŋga sɔnri, ko yɛn mbe penjara ta. Yɛnŋɛlɛ lì pe daŋga. 15 Pè kozinnɛ
li yaga ma puŋgo. Konɔ na Bosɔri pinambyɔ *__Balamu__ wìla lɛ lo pè lɛ, wo
ŋa penjara nda wi mbaa ta tila wi ndanla, a wila tipege piin we. 16 Ɛɛn
fɔ, a sofile wì sɛnŋgbanra yo wi na wi kajɔɔgɔ ki kala na. Ee, yaayogo
ŋga kila ya mbaa para, a kì para ki Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ *__yofɔ__ wi ni sɛnwee
magala ni, ma wi go fu kala li yerege.
17 Ki leele pe yɛn paa lɔrɔ nda tì waga ti yɛn, paa kambaara yɛn nda
tifɛliŋgbɔgɔ kìri lɛ ma kari ti ni. Yɛnŋɛlɛ lì cɛnsaga tɛgɛ pe kan wa wɔwɔ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tinndindi pi ni. 18 Pe maa yɛɛ gbɔgɔwɔ naa go fu sɛnrɛ yuun. Mbele pè shɔ ma wɔ wa punŋguwɔ konɔ tangafɛnnɛ pe kɛɛ ki fa mɔ gbɛn, pe maa pe lɛlɛ wire ti jogo kagala naa kɛɛnrɛ kapyere ti ni mbe pe puŋgo. 19 Pe ma *yɔn fɔlɔ kɔn pe yeri ma yo pe yaa pe pye leseele, ma si yala, poro jate kapyere nda ti maa pe jogo pe ma pye ti kulolo, katugu yaraga ŋga ka fanŋga ta sɛnwee wi na, wi ma pye ki kulo. 20 Kaselege ko na, leele mbele pè we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi jɛn, ma shɔ dunruya wi fyɔngɔ kapyere ti kɛɛ wi fanŋga na, na paga pe yɛɛ kan ti yeri ti fanŋga ta pe na naa, pe kɔwɔ pi ma tijanga naa ma wɛ koŋgbanŋga ko na. 21 Katugu ndɛɛ ki pye pee ja kozinnɛ li jɛn, ko mbe ja mbɔnrɔ pe na sanni pe sa li jɛn pee puŋgo le ŋgasele *kpoyi na Yɛnŋɛlɛ lì kan pe yeri li ni ko na. 22 Ŋga kì pe ta, ki yomiyɛlɛ na li maa ŋga yuun ki yɛn kaselege pe kanŋgɔlɔ fɔ: «*Pyɔn wì sɔngɔrɔ wi tuguro ti kɔrɔgɔ nari kaa*»[c], ma nuru naa ma yo fɔ: «Canɔ ŋa wì woli fɔɔnfɔɔn, wì sɔngɔrɔ mbe saa yɛɛ piligi wa fɛnrɛgɛ ki ni naa.»

We Fɔ Zhezu wi panga sɛnrɛ

3 1 Na wɛnnɛ, na sɛwɛ shyɛn woo wowi ŋa mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Wa ki sɛwɛɛlɛ shyɛn pe ni fuun pe ni, mi yɛn na nandowo kaan ye yeri kagala kele na, jaŋgo mbe jatere tiyɔɔn le ye ni. 2 Sɛnrɛ nda *Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ *kpoyi pàa yo faa, konaa *we Fɔ naa we Shɔfɔ wi ŋgasele na ye *pitunmbolo pè yo ma ye kan, mila jaa yaa nawa tuun li na. 3 Ki koŋgbanŋga, ye daga mbege jɛn fɔ dunruya kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pan mbaa tanri mbaa yala pe yɛɛra jogo kagala koro ni. Pe yaa kaa tɛgɛ ye na 4 mbaa yuun fɔ: «Mi yo wila si *yɔn fɔlɔ kɔn ma yo wila paan? Wi yɛn se yeri? Katugu maga lɛ wa we tɛlɛye pè ku, yaara ti ni fuun ti yɛn wa ti cɛnwɛ nuŋgba pi na paa yɛgɛ ŋga na tìla pye cɛnwɛ mba na, maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni!» 5 Pe maga siligi na fɛgɛ ki wogo ŋga ki na fɔ: Naayeri wo naa tara ti ni tìla da maga lɛ wa faa Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro to fanŋga na. Pa tara tìla yiri wa tɔnmɔ pi ni ma gbegele tɔnmɔ po ni. 6 Ki tɔnmɔ nuŋgba pi fanŋga na, tɔnŋgbɔɔ pìla pan ma faa *dunruya woolo pe tɔngɔ. 7 Ɛɛn fɔ, Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro nuŋgba ti fanŋga na, nala pilige naayeri wo naa tara ti ni, ti yɛn ma tɛgɛ mbe ka tɔngɔ kasɔn ni. Mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, li yaa ka kiti kɔn pe na mbe pe tɔngɔ pilige ŋga ni, ti yɛn ma tɛgɛ ko pilige ko kan.

8 Ɛɛn fɔ, na wɛnnɛ, kala nuŋgba yɛn wa, na yee daga mbe fɛgɛ li na, fɔ: Pilige nuŋgba ki yɛn we Fɔ wi yɛgɛ na paa yɛlɛ wagakele (1 000) yɛn. *Yɛlɛ wagakele (1 000) li yɛn wi yɛgɛ na paa pilige nuŋgba yɛn.*[d] 9 We Fɔ wì yɔn fɔlɔ na kɔn, wii yaa mɔ mbeli yɔn fili paa yɛgɛ ŋga na pele yɛn naga sɔnri we. Ɛɛn fɔ, wi yɛn naga kunni wi yɛɛ ni ye kala na, katugu wi woro

[c] **2.22:** Yomi 26.11 [d] **3.8:** Yuuro 90.4

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na jaa lere kpɛ mbe puŋgo, wila jaa pe ni fuun pe pe kapere pyege ki jɛn pege yaga.

10 Ma si yala, we Fɔ wi pilige ki yaa ka pan paa yoo yɛn. Ki pilige kiga ka gbɔn, naayeri wi yaa kɔ tinmɛ gbɔɔ ni. Kasɔn ki yaa ka naayeri yaara ti yigi mberi yan. Tara to naa tara na yaara ti ni fuun ti yaa ka sogo mbe kɔ. 11 Na kì kaa pye yaara ti ni fuun ti yaa ka jɔgɔ ma, ye yɛn maga jɛn jɛŋgɛ paa yɛgɛ ŋga na ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye we. Ye tangalɔmɔ pi daga mbe pye kpoyi, yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ. 12 Yaa Yɛnŋɛlɛ li pilige ki singi jɛŋgɛ ye ŋgban ki na ki ta ki gbɔn fyaw. Ko pilige ko ni, kasɔn ki yaa ka naayeri wi yigi mboo sogo, naayeri yaara ti yaa ka yan kasɔn tufunwɔ pi kala na. 13 Ɛɛn fɔ, mbe yala yɔn fɔlɔ na Yɛnŋɛlɛ lì kɔn li ni, we yɛn na *naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ*[e] singi, pa lesinmbele pe yaa ka cɛn wa ti ni.

14 Ki kala na, na wɛnnɛ, mbe ye ta ye yɛn naga kagala ke singi ke pye, ye bala ye pye kpoyi, jɛrɛgisaga fu Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, ye ka pye yɛyinŋge na li ni. 15 We Fɔ wila kagala ŋgele kunni wi yɛɛ ni, yaa ki jate paa pyelɔmɔ yɛn ye kan ye ta ye shɔ, paa yɛgɛ ŋga na sefɔ Pɔli ŋa wì we ndanla wìgi yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛ wi ni ye kan, ma yala tijinliwɛ mba Yɛnŋɛlɛ lì kan wi yeri pi ni. 16 Wìgi wogo ki yɔnlɔgɔ wa wi sɛwɛɛlɛ pe ni fuun pe ni, wa lara nda wi maa para ki wogo ki na we. Wa wi sɛwɛɛlɛ pe ni, lara ta yɛn wa, nda ti kɔrɔ jɛnwɛ pi yɛn ma ŋgban, leele kambajɛn-mbɛlɛ mbele pe fa yeresaga ta wa tagawa pi ni, pe mari kɔrɔ wi wa maa kanŋga paa yɛgɛ ŋga na pe maa ki piin lara ta na wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni we. Paa ki piin ma, na pe yɛɛ punŋgu Yɛnŋɛlɛ li na.

17 Yoro wo na, na wɛnnɛ, yè jɛn ki ni makɔ. Ki kala na, ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo yaga ka ti leele mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pe ye fanla pe ye puŋgo, ye yɛn ma yeresaga ta yɛgɛ ŋga na, ye kɔlɔgi le ki laga ki na. 18 Ɛɛn fɔ ye koro yaa kee yɛgɛ wa we Fɔ naa we Shɔfɔ Zhezu Kirisi wi yinmɛ pi ni konaa yaa wi jɛnni. Gbɔgɔwɔ mbe pye wi woo, yiŋgɔ fɔ sanga pyew! *__Anmiina__.

---

[e] **3.13:** Eza 65.17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa
ZHAN
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Ki sɛwɛ ŋa Zhan wo wìla wi yɔnlɔgɔ maa torogo. Zhan wìla pye Zebede pinambyɔ (Maki 1.19-20). Wìla pye Zhezu wi pitunŋɔ. Wo wì Zhezu Sɛntanra nda Zhan mɛgɛ ki yɛn ti na ti yɔnlɔgɔ konaa Nagawa sɛwɛ wi ni. Wìla pye faa ŋgbanra wɔfɔ; a Zhezu wì si kaa wi yeri maa pye wi fɔrɔgɔfɔ. Zhan wìla pye leele mbele pàa pye Zhezu wi tanla tɔɔn wo wa, ma pinlɛ Zhaki naa Pyɛri pe ni.

Leele pe yɛn naga yuun ma yo fɔ Zhezu wi pitunŋɔ Zhan wìla saa cɛn wa Efɛzi ca. Pɔli wìla legiliziye pele nɔgɔ lɛ wa ki ca ki ni. Naa Zhan wìla ka saa gbɔn wa ki ni, a wì si pye ki legiliziye pe yɛkelewe.

Sɛwɛɛlɛ taanri Zhan wì yɔnlɔgɔ ma torogo. Wi sila sɛwɛ koŋgbanŋa wi yɔnlɔgɔ mboo torogo legilizi nuŋgba kan nakoma lere nuŋgba kan. Ɛɛn fɔ wìla wi yɔnlɔgɔ, jaŋgo paa wi kara legiliziye pe ni fuun pe ni.

Ki Zhan sɛwɛ koŋgbanŋa ŋa, sɛnrɛ yinrɛ shyɛn ti yɛn wa wi ni. Wa sɛnrɛ go koŋgbanŋga ki ni, Zhan wi yɛn naga yɛnri tagafɛnnɛ pe yeri ma yo paa tanri wa kozinnɛ li ni. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe daga mbe taga we Fɔ Zhezu Kirisi wi na konaa pe pe yɛɛ ndanla.

Wa sɛnrɛ go shyɛn wogo ki ni, Zhan wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan ma yo pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni (2.18-29; 4.1-6).

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛnrɛ ti lɛsaga: Yinwege kìgi yɛɛ naga wa Zhezu wi ni *1.1-4*
Yanwa naa wɔwɔ sɛnrɛ *1.5–2.29*
Tagafɔ wi yinwege ki daga mbe pye kpoyi, wi koro wi mara Yɛnŋɛlɛ li na *3.1-24*
Kaselege naa punŋguwɔ kala *4.1-6*
Ndanlawa pi tunŋgo *4.7-21*
Tagawa mba pi yɛn cew tawa ni *5.1-21*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yinwege sɛnrɛ

1 1 We yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, yinwege Sɛnrɛ[a] to kanŋgɔlɔ.
Ti yɛn wa maga lɛ dunruya wi dasanga wi ni. Wèri logo, mari yan
we yɛngɛlɛ jate ke ni, mari wele, a we kɛyɛn yì jiri ti na. 2 Naa ki yinwege
kìla ki yɛɛ naga, wàa ki yan. Ko kì ti we yɛn naga sɛnrɛ yuun. Yinwege
mbakɔgɔ ŋga kìla pye wa we To wi tanla ma kaa ki yɛɛ naga, ko sɛrɛya
wo waa yuun na ye kaan. 3 Ŋga wè yan ma logo, ko we yɛn na yari ye kan
fun, jaŋgo ye gbogolo nuŋgba we ni, ye ye wa gbogolomɔ mba wè ta we
To wo naa wi Pinambyɔ Zhezu Kirisi pe yeri pi ni. 4 We yɛn naga wogo
ŋga ki yɔnlɔgi mbege torogo ye kan, jaŋgo we nayinmɛ pi yɛɛ yɔn fili.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwa

5 Sɛnrɛ nda wè logo Zhezu Kirisi wi yeri nari yari ye kan, tori nda yɛɛn
fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn yanwa, wɔwɔ kpɛ woro wa li ni. 6 Na waga yo we yɛn
ma gbogolo nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni, mbe sigi ta we yɛn na tanri wa wɔwɔ
pi ni, kona we yɛn na finlɛlɛ, we woro na tanri kaselege ki na. 7 Ɛɛn fɔ,
na we kaa tanri wa yanwa pi ni paa yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ lo jate li yɛn wa
yanwa pi ni, kona, we ni fuun nuŋgba nuŋgba we yɛn gbogolomɔ nuŋgba
ni we yɛɛ ni. A li Pinambyɔ Zhezu wi kasanwa pila we piin *__kpoyi__ na we
lari kapege ki ni fuun ki na.
8 Na waga yo kapege woro we na, kona, we yɛn na we yɛɛ fanla,
kaselege woro wa we nawa. 9 Ɛɛn fɔ, na waga we kapere ti yo mbe
Yɛnŋɛlɛ li kan, pa we mbe ya we jigi wi taga li na, katugu li yɛn sɛnrɛ
nuŋgba yofɔ ma sin, pa li yaa we kapere ti kala yaga we na, mbe we pye
kpoyi mbe we laga kambasinŋge ki ni fuun ki na. 10 Na waga yo wee
kapege pye, we yɛn na Yɛnŋɛlɛ li piin yagboyoo, li sɛnrɛ ti woro wa we
nawa.

Kirisi wi yɛn we sagafɔ

2 1 Na piile, mi yɛn naga kagala ŋgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo ye
kan, jaŋgo yaga ka kapege pye. Ɛɛn fɔ, na wa ka si kapege pye, saga-
fɔ yɛn we yeri wa we To Yɛnŋɛlɛ li tanla, wo wi yɛn Zhezu Kirisi ŋa wi
yɛn ma sin we. 2 Katugu wùu yɛɛ wɔ *__saraga__ ma kapere ti fɔgɔ tɔn, kii
pye woro kapere to nuŋgba kala na, kì pye *__dunruya woolo__ pe ni fuun
pe woro ti kala na.
3 Na we ka Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, ko we maga jɛn
ma yo we yɛn mali jɛn. 4 Na ŋa ka yo wi yɛn mali jɛn, mbe sigi ta wi sili ŋga-
segele ke yigi mbaa tanri ke na, wo yɛn yagboyoo, kaselege woro wa wi nawa.
5 Ɛɛn fɔ, lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yigi, Yɛnŋɛlɛ li maa ndanla ma yɔn fili

---

[a] **1.1:** *Yinwege sɛnrɛ:* To ti yɛn Zhezu Kirisi we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaselege na. We mbe ya mbege jɛn mbe yo we yɛn nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni yɛgɛ ŋga na koyi ŋga yɛɛn. 6 Lere ŋa ka yo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, wi daga mbaa tanri paa yɛgɛ ŋga na Zhezu wìla tanga we.

Ŋgasele fɔnnɔ

7 Na wɛnnɛ, ŋgasele fɔnnɔ ma mila yɔnlɔgi mbe torogo ye kan, ɛɛn fɔ, ŋgasele lɛlɛ li. Li yɛn wa ye yeri maga lɛ sanga ŋa ni yè taga. Ki ŋgasele lɛlɛ lo li yɛn sɛnrɛ nda yè logo makɔ we. 8 Konaa ki ni fuun, ŋgasele fɔnnɔ li mi yɛn na yɔnlɔgi mbe torogo ye kan. Li kaselege ki ma ki yɛɛ naga wa *__Kirisi__ wi ni konaa wa ye ni fun. Ki kala na, wɔwɔ pila kee, yanwa jɛmbɛ pila yiin makɔ.

9 Lere ŋa ka yo wi yɛn na tanri wa yanwa pi ni, mbe sigi ta wi yɛn maa lewee yɛnlɛ wa panra, wi yɛn wa wɔwɔ pi ni bere. 10 Ŋa wi lewee yɛnlɛ wi yɛn maa ndanla, wo yɛn wa yanwa pi ni. Kiga pye ma, kala lo la na pye wa wi nawa, na li mbe lere wa kan wi to wa kapege ki ni. 11 Ɛɛn fɔ, ŋa ka wi lewee yɛnlɛ wi panra, wo yɛn wa wɔwɔ pi ni, wi yɛn na tanri wa wɔwɔ pi ni. Wi suu yɛɛ karisaga ki jɛn, katugu wɔwɔ pi ma ti wila la yaan.

12 Na piile, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu Yɛnŋɛlɛ lì ye kapere ti kala yaga ye na Zhezu wi mɛgɛ[b] ki na. 13 Na teele, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu Yɛnŋɛlɛ na li yɛn wa maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, ye yɛn mali jɛn. Lefɔnmbɔlɔ mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu yè ya Sɔtanla wi ni.

14 Na piile, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu ye yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li jɛn. Na teele, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu ŋa wi yɛn wa maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, ye yɛn maa jɛn. Lefɔnmbɔlɔ, mi yɛn naga sɛwɛ ŋa wi torogi ye kan, katugu fanŋga yɛn ye ni. A Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ tì koro ye ni, a yè ya Sɔtanla wi ni.

15 Yaga ka ti dunruya[c] wi ye ndanla, wi nawa yaara ti ye ndanla. Na dunruya wi ka lere ŋa ndanla, we To Yɛnŋɛlɛ laa ki fɔ wi ndanla; 16 katugu yaraga ŋga fuun ki yɛn dunruya wi wogo, wire ti jogo kagala, naa yaraga ŋga lere wi ma yan na jaa, naa yɛɛ gbɔgɔwɔ dunruya yaara taga ki kala na, tila la yinrigi wa we To Yɛnŋɛlɛ lo yeri, ti maa yinrigi dunruya wo yeri. 17 Dunruya wila koo na kee, naa yaara nda leele pe yɛn na yaan na jaa ti ni fuun ti ni. Ɛɛn fɔ, ŋa kaa Yɛnŋɛlɛ li nandanwa kala li piin, wo yaa koro yinwege na fɔ sanga pyew.

Kirisi wi winfɔ we

18 Na piile, dunruya kɔyɛgɛ ki yɔngɔ. Yège logo ma yo Kirisi wi win-fɔ wi daga mbe pan. Ma si yala, Kirisi wi winfɛnnɛ pe lɛgɛrɛ pan yiŋgɔ,

---

[b] **2.12:** Yɛnŋɛlɛ lì we kapere ti kala yaga we na Zhezu wi mɛgɛ ki na, ko kɔrɔ wo yɛn ŋga Zhezu wì pye ki kala na. [c] **2.15:** Sɛnweele pe dunruya wo ma, ɛɛn fɔ, kapege dunruya ŋa Sɔtanla wi yɛn na yɛgɛ sinni na wiin Yɛnŋɛlɛ li ni wowi. Dunruya wi nawa yaara nda sɛnrɛ ti yɛn na yuun, to ti yɛn yaara nda ti yɛn kapege woro.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pa wège jɛn yɛɛn ma yo dunruya kɔyɛgɛ kì yɔngɔ. 19 Ki leele pe sila pye
we woolo kaselege na, ko kì ti pè laga we na ma kari. Ndɛɛ pàa pye we
woolo, pe jɛn na koro laga we ni. Ɛɛn fɔ, pè laga we na ma kari, a kì ta
ma filige fɔ pe ni wa kpɛ sila pye we woo.
20 Yoro wo na, yè Yinnɛkpoyi na Kirisi wi tirige ye na li ta. Kì pye ma,
ye ni fuun yè kaselege ki jɛn. 21 Ki sɛwɛ ŋa mì torogo ye kan yɛɛn, ki
woro mbe yo yee kaselege ki jɛn, ɛɛn fɔ, katugu ye yɛn maga jɛn. Ye si
yɛn maga jɛn fun ma yo yagbolo kpɛ se ya yiri wa kaselege ki ni.
22 Ambɔ wi yɛn yagboyoo wo? Wo wi yɛn lere ŋa wi ma yo Zhezu wo
ma wi yɛn *__Kirisi__ we. Ko lerefɔ wo wi yɛn Kirisi wi winfɔ we, wi ma je
Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To lo naa li Pinambyɔ pe na. 23 Ki kala na, ŋa ka je Pina-
mbyɔ wi na, wi ma je Tofɔ wi na fun. Ŋa ka yɛnlɛ Pinambyɔ wi na, Tofɔ
wi ma pye wi ni.
24 Ki kala na, sɛnrɛ nda yè logo maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, yeri yaga ti
koro wa ye nawa. Nda yàa logo maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, na tiga koro
wa ye nawa, pa yoro fun ye yaa koro mbe mara Pinambyɔ wo naa wi To
pe na. 25 Kirisi wì *__yɔn fɔlɔ__ li kɔn mbe yaraga ŋga kan we yeri, ko ki yɛn
yinwege mbakɔgɔ ye.
26 Mbele pe yɛn naga jaa mbe ye fanla mbe ye puŋgo, mi yɛn naga sɛwɛ
ŋa wi yɔnlɔgi mboo torogo ye kan pe kala na. 27 Yoro wo na, yè Yinnɛ-
kpoyi li ta Kirisi wi yeri. Paa wi Yinnɛkpoyi lì kaa pye ye ni, yee jori lere
wa kala wila ye nari, katugu Yinnɛkpoyi li yɛn na ye nari kagala ke ni
fuun ke ni, li nagawa sɛnrɛ ti si yɛn kaselege, yagbolo ma. Ki kala na, ye
Yinnɛkpoyi li nagawa sɛnrɛ ti yigi ye koro ye pye nuŋgba Kirisi wi ni.
28 Ki kala na, na piile, ye koro Kirisi wi ni, jaŋgo na wiga kaa yɛɛ naga
sanga ŋa ni, we kotogo ta, waga ka fɛrɛ shɔ wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ wi pan-
mbilige. 29 Yège jɛn ma yo Kirisi wi yɛn ma sin, ki kala na, ye daga mbege
jɛn fɔ lere o lere wi maa kasinŋge ki piin, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ pyɔ.

Yɛnŋɛlɛ li piile pe kala

3 1 Yege wele paa yɛgɛ ŋga na we yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li ndanla
we, li ndanlawa pì gbɔgɔ jɛŋgɛ, fɔ a paa we yinri Yɛnŋɛlɛ piile. Pa
we si yɛn ma kaselege. Ko kì ti *__dunruya woolo__ pee we jɛn, katugu pee
Yɛnŋɛlɛ li jɛn. 2 Na wɛnnɛ, yiŋgɔ we yɛn Yɛnŋɛlɛ li piile, ɛɛn fɔ, we yaa ka
pye yɛgɛ ŋga na, ko fa naga mbe filige gbɛn. Wège jɛn ma yo na *__Kirisi__
wiga kaa yɛɛ naga, we yaa ka pye paa wi yɛn, katugu we yaa kaa yan
paa yɛgɛ ŋga na wi yɛn we. 3 Ko jigi wo yɛn lere ŋa fuun yeri, a wùu taga
Kirisi wi na, wi maa yɛɛ pye *__kpoyi__ paa yɛgɛ ŋga na Zhezu Kirisi wi yɛn
kpoyi we.
4 Lere ŋa fuun wi maa kapege ki piin, wi maa Yɛnŋɛlɛ li *__lasiri__ wi jogo.
Kapege ko ki si yɛn Yɛnŋɛlɛ li lasiri wi jɔgɔwɔ we. 5 Ye si yɛn maga jɛn ma
yo Kirisi wì pan maa yɛɛ naga mbe leele pe kapere ti laga pe na, kapege

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kpɛ woro wo na. 6 Ki kala na, lere ŋa fuun ka koro mbe mara wi na, wo
na la kapege piin fyew. Ɛɛn fɔ, lere ŋa fuun wi koro na kapege ki piin, wo
fa Zhezu wi yan, wi fa suu jɛn.
7 Na piile, yaga ka ti lere wa mbe ye fanla wi ye puŋgo. Ŋa wi ma
koro na kasinŋge ki piin, wo yɛn ma sin paa yɛgɛ ŋga na Zhezu Kirisi wi
yɛn ma sin we. 8 Ŋa wi ma koro na kapege ki piin, wo yɛn Sɔtanla woo,
katugu Sɔtanla wila kapege ki piin maga lɛ wa fafafa. Yɛnŋɛlɛ li Pina-
mbyɔ wì pan maa yɛɛ naga, jaŋgo mbe Sɔtanla wi kapyere ti jɔgɔ.
9 Lere ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ, wo na koro mbaa kapege ki
piin, katugu Yɛnŋɛlɛ li maa yinwege ŋga kaan ki yawa pi yɛn wi ni.
Paa Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi To, ki kala na, wi se ya koro mbaa kapege ki piin.
10 Yɛnŋɛlɛ li piile poro naa Sɔtanla wi piile pe ni, pe ma pe jɛn ma pe
wɔ pe yɛɛ ni yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Lere ŋa fuun wi woro na kasinŋge piin,
nakoma ŋa wi sefɔ wi suu ndanla, wo woro Yɛnŋɛlɛ pyɔ.

Yaa ye yɛɛ ndaan

11 Sɛnrɛ nda yè logo maga lɛ wa ki lɛsaga ki na, tori nda yɛɛn fɔ: We we
yɛɛ ndanla. 12 Waga ka pye paa Kayɛn yɛn, wìla pye Sɔtanla wo woo, a
wùu jɔnlɔ lenaŋa wi gbo. Kìla cɛn mɛlɛ, a wì suu gbo? Katugu Kayɛn wi
kapyere tìla pye ma tijanga, ma si yala, wi jɔnlɔ wo kapyere to la pye ma
sin.
13 Sefɛnnɛ, na dunruya woolo paga ye panra, ko ka ka ye pari. 14 Wège
jɛn ma yo wè wɔ wa kunwɔ pi ni ma yinwege ta, we yɛn maga jɛn,
katugu sefɛnnɛ pe yɛn ma we ndanla. Lere ŋa wi sefɔ wi suu ndanla, wo
koro wa kunwɔ pi ni bere. 15 Lere ŋa fuun wi maa lewee yɛnlɛ wi panra,
wo yɛn legbolere. Ye si yɛn maga jɛn ma yo yinwege mbakɔgɔ ki woro
legbolere wa kpɛ ni. 16 We yɛn ma ndanlawa pi kɔrɔ wi jɛn yɛgɛ ŋga na,
ki ŋga fɔ: Kirisi wùu yinwege ki kan kunwɔ pi yeri we kala na. Woro fun
we daga mbe we yɛɛ kan kunwɔ pi yeri we sefɛnnɛ pe kala na. 17 Na lere
wa ka dunruya ŋa wi yarijɛndɛ ti ta, mbe suu lewee yɛnlɛ wa yan wi jori,
na wi yinriwɛ suu ta, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa pye mboo ndanla mɛlɛ? 18 Na piile,
leele pee daga mbe we ndanla sɛnyoro to naa yɔn sɛntanra to cɛ ni. Ki
daga ki pye ndanlawa kaselege woo, pila pi yɛɛ nari wa we kapyere ti ni.

Jigi ŋa wè ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na

19 Pa we yaa ki jɛn yɛɛn mbe yo we yɛn kaselege fɛnnɛ, we jatere wi mbe
ya cɛn we na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 20 Na we jatere wi kaa we jɛrɛgi, Yɛnŋɛlɛ lì
gbɔgɔ ma wɛ we jatere wi na, ma kala li ni fuun li jɛn. 21 Na wɛnnɛ, na we
jatere wi woro na we jɛrɛgi, we ma kotogo ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 22 Na waga
yaraga o yaraga yɛnri li yeri, we yaa ki ta li yeri, katugu wòo ŋgasegele ke
yigi na tanri ke na, naa nandanwa kagala ke piin. 23 Wi ŋgasele loli na fɔ
we taga li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi mɛgɛ ki na, we we yɛɛ ndanla paa yɛgɛ

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋga na Kirisi wìgi yo we kan ma yo waa ki piin we. 24 Lere ŋa ka Yɛnŋɛlɛ
li ŋgasegele ke yigi mbaa tanri ke na, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li
yɛn wi ni. We yɛn maga jɛn Yinnɛkpoyi na lì kan we yeri lo fanŋga na.

Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛkpoyi
lo naa Kirisi wi winfɔ wi yinnɛ le

4 1 Na wɛnnɛ, mbele fuun pe yɛn na pe yɛɛ piin ma yo Yinnɛkpoyi
li yɛn pe ni, yaga ka taga pe ni fuun na. Ɛɛn fɔ, ye pe wa ye wele
yege jɛn, na kaa pye yinnɛ na li yɛn pe ni lì yiri Yɛnŋɛlɛ yeri. Mì ko yo
ma, katugu *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ yagboyoolo pe lɛgɛrɛ pan laga
dunruya wi ni. 2 Ŋga ki yaa ti ye sigi jɛn ye yo fɔ Yɛnŋɛlɛ li Yinnɛ loli,
koyi ŋga yɛɛn fɔ: Lere ŋa fuun kaga yo mbe yo kaselege Zhezu Kirisi wì
pan ma sɛnwee wire lɛ, Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li ni, li yɛn wi
ni. 3 Ɛɛn fɔ, Lere ŋa fuun ka je mbe yo Zhezu wii pan mbe sɛnwee wire lɛ,
Yinnɛkpoyi na lì yiri wa Yɛnŋɛlɛ li ni, li woro wi ni. Yinnɛ na li yɛn wi ni,
*__Kirisi__ wi winfɔ wi yinnɛ loli. Yàa ki logo ma yo wi daga mbe pan. Yiŋgɔ
wì pan makɔ laga dunruya wi ni.

4 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na piile, ye yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo. Yè fanŋga ta
Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ yagboyoolo pe na; katugu Yinnɛkpoyi na li
yɛn ye ni, li yɛn yawa ni ma wɛ yinnɛ na li yɛn mbele pe yɛn *__dunruya
woolo__ pe ni li na. 5 Poro wo na, pe yɛn dunruya wi woolo, ki kala na,
kagala ŋgele ke yɛn ma dunruya woolo pe ndanla, koro pe maa yuun, a
dunruya woolo paa nuru pe yeri. 6 Woro wo na, we yɛn Yɛnŋɛlɛ li woolo.
Lere ŋa wì Yɛnŋɛlɛ li jɛn, wi maa nuru we yeri. Lere ŋa wi woro Yɛnŋɛlɛ
li woo, wo na la nuru we yeri. Pa we mbe ya kaselege Yinnɛ li jɛn mbeli
wɔ yinnɛ na li maa leele punŋgu li ni yɛɛn.

Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa

7 Na wɛnnɛ, ye ti we we yɛɛ ndanla, katugu ndanlawa pì yiri Yɛnŋɛlɛ
lo yeri. Lere ŋa fuun leele yɛn maa ndanla, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ, wi yɛn
ma Yɛnŋɛlɛ li jɛn. 8 Lere ŋa leele woro maa ndanla, wii Yɛnŋɛlɛ li jɛn,
katugu Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa. 9 Yɛnŋɛlɛ lìli ndanlawa pi naga we na
yɛgɛ ŋga na ki ŋga: Lìli Pinambyɔ nuŋgba pe wi tun laga dunruya wi ni,
jaŋgo we yinwege ta wi fanŋga na. 10 Ŋga ki yɛn ndanlawa we, ki ŋga:
Kii cɛn ndɛɛ Yɛnŋɛlɛ lo li woro ndanla, ɛɛn fɔ, woro we lo ndanla, a lì sili
Pinambyɔ wi tun, jaŋgo wi pan wi pye we kapere ti fɔgɔ tɔnsaraga.

11 Na wɛnnɛ, na kì kaa pye we Yɛnŋɛlɛ li ndanla ma, ki kala na, woro
fun ki daga we we yɛɛ ndanla. 12 Lere kpɛ fa Yɛnŋɛlɛ li yan yɛnlɛ ni fyew.
Na waga we yɛɛ ndanla, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa koro we ni. Li ndanlawa mba pi
yɛn we ni, pi yaa pi yɛɛ yɔn fili.

13 Naa Yɛnŋɛlɛ lìli Yinnɛkpoyi li kan we yeri, ko kì ti wège jɛn ma yo
we yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn we ni. 14 Woro jate wège yan, we

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

nɛɛ ki yuun ma yo Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To lìli Pinambyɔ wi tun wi pan wi pye dunruya woolo pe Shɔfɔ. 15 Na lere ŋa kaga yo mbege filige mbe yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ, Yɛnŋɛlɛ li yɛn wi ni, a wo fun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni. 16 Woro wo na, we Yɛnŋɛlɛ li ndanla yɛgɛ ŋga na, wège jɛn ma taga ki na. Yɛnŋɛlɛ li yɛn ndanlawa. Lere ŋa leele yɛn maa ndanla, wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li ni, a Yɛnŋɛlɛ fun li yɛn wi ni.

17 Pa ndanlawa pì pi yɛɛ yɔn fili wa we ni yɛɛn, jaŋgo we kotogo ta kiti kɔnpilige, katugu we tangalɔmɔ laga ki dunruya ŋa wi ni, pi yɛn ma yiri Zhezu Kirisi wi woo pi kɔrɔgɔ. 18 Ndanlawa pila lere kan wila fyɛ. Ndanlawa mba pì yɔn fili, pi ma lere fyɛrɛ kɔ wi na. Ɛɛn fɔ, fyɛrɛ ti maa paan jɔlɔgɔ ni. Ŋa wi maa fyɛ wi ndanlawa pila pi yɛɛ yɔn fili.

19 Woro wo na, leele pe yɛn ma we ndanla, katugu woro we keli ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla gbɛn. 20 Na lere wa ka yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn maa ndanla mbe sigi ta wùu lewee yɛnlɛ wi panra, wi yɛn yagboyoo; katugu lere ŋa wi lewee yɛnlɛ ŋa wila yaan wi woro maa ndanla, Yɛnŋɛlɛ na wi woro na yaan li mbe ya mboo ndanla mɛlɛ? 21 Ŋgasele na Kirisi wì kan we yeri loli na fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yɛn ma lere ŋa ndanla, ki daga wi lewee yɛnlɛ wuu ndanla fun.

Wè fanŋga ta dunruya wi na

5 1 Lere ŋa fuun ka taga ki na mbe yo Zhezu wi yɛn *Kirisi, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ. Tofɔ wi yɛn ma lere ŋa fuun ndanla, wi piile pe maa ndanla fun. 2 Pa wège jɛn yɛɛn ma yo Yɛnŋɛlɛ li piile pe yɛn ma we ndanla: Na Yɛnŋɛlɛ li ka we ndanla waa tanri li ŋgasegele ke na we. 3 Yɛnŋɛlɛ li we ndanla, ko ki yɛn fɔ we yɛn na tanri li ŋgasegele ke na. Li ŋgasegele ke si woro ma ŋgban we yeri mbe toro, 4 katugu Yɛnŋɛlɛ pyɔ pyew wi ma fanŋga ta dunruya wi na. Fanŋga ŋga wè ta dunruya wi na, ko ki yɛn we tagawa we. 5 Ambɔ wi mbe ya fanŋga ta dunruya wi na? Ndɛɛ ŋa wì taga ki na ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wo cɛ.

Sɛrɛya ŋa Yɛnŋɛlɛ lì yo Zhezu Kirisi wi kanŋgɔlɔ

6 Ŋa wì pan tɔnmɔ[d] naa kasanwa pi fanŋga na, wo wi yɛn Zhezu Kirisi we. Wii pan tɔnmɔ po nuŋgba fanŋga na, ɛɛn fɔ, wì pan tɔnmɔ po naa

---

[d] **5.6:** Laga ki vɛrise ŋa wi ni, tɔnmɔ pi yɛn na para batɛmu ŋa Zhezu wìla pye wo sɛnrɛ na, a kasanwa pila para wi kunwɔ po sɛnrɛ na. Ko ki naga ma yo pa Zhezu wi tunŋgo kìla lɛ wa wi batɛmu pyege ki na ma saa kɔ wa wi kunwɔ pi na. Yinnɛkpoyi li yɛn naga sɛrɛya wi yuun ma yo Zhezu wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ kologo shyɛn ni: Ki koŋgbanŋga Yinnɛkpoyi làa tigi Zhezu wi na wa wi batɛmu pyesaga (Zhan 1.32-34), ki shyɛn wogo li yɛn naga yuun naga finligi bere wa tagafɛnnɛ pe nawa pitunmbolo pe sɛrɛya wi fanŋga na, ma yo Zhezu wi batɛmu wo naa wi kunwɔ pi ni pi yɛn naga nari ma yo wi yɛn Kirisi, Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ (2.27; 1 Korɛn 12.3).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kasanwa po fanŋga na. Yinnɛkpoyi lo li yɛn naga sɛrɛya wi yuun ma yo
ki yɛn kaselege, katugu Yinnɛkpoyi li yɛn kaselege fɔ. 7Kì pye ma, sɛrɛ-
fɛnnɛ taanri pe yɛn wa. 8Yinnɛkpoyi lo naa tɔnmɔ pi ni, naa kasanwa
pi ni, pe taanri pe sɛrɛya wì fili nuŋgba naga yuun ma yo Zhezu wi
yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ. 9We ma yɛnlɛ leele sɛrɛya wo na, ma si yala,
Yɛnŋɛlɛ li sɛrɛya wì gbɔgɔ ma wɛ pe woo wi na. Ko sɛrɛya wowi ŋa
Yɛnŋɛlɛ lì yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ. 10Ŋa ka taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ
wi na, ki sɛrɛya wi ma pye wa wi nawa. Ɛɛn fɔ, lere ŋa wii taga Yɛnŋɛlɛ
li na, wi ma Yɛnŋɛlɛ li pye yagboyoo, katugu wii taga sɛrɛya ŋa Yɛnŋɛlɛ
lì yo li Pinambyɔ wi kanŋgɔlɔ wi na. 11Ki sɛrɛya wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ lì
yinwege mbakɔgɔ ki kan we yeri, ki yinwege ki yɛn na taa li Pinambyɔ
wo ni. 12Ŋa ka yɛnlɛ Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi na, yinwege ki yɛn wi ni. Ŋa
si yɛnlɛ li Pinambyɔ wi na, yinwege ki woro wi ni fyew.

Yinwege mbakɔgɔ sɛnrɛ

13Yoro mbele yè taga Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi mɛgɛ ki na, mi yɛn naga
kagala ŋgele ke yɔnlɔgi mbe ke torogo ye kan, jaŋgo yege jɛn ye yo yè
yinwege mbakɔgɔ ki ta. 14Kotogo ŋga wè ta Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na koyi ŋga,
fɔ na waga yaraga ka yɛnri li yeri mbe yala li nandanwa kala li ni, li maa
nuru we yeri. 15Na we kaga jɛn mbe yo waga yaraga ŋga fuun yɛnri li
yeri li maa nuru we yeri, pa we yaa ki jɛn mbe yo yaraga ŋga wè yɛnri li
yeri wège ta makɔ.

16Kapege ŋga kila lere le wa kunwɔ[e] pi ni, na lere wa ka wi sefɔ wa
yan wila ka piin, wi Yɛnŋɛlɛ li yɛnri ki fɔ wi kan, pa Yɛnŋɛlɛ li yaa yinwe-
ge ki kan wi yeri. Mbele pe kapere ti woro na pe nii wa kunwɔ pi ni, ki
wogo ŋga ki mbe ya pye poro kan cɛ. Ɛɛn fɔ, kapege ka yɛn wa, ŋga ki ma
lere le wa kunwɔ pi ni, mi sho fɔ yaa yɛnri ko kapege cɛnlɛ ko kala na.
17Kambasinŋge pyew ki yɛn kapege, ɛɛn fɔ, kapere ta yɛn wa to na lere le
wa kunwɔ pi ni.

18Wège jɛn ma yo lere ŋa fuun wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li pyɔ wo wa na koro
mbaa kapege piin, katugu Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wi maa wele wi na,
Sɔtanla wila ya mbe yaraga ka pye wi na. 19Wège jɛn ma yo we yɛn
Yɛnŋɛlɛ li woolo, fɔ *__dunruya woolo__ pe yɛn wa Sɔtanla wi fanŋga ki
nɔgɔ.

20Wège jɛn fun ma yo Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ wì pan ma tijinliwɛ kan we
yeri we ta we Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li jɛn. We yɛn ma mara Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ li na li
pinambyɔ Zhezu Kirisi wo fanŋga na. Wo jate wo wi yɛn Yɛnŋɛlɛ jɛnnɛ le,
wo wi yɛn yinwege mbakɔgɔ ki go ye.

21Na piile, ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn yarisunndo ti ni!

---

[e] **5.16:** *Kunwɔ* mba sɛnrɛ tila yuun po pi yɛn kunwɔ mbakɔɔ we, ko kɔrɔ wo yɛn mbe laga Yɛnŋɛlɛ li na fɔ sanga pyew.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ shyɛn woo ŋa
ZHAN
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Zhan, wo ŋa wìla pye Efɛzi ca legilizi wi yɛkelewe, wo wìla ki sɛwɛ jɛɛlɛ na li yɔnlɔgɔ mali torogo legilizi wa kan. Wa sɛwɛ wi ni, Zhan wùu yɛɛ naga we na ma yo wi yɛn legilizi lelɛɛ. Wìla sɛwɛ wi torogo legilizi ŋa kan wìla pye wa Efɛzi ca kanŋgaga na tara ti ni. Wìla legilizi wi taanla jɛlɛ ni, a legilizi woolo poro pye paa wi piile yɛn. Ki kala na, wi yɛn naga legilizi wi yinri «japɔrɔwɔ». Wo jate wi yɛn legilizi ŋa ni, wo yɛn sɛwɛ wùu torogo legilizi ŋa kan wi legilizi yɛnlɛ.

Zhan wi yɛn naga yɛnri ki legilizi woolo pe yeri fɔ pe pe yɛɛ ndanla konaa pe pe yɛɛ yingiwɛ jɛn nagafɛnnɛ yagboyoolo pe ni. Na ki leele pele ka pan wa pe yeri, paga ka pe yaara wɔ yɛrɛ.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1-3*
Mbe yɛɛ ndanla konaa mbe je yagbogowo nagawa sɛnrɛ ti na *4-11*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *12-13*

Sɛwɛ wìla torogo ŋa yeri konaa wi sharaga

1 Mi ŋa *__legilizi lelɛɛ__, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi mboro jɛlɛ
Kiriya[a] ma kan, mboro ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ we, naa ma piile pe kan. Ye
yɛn mala ndanla kaselege na. Mi nuŋgba ma ye yɛn ma ndanla, ɛɛn fɔ,
mbele fuun pe yɛn ma kaselege ki jɛn, ye yɛn ma pe ndanla fun, 2 katugu
kaselege ki yɛn we ni, ki yaa si koro we ni fɔ sanga pyew.

---

[a] **1.1:** *Kiriya* wi mbe ya pye legilizi wo wa, wi *piile* poro mbe pye legilizi woolo poro.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Yɛnŋɛlɛ na li yɛn To, lo naa li Pinambyɔ Zhezu Kirisi wi ni pe yinmɛ
kan we yeri, pe we yinriwɛ ta, pe yɛyinŋge kan we yeri, jaŋgo we ki yari-
kanra ti ta kaselege naa ndanlawa ni.

Kaselege naa ndanlawa

4 Kì pye na yeri nayinmɛ jɛmbɛ maga yan fɔ ma piile pele yɛn na tanri
kaselege ki na, paa yɛgɛ ŋga na we To wìgi yo ma we kan we. 5 Ki kala
na, sefɔ jɛlɛ, koni, mila ma yɛnri fɔ: We ni fuun we we yɛɛ ndanla. Ki
wogo ŋga mila yɔnlɔgi yɛɛn, ki woro ŋgasele fɔnnɔ. Ki ŋgasele lo wè ta
maga lɛ wa ki lɛsaga ki na. 6 Ndanlawa powi mba fɔ yaa tanri yaa yala
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke ni. Ŋgasele na yè logo maga lɛ wa ki lɛsaga ki na
loli na fɔ ndanlawa mbe pye ye sɔgɔwɔ.

7 (Mì ko yo ma), katugu leele fanlafɛnnɛ lɛgɛrɛ jagara laga dunruya wi
ni. Paa yɛnlɛ mbe yo Zhezu Kirisi wì pan ma lewee wire lɛ. Lere ŋa wi
maa ko piin ma, wo wi yɛn leele fanlafɔ we, ma pye *__Kirisi__ wi winfɔ.
8 Ye ye yɛɛ yingiwɛ jɛn, jaŋgo tunŋgo ŋga yè pye kiga ka jɔgɔ, ɛɛn fɔ, yege
tɔnli wi ta wi yɛɛ yɔn fili.

9 Lere ŋa fuun wii koro Kirisi wi nagawa sɛnrɛ ti na, ɛɛn fɔ, nɛɛ ka tari
ti na na kee yɛgɛ, Yɛnŋɛlɛ li woro ki fɔ wi ni. Lere ŋa ka koro wi nagawa
sɛnrɛ ti na, Tofɔ wo naa wi Pinambyɔ wi ni pe yɛn ki fɔ wi ni. 10 Na lere
wa ka pan wa ye go mbe pan mbe ye naga, na wii pan ki nagawa sɛnrɛ
ti ni, yaga kaa le wa ye go, yaga si kaa shari yɛrɛ. 11 Katugu lere ŋa kaa
shari, wi ma pye wi pinlɛyɛnlɛ wa wi kapyere tijangara ti ni.

Sɛnrɛ puŋgo woro

12 Kagala lɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ye kan, ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mbe
ke yɔnlɔgɔ sɛwɛ na lankiri tɔnmɔ ni. Mi yɛn naga sɔnri mbe kari wa ye
yeri we sa we yɛɛ yan we yo, jaŋgo we nayinmɛ pi ta pi yɔn fili.

13 Ma nɔsepyɔ sumboro[b] ŋa Yɛnŋɛlɛ lì wɔ fun wo naa wi piile pe ni
pɔ̀ɔn shari.

---

[b] **1.13:** *Nɔsepyɔ sumboro* ŋa wi sɛnrɛ tila yuun, wi mbe ya pye legilizi ŋa sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi
yɛn wa we.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ taanri woo ŋa
ZHAN
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu pitunŋɔ Zhan wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ maa torogo naŋa ŋa pàa pye na yinri Gayusi wi kan. Gayusi wìla pye Zhezu Kirisi wi fɔrɔgɔfɔ wa. Wee kala la jɛn wi wogo na, wee si kala la jɛn wìla pye legilizi ŋa ni wi wogo na. Ɛɛn fɔ laga sɛwɛ wo ni wège wele maga yan fɔ Zhan wi ka leele mbele torogo wa Gayusi wi yeri, Gayusi wi ma pe yigi tiyɔngɔ. Mà jɛn Zhan wìla pye na leele torogi wa ki legilizi wi ni pe saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari wa. Ma si yala, wa ki legilizi wi ni, naŋa wà la pye wa, pàa pye naa yinri Diyotirɛfu. Wìla pye legilizi yɛkeele wo wa. Wi sila pye na leele mbele Zhan wìla pye na torogi wa pe yaara woo. Wìla pye na sɛnpere yuun Zhan wi na, wo ŋa wìla pye legilizi yɛkeele pe yɛgɛfɔ we.

Zhan wìla ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Gayusi wi kan maa shari wi kajɛŋgɛ pyege ki kala na, konaa mbege yo wi kan fɔ wiga kaa Diyotirɛfu wi fɔrɔgi. Wi yɛn naga yɛnri Gayusi wi yeri ma yo wi lere ŋa wi yɛn na kee sa sɛwɛ wi kan wi yeri wi yigi tiyɔngɔ. Ki lerefɔ pe maa wi yinri Demetiriyusi. Wo fun wi yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wo kan. Sɛwɛ wi yɛn naga nari we na ma yo fɔ mbele fuun pe yɛn na tunŋgo piin we Fɔ wi kan, we daga mbaa pe yaara woo ndanlawa ni.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ konaa sharaga *1-4*
Sɛwɛ yɔnlɔgɔfɔ wi yɛn na Gayusi wi mɛtanga yinri *5-8*
Diyotirɛfu wi kambasinŋge konaa Demetiriyusi wi mɛtanga kala *9-12*
Sɛwɛ wi kɔsaga sɛnrɛ konaa sharaga puŋgo wogo *13-15*

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ wìla torogo ŋa yeri konaa wi sharaga

1 Mi ŋa *legilizi lelɛɛ, muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi na
wɔnlɔ naŋa Gayusi ma kan, mboro ŋa màla ndanla kaselege na
we.
2 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, mila Yɛnŋɛlɛ li yɛnri nɔɔ kaan, jaŋgo kala li ni fuun
laa yɔngɔ laa kee yɛgɛ ma kan, ma koro ŋgbaan wa wire ti ni paa yɛgɛ
ŋga na ma yɛn ŋgbaan yinnɛ li ni we. 3 Mila yɔgɔri jɛŋgɛ, katugu sefɛnnɛ
nambala pèle pan laga na yeri maga yo na kan ma yo ma yɛn ma sin wa
kaselege ki ni, fɔ maa tanri na yala kaselege ki ni. 4 Na mi kaga logo mbe
yo na piile[a] paa tanri kaselege ki na, yaraga ka na nayinmɛ kan na yeri
mbe wɛ ko na.

Gayusi wi tunŋgo jɛŋgɛ pyege kala

5 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, kala na fuun maa piin sefɛnnɛ pe kan, ali mbele pe
yɛn nambanmbala pe kan, ma yɛn tagawa ni wa ki kagala ke ni. 6 Pàa pan
mɔɔ ndanlawa pi sɛnrɛ yo laga *legilizi wi yɛgɛ na. Mi yɛn nɔɔ yɛnri fɔ
ma pe saga pe tangala li na, paa yɛgɛ ŋga na ki yɛn ma Yɛnŋɛlɛ li ndanla
we. 7 Katugu pè yiri ma kari *Kirisi wi tunŋgo ko mɛgɛ ni. Pee yɛnlɛ mbaa
sagawa shoo *mbele pee shɛri pe yeri. 8 Ki kala na, ki daga woro taga-
fɛnnɛ waa ki leele cɛnlɛ pe sari, we pye pe pinlɛyɛɛnlɛ mbaa kaselege ki
yari.

Diyotirɛfu naa Demetiriyusi kala

9 Mì sɛwɛ wa pye jɛɛlɛ ma torogo legilizi wi kan ki wogo ki na. Ɛɛn fɔ,
Diyotirɛfu ŋa wila jaa mbe pye tagafɛnnɛ pe yɛkelewe, wìla jege na sɛnrɛ ti na.
10 Ki kala na, na mi ka kari wa ye yeri, tipere nda fuun wila piin, na sɛnpere naa
yagbogolo ŋgele fuun yuun na tari we na, mi yaa ye jatere wi tirige ti na. Ko
suu bɔ bere, ɛɛn fɔ, wo jate wila yɛnlɛ mbe sefɛnnɛ mbele pe maa paan wa pe
yigi. Mbele kaa jaa mbe pe yigi, wi ma pe yɛgɛ kɔn, mbe pe purɔ mbe pe wɔ wa
legilizi.
11 Na wɔnlɔŋgbɔɔ, maga kaa ŋga ki yɛn tipege ki fɔrɔgi. Ɛɛn fɔ,
ŋga ki yɛn ma yɔn ta ko fɔrɔgi. Lere ŋa wi maa ŋga ki yɛn ma yɔn
ki piin, wo yɛn Yɛnŋɛlɛ woo. Ŋa wi maa tipege piin, wo si Yɛnŋɛlɛ
jɛn.
12 Demetiriyusi wo na, leele pe ni fuun paa wi mɛtanga ki yinri.
Kaselege jate ki maa wi mɛtanga ki yinri[b]. Woro fun we maa

---

[a] **1.4:** *Piile:* Poro pe yɛn leele mbele Zhan wìla Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo pe kan, a pè taga we.
[b] **1.12** *Kaselege jate ki maa wi mɛtanga ki yinri:* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ wi tangalɔmɔ pì yala kaselege ki ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi mɛtanga ki yinri, a màga jɛn ma yo ŋga we maa yuun ki yɛn kaselege.

Sharaga puŋgo wogo

13 Yarilɛgɛrɛ yɛn na yeri mbe yo ma kan. Ɛɛn fɔ, mi woro na jaa mberi
yɔnlɔgɔ lankiri tɔnmɔ naa sɛwɛ yɔnlɔgɔkanŋgala ni. 14 Mila ki sɔnri mbe
sɔɔn yan sanni jɛnri, kona, we yaa yo we yɛɛ ni yɔn ni.
15 Yɛyinŋge ki pye ma ni!
Ma wɛnnɛ pɔ̀ɔn shari. Ma we wɛnnɛ pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe shari
wa we kan.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sɛwɛ ŋa
ZHUDE
wìla yɔnlɔgɔ ma torogo

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhude sɛwɛ wi yɔnlɔgɔfɔ wi mɛgɛ ko kì taga sɛwɛ wi na. Zhude wo naa Zhaki wi ni pàa pye we Fɔ Zhezu Kirisi wi nɔsepiile nambala (Mati 13.55; Maki 6.3). We sigi jɛn Zhude wìla wi sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ maa torogo legilizi ŋa kan. Ɛɛn fɔ mbe yala vɛrise koŋgbanŋa (1) wi ni, ki yɛn na jate ma yo wìla wi torogo tagafɛnnɛ poro kan laga ki ni fuun ni. Puŋgo na, Zhude wo jate wìla kari wa ki lara ti na ma saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa. Sɛnrɛ nda wì yo laga ki sɛwɛ ŋa wi ni to naa nda ti yɛn wa 2 Pyɛri go shyɛn (2) ki ni, ti yɛn ma yɔngɔ ti yɛɛ ni.

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti yɛn naga nari fɔ nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yɛn na kee legiliziye pe ni na yagbogowo nagawa kaan mbe ta mbe legiliziye pe jɔgɔ. Zhude wùu sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ ki leele pe tangalɔmɔ po kala na, mbege yo tagafɛnnɛ pe kan fɔ pe koro pe yere ŋgbanga wa tagawa pi ni, paa jaan tagawa pi yeresaga ta.

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1-2*
Nagafɛnnɛ yagboyoolo pe yaa ka ye jɔlɔgɔ *3-16*
Yɛrɛwɛ sɛnrɛ mbe koro wa tagawa pi ni *17-23*
Sɛnrɛ puŋgo woro mbe Yɛnŋɛlɛ sɔn *24-25*

Sɛwɛ wì torogo mbele yeri konaa pe sharaga

1 Mi Zhude, mi yɛn Zhezu Kirisi wi tunmbyee ma pye Zhaki wi nɔsepyɔ lenaŋa.
Muwi mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi yoro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ye kan. Ye yɛn ma we To Yɛnŋɛlɛ li ndanla, a laa ye kɔrɔsi Zhezu Kirisi wi kan.
2 Yɛnŋɛlɛ li ye yinriwɛ ta, li yɛyinŋge naa ndanlawa pi kan ye yeri ka mbaa tari ti na!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Leele nagafɛnnɛ yagboyoolo

3 Na wɛnnɛ, mìla pye naga jaa jɛŋgɛ mbe sɛwɛ torogo ye kan shɔwɔ
nuŋgba mba we ni fuun wè ta pi wogo na. A mì si kaa ki yan kì pye
jorowo kala na yeri mbege sɛwɛ ŋa wi torogo ye kan, jaŋgo mbe kotogo
kan ye yeri yaa malaga gbɔɔn tagawa pi kala na, po mba Yɛnŋɛlɛ lì kan
kansaga nuŋgba wagati wi ni fuun woo mbele pè pye li woolo pe yeri we.
4 Katugu lepeele pèle ye we sɔgɔwɔ larawa. Pe yɛn na sɛnrɛ nda ti yɛn na
para we Yɛnŋɛlɛ li yinmɛ wogo ki na ti waa nari kanŋgi nari piin kɛɛnrɛ
limɛ kala; pe maa jege Zhezu Kirisi ŋa wi yɛn we Nagafɔ nuŋgba naa *we
Fɔ wi na. Kiti ŋa wi yaa to ki leele pe na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wìla ki yo kì
mɔ.
5 Ali maga ta ye yɛn ma ki kagala ke ni fuun ke jɛn ma wali ke na
makɔ, konaa ki ni fuun, mila jaa mbe ye nawa to ke na, fɔ We Fɔ wìla
*Izirayɛli woolo pe shɔ ma pe yirige wa Ezhipiti tara, ɛɛn fɔ, ko puŋgo
na, mbele pàa je pee taga wi na, wìla poro gbo. 6 Ye nawa to *mɛrɛgɛye
pe na, mbele pe sila koro wa fanŋga ŋga kìla kan pe yeri ki ni we, ɛɛn fɔ,
a pè pe cɛnsaga jate ki je. Yɛnŋɛlɛ lì pe pɔ jɔrɔgɔ ni, ŋa wi se kɔn, ma pe
tɛgɛ wa wɔwɔ nɔgɔna woo pi ni, na kiti kɔnpiligbɔgɔ ki singi. 7 Ye nawa
to *Sodɔmu ca, naa *Gomɔri ca konaa cara nda tìla pye wa ti tanla ti na.
Ki cara ti woolo pàa pye na tanri paa ki mɛrɛgɛye pe yɛn, ma pe yɛɛ kan
kɛɛnrɛ ti yeri, a nambala paa jɛɛlɛ kala piin pe yɛɛ ni. A kasɔn mbakɔgɔ
kì pe jɔlɔ, a pè pye paa yɛgɛ nagawa yɛn ma leele pe ni fuun pe yɛri.
8 Ki pyelɔmɔ nuŋgba po ki leele mbele ye sɔgɔwɔ paa piin fun. Wɔɔnrɔ
nda pe maa wɔnlɔ ti ma pe kan pe maa kapege piin pe yɛɛ wire ti na. Pe
maa Yɛnŋɛlɛ li fanŋga ki tifaga. Pe maa mɛrɛgɛye mbele gbɔgɔwɔ yɛn pe
yeri wa yɛnŋɛlɛ na pe tegele. 9 Ma si yala, mɛrɛgɛye pe to *Mishɛli, wo
jate, wi sila ki kala cɛnlɛ la pye. Sanga ŋa ni wìla pye na wiin na kendige
woo Sɔtanla wi ni mbe ta mbe Moyisi gboo wi tafɔ wi jɛn, wi sila yɛnlɛ
mbe kiti kɔnsɛnrɛ yo Sɔtanla wi na mboo tɛgɛlɛ. Ɛɛn fɔ, wìla ki yo cɛ ma
yo fɔ: «*We Fɔ wɔɔn le jɔlɔgɔ!*»[a] 10 Ɛɛn fɔ, ki leele wele, kagala ŋgele pee jɛn,
pe maa ke tegele. Kagala ŋgele pè jɛn wa pe jatere wi ni paa yanyaara
nda tijinliwɛ fu ti yɛn, ke maa pe jogo. 11 Jɔlɔgɔ yɛn pe na dɛ! Katugu
konɔ na Kayɛn wìla lɛ, lo pè lɛ. Pè pe yɛɛ le wa punŋguwɔ pi ni penjara
ti kala na paa *Balamu wi yɛn. Pè jɔgɔ, katugu pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li
na paa yɛgɛ ŋga na Kore wìla ki pye we. 12 Ki leele pe ma pye *fyɔngɔ
yaara wa ye ndanlawa fɛtiye liwɛn pi na. Pe maa fɛti wi piin fɛrɛmba-
ndawa ni, pe yɛɛ wogo ko ki ma ŋgban pe ni. Pe yɛn paa kambaara yɛn,
nda tifɛlɛgɛ kìri lɛ ma kari ti ni, tii tisaga pan. Pe yɛn paa tire yɛn, nda ti
woro na sɛni, ali na ti sɛsanga wi ka gbɔn, paa tire yɛn, nda pè kɔlɔgi, a

---

[a] **1.9:** Zaka 3.2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

tì ku pew. 13 Pe yɛn paa kɔgɔje tɔnmɔ mba pi maa yinrigi na tuun fanŋga ni pi yɛn. Pe maa fɛrɛmbandawa kapyere piin paa kɔgɔje tɔnmɔ ŋgbɔrɔgɔ yɛn. Pe yɛn paa wɔnŋgɔlɔ ŋgele ke maa yanri na toro ke yɛn, Yɛnŋɛlɛ lì pe cɛnsaga ki tɛgɛ wa wɔwɔ pee pi ni fɔ sanga pyew.

14 Enɔki ŋa wìla pye Adama wi setirige pyɔ kɔlɔshyɛn woo, wìla Yɛnŋɛlɛ li yɔn sɛnrɛ yo faa ki leele pe kanŋgɔlɔ ma yo fɔ: «Ye wele, we Fɔ wi yaa pan wi mɛrɛgɛye *__kpoyi__ mbele pe yɔn ki se jɛn mbe kɔ pe ni, 15 mbe pan mbe kiti kɔn leele pe ni fuun pe na, jaŋgo mbe lepeele pe ni fuun pe le jɔlɔgɔ pe kapyere tijangara nda fuun pè pye, naa pè yiri ma je Yɛnŋɛlɛ li na ti kala na, konaa sɛnŋgbanra nda fuun kapere pyefɛnnɛ mbele pe woro na fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ pè yo ma wa li na ti kala na.» 16 Ki leele pe nawa pila pye mbe tanla pe na pilige pyew, pe maa kɔngɔri. Pe maa tanri na yala pe jogo kagala koro ni, na pe yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ yuun, na leele pe fanla na pe nii.

Yɛrɛwɛ sɛnrɛ naa kotogo kansɛnrɛ

17 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na wɛnnɛ, sɛnrɛ nda we Fɔ Zhezu Kirisi wi *__pitunmbolo__ pàa yari ye kan faa, ye nawa to ti na. 18 Pàa ki yo ye kan ma yo fɔ: «Dunruya kɔyɛgɛ ni, leele pele yaa ka pye laga mbaa tɛgɛ ye na. Pe yaa kaa tanri pe saa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, mbaa yala pe jogo pere to ni.» 19 Ki woolo poro pe maa leele pe kɔɔn pe yɛɛ na. Pe wire ti nandanwa kala lo li maa pe yɛgɛ sinni, Yinnɛkpoyi li woro pe ni. 20 Ɛɛn fɔ, yoro wo na, na wɛnnɛ, ye koro yaa kee yɛgɛ wa ye tagawa kpoyi pi ni. Yaa yɛnri Yinnɛkpoyi li yawa pi ni. 21 Ye koro wa Yɛnŋɛlɛ li ndanlawa pi ni, we Fɔ Zhezu Kirisi wi yaa yinwege mbakɔgɔ ŋga kan ye yeri wa wi yinriwɛ taga ki ni, yaa ki singi.

22 Mbele pe jatere wi maa pe kɔɔn shyɛnzhyɛn, yaa pe yinriwɛ taa. 23 Ye pe shɔ ki cɛn ndɛɛ ye pe tile ma pe wɔ kasɔn. Yaa sanmbala pe yinriwɛ taa, ki yinriwɛ taga ki pye fyɛrɛ ni. Ɛɛn fɔ, pe yaripɔrɔ nda ti yɛn fyɔngɔ ni wire ti nandanwa kagala ke kala na, yeri panra.

Yɛnŋɛlɛ li sɔnmɔ puŋgo woo

24 Yɛnŋɛlɛ li mbe ya mbaa ye kɔrɔsi, jaŋgo yaga ka kurugo mbe to, mbe ye pye ye yere wa li gbɔgɔwɔ pi yɛgɛ sɔgɔwɔ, jɛrɛgisaga fu, mbe nayinmɛ gbɔɔ kan ye yeri. 25 Lo nuŋgba li yɛn Yɛnŋɛlɛ, ma pye we Shɔfɔ, we Fɔ Zhezu Kirisi wi fanŋga na. Gbɔgɔwɔ, naa gbemɛ, naa fanŋga, naa yawa pi pye li woo maga lɛ wa faa sanga wi ni, naa yiŋgɔ konaa sanga pyew. *__Anmiina__.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu Kirisi wi kagala

NAGAWA

Zhan wi na

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ

Zhezu wi pitunŋɔ Zhan wo wìla ki sɛwɛ ŋa wi pye maa torogo Azi tara legilizi-ye kɔlɔshyɛn yeri. Nala wo ni, pe maa ki tara ti yinri Turiki. Wìla ki sɛwɛ ŋa wi yɔnlɔgɔ Zhezu wi seŋgɔlɔ ki yɛgɛlɛ cɛnmɛ ŋgele kàa toro ke kɔsaga yeri.
Ki wagati wi ni, Ɔrɔmu tara wunlumbolo to wìla pye na jaa paa wi gbogo paa Yɛnŋɛlɛ la yɛn. Tagafɛnnɛ mbele pàa je mbege pye pàa jɔlɔ jɛŋgɛ pe tagawa pi kala na, ɛɛn fɔ pèle la pye wa ki kotogo sila pye pe ni mbe je. Zhan wo jate pàa wi yigi maa le kaso wa lɔgɔ fugo tara nda pe yinri Patimɔsi ti ni, naa wìla pye na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari ki kala na (1.9). Ɔrɔmu tara fanŋga fɛnnɛ pàa ki lɔgɔ fugo tara ti pye paa pe kaso yɛn. Pa we Fɔ Zhezu wìla wi yɛɛ naga wa Zhan wi na yariyanra ta ni, mɛɛ wi pye ma yo yaraga ŋga fuun wì yan, wigi yɔnlɔgɔ.

Wa sɛwɛ wi ni, Zhan wì para tɛgɛrɛ yaara, naa kacɛn kagala konaa yaara yanlɛrɛ sɛnrɛ na. Ki yaara ti ni fuun naa ti kɔrɔ wi. Paa yɛgɛ nagawa yɛn, jiri-ge ki ni, kɔlɔshyɛn wo yɛn na para ŋga kìgi yɛɛ yɔn fili ko sɛnrɛ na. Kɔgɔlɔni wo yɛn na para ŋga kii ki yɛɛ yɔn fili ko sɛnrɛ na. Yarifige ko yɛn na para cew tawa sɛnrɛ na. Yariyɛngɛ ko yɛn na para jɔgɔwɔ pyewe sɛnrɛ na. Kɔgɔje wo yɛn na para tipege fanŋga yaara ti yɛn ma gbogolo laga ŋga na ko sɛnrɛ na. Yarifɛlɛgɛ ko yɛn na para Sɔtanla yinnɛ lo sɛnrɛ na, a woŋgaala pè pye wi tunmbyeele.

Sɛwɛ wi nawa sɛnrɛ ti gbɔɔ yɛn yariyanra nda ti yɛn na para goto kagala koro sɛnrɛ na. Ki yariyanra ti yɛn naga nari paa yɛgɛ ŋga na lere ŋa wi yɛn tagawa ni pe yaa kaa jɔlɔ, paa yɛgɛ ŋga na leele jɔlɔfɛnnɛ pe yaa ka ye jɔlɔgɔ konaa paa yɛgɛ ŋga na mbele pè taga Yɛnŋɛlɛ lo naa Zhezu Kirisi wi na pe yaa ka shɔ.

Laga sɛwɛ wi ni, Zhan wi yɛn naga yuun tagafɛnnɛ pe kan fɔ Zhezu wi se mɔ, wi yaa sɔngɔrɔ mbe pan mboo woolo pe shɔ, mbe si ŋga kii daga Yɛnŋɛlɛ ca wunluwɔ pi ni ki tɔngɔ.

Wa sɛwɛ wi go koŋgbanŋga ki ni, Zhan wi yɛn naga yuun we kan paa yɛgɛ ŋga Zhezu wìla wi yɛɛ naga wi na. Mbe taga le ko na, wi sɛwɛ wi yɛn ma kɔn ma yiri

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kɔnsagbɔrɔ kɔlɔshyɛn. Kɔnsagbɔgɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki yɛn ma kɔn ma yiri kɔnsara kɔlɔshyɛn fun. Sɛwɛ wi kɔnsagbɔrɔ kɔlɔshyɛn ti nda:

1. Sɛwɛɛlɛ kɔlɔshyɛn mbele pàa torogo Azi kinda legiliziye pe yeri (2–3)
2. Sɛwɛ wi tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn re (4.1–8.6)
3. Mbaanra kɔlɔshyɛn (8.7–11.19)
4. Kacɛn kagala tugbɔŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn (12–15)
5. Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn (16)
6. Kagala kɔlɔshyɛn Babilɔni cagbɔgɔ ki wogo na (17.1–19.10)
7. Yariyanra kɔlɔshyɛn puŋgo woro dunruya kɔgɔ konaa Zheruzalɛmu ca fɔnŋgɔ ki wogo na (19.11–22.5)

Wa sɛwɛ wi kɔsaga, Zhezu wì yɔn fɔlɔ lɛ ma yo fɔ: «Ee, sanni jɛnri mila paan.» Tagafɛnnɛ pege shɔ pe yo fɔ: «Anmiina, ta paan we Fɔ Zhezu.»

Sɛwɛ wi yɛn ma kɔɔnlɔ yɛgɛ ŋga na

Sɛwɛ wi lɛsaga sɛnrɛ *1.1-8*
Zhezu wi yɛn wa legiliziye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ *1.9-20*
Sɛwɛɛlɛ mbele pàa torogo Legiliziye kɔlɔshyɛn pe yeri *2–3*
Wunluwɔ jɔngɔ, naa sɛlɛgɛ sɛwɛ ŋa pe ma migi konaa Simbapyɔ *4–5*
Tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn *6.1–8.1*
Mbaanra kɔlɔshyɛn *8.2–11.19*
Kacɛn kagala kɔlɔshyɛn *12.1–15.4*
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn *15.5–16.21*
Babilɔni ca ki tɔngɔwɔ konaa Zheruzalɛmu ca fɔnŋgɔ *17.1–22.5*
Sɛnrɛ puŋgo woro konaa duwaw sɛnrɛ *22.6-21*

Sɛwɛ wi yɔnlɔgɔ go

1 1 Kagala ŋgele Zhezu Kirisi wì naga ke yɛn laga ki sɛwɛ ŋa wi ni.
Yɛnŋɛlɛ lìgi kan wi yeri wi ke naga, jaŋgo sanni jɛnri ŋga ki daga
mbe pye wigi naga wi tunmbyeele pe na. *__Kirisi__ wìla wi *__mɛrɛgɛ__ wa tun
wi tunmbyee Zhan wi yeri, a wì saa ke naga wi na. 2 Kagala ŋgele fuun
Zhan wì yan wì ke yɛgɛ yo. Wi yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ to naa kaselege
ŋga Zhezu Kirisi wì naga ti sɛrɛya wi yuun lagamɛ. 3 Lere ŋa wi yɛn naga
sɛwɛ ŋa wi kara, naa mbele pe yɛn na Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro nda ti nuru, ma
nda ti yɛn ma yɔnlɔgɔ ti yigi na tanri ti na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo! Katugu ti
kagala ke yaa pye mbe yɔn fili sanga ŋa ni wì yɔngɔ.

Sharaga ŋga Zhan wìla kan
legiliziye kɔlɔshyɛn pe yeri

4 Mi Zhan mila ki sɛwɛ ŋa wi torogi *__legiliziye__ kɔlɔshyɛn mbele pe yɛn
wa Azi kinda wi ni pe kan. Yinmɛ naa yɛyinŋge ti kan ye yeri ti yiri wa
Yɛnŋɛlɛ li yeri, lo na li yɛn wa, lo na làa pye wa konaa lo na li yɛn na
paan we; ti kan ye yeri naa ti yiri wa yinŋgele kɔlɔshyɛn ŋgele ke yɛn

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wa li *__wunluwɔ__ jɔngɔ ki yɛgɛ sɔgɔwɔ ke yeri. 5 Ti kan ye yeri ti yiri wa
Zhezu Kirisi wi yeri, wo ŋa wi yɛn sɛrɛfɔ ŋa wi yɛn sɛnrɛ nuŋgba yofɔ we,
wo wì pye koŋgbanŋa ma yɛn ma yiri wa kuulo pe sɔgɔwɔ, wo wi yɛn
tara na wunlumbolo pe Wunluwɔ.

We yɛn maa ndanla, a wì we kapere ti laga we na wi kunwɔ kasanwa
pi ni, 6 ma we tɛgɛ we pye wunluwɔ naa *__saraga wɔfɛnnɛ__ waa tunŋgo
piin wi To Yɛnŋɛlɛ li kan. Gbɔgɔwɔ naa yawa pi pye Zhezu Kirisi wi woo
fɔ sanga pyew! *__Anmiina__.

7 *Ye wele, wila paan wa kambaara![a] ti ni! Leele pe ni fuun pe yaa kaa yan,*
ali mbele pàa wi sun njanraga ki ni. Tara na cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe yaa
kaa kafɔnnɔ waa wi kala na. Ee, ki yaa ka pye ma[b] Anmiina.

8 *__We Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ lìgi yo ma yo fɔ: «Mi yɛn *__Alifa__ naa *__Omeŋga__.» Lo li
yɛn Yawa pi ni fuun fɔ, lo na li yɛn wa, lo na làa pye wa konaa lo na li
yɛn na paan we.

Kirisi wìla wi yɛɛ naga Zhan wi na

9 Mi Zhan, mi yɛn ye sefɔ, wa we gbogolomɔ pi ni Zhezu wi ni. Mi yɛn
na jɔlɔ ye ni ja, ma pye ye ni ja wa wunluwɔ pi ni konaa maga kun na yɛɛ
ni na singi ye ni ja. Pàa na yigi ma kari na ni wa *__lɔgɔ fugo__ ŋga pe yinri
Patimɔsi ki na, Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ to naa Kirisi wi sɛrɛya ŋa mìla yo ti kala na.
10 We Fɔ wi pilige[c] ki ni, a Yinnɛkpoyi lì si ye na ni, a mì si magala gbɔlɔ
la logo wa na puŋgo na paa mbanlaga magala yɛn. 11 Làa pye na yuun
fɔ: «Ŋga maa yaan ki yɔnlɔgɔ sɛwɛ na maa torogo ki legiliziye kɔlɔshyɛn
mbele pe kan: Efɛzi, naa Simirini, naa Pɛrigamu, naa Tiyatiri, naa Saridi,
naa Filadɛlifi konaa Lawodise.»

12 A mì si kanŋga ma wele mbe ŋa wila para na ni wi yan. Mì kaa
kanŋga ma wele, a mì si tɛ fitanlaye kɔlɔshyɛn yan. 13 A mì si yaraga
yɛnwege ka yan wa fitanlaye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ, kìla pye paa sɛnwee
pyɔ yɛn. Derege titɔnlɔgɔ la pye wi na ma gbɔn fɔ wa wi tɔndanra ti na.
Tɛ kurusijara la pye ma pɔ wi kotogo ki na maa maga. 14 Wi yinzire tìla
pye ma filige wi na paa sumbyɔ sifire yɛn, nakoma paa yaara nda pe
yinri nɛzhi[d] ti yɛn. Wi yɛngɛlɛ kàa pye na yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn. 15 Wi
tɔndanra tìla pye paa tuguyɛnrɛ yɛn, nda pè le kasɔn gbɔgɔ ni mari pe, a
tì yɔn na yɛngɛlɛ. Wi magala làa pye paa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ yɛn[e]. 16 Wɔnŋgɔ-
lɔ kɔlɔshyɛn la pye wa wi kalige ki ni. Tokobi piyembye yɔn shyɛn taan
woo la pye na yinrigi wa wi yɔn. Wi yɛgɛ kìla pye na yɛngɛlɛ paa yɔnlɔ
ki yɛn, na ki kaa yinrigi ŋgbanga we. 17 Naa mìla kaa wi yan, a mì si to
le wi nɔgɔ ma pye paa gboo yɛn. A wì suu kalige ki taga na na ma yo

---

[a] **1.7:** Dani 7.13 [b] **1.7:** Zaka 12.10 [c] **1.10:** Pilige ŋga sɛnrɛ pè yo ko ki yɛn we Fɔ wi cɛnpilige ye. [d] **1.14:** Nɛzhi wi ma pye ma filige paa tisaga sinndɛɛrɛ yɛn. [e] **1.15:** Dani 7.9-13; 10.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fɔ: «Ma kaa fyɛ! Muwi mi yɛn koŋgbanŋa naa puŋgofɔ. 18 Mi yɛn yinwege na. Mìla ku, ɛɛn fɔ, kooŋga yiŋgɔ, mi yɛn yinwege na fɔ sanga pyew. Mì yawa ta kunwɔ po naa *kuulo tara ti na. 19 Ki kala na, kagala ŋgele maa yaan, naa ŋgele kaa piin yiŋgɔ, naa ŋgele ke yaa ka pye puŋgo na, ma ke yɔnlɔgɔ. 20 Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ŋgele maa yaan wa na kalige ki ni, naa tɛ fitanlaye kɔlɔshyɛn pe ni, ti ŋgundo wi kɔrɔ woo ŋa we: Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn koro ke yɛn legiliziye kɔlɔshyɛn pe *mɛrɛgɛye wele. Fitanlaye kɔlɔshyɛn poro pe yɛn legiliziye kɔlɔshyɛn wele.»

SƐWƐƐLƐ KƆLƆSHYƐN MBELE PAA PYE MA TOROGO

2–3

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Efɛzi ca legilizi wi kan

2 1 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Efɛzi ca *legilizi *mɛrɛgɛ[f] wi kan maa pye fɔ: Ŋa wì Wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke yigi wa wi kalige ki ni, na tanri wa tɛ fitanlaye kɔlɔshyɛn pe sɔgɔwɔ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: 2 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, naa ma tunŋgo ki ni konaa kagala ŋgele maa kunni ma yɛɛ ni ke ni. Mìgi jɛn ma yo ma se ya mbe lepeele pe kagala ke kun ma yɛɛ ni. Mbele pe maa pe yɛɛ piin ma yo pe yɛn *pitunmbolo, ma si yala pe woro ma, mà pe wa ma wele ma pe yan pe yɛn yagboyoolo. 3 Ma maa kagala kunni ma yɛɛ ni, mà jɔlɔ na mɛgɛ ki kala na, mɛɛ si te. 4 Ɛɛn fɔ, mi yɛn nɔɔ jɛrɛgi, katugu mìla pye mɔɔ ndanla faa yɛgɛ ŋga na, màga yaga. 5 Ki kala na, mà yiri laga ŋga na ma to, ma nawa to ki na, ma ma kapere ti jɛn mari yaga, maa ma kapyegele koŋgbanŋgala ke piin. Na mɛɛ ma kapere ti jɛn mberi yaga, mi yaa pan ma kɔrɔgɔ mbɔɔn fitanla wi lɛ mboo wɔ wa wi tɛgɛsaga. 6 Ma si yala, ŋga ko yɛn ma yeri mbɔɔn sɔn ki na: *Nikolayitiye pe kapyegele ke yɛn nɔɔ mbɛngɛ paa yɛgɛ ŋga na ke yɛn nala mbɛngɛ we.

7 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ! Ŋa ka cew ta, yinwege tige ŋga ki yɛn wa *Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ ki ni, mi yaa ki pyɔ wa kan wi yeri wuu ka[g].»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Simirini ca legilizi wi kan

8 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Simirini ca legilizi *mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Ŋa wi yɛn koŋgbanŋa naa puŋgofɔ, wo ŋa wìla ku ma sɔngɔrɔ ma yɛn ma yiri, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: 9 Mɔ̀ɔ jɔlɔgɔ naa ma fyɔnwɔ pi jɛn,

---

[f] **2.1:** *Mɛrɛgɛ:* Wo wi yɛn ŋa wi yɛn ma cɛn legilizi wi go na. [g] **2.7:** Zhenɛ 2.9; 3.24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ɛɛn fɔ, kaselege ko na, ma yɛn penjagbɔrɔ fɔ. Mbele pe yɛn na pe yɛɛ piin ma yo pe yɛn *__Zhufuye__, ma si yala pe woro Zhufuye, pe yɛn nɔɔ mɛgɛ ki jogo yɛgɛ ŋga na mìgi jɛn. Pe yɛn Sɔtanla wo *__shɛrigo__ woolo. 10 Ma kaa fyɛ jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ma ta ki na. Ye wele, Sɔtanla wi yaa ye wa mbe wele, mbe ye pele le kaso. Ye yaa jɔlɔ mbe gbɔn piliye kɛ. Ma pye tagawa ni fɔ sa gbɔn ma kunwɔ pi na, pa mi yaa yinwege *__wunluwɔ__ ŋjala li kan ma yeri.

11 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!

«Ŋa ka cew ta, kunwɔ shyɛn woo pi se ka gbɔn wi na.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Pɛrigamu ca legilizi wi kan

12 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Pɛrigamu ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Tokobi piyembye yɔn shyɛn taan woo wi yɛn ŋa yeri, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: 13 Ma cɛnsaga mìgi jɛn, ko ki yɛn wa laga ŋga Sɔtanla wi wunluwɔ jɔngɔ ki yɛn we. Mà koro ma mara na na, mɛɛ tagawa mba mà taga na na pi je, ali sanga ŋa ni na sɛrɛfɔ Antipasi ŋa wi yɛn tagawa ni pàa wi gbo wa ye yeri, wa laga ŋga Sɔtanla wi yɛn ma cɛn we. 14 Ɛɛn fɔ, mila ma jɛrɛgi kagala kele kala na. Leele pele wa ma ni mbele pe yɛn na tanri *__Balamu__ nagawa sɛnrɛ ti na. Balamu wo wìla pye na *__Balaki__ wi nari ma yo wigi pye yɛgɛ ka na *__Izirayɛli__ woolo pe ta pe to kapege paa yarisunndo kara kaa, paa kɛɛnrɛ piin[h]. 15 Ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, mboro fun, leele pele wa ma yeri fun, mbele pe yɛn na tanri *__Nikolayitiye__ nagawa sɛnrɛ ti na. 16 Ki kala na, ma kapere ti jɛn mari yaga, nakoma sanni jɛnri mi yaa pan ma kɔrɔgɔ mbe malaga gbɔn ki leele pe ni tokobi ŋa wila yinrigi wa na yɔn wi ni.

17 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!

«Ŋa ka cew ta, *__manɛ__ ŋa wi yɛn ma lara, mi yaa wi kan wi yeri. Mi yaa sinndɛlifige kan wi yeri, ŋga mɛgɛ fɔnŋgɔ yɛn ma yɔnlɔgɔ ki na. Lere kpɛ sege mɛgɛ ki jɛn ndɛɛ ki tafɔ wo.»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Tiyatiri ca legilizi wi kan

18 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Tiyatiri ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa pye fɔ:

«Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ we, wo ŋa wi yɛngɛlɛ ke yɛn na yiin paa kasɔn yinnɛ yɛn, a wi tɔndanra ti yɛn paa tuguyɛnrɛ[i] yɛn, nda tila yɛngɛlɛ we,

---

[h] **2.14:** Nɔmbu 31.16; 25.1-2 [i] **2.18:** Dani 10.6

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: 19 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, mɔ̀ɔ ndanlawa pi jɛn,
naa ma tagawa, naa ma tunmbyege konaa kagala ŋgele ma maa kunni
ma yɛɛ ni ke ni. Mìgi jɛn ma yo kagala ŋgele maa piin yiŋgɔ, kè lɛgɛ
ma wɛ koŋgbanŋgala ke na. 20 Ɛɛn fɔ, mila ma jɛrɛgi ŋga na ki ŋga: Jɛlɛ
Zhezabɛli màa yaga wa ma yɛɛ yeri, wo ŋa wila wi yɛɛ piin ma yo wi yɛn
*Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ we, a wila na tunmbyeele pe nari na pe punŋgu,
jaŋgo paa kɛɛnrɛ piin, paa yarisunndo[j] kara kaa. 21 Mì wagati kan wi yeri
wi ta wuu kapere ti jɛn wiri yaga, ɛɛn fɔ, wi woro na jaa mboo kɛɛnrɛ
pyege ki jɛn mbege yaga. 22 Ki kala na, mi yaa wi sinŋge yama sorondo
na. Mbele pòo ta jɛlɛ, mi yaa jɔlɔgɔ gbɔgɔ wa pe na fun, na pee pe ka-
tijangara nda pè pye wi ni ti jɛn mberi yaga we. 23 Mi yaa wi piile pe
gbo. Pa kona legiliziye pe ni fuun pe yaa kaga jɛn mbe yo fɔ *muwi mi maa
sɛnwee piile pe jatere naa pe nawa kagala ke cancan na wele. Mi yaa ka ye
ni fuun nuŋgba nuŋgba ye sara mbe yala ye kapyegele ke ni.*[k]

24 «Ɛɛn fɔ, yoro Tiyatiri ca legilizi woolo sanmbala wele, ye woro na
tanri ki nagawa sɛnrɛ ti na, yee si ŋga ki leele pe maa yinri ‹Sɔtanla wi
ŋgundo kagala› ke jɛn. Mi yɛn naga yuun ye kan fɔ mi se tuguro[l] ta yɛgɛ
taga ye go na naa. 25 Ɛɛn fɔ, ŋga yè ta makɔ, yege yigi jɛŋgɛ fɔ mbe sa
pan. 26-28 Ŋa ka cew ta mbe koro mbaa ŋga mila jaa ki piin fɔ sa gbɔn wa
ki kɔsaga ki na, pa mi yaa yawa mba mi jate mì ta na To wi yeri pi kan
wi yeri, mbe yawa kan wi yeri wi cɛn cɛngɛlɛ ke go na. *Wi yaa kaa ke
yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala ni, paa yɛgɛ ŋga na pe ma cɔgɔ yaari we.* Pa mi
yaa *lalaaga wɔnnɔ[m] li kan ma yeri fun.

29 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye
ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo wa Saridi ca legilizi wi kan

3 1 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Saridi ca *legilizi *mɛrɛgɛ wi kan maa
pye fɔ: Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele kɔlɔshyɛn koro naa wɔnŋgɔlɔ kɔlɔshyɛn
ke yɛn ŋa kɛɛ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn. Mìgi jɛn
ma yo mà mɛgɛ ta, a leele paa ki yuun ma yo ma yɛn yinwege na, ma si
yala mà ku. 2 Ma yɛɛ yigi, ki sanŋga ŋga kì koro ma yeri na jaa mbe ku, ma
fanŋga le ki ni, katugu mìgi wele maga yan ma kapyegele ke woro ma yɔn
fili na Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 3 Ki kala na, nagawa sɛnrɛ nda mà ta, màri logo
yɛgɛ ŋga na, ma ma yɛɛ nawa to ki na. Ti yigi, mɔɔ kapere ti jɛn mari yaga.
Na mɛɛ ma yɛɛ yigi, pa mi yaa pan mbɔɔn fo paa yoo yɛn. Mi yaa pan sanga

---

[j] **2.20:** 1 Wunlu 16.31; 2 Wunlu 9.22 [k] **2.23:** Zhere 17.10 [l] **2.24:** *Mi se tuguro ta yɛgɛ taga ye go na naa:* Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ mi woro na yɛrɛwɛ sɛnrɛ ta yɛgɛ kaan ye yeri naa yaa tanri ti na. [m] **2.26-28:** *Lalaaga wɔnnɔ* na li yaa kan pe yeri ko yɛn naga nari ma yo pe yaa yawa kan pe yeri; Yuuro 2.9.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ŋa ni ma soo jɛn. 4 Konaa ki ni fuun, leele pele jɛnri yɛn ma yeri wa Saridi
ca, mbele pee pe yaripɔrɔ ti pye ti cɛn *__fyɔngɔ__ ni[n]. Pe yaa ka pinlɛ mbaa
tanri na ni yaripɔrɔ fire ni pe na, katugu kì daga pe ni. 5 Ŋa ka cew ta, pa
wi yaa ka yaripɔrɔ fire le ki pyelɔmɔ mba pi na yɛɛn we. Mi se kaa mɛgɛ ki
gbo mbege wɔ wa yinwege sɛwɛ[o] wi ni. Pa mi yaa kaga yo mbege filige na
To wo naa wi mɛrɛgɛye pe yɛgɛ na mbe yo ki lere wi yɛn na woo.
6 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye
ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo
wa Filadɛlifi ca legilizi wi kan

7 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo wa Filadɛlifi ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa
pye fɔ:
«Ŋa wi yɛn *__kpoyi__ ma pye kaselege fɔ, *wo ŋa wunlunaŋa Davidi lakile*[p]
wi yɛn wi yeri, wo ŋa wi yaa go ki yɛngɛ lere kpɛ se ya mbege tɔn, wo ŋa
wi yaa go ki tɔn lere kpɛ se ya mbege yɛngɛ[q], wi yɛn naga yuun ma yo fɔ:
8 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn. Mìgi jɛn ma yo ma fanŋga kì kologo, konaa ki ni
fuun, màla sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na, mɛɛ je na na. Wele, mì kɔrɔ yɛngɛ
ma kan wa ma yɛgɛ, ŋga lere kpɛ se ya mbege tɔn. 9 Wele, mbele pe yɛn
Sɔtanla wi *__shɛrigo__ woolo nɛɛ finlɛlɛ ma yo pe yɛn *__Zhufuye__, ma si yala
pe woro Zhufuye, ŋga mi yaa pye pe na ki ŋga: Mi yaa pe ŋgbanga pe pan
pe kanŋguuro kan ma jegele pɔɔn gbɔgɔ. Pe yaa kaga jɛn mbe yo ma yɛn
mala ndanla. 10 Paa màga kun ma yɛɛ ni mala sɛnrɛ ti yigi na tanri ti na, ki
kala na, jɔlɔgɔ wagati ŋa wi yaa gbɔn dunruya wi ni fuun wi na, mbe tara
woolo pe ni fuun pe wa mbe wele, mi fun mi yaa kɔɔn shɔ ki jɔlɔgɔ wagati
wi ni. 11 Sanni jɛnri mi yaa pan. Ŋga ki yɛn ma yeri, ki yigi jɛŋgɛ, jaŋgo
lere kpɛ ka kɔɔn *__wunluwɔ__ ŋjala li shɔ ma yeri. 12 Ŋa ka cew ta, mi yaa wi
pye tiyala wa na Yɛnŋɛlɛ li *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni, wi se wɔ wa naa fyew. Pa
mi yaa na Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yɔnlɔgɔ wi na konaa na Yɛnŋɛlɛ li ca mɛgɛ ki
ni, ko ŋga ki yɛn Zheruzalɛmu fɔnŋɔ ŋa wi yaa yiri wa naayeri, wa Yɛnŋɛlɛ
li tanla mbe tigi laga we. Pa mi yaa na mɛgɛ fɔnŋgɔ ki yɔnlɔgɔ wi na fun.
13 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye
ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

Sɛnrɛ nda tìla yɔnlɔgɔ ma torogo
Lawodise ca legilizi wi kan

14 «Sɛwɛ yɔnlɔgɔ maa torogo Lawodise ca legilizi mɛrɛgɛ wi kan maa
pye fɔ:

---

n 3.4: Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ pe tangalɔmɔ pi yɛn ma sin. **o 3.5:** Ɛki 32.33 **p 3.7:** *Davidi lakile:* Ko sɛnrɛ to yɛn naga nari ma yo fanŋga ki yɛn Zhezu wi wogo mbaa ŋa wi daga mbe ye, nakoma ŋa wii daga mbe ye wa Zheruzalɛmu fɔnŋɔ wi ni pe kɔrɔsi. **q 3.7:** Eza 22.22

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

«Ŋa pe yinri *__Anmiina__, wo ŋa wi yɛn sɛrɛfɔ ma pye sɛnrɛ nuŋgba yofɔ naa kaselege fɔ, wo ŋa wi yɛn yaara nda fuun Yɛnŋɛlɛ lì da ti nɔgɔ lɛfɔ, wi yɛn naga yuun ma yo fɔ: 15 Mɔ̀ɔ kapyegele ke jɛn, mɛɛ yinŋgi mɛɛ si wɛri. Ndɛɛ ki pye ma yinŋgi, nakoma ma wɛri ki jɛn nala ndanla. 16 Ɛɛn fɔ, kì kaa pye ma yɛn paa tɔnmɔ wɔlɔwɔlɔ yɛn, mɛɛ yinŋgi mɛɛ si wɛri, ki kala na, mi yaa ma tuguru wa na yɔn! 17 Katugu ma maa ki yuun fɔ: Mi yɛn penjagbɔrɔ fɔ, mi yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta jɛŋgɛ, yaraga ka kpɛ kala woro na na. Ma si yala, ma sigi jɛn mbe yo fɔ ma yɛn tee ma pye yuŋgbɔgɔrɔ naa fyɔnwɔ fɔ, naa witiwaga naa fyɔɔn. 18 Ki kala na, mila ma yɛrɛgi fɔ ma tɛ wa lɔ na yeri, ŋa pè le kasɔn maa pye kpoyi, jaŋgo ma pye penjagbɔrɔ fɔ. Ma yaripɔrɔ fire lɔ ma ta maa ma yɛɛ poo, jaŋgo ma witiwaga ki ka kaa yaan mbe fɛrɛ wa ma na. Ma yɛngɛlɛ wɛrɛ lɔ maa ti nii wa ma yɛngɛlɛ ke ni, jaŋgo ma ta maa yaan. 19 Mbele fuun pe yɛn mala ndanla, mi maa gbanla pe na, na pe koro. Ki kala na, bala mɔɔ kapere ti jɛn mari yaga. 20 Wele, mi yɛn ma yere le yeyɔngɔ ki na na kɔrɔ ki gbɔɔn. Na lere wa kanla magala li logo mbe kɔrɔ ki yɛngɛ, mi yaa ye wa wi kɔrɔgɔ mbe li wi ni, wo fun wi li na ni. 21 Ŋa fuun ka cew ta, mi yaa wi pye wi cɛn na tanla wa na wunluwɔ jɔngɔ ki na, paa yɛgɛ ŋga na mi fun mì cew ta ma cɛn na To wi tanla wa wi wunluwɔ jɔngɔ ki na we.

22 «Yinnɛkpoyi li yɛn na nda yuun legiliziye pe kan, nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila ti nuru jɛŋgɛ!»

WUNLUWƆ JƆNGƆ, NAA SƐLƐGƐ SƐWƐ ŊA PE MA MIGI KONAA SIMBAPYƆ

4–5

Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔkala wa naayeri

4 1 Ko puŋgo na, a mì si wele, mɛɛ yeyɔngɔ ka yan yɛnlɛgɛ wa yɛnŋɛlɛ na.

Magala na mìla keli ma logo, a lì para na ni paa mbanlaga magala yɛn, a lì silan pye fɔ: «Lugu laga, kagala ŋgele ke daga mbe pye ŋgele koro puŋgo na, mi yaa ke naga ma na.»

2 Le ki yɔnlɔgɔ ke ni, a Yinnɛkpoyi lì si ye na ni. A mì si wele, mɛɛ *__wunluwɔ__ jɔngɔ ka yan wa yɛnŋɛlɛ na. Wa là pye ma cɛn ki wunluwɔ jɔngɔ ki na. 3 Ŋa wìla pye ma cɛn wa, wi yɛgɛ cɛnwɛ pìla pye na yiin paa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro nda pe yinri *__zhasipi__ naa *__sariduwani__ ti yɛn. Yaanŋgondi la pye ma wunluwɔ jɔngɔ ki maga na yiin paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri *__emerodi__ ki yɛn. 4 Wunluwɔ jɔnrɔ nafa ma yiri tijɛrɛ la pye ma ki wunluwɔ jɔngɔ ki maga. Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ la pye ma cɛn ki wunluwɔ jɔnrɔ ti na, ma yaripɔrɔ fire lele, ma tɛ wunluwɔ njagala

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

kankan. 5 Yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ, naa magaŋgala, naa yɛnŋɛlɛ gbaanra la pye
na yinrigi wa ki wunluwɔ jɔngɔ ki na. Fitanlaye kɔlɔshyɛn la pye na yiin
ŋgbanga wa wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ, poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele kɔlɔ-
shyɛn wele. 6 Wa wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ, yaraga kà la pye wa paa kɔgɔje
tɔnmɔ yɛn, mba pi yɛn ma vɛri lɛ, ma laga yegeyege paa yaraga ŋga pe
yinri *__kirisitali__ ki yɛn.

Wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ maga maga ki kɛɛ ki ni fuun ki na,
yaara yɛnwere tijɛrɛ la pye wa, yɛngɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ti na wa ti yɛgɛ
konaa wa ti puŋgo na. 7 Yaraga yɛnwege koŋgbanŋga kìla pye ma yiri jara
kɔrɔgɔ, a ki shyɛn wogo kì yiri napige kɔrɔgɔ, ki taanri wogo ki yɛgɛ kìla
pye paa lere yɛgɛ yɛn; ki tijɛrɛ wogo kìla pye ma yiri yɔn kɔrɔgɔ, ŋa wì
yiri sire[r] na. 8 Kanwira kɔgɔlɔni kɔgɔlɔni la pye ki yaara yɛnwere tijɛrɛ
ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na, yɛngɛlɛ lɛgɛrɛ la pye ti na wa nawa konaa
laga funwa na. Tìla pye na yuuro shoo suyi sɔnlɔ naa yembinɛ, na yuun
fɔ:

> *__Kpoyi__, *kpoyi, kpoyi, wo wi yɛn we* *__Fɔ__ *Yɛnŋɛlɛ na li yɛn Yawa pi ni*
> *fuun Fɔ,*[s]
> *lo na làa pye wa, lo na li yɛn wa konaa lo na li yɛn na paan we.*

9 Ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, wo ŋa wi yɛn yinwege na
fɔ sanga pyew, sanga o sanga yaara yɛnwere tijɛrɛ ti kaa wi gbogo, mbaa
wi sɔnni, mbaa wi shari, 10 ki wagati wi ni, lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ pe
ma kanŋguuro kan ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yɛgɛ
sɔgɔwɔ, ma wo ŋa wi yɛn yinwege na fɔ sanga pyew wi gbɔgɔ. Pe ma
pe wunluwɔ njagala ke kɔlɔgi ma ke tɛgɛ le wunluwɔ jɔngɔ ki tanla, nɛɛ
yuun fɔ:

> 11 «We Fɔ naa we Yɛnŋɛlɛ, gbɔgɔwɔ naa sɔnmɔ naa yawa pi daga ma ni;
> katugu mboro mà yaara ti ni fuun ti da.
> Ma nandanwa kala lo fanŋga na tì da konaa ma pye wa.»

Sɛwɛ naa Simbapyɔ sɛnrɛ

5 1 Kona, ŋa wìla pye ma cɛn wa *__wunluwɔ__ jɔngɔ ki na, a mì si sɛwɛ
yan wa wi kalige kɛɛ ki ni migisaga. Wi nawa po naa wi puŋgo ki ni
tìla pye ma yɔnlɔgɔ. A pè si tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn tɛgɛ wi na maa tɔn. 2 A mì si
*__mɛrɛgɛ__ fanŋgafɔ wa yan, wìla pye naga yari magala gbɔlɔ ni na yuun fɔ:
«Ambɔ ki daga wi ni wigi tɛgɛrɛ nda ti kɔɔnlɔ mbe sɛwɛ wi yɛngɛ?»

3 Ɛɛn fɔ, lere kpɛ sila ta wa yɛnŋɛlɛ na, nakoma laga tara na,
nakoma wa ti nɔgɔ, ŋa wi mbaa ya mbe sɛwɛ wi yɛngɛ mbe wele
wa wi nawa. 4 A mi nɛɛ gbele fɔ jɛŋgɛ, katugu lere kpɛ sila ta,
ŋa wi daga mbege sɛwɛ wi yɛngɛ mbe wele wa wi nawa. 5 Kona,
lelɛɛlɛ pe ni, a nuŋgba silan pye fɔ: «Ma kaa gbele. Wele, jara ŋa

---

[r] **4.7:** Eze 1.10 [s] **4.8:** Eza 6.3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wì yiri wa Zhuda cɛnlɛ li ni, wo ŋa wi yɛn wunlunaŋa *__Davidi wi setirige pyɔ__[t], wì cew ta mbe ya mbege tɛgɛrɛ ti kɔɔnlɔ mbe sɛwɛ wi yɛngɛ.» 6 A mì si Simbapyɔ wa yan yeresaga wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ, naa wa yaara yɛnwere tijɛrɛ to naa lelɛɛlɛ pe nandogomɔ, wìla cɛn ndɛɛ poo gbo. Yɛnŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn naa yɛngɛlɛ kɔlɔshyɛn kàa pye wi na. Koro ke yɛn Yɛnŋɛlɛ li yinŋgele kɔlɔshyɛn ŋgele lì tun ke kari tara ti lagapyew we. 7 A Simbapyɔ wì si pan ma sɛwɛ wi shɔ maa wɔ wa ŋa wìla pye ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi kalige kɛɛ ki ni. 8 Naa wìla kaa sɛwɛ wi shɔ, a yaara yɛnwere tijɛrɛ to naa lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ pe ni, pè si kanŋguuro kan le tara Simbapyɔ wi yɛgɛ sɔgɔwɔ. Juru la pye pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, naa tɛ wɔjɛŋgɛlɛ ni, kàa pye ma yin *__wusuna nuwɔ taan__ ni, to ti yɛn *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ pe Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ we. 9 Pàa pye na yurufɔnŋgɔ shoo na yuun fɔ:

«Mboro ki daga ma ni ma sɛwɛ wi lɛ maa tɛgɛrɛ ti kɔɔnlɔ;
katugu pàa ma gbo,
ma kunwɔ pi fanŋga na, a mà leele pele go shɔ Yɛnŋɛlɛ li kan
ma yiri cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun pe ni, naa *__dunruya woolo__ pe ni fuun pe ni konaa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti ni.
10 Mà pe tɛgɛ pe pye wunluwɔ naa *__saraga wɔfɛnnɛ__ paa tunŋgo piin we Yɛnŋɛlɛ li kan.
Pe yaa kaa pe wunluwɔ pi piin laga tara ti na.»

11 A mì si wele naa, mɛɛ mɛrɛgɛye lɛgɛrɛ yogo logo. Pàa pye mɛrɛgɛye waga kele ŋgele tɛgɛsaga lɛgɛrɛ, naa *__mɛrɛgɛye__ waga kɛ kɛ tɛgɛsaga waga kɛ kɛ. Pàa pye ma wunluwɔ jɔngɔ naa yaara yɛnwere naa lelɛɛlɛ pe maga. 12 Pàa pye naga yuun magala gbɔlɔ ni fɔ:

«Simbapyɔ ŋa pàa gbo ki daga wi ni
wi yawa, naa yarijɛndɛ lɛgɛrɛ, naa tijinliwɛ, naa fanŋga,
naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ konaa sɔnmɔ pi ta!»

13 Yaara nda fuun tì da, ti yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, naa laga tara ti na, naa wa tara ti nɔgɔ, naa wa kɔgɔje wi ni, a mì siri magala li logo fun, tìla pye na yurugo shoo na yuun fɔ:

«Sɔnmɔ, naa gbemɛ, naa gbɔgɔwɔ, naa yawa mbe pye ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na
wo naa Simbapyɔ wi ni pe woo fɔ sanga pyew!»

14 A yaara yɛnwere tijɛrɛ ti nɛɛ yuun fɔ: «*__Anmiina__!» A lelɛɛlɛ pè si kanŋguuro kan le tara maa gbɔgɔ.

---

[t] **5.5:** Zhenɛ 49.9-10; Eza 11.1

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

TƐGƐRƐ KƆLƆSHYƐN

6.1–8.1

Tɛgɛrɛ kɔgɔlɔni ti kɔnwɔ kala

6 1 Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wì tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn ti koŋgbannda
ti kɔn. A mì si yaara yɛnwere ti nuŋgba magala logo paa Yɛnŋɛlɛ
gbanlaga yɛn, a kì yo fɔ: «Ta paan!» 2 A mì si wele, mɛɛ shɔn fuwe yan. Ŋa
wìla lugu wi na, sandiga la pye wi kɛɛ, a pè *__wunluwɔ__ njala kan wi yeri.
A wi nɛɛ kee cew ni mbe sa ya malaga ki ni[u].
3 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ shyɛn woro ti kɔn. A mì si yaara
yɛnwere shyɛn wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta paan!» 4 Kona, a
shɔn wà yɛgɛ si yiri, wìla pye yɛɛn paa kasɔn yɛn. Ŋa wìla lugu wi na,
pàa yawa kan wi yeri wi malaga ki jaraga laga tara ti ni, jaŋgo leele paa
pe yɛɛ kuun. Pàa tokobi gbeŋɛ kan wi yeri.
5 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ taanri woro ti kɔn, a mì si yaara
yɛnwere taanri wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta paan!» A mì si
wele, mɛɛ shɔn wɔɔ yan. Ŋa wìla lugu wi na, a mì si *__culo__[v] yan wi kɛɛ.
6 A mì si magala la logo ndɛɛ lì yiri wa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti sɔgɔwɔ,
ma yo fɔ: «Shɔlɔ culo nuŋgba wi yaa lɔ pilige nuŋgba tunŋgo pyesara
ni, gbonjo culo taanri wi yaa lɔ pilige nuŋgba tunŋgo pyesara ni. Ɛɛn fɔ,
maga ka sinmɛ naa duvɛn wo jɔgɔ.»
7 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ tijɛrɛ woro ti kɔn, a mì si yaara yɛnwere
tijɛrɛ wogo ki magala li logo, a kì yo fɔ: «Ta paan!» 8 A mì si wele, mɛɛ
shɔn wa yan paa wɛtipiire yinriwɛ yɛn. Ŋa wìla lugu wi na, pàa pye naa
yinri kunwɔ, a *__kuulo tarafɔ__ wì taga wi na. Pàa yawa kan pe yeri tara ti
kɔnsaga tijɛrɛ wogo ki na, jaŋgo pe leele pe gbo *tokobi, naa fuŋgo gbɔgɔ,
naa yambewe konaa tara na woŋgaala tipeele pe ni*[w].
9 Kona, a Simbapyɔ wì si tɛgɛrɛ kaŋgurugo woro ti kɔn. Leele mbele
pàa gbo Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yarawa po naa sɛrɛya ŋa pàa yo wi kala na,
a mì si pe yinŋgele ke yan wa *__saraga wɔsaga__ ki nɔgɔ. 10 Pàa pye na
gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «*__We Fɔ__, mboro ŋa *__kpoyi__ ma pye kaselege
fɔ, wagati jori maa singi mbe si jɛn mbe kiti kɔn tara woolo mbele pè we
gbo pe na, mbe we gbogo ki yɔngɔ wɔ pe ni?» 11 A pè si deere titɔɔnrɔ fire
kankan pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe yeri, mɛɛ pe pye ma yo pe wogo
naa wagati jɛnri ni fɔ pe sefɛnnɛ naa pe tunŋgo pyeyɛɛnlɛ mbele leele pe
mbaa pe gbo, pe yɔn ki sa tin, paa yɛgɛ ŋga na pàa poro jate pe gbo we.
12 Kona, a mì si Simbapyɔ wi yan wila tɛgɛrɛ kɔgɔlɔni woro ti kɔɔn. A tara
tì si yɛgɛ ŋgbanga. A yɔnlɔ kì si kanŋga ma wɔ paa pariwɔgɔ yɛn. A yeŋge

---

[u] **6.2:** Zaka 6.1-3 [v] **6.5:** *Culo* ŋa wìla pye wi kɛɛ wo la pye naga nari fɔ ka yaa taga yaara ti sɔnŋgɔ ki na. [w] **6.8:** Eze 14.21

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ki ni fuun kì kanŋga ma yanlaga paa kasanwa[x] yɛn. 13 A wɔnŋgɔlɔ kè yiri
wa naayeri ma toori laga tara, paa yɛgɛ ŋga na tifɛliŋgbɔgɔ ma *__figiye__ tige
yangara maga pire tugbɔɔnrɔ ti kɔɔnlɔ mari wo we. 14 A naayeri wì yiri wa
wi yɔngɔlɔ ke ni paa yɛgɛ ŋga na pe ma sɛlɛgɛ sɛwɛ migi[y] we. A pè yanwira
naa *__lɔgɔ furo__ ti ni fuun ti kɔlɔgi mari wɔ wa ti yɔngɔlɔ ke ni. 15 Tara na
wunlumbolo, naa legbɔɔlɔ, naa sorodasheele teele, naa penjagbɔrɔ fɛnnɛ, naa
fanŋga fɛnnɛ, naa leele sanmbala pe ni fuun, kulolo naa leseele, pè si saa
lara wa yaanŋguro were to naa yanwira nɔgɔ waliwere ti sɔgɔwɔ. 16 *Pàa pye
na yanwira to naa waara ti piin fɔ: «Ye toori we na ye we lara»*[z] ŋa wi yɛn ma
cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wi yɛgɛ konaa Simbapyɔ wi naŋgbanwa pi na.
17 Katugu pe naŋgbanwa piligbɔgɔ kì gbɔn, ambɔ wi mbe ya yere mbege sige?

Izirayɛli lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ kala (144 000)

7 1 Ko kagala koro puŋgo na, a mì si *__mɛrɛgɛye__ tijɛrɛ yan yeresaga tara
ti go tijɛrɛ ki na. A pè si tara ti tifɛɛrɛ tijɛrɛ ti yigi mari yerege, jaŋgo
tifɛlɛgɛ kpɛ ka ka gbɔn laga tara ti na konaa wa kɔgɔje wi na, nakoma tige
ka kpɛ na. 2 A mì si mɛrɛgɛ wa yɛgɛ yan wì yiri wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri na
paan. Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo li tɛgɛrɛ tìla pye wi kɛɛ. Pàa fanŋga ki kan
mɛrɛgɛye tijɛrɛ mbele yeri ma yo pe tara to naa kɔgɔje wi jɔgɔ, a wì si gbele
ŋgbanga ma pe pye fɔ: 3 «Yaga ka kapege pye tara to naa kɔgɔje, nakoma tire
ti na fɔ we sa tɛgɛrɛ tɛgɛ we Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe walɛrɛ ti na.» 4 Pàa
tɛgɛrɛ ti tɛgɛ mbele walɛrɛ na, pe yɛn yɔn ŋga na, a kì yo, a mìgi logo. Pàa
pye lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ 144 000 ma yiri
*__Izirayɛli__ woolo pe cɛngɛlɛ ke ni fuun ke ni. 5 Wa Zhuda cɛnlɛ li ni, tɛgɛrɛ
tìla tɛgɛ mbele walɛrɛ na, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Urubɛn
cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Gadi cɛnlɛ li ni, pàa pye
lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000. 6 Wa Azɛri cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
kɛ ma yiri shyɛn. Wa Nɛfitali cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn.
Wa Manase cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000. 7 Wa
Simeyɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa *__Levi__ cɛnlɛ li ni,
pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa Isakari cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga
kɛ ma yiri shyɛn 12 000. 8 Wa Zabulɔn cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma
yiri shyɛn. Wa Zhozɛfu cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn. Wa
Bɛnzhamɛ cɛnlɛ li ni, pàa pye lere waga kɛ ma yiri shyɛn 12 000.

Janwa gbɔlɔ yɔn mbajɛnmɛ

9 Kona, a mì si wele mɛɛ janwa gbɔlɔ la yan, lere kpɛ saa ya mbege
leele pe jiri mbe pe yɔn jɛn. Pàa yiri tara nuŋgba nuŋgba pyew ti ni, naa

---

[x] **6.12:** Zhowɛ 2.10 [y] **6.14:** Eza 34.4 [z] **6.16:** Oze 10.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

cɛngɛlɛ ke ni fuun ni, naa *__dunruya woolo__ pe ni fuun ni, konaa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun ni. Pàa pye ma yere *__wunluwɔ__ jɔngɔ konaa Simbapyɔ wi yɛgɛ na, pàa deere titɔɔnrɔ fire le, ma sɛngɛmbanra yigi wa pe kɛyɛn yi ni. 10 Pàa pye na gbele ŋgbanga na yuun fɔ: «We shɔwɔ pa pì yiri wa we Yɛnŋɛlɛ na li yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na lo naa Simbapyɔ wi ni pe yeri!» 11 Mɛrɛgɛye pe ni fuun pàa pye ma yere ma wunluwɔ jɔngɔ naa leleɛlɛ konaa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti maga. A pè si to ma pe yɛrɛ ti jiile tara ti na le wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ na, mɛɛ Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ 12 ma yo fɔ: «*__Anmiina__! Sɔnmɔ, naa gbɔgɔwɔ, naa tijinliwɛ, naa sharaga, naa gbemɛ, naa yawa konaa fanŋga yɛn we Yɛnŋɛlɛ li woro fɔ sanga pyew! Anmiina.»

13 A lelɛɛ nuŋgba silan yewe ma yo fɔ: «Mbele pè deere titɔɔnrɔ fire ti le, ambɛnɛ wɛlɛ poro? Pe yiri se yeri?»

14 A mì suu yɔn sogo ma yo fɔ: «Na to, mboro màga jɛn.» A wì silan pye fɔ: «Mbele pè yiri wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ki ni, poro wɛlɛ. Pè pe deere titɔɔnrɔ ti jogo mari filige yegeyege[a] wa Simbapyɔ wi kasanwa pi ni. 15 Ko kì ti pe yɛn wa Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ na, na tunŋgo piin Yɛnŋɛlɛ li kan wa li *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki ni sɔnlɔ naa yembinɛ. Ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, wi yaa pye pe ni mbaa pe go singi. 16 *Fuŋgo naa wɔgɔ se ka pe yigi naa fyew. Yɔnlɔ yama se ka gbɔn pe na naa fyew,*[b] nakoma kafugbɔgɔ. 17 Katugu Simbapyɔ ŋa wi yɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki nandogomɔ, wo wi yaa pye pe yɛgɛ sinfɔ, mbe pe yɛgɛ sin mbe kari pe ni wa puluyo yan yi tɔnmɔ pi maa yinwege kaan we. *Yɛnŋɛlɛ li yaa ka yɛntunwɔ pi ni fuun pi tulu mboo laga wa pe yɛrɛ ti na.»*[c]

Tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn woro ti kɔnwɔ

8 1 Naa Simbapyɔ wìla kaa tɛgɛrɛ kɔlɔshyɛn woro ti kɔn, a naayeri wì si pyeri dinw na kee lɛri walaga yeri.

MBAANRA KƆLƆSHYƐN

8.2–11.19

2 *__Mɛrɛgɛye__ kɔlɔshyɛn mbele pe ma yere Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, a mì si pe yan. A pè si mbaanra kɔlɔshyɛn kan pe yeri.

3 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si pan ma yere le *__saraga wɔsaga__ ki tanla. Wusuna sogoyaraga la pye wi yeri, pàa ki gbegele tɛ ni. A pè si *__wusuna nuwɔ taan__ lɛgɛwɛ kan wi yeri wuu wɔ saraga, mbe pinlɛ *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ pe yɛnrɛwɛ pi ni, wa tɛ saraga wɔsaga ki na, ko ŋga ki yɛn wa *__wunluwɔ__ jɔngɔ ki yɛgɛ we. 4 Wusuna nuwɔ taan ŋa wìla pye na sori,

---

[a] **7.14:** Ki sɛnrɛ nda ti yɛn leleɛlɛ sɛnyogo, nda ti yɛn naga nari ma yo pe kapere tì laga pe na. [b] **7.16:** Eza 49.10 [c] **7.17:** Eza 25.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

a wi wirige kì si yiri wa mɛrɛgɛ wi kɛɛ ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi
pe yɛnrɛwɛ pi ni na nuru wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na. 5 Kona, a mɛrɛgɛ wì si
wusuna sogoyaraga ki lɛ maga yin saraga wɔsaga kasɔn ka ni, maga wa
laga tara ti na. A yɛnŋɛlɛ gbaanra naa tinmɛ yiri, naa yɛnŋɛlɛ yɛngɛlɛmɛ
ni, a tara tì yɛgɛ.

Mbaanra kala

6 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele mbaanra kɔlɔshyɛn tìla pye pe kɛɛ, a pè si
pe yɛɛ gbɛgɛlɛ mberi win.
7 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì suu mbanlaga ki win. Sinndɛɛrɛ tisaga naa
kasɔn ŋga kì pinlɛ kasanwa ni, a tì si wo laga tara ti na. A tara ti kɔnsaga
taanri wogo kì sogo, a tire ti kɔnsaga taanri wogo kì sogo, a yantipirige
ki ni fuun kì sogo.
8 A mɛrɛgɛ shyɛn woo wì suu mbanlaga ki win. A pè si yanwiga gbɔgɔ
ka cɛnlɛ wa wa kɔgɔje wi ni, ŋga ki yɛn na yiin kasɔn ni. A kɔgɔje wi
kɔnsaga taanri wogo kì si kanŋga kasanwa. 9 Yaara nda tì da ma pye yɛn-
wegele na wa kɔgɔje wi ni, a ti kɔnsaga taanri wogo kì ku, a tɔnmɔkɔɔrɔ
ti kɔnsaga taanri wogo kì jɔgɔ.
10 A mɛrɛgɛ taanri woo wì suu mbanlaga ki win. A wɔnnɔ gbɔlɔ là si
yiri wa naayeri ma to, na yiin paa yangambɔlɔ kasɔn yɛn. Làa to gbaanla
pe kɔnsaga taanri wogo ki na, naa puluyo yi na. 11 Ki wɔnnɔ pe maa li
yinri Yaritisorogo. A tɔnmɔ pi kɔnsaga taanri woo pì kanŋga ma sori. A
lelɛgɛrɛ ku, naa pàa ki tɔnmɔ pi wɔ we, katugu pìla kanŋga ma sori.
12 A mɛrɛgɛ tijɛrɛ woo wì suu mbanlaga ki win. A pè si yɔnlɔ ki kɔnsaga
taanri wogo ki gbɔn, naa yeŋge ki kɔnsaga taanri wogo ki ni, naa
wɔnŋgɔlɔ ke kɔnsaga taanri wogo ki ni, jaŋgo ti yanwa pi kɔnsaga taanri
woo pi kanŋga wɔwɔ. Pilige nuŋgba ki kɔnsaga taanri wogo, naa yembinɛ
li kɔnsaga taanri wogo ki yanwa pii yiri.
13 A mì si wele, mɛɛ yɔn tinmɛ ta wila toro sire na wa naayeri fɔ wa
lege. Wìla pye naga yuun ŋgbanga fɔ: «Jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ, jɔlɔgɔ yɛn *dunruya
woolo pe wogo, mɛrɛgɛye taanri sanmbala paga pe mbaanra ti win, ŋga
ki yaa pye ki kala na!»

9 1 A *mɛrɛgɛ kaŋgurugo woo wì suu mbanlaga ki win. A mì si wɔnnɔ
la yan lì yiri wa naayeri ma to laga tara. A pè si *wetijugo kɔsaga
fu lakile wi kan li yeri. 2 A wɔnnɔ lì si wetijugo ki yɛngɛ, a wirige si yiri
wa ki ni paa kasɔn gbɔgɔ wirige yɛn. A ki wetijugo wirige kì yɔnlɔ konaa
naayeri wi wɔ. 3 A *gbatɔ si yiri wa wirige ki ni ma jaraga tara ti na. A
pè fanŋga kan wi yeri paa naala mbele laga tara na pe wogo ki yɛn. 4 A
pè suu pye ma yo wiga ka kapege pye yan ki na, naa yaritipirige ka kpɛ
na, nakoma tige ka kpɛ na, fɔ ndɛɛ leele mbele Yɛnŋɛlɛ li tɛgɛrɛ tii tɛgɛ
pe walɛrɛ ti na poro. 5 Konɔ sila kan gbatɔ wi yeri wila leele pe kuun, ɛɛn
fɔ, fanŋga kìla kan wi yeri wila pe jɔlɔ fɔ yeŋge kaŋgurugo. Ki jɔlɔgɔ ki

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yama pi yɛn paa yɛgɛ ŋga na naa ka lere nɔ ki maa wi yaa we. 6 Ko piliye
yo ni, leele pe yaa kaa kunwɔ pi lagajaa, pe se kaa ta. Pe yaa kaa ki jaa
mbe ku, ɛɛn fɔ, kunwɔ pi yaa ka fe mbe lali pe ni.
7 Ki gbatɔ wi yɛn ma shɔnye lɛ, mbele pè gbɛgɛlɛ mbe malaga gbɔn.
Yaraga kà la pye wa wi yinrɛ ti na paa tɛ wunluwɔ njagala yɛn. Wi yɛrɛ
tìla pye paa leele yɛrɛ yɛn. 8 Wi yinzire tìla pye paa jɛɛlɛ yinzire yɛn, a
wi ŋgangala ke yɛn paa jaraye ŋgangala yɛn. 9 Malaga gbɔndeere la pye
wi kotoro ti na paa tugurɔn woro yɛn. Wi kanwira tinmɛ pìla pye paa
wotoroye lɛgɛrɛ tinmɛ yɛn, mbele shɔnye na tilele na fee na kee malaga
gbɔnsaga. 10 Nara la pye wi na, naa nara yɔnrɔ ni paa naala pe woro ti
yɛn. Pa yawa pi yɛn wa wi nara ti ni mbaa leele pe jɔlɔ fɔ yeŋge kaŋgurugo ni. 11 Wetijugo mɛrɛgɛ wo wi yɛn pe go na wunluwɔ. Eburuye sɛnrɛ ti
ni, pe maa wi yinri «Abadɔn», Girɛki sɛnrɛ ti ni naa yinri «Apoliyɔn» (ko
kɔrɔ wo yɛn fɔ «Jɔgɔfɔ»).
12 Jɔlɔgɔ koŋgbanŋga kì toro. Wele, jɔlɔgɔ shyɛn wa na paan naa.
13 A mɛrɛgɛ kɔgɔlɔni woo wì suu mbanlaga ki win. Tɛ *__saraga wɔsaga__
ŋga ki yɛn le Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, a mì si magala la logo lì yiri wa ki
yɛngɛlɛ tijɛrɛ ke na. 14 Mɛrɛgɛ ŋa mbanlaga kɔgɔlɔni wogo kìla pye wi
yeri, a magala lì suu pye fɔ: «Mɛrɛgɛye tijɛrɛ mbele pe yɛn pɔsaga wa
Efirati gbaan gbeŋɛ wi tanla, pe sangala.» 15 A pè si mɛrɛgɛye tijɛrɛ pe
sangala. Pàa pye ma gbɛgɛlɛ ki yɛlɛ, naa ki yeŋge, naa ki pilige, naa ki
sanga wi mɛgɛ ni mbe leele pe kɔnsaga taanri wogo ki gbo. 16 Sorodasheele mbele pàa lugu shɔnye na, a pè si pe yɔn ki naga na na. Pàa pye
sorodasheele waga cɛnmɛ shyɛn tɛgɛsaga waga kele 200 000 000. 17 Wa
na yariyanga ki ni, shɔnye poro naa pe lugufɛnnɛ pe ni, mìla pe yan yɛgɛ
ŋga na ki ŋga: Malaga gbɔndeere la pye pe na ma yanlaga paa kasɔn
yɛn, na woo paa bura yɛn paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri *__safiri__ ki yɛn, ma
yanlaga paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn paa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri *__kiribi__ ki yɛn.
Shɔnye pe yinrɛ tìla pye paa jaraye yinrɛ yɛn. Kasɔn, naa wirige, naa
kiribi[d] la pye na yinrigi wa pe yɔn. 18 A leele pe kɔnsaga taanri wogo kì si
ku ki jɔlɔgɔ taanri ŋga ki kala na, ko ki yɛn kasɔn, naa wirige, naa kiribi
ŋa wìla pye na yinrigi wa shɔnye pe yɔn we. 19 Katugu yawa mba pi yɛn
shɔnye pe ni, pa pi yɛn wa pe yɔnrɔ to naa pe nara ti ni. Pe nara ti yɛn
ma wɔɔrɔ lɛ, yinrɛ yɛn ti na, to pe ma tɛgɛ na leele pe jɔlɔ.
20 Leele sanmbala mbele ki jɔlɔgɔ taanri ŋga ki sila pe gbo, pe sila
kapyere nda pè pye ti jɛn mberi yaga. Gboshugulo poro naa yarisunndo
nda pè gbegele tɛ ni, nakoma warifuwe ni, naa tuguyɛnrɛ ni, naa sinndɛlɛgɛ ni, naa tige ni, pe sila ti gbɔgɔwɔ pi yaga, to nda ti se ya mbaa yaan,
mbaa nuru konaa mbaa tanri[e] we. 21 Pe sila puŋgo le pe legbogo, naa pe
lekara, naa pe kɛɛnrɛ kapyere to naa pe yuro ti ni.

---

[d] **9.17:** *Kiribi:* Sinndɛlɛgɛ ka yi, na ki kaa sori ki nuwɔ pi ma pe. [e] **9.20:** Dani 5.23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mɛrɛgɛ wo naa sɛwɛ pile sɛnrɛ

10 1 A mì si *mɛrɛgɛ fanŋgafɔ wa yɛgɛ yan wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na
na tingi. Kambaaga la pye maa fo. Yaanŋgondi la pye maa go ki
maga. Wi yɛgɛ kìla pye paa yɔnlɔ ki yɛn, a wi jegele ke yɛn paa kasɔn
yinŋgele yɛn, ŋgele ke yɛn ma tiyagala lɛ. 2 Sɛwɛ pile la pye wi kɛɛ
yɛnlɛgɛ. A wì suu kalige jele li kan wa kɔgɔje wi na, mɛɛ wi kamɛŋgɛ
jele li kan wa tara ti na. 3 A wì si gbele ŋgbanga paa yɛgɛ ŋga na jara
maa gbele we. Naa wìla kaa gbele ma, a yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tì si
gbanla. 4 Naa yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tìla kaa gbanla ma, a mi nɛɛ jaa
mbege yɔnlɔgɔ. Ɛɛn fɔ, a mì si magala la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na mala
pye fɔ: «Yɛnŋɛlɛ gbaanra kɔlɔshyɛn tì ŋga yo, ki lara maga kaga yɔnlɔgɔ.»

5 Kona, mɛrɛgɛ ŋa mìla yan yeresaga wa kɔgɔje wo naa tara ti na, *a
wì suu kalige ki yirige wa naayeri*, 6 *mɛɛ wugu Yɛnŋɛlɛ na yinwege wolo fɔ
sanga pyew li na,*[f] lo na lì naayeri wi da naa wi yaara ti ni fuun ti ni, ma
tara ti da naa ti nawa yaara ti ni fuun ti ni, ma kɔgɔje wi da naa wi nawa
yaara ti ni fuun ti ni. A wì si wugu ma yo fɔ: «Wagati se sige naa! 7 Ɛɛn
fɔ, na mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo wiga kaa mbanlaga ki win, kona, Yɛnŋɛlɛ
li ŋgundo kala li yaa pye mbe yɔn fili, paa yɛgɛ ŋga na làa ki yari li tun-
mbyeele mbele pe yɛn *li yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pe kan we.»

8 Kona, magala na mìla keli ma logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, a lì si para
na ni naa fɔnŋgɔ ma yo fɔ: «Kari ma sa sɛwɛ pile na li yɛn ma yɛngɛ li shɔ
mɛrɛgɛ ŋa wi yɛn yeresaga wa kɔgɔje wo naa tara ti na wi kɛɛ.»

9 A mì si kari mɛrɛgɛ wi kɔrɔgɔ maa pye ma yo wi sɛwɛ pile li kan na
yeri. A wì silan pye fɔ: «Li shɔ mali ka mali yɔli. Li yaa pye mbe sori wa
ma lara ti ni, ɛɛn fɔ, wa ma yɔn ko ni, li yaa pye mbe tanla paa sɛnrɛgɛ
yɛn.»

10 *A mì si sɛwɛ pile li shɔ mɛrɛgɛ wi kɛɛ mali ka. A lì si tanla wa na yɔn
paa sɛnrɛgɛ yɛn;*[g] ɛɛn fɔ, naa mìla kaa li yɔli, a lì si sori wa na lara.

11 Kona, a pè silan pye fɔ: «Ki daga ma Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ yo naa
*dunruya woolo lɛgɛrɛ, naa cɛngɛlɛ lɛgɛrɛ, naa sɛnrɛ pyew ti leele, naa
wunlumbolo lɛgɛrɛ wogo na.»

Sɛrɛfɛnnɛ shyɛn sɛnrɛ

11 1 A pè si gbagara kanŋgala kan na yeri, na li yɛn paa mɛtɛrɛ yɛn,
ma yo fɔ: «Yiri ma Yɛnŋɛlɛ li *shɛrigo gbɔgɔ ki taanla konaa
*saraga wɔsaga ki ni, ma mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li gbogo wa pe jiri. 2 Ɛɛn
fɔ, ma shɛrigo gbɔgɔ laga nawa pi yaga maga kaa taanla, katugu pòo kan
tara woolo *mbele pee shɛri pe yeri, pe yaa ka ca *kpoyi ki tanga mbe
sa gbɔn fɔ yeŋge nafa shyɛn ma yiri shyɛn. 3 Mi yaa kanla sɛrɛfɛnnɛ shyɛn

---

[f] **10.5-6:** Dani 12.7 [g] **10.10:** Eze 3.3

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe torogo, mbege kan pe yeri pe Yɛnŋɛlɛ li sɛnrɛ ti yo sa gbɔn fɔ piliye waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri 1 260, jatere piriwɛn yaripɔrɔ ni pe na.»

4 Sɛrɛfɛnnɛ shyɛn poro pe yɛn paa *oliviye tire shyɛn naa fitanlaye shyɛn mbele pe yɛn ma yere wa tara ti Fɔ wi yɛgɛ na we.*[h] 5 Na lere kaa ki jaa mbe kapege pye pe na, kasɔn ma yiri wa pe yɔnrɔ ti ni ma pe mbɛnfɛnnɛ pe sogo ma pe gbo. Ee, na lere ŋa kaa jaa mbe kapege pye pe na, pa ki daga ki fɔ poo gbo yɛɛn we. 6 Yawa yɛn pe yeri mbe naayeri wi tɔn, jaŋgo tisaga ka ka to pe Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yopiliye yi ni. Yawa si yɛn pe yeri mbe tɔnmɔ pi kanŋga kasanwa, mbaa jɔlɔgɔ ki cɛnlɛ pyew ki waa laga tara ti ni, sanga o sanga pe kaa ki jaa we.

7 Na paga ka kɔ pe sɛrɛya yogo ki na sanga ŋa ni, woŋgbɔ ŋa wila yinrigi wa *__wetijugo__ kɔsaga fu ki ni, wi yaa malaga gbɔn pe ni mbe ya pe ni mbe pe gbo. 8 Pe gboolo pe yaa ka koro wa cagbɔgɔ ki katogo ki ni, wa laga ŋga pàa *__pe Fɔ__ wi kan wa *__tiparaga__ ki na we. Sɛnrɛ ti kɔrɔ lɛɛ wo ni, pe maa ki cagbɔgɔ ki yinri *__Sodɔmu__, nakoma Ezhipiti. 9 Leele pele yaa kaa pe gboolo pe wele mbe sa gbɔn fɔ piliye taanri naa walaga, mbe yiri *__dunruya woolo__ pe ni fuun ni, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun ni, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun ni, naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti ni. Pe se ka yere ki na pe pe le. 10 Tara woolo pe yaa kaa yɔgɔri ki leele shyɛn pe kunwɔ pi kala na. Pe yaa kaa pe yɛɛ gbɔgɔyaara torogi pe yɛɛ kan, katugu ki *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ shyɛn pàa tara woolo pe jɔlɔ fɔ jɛŋgɛ. 11 Ɛɛn fɔ, ko piliye taanri naa walaga yo kaa toro ma kɔ, a yinwe-ge wɔnwɔn si yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri ma ye pe ni, a pè si yiri ma yere. Mbele pàa pe yan pàa fyɛ fɔ jɛŋgɛ. 12 A Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ shyɛn pè si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma pe pye fɔ: «Ye lugu laga.» A pè si lugu ma kari wa yɛnŋɛlɛ na kambaaga ka ni pe mbɛnfɛnnɛ pe yɛgɛ na. 13 Le ki wagati nuŋgba wi ni, a tara tì si yɛgɛ ŋgbanga. A ca ki kɔnsaga kɛ wogo kì toori. A lere waga kɔlɔshyɛn (7 000) wo ku tara nda tìla yɛgɛ ti kala na. A leele sanmbala pe sunndoro tì si kɔn pe na, a pè Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li gbɔgɔ.

14 Jɔlɔgɔ shyɛn wogo kì toro. Wele, sanni jɛnri jɔlɔgɔ tanri wogo ki yaa pan.

Mbanlaga kɔlɔshyɛn wogo ki winkala

15 Kona, a *__mɛrɛgɛ__ kɔlɔshyɛn woo wì suu mbanlaga ki win. A maga-ŋgala tugbɔŋgɔlɔ kèle si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma yo fɔ: «Yiŋgɔ dunruya wunluwɔ pi yɛn *__we Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ lo naa li *__Kirisi__ wi ni pe woo. Wi yaa cɛn *__wunluwɔ__ pi na fɔ sanga pyew!» 16 Leleɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ mbele pàa

---

[h] **11.4:** Zaka 4.2-3,11-14

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pye ma cɛn pe wunluwɔ jɔnrɔ ti na wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ sɔgɔwɔ, pè si toori
ma pe yɛrɛ ti jiile tara ti na ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ 17na yuun fɔ:
«We Fɔ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun fɔ, mboro ŋa ma yɛn wa konaa màa
pye wa,
we yɛn nɔɔ shari,
katugu mɔ̀ɔ yawa gbɔɔ pi lɛ ma cɛn ma wunluwɔ pi na.
18 Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pàa nawa ŋgban,
ɛɛn fɔ, ma naŋgbanwa wagati wì gbɔn.
Kiti wi yaa kɔn kuulo pe na wagati ŋa ni wì gbɔn.
Wagati wì gbɔn ŋa ni ma yaa tɔnli kan ma tunmbyeele Yɛnŋɛlɛ yɔn
sɛnrɛ yofɛnnɛ pe yeri,
naa mbele fuun pe yɛn ma woolo na fyɛ ma yɛgɛ pe yeri, piile o, leleelɛ o.
Wagati wì gbɔn mbele pe yɛn na tara ti jogo ma yaa pe jɔgɔ!»
19Kona, Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki yɛn wa yɛnŋɛlɛ na, a ki yɔn kì
si yɛngɛ. A pè si Yɛnŋɛlɛ li *__yɔn finliwɛ kɛsu__ wi yan wa li shɛrigo gbɔgɔ
ki nawa. A Yɛnŋɛlɛ li nɛɛ yɛngɛlɛ, a magaŋgala naa yɛnŋɛlɛ gbaanra na
yinrigi, a tara tì yɛgɛ, a sinndɛɛrɛ tisaga na tuun tugbɔɔrɔ.

KACƐN KAGALA KƆLƆSHYƐN

12.1–15.4

Jɛlɛ wo naa yarifɛlɛgɛ sɛnrɛ

12 1A mì si kacɛn gbɔlɔ la yan wa yɛnŋɛlɛ na: Jɛlɛ lawi, yɔnlɔ kìla
pye maa fo. Yeŋge kìla pye wa wi tɔɔrɔ ti nɔgɔ. Wɔnŋgɔlɔ kɛ ma
yiri shyɛn *__wunluwɔ__ njala la pye wa wi go na. 2Wìla pye kugbɔ ni na jaa
mbe se, nɛɛ gbele selara yama naa ti jɔlɔgɔ ki kala na.
3Ko puŋgo na, a kacɛn wà suu yɛɛ naga naa wa yɛnŋɛlɛ na: *__Yari-
fɛlɛgɛ__ gbegbeŋge yɛngɛ ka layi. Yinrɛ kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ kɛ kàa pye
ki na. Wunluwɔ njagala la pye ki yinrɛ ti nuŋgba nuŋgba pyew ti na.
4A ki naga kì naayeri wɔnŋgɔlɔ ke kɔnsaga taanri wogo ki wɔnŋgɔlɔ ke
kɔn ma ke wo laga tara ti na. A kì si yere le jɛlɛ ŋa wìla pye na jaa mbe
se wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, na wiga se kuu pyɔ wi ka. 5A jɛlɛ wì si pinambyɔ se,
*wo wi yaa kaa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe ni fuun pe yɛgɛ sinni
tugurɔn kanŋgala ni.*[i] A pè si pyɔ wi lɛ ma kari wi ni wa Yɛnŋɛlɛ lo naa li
wunluwɔ jɔngɔ ki tanla. 6A jɛlɛ wì si fe ma kari wa *__gbinri__, wa laga ŋga
Yɛnŋɛlɛ làa gbegele wi kan we, jaŋgo paa wi baro wa fɔ sa gbɔn piliye
waga kele naa cɛnmɛ shyɛn naa nafa taanri 1 260.
7A malaga si to wa yɛnŋɛlɛ na. *__Mishɛli__ naa wi *__mɛrɛgɛye__ pe ni pàa
pye na malaga gbɔɔn yarifɛlɛgɛ ki ni. A yarifɛlɛgɛ fun ko naa ki mɛrɛgɛye

---

[i] **12.5:** Yuuro 2.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe ni paa malaga gbɔɔn pe ni. 8 Ɛɛn fɔ, yarifɛlɛgɛ ko naa ki mɛrɛgɛye
pe ni, pe sila ya Mishɛliye pe ni, pe sila si laga ta wa yɛnŋɛlɛ na mbe
koro wa. 9 A pè sigi yarifɛlɛgɛ gbegbeŋge ki wa wa funwa na. Ko ki yɛn
wɔɔgɔ lɛgɛ[j] ye, ŋga pe maa yinri Mɛgɛ jɔgɔfɔ naa Sɔtanla, ko ki yɛn na
*__dunruya woolo__ pe ni fuun pe fanla na pe punŋgu we. A pè sigi wa laga
tara ti na, ma ki mɛrɛgɛye pe pinlɛ ma pe wa ki ni.
10 Kona, a mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, làa pye
na yuun fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li shɔwɔ pì gbɔn yiŋgɔ! Yɛnŋɛlɛ lìli wunluwɔ naa li
yawa pi pye maa naga yiŋgɔ! Li *__Kirisi__ wùu fanŋga ki pye maga naga
yiŋgɔ; katugu ŋa wi maa we sefɛnnɛ pe jɛni, wo ŋa wìla pye na pe jɛni
wa Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na sɔnlɔ naa yembinɛ, pòo wa laga tara ti na. 11 We
sefɛnnɛ pè ya wi ni Simbapyɔ wi kasanwa pi fanŋga na, naa kaselege ŋga
pè yari ki fanŋga na. A pè yɛnlɛ ki na ma pe yɛɛ go ki kan mbe ku. 12 Ki
kala na, naayeri wo naa yoro mbele ye yɛn wa, yaa yɔgɔri! Ɛɛn fɔ, jɔlɔgɔ
yɛn tara to naa kɔgɔje wi ni pe wogo, katugu Sɔtanla wì tigi ma pan ye
kɔrɔgɔ. Wi nawa pì ŋgban wi na fɔ jɛŋgɛ, katugu wìgi jɛn ma yo wagati
jɛnri wì koro wi kan.»
13 Naa yarifɛlɛgɛ kìla kaa ki yan pège wa laga tara ti na, a kì si taga jɛlɛ
ŋa wìla pinambyɔ wi se wi puŋgo na. 14 Ɛɛn fɔ, a jɛlɛ wì si yɔn gbegbeŋɛ
kanwira shyɛn ta mbe ta mbe yiri sire na mbe kari wa gbinri wi ni, wa
wi laga ki na, wa laga ŋga wi yaa baro sa gbɔn yɛgɛlɛ taanri naa yeŋge
kɔgɔlɔni[k], mbe pye mbe lali wɔɔgɔ ki ni we. 15 Kona, a wɔɔgɔ kì si tɔnmɔ
yirige wa ki yɔn maa wo jɛlɛ wi puŋgo na paa gbaan yɛn, jaŋgo ki tɔnmɔ
mba pi yɛn na fuun pi saa li. 16 Ɛɛn fɔ, a tara tì si saga jɛlɛ wi na mari
yɔn ki yɛngɛ, tɔnmɔ mba wɔɔgɔ kìla yirige wa ki yɔn ma wo, maa wɔ.
17 A yarifɛlɛgɛ kì si nawa ŋgban jɛlɛ wi ni fɔ jɛŋgɛ, a kì si kari ma saa na
malaga gbɔɔn jɛlɛ wi setirige piile pe ni, poro mbele fuun pe yɛn na tanri
Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke na, ma Zhezu wi sɛrɛya wi yigi we. 18 A yarifɛlɛgɛ
kì si yere wa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki na.

Woŋgbɔ ŋa wì yiri wa kɔgɔje wi ni

13 1 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wa yan wila yinrigi wa kɔgɔje wi ni.
Yɛnŋgɛlɛ kɛ[l] naa yinrɛ kɔlɔshyɛn tìla pye wi na. Wunluwɔ njagala
kɛ la pye ki yɛnŋgɛlɛ ke na. Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ mɛgɛ la pye ma yɔnlɔgɔ
wa wi yinrɛ ti na. 2 Woŋgbɔ ŋa mìla yan wìla pye ma kamɔlɔ lɛ. Wi pɔrɔ
tìla pye paa cɛngɛ urusi ki woro ti yɛn. Wi yɔn kìla pye paa jara yɔn yɛn.
A *__Yarifɛlɛgɛ__ kì sigi yawa pi kan wi yeri, naa ki wunluwɔ jɔngɔ ki ni, naa
fanŋga gbɔgɔ ni. 3 A mì si woŋgbɔ wi go nuŋgba yan ma mbe yo fɔ pège
gbɔn maga wɛlɛgɛ, fɔ a kila jaa mbe ku. Ki wɛlɛgɛsaga ŋga ki mbaa wi
gbo, kì si sagala. A tara woolo pe ni fuun pe nɛɛ kawa ki wogo ki na, mɛɛ

---

j **12.9:** Zhenɛ 3.1 k **12.14:** Dani 7.25; 12.7 l **13.1:** Dani 7.3-7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

taga woŋgbɔ wi puŋgo na. 4 A pè si yarifɛlɛgɛ kì gbɔgɔ, katugu kìla fanŋga
kan woŋgbɔ wi yeri. A pè si woŋgbɔ wi gbɔgɔ ma yo fɔ: «Ambɔ wi yɛn paa
woŋgbɔ wi yɛn? Ambɔ wi mbe ya malaga gbɔn wi ni?»
5 Fanŋga la kan woŋgbɔ wi yeri wila wi yɛɛ gbɔgɔwɔ sɛnrɛ konaa mbaa
Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ sɛnrɛ yuun. A yawa kan wi yeri wila kagala piin sa gbɔn
fɔ yeŋge nafa shyɛn ma yiri shyɛn. 6 A wi nɛɛ sɛnpere yuun na waa Yɛnŋɛlɛ
li na, na li mɛgɛ konaa li cɛnsaga ki mɛgɛ ki jogo, na mbele fuun pe yɛn wa
yɛnŋɛlɛ na pe mɛgɛ ki jogo. 7 *Yarifɛlɛgɛ kìla konɔ kan wi yeri wi malaga gbɔn
Yɛnŋɛlɛ li leele* *__kpoyi__ *pe ni wi ya pe ni.* A wì fanŋga ta cɛngɛlɛ ke ni fuun
ke na, naa *__dunruya woolo__ pe ni fuun, naa sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun,
naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti na. 8 Tara woolo pe ni fuun pe yaa kaa
gbɔgɔ, poro mbele pe mɛrɛ ti woro ma yɔnlɔgɔ wa Simbapyɔ ŋa pàa gbo wi
yinwege sɛwɛ wi ni, maga lɛ wa dunruya wi dasanga wi ni we.
9 «Nuŋgbogolo ka pye ŋa na, wi ke jan wila nuru! 10 Ŋa kaa leele nii
kaso, pe yaa kaa le kaso. Ŋa kaa leele kuun tokobi ni, wi daga poo gbo
tokobi ni[m]. Ko kala kì ti Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe daga mbege kun pe yɛɛ
ni mbe tagawa pi yigi jɛŋgɛ.»

Woŋgbɔ ŋa wì yiri wa tara ti ni

11 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wa yɛgɛ yan naa wila yinrigi wa tara.
Yɛnŋgɛlɛ shyɛn la pye wi na paa simbapyɔ wogolo yɛn. Wìla pye na yogo
paa yarifɛlɛgɛ ki yɛn. 12 Wìla pye na tunŋgo piin woŋgbɔ koŋgbanŋa wi
fanŋga ki ni fuun ki ni le wi yɛgɛ na. A wi nɛɛ tara to naa tara woolo pe
ŋgbanga paa woŋgbɔ koŋgbanŋa wi gbogo, wo ŋa wi wɛlɛgɛsaga ki mbaa wi
gbo, a wì sagala we. 13 Ki woŋgbɔ shyɛn woo wìla pye na kafɔnŋgɔlɔ gbɔgɔlɔ
piin, na kasɔn piin kila yinrigi wa naayeri na tinri laga tara leele pe ni fuun
pe yɛgɛ na. 14 Fanŋga kìla kan wi yeri wila kafɔnŋgɔlɔ ŋgele piin woŋgbɔ
koŋgbanŋa wi yɛgɛ na, wìla pye na tara woolo pe fanla na pe punŋgu ke ni.
Wìla pe pye ma yo woŋgbɔ ŋa pàa wɛlɛgɛ tokobi wi ni, wi si yɛn yinwege
na, poo yanlɛɛ gbegele paa wi gbogo. 15 A woŋgbɔ shyɛn woo wì si fanŋga ta
mbe yinwege le woŋgbɔ koŋgbanŋa wi yanlɛɛ wi ni, jaŋgo woŋgbɔ wi yanlɛɛ
wila para, wi mbele fuun pe soo gbɔgɔ pe gbo. 16 A woŋgbɔ wi nɛɛ leele pe
ni fuun pe ŋgbanga, piile naa leleɛlɛ, penjagbɔrɔ fɛnnɛ naa fyɔnwɔ fɛnnɛ,
leseele naa kulolo, pe ta pe gbɔnrɔ taga pe kalire, nakoma pe walɛrɛ ti na.
17 Lere kpɛ saa ya mbe lɔ, nakoma mbe pɛrɛ, na ki gbɔnrɔ ti woro wi na, ko
kɔrɔ wo yɛn woŋgbɔ wi mɛgɛ ye, nakoma wi mɛgɛ ki numiyoro we.
18 Ki laga ŋga yɛɛn, ki daga tijinliwɛ ni. Lere ŋa wi yɛn tijinliwɛ ni, wi
woŋgbɔ wi numiyoro wi jiri, katugu ki numiyoro wi yɛn lere numiyoro.
Ki numiyoro wi yɛn cɛnmɛ kɔgɔlɔni naa nafa taanri ma yiri kɔgɔlɔni 666.

---

[m] **13.10:** Ki vɛrise ŋa wi mbe ya kanŋga naa fɔ: Kì kɔn ma tɛgɛ ŋa kan wi ye kaso, wo yaa ka ye kaso. Ŋa kì kɔn ma tɛgɛ wi kan poo gbo tokobi ni, pe yaa ka wo gbo tokobi ni.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mbele pè go ki shɔ
pe yurufɔnŋgɔ ye

14 1 Ko puŋgo na, a mì si wele, mɛɛ Simbapyɔ wi yan yeresaga wa
*Siyɔn yanwiga ki na. Lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma
yiri tijɛrɛ 144 000 pàa pye wa wi ni, wi mɛgɛ ko naa wi To mɛgɛ ki ni tìla
pye ma yɔnlɔgɔ wa pe walɛrɛ ti na. 2 A mì si magala la logo ma yiri wa
yɛnŋɛlɛ na paa tɔnŋgbɔɔ togo tinmɛ yɛn, paa Yɛnŋɛlɛ gbanlaga ŋgbanga
yɛn. Magala na mìla logo làa pye paa juru gbɔnfɛnnɛ juru magala yɛn.
3 Ki lelɛgɛrɛ tìla pye na yurufɔnŋgɔ shoo wa *wunluwɔ jɔngɔ ko naa
yaara yɛnwere tijɛrɛ, naa leleelɛ pe yɛgɛ na. Lere kpɛ saa ya mbege yuru-
go ki fɔrɔgɔ, ndɛɛ lere waga cɛnmɛ naa waga nafa shyɛn ma yiri tijɛrɛ 144
000 mbele pàa pe go shɔ laga tara ti ni poro cɛ.
4 Poro wɛlɛ pee fyɔnrɔ kala pye jɛɛlɛ ni, pè pe yɛɛ yaga *kpoyi. Pe
ma taga Simbapyɔ wi na laga o laga wi kaa kee. Pàa pe go shɔ leele
pe sɔgɔwɔ, a pè pye paa kɛrɛ yarilire koŋgbannda yɛn Yɛnŋɛlɛ lo naa
Simbapyɔ wi kan. 5 Pee yagbolo finlɛ wa pe yɔn fyew. Pe yɛn jɛrɛgisaga
fu.

Mɛrɛgɛye taanri kala

6 Kona, a mì si *mɛrɛgɛ wa yan wila toro sire na lege wa naayeri.
Sɛntanra nda ti se kɔ tà la pye wi yeri mberi yari tara woolo pe kan,
naa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti kan, naa cɛngɛlɛ ke ni fuun ke kan, naa
sɛnrɛ pyew ti leele pe ni fuun pe kan, naa *dunruya woolo pe ni fuun pe
kan. 7 Wìla pye naga yuun ŋgbanga ma yo fɔ: «Yaa fyɛ Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ, yaa
li gbogo, katugu li yaa kiti kɔn leele pe na sanga ŋa ni, wì gbɔn. Ŋa wì
naayeri wo naa tara, naa kɔgɔje, naa puluyo yi gbegele yaa wi gbogo!»
8 A mɛrɛgɛ shyɛn woo si taga koŋgbanŋa wi na, na yuun fɔ: «*Kì to, kì to,
Babilɔni cagbɔgɔ ye.*[n] Ko kì tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe kan, a
pège kalikalawa pee duvɛn wa wɔ[o]!»
9 A mɛrɛgɛ taanri woo si taga koŋgbanmbala shyɛn pe na, naga yuun
ŋgbanga fɔ: «Lere ŋa ka woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi gbɔgɔ, mbege yaga
pe gbɔnrɔ taga wi walɛgɛ, nakoma wi kɛɛ ki na, 10 wo fun wi yaa ka
Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa duvɛn wi wɔ, wo ŋa wi woro ma pinlɛ, a lùu le wa
li naŋgbanwa wɔjɛnnɛ li ni we. Mbele fuun paa ko piin ma, pe yaa kaa
jɔlɔ wa kasɔn naa *kiribi wi ni wa mɛrɛgɛye kpoyi poro naa Simbapyɔ wi
yɛgɛ sɔgɔwɔ. 11 Kasɔn ŋga ki yɛn na pe jɔlɔ, ki wirige ki yɛn na yinrigi fɔ
sanga pyew. Mbele fuun pè woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi ni pe gbɔgɔ, naa
ŋa fuun pè woŋgbɔ wi mɛgɛ gbɔnrɔ ti taga wi na, wogowo se ka pye pe
na sɔnlɔ naa yembinɛ.»

---

[n] **14.8:** Zhere 51.7 [o] **14.8:** Eza 21.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ko kala kì ti *Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe daga mbege kun pe yɛɛ ni,
poro mbele pe yɛn ma li ŋgasegele ke yigi na tanri ke na, ma taga Zhezu
wi na we.
13 Kona, a mì si magala la logo lì yiri wa yɛnŋɛlɛ na mala pye fɔ: «Ki
wogo ŋga ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: ‹Leele mbele pe yɛn na kuun yiŋgɔ wa
tagawa pi ni *we Fɔ wi ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!› » A Yinnɛkpoyi lì sho
fɔ: «Ee, kaselege yi. Pe mbe ka ya wogo pe tunŋgbanra nda pè pye ti ni,
katugu pe kapyere tɔnli wì taga pe puŋgo na.»

Tara ti yarilire kɔngɔ sɛnrɛ

14 A mì si wele naa, mɛɛ kambaaga fige ka yan. *Wà la pye ma cɛn wa ki
na, wìla pye ma sɛnwee pyɔ lɛ.*[p] Tɛ wunluwɔ ŋjala la pye wa wi go ki na.
Mali kɔngbenɛ yɔn tanla wolo la pye wi kɛɛ. 15 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si yiri
wa *shɛrigo gbɔgɔ ki ni, ma gbele ŋgbanga maga yo ŋa wìla pye ma cɛn
wa kambaaga ki na wi kan fɔ: «Ma mali kɔngbenɛ li tɛgɛ ma tara yarilire
ti kɔn, katugu ti kɔnsanga wì gbɔn, tara yarilire tì lɛ makɔ[q]!» 16 Kona, ŋa
wìla pye ma cɛn wa kambaaga ki na, a wì suu mali kɔngbenɛ li fige laga
tara ti na, a tara yarilire tì si kɔn.
17 A mɛrɛgɛ wà yɛgɛ si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ŋga ki wa yɛnŋɛlɛ na ki ni,
mali kɔngbenɛ yɔn tanla la pye wo fun wi yeri.
18 A mɛrɛgɛ wà si yiri naa wa *saraga wɔsaga ki ni, fanŋga la pye wi
yeri kasɔn ki na. A wì si gbele ŋgbanga ma ŋa mali kɔngbenɛ yɔn tanla
làa pye wi yeri wi pye fɔ: «Ma mali kɔngbenɛ yɔn tanla li tɛgɛ ma tara
na *ɛrɛzɛn tiire shashara ti kɔɔnlɔ, katugu ti pire tì lɛ makɔ.» 19 A mɛrɛgɛ
wì suu mali kɔngbenɛ li fige laga tara ti na, ma ɛrɛzɛn tiire shashara ti
kɔɔnlɔ, mɛɛ ti wa wa ti pire tɔnmɔ wɔsagbɔgɔ ki ni, ko ki yɛn Yɛnŋɛlɛ li
naŋgbanwa we. 20 A pè si ɛrɛzɛn pire ti tangala wa ti tɔnmɔ wɔsaga ki
na wa ca ki puŋgo na. A kasanwa si yiri wa ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ wɔsaga ki
ni, ma jaraga na fuun ma saa gbɔn paa culo cɛnmɛ taanri (300) yɛn. Pi
tijuguwo pìla pye paa mɛtɛrɛ nuŋgba naa kɔngɔ yɛn.

Jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn ke kacɛn

15 1 Kona, a mì si kacɛn wa yɛgɛ yan wa yɛnŋɛlɛ na, wìla pye ma
gbɔgɔ ma lere pari. *Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn la wɛlɛ, jɔlɔgɔ kagbɔgɔ-
lɔ kɔlɔshyɛn la pye pe yeri. Koro ke yɛn jɔlɔgɔ kagala puŋgo wogolo wele,
katugu koro Yɛnŋɛlɛ li yaa li naŋgbanwa pi kɔ ke ni.
2 Ko puŋgo na, a mì si yaraga ka yan paa kɔgɔje tɔnmɔ yɛn, mba pi yɛn
ma vɛri lɛ, kasɔn yɛn ma pinlɛ pi ni. Mbele pàa cew ta woŋgbɔ wi na, naa
wi yanlɛɛ wi mɛgɛ ki numiyoro wi na, a mì si pe yan fun yeresaga wa
kɔgɔje tɔnmɔ mba pi yɛn ma vɛri lɛ pi na. Yɛnŋɛlɛ li juruye pàa pye pe kɛɛ.

---

[p] **14.14:** Dani 7.13 [q] **14.15:** Zhowɛ 4.13

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ li tunmbyee Moyisi wo naa Simbapyɔ wi ni pe yurugo
ki koo na yuun fɔ:
«*__We Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun Fɔ,
ma kapyegele kè tugbɔlɔ ma pye kafɔnŋgɔlɔ!
Mboro ŋa tara woolo pe *__Wunluwɔ__,
ma koŋgolo kè sin ma pye kaselege wogolo!
4 We Fɔ, ambɔ wi se fyɛ ma yɛgɛ? Ambɔ wi sɔɔn gbɔgɔ?
Katugu mboro nuŋgba ma yɛn *__kpoyi.__
Tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe yaa ka pan mbe kanŋguuro
kan ma jegele mbɔɔn gbɔgɔ,
katugu mɔ̀ɔ kasinŋgele ke naga ma ke filige.»

YƐNŊƐLƐ LI NAŊGBANWA WƆJƐŊGƐLƐ KƆLƆSHYƐN

15.5–16.21

Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn naa jɔlɔgɔ kagala kɔlɔshyɛn sɛnrɛ

5 Ko puŋgo na, a mì si *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki yan kì yɛngɛ wa yɛnŋɛlɛ na,
Yɛnŋɛlɛ li yɔn *__finliwɛ__ *__paraga go__ ye. 6 Jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔshyɛn ke
yɛn mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ, a pè si yiri wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni.
*__Lɛn__ jese paritiyɔnrɔ tìla pye pe na, ma filige na yɛngɛlɛ. Pàa pe yɛɛ pɔ
tɛ kurusijaraye ni wa pe kotoro ti na. 7 A yaara yɛnwere tijɛrɛ ki nuŋgba
si tɛ wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn kan mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn pe yeri, ke yɛn ma
yin Yɛnŋɛlɛ na li yɛn yinwege na fɔ sanga pyew li naŋgbanwa pi ni. 8 A
shɛrigo gbɔgɔ kì si yin wirige ni, Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ naa li yawa pi kala
na. Lere kpɛ saa ya ye wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni fɔ jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kɔlɔ-
shyɛn ke yɛn mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ ke sa pye ke yɔn fili.

Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa wɔjɛŋgɛlɛ sɛnrɛ

16 1 Kona, a mì si magala ŋgbanla la logo ma yiri wa *__shɛrigo gbɔgɔ__ ki
ni naga yuun *__mɛrɛgɛye__ kɔlɔshyɛn pe kan fɔ: «Yɛnŋɛlɛ li naŋgbanwa
pi yɛn wɔjɛŋgɛlɛ ŋgele ni, yaa kee ye sa ke nawa yaara ti wo wa tara ti na!»
2 A mɛrɛgɛ koŋgbanŋa wì si kari ma saa wi wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo
wa tara ti na. Kona, woŋgbɔ wi gbɔnrɔ tìla pye leele mbele na, a paa wi
yanlɛɛ wi gbogo, a sagbanpere si to poro na na pe yaa fɔ jɛŋgɛ.
3 A mɛrɛgɛ shyɛn woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa kɔgɔje wi
ni. A tɔnmɔ pì si kanŋga ma pye paa gboo kasanwa yɛn. Yaara yɛnwere
nda fuun tìla pye wa kɔgɔje wi ni, a tì si ku.
4 A mɛrɛgɛ taanri woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa gbaanla
poro naa puluyo yi ni, a ti tɔnmɔ pì si kanŋga kasanwa. 5 Kona, mɛrɛgɛ ŋa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wi yɛn tɔnmɔ pi go na, a mì si logo wi yeri fɔ: «Ma yɛn ma sin ma ki kiti wi kɔn yɛɛn, mboro ŋa ma yɛn *__kpoyi__, mboro ŋa ma yɛn wa konaa màa pye wa. 6 Katugu pè *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ poro naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe gbo ma pe kasanwa pi wo, yiŋgɔ mà kasanwa kan pe yeri pe wɔ, ko kì daga pe ni.» 7 Kona, a mì si magala la logo ma yiri wa *__saraga wɔsaga__ ki ni na yuun fɔ: «Ee, *__we Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ, yawa pi ni fuun Fɔ, ma kiti kɔn kagala ke yɛn kaselege ma sin!»

8 A mɛrɛgɛ tijɛrɛ woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa yɔnlɔ ki na, a kì si fanŋga ta mbaa leele pe sorogi ki kasɔn ki ni. 9 A kafugo ndorogo kila leele pe sori. A pè si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki jɔgɔ, lo na ki jɔlɔgɔ kagbɔgɔlɔ kaa yinrigi wa li yawa pi ni we, ɛɛn fɔ, pee yɛnlɛ mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga, mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ.

10 A mɛrɛgɛ kaŋgurugo woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa woŋgbɔ wi wunluwɔ jɔngɔ ki na. A woŋgbɔ wi wunluwɔ pì si ye wa wɔwɔ pi ni. A leele pe nɛɛ pe ŋgayinŋgele ke nɔɔri yama pi kala na. 11 A pè si Yɛnŋɛlɛ na wa naayeri li mɛgɛ ki jɔgɔ pe yama naa pe sagbanra ti kala na, ɛɛn fɔ, pe sila pe kapyere ti jɛn mberi yaga.

12 A mɛrɛgɛ kɔgɔlɔni woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa Efirati gbaan gbeŋɛ wi na. A gbaan tɔnmɔ pì si waga, jaŋgo mbe torosaga kan wunlumbolo mbele paa paan ma yiri wa yɔnlɔ yirisaga pe yeri. 13 A mì si yinnɛ tipegele taanri yan, kàa pye paa ŋgbeye yɛn. Nuŋgba la yiri wa *__yarifɛlɛgɛ__ ki yɔn, a nuŋgba yiri wa woŋgbɔ wi yɔn, a nuŋgba yiri wa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ yagboyoo wi yɔn. 14 Gboshugulo yinŋgele wɛlɛ, ke yɛn na kafɔnŋgɔlɔ piin. Ke yɛn na kee dunruya wunlumbolo pe ni fuun pe kɔrɔgɔ, jaŋgo mbe pe gbogolo Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, li pili-gbɔgɔ malaga gbɔngɔ ki kala na.

15 «Ye wele, mi yɛn na paan paa yoo yɛn! Lere ŋa ka koro yɛnŋɛ[r] mbaa wi yaripɔrɔ ti wele, jaŋgo wiga kaa yanri witiwaga ni paa wi fɛrɛ ti yaan, fɛrɛwɛ yɛn wi woo.»

16 A yinŋgele kè si wunlumbolo pe gbogolo wa laga ŋga pe yinri Arimagedɔn[s] Eburuye sɛnrɛ ti ni.

17 A mɛrɛgɛ kɔlɔshyɛn woo wì suu wɔjɛnnɛ li nawa yaara ti wo wa tifɛlɛgɛ ki ni. A magala gbɔlɔ là si yiri wa *__wunluwɔ__ jɔngɔ ki ni, wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, na yuun fɔ: «Kì pye makɔ!» 18 A Yɛnŋɛlɛ lì si yɛngɛlɛ, a magaŋgala yiri, a yɛnŋɛlɛ gbaanra pye, a tara tì yɛgɛ ŋgbanga. Tara tìla yɛgɛ ŋgbanga yɛgɛ ŋga na, ki si fa pye maga lɛ leele pe yɛn laga tara ti ni. 19 A cagbɔgɔ kì kɔn ma yiri kɔnsaga taanri. A tara nuŋgba nuŋgba pyew ti cara tì toori. A Yɛnŋɛlɛ lì nawa to Babilɔni cagbɔgɔ ki na, mali naŋgbanwa gbɔɔ duvɛn wi kan ki yeri wa li wɔjɛnnɛ li ni kuu wɔ. 20 A

---

[r] **16.15:** Ko kɔrɔ wo yɛn mbe cɛn ki cɛnwɛ. [s] **16.16:** *Arimagedɔn:* Ko kɔrɔ wo yɛn yanwiga ŋga pe yinri Megido, Kiti 5.19; 2 Wunlu 23.29-30.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

*lɔgɔ **furo** ti ni fuun tì liwi, yanwira si yan naa. 21 A sinndɛɛrɛ tisaga si
pan, a sinndɛɛrɛ tì toori tugbɔɔrɔ leele pe na, ti ni fuun nuŋgba nuŋgba
ti mbaa culo nafa shyɛnzhyɛn yɔn ko tin. A leele pè si Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki
jɔgɔ ki sinndɛɛrɛ tisaga jɔlɔgɔ ki kala na, katugu ki jɔlɔgɔ kìla gbɔgɔ fɔ
matoro.

BABILƆNI CA KI TƆNGƆWƆ KONAA ZHERUZALƐMU CA FƆNIŊGƆ

17.1–22.5

Nanjaa gbɔɔ sɛnrɛ

17 1 Mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele wɔjɛŋgɛlɛ kàa pye pe kɛɛ, a nuŋgba si
pan mala pye fɔ: «Ta paan, mi yaa nanjaa gbɔɔ wi kiti kala li naga
ma na, wo ŋa wi yɛn paa cagbɔgɔ ŋga ki yɛn ma kan wa tɔnŋgbɔɔ pi go
na we. 2 Tara na wunlumbolo pè kɛɛnrɛ pye wi ni, a wi kɛɛnrɛ duvɛn wì
tara woolo pe yigi[t].»

3 A *__mɛrɛgɛ__ wì silan lɛ Yinnɛ ni ma kari wa *__gbinri__ wi ni. A mì si jɛlɛ
wa yan wi yɛn ma cɛn woŋgbɔ yɛɛn wa na, Yɛnŋɛlɛ li mɛjɔɔgɔ mɛrɛ la pye
ma yɔnlɔgɔ ki woŋgbɔ wi lagapyew ki na. Yinrɛ kɔlɔshyɛn naa yɛnŋgɛlɛ
kɛ kàa pye wi na. 4 Yaripɔrɔ sɔnŋgbanga woro naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ tìla
pye jɛlɛ wi na. Wìla wi yɛɛ fere tɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro konaa
somu tiyɔɔn ni. Tɛ wɔjɛnnɛ la pye wi kɛɛ ma yin katijangara konaa wi
kɛɛnrɛ fyɔnrɔ ti ni. 5 Mɛgɛ kà la pye ma yɔnlɔgɔ wa wi walɛgɛ ki na, ki
kɔrɔ wìla pye ma lara ma yo fɔ: «Cagbɔgɔ Babilɔni, ŋga ki yɛn dunruya
nanjaala poro naa wi katijangara ti nɔ we.» 6 A mì sigi jɛlɛ wi yan wì
*__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ poro naa Zhezu wi sɛrɛfɛnnɛ mbele pàa gbo pe
kasanwa pi wɔ, a pùu yigi paa sinmɛ yɛn.

Naa mì kaa wi yan, a kì silan pari fɔ jɛŋgɛ. 7 A mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ:
«Yiŋgi na, a kì sɔɔn pari? Jɛlɛ wi kala na li yɛn ma lara, mi yaa li naga
ma na konaa wi yɛn ma cɛn woŋgbɔ ŋa na wi wolo li ni, ŋa yinrɛ kɔlɔ-
shyɛn naa yɛnŋgɛlɛ kɛ ke yɛn wi na we. 8 Woŋgbɔ ŋa mà yan, wìla pye faa
yinwege na, ɛɛn fɔ, wi woro yinwege na naa. Wi daga mbe yiri wa *__we-
tijugo__ ki ni mbe kari wa wi gbosaga. Tara woolo mbele pe mɛrɛ ti woro
ma yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni, maga lɛ wa dunruya wi lɛsaga ki na,
ki yaa ka pe pari, na paga woŋgbɔ wi yan we; katugu wìla pye yinwege
na faa, ɛɛn fɔ, wi woro yinwege na naa, pe yaa si kaa yan naa.

9 «Ki laga ŋga ki daga tijinliwɛ ni mbe sigi kɔrɔ wi jɛn. Yinrɛ kɔlɔshyɛn
ti yɛn yanwira kɔlɔshyɛn nda jɛlɛ wi yɛn ma cɛn ti na. Wunlumbolo kɔlɔ-
shyɛn wɛlɛ fun. 10 Kaŋgurugo wunluwɔ to pe ni makɔ, kɔgɔlɔni woo wi

---

t **17.2:** Eza 23.17; Zhere 51.7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yɛn naa wunluwɔ pi piin, kɔlɔshyɛn woo wi fa pan gbɛn. Na wiga ka pan,
wagati jɛnri wi yaa pye cɛ. 11 Woŋgbɔ ŋa wìla pye yinwege na faa, ɛɛn fɔ,
wi woro yinwege na naa, wo jate wi yɛn wunluwɔ kɔlɔtaanri woo. Wi yɛn
wunlumbolo kɔlɔshyɛn pe ni, wila kee wa wi gbosaga.
12 «Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele mà yan, wunlumbolo kɛ[u] wɛlɛ, pe fa cɛn wunluwɔ
pi na gbɛn. Ɛɛn fɔ, pe yaa ka wunluwɔ fanŋga ki ta mbe cɛn wunluwɔ
pi na, mbe lɛri nuŋgba pye woŋgbɔ wi ni. 13 Ki wunlumbolo kɛ wele, pe
nawa jatere wi yɛn nuŋgba, mbe pe yawa naa pe fanŋga ki kan woŋgbɔ
wi yeri. 14 Pe yaa ka malaga gbɔn Simbapyɔ wi ni, ɛɛn fɔ, Simbapyɔ
wi yaa ka ya pe ni, katugu wi yɛn tafɛnnɛ *__pe Fɔ__ naa wunlumbolo pe
*__Wunluwɔ__. Simbapyɔ wi woolo wele, poro mbele Yɛnŋɛlɛ lì yeri ma pe
wɔ, a pè taga wi na, wo naa poro ni pe yaa ka ya pe ni fun.»
15 A mɛrɛgɛ wì silan pye naa fɔ: «Tɔnmɔ mba mà yan nanjaa wi yɛn ma
cɛn pi na, po pi yɛn *__dunruya woolo__, naa janwa lɛgɛrɛ, naa tara nuŋgba
nuŋgba pyew ti woolo, naa sɛnrɛ pyew ti leele wele. 16 Yɛnŋgɛlɛ kɛ ŋgele
mà yan koro naa woŋgbɔ wi ni, pe yaa ka nanjaa wi panra mboo yaara
ti ni fuun ti shɔ wi yeri, mboo yaga waga. Pe yaa kaa wire kara ti ka
mboo sogo kasɔn ni wi kɔ pew. 17 Katugu Yɛnŋɛlɛ lìgi le wa pe nawa peli
nandanwa kala li pye, pe pe yɔn ki wa nuŋgba, pe pe wunluwɔ fanŋga ki
kan woŋgbɔ wi yeri fɔ Yɛnŋɛlɛ li sɛnyoro ti sa pye ti yɔn fili.
18 «Jɛlɛ ŋa mà yan, wo wi yɛn cagbɔgɔ ye, ŋga ki yɛn ma cɛn wunluwɔ
pi na wunlumbolo mbele laga tara na pe go na.»

Babilɔni ca ki togo sɛnrɛ

18 1 Ko kagala koro puŋgo na, a mì si *__mɛrɛgɛ__ wa yan naa wì yiri wa
yɛnŋɛlɛ na na tinri. Fanŋga gbɔgɔ la pye wi ni, a wi gbɔgɔwɔ pì si
yin ma tara ti ni fuun ti laga. 2 A wì si gbele ŋgbanga ma yo fɔ:

«Kì to, Babilɔni cagbɔgɔ kì to[v]!
Kì kanŋga ma pye gboshugulo cɛnsaga
naa yinŋgele ŋgele ke yɛn *__fyɔngɔ__ ni ke ni fuun larasaga,
naa sannjɛrɛ nda ti yɛn fyɔngɔ ni Yɛnŋɛlɛ yɛgɛ na, a ti mɛgɛ kì pɛn ti
larasaga.

3 Katugu kì tara woolo pe ni fuun pe kan, a pège kɛɛnrɛ pyendorogo
duvɛn wa wɔ. Tara na wunlumbolo pè kɛɛnrɛ pye ki ni, a tara na safari
wafɛnnɛ pè penjagbɔrɔ ta ki yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti kala na.»
4 A mì si magala la yɛgɛ logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na, na yuun fɔ: «*Na
woolo, ye yiri wa Babilɔni cagbɔgɔ ki ni*[w], jaŋgo yaga ka pye ki pinlɛyɛɛnlɛ
ki kapere ti na, mbe ye tasaga ta wa jɔlɔgɔ gbɔgɔ ŋga ki yaa to ki na ki
ni. 5 Katugu ki kapere tì tagala ti yɛɛ na fɔ ma saa gbɔn wa yɛnŋɛlɛ na. A
Yɛnŋɛlɛ lì nawa to ki katijangara ti na. 6 Yege sara ye yala paa yɛgɛ ŋga

---

[u] **17.12:** Dani 7.24 [v] **18.2:** Eza 21.9 [w] **18.4:** Zhere 51.45

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

na kì ye sara we. Kapyere nda kì pye, yeri si shyɛn sɔngɔrɔ ki na. Wɔjɛnnɛ na kìla yin ma kan ye yeri, yeli si shyɛn yin ki kan sinmɛ mba pì wɛli wɛlisaga shyɛn naa ma wɛ mba kìla kan ye yeri pi na. 7Kìgi yɛɛ gbɔgɔ ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta ki yɛɛ kan ma gbɔn yɛgɛ ŋga na, ye jɔlɔgɔ naa kunwɔ kayaŋga wa ki na ma fun. Mà jɛn ki yɛn naga yuun wa ki nawa ma yo fɔ: ‹*Mi yɛn ma cɛn laga paa wunlunjɔ yɛn. Mi woro naŋgunjɔ, mi se kunwɔ kayaŋga jɛn fyew.*›[x] 8Ko kì ti jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yɛn ma tɛgɛ ki kan, ke yaa to ki na pilige nuŋgba ni. Koro yɛn: Kunwɔ, naa kunwɔ kayaŋga, naa fuŋgo gbɔgɔ. Kasɔn ki yaa ka ki ni fuun ki sogo, katugu *__we Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ na li yɛn na kiti kɔɔn ki na, li yɛn fanŋga fɔ.»

9Tara na wunlumbolo mbele pè kɛɛnrɛ ti pye ki ni ma yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ta ki ni, pe yaa kaa gbele mbaa kafɔnnɔ waa, na paga kaga sogowo wirige ki yan we. 10Pe yaa ka yere wa lege jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ki ta ki fyɛrɛ ti kala na, mbaa yuun fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga!
How cagbɔgɔ Babilɔni, mboro ŋa ma yɛn fanŋga ni we!
Kiti wì kɔn ma na lɛri nuŋgba ni!»

11Safari wafɛnnɛ mbele laga tara na, a paa gbele fun na kafɔnnɔ waa ki kala na, katugu lere wa kpɛ woro na pe safari wayaara ta loo naa fyew. Ki safari wayaara ti nda: 12Tɛ, naa warifuwe, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro, naa somu tiyɔɔn, naa *__lɛn__ paara tiyɔnrɔ, naa paara sɔnŋgbanga woro, naa paara tiyɔnrɔ nda pe yinri sowa, naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ ta ni, naa tire nuwɔ taan cɛnlɛ pyew ti ni, naa yaara nda fuun tì gbegele solo ŋganla ni, naa yaara nda fuun tì gbegele tire sɔnŋgbanga woro ni, naa tuguyɛnrɛ, naa tugurɔn, naa sinndɛlɛgɛ ŋga pe yinri maribiri, 13naa sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri kanɛli, naa mba pe yinri aromati, naa latikɔrɔ, naa sinmɛ nuwɔ taan mba pe yinri *__miiri__, naa *__wusuna nuwɔ taan__, naa duvɛn, naa sinmɛ, naa buru muwɛ, naa shɔlɔ, naa nɛrɛ, naa simbaala, naa shɔnye, naa wotoroye, naa kulolo konaa leele yinŋgele ni yɛrɛ. 14A ki safari wafɛnnɛ pè si cagbɔgɔ ki pye fɔ: «Yaara nda fuun màa pye na jaa mbe ta, tì shɔ ma yeri. Ma yarijɛndɛ naa ma yaritiyɔnrɔ ti ni fuun tì puŋgo ma yeri. Ma seri yan yɛnlɛ ni naa fyew!» 15Safari wafɛnnɛ mbele pè safari wi wa ma penjagbɔrɔ ti ta wa ki ca ki ni, pe yaa ka yere wa lege jɔlɔgɔ ŋga ki yaa ki ta ki fyɛrɛ ti kala na. Pe yaa kaa gbele mbaa kafɔnnɔ waa. 16Pe yaa kaa yuun fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga cagbɔgɔ ki na!
Ko ŋga ki leele pàa pe yɛɛ pɔ lɛn paara tiyɔnrɔ ni,
naa paara sɔnŋgbanga woro, naa pariyɛnrɛ tiyɔnrɔ ni.
Pàa pe yɛɛ fere tɛ, naa sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro, naa somu tiyɔɔn ni. 17A ki yarijɛndɛ lɛgɛrɛ ti ni fuun tì jɔgɔ lɛri nuŋgba ni!»

---

[x] **18.7:** Eza 47.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tɔnmɔkɔɔrɔ fevɛnnɛ pe ni fuun, naa mbele fuun pe maa pe tangala li piin
ti ni, naa tɔnmɔkɔɔrɔ nawa tunmbyeele pe ni, naa mbele fuun pe maa pe
yɔn suro ti taa wa kɔgɔje wi ni[y], pè si yere wa lege 18 nɛɛ gbele ŋgbanga, naa
pège sogowo wirige ki yan we, na yuun fɔ: «Ca ko ka fa yiri mbege cagbɔgɔ
ŋga ki bɔ!» 19 *A pe nɛɛ taambugɔ koli naga wuun wa pe yɛɛ yinrɛ ti na yɛsanga
ki na, pàa pye na gbele na kafɔnnɔ waa*[z] na jɔrɔgi na yuun fɔ:

«Jɔlɔgɔ, yiŋgi jɔlɔgɔ ŋga cagbɔgɔ ki na!
Ki yarijɛndɛ ti kala na, mbele fuun tɔnmɔkɔɔrɔ yɛn pe yeri wa kɔgɔje
wi na, pè pye penjagbɔrɔ fɛnnɛ.
A ki yaara ti ni fuun tì kɔ lɛri nuŋgba ni!»

20 Yoro mbele wa yɛnŋɛlɛ na, yaa yɔgɔri ki jɔgɔwɔ pi kala na.
Yoro mbele ye yɛn *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ fun, naa *__pitunmbolo__,
naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__, yaa yɔgɔri ki na!
Katugu Yɛnŋɛlɛ lì kiti kɔn ki na,
tipege ŋga kì pye ye na ki kala na!

21 Kona, a mɛrɛgɛ fanŋga fɔ wà si sinndɛlɛgɛ ka lɛ paa tira gbeŋge ŋga pe
maa shɔlɔ tire ki na ki yɛn, mɛɛ ki wa wa kɔgɔje wi ni, ma yo fɔ: «*Pa pe yaa ka
Babilɔni cagbɔgɔ ki wa fanŋga ni yɛɛn we, ki se ka yan naa yɛnlɛ ni fyew.*[a] 22 Pe se
ka juru magala, naa yurukɔɔlɔ magaŋgala, naa wegele konaa mbanlaga maga-
la logo wa ma ni naa fyew. Pe se ka tunŋgo ka jɛnfɔ yan wa ma ni naa. Tira
ŋga pe maa shɔlɔ tire ki na, pe se ka ki tirewe tinmɛ pi logo wa ma ni naa.
23 Fitanla yanwa se ka yan wa ma ni naa fyew. Pe se ka japɔlɔ naa pijɔ magala
logo wa ma ni naa. Ma safari wafɛnnɛ poro pàa pye dunruya wi legbɔɔlɔ wele.
Mà dunruya cɛngɛlɛ woolo pe ni fuun pe fanla ma pe puŋgo ma lekara ti ni.»

24 Jɔlɔgɔ to Babilɔni ca ki na, katugu Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, naa
Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi konaa leele mbele fuun pàa gbo laga tara ti na, pè
pe kasanwa pi yan wa ki ni.

19 1 Ko puŋgo na, a mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa yɛnŋɛlɛ na
paa janwa gbɔlɔ magala yɛn, ma yo fɔ:

«*__Aleluya__! Shɔwɔ, naa gbɔgɔwɔ, naa yawa pi yɛn we Yɛnŋɛlɛ li woo;
2 katugu li kiti kɔngɔ ki yɛn kaselege ma sin.
Nanjaa gbɔɔ ŋa wìla pye na tara woolo pe jogo wi nanjara ti ni,
lì kiti kɔn wi na.
Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele mbele wìla gbo ma pe kasanwa pi wo,
lìgi fɔgɔ ki tɔn wi na.»

3 A pè sho naa fɔ:

«Aleluya! *Cagbɔgɔ ki sogowo wirige ki yɛn na yinrigi fɔ sanga pyew!*»[b]

4 Lelɛɛlɛ nafa ma yiri tijɛrɛ poro naa yaara yɛnwere tijɛrɛ ti ni, tì si
kanŋguuro kan ma Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, lo na li yɛn ma cɛn wa *__wunluwɔ__
jɔngɔ ki na we, ma yo fɔ:

---

[y] **18.17:** Eze 27.29 [z] **18.19:** Eze 27.30-31 [a] **18.21:** Zhere 51.64 [b] **19.3:** Eza 34.10

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

«*__Anmiina__! Aleluya!»

Simbapyɔ wi jayire liwɛn sɛnrɛ

5 A magala là si yiri wa wunluwɔ jɔngɔ ki na, ma yo fɔ: «Yaa we Yɛnŋɛlɛ
li sɔnni, yoro mbele fuun ye yɛn li tunmbyeele, yoro mbele yaa fyɛ li
yɛgɛ we, piile naa leleɛlɛ.» 6 A mì si magala gbɔlɔ la logo paa janwa gbɔlɔ
tinmɛ, naa tɔnŋgbɔɔ tinmɛ konaa yɛnŋɛlɛ gbaanra ŋgbanga yɛn, laa
yuun fɔ: «Aleluya! Katugu *__we Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun Fɔ, lì cɛn
li wunluwɔ pi na! 7 Ye ti waa yɔgɔri, we pye nayinmɛ ni, waa Yɛnŋɛlɛ li
gbogo, katugu Simbapyɔ wi jayire tì gbɔn, wi jɔ wùu yɛɛ gbɛgɛlɛ. 8 Pè
konɔ kan wi yeri wi *__lɛn__ paraga tiyɔngɔ pɔ, ŋga ki yɛn na yɛngɛlɛ ma pye
*__kpoyi__.» Ki lɛn paraga tiyɔngɔ, ko ki yɛn *__Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi__ pe ka-
sinŋgele wele.

9 A *__mɛrɛgɛ__ wì silan pye fɔ: «Ki yɔnlɔgɔ ma yo fɔ: Mbele pè yeri
Simbapyɔ wi jayire liwɛn pi na, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»

A wì silan pye naa fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yɛn Yɛnŋɛlɛ li kaselege sɛnrɛ
jate.» 10 A mì si to wi jegele mboo gbɔgɔ, ɛɛn fɔ, a wì silan pye ma yo fɔ:
«Maga kaga pye! Katugu mi yɛn mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni, ye tunŋgo
pyeyɛnlɛ wa, poro mbele pè Zhezu wi sɛrɛya sɛnrɛ ti yigi we! Ta Yɛnŋɛlɛ
lo gbogo!»

Zhezu wi sɛrɛya sɛnrɛ to ti yɛn nda *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ__ pe
maa yuun Yinnɛ li fanŋga na.

Shɔn fuwe lugufɔ wi sɛnrɛ

11 A mì si yɛnŋɛlɛ li yan lì yɛngɛ, mɛɛ shɔn fuwe yan wa. Ŋa wi yɛn ma
lugu ma cɛn wi na, poo yinri Sɛnrɛ nuŋgba yofɔ naa Kaselege. Wi maa
kiti kɔɔn na malaga gbɔɔn kasinŋge ni. 12 Wi yɛngɛlɛ kaa yiin paa kasɔn
yinnɛ yɛn. Wunluwɔ njagala lɛgɛrɛ yɛn wa wi go ki na. Mɛgɛ ka yɛn ma
yɔnlɔgɔ wi na, ŋga lere kpɛ sigi jɛn na wo nuŋgba ma. 13 Wìla derigbɔgɔ
ka le, ŋga pè le kasanwa. Pe maa wi yinri[c] «Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ.» 14 Maliŋgbɔɔn-
lɔ mbele wa yɛnŋɛlɛ na, a pè si taga wi puŋgo na, ma lugu shɔn fiile na,
ma pe yɛɛ pɔ lɛn paara tiyɔnrɔ ni, nda ti yɛn ma filige ma *__laga kpoyi__.
15 A tokobi yɔn taan wa nɛɛ yinrigi wa wi yɔn, ŋa wi yaa tɛgɛ mbaa
cɛngɛlɛ woolo pe gbɔɔn wi ni. *Wi yaa kaa pe yɛgɛ sinni tugurɔn kanŋgala
ni.*[d] Wi yaa ka *__ɛrɛzɛn__ pire ti tangala wa ti pire tɔnmɔ wɔsaga ki ni, ko ki
yɛn Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ li naŋgbanwa gbɔɔ we. 16 Mɛgɛ ka yɛn
ma yɔnlɔgɔ wi derigbɔgɔ naa wi jegbɔlɔ li na, ma yo fɔ: «Wunlumbolo pe
Wunluwɔ, naa tafɛnnɛ pe Fɔ.»

17 A mì si mɛrɛgɛ wa yan wi yere wa yɔnlɔ ki ni. A wì si gbele ŋgbanga
ma sannjɛrɛ nda fuun ti yɛn na toro sire na wa naayeri ti pye fɔ: «Ye pan ye

---

[c] **19.13:** Zhan 1.1-14; 1 Zhan 1.1 [d] **19.15:** Yuuro 2.9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

gbogolo[e] Yɛnŋɛlɛ li liwɛn gbɔɔ pi na; 18 ye wunlumbolo pe wire kara ti yɔli,
naa sorodasheele teele pe wire kara to naa shɔnye wire kara ti ni, naa shɔn
lugufɛnnɛ pe wire kara to naa leele pe ni fuun pe wire kara ti ni, kulolo naa
leseele, naa piile naa lelɛɛlɛ.»
19 Ko puŋgo na, a mì si woŋgbɔ wo naa tara na wunlumbolo, naa pe
maliŋgbɔɔnlɔ pe yan pè gbogolo mbe malaga gbɔn ŋa wi yɛn ma lugu ma
cɛn shɔn wi na wo naa wi maliŋgbɔɔnlɔ pe ni. 20 A pè si woŋgbɔ wi yigi,
ma pinlɛ Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ yagboyoo wi ni, wo wìla kafɔnŋgɔlɔ pye
woŋgbɔ wi yɛgɛ na. Leele mbele woŋgbɔ wi gbɔnrɔ tìla pye pe na, a pòo
yanlɛɛ wi gbɔgɔ, wìla pe fanla ma pe puŋgo ki kafɔnŋgɔlɔ ke ni. A pè
pe shyɛn pe yigi ma pe wa yɛnwegele na wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ŋga ni
*kiribi wi yɛn na sori we. 21 Ŋa wi yɛn ma lugu ma cɛn shɔn wi na, tokobi
ŋa wila yinrigi wa wi yɔn, a wì si sanmbala pe gbo wi ni. A sannjɛrɛ ti ni
fuun tì pe kara ti yɔli ma tin ti na.

Yɛlɛ waga kele kala

20 1 Kona, a mì si *mɛrɛgɛ wa yan wì yiri wa yɛnŋɛlɛ na na tinri.
*Wetijugo lakile naa jɔrɔgɔ gbeŋɛ la pye wi kɛɛ. 2 A wì si *yari-
fɛlɛgɛ ki yigi, wɔɔgɔ lɛgɛ[f] ye, ko ki yɛn Mɛgɛ jɔgɔfɔ we, naa Sɔtanla we.
A wì suu pɔ mboo yaga wa fɔ sa gbɔn yɛlɛ waga kele (1 000), 3 mɛɛ wi
wa wa wetijugo ki ni, maga yɔn ki sɔgɔ lakile wi ni, ma tɛgɛrɛ tɛgɛ ki
na, jaŋgo yarifɛlɛgɛ kiga ka ya yiri wa ki ni mbaa cɛngɛlɛ woolo pe fanla
mbaa pe punŋgu fɔ yɛlɛ wagakele (1 000) li sa kɔ. Ko puŋgo na, ki daga
pege sanga pege yaga ki wagati jɛnri pye.
4 A mì si *wunluwɔ jɔnrɔ yan. Mbele pàa pye ma cɛn ti na, a pè fanŋga kan
pe yeri paa kiti kɔɔn. Mbele yinrɛ pàa kɔlɔgi, katugu pàa Zhezu wi sɛrɛya wo
naa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yari, naa mbele pe sila woŋgbɔ wo naa wi yanlɛɛ wi gbɔgɔ,
pee si yɛnlɛ pe woŋgbɔ wi gbɔnrɔ ti taga pe walɛrɛ naa pe kɛyɛn[g] yi na, a mì
si pe yinŋgele ke yan. A pè si yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni ma wunluwɔ pi pye
*Kirisi wi ni ja ma saa gbɔn yɛlɛ wagakele (1 000). 5 Kuulo sanmbala poro sila
yɛn fɔ yɛlɛ wagakele (1 000) lì saa kɔ. Ko ki yɛn kuulo pe yɛnmɛ koŋgbanmba
we. 6 Mbele pè pe tasaga ta wa kuulo pe yɛnmɛ koŋgbanmba pi ni, fɛrɛwɛ yɛn
pe woo, a pe yɛn *Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi. Kunwɔ shyɛn[h] woo pi se fanŋga ta pe
na naa, ɛɛn fɔ, pe yaa ka pye Yɛnŋɛlɛ lo naa Kirisi wi ni pe *saraga wɔfɛnnɛ.
Pe yaa ka wunluwɔ pi pye wi ni ja mbe sa gbɔn fɔ yɛlɛ wagakele (1 000).

Zhezu wì ya Sɔtanla wi ni

7 Na yɛlɛ wagakele (1 000) liga ka kɔ, pa pe yaa Sɔtanla wi wɔ wa wi
kaso wi ni mboo wa. 8 Kona, wi yaa kari mbe saa cɛngɛlɛ woolo mbele

---

[e] **19.17:** Eze 39.17 [f] **20.2:** Zhenɛ 3.1 [g] **20.4:** Naga 13.1,16 [h] **20.6:** *Kunwɔ shyɛn woo:* Po pi yɛn wegbɔgɔ kasɔn ye. Lere ŋa ka po ta wi yaa pye mbe lali Yɛnŋɛlɛ li ni pew.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe yɛn dunruya wi go tijɛrɛ ki na pe fanla, ko ki yɛn Gɔgi naa Magɔgi[i] we. Wi yaa ka pe gbogolo malaga ki kala na, pe yaa ka lɛgɛ paa kɔgɔje yɔn taambugɔ ki yɛn. 9 A pè si tara ti ni fuun ti tɔgɔ wa na paan, mɛɛ pan ma Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi pe cɛnsaga konaa ca ŋga kì Yɛnŋɛlɛ li ndanla jɛŋgɛ ki maga. *Ɛɛn fɔ, a kasɔn si yiri wa yɛnŋɛlɛ na ma to pe na ma pe sogo pew.*[j] 10 Kona, a pè si Sɔtanla ŋa wìla pye na pe fanla wi wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ko ŋga *__kiribi__ wi yɛn na sori wa we, wa laga ŋga pàa woŋgbɔ wo naa *__Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ__ yagboyoo pe wa we. Pe yaa kaa jɔlɔ wa sɔnlɔ naa yembinɛ fɔ sanga pyew.

Kiti puŋgo woo wi kɔngɔ sɛnrɛ

11 Kona, a mì si wunluwɔ jɔngɔ gbeŋge fige ka yan, naa ŋa wi yɛn ma cɛn ki na wi ni. A tara to naa naayeri wi ni, tì si fe ma yiri wa wi yɛgɛ sɔgɔwɔ, pe siri yan naa fyew. 12 Kona, a mì si kuulo pe yan, piile naa lelɛɛlɛ, yeresaga le wunluwɔ jɔngɔ ki yɛgɛ na. A sɛwɛɛlɛ pèle si yɛngɛ. A sɛwɛ wa si nuru naa ma yɛngɛ, ŋa wi yɛn yinwege sɛwɛ we. A pè si kiti kɔn kuulo pe na ma yala pe kapyegele ke ni, ŋgele kàa pye ma yɔnlɔgɔ wa sɛwɛɛlɛ pe ni we. 13 A kɔgɔje wì si kuulo mbele pàa pye wa wi ni pe yirige ma pe kan. Kunwɔ po naa *__kuulo tara__ ti ni, a tì kuulo mbele pàa pye wa ti ni pe yirige ma pe kan fun. A pè kiti kɔn kuulo pe ni fuun nuŋgba nuŋgba pe na ma yala pe kapyegele ke ni. 14 A pè kunwɔ po naa kuulo tara ti wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni. Ki wegbɔgɔ kasɔn ko ki yɛn kunwɔ shyɛn woo we. 15 *Lere ŋa fuun wi mɛgɛ ki woro ma yɔnlɔgɔ wa yinwege sɛwɛ wi ni,*[k] pàa wo wa wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni.

Naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ kala

21 1 *Kona, a mì si naayeri fɔnŋɔ naa tara fɔnndɔ yan*[l]*, katugu naayeri koŋgbanŋa wo naa tara koŋgbannda ti ni, tì toro ma kɔ. Kɔgɔje sila pye wa naa.* 2 A mì si ca *__kpoyi__ ki yan, Zheruzalɛmu fɔnŋɔ we, a kì yiri wa naayeri wa Yɛnŋɛlɛ li tanla na tinri, ma gbɛgɛlɛ paa pijɔ yɛn, ŋa wùu yɛɛ fere wi pɔlɔ kan. 3 A mì si magala gbɔlɔ la logo ma yiri wa *__wunluwɔ__ jɔngɔ ki ni, laa yuun fɔ: «Wele, Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga ki yɛn wa leele pe sɔgɔwɔ! *Li yaa koro wa pe ni, pe yaa pye li woolo,*[m] *Yɛnŋɛlɛ lo jate li yaa pye pe ni mbe pye pe Yɛnŋɛlɛ.* 4 *Li yaa ka yɛntunwɔ pi ni fuun pi tulu mboo wɔ wa pe yɛngɛlɛ ke ni.*[n] Kunwɔ se ka pye wa naa, kunwɔ kayaŋga se ka pye wa naa, nakoma gbelege, nakoma kayaŋga, katugu yaara koŋgbannda tì toro ma kɔ.»

5 Kona, ŋa wi yɛn ma cɛn wa wunluwɔ jɔngɔ ki na wì sho fɔ: «Yiŋgɔ mi yɛn na yaara ti ni fuun ti piin fɔnndɔ.» A wì silan pye fɔ: «Ki yɔnlɔgɔ,

---

[i] **20.8:** *Gɔgi naa Magɔgi:* Poro pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li mbɛnfɛnnɛ wele, pe maa wiin li ni; Eze 38.2. [j] **20.9:** 2 Wunlu 1.10-12 [k] **20.15:** Yuuro 69.29 [l] **21.1:** Eza 65.17 [m] **21.3:** Zaka 2.15 [n] **21.4:** Eza 25.8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

katugu na sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, nda ti daga lere mbe taga ti na.»

6 A wì silan pye naa fɔ: «Kì pye ma kɔ[o]. Mi yɛn *Alifa naa *Omeŋga,
Lɛsaga naa Kɔsaga. Wɔgɔ yɛn ŋa na, mi yaa pulugo yinwege tɔnmɔ kan
wi yeri wi wɔ waga. 7 Ŋa ka cew ta, wi yaa pye ki yaara nda ti kɔrɔgɔ lifɔ.
Mi yaa pye wi Yɛnŋɛlɛ, wi pye na pinambyɔ[p]. 8 Ɛɛn fɔ, mbele pe maa fyɛ,
naa mbele pee taga, naa katijangara pyefennɛ, naa legboleele, naa kɛɛn-
rɛ lifennɛ, naa lekaala, naa yarisunndo sunvɛnnɛ, naa yagboyoolo pe ni
fuun pe yaa ka pe tasaga ta wa wegbɔgɔ kasɔn ki ni, ŋga ni *kiribi wila
sori we. Ko ki yɛn kunwɔ shyɛn woo we.»

Zheruzalɛmu fɔnŋɔ sɛnrɛ

9 Kona, wɔjɛŋgɛlɛ kɔlɔshyɛn ŋgele kàa pye ma yin jɔlɔgɔ kagala kɔlɔ-
shyɛn puŋgo wogolo ke ni, kàa pye *mɛrɛgɛye kɔlɔshyɛn mbele kɛɛ, a wo
wà si pan mala pye fɔ: «Pan laga, mi yaa pijɔ wi naga ma na, Simbapyɔ
wi jɔ we.»

10 A Yinnɛkpoyi lì si ye na ni, a mɛrɛgɛ wì si kari na ni yanwiga
titɔnlɔgɔ ka na, mɛɛ ca kpoyi Zheruzalɛmu ki naga na na. Kìla yiri wa
naayeri wa Yɛnŋɛlɛ li tanla na tinri. 11 Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ yanwa pìla
pye wa ki ni. Ca ki yanwa pìla pye na yiin paa sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga
wogo yɛn, paa *zhasipi sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo yɛn, ŋga pe maa
wele na yaan wa ki kɛɛ ŋga na ma mbe yo *kirisitali wi. 12 Mbogo gbɔgɔ
titɔnlɔgɔ la pye maga maga, maga fili. Yeyɔnrɔ kɛ ma yiri shyɛn tìla pye
ki na. Mɛrɛgɛye kɛ ma yiri shyɛn la pye ma cɛn ki yeyɔnrɔ ti na nari go
singi. *Izirayɛli cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn ke mɛrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ki
yeyɔnrɔ ti na. 13 Yeyɔnrɔ taanrindaanri la pye ca ki kɛɛ tijɛrɛ ki ni fuun ki
na: taanri la pye wa yɔnlɔ yirisaga kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa
kamɛŋgɛ kɛɛ yeri, taanri la pye wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri, taanri la
pye wa yɔnlɔ tosaga kɛɛ yeri[q]. 14 Ca ki mbogo nɔgɔ kìla pye ma cɛn sin-
ndɛɛrɛ kɛ ma yiri shyɛn na. Simbapyɔ wi *pitunmbolo kɛ ma yiri shyɛn
pe mɛrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ki sinndɛɛrɛ ti na.

15 Mɛrɛgɛ ŋa wìla pye na para na ni, tɛ kanŋgala[r] la pye wi yeri, laga taanla
wolo, mbe ca ko naa ki yeyɔngɔ naa ki mbogo ki taanla. 16 Ca ki kɛyɛn tijɛrɛ yi ni
fuun yi yɛn ma yala. Ki titɔnlɔwɔ po naa ki gbemɛ pi yɛn ja. A mɛrɛgɛ wì si ca ki
taanla wi kanŋgala li ni, ma sigi yan ki yɛn culo waga shyɛn naa cɛnmɛ shyɛn 2
200. Ki titɔnlɔwɔ, naa ki gbemɛ, naa ki yagawa pi ni fuun pìla pye ja. 17 A mɛrɛgɛ
wì si mbogo ki taanla fun, maga yan ki yɛn mɛtɛrɛ nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri
shyɛn[s], ma yala leele pe laga taanlayaraga ki ni, ŋga ki yɛn nuŋgba mɛrɛgɛ wi
wogo ki ni we. 18 Pàa ca ki mbogo ki kan zhasipi sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ni,

---

[o] **21.6:** Ki sɛnrɛ ti kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ŋga mì yo mìgi pye makɔ. [p] **21.7:** 2 Sami 7.14; Zaka 8.8 [q] **21.13:** Eze 48.31-34 [r] **21.15:** Eze 40.3,6 [s] **21.17:** Naga 13.18; Eze 48.16-17

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

mɛɛ ca jate ki kan tɛ piiri ni, ŋa wi yɛn paa vɛri fuwe yɛn. 19 Pàa ca ki mbogo nɔgɔ ki fere sinndɛɛrɛ sɔnŋgbanga woro ti cɛnlɛ pyew ti ni. Ki nɔgɔ sinndɛlɛgɛ koŋgbaŋga kìla pye zhasipi sinndɛlɛgɛ. Ki shyɛn wogo kìla pye *__safiri__. Ki taanri wogo kìla pye *__kaliseduwani__. Ki tijɛrɛ wogo kìla pye *__emerodi__. 20 Ki kaŋgurugo wogo kìla pye *__ɔnikisi__. Ki kɔgɔlɔni wogo kìla pye *__sariduwani__. Ki kɔlɔshyɛn wogo kìla pye *__kirizoliti__. Ki kɔlɔtaanri wogo kìla pye *__berili__. Ki kɔlɔjɛrɛ wogo kìla pye *__topazi__. Ki kɛ wogo kìla pye *__kirizopirazi__. Ki kɛ ma yiri nuŋgba wogo kìla pye *__yasɛnti__. Ki kɛ ma yiri shyɛn wogo kìla pye *__ametisiti__. 21 Ca ki yeyɔnrɔ kɔɔrɔ kɛ ma yiri shyɛn ti yɛn somu piile kɛ ma yiri shyɛn. Kɔrɔ nuŋgba nuŋgba pyew ki yɛn somu pyɔ nuŋgba. Ca nawa koŋgbɔgɔ kìla pye tɛ piiri ni, paa vɛri yɛn, ŋa pe maa wele na yaan wa wi kɛɛ ŋga na.

22 Mi sila *__shɛrigo gbɔgɔ__ yan wa ki ca ki ni, katugu we Fɔ Yɛnŋɛlɛ na yawa pi ni fuun fɔ lo naa Simbapyɔ wi ni, poro pe yɛn ki shɛrigo gbɔgɔ ye. 23 Ca kii jori yɔnlɔ yanwa kala, nakoma yeŋge yanwa kala, katugu Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔwɔ po pi yɛn ki yanwa we, a Simbapyɔ wi yɛn ki fitanla. 24 *Tara woolo pe yaa kaa tanri ki yanwa pi na. Tara na wunlumbolo pe yaa kaa paan pe gbɔgɔwɔ pi ni mbaa pi kaan.*[t] 25 Ki ca yeyɔnrɔ ti se ka tɔn sɔnlɔ na fyew, katugu yembinɛ se ka pye wa. 26 Pe yaa ka pan tara woolo pe gbɔgɔwɔ naa pe sɔnmɔ pi ni wa ki ni. 27 *__Fyɔngɔ__ yaraga se ka ye wa ki ca ki ni, nakoma lere ŋa wi maa katijangara piin konaa ŋa wi maa finlɛlɛ, ndɛɛ mbele pe mɛrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Simbapyɔ wi yinwege sɛwɛ wi ni poro.

22 1 Kona, a *__mɛrɛgɛ__ wì si yinwege tɔnmɔ gbaan wi naga na na fun, a pila yɛngɛlɛ ndɛɛ *__kirisitali__ wi, na yinrigi wa Yɛnŋɛlɛ lo naa Simbapyɔ wi ni *__pe wunluwɔ__ jɔngɔ ki ni, 2 na fuun wa ca nawa koŋgbɔgɔ ki nandogomɔ. *Yinwege tige yɛn gbaan wi koŋgo shyɛn ki na, ki ma sɛ sɛsaga kɛ ma yiri shyɛn yɛlɛ li ni, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ ki ma sɛ yeŋge pyew. Ki tige wɛrɛ ti yɛn mbaa tara nuŋgba nuŋgba pyew ti woolo pe shoo.*[u] 3 Yɛnŋɛlɛ li daŋga ki se ka to yaraga ka na wa ki ca ki ni fyew.

Yɛnŋɛlɛ lo naa Simbapyɔ wi ni pe wunluwɔ jɔngɔ ki yaa ka pye wa ca ki ni, Yɛnŋɛlɛ li tunmbyeele pe yaa kaa li gbogo. 4 Pe yaa kali yɛgɛ ki yan, li mɛgɛ ki yaa ka pye mbe yɔnlɔgɔ wa pe walɛrɛ ti na. 5 Yembinɛ se ka wɔ naa. Pe se ka jori fitanla yanwa kala, nakoma yɔnlɔ yanwa kala, katugu *__we Fɔ__ Yɛnŋɛlɛ li yaa kaa yanwa yinrigi pe kan. *Pe yaa ka pye wunlumbolo fɔ sanga pyew.*[v]

SƐNRƐ PUŊGO WORO KONAA DUWAW SƐNRƐ

22.6-21

Zhezu wi panga sɛnrɛ

6 Kona, a mɛrɛgɛ wì silan pye fɔ: «Ki sɛnrɛ nda ti yɛn kaselege sɛnrɛ, ti daga lere mbe taga ti na. We Fɔ Yɛnŋɛlɛ na lì Yinnɛ li kan *__li yɔn sɛnrɛ__

---

[t] **21.24:** Eza 60.3-5 [u] **22.2:** Eze 47.12. Vɛriseye mbele pe wele fun wa Zhenɛ 2.9; 3.22 wi ni. [v] **22.5:** Dani 7.27

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yofɛnnɛ pe yeri, lìli mɛrɛgɛ wi torogo, sanni jɛnri, ŋga ki daga mbe pye, wi pan wigi naga li tunmbyeele pe na.»

7 Zhezu wì yo fɔ: «Wele, sanni jɛnri mila paan! Mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti gbogo, fɛrɛwɛ yɛn pe woo!»

8 Mi Zhan, mìgi kagala ke logo ma ke yan. Na mìla kaa ke logo ma ke yan, mɛrɛgɛ ŋa wìla ke naga na na, a mì si to wi jegele mboo gbɔgɔ. 9 Ɛɛn fɔ, a wì silan pye fɔ: «Maga kaga pye! Mi yɛn mboro naa ma sefɛnnɛ pe ni ye tunŋgo pyeyɛnlɛ wa, poro mbele pe yɛn Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ, naa mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi sɛnrɛ ti gbogo we. Ta Yɛnŋɛlɛ lo gbogo!»

10 Kona, a wì silan pye naa fɔ: «Maga kaga sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti yaga larawa, katugu ti kagala ke pyesanga wì yɔngɔ. 11 Ŋa wi woro ma sin, wi koro wa wi mbasinmɛ pi ni. Ŋa wi yɛn *__fyɔngɔ__ ni, wi koro wa wi fyɔngɔ ki ni. Ŋa wi yɛn ma sin, wi koro wa wi sinmɛ pi ni. Ŋa wi yɛn *__kpoyi__, wi koro kpoyi.»

12 Zhezu wì yo fɔ: «Wele, sanni jɛnri mi yaa pan! Mi yaa pan na sara wi ni mbe pan mbe lere nuŋgba nuŋgba pyew wi sara mbe yala wi kapyege ki ni. 13 Mi yɛn *__Alifa__ naa *__Omeŋga__, koŋgbanŋa naa puŋgofɔ, lɛsaga naa kɔsaga.»

14 Mbele ka pe deere titɔɔnrɔ ti jogo, jaŋgo mbe ta mbe yinwege tige pige ka ka konaa mbe ye wa ca ki yeyɔnrɔ ti ni, fɛrɛwɛ yɛn pe woo. 15 Mbele pe yaa koro wa funwa na, poro wɛlɛ katijangara pyefɛnnɛ wele, naa lekaala, naa kɛɛnrɛ lifɛnnɛ, naa legboleele, naa yarisunndo sunvɛnnɛ konaa mbele fuun pe maa finlɛlɛ sɛnyoro ni naa kapyegele na!

16 «Mi Zhezu, mìla mɛrɛgɛ wi tun wi sa ki kagala ke yari ye kan wa *__legiliziye__ pe ni. Muwi mi yɛn niŋge naa *__Davidi wi setirige pyɔ__ we. Mi yɛn *__lalaaga wɔnnɔ__ na li maa yiin we.»

17 Yinnɛkpoyi lo naa pijɔ wi ni pe yɛn naga yuun fɔ: «Ta paan!»

Ŋa kaga logo, wila ki yuun fun fɔ: «Ta paan!»

Wɔgɔ yɛn ŋa na, wila paan. Ŋa wila yinwege tɔnmɔ pa jaa, wi yaa pi ta waga.

Sɛnrɛ puŋgo woro

18 Mbele paa ki sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti nuru, mi Zhan mila ki yuun naga ŋgbanni pe ni fɔ: «Na lere wa ka sɛnrɛ ta taga ti na, jɔlɔgɔ kagala ŋgele ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa ke taga wi kan. 19 Na lere wa ka si sɛnrɛ ta wɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi Yɛnŋɛlɛ sɛnyoro ti ni, tasaga ŋga wi yaa ta wa yinwege tige pige ko naa ca kpoyi ki ni, Yɛnŋɛlɛ li yaa ti shɔ wi yeri, to nda ti kagala ke yɛn ma yɔnlɔgɔ laga ki sɛwɛ ŋa wi ni we.»

20 Zhezu ŋa wila ki kagala ke yuun na ke finligi, wì yo fɔ: «Ee, sanni jɛnri mila paan!»

*__Anmiina__! Ta paan we Fɔ Zhezu!

21 We Fɔ Zhezu wi yinmɛ pi pye leele pe ni fuun pe ni!

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

SƐNPIILE PELE KƆRƆ YOWO

A

Agiripa: Agiripa wìla pye Erɔdi koŋgbanŋa wo setirige pyɔ. Tara nda tìla pye Izirayɛli tara to naa yɔnlɔ yirisaga kalige kɛɛ woro ti sɔgɔwɔ pi ni, wo wìla pye ti wunluwɔ. Pɔli wìla para mboo yɛɛ shɔ Agiripa wo naa wi nɔsepyɔ sumboro Bɛrinisi pe yɛgɛ sɔgɔwɔ.

Akayi: Girɛsi tara to nuŋgba to pe maa yinri fun Akayi. Ki tara ti cagbɔgɔ ko layi ŋga Atɛni. Pa Pɔli wìla saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo wa (Kapyegele 17.15-34).

Aleluya: Eburuye sɛnrɛ ri. Ti kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Ye Yɛnŋɛlɛ sɔn. Ti yɛn wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni (Nagawa 19.1,3,4,6).

Alibatiri: Sinndɛlɛgɛ tiyɔngɔ fige kayi, pe maa sinmɛ kugbolo gbegele ki ni (Matiye 26.7).

Alifa konaa Omeŋga: Ki sɛnpiile mbele poro pe yɛn Girɛsi tara fɛnnɛ pe sɛwɛ piile koŋgbanmbala naa pe puŋgo woolo wele. Ko kɔrɔ wo yɛn yaara pyew ti lɛsaga naa ti kɔsaga (Nagawa 1.8; 21.6; 22.13).

Alowɛsi: Latikɔrɔ muwɛ nuwɔ taan wawi, ŋa pe ma tige ka tɛgɛ maa gbegele. Kìla pye wo Zhufuye pe ma wo pe gboolo leparisanra ti na ma siri migi gboo wi na maa fo sanni pe saa le.

Ametisiti: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛn yɛngɛ saanra (Nagawa 21.20).

Anmiina: Eburuye sɛnrɛ ri. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ: Ki pye ma (Matiye 6.13). Ki sɛnrɛ nda ti kɔrɔ koŋgbanŋa wi mbe ya pye fɔ: Kaselege yi, nakoma ki yɛn ma (Ɔrɔmu 1.25). Yɛgɛ ŋga na kì yo wa Nagawa 3.14 wi ni ma yo: «Anmiina», ko yɛn Zhezu wi mɛgɛ ka.

Araba: Maga logo Araba, Zhuridɛn gbaan gbunlundɛgɛ lara to pe yinri ma. Tì lɛ wa Galile lɔgbɔgɔ ki na ma tigi ma kari wa Kɔgɔje yɛɛn wi yeri.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aritemisi: Azi tara woolo yarisunŋgo kayi, kìla pye jɛlɛ. Faa pàa pye naga gbogo (Kapyegele 19.23-27).

Arɔn: Wìla pye Moyisi wi ndɔ. Yɛnŋɛlɛ làa wi wɔ maa pye Izirayɛli tara woolo pe saraga wɔfɛnnɛ to (Ɛkizɔdi 28.1-2; 28.43).

Ashera: Ashera mɛgɛ kìla pye ma jɛn lagapyew Eburu sɛnrɛ ti ni. Pàa ki mɛgɛ ki taga yarisunŋgo sunsaga na, ŋga Kana tara fɛnnɛ pàa tire sanri wa ki ni nakoma tiyala, pe yarisunndo sunmɔ pi mɛgɛ ni (Kiti kɔnfɛnnɛ 6.25, 28; Mishe 5.13). Ki Kana tara yarisunŋgo pàa pye naga jate ma yo ki maa jɛɛlɛ pe piin sevɛnnɛ. Pele maa ki jate ma yo konaa yarisunŋgo Baali ki ni yaraga nuŋgba yi.

Asitarite: Yarisunŋgo jɛlɛgɛ ka layi, ŋga kìla pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala li la waa leele pe na, konaa ki ma jɛlɛ wi sege ki yɛngɛ. Pàa pye naga gbogo wa Kana tara kɛɛ ki na. Pele maa ki jate ndɛɛ ko nuŋgba ko pe yinri Ashera (Deteronɔmu 16.21; Kiti kɔnfɛnnɛ 2.13; 1 Wunlumbolo 11.5; 2 Wunlumbolo 23.13).

B

Baali: Yarisunŋgo gbɔgɔ kayi. Eburu sɛnrɛ ti ni Baali kɔrɔ wowi ŋa tafɔ. Baali wo wìla pye Kana tara fɛnnɛ naa Fenesi tara fɛnnɛ pe yarisunŋgo gbɔgɔ ye, a paa ki gbogo. Pàa pye na jɛɛlɛ kala naa nambala kala piin wa ki gbɔgɔwɔ pi ni (Ɔrɔmu 11.4).

Baba: Aramuye naa Eburuye sɛnrɛ ri. Ki leele pe laga piile pe maa pe teele pe yinri ma, katugu ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: «na to». Zhezu wìla Yɛnŋɛlɛ li yeri ma (Mariki 14.36). Tagafɛnnɛ mbele pe maa Yɛnŋɛlɛ li yinri ma, ko maa ki nari ma yo Zhezu wi Yinnɛ li yɛn pe ni.

Balaki: Wo wìla pye Mowabu tara woolo pe wunluwɔ. Wìla kaa Balaamu tun ma yo wi sa Izirayɛli tara woolo pe daŋga wi kan (Nɔmburu 22-25; Nagawa 2.14).

Balaamu: Ca ŋga pe yinri Petɔri wa Efirati gbaan wi tanla, ki ca naŋa wo wa lawi. Wìla pye na leele go wele, na pe goto kala li yuun pe kan. Wo Mowabu tara woolo wunlunaŋa wìla yeri wi sa Izirayɛli tara woolo pe daŋga wi kan. Wì kaa kari, mɛɛ saa duwaw pye pe kan (Nɔmburu 22-25; 2 Pyɛri 2.15-16; Nagawa 2.14).

Batɛmu: Batɛmu wi pyewe powi mba: Pe ma lere wi le wa tɔnmɔ pi nɔgɔ maa yirige. Zhufuye pe yeri kìla pye paa kafɔnnɔ yɛn naga nari fɔ lere wi pye kpoyi ma koro Yɛnŋɛlɛ li kan. Pàa pye na Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhan wi yinri Batɛmu pyefɔ, katugu wìla pye na leele pe

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

batize naga nari ma yo pè pe kapere ti jɛn mari yaga, ma gbɛgɛlɛ na Kirisi wi singi. Naa Zhezu wìla kaa yɛn ma yiri wa kunwɔ pi ni, a wì sigi ŋgasele li kan wi fɔrɔgɔfɛnnɛ pe yeri paa leele pe batize mbege naga fɔ pè shɔ ma pye Yɛnŋɛlɛ li woolo (Matiye 28.19).

Batize: «Batɛmu» laga ki wele!

Berili: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa yan tipirige yɛn (Nagawa 21.20).

Beyɛzebuli: Gboshugulo pe to wo pe yinri ma, ŋa wi yɛn Sɔtanla we (Matiye 10.25; Mariki 3.22; Luki 11.15-18).

Bile: Yarilire tari nda ti yɛn paa mali yɛn. Pe maa ti muwɛ pi piin buru.

Buru: «Leve fu buru» laga ki wele!

C

Cɛnpilige: Zhufuye pe yeri, ko kìla pye yapelege ki pilige kɔlɔshyɛn wogo ye, kìla pye kpoyi, tunŋgo si daga mbe pye ki ni (Zhan 7.22).

Cɛnsaga paraga go (Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go): Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki yɛn go ŋga pàa gbegele paraga ni, a kì pye Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga wa li woolo pe sɔgɔwɔ. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ kɛsu ŋa ni, pa wìla pye ma tɛgɛ wa ki cɛnsaga paraga go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, konaa tunŋgo pyeyaara ta yɛgɛ ni, tò la pye ma tɛgɛ wa ki laga kpoyi ki ni. Pàa jasa gbegele paara ni ŋa pe ma sanga maga maga, maga fili. Kìla pye pe kaa kee, pe mari kɔlɔgi mari kaari na kee ti ni (Ɛkizɔdi 25.9; Levi 8.10).

Culo: Leele pàa pye na yaara ti taanla culo ŋa ni Zhezu sanga wi na, wì kologo nala pilige woo wi na.

D

Davidi setirige Pyɔ: Zhufuye poro pàa pye na Zhezu wi yinri ma. Wire to kanŋgɔlɔ, pa wìla yiri wa Davidi setirige ki ni, Matiye 1.1, ma sigi ta wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li Pinambyɔ ŋa Yɛnŋɛlɛ lì kan, a pòo se sɛnwee pyɔ (Galasi 4.4; Zheremi 33.15).

Dedikasi: Saraga wɔsaga ŋga kìla pye wa Zheruzalɛmu, naŋa ŋa pàa pye na yinri Zhuda Masabe wìla ki kan naa fɔnŋɔ, a yɛlɛ cɛnmɛ naa nafa taanri ma yiri kaŋgurugo (165) lo toro maga ta Zhezu Kirisi wi fa se gbɛn. Dedikasi wi yɛn Zhufuye pe fɛti wa, ŋa pàa pye na piin pilige kɔlɔtaanri ni, na nawa tuun ki kala li na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Dunruya woolo: Dunruya woolo poro pe yɛn leele mbele pee Yɛnŋɛlɛ li jɛn, pe maa wiin lo naa Kirisi wi ni (Zhan 7.7; 17.14; 1 Zhan 2.15-16).

E

Efɔdi: Efɔdi, yaripɔgɔ kayi, ŋga Izirayɛli saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na nii yaripɔrɔ sannda ti go na, na saraga wɔgɔtunŋgo ki piin wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (1 Samiyɛli 2.18; 22.18). Ki mbe ya pye fun paraga yɛɛgɛ ka layi, ŋga pe ma kaw ma taga yɛɛ na, saraga wɔfɔ wi maga le ki maa kotogo ki fere wi na (Ɛkizɔdi 28.4; 39.2). Ki mbe ya pye yaraga ka layi, ŋga pe ma tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ li yewe mali nandanwa kala li jɛn (1 Samiyɛli 23.9-12).

Eli: Eli wìla pye Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sanga Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wo wa. Zhufuye pàa pye naa singi wi sɔngɔrɔ wi pan sanni Kirisi wi sa pan (1 Wunlumbolo 17-22; 2 Wunlumbolo 1-2; Malaki 3.23-24).

Emerodi: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi. Ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa yan tipirige yɛn.

Epikuriye: Nagafɔ ŋa pe yinri Epikure wo fɔrɔgɔfɛnnɛ la wɛlɛ. Epikure wìla pye na leele pe nari ma yo ki daga paa nayinmɛ jaa laga dunruya wi ni yɛgɛ ki ni fuun ki na (Kapyegele 17.18).

Erɔdi: Ki mɛgɛ ŋga kìla pye Izirayɛli tara woolo wunlumbolo poro mɛgɛ. Erɔdi koŋgbanŋa ŋa pàa pye na yinri Erɔdi Gbɔɔ, wo wìla pye wunluwɔ Zhezu seyɛlɛ li ni (Matiye 2.3). Wi pinambyɔ wo wa lawi ŋa Erɔdi Arishelawu (Matiye 2.22). Wo wìla Zhan Batisi naa Zhaki pe yinrɛ ti kɔlɔgi (Mariki 6.14; Kapyegele 12.1-2).

Etiyopi: Eburuye sɛnrɛ ti ni ko tara to pe yinri Kushi tara re. Kushi tara lewɔɔlɔ tara laga ko kayi. Kìla Ezhipiti tara laga ka lɛ ma saa pinlɛ Sudan tara laga ka ni.

Ezayi: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ» laga ki wele!

Ɛ

Ɛrɛzɛn: Ɛrɛzɛn wi yɛn tirige ŋga pe ma ya maga yirige ki ma kari wa naayeri ma saa gbata gbɔn. Wa Izirayɛli tara pe maa Ɛrɛzɛn tiire ti sanri yanwira ti nɔgɔna kanŋgara na lara to naa tinndiye poro na; Eza 5.1. Ɛrɛzɛn wi ma sɛ suru suru ma pye shashara shashara. Ɛrɛzɛn pire tɔnmɔ po pe maa piin duvɛn. Pe ma ya na Ɛrɛzɛn pire ti kaa tipiire nakosima pe mari jali nɛɛ ti kaa (Nɔmburu 6.3; Deteronɔmu 23.25).

Ɛsikaribukili: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn yɛngɛ kpanyi (Ɛkizɔdi 28.18; Ezayi 54.12).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

F

Farawɔn: Ezhipiti tara wunlumbolo poro pàa pye na yinri ma. Ki kala na, Farawɔn ŋa wìla pye wunluwɔ pi na Zhozɛfu sanga wi na konaa ŋa wìla pye pi na Moyisi sanga wi na, lere nuŋgba la ma (Kapyegele 7.10-21).

Fariziye: Zhufuye pe shɛrɛgɛ konɔ gbogolomɔ woolo poro pele la wɛlɛ. Pàa pye na tanri Moyisi lasiri wi na jɛŋgɛ, ma pinlɛ kalɛgɛlɛ ŋgele pe tɛlɛye pàa taga lasiri wi na ke ni (Mariki 7.1-13).

Figiye: Figiye tige ki yɛn paa njasagbɔgɔ yɛn.

Filisaga paraga go (Yɛnŋɛlɛ li filisaga paraga go): Filisaga paraga go ko nuŋgba ko pàa pye na yinri Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go. Pa Yɛnŋɛlɛ làa pye na finli wa Moyisi wi ni na para wi ni, ma pe ta wa gbinri wi ni (Ɛkizɔdi 29.42; 33.7-11).

Filisiti tara fɔ (Filisiti tara fɛnnɛ): Pa Filisiti tara fɛnnɛ pàa pye ma cɛn wa Kana tara, wa funwa laga falafala ŋga ki yɛn ma mara Mediterane kɔgɔje yɔn ki na ma kari ki na. Maga lɛ wa wagati titɔnlɔwɔ ni, pàa pye Izirayɛli woolo pe juguye tipeele.

Finliwɛ (yɔn finliwɛ): Yɔn finliwɛ laga ki wele.

Fɔ (we Fɔ, ma Fɔ, na Fɔ, pe Fɔ, ye Fɔ): Wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, Zhufuye pàa pye na fyɛ mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri. Ki kala na, lalɛgɛrɛ na, a paa li yinri we Fɔ. Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, pe maa Yɛnŋɛlɛ li yinri ma, (Matiye 22.44), nakosima Zhezu Kirisi we (Kapyegele 16.31; Ɔrɔmu 10.9).

Fɔ (yayɛnwɛ fɔ): Yayɛnwɛ fɔ laga ki wele.

Fɔlɔ (yɔn fɔlɔ): Yɔn fɔlɔ laga ki wele.

Fɔrɔgɔfɛnnɛ: Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, ki mɛgɛ ki maa yinri mbele pe yɛn Zhezu wi puŋgo na poro na, wi leele kɛ ma yiri shyɛn poro wogo ko wɛ. Zhan 2.2. Mbele pàa pye Zhan Batisi wo naa Pɔli pe puŋgo na, kìla pye na yinri pe na fun. Mariki 2.18.

Fy

Fyɔngɔ: Zhufuye pe yeri, yaraga ŋga fuun ki ma konɔ tɔn lere wi na wiga ka ya mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, ko la pye na jate fyɔngɔ yaraga. Mbe yala pe shɛrɛgɛ konɔ li ni, yaara nda pe maa yaan ti mɛɛ konɔ tɔn pe na mbe Yɛnŋɛlɛ li gbɔgɔ, tà la pye yaakara, nakoma

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

yama pa, nakoma na lere wiga jiri yarikugo na, naa ki yaara ti cɛnlɛ ta ni. Nawa jatere wo kanŋgɔlɔ, kapege cɛnlɛ pyew kala li.

G

Gabiriyɛli: Mɛrɛgɛye to wo wawi (Daniyɛli 8.16). Wo Yɛnŋɛlɛ làa tun wa Zhan Batisi wi to Zakari wi yeri (Luki 1.11-20). Wo Yɛnŋɛlɛ làa tun naa wa Zhezu wi nɔ Mari wi yeri (Luki 1.26-38).

Gamaliyɛli: Zhufuye pe nagafɔ gbɔɔ wa lawi. Wìla pye kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki woo wa. Wo wìla Pɔli wi naga Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti ni (Kapyegele 22.3).

Go (paraga go): Paraga go laga ki wele.

Gomɔri: Gomɔri naa Sodɔmu, cara shyɛn lari nda tìla pye wa Abiramu sanga wi na. Yɛnŋɛlɛ làa ki cara shyɛn ti tɔngɔ pew pe tipewe pi kala na (Zhenɛsi 19.24-28; Zhude 7).

Gb

Gbataala nɔgɔ fɛti: Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti paa kaa naa yinri puŋgo na Gbataala nɔgɔ fɛti. Pàa pye naa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Ko fɛti wo la pye naga nari fɔ pè yarilire ti kɔn tì kɔ (Deteronɔmu 16.13-15; Levitiki 23.34-43).

Gbatɔ: Kambɛɛrɛ ta cɛnlɛ li, ɛɛn fɔ ti yɛn ma tugbɔlɔ ma wɛ, ti maa yanri na toro lɛgɛrɛ lɛgɛrɛ, ti se ya jiri. Tiga gbɔn wasege ŋga na, ti ma yaraga ŋga fuun kì yiri wa ki ka maga jɔgɔ: Yan, naa yarilire wɛrɛ, naa tige wɛrɛ. Tì pe fɔ jɛŋgɛ. Leele mbele pe woro na nuru Yɛnŋɛlɛ li yeri, gbatɔ yaa ka pye pe jɔlɔgɔ ka (Nagawa 9.1-6).

Gbinri: Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni maga logo gbinri, wasege kayi ŋga tire woro wa ki ni, ki yɛn waga ma pye taambugɔ nakoma sinndɛɛrɛ ni. Kɛrɛ na ya kɔn wa ki ni, yan yaara to ti maa yanri wa (Zhɔbu 24.5). Tisara lɛgɛrɛ na la paan wa ki laga ki na. Ki yɛn laga ŋga ki yɛn waga, lere na pye wa ki ni (Deteronɔmu 32.10; Ezayi 21.1).

Gbɔgɔ (shɛrigo gbɔgɔ): Shɛrigo gbɔgɔ laga ki wele!

I

Izayi: Wunlunaŋa Davidi to wo lawi. We Fɔ Zhezu wi tɛlɛ wo wawi. Pàa pye naa yinri fun Zhese.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Izirayɛli: Izaki pinambyɔ Zhakɔbu wi mɛgɛ ko kayi. A paa wi setirige piile pe yinri Izirayɛli woolo, poro nuŋgba poro pe maa yinri Zhufuye (Ɔrɔmu 11.1). Izirayɛli woolo jɛmbɛlɛ poro pe yɛn mbele pè taga Zhezu wi na (Galasi 6.16; Ɔrɔmu 9.6).

K

Kaliseduwani: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa bura yɛn.

Kasulugo pyesaga: Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye kɛsu ŋa ni, kapere ti kasulugo pyesaga ko kìla pye wi yaritɔnŋgɔ ye. Eburuye sɛnrɛ ti ni, ŋga kì yo fɔ kasulugo pyesaga, ki sɛnpyɔ wi kɔrɔ wo yɛn mbe kapere ti tɔn. Kasanwa mba pàa pye na wuun yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu wi na po pìla ti Yɛnŋɛlɛ làa pye na kajɛŋgɛ piin leele pe kan na pe kapere ti tɔnni. Kasulugo pyesaga kìla pye na Yɛnŋɛlɛ li yinriwɛ taga wogo ko nari; li ŋgasegele ŋgele leele pàa pye na jogo li sila pye na ko wele; ɛɛn fɔ, saara nda pàa pye na woo kapere ti kala yagawa wogo ki na, to làa pye na wele. Wa Ɔrɔmu 3.25 wi ni Zhezu Kirisi wo wi yɛn kasulugo pyesaga ye.

Keretiyɛnye: Mbele pè taga Zhezu Kirisi wi na poro wɛlɛ (Kapyegele 11.26). Keretiyɛnye pe yɛn na jate fun paa Yɛnŋɛlɛ li saraga wɔfɛnnɛ yɛn (1 Pyɛri 2.5; 2.9; Nagawa 1.6; 5.10,20). Pe maa saraga woo Yɛnŋɛlɛ li yeri paa yɛgɛ ŋga na saraga wɔfɛnnɛ pàa pye naga piin we.

Kɛnrɛkɛnrɛ: Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ na kɔn Izirayɛli tara leele pe yeri Abiramu sanga wi na, kɛnrɛkɛnrɛ wo wìla pye ki yɔn fɔlɔ li tɛgɛrɛ re (Zhenɛsi 17.9-14). Pàa pye na Zhufuye pe yinri mbele pè kɛnrɛkɛnrɛ, na cɛngɛlɛ sanŋgala ke yinri leele mbele pee kɛnrɛkɛnrɛ.

Kɛyɛn tagawa (Kɛɛ tagawa): Kɛɛ tagawa pi yɛn kacɛn wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni. Pi ma ya ma pye duwaw pyege kala lere kan (Matiye 19.13); nakoma yaŋa sagala kala (Matiye 9.18; Mariki 16.18; Luki 4.40; Kapyegele 28.8); nakoma Yinnɛkpoyi li taga kala (Kapyegele 8.17-19; 19.6); nakoma mbe Yɛnŋɛlɛ tunŋgo ka kan lere wa yeri (Kapyegele 13.3).

Kiribi (kasɔn): Sinndɛlɛgɛ kayi ŋga ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn (Zhenɛ 19.24; Dete 29.22). Kiribi wi nuwɔ pi yɛn ma ŋgban konaa ma pe fɔ jɛŋgɛ.

Ki dunruya ŋa wi To: Sɔtanla wi mɛgɛ ko kayi (Zhan 12.31).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kirisi: Mɛgɛ kayi, ki kɔrɔ wowi ŋa fɔ: Yɛnŋɛlɛ li lere wɔŋɔ nakoma ŊJa Yɛnŋɛlɛ lì sinmɛ fa wi na maa wɔ, paa yɛgɛ ŋga na pe ma wunluwɔ nakoma saraga wɔfɔ wi wɔ mboo tɛgɛ tunŋgo ki na. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ pàa ki mɛgɛ ki taga Shɔfɔ wi na Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sanga wi ni, poro mbele pàa pye naa panga ki singi we. Mɛsi mɛgɛ ko yɛn Eburuye sɛnrɛ ni, Kirisi mɛgɛ ko yɛn Girɛki sɛnrɛ ni. Ti kɔrɔ wi yɛn nuŋgba (Matiye 2.4; 24.23; Zhan 1.41; 4.25; 7.26-27).

Kirisi wi wire: Kirisi wi wire to ti yɛn Legilizi we. Ko kɔrɔ wo yɛn mbele fuun pe yɛn tagafɛnnɛ laga tara ti lagapyew ki ni (Efɛzi 1.23; Kolɔsi 1.24).

Kirisitali: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn paa vɛri yɛn, na ma kaa wele wa ki ni ma maa yaan wa ki kɛɛ ŋga na (Nagawa 21.21).

Kirizoliti: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn nɛŋgɛ muwɛ (Nagawa 21.20).

Kirizopirazi: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa yan tipirige yɛn (Nagawa 21.20).

Kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege: Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ yɛkembele gbogolomɔ lawi. Pàa pye na kiti kagala ke yɛgɛ woo. Pàa pye lere nafa taanri ma yiri kɛ nakoma lere nafa taanri ma yiri kɛ ma yiri nuŋgba. Saraga wɔfɛnnɛ to wo wìla pye pe go na.

Kpoyi (mbe pye kpoyi): Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ li ni, ki ma daga lere wi pye fyɔngɔ fu, wi laga, mbe ta mbe pye gbogolomɔ nuŋgba Yɛnŋɛlɛ li ni. «Fyɔngɔ» laga ki wele fun.

Kuulo tara: Zhufuye pe yeri, laga kayi ŋga kuulo pe yɛn ma cɛn wa na pe yɛnpilige ki singi (Luki 16.23; Kapyegele 2.27,31; Nagawa 20.13-14).

L

Laga kpoyi: Laga kpoyi ki yɛn laga ka ŋga kì tɛgɛ ki yɛ mbaa shɛri wa ki ni. Wa bibulu wi ni, pàa pye na Izirayɛli Yɛnŋɛlɛ li gbogo lara nda ni, ki mɛgɛ ŋga kì kan ko lara to cɛ yeri. Laga kpoyi ŋga kìla keli ma pye Izirayɛli woolo pe yeri, ko kìla pye Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ŋga pàa pye naga tungu na yanri ki ni (Ɛkizɔdi 25.1–31.36-40).

Lajɛŋgɛ (Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ): Laga kayi, mbele pè shɔsaga ta ma ku makɔ, pe wa na yɔgɔri Yɛnŋɛlɛ li ni (Luki 23.43).

Lalaaga wɔnnɔ: Kirisi wo pe maa yinri lalaaga wɔnnɔ (2 Pyɛri 1.19; Nagawa 2.28; 22.6), katugu wi panga koŋgbanŋga kì yanwa yirige

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

leele pe kan mbe yinmɛ kan pe yeri. Wi panga shyɛn wogo ki yaa ka yanwa gbɔɔ yirige wi piligbɔgɔ ki na.

Lasiri (Moyisi lasiri, Yɛnŋɛlɛ li lasiri): Ko mɛgɛ ko Zhufuye pàa taga Bibulu wi sɛwɛɛlɛ koŋgbanmbala kaŋgurugo pe na. Pa Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele ke yɛn wa, ŋgele làa kan Moyisi wi yeri wi kan Izirayɛli tara woolo pe yeri. Wagati wa ni, ki ka yo fɔ lasiri, ki maa yuun Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni fuun wo sɛnrɛ na.

Lasiri sɛwɛ jɛnfɔ (Lasiri sɛwɛ jɛnfɛnnɛ): Poro pe yɛn leele mbele pàa pye na Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛɛlɛ pe kara na pe sɛnrɛ ti kɔrɔ wi yuun we, sɛwɛɛlɛ koŋgbanmbala kaŋgurugo poro wogo ko wɛ.

Leele kpoyi (Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi): Mbe pye kpoyi, ki jatere wo yɛn yaraga ŋga pè tɛgɛ ki yɛ, maga kan Yɛnŋɛlɛ yeri. Izirayɛli woolo pàa pye kpoyi, katugu pàa pye Yɛnŋɛlɛ li woolo yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, keretiyɛnye koŋgbanmbala pàa pye na pe yinri Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi; katugu pàa pe yɛɛ kan Zhezu Kirisi wi yeri ma pye wi woolo (1 Korɛnti 1.2; 2 Korɛnti 1.1).

Legilizi (legiliziye): Na ma ka legilizi sɛnrɛ ti kara laga o laga wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, tila la para shɛrigo ko sɛnrɛ na. Zhezu Kirisi tagafɛnnɛ mbele pe yɛn laga tara ti lagapyew, poro pe maa jate legilizi we. Tagafɛnnɛ gbogolomɔ pi yɛn laga o laga, pi maa jate legilizi fun.

Legilizi lelɛɛ (lelɛɛlɛ): Wa faa legilizi wi ni, leele mbele pàa Pasitɛriye tunŋgo kan pe yeri, poro pàa pye legilizi lelɛɛlɛ wele. Kìla yala pe fa jori gbɛn mbe leele pele tɛgɛ legilizi woolo pe go na. Legilizi lelɛɛlɛ naa yɛkembele, tunŋgo nuŋgba kìla pye pe yeri (Filipi 1.1; 1 Timote 3.2; 1 Pyɛri 2.25). Sanga wa ni, ki mɛrɛ tìla pye ki leele nuŋgba pe na (Kapyegele 20.17-28; Tite 1.5,7).

Legilizi tunmbyee (tunmbyeele): Legilizi tunmbyeele poro pe yɛn leele mbele pè yɛnlɛ pe na, ma pe wɔ ma tunŋgo ka kan pe yeri. Ko yɛn mbaa fyɔnwɔ fɛnnɛ naa yambala pe kɔrɔsi (Ɔrɔmu 12.7; Filipi 1.1; 1 Timote 3.8).

Legilizi yɛkelewe (yɛkembele): «Legilizi lelɛɛ» laga ki wele!

Lelɛɛlɛ (Tara ti lelɛɛlɛ): Wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, pàa pye na seye teele nakoma go teele pe yinri lelɛɛlɛ. Wa ca ki ni, ko lelɛɛlɛ poro pàa pye kagala yɛgɛwɔfɛnnɛ gbogolomɔ mba pìla pye na ca ki yɛgɛ sinni, na leele pe kiti kɔnkagala ke yɛgɛ woo. Zhezu Kirisi sanga wi na, Zhufuye pe shɛrɛgɛ konɔ teele pàa pye na pe yinri lelɛɛlɛ. Pe lɛgɛrɛ la pye pe kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ko woolo.

Lere wi Pinambyɔ: Mɛgɛ kayi ŋga Zhezu wi maa wi yɛɛ yinri ki na. Ki mɛgɛ ki yɛn na wi yɛɛ tigiwɛn wogo ki yuun (Mariki 8.31;

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Luki 9.58), na gbɔgɔwɔ mba wi yaa ka ta pi sɛnrɛ yuun (Matiye 25.31; Mariki 8.38).

Leve: Leve wo wi yɛn yaraga ŋga pe ma le wa buru muwɛ mba pè gbɔn pi ni pi ta pi fɛ pi yiri. Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, leve wi sɛnrɛ tì yo lalɛgɛrɛ na, na kapege wogo ki nari (Matiye 16.6-12; 1 Korɛnti 5.6-8; Galasi 5.9).

Leve fu buru: Wi yɛn buru wa ŋa pe maa muwɛ pi gbɔn, paa leve le wi ni mboo fɛ mboo yirige.

Leve fu buru fɛti: «Paki» laga ki wele! Kìla pye ki fɛti wi ka gbɔn, Zhufuye pe ma yapelege nuŋgba poni ko pye, na buru ŋa leve na ye wi ni wi kaa.

Levi setirige pyɔ (piile): Pa ki leele pè yiri wa Levi setirige ki ni. Pàa pye tunmbyeele wa Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni (Nɔmburu 3.5-13).

Lɛn: Lɛn we, yantiire tari nda pe maa jese taa wa ti ni. Ki jese wi ma pye tunmɔlɔwɔ ma yɔn fɔ jɛŋgɛ. Pe maa tɛgɛ na yaripɔrɔ gbegele wi ni. Saraga wɔfɛnnɛ pàa pye na yaripɔrɔ nda nii, pàa pye nari gbegele lɛn jese ni (Levitiki 16.4).

Lɔgɔ fugo: Tara laga kayi, ki ma pye wa tɔnmɔ pi sɔgɔwɔ. Tɔnmɔ pi maga maga, maga fili: Ka ma gbɔgɔ jɛŋgɛ, leele ma saa pe cara kan wa, ki ma pye pe tara.

Lɔti: Lɔti wìla pye Abiramu wi nɔsepyɔ lenaŋa wo wa pyɔ. Naa Yɛnŋɛlɛ làa Sodɔmu ca ki tɔngɔ, Lɔti wo naa wi sumborombiile pe ni pàa shɔ, ɛɛn fɔ, wi jɔ wo sila shɔ (Zhenɛsi 19.12-29).

M

Ma Fɔ: «We Fɔ» laga ki wele!

Malaga sigego: Kìla pye faa Zhufuye pe ma go ka kan, ŋga ki ma pye fanŋga ni. Na maliŋgbɔɔnlɔ ka pan pe kɔrɔgɔ malaga ni, pe ma ye wa ki ni. Kona maliŋgbɔɔnlɔ paa ya pe ni.

Manɛ: Yaakara tari, nda Yɛnŋɛlɛ làa kan Izirayɛli woolo pe yeri wa gbinri wi ni, naa pàa yiri wa Ezhipiti tara we (Ɛkizɔdi 16.14-21; Eburuye 9.4).

Mɛlikisedɛki: Ki mɛgɛ ki kɔrɔ woo ŋa fɔ: Wunluwɔ ŋa wi yɛn ma sin konaa yɛyinŋge wunluwɔ. Wìla pye Yɛnŋɛlɛ na yaara ti ni fuun ti go na li saraga wɔfɔ, ma pye wunluwɔ (Zhenɛsi 14.18). Lere suu to naa wi nɔ nakoma wi setirige jɛn (Eburuye 7.3). Zhezu Kirisi wi yɛn ma taanla Mɛlikisedɛki wi ni, wi yɛn we saraga wɔfɔ gbɔɔ naa we wunluwɔ ma wɛ Mɛlikisedɛki wi na, kɔsaga woro wi na.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mɛrɛgɛ (mɛrɛgɛye): Mɛrɛgɛye pe yɛn Yɛnŋɛlɛ li pitunmbolo (Zhenɛsi 28.12). Wagati wa ni, Yɛnŋɛlɛ liga yere kala na yerewe mbe pye, poro li ma torogo pe ma saa li pye (2 Samiyɛli 24.16; Daniyɛli 4.14).

Mɛsi: «Kirisi» laga ki wele!

Miiri: Latikɔrɔ muwɛ nuwɔ taan pawi, mba pe ma tige ka tɛgɛ maa gbegele. Zhufuye pàa pye naa piin boyan yaraga, nakoma wɛrɛ, nakoma mboo wo gboolo leparisanra ti na mberi migili gboo wi na, sanni pe saa le (Mariki 15.23).

Mishɛli: Yɛnŋɛlɛ li mɛrɛgɛye pe togbɔɔ wo wawi (Zhude 9; Nagawa 12.7).

Moyisi lasiri: «Lasiri» laga ki wele!

Mutari tige: Ki yɛn Zhufuye pe tara tige ka, ŋga ki maa sɛni. Ki pire ti yɛn Zhufuye pe sɛgɛ yaara.

Mb

Mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni: Ki wogo ki maa piin tagafɛnnɛ pele yeri Yinnɛkpoyi lo fanŋga na, pe ma ya na sɛnrɛ ta yɛgɛ yuun nda ti woro pe sɛnrɛ (Kapyegele 2.4-6; 10.46; 1 Korɛnti 12.10; 14.18-19).

N

Na Fɔ: «We Fɔ» laga ki wele!

Nayinmɛ saraga (Nayinmɛ saara): Izirayɛli woolo pàa pye na nayinmɛ saara ti woo mbege naga we Fɔ Yɛnŋɛlɛ li na fɔ lì kajɛŋgɛ pye pe kan (Levitiki 3.1; 6.5).

Naziriwoo: Naziriwoo wo wi yɛn lere ŋa wi maa yɛɛ laga leele sanmbala pe na, mbe yɔn fɔlɔ kɔn Yɛnŋɛlɛ yeri mbaa tunŋgo piin li kan. Kìla pye wi go paa ki kɔn, nakoma mbege kulu. Wila si sinmɛ wɛlɛwɛ wɔ (Nɔmburu 6.2; Yuuro 104.15).

Negɛvu: Maga logo Negɛvu, Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ tara to pe yinri ma. Tì lɛ wa Zheruzalɛmu ca ki yɔnlɔparawa kalige kɛɛ yeri ma kari wa gbinri wi ni wa yɔnlɔparawa kalige kɛɛ ki yeri. Wasege kayi ŋga tire lɛgɛrɛ woro wa ki ni. Tisara lɛgɛrɛ na la paan wa ki ni. Maga logo fun Negɛvu, ki maa para fun Izirayɛli tara ti yɔnlɔparawa kalige kɛɛ wogo ko na (Zhenɛsi 13.14).

Netiniyɛnye: Pàa pye na tɔnmɔ kori konaa na kanŋgirɛ jaa na paan ti ni wa Yawe Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye kulolo ma yiri cɛngɛlɛ kele yɛgɛ ni (Ɛsidirasi 2.43).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nɛzhi: Tara ta yɛgɛ ni, were ti kaa kuun jɛŋgɛ sanga ŋa ni, nɛzhi wi maa yinrigi wa naayeri na tuun. Wi ma pye ma filige pow paa para yɛn. Were to ti ma fɔɔngɔ ki simbi mbege pye ma. Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, nɛzhi wi maa kacɛn lɛgɛrɛ nari. Yɛnŋɛlɛ lo li ma ti wi maa tuun, lo li maa wi kɔrɔsi (Zhɔbu 38.22). Nɛzhi wi yɛn Yɛnŋɛlɛ li kafɔnŋgɔlɔ lo la kacɛn na li maa li yawa pi nari (Zhɔbu 37.16; Yuuro 147.7). Wi yɛn kacɛn mbaa kaseleye ya nari (Zhɔbu 38.22-23). Wi yɛn kacɛn mbaa yaraga ŋga kì filige ko nari konaa sɛnwee wi daga mbe pye fyɔngɔ fu yɛgɛ ŋga na ki ni (Daniyɛli 7.9; Mariki 9.3; Matiye 28.3; Nagawa 1.14). Wi maa ki nari yɛgɛ ŋga na Yɛnŋɛlɛ li ma yɛnlɛ kapege pyefɔ ŋa wi daga mbe ye jɔlɔgɔ wi na (Yuuro 51.9; Ezayi 1.18).

Nikolayitiye: Gbogolomɔ pawi, mba pi mɛgɛ kì yeri wa Nagawa 2.6,15 wi ni. Pe nagawa sɛnrɛ naa pe kapyere tìla tijanga. Ki yɛn ndɛɛ pàa pye na yarisunndo sunnu na kalikalawa piin. Lere ŋa wìla ki gbogolomɔ pi peli, wii jɛn yiŋgɔ.

Ninive: Asiri tara cagbɔgɔ layi faa. Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Zhonasi wìla saa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yo wa (Zhonasi 3.1-10).

Nizara shɔfɔ (nizara shɔfɛnnɛ): Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ wagati wi ni, nizara shɔfɛnnɛ pàa pye na penjara shoo safari wafɛnnɛ pe yeri. Ki woolo pàa pye Zhufuye poro pele, na tunŋgo piin Ɔrɔmu gboforonema wi kan. Pàa pye na dufile nii na penjara taa, ki kala na, Zhufuye sanmbala pàa pye na pe tifaga.

Nowe: Fafafa lelɛɛ wo wawi, wi sɛnrɛ ti yɛn ma yɔnlɔgɔ wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni. Wo wìla tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge ki tɛ, a wo naa wi jɔ, naa wi piile, naa yaayoro ta ni, pè ye wa ki ni ma shɔ tɔnŋgbɔɔ pi kɛɛ, mba Yɛnŋɛlɛ làa tɛgɛ ma tara ti tɔngɔ we (Zhenɛsi 6–8).

Ŋgb

Ŋgbelege (kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege): Kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege laga ki wele.

O

Omeŋga: «Alifa» laga ki wele!

Opali: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛn ma filige lugulugu (Ɛkizɔdi 28.19; 39.12).

Ozanna: Eburuye sɛnrɛ ri. Ti yɛn jɔrɔgɔmɔ sɛnrɛ mbaa lere sɔnni mbaa wi gbogo (Mariki 11.9).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ɔ

Ɔnikisi: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ŋga ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn ma lɛgɛ (Nagawa 21.20).

Ɔrizhi: Yarilire nda pe yinri ɔrizhi ti yɛn paa mali yɛn, pe maa ti muwɛ pi piin buru.

P

Paki: Fɛti wawi, ŋa Zhufuye pàa pye na piin jaŋgo mbaa nawa tuun pe yinriwɛ pi na wa Ezhipiti tara, ma wɔ wa kulowo pi ni (Ɛkizɔdi 12.23-27).

Pantikɔti: Zhufuye pe fɛti wa lawi, ŋa wìla pye na piin yarilire kɔnsaga ni yɛlɛ pyew. Wi mɛgɛ koyi ŋga «Nafa shyɛn ma yiri kɛ», katugu Paki fɛti wi ka toro, ki pilige nafa shyɛn ma yiri kɛ ko pàa pye naa piin (Levitiki 23.16; Kapyegele 2.1-5).

Paraga go (paara yinrɛ): Sanga ŋa ni Izirayɛli tara woolo pe yɛn wa gbinri wi ni, ma yala pè yiri wa Ezhipiti tara makɔ, paraga go kìla pye pe yeri pe shɛrigo (Kapyegele 7.44-46). Pa Yɛnŋɛlɛ làa pye na finli wa Moyisi wi ni (Ɛkizɔdi 33.7-11).

Paara yinrɛ cɛnsaga: Sanga ŋa ni Izirayɛli tara woolo pe yɛn na tanri wa gbinri wi ni, pàa pye na cɛɛn paara yinrɛ. Kìla pye, na paga pe paara yinrɛ ti kan mbe cɛn laga ŋga na, pe maa ki yinri paara yinrɛ cɛnsaga. Kìla pye pe ma paraga go ki gbegele paraga nakoma sɛlɛgɛ ni. Tiyagala pe ma kan maga yirige, mɛɛ ki sanga maga pɔ manda ni kanŋgagala na, ŋgele pe ma kan waa tara (Zhenɛ 26.17; Ɛki 16.13).

Paara yinrɛ fɛti: Izirayɛli tara woolo pàa pye naga fɛti wi piin yɛlɛ pyew, pe maa pye ma gbɔn pilige kɔlɔtaanri, jaŋgo mbaa nawa tuun pe tɛlɛye pe na paa yɛgɛ ŋga na pàa pye na cɛɛn wa paara yinrɛ ti ni wa gbinri wi ni Moyisi sanga wi na (Zhan 7.2).

Pe Fɔ: «We Fɔ» laga ki wele!

Pilati: Ɔrɔmu tara fɛnnɛ gboforonɛri wo wa lawi. Wìla pye ma cɛn Zhude, naa Samari, naa Idume tara ti go na.

Pitunmbolo: Ki mɛgɛ pe maa ki yinri Zhezu wi fɔrɔfɛnnɛ kɛ ma yiri shyɛn poro na, poro mbele wìla yeri pe pinlɛ paa tanri wi ni, paa wi sari wi tunŋgo ki na. Wìla pe tun leele shyɛnzhyɛn, a pè

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti yo ma leele pe sagala. Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, pàa pye na Pɔli wo naa leele pele yinri pitunmbolo.

Pyetige (tunŋgo pyetige): Tunŋgo pyetige laga ki wele.

Pyɔ (Davidi setirige pyɔ): Davidi setirige pyɔ laga ki wele.

S

Saara: Saraga laga ki wele.

Sadusiye: Zhufuye shɛrɛgɛ konɔ gbogolomɔ pa lawi. Pe sila lɛgɛ. Saraga wɔfɛnnɛ la wɛlɛ. Pàa taga Moyisi lasiri wi na. Pe sila taga ki na mbe yo mɛrɛgɛye wa. Pe sila si taga ki na fun mbe yo kuulo pe yaa ka yɛn (Matiye 22.23; Kapyegele 23.8).

Safiri: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa bura yɛn.

Samari: Izirayɛli tara laga ko kayi, ki tara tìla pye Zhude naa Galile tara ti sɔgɔwɔ pi ni. Naa Asiri tara woolo pàa kaa Izirayɛli tara woolo pe yigi ma kari pe ni ma saa pe pye kulolo, a Asiri tara wunluwɔ wì si kaa wi tara woolo pele torogo wa Izirayɛli tara. A pè saa cɛn wa Samari tara, Izirayɛli tara woolo mbele pàa koro wa Samari, a pè pinlɛ Asiri tara woolo pe ni. A ko ki kan pee yala Zhufuye sanmbala pe ni, katugu pe sila pye na pe jate paa Zhufuye piiri yɛn. Ɛɛn fɔ, Zhezu wi sila yɛnlɛ mbe ye ki malaga ki ni (Zhan 4.7-10; Luki 9.52-56).

San (Pàa wi san): Ko kɔrɔ wo yɛn naŋa ŋa pe maa nama pi wɔ, nakoma pe maa se ma, jaŋgo wiga ka ya mbaa jɛɛlɛ kala piin mbe piile se (Kapyegele 8.27). Zhezu wìla para mbele pe woro nambala pe sɛnrɛ na (Matiye 19.12).

Saraga: Zhufuye pàa pye na saraga ki woo Yɛnŋɛlɛ lo yeri. Saraga wɔgɔ go kìla pye ma lɛgɛ. Pàa pye naga woo kapere ti kala na, nakoma mbe yɛɛ pye kpoyi, nakoma kagala kele yɛgɛ na. Saraga wɔgɔ kìla pye kacɛn naga nari fɔ Zhezu wi yaa ka pan mboo yɛɛ wɔ saraga we kapere ti kala na. A Zhezu wì si kaa pan ma ku wa tiparaga ki na, a kì saraga wɔgɔ ki ni fuun ki kɔ (Eburuye 9.28).

Saraga sogowogo (saara sogoworo): Saraga sogowogo, saraga kayi ŋga kìla pye pe maga wɔ Yɛnŋɛlɛ li yeri, maga sogo pew wa saraga wɔsaga ki na, mali gbɔgɔ.

Saraga wɔfɔ (saraga wɔfɛnnɛ): Leele pele wɛlɛ, mbele pàa yɛnlɛ pe na ma pe wɔ wa Levi setirige ki ni, jaŋgo paa saraga wɔgɔtunŋgo ki piin

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Yɛnŋɛlɛ li kan wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, mbe yala Moyisi lasiri wi ni (Matiye 8.4).

Saraga wɔfɛnnɛ to (saraga wɔfɛnnɛ teele): Wo wìla pye saraga wɔfɛnnɛ pe ni fuun pe go na wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni, konaa ma pye kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ki go na. Wo wìla pye na yiin wa shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni yesaga nuŋgba yɛlɛ li ni, na saraga woo wi yɛɛ kapere to naa leele sanmbala pe kapere ti kala na (Eburuye 9.7). Zhezu wì pan ma pye Saraga wɔfɛnnɛ to gbɔɔ maa yɛɛ wɔ saraga we kapere ti kala na (Eburuye 4.14; 7.26-27).

Saraga wɔfɛnnɛ togbɔɔ: «Saraga wɔfɛnnɛ to» laga ki wele!

Saraga wɔsaga (saraga wɔsara): Pe maga wa ki ma yiri tabali kɔrɔgɔ, nɛɛ saara ti woo wa Yɛnŋɛlɛ li kan (Matiye 5.23-24; Luki 11.51).

Sariduwani: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn yɛɛn (Nagawa 21.19).

Sesari: Kìla pye na lere wa ka cɛn Ɔrɔmu tara wunluwɔ pi na, pe maa wi yinri Sesari. Ki mɛgɛ ŋga kìla pye pe wunlumbolo poro wogo (Matiye 22.21; Luki 2.1; 3.1; Zhan 19.12; Kapyegele 17.7).

Sɛdiri: Sɛdiri tige ki yɛn Liban tara tige, ki mɛgɛ kìla pye ma gbɔgɔ fɔ jɛŋgɛ (1 Wunlu 6.20). Sɛdiri tige ki ma tɔnlɔ ma yagara jɛŋgɛ; ki tige ki yɛn fanŋga ni, ki njere ti ma tɔnlɔndɔnlɔ ma jaraga ma nagala, ki wɛrɛ ti ma pye tipiire sanga pyew (Ezayi 2.13; Ezekiyɛli 17.22; 31.3). Ki tire tìla pye tire jɛndɛ nda tìla pye ma leele pe ndanla, a paa wunlumbolo pe yinrɛ to naa shɛriyinrɛ ti kanni ti ni (2 Samiyɛli 5.11; 1 Wunlumbolo 6.19, 20; 7.1-12). Pàa pye na sɛdiri tire ti tɛni nari piin tiyara, naa tiyapaara konaa tire papara papara (1 Wunlu 6.8-9). Pàa pye na ta tɛni yarisunndo (Eza 44.14). Sɛdiri tige ki maa nuwɔ taan kaan (Yurutan 4.11; Oze 14.7).

Sɛnfɔnndɔ (Mbaa yuun sɛnfɔnndɔ ni): Ki wogo ki maa piin tagafɛnnɛ pele yeri Yinnɛkpoyi lo fanŋga na, pe ma ya na sɛnrɛ ta yɛgɛ yuun nda ti woro pe sɛnrɛ, na Yɛnŋɛlɛ li sɔnni. Ki yarikanga kan pele yeri pe ma ya naga sɛnrɛ ti kɔrɔ wi yuun (Kapyegele 2.4-6; 10.46; 19.6; 1 Korɛnti 12.10; 14.18-19).

Sɛnrɛ: Zhezu Kirisi wo pe yinri sɛnrɛ.

Simbaala: Ki mɛgɛ ki maa yinri Zhezu Kirisi tagafɛnnɛ poro na, fɔ pe yɛn wi simbaŋgbelege, a wi yɛn pe Kɔnrifɔ.

Simbaala kɔnrifɔ (Simbaala kɔnrifɛnnɛ): Ki sɛnpyɔ ŋa wi yɛn wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, ki koŋgbanŋga wi maa para leele mbele pe maa yaayoro kɔnri poro sɛnrɛ na, ki shyɛn wogo wi maa para tara

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

fanŋga kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ nakoma Yɛnŋɛlɛ konɔ kagala yɛgɛ wɔfɛnnɛ poro sɛnrɛ na. Sɛnpyɔ wi kɔrɔ koŋgbanŋa wo na, simbaala kɔnrifɔ wila daga mbaa yan naa tɔnmɔ lagajaa yaayoro ti kan wa tara ti laga ŋga ki yɛn lawaga naa sinndɛɛrɛ laga ko ni (Yuuro 23.2), mbaa wi yaayoro ŋgbelege ki go singi wagati tisawiwa naa cɛnrɛ ti na (Amɔsi 3.12) konaa mbaa yaayoro nda tì puŋgo ti lagajaa mbaa paan ti ni (Matiye 18.12). Kìla pye simbaala kɔnrifɔ wi ma ya ma pyɔɔnlɔ lagaja paa wi sari ki tunŋgo ki na (Zhɔbu 30.1). Wagati wa ni, pe ma Yɛnŋɛlɛ li naga we na paa li woolo pe kɔnrifɔ yɛn (Yuuro 23.1; 80.1), li maa pe kala yɔngɔ (Ezayi 40.11) konaa wa li naŋgbanwa pi ni, mbele lì gbɔn ma jaraga, li ma saa pe lagaja ma pan pe ni wa yaayoro ŋgboŋgo ki ni (Zheremi 31.10). Kirisi wi yɛn simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ. Wi sila lara mbe ye wa simbaala ŋgboŋgo ki ni, ɛɛn fɔ pa wìla ye wa yeyɔngɔ ki ni. Tunŋgo ŋga kìla kan wi yeri ko layi ŋga mbe pye simbaala kɔnrifɛnnɛ to. Na wi kaa simbaala pe yinri pe mɛrɛ ti na, pe maa shoo wi yeri jigi tagasaga ni, pe ma je mbe taga lere wa yɛgɛ na. Naa wùu yɛɛ kan paa saraga yɛn ma ku pe kala na, wìgi pye maga naga pe na fɔ pe yɛn maa ndanla (Zhan 10.1-18).

Simbaala kɔnrifɔ gbɔɔ: «Simbaala kɔnrifɔ» laga ki wele.

Sinayi: Sinayi, yanwiga kayi ŋga ki laga ki woro ma jɛn ma filige kpayi nala; lara lɛgɛrɛ yɛn wa nda pè naganaga ma yo ki mbe ya pye ko ka. Sinayi yanwiga pe maa ki yinri fun Horɛbu yanwiga wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni. Izirayɛli woolo pe yiriŋgɔlɔ wa Ezhipiti tara, ki yeŋge taanri wogo ki na, a pè si saa gbɔn wa ki laga ki na. A pè si cɛn wa funwa laga falafala ka ni, ŋga lere mbe ya koro le mbaa Sinayi yanwiga ki namunjɔ wi yaan (Ɛkizɔdi 19). Pa Yɛnŋɛlɛ làa li ŋgasegele ke naga Moyisi wi na wa Sinayi yanwiga ki na. A lì si yɔn finliwɛ le lo naa Izirayɛli woolo pe sɔgɔwɔ, mba pi mbaa ti pe pye yɔn finliwɛ na pe yɛɛ ni konaa lo jate li ni. Wa ki laga ki na fun, Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wìla tunŋgo fɔnŋgɔ ta wa ma yiri wa Yɛnŋɛlɛ li yeri (1 Wunlumbolo 19.8) konaa mbe kari yɛgɛ. Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, pè para Sinayi yanwiga ki sɛnrɛ na, jaŋgo kulowo mba pi yɛn wa Moyisi lasiri wi ni mboo naga (Galasi 4.22) konaa mbe kari yɛgɛ.

Sinmɛ kpoyi: Yɛnŋɛlɛ làa ki yo Moyisi wi kan ma yo wi sinmɛ pa gbegele pi yiri pi yɛ sinmɛ sanmba pi ni. Ki sinmɛ pìla pye sinmɛ kpoyi Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na, mba pàa tɛgɛ ma Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki tunŋgo pyeyaara ti pye kpoyi pi ni. Kìla pye Zhufuye pe kaa jaa mbe lere tɛgɛ tunŋgo ka na paa saraga wɔgɔtunŋgo yɛn, nakoma wunluwɔ, pe ma sinmɛ fa wi na mbege naga fɔ poo tɛgɛ ki na (Ɛkizɔdi 28.41; 29.7; 30.30; 1 Samiyɛli 9.16; 10.1; 2 Samiyɛli 2.7; 3.39).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sipirɛsi: Sipirɛsi tige ki yɛn Izirayɛli tara kɛɛ ko ka tige; ki mɛgɛ kìla pye ma gbɔgɔ. Sipirɛsi tige ki ma pye sanga pyew wɛtipiire ni butuu. Ki yagawa pi ma ya ma mɛtɛrɛ nafa bɔ. Ki njere ti ma kankan ti yɛɛ na ma sinzin ma kari naayeri. Ki yɛn tige ŋga ki yɛn ma sheli. Ko naa sɛdiri tige ki ni tìla pye na yaan ti yɛɛ tanla (1 Wunlumbolo 5.8,10; Ezayi 14.8; 37.24; 60.13). Salomɔ wìla shɛrigo gbɔgɔ ŋga kan, pàa ki kanga tunŋgo ka pye sipirɛsi tire ni ma pinlɛ sɛdiri tire ni (1 Wunlumbolo 5.8,10; 6.15,34; 2 Kuroniki 2.8; 3.5). Pàa pye na yarigbɔnrɔ gbegele fun sipirɛsi tire ti ni (2 Samiyɛli 6.5).

Sitoyisiye: Kajɛnŋɛ wa lawi pàa pye naa yinri Zenɔ, mbele pàa taga wi na, a paa pe yinri Sitoyisiye. Pàa pye na leele pe nari ma yo kasinŋge kì mbɔnrɔ yaraga pyew ki na. Fɔ tijinliwɛ fɔ wila la yɛyinŋge nakoma jɔlɔgɔ kpɛ jate, wi daga mboo yɛɛ kan kala li ni fuun li yeri. Ko pe maa yinri sɛnwee wi yɔnwɔ we (Kapyegele 17.8).

Siyɔn: Pàa Zheruzalɛmu ca ki kan yanwiga ŋga go na, ko pe yinri ma. A ki mɛgɛ kì pye Zheruzalɛmu ca ki mɛgɛ koŋgbanŋa wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni. Ki kala na, Siyɔn naa Zheruzalɛmu ti kɔrɔ wi yɛn nuŋgba (Zhan 12.5).

Sodɔmu: «Gomɔri» laga ki wele!

Sh

Sherubɛnye: Mɛrɛgɛye pele wɛlɛ, pe wa Yɛnŋɛlɛ li tanla. Poro yanlɛɛlɛ pàa tɛ ma yerege wa Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ kɛsu wi na, maa tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki ni (Ɛkizɔdi 25.18-22; Eburuye 9.5).

Shɛri (ŋa wii shɛri, leele mbele pee shɛri): Ki mɛgɛ ŋga ki maa yinri leele pele na nakoma tara nuŋgba nuŋgba pyew nda ti woolo pe woro Zhufuye poro na. Ki maa yinri fun mbele pe woro keretiyɛnye pe na (1 Pyɛri 2.12; 4.3).

Shɛrigo (shɛriyinrɛ): Zhufuye pàa pye na pe yɛɛ gbogolo na Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ ti kara laga ŋga na, ko ki yɛn shɛrigo ye. Shɛriyinrɛ tìla pye pe ca pyew ki ni. Zhufuye pàa pye na saara ti woo shɛrigo gbɔgɔ ŋga ni, ko la pye wa Zheruzalɛmu. Go piile shyɛn la pye wa ki shɛrigo gbɔgɔ ki ni. Pàa pye na nuŋgba yinri laga kpoyi, na sanŋa wi yinri lajɛŋgɛ kpoyi.

Shɛrigo gbɔgɔ (Yɛnŋɛlɛ li shɛrigo gbɔgɔ): «Shɛrigo» laga ki wele!

Shɔfɔ (nizara shɔfɔ): «Nizara shɔfɔ» laga ki wele.

T

Taga (kɛyɛn yi taga): Kɛɛ tagawa laga ki wele.

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tara ti leleɛlɛ: Zhezu Kirisi sanga wi na, Zhufuye pe shɛrɛgɛ konɔ teele pàa pye na pe yinri leleɛlɛ. Pe lɛgɛrɛ la pye pe kiti kɔnfɛnnɛ ŋgbelege ko woolo.

Tarisisi: Tarisisi wìla pye ca ŋga kìla pye Fenisi tara fɛnnɛ pe cɛnsaga. Kìla pye wa kɔgɔje wi yɔn na, ŋga tɔnmɔkɔɔrɔ tugbɔɔrɔ yeresagbɔgɔ la pye wa.

Terebɛnti: Tige kayi ŋga kìla pye ma gbɔgɔ ma tɔnlɔ ma yɔn. Ki wɛrɛ ti ma ya ma yɛlɛ fili ki na mbe si jɛn mbe wo. Ki yagawa pìla pye paa kacɛn yɛn mbaa leele pe yɛɛ gbɔgɔwɔ pi nari (Eza 2.13; Eze 27.6; Zaka 11.2.)

Tiparaga: Paga kiti kɔn lere wa na, na wi daga poo gbo, kìla pye Ɔrɔmu gboforonema wi maga fɔ wi kan tige na ŋga pè ka pari ki na, ma suu kɛyɛn naa wi tɔɔrɔ ti kan ki tige ki na le tara. Ko puŋgo na, pe mɛɛ wege kɔn maga yirige maga kan wa tara, maga fɔ wi yaga yanŋgasaga wa naayeri fɔ wi sa ku.

Tipee: Sɔtanla wi mɛgɛ ko kayi.

Tiri: Tiri ca kìla pye tɔnmɔkɔɔrɔ yeresagbɔgɔ wa kɔgɔje yɔn ki na, wa Fenisi tara. Wa sɔnlɔ parawa kalige kɛɛ yeri, ko naa Sidɔn ca ki ni tìla lali ti yɛɛ ni culo nafa shyɛn; wa sɔnlɔ parawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri ko naa Ako ca ki ni tìla lali ti yɛɛ ni culo nafa shyɛn ma yiri kaŋgurugo.

To (ki dunruya ŋa wi To): Sɔtanla wi mɛgɛ ko kayi (Zhan 12.31).

To (saraga wɔfɛnnɛ to): «Saraga wɔfɛnnɛ to» laga ki wele.

Topazi: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa nɛŋgɛ muwɛ yɛn.

Tɔnmɔkɔrɔ gbeŋge: Bato gbɔɔ wawi paa go yɛn, ŋa Nowe wìla wi tɛ maa gbegele, a wo naa wi go woolo pe ni, naa yaayoro ti ni, pè ye wa wi ni ma shɔ tɔnŋgbɔɔ pi kɛɛ (Zhenɛsi 6.9–8.19).

Tugurɔn sigeyaraga: Tugurɔn yaraga kayi, pe maga gbɔn paa sɛti gbeŋɛ yɛn ma yigisaga wɔ ki na. Maliŋgbɔɔnlɔ paga kari wa malaga, ki fɔ wi maga yigi wa wi yɛɛ yɛgɛ, na paga wi wɔn wanga ni nakoma gberege ni, kila wi ta. Tagafɔ wi daga mbe tagawa pi lɛ mboo pye wi tugurɔn sigeyaraga (Efɛzi 6.16).

Tunŋgo pyetige: Kanŋgaga kayi ki ma pye ma nugu, pe maga pɔ nɛrɛ shyɛn yɔɔrɔ na, ma cafalaga nakoma wotoro pɔ ti na ma ta nari kɔnri. Wagati wa ni, ki mɛgɛ ŋga pe maa ki yinri paa yɛgɛ nagawa yɛn mbege naga fɔ kulo wi yɛn wi tafɔ wo cɛnwɛ na, nakoma tara ta woolo yɛn pe wunlunaŋa wo cɛnwɛ na (1 Wunlumbolo 12.4), nakoma pe yɛn fanŋga

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

ka yɛgɛ cɛnwɛ na (Zheremi 27.8); nakosima ki maga naga ma yo nagafɔ wa yɛn naa lekɔlipiile nari nagawa pa ni (Matiye 11.29-30).

Turiban: Parisanyɛɛgɛ titɔnlɔgɔ ka layi, kìla pye saraga wɔfɔ wi maga migi wa wi go ki na paa njaga yɛn. Pàa ki yɔnlɔgɔ wa ki na fɔ: MBE PYE KPOYI YƐNŊƐLƐ KAN (Ɛkizɔdi 28.4,39).

W

Weere: Yarigbɔnrɔ tari nda pe ma tuguyɛnrɛ tɛgɛ mari gbegele, ti ma pye paa pɛgɛlɛ yɛn pe maa ti gbɔɔn nari tunrugu ti yɛɛn na (1 Samiyɛli 18.6; 2 Samiyɛli 6.5; 1 Kuroniki 13.8; 15.16; 16.5; 25.1,6; 2 Kuroniki 5.12; 29.25; Ɛsidirasi 3.10; Nehemi 12.27; Yuuro 150.5).

We Fɔ (ma Fɔ, na Fɔ, pe Fɔ, ye Fɔ): Wa Yɔn fɔlɔ lɛlɛ sɛwɛ wi ni, Zhufuye pàa pye na fyɛ mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri. Ki kala na, lalɛgɛrɛ na, a paa li yinri we Fɔ. Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, pe maa Yɛnŋɛlɛ li yinri ma, (Matiye 22.44), nakosima Zhezu Kirisi we (Kapyegele 16.31; Ɔrɔmu 10.9).

Wetijugo: Wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, yinnɛ tipegele ŋgele yawa yɛn ke ni, pè ke jori laga ŋga na mbe sa gbɔn wagati wa ni, ko laga koyi (2 Pyɛri 2.4).

Wire (Kirisi wi wire): Kirisi wi wire to ti yɛn Legilizi we. Ko kɔrɔ wo yɛn mbele fuun pe yɛn tagafɛnnɛ laga tara ti lagapyew ki ni (Efɛzi 1.23; Kolɔsi 1.24).

Wɔfɛnnɛ (saraga wɔfɛnnɛ): Saraga wɔfɛnnɛ laga ki wele.

Wɔnnɔ (lalaaga wɔnnɔ): Kirisi wo pe maa yinri «lalaaga wɔnnɔ» (2 Pyɛri 1.19; Nagawa 2.28; 22.6), katugu wi panga koŋgbanŋga kì yanwa yirige leele pe kan mbe yinmɛ kan pe yeri. Wi panga shyɛn wogo ki yaa ka yanwa gbɔɔ yirige wi piligbɔgɔ ki na.

Wɔsaga (saraga wɔsaga, wɔsara): Saraga wɔsaga laga ki wele.

Wunluwɔ (Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ): Wunluwɔ mɛgɛ kì yo lalɛgɛrɛ na wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, ɛɛn fɔ, ki kɔrɔ wii yo laga ka kpɛ ni. Kì yo lara nda na wa sɛwɛ, mbe yala to ni, ki mbe ya pye fɔ Yɛnŋɛlɛ jate li yɛn wunluwɔ, (Luki 17.20-21), nakoma li yɛn laga ŋga na ko, (Matiye 5.3,10-12). Wa (Ɔrɔmu 14.17 naa 1 Korɛnti 4.20) lara ti ni, ŋga kì yo fɔ «Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ» ki kɔrɔ wi mbe ya pye wunluwɔ fɔnmbɔ shɔsaga ŋga Kirisi wì kan we.

Wusuna nuwɔ taan: Timuwɛ sɔnŋgbanga woo pawi, mba Izirayɛli tara faa woolo pàa pye na loo wa Saba ca wa Arabu tara na paan pi ni

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

wa pe tara. Pàa pye na wusuna nuwɔ taan wi pinlɛlɛ pa yɛgɛ ni na latikɔrɔ nuwɔ taan tiyɔɔn gbegele, ŋa pàa pye na sori pilige pyew na Yɛnŋɛlɛ li gbogo (Ɛkizɔdi 30.7; Luki 1.9).

Y

Yaga: Faa naa Yɛnŋɛlɛ làa lasiri wi kan Zhufuye pe yeri, a lì sho paa yaga wi woo paa wi kaan. Ko kɔrɔ wo yɛn fɔ yaraga o yaraga lere wi ma ta, wi nuŋgba nuŋgba wɔwɔ wa ti kɛ kɛ pyew wi ni ti pye li woro (Malaki 3.10; Matiye 23.23; Eburuye 7.2-10).

Yarifɛlɛgɛ: Yaraga kayi leele pe maa ki jate ki maa fyɛrɛ gbɔrɔ kaan. Pe ma yo ki yɛn ma ŋganŋgɔli gbegbeŋɛ lɛ. Wa bibulu wi ni, pe maa ki yinri fun wɔɔgɔ lɛgɛ. Sɔtanla wowi (Nagawa 12.3).

Yarilire kɔngɔ fɛti: Yarilire kɔngɔ fɛti pàa pye naa yinri fun Pantikɔti; katugu Paki fɛti wi toroŋgɔlɔ ki piliye nafa shyɛn ma yiri kɛ wogo ki na, pe mɛɛ wi lɛ naa piin; ki ma saa yala yarilire nda pe yinri bile ti kɔnsanga wi ni.

Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti: Yarilire kɔnŋgɔlɔ fɛti paa kaa naa yinri puŋgo na Gbataala nɔgɔ fɛti. Pàa pye naa piin yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ ma yiri kaŋgurugo wogo ki na. Ko fɛti wo la pye naga nari ma yo pè yarilire sannda ti kɔn tì kɔ; to lari nda ɛrɛzɛn pire naa oliviye tige pire (Dete 16.13; Levi 23.24).

Yarilire sunkanŋgaga: Yarilire sunkanŋgaga ki ma pye papagapa, pe maga tɛ maga pye ŋgundɔ ŋgundɔ, mbe sigi pɔ nɛrɛ shyɛn na, ti maa ki tilele wa yarilire ti ni, nari suun, nari pire ti woo (2 Sami 24.22; 1 Kuro 21.23).

Yasɛnti: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn paa bura yɛn.

Yawe (Yawe Yɛnŋɛlɛ): Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ pa pège yɔnlɔgɔ yɛɛn YHWH, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ «Ŋa wi yɛn», nakoma «Ŋa wi yɛn wa.» Yɛlɛ cɛnmɛ shyɛn toroŋgɔlɔ Zhezu Kirisi wi sege ki yɛgɛ, naa pàa Bibulu wi kanŋga Girɛki sɛnrɛ ti ni, a Zhufuye pè sigi mɛgɛ ki kanŋga ma yo «we Fɔ» jaŋgo paga ka ta mbaa Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ ki yinri jaga jaga. Jinmiire ti ni wège mɛgɛ ki kanŋga ma yo «Yawe Yɛnŋɛlɛ.» Yɛnŋɛlɛ li mɛgɛ jɛŋgɛ ki yerewe pi woro ma jɛn.

Yayɛnwɛ (yayɛnwɛ fɔ, yayɛnwɛ fɛnnɛ): Wa Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ sɛwɛ wi ni, yayɛnwɛ pìla pye mɛgɛ ka, ŋga kìla pye na yinri witige yama cɛnlɛ lɛgɛrɛ na. Mba we maa yinri yayɛnwɛ po nuŋgba lama. Zhufuye pe yeri, pàa pye na yayɛnwɛ fɛnnɛ pe jate fyɔngɔ fɛnnɛ. Pe sila

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

daga mbe cɛn leele sanmbala pe ni wa ca. Leele sanmbala pe sila pye na yɛnlɛgi mbaa jiinri pe na, nakoma mbaa fulo pe tanla.

Ye Fɔ: «We Fɔ» laga ki wele!

Yeŋge (yeŋge le, pye yeŋge): Ko kɔrɔ wo yɛn mbe koro mbalige sa yɔnlɔ ki kɔ. Yeŋge lege ki go ko yɛn mbe ma yɛɛ tirige Yɛnŋɛlɛ li yɛgɛ na mbe yɛnri kala la na, konaa mbe kapere kala yagawa ja (Matiye 6.16-18; 9.15; Kapyegele 13.3).

Yevɔnŋgɔ fɛti: Yevɔnŋgɔ fɛti wìla pye fɛti wa ŋa Zhufuye pàa pye na piin yevɔnŋgɔ pyew ki lɛsanga wi ni (Nɔmbu 28.11).

Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go: Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga paraga go ki yɛn go ka, ŋga pàa gbegele paraga ni, a kì pye Yɛnŋɛlɛ li cɛnsaga wa li woolo pe sɔgɔwɔ. Yɔn finliwɛ sɛnrɛ tìla pye ma yɔnlɔgɔ ma tɛgɛ kɛsu ŋa ni, pa wìla pye ma tɛgɛ wa ki cɛnsaga paraga go ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni, konaa tunŋgo pyeyaara ta yɛgɛ ni, to la pye ma tɛgɛ wa ki laga kpoyi ki ni. Pàa jasa gbegele paara ni, ŋga pe ma sanga maga maga, maga fili. Kìla pye pe kaa kee, pe mari kɔlɔgi mari kaari na kee ti ni (Ɛkizɔdi 25.9; Levitiki 8.10).

Yɛnŋɛlɛ li lajɛŋgɛ: Laga kayi, mbele pè shɔsaga ta ma ku makɔ, pe wa na yɔgɔri Yɛnŋɛlɛ li ni (Luki 23.43).

Yɛnŋɛlɛ li lasiri: «Lasiri» laga ki wele!

Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi: Mbe pye kpoyi, ki jatere wo yɛn yaraga ŋga pè tɛgɛ ki yɛ, maga kan Yɛnŋɛlɛ yeri. Izirayɛli woolo pàa pye kpoyi, katugu pàa pye Yɛnŋɛlɛ li woolo yɛgɛ ŋga na, ki pyelɔmɔ nuŋgba pi na, keretiyɛnye koŋgbanmbala pàa pye na pe yinri Yɛnŋɛlɛ li leele kpoyi; katugu pàa pe yɛɛ kan Zhezu Kirisi wi yeri ma pye wi woolo (1 Korɛnti 1.2; 2 Korɛnti 1.1).

Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ: Wunluwɔ mɛgɛ kì yo lalɛgɛrɛ na wa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ sɛwɛ wi ni, ɛɛn fɔ, ki kɔrɔ wii yo laga ka kpɛ ni. Kì yo lara nda na wa sɛwɛ, mbe yala to ni, ki mbe ya pye fɔ Yɛnŋɛlɛ jate li yɛn wunluwɔ, (Luki 17.20-21), nakoma li yɛn laga ŋga na ko, (Matiye 5.3,10-12). Wa (Ɔrɔmu 14.17 naa 1 Korɛnti 4.20) lara ti ni, ŋga kì yo ma yo fɔ «Yɛnŋɛlɛ li wunluwɔ» ki kɔrɔ wi mbe ya pye wunluwɔ fɔnmbɔ shɔsaga ŋga Kirisi wì kan we.

Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ (yofɛnnɛ): Ko kɔrɔ wo yɛn mbe sɛnrɛ shɔ lere yɔn na mberi yo. Lere wawi ŋa wi maa para Yɛnŋɛlɛ li fanŋga na, li maa tun wi sa li sɛnrɛ ti yo. Nagawa, naa mbe bala kala na, naa kotogo sogowo, naa yɛrɛwɛ, naa kagala ŋgele kaa paan, ti ni fuun ti yowo yɛn wa ki ni. Ki mɛgɛ ki maa yinri Yɔn fɔlɔ lɛlɛ wagati Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ poro na. Poro pele la wɛlɛ: Daniyɛli, naa

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ezayi, naa Eli, naa Zheremi, naa Zhonasi. Ki mɛgɛ ki maa yinri Zhan Batisi wi na ma yo Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ wi. Zhezu Kirisi wì pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ. Tagafɛnnɛ gbogolomɔ mba pe yinri Legilizi, pi leele pàa pye na pele yinri Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɛnnɛ.

Yizɔpi: Wɛrɛ tari nda ti nuwɔ pi yɛn ma tanla, ti maa fiin wa Ezhipiti tara naa Palɛsitini tara ti ni. Tila ya yiri mbe yagara jɛŋgɛ, ti wɛŋgɛlɛ ke ma pye sire ni. Ti maa yinrigi yaanŋguro naa mboro lara nda tì jɛɛnri to na (1 Wunlumbolo 5.13). Kìla pye pe ma yizɔpi wɛrɛ ti kɔn mari pɔ ti yɛɛ na, Paki fɛti nɔgɔ, kasanwa mba pàa pye na yanragi yanragi na kapere ti kala yagawa jaa, pe mari le wa pi ni maa yanragi yanragi (Ɛkizɔdi 12.22). Kìla pye tɔnmɔ mba pi ma yaraga nakoma lere pye fyɔngɔ fu, yizɔpi wɛrɛ pàa tɛgɛ naa yanragi yanragi (Levitiki 14.4-7).

Yofɔ (Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ): Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ laga ki wele.

Yɔn finliwɛ: Wa Bibulu wi ni, yɔn finliwɛ pi kɔrɔ wowi ŋa fɔ Yɛnŋɛlɛ lì yɔn wa nuŋgba lere wa ni, nakoma li woolo pe ni. «Yɔn fɔlɔ» laga ki wele fun.

Yɔn finliwɛ kɛsu: Yɔn finliwɛ kɛsu pàa wi gbegele akasiya tire ni ma tɛ piiri wo wi na (Ɛkizɔdi 25.10-22). Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele kàa pye ma yɔnlɔgɔ sinndɛɛrɛ papara papara nda na, pa pàa ti le wa wi ni. Wo kìla pye na jate ma wɛ yaraga ki ni fuun ki na wa Yɛnŋɛlɛ cɛnsaga paraga go ki ni. Wìla pye naga nari ma yo Yɛnŋɛlɛ li yɛn le; puŋgo na, pàa kaa wi tɛgɛ wa shɛrigo gbɔgɔ ki lajɛŋgɛ kpoyi ki ni.

Yɔn finliwɛ sɛnrɛ kɛsu: Ye yɔn finliwɛ kɛsu laga ki wele!

Yɔn fɔlɔ (yɔn fɔgɔlɔ): Na ki ka yo wa Bibulu wi ni mbe yo yɔn fɔlɔ, ko kɔrɔ wo yɛn fɔ Yɛnŋɛlɛ lì kala la kɔn ma tɛgɛ mbe pye lere wa kan, na lo kpaw li yaa ka li yɔn fili. Wagati lɛgɛrɛ na, ki leele pe daga mbe ŋga pye jaŋgo ki yɔn fɔlɔ lii yɔn fili, li ma ko fun ki naga. Kì pye ma Yɛnŋɛlɛ làa yɔn fɔlɔ la kɔn Nowe yeri (Zhenɛsi 9.8-17), ma la kɔn Abiramu yeri (Zhenɛsi 17.1-8). Ko puŋgo na, a lì la kɔn Izirayɛli cɛnlɛ woolo pe yeri (Deteronɔmu 29.1-15). Bibulu wi yɛn ma kɔn shyɛn: Yɔn fɔlɔ lɛlɛ naa Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ. Yɔn fɔlɔ lɛlɛ lo li yɛn ŋga Yɛnŋɛlɛ làa yo li yaa pye sanni Zhezu wi sa pan. A Yɔn fɔlɔ fɔnnɔ lì pye ŋga Yɛnŋɛlɛ li yaa ka pye Zhezu wi panga ki fanŋga na (Matiye 26.28; 2 Korɛnti 3.6; Efɛzi 2.13-13; Eburuye 8.7-13).

Z

Zabulɔn naa Nɛfitali: Zabulɔn naa Nɛfitali pàa pye Zhakɔbu wi pinambiile konaa ma pye fun Izirayɛli tara cɛngɛlɛ kɛ ma yiri shyɛn koro kele

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

shyɛn; ki cɛngɛlɛ shyɛn ke tara tìla pye ma wa wa Palɛsitini tara ti yɔnlɔparawa kamɛŋgɛ kɛɛ yeri. Asiri tara fɛnnɛ pàa kaa pan ma to ki tara ti na mari shɔ mari ta (2 Wunlumbolo 15.29; 16.9).

Zusi: Kirɛti fɛnnɛ pe yarisunŋgo kayi pe yinri ma (Kapyegele 14.12).

Zh

Zhan Batisi: Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ŋa wìla Zhezu wi konɔ li gbɛgɛlɛ. Wìla pye Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ ma yala Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ Eli wi tulugo ko ni. Wìla ki yari leele pe kan fɔ pe daga mbe pe kapere ti jɛn mberi yaga, mbe pan Yɛnŋɛlɛ li kɔrɔgɔ (Matiye 3.1-15; Mariki 1.4-11; Luki 1.13-25). «Batɛmu» laga ki wele!

Zhasipi: Sinndɛlɛgɛ sɔnŋgbanga wogo kayi, ki yɛgɛ cɛnwɛ pi yɛn ma lɛgɛ.

Zheremi: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ» laga ki wele!

Zhonasi: «Yɛnŋɛlɛ yɔn sɛnrɛ yofɔ» laga ki wele!

Zhubile: Maga logo zhubile, ko kɔrɔ wo yɛn mbe mbanlaga win. Yɛlɛ nafa shyɛn ma yiri kɛ kɛ pyew lo pàa pye na yinri zhubile yɛlɛ. Ki yɛlɛ li yeŋge kɔlɔshyɛn wogo ki pilige kɛ wogo ki na, Izirayɛli woolo mbele pàa pye na pe yɛɛ kaan kulolo pe Izirayɛli woolo yɛɛnlɛ pele yeri, pe ma wɔ wa kulowo pi ni. Ko mbanlaga winmɛ po pìla pye na ki yɛlɛ li lɛsanga wi nari, ki kɔrɔ wi yɛn fun yɔgɔrimɔ (Levitiki 25.8-54).

Zhufuye: Yɛnŋɛlɛ làa ki leele pe wɔ faa, jaŋgo pe pye li woolo. Pe maa pe yinri fun Izirayɛli woolo. Pàa pye na tanri Moyisi lasiri konɔ li na. Pa Shɔfɔ Zhezu wì yiri wa ki woolo pe ni (Matiye 2.2; Mariki 15.2).

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Bibulu wi lara nda ti yɛn kagbɔgɔ yɔn

Shɛrɛgɛ fɛtiye

Nowɛli fɛti Luki 2.1-20; Matiye 2.1-12
Zhezu wi jɔlɔgɔ sɛnrɛ Matiye 26–27; Zhan 18–19
Paki fɛti Luki 24; Zhan 20
Zhezu wi yinriwɛ mbe kari wa yɛnŋɛlɛ na Kapyegele 1.6-11
Pantikɔti fɛti Kapyegele 2.1-41

Yɛnrɛwɛ naa yuuro

Yɛnŋɛlɛ yɛnrɛwɛ Matiye 6.9-13
Duwaw sɛnrɛ Nɔmburu 6.22-27
Mari Yɛnŋɛlɛ sɔnyurugo Luki 1.46-55
Yawe Yɛnŋɛlɛ lo li yɛn na kɔnrifɔ Yuuro 23
Yɛnŋɛlɛ li sharaga yurugo ŋga ki yɛn kagbɔgɔ yɔn ma wɛ Yuuro 103

Dunruya dakala naa shɔwɔ

Dunruya dakala Zhenɛsi 1–2
Sɛnwee wi tolo wa kapege ki ni Zhenɛsi 3
Yɛnŋɛlɛ li yɔn finliwɛ Izirayɛli woolo pe ni Zhenɛsi 9; Deteronɔmu 5–6
Yɔn finliwɛ fɔnmbɔ Zheremi 31.31-34
Yɛyinŋge Yɛnŋɛlɛ li ni Ɔrɔmu 5; 8; Ɔrɔmu 8
Kirisi, we Fɔ we Filipi 2.6-11
Kuulo pe yɛnmɛ 1 Korɛnti 15
Yɛnŋɛlɛ li dunruya fɔnŋɔ Nagawa 21–22

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zhezu wi yɛn Nagafɔ konaa Shɔfɔ

Fɛrɛwɛ sɛnrɛ Matiye 5.3-12
Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ nda tìla yo wa yanwiga ki na Matiye 5–7
Kapere kala yagawa sɛnrɛ Mariki 2.1-12
Samari tara fɛnnɛ naŋa kajɛŋgɛ pyefɔ Luki 10.29-37
Pinambyɔ ŋa wìla puŋgo ma kaa yan Luki 15.11-32
Simbaala kɔnrifɔ jɛnŋɛ Zhan 10.1-30
Konɔ, naa kaselege konaa yinwege Zhan 14.6; Zhan 11.25
Komiyɔn 1 Korɛnti 11.7-34
Yɛnŋɛlɛ li kiti kɔnpilige Matiye 25.31-46
Fɔrɔgɔfɛnnɛ pe tunmɔ Matiye 28.16-20

Tagafɔ wi tangalɔmɔ

Yɛnŋɛlɛ li ŋgasegele kɛ Ɛkizɔdi 20.1-17
Yɛnŋɛlɛ ŋgasele na lì gbɔgɔ ma wɛ Matiye 22.34-40; Ɔrɔmu 13.8-10
Juguye pɔɔn ndanla Matiye 5.43-48
Mbe ndanlawa pi tanga jɛŋgɛ 1 Korɛnti 13
Mbe pye nuŋgba Efɛzi 4.1-6
Sharaga sɛnrɛ Kolɔsi 3.15-17; Luki 17.11-19
Nayinmɛ sɛnrɛ Ɔrɔmu 12.12,15; Filipi 4.4; Yuuro 100
Kirisi, we yinwege ye Filipi 1.21; Galasi 2.9-10; Ɔrɔmu 14.7-9

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Plan de lecture quotidienne

Janvier

date	*écriture*
1	Zhenɛsi 1–2; Matiye 1.1–2.12; Yuuro 1; Yomiyɛgɛlɛ 1.1-6
2	Zhenɛsi 3–4; Matiye 2.13–3.6; Yuuro 2; Yomiyɛgɛlɛ 1.7-9
3	Zhenɛsi 5–7; Matiye 3.7–4.11; Yuuro 3; Yomiyɛgɛlɛ 1.10-19
4	Zhenɛsi 8–10; Matiye 4.12-25; Yuuro 4; Yomiyɛgɛlɛ 1.20-23
5	Zhenɛsi 11.1–13.4; Matiye 5.1-26; Yuuro 5; Yomiyɛgɛlɛ 1.24-28
6	Zhenɛsi 13.5–15.21; Matiye 5.27-48; Yuuro 6; Yomiyɛgɛlɛ 1.29-33
7	Zhenɛsi 16.1–18.19; Matiye 6.1-24; Yuuro 7; Yomiyɛgɛlɛ 2.1-5
8	Zhenɛsi 18.20–19.38; Matiye 6.25–7.14; Yuuro 8; Yomiyɛgɛlɛ 2.6-15
9	Zhenɛsi 20–22; Matiye 7.15-29; Yuuro 9.1-12; Yomiyɛgɛlɛ 2.16-22
10	Zhenɛsi 23.1–24.51; Matiye 8.1-17; Yuuro 9.13-20; Yomiyɛgɛlɛ 3.1-6
11	Zhenɛsi 24.52–26.16; Matiye 8.18-34; Yuuro 10.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 3.7-8
12	Zhenɛsi 26.17–27.46; Matiye 9.1-17; Yuuro 10.16-18; Yomiyɛgɛlɛ 3.9-10
13	Zhenɛsi 28–29; Matiye 9.18-38; Yuuro 11; Yomiyɛgɛlɛ 3.11-12
14	Zhenɛsi 30.1–31.16; Matiye 10.1-25; Yuuro 12; Yomiyɛgɛlɛ 3.13-15
15	Zhenɛsi 31.17–32.12; Matiye 10.26–11.6; Yuuro 13; Yomiyɛgɛlɛ 3.16-18
16	Zhenɛsi 32.13–34.31; Matiye 11.7-30; Yuuro 14; Yomiyɛgɛlɛ 3.19-20
17	Zhenɛsi 35–36; Matiye 12.1-21; Yuuro 15; Yomiyɛgɛlɛ 3.21-26
18	Zhenɛsi 37–38; Matiye 12.22-45; Yuuro 16; Yomiyɛgɛlɛ 3.27-32
19	Zhenɛsi 39.1–41.16; Matiye 12.46–13.23; Yuuro 17; Yomiyɛgɛlɛ 3.33-35
20	Zhenɛsi 41.17–42.17; Matiye 13.24-46; Yuuro 18.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 4.1-6
21	Zhenɛsi 42.18–43.34; Matiye 13.47–14.12; Yuuro 18.16-36; Yomiyɛgɛlɛ 4.7-10
22	Zhenɛsi 44–45; Matiye 14.13-36; Yuuro 18.37-50; Yomiyɛgɛlɛ 4.11-13
23	Zhenɛsi 46–47; Matiye 15.1-28; Yuuro 19; Yomiyɛgɛlɛ 4.14-19
24	Zhenɛsi 48–49; Matiye 15.29–16.12; Yuuro 20; Yomiyɛgɛlɛ 4.20-27
25	Zhenɛsi 50; Ɛkizɔdi 1.1–2.10; Matiye 16.13–17.9; Yuuro 21; Yomiyɛgɛlɛ 5.1-6
26	Ɛkizɔdi 2.11–3.22; Matiye 17.10-27; Yuuro 22.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 5.7-14
27	Ɛkizɔdi 4.1–5.21; Matiye 18.1-22; Yuuro 22.19-31; Yomiyɛgɛlɛ 5.15-21
28	Ɛkizɔdi 5.22–7.24; Matiye 18.23–19.12; Yuuro 23; Yomiyɛgɛlɛ 5.22-23
29	Ɛkizɔdi 7.25–9.35; Matiye 19.13-30; Yuuro 24; Yomiyɛgɛlɛ 6.1-5
30	Ɛkizɔdi 10.1–12.13; Matiye 20.1-28; Yuuro 25.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 6.6-11
31	Ɛkizɔdi 12.14–13.16; Matiye 20.29–21.22; Yuuro 25.16-22; Yomiyɛgɛlɛ 6.12-15

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Février

date	*écriture*
1	Ɛkizɔdi 13.17–15.18; Matiye 21.23-46; Yuuro 26; Yomiyɛgɛlɛ 6.16-19
2	Ɛkizɔdi 15.19–17.7; Matiye 22.1-33; Yuuro 27.1-6; Yomiyɛgɛlɛ 6.20-26
3	Ɛkizɔdi 17.8–19.15; Matiye 22.34–23.12; Yuuro 27.7-14; Yomiyɛgɛlɛ 6.27-35
4	Ɛkizɔdi 19.16–21.21; Matiye 23.13-39; Yuuro 28; Yomiyɛgɛlɛ 7.1-5
5	Ɛkizɔdi 21.22–23.13; Matiye 24.1-28; Yuuro 29; Yomiyɛgɛlɛ 7.6-23
6	Ɛkizɔdi 23.14–25.40; Matiye 24.29-51; Yuuro 30; Yomiyɛgɛlɛ 7.24-27
7	Ɛkizɔdi 26–27; Matiye 25.1-30; Yuuro 31.1-8; Yomiyɛgɛlɛ 8.1-11
8	Ɛkizɔdi 28; Matiye 25.31–26.13; Yuuro 31.9-18; Yomiyɛgɛlɛ 8.12-13
9	Ɛkizɔdi 29.1–30.10; Matiye 26.14-46; Yuuro 31.19-24; Yomiyɛgɛlɛ 8.14-26
10	Ɛkizɔdi 30.11–31.18; Matiye 26.47-68; Yuuro 32; Yomiyɛgɛlɛ 8.27-32
11	Ɛkizɔdi 32–33; Matiye 26.69–27.14; Yuuro 33.1-11; Yomiyɛgɛlɛ 8.33-36
12	Ɛkizɔdi 34.1–35.9; Matiye 27.15-31; Yuuro 33.12-22; Yomiyɛgɛlɛ 9.1-6
13	Ɛkizɔdi 35.10–36.38; Matiye 27.32-66; Yuuro 34.1-10; Yomiyɛgɛlɛ 9.7-8
14	Ɛkizɔdi 37–38; Matiye 28; Yuuro 34.11-22; Yomiyɛgɛlɛ 9.9-10
15	Ɛkizɔdi 39–40; Mariki 1.1-28; Yuuro 35.1-16; Yomiyɛgɛlɛ 9.11-12
16	Levitiki 1–3; Mariki 1.29–2.12; Yuuro 35.17-28; Yomiyɛgɛlɛ 9.13-18
17	Levitiki 4–5; Mariki 2.13–3.6; Yuuro 36; Yomiyɛgɛlɛ 10.1-2
18	Levitiki 6.1–7.27; Mariki 3.7-30; Yuuro 37.1-11; Yomiyɛgɛlɛ 10.3-4
19	Levitiki 7.28–9.6; Mariki 3.31–4.25; Yuuro 37.12-29; Yomiyɛgɛlɛ 10.5
20	Levitiki 9.7–10.20; Mariki 4.26–5.20; Yuuro 37.30-40; Yomiyɛgɛlɛ 10.6-7
21	Levitiki 11–12; Mariki 5.21-43; Yuuro 38; Yomiyɛgɛlɛ 10.8-9
22	Levitiki 13; Mariki 6.1-29; Yuuro 39; Yomiyɛgɛlɛ 10.10
23	Levitiki 14; Mariki 6.30-56; Yuuro 40.1-10; Yomiyɛgɛlɛ 10.11-12
24	Levitiki 15.1–16.28; Mariki 7.1-23; Yuuro 40.11-17; Yomiyɛgɛlɛ 10.13-14
25	Levitiki 16.29–18.30; Mariki 7.24–8.10; Yuuro 41; Yomiyɛgɛlɛ 10.15-16
26	Levitiki 19.1–20.21; Mariki 8.11-38; Yuuro 42; Yomiyɛgɛlɛ 10.17
27	Levitiki 20.22–22.16; Mariki 9.1-29; Yuuro 43; Yomiyɛgɛlɛ 10.18
28	Levitiki 22.17–23.44; Mariki 9.30–10.12; Yuuro 44.1-8; Yomiyɛgɛlɛ 10.19

Mars

date	*écriture*
1	Levitiki 24.1–25.46; Mariki 10.13-31; Yuuro 44.9-26; Yomiyɛgɛlɛ 10.20-21
2	Levitiki 25.47–27.13; Mariki 10.32-52; Yuuro 45; Yomiyɛgɛlɛ 10.22
3	Levitiki 27.14-34; Nɔmburu 1; Mariki 11.1-25; Yuuro 46; Yomiyɛgɛlɛ 10.23
4	Nɔmburu 2–3; Mariki 11.27–12.17; Yuuro 47; Yomiyɛgɛlɛ 10.24-25
5	Nɔmburu 4–5; Mariki 12.18-37; Yuuro 48; Yomiyɛgɛlɛ 10.26
6	Nɔmburu 6–7; Mariki 12.38–13.13; Yuuro 49; Yomiyɛgɛlɛ 10.27-28
7	Nɔmburu 8–9; Mariki 13.14-37; Yuuro 50; Yomiyɛgɛlɛ 10.29-30
8	Nɔmburu 10.1–11.23; Mariki 14.1-21; Yuuro 51; Yomiyɛgɛlɛ 10.31-32

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Nɔmburu 11.24–13.33; Mariki 14.22-52; Yuuro 52; Yomiyɛgɛlɛ 11.1-3
10 Nɔmburu 14.1–15.16; Mariki 14.53-72; Yuuro 53; Yomiyɛgɛlɛ 11.4
11 Nɔmburu 15.17–16.35; Mariki 15; Yuuro 54; Yomiyɛgɛlɛ 11.5-6
12 Nɔmburu 17.1–18.32; Mariki 16; Yuuro 55; Yomiyɛgɛlɛ 11.7
13 Nɔmburu 19–20; Luki 1.1-25; Yuuro 56; Yomiyɛgɛlɛ 11.8
14 Nɔmburu 21.1–22.20; Luki 1.26-56; Yuuro 57; Yomiyɛgɛlɛ 11.9-11
15 Nɔmburu 22.21–23.30; Luki 1.57-80; Yuuro 58; Yomiyɛgɛlɛ 11.12-13
16 Nɔmburu 24–25; Luki 2.1-35; Yuuro 59; Yomiyɛgɛlɛ 11.14
17 Nɔmburu 26.1-51; Luki 2.36-52; Yuuro 60; Yomiyɛgɛlɛ 11.15
18 Nɔmburu 26.52–28.15; Luki 3.1-22; Yuuro 61; Yomiyɛgɛlɛ 11.16-17
19 Nɔmburu 28.16–29.39; Luki 3.23-38; Yuuro 62; Yomiyɛgɛlɛ 11.18-19
20 Nɔmburu 30–31; Luki 4.1-30; Yuuro 63; Yomiyɛgɛlɛ 11.20-21
21 Nɔmburu 32.1–33.39; Luki 4.31–5.11; Yuuro 64; Yomiyɛgɛlɛ 11.22
22 Nɔmburu 33.40–35.34; Luki 5.12-28; Yuuro 65; Yomiyɛgɛlɛ 11.23
23 Nɔmburu 36; Deteronɔmu 1; Luki 5.29–6.11; Yuuro 66; Yomiyɛgɛlɛ 11.24-26
24 Deteronɔmu 2–3; Luki 6.12-38; Yuuro 67; Yomiyɛgɛlɛ 11.27
25 Deteronɔmu 4; Luki 6.39–7.10; Yuuro 68.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 11.28
26 Deteronɔmu 5–6; Luki 7.11-35; Yuuro 68.19-35; Yomiyɛgɛlɛ 11.29-31
27 Deteronɔmu 7–8; Luki 7.36–8.3; Yuuro 69.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 12.1
28 Deteronɔmu 9–10; Luki 8.4-21; Yuuro 69.19-36; Yomiyɛgɛlɛ 12.2-3
29 Deteronɔmu 11–12; Luki 8.22-39; Yuuro 70; Yomiyɛgɛlɛ 12.4
30 Deteronɔmu 13–15; Luki 8.40–9.6; Yuuro 71; Yomiyɛgɛlɛ 12.5-7
31 Deteronɔmu 16–17; Luki 9.7-27; Yuuro 72; Yomiyɛgɛlɛ 12.8-9

Avril

date	*écriture*
1	Deteronɔmu 18–20; Luki 9.28-50; Yuuro 73; Yomiyɛgɛlɛ 12.10
2	Deteronɔmu 21–22; Luki 9.51–10.12; Yuuro 74; Yomiyɛgɛlɛ 12.11
3	Deteronɔmu 23–25; Luki 10.13-37; Yuuro 75; Yomiyɛgɛlɛ 12.12-14
4	Deteronɔmu 26–27; Luki 10.38–11.13; Yuuro 76; Yomiyɛgɛlɛ 12.15-17
5	Deteronɔmu 28; Luki 11.14-36; Yuuro 77; Yomiyɛgɛlɛ 12.18
6	Deteronɔmu 29–30; Luki 11.37–12.7; Yuuro 78.1-31; Yomiyɛgɛlɛ 12.19-20
7	Deteronɔmu 31.1–32.27; Luki 12.8-34; Yuuro 78.32-55; Yomiyɛgɛlɛ 12.21-23
8	Deteronɔmu 32.28-52; Luki 12.35-59; Yuuro 78.56-64; Yomiyɛgɛlɛ 12.24
9	Deteronɔmu 33; Luki 13.1-21; Yuuro 78.65-72; Yomiyɛgɛlɛ 12.25
10	Deteronɔmu 34; Zhozuwe 1–2; Luki 13.22–14.6; Yuuro 79; Yomiyɛgɛlɛ 12.26
11	Zhozuwe 3–4; Luki 14.7-35; Yuuro 80; Yomiyɛgɛlɛ 12.27-28
12	Zhozuwe 5.1–7.15; Luki 15; Yuuro 81; Yomiyɛgɛlɛ 13.1
13	Zhozuwe 7.16–9.2; Luki 16.1-18; Yuuro 82; Yomiyɛgɛlɛ 13.2-3
14	Zhozuwe 9.3–10.43; Luki 16.19–17.10; Yuuro 83; Yomiyɛgɛlɛ 13.4
15	Zhozuwe 11–12; Luki 17.11-37; Yuuro 84; Yomiyɛgɛlɛ 13.5-6
16	Zhozuwe 13–14; Luki 18.1-17; Yuuro 85; Yomiyɛgɛlɛ 13.7-8

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Zhozuwe 15; Luki 18.18-43; Yuuro 86; Yomiyɛgɛlɛ 13.9-10
18 Zhozuwe 16–18; Luki 19.1-27; Yuuro 87; Yomiyɛgɛlɛ 13.11
19 Zhozuwe 19–20; Luki 19.28-48; Yuuro 88; Yomiyɛgɛlɛ 13.12-14
20 Zhozuwe 21.1–22.20; Luki 20.1-26; Yuuro 89.1-13; Yomiyɛgɛlɛ 13.15-16
21 Zhozuwe 22.21–23.16; Luki 20.27-47; Yuuro 89.14-37; Yomiyɛgɛlɛ 13.17-19
22 Zhozuwe 24; Luki 21.1-28; Yuuro 89.38-52; Yomiyɛgɛlɛ 13.20-23
23 Kiti kɔfɛnnɛ 1.1–2.9; Luki 21.29–22.13; Yuuro 90–91; Yomiyɛgɛlɛ 13.24-25
24 Kiti kɔfɛnnɛ 2.10–3.31; Luki 22.14-34; Yuuro 92–93; Yomiyɛgɛlɛ 14.1-2
25 Kiti kɔfɛnnɛ 4–5; Luki 22.35-53; Yuuro 94; Yomiyɛgɛlɛ 14.3-4
26 Kiti kɔfɛnnɛ 6; Luki 22.54–23.12; Yuuro 95–96; Yomiyɛgɛlɛ 14.5-6
27 Kiti kɔfɛnnɛ 7.1–8.17; Luki 23.13-43; Yuuro 97–98; Yomiyɛgɛlɛ 14.7-8
28 Kiti kɔfɛnnɛ 8.18–9.21; Luki 23.44–24.12; Yuuro 99; Yomiyɛgɛlɛ 14.9-10
29 Kiti kɔfɛnnɛ 9.22–10.18; Luki 24.13-53; Yuuro 100; Yomiyɛgɛlɛ 14.11-12
30 Kiti kɔfɛnnɛ 11–12; Zhan 1.1-28; Yuuro 101; Yomiyɛgɛlɛ 14.13-14

Mai

date ***écriture***

1 Kiti kɔfɛnnɛ 13–14; Zhan 1.29-51; Yuuro 102; Yomiyɛgɛlɛ 14.15-16
2 Kiti kɔfɛnnɛ 15–16; Zhan 2; Yuuro 103; Yomiyɛgɛlɛ 14.17-19
3 Kiti kɔfɛnnɛ 17–18; Zhan 3.1-21; Yuuro 104.1-23; Yomiyɛgɛlɛ 14.20-21
4 Kiti kɔfɛnnɛ 19–20; Zhan 3.22–4.3; Yuuro 104.24-35; Yomiyɛgɛlɛ 14.22-24
5 Kiti kɔfɛnnɛ 21; Uruti 1; Zhan 4.4-42; Yuuro 105.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 14.25
6 Uruti 2–4; Zhan 4.43-54; Yuuro 105.16-36; Yomiyɛgɛlɛ 14.26-27
7 1 Samiyɛli 1.1–2.21; Zhan 5.1-23; Yuuro 105.37-45; Yomiyɛgɛlɛ 14.28-29
8 1 Samiyɛli 2.22–4.22; Zhan 5.24-47; Yuuro 106.1-12; Yomiyɛgɛlɛ 14.30-31
9 1 Samiyɛli 5–7; Zhan 6.1-21; Yuuro 106.13-31; Yomiyɛgɛlɛ 14.32-33
10 1 Samiyɛli 8–9; Zhan 6.22-42; Yuuro 106.32-48; Yomiyɛgɛlɛ 14.34-35
11 1 Samiyɛli 10–11; Zhan 6.43-71; Yuuro 107; Yomiyɛgɛlɛ 15.1-3
12 1 Samiyɛli 12.1–13.22; Zhan 7.1-29; Yuuro 108; Yomiyɛgɛlɛ 15.4
13 1 Samiyɛli 13.23–14.52; Zhan 7.30-52; Yuuro 109; Yomiyɛgɛlɛ 15.5-7
14 1 Samiyɛli 15–16; Zhan 7.53–8.20; Yuuro 110; Yomiyɛgɛlɛ 15.8-10
15 1 Samiyɛli 17.1–18.4; Zhan 8.21-30; Yuuro 111; Yomiyɛgɛlɛ 15.11
16 1 Samiyɛli 18.5–19.24; Zhan 8.31-59; Yuuro 112; Yomiyɛgɛlɛ 15.12-14
17 1 Samiyɛli 20–21; Zhan 9; Yuuro 113–114; Yomiyɛgɛlɛ 15.15-17
18 1 Samiyɛli 22–23; Zhan 10.1-21; Yuuro 115; Yomiyɛgɛlɛ 15.18-19
19 1 Samiyɛli 24–25; Zhan 10.22-42; Yuuro 116; Yomiyɛgɛlɛ 15.20-21
20 1 Samiyɛli 26–28; Zhan 11.1-53; Yuuro 117; Yomiyɛgɛlɛ 15.22-23
21 1 Samiyɛli 29–31; Zhan 11.54–12.19; Yuuro 118.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 15.24-26
22 2 Samiyɛli 1.1–2.11; Zhan 12.20-50; Yuuro 118.19-29; Yomiyɛgɛlɛ 15.27-28
23 2 Samiyɛli 2.12–3.39; Zhan 13.1-30; Yuuro 119.1-16; Yomiyɛgɛlɛ 15.29-30
24 2 Samiyɛli 4–6; Zhan 13.31–14.14; Yuuro 119.17-32; Yomiyɛgɛlɛ 15.32
25 2 Samiyɛli 7–8; Zhan 14.15-31; Yuuro 119.33-48; Yomiyɛgɛlɛ 15.33

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 2 Samiyɛli 9–11; Zhan 15; Yuuro 119.49-64; Yomiyɛgɛlɛ 16.1-3
27 2 Samiyɛli 12; Zhan 16; Yuuro 119.65-80; Yomiyɛgɛlɛ 16.4-5
28 2 Samiyɛli 13; Zhan 17; Yuuro 119.81-96; Yomiyɛgɛlɛ 16.6-7
29 2 Samiyɛli 14.1–15.22; Zhan 18.1-24; Yuuro 119.97-112; Yomiyɛgɛlɛ 16.8-9
30 2 Samiyɛli 15.23–16.23; Zhan 18.25–19.22; Yuuro 119.113-128; Yomiyɛgɛlɛ 16.10-11
31 2 Samiyɛli 17; Zhan 19.23-42; Yuuro 119.129-152; Yomiyɛgɛlɛ 16.12-13

Juin

date	*écriture*
1	2 Samiyɛli 18.1–19.10; Zhan 20; Yuuro 119.153-176; Yomiyɛgɛlɛ 16.14-15
2	2 Samiyɛli 19.11–20.13; Zhan 21; Yuuro 120; Yomiyɛgɛlɛ 16.16-17
3	2 Samiyɛli 20.14–22.20; Kapyegele 1; Yuuro 121; Yomiyɛgɛlɛ 16.18
4	2 Samiyɛli 22.21–23.23; Kapyegele 2; Yuuro 122; Yomiyɛgɛlɛ 16.19-20
5	2 Samiyɛli 23.24–24.25; Kapyegele 3; Yuuro 123; Yomiyɛgɛlɛ 16.21-23
6	1 Wunlumbolo 1; Kapyegele 4; Yuuro 124; Yomiyɛgɛlɛ 16.24
7	1 Wunlumbolo 2.1–3.3; Kapyegele 5; Yuuro 125; Yomiyɛgɛlɛ 16.25
8	1 Wunlumbolo 3.4–4.20; Kapyegele 6; Yuuro 126; Yomiyɛgɛlɛ 16.26-27
9	1 Wunlumbolo 5–6; Kapyegele 7.1-29; Yuuro 127; Yomiyɛgɛlɛ 16.28-30
10	1 Wunlumbolo 7; Kapyegele 7.30-50; Yuuro 128; Yomiyɛgɛlɛ 16.31-33
11	1 Wunlumbolo 8; Kapyegele 7.51–8.13; Yuuro 129; Yomiyɛgɛlɛ 17.1
12	1 Wunlumbolo 9–10; Kapyegele 8.14-40; Yuuro 130; Yomiyɛgɛlɛ 17.2-3
13	1 Wunlumbolo 11.1–12.19; Kapyegele 9.1-25; Yuuro 131; Yomiyɛgɛlɛ 17.4-5
14	1 Wunlumbolo 12.20–13.34; Kapyegele 9.26-43; Yuuro 132; Yomiyɛgɛlɛ 17.6
15	1 Wunlumbolo 14.1–15.24; Kapyegele 10.1; Yuuro 133; Yomiyɛgɛlɛ 17.7-8
16	1 Wunlumbolo 15.25–17.24; Kapyegele 10.23-48; Yuuro 134; Yomiyɛgɛlɛ 17.9-11
17	1 Wunlumbolo 18; Kapyegele 11; Yuuro 135; Yomiyɛgɛlɛ 17.12-13
18	1 Wunlumbolo 19; Kapyegele 12.1-23; Yuuro 136; Yomiyɛgɛlɛ 17.14-15
19	1 Wunlumbolo 20–21; Kapyegele 12.24–13.15; Yuuro 137; Yomiyɛgɛlɛ 17.16
20	1 Wunlumbolo 22; Kapyegele 13.16-41; Yuuro 138; Yomiyɛgɛlɛ 17.17-18
21	2 Wunlumbolo 1–2; Kapyegele 13.42–14.7; Yuuro 139; Yomiyɛgɛlɛ 17.19-21
22	2 Wunlumbolo 3.1–4.17; Kapyegele 14.8-28; Yuuro 140; Yomiyɛgɛlɛ 17.22
23	2 Wunlumbolo 4.18–5.27; Kapyegele 15.1-35; Yuuro 141; Yomiyɛgɛlɛ 17.23
24	2 Wunlumbolo 6–7; Kapyegele 15.36–16.15; Yuuro 142; Yomiyɛgɛlɛ 17.24-25
25	2 Wunlumbolo 8.1–9.13; Kapyegele 16.16-40; Yuuro 143; Yomiyɛgɛlɛ 17.26
26	2 Wunlumbolo 9.14–10.31; Kapyegele 17; Yuuro 144; Yomiyɛgɛlɛ 17.27-28
27	2 Wunlumbolo 10.32–12.21; Kapyegele 18.1-22; Yuuro 145; Yomiyɛgɛlɛ 18.1
28	2 Wunlumbolo 13–14; Kapyegele 18.23–19.12; Yuuro 146; Yomiyɛgɛlɛ 18.2-3
29	2 Wunlumbolo 15–16; Kapyegele 19.13-40; Yuuro 147; Yomiyɛgɛlɛ 18.4-5
30	2 Wunlumbolo 17.1–18.12; Kapyegele 20; Yuuro 148; Yomiyɛgɛlɛ 18.6-7

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Juillet

date	*écriture*
1	2 Wunlumbolo 18.13–19.37; Kapyegele 21.1-16; Yuuro 149; Yomiyɛgɛlɛ 18.8
2	2 Wunlumbolo 20.1–22.2; Kapyegele 21.17-36; Yuuro 150; Yomiyɛgɛlɛ 18.9-10
3	2 Wunlumbolo 22.3–23.30; Kapyegele 21.37–22.16; Yuuro 1; Yomiyɛgɛlɛ 18.11-12
4	2 Wunlumbolo 23.31–25.30; Kapyegele 22.17–23.10; Yuuro 2; Yomiyɛgɛlɛ 18.13
5	1 Kuroniki 1.1–2.17; Kapyegele 23.11-35; Yuuro 3; Yomiyɛgɛlɛ 18.14-15
6	1 Kuroniki 2.18–4.4; Kapyegele 24; Yuuro 4; Yomiyɛgɛlɛ 18.16-18
7	1 Kuroniki 4.5–5.17; Kapyegele 25; Yuuro 5; Yomiyɛgɛlɛ 18.19
8	1 Kuroniki 5.18–6.66; Kapyegele 26; Yuuro 6; Yomiyɛgɛlɛ 18.20-21
9	1 Kuroniki 7–8; Kapyegele 27.1-20; Yuuro 7; Yomiyɛgɛlɛ 18.22
10	1 Kuroniki 9–10; Kapyegele 27.21-44; Yuuro 8; Yomiyɛgɛlɛ 18.23-24
11	1 Kuroniki 11.1–12.18; Kapyegele 28; Yuuro 9.1-12; Yomiyɛgɛlɛ 19.1-3
12	1 Kuroniki 12.19–14.17; Ɔrɔmu 1.1-17; Yuuro 9.13-20; Yomiyɛgɛlɛ 19.4-5
13	1 Kuroniki 15.1–16.36; Ɔrɔmu 1.18-32; Yuuro 10.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 19.6-7
14	1 Kuroniki 16.37–18.17; Ɔrɔmu 2.1-24; Yuuro 10.16-18; Yomiyɛgɛlɛ 19.8-9
15	1 Kuroniki 19–21; Ɔrɔmu 2.25–3.8; Yuuro 11; Yomiyɛgɛlɛ 19.10-12
16	1 Kuroniki 22–23; Ɔrɔmu 3.9-31; Yuuro 12; Yomiyɛgɛlɛ 19.13-14
17	1 Kuroniki 24.1–26.11; Ɔrɔmu 4.1-12; Yuuro 13; Yomiyɛgɛlɛ 19.15-16
18	1 Kuroniki 26.12–27.34; Ɔrɔmu 4.13–5.5; Yuuro 14; Yomiyɛgɛlɛ 19.17
19	1 Kuroniki 28–29; Ɔrɔmu 5.6-21; Yuuro 15; Yomiyɛgɛlɛ 19.18-19
20	2 Kuroniki 1–3; Ɔrɔmu 6; Yuuro 16; Yomiyɛgɛlɛ 19.20-21
21	2 Kuroniki 4.1–6.11; Ɔrɔmu 7.1-13; Yuuro 17; Yomiyɛgɛlɛ 19.22-23
22	2 Kuroniki 6.12–8.10; Ɔrɔmu 7.14–8.8; Yuuro 18.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 19.24-25
23	2 Kuroniki 8.11–10.19; Ɔrɔmu 8.9-21; Yuuro 18.16-36; Yomiyɛgɛlɛ 19.26
24	2 Kuroniki 11–13; Ɔrɔmu 8.22-39; Yuuro 18.37-50; Yomiyɛgɛlɛ 19.27-29
25	2 Kuroniki 14–16; Ɔrɔmu 9.1-21; Yuuro 19; Yomiyɛgɛlɛ 20.1
26	2 Kuroniki 17–18; Ɔrɔmu 9.22–10.13; Yuuro 20; Yomiyɛgɛlɛ 20.2-3
27	2 Kuroniki 19–20; Ɔrɔmu 10.14–11.12; Yuuro 21; Yomiyɛgɛlɛ 20.4-6
28	2 Kuroniki 21–23; Ɔrɔmu 11.13-36; Yuuro 22.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 20.7
29	2 Kuroniki 24–25; Ɔrɔmu 12; Yuuro 22.19-31; Yomiyɛgɛlɛ 20.8-10
30	2 Kuroniki 26–28; Ɔrɔmu 13; Yuuro 23; Yomiyɛgɛlɛ 20.11
31	2 Kuroniki 29; Ɔrɔmu 14; Yuuro 24; Yomiyɛgɛlɛ 20.12

Août

date	*écriture*
1	2 Kuroniki 30–31; Ɔrɔmu 15.1-22; Yuuro 25.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 20.13-15
2	2 Kuroniki 32.1–33.13; Ɔrɔmu 15.23–16.7; Yuuro 25.16-22; Yomiyɛgɛlɛ 20.16-18
3	2 Kuroniki 33.14–34.33; Ɔrɔmu 16.8-27; Yuuro 26; Yomiyɛgɛlɛ 20.19
4	2 Kuroniki 35–36; 1 Korɛnti 1.1-17; Yuuro 27.1-6; Yomiyɛgɛlɛ 20.20-21
5	Ɛsidirasi 1–2; 1 Korɛnti 1.18–2.5; Yuuro 27.7-14; Yomiyɛgɛlɛ 20.22-23

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Ɛsidirasi 3–4; 1 Korɛnti 2.6–3.4; Yuuro 28; Yomiyɛgɛlɛ 20.24-25
7 Ɛsidirasi 5–6; 1 Korɛnti 3.5-23; Yuuro 29; Yomiyɛgɛlɛ 20.26-27
8 Ɛsidirasi 7.1–8.20; 1 Korɛnti 4; Yuuro 30; Yomiyɛgɛlɛ 20.28-30
9 Ɛsidirasi 8.21–9.15; 1 Korɛnti 5; Yuuro 31.1-8; Yomiyɛgɛlɛ 21.1-2
10 Ɛsidirasi 10; 1 Korɛnti 6; Yuuro 31.9-18; Yomiyɛgɛlɛ 21.3
11 Nehemi 1.1–3.14; 1 Korɛnti 7.1-24; Yuuro 31.19-24; Yomiyɛgɛlɛ 21.4
12 Nehemi 3.15–5.13; 1 Korɛnti 7.25-40; Yuuro 32; Yomiyɛgɛlɛ 21.5-7
13 Nehemi 5.14–7.60; 1 Korɛnti 8; Yuuro 33.1-11; Yomiyɛgɛlɛ 21.8-10
14 Nehemi 7.61–9.21; 1 Korɛnti 9.1-18; Yuuro 33.12-22; Yomiyɛgɛlɛ 21.11-12
15 Nehemi 9.22–10.39; 1 Korɛnti 9.19–10.13; Yuuro 34.1-10; Yomiyɛgɛlɛ 21.13
16 Nehemi 11.1–12.26; 1 Korɛnti 10.14–11.2; Yuuro 34.11-22; Yomiyɛgɛlɛ 21.14-16
17 Nehemi 12.27–13.31; 1 Korɛnti 11.3-16; Yuuro 35.1-16; Yomiyɛgɛlɛ 21.17-18
18 Ɛsitɛri 1–3; 1 Korɛnti 11.17-34; Yuuro 35.17-28; Yomiyɛgɛlɛ 21.19-20
19 Ɛsitɛri 4–7; 1 Korɛnti 12.1-26; Yuuro 36; Yomiyɛgɛlɛ 21.21-22
20 Ɛsitɛri 8–10; 1 Korɛnti 12.27–13.13; Yuuro 37.1-11; Yomiyɛgɛlɛ 21.23-24
21 Zhɔbu 1–3; 1 Korɛnti 14.1-17; Yuuro 37.12-29; Yomiyɛgɛlɛ 21.25-26
22 Zhɔbu 4–7; 1 Korɛnti 14.18-40; Yuuro 37.30-40; Yomiyɛgɛlɛ 21.27
23 Zhɔbu 8–11; 1 Korɛnti 15.1-28; Yuuro 38; Yomiyɛgɛlɛ 21.28-29
24 Zhɔbu 12–15; 1 Korɛnti 15.29-58; Yuuro 39; Yomiyɛgɛlɛ 21.30-31
25 Zhɔbu 16–19; 1 Korɛnti 16; Yuuro 40.1-10; Yomiyɛgɛlɛ 22.1
26 Zhɔbu 20–22; 2 Korɛnti 1.1-11; Yuuro 40.11-17; Yomiyɛgɛlɛ 22.2-4
27 Zhɔbu 23–27; 2 Korɛnti 1.12–2.11; Yuuro 41; Yomiyɛgɛlɛ 22.5-6
28 Zhɔbu 28–30; 2 Korɛnti 2.12-17; Yuuro 42; Yomiyɛgɛlɛ 22.7
29 Zhɔbu 31–33; 2 Korɛnti 3; Yuuro 43; Yomiyɛgɛlɛ 22.8-9
30 Zhɔbu 34–36; 2 Korɛnti 4.1-12; Yuuro 44.1-8; Yomiyɛgɛlɛ 22.10-12
31 Zhɔbu 37–39; 2 Korɛnti 4.13–5.10; Yuuro 44.9-26; Yomiyɛgɛlɛ 22.13

Septembre

date	*écriture*
1	Zhɔbu 40–42; 2 Korɛnti 5.11-21; Yuuro 45; Yomiyɛgɛlɛ 22.14
2	Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ 1–3; 2 Korɛnti 6.1-13; Yuuro 46; Yomiyɛgɛlɛ 22.15
3	Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ 4–6; 2 Korɛnti 6.14–7.7; Yuuro 47; Yomiyɛgɛlɛ 22.16
4	Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ 7–9; 2 Korɛnti 7.8-16; Yuuro 48; Yomiyɛgɛlɛ 22.17-19
5	Yɛnŋɛlɛ sɛnrɛ yofɔ 10–12; 2 Korɛnti 8.1-15; Yuuro 49; Yomiyɛgɛlɛ 22.20-21
6	Yurutanga 1–4; 2 Korɛnti 8.16-24; Yuuro 50; Yomiyɛgɛlɛ 22.22-23
7	Yurutanga 5–8; 2 Korɛnti 9; Yuuro 51; Yomiyɛgɛlɛ 22.24-25
8	Ezayi 1–2; 2 Korɛnti 10; Yuuro 52; Yomiyɛgɛlɛ 22.26-27
9	Ezayi 3–5; 2 Korɛnti 11.1-15; Yuuro 53; Yomiyɛgɛlɛ 22.28-29
10	Ezayi 6–7; 2 Korɛnti 11.16-33; Yuuro 54; Yomiyɛgɛlɛ 23.1-3
11	Ezayi 8–9; 2 Korɛnti 12.1-10; Yuuro 55; Yomiyɛgɛlɛ 23.4-5
12	Ezayi 10–11; 2 Korɛnti 12.11-21; Yuuro 56; Yomiyɛgɛlɛ 23.6-8
13	Ezayi 12–14; 2 Korɛnti 13; Yuuro 57; Yomiyɛgɛlɛ 23.9-11

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Ezayi 15–18; Galasi 1; Yuuro 58; Yomiyɛgɛlɛ 23.12
15 Ezayi 19–21; Galasi 2.1-16; Yuuro 59; Yomiyɛgɛlɛ 23.13-14
16 Ezayi 22–24; Galasi 2.17–3.9; Yuuro 60; Yomiyɛgɛlɛ 23.15-16
17 Ezayi 25.1–28.13; Galasi 3.10-22; Yuuro 61; Yomiyɛgɛlɛ 23.17-18
18 Ezayi 28.14–30.11; Galasi 3.23–4.31; Yuuro 62; Yomiyɛgɛlɛ 23.19-21
19 Ezayi 30.12–33.12; Galasi 5.1-12; Yuuro 63; Yomiyɛgɛlɛ 23.22
20 Ezayi 33.13–36.22; Galasi 5.13-26; Yuuro 64; Yomiyɛgɛlɛ 23.23
21 Ezayi 37–38; Galasi 6; Yuuro 65; Yomiyɛgɛlɛ 23.24
22 Ezayi 39.1–41.16; Efɛzi 1; Yuuro 66; Yomiyɛgɛlɛ 23.25-28
23 Ezayi 41.17–43.13; Efɛzi 2; Yuuro 67; Yomiyɛgɛlɛ 23.29-35
24 Ezayi 43.14–45.10; Efɛzi 3; Yuuro 68.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 24.1-2
25 Ezayi 45.11–48.11; Efɛzi 4.1-16; Yuuro 68.19-35; Yomiyɛgɛlɛ 24.3-4
26 Ezayi 48.12–50.11; Efɛzi 4.17-32; Yuuro 69.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 24.5-6
27 Ezayi 51–53; Efɛzi 5; Yuuro 69.19-36; Yomiyɛgɛlɛ 24.7
28 Ezayi 54.1–57.13; Efɛzi 6; Yuuro 70; Yomiyɛgɛlɛ 24.8
29 Ezayi 57.14–59.21; Filipi 1.1-26; Yuuro 71; Yomiyɛgɛlɛ 24.9-10
30 Ezayi 60.1–62.5; Filipi 1.27–2.18; Yuuro 72; Yomiyɛgɛlɛ 24.11-12

Octobre

date	*écriture*
1	Ezayi 62.6–65.25; Filipi 2.19; Yuuro 73; Yomiyɛgɛlɛ 24.13-14
2	Ezayi 66; Filipi 3.4-21; Yuuro 74; Yomiyɛgɛlɛ 24.15-16
3	Zheremi 1.1–2.30; Filipi 4; Yuuro 75; Yomiyɛgɛlɛ 24.17-20
4	Zheremi 2.31–4.18; Kolɔsi 1.1-20; Yuuro 76; Yomiyɛgɛlɛ 24.21-22
5	Zheremi 4.19–6.14; Kolɔsi 1.21–2.7; Yuuro 77; Yomiyɛgɛlɛ 24.23-25
6	Zheremi 6.15–8.7; Kolɔsi 2.8-23; Yuuro 78.1-31; Yomiyɛgɛlɛ 24.26
7	Zheremi 8.8–9.25; Kolɔsi 3.1-17; Yuuro 78.32-55; Yomiyɛgɛlɛ 24.27
8	Zheremi 10–11; Kolɔsi 3.18–4.18; Yuuro 78.56-72; Yomiyɛgɛlɛ 24.28-29
9	Zheremi 12.1–14.10; 1 Tesaloniki 1.1–2.9; Yuuro 79; Yomiyɛgɛlɛ 24.30-34
10	Zheremi 14.11–16.15; 1 Tesaloniki 2.10–3.13; Yuuro 80; Yomiyɛgɛlɛ 25.1-5
11	Zheremi 16.16–18.23; 1 Tesaloniki 4.1–5.3; Yuuro 81; Yomiyɛgɛlɛ 25.6
12	Zheremi 19–21; 1 Tesaloniki 5.4-28; Yuuro 82; Yomiyɛgɛlɛ 25.7-10
13	Zheremi 22.1–23.20; 2 Tesaloniki 1; Yuuro 83; Yomiyɛgɛlɛ 25.11-14
14	Zheremi 23.21–25.38; 2 Tesaloniki 2; Yuuro 84; Yomiyɛgɛlɛ 25.15
15	Zheremi 26–27; 2 Tesaloniki 3; Yuuro 85; Yomiyɛgɛlɛ 25.16
16	Zheremi 28–29; 1 Timote 1; Yuuro 86; Yomiyɛgɛlɛ 25.17
17	Zheremi 30.1–31.26; 1 Timote 2; Yuuro 87; Yomiyɛgɛlɛ 25.18-19
18	Zheremi 31.27–32.44; 1 Timote 3; Yuuro 88; Yomiyɛgɛlɛ 25.20-22
19	Zheremi 33–34; 1 Timote 4; Yuuro 89.1-13; Yomiyɛgɛlɛ 25.23-24
20	Zheremi 35–36; 1 Timote 5; Yuuro 89.14-37; Yomiyɛgɛlɛ 25.25-27
21	Zheremi 37–38; 1 Timote 6; Yuuro 89.38-52; Yomiyɛgɛlɛ 25.28
22	Zheremi 39–41; 2 Timote 1; Yuuro 90–91; Yomiyɛgɛlɛ 26.1-2

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Zheremi 42.1–44.23; 2 Timote 2.1-21; Yuuro 92–93; Yomiyɛgɛlɛ 26.3-5
24 Zheremi 44.24–47.7; 2 Timote 2.22–3.17; Yuuro 94; Yomiyɛgɛlɛ 26.6-8
25 Zheremi 48.1–49.22; 2 Timote 4; Yuuro 95–96; Yomiyɛgɛlɛ 26.9-12
26 Zheremi 49.23–50.46; Tite 1; Yuuro 97–98; Yomiyɛgɛlɛ 26.13-16
27 Zheremi 51.1-53; Tite 2; Yuuro 99; Yomiyɛgɛlɛ 26.17
28 Zheremi 51.54–52.34; Tite 3; Yuuro 100; Yomiyɛgɛlɛ 26.18-19
29 Yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ 1.1–2.19; Filemɔ 1; Yuuro 101; Yomiyɛgɛlɛ 26.20
30 Yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ 2.20–3.66; Eburuye 1; Yuuro 102; Yomiyɛgɛlɛ 26.21-22
31 Yuŋgbɔgɔrɔ sɛnrɛ 4–5; Eburuye 2; Yuuro 103; Yomiyɛgɛlɛ 26.23

Novembre

date	*écriture*
1	Ezekiyɛli 1.1–3.15; Eburuye 3; Yuuro 104.1-23; Yomiyɛgɛlɛ 26.24-26
2	Ezekiyɛli 3.16–6.14; Eburuye 4; Yuuro 104.24-35; Yomiyɛgɛlɛ 26.27
3	Ezekiyɛli 7–9; Eburuye 5; Yuuro 105.1-15; Yomiyɛgɛlɛ 26.28
4	Ezekiyɛli 10–11; Eburuye 6; Yuuro 105.16-36; Yomiyɛgɛlɛ 27.1-2
5	Ezekiyɛli 12.1–14.11; Eburuye 7.1-17; Yuuro 105.37-45; Yomiyɛgɛlɛ 27.3
6	Ezekiyɛli 14.12–16.42; Eburuye 7.18-28; Yuuro 106.1-12; Yomiyɛgɛlɛ 27.4-6
7	Ezekiyɛli 16.43–17.24; Eburuye 8; Yuuro 106.13-31; Yomiyɛgɛlɛ 27.7-9
8	Ezekiyɛli 18–19; Eburuye 9.1-10; Yuuro 106.32-48; Yomiyɛgɛlɛ 27.10
9	Ezekiyɛli 20; Eburuye 9.11-28; Yuuro 107; Yomiyɛgɛlɛ 27.11
10	Ezekiyɛli 21–22; Eburuye 10.1-17; Yuuro 108; Yomiyɛgɛlɛ 27.12
11	Ezekiyɛli 23; Eburuye 10.18-39; Yuuro 109; Yomiyɛgɛlɛ 27.13
12	Ezekiyɛli 24–26; Eburuye 11.1-16; Yuuro 110; Yomiyɛgɛlɛ 27.14
13	Ezekiyɛli 27–28; Eburuye 11.17-31; Yuuro 111; Yomiyɛgɛlɛ 27.15-16
14	Ezekiyɛli 29–30; Eburuye 11.32–12.13; Yuuro 112; Yomiyɛgɛlɛ 27.17
15	Ezekiyɛli 31–32; Eburuye 12.14-29; Yuuro 113–114; Yomiyɛgɛlɛ 27.18-20
16	Ezekiyɛli 33–34; Eburuye 13; Yuuro 115; Yomiyɛgɛlɛ 27.21-22
17	Ezekiyɛli 35–36; Zhaki 1.1-18; Yuuro 116; Yomiyɛgɛlɛ 27.23-27
18	Ezekiyɛli 37–38; Zhaki 1.19–2.17; Yuuro 117; Yomiyɛgɛlɛ 28.1
19	Ezekiyɛli 39.1–40.27; Zhaki 2.18–3.18; Yuuro 118.1-18; Yomiyɛgɛlɛ 28.2
20	Ezekiyɛli 40.28–41.26; Zhaki 4; Yuuro 118.19-29; Yomiyɛgɛlɛ 28.3-5
21	Ezekiyɛli 42–43; Zhaki 5; Yuuro 119.1-16; Yomiyɛgɛlɛ 28.6-7
22	Ezekiyɛli 44.1–45.12; 1 Pyɛri 1.1-12; Yuuro 119.17-32; Yomiyɛgɛlɛ 28.8-10
23	Ezekiyɛli 45.13–46.24; 1 Pyɛri 1.13–2.10; Yuuro 119.33-48; Yomiyɛgɛlɛ 28.11
24	Ezekiyɛli 47–48; 1 Pyɛri 2.11–3.7; Yuuro 119.49-64; Yomiyɛgɛlɛ 28.12-13
25	Daniyɛli 1.1–2.23; 1 Pyɛri 3.8–4.6; Yuuro 119.65-80; Yomiyɛgɛlɛ 28.14
26	Daniyɛli 2.24–3.30; 1 Pyɛri 4.7–5.14; Yuuro 119.81-96; Yomiyɛgɛlɛ 28.15-16
27	Daniyɛli 4; 2 Pyɛri 1; Yuuro 119.97-112; Yomiyɛgɛlɛ 28.17-18
28	Daniyɛli 5; 2 Pyɛri 2; Yuuro 119.113-128; Yomiyɛgɛlɛ 28.19-20
29	Daniyɛli 6; 2 Pyɛri 3; Yuuro 119.129-152; Yomiyɛgɛlɛ 28.21-22
30	Daniyɛli 7; 1 Zhan 1; Yuuro 119.153-176; Yomiyɛgɛlɛ 28.23-24

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Décembre

date	*écriture*
1	Daniyɛli 8; 1 Zhan 2.1-17; Yuuro 120; Yomiyɛgɛlɛ 28.25-26
2	Daniyɛli 9.1–11.1; 1 Zhan 2.18–3.6; Yuuro 121; Yomiyɛgɛlɛ 28.27-28
3	Daniyɛli 11.2-35; 1 Zhan 3.7-24; Yuuro 122; Yomiyɛgɛlɛ 29.1
4	Daniyɛli 11.36–12.13; 1 Zhan 4; Yuuro 123; Yomiyɛgɛlɛ 29.2-4
5	Oze 1–3; 1 Zhan 5; Yuuro 124; Yomiyɛgɛlɛ 29.5-8
6	Oze 4–5; 2 Zhan 1; Yuuro 125; Yomiyɛgɛlɛ 29.9-11
7	Oze 6–9; 3 Zhan 1; Yuuro 126; Yomiyɛgɛlɛ 29.12-14
8	Oze 10–14; Zhude 1; Yuuro 127; Yomiyɛgɛlɛ 29.15-17
9	Zhowɛli 1–3; Nagawa 1; Yuuro 128; Yomiyɛgɛlɛ 29.18
10	Amɔsi 1–3; Nagawa 2.1-17; Yuuro 129; Yomiyɛgɛlɛ 29.19-20
11	Amɔsi 4–6; Nagawa 2.18–3.6; Yuuro 130; Yomiyɛgɛlɛ 29.21-22
12	Amɔsi 7–9; Nagawa 3.7-22; Yuuro 131; Yomiyɛgɛlɛ 29.23
13	Abidiyasi 1; Nagawa 4; Yuuro 132; Yomiyɛgɛlɛ 29.24-25
14	Zhonasi 1–4; Nagawa 5; Yuuro 133; Yomiyɛgɛlɛ 29.26-27
15	Mishe 1–4; Nagawa 6; Yuuro 134; Yomiyɛgɛlɛ 30.1-4
16	Mishe 5–7; Nagawa 7; Yuuro 135; Yomiyɛgɛlɛ 30.5-6
17	Nawumu 1–3; Nagawa 8; Yuuro 136; Yomiyɛgɛlɛ 30.7-9
18	Abakuki 1–3; Nagawa 9; Yuuro 137; Yomiyɛgɛlɛ 30.10
19	Sofoni 1–3; Nagawa 10; Yuuro 138; Yomiyɛgɛlɛ 30.11-14
20	Azhe 1–2; Nagawa 11; Yuuro 139; Yomiyɛgɛlɛ 30.15-16
21	Zakari 1; Nagawa 12; Yuuro 140; Yomiyɛgɛlɛ 30.17
22	Zakari 2–3; Nagawa 13; Yuuro 141; Yomiyɛgɛlɛ 30.18-20
23	Zakari 4–5; Nagawa 14; Yuuro 142; Yomiyɛgɛlɛ 30.21-23
24	Zakari 6–7; Nagawa 15; Yuuro 143; Yomiyɛgɛlɛ 30.24-28
25	Zakari 8; Nagawa 16; Yuuro 144; Yomiyɛgɛlɛ 30.29-31
26	Zakari 9; Nagawa 17; Yuuro 145; Yomiyɛgɛlɛ 30.32
27	Zakari 10–11; Nagawa 18; Yuuro 146; Yomiyɛgɛlɛ 30.33
28	Zakari 12–13; Nagawa 19; Yuuro 147; Yomiyɛgɛlɛ 31.1-7
29	Zakari 14; Nagawa 20; Yuuro 148; Yomiyɛgɛlɛ 31.8-9
30	Malaki 1–2; Nagawa 21; Yuuro 149; Yomiyɛgɛlɛ 31.10-24
31	Malaki 3; Nagawa 22; Yuuro 150; Yomiyɛgɛlɛ 31.25-31

La Bible, Première édition 2015; © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.